។ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា

(បឋមោ ភាគោ)

គន្ថារម្ភកថា

១. មហាមោហតមោនទ្ធេ , លោកេ លោកន្តទស្សិនា;
យេន សទ្ធម្មបជ្ជោតោ, ជាលិតោ ជលិតិទ្ធិនា។

២. តស្ស បាទេ នមស្សិត្វា, សម្ពុទ្ធស្ស សិរីមតោ;
សទ្ធម្មញ្ចស្ស បូជេត្វា, កត្វា សង្ឃស្ស ចញ្ជលឹ។

៣. តំ តំ ការណមាគម្ម, ធម្មាធម្មេសុ កោវិទោ;
សម្បត្តសទ្ធម្មបទោ, សត្ថា **ធម្មបទំ** សុភំ។

៤. ទេសេសិ ករុណាវេគ-សមុស្សាហិតមានសោ;
យំ វេ ទេវមនុស្សានំ, បីតិបាមោជ្ជវឌ្ឍនំ។

៥. បរម្បរាភតា តស្ស, និបុណា **អត្ថវណ្ណនា**;
យា តម្ពបណ្ណិទីបម្ហិ, ទីបភាសាយ សណ្ឋិតា។

៦. ន សាធយតិ សេសានំ, សត្តានំ ហិតសម្បទំ;
អប្បេវ នាម សាធេយ្យ, សព្ពលោកស្ស សា ហិតំ។

៧. ឥតិ អាសីសមានេន, ទន្តេន សមចារិនា;
កុមារកស្សបេនាហំ, ថេរេន ថិរចេតសា។

៨. សទ្ធម្មដ្ឋិតិកាមេន , សក្កច្ចំ អភិយាចិតោ;
តំ ភាសំ អតិវិត្ថារ-គតញ្ច វចនក្កមំ។

៩. បហាយារោបយិត្វាន , តន្តិភាសំ មនោរមំ;
គាថានំ ព្យញ្ជនបទំ, យំ តត្ថ ន វិភាវិតំ។

១០. កេវលំ តំ វិភាវេត្វា, សេសំ តមេវ អត្ថតោ;
ភាសន្តរេន ភាសិស្សំ, អាវហន្តោ វិភាវិនំ;
មនសោ បីតិបាមោជ្ជំ, អត្ថធម្មូបនិស្សិតន្តិ។

១. យមកវគ្គោ

១. ចក្ខុបាលត្ថេរវត្ថុ

១. **“មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា;**
មនសា ចេ បទុដ្ឋេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ។ –

អយំ ធម្មទេសនា កត្ថ ភាសិតាតិ? សាវត្ថិយំ។ កំ អារព្ភាតិ? ចក្ខុបាលត្ថេរំ។

សាវត្ថិយំ កិរ មហាសុវណ្ណោ នាម កុដុម្ពិកោ អហោសិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ អបុត្តកោ។ សោ ឯកទិវសំ ន្ហានតិត្ថំ ន្ហត្វា នត្វា អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ សម្បន្នបត្តសាខំ ឯកំ វនប្បតឹ ទិស្វា “អយំ មហេសក្ខាយ ទេវតាយ បរិគ្គហិតោ ភវិស្សតី”តិ តស្ស ហេដ្ឋាភាគំ សោធាបេត្វា បាការបរិក្ខេបំ ការាបេត្វា វាលុកំ ឱកិរាបេត្វា ធជបដាកំ ឧស្សាបេត្វា វនប្បតឹ អលង្ករិត្វា អញ្ជលឹ ករិត្វា “សចេ បុត្តំ វា ធីតរំ វា លភេយ្យំ, តុម្ហាកំ មហាសក្ការំ ករិស្សាមី”តិ បត្ថនំ កត្វា បក្កាមិ។

អថស្ស ន ចិរស្សេវ ភរិយាយ កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា តស្ស អារោចេសិ។ សោ តស្សា គព្ភស្ស បរិហារមទាសិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តំ នាមគ្គហណទិវសេ សេដ្ឋិ អត្តនា បាលិតំ វនប្បតឹ និស្សាយ លទ្ធត្តា តស្ស **បាលោ**តិ នាមំ អកាសិ។ សា អបរភាគេ អញ្ញម្បិ បុត្តំ លភិ។ តស្ស **ចូឡបាលោ**តិ នាមំ កត្វា ឥតរស្ស **មហាបាលោ**តិ នាមំ អកាសិ។ តេ វយប្បត្តេ ឃរពន្ធនេន ពន្ធីសុ។ អបរភាគេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ សព្ពម្បិ វិភវំ ឥតរេយេវ វិចារីសុ។

តស្មឹ សមយេ សត្ថា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ អនុបុព្ពេនាគន្ត្វា អនាថបិណ្ឌិកេន មហាសេដ្ឋិនា ចតុបណ្ណាសកោដិធនំ វិស្សជ្ជេត្វា ការិតេ ជេតវនមហាវិហារេ វិហរតិ មហាជនំ សគ្គមគ្គេ ច មោក្ខមគ្គេ ច បតិដ្ឋាបយមានោ។ តថាគតោ ហិ មាតិបក្ខតោ អសីតិយា, បិតិបក្ខតោ អសីតិយាតិ ទ្វេអសីតិញាតិកុលសហស្សេហិ ការិតេ និគ្រោធមហាវិហារេ ឯកមេវ វស្សាវាសំ វសិ, អនាថបិណ្ឌិកេន ការិតេ ជេតវនមហាវិហារេ ឯកូនវីសតិ វស្សានិ, វិសាខាយ សត្តវីសតិកោដិធនបរិច្ចាគេន ការិតេ បុព្ពារាមេ ឆព្ពស្សានីតិ ទ្វិន្នំ កុលានំ គុណមហត្តតំ បដិច្ច សាវត្ថឹ និស្សាយ បញ្ចវីសតិវស្សានិ វស្សាវាសំ វសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ វិសាខាបិ មហាឧបាសិកា និពទ្ធំ ទិវសស្ស ទ្វេ វារេ តថាគតស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ, គច្ឆន្តា ច “ទហរសាមណេរា នោ ហត្ថេ ឱលោកេស្សន្តី”តិ តុច្ឆហត្ថា ន គតបុព្ពា។ បុរេភត្តំ គច្ឆន្តា ខាទនីយភោជនីយាទីនិ គហេត្វាវ គច្ឆន្តិ, បច្ឆាភត្តំ គច្ឆន្តា បញ្ច ភេសជ្ជានិ អដ្ឋ ច បានានិ។ និវេសនេសុ បន តេសំ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខុសហស្សានំ និច្ចំ បញ្ញត្តាសនានេវ ហោន្តិ។ អន្នបានភេសជ្ជេសុ យោ យំ ឥច្ឆតិ, តស្ស តំ យថិច្ឆិតមេវ សម្បជ្ជតិ។ តេសុ អនាថបិណ្ឌិកេន ឯកទិវសម្បិ សត្ថា បញ្ហំ ន បុច្ឆិតបុព្ពោ។ សោ កិរ “តថាគតោ ពុទ្ធសុខុមាលោ ខត្តិយសុខុមាលោ, ‘ពហូបការោ មេ, គហបតី’តិ មយ្ហំ ធម្មំ ទេសេន្តោ កិលមេយ្យា”តិ សត្ថរិ អធិមត្តសិនេហេន បញ្ហំ ន បុច្ឆតិ។ សត្ថា បន តស្មឹ និសិន្នមត្តេយេវ “អយំ សេដ្ឋិ មំ អរក្ខិតព្ពដ្ឋានេ រក្ខតិ។ អហញ្ហិ កប្បសតសហស្សាធិកានិ ចត្តារិ អសង្ខ្យេយ្យានិ អលង្កតបដិយត្តំ អត្តនោ សីសំ ឆិន្ទិត្វា អក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ហទយមំសំ ឧប្បាដេត្វា បាណសមំ បុត្តទារំ បរិច្ចជិត្វា បារមិយោ បូរេន្តោ បរេសំ ធម្មទេសនត្ថមេវ បូរេសឹ។ ឯស មំ អរក្ខិតព្ពដ្ឋានេ រក្ខតី”តិ ឯកំ ធម្មទេសនំ កថេតិយេវ។

តទា សាវត្ថិយំ សត្ត មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ។ តេសុ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា បញ្ចកោដិមត្តា មនុស្សា អរិយសាវកា ជាតា, ទ្វេកោដិមត្តា មនុស្សា បុថុជ្ជនា។ តេសុ អរិយសាវកានំ ទ្វេយេវ កិច្ចានិ អហេសុំ – បុរេភត្តំ ទានំ ទេន្តិ, បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលាទិហត្ថា វត្ថភេសជ្ជបានកាទីនិ គាហាបេត្វា ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆន្តិ។ អថេកទិវសំ មហាបាលោ អរិយសាវកេ គន្ធមាលាទិហត្ថេ វិហារំ គច្ឆន្តេ ទិស្វា “អយំ មហាជនោ កុហឹ គច្ឆតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ធម្មស្សវនាយា”តិ សុត្វា “អហម្បិ គមិស្សាមី”តិ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

ពុទ្ធា ច នាម ធម្មំ ទេសេន្តា សរណសីលបព្ពជ្ជាទីនំ ឧបនិស្សយំ ឱលោកេត្វា អជ្ឈាសយវសេន ធម្មំ ទេសេន្តិ, តស្មា តំ ទិវសំ សត្ថា តស្ស ឧបនិស្សយំ ឱលោកេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ អនុបុព្ពិកថំ កថេសិ។ សេយ្យថិទំ – ទានកថំ, សីលកថំ, សគ្គកថំ, កាមានំ អាទីនវំ, ឱការំ សំកិលេសំ, នេក្ខម្មេ អានិសំសំ បកាសេសិ។ តំ សុត្វា មហាបាលោ កុដុម្ពិកោ ចិន្តេសិ – “បរលោកំ គច្ឆន្តំ បុត្តធីតរោ វា ភាតរោ វា ភោគា វា នានុគច្ឆន្តិ, សរីរម្បិ អត្តនា សទ្ធឹ ន គច្ឆតិ, កឹ មេ ឃរាវាសេន បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ ទេសនាបរិយោសានេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ សត្ថា – “អត្ថិ តេ កោចិ អាបុច្ឆិតព្ពយុត្តកោ ញាតី”តិ អាហ។ “កនិដ្ឋភាតា មេ អត្ថិ,

ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ តំ អាបុច្ឆាហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា គេហំ គន្ត្វា កនិដ្ឋំ បក្កោសាបេត្វា – “តាត, យំ មយ្ហំ ឥមស្មិំ គេហេ សវិញ្ញាណកម្បិ អវិញ្ញាណកម្បិ ធនំ កិញ្ចិ អត្ថិ, សព្ពំ តំ តវ ភារោ, បដិបជ្ជាហិ ន”ន្តិ។ “តុម្ហេ បន កិំ ករិស្សថា”តិ អាហ។ “អហំ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “កិំ កថេសិ ភាតិក, ត្វំ មេ មាតរិ មតាយ មាតា វិយ, បិតរិ មតេ បិតា វិយ លទ្ធោ, គេហេ តេ មហាវិភវោ, សក្កា គេហំ អជ្ឈាវសន្តេហេវ បុញ្ញានិ កាតុំ , មា ឯវំ ករិត្ថា”តិ។ “តាត, អហំ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា ឃរាវាសេ វសិតុំ ន សក្កោមិ។ សត្ថារា ហិ អតិសណ្ហសុខុមំ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា អាទិមជ្ឈបរិយោសានកល្យាណោ ធម្មោ ទេសិតោ, ន សក្កា សោ អគារមជ្ឈេ វសន្តេន បូរេតុំ , បព្ពជិស្សាមិ, តាតា”តិ។ “ភាតិក, តរុណាយេវ តាវត្ថ, មហល្លកកាលេ បព្ពជិស្សថា”តិ។ “តាត, មហល្លកស្ស ហិ អត្តនោ ហត្ថបាទាបិ អនស្សវា ហោន្តិ, ន អត្តនោ វសេ វត្តន្តិ, កិមង្គំ បន ញាតកា, ស្វាហំ តវ កថំ ន ករោមិ, សមណបដិបត្តិំយេវ បូរេស្សាមិ”។

“ជរាជជ្ជរិតា ហោន្តិ, ហត្ថបាទា អនស្សវា;
យស្ស សោ វិហតត្ថាមោ, កថំ ធម្មំ ចរិស្សតិ”។ –

បព្ពជិស្សាមេវាហំ, តាតាតិ តស្ស វិរវន្តស្សេវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា លទ្ធបព្ពជ្ជូបសម្បទោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ បញ្ច វស្សានិ វសិត្វា វុដ្ឋវស្សោ បវារេត្វា សត្ថារមុបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – “ភន្តេ, ឥមស្មិំ សាសនេ កតិ ធុរានី”តិ? “គន្ថធុរំ, វិបស្សនាធុរន្តិ ទ្វេយេវ ធុរានិ ភិក្ខូ”តិ។ “កតមំ បន, ភន្តេ, គន្ថធុរំ, កតមំ វិបស្សនាធុរ”ន្តិ? “អត្តនោ បញ្ញានុរូបេន ឯកំ វា ទ្វេ វា និកាយេ សកលំ វា បន តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា តស្ស ធារណំ, កថនំ, វាចនន្តិ ឥទំ **គន្ថធុរំ** នាម, សល្លហុកវុត្តិនោ បន បន្តសេនាសនាភិរតស្ស អត្តភាវេ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា សាតច្ចកិរិយវសេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តគ្គហណន្តិ ឥទំ **វិបស្សនាធុរំ** នាមា”តិ។ “ភន្តេ, អហំ មហល្លកកាលេ បព្ពជិតោ គន្ថធុរំ បូរេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, វិបស្សនាធុរំ បន បូរេស្សាមិ, កម្មដ្ឋានំ មេ កថេថា”តិ។ អថស្ស សត្ថា យាវ អរហត្តំ កម្មដ្ឋានំ កថេសិ។

សោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អត្តនា សហគាមិនោ ភិក្ខូ បរិយេសន្តោ សដ្ឋិ ភិក្ខូ លភិត្វា តេហិ សទ្ធិំ និក្ខមិត្វា វីសយោជនសតមគ្គំ គន្ត្វា ឯកំ មហន្តំ បច្ចន្តគាមំ បត្វា តត្ថ សបរិវារោ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ មនុស្សា វត្តសម្បន្នេ ភិក្ខូ ទិស្វាវ បសន្នចិត្តា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា និសីទាបេត្វា បណីតេនាហារេន បរិវិសិត្វា, “ភន្តេ, កុហិំ អយ្យា គច្ឆន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “យថាផាសុកដ្ឋានំ ឧបាសកា”តិ វុត្តេ បណ្ឌិតា មនុស្សា “វស្សាវាសំ សេនាសនំ បរិយេសន្តិ ភទន្តា”តិ ញត្វា, “ភន្តេ, សចេ អយ្យា ឥមំ តេមាសំ ឥធ វសេយ្យុំ, មយំ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ សីលានិ គណ្ហេយ្យាមា”តិ អាហំសុ។ តេបិ “មយំ ឥមានិ កុលានិ និស្សាយ ភវនិស្សរណំ ករិស្សាមា”តិ អធិវាសេសុំ។

មនុស្សា តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា វិហារំ បដិជគ្គិត្វា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ សម្បាទេត្វា អទំសុ។ តេ និពទ្ធំ តមេវ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តិ។ អថ នេ ឯកោ វេជ្ជោ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, ពហូនំ វសនដ្ឋានេ អផាសុកម្បិ នាម ហោតិ, តស្មិំ ឧប្បន្នេ មយ្ហំ កថេយ្យាថ, ភេសជ្ជំ ករិស្សាមី”តិ បវារេសិ។ ថេរោ វស្សូបនាយិកទិវសេ តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា បុច្ឆិ, “អាវុសោ , ឥមំ តេមាសំ កតិហិ ឥរិយាបថេហិ វីតិនាមេស្សថា”តិ? “ចតូហិ, ភន្តេ”តិ។ “កិំ បនេតំ, អាវុសោ, បតិរូបំ, ននុ អប្បមត្តេហិ ភវិតព្ពំ”? “មយញ្ហិ ធរមានកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អាគតា, ពុទ្ធា ច នាម ន សក្កា បមាទេន អារាធេតុំ, កល្យាណជ្ឈាសយេន តេ វោ អារាធេតព្ពា។ បមត្តស្ស ច នាម ចត្តារោ អបាយា សកគេហសទិសា, អប្បមត្តា ហោថាវុសោ”តិ។ “កិំ តុម្ហេ បន, ភន្តេ”តិ? “អហំ តីហិ ឥរិយាបថេហិ វីតិនាមេស្សាមិ, បិដ្ឋិំ ន បសារេស្សាមិ, អាវុសោ”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ, អប្បមត្តា ហោថា”តិ។

អថ ថេរស្ស និទ្ទំ អនោក្កមន្តស្ស បឋមមាសេ អតិក្កន្តេ មជ្ឈិមមាសេ សម្បត្តេ អក្ខិរោគោ ឧប្បជ្ជិ។ ឆិទ្ទឃដតោ ឧទកធារា វិយ អក្ខីហិ អស្សុធារា បគ្ឃរន្តិ។ សោ សព្ពរត្តិំ សមណធម្មំ កត្វា អរុណុគ្គមនេ គព្ភំ បវិសិត្វា និសីទិ។ ភិក្ខូ ភិក្ខាចារវេលាយ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភិក្ខាចារវេលា, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ “តេន ហិ, អាវុសោ, គណ្ហថ បត្តចីវរ”ន្តិ។ អត្តនោ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា និក្ខមិ។ ភិក្ខូ តស្ស អក្ខីហិ អស្សូនិ បគ្ឃរន្តេ ទិស្វា, “កិមេតំ, ភន្តេ”តិ បុច្ឆិំសុ។ “អក្ខីនិ មេ, អាវុសោ, វាតា វិជ្ឈន្តី”តិ។ “ននុ, ភន្តេ, វេជ្ជេន បវារិតម្ហា, តស្ស កថេមា”តិ។ “សាធាវុសោ”តិ តេ វេជ្ជស្ស កថយិំសុ។ សោ តេលំ បចិត្វា បេសេសិ។ ថេរោ នាសាយ តេលំ អាសិញ្ចន្តោ និសិន្នកោវ អាសិញ្ចិត្វា អន្តោគាមំ បាវិសិ។ វេជ្ជោ តំ ទិស្វា អាហ – “ភន្តេ, អយ្យស្ស កិរ អក្ខីនិ វាតោ វិជ្ឈតី”តិ? “អាម, ឧបាសកា”តិ។ “ភន្តេ, មយា តេលំ បចិត្វា បេសិតំ, នាសាយ វោ តេលំ អាសិត្ត”ន្តិ? “អាម, ឧបាសកា”តិ។ “ឥទានិ កីទិស”ន្តិ? “រុជ្ជតេវ ឧបាសកា”តិ។ វេជ្ជោ “មយា ឯកវារេនេវ វូបសមនសមត្ថំ តេលំ បហិតំ, កិំ នុ ខោ រោគោ ន វូបសន្តោ”តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, និសីទិត្វា វោ តេលំ អាសិត្តំ, និបជ្ជិត្វា”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ តុណ្ហី អហោសិ, បុនប្បុនំ បុច្ឆិយមានោបិ ន កថេសិ។ សោ “វិហារំ គន្ត្វា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ឱលោកេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា – “តេន ហិ, ភន្តេ, គច្ឆថា”តិ ថេរំ វិស្សជ្ជេត្វា វិហារំ គន្ត្វា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ឱ

លោកេន្តោ ចង្កមននិសីទនដ្ឋានមេវ ទិស្វា សយនដ្ឋានំ អទិស្វា, “ភន្តេ, និសិន្នេហិ វោ អាសិត្តំ, និបន្នេហី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ តុណ្ហី អហោសិ។ “មា, ភន្តេ, ឯវំ ករិត្ថ, សមណធម្មោ នាម សរីរំ យាបេន្តេន សក្កា កាតុំ, និបជ្ជិត្វា អាសិញ្ចថា”តិ បុនប្បុនំ យាចិ។ “គច្ឆ តំ តាវាវុសោ, មន្តេត្វា ជានិស្សាមី”តិ វេជ្ជំ ឧយ្យោជេសិ។ ថេរស្ស ច តត្ថ នេវ ញាតី, ន សាលោហិតា អត្ថិ, តេន សទ្ធឹ មន្តេយ្យ? ករជកាយេន បន សទ្ធឹ មន្តេន្តោ “វទេហិ តាវ, អាវុសោ បាលិត, ត្វំ កឹ អក្ខីនិ ឱលោកេស្សសិ, ឧទាហុ ពុទ្ធសាសនំ? អនមតគ្គស្មិញ្ហិ សំសារវដ្ដេ តវ អក្ខិកាណស្ស គណនា នាម នត្ថិ, អនេកានិ បន ពុទ្ធសតានិ ពុទ្ធសហស្សានិ អតីតានិ។ តេសុ តេ ឯកពុទ្ធោបិ ន បរិចិណ្ណោ, ឥទានិ ឥមំ អន្តោវស្សំ តយោ មាសេ ន និបជ្ជិស្សាមីតិ តេមាសំ និពទ្ធវីរិយំ ករិស្សាមិ។ តស្មា តេ ចក្ខូនិ នស្សន្តុ វា ភិជ្ជន្តុ វា, ពុទ្ធសាសនមេវ ធារេហិ, មា ចក្ខូនី”តិ ភូតកាយំ ឱវទន្តោ ឥមា គាថាយោ អភាសិ –

“ចក្ខូនិ ហាយន្តុ មមាយិតានិ,
សោតានិ ហាយន្តុ តថេវ កាយោ;
សព្ពម្បិទំ ហាយតុ ទេហនិស្សិតំ,
កឹ ការណា បាលិត ត្វំ បមជ្ជសិ។

“ចក្ខូនិ ជីរន្តុ មមាយិតានិ,
សោតានិ ជីរន្តុ តថេវ កាយោ;
សព្ពម្បិទំ ជីរតុ ទេហនិស្សិតំ,
កឹ ការណា បាលិត ត្វំ បមជ្ជសិ។

“ចក្ខូនិ ភិជ្ជន្តុ មមាយិតានិ,
សោតានិ ភិជ្ជន្តុ តថេវ កាយោ;
សព្ពម្បិទំ ភិជ្ជតុ ទេហនិស្សិតំ,
កឹ ការណា បាលិត ត្វំ បមជ្ជសី”តិ។

ឯវំ តីហិ គាថាហិ អត្តនោ ឱវាទំ ទត្វា និសិន្នកោវ នត្ថុកម្មំ កត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ វេជ្ជោ តំ ទិស្វា “កឹ, ភន្តេ, នត្ថុកម្មំ កត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ឧបាសកា”តិ។ “កីទិសំ, ភន្តេ”តិ? “រុជ្ជតេវ ឧបាសកា”តិ។ “និសីទិត្វា វោ, ភន្តេ, នត្ថុកម្មំ កតំ, និបជ្ជិត្វា”តិ។ ថេរោ តុណ្ហី អហោសិ, បុនប្បុនំ បុច្ឆិយមានោបិ ន កិញ្ចិ កថេសិ។ អថ នំ វេជ្ជោ, “ភន្តេ, តុម្ហេ សប្បាយំ ន ករោថ, អជ្ជតោ បដ្ឋាយ ‘អសុកេន មេ តេលំ បក្ក’ន្តិ មា វទិត្ថ, អហម្បិ ‘មយា វោ តេលំ បក្ក’ន្តិ ន វក្ខាមី”តិ អាហ។ សោ វេជ្ជេន បច្ចក្ខាតោ វិហារំ គន្ត្វា ត្វំ វេជ្ជេនាបិ បច្ចក្ខាតោសិ, ឥរិយាបថំ មា វិស្សជ្ជិ សមណាតិ។

“បដិក្ខិត្តោ តិកិច្ឆាយ, វេជ្ជេនាបិ វិវជ្ជិតោ;
និយតោ មច្ចុរាជស្ស, កឹ បាលិត បមជ្ជសី”តិ។ –

ឥមាយ គាថាយ អត្តានំ ឱវទិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ។ អថស្ស មជ្ឈិមយាមេ អតិក្កន្តេ អបុព្ពំ អចរិមំ អក្ខីនិ ចេវ កិលេសា ច ភិជ្ជិំសុ។ សោ សុក្ខវិបស្សកោ អរហា ហុត្វា គព្ភំ បវិសិត្វា និសីទិ។

ភិក្ខូ ភិក្ខាចារវេលាយ អាគន្ត្វា “ភិក្ខាចារកាលោ, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ “កាលោ, អាវុសោ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ គច្ឆថា”តិ។ “កឹ តុម្ហេ បន, ភន្តេ”តិ? “អក្ខីនិ មេ, អាវុសោ, បរិហីនានី”តិ។ តេ តស្ស អក្ខីនិ ឱលោកេត្វា អស្សុបុណ្ណនេត្តា ហុត្វា, “ភន្តេ, មា ចិន្តយិត្ថ, មយំ វោ បដិជគ្គិស្សាមា”តិ ថេរំ សមស្សាសេត្វា កត្តព្ពយុត្តកំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ មនុស្សា ថេរំ អទិស្វា, “ភន្តេ, អម្ហាកំ អយ្យោ កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តឹ សុត្វា យាគុំ បេសេត្វា សយំ បិណ្ឌបាតមាទាយ គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា បាទមូលេ បរិវត្តមានា រោទិត្វា, “ភន្តេ, មយំ វោ បដិជគ្គិស្សាម, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ សមស្សាសេត្វា បក្កមឹសុ។

តតោ បដ្ឋាយ និពទ្ធំ យាគុភត្តំ វិហារមេវ បេសេន្តិ។ ថេរោបិ ឥតរេ សដ្ឋិ ភិក្ខូ និរន្តរំ ឱវទតិ។ តេ តស្សោវាទេ ឋត្វា ឧបកដ្ឋាយ បវារណាយ សព្ពេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ ។ តេ វុដ្ឋវស្សា ច បន សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមា ហុត្វា ថេរមាហំសុ, “ភន្តេ, សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមម្ហា”តិ ។ ថេរោ តេសំ វចនំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ទុព្ពលោ, អន្តរាមគ្គេ ច អមនុស្សបរិគ្គហិតា អដវី អត្ថិ, មយិ ឯតេហិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តេ សព្ពេ កិលមិស្សន្តិ, ភិក្ខម្បិ លភិតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ, ឥមេ បុរេតរមេវ បេសេស្សាមី”តិ។ អថ នេ អាហ – “អាវុសោ, តុម្ហេ បុរតោ គច្ឆថា”តិ។ “តុម្ហេ បន ភន្តេ”តិ? “អហំ ទុព្ពលោ, អន្តរាមគ្គេ ច អមនុស្សបរិគ្គហិតា អដវី អត្ថិ, មយិ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តេ សព្ពេ កិល

មិស្សថ, តុម្ហេ បុរតោ គច្ឆថា”តិ។ “មា, ភន្តេ, ឯវំ ករិត្ថ, មយំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹយេវ គមិស្សាមា”តិ។ “មា វោ, អាវុសោ, ឯវំ រុច្ចិត្ថ, ឯវំ សន្តេ មយ្ហំ អផាសុកំ ភវិស្សតិ, មយ្ហំ កនិដ្ឋោ បន តុម្ហេ ទិស្វា បុច្ឆិស្សតិ, អថស្ស មម ចក្ខូនំ បរិហីនភាវំ អារោចេយ្យាថ, សោ មយ្ហំ សន្តិកំ កញ្ចិទេវ បហិណិស្សតិ, តេន សទ្ធឹ អាគច្ឆិស្សាមិ, តុម្ហេ មម វចនេន ទសពលញ្ច អសីតិមហាថេរេ ច វន្ទថា”តិ តេ ឧយ្យោជេសិ។

តេ ថេរំ ខមាបេត្វា អន្តោគាមំ បវិសឹសុ។ មនុស្សា តេ ទិស្វា និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ ទត្វា “កឹ, ភន្តេ, អយ្យានំ គមនាការោ បញ្ញាយតី”តិ? “អាម, ឧបាសកា, សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមម្ហា”តិ។ តេ បុនប្បុនំ យាចិត្វា តេសំ គមនច្ឆន្ទមេវ ញត្វា អនុគន្ត្វា បរិទេវិត្វា និវត្តឹសុ។ តេបិ អនុបុព្ពេន ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារញ្ច អសីតិមហាថេរេ ច ថេរស្ស វចនេន វន្ទិត្វា បុនទិវសេ យត្ថ ថេរស្ស កនិដ្ឋោ វសតិ, តំ វីថឹ បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ កុដុម្ពិកោ តេ សញ្ជានិត្វា និសីទាបេត្វា កតបដិសន្ថារោ “ភាតិកត្ថេរោ មេ, ភន្តេ, កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ តំ បវត្តឹ អារោចេសុំ។ សោ តំ សុត្វាវ តេសំ បាទមូលេ បរិវត្តេន្តោ រោទិត្វា បុច្ឆិ – “ឥទានិ, ភន្តេ, កឹ កាតព្ព”ន្តិ? “ថេរោ ឥតោ កស្សចិ អាគមនំ បច្ចាសីសតិ, តស្ស គតកាលេ តេន សទ្ធឹ អាគមិស្សតី”តិ។ “អយំ មេ, ភន្តេ, ភាគិនេយ្យោ បាលិតោ នាម, ឯតំ បេសេថា”តិ។ “ឯវំ បេសេតុំ ន សក្កា, មគ្គេ បរិបន្ថោ អត្ថិ, តំ បព្ពាជេត្វា បេសេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “ឯវំ កត្វា បេសេថ, ភន្តេ”តិ។ អថ នំ បព្ពាជេត្វា អឌ្ឍមាសមត្តំ បត្តចីវរគ្គហណាទីនិ សិក្ខាបេត្វា មគ្គំ អាចិក្ខិត្វា បហិណឹសុ។

សោ អនុបុព្ពេន តំ គាមំ បត្វា គាមទ្វារេ ឯកំ មហល្លកំ ទិស្វា, “ឥមំ គាមំ និស្សាយ កោចិ អារញ្ញកោ វិហារោ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “កោ នាម តត្ថ វសតី”តិ? “បាលិតត្ថេរោ នាម, ភន្តេ”តិ។ “មគ្គំ មេ អាចិក្ខថា”តិ។ “កោសិ ត្វំ, ភន្តេ”តិ? “ថេរស្ស ភាគិនេយ្យោម្ហី”តិ។ អថ នំ គហេត្វា វិហារំ នេសិ។ សោ ថេរំ វន្ទិត្វា អឌ្ឍមាសមត្តំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា ថេរំ សម្មា បដិជគ្គិត្វា, “ភន្តេ, មាតុលកុដុម្ពិកោ មេ តុម្ហាកំ អាគមនំ បច្ចាសីសតិ, ឯថ, គច្ឆាមា”តិ អាហ។ “តេន ហិ ឥមំ មេ យដ្ឋិកោដឹ គណ្ហាហី”តិ។ សោ យដ្ឋិកោដឹ គហេត្វា ថេរេន សទ្ធឹ អន្តោគាមំ បាវិសិ។ មនុស្សា ថេរំ និសីទាបេត្វា “កឹ, ភន្តេ, គមនាការោ វោ បញ្ញាយតី”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អាម, ឧបាសកា, គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិស្សាមី”តិ។ តេ នានប្បការេន យាចិត្វា អលភន្តា ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា ឧបឌ្ឍបថំ គន្ត្វា រោទិត្វា និវត្តឹសុ។ សាមណេរោ ថេរំ យដ្ឋិកោដិយា អានាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ អដវិយំ កដ្ឋនគរំ នាម ថេរេន ឧបនិស្សាយ វុត្ថបុព្ពំ គាមំ សម្បាបុណិ, សោ គាមតោ និក្ខមិត្វា អរញ្ញេ គីតំ គាយិត្វា ទារូនិ ឧទ្ធរន្តិយា ឯកិស្សា ឥត្ថិយា គីតសទ្ទំ សុត្វា សរេ និមិត្តំ គណ្ហិ។ ឥត្ថិសទ្ទោ វិយ ហិ អញ្ញោ សទ្ទោ បុរិសានំ សកលសរីរំ ផរិត្វា ឋាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ តេនាហ ភគវា –

“នាហំ, ភិក្ខវេ, អញ្ញំ ឯកសទ្ទម្បិ សមនុបស្សាមិ, យំ ឯវំ បុរិសស្ស ចិត្តំ បរិយាទាយ តិដ្ឋតិ, យថយិទំ, ភិក្ខវេ, ឥត្ថិសទ្ទោ”តិ (អ. និ. ១.២)។

សាមណេរោ តត្ថ និមិត្តំ គហេត្វា យដ្ឋិកោដឹ វិស្សជ្ជេត្វា “តិដ្ឋថ តាវ, ភន្តេ, កិច្ចំ មេ អត្ថី”តិ តស្សា សន្តិកំ គតោ។ សា តំ ទិស្វា តុណ្ហី អហោសិ។ សោ តាយ សទ្ធឹ សីលវិបត្តឹ បាបុណិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ឥទានេវ ឯកោ គីតសទ្ទោ សុយ្យិត្ថ។ សោ ច ខោ ឥត្ថិយា សទ្ទោ ឆិជ្ជិ, សាមណេរោបិ ចិរាយតិ, សោ តាយ សទ្ធឹ សីលវិបត្តឹ បត្តោ ភវិស្សតី”តិ។ សោបិ អត្តនោ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា អាគន្ត្វា “គច្ឆាម, ភន្តេ”តិ អាហ។ អថ នំ ថេរោ បុច្ឆិ – “បាបោ ជាតោសិ សាមណេរា”តិ។ សោ តុណ្ហី ហុត្វា ថេរេន បុនប្បុនំ បុដ្ឋោបិ ន កិញ្ចិ កថេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “តាទិសេន បាបេន មម យដ្ឋិកោដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថី”តិ។ សោ សំវេគប្បត្តោ កាសាយានិ អបនេត្វា គិហិនិយាមេន បរិទហិត្វា, “ភន្តេ, អហំ បុព្ពេ សាមណេរោ, ឥទានិ បនម្ហិ គិហី ជាតោ, បព្ពជន្តោបិ ច ស្វាហំ ន សទ្ធាយ បព្ពជិតោ, មគ្គបរិបន្ថភយេន បព្ពជិតោ, ឯថ គច្ឆាមា”តិ អាហ។ “អាវុសោ, គិហិបាបោបិ សមណបាបោបិ បាបោយេវ, ត្វំ សមណភាវេ ឋត្វាបិ សីលមត្តំ បូរេតុំ នាសក្ខិ, គិហី ហុត្វា កឹ នាម កល្យាណំ ករិស្សសិ, តាទិសេន បាបេន មម យដ្ឋិកោដិគ្គហណកិច្ចំ នត្ថី”តិ អាហ។ “ភន្តេ, អមនុស្សុបទ្ទវោ មគ្គោ, តុម្ហេ ច អន្ធា អបរិណាយកា, កថំ ឥធ វសិស្សថា”តិ? អថ នំ ថេរោ, “អាវុសោ, ត្វំ មា ឯវំ ចិន្តយិ, ឥធេវ មេ និបជ្ជិត្វា មរន្តស្សាបិ អបរាបរំ បរិវត្តន្តស្សាបិ តយា សទ្ធឹ គមនំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“ហន្ទាហំ ហតចក្ខុស្មិ, កន្តារទ្ធានមាគតោ;
សេយ្យមានោ ន គច្ឆាមិ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា។

“ហន្ទាហំ ហតចក្ខុស្មិ, កន្តារទ្ធានមាគតោ;
មរិស្សាមិ នោ គមិស្សាមិ, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា”តិ។

តំ សុត្វា ឥតរោ សំវេគជាតោ “ភារិយំ វត មេ សាហសិកំ អននុច្ឆវិកំ កម្មំ កត”ន្តិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តោ វនសណ្ឌំ បក្ខន្ទិត្វា តថា បក្កន្តោវ អហោសិ។ ថេរស្សាបិ សីលតេជេន សដ្ឋិយោជនាយាមំ បណ្ណាសយោជនវិត្ថតំ បន្នរសយោជនពហលំ ជយសុមនបុប្ផវណ្ណំ និសីទនុដ្ឋហនកាលេសុ ឱនមនុន្នមនបកតិកំ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កោ នុ ខោ មំ ឋានា ចាវេតុកាមោ”តិ ឱលោកេន្តោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ថេរំ អទ្ទស។ តេនាហុ បោរាណា –

“សហស្សនេត្តោ ទេវិន្ទោ, ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធយិ;
បាបគរហី អយំ បាលោ, អាជីវំ បរិសោធយិ។

“សហស្សនេត្តោ ទេវិន្ទោ, ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធយិ;
ធម្មគរុកោ អយំ បាលោ, និសិន្នោ សាសនេ រតោ”តិ។

អថស្ស ឯតទហោសិ – “សចាហំ ឯវរូបស្ស បាបគរហិនោ ធម្មគរុកស្ស អយ្យស្ស សន្តិកំ ន គមិស្សាមិ, មុទ្ធា មេ សត្តធា ផលេយ្យ, គមិស្សាមិ តស្ស សន្តិក”ន្តិ។ តតោ –

“សហស្សនេត្តោ ទេវិន្ទោ, ទេវរជ្ជសិរិន្ធរោ;
តង្ខណេន អាគន្ត្វាន, ចក្ខុបាលមុបាគមិ”។ –

ឧបគន្ត្វា ច បន ថេរស្ស អវិទូរេ បទសទ្ទមកាសិ។ អថ នំ ថេរោ បុច្ឆិ – “កោ ឯសោ”តិ? “អហំ, ភន្តេ, អទ្ធិកោ”តិ។ “កុហិំ យាសិ ឧបាសកា”តិ ? “សាវត្ថិយំ, ភន្តេ”តិ។ “យាហិ, អាវុសោ”តិ។ “អយ្យោ បន, ភន្តេ, កុហិំ គមិស្សតី”តិ? “អហម្បិ តត្ថេវ គមិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ ឯកតោវ គច្ឆាម, ភន្តេ”តិ។ “អហំ, អាវុសោ, ទុព្ពលោ, មយា សទ្ធិំ គច្ឆន្តស្ស តវ បបញ្ចោ ភវិស្សតី”តិ។ “មយ្ហំ អច្ចាយិកំ នត្ថិ, អហម្បិ អយ្យេន សទ្ធិំ គច្ឆន្តោ ទសសុ បុញ្ញកិរិយវត្ថូសុ ឯកំ លភិស្សាមិ, ឯកតោវ គច្ឆាម, ភន្តេ”តិ។ ថេរោ “ឯសោ សប្បុរិសោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា – “តេន ហិ សទ្ធិំ គមិស្សាមិ, យដ្ឋិកោដិំ គណ្ហ ឧបាសកា”តិ អាហ។ សក្កោ តថា កត្វា បថវឹ សង្ខិបន្តោ សាយន្ហសមយេ ជេតវនំ សម្បាបេសិ។ ថេរោ សង្ខបណវាទិសទ្ទំ សុត្វា “កត្ថេសោ សទ្ទោ”តិ បុច្ឆិ។ “សាវត្ថិយំ, ភន្តេ”តិ? “បុព្ពេ មយំ គមនកាលេ ចិរេន គមិម្ហា”តិ។ “អហំ ឧជុមគ្គំ ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ តស្មិំ ខណេ ថេរោ “នាយំ មនុស្សោ, ទេវតា ភវិស្សតី”តិ សល្លក្ខេសិ។

“សហស្សនេត្តោ ទេវិន្ទោ, ទេវរជ្ជសិរិន្ធរោ;
សង្ខិបិត្វាន តំ មគ្គំ, ខិប្បំ សាវត្ថិមាគមី”តិ។

សោ ថេរំ នេត្វា ថេរស្សេវត្ថាយ កនិដ្ឋកុដុម្ពិកេន ការិតំ បណ្ណសាលំ នេត្វា ផលកេ និសីទាបេត្វា បិយសហាយកវណ្ណេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “សម្ម, ចូឡបាលា”តិ បក្កោសិ។ “កឹ, សម្មា”តិ? “ថេរស្សាគតភាវំ ជានាសី”តិ? “ន ជានាមិ, កឹ បន ថេរោ អាគតោ”តិ? “អាម, សម្ម, ឥទានិ អហំ វិហារំ គន្ត្វា ថេរំ តយា ការិតបណ្ណសាលាយ និសិន្នកំ ទិស្វា អាគតោម្ហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ កុដុម្ពិកោបិ វិហារំ គន្ត្វា ថេរំ ទិស្វា បាទមូលេ បរិវត្តន្តោ រោទិត្វា “ឥទំ ទិស្វា អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ បព្ពជិតុំ នាទាសិ”ន្តិអាទីនិ វត្វា ទ្វេ ទាសទារកេ ភុជិស្សេ កត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពាជេត្វា “អន្តោគាមតោ យាគុភត្តាទីនិ អាហរិត្វា ថេរំ ឧបដ្ឋហថា”តិ បដិយាទេសិ។ សាមណេរា វត្តបដិវត្តំ កត្វា ថេរំ ឧបដ្ឋហឹសុ។

អថេកទិវសំ ទិសាវាសិនោ ភិក្ខូ “សត្ថារំ បស្សិស្សាមា”តិ ជេតវនំ អាគន្ត្វា តថាគតំ វន្ទិត្វា អសីតិមហាថេរេ ច, វន្ទិត្វា វិហារចារិកំ ចរន្តា ចក្ខុបាលត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បត្វា “ឥទម្បិ បស្សិស្សាមា”តិ សាយំ តទភិមុខា អហេសុំ។ តស្មិំ ខណេ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិ។ តេ “ឥទានិ អតិសាយន្ហោ, មេឃោ ច ឧដ្ឋិតោ, បាតោវ គន្ត្វា បស្សិស្សាមា”តិ និវត្តឹសុ។ ទេវោ បឋមយាមំ វស្សិត្វា មជ្ឈិមយាមេ វិគតោ។ ថេរោ អារទ្ធវីរិយោ អាចិណ្ណចង្កមនោ, តស្មា បច្ឆិមយាមេ ចង្កមនំ ឱតរិ។ តទា ច បន នវវុដ្ឋាយ ភូមិយា ពហូ ឥន្ទគោបកា ឧដ្ឋហឹសុ។ តេ ថេរេ ចង្កមន្តេ យេភុយ្យេន វិបជ្ជឹសុ។ អន្តេវាសិកា ថេរស្ស ចង្កមនដ្ឋានំ កាលស្សេវ ន សម្មជ្ជឹសុ។ ឥតរេ ភិក្ខូ “ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ បស្សិស្សាមា”តិ អាគន្ត្វា ចង្កមនេ មតបាណកេ ទិស្វា “កោ ឥមស្មិំ ចង្កមតី”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ, ភន្តេ”តិ។ តេ ឧជ្ឈាយឹសុ “បស្សថាវុសោ, សមណស្ស កម្មំ, សចក្ខុកកាលេ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោ កិញ្ចិ អកត្វា ឥទានិ ចក្ខុវិកលកាលេ ‘ចង្កមាមី’តិ ឯត្តកេ បាណកេ មារេសិ ‘អត្ថំ ករិស្សាមី’តិ អនត្ថំ ករោតី”តិ។

អថ ខោ តេ គន្ត្វា តថាគតស្ស អារោចេសុំ, “ភន្តេ, ចក្ខុបាលត្ថេរោ ‘ចង្កមាមី’តិ ពហូ បាណកេ មារេសី”តិ។ “កឹ បន សោ តុម្ហេហិ មារេន្តោ ទិដ្ឋោ”តិ? “ន ទិដ្ឋោ, ភន្តេ”តិ។ “យថេវ តុម្ហេ តំ ន បស្សថ, តថេវ សោបិ តេ បាណេ ន បស្សតិ។ ខីណាសវានំ មរណចេតនា នាម នត្ថិ, ភិក្ខវេ”តិ។ “ភន្តេ, អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយេ សតិ កស្មា អន្ធោ ជាតោ”តិ? “អត្តនោ កតកម្មវសេន, ភិក្ខវេ”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, តេន កត”ន្តិ? តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថ –

អតីតេ ពារាណសិយំ កាសិរញ្ញេ រជ្ជំ ការេន្តេ ឯកោ វេជ្ជោ គាមនិគមេសុ ចរិត្វា វេជ្ជកម្មំ ករោន្តោ ឯកំ ចក្ខុទុព្ពលំ ឥត្ថឹ ទិស្វា បុច្ឆិ – “កឹ តេ អផាសុក”ន្តិ? “អក្ខីហិ ន បស្សាមី”តិ។ “ភេសជ្ជំ តេ ករិស្សាមី”តិ? “ករោហិ, សាមី”តិ។ “កឹ មេ ទស្សសី”តិ? “សចេ មេ អក្ខីនិ បាកតិកានិ កាតុំ សក្ខិស្សសិ, អហំ តេ សទ្ធឹ បុត្តធីតាហិ ទាសី ភវិស្សាមី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ ភេសជ្ជំ សំវិទហិ, ឯកភេសជ្ជេនេវ អក្ខីនិ បាកតិកានិ អហេសុំ។ សា ចិន្តេសិ – “អហមេតស្ស សបុត្តធីតា ទាសី ភវិស្សាមី”តិ បដិជានឹ, “ន ខោ បន មំ សណ្ហេន សម្មាចារេន សមុទាចរិស្សតិ, វញ្ចេស្សាមិ ន”ន្តិ។ សា វេជ្ជេនាគន្ត្វា “កីទិសំ, ភទ្ទេ”តិ បុដ្ឋា “បុព្ពេ មេ អក្ខីនិ ថោកំ រុជ្ជឹសុ, ឥទានិ បន អតិរេកតរំ រុជ្ជន្តី”តិ អាហ។ វេជ្ជោ “អយំ មំ វញ្ចេត្វា កិញ្ចិ អទាតុកាមា, ន មេ ឯតាយ ទិន្នាយ ភតិយា អត្ថោ, ឥទានេវ នំ អន្ធំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គេហំ គន្ត្វា ភរិយាយ ឯតមត្ថំ អាចិក្ខិ។ សា តុណ្ហី អហោសិ។ សោ ឯកំ ភេសជ្ជំ យោជេត្វា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា “ភទ្ទេ, ឥមំ ភេសជ្ជំ អញ្ជេហី”តិ អញ្ជាបេសិ។ អថស្សា ទ្វេ អក្ខីនិ ទីបសិខា វិយ វិជ្ឈាយឹសុ។ សោ វេជ្ជោ ចក្ខុបាលោ អហោសិ។

ភិក្ខវេ, តទា មម បុត្តេន កតកម្មំ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធិ។ បាបកម្មញ្ហិ នាមេតំ ធុរំ វហតោ ពលិពទ្ទស្ស បទំ ចក្កំ វិយ អនុគច្ឆតីតិ ឥទំ វត្ថុំ កថេត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា បតិដ្ឋាបិតមត្តិកំ សាសនំ រាជមុទ្ទាយ លញ្ឆន្តោ វិយ ធម្មរាជា ឥមំ គាថមាហ –

១. “មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា;
មនសា ចេ បទុដ្ឋេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតិ, ចក្កំវ វហតោ បទ”ន្តិ។

តត្ថ **មនោ**តិ កាមាវចរកុសលាទិភេទំ សព្ពម្បិ ចតុភូមិកចិត្តំ។ ឥមស្មឹ បន បទេ តទា តស្ស វេជ្ជស្ស ឧប្បន្នចិត្តវសេន និយមិយមានំ វវត្ថាបិយមានំ បរិច្ឆិជ្ជិយមានំ ទោមនស្សសហគតំ បដិឃសម្បយុត្តចិត្តមេវ លព្ភតិ។ **បុព្ពង្គមា**តិ តេន បឋមគាមិនា ហុត្វា សមន្នាគតា។ **ធម្មា**តិ គុណទេសនាបរិយត្តិនិស្សត្តនិជ្ជីវវសេន ចត្តារោ ធម្មា នាម។ តេសុ –

“ន ហិ ធម្មោ អធម្មោ ច, ឧភោ សមវិបាកិនោ;
អធម្មោ និរយំ នេតិ, ធម្មោ បាបេតិ សុគ្គតិ”ន្តិ។ (ថេរគា. ៣០៤; ជា. ១.១៥.៣៨៦) –

អយំ គុណធម្មោ នាម។ “ធម្មំ វោ, ភិក្ខវេ, ទេសេស្សាមិ អាទិកល្យាណ”ន្តិ (ម. និ. ៣.៤២០) អយំ ទេសនាធម្មោ នាម។ “ឥធ បន, ភិក្ខវេ, ឯកច្ចេ កុលបុត្តា ធម្មំ បរិយាបុណន្តិ សុត្តំ គេយ្យ”ន្តិ (ម. និ. ១.២៣៩) អយំ បរិយត្តិធម្មោ នាម។ “តស្មឹ ខោ បន សមយេ ធម្មា ហោន្តិ, ខន្ធា ហោន្តី”តិ (ធ. ស. ១២១) អយំ និស្សត្តធម្មោ នាម, និជ្ជីវធម្មោតិបិ ឯសោ ឯវ។ តេសុ ឥមស្មឹ ឋានេ និស្សត្តនិជ្ជីវធម្មោ អធិប្បេតោ។ សោ អត្ថតោ តយោ អរូបិនោ ខន្ធា វេទនាក្ខន្ធោ សញ្ញាក្ខន្ធោ សង្ខារក្ខន្ធោតិ។ ឯតេ ហិ មនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ **មនោបុព្ពង្គមា** នាម។

កថំ បនេតេហិ សទ្ធឹ ឯកវត្ថុកោ ឯការម្មណោ អបុព្ពំ អចរិមំ ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជមានោ មនោ បុព្ពង្គមោ នាម ហោតីតិ? ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន។ យថា ហិ ពហូសុ ឯកតោ គាមឃាតាទីនិ កម្មានិ ករោន្តេសុ “កោ ឯតេសំ បុព្ពង្គមោ”តិ វុត្តេ យោ នេសំ បច្ចយោ ហោតិ, យំ និស្សាយ តេ តំ កម្មំ ករោន្តិ, សោ ទត្តោ វា មិត្តោ វា តេសំ បុព្ពង្គមោតិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន មនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមា។ ន ហិ តេ មនេ អនុប្បជ្ជន្តេ ឧប្បជ្ជិតុំ សក្កោន្តិ, មនោ បន ឯកច្ចេសុ ចេតសិកេសុ អនុប្បជ្ជន្តេសុបិ ឧប្បជ្ជតិយេវ។ អធិបតិវសេន បន មនោ សេដ្ឋោ ឯតេសន្តិ **មនោសេដ្ឋា**។ យថា ហិ ចោរាទីនំ ចោរជេដ្ឋកាទយោ អធិបតិនោ សេដ្ឋា។ តថា តេសម្បិ មនោ អធិបតិ មនោវ សេដ្ឋា។ យថា បន ទារុអាទីហិ និប្ផន្នានិ តានិ តានិ ភណ្ឌានិ ទារុមយាទីនិ នាម ហោន្តិ, តថា តេបិ មនតោ និប្ផន្នត្តា **មនោមយា** នាម។

បទុដ្ឋេនាតិ អាគន្តុកេហិ អភិជ្ឈាទីហិ ទោសេហិ បទុដ្ឋេន។ បកតិមនោ ហិ ភវង្គចិត្តំ, តំ អបទុដ្ឋំ។ យថា ហិ បសន្នំ ឧទកំ អាគន្តុកេហិ នីលាទីហិ ឧបក្កិលិដ្ឋំ នីលោទកាទិភេទំ ហោតិ, ន ច នវំ ឧទកំ, នាបិ បុរិមំ

បសន្នឧទកមេវ, តថា តម្បិ អាគន្តុកេហិ អភិជ្ឈាទីហិ ទោសេហិ បទុដ្ឋំ ហោតិ, ន ច នវំ ចិត្តំ, នាបិ បុរិមំ ភវង្គចិត្តមេវ, តេនាហ ភគវា – “បភស្សរមិទំ, ភិក្ខវេ, ចិត្តំ, តញ្ច ខោ អាគន្តុកេហិ ឧបក្កិលេសេហិ ឧបក្កិលិដ្ឋ”ន្តិ (អ. និ. ១.៤៩)។ ឯវំ **មនសា ចេ បទុដ្ឋេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា** សោ ភាសមានោ ចតុព្ពិធំ វចីទុច្ចរិតមេវ ភាសតិ, ករោន្តោ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតមេវ ករោតិ, អភាសន្តោ អករោន្តោ តាយ អភិជ្ឈាទីហិ បទុដ្ឋមានសតាយ តិវិធំ មនោទុច្ចរិតំ បូរេតិ។ ឯវមស្ស ទស អកុសលកម្មបថា បារិបូរិំ គច្ឆន្តិ។

តតោ នំ ទុក្ខមន្វេតីតិ តតោ តិវិធទុច្ចរិតតោ តំ បុគ្គលំ ទុក្ខំ អន្វេតិ, ទុច្ចរិតានុភាវេន ចតូសុ អបាយេសុ, មនុស្សេសុ វា តមត្តភាវំ គច្ឆន្តំ កាយវត្ថុកម្បិ ឥតរម្បីតិ ឥមិនា បរិយាយេន កាយិកចេតសិកំ វិបាកទុក្ខំ អនុគច្ឆតិ។ យថា កិំ? **ចក្កំវ វហតោ បទ**ន្តិ ធុរេ យុត្តស្ស ធុរំ វហតោ ពលិពទ្ទស្ស បទំ ចក្កំ វិយ។ យថា ហិ សោ ឯកម្បិ ទិវសំ ទ្វេបិ បញ្ចបិ ទសបិ អឌ្ឍមាសម្បិ មាសម្បិ វហន្តោ ចក្កំ និវត្តេតុំ ជហិតុំ ន សក្កោតិ , អថ ខ្វស្ស បុរតោ អភិក្កមន្តស្ស យុគំ គីវំ ពាធតិ, បច្ឆតោ បដិក្កមន្តស្ស ចក្កំ ឩរុមំសំ បដិហនតិ។ ឥមេហិ ទ្វីហិ អាការេហិ ពាធន្តំ ចក្កំ តស្ស បទានុបទិកំ ហោតិ; តថេវ មនសា បទុដ្ឋេន តីណិ ទុច្ចរិតានិ បូរេត្វា ឋិតំ បុគ្គលំ និរយាទីសុ តត្ថ តត្ថ គតគតដ្ឋានេ ទុច្ចរិតមូលកំ កាយិកម្បិ ចេតសិកម្បិ ទុក្ខមនុពន្ធតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ តីសសហស្សា ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណីសុ។ សម្បត្តបរិសាយបិ ទេសនា សាត្ថិកា សផលា អហោសីតិ។

ចក្ខុបាលត្ថេរវត្ថុ បឋមំ

២. មដ្ឋកុណ្ឌលីវត្ថុ

២. មនោបុព្ពង្គមា ធម្មាតិ ទុតិយគាថាបិ សាវត្ថិយំយេវ មដ្ឋកុណ្ឌលិំ អារព្ភ ភាសិតា។

សាវត្ថិយំ កិរ អទិន្នបុព្ពកោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិ។ តេន កស្សចិ កិញ្ចិ ន ទិន្នបុព្ពំ, តេន តំ “អទិន្នបុព្ពកោ”ត្វេវ សញ្ជានិំសុ។ តស្ស ឯកបុត្តកោ អហោសិ បិយោ មនាបោ។ អថស្ស បិឡន្ធនំ ការេតុកាមោ “សចេ សុវណ្ណការស្ស ការេស្សាមិ, ភត្តវេតនំ ទាតព្ពំ ភវិស្សតី”តិ សយមេវ សុវណ្ណំ កោដ្តេត្វា មដ្ឋានិ កុណ្ឌលានិ កត្វា អទាសិ។ តេនស្ស បុត្តោ **មដ្ឋកុណ្ឌលី**ត្វេវ បញ្ញាយិត្ថ។ តស្ស សោឡសវស្សិកកាលេ បណ្ឌុរោគោ ឧទបាទិ។ តស្ស មាតា បុត្តំ ឱលោកេត្វា, “ព្រាហ្មណ, បុត្តស្ស តេ រោគោ ឧប្បន្នោ, តិកិច្ឆាបេហិ ន”ន្តិ អាហ។ “ភោតិ សចេ វេជ្ជំ អានេស្សាមិ, ភត្តវេតនំ ទាតព្ពំ ភវិស្សតិ; កិំ ត្វំ មម ធនច្ឆេទំ ន ឱលោកេស្សសី”តិ? “អថ នំ កិំ ករិស្សសិ, ព្រាហ្មណា”តិ? “យថា មេ ធនច្ឆេទោ ន ហោតិ, តថា ករិស្សាមី”តិ។ សោ វេជ្ជានំ សន្តិកំ គន្ត្វា “អសុករោគស្ស នាម តុម្ហេ កិំ ភេសជ្ជំ ករោថា”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស តេ យំ វា តំ វា រុក្ខតចាទិំ អាចិក្ខន្តិ។ សោ តមាហរិត្វា បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ករោតិ។ តំ ករោន្តស្សេវស្ស រោគោ ពលវា អហោសិ, អតេកិច្ឆភាវំ ឧបាគមិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស ទុព្ពលភាវំ ញត្វា ឯកំ វេជ្ជំ បក្កោសិ។ សោ តំ ឱលោកេត្វាវ “អម្ហាកំ ឯកំ កិច្ចំ អត្ថិ, អញ្ញំ វេជ្ជំ បក្កោសិត្វា តិកិច្ឆាបេហី”តិ តំ បហាយ និក្ខមិ។ ព្រាហ្មណោ តស្ស មរណសមយំ ញត្វា “ឥមស្ស ទស្សនត្ថាយ អាគតា អន្តោគេហេ សាបតេយ្យំ បស្សិស្សន្តិ, ពហិ នំ ករិស្សាមី”តិ បុត្តំ នីហរិត្វា ពហិអាឡិន្ទេ និបជ្ជាបេសិ។

តំ ទិវសំ ភគវា ពលវបច្ចូសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ បុព្ពពុទ្ធេសុ កតាធិការានំ ឧស្សន្នកុសលមូលានំ វេនេយ្យពន្ធវានំ ទស្សនត្ថំ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេន្តោ ទសសហស្សចក្កវាឡេសុ ញាណជាលំ បត្ថរិ។ មដ្ឋកុណ្ឌលី ពហិអាឡិន្ទេ និបន្នាការេនេវ តស្ស អន្តោ បញ្ញាយិ។ សត្ថា តំ ទិស្វា តស្ស អន្តោគេហា នីហរិត្វា តត្ថ និបជ្ជាបិតភាវំ ញត្វា “អត្ថិ នុ ខោ មយ្ហំ ឯត្ថ គតបច្ចយេន អត្ថោ”តិ ឧបធារេន្តោ ឥទំ អទ្ទស – អយំ មាណវោ មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា កាលំ កត្វា តាវតិំសទេវលោកេ តិំសយោជនិកេ កនកវិមានេ និព្ពត្តិស្សតិ, អច្ឆរាសហស្សបរិវារោ ភវិស្សតិ, ព្រាហ្មណោបិ តំ ឈាបេត្វា រោទន្តោ អាឡាហនេ វិចរិស្សតិ។ ទេវបុត្តោ តិគាវុតប្បមាណំ សដ្ឋិសកដភារាលង្ការបដិមណ្ឌិតំ អច្ឆរាសហស្សបរិវារំ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា “កេន នុ ខោ កម្មេន មយា អយំ សិរិសម្បត្តិ លទ្ធា”តិ ឱលោកេត្វា មយិ ចិត្តប្បសាទេន លទ្ធភាវំ ញត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ ធនច្ឆេទភយេន មម ភេសជ្ជមកត្វា ឥទានិ អាឡាហនំ គន្ត្វា រោទតិ, វិប្បការប្បត្តំ នំ ករិស្សាមី”តិ បិតរិ រោទន្តេ មដ្ឋកុណ្ឌលិវណ្ណេន អាគន្ត្វា អាឡាហនស្សាវិទូរេ និបជ្ជិត្វា រោទិស្សតិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ “កោសិ ត្វ”ន្តិ បុច្ឆិស្សតិ។ “អហំ តេ បុត្តោ មដ្ឋកុណ្ឌលី”តិ អាចិក្ខិស្សតិ។ “កុហិំ និព្ពត្តោសី”តិ? “តាវតិំសភវនេ”តិ។ “កិំ កម្មំ កត្វា”តិ វុត្តេ មយិ ចិត្តប្បសាទេន និព្ពត្តភាវំ អាចិក្ខិស្សតិ។ ព្រាហ្មណោ “តុម្ហេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តោ នាម អត្ថី”តិ មំ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្សាហំ “ឯត្តកានិ សតានិ វា សហស្សានិ វា សតសហស្សានិ វាតិ ន សក្កា គណនា បរិច្ឆិន្ទិតុ”ន្តិ វត្វា ធម្មបទេ គាថំ ភាសិស្សាមិ។ គាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណ

សហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, មដ្ឋ កុណ្ឌលិ សោតាបន្នោ ភវិស្សតិ។ តថា អទិន្នបុព្ពកោ ព្រាហ្មណោ។ ឥតិ ឥមំ កុលបុត្តំ និស្សាយ មហាធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតីតិ ទិស្វា បុនទិវសេ កតសរីរបដិជគ្គនោ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា អនុបុព្ពេន ព្រាហ្មណស្ស គេហទ្វារំ គតោ។

តស្មិំ ខណេ មដ្ឋកុណ្ឌលី អន្តោគេហាភិមុខោ និបន្នោ ហោតិ។ អថស្ស សត្ថា អត្តនោ អបស្សនភាវំ ញត្វា ឯកំ រស្មិំ វិស្សជ្ជេសិ។ មាណវោ “កឹ ឱភាសោ នាមេសោ”តិ បរិវត្តេត្វា និបន្នោវ សត្ថារំ ទិស្វា, “អន្ធពាលបិតរំ និស្សាយ ឯវរូបំ ពុទ្ធំ ឧបសង្កមិត្វា កាយវេយ្យាវដិកំ វា កាតុំ ទានំ វា ទាតុំ ធម្មំ វា សោតុំ នាលត្ថំ, ឥទានិ មេ ហត្ថាបិ អនធិបតេយ្យា, អញ្ញំ កត្តព្ពំ នត្ថី”តិ មនមេវ បសាទេសិ។ សត្ថា “អលំ ឯត្តកេន ចិត្តប្បសាទេន ឥមស្សា”តិ បក្កាមិ។ សោ តថាគតេ ចក្ខុបថំ វិជហន្តេយេវ បសន្នមនោ កាលំ កត្វា សុត្តប្បពុទ្ធោ វិយ ទេវលោកេ តឹសយោជនិកេ កនកវិមានេ និព្ពត្តិ។

ព្រាហ្មណោបិស្ស សរីរំ ឈាបេត្វា អាឡាហនេ រោទនបរាយណោ អហោសិ, ទេវសិកំ អាឡាហនំ គន្ត្វា រោទតិ – “កហំ ឯកបុត្តក, កហំ ឯកបុត្តកា”តិ។ ទេវបុត្តោបិ អត្តនោ សម្បត្តិំ ឱលោកេត្វា, “កេន មេ កម្មេន លទ្ធា”តិ ឧបធារេន្តោ “សត្ថរិ មនោបសាទេនា”តិ ញត្វា “អយំ ព្រាហ្មណោ មម អផាសុកកាលេ ភេសជ្ជមការេត្វា ឥទានិ អាឡាហនំ គន្ត្វា រោទតិ, វិប្បការប្បត្តមេវ នំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ មដ្ឋកុណ្ឌលិវណ្ណេន អាគន្ត្វា អាឡាហនស្សាវិទូរេ ពាហា បគ្គយ្ហ រោទន្តោ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា “អហំ តាវ បុត្តសោកេន រោទាមិ, ឯស កិមត្ថំ រោទតិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“អលង្កតោ មដ្ឋកុណ្ឌលី,
មាលធារី ហរិចន្ទនុស្សទោ;
ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទសិ,
វនមជ្ឈេ កឹ ទុក្ខិតោ តុវ”ន្តិ។ (វិ. វ. ១២០៧; បេ. វ. ១៨៦);

សោ មាណវោ អាហ –

“សោវណ្ណមយោ បភស្សរោ,
ឧប្បន្នោ រថបញ្ជរោ មម;
តស្ស ចក្កយុគំ ន វិន្ទាមិ,
តេន ទុក្ខេន ជហាមិ ជីវិត”ន្តិ។ (វ. ១២០៨; បេ. វ. ១៨៧);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហ –

“សោវណ្ណមយំ មណិមយំ,
លោហិតកមយំ អថ រូបិយមយំ;
អាចិក្ខ មេ ភទ្ទ មាណវ,
ចក្កយុគំ បដិបាទយាមិ តេ”តិ។ (វិ. វ. ១២០៩; បេ. វ. ១៨៨);

តំ សុត្វា មាណវោ “អយំ ព្រាហ្មណោ បុត្តស្ស ភេសជ្ជមកត្វា បុត្តបតិរូបកំ មំ ទិស្វា រោទន្តោ ‘សុវណ្ណាទិមយំ រថចក្កំ ករោមី’តិ វទតិ, ហោតុ និគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា “កីវ មហន្តំ មេ ចក្កយុគំ ករិស្សសី”តិ វត្វា “យាវ មហន្តំ អាកង្ខសិ, តាវ មហន្តំ ករិស្សាមី”តិ វុត្តេ “ចន្ទិមសូរិយេហិ មេ អត្ថោ, តេ មេ ទេហី”តិ យាចន្តោ អាហ –

“សោ មាណវោ តស្ស បាវទិ,
ចន្ទសូរិយា ឧភយេត្ថ ទិស្សរេ;
សោវណ្ណមយោ រថោ មម,
តេន ចក្កយុគេន សោភតី”តិ។ (វិ. វ. ១២១០; បេ. វ. ១៨៩);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហ –

“ពាលោ ខោ ត្វំ អសិ មាណវ,
យោ ត្វំ បត្ថយសេ អបត្ថិយំ;

មញ្ញាមិ ត្វំ មរិស្សសិ,
ន ហិ ត្វំ លច្ឆសិ ចន្ទសូរិយេ’’តិ។ (វិ. វ. ១២១១; បេ. វ. ១៩០);

អថ នំ មាណវោ អាហ –

“កឹ បន បញ្ញាយមានស្សត្ថាយ រោទន្តោ ពាលោ ហោតិ, ឧទាហុ អបញ្ញាយមានស្សត្ថាយា’’តិ វត្វា –

“គមនាគមនម្បិ ទិស្សតិ,
វណ្ណធាតុ ឧភយត្ថ វីថិយា;
បេតោ កាលកតោ ន ទិស្សតិ,
កោ និធ កន្ទតំ ពាល្យតរោ’’តិ។ (វិ. វ. ១២១២; បេ. វ. ១៩១);

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ “យុត្តំ ឯស វទតី’’តិ សល្លក្ខេត្វា –

“សច្ចំ ខោ វទេសិ មាណវ,
អហមេវ កន្ទតំ ពាល្យតរោ;
ចន្ទំ វិយ ទារកោ រុទំ,
បេតំ កាលកតាភិបត្ថយិ’’ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៣; បេ. វ. ១៩២) –

វត្វា តស្ស កថាយ និស្សោកោ ហុត្វា មាណវស្ស ថុតឹ ករោន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

“អាទិត្តំ វត មំ សន្តំ, ឃតសិត្តំវ បាវកំ;
វារិនា វិយ ឱសិញ្ចំ, សព្ពំ និព្ពាបយេ ទរំ។

“អព្ពហី វត មេ សល្លំ, សោកំ ហទយនិស្សិតំ;
យោ មេ សោកបរេតស្ស, បុត្តសោកំ អបានុទិ។

“ស្វាហំ អព្ពូឡ្ហសល្លោស្មិ, សីតិភូតោស្មិ និព្ពុតោ;
ន សោចាមិ ន រោទាមិ, តវ សុត្វាន មាណវា’’តិ។ (វិ. វ. ១២១៤-១២១៦; បេ. វ. ១៩៣-១៩៥);

អថ នំ “កោ នាម ត្វ’’ន្តិ បុច្ឆន្តោ –

“ទេវតានុសិ គន្ធព្ពោ, អទុ សក្កោ បុរិន្ទទោ;
កោ វា ត្វំ កស្ស វា បុត្តោ, កថំ ជានេមុ តំ មយ’’ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៧; បេ. វ. ១៩៦) –

អាហ។ អថស្ស មាណវោ –

“យញ្ច កន្ទសិ យញ្ច រោទសិ,
បុត្តំ អាឡាហនេ សយំ ទហិត្វា;
ស្វាហំ កុសលំ ករិត្វា កម្មំ,
តិទសានំ សហព្យតំ គតោ’’តិ។ (វិ. វ. ១២១៨; បេ. វ. ១៩៧) –

អាចិក្ខិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហ –

“អប្បំ វា ពហុំ វា នាទ្ទសាម,
ទានំ ទទន្តស្ស សកេ អគារេ;
ឧបោសថកម្មំ វា តាទិសំ,
កេន កម្មេន គតោសិ ទេវលោក’’ន្តិ។ (វិ. វ. ១២១៩; បេ. វ. ១៩៨);

មាណវោ អាហ –

“អាឡាឆិកោហំ ទុក្ខិតោ គិលានោ,
អាតូររូបោម្ហិ សកេ និវេសនេ;
ពុទ្ធំ វិគតរជំ វិតិណ្ណកង្ខំ,
អទ្ទក្ខិ សុគតំ អនោមបញ្ញំ។

“ស្វាហំ មុទិតមនោ បសន្នចិត្តោ,
អញ្ជលិំ អករិំ តថាគតស្ស;
តាហំ កុសលំ ករិត្វាន កម្មំ,
តិទសានំ សហព្យតំ គតោ”តិ។ (វិ. វ. ១២២០-១២២១; បេ. វ. ១៩៩-២០០);

តស្មិំ កថេន្តេយេវ ព្រាហ្មណស្ស សកលសរីរំ បីតិយា បរិបូរិ។ សោ តំ បីតិំ បវេទេន្តោ –

“អច្ឆរិយំ វត អព្ភុតំ វត,
អញ្ជលិកម្មស្ស អយមីទិសោ វិបាកោ;
អហម្បិ បមុទិតមនោ បសន្នចិត្តោ,
អជ្ជេវ ពុទ្ធំ សរណំ វជាមី”តិ។ (វិ. វ. ១២២២; បេ. វ. ២០១) –

អាហ។ អថ នំ មាណវោ –

“អជ្ជេវ ពុទ្ធំ សរណំ វជាហិ,
ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច បសន្នចិត្តោ;
តថេវ សិក្ខាបទានិ បញ្ច,
អខណ្ឌផុល្លានិ សមាទិយស្សុ។

បាណាតិបាតា វិរមស្សុ ខិប្បំ,
លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយស្សុ;
អមជ្ជបោ មា ច មុសា ភណាហិ,
សកេន ទារេន ច ហោហិ តុដ្ឋោ”តិ។ (វិ. វ. ១២២៣-១២២៤; បេ. វ. ២០២-២០៣) –

អាហ ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“អត្ថកាមោសិ មេ យក្ខ, ហិតកាមោសិ ទេវតេ;
ករោមិ តុយ្ហំ វចនំ, ត្វំសិ អាចរិយោ មម។

“ឧបេមិ សរណំ ពុទ្ធំ, ធម្មញ្ចាបិ អនុត្តរំ;
សង្ឃញ្ច នរទេវស្ស, គច្ឆាមិ សរណំ អហំ។

“បាណាតិបាតា វិរមាមិ ខិប្បំ,
លោកេ អទិន្នំ បរិវជ្ជយាមិ;
អមជ្ជបោ នោ ច មុសា ភណាមិ,
សកេន ទារេន ច ហោមិ តុដ្ឋោ”តិ។ (វិ. វ. ១២២៥-១២២៧; បេ. វ. ២០៤-២០៦);

អថ នំ ទេវបុត្តោ, “ព្រាហ្មណ, តេ គេហេ ពហុំ ធនំ អត្ថិ, សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ទានំ ទេហិ, ធម្មំ សុណាហិ, បញ្ហំ បុច្ឆាហី”តិ វត្វា តត្ថេវ អន្តរធាយិ។

ព្រាហ្មណោបិ គេហំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិំ អាមន្តេត្វា, “ភទ្ទេ, អហំ អជ្ជ សមណំ គោតមំ និមន្តេត្វា បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមិ, សក្ការំ ករោហី”តិ វត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ នេវ អភិវាទេត្វា ន បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ, “ភោ គោតម, អធិវាសេហិ អជ្ជតនាយ ភត្តំ សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេនា”តិ អាហ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ សត្ថុ អធិវាសនំ វិទិត្វា វេគេនាគន្ត្វា សកេ និវេសនេ បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយញ្ច បដិយាទាបេសិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តស្ស គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ ព្រាហ្មណោ សក្កច្ចំ បរិវិសិ, មហាជនោ សន្និបតិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកេន កិរ តថាគតេ និមន្តិតេ ទ្វេ ជនកាយា សន្និបតន្តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា “អជ្ជ សមណំ គោតមំ បញ្ហំ បុច្ឆនាយ វិហេឋិយ

មានំ បស្សិស្សាមា”តិ សន្និបតន្តិ, សម្មាទិដ្ឋិកា “អជ្ជ ពុទ្ធវិសយំ ពុទ្ធលីឡ្ហំ បស្សិស្សាមា”តិ សន្និបតន្តិ។ អថ ខោ ព្រាហ្មណោ កតភត្តកិច្ចំ តថាគតមុបសង្កមិត្វា នីចាសនេ និសិន្នោ បញ្ហំ បុច្ឆិ – “ភោ គោតម, តុម្ហាកំ ទានំ អទត្វា បូជំ អកត្វា ធម្មំ អសុត្វា ឧបោសថវាសំ អវសិត្វា កេវលំ មនោបសាទមត្តេនេវ សគ្គេ និព្ពត្តា នាម ហោន្តី”តិ? “ព្រាហ្មណ, កស្មា មំ បុច្ឆសិ, ននុ តេ បុត្តេន មដ្ឋកុណ្ឌលិនា មយិ មនំ បសាទេត្វា អត្តនោ សគ្គេ និព្ពត្តភាវោ កថិតោ”តិ? “កទា, ភោ គោតមា”តិ? ននុ ត្វំ អជ្ជ សុសានំ គន្ត្វា កន្ទន្តោ អវិទូរេ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តំ ឯកំ មាណវំ ទិស្វា “អលង្កតោ មដ្ឋកុណ្ឌលី, មាលធារី ហរិចន្ទនុស្សទោ”តិ ទ្វីហិ ជនេហិ កថិតកថំ បកាសេន្តោ សព្ពំ មដ្ឋកុណ្ឌលិវត្ថុំ កថេសិ។ តេនេវេតំ ពុទ្ធភាសិតំ នាម ជាតំ។

តំ កថេត្វា ច បន “ន ខោ, ព្រាហ្មណ, ឯកសតំ វា ន ទ្វេសតំ, អថ ខោ មយិ មនំ បសាទេត្វា សគ្គេ និព្ពត្តានំ គណនា នាម នត្ថី”តិ អាហ។ អថ មហាជនោ ន និព្ពេមតិកោ ហោតិ, អថស្ស អនិព្ពេមតិកភាវំ វិទិត្វា សត្ថា “មដ្ឋកុណ្ឌលិទេវបុត្តោ វិមានេនេវ សទ្ធឹ អាគច្ឆតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ សោ តិគាវុតប្បមាណេនេវ ទិព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតេន អត្តភាវេន អាគន្ត្វា វិមានតោ ឱរុយ្ហ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “ត្វំ ឥមំ សម្បត្តឹ កឹ កម្មំ កត្វា បដិលភី”តិ បុច្ឆន្តោ –

“អភិក្កន្តេន វណ្ណេន, យា ត្វំ តិដ្ឋសិ ទេវតេ;
ឱភាសេន្តី ទិសា សព្ពា, ឱសធី វិយ តារកា;
បុច្ឆាមិ តំ ទេវ មហានុភាវ, មនុស្សភូតោ កិមកាសិ បុញ្ញ”ន្តិ។ –

គាថមាហ។ “ទេវបុត្តោ អយំ មេ, ភន្តេ, សម្បត្តិ តុម្ហេសុ ចិត្តំ បសាទេត្វា លទ្ធា”តិ។ “មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា លទ្ធា តេ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ មហាជនោ ទេវបុត្តំ ឱលោកេត្វា “អច្ឆរិយា វត, ភោ, ពុទ្ធគុណា, អទិន្នបុព្ពកព្រាហ្មណស្ស នាម បុត្តោ អញ្ញំ កិញ្ចិ បុញ្ញំ អកត្វា សត្ថរិ ចិត្តំ បសាទេត្វា ឯវរូបំ សម្បត្តឹ បដិលភី”តិ តុដ្ឋឹ បវេទេសិ។

អថ នេសំ កុសលាកុសលកម្មករណេ មនោវ បុព្ពង្គមោ, មនោវ សេដ្ឋោ។ បសន្នេន ហិ មនេន កតំ កម្មំ ទេវលោកំ មនុស្សលោកំ គច្ឆន្តំ បុគ្គលំ ឆាយាវ ន វិជហតីតិ ឥទំ វត្ថុំ កថេត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា បតិដ្ឋាបិតមត្តិកំ សាសនំ រាជមុទ្ទាយ លញ្ឆន្តោ វិយ ធម្មរាជា ឥមំ គាថមាហ –

២. “មនោបុព្ពង្គមា ធម្មា, មនោសេដ្ឋា មនោមយា។

មនសា ចេ បសន្នេន, ភាសតិ វា ករោតិ វា;
តតោ នំ សុខមន្វេតិ, ឆាយាវ អនបាយិនី”តិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ **មនោ**តិ អវិសេសេន សព្ពម្បិ ចតុភូមិកចិត្តំ វុច្ចតិ, ឥមស្មឹ បន បទេ និយមិយមានំ វវត្ថាបិយមានំ បរិច្ឆិជ្ជិយមានំ អដ្ឋវិធំ កាមាវចរកុសលចិត្តំ លព្ភតិ។ វត្ថុវសេន បនាហរិយមានំ តតោបិ សោមនស្សសហគតំ ញាណសម្បយុត្តចិត្តមេវ លព្ភតិ។ **បុព្ពង្គមា**តិ តេន បឋមគាមិនា ហុត្វា សមន្នាគតា។ **ធម្មា**តិ វេទនាទយោ តយោ ខន្ធា។ ឯតេ ហិ ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន សោមនស្សសម្បយុត្តមនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ **មនោបុព្ពង្គមា** នាម។ យថា ហិ ពហូសុ ឯកតោ ហុត្វា មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស ចីវរទានាទីនិ វា ឧឡារបូជាធម្មស្សវនាទីនិ វា មាលាគន្ធសក្ការករណាទីនិ វា បុញ្ញានិ ករោន្តេសុ “កោ ឯតេសំ បុព្ពង្គមោ”តិ វុត្តេ យោ តេសំ បច្ចយោ ហោតិ, យំ និស្សាយ តេ តានិ បុញ្ញានិ ករោន្តិ, សោ តិស្សោ វា ផុស្សោ វា តេសំ បុព្ពង្គមោតិ វុច្ចតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។ ឥតិ ឧប្បាទបច្ចយដ្ឋេន មនោ បុព្ពង្គមោ ឯតេសន្តិ មនោបុព្ពង្គមា។ ន ហិ តេ មនេ អនុប្បជ្ជន្តេ ឧប្បជ្ជិតុំ សក្កោន្តិ, មនោ បន ឯកច្ចេសុ ចេតសិកេសុ អនុប្បជ្ជន្តេសុបិ ឧប្បជ្ជតិយេវ។ ឯវំ អធិបតិវសេន បន មនោ សេដ្ឋោ ឯតេសន្តិ **មនោសេដ្ឋា**។ យថា ហិ គណាទីនំ អធិបតិ បុរិសោ គណសេដ្ឋោ សេណិសេដ្ឋោតិ វុច្ចតិ, តថា តេសម្បិ មនោវ សេដ្ឋោ។ យថា បន សុវណ្ណាទីហិ និប្ផាទិតានិ ភណ្ឌានិ សុវណ្ណមយាទីនិ នាម ហោន្តិ, តថា ឯតេបិ មនតោ និប្ផន្នត្តា **មនោមយា** នាម។

បសន្នេនាតិ អនភិជ្ឈាទីហិ គុណេហិ បសន្នេន។ **ភាសតិ វា ករោតិ វា**តិ ឯវរូបេន មនេន ភាសន្តោ ចតុព្ពិធំ វចីសុចរិតមេវ ភាសតិ, ករោន្តោ តិវិធំ កាយសុចរិតមេវ ករោតិ, អភាសន្តោ អករោន្តោ តាយ អនភិជ្ឈាទីហិ បសន្នមានសតាយ តិវិធំ មនោសុចរិតំ បូរេតិ។ ឯវមស្ស ទស កុសលកម្មបថា បារិបូរឹ គច្ឆន្តិ។

តតោ នំ សុខមន្វេតីតិ តតោ តិវិធសុចរិតតោ នំ បុគ្គលំ សុខ មន្វេតិ។ ឥធ តេភូមិកម្បិ កុសលំ អធិប្បេតំ, តស្មា តេភូមិកសុចរិតានុភាវេន សុគតិភវេ និព្ពត្តំ បុគ្គលំ, ទុគ្គតិយំ វា សុខានុភវនដ្ឋានេ ឋិតំ កាយវត្ថុកម្បិ ឥតរវត្ថុកម្បិ អវត្ថុកម្បីតិ កាយិកចេតសិកំ វិបាកសុខំ អនុគច្ឆតិ, ន វិជហតីតិ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ យថា កឹ? **ឆាយាវ អនបាយិនី**តិ យថា ហិ ឆាយា នាម សរីរប្បដិពទ្ធា សរីរេ គច្ឆន្តេ គច្ឆតិ, តិដ្ឋន្តេ តិដ្ឋតិ , និសីទន្តេ និសីទតិ, ន សក្កោតិ, “សណ្ហេន វា ផរុសេន វា និវត្តាហី”តិ វត្វា វា បោថេត្វា វា និវត្តាបេតុំ។ កស្មា? សរីរប្បដិពទ្ធត្តា។ ឯវមេវ ឥមេសំ ទសន្នំ កុសលកម្មបថានំ អាចិណ្ណសមាចិណ្ណកុសលមូលិកំ កាមាវចរាទិភេទំ កាយិកចេតសិកសុខំ គតគតដ្ឋានេ អនបាយិនី ឆាយា វិយ ហុត្វា ន វិជហតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, មដ្ឋកុណ្ឌលិទេវបុត្តោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, តថា អទិន្នបុព្ពកោ ព្រាហ្មណោ។ សោ តាវមហន្តំ វិភវំ ពុទ្ធសាសនេ វិប្បកិរីតិ។

មដ្ឋកុណ្ឌលីវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. តិស្សត្ថេរវត្ថុ

អក្កោច្ឆិ មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា តិស្សត្ថេរោ ភគវតោ បិតុច្ឆាបុត្តោ អហោសិ, មហល្លកកាលេ បព្ពជិត្វា ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិភុញ្ជន្តោ ថូលសរីរោ អាកោដិតបច្ចាកោដិតេហិ ចីវរេហិ និវាសេត្វា យេភុយ្យេន វិហារមជ្ឈេ ឧបដ្ឋានសាលាយំ និសីទតិ។ តថាគតំ ទស្សនត្ថាយ អាគតា អាគន្តុកភិក្ខូ តំ ទិស្វា “ឯកោ មហាថេរោ ភវិស្សតី”តិ សញ្ញាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វត្តំ អាបុច្ឆន្តិ, បាទសម្ពាហនាទីនិ អាបុច្ឆន្តិ។ សោ តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ ឯកោ ទហរភិក្ខុ “កតិវស្សា តុម្ហេ”តិ បុច្ឆិត្វា “វស្សំ នត្ថិ, មហល្លកកាលេ បព្ពជិតា មយ”ន្តិ វុត្តេ, “អាវុសោ, ទុព្ពិនីត, មហល្លក , អត្តនោ បមាណំ ន ជានាសិ, ឯត្តកេ មហាថេរេ ទិស្វា សាមីចិកម្មមត្តម្បិ ន ករោសិ, វត្តេ អាបុច្ឆិយមានេ តុណ្ហី ហោសិ, កុក្កុច្ចមត្តម្បិ តេ នត្ថី”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ សោ ខត្តិយមានំ ជនេត្វា “តុម្ហេ កស្ស សន្តិកំ អាគតា”តិ បុច្ឆិត្វា “សត្ថុ សន្តិក”ន្តិ វុត្តេ “មំ បន ‘កោ ឯសោ’តិ សល្លក្ខេថ, មូលមេវ វោ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ វត្វា រុទន្តោ ទុក្ខី ទុម្មនោ សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ ។ អថ នំ សត្ថា “កឹ នុ ត្វំ តិស្ស ទុក្ខី ទុម្មនោ អស្សុមុខោ រោទមានោ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិ។ តេបិ ភិក្ខូ “ឯស គន្ត្វា កិញ្ចិ អាលោឡំ ករេយ្យា”តិ តេនេវ សទ្ធឹ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សោ សត្ថារា បុច្ឆិតោ “ឥមេ មំ, ភន្តេ, ភិក្ខូ អក្កោសន្តី”តិ អាហ។ “កហំ បន ត្វំ និសិន្នោសី”តិ? “វិហារមជ្ឈេ ឧបដ្ឋានសាលាយំ, ភន្តេ”តិ។ “ឥមេ តេ ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តា ទិដ្ឋា”តិ? “អាម, ទិដ្ឋា, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ឧដ្ឋាយ តេ បច្ចុគ្គមនំ កត”ន្តិ? “ន កតំ, ភន្តេ”តិ។ “បរិក្ខារគ្គហណំ អាបុច្ឆិត”ន្តិ? “នាបុច្ឆិតំ, ភន្តេ”តិ។ “វត្តំ វា បានីយំ វា អាបុច្ឆិត”ន្តិ។ “នាបុច្ឆិតំ ភន្តេ”តិ? “អាសនំ នីហរិត្វា អភិវាទេត្វា បាទសម្ពាហនំ កត”ន្តិ? “ន កតំ, ភន្តេ”តិ។ “តិស្ស មហល្លកភិក្ខូនំ សព្ពំ ឯតំ វត្តំ កាតព្ពំ, ឯតំ វត្តំ អករោន្តេន វិហារមជ្ឈេ និសីទិតុំ ន វដ្ដតិ, តវេវ ទោសោ, ឯតេ ភិក្ខូ ខមាបេហី”តិ? “ឯតេ មំ, ភន្តេ, អក្កោសឹសុ , នាហំ ឯតេ ខមាបេមី”តិ។ “តិស្ស មា ឯវំ ករិ, តវេវ ទោសោ, ខមាបេហិ នេ”តិ? “ន ខមាបេមិ, ភន្តេ”តិ។ អថ សត្ថា “ទុព្ពចោ ឯស, ភន្តេ”តិ ភិក្ខូហិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ ទុព្ពចោ ឯស, បុព្ពេបិ ឯស ទុព្ពចោយេវា”តិ វត្វា “ឥទានិ តាវស្ស, ភន្តេ, ទុព្ពចភាវោ អម្ហេហិ ញាតោ, អតីតេ ឯស កឹ អកាសី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថា”តិ វត្វា អតីតមាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិយំ ពារាណសិរញ្ញេ រជ្ជំ ការេន្តេ ទេវិលោ នាម តាបសោ អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ចត្តារោ មាសេ នគរមុបនិស្សាយ វសិតុកាមោ ហិមវន្តតោ អាគន្ត្វា នគរទ្វារេ ទារកេ ទិស្វា បុច្ឆិ – “ឥមំ នគរំ សម្បត្តបព្ពជិតា កត្ថ វសន្តី”តិ? “កុម្ភការសាលាយំ, ភន្តេ”តិ។ តាបសោ កុម្ភការសាលំ គន្ត្វា ទ្វារេ ឋត្វា “សចេ តេ ភគ្គវ អគរុ, វសេយ្យាម ឯករត្តឹ សាលាយ”ន្តិ អាហ។ កុម្ភការោ “មយ្ហំ រត្តឹ សាលាយំ កិច្ចំ នត្ថិ, មហតី សាលា, យថាសុខំ វសថ, ភន្តេ”តិ សាលំ និយ្យាទេសិ។ តស្មឹ បវិសិត្វា និសិន្នេ អបរោបិ នារទោ នាម តាបសោ ហិមវន្តតោ អាគន្ត្វា កុម្ភការំ ឯករត្តិវាសំ យាចិ។ កុម្ភការោ “បឋមំ អាគតោ ឥមិនា សទ្ធឹ ឯកតោ វសិតុកាមោ ភវេយ្យ វា នោ វា, អត្តានំ បរិមោចេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “សចេ, ភន្តេ, បឋមំ ឧបគតោ រោចេស្សតិ, តស្ស រុចិយា វសថា”តិ អាហ។ សោ តមុបសង្កមិត្វា “សចេ តេ, អាចរិយ អគរុ, មយញ្ចេត្ថ ឯករត្តឹ វសេយ្យាមា”តិ យាចិ។ “មហតី សាលា, បវិសិត្វា ឯកមន្តេ វសាហី”តិ វុត្តេ បវិសិត្វា បុរេតរំ បវិដ្ឋស្ស ទេវិលស្ស អបរភាគេ និសីទិ។ ឧភោបិ សារណីយកថំ កថេត្វា និបជ្ជឹសុ។

សយនកាលេ នារទោ ទេវិលស្ស និបជ្ជនដ្ឋានញ្ច ទ្វារញ្ច សល្លក្ខេត្វា និបជ្ជិ។ សោ បន ទេវិលោ និបជ្ជមានោ អត្តនោ និបជ្ជនដ្ឋានេ អនិបជ្ជិត្វា ទ្វារមជ្ឈេ តិរិយំ និបជ្ជិ។ នារទោ រត្តឹ និក្ខមន្តោ តស្ស ជដាសុ អក្កមិ។ “កោ មំ អក្កមី”តិ ច វុត្តេ, “អាចរិយ, អហ”ន្តិ អាហ។ “កូដជដិល, អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា មម ជដាសុ អក្កមសី”តិ។ “អាចរិយ, តុម្ហាកំ ឥធ និបន្នភាវំ ន ជានាមិ, ខមថ មេ”តិ វត្វា តស្ស កន្ទន្តស្សេវ ពហិ និក្ខមិ។ ឥតរោ “អយំ បវិសន្តោបិ មំ អក្កមេយ្យា”តិ បរិវត្តេត្វា បាទដ្ឋានេ សីសំ កត្វា និបជ្ជិ។ នារទោបិ បវិសន្តោ “បឋមំបាហំ អាចរិយេ អបរជ្ឈឹ, ឥទានិស្ស បាទបស្សេន បវិសិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អាគច្ឆន្តោ គីវាយ អក្កមិ។ “កោ ឯសោ”តិ ច វុត្តេ “អហំ, អាចរិយា”តិ វត្វា “កូដជដិល, បឋមំ មម ជដាសុ អក្កមិត្វា ឥទានិ គីវាយ អក្កមសិ, អភិសបិស្សាមិ ត”ន្តិ វុត្តេ, “អាចរិយ, មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, អហំ តុម្ហាកំ ឯវំ និបន្នភាវំ ន ជានាមិ, ‘បឋមម្បិ មេ អបរទ្ធំ, ឥទានិ បាទបស្សេន បវិសិស្សាមី’តិ បវិដ្ឋោម្ហិ, ខមថ មេ”តិ អាហ។ “កូដជដិល, អភិសបិស្សាមិ ត”ន្តិ។ “មា ឯវំ ករិត្ថ អាចរិយា”តិ។ សោ តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា –

“សហស្សរំសី សតតេជោ, សូរិយោ តមវិនោទនោ;
បាតោទយន្តេ សូរិយេ, មុទ្ធា តេ ផលតុ សត្តធា”តិ។ –

តំ អភិសបិ ឯវ។ នារទោ, “អាចរិយ, មយ្ហំ ទោសោ នត្ថីតិ មម វទន្តស្សេវ តុម្ហេ អភិសបថ, យស្ស ទោសោ អត្ថិ, តស្ស មុទ្ធា ផលតុ, មា និទ្ទោសស្សា”តិ វត្វា –

“សហស្សរំសី សតតេជោ, សូរិយោ តមវិនោទនោ;
បាតោទយន្តេ សូរិយេ, មុទ្ធា តេ ផលតុ សត្តធា”តិ។ –

អភិសបិ។ សោ បន មហានុភាវោ អតីតេ ចត្តាលីស, អនាគតេ ចត្តាលីសាតិ អសីតិកប្បេ អនុស្សរតិ។ តស្មា “កស្ស នុ ខោ ឧបរិ អភិសបោ បតិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ “អាចរិយស្សា”តិ ញត្វា តស្មិំ អនុកម្បំ បដិច្ច ឥទ្ធិពលេន អរុណុគ្គមនំ និវារេតិ។

នាគរា អរុណេ អនុគ្គច្ឆន្តេ រាជទ្វារំ គន្ត្វា, “ទេវ, តយិ រជ្ជំ ការេន្តេ អរុណោ ន ឧដ្ឋហតិ, អរុណំ នោ ឧដ្ឋាបេហី”តិ កន្ទឹសុ។ រាជា អត្តនោ កាយកម្មាទីនិ ឱលោកេន្តោ កិញ្ចិ អយុត្តំ អទិស្វា “កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “បព្ពជិតានំ វិវាទេន ភវិតព្ព”ន្តិ បរិសង្កមានោ “កច្ចិ ឥមស្មិំ នគរេ បព្ពជិតា អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “ហិយ្យោ សាយំ កុម្ភការសាលាយំ អាគតា អត្ថិ ទេវា”តិ វុត្តេ តំខណញ្ញេវ រាជា ឧក្កាហិ ធារិយមានាហិ តត្ថ គន្ត្វា នារទំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ អាហ –

“កម្មន្តា នប្បវត្តន្តិ, ជម្ពុទីបស្ស នារទ;
កេន លោកោ តមោភូតោ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

នារទោ សព្ពំ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិត្វា ឥមិនា ការណេន អហំ ឥមិនា អភិសបិតោ, អថាហំ “មយ្ហំ ទោសោ នត្ថិ, យស្ស ទោសោ អត្ថិ, តស្សេវ ឧបរិ អភិសបោ បតតូ”តិ វត្វា អភិសបឹ។ អភិសបិត្វា ច បន “កស្ស នុ ខោ ឧបរិ អភិសបោ បតិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ “សូរិយុគ្គមនវេលាយ អាចរិយស្ស មុទ្ធា សត្តធា ផលិស្សតី”តិ ទិស្វា ឯតស្មិំ អនុកម្បំ បដិច្ច អរុណស្ស ឧគ្គមនំ ន ទេមីតិ។ “កថំ បន អស្ស, ភន្តេ, អន្តរាយោ ន ភវេយ្យា”តិ។ “សចេ មំ ខមាបេយ្យ, ន ភវេយ្យា”តិ។ “តេន ហិ ខមាបេហី”តិ វុត្តេ “ឯសោ, មហារាជ, មំ ជដាសុ ច គីវាយ ច អក្កមិ, នាហំ ឯតំ កូដជដិលំ ខមាបេមី”តិ។ “ខមាបេហិ, ភន្តេ, មា ឯវំ ករិត្ថា”តិ។ “ន ខមាបេមី”តិ។ “មុទ្ធា តេ សត្តធា ផលិស្សតី”តិ វុត្តេបិ ន ខមាបេតិយេវ។ អថ នំ រាជា “ន ត្វំ អត្តនោ រុចិយា ខមាបេស្សសី”តិ ហត្ថបាទកុច្ឆិគីវាសុ គាហាបេត្វា នារទស្ស បាទមូលេ ឱនមាបេសិ។ នារទោបិ “ឧដ្ឋេហិ, អាចរិយ, ខមាមិ តេ”តិ វត្វា, “មហារាជ, នាយំ យថាមនេន ខមាបេតិ, នគរស្ស អវិទូរេ ឯកោ សរោ អត្ថិ, តត្ថ នំ សីសេ មត្តិកាបិណ្ឌំ កត្វា គលប្បមាណេ ឧទកេ ឋបាបេហី”តិ អាហ។ រាជា តថា ការេសិ។ នារទោ ទេវិលំ អាមន្តេត្វា, “អាចរិយ, មយា ឥទ្ធិយា វិស្សដ្ឋាយ សូរិយសន្តាបេ ឧដ្ឋហន្តេ ឧទកេ និមុជ្ជិត្វា អញ្ញេន ឋានេន ឧត្តរិត្វា គច្ឆេយ្យាសី”តិ អាហ។ “តស្ស សូរិយរំសីហិ សំផុដ្ឋមត្តោវ មត្តិកាបិណ្ឌោ សត្តធា ផលិ, សោ និមុជ្ជិត្វា អញ្ញេន ឋានេន បលាយី”តិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “តទា, ភិក្ខវេ, រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ទេវិលោ តិស្សោ, នារទោ អហមេវាតិ ឯវំ តទាបេស ទុព្ពចោយេវា”តិ វត្វា តិស្សត្ថេរំ អាមន្តេត្វា, “តិស្ស, ភិក្ខុនោ នាម ‘អសុកេនាហំ អក្កុដ្ឋោ,

អសុកេន បហដោ, អសុកេន ជិតោ, អសុកោ ខោ មេ ភណ្ឌំ អហាសី’តិ ចិន្តេន្តស្ស វេរំ នាម ន វូបសម្មតិ, ឯវំ បន អនុបនយ្ហន្តស្សេវ ឧបសម្មតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៣. “អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ ឧបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសំ ន សម្មតិ។

៤. “អក្កោច្ឆិ មំ អវធិ មំ, អជិនិ មំ អហាសិ មេ;
យេ ច តំ នុបនយ្ហន្តិ, វេរំ តេសូបសម្មតី”តិ។

តត្ថ **អក្កោច្ឆីតិ** អក្កោសិ។ **អវធីតិ** បហរិ។ **អជិនីតិ** កូដសក្ខិឱតារណេន វា វាទបដិវាទេន វា ករណុត្តរិយករណេន វា អជេសិ។ **អហាសិ មេតិ** មម សន្តកំ បត្តាទីសុ កិញ្ចិទេវ អវហរិ។ **យេ ច តន្តិ** យេ កេចិ ទេវតា វា មនុស្សា វា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា តំ “អក្កោច្ឆិ ម”ន្តិអាទិវត្ថុកំ កោធំ សកដធុរំ វិយ នទ្ធិនា បូតិមច្ឆាទីនិ វិយ ច កុសាទីហិ បុនប្បុនំ វេឋេត្វា ឧបនយ្ហន្តិ, តេសំ សកិំ ឧប្បន្នំ វេរំ **ន សម្មតីតិ** វូបសម្មតិ។ **យេ ច តំ នុបនយ្ហន្តីតិ** អសតិយា អមនសិការវសេន វា កម្មបច្ចវេក្ខណាទិវសេន វា យេ តំ អក្កោសាទិវត្ថុកំ កោធំ តយាបិ កោចិ និទ្ទោសោ បុរិមភវេ អក្កុដ្ឋោ ភវិស្សតិ, បហដោ ភវិស្សតិ, កូដសក្ខឹ ឱតារេត្វា ជិតោ ភវិស្សតិ, កស្សចិ តេ បសយ្ហ កិញ្ចិ អច្ឆិន្នំ ភវិស្សតិ, តស្មា និទ្ទោសោ ហុត្វាបិ អក្កោសាទីនិ បាបុណាសីតិ ឯវំ ន ឧបនយ្ហន្តិ។ តេសុ បមាទេន ឧប្បន្នម្បិ វេរំ ឥមិនា អនុបនយ្ហនេន និរិន្ធនោ វិយ ជាតវេទោ វូបសម្មតីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ សតសហស្សភិក្ខូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។ ធម្មទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសិ។ ទុព្ពចោបិ សុព្ពចោយេវ ជាតោតិ។

តិស្សត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. កាឡយក្ខិនីវត្ថុ

ន ហិ វេរេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ វញ្ឈិត្ថិំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ កុដុម្ពិកបុត្តោ បិតរិ កាលកតេ ខេត្តេ ច ឃរេ ច សព្ពកម្មានិ អត្តនាវ ករោន្តោ មាតរំ បដិជគ្គិ។ អថស្ស មាតា “កុមារិកំ តេ, តាត, អានេស្សាមី”តិ អាហ។ “អម្ម , មា ឯវំ វទេថ, អហំ យាវជីវំ តុម្ហេ បដិជគ្គិស្សាមី”តិ។ “តាត, ខេត្តេ ច ឃរេ ច កិច្ចំ ត្វមេវ ករោសិ, តេន មយ្ហំ ចិត្តសុខំ នាម ន ហោតិ, អានេស្សាមី”តិ។ សោ បុនប្បុនំ បដិក្ខិបិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ សា ឯកំ កុលំ គន្តុកាមា គេហា និក្ខមិ។ អថ នំ បុត្តោ “កតរំ កុលំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកកុលំ នាមា”តិ វុត្តេ តត្ថ គមនំ បដិសេធេត្វា អត្តនោ អភិរុចិតំ កុលំ អាចិក្ខិ។ សា តត្ថ គន្ត្វា កុមារិកំ វារេត្វា ទិវសំ វវត្ថបេត្វា តំ អានេត្វា តស្ស ឃរេ អកាសិ។ សា វញ្ឈា អហោសិ។ អថ នំ មាតា, បុត្ត, ត្វំ អត្តនោ រុចិយា កុមារិកំ អាណាបេសិ, សា ឥទានិ វញ្ឈា ជាតា, អបុត្តកញ្ច នាម កុលំ វិនស្សតិ , បវេណី ន ឃដីយតិ, តេន អញ្ញំ តេ កុមារិកំ អានេមីតិ។ តេន “អលំ, អម្មា”តិ វុច្ចមានាបិ បុនប្បុនំ កថេសិ។ វញ្ឈិត្ថី តំ កថំ សុត្វា “បុត្តា នាម មាតាបិតូនំ វចនំ អតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឥទានិ អញ្ញំ វិជាយិនឹ ឥត្ថឹ អានេត្វា មំ ទាសិភោគេន ភុញ្ជិស្សតិ។ យំនូនាហំ សយមេវ ឯកំ កុមារិកំ អានេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ កុលំ គន្ត្វា តស្សត្ថាយ កុមារិកំ វារេត្វា “កឹ នាមេតំ, អម្ម, វទេសី”តិ តេហិ បដិក្ខិត្តា “អហំ វញ្ឈា, អបុត្តកំ នាម កុលំ វិនស្សតិ, តុម្ហាកំ បន ធីតា បុត្តំ វា ធីតរំ វា លភិត្វា កុដុម្ពិកស្ស សាមិនី ភវិស្សតិ, មយ្ហំ សាមិកស្ស នំ ទេថា”តិ យាចិត្វា សម្បដិច្ឆាបេត្វា អានេត្វា សាមិកស្ស ឃរេ អកាសិ។

អថស្សា ឯតទហោសិ – “សចាយំ បុត្តំ វា ធីតរំ វា លភិស្សតិ, អយមេវ កុដុម្ពស្ស សាមិនី ភវិស្សតិ។ យថា ទារកំ ន លភតិ, តថេវ នំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ អថ នំ សា អាហ – “អម្ម, យទា តេ កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាតិ, អថ មេ អារោចេយ្យាសី”តិ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា គព្ភេ បតិដ្ឋិតេ តស្សា អារោចេសិ។ ឥតរិស្សា បន សា សយមេវ និច្ចំ យាគុភត្តំ ទេតិ, អថស្សា អាហារេនេវ សទ្ធឹ គព្ភបាតនភេសជ្ជមទាសិ, គព្ភោ បតិ។ ទុតិយម្បិ គព្ភេ បតិដ្ឋិតេ អារោចេសិ , ឥតរា ទុតិយម្បិ តថេវ បាតេសិ។ អថ នំ បដិវិស្សកិត្ថិយោ បុច្ឆឹសុ – “កច្ចិ តេ សបត្តិ អន្តរាយំ ករោតី”តិ? សា តមត្ថំ អារោចេត្វា “អន្ធពាលេ, កស្មា ឯវមកាសិ, អយំ តវ ឥស្សរិយភយេន គព្ភស្ស បាតនភេសជ្ជំ យោជេត្វា ទេតិ, តេន តេ គព្ភោ បតតិ, មា បុន ឯវមកត្ថា”តិ វុត្តា តតិយវារេ ន កថេសិ។ អថ សា ឥតរិស្សា ឧទរំ ទិស្វា “កស្មា មយ្ហំ គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ន កថេសី”តិ វត្វា “ត្វំ មំ អានេត្វា វញ្ចេត្វា ទ្វេ វារេ គព្ភំ បាតេសិ, កិមត្ថំ តុយ្ហំ កថេមី”តិ វុត្តេ “នដ្ឋា ទានិម្ហី”តិ ចិន្តេត្វា តស្សា បមាទំ ឱលោកេន្តី បរិណតេ គព្ភេ ឱកាសំ លភិត្វា ភេសជ្ជំ យោជេត្វា អទាសិ។ គព្ភោ បរិណតត្តា បតិតុំ អសក្កោន្តោ តិរិយំ និបតិ, ខរា វេទនា

ឧប្បជ្ជិ, ជីវិតសំសយំ បាបុណិ។ សា “នាសិតម្ហិ តយា, ត្វមេវ មំ អានេត្វា ត្វមេវ តយោបិ វារេ ទារកេ នាសេសិ, ឥទានិ អហម្បិ នស្សាមិ, ឥតោ ទានិ ចុតា យក្ខិនី ហុត្វា តវ ទារកេ ខាទិតុំ សមត្ថា ហុត្វា និព្ពត្តេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេត្វា កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ គេហេ មជ្ជារី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរម្បិ សាមិកោ គហេត្វា “តយា មេ កុលូបច្ឆេទោ កតោ”តិ កប្បរជណ្ណុកាទីហិ សុបោថិតំ បោថេសិ។ សា តេនេវាពាធេន កាលំ កត្វា តត្ថេវ កុក្កុដី ហុត្វា និព្ពត្តា។

កុក្កុដី ន ចិរស្សេវ អណ្ឌានិ វិជាយិ, មជ្ជារី អាគន្ត្វា តានិ អណ្ឌានិ ខាទិ។ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ ខាទិយេវ។ កុក្កុដី ចិន្តេសិ – “តយោ វារេ មម អណ្ឌានិ ខាទិត្វា ឥទានិ មម្បិ ខាទិតុកាមាសី”តិ។ “ឥតោ ចុតា សបុត្តកំ តំ ខាទិតុំ លភេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា តតោ ចុតា អរញ្ញេ ទីបិនី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរា មិគី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សា វិជាតកាលេ ទីបិនី អាគន្ត្វា តយោ វារេ បុត្តកេ ខាទិ។ មិគី មរណកាលេ “អយំ មេ តិក្ខត្តុំ បុត្តកេ ខាទិត្វា ឥទានិ មម្បិ ខាទិស្សតិ, ឥតោ ទានិ ចុតា ឯតំ សបុត្តកំ ខាទិតុំ លភេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា តតោ ចុតា យក្ខិនី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ទីបិនីបិ តថេវ តតោ ចុតា សាវត្ថិយំ កុលធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ, សា វុឌ្ឍិប្បត្តា ទ្វារគាមកេ បតិកុលំ អគមាសិ, អបរភាគេ ច បុត្តំ វិជាយិ។ យក្ខិនីបិ តស្សា បិយសហាយិកាវណ្ណេន អាគន្ត្វា “កុហិំ មេ សហាយិកា”តិ “អន្តោគព្ភេ វិជាតា”តិ វុត្តេ “បុត្តំ នុ ខោ វិជាតា, ឧទាហុ ធីតរន្តិ បស្សិស្សាមិ ន”ន្តិ គព្ភំ បវិសិត្វា បស្សន្តី វិយ ទារកំ គហេត្វា ខាទិត្វា គតា។ បុន ទុតិយវារេបិ តថេវ ខាទិ។ តតិយវារេ ឥតរា គរុភារា ហុត្វា សាមិកំ អាមន្តេត្វា, “សាមិ, ឥមស្មិំ ឋានេ ឯកា យក្ខិនី មម ទ្វេ បុត្តេ ខាទិត្វា គតា, ឥទានិ មម កុលគេហំ គន្ត្វា វិជាយិស្សាមី”តិ កុលគេហំ គន្ត្វា វិជាយិ។

តទា សា យក្ខិនី ឧទកវារំ គតា ហោតិ។ វេស្សវណស្ស ហិ យក្ខិនិយោ វារេន អនោតត្តទហតោ សីសបរម្បរាយ ឧទកមាហរន្តិ។ តា ចតុមាសច្ចយេនបិ បញ្ចមាសច្ចយេនបិ មុច្ចន្តិ។ អបរា យក្ខិនិយោ កិលន្តកាយា ជីវិតក្ខយម្បិ បាបុណន្តិ។ សា បន ឧទកវារតោ មុត្តមត្តាវ វេគេន តំ ឃរំ គន្ត្វា “កុហិំ មេ សហាយិកា”តិ បុច្ឆិ។ “កុហិំ នំ បស្សិស្សសិ, តស្សា ឥមស្មិំ ឋានេ ជាតជាតទារកេ យក្ខិនី អាគន្ត្វា ខាទតិ, តស្មា កុលគេហំ គតា”តិ។ សា “យត្ថ វា តត្ថ វា គច្ឆតុ, ន មេ មុច្ចិស្សតី”តិ វេរវេគសមុស្សាហិតមានសា នគរាភិមុខី បក្ខន្ទិ។ ឥតរាបិ នាមគ្គហណទិវសេ នំ ទារកំ ន្ហាបេត្វា នាមំ កត្វា, “សាមិ, ឥទានិ សកឃរំ គច្ឆាមា”តិ បុត្តមាទាយ សាមិកេន សទ្ធិំ វិហារមជ្ឈេ គតមគ្គេន គច្ឆន្តី បុត្តំ សាមិកស្ស ទត្វា វិហារបោក្ខរណិយា ន្ហាត្វា សាមិកេ ន្ហាយន្តេ ឧត្តរិត្វា បុត្តស្ស ថញ្ញំ បាយមានា ឋិតា យក្ខិនិំ អាគច្ឆន្តិំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា, “សាមិ, វេគេន ឯហិ, អយំ សា យក្ខិនី, វេគេន ឯហិ, អយំ សា យក្ខិនី”តិ ឧច្ចាសទ្ទំ កត្វា យាវ តស្ស អាគមនំ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី និវត្តេត្វា អន្តោវិហារាភិមុខី បក្ខន្ទិ។

តស្មិំ សមយេ សត្ថា បរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេសិ។ សា បុត្តំ តថាគតស្ស បាទបិដ្ឋេ និបជ្ជាបេត្វា “តុម្ហាកំ មយា ឯស ទិន្នោ, បុត្តស្ស មេ ជីវិតំ ទេថា”តិ អាហ។ ទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្ថោ សុមនទេវោ នាម យក្ខិនិយា អន្តោ បវិសិតុំ នាទាសិ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេត្វា “គច្ឆ, អានន្ទ, តំ យក្ខិនិំ បក្កោសាហី”តិ អាហ។ ថេរោ បក្កោសិ។ ឥតរា “អយំ, ភន្តេ, អាគច្ឆតី”តិ អាហ។ សត្ថា “ឯតុ, មា សទ្ទមកាសី”តិ វត្វា តំ អាគន្ត្វា ឋិតំ “កស្មា ឯវំ ករោសិ, សចេ តុម្ហេ មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សម្មុខីភាវំ នាគមិស្សថ, អហិនកុលានំ វិយ អច្ឆផន្ទនានំ វិយ កាកោលូកានំ វិយ ច កប្បដ្ឋិតិកំ វោ វេរំ អភវិស្ស , កស្មា វេរំ បដិវេរំ ករោថ។ វេរញ្ហិ អវេរេន ឧបសម្មតិ, នោ វេរេនា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៥. “ន ហិ វេរេន វេរានិ, សម្មន្តីធ កុទាចនំ;
អវេរេន ច សម្មន្តិ, ឯស ធម្មោ សនន្តនោ”តិ។

តត្ថ **ន ហិ វេរេនា**តិ យថា ហិ ខេឡសិង្ឃាណិកាទីហិ អសុចីហិ មក្ខិតំ ឋានំ តេហេវ អសុចីហិ ធោវន្តា សុទ្ធំ និគ្គន្ធំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, អថ ខោ តំ ឋានំ ភិយ្យោសោមត្តាយ អសុទ្ធតរញ្ចេវ ទុគ្គន្ធតរញ្ច ហោតិ; ឯវមេវ អក្កោសន្តំ បច្ចក្កោសន្តោ បហរន្តំ បដិបហរន្តោ វេរេន វេរំ វូបសមេតុំ ន សក្កោតិ, អថ ខោ ភិយ្យោ ភិយ្យោ វេរមេវ ករោតិ។ ឥតិ វេរានិ នាម វេរេន កិស្មិញ្ចិ កាលេ ន សម្មន្តិ, អថ ខោ វឌ្ឍន្តិយេវ។ **អវេរេន ច សម្មន្តី**តិ យថា បន តានិ ខេឡាទីនិ អសុចីនិ វិប្បសន្នេន ឧទកេន ធោវិយមានានិ នស្សន្តិ, តំ ឋានំ សុទ្ធំ ហោតិ សុគន្ធំ; ឯវមេវ អវេរេន ខន្តិមេត្តោទកេន យោនិសោ មនសិការេន បច្ចវេក្ខណេន វេរានិ វូបសម្មន្តិ បដិប្បស្សម្ភន្តិ អភាវំ គច្ឆន្តិ។ **ឯស ធម្មោ សនន្តនោ**តិ ឯស អវេរេន វេរូបសមនសង្ខាតោ បោរាណកោ ធម្មោ; សព្ពេសំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវានំ គតមគ្គោតិ។

គាថាបរិយោសានេ យក្ខិនី សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សម្បត្តបរិសាយបិ ធម្មទេសនា សាត្ថិកា អហោសិ។

សត្ថា តំ ឥត្ថឹ អាហ – “ឯតិស្សា តវ បុត្តំ ទេហី”តិ។ “ភាយាមិ, ភន្តេ”តិ។ “មា ភាយិ, នត្ថិ តេ ឯតំ និស្សាយ បរិបន្ថោ”តិ អាហ។ សា តស្សា បុត្តមទាសិ។ សា តំ ចុម្ពិត្វា អាលិង្គេត្វា បុន មាតុយេវ ទត្វា រោទិតុំ អារភិ។ អថ នំ សត្ថា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, អហំ បុព្ពេ យថា វា តថា វា ជីវិកំ កប្បេន្តីបិ កុច្ឆិបូរំ នាលត្ថំ, ឥទានិ កថំ ជីវិស្សាមី”តិ។ អថ នំ សត្ថា “មា ចិន្តយី”តិ សមស្សាសេត្វា តំ ឥត្ថិមាហ – “ឥមំ នេត្វា អត្តនោ គេហេ និវាសាបេត្វា អគ្គយាគុភត្តេហិ បដិជគ្គាហី”តិ។ សា តំ នេត្វា បិដ្ឋិវំសេ បតិដ្ឋាបេត្វា អគ្គយាគុភត្តេហិ បដិជគ្គិ, តស្សា វីហិបហរណកាលេ មុសលគ្គេន មុទ្ធំ បហរន្តំ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ សា សហាយិកំ អាមន្តេត្វា “ឥមស្មឹ ឋានេ វសិតុំ ន សក្កោមិ, អញ្ញត្ថ មំ បតិដ្ឋាបេហី”តិ វត្វា មុសលសាលាយ ឧទកចាដិយំ ឧទ្ធនេ និព្ពកោសេ សង្ការកូដេ គាមទ្វារេ ចាតិ ឯតេសុ ឋានេសុ បតិដ្ឋាបិតាបិ ឥធ មេ មុសលេន សីសំ ភិន្ទន្តំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ, ឥធ ទារកា ឧច្ឆិដ្ឋោទកំ ឱតារេន្តិ, ឥធ សុនខា និបជ្ជន្តិ, ឥធ ទារកា អសុចឹ ករោន្តិ, ឥធ កចវរំ ឆឌ្ឌេន្តិ, ឥធ គាមទារកា លក្ខយោគ្គំ ករោន្តីតិ សព្ពានិ តានិ បដិក្ខិបិ។ អថ នំ ពហិគាមេ វិវិត្តោកាសេ បតិដ្ឋាបេត្វា តត្ថ តស្សា អគ្គយាគុភត្តាទីនិ ហរិត្វា បដិជគ្គិ។ សា យក្ខិនី ឯវំ ចិន្តេសិ – “អយំ មេ សហាយិកា ឥទានិ ពហូបការា, ហន្ទាហំ កិញ្ចិ បដិគុណំ ករោមី”តិ។ សា “ឥមស្មឹ សំវច្ឆរេ សុព្ពុដ្ឋិកា ភវិស្សតិ, ថលដ្ឋានេ សស្សំ ករោហិ, ឥមស្មឹ សំវច្ឆរេ ទុព្ពុដ្ឋិកា ភវិស្សតិ, និន្នដ្ឋានេយេវ សស្សំ ករោហី”តិ សហាយិកាយ អារោចេតិ។ សេសជនេហិ កតសស្សំ អតិឧទកេន វា អនោទកេន វា នស្សតិ, តស្សា អតិវិយ សម្បជ្ជតិ។ អថ នំ សេសជនា, “អម្ម, តយា កតសស្សំ នេវ អច្ចោទកេន, ន អនុទកេន នស្សតិ, សុព្ពុដ្ឋិទុព្ពុដ្ឋិភាវំ ញត្វា កម្មំ ករោសិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ “អម្ហាកំ សហាយិកា យក្ខិនី សុព្ពុដ្ឋិទុព្ពុដ្ឋិភាវំ អាចិក្ខតិ, មយំ តស្សា វចនេន ថលេសុ និន្នេសុ សស្សានិ ករោម, តេន នោ សម្បជ្ជតិ។ កឹ ន បស្សថ? និពទ្ធំ អម្ហាកំ គេហតោ យាគុភត្តាទីនិ ហរិយមានានិ, តានិ ឯតិស្សា ហរីយន្តិ, តុម្ហេបិ ឯតិស្សា អគ្គយាគុភត្តាទីនិ ហរថ, តុម្ហាកម្បិ កម្មន្តេ ឱលោកេស្សតី”តិ។ អថស្សា សកលនគរវាសិនោ សក្ការំ ករឹសុ។ សាបិ តតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ កម្មន្តេ ឱលោកេន្តី លាភគ្គប្បត្តា អហោសិ មហាបរិវារា។ សា អបរភាគេ អដ្ឋ សលាកភត្តានិ បដ្ឋបេសិ។ តានិ យាវជ្ជកាលា ទីយន្តិយេវាតិ។

កាឡយក្ខិនីវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. កោសម្ពកវត្ថុ

បរេ ច ន វិជានន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសម្ពកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

កោសម្ពិយញ្ហិ ឃោសិតារាមេ បញ្ចសតបញ្ចសតបរិវារា ទ្វេ ភិក្ខូ វិហរឹសុ វិនយធរោ ច ធម្មកថិកោ ច។ តេសុ ធម្មកថិកោ ឯកទិវសំ សរីរវលញ្ជំ កត្វា ឧទកកោដ្ឋកេ អាចមនឧទកាវសេសំ ភាជនេ ឋបេត្វាវ និក្ខមិ។ បច្ឆា វិនយធរោ តត្ថ បវិដ្ឋោ តំ ឧទកំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា ឥតរំ បុច្ឆិ, “អាវុសោ, តយា ឧទកំ ឋបិត”ន្តិ? “អាម, អាវុសោ”តិ។ “កឹ បនេត្ថ អាបត្តិភាវំ ន ជានាសី”តិ? “អាម, ន ជានាមី”តិ។ “ហោតិ, អាវុសោ, ឯត្ថ អាបត្តី”តិ។ “តេន ហិ បដិករិស្សាមិ ន”ន្តិ។ “សចេ បន តេ, អាវុសោ, អសញ្ចិច្ច អស្សតិយា កតំ, នត្ថិ អាបត្តី”តិ។ សោ តស្សា អាបត្តិយា អនាបត្តិទិដ្ឋិ អហោសិ។ វិនយធរោបិ អត្តនោ និស្សិតកានំ “អយំ ធម្មកថិកោ អាបត្តឹ អាបជ្ជមានោបិ ន ជានាតី”តិ អារោចេសិ។ តេ តស្ស និស្សិតកេ ទិស្វា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ អាបត្តឹ អាបជ្ជិត្វាបិ អាបត្តិភាវំ ន ជានាតី”តិ អាហំសុ។ តេ គន្ត្វា អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស អារោចេសុំ។ សោ ឯវមាហ – “អយំ វិនយធរោ បុព្ពេ អនាបត្តីតិ វត្វា ឥទានិ អាបត្តីតិ វទតិ, មុសាវាទី ឯសោ”តិ។ តេ គន្ត្វា “តុម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ មុសាវាទី”តិ អាហំសុ។ តេ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ កលហំ វឌ្ឍយឹសុ។ តតោ វិនយធរោ ឱកាសំ លភិត្វា ធម្មកថិកស្ស អាបត្តិយា អទស្សនេ ឧក្ខេបនីយកម្មមកាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ បច្ចយទាយកា ឧបដ្ឋាកាបិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា អហេសុំ, ឱវាទបដិគ្គាហកា ភិក្ខុនិយោបិ អារក្ខទេវតាបិ តាសំ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តា អាកាសដ្ឋទេវតាបីតិ យាវ ព្រហ្មលោកា សព្ពេបិ បុថុជ្ជនា ទ្វេ បក្ខា អហេសុំ។ ចាតុមហារាជិកំ អាទី កត្វា យាវ អកនិដ្ឋភវនា បន ឯកនិន្នាទំ កោលាហលំ អគមាសិ។

អថេកោ អញ្ញតរោ ភិក្ខុ តថាគតមុបសង្កមិត្វា ឧក្ខេបកានំ វិនយធរអន្តេវាសិកានំ “ធម្មិកេនេវាយំ វិនយកម្មេន ឧក្ខិត្តោ”តិ លទ្ធិញ្ច, ឧក្ខិត្តានុវត្តកានំ ធម្មកថិកអន្តេវាសិកានំ បន “អធម្មិកេនេវ កម្មេន ឧក្ខិត្តោ”តិ លទ្ធិញ្ច, ឧក្ខេបកេហិ វារិយមានានម្បិ ច តេសំ តំ អនុបរិវារេត្វា វិចរណភាវញ្ច អារោចេសិ ភគវា “សមគ្គា កិរ ហោន្តូ”តិ ទ្វេ វារេ បេសេត្វា “ន ឥច្ឆន្តិ, ភន្តេ, សមគ្គា ភវិតុ”ន្តិ សុត្វា តតិយវារេ “ភិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ, ភិន្នោ ភិក្ខុសង្ឃោ”តិ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា ឧក្ខេបកានំ ឧក្ខេបនេ, ឥតរេសញ្ច អាបត្តិយា អទស្សនេ អាទីនវំ កថេត្វា បុន តេសំ តត្ថេវ ឯកសីមាយំ ឧបោសថាទីនិ អនុជានិត្វា ភត្តគ្គាទីសុ ភណ្ឌនជាតានំ “អាសនន្តរិកាយ និសីទិតព្ព”ន្តិ (មហាវ. ៤៥៦) ភត្តគ្គេ វត្តំ បញ្ញាបេត្វា “ឥទានិបិ ភណ្ឌនជាតាវ វិហរន្តី”តិ សុត្វា តត្ថ គន្ត្វា “អលំ, ភិក្ខវេ, មា ភណ្ឌន”ន្តិអាទីនិ វត្វា, “ភិក្ខវេ, ភណ្ឌនកលហវិគ្គហវិវាទា នាមេតេ អនត្ថ

ការកា។ កលហំ និស្សាយ ហិ លដុកិកាបិ សកុណិកា ហត្ថិនាគំ ជីវិតក្ខយំ បាបេសី”តិ **លដុកិកជាតកំ** (ជា. ១.៥.៣៩ អាទយោ) កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, សមគ្គា ហោថ, មា វិវទថ។ វិវាទំ និស្សាយ ហិ អនេកសតសហស្សា វដ្ដកាបិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា”តិ **វដ្ដកជាតកំ** (ជា. ១.១.១១៨) កថេសិ។ ឯវម្បិ តេសុ ភគវតោ វចនំ អនាទិយន្តេសុ អញ្ញតរេន ធម្មវាទិនា តថាគតស្ស វិហេសំ អនិច្ឆន្តេន “អាគមេតុ, ភន្តេ ភគវា, ធម្មសាមិ, អប្បោស្សុក្កោ, ភន្តេ ភគវា, ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារមនុយុត្តោ វិហរតុ, មយមេវ តេន ភណ្ឌនេន កលហេន វិគ្គហេន វិវាទេន បញ្ញាយិស្សាមា”តិ (មហាវ. ៤៥៧; ម. និ. ៣.២៣៦) វុត្តេ អតីតំ អាហរិ –

ភូតបុព្ពំ, ភិក្ខវេ, ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តោ នាម កាសិរាជា អហោសិ។ ព្រហ្មទត្តេន ទីឃីតិស្ស កោសលរញ្ញោ រជ្ជំ អច្ឆិន្ទិត្វា អញ្ញាតកវេសេន វសន្តស្ស បិតុនោ មារិតភាវញ្ចេវ ទីឃាវុកុមារេន អត្តនោ ជីវិតេ ទិន្នេ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ សមគ្គភាវញ្ច កថេត្វា “តេសញ្ហិ នាម, ភិក្ខវេ, រាជូនំ អាទិន្នទណ្ឌានំ អាទិន្នសត្ថានំ ឯវរូបំ ខន្តិសោរច្ចំ ភវិស្សតិ។ ឥធ ខោ តំ, ភិក្ខវេ, សោភេថ, យំ តុម្ហេ ឯវំ ស្វាខាតេ ធម្មវិនយេ បព្ពជិតា សមានា ខមា ច ភវេយ្យាថ សោរតា ចា”តិ ឱវទិត្វាបិ នេវ តេ សមគ្គេ កាតុំ អសក្ខិ។ សោ តាយ អាកិណ្ណវិហារតាយ ឧក្កណ្ឋិតោ “អហំ ខោ ឥទានិ អាកិណ្ណោ ទុក្ខំ វិហរាមិ, ឥមេ ច ភិក្ខូ មម វចនំ ន ករោន្តិ។ យំនូនាហំ ឯកកោវ គណម្ហា វូបកដ្ឋោ វិហរេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេត្វា កោសម្ពិយំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា អនបលោកេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ឯកកោវ អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ ពាលកលោណកគាមំ គន្ត្វា តត្ថ ភគុត្ថេរស្ស ឯកចារិកវត្តំ កថេត្វា បាចិនវំសមិគទាយេ តិណ្ណំ កុលបុត្តានំ សាមគ្គិយានិសំសំ កថេត្វា យេន បាលិលេយ្យកំ អត្ថិ, តទវសរិ។ តត្រ សុទំ ភគវា បាលិលេយ្យកំ ឧបនិស្សាយ រក្ខិតវនសណ្ឌេ ភទ្ទសាលមូលេ បាលិលេយ្យកេន ហត្ថិនា ឧបដ្ឋិយមានោ ផាសុកំ វស្សាវាសំ វសិ។

កោសម្ពិវាសិនោបិ ខោ ឧបាសកា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ អបស្សន្តា “កុហិំ, ភន្តេ, សត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា “បាលិលេយ្យកវនសណ្ឌំ គតោ”តិ។ “កិំ ការណា”តិ? “អម្ហេ សមគ្គេ កាតុំ វាយមិ, មយំ បន ន សមគ្គា អហុម្ហា”តិ។ “កិំ, ភន្តេ, តុម្ហេ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តស្មិំ សាមគ្គិំ ករោន្តេ សមគ្គា នាហុវត្ថា”តិ? “ឯវមាវុសោ”តិ។ “មនុស្សា ឥមេ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តស្មិំ សាមគ្គិំ ករោន្តេបិ សមគ្គា ន ជាតា, មយំ ឥមេ និស្សាយ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ ន លភិម្ហា, ឥមេសំ នេវ អាសនំ ទស្សាម, ន អភិវាទនាទីនិ ករិស្សាមា”តិ តតោ បដ្ឋាយ តេសំ សាមីចិមត្តម្បិ ន ករិំសុ។ តេ អប្បាហារតាយ សុស្សមានា កតិបាហេនេវ ឧជុកា ហុត្វា អញ្ញមញ្ញំ អច្ចយំ ទេសេត្វា ខមាបេត្វា “ឧបាសកា មយំ សមគ្គា ជាតា, តុម្ហេបិ នោ បុរិមសទិសា ហោថា”តិ អាហំសុ។ “ខមាបិតោ បន វោ, ភន្តេ, សត្ថា”តិ។ “ន ខមាបិតោ, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ សត្ថារំ ខមាបេថ, សត្ថុ ខមាបិតកាលេ មយម្បិ តុម្ហាកំ បុរិមសទិសា ភវិស្សាមា”តិ។ តេ អន្តោវស្សភាវេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ អវិសហន្តា ទុក្ខេន តំ អន្តោវស្សំ វីតិនាមេសុំ។ សត្ថា បន តេន ហត្ថិនា ឧបដ្ឋិយមានោ សុខំ វសិ។ សោបិ ហិ ហត្ថិនាគោ គណំ បហាយ ផាសុវិហារត្ថាយេវ តំ វនសណ្ឌំ បាវិសិ។

យថាហ – “អហំ ខោ អាកិណ្ណោ វិហរាមិ ហត្ថីហិ ហត្ថិនីហិ ហត្ថិកលភេហិ ហត្ថិច្ឆាបេហិ, ឆិន្នគ្គានិ ចេវ តិណានិ ខាទាមិ, ឱភគ្គោភគ្គញ្ច មេ សាខាភង្គំ ខាទន្តិ, អាវិលានិ ច បានីយានិ បិវាមិ, ឱគាហា ចស្ស មេ ឧត្តិណ្ណស្ស ហត្ថិនិយោ កាយំ ឧបនិឃំសន្តិយោ គច្ឆន្តិ, យំនូនាហំ ឯកោវ គណម្ហា វូបកដ្ឋោ វិហរេយ្យ”ន្តិ (មហាវ. ៤៦៧; ឧទា. ៣៥)។ អថ ខោ សោ ហត្ថិនាគោ យូថា អបក្កម្ម យេន បាលិលេយ្យកំ រក្ខិតវនសណ្ឌំ ភទ្ទសាលមូលំ, យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា បន ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឱលោកេន្តោ អញ្ញំ កិញ្ចិ អទិស្វា ភទ្ទសាលមូលំ បាទេនេវ បហរន្តោ តច្ឆេត្វា សោណ្ឌាយ សាខំ គហេត្វា សម្មជ្ជិ។ តតោ បដ្ឋាយ សោណ្ឌាយ ឃដំ គហេត្វា បានីយំ បរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេតិ, ឧណ្ហោទកេន អត្ថេ សតិ ឧណ្ហោទកំ បដិយាទេតិ។ កថំ? ហត្ថេន កដ្ឋានិ ឃំសិត្វា អគ្គិំ សម្បាទេតិ, តត្ថ ទារូនិ បក្ខិបន្តោ អគ្គិំ ជាលេត្វា តត្ថ បាសាណេ បក្ខិបិត្វា បចិត្វា ទារុទណ្ឌកេន បវដ្ដេត្វា បរិច្ឆិន្នាយ ខុទ្ទកសោណ្ឌិកាយ ខិបតិ, តតោ ហត្ថំ ឱតារេត្វា ឧទកស្ស តត្តភាវំ ជានិត្វា គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទតិ។ សត្ថា “ឧទកំ តេ តាបិតំ បាលិលេយ្យកា”តិ វត្វា តត្ថ គន្ត្វា ន្ហាយតិ ។ អថស្ស នានាវិធានិ ផលានិ អាហរិត្វា ទេតិ។ យទា បន សត្ថា គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសតិ, តទា សត្ថុ បត្តចីវរមាទាយ កុម្ភេ បតិដ្ឋបេត្វា សត្ថារា សទ្ធិំយេវ គច្ឆតិ។ សត្ថា គាមូបចារំ បត្វា “បាលិលេយ្យក ឥតោ បដ្ឋាយ តយា គន្តុំ ន សក្កា, អាហរ មេ បត្តចីវរ”ន្តិ អាហរាបេត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សោបិ យាវ សត្ថុ និក្ខមនា តត្ថេវ ឋត្វា អាគមនកាលេ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បុរិមនយេនេវ បត្តចីវរំ គហេត្វា វសនដ្ឋានេ ឱតារេត្វា វត្តំ ទស្សេត្វា សាខាយ ពីជតិ, រត្តិំ វាឡមិគបរិបន្ថនិវារណត្ថំ មហន្តំ ទណ្ឌំ សោណ្ឌាយ គហេត្វា “សត្ថារំ រក្ខិស្សាមី”តិ យាវ អរុណុគ្គមនា វនសណ្ឌស្ស អន្តរន្តរេន វិចរតិ, តតោ បដ្ឋាយយេវ កិរ សោ វនសណ្ឌោ បាលិលេយ្យករក្ខិតវនសណ្ឌោ នាម ជាតោ។ អរុណេ ឧគ្គតេ មុខោទកទានំ អាទិំ កត្វា តេនេវុបាយេន សព្ពវត្តានិ ករោតិ។

អថេកោ មក្កដោ តំ ហត្ថឹ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ទិវសេ ទិវសេ តថាគតស្ស អាភិសមាចារិកំ ករោន្តំ ទិស្វា “អហម្បិ កិញ្ចិទេវ ករិស្សាមី”តិ វិចរន្តោ ឯកទិវសំ និម្មក្ខិកំ ទណ្ឌកមធុំ ទិស្វា ទណ្ឌកំ ភញ្ជិត្វា ទណ្ឌកេនេវ សទ្ធិំ មធុបដលំ សត្ថុ សន្តិកំ អាហរិត្វា កទលិបត្តំ ឆិន្ទិត្វា តត្ថ ឋបេត្វា អទាសិ ។ សត្ថា គណ្ហិ។ មក្កដោ “ករិស្សតិ នុ ខោ បរិភោគំ ន ករិស្សតី”តិ ឱលោកេន្តោ គហេត្វា និសិន្នំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ”តិ ចិន្តេត្វា ទណ្ឌកោដិយំ គហេត្វា បរិវត្តេត្វា ឧបធារេន្តោ អណ្ឌកានិ ទិស្វា តានិ សណិកំ អបនេត្វា បុន អទាសិ។ សត្ថា បរិភោគមកាសិ។ សោ តុដ្ឋមានសោ តំ តំ សាខំ គហេត្វា នច្ចន្តោវ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស គហិតសាខាបិ អក្កន្តសាខាបិ ភិជ្ជិំសុ។ សោ ឯកស្មិំ ខាណុមត្ថកេ បតិត្វា និវិជ្ឈគត្តោ សត្ថរិ បសន្នេនេវ ចិត្តេន កាលំ កត្វា តាវតិំសភវនេ តិំសយោជនិកេ កនកវិមានេ និព្ពត្តិ, អច្ឆរាសហស្សបរិវារោ មក្កដទេវបុត្តោ នាម អហោសិ។

តថាគតស្ស តត្ថ ហត្ថិនាគេន ឧបដ្ឋិយមានស្ស វសនភាវោ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ។ សាវត្ថិនគរតោ “អនាថបិណ្ឌិកោ វិសាខា ច មហាឧបាសិកា”តិឯវមាទីនិ មហាកុលានិ អានន្ទត្ថេរស្ស សាសនំ បហិណឹសុ “សត្ថារំ នោ, ភន្តេ, ទស្សេថា”តិ។ ទិសាវាសិនោបិ បញ្ចសតា ភិក្ខូ វុដ្ឋវស្សា អានន្ទត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “ចិរស្សុតា នោ, អាវុសោ អានន្ទ, ភគវតោ សម្មុខា ធម្មី កថា, សាធុ មយំ, អាវុសោ អានន្ទ, លភេយ្យាម ភគវតោ សម្មុខា ធម្មិំ កថំ សវនាយា”តិ យាចឹសុ។ ថេរោ តេ ភិក្ខូ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា “តេមាសំ ឯកវិហារិនោ តថាគតស្ស សន្តិកំ ឯត្តកេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឧបសង្កមិតុំ អយុត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តេ ភិក្ខូ ពហិ ឋបេត្វា ឯកកោវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិ។ បាលិលេយ្យកោ តំ ទិស្វា ទណ្ឌមាទាយ បក្ខន្ទិ។ សត្ថា ឱលោកេត្វា អបេហិ “អបេហិ បាលិលេយ្យក, មា និវារយិ, ពុទ្ធុបដ្ឋាកោ ឯសោ”តិ អាហ។ សោ តត្ថេវ ទណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆិ។ ថេរោ នាទាសិ។ នាគោ “សចេ ឧគ្គហិតវត្តោ ភវិស្សតិ, សត្ថុ និសីទនបាសាណផលកេ អត្តនោ បរិក្ខារំ ន ឋបេស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ ថេរោ បត្តចីវរំ ភូមិយំ ឋបេសិ។ វត្តសម្បន្នា ហិ គរូនំ អាសនេ វា សយនេ វា អត្តនោ បរិក្ខារំ ន ឋបេន្តិ។

ថេរោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា “អានន្ទ, ឯកកោវ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា បញ្ចសតេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ អាគតភាវំ សុត្វា “កហំ បនេតេ”តិ វត្វា “តុម្ហាកំ ចិត្តំ អជានន្តោ ពហិ ឋបេត្វា អាគតោម្ហី”តិ វុត្តេ “បក្កោសាហិ នេ”តិ អាហ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ តេ ភិក្ខូ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា តេហិ ភិក្ខូហិ, “ភន្តេ ភគវា, ហិ ពុទ្ធសុខុមាលោ ចេវ ខត្តិយសុខុមាលោ ច, តុម្ហេហិ តេមាសំ ឯកកេហិ តិដ្ឋន្តេហិ និសីទន្តេហិ ច ទុក្ករំ កតំ, វត្តបដិវត្តការកោបិ មុខោទកាទិទាយកោបិ នាហោសិ មញ្ញេ”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, បាលិលេយ្យកហត្ថិនា មម សព្ពកិច្ចានិ កតានិ។ ឯវរូបញ្ហិ សហាយំ លភន្តេន ឯកតោវ វសិតុំ យុត្តំ, អលភន្តស្ស ឯកចារិកភាវោវ សេយ្យោ”តិ វត្វា ឥមា នាគវគ្គេ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

“សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ,
ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

“នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ,
ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

“ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យោ,
នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន ច បាបានិ កយិរា,
អប្បោស្សុក្កោ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ”តិ។ (មហាវ. ៤៦៤; ម. និ. ៣.២៣៧; ធ. ប. ៣២៨-៣៣០; សុ. និ. ៤៥-៤៦);

គាថាបរិយោសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។ អានន្ទត្ថេរោបិ អនាថបិណ្ឌិកាទីហិ បេសិតសាសនំ អារោចេត្វា, “ភន្តេ, អនាថបិណ្ឌិកប្បមុខា តេ បញ្ច អរិយសាវកកោដិយោ តុម្ហាកំ អាគមនំ បច្ចាសីសន្តី”តិ អាហ។ សត្ថា “តេន ហិ គណ្ហាហិ បត្តចីវរ”ន្តិ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា និក្ខមិ។ នាគោ គន្ត្វា គតមគ្គេ តិរិយំ អដ្ឋាសិ។ “កឹ ករោតិ, ភន្តេ, នាគោ”តិ? “តុម្ហាកំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខំ ទាតុំ បច្ចាសីសតិ, ទីឃរត្តំ ខោ ប

នាយំ មយ្ហំ ឧបការកោ, នាស្ស ចិត្តំ កោបេតុំ វដ្ដតិ, និវត្តថ, ភិក្ខវេ”តិ សត្ថា ភិក្ខូ គហេត្វា និវត្តិ។ ហត្ថីបិ វនសណ្ឌំ បវិសិត្វា បនសកទលិផលាទីនិ នានាផលានិ សំហរិត្វា រាសិំ កត្វា បុនទិវសេ ភិក្ខូនំ អទាសិ។ បញ្ចសតា ភិក្ខូ សព្ពានិ ខេបេតុំ នាសក្ខឹសុ។ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ សត្ថា បត្តចីវរំ គាហេត្វា និក្ខមិ។ នាគោ ភិក្ខូនំ អន្តរន្តរេន គន្ត្វា សត្ថុ បុរតោ តិរិយំ អដ្ឋាសិ។ “កិំ ករោតិ, ភន្តេ, នាគោ”តិ? “អយញ្ហិ ភិក្ខវេ, តុម្ហេ បេសេត្វា មំ និវត្តេតុកាមោ”តិ។ អថ នំ សត្ថា “បាលិលេយ្យក, ឥទំ បន មម អនិវត្តគមនំ, តវ ឥមិនា អត្តភាវេន ឈានំ វា វិបស្សនំ វា មគ្គផលំ វា នត្ថិ, តិដ្ឋ ត្វ”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា នាគោ មុខេ សោណ្ឌំ បក្ខិបិត្វា រោទន្តោ បច្ឆតោ បច្ឆតោ អគមាសិ។ សោ ហិ សត្ថារំ និវត្តេតុំ លភន្តោ តេនេវ និយាមេន យាវជីវំ បដិជគ្គេយ្យ, សត្ថា បន តំ គាមូបចារំ បត្វា “បាលិលេយ្យក ឥតោ បដ្ឋាយ តវ អភូមិ, មនុស្សាវាសោ សបរិបន្ថោ, តិដ្ឋ ត្វ”ន្តិ អាហ។ សោ រោទមានោ តត្ថេវ ឋត្វា សត្ថរិ ចក្ខុបថំ វិជហន្តេ ហទយេន ផលិតេន កាលំ កត្វា សត្ថរិ បសាទេន តាវតិំសភវនេ តិំសយោជនិកេ កនកវិមានេ អច្ឆរាសហស្សមជ្ឈេ និព្ពត្តិ, បាលិលេយ្យកទេវបុត្តោយេវស្ស នាមំ អហោសិ។

សត្ថាបិ អនុបុព្ពេន ជេតវនំ អគមាសិ។ កោសម្ពកា ភិក្ខូ “សត្ថា កិរ សាវត្ថិំ អាគតោ”តិ សុត្វា សត្ថារំ ខមាបេតុំ តត្ថ អគមំសុ។ កោសលរាជា “តេ កិរ កោសម្ពកា ភណ្ឌនការកា ភិក្ខូ អាគច្ឆន្តី”តិ សុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “អហំ, ភន្តេ, តេសំ មម វិជិតំ បវិសិតុំ ន ទស្សាមី”តិ អាហ។ “មហារាជ, សីលវន្តា ឯតេ ភិក្ខូ, កេវលំ អញ្ញមញ្ញំ វិវាទេន មម វចនំ ន គណ្ហឹសុ, ឥទានិ មំ ខមាបេតុំ អាគច្ឆន្តិ, អាគច្ឆន្តុ មហារាជា”តិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ “អហំ, ភន្តេ, តេសំ វិហារំ បវិសិតុំ ន ទស្សាមី”តិ វត្វា តថេវ ភគវតា បដិក្ខិត្តោ តុណ្ហី អហោសិ។ សាវត្ថិយំ អនុប្បត្តានំ បន តេសំ ភគវា ឯកមន្តេ វិវិត្តំ ការាបេត្វា សេនាសនំ ទាបេសិ។ អញ្ញេ ភិក្ខូ តេហិ សទ្ធិំ នេវ ឯកតោ និសីទន្តិ, ន តិដ្ឋន្តិ, អាគតាគតា សត្ថារំ បុច្ឆន្តិ – “កតមេតេ, ភន្តេ, ភណ្ឌនការកា កោសម្ពកា ភិក្ខូ”តិ? សត្ថា “ឯតេ”តិ ទស្សេតិ។ “ឯតេ កិរ តេ, ឯតេ កិរ តេ”តិ អាគតាគតេហិ អង្គុលិកា ទស្សិយមានា លជ្ជាយ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ អសក្កោន្តា ភគវតោ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា ភគវន្តំ ខមាបេសុំ។ សត្ថា “ភារិយំ វោ, ភិក្ខវេ, កតំ, តុម្ហេ ហិ នាម មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា មយិ សាមគ្គិំ ករោន្តេ មម វចនំ ន ករិត្ថ, បោរាណកបណ្ឌិតាបិ វជ្ឈប្បត្តានំ មាតាបិតូនំ ឱវាទំ សុត្វា តេសុ ជីវិតា វោរោបិយមានេសុបិ តំ អនតិក្កមិត្វា បច្ឆា ទ្វីសុ រដ្ឋេសុ រជ្ជំ ការយិំសូ”តិ វត្វា បុនទេវ **កោសម្ពិកជាតកំ** (ជា. ១.៩.១០ អាទយោ) កថេត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, ទីឃាវុកុមារោ មាតាបិតូសុ ជីវិតា វោរោបិយមានេសុបិ តេសំ ឱវាទំ អនតិក្កមិត្វា បច្ឆា ព្រហ្មទត្តស្ស ធីតរំ លភិត្វា ទ្វីសុ កាសិកោសលរដ្ឋេសុ រជ្ជំ ការេសិ, តុម្ហេហិ បន មម វចនំ អករោន្តេហិ ភារិយំ កត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៦. “បរេ ច ន វិជានន្តិ, មយមេត្ថ យមាមសេ;
យេ ច តត្ថ វិជានន្តិ, តតោ សម្មន្តិ មេធគា”តិ។

តត្ថ **បរេ**តិ បណ្ឌិតេ ឋបេត្វា តតោ អញ្ញេ ភណ្ឌនការកា បរេ នាម។ តេ តត្ថ សង្ឃមជ្ឈេ កោលាហលំ ករោន្តា “មយំ យមាមសេ ឧបរមាម វិនស្សាម សតតំ សមិតំ មច្ចុសន្តិកំ គច្ឆាមា”តិ ន វិជានន្តិ។ **យេ ច តត្ថ វិជានន្តី**តិ យេ តត្ថ បណ្ឌិតា “មយំ មច្ចុសន្តិកំ គច្ឆាមា”តិ វិជានន្តិ។ **តតោ សម្មន្តិ មេធគា**តិ ឯវញ្ហិ តេ ជានន្តា យោនិសោមនសិការំ ឧប្បាទេត្វា មេធគានំ កលហានំ វូបសមាយ បដិបជ្ជន្តិ។ អថ នេសំ តាយ បដិបត្តិយា តេ មេធគា សម្មន្តីតិ។ អថ វា **បរេ ចា**តិ បុព្ពេ មយា “មា, ភិក្ខវេ, ភណ្ឌន”ន្តិអាទីនិ វត្វា ឱវទិយមានាបិ មម ឱវាទស្ស អបដិគ្គហណេន អតិក្កមនេន អមាមកា បរេ នាម។ “មយំ ឆន្ទាទិវសេន មិច្ឆាគាហំ គហេត្វា ឯត្ថ សង្ឃមជ្ឈេ យមាមសេ ភណ្ឌនាទីនំ វុឌ្ឍិយា វាយមាមា”តិ ន វិជានន្តិ។ ឥទានិ បន យោនិសោ បច្ចវេក្ខមានា តត្ថ តុម្ហាកំ អន្តរេ យេ ច បណ្ឌិតបុរិសា “បុព្ពេ មយំ ឆន្ទាទិវសេន វាយមន្តា អយោនិសោ បដិបន្នា”តិ វិជានន្តិ, តតោ តេសំ សន្តិកា តេ បណ្ឌិតបុរិសេ និស្សាយ ឥមេ ទានិ កលហសង្ខាតា មេធគា សម្មន្តីតិ អយមេត្ថ អត្ថោតិ។

គាថាបរិយោសានេ សម្បត្តភិក្ខូ សោតាបត្តិផលាទីសុ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

កោសម្ពកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. មហាកាឡត្ថេរវត្ថុ

សុភានុបស្សិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សេតព្យនគរំ ឧបនិស្សាយ សីសបាវនេ វិហរន្តោ ចូឡកាឡមហាកាឡេ អារព្ភ កថេសិ។

សេតព្យនគរវាសិនោ ហិ ចូឡកាឡោ, មជ្ឈិមកាឡោ, មហាកាឡោតិ តយោ ភាតរោ កុដុម្ពិកា ។ តេសុ ជេដ្ឋកនិដ្ឋា ទិសាសុ វិចរិត្វា បញ្ចហិ សកដសតេហិ ភណ្ឌំ អាហរន្តិ, មជ្ឈិមកាឡោ អាភតំ វិក្កិណាតិ។ អថេកស្មឹ សមយេ តេ ឧភោបិ ភាតរោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ នានាភណ្ឌំ គហេត្វា សាវត្ថឹ គន្ត្វា សាវត្ថិយា ច ជេតវនស្ស ច អន្តរេ សកដានិ មោចយឹសុ។ តេសុ មហាកាឡោ សាយន្ហសមយេ មាលាគន្ធាទិហត្ថេ សាវត្ថិវាសិនោ អរិយសាវកេ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តេ ទិស្វា “កុហឹ ឥមេ គច្ឆន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា “អហម្បិ គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា កនិដ្ឋំ អាមន្តេត្វា, “តាត, តេសុ សកដេសុ អប្បមត្តោ ហោហិ, អហំ ធម្មំ សោតុំ គច្ឆាមី”តិ វត្វា គន្ត្វា តថាគតំ វន្ទិត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។ សត្ថា តំ ទិស្វា តស្ស អជ្ឈាសយវសេន អនុបុព្ពឹ កថំ កថេន្តោ **ទុក្ខក្ខន្ធសុត្តា**ទិវសេន (ម. និ. ១.១៦៣ អាទយោ) អនេកបរិយាយេន កាមានំ អាទីនវំ ឱការំ សំកិលេសញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា មហាកាឡោ “សព្ពំ កិរ បហាយ គន្តព្ពំ, បរលោកំ គច្ឆន្តំ នេវ ភោគា, ន ញាតកា ច អនុគច្ឆន្តិ, កឹ មេ ឃរាវាសេន បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាជនេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា បក្កន្តេ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សត្ថារា “នត្ថិ តេ កោចិ អបលោកេតព្ពោ”តិ វុត្តេ, “កនិដ្ឋោ មេ, ភន្តេ, អត្ថី”តិ វត្វា តេន ហិ “អបលោកេហិ ន”ន្តិ វុត្តេ, “សាធុ, ភន្តេ”តិ វត្វា គន្ត្វា កនិដ្ឋំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, ឥមំ សព្ពំ សាបតេយ្យំ បដិបជ្ជាហី”តិ អាហ។ “តុម្ហេ បន កឹ ករិស្សថ ភាតិកា”តិ? “អហំ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ តំ នានប្បការេហិ យាចិត្វា និវត្តេតុំ អសក្កោន្តោ “សាធុ, សាមិ, យថា អជ្ឈាសយំ ករោថា”តិ អាហ។ មហាកាឡោ គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិ។ “អហំ ភាតិកំ គហេត្វាវ ឧប្បព្ពជិស្សាមី”តិ ចូឡកាឡោបិ បព្ពជិ។ អបរភាគេ មហាកាឡោ ឧបសម្បទំ លភិត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សាសនេ ធុរានិ បុច្ឆិត្វា សត្ថារា ទ្វីសុ ធុរេសុ កថិតេសុ “អហំ, ភន្តេ, មហល្លកកាលេ បព្ពជិតត្តា គន្ថធុរំ បូរេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, វិបស្សនាធុរំ បន បូរេស្សាមី”តិ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា សោសានិកធុតង្គំ សមាទាយ បឋមយាមាតិក្កន្តេ សព្ពេសុ និទ្ទំ ឱក្កន្តេសុ សុសានំ គន្ត្វា បច្ចូសកាលេ សព្ពេសុ អនុដ្ឋិតេសុយេវ វិហារំ អាគច្ឆតិ។

អថេកា សុសានគោបិកា កាលី នាម ឆវឌាហិកា ថេរស្ស ឋិតដ្ឋានំ និសិន្នដ្ឋានំ ចង្កមិតដ្ឋានញ្ច ទិស្វា “កោ នុ ខោ ឥធាគច្ឆតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាមិ ន”ន្តិ បរិគ្គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តី ឯកទិវសំ សុសានកុដិកាយមេវ ទីបំ ជាលេត្វា បុត្តធីតរោ អាទាយ គន្ត្វា ឯកមន្តេ និលីយមានា មជ្ឈិមយាមេ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា គន្ត្វា វន្ទិត្វា, “អយ្យោ, នោ, ភន្តេ, ឥមស្មឹ ឋានេ វិហរតី”តិ អាហ។ “អាម, ឧបាសិកេ”តិ។ “ភន្តេ, សុសានេ វិហរន្តេហិ នាម វត្តំ ឧគ្គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ។ ថេរោ “កឹ បន មយំ តយា កថិតវត្តេ វត្តិស្សាមា”តិ អវត្វា “កឹ កាតុំ វដ្ដតិ ឧបាសិកេ”តិ អាហ។ “ភន្តេ, សោសានិកេហិ នាម សុសានេ វសនភាវោ សុសានគោបកានញ្ច វិហារេ មហាថេរស្ស ច គាមភោជកស្ស ច កថេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “ថេរោ កឹ ការណា”តិ? “កតកម្មា ចោរា ធនសាមិកេហិ បទានុបទំ អនុពទ្ធា សុសានេ ភណ្ឌកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយន្តិ, អថ មនុស្សា សោសានិកានំ បរិបន្ថំ ករោន្តិ, ឯតេសំ បន កថិតេ ‘មយំ ឥមស្ស ភទ្ទន្តស្ស ឯត្តកំ នាម កាលំ ឯត្ថ វសនភាវំ ជានាម, អចោរោ ឯសោ’តិ ឧបទ្ទវំ និវារេន្តិ។ តស្មា ឯតេសំ កថេតុំ វដ្ដតី”តិ។

“ថេរោ អញ្ញំ កឹ កាតព្ព”ន្តិ? “ភន្តេ, សុសានេ វសន្តេន នាម អយ្យេន មច្ឆមំសតិលបិដ្ឋតេលគុឡាទីនិ វជ្ជេតព្ពានិ, ទិវា ន និទ្ទាយិតព្ពំ, កុសីតេន ន ភវិតព្ពំ, អារទ្ធវីរិយេន ភវិតព្ពំ, អសឋេន អមាយាវិនា ហុត្វា កល្យាណជ្ឈាសយេន ភវិតព្ពំ, សាយំ សព្ពេសុ សុត្តេសុ វិហារតោ អាគន្តព្ពំ, បច្ចូសកាលេ សព្ពេសុ អនុដ្ឋិតេសុយេវ វិហារំ គន្តព្ពំ។ សចេ, ភន្តេ, អយ្យោ ឥមស្មឹ ឋានេ ឯវំ វិហរន្តោ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បាបេតុំ សក្ខិស្សតិ, សចេ មតសរីរំ អានេត្វា ឆឌ្ឌេន្តិ, អហំ កម្ពលកូដាគារំ អារោបេត្វា គន្ធមាលាទីហិ សក្ការំ កត្វា សរីរកិច្ចំ ករិស្សាមិ។ នោ ចេ សក្ខិស្សតិ, ចិតកំ អារោបេត្វា អគ្គឹ ជាលេត្វា សង្កុនា អាកឌ្ឍិត្វា ពហិ ខិបិត្វា ផរសុនា កោដ្ដេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា អគ្គិម្ហិ បក្ខិបិត្វា ឈាបេស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ ថេរោ “សាធុ ភទ្ទេ, ឯកំ បន រូបារម្មណំ ទិស្វា មយ្ហំ កថេយ្យាសី”តិ អាហ។ សា “សាធូ”តិ បច្ចស្សោសិ។ ថេរោ យថាជ្ឈាសយេន សុសានេ សមណធម្មំ ករោតិ។ ចូឡកាឡត្ថេរោ បន ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ឃរាវាសំ ចិន្តេតិ, បុត្តទារំ អនុស្សរតិ។ “ភាតិកោ មេ អតិភារិយំ កម្មំ ករោតី”តិ ចិន្តេតិ។

អថេកា កុលធីតា តំមុហុត្តសមុដ្ឋិតេន ព្យាធិនា សាយន្ហសមយេ អមិលាតា អកិលន្តា កាលមកាសិ។ តមេនំ ញាតកាទយោ ទារុតេលាទីហិ សទ្ធឹ សាយំ សុសានំ នេត្វា សុសានគោបិកាយ “ឥមំ ឈាបេហី”តិ ភតឹ ទត្វា និយ្យាទេត្វា បក្កមឹសុ។ សា តស្សា បារុតវត្ថំ អបនេត្វា តំមុហុត្តមតំ បីណិតបីណិតំ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ទិស្វា, “ឥមំ អយ្យស្ស ទស្សេតុំ បតិរូបំ អារម្មណ”ន្តិ ចិន្តេត្វា គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ឯវរូបំ នាម អារម្មណំ អត្ថិ, ឱលោកេថ អយ្យា”តិ អាហ។ ថេរោ “សាធូ”តិ វត្វា បារុបនំ នីហរាបេត្វា បាទតលតោ យាវ កេសគ្គា ឱលោកេត្វា “អតិបីណិតមេតំ រូបំ សុវណ្ណវណ្ណំ អគ្គិម្ហិ នំ បក្ខិបិត្វា មហាជាលាហិ គហិតមត្តកាលេ មយ្ហំ អារោចេយ្យាសី”តិ វត្វា សកដ្ឋានមេវ គន្ត្វា និសីទិ។ សា តថា កត្វា ថេរស្ស អារោចេសិ។ ថេរោ គន្ត្វា ឱលោកេសិ។ ជាលាយ បហដបហដដ្ឋានំ កពរគាវិយា វិយ សរីរវណ្ណំ អហោសិ, បាទា នមិត្វា ឱលម្ពឹសុ, ហត្ថា បដិកុដឹសុ, ឧរុនលាដំ

និច្ចម្បំ អហោសិ ។ ថេរោ “ឥទំ សរីរំ ឥទានេវ ឱលោកេន្តានំ អបរិយន្តករំ ហុត្វា ឥទានេវ ខយំ បត្តំ វយំ បត្ត”ន្តិ វត្តិដ្ឋានំ គន្ត្វា និសីទិត្វា ខយវយំ សម្បស្សមានោ –

> “អនិច្ចា វត សង្ខារា, ឧប្បាទវយធម្មិនោ;
> ឧប្បជ្ជិត្វា និរុជ្ឈន្តិ, តេសំ វូបសមោ សុខោ”តិ។ (ទី. និ. ២.២២១, ២៧២; សំ. និ. ១.១៨៦; ២.១៤៣; ជា. ១.១.៩៥) –

គាថំ វត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

តស្មិំ អរហត្តំ បត្តេ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរមានោ សេតព្យំ គន្ត្វា សីសបាវនំ បាវិសិ។ ចូឡកាឡស្ស ភរិយាយោ “សត្ថា កិរ អនុប្បត្តោ សីសបាវន”ន្តិ សុត្វា “អម្ហាកំ សាមិកំ គណ្ហិស្សាមា”តិ បេសេត្វា សត្ថារំ និមន្តាបេសុំ។ ពុទ្ធានំ បន អបរិចិណ្ណដ្ឋានេ អាសនបញ្ញត្តិំ អាចិក្ខន្តេន ឯកេន ភិក្ខុនា បឋមតរំ គន្តុំ វដ្ដតិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ មជ្ឈិមដ្ឋានេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា តស្ស ទក្ខិណតោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស, វាមតោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស, តតោ បដ្ឋាយ ឧភោសុ បស្សេសុ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាសនំ បញ្ញាបេតព្វំ ហោតិ។ តស្មា មហាកាឡត្ថេរោ ចីវរបារុបនដ្ឋានេ ឋត្វា, “ចូឡកាឡ, ត្វំ បុរតោ គន្ត្វា អាសនបញ្ញត្តិំ អាចិក្ខា”តិ ចូឡកាឡំ បេសេសិ។ តស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ គេហជនា តេន សទ្ធិំ បរិហាសំ ករោន្តា នីចាសនានិ សង្ឃត្ថេរស្ស កោដិយំ អត្ថរន្តិ, ឧច្ចាសនានិ សង្ឃនវកស្ស កោដិយំ។ ឥតរោ “មា ឯវំ ករោថ, នីចាសនានិ ឧបរិ មា បញ្ញាបេថ, ឧច្ចាសនានិ ឧបរិ បញ្ញាបេថ, នីចាសនានិ ហេដ្ឋា”តិ អាហ។ ឥត្ថិយោ តស្ស វចនំ អសុណន្តិយោ វិយ “ត្វំ កិំ ករោន្តោ វិចរសិ, កិំ តវ អាសនានិ បញ្ញាបេតុំ ន វដ្ដតិ, ត្វំ កំ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិតោ, កេន បព្ពជិតោសិ, កស្មា ឥធាគតោសី”តិ វត្វា និវាសនបារុបនំ អច្ឆិន្ទិត្វា សេតកានិ និវាសេត្វា សីសេ ច មាលាចុម្ពដកំ ឋបេត្វា, “គច្ឆ សត្ថារំ អានេហិ, មយំ អាសនានិ បញ្ញាបេស្សាមា”តិ បហិណីសុ។ ន ចិរំ ភិក្ខុភាវេ ឋត្វា អវស្សិកោវ ឧប្បព្ពជិតត្តា លជ្ជិតុំ ន ជានាតិ, តស្មា សោ តេន អាកប្បេន និរាសង្កោវ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ អាគតោ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បន ភត្តកិច្ចាវសានេ មហាកាឡស្ស ភរិយាយោ “ឥមាហិ អត្តនោ សាមិកោ គហិតោ, មយម្បិ អម្ហាកំ សាមិកំ គណ្ហិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ សត្ថារំ និមន្តយិសុ។ តទា បន អាសនបញ្ញាបនត្ថំ អញ្ញោ ភិក្ខុ អគមាសិ។ តា តស្មិំ ខណេ ឱកាសំ អលភិត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ អទំសុ។ ចូឡកាឡស្ស បន ទ្វេ ភរិយាយោ, មជ្ឈិមកាឡស្ស ចតស្សោ, មហាកាឡស្ស បន អដ្ឋ។ ភិក្ខូបិ ភត្តកិច្ចំ កាតុកាមា និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកំសុ, ពហិ គន្តុកាមា ឧដ្ឋាយ អគមំសុ។ សត្ថា បន និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករិ។ តស្ស ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តា ឥត្ថិយោ, “ភន្តេ, មហាកាឡោ អម្ហាកំ អនុមោទនំ កត្វា អាគច្ឆិស្សតិ, តុម្ហេ បុរតោ គច្ឆថា”តិ វទឹសុ។ សត្ថា “សាធូ”តិ វត្វា បុរតោ អគមាសិ។ គាមទ្វារំ បត្វា ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយិសុ “កិំ នាមេតំ សត្ថារា កតំ, ញត្វា នុ ខោ កតំ, ឧទាហុ អជានិត្វា។ ហិយ្យោ ចូឡកាឡស្ស បុរតោ គតត្តា បព្ពជ្ជន្តរាយោ ជាតោ, អជ្ជ អញ្ញស្ស បុរតោ គតត្តា អន្តរាយោ នាហោសិ។ ឥទានិ មហាកាឡំ ឋបេត្វា អាគតោ, សីលវា ខោ បន ភិក្ខុ អាចារសម្បន្នោ, ករិស្សតិ នុ ខោ តស្ស បព្ពជ្ជន្តរាយ”ន្តិ។ សត្ថា តេសំ វចនំ សុត្វា និវត្តិត្វា ឋិតោ “កិំ កថេថ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិ ។ តេ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ “កិំ បន តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ចូឡកាឡំ វិយ មហាកាឡំ សល្លក្ខេថា”តិ? “អាម, ភន្តេ”។ តស្ស ហិ ទ្វេ បជាបតិយោ, ឥមស្ស អដ្ឋ។ “អដ្ឋហិ បរិក្ខិបិត្វា គហិតោ កិំ ករិស្សតិ, ភន្តេ”តិ? សត្ថា “មា, ភិក្ខវេ, ឯវំ អវចុត្ថ, ចូឡកាឡោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ សុភារម្មណពហុលោ វិហរតិ, បបាតេ ឋិតោ ទុព្ពលរុក្ខសទិសោ។ មយ្ហំ បន បុត្តោ មហាកាឡោ អសុភានុបស្សី វិហរតិ, ឃនសេលបព្ពតោ វិយ អចលោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៧. “សុភានុបស្សិំ វិហរន្តំ, ឥន្ទ្រិយេសុ អសំវុតំ;
ភោជនម្ហិ ចាមត្តញ្ញុំ, កុសីតំ ហីនវីរិយំ;
តំ វេ បសហតិ មារោ, វាតោ រុក្ខំវ ទុព្ពលំ។

៨. “អសុភានុបស្សិំ វិហរន្តំ, ឥន្ទ្រិយេសុ សុសំវុតំ;
ភោជនម្ហិ ច មត្តញ្ញុំ, សទ្ធំ អារទ្ធវីរិយំ;
តំ វេ នប្បសហតី មារោ, វាតោ សេលំវ បព្ពត”ន្តិ។

តត្ថ **សុភានុបស្សិំ វិហរន្ត**ន្តិ សុភំ អនុបស្សន្តំ, ឥដ្ឋារម្មណេ មានសំ វិស្សជ្ជេត្វា វិហរន្តន្តិ អត្ថោ។ យោ ហិ បុគ្គលោ និមិត្តគ្គាហំ អនុព្យញ្ជនគ្គាហំ គណ្ហន្តោ “នខា សោភនា”តិ គណ្ហាតិ, “អង្គុលិយោ សោភនា”តិ គណ្ហាតិ, “ហត្ថបាទា, ជង្ឃា, ឩរុ, កដិ, ឧទរំ, ថនា, គីវា, ឱដ្ឋា, ទន្តា, មុខំ, នាសា, អក្ខីនិ, កណ្ណា, ភមុកា, នលាដំ, កេសា, សោភនា”តិ គណ្ហាតិ, “កេសា, លោមា, នខា, ទន្តា, តចោ, សោភនា”តិ គណ្ហាតិ, វណ្ណោ សុភោ, សណ្ឋានំ សុភន្តិ, អយំ សុភានុបស្សី នាម។ ឯវំ តំ សុភានុបស្សិំ វិហរន្តំ។ **ឥន្ទ្រិយេសូ**តិ ចក្ខាទីសុ ឆសុ

ឥន្ទ្រិយេសុ។ **អសំវុតន្តិ** ចក្ខុទ្វារាទីនិ អរក្ខន្តំ។ បរិយេសនមត្តា បដិគ្គហណមត្តា បរិភោគមត្តាតិ ឥមិស្សា មត្តាយ អជាននតោ **ភោជនម្ហិ ចាមត្តញ្ញុំ**។ អបិច បច្ចវេក្ខណមត្តា វិស្សជ្ជនមត្តាតិ ឥមិស្សាបិ មត្តាយ អជាននតោ អមត្តញ្ញុំ, ឥទំ ភោជនំ ធម្មិកំ, ឥទំ អធម្មិកន្តិបិ អជានន្តំ។ កាមច្ឆន្ទព្យាបាទវិហឹសាវិតក្កវសិតាយ **កុសីតំ។ ហីនវីរិយន្តិ** និព្ពីរិយំ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ វីរិយករណរហិតំ។ **បសហតីតិ** អភិភវតិ អជ្ឈោត្ថរតិ។ **វាតោ រុក្ខំវ ទុព្ពលន្តិ** ពលវវាតោ ឆិន្នបបាតេ ជាតំ ទុព្ពលរុក្ខំ វិយ។ យថា ហិ សោ វាតោ តស្ស ទុព្ពលរុក្ខស្ស បុប្ផផលបល្លវាទីនិបិ បាតេតិ, ខុទ្ទកសាខាបិ ភញ្ជតិ, មហាសាខាបិ ភញ្ជតិ, សមូលកម្បិ តំ រុក្ខំ ឧប្បាដេត្វា ឧទ្ធំមូលំ អធោសាខំ កត្វា គច្ឆតិ, ឯវមេវ ឯវរូបំ បុគ្គលំ អន្តោ ឧប្បន្នោ កិលេសមារោ បសហតិ, ពលវវាតោ ទុព្ពលរុក្ខស្ស បុប្ផផលបល្លវាទិបាតនំ វិយ ខុទ្ទានុខុទ្ទកាបត្តិអាបជ្ជនម្បិ ករោតិ, ខុទ្ទកសាខាភញ្ជនំ វិយ និស្សគ្គិយាទិអាបត្តិអាបជ្ជនម្បិ ករោតិ, មហាសាខាភញ្ជនំ វិយ តេរសសង្ឃាទិសេសាបត្តិអាបជ្ជនម្បិ ករោតិ, ឧប្បាដេត្វា ឧទ្ធំ, មូលកំ ហេដ្ឋាសាខំ កត្វា បាតនំ វិយ បារាជិកាបត្តិអាបជ្ជនម្បិ ករោតិ, ស្វាក្ខាតសាសនា នីហរិត្វា កតិបាហេនេវ គិហិភាវំ បាបេតីតិ ឯវំ ឯវរូបំ បុគ្គលំ កិលេសមារោ អត្តនោ វសេ វត្តេតីតិ អត្ថោ។

អសុភានុបស្សិន្តិ ទសសុ អសុភេសុ អញ្ញតរំ អសុភំ បស្សន្តំ បដិកូលមនសិការេ យុត្តំ កេសេ អសុភតោ បស្សន្តំ លោមេ នខេ ទន្តេ តចំ វណ្ណំ សណ្ឋានំ អសុភតោ បស្សន្តំ។ **ឥន្ទ្រិយេសូតិ** ឆសុ ឥន្ទ្រិយេសុ។ **សុសំវុតន្តិ** និមិត្តាទិគ្គាហរហិតំ បិហិតទ្វារំ។ អមត្តញ្ញុតាបដិក្ខេបេន **ភោជនម្ហិ ច មត្តញ្ញុំ។ សទ្ធន្តិ** កម្មស្ស ចេវ ផលស្ស ច សទ្ទហនលក្ខណាយ លោកិកាយ សទ្ធាយ ចេវ តីសុ វត្ថូសុ អវេច្ចប្បសាទសង្ខាតាយ លោកុត្តរសទ្ធាយ ច សមន្នាគតំ។ **អារទ្ធវីរិយន្តិ** បគ្គហិតវីរិយំ បរិបុណ្ណវីរិយំ។ **តំ វេតិ** ឯវរូបំ តំ បុគ្គលំ យថា ទុព្ពលវាតោ សណិកំ បហរន្តោ ឯកគ្ឃនំ សេលំ ចាលេតុំ ន សក្កោតិ, តថា អព្ភន្តរេ ឧប្បជ្ជមានោបិ ទុព្ពលកិលេសមារោ នប្បសហតិ, ខោភេតុំ វា ចាលេតុំ វា ន សក្កោតីតិ អត្ថោ។

តាបិ ខោ តស្ស បុរាណទុតិយិកាយោ ថេរំ បរិវារេត្វា "ត្វំ កំ អាបុច្ឆិត្វា បព្ពជិតោ, ឥទានិ គិហី ភវិស្សសិ ន ភវិស្សសី"តិអាទីនិ វត្វា កាសាវំ នីហរិតុកាមា អហេសុំ។ ថេរោ តាសំ អាការំ សល្លក្ខេត្វា និសិន្នាសនា វុដ្ឋាយ ឥទ្ធិយា ឧប្បតិត្វា កូដាគារកណ្ណិកំ ទ្វិធា ភិន្ទិត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា សត្ថុ គាថា បរិយោសាបេន្តោយេវ សត្ថុ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ អភិត្ថវន្តោ អាកាសតោ ឱតរិត្វា តថាគតស្ស បាទេ វន្ទិ។

គាថាបរិយោសានេ សម្បត្តភិក្ខូ សោតាបត្តិផលាទីសុ បតិដ្ឋហីសូតិ។

មហាកាឡត្ថេរវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. ទេវទត្តវត្ថុ

អនិក្កសាវោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជគហេ ទេវទត្តស្ស កាសាវលាភំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ទ្វេ អគ្គសាវកា បញ្ចសតេ បញ្ចសតេ អត្តនោ អត្តនោ បរិវារេ អាទាយ សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា វន្ទិត្វា ជេតវនតោ រាជគហំ អគមំសុ។ រាជគហវាសិនោ ទ្វេបិ តយោបិ ពហូបិ ឯកតោ ហុត្វា អាគន្តុកទានំ អទំសុ។ អថេកទិវសំ អាយស្មា សារិបុត្តោ អនុមោទនំ ករោន្តោ "ឧបាសកា ឯកោ សយំ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ភោគសម្បទំ លភតិ, នោ បរិវារសម្បទំ។ ឯកោ សយំ ន ទេតិ, បរំ សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បរិវារសម្បទំ លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ។ ឯកោ សយម្បិ ន ទេតិ, បរម្បិ ន សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ កញ្ជិកមត្តម្បិ កុច្ឆិបូរំ ន លភតិ, អនាថោ ហោតិ និប្បច្ចយោ។ ឯកោ សយម្បិ ទេតិ, បរម្បិ សមាទបេតិ, សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អត្តភាវសតេបិ អត្តភាវសហស្សេបិ អត្តភាវសតសហស្សេបិ ភោគសម្បទញ្ចេវ បរិវារសម្បទញ្ច លភតី"តិ ឯវំ ធម្មំ ទេសេសិ។

តមេកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ធម្មំ សុត្វា "អច្ឆរិយា វត ភោ, អព្ភុតា វត ភោ ធម្មទេសនា, សុការណំ កថិតំ, មយា ឥមាសំ ទ្វិន្នំ សម្បត្តីនំ និប្ផាទកំ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា – "ភន្តេ, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា"តិ ថេរំ និមន្តេសិ។ "កិត្តកេហិ តេ ភិក្ខូហិ អត្ថោ ឧបាសកា"តិ។ "កិត្តកា បន វោ, ភន្តេ, បរិវារា"តិ? "សហស្សមត្តា ឧបាសកា"តិ។ "សព្ពេហិ សទ្ធិំយេវ ស្វេ ភិក្ខំ គណ្ហថ, ភន្តេ"តិ។ "ថេរោ អធិវាសេសិ"។ ឧបាសកោ នគរវីថិយំ ចរន្តោ – "អម្មា, តាតា, មយា ភិក្ខុសហស្សំ និមន្តិតំ, តុម្ហេ កិត្តកានំ ភិក្ខូនំ ភិក្ខំ ទាតុំ សក្ខិស្សថ, តុម្ហេ កិត្តកានំ"ន្តិ សមាទបេសិ។ មនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ បហោនកនិយាមេន – "មយំ ទសន្នំ ទស្សាម, មយំ វីសតិយា, មយំ សតស្សា"តិ អាហំសុ។ ឧបាសកោ – "តេន ហិ ឯកស្មិំ ឋានេ សមាគមំ កត្វា ឯកតោវ បរិវិសិស្សាម , សព្ពេ តិលតណ្ឌុលសប្បិមធុផាណិតាទីនិ សមាហរថា"តិ ឯកស្មិំ ឋានេ សមាហរាបេសិ។

អថស្ស ឯកោ កុដុម្ពិកោ សតសហស្សគ្ឃនិកំ គន្ធកាសាវវត្ថំ ទត្វា – “សចេ តេ ទានវត្ថំ នប្បហោតិ, ឥទំ វិស្សជ្ជេត្វា យំ ឩនំ, តំ បូរេយ្យាសិ។ សចេ បហោតិ, យស្សិច្ឆសិ, តស្ស ភិក្ខុនោ ទទេយ្យាសី”តិ អាហ។ តទា តស្ស សព្ពំ ទានវត្ថំ បហោសិ, កិញ្ចិ ឩនំ នាម នាហោសិ។ សោ មនុស្សេ បុច្ឆិ – “ឥទំ, អយ្យា, កាសាវំ ឯកេន កុដុម្ពិកេន ឯវំ នាម វត្វា ទិន្នំ អតិរេកំ ជាតំ, កស្ស នំ ទេមា”តិ។ ឯកច្ចេ “សារិបុត្តត្ថេរស្សា”តិ អាហំសុ។ ឯកច្ចេ “ថេរោ សស្សបាកសមយេ អាគន្ត្វា គមនសីលោ, ទេវទត្តោ អម្ហាកំ មង្គលាមង្គលេសុ សហាយោ ឧទកមណិកោ វិយ និច្ចំ បតិដ្ឋិតោ, តស្ស តំ ទេមា”តិ អាហំសុ។ សម្ពហុលិកាយ កថាយបិ “ទេវទត្តស្ស ទាតព្ព”ន្តិ វត្តារោ ពហុតរា អហេសុំ, អថ នំ ទេវទត្តស្ស អទំសុ។ សោ តំ ឆិន្ទិត្វា សិព្ពិត្វា រជិត្វា និវាសេត្វា បារុបិត្វា វិចរតិ។ តំ ទិស្វា មនុស្សា “នយិទំ ទេវទត្តស្ស អនុច្ឆវិកំ, សារិបុត្តត្ថេរស្ស អនុច្ឆវិកំ។ ទេវទត្តោ អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ និវាសេត្វា បារុបិត្វា វិចរតី”តិ វទីសុ។ អថេកោ ទិសាវាសិកោ ភិក្ខុ រាជគហា សាវត្ថិំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា កតបដិសន្ថារោ សត្ថារា ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ផាសុវិហារំ បុច្ឆិតោ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ សត្ថា “ន ខោ ភិក្ខុ ឥទានេវេសោ អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ វត្ថំ ធារេតិ, បុព្ពេបិ ធារេសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិវាសី ឯកោ ហត្ថិមារកោ ហត្ថី មារេត្វា មារេត្វា ទន្តេ ច នខេ ច អន្តានិ ច ឃនមំសញ្ច អាហរិត្វា វិក្កិណន្តោ ជីវិតំ កប្បេតិ។ អថេកស្មិំ អរញ្ញេ អនេកសហស្សា ហត្ថិនោ គោចរំ គហេត្វា គច្ឆន្តា បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ គច្ឆមានា គមនាគមនកាលេ ជណ្ណុកេហិ និបតិត្វា វន្ទិត្វា បក្កមន្តិ។ ឯកទិវសញ្ហិ ហត្ថិមារកោ តំ កិរិយំ ទិស្វា – “អហំ ឥមេ កិច្ឆេន មារេមិ, ឥមេ ច គមនាគមនកាលេ បច្ចេកពុទ្ធេ វន្ទន្តិ, កិំ នុ ខោ ទិស្វា វន្ទន្តី”តិ ចិន្តេន្តោ – “កាសាវ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា, “មយាបិ ឥទានិ កាសាវំ លទ្ធុំ វដ្តតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ជាតស្សរំ ឱរុយ្ហ ន្ហាយន្តស្ស តីរេ ឋបិតេសុ កាសាវេសុ ចីវរំ ថេនេត្វា តេសំ ហត្ថីនំ គមនាគមនមគ្គេ សត្តិំ គហេត្វា សសីសំ បារុបិត្វា និសីទតិ។ ហត្ថិនោ តំ ទិស្វា – “បច្ចេកពុទ្ធោ”តិ សញ្ញាយ វន្ទិត្វា បក្កមន្តិ។ សោ តេសំ សព្ពបច្ឆតោ គច្ឆន្តំ សត្តិយា បហរិត្វា មារេត្វា ទន្តាទីនិ គហេត្វា សេសំ ភូមិយំ និខណិត្វា គច្ឆតិ។ អបរភាគេ ពោធិសត្តោ ហត្ថិយោនិយំ បដិសន្ធិំ គហេត្វា ហត្ថិជេដ្ឋកោ យូថបតិ អហោសិ។ តទាបិ សោ តថេវ ករោតិ។ មហាបុរិសោ អត្តនោ បរិសាយ បរិហានិំ ញត្វា, “កុហិំ ឥមេ ហត្ថី គតា, មន្ទា ជាតា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ន ជានាម, សាមី”តិ វុត្តេ, “កុហិញ្ចិ គច្ឆន្តា មំ អនាបុច្ឆិត្វា ន គមិស្សន្តិ, បរិបន្ថេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា, “ឯកស្មិំ ឋានេ កាសាវំ បារុបិត្វា និសិន្នស្ស សន្តិកា បរិបន្ថេន ភវិតព្ព”ន្តិ បរិសង្កិត្វា, “តំ បរិគ្គណ្ហិតុំ វដ្តតី”តិ សព្ពេ ហត្ថី បុរតោ បេសេត្វា សយំ បច្ឆតោ វិលម្ពមានោ អាគច្ឆតិ។ សោ សេសហត្ថីសុ វន្ទិត្វា គតេសុ មហាបុរិសំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ចីវរំ សំហរិត្វា សត្តិំ វិស្សជ្ជេសិ។ មហាបុរិសោ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា អាគច្ឆន្តោ បច្ឆតោ បដិក្កមិត្វា សត្តិំ វិរជ្ជេសិ។ អថ នំ “ឥមិនា ឥមេ ហត្ថី នាសិតា”តិ គណ្ហិតុំ បក្ខន្ទិ។ ឥតរោ ឯកំ រុក្ខំ បុរតោ កត្វា និលីយិ។ អថ “នំ រុក្ខេន សទ្ធិំ សោណ្ឌាយ បរិក្ខិបិត្វា គហេត្វា ភូមិយំ បោថេស្សាមី”តិ តេន នីហរិត្វា ទស្សិតំ កាសាវំ ទិស្វា – “សចាហំ ឥមស្មិំ ទុព្ភិស្សាមិ, អនេកសហស្សេសុ មេ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវេសុ លជ្ជា នាម ភិន្នា ភវិស្សតី”តិ អធិវាសេត្វា – “តយា មេ ឯត្តកា ញាតកា នាសិតា”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សាមី”តិ។ “កស្មា ឯវំ ភារិយកម្មមកាសិ, អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ វីតរាគានំ អនុច្ឆវិកំ វត្ថំ បរិទហិត្វា ឯវរូបំ កម្មំ ករោន្តេន ភារិយំ តយា កត”ន្តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ឧត្តរិបិ នំ និគ្គណ្ហន្តោ “អនិក្កសាវោ កាសាវំ...បេ. ... ស វេ កាសាវមរហតី”តិ គាថំ វត្វា – “អយុត្តំ តេ កត”ន្តិ វត្វា តំ វិស្សជ្ជេសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “តទា ហត្ថិមារកោ ទេវទត្តោ អហោសិ, តស្ស និគ្គាហកោ ហត្ថិនាគោ អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា, “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ អត្តនោ អននុច្ឆវិកំ វត្ថំ ធារេសិយេវា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៩. “អនិក្កសាវោ កាសាវំ, យោ វត្ថំ បរិទហិស្សតិ;
អបេតោ ទមសច្ចេន, ន សោ កាសាវមរហតិ។

១០. “យោ ច វន្តកសាវស្ស, សីលេសុ សុសមាហិតោ;
ឧបេតោ ទមសច្ចេន, ស វេ កាសាវមរហតី”តិ។

ឆទ្ទន្តជាតកេនាបិ (ជា. ១.១៦.១២២-១២៣) ច អយមត្ថោ ទីបេតព្ពោ។

តត្ថ **អនិក្កសាវោ**តិ រាគាទីហិ កសាវេហិ សកសាវោ។ **បរិទហិស្សតី**តិ និវាសនបារុបនអត្ថរណវសេន បរិភុញ្ជិស្សតិ។ បរិធស្សតីតិបិ បាឋោ។ **អបេតោ ទមសច្ចេនា**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន ចេវ បរមត្ថសច្ចបក្ខិកេន វចីសច្ចេន ច អបេតោ, វិយុត្តោ បរិច្ចត្តោតិ អត្ថោ។ **ន សោ**តិ សោ ឯវរូបោ បុគ្គលោ កាសាវំ បរិទហិតុំ នារហតិ។ **វន្តកសាវស្សា**តិ ចតូហិ មគ្គេហិ វន្តកសាវោ ឆឌ្ឌិតកសាវោ បហីនកសាវោ អស្ស។ **សីលេសូ**តិ ចតុបារិ

សុទ្ធិសីលេសុ។ **សុសមាហិតោ**តិ សុដ្ឋុ សមាហិតោ សុដ្ឋិតោ។ **ឧបេតោ**តិ ឥន្ទ្រិយទមេន ចេវ វុត្តប្បការេន ច សច្ចេន ឧបគតោ។ **ស វេ**តិ សោ ឯវរូបោ បុគ្គលោ តំ គន្ធកាសាវវត្ថំ អរហតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ សោ ទិសាវាសិកោ ភិក្ខុ សោតាបន្នោ អហោសិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

ទេវទត្តវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អសារេ សារមតិនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អគ្គសាវកេហិ និវេទិតំ សញ្ចយស្ស អនាគមនំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – អម្ហាកញ្ហិ សត្ថា ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខេយ្យានំ មត្ថកេ អមរវតិយា នាម នគរេ សុមេធោ នាម ព្រាហ្មណកុមារោ ហុត្វា សព្ពសិប្បេសុ និប្ផត្តិំ បត្វា មាតាបិតូនំ អច្ចយេន អនេកកោដិសង្ខ្យំ ធនំ បរិច្ចជិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តេ វសន្តោ ឈានាភិញ្ញា និព្ពត្តេត្វា អាកាសេន គច្ឆន្តោ ទីបង្ករទសពលស្ស សុទស្សនវិហារតោ រម្មវតីនគរំ បវិសនត្ថាយ មគ្គំ សោធយមានំ ជនំ ទិស្វា សយម្បិ ឯកំ បទេសំ គហេត្វា មគ្គំ សោធេតិ។ តស្មិំ អសោធិតេយេវ អាគតស្ស សត្ថុនោ អត្តានំ សេតុំ កត្វា កលលេ អជិនចម្មំ អត្ថរិត្វា “សត្ថា សសាវកសង្ឃោ កលលំ អនក្កមិត្វា មំ អក្កមន្តោ គច្ឆតូ”តិ និបន្នោ។ សត្ថាបិ តំ ទិស្វាវ “ពុទ្ធង្កុរោ ឯស, អនាគតេ កប្បសតសហស្សាធិកានំ ចតុន្នំ អសង្ខេយ្យានំ បរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ ព្យាកតោ។ តស្ស សត្ថុនោ អបរភាគេ “កោណ្ឌញ្ញោ មង្គលោ សុមនោ រេវតោ សោភិតោ អនោមទស្សី បទុមោ នារទោ បទុមុត្តរោ សុមេធោ សុជាតោ បិយទស្សី អត្ថទស្សី ធម្មទស្សី សិទ្ធត្ថោ តិស្សោ ផុស្សោ វិបស្សី សិខី វេស្សភូ កកុសន្ធោ កោណាគមនោ កស្សបោ”តិ លោកំ ឱភាសេត្វា ឧប្បន្នានំ ឥមេសម្បិ តេវីសតិយា ពុទ្ធានំ សន្តិកេ លទ្ធព្យាករណោ, “ទស បារមិយោ, ទស ឧបបារមិយោ, ទស បរមត្ថបារមិយោ”តិ សមត្តិំស បារមិយោ បូរេត្វា វេស្សន្តរត្តភាវេ ឋិតោ បថវិកម្បនានិ មហាទានានិ ទត្វា បុត្តទារំ បរិច្ចជិត្វា អាយុបរិយោសានេ តុសិតបុរេ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទស សហស្សចក្កវាឡទេវតាហិ សន្និបតិត្វា –

> “កាលោ ទេវ មហាវីរ, ឧប្បជ្ជ មាតុកុច្ឆិយំ;
> សទេវកំ តារយន្តោ, ពុជ្ឈស្សុ អមតំ បទ”ន្តិ។ (ពុ. វំ. ១.៦៧) –

វុត្តេ –

> “កាលំ ទេសញ្ច ទីបញ្ច, កុលំ មាតរមេវ ច;
> ឥមេ បញ្ច វិលោកេត្វា, ឧប្បជ្ជតិ មហាយសោ”តិ។ –

បញ្ច មហាវិលោកនានិ វិលោកេត្វា តតោ ចុតោ សក្យរាជកុលេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា ទសមាសច្ចយេន មាតុកុច្ឆិតោ វិជាយិ។ សោឡសវស្សកាលេ តត្ថ មហាសម្បត្តិយា បរិហរិយមានោ អនុក្កមេន ភទ្រយោព្ពនំ បត្វា តិណ្ណំ ឧតូនំ អនុច្ឆវិកេសុ តីសុ បាសាទេសុ ទេវលោកសិរិំ វិយ រជ្ជសិរិំ អនុភវន្តោ ឧយ្យានកីឡាយ គមនសមយេ អនុក្កមេន ជិណ្ណព្យាធិមតសង្ខាតេ តយោ ទេវទូតេ ទិស្វា សញ្ជាតសំវេគោ និវត្តិត្វា ចតុត្ថវារេ បព្ពជិតំ ទិស្វា, “សាធុ បព្ពជ្ជា”តិ បព្ពជ្ជាយ រុចិំ ឧប្បាទេត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា តត្ថ ទិវសំ ខេបេត្វា មង្គលបោក្ខរណីតីរេ និសិន្នោ កប្បកវេសំ គហេត្វា អាគតេន វិស្សកម្មេន ទេវបុត្តេន អលង្កតបដិយត្តោ រាហុលកុមារស្ស ជាតសាសនំ សុត្វា បុត្តសិនេហស្ស ពលវភាវំ ញត្វា, “យាវ ឥទំ ពន្ធនំ ន វឌ្ឍតិ, តាវទេវ នំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សាយំ នគរំ បវិសន្តោ –

> “និព្ពុតា នូន សា មាតា, និព្ពុតោ នូន សោ បិតា;
> និព្ពុតា នូន សា នារី, យស្សាយំ ឦទិសោ បតី”តិ។ –

កិសាគោតមិយា នាម បិតុច្ឆាធីតាយ ភាសិតំ ឥមំ គាថំ សុត្វា, “អហំ ឥមាយ និព្ពុតបទំ សាវិតោ”តិ មុត្តាហារំ ឱមុញ្ចិត្វា តស្សា បេសេត្វា អត្តនោ ភវនំ បវិសិត្វា សិរិសយនេ និសិន្នោ និទ្ទោបគតានំ នាដកិត្ថីនំ វិប្បការំ ទិ

ស្វា និព្ពិន្នហទយោ ឆន្នំ ឧដ្ឋាបេត្វា កណ្ឋកំ អាហរាបេត្វា តំ អារុយ្ហ ឆន្នសហាយោ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតាហិ បរិវុតោ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខមិត្វា អនោមានទីតីរេ បព្ពជិត្វា អនុក្កមេន រាជគហំ គន្ត្វា តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បណ្ឌវបព្ពតបព្ភារេ និសិន្នោ មគធរញ្ញា រជ្ជេន និមន្តិយមានោ តំ បដិក្ខិបិត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្វា អត្តនោ វិជិតំ អាគមនត្ថាយ តេន គហិតបដិញ្ញោ អាឡារញ្ច ឧទកញ្ច ឧបសង្កមិត្វា តេសំ សន្តិកេ អធិគតវិសេសំ អនលង្ករិត្វា ឆព្ពស្សានិ មហាបធានំ បទហិត្វា វិសាខបុណ្ណមទិវសេ បាតោវ សុជាតាយ ទិន្នបាយសំ បរិភុញ្ជិត្វា នេរញ្ជរាយ នទិយា សុវណ្ណបាតិំ បវាហេត្វា នេរញ្ជរាយ នទិយា តីរេ មហាវនសណ្ឌេ នានាសមាបត្តីហិ ទិវសភាគំ វីតិនាមេត្វា សាយន្ហសមយេ សោត្ថិយេន ទិន្នំ តិណំ គហេត្វា កាឡេន នាគរាជេន អភិត្ថុតគុណោ ពោធិមណ្ឌំ អារុយ្ហ តិណានិ សន្ថរិត្វា “ន តាវិមំ បល្លង្កំ ភិន្ទិស្សាមិ, យាវ មេ អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ ន មុច្ចិស្សតី”តិ បដិញ្ញំ កត្វា បុរត្ថាភិមុខោ និសីទិត្វា សូរិយេ អនត្ថង្គមិតេយេវ មារពលំ វិធមិត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសញាណំ, មជ្ឈិមយាមេ ចុតូបបាតញាណំ បត្វា បច្ឆិមយាមាវសានេ បច្ចយាការេ ញាណំ ឱតារេត្វា អរុណុគ្គមនេ ទសពលចតុវេសារជ្ជាទិសព្ពគុណបដិមណ្ឌិតំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា សត្តសត្តាហំ ពោធិមណ្ឌេ វីតិនាមេត្វា អដ្ឋមេ សត្តាហេ អជបាលនិគ្រោធមូលេ និសិន្នោ ធម្មគម្ភីរតាបច្ចវេក្ខណេន អប្បោស្សុក្កតំ អាបជ្ជមានោ ទសសហស្សចក្កវាឡមហាព្រហ្មបរិវារេន សហម្បតិព្រហ្មុនា អាយាចិតធម្មទេសនោ ពុទ្ធចក្ខុនា លោកំ វោលោកេត្វា ព្រហ្មុនោ អជ្ឈេសនំ អធិវាសេត្វា, “កស្ស នុ ខោ អហំ បឋមំ ធម្មំ ទេសេយ្យ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ អាឡារុទកានំ កាលកតភាវំ ញត្វា បញ្ចវគ្គិយានំ ភិក្ខូនំ ពហុបការតំ អនុស្សរិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា កាសិបុរំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឧបកេន សទ្ធឹ មន្តេត្វា អាសាឡ្ហិបុណ្ណមទិវសេ ឥសិបតនេ មិគទាយេ បញ្ចវគ្គិយានំ វសនដ្ឋានំ បត្វា តេ អននុច្ឆវិកេន សមុទាចារេន សមុទាចរន្តេ សញ្ញាបេត្វា អញ្ញាតកោណ្ឌញ្ញប្បមុខេ អដ្ឋារស ព្រហ្មកោដិយោ អមតបានំ បាយេន្តោ ធម្មចក្កំ បវត្តេត្វា បវត្តិតវរធម្មចក្កោ បញ្ចមិយំ បក្ខស្ស សព្ពេបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា តំ ទិវសមេវ យសកុលបុត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តឹ ទិស្វា តំ រត្តិភាគេ និព្ពិន្ទិត្វា គេហំ បហាយ និក្ខន្តំ ទិស្វា, “ឯហិ យសា”តិ បក្កោសិត្វា តស្មឹយេវ រត្តិភាគេ សោតាបត្តិផលំ បាបេត្វា បុនទិវសេ អរហត្តំ បាបេត្វា អបរេបិ តស្ស សហាយកេ ចតុបណ្ណាស ជនេ ឯហិភិក្ខុបព្ពជ្ជាយ បព្ពាជេត្វា អរហត្តំ បាបេសិ។

ឯវំ លោកេ ឯកសដ្ឋិយា អរហន្តេសុ ជាតេសុ វុដ្ឋវស្សោ បវារេត្វា, “ចរថ, ភិក្ខវេ, ចារិក”ន្តិ សដ្ឋិ ភិក្ខូ ទិសាសុ បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កប្បាសិកវនសណ្ឌេ តឹស ជនេ ភទ្ទវគ្គិយកុមារេ វិនេសិ។ តេសុ សព្ពបច្ឆិមកោ សោតាបន្នោ សព្ពុត្តមោ អនាគាមី អហោសិ។ តេ សព្ពេបិ ឯហិភិក្ខុភាវេនេវ បព្ពាជេត្វា ទិសាសុ បេសេត្វា សយំ ឧរុវេលំ គន្ត្វា អឌ្ឍុឌ្ឍានិ បាដិហារិយសហស្សានិ ទស្សេត្វា ឧរុវេលកស្សបាទយោ សហស្សជដិលបរិវារេ តេភាតិកជដិលេ វិនេត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេនេវ បព្ពាជេត្វា គយាសីសេ និសីទាបេត្វា **អាទិត្តបរិយាយទេសនាយ** (មហាវ. ៥៤; សំ. និ. ៤.២៨) អរហត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា តេន អរហន្តសហស្សេន បរិវុតោ “ពិម្ពិសាររញ្ញោ ទិន្នំ បដិញ្ញំ មោចេស្សាមី”តិ រាជគហនគរូបចារេ លដ្ឋិវនុយ្យានំ គន្ត្វា, “សត្ថា កិរ អាគតោ”តិ សុត្វា ទ្វាទសនហុតេហិ ព្រាហ្មណគហបតិកេហិ សទ្ធឹ អាគតស្ស រញ្ញោ មធុរធម្មកថំ កថេន្តោ រាជានំ ឯកាទសហិ នហុតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា ឯកនហុតំ សរណេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា បុនទិវសេ សក្កេន ទេវរាជេន មាណវកវណ្ណំ គហេត្វា អភិត្ថុតគុណោ រាជគហនគរំ បវិសិត្វា រាជនិវេសនេ កតភត្តកិច្ចោ វេឡុវនារាមំ បដិគ្គហេត្វា តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។ តត្ថ នំ សារិបុត្តមោគ្គល្លានា ឧបសង្កមឹសុ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – អនុប្បន្នេយេវ ហិ ពុទ្ធេ រាជគហតោ អវិទូរេ ឧបតិស្សគាមោ កោលិតគាមោតិ ទ្វេ ព្រាហ្មណគាមា អហេសុំ។ តេសុ ឧបតិស្សគាមេ សារិយា នាម ព្រាហ្មណិយា គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតទិវសេយេវ កោលិតគាមេ មោគ្គលិយា នាម ព្រាហ្មណិយាបិ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ តានិ កិរ ទ្វេបិ កុលានិ យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា អាពទ្ធបដិពទ្ធសហាយកានេវ អហេសុំ, តាសំ ទ្វិន្នម្បិ ឯកទិវសមេវ គព្ភបរិហារំ អទំសុ។ តា ឧភោបិ ទសមាសច្ចេយេន បុត្តេ វិជាយឹសុ។ នាមគ្គហណទិវសេ សារិយា ព្រាហ្មណិយា បុត្តស្ស ឧបតិស្សគាមកេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **ឧបតិស្សោ**តិ នាមំ ករឹសុ , ឥតរស្ស កោលិតគាមេ ជេដ្ឋកុលស្ស បុត្តត្តា **កោលិតោ**តិ នាមំ ករឹសុ។ តេ ឧភោបិ វុឌ្ឍិមន្វាយ សព្ពសិប្បានំ បារំ អគមំសុ។ ឧបតិស្សមាណវស្ស កីឡនត្ថាយ នទី វា ឧយ្យានំ វា គមនកាលេ បញ្ច សុវណ្ណសិវិកសតានិ បរិវារានិ ហោន្តិ, កោលិតមាណវស្ស បញ្ច អាជញ្ញយុត្តរថសតានិ។ ទ្វេបិ ជនា បញ្ចបញ្ចមាណវកសតបរិវារា ហោន្តិ។ រាជគហេ ច អនុសំវច្ឆរំ គិរគ្គសមជ្ជោ នាម អហោសិ។ តេសំ ទ្វិន្នម្បិ ឯកដ្ឋានេយេវ មញ្ចំ ពន្ធន្តិ។ ទ្វេបិ ឯកតោ និសីទិត្វា សមជ្ជំ បស្សន្តា ហសិតព្ពដ្ឋានេ ហសន្តិ, សំវេគដ្ឋានេ សំវេជេន្តិ, ទាយំ ទាតុំ យុត្តដ្ឋានេ ទាយំ ទេន្តិ។ តេសំ ឥមិនាវ និយាមេន ឯកទិវសំ សមជ្ជំ បស្សន្តានំ បរិបាកគតត្តា ញាណស្ស បុរិមទិវសេសុ វិយ ហសិតព្ពដ្ឋានេ ហាសោ វា សំវេគដ្ឋានេ សំវេគោ វា ទាតុំ យុត្តដ្ឋានេ ទានំ វា នាហោសិ ។ ទ្វេបិ បន ជនា ឯវំ ចិន្តយឹសុ – “កិមេត្ថ ឱលោកេតព្ពំ អត្ថិ, សព្ពេបិមេ អប្បត្តេ វស្សសតេ អប្បណ្ណត្តិកភាវំ គមិស្សន្តិ, អម្ហេហិ បន ឯកំ មោក្ខធម្មំ បរិយេសិតុំ វដ្ដតី”តិ អារម្មណំ គហេត្វា និសីទឹសុ។ តតោ កោលិតោ ឧបតិស្សំ អាហ – “សម្ម ឧបតិស្ស, ន ត្វំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ វិយ ហដ្ឋបហដ្ឋោ, ឥទានិ

អនត្តមនធាតុកោសិ, កឹ តេ សល្លក្ខិត”ន្តិ? “សម្ម កោលិត, ឯតេសំ វោលោកនេ សារោ នត្ថិ , និរត្ថកមេតំ, អត្តនោ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ វដ្ដតី”តិ ឥទំ ចិន្តយន្តោ និសិន្នោម្ហិ។ ត្វំ បន កស្មា អនត្តមនោសីតិ? សោបិ តថេវ អាហ។ អថស្ស អត្តនា សទ្ធឹ ឯកជ្ឈាសយតំ ញត្វា ឧបតិស្សោ អាហ – “អម្ហាកំ ឧភិន្នម្បិ សុចិន្តិតំ, មោក្ខធម្មំ បន គវេសន្តេហិ ឯកា បព្ពជ្ជា លទ្ធុំ វដ្ដតិ។ កស្ស សន្តិកេ បព្ពជាមា”តិ?

តេន ខោ បន សមយេន សញ្ចយោ នាម បរិព្ពាជកោ រាជគហេ បដិវសតិ មហតិយា បរិព្ពាជកបរិសាយ សទ្ធឹ។ តេ “តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមា”តិ បញ្ចមាណវកសតានិ “សិវិកាយោ ច រថេ ច គហេត្វា គច្ឆថា”តិ ឧយ្យោជេត្វា ឯកាយ សិវិកាយ ឯកេន រថេន គន្ត្វា សញ្ចយស្ស សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេសំ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សញ្ចយោ អតិរេកលាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ។ តេ កតិបាហេនេវ សព្ពំ សញ្ចយស្ស សមយំ បរិមទ្ទិត្វា, “អាចរិយ, តុម្ហាកំ ជាននសមយោ ឯត្តកោវ, ឧទាហុ ឧត្តរិម្បិ អត្ថី”តិ បុច្ឆឹសុ។ “ឯត្តកោវ សព្ពំ តុម្ហេហិ ញាត”ន្តិ វុត្តេ ចិន្តយឹសុ – “ឯវំ សតិ ឥមស្ស សន្តិកេ ព្រហ្មចរិយវាសោ និរត្ថកោ, មយំ យំ មោក្ខធម្មំ គវេសិតុំ និក្ខន្តា, សោ ឥមស្ស សន្តិកេ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កា, មហា ខោ បន ជម្ពុទីបោ, គាមនិគមរាជធានិយោ ចរន្តា អទ្ធា មោក្ខធម្មទេសកំ កញ្ចិ អាចរិយំ លភិស្សាមា”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ, “យត្ថ យត្ថ បណ្ឌិតា សមណព្រាហ្មណា អត្ថី”តិ វទន្តិ, តត្ថ តត្ថ គន្ត្វា សាកច្ឆំ ករោន្តិ។ តេហិ បុដ្ឋំ បញ្ហំ អញ្ញេ កថេតុំ ន សក្កោន្តិ, តេ បន តេសំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តិ។ ឯវំ សកលជម្ពុទីបំ បរិក្កមិត្វា និវត្តិត្វា សកដ្ឋានមេវ អាគន្ត្វា, “សម្ម កោលិត, អម្ហេសុ យោ បឋមំ អមតំ អធិគច្ឆតិ, សោ ឥតរស្ស អារោចេតូ”តិ កតិកំ អកំសុ។

ឯវំ តេសុ កតិកំ កត្វា វិហរន្តេសុ សត្ថា វុត្តានុក្កមេន រាជគហំ បត្វា វេឡុវនំ បដិគ្គហេត្វា វេឡុវនេ វិហរតិ។ តទា “ចរថ, ភិក្ខវេ, ចារិកំ ពហុជនហិតាយា”តិ រតនត្តយគុណបកាសនត្ថំ ឧយ្យោជិតានំ ឯកសដ្ឋិយា អរហន្តានំ អន្តរេ បញ្ចវគ្គិយានំ អព្ភន្តរោ អស្សជិត្ថេរោ បដិនិវត្តិត្វា រាជគហំ អាគតោ, បុនទិវសេ បាតោវ បត្តចីវរមាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ តស្មឹ សមយេ ឧបតិស្សបរិព្ពាជកោបិ បាតោវ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បរិព្ពាជការាមំ គច្ឆន្តោ ថេរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “មយា ឯវរូបោ បព្ពជិតោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោយេវ, យេ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា, អយំ តេសំ ភិក្ខូនំ អញ្ញតរោ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆេយ្យំ – ‘កំសិ ត្វំ, អាវុសោ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី’”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ – “អកាលោ ខោ ឥមំ ភិក្ខុំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋោ បិណ្ឌាយ ចរតិ, យំនូនាហំ ឥមំ ភិក្ខុំ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធេយ្យំ, អត្ថិកេហិ ឧបញ្ញាតំ មគ្គ”ន្តិ។ សោ ថេរំ លទ្ធបិណ្ឌបាតំ អញ្ញតរំ ឱកាសំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា និសីទិតុកាមតញ្ចស្ស ញត្វា អត្តនោ បរិព្ពាជកបីឋកំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ, សោ ភត្តកិច្ចបរិយោសានេបិស្ស អត្តនោ កុណ្ឌិកាយ ឧទកំ អទាសិ។

ឯវំ អាចរិយវត្តំ កត្វា កតភត្តកិច្ចេន ថេរេន សទ្ធឹ មធុរបដិសន្ថារំ កត្វា ឯវមាហ – “វិប្បសន្នានិ ខោ បន តេ, អាវុសោ, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ បរិយោទាតោ, កំសិ ត្វំ, អាវុសោ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី”តិ បុច្ឆិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ បរិព្ពាជកា នាម សាសនស្ស បដិបក្ខភូតា, ឥមស្ស សាសនស្ស គម្ភីរតំ ទស្សេស្សាមី”តិ។ អត្តនោ នវកភាវំ ទស្សេន្តោ អាហ – “អហំ ខោ, អាវុសោ, នវោ អចិរបព្ពជិតោ, អធុនាគតោ ឥមំ ធម្មវិនយំ, ន តាវាហំ សក្ខិស្សាមិ វិត្ថារេន ធម្មំ ទេសេតុ”ន្តិ។ បរិព្ពាជកោ – “អហំ ឧបតិស្សោ នាម, ត្វំ យថាសត្តិយា អប្បំ វា ពហុំ វា វទ, ឯតំ នយសតេន នយសហស្សេន បដិវិជ្ឈិតុំ មយ្ហំ ភារោ”តិ ចិន្តេត្វា អាហ –

> “អប្បំ វា ពហុំ វា ភាសស្សុ, អត្ថំយេវ មេ ព្រូហិ;
> អត្ថេនេវ មេ អត្ថោ, កឹ កាហសិ ព្យញ្ជនំ ពហុ”ន្តិ។ (មហាវ. ៦០);

ឯវំ វុត្តេ ថេរោ – “យេ ធម្មា ហេតុប្បភវា”តិ (មហាវ. ៦០; អប. ថេរ ១.១.២៨៦) គាថមាហ។ បរិព្ពាជកោ បឋមបទទ្វយមេវ សុត្វា សហស្សនយបដិមណ្ឌិតេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, ឥតរំ បទទ្វយំ សោតាបន្នកាលេ និដ្ឋាបេសិ។ សោ សោតាបន្នោ ហុត្វា ឧបរិវិសេសេ អប្បវត្តន្តេ “ភវិស្សតិ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, មា ឧបរិ ធម្មទេសនំ វឌ្ឍយិត្ថ, ឯត្តកមេវ ហោតុ, កុហឹ អម្ហាកំ សត្ថា វសតី”តិ? “វេឡុវនេ, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, តុម្ហេ បុរតោ យាថ, មយ្ហំ ឯកោ សហាយកោ អត្ថិ, អម្ហេហិ ច អញ្ញមញ្ញំ កតិកា កតា ‘អម្ហេសុ យោ អមតំ បឋមំ អធិគច្ឆតិ, សោ ឥតរស្ស អារោចេតូ’តិ។ អហំ តំ បដិញ្ញំ មោចេត្វា សហាយកំ គហេត្វា តុម្ហាកំ គតមគ្គេនេវ សត្ថុ សន្តិកំ អាគមិស្សាមីតិ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន ថេរស្ស បាទេសុ និបតិត្វា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា បរិព្ពាជការាមាភិមុខោ អគមាសិ”។

អថ ខោ កោលិតបរិព្ពាជកោ តំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “អជ្ជ មយ្ហំ សហាយកស្ស មុខវណ្ណោ ន អញ្ញទិវសេសុ វិយ, អទ្ធា តេន អមតំ អធិគតំ ភវិស្សតី”តិ អមតាធិគមំ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស “អាមាវុសោ, អមតំ អធិគត”ន្តិ បដិជានិត្វា តមេវ គាថំ អភាសិ។ គាថាបរិយោសានេ កោលិតោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិត្វា អាហ – “កុហឹ កិរ, សម្ម, អម្ហាកំ សត្ថា វសតី”តិ? “វេឡុវនេ កិរ, សម្ម, ឯវំ នោ អាចរិយេន អស្សជិត្ថេរេន កថិត”ន្តិ។ “តេន ហិ, សម្ម, អាយាម, សត្ថារំ បស្សិស្សាមា”តិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ច នាមេស សទាបិ អាចរិយបូជកោវ, តស្មា សហាយំ ឯវមាហ – “សម្ម, អម្ហេហិ អធិគតំ អមតំ អម្ហាកំ អាចរិយស្ស សញ្ចយបរិព្ពាជកស្សាបិ កថេស្សាម, ពុជ្ឈមានោ បដិវិជ្ឈិស្សតិ, អប្បដិវិជ្ឈន្តោ អម្ហាកំ សទ្ទហិត្វា សត្ថុ, សន្តិកំ គមិស្សតិ, ពុទ្ធានំ ទេសនំ សុត្វា មគ្គផលបដិវេធំ ករិស្សតី”តិ។ តតោ ទ្វេបិ ជនា សញ្ចយស្ស សន្តិកំ អគមំសុ។

សញ្ចយោ តេ ទិស្វាវ – “កឹ, តាតា, កោចិ វោ អមតមគ្គទេសកោ លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, អាចរិយ, លទ្ធោ, ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ លោកេ ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ លោកេ ឧប្បន្នោ, តុម្ហេ តុច្ឆេ អសារេ វិចរថ, តស្មា ឯថ, សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ។ “គច្ឆថ តុម្ហេ, នាហំ សក្ខិស្សាមី”តិ ។ “កឹ ការណាហិ”? “អហំ មហាជនស្ស អាចរិយោ ហុត្វា វិចរឹ, វិចរន្តស្ស មេ អន្តេវាសិកវាសោ ចាដិយា ឧទញ្ចនភាវប្បត្តិ វិយ ហោតិ, ន សក្ខិស្សាមហំ អន្តេវាសិកវាសំ វសិតុ”ន្តិ។ “មា ឯវំ ករិត្ថ, អាចរិយា”តិ។ “ហោតុ, តាតា, គច្ឆថ តុម្ហេ, នាហំ សក្ខិស្សាមី”តិ។ អាចរិយ, លោកេ ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ មហាជនោ គន្ធមាលាទិហត្ថោ គន្ត្វា តមេវ បូជេស្សតិ, មយម្បិ តត្ថេវ គមិស្សាម។ “តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “តាតា, កឹ នុ ខោ ឥមស្មឹ លោកេ ទន្ធា ពហូ, ឧទាហុ បណ្ឌិតា”តិ។ “ទន្ធា, អាចរិយ, ពហូ, បណ្ឌិតា ច នាម កតិបយា ឯវ ហោន្តី”តិ។ “តេន ហិ, តាតា, បណ្ឌិតា បណ្ឌិតស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គមិស្សន្តិ, ទន្ធា ទន្ធស្ស មម សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ , គច្ឆថ តុម្ហេ, នាហំ គមិស្សាមី”តិ។ តេ “បញ្ញាយិស្សថ តុម្ហេ, អាចរិយា”តិ បក្កមឹសុ។ តេសុ គច្ឆន្តេសុ សញ្ចយស្ស បរិសា ភិជ្ជិ, តស្មឹ ខណេ អារាមោ តុច្ឆោ អហោសិ។ សោ តុច្ឆំ អារាមំ ទិស្វា ឧណ្ហំ លោហិតំ ឆឌ្ឌេសិ។ តេហិបិ សទ្ធឹ គច្ឆន្តេសុ បញ្ចសុ បរិព្ពាជកសតេសុ សញ្ចយស្ស អឌ្ឍតេយ្យសតានិ និវត្តឹសុ, អថ ខោ តេ អត្តនោ អន្តេវាសិកេហិ អឌ្ឍតេយ្យេហិ បរិព្ពាជកសតេហិ សទ្ធឹ វេឡុវនំ អគមំសុ។

សត្ថា ចតុបរិសមជ្ឈេ និសិន្នោ ធម្មំ ទេសេន្តោ តេ ទូរតោវ ទិស្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “ឯតេ, ភិក្ខវេ, ទ្វេ សហាយកា អាគច្ឆន្តិ កោលិតោ ច ឧបតិស្សោ ច, ឯតំ មេ សាវកយុគំ ភវិស្សតិ អគ្គំ ភទ្ទយុគ”ន្តិ។ តេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ, និសីទិត្វា ច បន ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – “លភេយ្យាម មយំ, ភន្តេ, ភគវតោ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ, លភេយ្យាម ឧបសម្បទ”ន្តិ។ “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ភគវា អវោច – “ស្វាក្ខាតោ ធម្មោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ។ សព្ពេបិ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរា វិយ អហេសុំ។

អថ នេសំ បរិសាយ ចរិតវសេន សត្ថា ធម្មទេសនំ វឌ្ឍេសិ។ ឋបេត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកេ អវសេសា អរហត្តំ បាបុណឹសុ, អគ្គសាវកានំ បន ឧបរិមគ្គត្តយកិច្ចំ ន និដ្ឋាសិ។ កឹ ការណា? សាវកបារមិញាណស្ស មហន្តតាយ។ អថាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ បព្ពជិតទិវសតោ សត្តមេ ទិវសេ មគធរដ្ឋេ កល្លវាលគាមកំ ឧបនិស្សាយ វិហរន្តោ ថិនមិទ្ធេ ឱក្កមន្តេ សត្ថារា សំវេជិតោ ថិនមិទ្ធំ វិនោទេត្វា តថាគតេន ទិន្នំ ធាតុកម្មដ្ឋានំ សុណន្តោវ ឧបរិមគ្គត្តយកិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សាវកបារមិញាណស្ស មត្ថកំ បត្តោ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ បព្ពជិតទិវសតោ អឌ្ឍមាសំ អតិក្កមិត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ តមេវ រាជគហំ ឧបនិស្សាយ សូករខតលេណេ វិហរន្តោ អត្តនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃនខបរិព្ពាជកស្ស វេទនាបរិគ្គហសុត្តន្តេ ទេសិយមានេ សុត្តានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា បរស្ស វឌ្ឍិតភត្តំ បរិភុញ្ជន្តោ វិយ សាវកបារមិញាណស្ស មត្ថកំ បត្តោ។ ននុ ចាយស្មា មហាបញ្ញោ, អថ កស្មា មហាមោគ្គល្លានតោ ចិរតរេន សាវកបារមិញាណំ បាបុណីតិ? បរិកម្មមហន្តតាយ។ យថា ហិ ទុគ្គតមនុស្សា យត្ថ កត្ថចិ គន្តុកាមា ខិប្បមេវ និក្ខមន្តិ, រាជូនំ បន ហត្ថិវាហនកប្បនាទី មហន្តំ បរិកម្មំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, ឯវំសម្បទមិទំ វេទិតព្ពំ។

តំ ទិវសញ្ញេវ បន សត្ថា វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ វេឡុវនេ សាវកសន្និបាតំ កត្វា ទ្វិន្នំ ថេរានំ អគ្គសាវកដ្ឋានំ ទត្វា បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ – “សត្ថា មុខោលោកនេន ភិក្ខុំ ទេតិ, អគ្គសាវកដ្ឋានំ ទទន្តេន នាម បឋមំ បព្ពជិតានំ បញ្ចវគ្គិយានំ ទាតុំ វដ្ដតិ, ឯតេ អនោលោកេន្តេន យសថេរប្បមុខានំ បញ្ចបណ្ណាសភិក្ខូនំ ទាតុំ វដ្ដតិ, ឯតេ អនោលោកេន្តេន ភទ្ទវគ្គិយានំ តឹសជនានំ, ឯតេ អនោលោកេន្តេន ឧរុវេលកស្សបាទីនំ តេភាតិកានំ, ឯតេ បន ឯត្តកេ មហាថេរេ បហាយ សព្ពបច្ឆា បព្ពជិតានំ អគ្គសាវកដ្ឋានំ ទទន្តេន មុខំ ឱលោកេត្វា ទិន្ន”ន្តិ។ សត្ថា, “កឹ កថេថ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥទំ នាមា”តិ វុត្តេ “នាហំ, ភិក្ខវេ, មុខំ ឱលោកេត្វា ភិក្ខុំ ទេមិ, ឯតេសំ បន អត្តនា អត្តនា បត្ថិតបត្ថិតមេវ ទេមិ។ អញ្ញាតកោណ្ឌញ្ញោ ហិ ឯកស្មឹ សស្សេ នវ វារេ អគ្គសស្សទានំ ទទន្តោ អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេត្វា នាទាសិ, អគ្គធម្មំ បន អរហត្តំ សព្ពបឋមំ បដិវិជ្ឈិតុំ បត្ថេត្វា អទាសី”តិ។ “កទា បន ភគវា”តិ? “សុណិស្សថ, ភិក្ខវេ”តិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ, ភគវា អតីតំ អាហរិ –

ភិក្ខវេ , ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សី នាម ភគវា លោកេ ឧទបាទិ។ តទា មហាកាឡោ ចូឡកាឡោតិ ទ្វេភាតិកា កុដុម្ពិកា មហន្តំ សាលិក្ខេត្តំ វបាបេសុំ។ អថេកទិវសំ ចូឡកាឡោ សាលិក្ខេត្តំ គន្ត្វា ឯកំ សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា ខាទិ, តំ អតិមធុរំ អហោសិ។ សោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស សង្ឃស្ស សាលិគព្ភទានំ ទាតុកាមោ ហុត្វា ជេដ្ឋភាតិកំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភាតិក, សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកំ កត្វា បចាបេត្វា ទានំ ទេមា”តិ អាហ។ “កឹ វទេសិ, តាត, សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា ទានំ នាម នេវ អតីតេ ភូតបុព្ពំ, ន អនាគតេបិ ភវិស្សតិ, មា សស្សំ នាសយី”តិ; វុត្តោបិ សោ បុនប្បុនំ យាចិយេវ ។ អថ នំ ភាតា, “តេន ហិ សាលិក្ខេត្តំ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ កត្វា មម កោដ្ឋាសំ អនាមសិត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសេ ខេត្តេ យំ ឥច្ឆសិ, តំ ករោហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ ខេត្តំ វិភជិត្វា ពហូ មនុស្សេ ហត្ថកម្មំ យាចិត្វា សាលិគព្ភំ ផាលេត្វា និរុទកេន ខីរេន បចាបេត្វា សប្បិមធុសក្ខរាទីហិ យោជេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ – “ឥទំ, ភន្តេ, មម អគ្គទានំ អគ្គធម្មស្ស សព្ពបឋមំ បដិវេធាយ សំវត្តតូ”តិ អាហ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនមកាសិ។

សោ ខេត្តំ គន្ត្វា ឱលោកេន្តោ សកលក្ខេត្តំ កណ្ណិកពទ្ធេហិ វិយ សាលិសីសេហិ សញ្ឆន្នំ ទិស្វា បញ្ចវិធបីតឹ បដិលភិត្វា, “លាភា វត មេ”តិ ចិន្តេត្វា បុថុកកាលេ បុថុកគ្គំ នាម អទាសិ, គាមវាសីហិ សទ្ធឹ អគ្គសស្សទានំ នាម អទាសិ, លាយនេ លាយនគ្គំ, វេណិករណេ វេណគ្គំ, កលាបាទីសុ កលាបគ្គំ, ខលគ្គំ, ខលភណ្ឌគ្គំ, កោដ្ឋគ្គន្តិ។ ឯវំ ឯកសស្សេ នវ វារេ អគ្គទានំ អទាសិ។ តស្ស សព្ពវារេសុ គហិតគហិតដ្ឋានំ បរិបូរិ, សស្សំ អតិរេកំ ឧដ្ឋានសម្បន្នំ អហោសិ។ ធម្មោ ហិ នាមេស អត្តានំ រក្ខន្តំ រក្ខតិ។ តេនាហ ភគវា –

“ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារឹ,
ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ,
ន ទុគ្គតឹ គច្ឆតិ ធម្មចារី”តិ។ (ថេរគា. ៣០៣; ជា. ១.១០.១០២) –

“ឯវមេស វិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ អគ្គធម្មំ បឋមំ បដិវិជ្ឈិតុំ បត្ថេន្តោ នវ វារេ អគ្គទានានិ អទាសិ។ ឥតោ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ បន ហំសវតីនគរេ បទុមុត្តរសម្ពុទ្ធកាលេបិ សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា តស្ស ភគវតោ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា អគ្គធម្មស្ស បឋមំ បដិវិជ្ឈនត្ថមេវ បត្ថនំ ឋបេសិ។ ឥតិ ឥមិនា បត្ថិតមេវ មយា ទិន្នំ, នាហំ, ភិក្ខវេ, មុខំ ឱលោកេត្វា ទេមី”តិ។

“យសកុលបុត្តប្បមុខា បញ្ចបញ្ញាស ជនា កឹ កម្មំ ករឹសុ, ភន្តេ”តិ? “ឯតេបិ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ អរហត្តំ បត្ថេន្តា ពហុំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា អបរភាគេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ សហាយកា ហុត្វា វគ្គពន្ធនេន បុញ្ញានិ ករោន្តា អនាថមតសរីរានិ បដិជគ្គន្តា វិចរឹសុ។ តេ ឯកទិវសំ សគព្ភំ ឥត្ថឹ កាលកតំ ទិស្វា, ‘ឈាបេស្សាមា’តិ សុសានំ ហរឹសុ។ តេសុ បញ្ច ជនេ ‘តុម្ហេ ឈាបេថា’តិ សុសានេ ឋបេត្វា សេសា គាមំ បវិដ្ឋា។ យសទារកោ តំ មតសរីរំ សូលេហិ វិជ្ឈិត្វា បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា ឈាបេន្តោ អសុភសញ្ញំ បដិលភិ, ឥតរេសម្បិ ចតុន្នំ ជនានំ – ‘បស្សថ, ភោ, ឥមំ សរីរំ តត្ថ តត្ថ វិទ្ធំសិតចម្មំ, កពរគោរូបំ វិយ អសុចឹ ទុគ្គន្ធំ បដិកូល’ន្តិ ទស្សេសិ។ តេបិ តត្ថ អសុភសញ្ញំ បដិលភឹសុ។ តេ បញ្ចបិ ជនា គាមំ គន្ត្វា សេសសហាយកានំ កថយឹសុ។ យសោ បន ទារកោ គេហំ គន្ត្វា មាតាបិតូនញ្ច ភរិយាយ ច កថេសិ។ តេ សព្ពេបិ អសុភំ ភាវយឹសុ។ ឥទមេតេសំ បុព្ពកម្មំ។ តេនេវ យសស្ស ឥត្ថាគារេ សុសានសញ្ញា ឧប្បជ្ជិ, តាយ ច ឧបនិស្សយសម្បត្តិយា សព្ពេសម្បិ វិសេសាធិគមោ និព្ពត្តិ។ ឯវំ ឥមេបិ អត្តនា បត្ថិតមេវ លភឹសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី”តិ។

“ភទ្ទវគ្គិយសហាយកា បន កឹ កម្មំ ករឹសុ, ភន្តេ”តិ? “ឯតេបិ បុព្ពពុទ្ធានំ សន្តិកេ អរហត្តំ បត្ថេត្វា បុញ្ញានិ កត្វា អបរភាគេ អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ តឹស ធុត្តា ហុត្វា តុណ្ឌិលោវាទំ សុត្វា សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ បញ្ច សីលានិ រក្ខឹសុ។ ឯវំ ឥមេបិ អត្តនា បត្ថិតមេវ លភឹសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី”តិ។

“ឧរុវេលកស្សបាទយោ បន កឹ កម្មំ ករឹសុ, ភន្តេ”តិ? “តេបិ អរហត្តមេវ បត្ថេត្វា បុញ្ញានិ ករឹសុ។ ឥតោ ហិ ទ្វេនវុតិកប្បេ តិស្សោ ផុស្សោតិ ទ្វេ ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជឹសុ។ ផុស្សពុទ្ធស្ស មហិន្ទោ នាម រាជា បិតា អហោសិ។ តស្មឹ បន សម្ពោធឹ បត្តេ រញ្ញោ កនិដ្ឋបុត្តោ បឋមអគ្គសាវកោ បុរោហិតបុត្តោ ទុតិយអគ្គសាវកោ អហោសិ។ រាជា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា – ‘ជេដ្ឋបុត្តោ មេ ពុទ្ធោ, កនិដ្ឋបុត្តោ បឋមអគ្គសាវកោ, បុរោហិតបុត្តោ ទុតិយអគ្គសាវកោ’តិ តេ ឱលោកេត្វា, ‘មមេវ ពុទ្ធោ, មមេវ ធម្មោ, មមេវ សង្ឃោ, នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា’តិ តិក្ខត្តុំ ឧទានំ ឧទានេត្វា សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា , ‘ភន្តេ, ឥទានិ មេ នវុតិវស្សសហស្សបរិមាណស្ស អាយុនោ កោដិយំ និសីទិត្វា និទ្ទាយនកាលោ វិយ អញ្ញេសំ គេហទ្វារំ អគន្ត្វា យាវាហំ ជីវាមិ, តាវ មេ ចត្តារោ បច្ចយេ អធិវាសេថា’តិ បដិញ្ញំ គហេត្វា និពទ្ធំ ពុទ្ធុបដ្ឋានំ ករោតិ។ រញ្ញោ បន អបរេបិ តយោ បុត្តា អហេសុំ។

តេសុ ជេដ្ឋស្ស បញ្ច យោធសតានិ បរិវារានិ, មជ្ឈិមស្ស តីណិ, កនិដ្ឋស្ស ទ្វេ។ តេ ‘មយម្បិ ភាតិកំ ភោជេស្សាមា’តិ បិតរំ ឱកាសំ យាចិត្វា អលភមានា បុនប្បុនំ យាចន្តាបិ អលភិត្វា បច្ចន្តេ កុបិតេ តស្ស វូបសមនត្ថាយ បេសិតា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា បិតុ សន្តិកំ អាគមិំសុ។ អថ នេ បិតា អាលិង្គិត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា, ‘វរំ វោ, តាតា, ទម្មី’តិ អាហ។

“តេ ‘សាធុ ទេវា’តិ វរំ គហិតកំ កត្វា បុន កតិបាហច្ចយេន បិតរា ‘គណ្ហថ, តាតា, វរ’ន្តិ វុត្តា, “ទេវ, អម្ហាកំ អញ្ញេន កេនចិ អត្ថោ នត្ថិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មយំ ភាតិកំ ភោជេស្សាម, ឥមំ នោ វរំ ទេហី”តិ អាហំសុ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។ ‘និច្ចកាលំ អទេន្តោ សត្ត សំវច្ឆរានិ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។ ‘តេន ហិ ឆ បញ្ច ចត្តារិ តីណិ ទ្វេ ឯកំ សំវច្ឆរំ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។ ‘តេន ហិ, ទេវ, សត្ត មាសេ ទេថា’តិ។ ‘ឆ មាសេ បញ្ច មាសេ ចត្តារោ មាសេ តយោ មាសេ ទេថ, ទេវា’តិ។ ‘ន ទេមិ, តាតា’តិ។ ‘ហោតុ, ទេវ, ឯកេកស្ស នោ ឯកេកំ មាសំ កត្វា តយោ មាសេ ទេថា’តិ។ ‘សាធុ, តាតា, តេន ហិ តយោ មាសេ ភោជេថា’តិ អាហ។ តេ តុដ្ឋា រាជានំ វន្ទិត្វា សកដ្ឋានមេវ គតា។ តេសំ បន តិណ្ណម្បិ ឯកោវ កោដ្ឋាគារិកោ, ឯកោវ អាយុត្តកោ, តស្ស ទ្វាទសនហុតា បុរិសបរិវារា។ តេ តេ បក្កោសាបេត្វា , ‘មយំ ឥមំ តេមាសំ ទស សីលានិ គហេត្វា ទ្វេ កាសាវានិ និវាសេត្វា សត្ថារា សហវាសំ វសិស្សាម, តុម្ហេ ឯត្តកំ នាម ទានវត្តំ គហេត្វា ទេវសិកំ នវុតិសហស្សានំ ភិក្ខូនំ យោធសហស្សស្ស ច សព្ពំ ខាទនីយភោជនីយំ បវត្តេយ្យាថ។ មយញ្ហិ ឥតោ បដ្ឋាយ ន កិញ្ចិ វក្ខាមា’តិ វទឹសុ។

“តេ តយោបិ ជនា បរិវារសហស្សំ គហេត្វា ទស សីលានិ សមាទាយ កាសាយវត្ថានិ និវាសេត្វា វិហារេយេវ វសឹសុ។ កោដ្ឋាគារិកោ ច អាយុត្តកោ ច ឯកតោ ហុត្វា តិណ្ណំ ភាតិកានំ កោដ្ឋាគារេហិ វារេន វារេន ទានវត្តំ គហេត្វា ទានំ ទេន្តិ, កម្មការានំ បន បុត្តា យាគុភត្តាទីនំ អត្ថាយ រោទន្តិ។ តេ តេសំ ភិក្ខុសង្ឃេ អនាគតេយេវ យាគុភត្តាទីនិ ទេន្តិ។ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ភត្តកិច្ចាវសានេ កិញ្ចិ អតិរេកំ ន ភូតបុព្ពំ។ តេ ‘អបរភាគេ ទារកានំ ទេមា’តិ អត្តនាបិ គហេត្វា ខាទឹសុ។ មនុញ្ញំ អាហារំ ទិស្វា អធិវាសេតុំ នាសក្ខឹសុ។ តេ បន ចតុរាសីតិសហស្សា អហេសុំ។ តេ សង្ឃស្ស ទិន្នទានវត្តំ ខាទិត្វា កាយស្ស ភេទា បរំ មរណា បេត្តិវិសយេ និព្ពត្តឹសុ។ តេភាតិកា បន បុរិសសហស្សេន សទ្ធឹ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវលោកា មនុស្សលោកំ, មនុស្សលោកា ទេវលោកំ សំសរន្តា ទ្វេនវុតិកប្បេ ខេបេសុំ។ ‘ឯវំ តេ តយោ ភាតរោ អរហត្តំ បត្ថេន្តា តទា កល្យាណកម្មំ ករឹសុ។ តេ អត្តនា បត្ថិតមេវ លភឹសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទម្មី’’’តិ។

តទា បន តេសំ អាយុត្តកោ ពិម្ពិសារោ រាជា អហោសិ, កោដ្ឋាគារិកោ វិសាខោ ឧបាសកោ។ តយោ រាជកុមារា តយោ ជដិលា អហេសុំ។ តេសំ កម្មការា តទា បេតេសុ និព្ពត្តិត្វា សុគតិទុគ្គតិវសេន សំសរន្តា ឥមស្មឹ កប្បេ ចត្តារិ ពុទ្ធន្តរានិ បេតលោកេយេវ និព្ពត្តឹសុ។ តេ ឥមស្មឹ កប្បេ សព្ពបឋមំ ឧប្បន្នំ ចត្តាលីសវស្សសហស្សាយុកំ កកុសន្ធំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា, “អម្ហាកំ អាហារំ លភនកាលំ អាចិក្ខថា”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ “មម តាវ កាលេ ន លភិស្សថ, មម បច្ឆតោ មហាបថវិយា យោជនមត្តំ អភិរូឡ្ហាយ កោណាគមនោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ បុច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ តេ តត្តកំ កាលំ ខេបេត្វា តស្មឹ ឧប្បន្នេ តំ បុច្ឆឹសុ។ សោបិ “មម កាលេ ន លភិស្សថ, មម បច្ឆតោ មហាបថវិយា យោជនមត្តំ អភិរូឡ្ហាយ កស្សបោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តំ បុច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ តេ តត្តកំ កាលំ ខេបេត្វា តស្មឹ ឧប្បន្នេ តំ បុច្ឆឹសុ។ សោបិ “មម កាលេ ន លភិស្សថ, មម បន បច្ឆតោ មហាបថវិយា យោជនមត្តំ អភិរូឡ្ហាយ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តទា តុម្ហាកំ ញាតកោ ពិម្ពិសារោ នាម រាជា ភវិស្សតិ, សោ សត្ថុ ទានំ ទត្វា តុម្ហាកំ បត្តឹ បាបេស្សតិ, តទា លភិស្សថា”តិ អាហ។ តេសំ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ស្វេទិវសសទិសំ អហោសិ។ តេ តថាគតេ ឧប្បន្នេ ពិម្ពិសាររញ្ញោ បឋមទិវសំ ទានេ ទិន្នេ បត្តឹ អលភិត្វា រត្តិភាគេ ភេរវសទ្ទំ កត្វា រញ្ញោ អត្តានំ ទស្សយឹសុ។ សោ បុនទិវសេ វេឡុវនំ គន្ត្វា តថាគតស្ស តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។

សត្ថា, “មហារាជ, ឥតោ ទ្វេនវុតិកប្បមត្ថកេ ផុស្សពុទ្ធកាលេ ឯតេ តវ ញាតកា, ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទិន្នទានវត្តំ ខាទិត្វា បេតលោកេ និព្ពត្តិត្វា សំសរន្តា កកុសន្ធាទយោ ពុទ្ធេ បុច្ឆិត្វា តេហិ ឥទញ្ចិទញ្ច វុត្តា ឯត្តកំ កាលំ តវ ទានំ បច្ចាសីសមានា ហិយ្យោ តយា ទានេ ទិន្នេ បត្តឹ អលភមានា ឯវមកំសូ”តិ អាហ។ “កិំ បន, ភន្តេ, ឥទានិបិ ទិន្នេ លភិស្សន្តី”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, ឥតោ តេសំ បេតានំ ទិព្ពអន្នបានំ សម្បជ្ជតូ”តិ បត្តឹ អទាសិ, តេសំ តថេវ និព្ពត្តិ។ បុនទិវសេ នគ្គា ហុត្វា អត្តានំ ទស្សេសុំ។ រាជា “អជ្ជ, ភន្តេ, នគ្គា ហុត្វា អត្តានំ ទស្សេសុ”ន្តិ អារោចេសិ។ “វត្ថានិ តេ ន ទិន្នានិ, មហារាជា”តិ។ រាជាបិ បុនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចីវរទានំ ទត្វា, “ឥតោ តេសំ បេតានំ ទិព្ពវត្ថានិ ហោន្តូ”តិ បាបេសិ។ តង្ខណញ្ញេវ តេសំ ទិព្ពវត្ថានិ ឧប្បជ្ជឹសុ។ តេ បេតត្តភាវំ វិជហិត្វា ទិព្ពត្តភាវេ សណ្ឋហឹសុ។ សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ “តិរោកុដ្ដេសុ តិដ្ឋន្តី”តិអាទិនា (ខុ. បា. ៧.១; បេ. វ. ១៤)

តិរោកុឌ្ឌានុមោទនំ អកាសិ។ អនុមោទនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ឥតិ សត្ថា តេភាតិកជដិលានំ វត្ថុំ កថេត្វា ឥមម្បិ ធម្មទេសនំ អាហរិ។

អគ្គសាវកា បន, “ភន្តេ, កឹ ករិំសូ”តិ? “អគ្គសាវកភាវាយ បត្ថនំ ករិំសុ”។ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកស្ស ហិ កប្បានំ អសង្ខ្យេយ្យស្ស មត្ថកេ សារិបុត្តោ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្វត្តិ, នាមេន សរទមាណវោ នាម អហោសិ។ មោគ្គល្លានោ គហបតិមហាសាលកុលេ និព្វត្តិ, នាមេន សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកោ នាម អហោសិ។ តេ ឧភោបិ សហបំសុកីឡកា សហាយកា អហេសុំ។ តេសុ សរទមាណវោ បិតុ អច្ចយេន កុសលន្តកំ មហាធនំ បដិបជ្ជិត្វា ឯកទិវសំ រហោគតោ ចិន្តេសិ – “អហំ ឥធលោកត្តភាវមេវ ជានាមិ, នោ បរលោកត្តភាវំ។ ជាតសត្តានញ្ច មរណំ នាម ធុវំ, មយា ឯកំ បព្វជ្ជំ បព្វជិត្វា មោក្ខធម្មគវេសនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ សហាយកំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “សម្ម សិរិវឌ្ឍន, អហំ បព្វជិត្វា មោក្ខធម្មំ គវេសិស្សាមិ, ត្វំ មយា សទ្ធិំ បព្វជិតុំ សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសី”តិ? “ន សក្ខិស្សាមិ, សម្ម, ត្វំយេវ បព្វជាហី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “បរលោកំ គច្ឆន្តោ សហាយេ វា ញាតិមិត្តេ វា គហេត្វា គតោ នាម នត្ថិ, អត្តនា កតំ អត្តនោវ ហោតី”តិ។ តតោ រតនកោដ្ឋាគារំ វិវរាបេត្វា កបណទ្ធិកវណិព្វកយាចកានំ មហាទានំ ទត្វា បព្វតបាទំ បវិសិត្វា ឥសិបព្វជ្ជំ បព្វជិ។ តស្ស ឯកោ ទ្វេ តយោតិ ឯវំ អនុបព្វជ្ជំ បព្វជិតា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ជដិលា អហេសុំ។ សោ បញ្ច អភិញ្ញា, អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្វត្តេត្វា តេសំ ជដិលានំ កសិណបរិកម្មំ អាចិក្ខិ។ តេបិ សព្វេ បញ្ច អភិញ្ញា អដ្ឋ ច សមាបត្តិយោ និព្វត្តេសុំ។

តេន សមយេន អនោមទស្សី នាម សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទិ។ នគរំ ចន្ទវតី នាម អហោសិ, បិតា យសវា នាម ខត្តិយោ, មាតា យសោធរា នាម ទេវី, ពោធិ អជ្ជុនរុក្ខោ, និសភោ ច អនោមោ ច ទ្វេ អគ្គសាវកា, វរុណោ នាម ឧបដ្ឋាកោ, សុន្ទរា ច សុមនា ច ទ្វេ អគ្គសាវិកា អហេសុំ។ អាយុ វស្សសតសហស្សំ អហោសិ, សរីរំ អដ្ឋបញ្ញាសហត្ថុព្វេធំ , សរីរប្បភា ទ្វាទសយោជនំ ផរិ, ភិក្ខុសតសហស្សបរិវារោ អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ បច្ចូសកាលេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ លោកំ វោលោកេន្តោ សរទតាបសំ ទិស្វា, “អជ្ជ មយ្ហំ សរទតាបសស្សំ សន្តិកំ គតបច្ចយេន ធម្មទេសនា ច មហតី ភវិស្សតិ, សោ ច អគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេស្សតិ, តស្ស សហាយកោ សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកោ ទុតិយសាវកដ្ឋានំ, ទេសនាបរិយោសានេ ចស្ស បរិវារា ចតុសត្តតិសហស្សមត្តា ជដិលា អរហត្តំ បាបុណិស្សន្តិ, មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ អញ្ញំ កញ្ចិ អនាមន្តេត្វា សីហោ វិយ ឯកចរោ ហុត្វា សរទតាបសស្ស អន្តេវាសិកេសុ ផលាផលត្ថាយ គតេសុ “ពុទ្ធភាវំ មេ ជានាតូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា បស្សន្តស្សេវ សរទតាបសស្ស អាកាសតោ ឱតរិត្វា បថវិយំ បតិដ្ឋាសិ។ សរទតាបសោ ពុទ្ធានុភាវញ្ចេវ សរីរនិប្ផត្តិញ្ចស្ស ទិស្វា លក្ខណមន្តេ សម្មសិត្វា “ឥមេហិ លក្ខណេហិ សមន្នាគតោ នាម អគារមជ្ឈេ វសន្តោ រាជា ហោតិ ចក្កវត្តី, បព្វជន្តោ លោកេ វិវដ្ដច្ឆទោ សព្វញ្ញុពុទ្ធោ ហោតិ។ អយំ បុរិសោ និស្សំសយំ ពុទ្ធោ”តិ ជានិត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា អគ្គាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ ភគវា បញ្ញត្តេ អគ្គាសនេ។ សរទតាបសោបិ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ អាសនំ គហេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

តស្មិំ សមយេ ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា បណីតបណីតានិ ឱជវន្តានិ ផលាផលានិ គហេត្វា អាចរិយស្ស សន្តិកំ សម្បត្តា ពុទ្ធានញ្ចេវ អាចរិយស្ស ច និសិន្នាសនំ ឱលោកេត្វា អាហំសុ – “អាចរិយ , មយំ ‘ឥមស្មិំ លោកេ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ នត្ថី’តិ វិចរាម, អយំ បន បុរិសោ តុម្ហេហិ មហន្តតរោ មញ្ញេ”តិ? “តាតា, កឹ វទេថ, សាសបេន សទ្ធិំ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សុព្វេធំ សិនេរុំ សមំ កាតុំ ឥច្ឆថ, សព្វញ្ញុពុទ្ធេន សទ្ធិំ មមំ ឧបមំ មា ករិត្ថ បុត្តកា”តិ។ អថ តេ តាបសា, “សចាយំ ឥត្តរសត្តោ អភវិស្ស, អម្ហាកំ អាចរិយោ ន ឯវរូបំ ឧបមំ អាហរិស្ស, យាវ មហា វតាយំ បុរិសោ”តិ សព្វេវ បាទេសុ និបតិត្វា សិរសា វន្ទឹសុ។ អថ នេ អាចរិយោ អាហ – “តាតា, អម្ហាកំ ពុទ្ធានំ អនុច្ឆវិកោ ទេយ្យធម្មោ នត្ថិ, សត្ថា ច ភិក្ខាចារវេលាយំ ឥធាគតោ, មយំ យថាសត្តិ យថាពលំ ទេយ្យធម្មំ ទស្សាម, តុម្ហេ យំ យំ បណីតំ ផលាផលំ, តំ តំ អាហរថា”តិ អាហរាបេត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា សយំ តថាគតស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថារា ផលាផលេ បដិគ្គហិតមត្តេ ទេវតា ទិព្ពោជំ បក្ខិបឹសុ។ សោ តាបសោ ឧទកម្បិ សយមេវ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ តតោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា និសិន្នេ សត្ថរិ សព្វេ អន្តេវាសិកេ បក្កោសិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយកថំ កថេន្តោ និសីទិ។ សត្ថា “ទ្វេ អគ្គសាវកា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ អាគច្ឆន្តូ”តិ ចិន្តេសិ។ តេ សត្ថុ ចិត្តំ ញត្វា សតសហស្សខីណាសវបរិវារា អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។

តតោ សរទតាបសោ អន្តេវាសិកេ អាមន្តេសិ – “តាតា, ពុទ្ធានំ និសិន្នាសនម្បិ នីចំ, សមណសតសហស្សានម្បិ អាសនំ នត្ថិ, អជ្ជ តុម្ហេហិ ឧឡារំ ពុទ្ធសក្ការំ កាតុំ វដ្ដតិ, បព្វតបាទតោ វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរថា”តិ។ កថនកាលោ បបញ្ចោ វិយ ហោតិ, ឥទ្ធិមតោ បន ឥទ្ធិវិសយោ អចិន្តេយ្យោតិ មុហុត្តមត្តេនេវ តេ តាបសា វណ្ណគន្ធសម្បន្នានិ បុប្ផានិ អាហរិត្វា ពុទ្ធានំ យោជនប្បមាណំ បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេសុំ។ ឧភិន្នំ អគ្គសាវកានំ តិគាវុតំ, សេសភិក្ខូនំ អឌ្ឍយោជនិកាទិភេទំ, សង្ឃនវកស្ស ឧសភមត្តំ

អហោសិ។ “កថំ ឯកស្មឹ អស្សមបទេ តាវ មហន្តានិ អាសនានិ បញ្ញត្តានី”តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ ឥទ្ធិវិសយោ ហេស។ ឯវំ បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ សរទតាបសោ តថាគតស្ស បុរតោ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ឋិតោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ ឥមំ បុប្ផាសនំ អភិរុហថា”តិ អាហ។ តេន វុត្តំ –

“នានាបុប្ផញ្ច គន្ធញ្ច, សម្បាទេត្វាន ឯកតោ;
បុប្ផាសនំ បញ្ញាបេត្វា, ឥទំ វចនមព្រវិ។

“ឥទំ មេ អាសនំ វីរ, បញ្ញត្តំ តវនុច្ឆវិំ;
មម ចិត្តំ បសាទេន្តោ, និសីទ បុប្ផមាសនេ។

“សត្តរត្តិន្ទិវំ ពុទ្ធោ, និសីទិ បុប្ផមាសនេ;
មម ចិត្តំ បសាទេត្វា, ហាសយិត្វា សទេវកេ”តិ។

ឯវំ និសិន្នេ សត្ថរិ ទ្វេ អគ្គសាវកា សេសភិក្ខូ ច អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនេ និសីទឹសុ។ សរទតាបសោ មហន្តំ បុប្ផច្ឆត្តំ គហេត្វា តថាគតស្ស មត្ថកេ ធារេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា “ជដិលានំ អយំ សក្ការោ មហប្ផលោ ហោតូ”តិ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិ។ សត្ថុ សមាបត្តឹ សមាបន្នភាវំ ញត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកាបិ សេសភិក្ខូបិ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជឹសុ។ តថាគតេ សត្តាហំ និរោធសមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា និសិន្នេ អន្តេវាសិកា ភិក្ខាចារកាលេ សម្បត្តេ វនមូលផលាផលំ បរិភុញ្ជិត្វា សេសកាលេ ពុទ្ធានំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ តិដ្ឋន្តិ។ សរទតាបសោ បន ភិក្ខាចារម្បិ អគន្ត្វា បុប្ផច្ឆត្តំ ធារយមានោវ សត្តាហំ បីតិសុខេន វីតិនាមេសិ។ សត្ថា និរោធតោ វុដ្ឋាយ ទក្ខិណបស្សេ និសិន្នំ បឋមអគ្គសាវកំ និសភត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “និសភ, សក្ការការកានំ តាបសានំ បុប្ផាសនានុមោទនំ ករោហី”តិ។ ថេរោ ចក្កវត្តិរញ្ញោ សន្តិកា បដិលទ្ធមហាលាភោ មហាយោធោ វិយ តុដ្ឋមានសោ សាវកបារមិញាណេ ឋត្វា បុប្ផាសនានុមោទនំ អារភិ។ តស្ស ទេសនាវសានេ ទុតិយសាវកំ អាមន្តេសិ – “ត្វម្បិ ភិក្ខុ ធម្មំ ទេសេហី”តិ។ អនោមត្ថេរោ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ សម្មសិត្វា ធម្មំ កថេសិ។ ទ្វិន្នំ អគ្គសាវកានំ ទេសនាយ ឯកស្សាបិ អភិសមយោ នាហោសិ។ អថ សត្ថា អបរិមាណេ ពុទ្ធវិសយេ ឋត្វា ធម្មទេសនំ អារភិ។ ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា សរទតាបសំ សព្ពេបិ ចតុសត្តតិសហស្សជដិលា អរហត្តំ បាបុណឹសុ , សត្ថា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ ហត្ថំ បសារេសិ។ តេសំ តាវទេវ កេសមស្សូនិ អន្តរធាយឹសុ, អដ្ឋបរិក្ខារា កាយេ បដិមុក្កាវ អហេសុំ។

សរទតាបសោ “កស្មា អរហត្តំ ន បត្តោ”តិ? វិក្ខិត្តចិត្តត្តា។ សោ កិរ ពុទ្ធានំ ទុតិយាសនេ និសីទិត្វា សាវកបារមិញាណេ ឋត្វា ធម្មំ ទេសយតោ អគ្គសាវកស្ស ធម្មទេសនំ សោតុំ អារទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ, “អហោ វតាហម្បិ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកពុទ្ធស្ស សាសនេ ឥមិនា សាវកេន បដិលទ្ធធុរំ លភេយ្យ”ន្តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសិ។ សោ តេន បរិវិតក្កេន មគ្គផលបដិវេធំ កាតុំ នាសក្ខិ។ តថាគតំ បន វន្ទិត្វា សម្មុខេ ឋត្វា អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហាកំ អនន្តរាសនេ និសិន្នោ ភិក្ខុ តុម្ហាកំ សាសនេ កោ នាម ហោតី”តិ? “មយា បវត្តិតំ ធម្មចក្កំ អនុបវត្តេន្តោ សាវកបារមិញាណស្ស កោដិប្បត្តោ សោឡស បញ្ញា បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតោ មយ្ហំ សាសនេ អគ្គសាវកោ និសភោ នាម ឯសោ”តិ។ “ភន្តេ, យ្វាយំ មយា សត្តាហំ បុប្ផច្ឆត្តំ ធារេន្តេន សក្ការោ កតោ, អហំ ឥមស្ស ផលេន អញ្ញំ សក្កត្តំ វា ព្រហ្មត្តំ វា ន បត្ថេមិ, អនាគតេ បន អយំ និសភត្ថេរោ វិយ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស អគ្គសាវកោ ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សត្ថា “សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឥមស្ស បុរិសស្ស បត្ថនា”តិ អនាគតំសញាណំ បេសេត្វា ឱលោកេន្តោ កប្បសតសហស្សាធិកំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា សមិជ្ឈនភាវំ អទ្ទស។ ទិស្វាន សរទតាបសំ អាហ – “ន តេ អយំ បត្ថនា មោឃា ភវិស្សតិ, អនាគតេ បន កប្បសតសហស្សាធិកំ ឯកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តស្ស មាតា មហាមាយា នាម ទេវី ភវិស្សតិ, បិតា សុទ្ធោទនោ នាម មហារាជា, បុត្តោ រាហុលោ នាម, ឧបដ្ឋាកោ អានន្ទោ នាម, ទុតិយអគ្គសាវកោ មោគ្គល្លានោ នាម, ត្វំ បនស្ស បឋមអគ្គសាវកោ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តោ នាម ភវិស្សសី”តិ ។ ឯវំ តាបសំ ព្យាករិត្វា ធម្មកថំ កថេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។

សរទតាបសោបិ អន្តេវាសិកត្ថេរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា សហាយកស្ស សិរិវឌ្ឍនកុដុម្ពិកស្ស សាសនំ បេសេសិ, “ភន្តេ, មម សហាយកស្ស វទេថ, សហាយកេន តេ សរទតាបសេន អនោមទស្សីពុទ្ធស្ស បាទមូលេ អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស គោតមពុទ្ធស្ស សាសនេ បឋមអគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថិតំ, ត្វំ ទុតិយអគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេហី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ថេរេហិ បុរេតរមេវ ឯកបស្សេន គន្ត្វា សិរិវឌ្ឍនស្ស និវេសនទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សិរិវឌ្ឍនោ “ចិរស្សំ វត មេ អយ្យោ អាគតោ”តិ អាសនេ និសីទាបេត្វា អត្តនា នីចាសនេ និសិន្នោ, “អន្តេវាសិកបរិសា បន វោ, ភន្តេ, ន បញ្ញាយតី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សម្ម, អម្ហាកំ អស្សមំ អនោមទស្សី ពុទ្ធោ អាគតោ, មយំ តស្ស អត្តនោ ពលេន សក្ការំ អករិម្ហា, សត្ថា សព្ពេសំ ធម្មំ ទេសេសិ, ទេសនាបរិយោសានេ ឋបេត្វា មំ សេសា អរហត្តំ បត្វា បព្ពជឹសុ។

អហំ សត្ថុ បឋមអគ្គសាវកំ និសភត្ថេរំ ទិស្វា អនាគតេ ឧប្បជ្ជនកស្ស គោតមពុទ្ធស្ស នាម សាសនេ បឋមអគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេសិ, ត្វម្បិ តស្ស សាសនេ ទុតិយអគ្គសាវកដ្ឋានំ បត្ថេហី’’តិ។ ‘‘មយ្ហំ ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ បរិចយោ នត្ថិ, ភន្តេ’’តិ។ ‘‘ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ កថនំ មយ្ហំ ភារោ ហោតុ, ត្វំ មហន្តំ សក្ការំ សជ្ជេហី’’តិ។

សិរិវឌ្ឍនោ តស្ស វចនំ សុត្វា អត្តនោ និវេសនទ្វារេ រាជមានេន អដ្ឋករីសមត្តំ ឋានំ សមតលំ ការេត្វា វាលុកំ ឱកិរាបេត្វា លាជបញ្ចមានិ បុប្ផានិ វិកិរាបេត្វា នីលុប្បលច្ឆទនំ មណ្ឌបំ ការេត្វា ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា សេសភិក្ខូនម្បិ អាសនានិ បដិយាទេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ សជ្ជេត្វា ពុទ្ធានំ និមន្តនត្ថាយ សរទតាបសស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ តាបសោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា តស្ស និវេសនំ អគមាសិ។ សិរិវឌ្ឍនោបិ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តថាគតស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា មណ្ឌបំ បវេសេត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ និសិន្នស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេន ភោជនេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ មហារហេហិ វត្ថេហិ អច្ឆាទេត្វា, ‘‘ភន្តេ, នាយំ អារម្ភោ អប្បមត្តកដ្ឋានត្ថាយ, ឥមិនាវ និយាមេន សត្តាហំ អនុកម្បំ ករោថា’’តិ អាហ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ តេនេវ និយាមេន សត្តាហំ មហាទានំ បវត្តេត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ឋិតោ អាហ – ‘‘ភន្តេ, មម សហាយោ សរទតាបសោ យស្ស សត្ថុស្ស បឋមអគ្គសាវកោ ភវេយ្យ’’ន្តិ បត្ថេសិ, អហម្បិ ‘‘តស្សេវ ទុតិយអគ្គសាវកោ ភវេយ្យ’’ន្តិ បត្ថេមី’’តិ។

សត្ថា អនាគតំ ឱលោកេត្វា តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ទិស្វា ព្យាកាសិ – ‘‘ត្វំ ឥតោ កប្បសតសហស្សាធិកំ អសង្ខ្យេយ្យំ អតិក្កមិត្វា គោតមពុទ្ធស្ស ទុតិយអគ្គសាវកោ ភវិស្សសី’’តិ។ ពុទ្ធានំ ព្យាករណំ សុត្វា សិរិវឌ្ឍនោ ហដ្ឋបហដ្ឋោ អហោសិ។ សត្ថាបិ ភត្តានុមោទនំ កត្វា សបរិវារោ វិហារមេវ គតោ។ ‘‘អយំ, ភិក្ខវេ, មម បុត្តេហិ តទា បត្ថិតបត្ថនា។ តេ យថាបត្ថិតមេវ លភឹសុ។ នាហំ មុខំ ឱលោកេត្វា ទេមី’’តិ។

ឯវំ វុត្តេ ទ្វេ អគ្គសាវកា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា, ‘‘ភន្តេ, មយំ អគារិយភូតា សមានា គិរគ្គសមជ្ជំ ទស្សនាយ គតា’’តិ យាវ អស្សជិត្ថេរស្ស សន្តិកា សោតាបត្តិផលបដិវេធា សព្ពំ បច្ចុប្បន្នវត្ថុំ កថេត្វា, ‘‘តេ មយំ, ភន្តេ, អាចរិយស្ស សញ្ចយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ តុម្ហាកំ បាទមូលេ អានេតុកាមា តស្ស លទ្ធិយា និស្សារភាវំ កថេត្វា ឥធាគមនេ អានិសំសំ កថយិម្ហា។ សោ ឥទានិ មយ្ហំ អន្តេវាសិកវាសោ នាម ចាដិយា ឧទញ្ចនភាវប្បត្តិសទិសោ, ន សក្ខិស្សាមិ អន្តេវាសិវាសំ វសិតុ’’ន្តិ វត្វា, ‘‘អាចរិយ, ឥទានិ មហាជនោ គន្ធមាលាទិហត្ថោ គន្ត្វា សត្ថារមេវ បូជេស្សតិ, តុម្ហេ កថំ ភវិស្សថា’’តិ វុត្តេ ‘‘កឹ បន ឥមស្មឹ លោកេ បណ្ឌិតា ពហូ, ឧទាហុ ទន្ធា’’តិ? ‘‘ទន្ធា’’តិ កថិតេ ‘‘តេន ហិ បណ្ឌិតា បណ្ឌិតស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គមិស្សន្តិ, ទន្ធា ទន្ធស្ស មម សន្តិកំ អាគមិស្សន្តិ, គច្ឆថ តុម្ហេ’’តិ វត្វា ‘‘អាគន្តុំ ន ឥច្ឆិ, ភន្តេ’’តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា, ‘‘ភិក្ខវេ, សញ្ចយោ អត្តនោ មិច្ឆាទិដ្ឋិតាយ អសារំ សារោតិ, សារញ្ច អសារោតិ គណ្ហិ។ តុម្ហេ បន អត្តនោ បណ្ឌិតតាយ សារញ្ច សារតោ, អសារញ្ច អសារតោ ញត្វា អសារំ បហាយ សារមេវ គណ្ហិត្ថា’’តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១១. ‘‘អសារេ សារមតិនោ, សារេ ចាសារទស្សិនោ;
តេ សារំ នាធិគច្ឆន្តិ, មិច្ឆាសង្កប្បគោចរា។

១២. ‘‘សារញ្ច សារតោ ញត្វា, អសារញ្ច អសារតោ;
តេ សារំ អធិគច្ឆន្តិ, សម្មាសង្កប្បគោចរា’’តិ។

តត្ថ **អសារេ សារមតិនោ**តិ ចត្តារោ បច្ចយា, ទសវត្ថុកា មិច្ឆាទិដ្ឋិ, តស្សា ឧបនិស្សយភូតា ធម្មទេសនាតិ អយំ អសារោ នាម, តស្មឹ សារទិដ្ឋិនោតិ អត្ថោ។ **សារេ ចាសារទស្សិនោ**តិ ទសវត្ថុកា សម្មាទិដ្ឋិ, តស្សា ឧបនិស្សយភូតា ធម្មទេសនាតិ អយំ សារោ នាម, តស្មឹ ‘‘នាយំ សារោ’’តិ អសារទស្សិនោ។ **តេ សារ**ន្តិ តេ បន តំ មិច្ឆាទិដ្ឋិគ្គហណំ គហេត្វា ឋិតា កាមវិតក្កាទីនំ វសេន មិច្ឆាសង្កប្បគោចរា ហុត្វា សីលសារំ, សមាធិសារំ, បញ្ញាសារំ, វិមុត្តិសារំ, វិមុត្តិញាណទស្សនសារំ, ‘‘បរមត្ថសារំ, និព្ពានញ្ច នាធិគច្ឆ’’ន្តិ។ **សារញ្ច**តិ តមេវ សីលសារាទិសារំ ‘‘សារោ នាមាយ’’ន្តិ, វុត្តប្បការញ្ច អសារំ ‘‘អសារោ អយ’’ន្តិ ញត្វា។ **តេ សារ**ន្តិ តេ បណ្ឌិតា ឯវំ សម្មាទស្សនំ គហេត្វា ឋិតា នេក្ខម្មសង្កប្បាទីនំ វសេន សម្មាសង្កប្បគោចរា ហុត្វា តំ វុត្តប្បការំ សារំ អធិគច្ឆន្តីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។ សន្និបតិតានំ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. នន្ទត្ថេរវត្ថុ

យថា អគារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អាយស្មន្តំ នន្ទំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថា ហិ បវត្តិតវរធម្មចក្កោ រាជគហំ គន្ត្វា វេឡុវនេ វិហរន្តោ – “បុត្តំ មេ អានេត្វា ទស្សេថា”តិ សុទ្ធោទនមហារាជេន បេសិតានំ សហស្សសហស្សបរិវារានំ ទសន្នំ ទូតានំ សព្ពបច្ឆតោ គន្ត្វា អរហត្តប្បត្តេន កាឡុទាយិត្ថេរេន គមនកាលំ ញត្វា មគ្គវណ្ណំ វណ្ណេត្វា វីសតិសហស្សខីណាសវបរិវុតោ កបិលបុរំ នីតោ ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ អដ្ឋុប្បត្តិំ កត្វា **វេស្សន្តរជាតកំ** (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាទយោ) កថេត្វា បុនទិវសេ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ, “ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យា”តិ (ធ. ប. ១៦៨) គាថាយ បិតរំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេត្វា, “ធម្មញ្ចរេ”តិ (ធ. ប. ១៦៩) គាថាយ មហាបជាបតឹ សោតាបត្តិផលេ, រាជានញ្ច សកទាគាមិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ បន រាហុលមាតុគុណកថំ និស្សាយ **ចន្ទកិន្នរីជាតកំ** (ជា. ១.១៤.១៨ អាទយោ) កថេត្វា តតោ តតិយទិវសេ នន្ទកុមារស្ស អភិសេកគេហប្បវេសនវិវាហមង្គលេសុ បវត្តមានេសុ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា នន្ទកុមារស្ស ហត្ថេ បត្តំ ទត្វា មង្គលំ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមន្តោ នន្ទកុមារស្ស ហត្ថតោ បត្តំ ន គណ្ហិ។ សោបិ តថាគតគារវេន “បត្តំ វោ, ភន្តេ, គណ្ហថា”តិ វត្តុំ នាសក្ខិ។ ឯវំ បន ចិន្តេសិ – “សោបានសីសេ បត្តំ គណ្ហិស្សតី”តិ។ សត្ថា តស្មិម្បិ ឋានេ ន គណ្ហិ។ ឥតរោ “សោបានបាទមូលេ គណ្ហិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា តត្ថាបិ ន គណ្ហិ។ ឥតរោ “រាជង្គណេ គណ្ហិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា តត្ថាបិ ន គណ្ហិ។ កុមារោ និវត្តិតុកាមោ អរុចិយា គច្ឆន្តោ សត្ថុគារវេន “បត្តំ គណ្ហថា”តិ វត្តុំ ន សក្កោតិ។ “ឥធ គណ្ហិស្សតិ, ឯត្ថ គណ្ហិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ គច្ឆតិ។

តស្មិំ ខណេ អញ្ញា ឥត្ថិយោ តំ ទិស្វា ជនបទកល្យាណិយា អាចិក្ខឹសុ – “អយ្យេ, ភគវា នន្ទកុមារំ គហេត្វា គតោ, តុម្ហេហិ តំ វិនា ករិស្សតី”តិ។ សា ឧទកពិន្ទូហិ បគ្ឃរន្តេហេវ អឌ្ឍុល្លិខិតេហិ កេសេហិ វេគេន គន្ត្វា, “តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ អាហ។ តំ តស្សា វចនំ តស្ស ហទយេ តិរិយំ បតិត្វា វិយ ឋិតំ។ សត្ថាបិស្ស ហត្ថតោ បត្តំ អគ្គណ្ហិត្វាវ តំ វិហារំ នេត្វា, “បព្ពជិស្សសិ នន្ទា”តិអាហ។ សោ ពុទ្ធគារវេន “ន បព្ពជិស្សាមី”តិ អវត្វា, “អាម, បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ សត្ថា “តេន ហិ នន្ទំ បព្ពាជេថា”តិ អាហ។ សត្ថា កបិលបុរំ គន្ត្វា តតិយទិវសេ នន្ទំ បព្ពាជេសិ។

សត្តមេ ទិវសេ រាហុលមាតា កុមារំ អលង្ករិត្វា ភគវតោ សន្តិកំ បេសេសិ – “បស្ស, តាត, ឯតំ វីសតិសហស្សសមណបរិវុតំ សុវណ្ណវណ្ណំ ព្រហ្មរូបវណ្ណំ សមណំ, អយំ តេ បិតា, ឯតស្ស មហន្តា និធិកុម្ភិយោ អហេសុំ។ ត្យាស្ស និក្ខមនតោ បដ្ឋាយ ន បស្សាម, គច្ឆ នំ ទាយជ្ជំ យាចស្សុ – ‘អហំ , តាត, កុមារោ, អភិសេកំ បត្វា ចក្កវត្តី ភវិស្សាមិ, ធនេន មេ អត្ថោ, ធនំ មេ ទេហិ។ សាមិកោ ហិ បុត្តោ បិតុសន្តកស្សា’”តិ។ កុមារោ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វាវ បិតុសិនេហំ បដិលភិត្វា ហដ្ឋចិត្តោ “សុខា តេ, សមណ, ឆាយា”តិ វត្វា អញ្ញម្បិ ពហុំ អត្តនោ អនុរូបំ វទន្តោ អដ្ឋាសិ។ ភគវា កតភត្តកិច្ចោ អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ កុមារោបិ “ទាយជ្ជំ មេ, សមណ, ទេហិ, ទាយជ្ជំ មេ, សមណ, ទេហី”តិ ភគវន្តំ អនុពន្ធិ។ ភគវាបិ កុមារំ ន និវត្តាបេសិ។ បរិជនោបិ ភគវតា សទ្ធឹ គច្ឆន្តំ និវត្តេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតិ សោ ភគវតា សទ្ធឹ អារាមមេវ អគមាសិ។

តតោ ភគវា ចិន្តេសិ – “យំ អយំ បិតុសន្តកំ ធនំ ឥច្ឆតិ, តំ វដ្ដានុគតំ សវិឃាតំ, ហន្ទស្ស ពោធិតលេ បដិលទ្ធំ សត្តវិធំ អរិយធនំ ទេមិ, លោកុត្តរទាយជ្ជស្ស នំ សាមិកំ ករោមី”តិ។ អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ សារិបុត្តំ អាមន្តេសិ – “តេន ហិ ត្វំ, សារិបុត្ត, រាហុលកុមារំ បព្ពាជេហី”តិ។ ថេរោ កុមារំ បព្ពាជេសិ។ បព្ពជិតេ ច បន កុមារេ រញ្ញោ អធិមត្តំ ទុក្ខំ ឧប្បជ្ជិ។ តំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ភគវតោ និវេទេត្វា, “សាធុ, ភន្តេ, អយ្យា, មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ បុត្តំ ន បព្ពាជេយ្យុ”ន្តិ វរំ យាចិ។ ភគវា តស្ស តំ វរំ ទត្វា បុនេកទិវសំ រាជនិវេសនេ កតបាតរាសោ ឯកមន្តំ និសិន្នេន រញ្ញា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទុក្ករការិកកាលេ ឯកា ទេវតា មំ ឧបសង្កមិត្វា, ‘បុត្តោ តេ កាលកតោ’តិ អាហ។ អហំ តស្សា វចនំ អសទ្ទហន្តោ ‘ន មយ្ហំ បុត្តោ ពោធឹ អប្បត្វា កាលំ ករោតី’តិ បដិក្ខិបិ”ន្តិ វុត្តេ – “ឥទានិ កឹ សទ្ទហិស្សថ, បុព្ពេបិ អដ្ឋិកានិ ទស្សេត្វា, ‘បុត្តោ តេ មតោ’តិ វុត្តេ ន សទ្ទហិត្ថា”តិ ឥមិស្សា អដ្ឋុប្បត្តិយា **មហាធម្មបាលជាតកំ** (ជា. ១.១០.៩២ អាទយោ) កថេសិ។ គាថាបរិយោសានេ រាជា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ។ ឥតិ ភគវា បិតរំ តីសុ ផលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ បុនទេវ រាជគហំ គន្ត្វា តតោ អនាថបិណ្ឌិកេន សាវត្ថឹ អាគមនត្ថាយ គហិតបដិញ្ញោ និដ្ឋិតេ ជេតវនេ វិហារេ តត្ថ គន្ត្វា វាសំ កប្បេសិ។

ឯវំ សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ អាយស្មា នន្ទោ ឧក្កណ្ឋិត្វា ភិក្ខូនំ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ – “អនភិរតោ អហំ, អាវុសោ, ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន សក្កោមិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សាមី”តិ។ ភគវា តំ បវត្តិំ សុត្វា អាយស្មន្តំ នន្ទំ បក្កោសាបេត្វា ឯតទវោច – “សច្ចំ កិរ ត្វំ, នន្ទ, សម្ពហុលានំ ភិក្ខូនំ ឯវំ អារោចេសិ – ‘អនភិរតោ, អាវុសោ, ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន សក្កោមិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សាមី’”តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”តិ។ “កិស្ស បន ត្វំ, នន្ទ, អនភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរសិ, ន សក្កោសិ ព្រហ្មចរិយំ

សន្ធារេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សសី”តិ? “សាកិយានី មំ, ភន្តេ, ជនបទកល្យាណី យារា និក្ខមន្តស្ស អឌ្ឍុល្លិខិតេហិ កេសេហិ អបលោកេត្វា មំ ឯតទវោច – ‘តុវដំ ខោ, អយ្យបុត្ត, អាគច្ឆេយ្យាសី’តិ, សោ ខោ អហំ, ភន្តេ, តំ អនុស្សរមានោ អនភិរតោ ព្រហ្មចរិយំ ចរាមិ, ន សក្កោមិ ព្រហ្មចរិយំ សន្ធារេតុំ, សិក្ខំ បច្ចក្ខាយ ហីនាយាវត្តិស្សាមី”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទំ ពាហាយំ គហេត្វា ឥទ្ធិពលេន តាវតឹសទេវលោកំ អានេន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកស្មឹ ឈាមក្ខេត្តេ ឈាមខាណុកេ និសិន្នំ ឆិន្នកណ្ណនាសនង្គុដ្ឋំ ឯកំ បលុដ្ឋមក្កដឹ ទស្សេត្វា តាវតឹសភវនេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ ឧបដ្ឋានំ អាគតានិ កកុដបាទានិ បញ្ច អច្ឆរាសតានិ ទស្សេសិ។ **កកុដបាទានី**តិ រត្តវណ្ណតាយ បារេវតបាទសទិសបាទានិ។ ទស្សេត្វា ច បនាហ – “តំ កឹ មញ្ញសិ, នន្ទ, កតមា នុ ខោ អភិរូបតរា វា ទស្សនីយតរា វា បាសាទិកតរា វា សាកិយានី វា ជនបទកល្យាណី, ឥមានិ វា បញ្ច អច្ឆរាសតានិ កកុដបាទានី”តិ? តំ សុត្វា អាហ – “សេយ្យថាបិ សា, ភន្តេ, ឆិន្នកណ្ណនាសនង្គុដ្ឋា បលុដ្ឋមក្កដី, ឯវមេវ ខោ, ភន្តេ, សាកិយានី ជនបទកល្យាណី, ឥមេសំ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ ឧបនិធាយ សង្ខម្បិ ន ឧបេតិ, កលម្បិ ន ឧបេតិ, កលភាគម្បិ ន ឧបេតិ។ អថ ខោ ឥមានេវ បញ្ច អច្ឆរាសតានិ អភិរូបតរានិ ចេវ ទស្សនីយតរានិ ច បាសាទិកតរានិ ចា”តិ។ “អភិរម, នន្ទ, អភិរម, នន្ទ, អហំ តេ បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទាន”ន្តិ។ “សចេ មេ, ភន្តេ ភគវា, បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទានំ, អភិរមិស្សាមហំ, ភន្តេ, ភគវតិ ព្រហ្មចរិយេ”តិ។

អថ ខោ ភគវា អាយស្មន្តំ នន្ទំ គហេត្វា តត្ថ អន្តរហិតោ ជេតវនេយេវ បាតុរហោសិ។ អស្សោសុំ ខោ ភិក្ខូ, “អាយស្មា កិរ នន្ទោ ភគវតោ ភាតា មាតុច្ឆាបុត្តោ អច្ឆរានំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ។ ភគវា កិរស្ស បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទាន”ន្តិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ នន្ទស្ស សហាយកា ភិក្ខូ អាយស្មន្តំ នន្ទំ ភតកវាទេន ច ឧបក្កិតកវាទេន ច សមុទាចរន្តិ, “ភតកោ កិរាយស្មា នន្ទោ, ឧបក្កិតកោ កិរាយស្មា នន្ទោ, អច្ឆរានំ ហេតុ ព្រហ្មចរិយំ ចរតិ។ ភគវា កិរស្ស បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទាន”ន្តិ។ អថ ខោ អាយស្មា នន្ទោ សហាយកានំ ភិក្ខូនំ ភតកវាទេន ច ឧបក្កិតកវាទេន ច អដ្ដីយមានោ ហរាយមានោ ជិគុច្ឆមានោ ឯកោ វូបកដ្ឋោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ វិហរន្តោ ន ចិរស្សេវ យស្សត្ថាយ កុលបុត្តា សម្មទេវ អគារស្មា អនគារិយំ បព្ពជន្តិ, តទនុត្តរំ ព្រហ្មចរិយបរិយោសានំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហាសិ, “ខីណា ជាតិ, វុសិតំ ព្រហ្មចរិយំ, កតំ ករណីយំ, នាបរំ ឥត្ថត្តាយា”តិ អព្ភញ្ញាសិ។ អញ្ញតរោ ច ខោ បនាយស្មា នន្ទោ អរហតំ អហោសិ។

អថេកា ទេវតា រត្តិភាគេ សកលំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អារោចេសិ – “អាយស្មា, ភន្តេ, នន្ទោ ភគវតោ ភាតា មាតុច្ឆាបុត្តោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។ ភគវតោបិ ខោ ញាណំ ឧទបាទិ “នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី”តិ។ សោបាយស្មា នន្ទោ តស្សា រត្តិយា អច្ចយេន ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯតទវោច – “យំ មេ, ភន្តេ, ភគវា បាដិភោគោ បញ្ចន្នំ អច្ឆរាសតានំ បដិលាភាយ កកុដបាទានំ, មុញ្ចាមហំ, ភន្តេ, ភគវន្តំ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ។ “មយាបិ ខោ តេ, នន្ទ, ចេតសា ចេតោ បរិច្ច វិទិតោ ‘នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’តិ។ ទេវតាបិ មេ ឯតមត្ថំ អារោចេសិ – ‘អាយស្មា, ភន្តេ, នន្ទោ អាសវានំ ខយា អនាសវំ ចេតោវិមុត្តឹ បញ្ញាវិមុត្តឹ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ សយំ អភិញ្ញា សច្ឆិកត្វា ឧបសម្បជ្ជ វិហរតី’តិ។ យទេវ ខោ តេ, នន្ទ, អនុបាទាយ អាសវេហិ ចិត្តំ វិមុត្តំ, អថាហំ មុត្តោ ឯតស្មា បដិស្សវា”តិ។ អថ ខោ ភគវា ឯតមត្ថំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“យស្ស និត្តិណ្ណោ បង្កោ, មទ្ទិតោ កាមកណ្ដកោ;
មោហក្ខយំ អនុប្បត្តោ, សុខទុក្ខេសុ ន វេធតី ស ភិក្ខូ”តិ។ (ឧទា. ២២);

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ តំ អាយស្មន្តំ នន្ទំ បុច្ឆឹសុ – “អាវុសោ នន្ទ, បុព្ពេ ត្វំ ‘ឧក្កណ្ឋិតោមី’តិ វទេសិ, ឥទានិ តេ កថ”ន្តិ? “នត្ថិ មេ, អាវុសោ, គិហិភាវាយ អាលយោ”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ – “អភូតំ អាយស្មា នន្ទោ កថេតិ, អញ្ញំ ព្យាករោតិ, អតីតទិវសេសុ ‘ឧក្កណ្ឋិតោម្ហី’តិ វត្វា ឥទានិ ‘នត្ថិ មេ គិហិភាវាយ អាលយោ’តិ កថេតី”តិ គន្ត្វា ភគវតោ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ ភគវា “ភិក្ខវេ, អតីតទិវសេសុ នន្ទស្ស អត្តភាវោ ទុច្ឆន្នគេហសទិសោ អហោសិ, ឥទានិ សុច្ឆន្នគេហសទិសោ ជាតោ។ អយញ្ហិ ទិព្ពច្ឆរានំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ បព្ពជិតកិច្ចស្ស មត្ថកំ បាបេតុំ វាយមន្តោ តំ កិច្ចំ បត្តោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣. “យថា អគារំ ទុច្ឆន្នំ, វុដ្ឋី សមតិវិជ្ឈតិ;
ឯវំ អភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ សមតិវិជ្ឈតិ។

១៤. “យថា អគារំ សុច្ឆន្នំ, វុដ្ឋី ន សមតិវិជ្ឈតិ;
ឯវំ សុភាវិតំ ចិត្តំ, រាគោ ន សមតិវិជ្ឈតី”តិ។

តត្ថ **អគារ**ន្តិ យំកិញ្ចិ គេហំ។ **ទុច្ឆន្ន**ន្តិ វិរឡច្ឆន្នំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ។ **សមតិវិជ្ឈតី**តិ វស្សវុដ្ឋិ វិនិវិជ្ឈតិ។ **អភាវិត**ន្តិ តំ អគារំ វុដ្ឋិ វិយ ភាវនាយ រហិតត្តា អភាវិតំ ចិត្តំ រាគោ សមតិ វិជ្ឈតិ។ ន កេវលំ រាគោវ, ទោសមោហមានាទយោ សព្ពកិលេសា តថារូបំ ចិត្តំ អតិវិយ វិជ្ឈន្តិយេវ។ **សុភាវិត**ន្តិ សមថវិបស្សនាភាវនាហិ សុភាវិតំ។ ឯវរូបំ ចិត្តំ សុច្ឆន្នំ គេហំ វុដ្ឋិ វិយ រាគាទយោ កិលេសា អតិវិជ្ឈិតុំ ន សក្កោន្តីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសុ។ មហាជនស្ស ទេសនា សាត្ថិកា អហោសិ។

អថ ខោ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយា, ជនបទកល្យាណី និស្សាយ ឧក្កណ្ឋិតោ នាមាយស្មា នន្ទោ សត្ថារា ទេវច្ឆរា អាមិសំ កត្វា វិនីតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា – “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ , បុព្ពេបេស មយា មាតុគាមេន បលោភេត្វា វិនីតោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពារាណសិវាសី កប្បដោ នាម វាណិជោ អហោសិ។ តស្សេកោ គទ្រភោ កុម្ភភារំ វហតិ, ឯកទិវសេន សត្ត យោជនានិ គច្ឆតិ។ សោ ឯកស្មិំ សមយេ គទ្រភភារកេហិ សទ្ធិំ តក្កសិលំ គន្ត្វា យាវ ភណ្ឌស្ស វិស្សជ្ជនំ, តាវ គទ្រភំ ចរិតុំ វិស្សជ្ជេសិ។ អថស្ស សោ គទ្រភោ បរិខាបិដ្ឋេ ចរមានោ ឯកំ គទ្រភឹ ទិស្វា ឧបសង្កមិ។ សា តេន សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តី អាហ – “កុតោ អាគតោសី”តិ? “ពារាណសិតោ”តិ។ “កេន កម្មេនា”តិ? “វាណិជ្ជកម្មេនា”តិ។ “កិត្តកំ ភារំ វហសី”តិ ? “កុម្ភភារ”ន្តិ? “ឯត្តកំ ភារំ វហន្តោ កតិ យោជនានិ គច្ឆសី”តិ? “សត្ត យោជនានី”តិ។ “គតគតដ្ឋានេ តេ កាចិ បាទបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មករា អត្ថី”តិ? “នត្ថី”តិ។ “ឯវំ សន្តេ មហាទុក្ខំ នាម អនុភោសី”តិ? “កិញ្ចាបិ ហិ តិរច្ឆានគតានំ បាទបរិកម្មាទិការកា នាម នត្ថិ, កាមសំយោជនឃដ្ដនត្ថាយ បន ឯវរូបំ កថំ កថេសិ”? សោ តស្សា កថាយ ឧក្កណ្ឋិ។ កប្បដោបិ ភណ្ឌំ វិស្សជ្ជេត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា – “ឯហិ, តាត, គមិស្សាមា”តិ អាហ។ “គច្ឆថ តុម្ហេ, នាហំ គមិស្សាមី”តិ។ អថ នំ បុនប្បុនំ យាចិត្វា, “អនិច្ឆន្តំ បរិភាសេត្វា នំ នេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គាថមាហ –

“បតោទំ តេ ករិស្សាមិ, សាឡសង្គុលិកណ្ដកំ;
សញ្ឆិន្ទិស្សាមិ តេ កាយំ, ឯវំ ជានាហិ គទ្រភា”តិ។

តំ សុត្វា គទ្រភោ “ឯវំ សន្តេ អហម្បិ តេ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“បតោទំ មេ ករិស្សសិ, សោឡសង្គុលិកណ្ដកំ;
បុរតោ បតិដ្ឋហិត្វាន, ឧទ្ធរិត្វាន បច្ឆតោ;
ទន្តំ តេ បាតយិស្សាមិ, ឯវំ ជានាហិ កប្បដា”តិ។

តំ សុត្វា វាណិជោ – “កេន នុ ខោ ការណេន ឯស ឯវំ វទតី”តិ ចិន្តេត្វា, ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តំ គទ្រភឹ ទិស្វា, “ឥមាយេស ឯវំ សិក្ខាបិតោ ភវិស្សតិ, ‘ឯវរូបឹ នាម តេ គទ្រភឹ អានេស្សាមី’តិ មាតុគាមេន នំ បលោភេត្វា នេស្សាមី”តិ ឥមំ គាថមាហ –

“ចតុប្បទឹ សង្ខមុខឹ, នារឹ សព្ពង្គសោភិនឹ;
ភរិយំ តេ អានយិស្សាមិ, ឯវំ ជានាហិ គទ្រភា”តិ។

តំ សុត្វា តុដ្ឋចិត្តោ គទ្រភោ ឥមំ គាថមាហ –

“ចតុប្បទឹ សង្ខមុខឹ, នារឹ សព្ពង្គសោភិនឹ;
ភរិយំ មេ អានយិស្សសិ, ឯវំ ជានាហិ កប្បដ;
កប្បដ ភិយ្យោ គមិស្សាមិ, យោជនានិ ចតុទ្ទសា”តិ។

អថ នំ កប្បកោ, “តេន ហិ ឯហី”តិ គហេត្វា សកដ្ឋានំ អគមាសិ។ សោ កតិបាហច្ចយេន នំ អាហ – “ននុ មំ តុម្ហេ ‘ភរិយំ តេ អានយិស្សាមី’តិ អវោចុត្ថា”តិ? “អាម, វុត្តំ, នាហំ អត្តនោ កថំ ភិន្ទិស្សាមិ, ភរិយំ តេ អានេស្សាមិ, វេតនំ បន តុយ្ហំ ឯកកស្សេវ ទស្សាមិ, តុយ្ហំ វេតនំ ទុតិយស្ស បហោតុ វា មា វា, ត្វមេវ ជានេយ្យាសិ។ ឧភិន្នំ បន វោ សំវាសមន្វាយ បុត្តា វិជាយិស្សន្តិ, តេហិបិ ពហូហិ សទ្ធឹ តុយ្ហំ តំ បហោតុ វា មា វា, ត្វមេវ ជានេយ្យាសី”តិ។ គទ្រភោ តស្មឹ កថេន្តេយេវ អនបេក្ខោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “តទា, ភិក្ខវេ, គទ្រភី ជនបទកល្យាណី អហោសិ, គទ្រភោ នន្ទោ, វាណិជោ អហមេវ។ ឯវំ បុព្ពេបេស មយា មាតុគាមេន បលោភេត្វា វិនីតោ”តិ ជាតកំ និដ្ឋាបេសីតិ។

នន្ទត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. ចុន្ទសូករិកវត្ថុ

ឥធ សោចតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ចុន្ទសូករិកំ នាម បុរិសំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ សូករេ វធិត្វា ខាទន្តោ ច វិក្កិណន្តោ ច ជីវិកំ កប្បេសិ។ ឆាតកាលេ សកដេន វីហី អាទាយ ជនបទំ គន្ត្វា ឯកនាឡិទ្វេនាឡិមត្តេន គាមសូករបោតកេ កិណិត្វា សកដំ បូរេត្វា អាគន្ត្វា បច្ឆានិវេសនេ វជំ វិយ ឯកំ ឋានំ បរិក្ខិបិត្វា តត្ថេវ តេសំ និវាបំ រោបេត្វា, តេសុ នានាគច្ឆេ ច សរីរមលញ្ច ខាទិត្វា វឌ្ឍិតេសុ យំ យំ មារេតុកាមោ ហោតិ, តំ តំ អាឡានេ និច្ចលំ ពន្ធិត្វា សរីរមំសស្ស ឧទ្ធុមាយិត្វា ពហលភាវត្ថំ ចតុរស្សមុគ្គរេន បោថេត្វា, “ពហលមំសោ ជាតោ”តិ ញត្វា មុខំ វិវរិត្វា អន្តរេ ទណ្ឌកំ ទត្វា លោហថាលិយា បក្កុថិតំ ឧណ្ហោទកំ មុខេ អាសិញ្ចតិ។ តំ កុច្ឆឹ បវិសិត្វា បក្កុថិតំ ករីសំ អាទាយ អធោភាគេន និក្ខមតិ, យាវ ថោកម្បិ ករីសំ អត្ថិ, តាវ អាវិលំ ហុត្វា និក្ខមតិ, សុទ្ធេ ឧទរេ អច្ឆំ អនាវិលំ ហុត្វា និក្ខមតិ។ អថស្ស អវសេសំ ឧទកំ បិដ្ឋិយំ អាសិញ្ចតិ។ តំ កាឡចម្មំ ឧប្បាដេត្វា គច្ឆតិ។ តតោ តិណុក្កាយ លោមានិ ឈាបេត្វា តិខិណេន អសិនា សីសំ ឆិន្ទតិ។ បគ្ឃរណកំ លោហិតំ ភាជនេន បដិគ្គហេត្វា មំសំ លោហិតេន មទ្ទិត្វា បចិត្វា បុត្តទារមជ្ឈេ និសិន្នោ ខាទិត្វា សេសំ វិក្កិណាតិ។ តស្ស ឥមិនាវ និយាមេន ជីវិកំ កប្បេន្តស្ស បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ អតិក្កន្តានិ ។ តថាគតេ ធុរវិហារេ វសន្តេ ឯកទិវសម្បិ បុប្ផមុដ្ឋិមត្តេន បូជា វា កដច្ឆុមត្តំ ភិក្ខាទានំ វា អញ្ញំ វា កិញ្ចិ បុញ្ញំ នាម នាហោសិ។ អថស្ស សរីរេ រោគោ ឧប្បជ្ជិ, ជីវន្តស្សេវ អវីចិមហានិរយសន្តាបោ ឧបដ្ឋហិ។ អវីចិសន្តាបោ នាម យោជនសតេ ឋត្វា ឱលោកេន្តស្ស អក្ខីនំ ភិជ្ជនសមត្ថោ បរិឡាហោ ហោតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “តស្ស អយោមយា ភូមិ, ជលិតា តេជសាយុតា;
> សមន្តា យោជនសតំ, ផរិត្វា តិដ្ឋតិ សព្ពទា”តិ។ (ម. និ. ៣.២៦៧; អ. និ. ៣.៣៦);

នាគសេនត្ថេរេន បនស្ស បាកតិកគ្គិសន្តាបតោ អធិមត្តតាយ អយំ ឧបមា វុត្តា – “យថា, មហារាជ, កូដាគារមត្តោ បាសាណោបិ នេរយិកគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តោ ខណេន វិលយំ គច្ឆតិ, និព្ពត្តសត្តា បនេត្ថ កម្មពលេន មាតុកុច្ឆិគតា វិយ ន វិលីយន្តី”តិ (មិ. ប. ២.៤.៦)។ តស្ស តស្មឹ សន្តាបេ ឧបដ្ឋិតេ កម្មសរិក្ខកោ អាការោ ឧប្បជ្ជិ។ គេហមជ្ឈេយេវ សូកររវំ រវិត្វា ជណ្ណុកេហិ វិចរន្តោ បុរត្ថិមវត្ថុម្បិ បច្ឆិមវត្ថុម្បិ គច្ឆតិ។ អថស្ស គេហមានុសកា តំ ទឡ្ហំ គហេត្វា មុខំ បិទហន្តិ។ កម្មវិបាកោ នាម ន សក្កា កេនចិ បដិពាហិតុំ។ សោ វិរវន្តោវ ឥតោ ចិតោ ច វិចរតិ។ សមន្តា សត្តសុ ឃរេសុ មនុស្សា និទ្ទំ ន លភន្តិ។ មរណភយេន តជ្ជិតស្ស បន ពហិនិក្ខមនំ និវារេតុំ អសក្កោន្តោ សព្ពោ គេហជនោ យថា អន្តោឋិតោ ពហិ វិចរិតុំ ន សក្កោតិ, តថា គេហទ្វារានិ ថកេត្វា ពហិគេហំ បរិវារេត្វា រក្ខន្តោ អច្ឆតិ។ ឥតរោ អន្តោគេហេយេវ និរយសន្តាបេន វិរវន្តោ ឥតោ ចិតោ ច វិចរតិ។ ឯវំ សត្តទិវសានិ វិចរិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិ។ អវីចិមហានិរយោ **ទេវទូតសុត្តេន** (ម. និ. ៣.២៦១ អាទយោ; អ. និ. ៣.៣៦) វណ្ណេតព្ពោតិ។

ភិក្ខូ តស្ស ឃរទ្វារេន គច្ឆន្តា តំ សទ្ទំ សុត្វា, “សូករសទ្ទោ”តិ សញ្ញិនោ ហុត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នា ឯវមាហំសុ – “ភន្តេ, ចុន្ទសូករិកស្ស គេហទ្វារំ បិទហិត្វា សូករានំ មារិយមានានំ អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ, គេហេ កាចិ មង្គលកិរិយា ភវិស្សតិ មញ្ញេ។ ឯត្តកេ នាម, ភន្តេ, សូករេ មារេន្តស្ស ឯកម្បិ មេត្តចិត្តំ វា ការុញ្ញំ វា នត្ថិ, ន វត នោ ឯវរូបោ កក្ខឡោ ផរុសោ សត្តោ ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ។ សត្ថា – “ន, ភិក្ខវេ, សោ ឥមេ សត្តទិវសេ សូករេ មារេតិ, កម្មសរិក្ខកំ បនស្ស វិបាកំ ឧទបាទិ, ជីវន្តស្សេវ អវីចិមហានិរយសន្តាបោ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ តេន សន្តាបេន សត្ត ទិវសានិ សូកររវំ រវន្តោ អន្តោនិវេសនេ វិចរិត្វា អជ្ជ កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តោ”តិ វត្វា,

“ភន្តេ, ឥធ លោកេ ឯវំ សោចិត្វា បុន គន្ត្វា សោចនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តោ”តិ វុត្តេ, “អាម, ភិក្ខវេ, បមត្តា នាម គហដ្ឋា វា ហោន្តុ បព្ពជិតា វា, ឧភយត្ថ សោចន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥. “ឥធ សោចតិ បេច្ច សោចតិ,
បាបការី ឧភយត្ថ សោចតិ;
សោ សោចតិ សោ វិហញ្ញតិ;
ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋមត្តនោ”តិ។

តត្ថ **បាបការី**តិ នានប្បការស្ស បាបកម្មស្ស ការកោ បុគ្គលោ “អកតំ វត មេ កល្យាណំ, កតំ បាប”ន្តិ ឯកំសេនេវ មរណសមយេ ឥធ **សោចតិ,** ឥទមស្ស កម្មសោចនំ។ វិបាកំ អនុភវន្តោ បន **បេច្ច សោចតិ**។ ឥទមស្ស បរលោកេ វិបាកសោចនំ។ ឯវំ សោ **ឧភយត្ថ សោចតិ**យេវ។ តេនេវ ការណេន ជីវមានោយេវ **សោ** ចុន្ទសូករិកោបិ **សោចតិ។ ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋ**ន្តិ អត្តនោ កិលិដ្ឋកម្មំ បស្សិត្វា នានប្បការកំ វិលបន្តោ វិហញ្ញតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ចុន្ទសូករិកវត្ថុ ទសមំ។

១១. ធម្មិកឧបាសកវត្ថុ

ឥធ មោទតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ធម្មិកឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ បញ្ចសតា ធម្មិកឧបាសកា នាម អហេសុំ។ តេសុ ឯកេកស្ស បញ្ច បញ្ច ឧបាសកសតានិ បរិវារា។ យោ តេសំ ជេដ្ឋកោ, តស្ស សត្ត បុត្តា សត្ត ធីតរោ។ តេសុ ឯកេកស្ស ឯកេកា សលាកយាគុ សលាកភត្តំ បក្ខិកភត្តំ និមន្តនភត្តំ ឧបោសថិកភត្តំ អាគន្តុកភត្តំ សង្ឃភត្តំ វស្សាវាសិកំ អហោសិ។ តេបិ សព្ពេវ អនុជាតបុត្តា នាម អហេសុំ។ ឥតិ ចុទ្ទសន្នំ បុត្តានំ ភរិយាយ ឧបាសកស្សាតិ សោឡស សលាកយាគុអាទីនិ បវត្តន្តិ។ ឥតិ សោ សបុត្តទារោ សីលវា កល្យាណធម្មោ ទានសំវិភាគរតោ អហោសិ។ អថស្ស អបរភាគេ រោគោ ឧប្បជ្ជិ, អាយុសង្ខារោ បរិហាយិ។ សោ ធម្មំ សោតុកាមោ “អដ្ឋ វា មេ សោឡស វា ភិក្ខូ បេសេថា”តិ សត្ថុ សន្តិកំ បហិណិ។ សត្ថា បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា តស្ស មញ្ចំ បរិវារេត្វា បញ្ញត្តេសុ អាសនេសុ និសិន្នា។ “ភន្តេ, អយ្យានំ មេ ទស្សនំ ទុល្លភំ ភវិស្សតិ, ទុព្ពលោម្ហិ, ឯកំ មេ សុត្តំ សជ្ឈាយថា”តិ វុត្តេ “កតរំ សុត្តំ សោតុកាមោ ឧបាសកា”តិ? “សព្ពពុទ្ធានំ អវិជហិតំ សតិបដ្ឋានសុត្ត”ន្តិ វុត្តេ – “ឯកាយនោ អយំ, ភិក្ខវេ, មគ្គោ សត្តានំ វិសុទ្ធិយា”តិ (ទី. និ. ២.៣៧៣; ម. និ. ១.១០៦) សុត្តន្តំ បដ្ឋបេសុំ។ តស្មិំ ខណេ ឆហិ ទេវលោកេហិ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា សហស្សសិន្ធវយុត្តា ទិយឌ្ឍយោជនសតិកា ឆ រថា អាគមិំសុ។ តេសុ ឋិតា ទេវតា “អម្ហាកំ ទេវលោកំ នេស្សាម, អម្ហាកំ ទេវលោកំ នេស្សាម, អម្ភោ មត្តិកភាជនំ ភិន្ទិត្វា សុវណ្ណភាជនំ គណ្ហន្តោ វិយ អម្ហាកំ ទេវលោកេ អភិរមិតុំ ឥធ និព្ពត្តាហិ, អម្ហាកំ ទេវលោកេ អភិរមិតុំ ឥធ និព្ពត្តាហី”តិ វទឹសុ។ ឧបាសកោ ធម្មស្សវនន្តរាយំ អនិច្ឆន្តោ – “អាគមេថ អាគមេថា”តិ អាហ។ ភិក្ខូ “អម្ហេ វារេតី”តិ សញ្ញាយ តុណ្ហី អហេសុំ។

អថស្ស បុត្តធីតរោ “អម្ហាកំ បិតា បុព្ពេ ធម្មស្សវនេន អតិត្តោ អហោសិ, ឥទានិ បន ភិក្ខូ បក្កោសាបេត្វា សជ្ឈាយំ ការេត្វា សយមេវ វារេតិ, មរណស្ស អភាយនកសត្តោ នាម នត្ថី”តិ វិរវឹសុ។ ភិក្ខូ “ឥទានិ អនោកាសោ”តិ ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមិំសុ។ ឧបាសកោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា សតឹ បដិលភិត្វា បុត្តេ បុច្ឆិ – “កស្មា កន្ទថា”តិ? “តាត, តុម្ហេ ភិក្ខូ បក្កោសាបេត្វា ធម្មំ សុណន្តា សយមេវ វារយិត្ថ, អថ មយំ ‘មរណស្ស អភាយនកសត្តោ នាម នត្ថី’តិ កន្ទិម្ហា”តិ ។ “អយ្យា បន កុហិ”ន្តិ? “‘អនោកាសោ’តិ ឧដ្ឋាយាសនា បក្កន្តា, តាតា”តិ។ “នាហំ, អយ្យេហិ សទ្ធឹ កថេមី”តិ វុត្តេ “អថ កេន សទ្ធឹ កថេថា”តិ។ “ឆហិ ទេវលោកេហិ ទេវតា ឆ រថេ អលង្ករិត្វា អាទាយ អាកាសេ ឋត្វា ‘អម្ហាកំ ទេវលោកេ អភិរម, អម្ហាកំ ទេវលោកេ អភិរមា’តិ សទ្ទំ ករោន្តិ, តាហិ សទ្ធឹ កថេមី”តិ។ “កុហឹ, តាត, រថា, ន មយំ បស្សាមា”តិ? “អត្ថិ បន មយ្ហំ គន្ថិតានិ បុប្ផានី”តិ? “អត្ថិ, តាតា”តិ។ “កតរោ ទេវលោកោ រមណីយោ”តិ? “សព្ពពោធិសត្តានំ ពុទ្ធមាតាបិតូនញ្ច វសិតដ្ឋានំ តុសិតភវនំ រមណីយំ, តាតា”តិ។ “តេន ហិ ‘តុសិតភវនតោ អាគតរថេ លគ្គតូ’តិ បុប្ផទាមំ ខិបថា”តិ។ តេ ខិបឹសុ។ តំ រថធុរេ លគ្គិត្វា អាកាសេ ឱលម្ពិ។ មហាជនោ តទេវ បស្សតិ, រថំ ន បស្សតិ។ ឧបាសកោ “បស្សថេតំ បុប្ផទាម”ន្តិ វត្វា, “អាម, បស្សាមា”តិ វុត្តេ – “ឯតំ តុសិតភវនតោ អាគតរថេ ឱលម្ពតិ, អហំ តុសិតភវនំ គច្ឆាមិ , តុម្ហេ មា

ចិន្តយិត្វា, មម សន្តិកេ និព្ពត្តិតុកាមា ហុត្វា មយា កតនិយាមេនេវ បុញ្ញានិ ករោថា”តិ វត្វា កាលំ កត្វា រថេ បតិដ្ឋាសិ។

តាវទេវស្ស តិគាវុតប្បមាណោ សដ្ឋិសកដភារាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ អត្តភាវោ និព្ពត្តិ, អច្ឆរាសហស្សំ បរិវារេសិ, បញ្ចវីសតិយោជនិកំ កនកវិមានំ បាតុរហោសិ។ តេបិ ភិក្ខូ វិហារំ អនុប្បត្តេ សត្ថា បុច្ឆិ – “សុតា, ភិក្ខវេ, ឧបាសកេន ធម្មទេសនា”តិ? “អាម, ភន្តេ, អន្តរាយេវ បន ‘អាគមេថា’តិ វារេសិ។ អថស្ស បុត្តធីតរោ កន្ទិំសុ ។ មយំ ‘ឥទានិ អនោកាសោ’តិ ឧដ្ឋាយាសនា និក្ខន្តា”តិ។ “ន សោ, ភិក្ខវេ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ កថេសិ, ឆហិ ទេវលោកេហិ ទេវតា ឆ រថេ អលង្ករិត្វា អាហរិត្វា តំ ឧបាសកំ បក្កោសិំសុ។ សោ ធម្មទេសនាយ អន្តរាយំ អនិច្ឆន្តោ តាហិ សទ្ធិំ កថេសី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ។ “ឯវំ, ភិក្ខវេ”តិ។ “ឥទានិ កុហឹ និព្ពត្តោ”តិ? “តុសិតភវនេ, ភិក្ខវេ”តិ។ “ភន្តេ, ឥទានិ ឥធ ញាតិមជ្ឈេ មោទមានោ វិចរិត្វា ឥទានេវ គន្ត្វា បុន មោទនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តោ”តិ។ “អាម, ភិក្ខវេ, អប្បមត្តា ហិ គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា សព្ពត្ថ មោទន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦. “ឥធ មោទតិ បេច្ច មោទតិ,
កតបុញ្ញោ ឧភយត្ថ មោទតិ;
សោ មោទតិ សោ បមោទតិ,
ទិស្វា កម្មវិសុទ្ធិមត្តនោ”តិ។

តត្ថ **កតបុញ្ញោ**តិ នានប្បការស្ស កុសលស្ស ការកោ បុគ្គលោ “អកតំ វត មេ បាបំ, កតំ មេ កល្យាណ”ន្តិ ឥធ កម្មមោទនេន, បេច្ច វិបាកមោទនេន មោទតិ។ ឯវំ **ឧភយត្ថ មោទតិ** នាម។ **កម្មវិសុទ្ធិ**ន្តិ ធម្មិក ឧបាសកោបិ អត្តនោ កម្មវិសុទ្ធឹ បុញ្ញកម្មសម្បត្តឹ ទិស្វា កាលកិរិយតោ បុព្ពេ ឥធលោកេបិ មោទតិ, កាលំ កត្វា ឥទានិ បរលោកេបិ អតិមោទតិយេវាតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ធម្មិកឧបាសកវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. ទេវទត្តវត្ថុ

ឥធ តប្បតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

ទេវទត្តស្ស វត្ថុ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ បថវិប្បវេសនា ទេវទត្តំ អារព្ភ ភាសិតានិ សព្ពានិ ជាតកានិ វិត្ថារេត្វា កថិតំ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – សត្ថរិ អនុបិយំ នាម មល្លានំ និគមោ អត្ថិ។ តំ និស្សាយ អនុបិយម្ពវនេ វិហរន្តេយេវ តថាគតស្ស លក្ខណបដិគ្គហណទិវសេយេវ អសីតិសហស្សេហិ ញាតិកុលេហិ “រាជា វា ហោតុ, ពុទ្ធោ វា, ខត្តិយបរិវារោវ វិចរិស្សតី”តិ អសីតិសហស្សបុត្តា បដិញ្ញាតា។ តេសុ យេភុយ្យេន បព្ពជិតេសុ ភទ្ទិយំ នាម រាជានំ, អនុរុទ្ធំ, អានន្ទំ, ភគុំ, កិមិលំ, ទេវទត្តន្តិ ឥមេ ឆ សក្យេ អបព្ពជន្តេ ទិស្វា, “មយំ អត្តនោ បុត្តេ បព្ពាជេម, ឥមេ ឆ សក្យា ន ញាតកា មញ្ញេ, កស្មា ន បព្ពជន្តី”តិ? កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ អថ ខោ មហានាមោ សក្យោ អនុរុទ្ធំ ឧបសង្កមិត្វា, “តាត, អម្ហាកំ កុលា បព្ពជិតោ នត្ថិ, ត្វំ វា បព្ពជ, អហំ វា បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ សោ បន សុខុមាលោ ហោតិ សម្បន្នភោគោ, “នត្ថី”តិ វចនម្បិ តេន ន សុតបុព្ពំ។ ឯកទិវសញ្ហិ តេសុ ឆសុ ខត្តិយេសុ គុឡកីឡំ កីឡន្តេសុ អនុរុទ្ធោ បូវេន បរាជិតោ បូវត្ថាយ បហិណិ, អថស្ស មាតា បូវេ សជ្ជេត្វា បហិណិ ។ តេ ខាទិត្វា បុន កីឡឹសុ។ បុនប្បុនំ តស្សេវ បរាជយោ ហោតិ។ មាតា បនស្ស បហិតេ បហិតេ តិក្ខត្តុំ បូវេ បហិណិត្វា ចតុត្ថវារេ “បូវា នត្ថី”តិ បហិណិ។ សោ “នត្ថី”តិ វចនស្ស អសុតបុព្ពត្តា “ឯសាបេកា បូវវិកតិ ភវិស្សតី”តិ មញ្ញមានោ “នត្ថិបូវំ មេ អាហរថា”តិ បេសេសិ។ មាតា បនស្ស “នត្ថិបូវំ កិរ, អយ្យេ, ទេថា”តិ វុត្តេ, “មម បុត្តេន ‘នត្ថី’តិ បទំ ន សុតបុព្ពំ, ឥមិនា បន ឧបាយេន នំ ឯតមត្ថំ ជានាបេស្សាមី”តិ តុច្ឆំ សុវណ្ណបាតឹ អញ្ញាយ សុវណ្ណបាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា បេសេសិ។ នគរបរិគ្គាហិកា ទេវតា ចិន្តេសុំ – “អនុរុទ្ធសក្យេន អន្នភារកាលេ អត្តនោ ភាគភត្តំ ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា “‘នត្ថី’តិ មេ វចនស្ស សវនំ មា ហោតុ, ភោជនុប្បត្តិដ្ឋានជាននំ មា ‘ហោតូ’តិ បត្ថនា កតា, សចាយំ តុច្ឆបាតឹ បស្សិស្សតិ, ទេវសមាគមំ បវិសិតុំ ន លភិស្សាម, សីសម្បិ នោ សត្តធា ផលេយ្យា”តិ។ អថ នំ បាតឹ ទិព្ពបូវេហិ បុណ្ណំ អកំសុ។ កស្សា គុឡមណ្ឌលេ ឋបេត្វា ឧគ្ឃាដិតមត្តាយ បូវគន្ធោ សកលនគរេ ឆាទេត្វា ឋិតោ។ បូវខណ្ឌំ មុខេ ឋបិតមត្តមេវ សត្តរសហរណីសហស្សានិ អនុផរិ។

សោ ចិន្តេសិ – “នាហំ មាតុ បិយោ, ឯត្តកំ មេ កាលំ ឥមំ នត្ថិបូវំ នាម ន បចិ, ឥតោ បដ្ឋាយ អញ្ញំ បូវំ នាម ន ខាទិស្សាមី”តិ, សោ គេហំ គន្ត្វា មាតរំ បុច្ឆិ – “អម្ម , តុម្ហាកំ អហំ បិយោ, អប្បិយោ”តិ? “តាត, ឯកក្ខិនោ អក្ខិ វិយ ច ហទយំ វិយ ច អតិវិយ បិយោ មេ អហោសី”តិ។ “អថ កស្មា ឯត្តកំ កាលំ មយ្ហំ នត្ថិ បូវំ ន បចិត្ថ, អម្មា”តិ? សា ចូឡុបដ្ឋាកំ បុច្ឆិ – “អត្ថិ កិញ្ចិ បាតិយំ, តាតា”តិ? “បរិបុណ្ណា, អយ្យេ, បាតិ បូវេហិ, ឯវរូបា បូវា នាម មេ ន ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ អារោចេសិ។ សា ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ បុត្តោ បុញ្ញវា កតាភិនីហារោ ភវិស្សតិ, ទេវតាហិ បាតី បូរេត្វា បូវា បហិតា ភវិស្សន្តី”តិ។ “អថ នំ បុត្តោ, អម្ម, ឥតោ បដ្ឋាយាហំ អញ្ញំ បូវំ នាម ន ខាទិស្សាមិ, នត្ថិបូវមេវ បចេយ្យាសី”តិ។ សាបិស្ស តតោ បដ្ឋាយ “បូវំ ខាទិតុកាមោម្හី”តិ វុត្តេ តុច្ឆបាតិមេវ អញ្ញាយ បាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា បេសេសិ។ យាវ អគារមជ្ឈេ វសិ, តាវស្ស ទេវតាវ បូវេ បហិណីសុ។

សោ ឯត្តកម្បិ អជានន្តោ បព្ពជ្ជំ នាម កឹ ជានិស្សតិ? តស្មា “កា ឯសា បព្ពជ្ជា នាមា”តិ ភាតរំ បុច្ឆិត្វា “ឱហារិតកេសមស្សុនា កាសាយនិវត្ថេន កដ្ឋត្ថរកេ វា ពិទលមញ្ចកេ វា និបជ្ជិត្វា បិណ្ឌាយ ចរន្តេន វិហរិតព្ពំ។ ឯសា បព្ពជ្ជា នាមា”តិ វុត្តេ, “ភាតិក, អហំ សុខុមាលោ។ នាហំ សក្ខិស្សាមិ បព្ពជិតុ”ន្តិ អាហ។ “តេន ហិ, តាត, កម្មន្តំ ឧគ្គហេត្វា ឃរាវាសំ វស។ ន ហិ សក្កា អម្ហេសុ ឯកេន អបព្ពជិតុ”ន្តិ។ អថ នំ “កោ ឯស កម្មន្តោ នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “ភត្តុដ្ឋានដ្ឋានម្បិ អជានន្តោ កុលបុត្តោ កម្មន្តំ នាម កឹ ជានិស្សតី”តិ? ឯកទិវសញ្ហិ តិណ្ណំ ខត្តិយានំ កថា ឧទបាទិ – “ភត្តំ នាម កុហឹ ឧដ្ឋហតី”តិ? កិមិលោ អាហ – “កោដ្ឋេ ឧដ្ឋហតី”តិ។ អថ នំ ភទ្ទិយោ “ត្វំ ភត្តស្ស ឧដ្ឋានដ្ឋានំ ន ជានាសិ, ភត្តំ នាម ឧក្ខលិយំ ឧដ្ឋហតី”តិ អាហ។ អនុរុទ្ធោ “តុម្ហេ ទ្វេបិ ន ជានាថ, ភត្តំ នាម រតនមកុឡាយ សុវណ្ណបាតិយំ ឧដ្ឋហតី”តិ អាហ។

តេសុ កិរ ឯកទិវសំ កិមិលោ កោដ្ឋតោ វីហី ឱតារិយមានេ ទិស្វា, “ឯតេ កោដ្ឋេយេវ ជាតា”តិ សញ្ញី អហោសិ។ ភទ្ទិយោ ឯកទិវសំ ឧក្ខលិតោ ភត្តំ វឌ្ឍិយមានំ ទិស្វា “ឧក្ខលិយញ្ញេវ ឧប្បន្ន”ន្តិ សញ្ញី អហោសិ។ អនុរុទ្ធេន បន នេវ វីហី កោដ្តេន្តា, ន ភត្តំ បចន្តា, ន វឌ្ឍេន្តា ទិដ្ឋបុព្ពា, វឌ្ឍេត្វា បន បុរតោ ឋបិតមេវ បស្សតិ។ សោ ភុញ្ជិតុកាមកាលេ “ភត្តំ បាតិយំ ឧដ្ឋហតី”តិ សញ្ញមកាសិ។ ឯវំ តយោបិ តេ ភត្តុដ្ឋានដ្ឋានំ ន ជានន្តិ។ តេនាយំ “កោ ឯស កម្មន្តោ នាមា”តិ បុច្ឆិត្វា, “បឋមំ ខេត្តំ កសាបេតព្ព”ន្តិអាទិកំ សំវច្ឆរេ សំវច្ឆរេ កត្តព្ពំ កិច្ចំ សុត្វា, “កទា កម្មន្តានំ អន្តោ បញ្ញាយិស្សតិ, កទា មយំ អប្បោស្សុក្កា ភោគេ ភុញ្ជិស្សាមា”តិ វត្វា កម្មន្តានំ អបរិយន្តតាយ អក្ខាតាយ “តេន ហិ ត្វញ្ញេវ ឃរាវាសំ វស, ន មយ្ហំ ឯតេនត្ថោ”តិ មាតរំ ឧបសង្កមិត្វា , “អនុជានាហិ មំ, អម្ម, បព្ពជិស្សាមី”តិ វត្វា តាយ នានប្បការេហិ តិក្ខត្តុំ បដិក្ខិបិត្វា, “សចេ តេ សហាយកោ ភទ្ទិយរាជា បព្ពជិស្សតិ, តេន សទ្ធឹ បព្ពជាហី”តិ វុត្តេ តំ ឧបសង្កមិត្វា, “មម ខោ, សម្ម, បព្ពជ្ជា តវ បដិពទ្ធា”តិ វត្វា តំ នានប្បការេហិ សញ្ញាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ អត្តនា សទ្ធឹ បព្ពជនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិ។

តតោ ភទ្ទិយោ សក្យរាជា អនុរុទ្ធោ អានន្ទោ ភគុ កិមិលោ ទេវទត្តោតិ ឥមេ ឆ ខត្តិយា ឧបាលិកប្បកសត្តមា ទេវា វិយ ទិព្ពសម្បត្តឹ សត្តាហំ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តា វិយ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ និក្ខមិត្វា បរវិសយំ បត្វា រាជាណាយ សេនំ និវត្តាបេត្វា បរវិសយំ ឱក្កមីសុ។ តត្ថ ឆ ខត្តិយា អត្តនោ អត្តនោ អាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា, “ហន្ទ ភណេ, ឧបាលិ, និវត្តស្សុ, អលំ តេ ឯត្តកំ ជីវិកាយា”តិ តស្ស អទំសុ។ សោ តេសំ បាទមូលេ បរិវត្តិត្វា បរិទេវិត្វា តេសំ អាណំ អតិក្កមិតុំ អសក្កោន្តោ ឧដ្ឋាយ តំ គហេត្វា និវត្តិ។ តេសំ ទ្វិធា ជាតកាលេ, វនំ អារោទនប្បត្តំ វិយ បថវីកម្បមានាការប្បត្តា វិយ អហោសិ។ ឧបាលិ កប្បកោបិ ថោកំ គន្ត្វា និវត្តិត្វា “ចណ្ឌា ខោ សាកិយា, ‘ឥមិនា កុមារា និប្បាតិតា’តិ ឃាតេយ្យុម្បិ មំ។ ឥមេ ហិ នាម សក្យកុមារា ឯវរូបំ សម្បត្តឹ បហាយ ឥមានិ អនគ្ឃានិ អាភរណានិ ខេឡបិណ្ឌំ វិយ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិស្សន្តិ, កិមង្គំ បនាហ”ន្តិ ភណ្ឌិកំ ឱមុញ្ចិត្វា តានិ អាភរណានិ រុក្ខេ លគ្គេត្វា “អត្ថិកា គណ្ហន្តូ”តិ វត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា តេហិ “កស្មា និវត្តោសី”តិ បុដ្ឋោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ តេ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “មយំ, ភន្តេ, សាកិយា នាម មាននិស្សិតា, អយំ អម្ហាកំ ទីឃរត្តំ បរិចារកោ, ឥមំ បឋមតរំ បព្ពាជេថ, មយមស្ស អភិវាទនាទីនិ ករិស្សាម, ឯវំ នោ មានោ និម្មានាយិស្សតី”តិ វត្វា តំ បឋមតរំ បព្ពាជេត្វា បច្ឆា សយំ បព្ពជឹសុ។ តេសុ អាយស្មា ភទ្ទិយោ តេនេវ អន្តរវស្សេន តេវិជ្ជោ អហោសិ។ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ ទិព្ពចក្ខុកោ ហុត្វា បច្ឆា **មហាវិតក្កសុត្តំ** (អ. និ. ៨.៣០) សុត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អាយស្មា អានន្ទោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ ភគុត្ថេរោ ច កិមិលត្ថេរោ ច អបរភាគេ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណីសុ។ ទេវទត្តោ បោថុជ្ជនិកំ ឥទ្ធឹ បត្តោ។

អបរភាគេ សត្ថរិ កោសម្ពិយំ វិហរន្តេ សសាវកសង្ឃស្ស តថាគតស្ស មហន្តោ លាភសក្ការោ និព្ពត្តិ។ វត្ថភេសជ្ជាទិហត្ថា មនុស្សា វិហារំ បវិសិត្វា “កុហឹ សត្ថា, កុហឹ សារិបុត្តត្ថេរោ, កុហឹ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ, កុហឹ មហាកស្សបត្ថេរោ, កុហឹ ភទ្ទិយត្ថេរោ, កុហឹ អនុរុទ្ធត្ថេរោ, កុហឹ អានន្ទត្ថេរោ, កុហឹ ភគុត្ថេរោ, កុហឹ កិមិលត្ថេរោ”តិ អសីតិមហាសាវកានំ និសិន្នដ្ឋានំ ឱលោកេន្តា វិចរន្តិ។ “ទេវទត្តត្ថេរោ កុហឹ និសិន្នោ វា, ឋិតោ វា”តិ បុច្ឆន្តោ នាម នត្ថិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អហម្បិ ឯតេហិ សទ្ធិញ្ញេវ បព្ពជិតោ, ឯតេបិ ខត្តិយបព្ពជិតា,

អហម្បិ ខត្តិយបព្ពជិតោ, លាភសក្ការហត្ថា មនុស្សា ឯតេយេវ បរិយេសន្តិ, មម នាមំ គហេតាបិ នត្ថិ។ កេន នុ ខោ សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា កំ បសាទេត្វា មម លាភសក្ការំ និព្ពត្តេយ្យ”ន្តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អយំ ខោ រាជា ពិម្ពិសារោ បឋមទស្សនេនេវ ឯកាទសហិ នហុតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, ន សក្កា ឯតេន សទ្ធឹ ឯកតោ ភវិតុំ, កោសលរញ្ញាបិ សទ្ធឹ ន សក្កា ភវិតុំ។ អយំ ខោ បន រញ្ញោ បុត្តោ អជាតសត្តុ កុមារោ កស្សចិ គុណទោសេ ន ជានាតិ, ឯតេន សទ្ធឹ ឯកតោ ភវិស្សាមី”តិ។ សោ កោសម្ពិតោ រាជគហំ គន្ត្វា កុមារកវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា ចត្តារោ អាសីវិសេ ចតូសុ ហត្ថបាទេសុ ឯកំ គីវាយ បិលន្ធិត្វា ឯកំ សីសេ ចុម្ពដកំ កត្វា ឯកំ ឯកំសំ ករិត្វា ឥមាយ អហិមេខលាយ អាកាសតោ ឱរុយ្ហ អជាតសត្តុស្ស ឧច្ឆង្គេ និសីទិត្វា តេន ភីតេន “កោសិ ត្វ”ន្តិ វុត្តេ “អហំ ទេវទត្តោ”តិ វត្វា តស្ស ភយវិនោទនត្ថំ តំ អត្តភាវំ បដិសំហរិត្វា សង្ឃាដិបត្តចីវរធរោ បុរតោ ឋត្វា តំ បសាទេត្វា លាភសក្ការំ និព្ពត្តេសិ។ សោ លាភសក្ការាភិភូតោ “អហំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សាមី”តិ បាបកំ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា សហ ចិត្តុប្បាទេន ឥទ្ធិតោ បរិហាយិត្វា សត្ថារំ វេឡុវនវិហារេ សរាជិកាយ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេន្តំ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ – “ភគវា, ភន្តេ, ឯតរហិ ជិណ្ណោ វុឌ្ឍោ មហល្លកោ, អប្បោស្សុក្កោ ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារំ អនុយុញ្ជតុ, អហំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិហរិស្សាមិ, និយ្យាទេថ មេ ភិក្ខុសង្ឃ”ន្តិ វត្វា សត្ថារា ខេឡាសកវាទេន អបសាទេត្វា បដិក្ខិត្តោ អនត្តមនោ ឥមំ បឋមំ តថាគតេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា បក្កាមិ។

អថស្ស ភគវា រាជគហេ បកាសនីយកម្មំ ការេសិ។ សោ “បរិច្ចត្តោ ទានិ អហំ សមណេន គោតមេន, ឥទានិស្ស អនត្ថំ ករិស្សាមី”តិ អជាតសត្តុំ ឧបសង្កមិត្វា, “បុព្ពេ ខោ, កុមារ, មនុស្សា ទីឃាយុកា, ឯតរហិ អប្បាយុកា។ ឋានំ ខោ បនេតំ វិជ្ជតិ, យំ ត្វំ កុមារោវ សមានោ កាលំ ករេយ្យាសិ, តេន ហិ ត្វំ, កុមារ, បិតរំ ហន្ត្វា រាជា ហោហិ, អហំ ភគវន្តំ ហន្ត្វា ពុទ្ធោ ភវិស្សាមី”តិ វត្វា តស្មឹ រជ្ជេ បតិដ្ឋិតេ តថាគតស្ស វធាយ បុរិសេ បយោជេត្វា តេសុ សោតាបត្តិផលំ បត្វា និវត្តេសុ សយំ គិជ្ឈកូដបព្ពតំ អភិរុហិត្វា, “អហមេវ សមណំ គោតមំ ជីវិតា វោរោបេស្សាមី”តិ សិលំ បវិជ្ឈិត្វា រុហិរុប្បាទកកម្មំ កត្វា ឥមិនាបិ ឧបាយេន មារេតុំ អសក្កោន្តោ បុន នាឡាគិរិំ វិស្សជ្ជាបេសិ។ តស្មឹ អាគច្ឆន្តេ អានន្ទត្ថេរោ អត្តនោ ជីវិតំ សត្ថុ បរិច្ចជិត្វា បុរតោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា នាគំ ទមេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា វិហារំ គន្ត្វា អនេកសហស្សេហិ ឧបាសកេហិ អភិហដំ មហាទានំ បរិភុញ្ជិត្វា តស្មឹ ទិវសេ សន្និបតិតានំ អដ្ឋារសកោដិសង្ខាតានំ រាជគហវាសីនំ អនុបុព្ពឹ កថំ កថេត្វា ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយេ ជាតេ “អហោ អាយស្មា អានន្ទោ មហាគុណោ, តថារូបេ នាម ហត្ថិនាគេ អាគច្ឆន្តេ អត្តនោ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា សត្ថុ បុរតោវ អដ្ឋាសី”តិ ថេរស្ស គុណកថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មមត្ថាយ ជីវិតំ បរិច្ចជិយេវា”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ **ចូឡហំស** (ជា. ១.១៥.១៣៣ អាទយោ; ២.២១.១ អាទយោ) – **មហាហំស** (ជា. ២.២១.៨៩ អាទយោ) – **កក្កដកជាតកានិ** (ជា. ១.៣.៤៩ អាទយោ) កថេសិ។ ទេវទត្តស្សាបិ កម្មំ នេវ បាកដំ, តថា រញ្ញោ មារាបិតត្តា, ន វធកានំ បយោជិតត្តា ន សិលាយ បវិទ្ធត្តា បាកដំ អហោសិ, យថា នាឡាគិរិហត្ថិនោ វិស្សជ្ជិតត្តា។ តទា ហិ មហាជនោ “រាជាបិ ទេវទត្តេនេវ មារាបិតោ, វធកោបិ បយោជិតោ, សិលាបិ អបវិទ្ធា។ ឥទានិ បន តេន នាឡាគិរិ វិស្សជ្ជាបិតោ, ឯវរូបំ នាម បាបកំ គហេត្វា រាជា វិចរតី”តិ កោលាហលមកាសិ។

រាជា មហាជនស្ស កថំ សុត្វា បញ្ច ថាលិបាកសតានិ នីហរាបេត្វា ន បុន តស្សុបដ្ឋានំ អគមាសិ, នាគរាបិស្ស កុលំ ឧបគតស្ស ភិក្ខាមត្តម្បិ ន អទំសុ។ សោ បរិហីនលាភសក្ការោ កោហញ្ញេន ជីវិតុកាមោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ច វត្ថូនិ យាចិត្វា ភគវតោ “អលំ, ទេវទត្ត, យោ ឥច្ឆតិ, សោ អារញ្ញកោ ហោតូ”តិ បដិក្ខិត្តោ កស្សាវុសោ, វចនំ សោភនំ, កឹ តថាគតស្ស ឧទាហុ មម, អហញ្ហិ ឧក្កដ្ឋវសេន ឯវំ វទាមិ, “សាធុ, ភន្តេ, ភិក្ខូ យាវជីវំ អារញ្ញកា អស្សុ, បិណ្ឌបាតិកា, បំសុកូលិកា, រុក្ខមូលិកា, មច្ឆមំសំ ន ខាទេយ្យុ”ន្តិ។ “យោ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, សោ មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆតូ”តិ វត្វា បក្កាមិ។ តស្ស វចនំ សុត្វា ឯកច្ចេ នវកបព្ពជិតា មន្ទពុទ្ធិនោ “កល្យាណំ ទេវទត្តោ អាហ, ឯតេន សទ្ធឹ វិចរិស្សាមា”តិ តេន សទ្ធឹ ឯកតោ អហេសុំ។ ឥតិ សោ បញ្ចសតេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ តេហិ បញ្ចហិ វត្ថូហិ លូខប្បសន្នំ ជនំ សញ្ញាបេន្តោ កុលេសុ វិញ្ញាបេត្វា វិញ្ញាបេត្វា ភុញ្ជន្តោ សង្ឃភេទាយ បរក្កមិ។ សោ ភគវតា, “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ទេវទត្ត, សង្ឃភេទាយ បរក្កមសិ ចក្កភេទាយា”តិ បុដ្ឋោ “សច្ចំ ភគវា”តិ វត្វា, “គរុកោ ខោ, ទេវទត្ត, សង្ឃភេទោ”តិអាទីហិ ឱវទិតោបិ សត្ថុ វចនំ អនាទិយិត្វា បក្កន្តោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា, “អជ្ជតគ្គេ ទានាហំ, អាវុសោ អានន្ទ, អញ្ញត្រេវ ភគវតា, អញ្ញត្រ, ភិក្ខុសង្ឃា ឧបោសថំ ករិស្សាមិ, សង្ឃកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ ថេរោ តមត្ថំ ភគវតោ អារោចេសិ។ តំ វិទិត្វា សត្ថា ឧប្បន្នធម្មសំវេគោ ហុត្វា, “ទេវទត្តោ សទេវកស្ស លោកស្ស អនត្ថនិស្សិតំ អត្តនោ អវីចិម្ហិ បច្ចនកកម្មំ ករោតី”តិ វិតក្កេត្វា –

“សុករានិ អសាធូនិ, អត្តនោ អហិតានិ ច;
យំ វេ ហិតញ្ច សាធុញ្ច, តំ វេ បរមទុក្ករ”ន្តិ។ (ធ. ប. ១៦៣) –

ឥមំ គាថំ វត្វា បុន ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“សុករំ សាធុនា សាធុ, សាធុ បាបេន ទុក្ករំ;
បាបំ បាបេន សុករំ, បាបមរិយេហិ ទុក្ករ”ន្តិ។ (ឧទា. ៤៨; ចូឡវ. ៣៤៣);

អថ ខោ ទេវទត្តោ ឧបោសថទិវសេ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិំ ឯកមន្តំ និសីទិត្វា, “យស្សិមានិ បញ្ច វត្ថូនិ ខមន្តិ , សោ សលាកំ គណ្ហតូ”តិ វត្វា បញ្ចសតេហិ វជ្ជិបុត្តកេហិ នវកេហិ អប្បកតញ្ញូហិ សលាកាយ គហិតាយ សង្ឃំ ភិន្ទិត្វា តេ ភិក្ខូ អាទាយ គយាសីសំ អគមាសិ។ តស្ស តត្ថ គតភាវំ សុត្វា សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ អានយនត្ថាយ ទ្វេ អគ្គសាវកេ បេសេសិ។ តេ តត្ថ គន្ត្វា អាទេសនាបាដិហារិយានុសាសនិយា ចេវ ឥទ្ធិបាដិហារិយានុសាសនិយា ច អនុសាសន្តា តេ អមតំ បាយេត្វា អាទាយ អាកាសេន អាគមិំសុ។ កោកាលិកោបិ ខោ “ឧដ្ឋេហិ, អាវុសោ ទេវទត្ត, នីតា តេ ភិក្ខូ សារិបុត្តមោគ្គល្លានេហិ, ននុ ត្វំ មយា វុត្តោ ‘មា, អាវុសោ, សារិបុត្តមោគ្គល្លានេ វិស្សាសី’តិ។ បាបិច្ឆា សារិបុត្តមោគ្គល្លានា, បាបិកានំ ឥច្ឆានំ វសំ គតា”តិ វត្វា ជណ្ណុកេន ហទយមជ្ឈេ បហរិ, តស្ស តត្ថេវ ឧណ្ហំ លោហិតំ មុខតោ ឧគ្គញ្ឆិ។ អាយស្មន្តំ បន សារិបុត្តំ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតំ អាកាសេន អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ភិក្ខូ អាហំសុ – “ភន្តេ, អាយស្មា សារិបុត្តោ គមនកាលេ អត្តទុតិយោ គតោ, ឥទានិ មហាបរិវារោ អាគច្ឆន្តោ សោភតី”តិ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សារិបុត្តោ សោភតិ, បុព្ពេ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តកាលេបិ មយ្ហំ បុត្តោ មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ សោភិយេវា”តិ វត្វា –

“ហោតិ សីលវតំ អត្ថោ, បដិសន្ថារវុត្តិនំ;
លក្ខណំ បស្ស អាយន្តំ, ញាតិសង្ឃបុរក្ខតំ;
អថ បស្សសិមំ កាឡំ, សុវិហីនំវ ញាតិភី”តិ។ (ជា. ១.១.១១) –

ឥទំ ជាតកំ កថេសិ។ បុន ភិក្ខូហិ, “ភន្តេ, ទេវទត្តោ កិរ ទ្វេ អគ្គសាវកេ ឧភោសុ បស្សេសុ និសីទាបេត្វា ‘ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មំ ទេសេស្សាមី’តិ តុម្ហាកំ អនុកិរិយំ ករោតី”តិ វុត្តេ, “ន , ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស មម អនុកិរិយំ កាតុំ វាយមិ, ន បន សក្ខី”តិ វត្វា –

“អបិ វីរក បស្សេសិ, សកុណំ មញ្ជុភាណកំ;
មយូរគីវសង្កាសំ, បតី មយ្ហំ សវិដ្ឋកំ។

“ឧទកថលចរស្ស បក្ខិនោ,
និច្ចំ អាមកមច្ឆភោជិនោ;
តស្សានុករំ សវិដ្ឋកោ,
សេវាលេ បលិគុណ្ឋិតោ មតោ”តិ។ (ជា. ១.២.១០៧-១០៨) –

អាទិនា ជាតកំ វត្វា អបរាបរេសុបិ ទិវសេសុ តថារូបមេវ កថំ អារព្ភ –

“អចារិ វតាយំ វិតុទំ វនានិ,
កដ្ឋង្គរុក្ខេសុ អសារកេសុ;
អថាសទា ខទិរំ ជាតសារំ,
យត្ថព្ភិទា គរុឡោ ឧត្តមង្គ”ន្តិ។ (ជា. ១.២.១២០);

“លសី ច តេ និប្ផលិកា, មត្ថកោ ច បទាលិតោ;
សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា, អជ្ជ ខោ ត្វំ វិរោចសី”តិ។ (ជា. ១.១.១៤៣) –

ឯវមាទីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុន “អកតញ្ញូ ទេវទត្តោ”តិ កថំ អារព្ភ –

“អករម្ហស តេ កិច្ចំ, យំ ពលំ អហុវម្ហសេ;
មិគរាជ នមោ ត្យត្ថុ, អបិ កិញ្ចិ លភាមសេ។

“មម លោហិតភក្ខស្ស, និច្ចំ លុទ្ទានិ កុព្ពតោ;
ទន្តន្តរគតោ សន្តោ, តំ ពហុំ យម្បិ ជីវសី”តិ។ (ជា. ១.៤.២៩-៣០) –

អាទីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុន វធាយ បរិសក្កនមស្ស អារព្ភ –

> “ញាតមេតំ កុរុង្គស្ស, យំ ត្វំ សេបណ្ណិ សិយ្យសិ;
> អញ្ញំ សេបណ្ណិ គច្ឆាមិ, ន មេ តេ រុច្ចតេ ផល”ន្តិ។ (ជា. ១.១.២១) –

អាទីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ បុនទិវសេ “ឧភតោ បរិហីនោ ទេវទត្តោ លាភសក្ការតោ ច សាមញ្ញតោ ចា”តិ កថាសុ បវត្តមានាសុ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ ទេវទត្តោ បរិហីនោ, បុព្ពេបេស បរិហីនោយេវា”តិ វត្វា –

> “អក្ខី ភិន្នា បដោ នដ្ឋោ, សខិគេហេ ច ភណ្ឌនំ;
> ឧភតោ បទុដ្ឋា កម្មន្តា, ឧទកម្ហិ ថលម្ហិ ចា”តិ។ (ជា. ១.១.១៣៩) –

អាទីនិ ជាតកានិ កថេសិ។ ឯវំ រាជគហេ វិហរន្តោវ ទេវទត្តំ អារព្ភ ពហូនិ ជាតកានិ កថេត្វា រាជគហតោ សាវត្ថិំ គន្ត្វា ជេតវនេ វិហារេ វាសំ កប្បេសិ។ ទេវទត្តោបិ ខោ នវ មាសេ គិលានោ បច្ឆិមេ កាលេ សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា អត្តនោ សាវកេ អាហ – “អហំ សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមោ, តំ មេ ទស្សេថា”តិ។ “ត្វំ សមត្ថកាលេ សត្ថារា សទ្ធិំ វេរី ហុត្វា អចរិ, ន មយំ តត្ថ នេស្សាមា”តិ វុត្តេ, “មា មំ នាសេថ, មយា សត្ថរិ អាឃាតោ កតោ, សត្ថុ បន មយិ កេសគ្គមត្តោបិ អាឃាតោ នត្ថិ”។ សោ ហិ ភគវា –

> “វធកេ ទេវទត្តម្ហិ, ចោរេ អង្គុលិមាលកេ;
> ធនបាលេ រាហុលេ ច, សព្ពត្ថ សមមានសោ”តិ។ (អប. ថេរ ១.១.៥៨៥; មិ. ប. ៦.៦.៥) –

“ទស្សេថ មេ ភគវន្ត”ន្តិ បុនប្បុនំ យាចិ។ អថ នំ តេ មញ្ចកេនាទាយ និក្ខមឹសុ។ តស្ស អាគមនំ សុត្វា ភិក្ខូ សត្ថុ អារោចេសុំ – “ភន្តេ, ទេវទត្តោ កិរ តុម្ហាកំ ទស្សនត្ថាយ អាគច្ឆតី”តិ។ “ន, ភិក្ខវេ, សោ តេនត្តភាវេន មំ បស្សិតុំ លភិស្សតី”តិ។ ទេវទត្តោ កិរ បញ្ចន្នំ វត្ថូនំ អាយាចិតកាលតោ បដ្ឋាយ បុន ពុទ្ធំ ទដ្ឋុំ ន លភតិ, អយំ ធម្មតា។ “អសុកដ្ឋានញ្ច អសុកដ្ឋានញ្ច អាគតោ, ភន្តេ”តិ។ “យំ ឥច្ឆតិ, តំ ករោតុ, ន សោ មំ បស្សិតុំ លភិស្សតី”តិ។ “ភន្តេ, ឥតោ យោជនមត្តំ អាគតោ, អឌ្ឍយោជនំ, គាវុតំ, ជេតវនបោក្ខរណីសមីបំ អាគតោ, ភន្តេ”តិ។ “សចេបិ អន្តោជេតវនំ បវិសតិ, នេវ មំ បស្សិតុំ លភិស្សតី”តិ។ ទេវទត្តំ គហេត្វា អាគតា ជេតវនបោក្ខរណីតីរេ មញ្ចំ ឱតារេត្វា បោក្ខរណឹ ន្ហាយិតុំ ឱតរិំសុ។ ទេវទត្តោបិ ខោ មញ្ចតោ វុដ្ឋាយ ឧភោ បាទេ ភូមិយំ ឋបេត្វា និសីទិ។ បាទា បថវិំ បវិសិំសុ ។ សោ អនុក្កមេន យាវ គោប្ផកា, យាវ ជណ្ណុកា, យាវ កដិតោ, យាវ ថនតោ, យាវ គីវតោ បវិសិត្វា ហនុកដ្ឋិកស្ស ភូមិយំ បវិដ្ឋកាលេ –

> “ឥមេហិ អដ្ឋីហិ តមគ្គបុគ្គលំ,
> ទេវាតិទេវំ នរទម្មសារថិំ;
> សមន្តចក្ខុំ សតបុញ្ញលក្ខណំ,
> បាណេហិ ពុទ្ធំ សរណំ ឧបេមី”តិ។ (មិ. ប. ៤.១.៣) –

ឥមំ គាថមាហ។ ឥទំ កិរ ឋានំ ទិស្វា តថាគតោ ទេវទត្តំ បព្ពាជេសិ។ សចេ ហិ ន សោ បព្ពជិស្ស, គិហី ហុត្វា កម្មញ្ច ភារិយំ អករិស្ស, អាយតិំ ភវនិស្សរណបច្ចយំ កាតុំ ន សក្ខិស្ស, បព្ពជិត្វា ច បន កិញ្ចាបិ កម្មំ ភារិយំ ករិស្សតិ, អាយតិំ ភវនិស្សរណបច្ចយំ កាតុំ សក្ខិស្សតីតិ តំ សត្ថា បព្ពាជេសិ។ សោ ហិ ឥតោ សតសហស្សកប្បមត្ថកេ អដ្ឋិស្សរោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ ភវិស្សតិ, សោ បថវិំ បវិសិត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។ និច្ចលេ ពុទ្ធេ អបរជ្ឈភាវេន បន និច្ចលោវ ហុត្វា បច្ចត្តតិ យោជនសតិកេ អន្តោ អវីចិម្ហិ យោជនសតុព្ពេធមេវស្ស សរីរំ និព្ពត្តិ។ សីសំ យាវ កណ្ណសក្ខលិតោ ឧបរិ អយកបល្លំ បាវិសិ, បាទា យាវ គោប្ផកា ហេដ្ឋា អយបថវិយំ បវិដ្ឋា, មហាតាលក្ខន្ធបរិមាណំ អយសូលំ បច្ឆិមភិត្តិតោ និក្ខមិត្វា បិដ្ឋិមជ្ឈំ ភិន្ទិត្វា ឧរេន និក្ខមិត្វា បុរិមភិត្តិំ បាវិសិ, អបរំ ទក្ខិណភិត្តិតោ និក្ខមិត្វា ទក្ខិណបស្សំ ភិន្ទិត្វា វាមបស្សេន និក្ខមិត្វា ឧត្តរភិត្តិំ បាវិសិ, អបរំ ឧបរិ កបល្លតោ និក្ខមិត្វា មត្ថកំ ភិន្ទិត្វា អធោភាគេន និក្ខមិត្វា អយបថវិំ បាវិសិ។ ឯវំ សោ តត្ថ និច្ចលោវ បច្ចិ។

ភិក្ខូ “ឯត្តកំ ឋានំ ទេវទត្តោ អាគច្ឆន្តោ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ អលភិត្វាវ បថវិំ បវិដ្ឋោ”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ទេវទត្តោ ឥទានេវ មយិ អបរជ្ឈិត្វា បថវិំ បាវិសិ, បុព្ពេបិ បវិដ្ឋោយេវា”តិ វត្វា ហត្ថិរាជកាលេ មគ្គមូឡ្ហំ បុរិសំ សមស្សាសេត្វា អត្តនោ បិដ្ឋិំ អារោបេត្វា ខេមន្តំ បាបិតស្ស បុន តិក្ខត្តុំ អាគន្ត្វា អគ្គដ្ឋានេ មជ្ឈិម

ដ្ឋានេ មូលេហិ ឯវំ ទន្តេ ឆិន្ទិត្វា តតិយវារេ មហាបុរិសស្ស ចក្ខុបថំ អតិក្កមន្តស្ស តស្ស បថវី បរិវ្ជភាវំ ទីបេតុំ –

“អកតញ្ញុស្ស បោសស្ស, និច្ចំ វិវរទស្សិនោ;
សព្ពំ ចេ បថវិំ ទជ្ជា, នេវ នំ អភិរាធយេ”តិ។ (ជា. ១.១.៧២; ១.៩.១០៧) –

ឥទំ ជាតកំ កថេត្វា បុនបិ តថេវ កថាយ សមុដ្ឋិតាយ ខន្តិវាទិភូតេ អត្តនិ អបរជ្ឈិត្វា កលាពុរាជភូតស្ស តស្ស បថវី បរិវ្ជភាវំ ទីបេតុំ **ខន្តិវាទិជាតកញ្ច** (ជា. ១.៤.៤៩ អាទយោ), ចូឡធម្មបាលភូតេ អត្តនិ អបរជ្ឈិត្វា មហាបតាបរាជភូតស្ស តស្ស បថវី បរិវ្ជភាវំ ទីបេតុំ **ចូឡធម្មបាលជាតកញ្ច** (ជា. ១.៥.៤៤ អាទយោ) កថេសិ។

បថវី បរិវ្ជេ បន ទេវទត្តេ មហាជនោ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ធជបដាកកទលិយោ ឧស្សាបេត្វា បុណ្ណឃដេ ឋបេត្វា “លាភា វត នោ”តិ មហន្តំ ឆណំ អនុភោតិ។ តមត្ថំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ ទេវទត្តេ មតេ មហាជនោ តុស្សតិ, បុព្ពេបិ តុស្សិយេវា”តិ វត្វា សព្ពជនស្ស អប្បិយេ ចណ្ឌេ ផរុសេ ពារាណសិយំ បិង្គលរញ្ញោ នាម មតេ មហាជនស្ស តុដ្ឋភាវំ ទីបេតុំ –

“សព្ពោ ជនោ ហឹសិតោ បិង្គលេន,
តស្មិំ មតេ បច្ចយា វេទយន្តិ;
បិយោ នុ តេ អាសិ អកណ្ហនេត្តោ,
កស្មា តុវំ រោទសិ ទ្វារបាល។

“ន មេ បិយោ អាសិ អកណ្ហនេត្តោ,
ភាយាមិ បច្ចាគមនាយ តស្ស;
ឥតោ គតោ ហឹសេយ្យ មច្ចុរាជំ,
សោ ហឹសិតោ អានេយ្យ បុន ឥធា”តិ។ (ជា. ១.២.១៧៩-១៨០) –

ឥទំ **បិង្គលជាតកំ** កថេសិ។ ភិក្ខូ សត្ថារំ បុច្ឆឹសុ – “ឥទានិ, ភន្តេ, ទេវទត្តោ កុហឹ និព្ពត្តោ”តិ? “អវីចិមហានិរយេ, ភិក្ខវេ”តិ។ “ភន្តេ, ឥធ តប្បន្តោ វិចរិត្វា បុន គន្ត្វា តប្បនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តោ”តិ។ “អាម, ភិក្ខវេ, បព្ពជិតា វា ហោន្តុ គហដ្ឋា វា, បមាទវិហារិនោ ឧភយត្ថ តប្បន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧. “ឥធ តប្បតិ បេច្ច តប្បតិ, បាបការី ឧភយត្ថ តប្បតិ;
បាបំ មេ កតន្តិ តប្បតិ, ភិយ្យោ តប្បតិ ទុគ្គតឹ គតោ”តិ។

តត្ថ **ឥធ តប្បតី**តិ ឥធ កម្មតប្បនេន ទោមនស្សមត្តេន តប្បតិ។ **បេច្ចា**តិ បរលោកេ បន វិបាកតប្បនេន អតិទារុណេន អបាយទុក្ខេន តប្បតិ។ **បាបការី**តិ នានប្បការស្ស បាបស្ស កត្តា។ **ឧភយត្ថា**តិ ឥមិនា វុត្តប្បការេន តប្បនេន ឧភយត្ថ តប្បតិ នាម។ **បាបំ មេ**តិ សោ ហិ កម្មតប្បនេន តប្បន្តោ “បាបំ មេ កត”ន្តិ តប្បតិ។ តំ អប្បមត្តកំ តប្បនំ, វិបាកតប្បនេន បន តប្បន្តោ **ភិយ្យោ តប្បតិ ទុគ្គតឹ គតោ** អតិផរុសេន តប្បនេន អតិវិយ តប្បតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

ទេវទត្តវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. សុមនាទេវីវត្ថុ

ឥធ នន្ទតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សុមនាទេវី អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយញ្ហិ ទេវសិកំ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ ទ្វេ ភិក្ខុសហស្សានិ ភុញ្ជន្តិ, តថា វិសាខាយ មហាឧបាសិកាយ។ សាវត្ថិយំ យោ យោ ទានំ ទាតុកាមោ ហោតិ, សោ សោ តេសំ ឧភិន្នំ ឱកាសំ លភិត្វាវ ករោតិ។ កឹ ការណា? “តុម្ហាកំ ទានគ្គំ អនាថបិណ្ឌិកោ វា វិសាខា វា អាគតា”តិ បុច្ឆិត្វា, “នាគតា”តិ វុត្តេ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា កតទានម្បិ “កឹ ទានំ នាមេត”ន្តិ គរហន្តិ។ ឧភោបិ ហិ តេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស រុចិញ្ច អនុច្ឆវិកកិច្ចានិ ច អតិវិយ ជានន្តិ, តេសុ វិចារេន្តេសុ ភិក្ខូ ចិត្តរូបំ ភុញ្ជន្តិ។ តស្មា សព្ពេ ទានំ ទាតុកាមា តេ គហេត្វាវ គច្ឆន្តិ។ ឥតិ តេ

អត្តនោ អត្តនោ ឃរេ ភិក្ខូ បរិវិសិតុំ ន លភន្តិ។ តតោ វិសាខា, “កោ នុ ខោ មម ឋានេ ឋត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តី បុត្តស្ស ធីតរំ ទិស្វា តំ អត្តនោ ឋានេ ឋបេសិ។ សា តស្សា និវេសនេ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោបិ មហាសុភទ្ទំ នាម ជេដ្ឋធីតរំ ឋបេសិ។ សា ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តី ធម្មំ សុណន្តី សោតាបន្នា ហុត្វា បតិកុលំ អគមាសិ។ តតោ ចូឡសុភទ្ទំ ឋបេសិ។ សាបិ តថេវ ករោន្តី សោតាបន្នា ហុត្វា បតិកុលំ គតា។ អថ សុមនទេវិំ នាម កនិដ្ឋធីតរំ ឋបេសិ។ សា បន ធម្មំ សុត្វា សកទាគាមិផលំ បត្វា កុមារិកាវ ហុត្វា តថារូបេន អផាសុកេន អាតុរា អាហារុបច្ឆេទំ កត្វា បិតរំ ទដ្ឋុកាមា ហុត្វា បក្កោសាបេសិ។ សោ ឯកស្មិំ ទានគ្គេ តស្សា សាសនំ សុត្វាវ អាគន្ត្វា, “កិំ, អម្ម សុមនេ”តិ អាហ។ សាបិ នំ អាហ – “កិំ, តាត កនិដ្ឋភាតិកា”តិ? “វិលបសិ អម្មា”តិ? “ន វិលបាមិ, កនិដ្ឋភាតិកា”តិ។ “ភាយសិ, អម្មា”តិ? “ន ភាយាមិ, កនិដ្ឋភាតិកា”តិ។ ឯត្តកំ វត្វាយេវ បន សា កាលមកាសិ។ សោ សោតាបន្នោបិ សមានោ សេដ្ឋិធីតរិ ឧប្បន្នសោកំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ ធីតុ សរីរកិច្ចំ ការេត្វា រោទន្តោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “កិំ, គហបតិ, ទុក្ខី ទុម្មនោ អស្សុមុខោ រោទមានោ អាគតោសី”តិ វុត្តេ, “ធីតា មេ, ភន្តេ, សុមនទេវី កាលកតា”តិ អាហ។ “អថ កស្មា សោចសិ, ននុ សព្ពេសំ ឯកំសិកំ មរណ”ន្តិ? “ជានាមេតំ, ភន្តេ, ឯវរូបា នាម មេ ហិរិឱត្តប្បសម្បន្នា ធីតា, សា មរណកាលេ សតិំ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តី វិលបមានា មតា, តេន មេ អនប្បកំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ “កិំ បន តាយ កថិតំ មហាសេដ្ឋី”តិ? “អហំ តំ, ភន្តេ, ‘អម្ម, សុមនេ’តិ អាមន្តេសិំ។ អថ មំ អាហ – ‘កិំ, តាត, កនិដ្ឋភាតិកា’តិ? ‘វិលបសិ, អម្មា’តិ? ‘ន វិលបាមិ, កនិដ្ឋភាតិកា’តិ។ ‘ភាយសិ, អម្មា’តិ? ‘ន ភាយាមិ កនិដ្ឋភាតិកា’តិ។ ឯត្តកំ វត្វា កាលមកាសី”តិ។ អថ នំ ភគវា អាហ – “ន តេ មហាសេដ្ឋិ ធីតា វិលបតី”តិ។ “អថ កស្មា ភន្តេ ឯវមាហា”តិ? “កនិដ្ឋត្តាយេវ ។ ធីតា ហិ តេ, គហបតិ, មគ្គផលេហិ តយា មហល្លិកា។ ត្វញ្ហិ សោតាបន្នោ, ធីតា បន តេ សកទាគាមិនី។ សា មគ្គផលេហិ តយា មហល្លិកត្តា តំ ឯវមាហា”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ? “ឯវំ, គហបតី”តិ។ “ឥទានិ កុហិំ និព្ពត្តា, ភន្តេ”តិ? “តុសិតភវនេ, គហបតី”តិ។ “ភន្តេ, មម ធីតា ឥធ ញាតកានំ អន្តរេ នន្ទមានា វិចរិត្វា ឥតោ គន្ត្វាបិ នន្ទនដ្ឋានេយេវ និព្ពត្តា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “អាម, គហបតិ, អប្បមត្តា នាម គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា ឥធ លោកេ ច បរលោកេ ច នន្ទន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៨. “ឥធ នន្ទតិ បេច្ច នន្ទតិ, កតបុញ្ញោ ឧភយត្ថ នន្ទតិ;
បុញ្ញំ មេ កតន្តិ នន្ទតិ, ភិយ្យោ នន្ទតិ សុគ្គតិំ គតោ”តិ។

តត្ថ **ឥធា**តិ ឥធ លោកេ កម្មនន្ទនេន នន្ទតិ។ **បេច្ចា**តិ បរលោកេ វិបាកនន្ទនេន នន្ទតិ។ **កតបុញ្ញោ**តិ នានប្បការស្ស បុញ្ញស្ស កត្តា។ **ឧភយត្ថា**តិ ឥធ “កតំ មេ កុសលំ, អកតំ មេ បាប”ន្តិ នន្ទតិ, បរត្ថ វិបាកំ អនុភវន្តោ នន្ទតិ។ **បុញ្ញំ មេ**តិ ឥធ នន្ទន្តោ បន “បុញ្ញំ មេ កត”ន្តិ សោមនស្សមត្តេនេវ កម្មនន្ទនំ ឧបាទាយ នន្ទតិ។ **ភិយ្យោ**តិ វិបាកនន្ទនេន បន សុគតិំ គតោ សត្តបញ្ញាសវស្សកោដិយោ សដ្ឋិវស្សសតសហស្សានិ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវន្តោ តុសិតបុរេ អតិវិយ នន្ទតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

សុមនាទេវីវត្ថុ តេរសមំ។

១៤. ទ្វេសហាយកភិក្ខុវត្ថុ

ពហុម្បិ ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ សហាយកេ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសិនោ ហិ ទ្វេ កុលបុត្តា សហាយកា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា កាមេ បហាយ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិត្វា បញ្ច វស្សានិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វសិត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សាសនេ ធុរំ បុច្ឆិត្វា វិបស្សនាធុរញ្ច គន្ថធុរញ្ច វិត្ថារតោ សុត្វា ឯកោ តាវ “អហំ, ភន្តេ, មហល្លកកាលេ បព្ពជិតោ ន សក្ខិស្សាមិ គន្ថធុរំ បូរេតុំ, វិបស្សនាធុរំ បន បូរេស្សាមី”តិ យាវ អរហត្តា វិបស្សនាធុរំ កថាបេត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឥតរោ បន “អហំ គន្ថធុរំ បូរេស្សាមី”តិ អនុក្កមេន តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា គតគតដ្ឋានេ ធម្មំ កថេតិ, សរភញ្ញំ ភណតិ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ធម្មំ វាចេន្តោ វិចរតិ។ អដ្ឋារសន្នំ មហាគណានំ អាចរិយោ អហោសិ។ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឥតរស្ស ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តស្ស ឱវាទេ ឋត្វា អរហត្តំ បត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា, “សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមម្ហា”តិ វទន្តិ។ ថេរោ “គច្ឆថ, អាវុសោ, មម វចនេន សត្ថារំ វន្ទិត្វា អសីតិ មហាថេរេ វន្ទថ, សហាយកត្ថេរម្បិ មេ ‘អម្ហាកំ អាចរិយោ តុម្ហេ វន្ទតី’តិ វទថា”តិ បេសេតិ។ តេ ភិក្ខូ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារញ្ចេវ អសីតិ មហាថេរេ ច វន្ទិត្វា គន្ថិកត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, អ

ម្ហាកំ អាចរិយោ តុម្ហេ វន្ទតី”តិ វទន្តិ។ ឥតរេន ច “កោ នាម សោ”តិ វុត្តេ, “តុម្ហាកំ សហាយកភិក្ខុ, ភន្តេ”តិ វទន្តិ។ ឯវំ ថេរេ បុនប្បុនំ សាសនំ បហិណន្តេ សោ ភិក្ខុ ថោកំ កាលំ សហិត្វា អបរភាគេ សហិតុំ អសក្កោន្តោ “អម្ហាកំ អាចរិយោ តុម្ហេ វន្ទតី”តិ វុត្តេ, “កោ ឯសោ”តិ វត្វា “តុម្ហាកំ សហាយកភិក្ខូ”តិ វុត្តេ, “កិំ បន តុម្ហេហិ តស្ស សន្តិកេ ឧគ្គហិតំ, កិំ ទីឃនិកាយាទីសុ អញ្ញតរោ និកាយោ, កិំ តីសុ បិដកេសុ ឯកំ បិដក”ន្តិ វត្វា “ចតុប្បទិកម្បិ គាថំ ន ជានាតិ, បំសុកូលំ គហេត្វា បព្ពជិតកាលេយេវ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ, ពហូ វត អន្តេវាសិកេ លភិ, តស្ស អាគតកាលេ មយា បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេសិ។

អថ អបរភាគេ ថេរោ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ អាគតោ។ សហាយកស្ស ថេរស្ស សន្តិកេ បត្តចីវរំ ឋបេត្វា គន្ត្វា សត្ថារញ្ចេវ អសីតិ មហាថេរេ ច វន្ទិត្វា សហាយកស្ស វសនដ្ឋានំ បច្ចាគមិ។ អថស្ស សោ វត្តំ ការេត្វា សមប្បមាណំ អាសនំ គហេត្វា, “បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ សត្ថា “ឯស ឯវរូបំ មម បុត្តំ វិហេឋេត្វា និរយេ និព្ពត្តេយ្យា”តិ តស្មិំ អនុកម្បាយ វិហារចារិកំ ចរន្តោ វិយ តេសំ និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ តត្ថ តត្ថ និសីទន្តា ហិ ភិក្ខូ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វាវ និសីទន្តិ។ តេន សត្ថា បកតិបញ្ញត្តេយេវ អាសនេ និសីទិ។ និសជ្ជ ខោ បន គន្ថិកភិក្ខុំ បឋមជ្ឈានេ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា តស្មិំ អកថិតេ ទុតិយជ្ឈានំ អាទិំ កត្វា អដ្ឋសុបិ សមាបត្តីសុ រូបារូបេសុ ច បញ្ហំ បុច្ឆិ។ គន្ថិកត្ថេរោ ឯកម្បិ កថេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរោ តំ សព្ពំ កថេសិ។ អថ នំ សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ គន្ថិកត្ថេរោ កថេតុំ នាសក្ខិ។ តតោ ខីណាសវត្ថេរំ បុច្ឆិ។ ថេរោ កថេសិ។ សត្ថា “សាធុ សាធុ, ភិក្ខូ”តិ អភិនន្ទិត្វា សេសមគ្គេសុបិ បដិបាដិយា បញ្ហំ បុច្ឆិ។ គន្ថិកោ ឯកម្បិ កថេតុំ នាសក្ខិ, ខីណាសវោ បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ កថេសិ។ សត្ថា ចតូសុបិ ឋានេសុ តស្ស សាធុការំ អទាសិ។ តំ សុត្វា ភុម្មទេវេ អាទិំ កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា សព្ពា ទេវតា ចេវ នាគសុបណ្ណា ច សាធុការំ អទំសុ។ តំ សាធុការំ សុត្វា តស្ស អន្តេវាសិកា ចេវ សទ្ធិវិហារិនោ ច សត្ថារំ ឧជ្ឈាយិំសុ – “កិំ នាមេតំ សត្ថារា កតំ, កិញ្ចិ អជានន្តស្ស មហល្លកត្ថេរស្ស ចតូសុ ឋានេសុ សាធុការំ អទាសិ, អម្ហាកំ បនាចរិយស្ស សព្ពបរិយត្តិធរស្ស បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ បាមោក្ខស្ស បសំសាមត្តម្បិ ន ករី”តិ។ អថ នេ សត្ថា “កិំ នាមេតំ, ភិក្ខវេ, កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា តស្មិំ អត្ថេ អារោចិតេ, “ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ អាចរិយោ មម សាសនេ ភតិយា គាវោ រក្ខណសទិសោ, មយ្ហំ បន បុត្តោ យថារុចិយា បញ្ច គោរសេ បរិភុញ្ជនកសាមិសទិសោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៩. “ពហុម្បិ ចេ សំហិត ភាសមានោ,
ន តក្ករោ ហោតិ នរោ បមត្តោ;
គោបោវ គាវោ គណយំ បរេសំ,
ន ភាគវា សាមញ្ញស្ស ហោតិ។

២០. “អប្បម្បិ ចេ សំហិត ភាសមានោ,
ធម្មស្ស ហោតិ អនុធម្មចារី;
រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ,
សម្មប្បជានោ សុវិមុត្តចិត្តោ។
“អនុបាទិយានោ ឥធ វា ហុរំ វា,
ស ភាគវា សាមញ្ញស្ស ហោតី”តិ។

តត្ថ **សំហិត**ន្តិ តេបិដកស្ស ពុទ្ធវចនស្សេតំ នាមំ។ តំ អាចរិយេ ឧបសង្កមិត្វា ឧគ្គណ្ហិត្វា ពហុម្បិ បរេសំ **ភាសមានោ** វាចេន្តោ តំ ធម្មំ សុត្វា យំ ការកេន បុគ្គលេន កត្តព្ពំ, តក្ករោ ន ហោតិ។ កុក្កុដស្ស បក្ខបហរណមត្តម្បិ អនិច្ចាទិវសេន យោនិសោមនសិការំ នប្បវត្តេតិ។ ឯសោ យថា នាម ទិវសំ ភតិយា គាវោ រក្ខន្តោ គោបោ បាតោវ និរវសេសំ សម្បដិច្ឆិត្វា សាយំ គហេត្វា សាមិកានំ និយ្យាទេត្វា ទិវសភតិមត្តំ គណ្ហាតិ, យថារុចិយា បន បញ្ច គោរសេ បរិភុញ្ជិតុំ ន លភតិ, ឯវមេវ កេវលំ អន្តេវាសិកានំ សន្តិកា វត្តបដិវត្តករណមត្តស្ស ភាគី ហោតិ, សាមញ្ញស្ស បន ភាគី ន ហោតិ។ យថា បន គោបាលកេន និយ្យាទិតានំ គុន្នំ គោរសំ សាមិកាវ បរិភុញ្ជន្តិ, តថា តេន កថិតំ ធម្មំ សុត្វា ការកបុគ្គលា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជិត្វា កេចិ បឋមជ្ឈានាទីនិ បាបុណន្តិ, កេចិ វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា មគ្គផលានិ បាបុណន្តិ, គោណសាមិកា គោរសស្សេវ សាមញ្ញស្ស ភាគិនោ ហោន្តិ។

ឥតិ សត្ថា សីលសម្បន្នស្ស ពហុស្សុតស្ស បមាទវិហារិនោ អនិច្ចាទិវសេន យោនិសោមនសិការេ បមត្តស្ស ភិក្ខុនោ វសេន បឋមំ គាថំ កថេសិ, ន ទុស្សីលស្ស។ ទុតិយគាថា បន អប្បស្សុតស្សបិ យោនិសោមនសិការេ កម្មំ ករោន្តស្ស ការកបុគ្គលស្ស វសេន កថិតា។

តត្ថ **អប្បម្បិ ចេ**តិ ថោកំ ឯកវគ្គទ្វិវគ្គមត្តម្បិ។ **ធម្មស្ស ហោតិ អនុធម្មចារី**តិ អត្ថមញ្ញាយ ធម្មមញ្ញាយ នវលោកុត្តរធម្មស្ស អនុរូបំ ធម្មំ បុព្ពភាគបដិបទាសង្ខាតំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលធុតង្គអសុភកម្មដ្ឋានាទិភេទំ ចរន្តោ អនុធម្មចារី ហោតិ។ សោ “អជ្ជ អជ្ជេវា”តិ បដិវេធំ អាកង្ខន្តោ វិចរតិ។ សោ ឥមាយ សម្មាបដិបត្តិយា រាគញ្ច ទោសញ្ច បហាយ មោហំ សម្មា ហេតុនា នយេន បរិជានិតព្ពេ ធម្មេ បរិជានន្តោ តទង្គវិក្ខម្ភនសមុច្ឆេទបដិប្បស្សទ្ធិនិស្សរណវិមុត្តីនំ វសេន សុវិមុត្តចិត្តោ, **អនុបាទិយានោ ឥធ វា ហុរំ វា**តិ ឥធលោកបរលោកបរិយាបន្នា វា អជ្ឈត្តិកពាហិរា វា ខន្ធាយតនធាតុយោ ចតូហិ ឧបាទានេហិ អនុបាទិយន្តោ មហាខីណាសវោ មគ្គសង្ខាតស្ស សាមញ្ញស្ស វសេន អាគតស្ស ផលសាមញ្ញស្ស ចេវ បញ្ចអសេក្ខធម្មក្ខន្ធស្ស ច ភាគវា ហោតីតិ រតនកូដេន វិយ អគារស្ស អរហត្តេន ទេសនាយ កូដំ គណ្ហីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

ទ្វេសហាយកភិក្ខុវត្ថុ ចុទ្ទសមំ។

យមកវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បឋមោ វគ្គោ។

២. អប្បមាទវគ្គោ

១. សាមាវតីវត្ថុ

អប្បមាទោ អមតបទន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កោសម្ពឹ ឧបនិស្សាយ ឃោសិតារាមេ វិហរន្តោ សាមាវតិប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ឥត្ថិសតានំ, មាគណ្ឌិយប្បមុខានញ្ច ឯតិស្សា បញ្ចន្នំ ញាតិសតានំ មរណព្យសនំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – អតីតេ អល្លកប្បរដ្ឋេ អល្លកប្បរាជា នាម, វេឋទីបករដ្ឋេ វេឋទីបករាជា នាមាតិ ឥមេ ទ្វេ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ សហាយកា ហុត្វា ឯកាចរិយកុលេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អត្តនោ អត្តនោ បិតូនំ អច្ចយេន ឆត្តំ ឧស្សាបេត្វា អាយាមេន ទសទសយោជនិកេ រដ្ឋេ រាជានោ អហេសុំ។ តេ កាលេន កាលំ សមាគន្ត្វា ឯកតោ តិដ្ឋន្តា និសីទន្តា និបជ្ជន្តា មហាជនំ ជាយមានញ្ច ជីយមានញ្ច មីយមានញ្ច ទិស្វា “បរលោកំ គច្ឆន្តំ អនុគច្ឆន្តោ នាម នត្ថិ, អន្តមសោ អត្តនោ សរីរម្បិ នានុគច្ឆតិ, សព្ពំ បហាយ គន្តព្ពំ, កឹ នោ ឃរាវាសេន, បព្ពជិស្សាមា”តិ មន្តេត្វា រជ្ជានិ បុត្តទារានំ និយ្យាទេត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ហិមវន្តប្បទេសេ វសន្តា មន្តយឹសុ – “មយំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតា, ន ជីវិតុំ អសក្កោន្តា។ តេ មយំ ឯកដ្ឋានេ វសន្តា អបព្ពជិតសទិសាយេវ ហោម, តស្មា វិសុំ វសិស្សាម។ ត្វំ ឯតស្មឹ បព្ពតេ វស, អហំ ឥមស្មឹ បព្ពតេ វសិស្សាមិ។ អន្វឌ្ឍមាសំ បន ឧបោសថទិវសេ ឯកតោ ភវិស្សាមា”តិ។ អថ ខោ នេសំ ឯតទហោសិ – “ឯវម្បិ នោ គណសង្គណិកាវ ភវិស្សតិ, ត្វំ បន តវ បព្ពតេ អគ្គឹ ជាលេយ្យាសិ, អហំ មម បព្ពតេ អគ្គឹ ជាលេស្សាមិ, តាយ សញ្ញាយ អត្ថិភាវំ ជានិស្សាមា”តិ។ តេ តថា ករឹសុ។

អថ អបរភាគេ វេឋទីបកតាបសោ កាលំ កត្វា មហេសក្ខោ ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តោ។ តតោ អឌ្ឍមាសេ សម្បត្តេ អគ្គឹ អទិស្វាវ ឥតរោ “សហាយកោ មេ កាលកតោ”តិ អញ្ញាសិ។ ឥតរោបិ និព្ពត្តក្ខណេយេវ អត្តនោ ទេវសិរឹ ឱលោកេត្វា កម្មំ ឧបធារេន្តោ និក្ខមនតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ តបចរិយំ ទិស្វា “គន្ត្វា មម សហាយកំ បស្សិស្សាមី”តិ តំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា មគ្គិកបុរិសោ វិយ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – “កុតោ អាគតោសី”តិ? “មគ្គិកបុរិសោ អហំ, ភន្តេ, ទូរតោវ អាគតោម្ហិ។ កឹ បន, ភន្តេ, អយ្យោ ឥមស្មឹ ឋានេ ឯកកោវ វសតិ, អញ្ញោបិ កោចិ អត្ថី”តិ? “អត្ថិ មេ ឯកោ សហាយកោ”តិ។ “កុហឹ សោ”តិ? “ឯតស្មឹ បព្ពតេ វសតិ, ឧបោសថទិវសេ បន អគ្គឹ ន ជាលេតិ, មតោ នូន ភវិស្សតី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ”តិ? “ឯវមាវុសោ”តិ។ “អហំ សោ, ភន្តេ”តិ។ “កុហឹ និព្ពត្តោសី”តិ? “ទេវលោកេ មហេសក្ខោ ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តោស្មិ, ភន្តេ, ‘អយ្យំ បស្សិស្សាមី’តិ បុន អាគតោម្ហិ។ អបិ នុ ខោ អយ្យានំ ឥមស្មឹ ឋានេ វសន្តានំ កោចិ ឧបទ្ទវោ អត្ថី”តិ? “អាម, អាវុសោ, ហត្ថី និស្សាយ កិលមាមី”តិ។ “កឹ វោ, ភន្តេ, ហត្ថី ករោន្តី”តិ? “សម្មជ្ជនដ្ឋានេ លណ្ឌំ បាតេន្តិ, បាទេហិ ភូមិយំ បហរិត្វា បំសុំ ឧទ្ធរន្តិ, ស្វាហំ លណ្ឌំ ឆឌ្ឌេន្តោ បំសុំ សមំ ករោន្តោ កិលមាមី”តិ។ “កឹ បន តេសំ អនាគមនំ ឥច្ឆថា”តិ? “អាមាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ តេសំ អនាគមនំ ករិស្សាមី”តិ តាបសស្ស ហត្ថិកន្តវីណញ្ចេវ ហត្ថិកន្តមន្តញ្ច អទាសិ។ ទទន្តោ ច បន វីណាយ តិស្សោ តន្តិយោ ទស្សេត្វា តយោ មន្តេ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា “ឥមំ តន្តឹ បហរិត្វា ឥមស្មឹ មន្តេ វុត្តេ និវត្តិត្វា ឱលោកេតុម្បិ អសក្កោន្តា ហត្ថី បលាយន្តិ, ឥមំ តន្តឹ បហរិត្វា ឥមស្មឹ មន្តេ វុត្តេ និវត្តិត្វា បច្ឆតោ ឱលោកេន្តា ឱលោកេន្តា បលាយន្តិ, ឥមំ តន្តឹ បហរិត្វា ឥមស្មឹ មន្តេ វុត្តេ ហត្ថិយូថបតិ បិដ្ឋឹ ឧបនាមេន្តោ អាគច្ឆតី”តិ អាចិក្ខិត្វា, “យំ វោ រុច្ចតិ, តំ ករេយ្យាថា”តិ វត្វា តាបសំ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ តាបសោ បលាយនមន្តំ វត្វា បលាយនតន្តឹ បហរិត្វា ហត្ថី បលាបេត្វា វសិ។

តស្មឹ សមយេ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បោ នាម រាជា ហោតិ។ សោ ឯកទិវសំ គព្ភិនិយា ទេវិយា សទ្ធឹ ពាលសូរិយាតបំ តប្បមានោ អព្ភោកាសតលេ និសីទិ។ ទេវី រញ្ញោ បារុបនំ សតសហស្សគ្ឃនិកំ រត្តកម្ពលំ បារុបិត្វា និសិន្នា រញ្ញា សទ្ធឹ សមុល្លបមានា រញ្ញោ អង្គុលិតោ សតសហស្សគ្ឃនិកំ រាជមុទ្ទិកំ នីហរិត្វា អត្តនោ អង្គុលិយំ បិលន្ធិ។ តស្មឹ សមយេ ហត្ថិលិង្គសកុណោ អាកាសេន គច្ឆន្តោ ទូរតោ រត្តកម្ពលបារុបនំ ទេវឹ ទិស្វា “មំសបេសី”តិ សញ្ញាយ បក្ខេ វិស្សជ្ជេត្វា ឱតរិ។ រាជា តស្ស ឱតរណសទ្ទេន ភីតោ ឧដ្ឋាយ អន្តោនិវេសនំ បាវិសិ។ ទេវី គរុគព្ភតាយ ចេវ ភីរុកជាតិកតាយ ច វេគេន គន្តុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សោ សកុណោ អជ្ឈប្បត្តោ នខបញ្ជរេ និសីទាបេត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តេ កិរ សកុណា បញ្ចន្នំ ហត្ថីនំ ពលំ ធារេន្តិ។ តស្មា អាកាសេន នេត្វា យថារុចិតដ្ឋានេ និសីទិត្វា មំសំ ខាទន្តិ។ សាបិ តេន នីយមានា មរណភយភីតា ចិន្តេសិ – “សចាហំ វិរវិស្សាមិ, មនុស្សសទ្ទោ នាម តិរច្ឆានគតានំ ឧព្ពេជនីយោ, តំ សុត្វា មំ ឆឌ្ឌេស្សតិ។ ឯវំ សន្តេ សហ គព្ភេន ជីវិតក្ខយំ

បាបុណិស្សាមិ, យស្មិំ បន ឋានេ និសីទិត្វា មំ ខាទិតុំ អារភិស្សតិ, តត្រ នំ សទ្ធំ កត្វា បលាបេស្សាមី’’តិ។ សា អត្តនោ បណ្ឌិតតាយ អធិវាសេសិ។

តទា ច ហិមវន្តបទេសេ ថោកំ វឌ្ឍិត្វា មណ្ឌបាការេន ឋិតោ ឯកោ មហានិគ្រោធោ ហោតិ។ សោ សកុណោ មិគរូបាទីនិ តត្ថ នេត្វា ខាទតិ, តស្មា តម្បិ តត្ថេវ នេត្វា វិដបព្ភន្តរេ ឋបេត្វា អាគតមគ្គំ ឱលោកេសិ។ អាគតមគ្គោលោកនំ កិរ តេសំ ធម្មតា។ តស្មិំ ខណេ ទេវី, ‘‘ឥទានិ ឥមំ បលាបេតុំ វដ្ដតី’’តិ ចិន្តេត្វា ឧភោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា បាណិសទ្ទេញ្ចេវ មុខសទ្ទញ្ច កត្វា តំ បលាបេសិ។ អថស្សា សូរិយត្ថង្គមនកាលេ គព្ភេ កម្មជវាតា ចលិំសុ។ សព្ពទិសាសុ គជ្ជន្តោ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិ។ សុខេធិតាយ រាជមហេសិយា ‘‘មា ភាយិ, អយ្យេ’’តិ វចនមត្តម្បិ អលភមានាយ ទុក្ខបរេតាយ សព្ពរត្តិំ និទ្ទា នាម នាហោសិ។ វិភាតាយ បន រត្តិយា វលាហកវិគមោ ច អរុណុគ្គមនញ្ច តស្សា គព្ភវុដ្ឋានញ្ច ឯកក្ខណេយេវ អហោសិ។ សា មេឃឧតុញ្ច បព្ពតឧតុញ្ច អរុណឧតុញ្ច គហេត្វា ជាតត្តា បុត្តស្ស ឧតេនោតិ នាមំ អកាសិ។

អល្លកប្បតាបសស្សបិ ខោ តតោ អវិទូរេ វសនដ្ឋានំ ហោតិ។ សោ បកតិយាវ វស្សទិវសេ សីតភយេន ផលាផលត្ថាយ វនំ ន បវិសតិ, តំ រុក្ខមូលំ គន្ត្វា សកុណេហិ ខាទិតមំសានំ អដ្ឋីនិ អាហរិត្វា កោដ្ដេត្វា រសំ កត្វា បិវតិ។ តស្មា តំ ទិវសំ ‘‘អដ្ឋីនិ អាហរិស្សាមី’’តិ តត្ថ គន្ត្វា រុក្ខមូលេ អដ្ឋីនិ បរិយេសេន្តោ ឧបរិ ទារកសទ្ទំ សុត្វា ឧល្លោកេន្តោ ទេវិំ ទិស្វា ‘‘កាសិ ត្វ’’ន្តិ វត្វា ‘‘មានុសិត្ថិម្ហី’’តិ។ ‘‘កថំ អាគតាសី’’តិ? ‘‘ហត្ថិលិង្គសកុណេនានីតាម្ហី’’តិ វុត្តេ ‘‘ឱតរាហី’’តិ អាហ ។ ‘‘ជាតិសម្ភេទតោ ភាយាមិ, អយ្យា’’តិ។ ‘‘កាសិ ត្វ’’ន្តិ? ‘‘ខត្តិយាម្ហី’’តិ។ ‘‘អហម្បិ ខត្តិយោយេវា’’តិ។ ‘‘តេន ហិ ខត្តិយមាយំ កថេហី’’តិ។ សោ ខត្តិយមាយំ កថេសិ។ ‘‘តេន ហិ អារុយ្ហ បុត្តំ មេ ឱតារេហី’’តិ។ សោ ឯកេន បស្សេន អភិរុហនមគ្គំ កត្វា អភិរុហិត្វា ទារកំ គណ្ហិ។ ‘‘មា មំ ហត្ថេន ឆុបី’’តិ ច វុត្តេ តំ អឆុបិត្វាវ ទារកំ ឱតារេសិ។ ទេវីបិ ឱតរិ។ អថ នំ អស្សមបទំ នេត្វា សីលភេទំ អកត្វាវ អនុកម្បាយ បដិជគ្គិ, និម្មក្ខិកមធុំ អាហរិត្វា សយំជាតសាលិំ អាហរិត្វា យាគុំ បចិត្វា អទាសិ។ ឯវំ តស្មិំ បដិជគ្គន្តេ សា អបរភាគេ ចិន្តេសិ – ‘‘អហំ នេវ អាគតមគ្គំ ជានាមិ, ន គមនមគ្គំ ជានាមិ, ឥមិនាបិ មេ សទ្ធិំ វិស្សាសមត្តម្បិ នត្ថិ។ សចេ បនាយំ អម្ហេ បហាយ កត្ថចិ គមិស្សតិ, ឧភោបិ ឥធេវ មរណំ បាបុណិស្សាម, យំកិញ្ចិ កត្វា ឥមស្ស សីលំ ភិន្ទិត្វា យថា មំ ន មុញ្ចតិ, តថា តំ កាតុំ វដ្ដតី’’តិ។ អថ នំ ទុន្និវត្ថទុប្បារុតទស្សនេន បលោភេត្វា សីលវិនាសំ បាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទ្វេបិ សមគ្គវាសំ វសិំសុ។

អថេកទិវសំ តាបសោ នក្ខត្តយោគំ ឧល្លោកេន្តោ បូរន្តប្បស្ស នក្ខត្តមិលាយនំ ទិស្វា ‘‘ភទ្ទេ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បរាជា មតោ’’តិ អាហ។ ‘‘កស្មា, អយ្យ, ឯវំ វទេសិ? កិំ តេ តេន សទ្ធិំ អាឃាតោ អត្ថី’’តិ? ‘‘នត្ថិ, ភទ្ទេ, នក្ខត្តមិលាយនមស្ស ទិស្វា ឯវំ វទាមី’’តិ, សា បរោទិ។ អថ នំ ‘‘កស្មា រោទសី’’តិ បុច្ឆិត្វា តាយ តស្ស អត្តនោ សាមិកភាវេ អក្ខាតេ អាហ – ‘‘មា, ភទ្ទេ, រោទិ, ជាតស្ស នាម និយតោ មច្ចូ’’តិ។ ‘‘ជានាមិ, អយ្យា’’តិ វុត្តេ ‘‘អថ កស្មា រោទសី’’តិ? ‘‘បុត្តោ មេ កុលសន្តកស្ស រជ្ជស្ស អនុច្ឆវិកោ, ‘សចេ តត្រ អភវិស្ស, សេតច្ឆត្តំ ឧស្សាបយិស្ស។ ឥទានិ មហាជានិកោ វត ជាតោ’តិ សោកេន រោទាមិ, អយ្យា’’តិ។ ‘‘ហោតុ, ភទ្ទេ, មា ចិន្តយិ, សចស្ស រជ្ជំ បត្ថេសិ, អហមស្ស រជ្ជលភនាការំ ករិស្សាមី’’តិ។ អថស្ស ហត្ថិកន្តវីណញ្ចេវ ហត្ថិកន្តមន្តេ ច អទាសិ។ តទា អនេកានិ ហត្ថិសហស្សានិ អាគន្ត្វា វដរុក្ខមូលេ និសីទន្តិ។ អថ នំ អាហ – ‘‘ហត្ថីសុ អនាគតេសុយេវ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា តេសុ អាគតេសុ ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិំ បហរ, សព្ពេ និវត្តិត្វា ឱលោកេតុម្បិ អសក្កោន្តា បលាយិស្សន្តិ, អថ ឱតរិត្វា អាគច្ឆេយ្យាសី’’តិ។ សោ តថា កត្វា អាគន្ត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ អថ នំ ទុតិយទិវសេ អាហ – ‘‘អជ្ជ ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិំ បហរេយ្យាសិ , សព្ពេ និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តា បលាយិស្សន្តី’’តិ។ តទាបិ តថា កត្វា អាគន្ត្វា អារោចេសិ ។ អថ នំ តតិយទិវសេ អាហ – ‘‘អជ្ជ ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិំ បហរេយ្យាសិ, យូថបតិ បិដ្ឋិំ ឧបនាមេន្តោ អាគមិស្សតី’’តិ។ តទាបិ តថា កត្វា អារោចេសិ។

អថស្ស មាតរំ អាមន្តេត្វា, ‘‘ភទ្ទេ, បុត្តស្ស តេ សាសនំ វទេហិ, ឯត្តោវ គន្ត្វា រាជា ភវិស្សតី’’តិ អាហ។ សា បុត្តំ អាមន្តេត្វា, ‘‘តាត, ត្វំ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បរញ្ញោ បុត្តោ, មំ សគព្ភំ ហត្ថិលិង្គសកុណោ អានេសី’’តិ វត្វា សេនាបតិអាទីនំ នាមានិ អាចិក្ខិត្វា ‘‘អសទ្ទហន្តានំ ឥមំ បិតុ បារុបនកម្ពលញ្ចេវ បិលន្ធនមុទ្ទិកញ្ច ទស្សេយ្យាសី’’តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ កុមារោ តាបសំ ‘‘ឥទានិ កិំ ករោមី’’តិ អាហ។ ‘‘រុក្ខស្ស ហេដ្ឋិមសាខាយ និសីទិត្វា ឥមំ មន្តំ វត្វា ឥមំ តន្តិំ បហរ, ជេដ្ឋកហត្ថី តេ បិដ្ឋិំ ឧបនាមេត្វា ឧបសង្កមិស្សតិ, តស្ស បិដ្ឋិយំ និសិន្នោវ រដ្ឋំ គន្ត្វា រជ្ជំ គណ្ហាហី’’តិ។ សោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា តថា កត្វា អាគតស្ស ហត្ថិនោ បិដ្ឋិយំ និសីទិត្វា កណ្ណេ មន្តយិ – ‘‘អហំ កោសម្ពិយំ បូរន្តប្បរញ្ញោ បុត្តោ, បេត្តិកំ មេ រជ្ជំ គណ្ហិត្វា ទេហិ សាមី’’តិ។ សោ តំ សុត្វា ‘‘អនេកានិ ហត្ថិសហស្សានិ សន្និបតន្តូ’’តិ ហត្ថិរវំ រវិ, អនេកានិ ហត្ថិសហស្សានិ សន្និបតិំសុ។ បុន ‘‘ជិណ្ណា ហត្ថី បដិក្កមន្តូ’’តិ ហត្ថិរវំ រវិ, ជិណ្ណា ហត្ថី បដិក្កមិំសុ។ បុន ‘‘អតិតរុណា ហត្ថី និវត្តន្តូ’’តិ ហត្ថិរវំ រវិ, តេបិ និវត្តិំសុ។ សោ អនេកេហិ យូថហត្ថិសហស្សេហេវ បរិវុតោ បច្ចន្តគាមំ បត្វា ‘‘អហំ រញ្ញោ បុត្តោ, សម្បត្តិំ បត្ថយមានា

មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តូ”តិ អាហ។ “តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សានំ សង្គហំ ករោន្តោ គន្ត្វា នគរំ បរិវារេត្វា ‘យុទ្ធំ វា មេ ទេតុ, រជ្ជំ វា’”តិ សាសនំ បេសេសិ។ នាគរា អាហំសុ – “មយំ ទ្វេបិ ន ទស្សាម។ អម្ហាកញ្ហិ ទេវី គរុគព្ភា ហត្ថិលិង្គសកុណេន នីតា, តស្សា អត្ថិភាវំ វា នត្ថិភាវំ វា មយំ ន ជានាម។ យាវ តស្សា បវត្តិំ ន សុណាម។ តាវ នេវ យុទ្ធំ ទស្សាម, ន រជ្ជ”ន្តិ។ តទា កិរ តំ បវេណិរជ្ជំ អហោសិ។ តតោ កុមារោ “អហំ តស្សា បុត្តោ”តិ វត្វា សេនាបតិអាទីនំ នាមានិ កថេត្វា តថាបិ អសទ្ទហន្តានំ កម្ពលញ្ច មុទ្ទិកញ្ច ទស្សេសិ។ តេ កម្ពលញ្ច មុទ្ទិកញ្ច សញ្ជានិត្វា និក្កង្ខា ហុត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា តំ រជ្ជេ អភិសិញ្ចឹសុ។ អយំ តាវ ឧតេនស្ស ឧប្បត្តិ។

អល្លកប្បរដ្ឋេ បន ទុព្ភិក្ខេ ជីវិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកោ កោតុហលិកោ នាម មនុស្សោ កាបិំ នាម តរុណបុត្តញ្ច កាឡឹ នាម ភរិយញ្ច អាទាយ “កោសម្ពឹ គន្ត្វា ជីវិស្សាមី”តិ បាថេយ្យំ គហេត្វា និក្ខមិ។ “អហិវាតរោគេន មហាជនេ មរន្តេ ទិស្វា និក្ខមី”តិបិ វទន្តិយេវ។ តេ គច្ឆន្តា បាថេយ្យេ បរិក្ខីណេ ខុទាភិភូតា ទារកំ វហិតុំ នាសក្ខឹសុ។ អថ សាមិកោ បជាបតឹ អាហ – “ភទ្ទេ, មយំ ជីវន្តា បុន បុត្តំ លភិស្សាម, ឆឌ្ឌេត្វា នំ គច្ឆាមា”តិ។ មាតុ ហទយំ នាម មុទុកំ ហោតិ។ តស្មា សា អាហ – “នាហំ ជីវន្តមេវ បុត្តំ ឆឌ្ឌេតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ។ “អថ កឹ ករោមា”តិ? “វារេន នំ វហាមា”តិ។ មាតា អត្តនោ វារេ បុប្ផទាមំ វិយ នំ ឧក្ខិបិត្វា ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា អង្កេន វហិត្វា បិតុនោ ទេតិ។ តស្ស តំ គហេត្វា គមនកាលេ ឆាតកតោបិ ពលវតរា វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ សោ បុនប្បុនំ អាហ – “ភទ្ទេ, មយំ ជីវន្តា បុត្តំ លភិស្សាម, ឆឌ្ឌេម ន”ន្តិ។ សាបិ បុនប្បុនំ បដិក្ខិបិត្វា បដិវចនំ នាទាសិ។ ទារកោ វារេន បរិវត្តិយមានោ កិលន្តោ បិតុ ហត្ថេ និទ្ទាយិ។ សោ តស្ស និទ្ទាយនភាវំ ញត្វា មាតរំ បុរតោ កត្វា ឯកស្ស គច្ឆស្ស ហេដ្ឋា បណ្ណសន្ថរេ តំ និបជ្ជាបេត្វា បាយាសិ។ មាតា និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តី បុត្តំ អទិស្វា, “សាមិ, កុហឹ មេ បុត្តោ”តិ បុច្ឆិ។ “ឯកស្ស មេ គច្ឆស្ស ហេដ្ឋា និបជ្ជាបិតោ”តិ។ “សាមិ, មា មំ នាសយិ, បុត្តំ វិនា ជីវិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, អានេហិ មេ បុត្ត”ន្តិ ឧរំ បហរិត្វា បរិទេវិ។ អថ នំ និវត្តិត្វា អានេសិ។ បុត្តោបិ អន្តរាមគ្គេ មតោ ហោតិ។ ឥតិ សោ ឯត្តកេ ឋានេ បុត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា តស្ស និស្សន្ទេន ភវន្តរេ សត្ត វារេ ឆឌ្ឌិតោ។ “បាបកម្មំ នាមេតំ អប្បក”ន្តិ ន អវមញ្ញិតព្ពំ។

តេ គច្ឆន្តា ឯកំ គោបាលកុលំ បាបុណឹសុ។ តំ ទិវសញ្ច គោបាលកស្ស ធេនុមង្គលំ ហោតិ។ គោបាលកស្ស គេហេ និពទ្ធំ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ ភុញ្ជតិ។ សោ តំ ភោជេត្វា មង្គលមកាសិ។ ពហុ បាយាសោ បដិយត្តោ ហោតិ។ គោបាលកោ តេ អាគតេ ទិស្វា, “កុតោ អាគតត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា សព្ពំ បវត្តិំ សុត្វា មុទុជាតិកោ កុលបុត្តោ តេសុ អនុកម្បំ កត្វា ពហុកេន សប្បិនា បាយាសំ ទាបេសិ។ ភរិយា “សាមិ, តយិ ជីវន្តេ អហម្បិ ជីវាមិ នាម, ទីឃរត្តំ ឩនោទរោសិ, យាវទត្ថំ ភុញ្ជាហី”តិ សប្បិញ្ច ទធិញ្ច តទភិមុខញ្ញេវ កត្វា អត្តនា មន្ទសប្បិនា ថោកមេវ ភុញ្ជិ។ ឥតរោ ពហុំ ភុញ្ជិត្វា សត្តដ្ឋទិវសេ ឆាតតាយ អាហារតណ្ហំ ឆិន្ទិតុំ នាសក្ខិ។ គោបាលកោ តេសំ បាយាសំ ទាបេត្វា សយំ ភុញ្ជិតុំ អារភិ។ កោតុហលិកោ តំ ឱលោកេន្តោ និសីទិត្វា ហេដ្ឋាបីឋេ និបន្នាយ សុនខិយា គោបាលកេន វឌ្ឍេត្វា ទិយ្យមានំ បាយាសបិណ្ឌំ ទិស្វា “បុញ្ញា វតាយំ សុនខី, និពទ្ធំ ឯវរូបំ ភោជនំ លភតី”តិ ចិន្តេសិ។ សោ រត្តិភាគេ តំ បាយាសំ ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តោ កាលំ កត្វា តស្សា សុនខិយា កុច្ឆិម្ហិ និព្ពត្តិ។

អថស្ស ភរិយា សរីរកិច្ចំ កត្វា តស្មឹយេវ គេហេ ភតឹ កត្វា តណ្ឌុលនាឡឹ លភិត្វា បចិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេត្វា, “ទាសស្ស វោ បាបុណាតូ”តិ វត្វា ចិន្តេសិ – “មយា ឥធេវ វសិតុំ វដ្ដតិ, និពទ្ធំ, អយ្យោ, ឥធាគច្ឆតិ, ទេយ្យធម្មោ ហោតុ វា, មា វា, ទេវសិកំ វន្ទន្តី វេយ្យាវច្ចំ ករោន្តី ចិត្តំ បសាទេន្តី ពហុំ បុញ្ញំ បសវិស្សាមី”តិ។ សា តត្ថេវ ភតឹ ករោន្តី វសិ។ សាបិ សុនខី ឆដ្ឋេ វា សត្តមេ វា មាសេ ឯកមេវ កុក្កុរំ វិជាយិ។ គោបាលកោ តស្ស ឯកធេនុយា ខីរំ ទាបេសិ។ សោ ន ចិរស្សេវ វឌ្ឍិ។ អថស្ស បច្ចេកពុទ្ធោ ភុញ្ជន្តោ និពទ្ធំ ឯកំ ភត្តបិណ្ឌំ ទេតិ។ សោ ភត្តបិណ្ឌំ និស្សាយ បច្ចេកពុទ្ធេ សិនេហមកាសិ។ គោបាលកោបិ និពទ្ធំ ទ្វេ វារេ បច្ចេកពុទ្ធស្សុបដ្ឋានំ យាតិ។ គច្ឆន្តោបិ អន្តរាមគ្គេ វាឡមិគដ្ឋានេ ទណ្ឌេន គច្ឆេ ច ភូមិញ្ច បហរិត្វា “សុសូ”តិ តិក្ខត្តុំ សទ្ទំ កត្វា វាឡមិគេ បលាបេតិ។ សុនខោបិ តេន សទ្ធឹ គច្ឆតិ។

សោ ឯកទិវសំ បច្ចេកពុទ្ធំ អាហ – “ភន្តេ, យទា មេ ឱកាសោ ន ភវិស្សតិ, តទា ឥមំ សុនខំ បេសេស្សាមិ, តេន សញ្ញាណេន អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ អនោកាសទិវសេ, “គច្ឆ, តាត, អយ្យំ អានេហី”តិ សុនខំ បេសេសិ។ សោ ឯកវចនេនេវ បក្ខន្ទិត្វា សាមិកស្ស គច្ឆបោថនភូមិបោថនដ្ឋានេ តិក្ខត្តុំ ភុស្សិត្វា តេន សទ្ទេន វាឡមិគានំ បលាតភាវំ ញត្វា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា បណ្ណសាលំ បវិសិត្វា និសិន្នស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា បណ្ណសាលទ្វារេ តិក្ខត្តុំ ភុស្សិត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ ជានាបេត្វា ឯកមន្តេ និបជ្ជតិ, បច្ចេកពុទ្ធេ វេលំ សល្លក្ខេត្វា និក្ខន្តេ ភុស្សន្តោ បុរតោ គច្ឆតិ។ អន្តរន្តរា បច្ចេកពុទ្ធោ តំ វីមំសន្តោ អញ្ញំ មគ្គំ បដិបជ្ជតិ។ អថស្ស បុរតោ តិរិយំ ឋត្វា ភុស្សិត្វា ឥតរមគ្គមេវ នំ អារោបេតិ។ អថេកទិវសំ អញ្ញំ មគ្គំ បដិបជ្ជិត្វា តេន បុរតោ តិរិយំ ឋត្វា វារិយមានោបិ អនិវត្តិត្វា សុនខំ បាទេន បហរិត្វា បាយាសិ។ សុនខោ តស្ស អ

និវត្តនភាវំ ញត្វា និវាសនកណ្ណេ ឋំសិត្វា អាកឌ្ឍន្តោ តតរមគ្គមេវ នំ អារោបេសិ។ ឯវំ សោ តស្មិំ ពលវសិនេហំ ឧប្បាទេសិ។

តតោ អបរភាគេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ចីវរំ ជីរិ។ អថស្ស គោបាលកោ ចីវរវត្ថានិ អទាសិ។ តមេនំ បច្ចេកពុទ្ធោ អាហ – “អាវុសោ, ចីវរំ នាម ឯកកេន កាតុំ ទុក្ករំ, ផាសុកដ្ឋានំ គន្ត្វា ការេស្សាមី”តិ។ “ឥធេវ, ភន្តេ, ករោថា”តិ។ “ន សក្កា, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, មា ចិរំ ពហិ វសិត្ថា”តិ។ សុនខោ តេសំ កថំ សុណន្តោវ អដ្ឋាសិ, បច្ចេកពុទ្ធោបិ “តិដ្ឋ, ឧបាសកា”តិ គោបាលកំ និវត្តាបេត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា គន្ធមាទនាភិមុខោ បាយាសិ។ សុនខស្ស តំ អាកាសេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា ភុក្ករិត្វា ឋិតស្ស តស្មិំ ចក្ខុបថំ វិជហន្តេ ហទយំ ផលិត្វា មតោ។ តិរច្ឆានា កិរ នាមេតេ ឧជុជាតិកា ហោន្តិ អកុដិលា។ មនុស្សា បន អញ្ញំ ហទយេន ចិន្តេន្តិ, អញ្ញំ មុខេន កថេន្តិ។ តេនេវាហ – “គហនញ្ហេតំ, ភន្តេ, យទិទំ មនុស្សា, ឧត្តានកញ្ហេតំ, ភន្តេ, យទិទំ បសវោ”តិ (ម. និ. ២.៣)។

ឥតិ សោ តាយ ឧជុចិត្តតាយ អកុដិលតាយ កាលំ កត្វា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវុតោ មហាសម្បត្តិំ អនុភោសិ។ តស្ស កណ្ណមូលេ មន្តយន្តស្ស សទ្ទោ សោឡសយោជនដ្ឋានំ ផរតិ, បកតិកថាសទ្ទោ បន សកលំ ទសយោជនសហស្សំ ទេវនគរំ ឆាទេតិ។ តេនេវស្ស “ឃោសកទេវបុត្តោ”តិ នាមំ អហោសិ។ “កិស្ស បនេស និស្សន្ទោ”តិ។ បច្ចេកពុទ្ធេ បេមេន ភុក្ករណស្ស និស្សន្ទោ។ សោ តត្ថ ន ចិរំ ឋត្វា ចវិ។ ទេវលោកតោ ហិ ទេវបុត្តា អាយុក្ខយេន បុញ្ញក្ខយេន អាហារក្ខយេន កោបេនាតិ ចតូហិ ការណេហិ ចវន្តិ។

តត្ថ យេន ពហុំ បុញ្ញកម្មំ កតំ ហោតិ, សោ ទេវលោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា ឧបរូបរិ និព្ពត្តតិ។ ឯវំ **អាយុក្ខយេន** ចវតិ នាម។ យេន បរិត្តំ បុញ្ញំ កតំ ហោតិ, តស្ស រាជកោដ្ឋាគារេ បក្ខិត្តំ តិចតុនាឡិមត្តំ ធញ្ញំ វិយ អន្តរាវ តំ បុញ្ញំខីយតិ, អន្តរាវ កាលំ ករោតិ ។ ឯវំ **បុញ្ញក្ខយេន** ចវតិ នាម។ អបរោបិ កាមគុណេ បរិភុញ្ជមានោ សតិសម្មោសេន អាហារំ អបរិភុញ្ជិត្វា កិលន្តកាយោ កាលំ ករោតិ។ ឯវំ **អាហារក្ខយេន** ចវតិ នាម។ អបរោបិ បរស្ស សម្បត្តិំ អសហន្តោ កុជ្ឈិត្វា កាលំ ករោតិ។ ឯវំ **កោបេន** ចវតិ នាម។

អយំ បន កាមគុណេ បរិភុញ្ជន្តោ មុដ្ឋស្សតិ ហុត្វា អាហារក្ខយេន ចវិ, ចវិត្វា ច បន កោសម្ពិយំ នគរសោភិនិយា កុច្ឆិម្ហិ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ សាបិ ជាតទិវសេ “កឹ ឯត”ន្តិ ទាសិំ បុច្ឆិត្វា, “បុត្តោ, អយ្យេ”តិ វុត្តេ – “ហន្ទ, ជេ, ឥមំ ទារកំ កត្តរសុប្បេ អារោបេត្វា សង្ការកូដេ ឆឌ្ឌេហី”តិ ឆឌ្ឌាបេសិ។ នគរសោភិនិយោ ហិ ធីតរំ បដិជគ្គន្តិ, ន បុត្តំ។ ធីតរា ហិ តាសំ បវេណិ ឃដីយតិ។ ទារកំ កាកាបិ សុនខាបិ បរិវារេត្វា និសីទឹសុ។ បច្ចេកពុទ្ធេ សិនេហប្បភវស្ស ភុក្ករណស្ស និស្សន្ទេន ឯកោបិ ឧបគន្តុំ ន វិសហិ។ តស្មិំ ខណេ ឯកោ មនុស្សោ ពហិ និក្ខន្តោ តំ កាកសុនខសន្និបាតំ ទិស្វា, “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ គន្ត្វា ទារកំ ទិស្វា បុត្តសិនេហំ បដិលភិត្វា “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ គេហំ នេសិ។ តទា កោសម្ពកសេដ្ឋិ រាជកុលំ គច្ឆន្តោ រាជនិវេសនតោ អាគច្ឆន្តំ បុរោហិតំ ទិស្វា, “កឹ, អាចរិយ, អជ្ជ តេ តិថិករណនក្ខត្តយោគោ ឱលោកិតោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, មហាសេដ្ឋិ, អម្ហាកំ កឹ អញ្ញំ កិច្ចន្តិ? ជនបទស្ស កឹ ភវិស្សតី”តិ? “អញ្ញំ នត្ថិ, ឥមស្មឹ បន នគរេ អជ្ជ ជាតទារកោ ជេដ្ឋកសេដ្ឋិ ភវិស្សតី”តិ។ តទា សេដ្ឋិនោ ភរិយា គរុគព្ភា ហោតិ។ តស្មា សោ សីឃំ គេហំ បុរិសំ បេសេសិ – “គច្ឆ ភណេ, ជានាហិ នំ វិជាតា វា, នោ វា”តិ។ “ន វិជាយតី”តិ សុត្វា រាជានំ ទិស្វាវ វេគេន គេហំ គន្ត្វា កាឡិំ នាម ទាសឹ បក្កោសិត្វា សហស្សំ ទត្វា, “គច្ឆ ជេ, ឥមស្មឹ នគរេ ឧបធារេត្វា សហស្សំ ទត្វា អជ្ជ ជាតទារកំ គណ្ហិត្វា ឯហី”តិ។ សា ឧបធារេន្តី តំ គេហំ គន្ត្វា ទារកំ ទិស្វា, “អយំ ទារកោ កទា ជាតោ”តិ គហបតានី បុច្ឆិត្វា “អជ្ជ ជាតោ”តិ វុត្តេ, “ឥមំ មយ្ហំ ទេហី”តិ ឯកកហាបណំ អាទឹ កត្វា មូលំ វឌ្ឍេន្តី សហស្សំ ទត្វា តំ អានេត្វា សេដ្ឋិនោ ទស្សេសិ។ សេដ្ឋិ “សចេ មេ ធីតា វិជាយិស្សតិ, តាយ នំ សទ្ធិំ និវេសេត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានស្ស សាមិកំ ករិស្សាមិ។ សចេ មេ បុត្តោ វិជាយិស្សតិ, មារេស្សាមិ ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ គេហេ ការេសិ។

អថស្ស ភរិយា កតិបាហច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ សេដ្ឋិ “ឥមស្មឹ អសតិ មម បុត្តោវ សេដ្ឋិដ្ឋានំ លភិស្សតិ, ឥទានេវ តំ មារេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា កាឡិំ អាមន្តេត្វា, “គច្ឆ, ជេ, វជតោ គុន្នំ និក្ខមនវេលាយ វជទ្វារមជ្ឈេ ឥមំ តិរិយំ និបជ្ជាបេហិ, គាវិយោ នំ មទ្ទិត្វា មារេស្សន្តិ, មទ្ទិតាមទ្ទិតភាវំ បនស្ស ញត្វា ឯហី”តិ អាហ។ សា គន្ត្វា គោបាលកេន វជទ្វារេ វិវដមត្តេយេវ តំ តថា និបជ្ជាបេសិ។ គោគណជេដ្ឋកោ ឧសភោ អញ្ញស្មឹ កាលេ សព្ពបច្ឆា និក្ខមន្តោបិ តំ ទិវសំ សព្ពបឋមំ និក្ខមិត្វា ទារកំ ចតុន្នំ បាទានំ អន្តរេ កត្វា អដ្ឋាសិ។ អនេកសតគាវិយោ ឧសភស្ស ទ្វេ បស្សានិ ឃំសន្តិយោ និក្ខមឹសុ។ គោបាលកោបិ “អយំ ឧសភោ បុព្ពេ សព្ពបច្ឆា និក្ខមតិ, អជ្ជ បន សព្ពបឋមំ និក្ខមិត្វា វជទ្វារមជ្ឈេ និច្ចលោវ ឋិតោ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ចិន្តេត្វា គន្ត្វា តស្ស ហេដ្ឋា និបន្នំ ទារកំ ទិស្វា បុត្តសិនេហំ បដិលភិត្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ គេហំ នេសិ។

កាឡី គន្ធា សេដ្ឋិនា បុច្ឆិតា តមត្ថំ អារោចេត្វា, “គច្ឆ, នំ បុន សហស្សំ ទត្វា អានេហី”តិ វុត្តា សហស្សំ ទត្វា បុន អានេត្វា អទាសិ។ អថ នំ អាហ – “អម្ម, កាឡិ ឥមស្មឹ នគរេ បញ្ច សកដសតានិ បច្ចូសកាលេ ឧដ្ឋាយ វាណិជ្ជាយ គច្ឆន្តិ, ត្វំ ឥមំ នេត្វា ចក្កមគ្គេ និបជ្ជាបេហិ, គោណា វា នំ មទ្ទិស្សន្តិ, ចក្កា វា ឆិន្ទិស្សន្តិ, បវត្តិំ ចស្ស ញត្វាវ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ។ សា តំ នេត្វា ចក្កមគ្គេ និបជ្ជាបេសិ។ តទា សាកដិកជេដ្ឋកោ បុរតោ អហោសិ។ អថស្ស គោណា តំ ឋានំ បត្វា ធុរំ ឆឌ្ឌេសុំ, បុនប្បុនំ អារោបេត្វា បាជិយមានាបិ បុរតោ ន គច្ឆឹសុ។ ឯវំ តស្ស តេហិ សទ្ធិំ វាយមន្តស្សេវ អរុណំ ឧដ្ឋហិ។ សោ “កឹ នាមេតំ គោណា ករិំសូ”តិ មគ្គំ ឱលោកេន្តោ ទារកំ ទិស្វា, “ភារិយំ វត មេ កម្ម”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋមានសោ តំ គេហំ នេសិ។

កាឡី គន្ធា សេដ្ឋិនា បុច្ឆិតា តំ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា, “គច្ឆ, នំ បុន សហស្សំ ទត្វា អានេហី”តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ឥទានិ នំ អាមកសុសានំ នេត្វា គច្ឆន្តរេ និបជ្ជាបេហិ, តត្ថ សុនខាទីហិ វា ខាទិតោ, អមនុស្សេហិ វា បហដោ មរិស្សតិ, មាតាមតភាវញ្ចស្ស ជានិត្វាវ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ។ សា តំ នេត្វា តត្ថ និបជ្ជាបេត្វា ឯកមន្តេ អដ្ឋាសិ។ តំ សុនខោ វា កាកោ វា អមនុស្សោ វា ឧបសង្កមិតុំ នាសក្ខិ។ “ននុ ចស្ស នេវ មាតា ន បិតា ន ភាតិកាទីសុ កោចិ រក្ខិតា នាម អត្ថិ, កោ តំ រក្ខតី”តិ? សុនខកាលេ បច្ចេកពុទ្ធេ សិនេហេន បវត្តិតកុក្កុរណមត្តមេវ តំ រក្ខតិ។ អថេកោ អជបាលកោ អនេកសហស្សា អជា គោចរំ នេន្តោ សុសានបស្សេន គច្ឆតិ។ ឯកា អជា បណ្ណានិ ខាទមានា គច្ឆន្តរំ បវិដ្ឋា ទារកំ ទិស្វា ជណ្ណុកេហិ ឋត្វា ទារកស្ស ថនំ អទាសិ, អជបាលកេន “ហេ ហេ”តិ សទ្ទេ កតេបិ ន និក្ខមិ។ សោ “យដ្ឋិយា នំ បហរិត្វា នីហរិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តរំ បវិដ្ឋោ ជណ្ណុកេហិ ឋត្វា ទារកំ ខីរំ បាយន្តិំ អជិំ ទិស្វា ទារកេ បុត្តសិនេហំ បដិលភិត្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ អាទាយ បក្កាមិ។

កាឡី គន្ធា សេដ្ឋិនា បុច្ឆិតា តំ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា, “គច្ឆ, តំ បុន សហស្សំ ទត្វា អានេហី”តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ អថ នំ អាហ – “អម្ម កាឡិ, ឥមំ អាទាយ ចោរបបាតបព្ពតំ អភិរុហិត្វា បបាតេ ខិប, បព្ពតកុច្ឆិយំ បដិហញ្ញមានោ ខណ្ឌាខណ្ឌិកោ ហុត្វា ភូមិយំ បតិស្សតិ, មតាមតភាវញ្ចស្ស ញត្វាវ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ។ សា តំ តត្ថ នេត្វា បព្ពតមត្ថកេ ឋត្វា ខិបិ។ តំ ខោ បន បព្ពតកុច្ឆិំ និស្សាយ មហាវេឡុគុម្ពោ បព្ពតានុសារេនេវ វឌ្ឍិ, តស្ស មត្ថកំ ឃនជាតោ ជិញ្ជុកគុម្ពោ អវត្ថរិ។ ទារកោ បតន្តោ កោជវកេ វិយ តស្មិំ បតិ។ តំ ទិវសញ្ច នឡការជេដ្ឋកស្ស វេឡុពលិ បត្តោ ហោតិ។ សោ បុត្តេន សទ្ធិំ គន្ត្វា តំ វេឡុគុម្ពំ ឆិន្ទិតុំ អារភិ។ តស្មិំ ចលន្តេ ទារកោ សទ្ទមកាសិ។ សោ “ទារកសទ្ទោ វិយា”តិ ឯកេន បស្សេន អភិរុហិត្វា តំ ទិស្វា, “បុត្តោ មេ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋចិត្តោ អាទាយ គតោ។

កាឡី សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តេន បុច្ឆិតា តំ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា, “គច្ឆ, នំ បុន សហស្សំ ទត្វា អានេហី”តិ វុត្តា តថា អកាសិ។ សេដ្ឋិនោ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តស្សេវ ទារកោ វឌ្ឍិតោ “ឃោសកោ”ត្វេវស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ សេដ្ឋិនោ អក្ខិម្ហិ កណ្ដកោ វិយ ខាយិ, ឧជុកំ តំ ឱលោកេតុម្បិ ន វិសហតិ។ អថស្ស មារណូបាយំ ចិន្តេន្តោ អត្តនោ សហាយកស្ស កុម្ភការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “កទា ត្វំ អាវាបំ អាលិម្បេស្សសី”តិ បុច្ឆិត្វា – “ស្វេ”តិ វុត្តេ, “តេន ហិ ឥទំ សហស្សំ គហេត្វា មម ឯកំ កម្មំ ករោហី”តិ អាហ។ “កឹ, សាមី”តិ? “ឯកោ មេ អវជាតបុត្តោ អត្ថិ, តំ តវ សន្តិកំ បេសេស្សាមិ, អថ នំ គហេត្វា គព្ភំ បវេសេត្វា តិខិណាយ វាសិយា ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ឆិន្ទិត្វា ចាដិយំ បក្ខិបិត្វា អាវាបេ បចេយ្យាសិ, ឥទំ តេ សហស្សំ សច្ចការសទិសំ។ ឧត្តរិំ បន តេ កត្តព្ពយុត្តកំ បច្ឆា ករិស្សាមី”តិ។ កុម្ភការោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សេដ្ឋិ បុនទិវសេ ឃោសកំ បក្កោសិត្វា, “ហិយ្យោ មយា កុម្ភការោ ឯកំ កម្មំ អាណត្តោ, ឯហិ, ត្វំ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯវំ វទេហិ – ‘ហិយ្យោ កិរ មេ បិតរា អាណត្តំ កម្មំ និប្ផាទេហី’”តិ បហិណិ។ សោ “សាធូ”តិ អគមាសិ។ តំ តត្ថ គច្ឆន្តំ ឥតរោ សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ទារកេហិ សទ្ធិំ គុឡំ កីឡន្តោ ទិស្វា តំ បក្កោសិត្វា, “កុហឹ គច្ឆសិ ភាតិកា”តិ បុច្ឆិត្វា “បិតុ សាសនំ គហេត្វា កុម្ភការស្ស សន្តិក”ន្តិ វុត្តេ “អហំ តត្ថ គមិស្សាមិ។ ឥមេ មំ ទារកា ពហុំ លក្ខំ ជិនឹសុ, តំ មេ បដិជិនិត្វា ទេហី”តិ អាហ។ “អហំ បិតុ ភាយាមី”តិ។ “មា ភាយិ, ភាតិក, អហំ តំ សាសនំ ហរិស្សាមិ។ ពហូហិ ជិតោ, យាវាហំ អាគច្ឆាមិ, តាវ មេ លក្ខំ បដិជិនា”តិ។

ឃោសកោ កិរ គុឡកីឡាយ ឆេកោ, តេន នំ ឯវំ និពន្ធិ។ សោបិ តំ “តេន ហិ គន្ត្វា កុម្ភការំ វទេហិ – ‘បិតរា កិរ មេ ហិយ្យោ ឯកំ កម្មំ អាណត្តំ, តំ និប្ផាទេហី’”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តថា អវចៈ។ អថ នំ កុម្ភការោ សេដ្ឋិនា វុត្តនិយាមេនេវ មារេត្វា អាវាបេ ខិបិ។ ឃោសកោបិ ទិវសភាគំ កីឡិត្វា សាយន្ហសមយេ គេហំ គន្ត្វា “កឹ, តាត, ន គតោសី”តិ វុត្តេ អត្តនោ អគតការណញ្ច កនិដ្ឋស្ស គតការណញ្ច អារោចេសិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ “អហំ ធី”តិ មហាវិរវំ វិរវិត្វា សកលសរីរេ បក្កុថិតលោហិតោ វិយ ហុត្វា, “អម្ភោ, កុម្ភការ, មា មំ នាសយិ, មា មំ នាសយី”តិ ពាហា បគ្គយ្ហ កន្ទន្តោ តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ កុម្ភការោ តំ តថា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “សាមិ, មា សទ្ទំ ករិ, កម្មំ តេ និប្ផន្ន”ន្តិ អាហ។ សោ បព្ពតេន វិយ មហន្តេន សោកេន អវត្ថដោ ហុត្វា អនប្បកំ ទោមនស្សំ បដិសំវេទេសិ។ យថា តំ អប្បទុដ្ឋស្ស បទុស្សមានោ។ តេនាហ ភគវា –

“យោ ទណ្ឌេន អទណ្ឌេសុ, អប្បទុដ្ឋេសុ ទុស្សតិ;
ទសន្នមញ្ញតរំ ឋានំ, ខិប្បមេវ និគច្ឆតិ។

“វេទនំ ផរុសំ ជានឹ, សរីរស្ស ច ភេទនំ;
គរុកំ វាបិ អាពាធំ, ចិត្តក្ខេបញ្ច បាបុណេ។

“រាជតោ វា ឧបសគ្គំ, អព្ភក្ខានញ្ច ទារុណំ;
បរិក្ខយញ្ច ញាតីនំ, ភោគានញ្ច បភង្គុរំ។

“អថ វាស្ស អគារានិ, អគ្គិ ឌហតិ បាវកោ;
កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, និរយំ សោបបជ្ជតី”តិ។ (ធ. ប. ១៣៧-១៤០);

ឯវំ សន្តេបិ បុន នំ សេដ្ឋិ ឧជុកំ ឱលោកេតុំ ន សក្កោតិ។ “កិន្តិ នំ មារេយ្យ”ន្តិ ចិន្តេន្តោ, “មម គាមសតេ អាយុត្តកស្ស សន្តិកំ បេសេត្វា មារេស្សាមី”តិ ឧបាយំ ទិស្វា, “អយំ មេ អវជាតបុត្តោ, ឥមំ មារេត្វា វច្ចកូបេ ខិបតុ, ឯវំ កតេ អហំ មាតុលស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ តស្ស បណ្ណំ លិខិត្វា, “តាត ឃោសក, អម្ហាកំ គាមសតេ អាយុត្តកោ អត្ថិ, ឥមំ បណ្ណំ ហរិត្វា តស្ស ទេហី”តិ វត្វា បណ្ណំ តស្ស ទុស្សន្តេ ពន្ធិ។ សោ បន អក្ខរសមយំ ន ជានាតិ។ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ ហិ នំ មារាបេន្តោវ សេដ្ឋិ មារេតុំ នាសក្ខិ, កឹ អក្ខរសមយំ សិក្ខាបេស្សតិ? ឥតិ សោ អត្តនោ មារាបនបណ្ណមេវ ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា និក្ខមន្តោ អាហ – “បាថេយ្យំ មេ, តាត, នត្ថី”តិ។ “បាថេយ្យេន តេ កម្មំ នត្ថិ, អន្តរាមគ្គេ ‘អសុកគាមេ នាម មមសហាយកោ សេដ្ឋិ អត្ថិ, តស្ស ឃរេ បាតរាសំ កត្វា បុរតោ គច្ឆាហី’”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បិតរំ វន្ទិត្វា និក្ខន្តោ តំ គាមំ បត្វា សេដ្ឋិស្ស ឃរំ បុច្ឆិត្វា គន្ត្វា សេដ្ឋិជាយំ បស្សិ។ “ត្វំ កុតោ អាគតោសី”តិ ច វុត្តេ, “អន្តោនគរតោ”តិ អាហ។ “កស្ស បុត្តោសី”តិ? “តុម្ហាកំ សហាយកសេដ្ឋិនោ, អម្មា”តិ។ “ត្វំសិ ឃោសកោ នាមា”តិ? “អាម, អម្មា”តិ។ តស្សា សហ ទស្សនេនេវ តស្មឹ បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ជិ។ សេដ្ឋិនោ បនេកា ធីតា អត្ថិ បន្នរសសោឡសវស្សុទ្ទេសិកា អភិរូបា បាសាទិកា, តំ រក្ខិតុំ ឯកមេវ បេសនការិកំ ទាសឹ ទត្វា សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ សិរិគព្ភេ វសាបេន្តិ។ សេដ្ឋិធីតា តស្មឹ ខណេ តំ ទាសឹ អន្តរាបណំ បេសេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិជាយា ទិស្វា, “កុហឹ គច្ឆសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “អយ្យធីតាយ បេសនេនា”តិ វុត្តេ “ឥតោ តាវ ឯហិ, តិដ្ឋតុ បេសនំ, បុត្តស្ស មេ បីឋកំ អត្ថរិត្វា បាទេ ធោវិត្វា តេលំ មក្ខិត្វា សយនំ អត្ថរិត្វា ទេហិ, បច្ឆា បេសនំ ករិស្សសី”តិ អាហ។ សា តថា អកាសិ។

អថ នំ ចិរេនាគតំ សេដ្ឋិធីតា សន្តជ្ជេសិ។ អថ នំ សា អាហ – “មា មេ កុជ្ឈិ, សេដ្ឋិបុត្តោ ឃោសកោ អាគតោ, តស្ស ឥទញ្ចិទញ្ច កត្វា តត្ថ គន្ត្វា អាគតាម្ហី”តិ។ សេដ្ឋិធីតាយ “សេដ្ឋិបុត្តោ ឃោសកោ”តិ នាមំ សុត្វាវ បេមំ ឆវិយាទីនិ ឆិន្ទិត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច ឋិតំ។ កោតុហលកាលស្មិញ្ហិ សា តស្ស បជាបតី ហុត្វា នាឡិកោទនំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស អទាសិ, តស្សានុភាវេនាគន្ត្វា ឥមស្មឹ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តា។ ឥតិ តំ សោ បុព្ពសិនេហោ អវត្ថរិត្វា គណ្ហិ។ តេនាហ ភគវា –

“បុព្ពេវ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នហិតេន វា;
ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោទកេ”តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

អថ នំ បុច្ឆិ – “កុហឹ សោ, អម្មា”តិ? “សយនេ និបន្នោ និទ្ទាយតី”តិ។ “អត្ថិ បនស្ស ហត្ថេ កិញ្ចី”តិ? “ទុស្សន្តេ បណ្ណំ អត្ថី”តិ។ សា “កឹ បណ្ណំ នុ ខោ ឯត”ន្តិ តស្មឹ និទ្ទាយន្តេ មាតាបិតូនំ អញ្ញវិហិតតាយ អបស្សន្តានំ ឱតរិត្វា សមីបំ គន្ត្វា តំ បណ្ណំ មោចេត្វា អាទាយ អត្តនោ គព្ភំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ វាតបានំ វិវរិត្វា អក្ខរសមយេ កុសលតាយ បណ្ណំ វាចេត្វា, “អហោ វត ពាលោ, អត្តនោ មរណបណ្ណំ ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា វិចរតិ, សចេ មយា ន ទិដ្ឋំ អស្ស, នត្ថិស្ស ជីវិត”ន្តិ តំ បណ្ណំ ផាលេត្វា សេដ្ឋិស្ស វចនេន អបរំ បណ្ណំ លិខិ – “អយំ មម បុត្តោ ឃោសកោ នាម, គាមសតតោ បណ្ណាការំ អាហរាបេត្វា ឥមស្ស ជនបទសេដ្ឋិនោ ធីតរា សទ្ធឹ មង្គលំ កត្វា អត្តនោ វសនគាមស្ស មជ្ឈេ ទ្វិភូមកំ គេហំ ការេត្វា បាការបរិក្ខេបេន ចេវ បុរិសគុត្តិយា ច សុសំវិហិតារក្ខំ ករោតុ, មយ្ហញ្ច ‘ឥទញ្ចិទញ្ច មយា កត’ន្តិ សាសនំ បេសេតុ, ឯវំ កតេ អហំ មាតុលស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ បច្ឆា ជានិស្សាមី”តិ, លិខិត្វា ច បន សង្ឃរិត្វា ឱតរិត្វា ទុស្សន្តេយេវស្ស ពន្ធិ។

សោ ទិវសភាគំ និទ្ទាយិត្វា ឧដ្ឋាយ ភុញ្ជិត្វា បក្កាមិ។ បុនទិវសេ បាតោវ តំ គាមំ គន្ត្វា អាយុត្តកំ គាមកិច្ចំ ករោន្តំយេវ បស្សិ។ សោ តំ ទិស្វា, “កឹ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “បិតរា មេ តុម្ហាកំ បណ្ណំ បេសិត”ន្តិ។ “កឹ បណ្ណំ, តាត, អាហរា”តិ បណ្ណំ គហេត្វា វាចេត្វា តុដ្ឋមានសោ “បស្សថ, ភោ, មម សាមិនោ មយិ សិនេហំ កត្វា ជេដ្ឋបុត្តស្ស

មេ មង្គលំ ករោតូ”តិ មម សន្តិកំ បហិណិ។ “សីឃំ ទារុអាទីនិ អាហរថា”តិ គហបតិកេ វត្វា គាមមជ្ឈេ វុត្តុប ការំ គេហំ ការាបេត្វា គាមសតតោ បណ្ណាការំ អាហរាបេត្វា ជនបទសេដ្ឋិនោ សន្តិកា ធីតរំ អានេត្វា មង្គលំ ក ត្វា សេដ្ឋិស្ស សាសនំ បហិណិ “ឥទញ្ចិទញ្ច មយា កត”ន្តិ។

តំ សុត្វា សេដ្ឋិនោ “យំ ការេមិ, តំ ន ហោតិ; យំ ន ការេមិ, តទេវ ហោតី”តិ មហន្តំ ទោមនស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ បុត្តសោកេន សទ្ធឹ សោ សោកោ ឯកតោ ហុត្វា កុច្ឆិឌាហំ ឧប្បាទេត្វា អតិសារំ ជនេសិ។ សេដ្ឋិធីតាបិ “សចេ កោចិ សេដ្ឋិនោ សន្តិកា អាគច្ឆតិ, មម អកថេត្វា សេដ្ឋិបុត្តស្ស បឋមតរំ មា កថយិត្ថា”តិ ជនេ អាណាបេសិ។ សេដ្ឋិបិ ខោ “ទានិ តំ ទុដ្ឋបុត្តំ មម សាបតេយ្យស្ស សាមិកំ ន ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកំ អាយុត្តកំ អាហ – “មាតុល, បុត្តំ មេ ទដ្ឋុកាមោម្ហិ, ឯកំ បាទមូលិកំ បេសេត្វា មម បុត្តំ បក្កោសាបេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វា បណ្ណំ ទត្វា ឯកំ បុរិសំ បេសេសិ។ សេដ្ឋិធីតាបិ តស្ស អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋិតភាវំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា, “កឹ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ សោ អាហ – “សេដ្ឋិ គិលានោ, បុត្តំ បស្សិតុំ បក្កោសាបេសិ, អយ្យេ”តិ។ “កឹ, តាត, ពលវា, ទុព្ពលោ”តិ? “ពលវា តាវ, អាហារំ ភុញ្ជតិយេវ, អយ្យេ”តិ។ សា សេដ្ឋិបុត្តំ អជានាបេត្វាវ តស្ស និវេសនញ្ច បរិព្ពយញ្ច ទាបេត្វា “មយា បេសិតកាលេ គមិស្សសិ, អច្ឆស្សុ តាវា”តិ អាហ។ សេដ្ឋិ បុន អាយុត្តកំ អវច, “កឹ, មាតុល, ន តេ មម បុត្តស្ស សន្តិកំ បហិត”ន្តិ? “បហិតំ, សាមិ, គតបុរិសោ ន តាវ ឯតី”តិ។ “តេន ហិ បុន អបរំ បេសេហី”តិ។ សោ បេសេសិ។ សេដ្ឋិធីតា តស្មិម្បិ តថេវ បដិបជ្ជិ។ អថ សេដ្ឋិនោ រោគោ ពលវា ជាតោ, ឯកំ ភាជនំ បវិសតិ, ឯកំ និក្ខមតិ។ បុន សេដ្ឋិ អាយុត្តកំ បុច្ឆិ – “កឹ, មាតុល, ន តេ មម បុត្តស្ស សន្តិកំ បហិត”ន្តិ? “បហិតំ, សាមិ, គតបុរិសោ ន តាវ ឯតី”តិ។ “តេន ហិ បុន អបរំ បេសេហី”តិ។ សោ បេសេសិ។ សេដ្ឋិធីតា តតិយវារេ អាគតម្បិ តំ បវត្តឹ បុច្ឆិ។ សោ “ពាឡ្ហគិលានោ, អយ្យេ, សេដ្ឋិ អាហារំ បច្ឆិន្ទិត្វា មច្ចុប រាយណោ ជាតោ, ឯកំ ភាជនំ និក្ខមតិ , ឯកំ បវិសតី”តិ អាហ។ សេដ្ឋិធីតា “ឥទានិ គន្តុំ កាលោ”តិ សេដ្ឋិ បុត្តស្ស “បិតា តេ កិរ គិលានោ”តិ អារោចេត្វា “កឹ វទេសិ ភទ្ទេ”តិ វុត្តេ “អផាសុកមស្ស, សាមី”តិ អាហ។ “ឥ ទានិ កឹ កាតព្ព”ន្តិ។ សាមិ? “គាមសតតោ វុដ្ឋានកបណ្ណាការំ អាទាយ គន្ត្វា បស្សិស្សាម ន”ន្តិ។ សោ “សាធូ”តិ បណ្ណាការំ អាហរាបេត្វា សកដេហិ អាទាយ បក្កាមិ។

អថ នំ សា “បិតា តេ ទុព្ពលោ, ឯត្តកំ បណ្ណាការំ គហេត្វា គច្ឆន្តានំ បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, ឯតំ និវត្តាបេហី”តិ វត្វា តំ សព្ពំ អត្តនោ កុលគេហំ បេសេត្វា បុន តំ អាហ – “សាមិ, ត្វំ អត្តនោ បិតុ បាទបស្សេ តិដ្ឋេយ្យាសិ, អហំ ឧស្សីសកបស្សេ ឋស្សាមី”តិ។ គេហំ បវិសមានាយេវ ច “គេហស្ស បុរតោ ច បច្ឆតោ ច អារក្ខំ គណ្ហថា”តិ អត្តនោ បុរិសេ អាណាបេសិ។ បវិដ្ឋកាលេ បន សេដ្ឋិបុត្តោ បិតុ បាទបស្សេ អដ្ឋាសិ, ឥតរា ឧស្សីសកបស្សេ។

តស្មឹ ខណេ សេដ្ឋិ ឧត្តានកោ និបន្នោ ហោតិ។ អាយុត្តកោ បន តស្ស បាទេ បរិមជ្ជន្តោ “បុត្តោ តេ, សាមិ, អាគតោ”តិ អាហ។ “កុហឹ សោ”តិ? “ឯស បាទមូលេ ឋិតោ”តិ។ អថ នំ ទិស្វា អាយកម្មិកំ បក្កោសាបេត្វា, “មម គេហេ កិត្តកំ ធន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, ធនស្សេវ ចត្តាលីសកោដិយោ, ឧបភោគបរិភោគភណ្ឌានំ បន វនគាមក្ខេត្តទ្វិបទចតុប្បទយានវាហនានញ្ច អយញ្ច អយញ្ច បរិច្ឆេទោ”តិ វុត្តេ, “អហំ ឯត្តកំ ធនំ មម បុត្តស្ស ឃោសកស្ស ន ទេមី”តិ វត្តុកាមោ “ទេមី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិធីតា “អយំ បុន កថេន្តោ អញ្ញំ កិញ្ចិ កថេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា សោកាតុរា វិយ កេសេ វិកិរិត្វា រោទមានា “កឹ នាមេតំ, តាត, វទេថ, ឥទម្បិ នាម វោ វចនំ សុណោម, អលក្ខិកា វតម្ហា”តិ វត្វា មត្ថកេន នំ ឧរមជ្ឈេ បហរន្តី បតិត្វា យថា បុន វត្តុំ ន សក្កោតិ, តថាស្ស ឧរមជ្ឈេ មត្ថកេន ឃំសេន្តី អារោទនំ ទស្សេសិ។ សេដ្ឋិ តំខណញ្ញេវ កាលមកាសិ។ “សេដ្ឋិ មតោ”តិ គន្ត្វា ឧតេនស្ស រញ្ញោ អារោចយិំសុ។ រាជា តស្ស សរីរកិច្ចំ ការាបេត្វា, “អត្ថិ បនស្ស បុត្តោ វា ធីតា វា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ឃោសកោ នាម តស្ស បុត្តោ, សព្ពំ សាបតេយ្យំ តស្ស និយ្យាទេត្វាវ មតោ, ទេវា”តិ។

រាជា អបរភាគេ សេដ្ឋិបុត្តំ បក្កោសាបេសិ។ តស្មិញ្ច ទិវសេ ទេវោ វស្សិ។ រាជង្គណេ តត្ថ តត្ថ ឧទកំ សណ្ឋាតិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ “រាជានំ បស្សិស្សាមី”តិ បាយាសិ។ រាជា វាតបានំ វិវរិត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ឱលោកេន្តោ រាជង្គណេ ឧទកំ លង្ឃិត្វា អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឋិតំ “ត្វំ ឃោសកោ នាម, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ទេវា”តិ វុត្តេ “បិតា មេ មតោតិ មា សោចិ, តវ បេត្តិកំ សេដ្ឋិដ្ឋានំ តុយ្ហមេវ ទស្សាមី”តិ តំ សមស្សាសេត្វា “គច្ឆ, តាតា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ រាជា គច្ឆន្តញ្ច នំ ឱលោកេន្តោវ អដ្ឋាសិ។ សោ អាគមនកាលេ លង្ឃិតំ ឧទកំ គមនកាលេ ឱតរិត្វា សណិកំ អគមាសិ។ អថ នំ រាជា តតោវ បក្កោសាបេត្វា, “កឹ នុ ខោ, តាត, ត្វំ មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ ឧទកំ លង្ឃិត្វា អាគម្ម គច្ឆន្តោ ឱតរិត្វា សណិកំ គច្ឆសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ទេវ, អហំ តស្មឹ ខណេ កុមារកោ, កីឡនកាលោ នាម, សោ ឥទានិ បន មេ ទេវេន ឋានន្តរំ បដិស្សុតំ។ តស្មា យថា បុរេ អចរិត្វា ឥទានិ សន្និសិន្នេន ហុត្វា ចរិតុំ វដ្ដតី”តិ។ តំ សុត្វា រាជា “ធិតិមាយំ បុរិសោ, ឥទានេវស្ស ឋានន្តរំ ទស្សាមី”តិ បិតរា ភុត្តំ ភោគំ ទត្វា សព្ពសតេន សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ។

សោ រថេ ឋត្វា នគរំ បទក្ខិណំ អកាសិ។ ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ កម្បតិ។ សេដ្ឋិធីតា កាឡិទាសិយា សទ្ធឹ មន្តយមានា និសិន្នា “អម្ម កាឡិ, បុត្តស្ស តេ ឯត្តិកា សម្បត្តិ មំ និស្សាយ ឧប្បន្នា”តិ អាហ។ “កឹ ការណា, អម្មា”តិ? “អយញ្ហិ អត្តនោ មរណបណ្ណំ ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា អម្ហាកំ ឃរំ អាគតោ, អថស្ស មយា តំ បណ្ណំ ផាលេត្វា មយា សទ្ធឹ មង្គលករណត្ថាយ អញ្ញំ បណ្ណំ លិខិត្វា ឯត្តកំ កាលំ តត្ថ អារក្ខោ កតោ”តិ។ “អម្ម, ត្វំ ឯត្តកំ បស្សសិ, ឥមំ បន សេដ្ឋិ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ មារេតុកាមោ មារេតុំ នាសក្ខិ, កេវលំ ឥមំ និស្សាយ ពហុំ ធនំ ខីយី”តិ។ “អម្ម, អតិភារិយំ វត សេដ្ឋិនា កត”ន្តិ។ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា គេហំ បវិសន្តំ បន នំ ទិស្វា, “អយំ ឯត្តិកា សម្បត្តិ មំ និស្សាយ ឧប្បន្នា”តិ ហសិតំ អកាសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិបុត្តោ ទិស្វា, “កឹ ការណា ហសី”តិ បុច្ឆិ។ “ឯកំ ការណំ និស្សាយា”តិ។ “កថេហិ ន”ន្តិ? “សា ន កថេសិ”។ សោ “សចេ ន កថេស្សសិ, ទ្វិធា តំ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ តជ្ជេត្វា អសឹ និក្កឌ្ឍិ។ សា “អយំ ឯត្តិកា សម្បត្តិ តយា មំ និស្សាយ លទ្ធាតិ ចិន្តេត្វា ហសិត”ន្តិ អាហ។ “យទិ មម បិតរា អត្តនោ សន្តកំ មយ្ហំ និយ្យាទិតំ, ត្វំ ឯត្ថ កឹ ហោសី”តិ? សោ កិរ ឯត្តកំ កាលំ កិញ្ចិ ន ជានាតិ, តេនស្សា វចនំ ន សទ្ទហិ។ អថស្ស សា “តុម្ហាកំ បិតរា មរណបណ្ណំ ទត្វា បេសិតា, តុម្ហេ មយា ឥទញ្ចិទញ្ច កត្វា រក្ខិតា”តិ សព្ពំ កថេសិ។ “ត្វំ អភូតំ កថេសី”តិ អសទ្ទហន្តោ “មាតរំ កាឡឹ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ឯវំ កិរ, អម្មា”តិ។ “អាម, តាត, ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ តំ មារេតុកាមោ មារេតុំ អសក្កោន្តោ តំ និស្សាយ ពហុំ ធនំ ខីយិ, សត្តសុ ឋានេសុ ត្វំ មរណតោ មុត្តោ, ឥទានិ ភោគគាមតោ អាគម្ម សព្ពសតេន សទ្ធឹ សេដ្ឋិដ្ឋានំ បត្តោ”តិ។ សោ តំ សុត្វា “ភារិយំ វត កម្មំ, ឯវរូបា ខោ បន មរណា មុត្តស្ស មម បមាទជីវិតំ ជីវិតុំ អយុត្តំ, អប្បមត្តោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទេវសិកំ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា អទ្ធិកកបណាទីនំ ទានំ បដ្ឋបេសិ។ មិត្តោ នាមស្ស កុដុម្ពិកោ ទានព្យាវដោ អហោសិ។ អយំ ឃោសកសេដ្ឋិនោ ឧប្បត្តិ។

តស្មឹ បន កាលេ ភទ្ទវតីនគរេ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិ នាម ឃោសកសេដ្ឋិនោ អទិដ្ឋបុព្ពសហាយកោ អហោសិ។ ភទ្ទវតីនគរតោ អាគតានំ វាណិជានំ សន្តិកេ ឃោសកសេដ្ឋិ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ សម្បត្តិញ្ច វយប្បទេសញ្ច សុត្វា តេន សទ្ធឹ សហាយកភាវំ ឥច្ឆន្តោ បណ្ណាការំ បេសេសិ។ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិបិ កោសម្ពិតោ អាគតានំ វាណិជានំ សន្តិកេ ឃោសកសេដ្ឋិនោ សម្បត្តិញ្ច វយប្បទេសញ្ច សុត្វា តេន សទ្ធឹ សហាយកភាវំ ឥច្ឆន្តោ បណ្ណាការំ បេសេសិ។ ឯវំ តេ អញ្ញមញ្ញំ អទិដ្ឋបុព្ពសហាយកា ហុត្វា វសឹសុ។ អបរភាគេ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ គេហេ អហិវាតរោគោ បតិតោ។ តស្មឹ បតិតេ បឋមំ មក្ខិកា មរន្តិ, តតោ អនុក្កមេនេវ កីដា មូសិកា កុក្កុដា សូករា គាវោ ទាសី ទាសា សព្ពបច្ឆា ឃរមានុសកាបិ មរន្តិ។ តេសុ យេ ភិត្តឹ ភិន្ទិត្វា បលាយន្តិ, តេ ជីវិតំ លភន្តិ, តទា បន សេដ្ឋិ ច ភរិយា ច ធីតា ចស្ស តថា បលាយិត្វា ឃោសកសេដ្ឋឹ បស្សិតុំ បត្ថេន្តា កោសម្ពិមគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។ តេ អន្តរាមគ្គេយេវ ខីណបាថេយ្យា វាតាតបេន ចេវ ខុប្បិបាសាហិ ច កិលន្តសរីរា កិច្ឆេន កោសម្ពឹ បត្វា ឧទកផាសុកដ្ឋានេ ឋត្វា ន្ហត្វា នគរទ្វារេ ឯកំ សាលំ បវិសឹសុ។

តតោ សេដ្ឋិ ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, ឥមិនា នីហារេន គច្ឆន្តា វិជាតមាតុយាបិ អមនាបា ហោន្តិ, សហាយកោ កិរ មេ អទ្ធិកកបណាទីនំ ទេវសិកំ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ទានំ ទាបេសិ។ តត្ថ ធីតរំ បេសេត្វា អាហារំ អាហរាបេត្វា ឯកាហំ ទ្វីហំ ឥធេវ សរីរំ សន្តប្បេត្វា សហាយកំ បស្សិស្សាមា”តិ។ សា “សាធុ, សាមី”តិ។ តេ សាលាយមេវ វសឹសុ។ បុនទិវសេ កាលេ អារោចិតេ កបណទ្ធិកាទីសុ អាហារត្ថាយ គច្ឆន្តេសុ មាតាបិតរោ, “អម្ម, គន្ត្វា អម្ហាកំ អាហារំ អាហរា”តិ ធីតរំ បេសយឹសុ។ មហាភោគកុលស្ស ធីតា វិបត្តិយា អច្ឆិន្នលជ្ជិតាយ អលជ្ជមានា បាតឹ គហេត្វា កបណជនេន សទ្ធឹ អាហារត្ថាយ គន្ត្វា “កតិ បដិវីសេ គណ្ហិស្សសិ, អម្មា”តិ បុដ្ឋា ច បន “តយោ”តិ អាហ។ អថស្សា តយោ បដិវីសេ អទាសិ។ តាយ ភត្តេ អាហដេ តយោបិ ឯកតោ ភុញ្ជិតុំ និសីទឹសុ។

អថ មាតាធីតរោ សេដ្ឋឹ អាហំសុ – “សាមិ, វិបត្តិ នាម មហាកុលានម្បិ ឧប្បជ្ជតិ, មា អម្ហេ ឱលោកេត្វា ភុញ្ជ, មា ចិន្តយី”តិ។ ឥតិ នំ នានប្បការេហិ យាចិត្វា ភោជេសុំ។ សោ ភុញ្ជិត្វា អាហារំ ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តោ អរុណេ ឧគ្គច្ឆន្តេ កាលមកាសិ។ មាតាធីតរោ នានប្បការេហិ បរិទេវិត្វា រោទឹសុ។ កុមារិកា បុនទិវសេ រោទមានា អាហារត្ថាយ គន្ត្វា, “កតិ បដិវីសេ គណ្ហិស្សសី”តិ វុត្តា, “ទ្វេ”តិ វត្វា អាហារំ អាហរិត្វា មាតរំ យាចិត្វា ភោជេសិ។ សាបិ តាយ យាចិយមានា ភុញ្ជិត្វា អាហារំ ជីរាបេតុំ អសក្កោន្តី តំ ទិវសមេវ កាលមកាសិ។ កុមារិកា ឯកិកាវ រោទិត្វា បរិទេវិត្វា តាយ ទុក្ខុប្បត្តិយា អតិវិយ សញ្ជាតឆាតកទុក្ខា បុនទិវសេ យាចកេហិ សទ្ធឹ រោទន្តី អាហារត្ថាយ គន្ត្វា, “កតិ បដិវីសេ គណ្ហិស្សសិ, អម្មា”តិ វុត្តា “ឯក”ន្តិ អាហ។ មិត្តកុដុម្ពិកោ តំ តយោ ទិវសេ ភត្តំ គណ្ហន្តឹ សញ្ជានាតិ, តេន តំ “អបេហិ នស្ស, វសលិ, អជ្ជ តាវ កុច្ឆិប្បមាណំ អញ្ញាសី”តិ អាហ។ ហិរោត្តប្បសម្បន្នា កុលធីតា បច្ឆោរស្មឹ សត្តិបហារំ វិយ វណេ ខារោទកសេចនកំ វិយ ច បត្វា “កឹ, សាមី”តិ អាហ។ “តយា បុរេ តយោ កោដ្ឋាសា គហិតា, ហិយ្យោ ទ្វេ, អជ្ជ ឯកំ គណ្ហាសិ។ អជ្ជ តេ អត្តនោ កុច្ឆិប្បមាណំ ញាត”ន្តិ។ “មា មំ, សាមិ, ‘អត្តនោវ អត្ថាយ គណ្ហី’តិ មញ្ញិត្ថា”តិ។ “អថ កស្មា ឯវំ គណ្ហី”តិ? “បុរេ តយោ ជនា អហុម្ហ, សាមិ, ហិយ្យោ ទ្វេ, អជ្ជ ឯកិកាវ ជាតាម្ហី”តិ។ សោ “កេន ការណេនា”តិ បុច្ឆិត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ តាយ កថិតំ សព្ពំ បវត្តឹ សុត្វា អស្សូនិ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ សញ្ជាតពលវទោមនស្សោ ហុត្វា, “អម្ម, ឯវំ សន្តេ មា

ចិន្តយិ, ត្វំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ ធីតា អជ្ជកាលតោ បដ្ឋាយ មម ធីតាយេវ នាមា”តិ វត្វា សីសេ ចុម្ពិត្វា យរំ នេត្វា អត្តនោ ជេដ្ឋធីតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។

សា ទានគ្គេ ឧច្ចាសទ្ទំ មហាសទ្ទំ សុត្វា, “តាត, កស្មា ឯតំ ជនំ និស្សទ្ទំ កត្វា ទានំ ន ទេថា”តិ អាហ។ “ន សក្កា កាតុំ, អម្មា”តិ។ “សក្កា, តាតា”តិ។ “កថំ សក្កា, អម្មា”តិ? “តាត ទានគ្គំ បរិក្ខិបិត្វា ឯកេកស្សេវ បវេសនប្បមាណេន ទ្វេ ទ្វារានិ យោជេត្វា, ‘ឯកេន ទ្វារេន បវិសិត្វា ឯកេន និក្ខមថា’តិ វទេថ, ឯវំ និស្សទ្ទា ហុត្វាវ គណ្ហិស្សន្តី”តិ។ សោ តំ សុត្វា, “ភទ្ទកោវ, អម្ម, ឧបាយោ”តិ តថា ការេសិ។ សាបិ បុព្ពេ សាមា នាម។ វតិយា បន ការិតត្តា **សាមាវតី** នាម ជាតា។ តតោ បដ្ឋាយ ទានគ្គេ កោលាហលំ បច្ឆិន្នំ។ ឃោសកសេដ្ឋិ បុព្ពេ តំ សទ្ទំ សុណន្តោ “មយ្ហំ ទានគ្គេ សទ្ទោ”តិ តុស្សតិ។ ទ្វីហតីហំ បន សទ្ទំ អសុណន្តោ មិត្តកុដុម្ពិកំ អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគតំ បុច្ឆិ – “ទិយ្យតិ កបណទ្ធិកាទីនំ ទាន”ន្តិ? “អាម, សាមី”តិ។ “អថ កិំ ទ្វីហតីហំ សទ្ទោ ន សុយ្យតី”តិ? “យថា និស្សទ្ទា ហុត្វា គណ្ហន្តិ, តថា មេ ឧបាយោ កតោ”តិ។ “អថ បុព្ពេវ កស្មា នាកាសី”តិ? “អជាននតាយ, សាមី”តិ។ “ឥទានិ កថំ តេ ញាតោ”តិ? “ធីតរា មេ អក្ខាតោ, សាមី”តិ។ មយ្ហំ អវិទិតា “តវ ធីតា នាម អត្ថី”តិ។ សោ អហិវាតរោគុប្បត្តិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ ភទ្ទវតិយសេដ្ឋិនោ បវត្តិំ អាចិក្ខិត្វា តស្សា អត្តនោ ជេដ្ឋធីតុដ្ឋានេ ឋបិតភាវំ អារោចេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “ឯវំ សន្តេ មម កស្មា ន កថេសិ, មម សហាយកស្ស ធីតា មម ធីតា នាមា”តិ តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “អម្ម, សេដ្ឋិនោ ធីតាសី”តិ? “អាម, តាតា”តិ។ “តេន ហិ មា ចិន្តយិ, ត្វំ មម ធីតាសី”តិ តំ សីសេ ចុម្ពិត្វា បរិវារត្ថាយ តស្សា បញ្ច ឥត្ថិសតានិ ទត្វា តំ អត្តនោ ជេដ្ឋធីតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។

អថេកទិវសំ តស្មិំ នគរេ នក្ខត្តំ សង្ឃុដ្ឋំ ហោតិ។ តស្មិំ បន នក្ខត្តេ ពហិ អនិក្ខមនកា កុលធីតរោបិ អត្តនោ បរិវារេន សទ្ធិំ បទសាវ នទិំ គន្ត្វា ន្ហាយន្តិ។ តស្មា តំ ទិវសំ សាមាវតីបិ បញ្ចហិ ឥត្ថិសតេហិ បរិវារិតា រាជង្គណេនេវ ន្ហាយិតុំ អគមាសិ។ ឧតេនោ សីហបញ្ជរេ ឋិតោ តំ ទិស្វា “កស្សិមា នាដកិត្ថិយោ”តិ បុច្ឆិ។ “ន កស្សចិ នាដកិត្ថិយោ, ទេវា”តិ។ “អថ កស្ស ធីតរោ”តិ? “ឃោសកសេដ្ឋិនោ ធីតា ទេវ, សាមាវតី នាមេសា”តិ។ សោ ទិស្វាវ ឧប្បន្នសិនេហោ សេដ្ឋិនោ សាសនំ បាហេសិ – “ធីតរំ កិរ មេ បេសេតូ”តិ។ “ន បេសេមិ, ទេវា”តិ។ “មា កិរ ឯវំ ករោតុ, បេសេតុយេវា”តិ។ “មយំ គហបតិកា នាម កុមារិកានំ បោថេត្វា វិហេឋេត្វា កឌ្ឍនភយេន ន ទេម, ទេវា”តិ។ រាជា កុជ្ឈិត្វា គេហំ លញ្ឆាបេត្វា សេដ្ឋិញ្ច ភរិយញ្ច ហត្ថេ គហេត្វា ពហិ ការាបេសិ។ សាមាវតី, ន្ហាយិត្វា អាគន្ត្វា គេហំ បវិសិតុំ ឱកាសំ អលភន្តី, “កិំ ឯតំ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “អម្ម, រាជា តវ ការណា បហិណិ។ អថ ‘ន មយំ ទស្សាមា’តិ វុត្តេ ឃរំ លញ្ឆាបេត្វា អម្ហេ ពហិ ការាបេសី”តិ។ “តាត, ភារិយំ វោ កម្មំ កតំ, រញ្ញោ នាម បហិតេ ‘ន, ទេមា’តិ អវត្វា ‘សចេ មេ ធីតរំ សបរិវារំ គណ្ហថ, ទេមា’តិ វត្តព្ពំ ភវេយ្យ, តាតា”តិ។ “សាធុ, អម្ម, តវ រុចិយា សតិ ឯវំ ករិស្សាមី”តិ រញ្ញោ តថា សាសនំ បាហេសិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តំ សបរិវារំ អានេត្វា អភិសិញ្ចិត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សេសា តស្សាយេវ បរិវារិត្ថិយោ អហេសុំ។ អយំ សាមាវតិយា ឧប្បត្តិ។

ឧតេនស្ស បន អបរាបិ វាសុលទត្តា នាម ទេវី អហោសិ ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស ធីតា។ ឧជ្ជេនិយញ្ហិ ចណ្ឌបជ្ជោតោ នាម រាជា អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ ឧយ្យានតោ អាគច្ឆន្តោ អត្តនោ សម្បត្តិំ ឱលោកេត្វា, “អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញស្សបិ កស្សចិ ឯវរូបា សម្បត្តី”តិ វត្វា តំ សុត្វា មនុស្សេហិ “កិំ សម្បត្តិ នាមេសា, កោសម្ពិយំ ឧតេនស្ស រញ្ញោ អតិមហតី សម្បត្តី”តិ វុត្តេ រាជា អាហ – “តេន ហិ គណ្ហិស្សាម ន”ន្តិ? “ន សក្កា សោ គហេតុ”ន្តិ។ “កិញ្ចិ កត្វា គណ្ហិស្សាមយេវា”តិ? “ន សក្កា ទេវា”តិ។ “កិំ ការណា”តិ? “សោ ហត្ថិកន្តំ នាម សិប្បំ ជានាតិ, មន្តំ បរិវត្តេត្វា ហត្ថិកន្តវីណំ វាទេន្តោ នាគេ បលាបេតិបិ គណ្ហាតិបិ។ ហត្ថិវាហនសម្បន្នោ តេន សទិសោ នាម នត្ថី”តិ។ “ន សក្កា មយា សោ គហេតុ”ន្តិ។ “សចេ តេ, ទេវ, ឯកន្តេន អយំ និច្ឆយោ, តេន ហិ ទារុហត្ថិំ ការេត្វា តស្សាសន្នដ្ឋានំ បេសេហិ។ សោ ហត្ថិវាហនំ វា អស្សវាហនំ វា សុត្វា ទូរម្បិ គច្ឆតិ។ តត្ថ នំ អាគតំ គហេតុំ សក្កា ភវិស្សតី”តិ។

រាជា “អត្ថេសោ ឧបាយោ”តិ ទារុមយំ យន្តហត្ថិំ ការាបេត្វា ពហិ បិលោតិកាហិ វេឋេត្វា កតចិត្តកម្មំ កត្វា តស្ស វិជិតេ អាសន្នដ្ឋានេ ឯកស្មិំ សរតីរេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ ហត្ថិនោ អន្តោកុច្ឆិយំ សដ្ឋិ បុរិសា អបរាបរំ ចង្កមន្តិ, ហត្ថិលណ្ឌំ អាហរិត្វា តត្ថ តត្ថ ឆឌ្ឌេសុំ។ ឯកោ វនចរកោ ហត្ថិំ ទិស្វា, “អម្ហាកំ រញ្ញោ អនុច្ឆវិកោ”តិ ចិន្តេត្វា, គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ – “ទេវ, មយា សព្ពសេតោ កេលាសកូដបដិភាគោ តុម្ហាកញ្ញេវ អនុច្ឆវិកោ វរវារណោ ទិដ្ឋោ”តិ។ ឧតេនោ តមេវ មគ្គទេសកំ កត្វា ហត្ថិំ អភិរុយ្ហ សបរិវារោ និក្ខមិ។ តស្ស អាគមនំ ញត្វា ចរបុរិសា គន្ត្វា ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស អារោចេសុំ។ សោ អាគន្ត្វា មជ្ឈេ តុច្ឆំ កត្វា ឧភោសុ បស្សេសុ ពលកាយំ បយោជេសិ។ ឧតេនោ តស្សាគមនំ អជានន្តោ ហត្ថិំ អនុពន្ធិ។ អន្តោ ឋិតមនុស្សា វេគេន បលាបេសុំ។ កដ្ឋហត្ថិ រញ្ញោ មន្តំ បរិវត្តេត្វា វីណំ វាទេន្តស្ស តន្តិសទ្ទំ អសុណន្តោ វិយ បលាយតិយេវ។ រាជា ហត្ថិនាគំ បាបុណិតុំ អសក្កោន្តោ អស្សំ

អារុយ្ហ អនុពន្ធិ។ តស្មិំ វេគេន អនុពន្ធន្តេ ពលកាយោ ឱហីយិ។ រាជា ឯកកោវ អហោសិ។ អថ នំ ឧភោសុ បស្សេសុ បយុត្តា ចណ្ឌបជ្ជោតស្ស បុរិសា គណ្ហិត្វា អត្តនោ រញ្ញោ អទំសុ។ អថស្ស ពលកាយោ អមិត្តវសំ គតភាវំ ញត្វា ពហិនគរេវ ខន្ធាវារំ និវេសេត្វា អច្ឆិ។

ចណ្ឌបជ្ជោតោបិ ឧតេនំ ជីវគ្គាហមេវ គាហាបេត្វា ឯកស្មិំ ចោរគេហេ បក្ខិបិត្វា ទ្វារំ បិទហាបេត្វា តយោ ទិវសេ ជយបានំ បិវិ។ ឧតេនោ តតិយទិវសេ អារក្ខកេ បុច្ឆិ – “កហំ វោ, តាត, រាជា”តិ? “‘បច្ចាមិត្តោ មេ គហិតោ’តិ ជយបានំ បិវតី”តិ។ “កា នាមេសា មាតុគាមស្ស វិយ តុម្ហាកំ រញ្ញោ កិរិយា, ននុ បដិរាជូនំ គហេត្វា វិស្សជ្ជេតុំ វា មារេតុំ វា វដ្ដតិ, អម្ហេ ទុក្ខំ និសីទាបេត្វា ជយបានំ កិរ បិវតី”តិ។ តេ គន្ត្វា តមត្ថំ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ សោ អាគន្ត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវំ វទសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “សាធុ តំ វិស្សជ្ជេស្សាមិ, ឯវរូបោ កិរ តេ មន្តោ អត្ថិ, តំ មយ្ហំ ទស្សសី”តិ។ “សាធុ ទស្សាមិ, គហណសមយេ មំ វន្ទិត្វា តំ គណ្ហាហិ។ កឹ បន ត្វំ វន្ទិស្សសី”តិ? “ក្យាហំ តំ វន្ទិស្សាមិ, ន វន្ទិស្សាមី”តិ? “អហម្បិ តេ ន ទស្សាមី”តិ ។ “ឯវំ សន្តេ រាជាណំ តេ ករិស្សាមី”តិ។ “ករោហិ, សរីរស្ស មេ ឥស្សរោ, ន បន ចិត្តស្សា”តិ។ រាជា តស្ស សូរគជ្ជិតំ សុត្វា, “កថំ នុ ខោ ឥមំ មន្តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “ឥមំ មន្តំ អញ្ញំ ជានាបេតុំ ន សក្កា, មម ធីតរំ ឯតស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា អហំ តស្សា សន្តិកេ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ អថ នំ អាហ – “អញ្ញស្ស វន្ទិត្វា គណ្ហន្តស្ស ទស្សសី”តិ។ “អាម, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ អម្ហាកំ ឃរេ ឯកា ខុជ្ជា អត្ថិ តស្សា អន្តោសាណិយំ វន្ទិត្វា និសិន្នាយ ត្វំ ពហិសាណិយំ ឋិតោវ មន្តំ វាចេហី”តិ។ “សាធុ, មហារាជ, ខុជ្ជា វា ហោតុ បីឋសប្បិ វា, វន្ទន្តិយា ទស្សាមី”តិ។ តតោ រាជា គន្ត្វា ធីតរំ វាសុលទត្តំ អាហ – “អម្ម, ឯកោ សង្ខកុដ្ឋី អនគ្ឃមន្តំ ជានាតិ, តំ អញ្ញំ ជានាបេតុំ ន សក្កា។ ត្វំ អន្តោសាណិយំ និសីទិត្វា តំ វន្ទិត្វា មន្តំ គណ្ហ, សោ ពហិសាណិយំ ឋត្វា តុយ្ហំ វាចេស្សតិ។ តវ សន្តិកា អហំ តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ។

ឯវំ សោ តេសំ អញ្ញមញ្ញំ សន្ថវករណភយេន ធីតរំ ខុជ្ជំ, ឥតរំ សង្ខកុដ្ឋឹ កត្វា កថេសិ។ សោ តស្សា អន្តោសាណិយំ វន្ទិត្វា និសិន្នាយ ពហិ ឋិតោ មន្តំ វាចេសិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ បុនប្បុនំ វុច្ចមានម្បិ មន្តបទំ វត្តុំ អសក្កោន្តឹ “អរេ ខុជ្ជេ អតិពហលោដ្ឋកបោលំ តេ មុខំ, ឯវំ នាម វទេហី”តិ អាហ។ “សា កុជ្ឈិត្វា អរេ ទុដ្ឋសង្ខកុដ្ឋិ កឹ វទេសិ, កឹ មាទិសា ខុជ្ជា នាម ហោតី”តិ? សាណិកណ្ណំ ឧក្ខិបិត្វា “កាសិ ត្វ”ន្តិ វុត្តេ, “រញ្ញោ ធីតា វាសុលទត្តា នាមាហ”ន្តិ អាហ។ “បិតា តេ តំ មយ្ហំ កថេន្តោ ‘ខុជ្ជា’តិ កថេសី”តិ។ “មយ្ហម្បិ កថេន្តោ តំ សង្ខកុដ្ឋឹ កត្វា កថេសី”តិ។ តេ ឧភោបិ “តេន ហិ អម្ហាកំ សន្ថវករណភយេន កថិតំ ភវិស្សតី”តិ អន្តោសាណិយញ្ញេវ សន្ថវំ ករឹសុ។

តតោ បដ្ឋាយ មន្តគ្គហណំ វា សិប្បគ្គហណំ វា នត្ថិ។ រាជាបិ ធីតរំ និច្ចំ បុច្ឆតិ – “សិប្បំ គណ្ហសិ, អម្មា”តិ? “គណ្ហាមិ, តាតា”តិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ឧតេនោ អាហ – “ភទ្ទេ, សាមិកេន កត្តព្ពំ នាម នេវ មាតាបិតរោ ន ភាតុភគិនិយោ កាតុំ សក្កោន្តិ, សចេ មយ្ហំ ជីវិតំ ទស្សសិ, បញ្ច តេ ឥត្ថិសតានិ បរិវារំ ទត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានំ ទស្សាមី”តិ។ “សចេ ឥមស្មឹ វចនេ បតិដ្ឋាតុំ សក្ខិស្សថ, ទស្សាមិ វោ ជីវិត”ន្តិ។ “សក្ខិស្សាមិ, ភទ្ទេ”តិ។ សា “សាធុ, សាមី”តិ បិតុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សោ បុច្ឆិ – “អម្ម, និដ្ឋិតំ សិប្ប”ន្តិ? “ន តាវ និដ្ឋិតំ, តាត, សិប្ប”ន្តិ។ អថ នំ សោ បុច្ឆិ – “កឹ, អម្មា”តិ? “អម្ហាកំ ឯកំ ទ្វារញ្ច ឯកំ វាហនញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតិ, តាតា”តិ។ “ឥទំ កឹ, អម្មា”តិ? “តាត, រត្តឹ កិរ តារកសញ្ញាយ មន្តស្ស ឧបចារត្ថាយ ឯកំ ឱសធំ គហេតព្ពំ អត្ថិ។ តស្មា អម្ហាកំ វេលាយ វា អវេលាយ វា និក្ខមនកាលេ ឯកំ ទ្វារញ្ចេវ ឯកំ វាហនញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ តេ អត្តនោ អភិរុចិតំ ឯកំ ទ្វារំ ហត្ថគតំ ករឹសុ។ រញ្ញោ បន បញ្ច វាហនានិ អហេសុំ។ ភទ្ទវតី នាម ករេណុកា ឯកទិវសំ បញ្ញាស យោជនានិ គច្ឆតិ, កាកោ នាម ទាសោ សដ្ឋិ យោជនានិ គច្ឆតិ, ចេលកណ្ឋិ ច មុញ្ចកេសី ចាតិ ទ្វេ អស្សា យោជនសតំ គច្ឆន្តិ, នាឡាគិរិ ហត្ថី វីសតិ យោជនសតន្តិ។

សោ កិរ រាជា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ ឯកស្ស ឥស្សរស្ស ឧបដ្ឋាកោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ ឥស្សរេ ពហិនគរំ គន្ត្វា នហាត្វា អាគច្ឆន្តេ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ នគរំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា សកលនគរវាសីនំ មារេន អាវដ្ដិតត្តា ឯកំ ភិក្ខាម្បិ អលភិត្វា យថាធោតេន បត្តេន និក្ខមិ។ អថ នំ នគរទ្វារំ បត្តកាលេ មារោ អញ្ញាតកវេសេន ឧបសង្កមិត្វា, “អបិ, ភន្តេ, វោ កិញ្ចិ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “កឹ បន មេ ត្វំ អលភនាការំ ករី”តិ? “តេន ហិ និវត្តិត្វា បុន បវិសថ, ឥទានិ ន ករិស្សាមី”តិ។ “នាហំ បុន និវត្តិស្សាមី”តិ។ សចេ ហិ និវត្តេយ្យ, បុន សោ សកលនគរវាសីនំ សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា បាណី បហរិត្វា ហសនកេឡឹ ករេយ្យ។ បច្ចេកពុទ្ធេ អនិវត្តិត្វា គតេ មារោ តត្ថេវ អន្តរធាយិ។ អថ សោ ឥស្សរោ យថាធោតេនេវ បត្តេន អាគច្ឆន្តំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា វន្ទិត្វា, “អបិ, ភន្តេ, កិញ្ចិ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ចរិត្វា និក្ខន្តម្ហាវុសោ”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អយ្យោ, មយា បុច្ឆិតំ អកថេត្វា អញ្ញំ វទតិ, ន កិញ្ចិ លទ្ធំ ភវិស្សតី”តិ។ អថស្ស បត្តំ ឱលោកេន្តោ តុច្ឆំ ទិស្វា គេហេ ភត្តស្ស និដ្ឋិតានិដ្ឋិតភាវំ អជានននតាយ សូរោ ហុត្វា បត្តំ គហេតុំ អវិសហន្តោ “ថោកំ, ភន្តេ, អធិវាសេថា”តិ វត្វា វេគេន ឃរំ គន្ត្វា “អម្ហាកំ ភត្តំ និដ្ឋិត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា, “និដ្ឋិត”ន្តិ វុត្តេ តំ ឧបដ្ឋាកំ អាហ – “តាត, អញ្ញោ តយា សម្បន្នវេគតរោ នាម នត្ថិ,

សីឃេន ជវេន ភទន្តំ បត្វា ‘បត្តំ មេ, ភន្តេ, ទេថា’តិ វត្វា បត្តំ គហេត្វា វេគេន ឯហី’’តិ។ សោ ឯករចនេនេវ បក្ខន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា អាហរិ។ តស្សាបិ អត្តនោ ភោជនស្ស បត្តំ បូរេត្វា ‘‘ឥមំ សីឃំ គន្ត្វា អយ្យស្ស សម្បា ទេហិ, អហំ តេ ឥតោ បត្តិំ ទម្មី’’តិ អាហ។

សោបិ តំ គហេត្វា ជវេន គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ ទត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, ‘‘ភន្តេ, ‘វេលា ឧបកដ្ឋា’តិ អហំ អតិសីឃេន ជវេន អាគតោ ច គតោ ច, ឯតស្ស មេ ជវស្ស ផលេន យោជនានំ បណ្ណាសសដ្ឋិសតវិសេសគតគមនសមត្ថានិ បញ្ច វាហនានិ និព្ពត្តន្តុ, អាគច្ឆន្តស្ស ច មេ គច្ឆន្តស្ស ច សរីរំ សូរិយតេជេន តត្តំ, តស្ស មេ ផលេន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អាណា សូរិយតេជសទិសា ហោតុ, ឥមស្មិំ មេ បិណ្ឌបាតេ សាមិនា បត្តិ ទិន្នា, តស្សា មេ និស្សន្ទេន តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្ស ភាគី ហោមី’’តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធោ ‘‘ឯវំ ហោតូ’’តិ វត្វា –

> ‘‘ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
> សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា។ (ទី. និ. អដ្ឋ. ២.៩៥ បុព្ពូបនិស្សយសម្បត្តិកថា; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១. ១៩២);
>
> ‘‘ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
> សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, មណិជោតិរសោ យថា’’តិ។ –

អនុមោទនំ អកាសិ។ បច្ចេកពុទ្ធានំ កិរ ឥមាវ ទ្វេ គាថា អនុមោទនគាថា នាម ហោន្តិ។ តត្ថ **ជោតិរសោ**តិ សព្ពកាមទទំ មណិរតនំ វុច្ចតិ។ ឥទំ តស្ស បុព្ពចរិតំ។ សោ ឯតរហិ ចណ្ឌបជ្ជោតោ អហោសិ។ តស្ស ច កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឥមានិ បញ្ច វាហនានិ និព្ពត្តិំសុ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានកីឡាយ និក្ខមិ។ ឧតេនោ ‘‘អជ្ជ បលាយិតព្ព’’ន្តិ មហន្តមហន្តេ ចម្មបសិព្ពកេ ហិរញ្ញសុវណ្ណស្ស បូរេត្វា ករេណុកាបិដ្ឋេ ឋបេត្វា វាសុលទត្តំ អាទាយ បលាយិ។ អន្តេបុរបាលកា បលាយន្តំ តំ ទិស្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ‘‘សីឃំ គច្ឆថា’’តិ ពលំ បហិណិ។ ឧតេនោ ពលស្ស បក្ខន្ទភាវំ ញត្វា កហាបណបសិព្ពកំ មោចេត្វា បាតេសិ, មនុស្សា កហាបណេ ឧច្ចិនិត្វា បុន បក្ខន្ទិំសុ។ ឥតរោ សុវណ្ណបសិព្ពកំ មោចេត្វា បាតេត្វា នេសំ សុវណ្ណលោភេន បបញ្ចេន្តានញ្ញេវ ពហិ និវុដ្ឋំ អត្តនោ ខន្ធាវារំ បាបុណិ។ អថ នំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ អត្តនោ ពលកាយោ បរិវារេត្វា នគរំ បវេសេសិ។ សោ បត្វាវ វាសុលទត្តំ អភិសិញ្ចិត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។ អយំ វាសុលទត្តាយ ឧប្បត្តិ។

អបរា បន មាគណ្ឌិយា នាម រញ្ញោ សន្តិកា អគ្គមហេសិដ្ឋានំ លភិ។ សា កិរ កុរុរដ្ឋេ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស ធីតា។ មាតាបិស្សា មាគណ្ឌិយាយេវ នាមំ។ ចូឡបិតាបិស្សា មាគណ្ឌិយោវ, សា អភិរូបា អហោសិ ទេវច្ឆរបដិភាគា។ បិតា បនស្សា អនុច្ឆវិកំ សាមិកំ អលភន្តោ មហន្តេហិ មហន្តេហិ កុលេហិ យាចិតោបិ ‘‘ន មយ្ហំ ធីតុ តុម្ហេ អនុច្ឆវិកា’’តិ តជ្ជេត្វា ឧយ្យោជេសិ។ អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស សបជាបតិកស្ស អនាគាមិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ តស្ស ពហិនិគមេ អគ្គិបរិចរណដ្ឋានំ អគមាសិ។ សោ តថាគតស្ស រូបសោភគ្គប្បត្តំ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា, ‘‘ឥមស្មិំ លោកេ ឥមិនា បុរិសេន សទិសោ អញ្ញោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, អយំ មយ្ហំ ធីតុ អនុច្ឆវិកោ, ឥមស្ស បោសាបនត្ថាយ ធីតរំ ទស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា, ‘‘សមណ, ឯកា មេ ធីតា អត្ថិ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ តស្សា អនុច្ឆវិកំ បុរិសំ ន បស្សាមិ, តុម្ហេ តស្សា អនុច្ឆវិកា, សា ច តុម្ហាកញ្ញេវ អនុច្ឆវិកា។ តុម្ហាកញ្ហិ បាទបរិចារិកា, តស្សា ច ភត្តា លទ្ធុំ វដ្ដតិ, តំ វោ អហំ ទស្សាមិ, យាវ មមាគមនា ឥធេវ តិដ្ឋថា’’តិ អាហ។ សត្ថា កិញ្ចិ អវត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ ព្រាហ្មណោ វេគេន ឃរំ គន្ត្វា, ‘‘ភោតិ, ភោតិ ធីតុ មេ អនុច្ឆវិកោ បុរិសោ ទិដ្ឋោ, សីឃំ សីឃំ នំ អលង្ករោហី’’តិ តំ អលង្ការាបេត្វា សទ្ធិំ ព្រាហ្មណិយា អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ បាយាសិ។ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ អយំ ‘‘ឯត្តកំ កាលំ មយ្ហំ ធីតុ អនុច្ឆវិកោ នត្ថី’’តិ កស្សចិ អទត្វា ‘‘អជ្ជ មេ ធីតុ អនុច្ឆវិកោ ទិដ្ឋោ’’តិ កិរ វទេតិ, ‘‘កីទិសោ នុ ខោ សោ បុរិសោ, បស្សិស្សាម ន’’ន្តិ មហាជនោ តេនេវ សទ្ធិំ និក្ខមិ។

តស្មិំ ធីតរំ គហេត្វា អាគច្ឆន្តេ សត្ថា តេន វុត្តដ្ឋានេ អដ្ឋត្វា តត្ថ បទចេតិយំ ទស្សេត្វា គន្ត្វា អញ្ញស្មិំ ឋានេ អដ្ឋាសិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ បទចេតិយំ អធិដ្ឋហិត្វា អក្កន្តដ្ឋានេយេវ បញ្ញាយតិ, ន អញ្ញត្ថ។ យេសញ្ចត្ថាយ អធិដ្ឋិតំ ហោតិ, តេយេវ នំ បស្សន្តិ។ តេសំ បន អទស្សនករណត្ថំ ហត្ថិអាទយោ វា អក្កមន្តុ, មហាមេឃោ វា បវស្សតុ, វេរម្ភវាតា វា បហរន្តុ, ន តំ កោចិ មក្ខេតុំ សក្កោតិ។ អថ ព្រាហ្មណី ព្រាហ្មណំ អាហ – ‘‘កុហិំ សោ បុរិសោ’’តិ។ ‘‘‘ឥមស្មិំ ឋានេ តិដ្ឋាហី’តិ នំ អវចំ, កុហិំ នុ ខោ សោ គតោ’’តិ ឥតោ ចិតោ ឱលោកេន្តោ បទចេតិយំ ទិស្វា ‘‘អយមស្ស បទវលញ្ជោ’’តិ អាហ។ ព្រាហ្មណី សលក្ខណមន្តានំ តិណ្ណំ វេទានំ បគុណតាយ លក្ខណ

មន្តេ បរិវត្តេត្វា បទលក្ខណំ ឧបធារេត្វា, “នយិទំ, ព្រាហ្មណ, បញ្ចកាមគុណសេវិនោ បទ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“រត្តស្ស ហិ ឧក្កុដិកំ បទំ ភវេ,
ទុដ្ឋស្ស ហោតិ សហសានុបីឡិតំ;
មូឡ្ហស្ស ហោតិ អវកឌ្ឍិតំ បទំ,
វិវដ្ដច្ឆទស្ស ឥទមីទិសំ បទ”ន្តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-២៦១; វិសុទ្ធិ. ១.៤៥);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ ឯវមាហ – “ភោតិ ត្វំ ឧទកបាតិយំ កុម្ភីលំ, គេហមជ្ឈេ ច បន ចោរំ វិយ មន្តេ បស្សន សីលា, តុណ្ហី ហោហី”តិ។ ព្រាហ្មណ, យំ ឥច្ឆសិ, តំ វទេហិ, នយិទំ បញ្ចកាមគុណសេវិនោ បទន្តិ។ តតោ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ សត្ថារំ ទិស្វា, “អយំ សោ បុរិសោ”តិ វត្វា ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា, “សមណ, ធីតរំ មេ តវ បោសាបនត្ថាយ ទេមី”តិ អាហ។ សត្ថា “ធីតរា តេ មយ្ហំ អត្ថោ អត្ថិ វា នត្ថិ វា”តិ អវត្វាវ, “ព្រាហ្មណ, ឯកំ តេ ការណំ កថេមី”តិ វត្វា, “កថេហិ សមណា”តិ វុត្តេ មហាភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អជបាលនិគ្រោធមូលា មារេន អនុពទ្ធភាវំ អជបាលនិគ្រោធមូលេ ច បន “អតីតោ ទានិ មេ ឯស វិសយ”ន្តិ តស្ស សោកាតុរស្ស សោកវូបសមនត្ថំ អាគតាហិ មារធីតាហិ កុមារិកវណ្ណាទិវសេន បលោភនំ អាចិក្ខិត្វា, “តទាបិ មយ្ហំ ឆន្ទោ នាហោសី”តិ វត្វា –

“ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច,
នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ,
បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ”តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-២៦១; សុ. និ. ៨៤១) –

ឥមំ គាថមាហ។ គាថាបរិយោសានេ ព្រាហ្មណោ ច ព្រាហ្មណី ច អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។ មាគណ្ឌិយាបិ ខោ “សចស្ស មយា អត្ថោ នត្ថិ, អនត្ថិកភាវោវ វត្តព្ពោ, អយំ បន មំ មុត្តករីសបុណ្ណំ ករោតិ, បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេតិ, ហោតុ, អត្តនោ ជាតិកុលបទេសភោគយសវយសម្បត្តិំ អាគម្ម តថារូបំ ភត្តារំ លភិត្វា សមណស្ស គោតមស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ ជានិស្សាមី”តិ សត្ថរិ អាឃាតំ ពន្ធិ។ “កឹ បន សត្ថា តាយ អត្តនិ អាឃាតុប្បត្តឹ ជានាតិ, នោ”តិ? “ជានាតិយេវ។ ជានន្តោ កស្មា គាថមាហា”តិ? ឥតរេសំ ទ្វិន្នំ វសេន។ ពុទ្ធា ហិ អាឃាតំ អគណេត្វា មគ្គផលាធិគមារហានំ វសេន ធម្មំ ទេសេន្តិយេវ។ មាតាបិតរោ តំ នេត្វា ចូឡមាគណ្ឌិយំ កនិដ្ឋំ បដិច្ឆាបេត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ ចូឡមាគណ្ឌិយោបិ ចិន្តេសិ – “មម ធីតា ឱមកសត្តស្ស ន អនុច្ឆវិកា, ឯកស្ស រញ្ញោវ អនុច្ឆវិកា”តិ។ តំ អាទាយ កោសម្ពឹ គន្ត្វា សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា, “ឥមំ ឥត្ថិរតនំ ទេវស្ស អនុច្ឆវិក”ន្តិ ឧតេនស្ស រញ្ញោ អទាសិ។ សោ តំ ទិស្វាវ ឧប្បន្នពលវសិនេហោ អភិសេកំ កត្វា បញ្ចសតមាតុគាមបរិវារំ ទត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ បបេសិ។ អយំ មាគណ្ឌិយាយ ឧប្បត្តិ។

ឯវមស្ស ទិយឌ្ឍសហស្សនាដកិត្ថិបរិវារា តិស្សោ អគ្គមហេសិយោ អហេសុំ។ តស្មឹ ខោ បន សមយេ ឃោសកសេដ្ឋិ កុក្កុដសេដ្ឋិ បាវារិកសេដ្ឋីតិ កោសម្ពិយំ តយោ សេដ្ឋិនោ ហោន្តិ។ តេ ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ បញ្ចសតតាបសេ ហិមវន្តតោ អាគន្ត្វា នគរេ ភិក្ខាយ ចរន្តេ ទិស្វា បសីទិត្វា និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា បដិញ្ញំ គហេត្វា ចត្តារោ មាសេ អត្តនោ សន្តិកេ វសាបេត្វា បុន វស្សារត្តេ អាគមនត្ថាយ បដិជានាបេត្វា ឧយ្យោជេសុំ។ តាបសាបិ តតោ បដ្ឋាយ អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា ចត្តារោ មាសេ តេសំ សន្តិកេ វសឹសុ។ តេ អបរភាគេ ហិមវន្តតោ អាគច្ឆន្តា អរញ្ញាយតនេ ឯកំ មហានិគ្រោធំ ទិស្វា តស្ស មូលេ និសីទឹសុ។ តេសុ ជេដ្ឋកតាបសោ ចិន្តេសិ – “ឥមស្មឹ រុក្ខេ អធិវត្ថា ទេវតា ឱរមត្តិកា ន ភវិស្សតិ, មហេសក្ខេនេវេត្ថ ទេវរាជេន ភវិតព្ពំ , សាធុ វត សចាយំ ឥសិគណស្ស បានីយំ ទទេយ្យា”តិ។ សោបិ បានីយំ អទាសិ។ តាបសោ ន្ហានោទកំ ចិន្តេសិ, តម្បិ អទាសិ។ តតោ ភោជនំ ចិន្តេសិ, តម្បិ អទាសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “អយំ ទេវរាជា អម្ហេហិ ចិន្តិតំ ចិន្តិតំ សព្ពំ ទេតិ, អហោ វត នំ បស្សេយ្យាមា”តិ។ សោ រុក្ខក្ខន្ធំ បទាលេត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ អថ នំ តាបសា, “ទេវរាជ, មហតី តេ សម្បត្តិ, កឹ នុ ខោ កត្វា អយំ តេ លទ្ធា”តិ បុច្ឆឹសុ។ “មា បុច្ឆថ, អយ្យា”តិ។ “អាចិក្ខ, ទេវរាជា”តិ។ សោ អត្តនា កតកម្មស្ស បរិត្តកត្តា លជ្ជមានោ កថេតុំ ន វិសហិ។ តេហិ បុនប្បុនំ និប្បីឡិយមានោ បន “តេន ហិ សុណាថា”តិ វត្វា កថេសិ។

សោ កិរេកោ ទុគ្គតមនុស្សោ ហុត្វា ភតឹ បរិយេសន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស សន្តិកេ ភតិកម្មំ លភិត្វា តំ និស្សាយ ជីវិកំ កប្បេសិ។ អថេកស្មឹ ឧបោសថទិវសេ សម្បត្តេ អនាថបិណ្ឌិកោ វិហារតោ អាគន្ត្វា បុច្ឆិ – “តស្ស ភតិកស្ស អជ្ជុបោសថទិវសភាវោ កេនចិ កថិតោ”តិ? “ន កថិតោ, សាមី”តិ។ “តេន ហិស្ស សាយមាសំ

បចថា”តិ។ អថស្ស បត្តោទនំ បចឹសុ។ សោ ទិវសំ អរញ្ញេ កម្មំ កត្វា សាយំ អាគន្ត្វា ភត្តេ វឌ្ឍេត្វា ទិន្នេ “ឆាតោម្ហី”តិ សហសា អភុញ្ជិត្វាវ “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឥមស្មឹ គេហេ ‘ភត្តំ ទេថ, សូបំ ទេថ, ព្យញ្ជនំ ទេថា’តិ មហាកោលាហលំ អហោសិ, អជ្ជ តេ សព្ពេ និស្សទ្ទា និបជ្ជឹសុ, មយ្ហមេវ ឯកស្សាហារំ វឌ្ឍយឹសុ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ចិន្តេត្វា បុច្ឆិ – “អវសេសា ភុញ្ជឹសុ, ន ភុញ្ជឹសូ”តិ? “ន ភុញ្ជឹសុ, តាតា”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? ឥមស្មឹ គេហេ ឧបោសថទិវសេសុ សាយមាសំ ន ភុញ្ជន្តិ, សព្ពេវ ឧបោសថិកា ហោន្តិ។ អន្តមសោ ថនបាយិនោបិ ទារកេ មុខំ វិក្ខាលាបេត្វា ចតុមធុរំ មុខេ បក្ខិបាបេត្វា មហាសេដ្ឋិ ឧបោសថិកេ ការេតិ។ គន្ធតេលប្បទីបេ ជាលន្តេ ខុទ្ទកមហល្លកទារកា សយនគតា ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយន្តិ។ តុយ្ហំ បន ឧបោសថទិវសភាវំ កថេតុំ សតឹ ន ករិម្ហា។ តស្មា តវេវ ភត្តំ បក្កំ, នំ ភុញ្ជស្សូតិ។ សចេ ឥទានិ ឧបោសថិកេន ភវិតុំ វដ្ដតិ, អហម្បិ ភវេយ្យន្តិ។ “ឥទំ សេដ្ឋិ ជានាតី”តិ។ “តេន ហិ នំ បុច្ឆថា”តិ។ តេ គន្ត្វា សេដ្ឋឹ បុច្ឆឹសុ។ សោ ឯវមាហ – “ឥទានិ បន អភុញ្ជិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា ឧបោសថង្គានិ អធិដ្ឋហន្តោ ឧបឌ្ឍំ ឧបោសថកម្មំ លភិស្សតី”តិ។ ឥតរោ តំ សុត្វា តថា អកាសិ។

តស្ស សកលទិវសំ កម្មំ កត្វា ឆាតស្ស សរីរេ វាតា កុប្បឹសុ។ សោ យោត្តេន ឧរំ ពន្ធិត្វា យោត្តកោដិយំ គហេត្វា បរិវត្តតិ។ សេដ្ឋិ តំ បវត្តឹ សុត្វា ឧក្កាហិ ធារិយមានាហិ ចតុមធុរំ គាហាបេត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា, “កឹ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, វាតា មេ កុប្បិតា”តិ។ “តេន ហិ ឧដ្ឋាយ ឥទំ ភេសជ្ជំ ខាទាហី”តិ។ “តុម្ហេបិ ខាទថ, សាមី”តិ។ “អម្ហាកំ អផាសុកំ នត្ថិ, ត្វំ ខាទាហី”តិ។ “សាមិ, អហំ ឧបោសថកម្មំ ករោន្តោ សកលំ កាតុំ នាសក្ខឹ, ឧបឌ្ឍកម្មម្បិ មេ វិកលំ មា អហោសី”តិ ន ឥច្ឆិ។ “មា ឯវំ ករិ, តាតា”តិ វុច្ចមានោបិ អនិច្ឆិត្វា អរុណេ ឧដ្ឋហន្តេ មិលាតមាលា វិយ កាលំ កត្វា តស្មឹ និគ្រោធរុក្ខេ ទេវតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្មា ឥមមត្ថំ កថេត្វា “សោ សេដ្ឋិ ពុទ្ធមាមកោ, ធម្មមាមកោ, សង្ឃមាមកោ, តំ និស្សាយ កតស្ស ឧបឌ្ឍុបោសថកម្មស្ស និស្សន្ទេនេសា សម្បត្តិ មយា លទ្ធា”តិ អាហ។

“ពុទ្ធោ”តិ វចនំ សុត្វាវ បញ្ចសតា តាបសា ឧដ្ឋាយ ទេវតាយ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ “ពុទ្ធោតិ វទេសិ, ពុទ្ធោតិ វទេសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “ពុទ្ធោតិ វទាមិ, ពុទ្ធោតិ វទាមី”តិ តិក្ខត្តុំ បដិជានាបេត្វា “ឃោសោបិ ខោ ឯសោ ទុល្លភោ លោកស្មិ”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេត្វា “ទេវតេ អនេកេសុ កប្បសតសហស្សេសុ អសុតបុព្ពំ សទ្ទំ តយា សុណាបិតម្ហា”តិ អាហំសុ។ អថ អន្តេវាសិនោ អាចរិយំ ឯតទវោចុំ – “តេន ហិ សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆាមា”តិ។ “តាតា, តយោ សេដ្ឋិនោ អម្ហាកំ ពហុបការា, ស្វេ តេសំ និវេសនេ ភិក្ខំ គណ្ហិត្វា តេសម្បិ អាចិក្ខិត្វា គមិស្សាម, អធិវាសេថ, តាតា”តិ។ តេ អធិវាសយឹសុ។ បុនទិវសេ សេដ្ឋិនោ យាគុភត្តំ សម្បាទេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា “អជ្ជ នោ អយ្យានំ អាគមនទិវសោ”តិ ញត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា តេ អានាយ និវេសនំ គន្ត្វា និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ អទំសុ។ តេ កតភត្តកិច្ចា មហាសេដ្ឋិនោ “មយំ គមិស្សាមា”តិ វទឹសុ។ “ននុ, ភន្តេ, តុម្ហេហិ ចត្តារោ វស្សិកេ មាសេ អម្ហាកំ គហិតាវ បដិញ្ញា, ឥទានិ កុហឹ គច្ឆថា”តិ? “លោកេ កិរ ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ, តស្មា សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ។ “កឹ បន តស្ស សត្ថុនោ សន្តិកំ តុម្ហាកញ្ញេវ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ? “អញ្ញេសម្បិ អវារិតំ, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាគមេថ, មយម្បិ គមនបរិវច្ឆំ កត្វា គច្ឆាមា”តិ។ “តុម្ហេសុ បរិវច្ឆំ ករោន្តេសុ អម្ហាកំ បបញ្ចោ ហោតិ, មយំ បុរតោ គច្ឆាម, តុម្ហេ បច្ឆា អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ វត្វា តេ បុរេតរំ គន្ត្វា សម្មាសម្ពុទ្ធំ ទិស្វា អភិត្ថវិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អថ នេសំ សត្ថា អនុបុព្ពឹ កថំ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាបរិយោសានេ សព្ពេបិ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា “ឯថ, ភិក្ខវោ”តិ វចនសមនន្តរំយេវ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា ឯហិភិក្ខូ អហេសុំ។

តេបិ ខោ តយោ សេដ្ឋិនោ បញ្ចហិ បញ្ចហិ សកដសតេហិ ភត្តច្ឆាទនសប្បិមធុផាណិតាទីនិ ទានូបករណានិ អាទាយ សាវត្ថឹ បត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា កថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អឌ្ឍមាសមត្តម្បិ ទានំ ទទមានា សត្ថុ សន្តិកេ វសិត្វា កោសម្ពឹ អាគមនត្ថាយ សត្ថារំ យាចិត្វា សត្ថារា បដិញ្ញំ ទទន្តេន “សុញ្ញាគារេ ខោ គហបតយោ តថាគតា អភិរមន្តី”តិ វុត្តេ, “អញ្ញាតំ, ភន្តេ, អម្ហេហិ បហិតសាសនេន អាគន្តុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា កោសម្ពឹ គន្ត្វា ឃោសកសេដ្ឋិ ឃោសិតារាមំ, កុក្កុដសេដ្ឋិ កុក្កុដារាមំ, បាវារិកសេដ្ឋិ បាវារិការាមន្តិ តយោ មហាវិហារេ ការេត្វា សត្ថុ អាគមនត្ថាយ សាសនំ បហិណឹសុ។ សត្ថា តេសំ សាសនំ សុត្វា តត្ថ អគមាសិ។ តេ បច្ចុគ្គន្ត្វា សត្ថារំ វិហារំ បវេសេត្វា វារេន វារេន បដិជគ្គន្តិ។ សត្ថា ទេវសិកំ ឯកេកស្មឹ វិហារេ វសតិ។ យស្ស វិហារេ វុដ្ឋោ ហោតិ, តស្សេវ ឃរទ្វារេ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ តេសំ បន តិណ្ណំ សេដ្ឋីនំ ឧបដ្ឋាកោ សុមនោ នាម មាលាការោ អហោសិ។ សោ តេ សេដ្ឋិនោ ឯវមាហ – “អហំ តុម្ហាកំ ទីឃរត្តំ ឧបការកោ, សត្ថារំ ភោជេតុកាមោម្ហិ, មយ្ហម្បិ ឯកទិវសំ សត្ថារំ ទេថា”តិ។ “តេន ហិ ភណេ ស្វេ ភោជេហី”តិ។ “សាធុ, សាមី”តិ សោ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សក្ការំ បដិយាទេសិ។

តទា រាជា សាមាវតិយា ទេវសិកំ បុប្ផមូលេ អដ្ឋ កហាបណេ ទេតិ។ តស្សា ខុជ្ជុត្តរា នាម ទាសី សុមនមាលាការស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា និពទ្ធំ បុប្ផានិ គណ្ហាតិ។ អថ នំ តស្មឹ ទិវសេ អាគតំ មាលាការោ អាហ – “មយា សត្ថា និមន្តិតោ, អជ្ជ បុប្ផេហិ សត្ថារំ បូជេស្សាមិ, តិដ្ឋ តាវ, ត្វំ បរិវេសនាយ សហាយិកា ហុត្វា ធម្មំ សុត្វា អវសេសានិ បុប្ផានិ គហេត្វា គមិស្សសី”តិ ។ សា “សាធូ”តិ អធិវាសេសិ។ សុមនោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា អនុមោទនករណត្ថាយ បត្តំ អគ្គហេសិ។ សត្ថា អនុមោទនធម្មទេសនំ អារភិ។ ខុជ្ជុត្តរាបិ សត្ថុ ធម្មកថំ សុណន្តីយេវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សា អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ចត្តារោ កហាបណេ អត្តនោ គហេត្វា ចតូហិ បុប្ផានិ គហេត្វា គច្ឆតិ, តំ ទិវសំ អដ្ឋហិបិ បុប្ផានិ គហេត្វា គតា។ អថ នំ សាមាវតី អាហ – “កឹ នុ ខោ, អម្ម, អជ្ជ អម្ហាកំ រញ្ញា ទ្វិគុណំ បុប្ផមូលំ ទិន្ន”ន្តិ? “នោ, អយ្យេ”តិ។ “អថ កស្មា ពហូនិ បុប្ផានី”តិ? “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ អហំ ចត្តារោ កហាបណេ អត្តនោ គហេត្វា ចតូហិ បុប្ផានិ អាហរាមី”តិ។ “អជ្ជ កស្មា ន គណ្ហី”តិ? “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ធម្មកថំ សុត្វា ធម្មស្ស អធិគតត្តា”តិ។ អថ នំ “អរេ, ទុដ្ឋទាសិ ឯត្តកំ កាលំ តយា គហិតកហាបណេ មេ ទេហី”តិ អតជ្ជេត្វា, “អម្ម, តយា បិវិតំ អមតំ អម្ហេបិ បាយេហី”តិ វត្វា “តេន ហិ មំ ន្ហាបេហី”តិ វុត្តេ សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាបេត្វា ទ្វេ មដ្ឋសាដកេ ទាបេសិ។ សា ឯកំ និវាសេត្វា ឯកំ ឯកំសំ បារុបិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ឯកំ ពីជនឹ អាហរាបេត្វា អាសនេ និសីទិត្វា ចិត្រពីជនឹ អាទាយ បញ្ច មាតុគាមសតានិ អាមន្តេត្វា តាសំ សត្ថារា ទេសិតនិយាមេនេវ ធម្មំ ទេសេសិ។ តស្សា ធម្មកថំ សុត្វា តា សព្ពាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

តា សព្ពាបិ ខុជ្ជុត្តរំ វន្ទិត្វា, “អម្ម , អជ្ជតោ បដ្ឋាយ ត្វំ កិលិដ្ឋកម្មំ មា ករិ, អម្ហាកំ មាតុដ្ឋានេ ច អាចរិយដ្ឋានេ ច ឋត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារា ទេសិតំ ធម្មំ សុត្វា អម្ហាកំ កថេហី”តិ វទឹសុ។ សា តថា ករោន្តី អបរភាគេ តិបិដកធរា ជាតា។ អថ នំ សត្ថា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវិកានំ ឧបាសិកានំ ពហុស្សុតានំ ធម្មកថិកានំ យទិទំ ខុជ្ជុត្តរា”តិ ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ តាបិ ខោ បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ តំ ឯវមាហំសុ – “អម្ម, សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមាម្ហា, តំ នោ ទស្សេហិ, គន្ធមាលាទីហិ តំ បូជេស្សាមា”តិ។ “អយ្យេ, រាជកុលំ នាម ភារិយំ, តុម្ហេ គហេត្វា ពហិ គន្តុំ ន សក្កា”តិ។ “អម្ម, នោ មា នាសេហិ, ទស្សេហេវ អម្ហាកំ សត្ថារ”ន្តិ។ “តេន ហិ តុម្ហាកំ វសនគព្ភានំ ភិត្តីសុ យត្តកេន ឱលោកេតុំ សក្កា ហោតិ, តត្តកំ ឆិទ្ទំ កត្វា គន្ធមាលាទីនិ អាហរាបេត្វា សត្ថារំ តិណ្ណំ សេដ្ឋីនំ ឃរទ្វារំ គច្ឆន្តំ តុម្ហេ តេសុ តេសុ ឋានេសុ ឋត្វា ឱលោកេថ ចេវ, ហត្ថេ ច បសារេត្វា វន្ទថ, បូជេថ ចា”តិ។ តា តថា កត្វា សត្ថារំ គច្ឆន្តញ្ច អាគច្ឆន្តញ្ច ឱលោកេត្វា វន្ទឹសុ ចេវ បូជេសុញ្ច។

អថេកទិវសំ មាគណ្ឌិយា អត្តនោ បាសាទតលតោ និក្ខមិត្វា ចង្កមមានា តាសំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា គព្ភេសុ ឆិទ្ទំ ទិស្វា, “ឥទំ កិ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា, តាហិ តស្សា សត្ថរិ អាឃាតពទ្ធភាវំ អជានន្តីហិ “សត្ថា ឥមំ នគរំ អាគតោ, មយំ ឯត្ថ ឋត្វា សត្ថារំ វន្ទាម ចេវ បូជេម ចា”តិ វុត្តេ, “អាគតោ នាម ឥមំ នគរំ សមណោ គោតមោ, ឥទានិស្ស កត្តព្ពំ ជានិស្សាមិ, ឥមាបិ តស្ស ឧបដ្ឋាយិកា, ឥមាសម្បិ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេសិ – “មហារាជ, សាមាវតិមិស្សិកានំ ពហិទ្ធា បត្ថនា អត្ថិ, កតិបាហេនេវ តេ ជីវិតំ មារេស្សន្តី”តិ។ រាជា “ន តា ឯវរូបំ ករិស្សន្តី”តិ ន សទ្ទហិ។ បុនប្បុនំ វុត្តេបិ ន សទ្ទហិ ឯវ។ អថ នំ ឯវំ តិក្ខត្តុំ វុត្តេបិ អសទ្ទហន្តំ “សចេ មេ ន សទ្ទហសិ, តាសំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា ឧបធារេហិ, មហារាជា”តិ អាហ។ រាជា គន្ត្វា គព្ភេសុ ឆិទ្ទំ ទិស្វា, “ឥទំ កិ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា, តស្មឹ អត្ថេ អារោចិតេ តាសំ អកុជ្ឈិត្វា, កិញ្ចិ អវត្វាវ ឆិទ្ទានិ បិទហាបេត្វា សព្ពគព្ភេសុ ឧទ្ធច្ឆិទ្ទកវាតបានានិ ការេសិ។ ឧទ្ធច្ឆិទ្ទកវាតបានានិ កិរ តស្មឹ កាលេ ឧប្បន្នានិ។ មាគណ្ឌិយា តាសំ កិញ្ចិ កាតុំ អសក្កុណិត្វា, “សមណស្ស គោតមស្សេវ កត្តព្ពំ ករិស្សាមី”តិ នាគរានំ លញ្ជំ ទត្វា, “សមណំ គោតមំ អន្តោនគរំ បវិសិត្វា វិចរន្តំ ទាសកម្មករបោរិសេហិ អក្កោសេត្វា បរិភាសេត្វា បលាបេថា”តិ អាណាបេសិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា តីសុ រតនេសុ អប្បសន្នា អន្តោនគរំ បវិដ្ឋំ សត្ថារំ អនុពន្ធិត្វា , “ចោរោសិ , ពាលោសិ, មូឡ្ហោសិ, ឱដ្ឋោសិ, គោណោសិ, គទ្រភោសិ, នេរយិកោសិ, តិរច្ឆានគតោសិ, នត្ថិ តុយ្ហំ សុគតិ, ទុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ បាដិកង្ខា”តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។

តំ សុត្វា អាយស្មា អានន្ទោ សត្ថារំ ឯតទវោច – “ភន្តេ, ឥមេ នាគរា អម្ហេ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ, ឥតោ អញ្ញត្ថ គច្ឆាមា”តិ។ “កុហឹ, អានន្ទោតិ”? “អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ បុន កត្ថ គមិស្សាម, អានន្ទោ”តិ? “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថាបិ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ កុហឹ គមិស្សាមា”តិ? “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “អានន្ទ, ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ យត្ថ អធិករណំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ តស្មឹ វូបសន្តេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ វដ្ដតិ។ កេ បន តេ, អានន្ទ, អក្កោសន្តី”តិ? “ភន្តេ, ទាសកម្មករេ ឧបាទាយ សព្ពេ អក្កោសន្តី”តិ។ “អហំ, អានន្ទ, សង្គាមំ ឱតិណ្ណហត្ថិសទិសោ, សង្គាមំ ឱតិណ្ណហត្ថិនោ ហិ ចតូហិ ទិសាហិ អាគតេ សរេ សហិតុំ ភារោ, តថេវ ពហូហិ ទុស្សីលេហិ កថិតកថានំ សហនំ នាម មយ្ហំ ភារោ”តិ វត្វា អត្តានំ អារព្ភ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា នាគវគ្គេ តិស្សោ គាថា អភាសិ –

"អហំ នាគោវ សង្គាមេ, ចាបតោ បតិតំ សរំ;
អតិវាក្យំ តិតិក្ខិស្សំ, ទុស្សីលោ ហិ ពហុជ្ជនោ។

"ទន្តំ នយន្តិ សមិតិំ, ទន្តំ រាជាភិរូហតិ;
ទន្តោ សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិតិក្ខតិ។

"វរមស្សតរា ទន្តា, អាជានីយា ច សិន្ធវា;
កុញ្ជរា ច មហានាគា, អត្តទន្តោ តតោ វរ"ន្តិ។ (ធ. ប. ៣២០-៣២២);

ធម្មកថា សម្បត្តមហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសិ។ ឯវំ ធម្មំ ទេសេត្វា មា ចិន្តយិ, អានន្ទ, ឯតេ សត្តាហមត្តមេវ អក្កោសិស្សន្តិ, អដ្ឋមេ ទិវសេ តុណ្ហី ភវិស្សន្តិ, ពុទ្ធានញ្ហិ ឧប្បន្នំ អធិករណំ សត្តាហតោ ឧត្តរិ ន គច្ឆតិ។ មាគណ្ឌិយា សត្ថារំ អក្កោសាបេត្វា បលាបេតុំ អសក្កោន្តី, "កឹ នុ ខោ ករិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា, "ឥមា ឯតស្ស ឧបត្ថម្ភភូតា, ឯតាសម្បិ ព្យសនំ ករិស្សាមី"តិ ឯកទិវសំ រញ្ញោ សុរាបានដ្ឋានេ ឧបដ្ឋានំ ករោន្តី ចូឡបិតុ សាសនំ បហិណិ "អត្ថោ មេ កិរ កុក្កុដេហិ , អដ្ឋ មតកុក្កុដេ, អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ ច គហេត្វា អាគច្ឆតុ, អាគន្ត្វា ច សោបានមត្ថកេ ឋត្វា អាគតភាវំ និវេទេត្វា 'បវិសតូ'តិ វុត្តេបិ អបវិសិត្វា បឋមំ អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ បហិណតុ, 'បច្ឆា ឥតរេ'"តិ។ ចូឡបដ្ឋាកស្ស ច "មម វចនំ ករេយ្យាសី"តិ លញ្ជំ អទាសិ។ មាគណ្ឌិយោ អាគន្ត្វា, រញ្ញោ និវេទាបេត្វា, "បវិសតូ"តិ វុត្តេ, "រញ្ញោ អាបានភូមឹ ន បវិសិស្សាមី"តិ អាហ។ ឥតរា ចូឡុបដ្ឋាកំ បហិណិ – "គច្ឆ, តាត, មម ចូឡបិតុ សន្តិក"ន្តិ។ សោ គន្ត្វា តេន ទិន្នេ អដ្ឋ សជីវកុក្កុដេ អានេត្វា, "ទេវ, បុរោហិតេន បណ្ណាការោ បហិតោ"តិ អាហ។ រាជា "ភទ្ទកោ វត នោ ឧត្តរិភង្គោ ឧប្បន្នោ, កោ នុ ខោ បចេយ្យា"តិ អាហ។ មាគណ្ឌិយា, "មហារាជ, សាមាវតិប្បមុខា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ និក្កម្មិកា វិចរន្តិ, តាសំ បេសេហិ, តា បចិត្វា អាហរិស្សន្តី"តិ អាហ។ រាជា "គច្ឆ, តាសំ ទត្វា អញ្ញស្ស កិរ ហត្ថេ អទត្វា សយមេវ មារេត្វា បចន្តូ"តិ បេសេសិ។ ចូឡុបដ្ឋាកោ "សាធុ ទេវា"តិ គន្ត្វា តថា វត្វា តាហិ "មយំ បាណាតិបាតំ ន ករោមា"តិ បដិក្ខិត្តោ អាគន្ត្វា តមត្ថំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ មាគណ្ឌិយា "ទិដ្ឋំ តេ, មហារាជ, ឥទានិ តាសំ បាណាតិបាតស្ស ករណំ វា អករណំ វា ជានិស្សសិ, 'សមណស្ស គោតមស្ស បចិត្វា បេសេន្តូ'តិ វទេហិ ទេវា"តិ អាហ។ រាជា តថា វត្វា បេសេសិ។ ឥតរោ តេ គហេត្វា គច្ឆន្តោ វិយ ហុត្វា គន្ត្វា តេ កុក្កុដេ បុរោហិតស្ស ទត្វា មតកុក្កុដេ តាសំ សន្តិកំ នេត្វា, "ឥមេ កិរ កុក្កុដេ បចិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ បហិណថា"តិ អាហ។ តា, "សាមិ, អាហរ, ឥទំ នាម អម្ហាកំ កិច្ច"ន្តិ បច្ចុគ្គន្ត្វា គណ្ហឹសុ។ សោ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា, "កឹ, តាតា"តិ បុដ្ឋោ, "សមណស្ស គោតមស្ស បចិត្វា បេសេថាតិ វុត្តមត្តេយេវ បដិមគ្គំ អាគន្ត្វា គណ្ហឹសូ"តិ អាចិក្ខិ។ មាគណ្ឌិយា "បស្ស, មហារាជ, ន តា តុម្ហាទិសានំ ករោន្តិ, ពហិទ្ធា បត្ថនា តាសំ អត្ថីតិ វុត្តេ ន សទ្ទហសី"តិ អាហ។ រាជា តំ សុត្វាបិ អធិវាសេត្វា តុណ្ហីយេវ អហោសិ។ មាគណ្ឌិយា "កឹ នុ ខោ ករិស្សាមី"តិ ចិន្តេសិ។

តទា បន រាជា "សាមាវតិយា វាសុលទត្តាយ មាគណ្ឌិយាយ ចា"តិ តិស្សន្នម្បិ ឯតាសំ បាសាទតលេ វារេន វារេន សត្តាហំ សត្តាហំ វីតិនាមេតិ ។ អថ នំ "ស្វេ វា បរសុវេ វា សាមាវតិយា បាសាទតលំ គមិស្សតី"តិ ញត្វា មាគណ្ឌិយា ចូឡបិតុ សាសនំ បហិណិ – "អគទេន កិរ ទាឋា ធោវិត្វា ឯកំ សប្បំ បេសេតូ"តិ។ សោ តថា កត្វា បេសេសិ។ រាជា អត្តនោ គមនដ្ឋានំ ហត្ថិកន្តវីណំ អាទាយយេវ គច្ឆតិ, តស្សា បោក្ខរេ ឯកំ ឆិទ្ទំ អត្ថិ។ មាគណ្ឌិយា តេន ឆិទ្ទេន សប្បំ បវេសេត្វា ឆិទ្ទំ មាលាគុឡេន ថកេសិ។ សប្បោ ទ្វីហតីហំ អន្តោវីណាយមេវ អហោសិ។ មាគណ្ឌិយា រញ្ញោ គមនទិវសេ "អជ្ជ កតរិស្សិត្ថិយា បាសាទំ គមិស្សសិ ទេវា"តិ បុច្ឆិត្វា "សាមាវតិយា"តិ វុត្តេ, "អជ្ជ មយា, មហារាជ, អមនាបោ សុបិនោ ទិដ្ឋោ។ ន សក្កា តត្ថ គន្តុំ, ទេវា"តិ? "គច្ឆាមេវា"តិ។ សា យាវ តតិយំ វារេត្វា, "ឯវំ សន្តេ អហម្បិ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ គមិស្សាមិ, ទេវា"តិ វត្វា និវត្តិយមានាបិ អនិវត្តិត្វា, "ន ជានាមិ, កឹ ភវិស្សតិ ទេវា"តិ រញ្ញា សទ្ធឹយេវ អគមាសិ។

រាជា សាមាវតិមិស្សិកាហិ ទិន្នានិ វត្ថបុប្ផគន្ធាភរណានិ ធារេត្វា សុភោជនំ ភុញ្ជិត្វា វីណំ ឧស្សីសកេ ឋបេត្វា សយនេ និបជ្ជិ។ មាគណ្ឌិយា អបរាបរំ វិចរន្តី វិយ ហុត្វា វីណាឆិទ្ទតោ បុប្ផគុឡំ អបនេសិ។ សប្បោ ទ្វីហតីហំ និរាហារោ តេន ឆិទ្ទេន និក្ខមិត្វា បស្សសន្តោ ផណំ កត្វា សយនបិដ្ឋេ និបជ្ជិ ។ មាគណ្ឌិយា តំ ទិស្វា, "ធី ធី, ទេវ, សប្បោ"តិ មហាសទ្ទំ កត្វា រាជានញ្ច តា ច អក្កោសន្តី, "អយំ អន្ធពាលរាជា អលក្ខិកោ មយ្ហំ វចនំ ន សុណាតិ, ឥមាបិ និស្សិរិកា ទុព្ពិនីតា, កឹ នាម រញ្ញោ សន្តិកា ន លភន្តិ, កឹ នុ តុម្ហេ ឥមស្មិំ មតេយេវ សុខំ ជីវិស្សថ, ជីវន្តេ ទុក្ខំ ជីវថ, 'អជ្ជ មយា បាបសុបិនោ ទិដ្ឋោ, សាមាវតិយា បាសាទំ គន្តុំ ន វដ្ដតី'តិ វារេន្តិយាបិ មេ វចនំ ន សុណសិ, ទេវា"តិ អាហ។ រាជា សប្បំ ទិស្វា មរណភយតជ្ជិតោ "ឯវរូបម្បិ នាម ឥមា ករិស្សន្តិ, អហោ បាបា, អហំ ឥមាសំ បាបភាវំ អាចិក្ខន្តិយាបិ ឥមិស្សា វចនំ ន សទ្ទហឹ, បឋមំ អត្តនោ គព្ភេសុ ឆិទ្ទានិ កត្វា

និសិន្នា, បុន មយា បេសិតេ កុក្កុដេ បដិបហិណីសុ, អជ្ជ សយនេ សប្បំ វិស្សជ្ជីសូ”តិ កោធេន សម្បជ្ជលិតោ វិយ អហោសិ។

សាមាវតីបិ បញ្ចន្នំ ឥត្ថិសតានំ ឱវាទំ អទាសិ – “អម្មា, អម្ហាកំ អញ្ញំ បដិសរណំ នត្ថិ, នរិន្ទេ ច ទេវិយា ច អត្តនិ ច សមមេវ មេត្តចិត្តំ បវត្តេថ, មា កស្សចិ កោបំ ករិត្ថា”តិ។ រាជា សហស្សថាមំ សិង្គធនុំ អាទាយ ជិយំ បោថេត្វា វិសបីតំ សរំ សន្នយ្ហិត្វា សាមាវតីំ ធុរំ កត្វា សព្ពា តា បដិបាដិយា ឋបាបេត្វា សាមាវតិយា ឧរេ សរំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ តស្សា មេត្តានុភាវេន បដិនិវត្តិត្វា អាគតមគ្គាភិមុខោវ ហុត្វា រញ្ញោ ហទយំ បវិសន្តោ វិយ អដ្ឋាសិ។ រាជា ចិន្តេសិ – “មយា ខិត្តោ សរោ សិលម្បិ វិនិវិជ្ឈិត្វា គច្ឆតិ, អាកាសេ បដិហននកដ្ឋានំ នត្ថិ, អថ ច បនេស និវត្តិត្វា មម ហទយាភិមុខោ ជាតោ, អយញ្ហិ នាម និស្សត្តោ និជ្ជីវោ សរោបិ ឯតិស្សា គុណំ ជានាតិ, អហំ មនុស្សភូតោបិ ន ជានាមី”តិ, សោ ធនុំ ឆឌ្ឌេត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ សាមាវតិយា បាទមូលេ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“សម្មុយ្ហាមិ បមុយ្ហាមិ, សព្ពា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
សាមាវតិ មំ តាយស្សុ, ត្វញ្ច មេ សរណំ ភវា”តិ។

សា តស្ស វចនំ សុត្វា, “សាធុ, ទេវ, មំ សរណំ គច្ឆា”តិ អវត្វា, “យមហំ, មហារាជ, សរណំ គតា, តមេវ ត្វម្បិ សរណំ គច្ឆាហី”តិ ឥទំ វត្វា សាមាវតី សម្មាសម្ពុទ្ធសាវិកា –

“មា មំ ត្វំ សរណំ គច្ឆ, យមហំ សរណំ គតា;
ឯស ពុទ្ធោ មហារាជ, ឯស ពុទ្ធោ អនុត្តរោ;
សរណំ គច្ឆ តំ ពុទ្ធំ, ត្វញ្ច មេ សរណំ ភវា”តិ។ –

អាហ ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា, “ឥទានាហំ អតិរេកតរំ ភាយាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឯស ភិយ្យោ បមុយ្ហាមិ, សព្ពា មុយ្ហន្តិ មេ ទិសា;
សាមាវតិ មំ តាយស្សុ, ត្វញ្ច មេ សរណំ ភវា”តិ។

អថ នំ សា បុរិមនយេនេវ បុន បដិក្ខិបិត្វា, “តេន ហិ ត្វញ្ច សរណំ គច្ឆាមិ, សត្ថារញ្ច សរណំ គច្ឆាមិ, វរញ្ច តេ ទម្មី”តិ វុត្តេ, “វរោ គហិតោ ហោតុ, មហារាជា”តិ អាហ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សរណំ គន្ត្វា និមន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា សាមាវតីំ អាមន្តេត្វា, “ឧដ្ឋេហិ, វរំ គណ្ហា”តិ អាហ។ “មហារាជ, មយ្ហំ ហិរញ្ញាទីហិ អត្ថោ នត្ថិ, ឥមំ បន មេ វរំ ទេហិ, តថា ករោហិ, យថា សត្ថា និពទ្ធំ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ឥធាគច្ឆតិ, ធម្មំ សុណិស្សាមី”តិ។ រាជា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធំ ឥធាគច្ឆថ, សាមាវតិមិស្សិកា ‘ធម្មំ សុណិស្សាមា’តិ វទន្តី”តិ អាហ។ “មហារាជ, ពុទ្ធានំ នាម ឯកដ្ឋានំ និពទ្ធំ គន្តុំ ន វដ្តតិ, មហាជនោ សត្ថារំ អាគមនត្ថាយ បច្ចាសីសតី”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, ឯកំ ភិក្ខុំ អាណាបេថា”តិ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ អាណាបេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ អាទាយ និពទ្ធំ រាជកុលំ គច្ឆតិ។ តាបិ ទេវិយោ និពទ្ធំ ថេរំ សបរិវារំ ភោជេន្តិ, ធម្មំ សុណន្តិ។ តា ឯកទិវសំ ថេរស្ស ធម្មកថំ សុត្វា បសីទិត្វា, បញ្ចហិ ឧត្តរាសង្គសតេហិ ធម្មបូជំ អកំសុ ។ ឯកេកោ ឧត្តរាសង្គោ បញ្ច សតានិ បញ្ច សតានិ អគ្ឃតិ។

តា ឯកវត្ថា ទិស្វា រាជា បុច្ឆិ – “កុហិំ វោ ឧត្តរាសង្គោ”តិ។ “អយ្យស្ស នោ ទិន្នា”តិ។ “តេន សព្ពេ គហិតា”តិ? “អាម, គហិតា”តិ។ រាជា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា តាហិ ឧត្តរាសង្គានំ ទិន្នភាវំ បុច្ឆិត្វា តាហិ ទិន្នភាវញ្ច ថេរេន គហិតភាវញ្ច សុត្វា, “ននុ, ភន្តេ, អតិពហូនិ វត្ថានិ, ឯត្តកេហិ កិំ ករិស្សថា”តិ បុច្ឆិ។ “អម្ហាកំ បហោនកានិ វត្ថានិ គណ្ហិត្វា សេសានិ ជិណ្ណចីវរិកានំ ភិក្ខូនំ ទស្សាមិ, មហារាជា”តិ។ “តេ អត្តនោ ជិណ្ណចីវរានិ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? “ជិណ្ណតរចីវរិកានំ ទស្សន្តី”តិ។ “តេ អត្តនោ ជិណ្ណតរចីវរានិ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? “បច្ចត្ថរណានិ ករិស្សន្តី”តិ។ “បុរាណបច្ចត្ថរណានិ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? “ភូមត្ថរណានិ ករិស្សន្តី”តិ។ “បុរាណភូមត្ថរណានិ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? “បាទបុញ្ឆនានិ ករិស្សន្តិ, មហារាជា”តិ។ “បុរាណបាទបុញ្ឆនានិ កិំ ករិស្សន្តី”តិ? “ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ កោដ្ដេត្វា មត្តិកាយ មទ្ទិត្វា ភិត្តិំ លិម្បិស្សន្តី”តិ។ “ភន្តេ, ឯត្តកានិ កត្វាបិ អយ្យានំ ទិន្នានិ ន នស្សន្តី”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ រាជា បសន្នោ អបរានិបិ បញ្ច វត្ថសតានិ អាហរាបេត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ ឋបាបេសិ។ ថេរោ កិរ បញ្ចសតគ្ឃនកានេវ វត្ថានិ បញ្ចសតភាគេន បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នានិ បញ្ចសតក្ខត្តុំ លភិ, សហស្សគ្ឃនកានិ សហស្សភាគេន បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នានិ សហស្សក្ខត្តុំ លភិ, សតសហស្សគ្ឃនកានិ សតសហស្សភាគេន បាទមូលេ ឋបេត្វា ទិន្នានិ សតសហស្សក្ខត្តុំ លភិ។ ឯកំ ទ្វេ តីណិ ចត្តារិ បញ្ច ទសាតិអាទិនា

នយេន លទ្ធានំ បន គណនា នាម នត្ថិ។ តថាគតេ កិរ បរិនិព្ពុតេ ថេរោ សកលជម្ពុទីបំ វិចរិត្វា សព្ពវិហារេសុ ភិក្ខូនំ អត្តនោ សន្តកានេវ បត្តចីវរានិ អទាសិ។

តទា មាគណ្ឌិយាបិ "យមហំ ករោមិ។ តំ តថា អហុត្វា អញ្ញថាវ ហោតិ, ឥទានិ កឹ នុ ខោ ករិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា, "អត្ថេសោ ឧបាយោ"តិ រញ្ញោ ឧយ្យានកីឡំ គច្ឆន្តេ ចូឡបិតុ សាសនំ បហិណិ – "សាមាវតិយា បាសាទំ គន្ត្វា, ទុស្សកោដ្ឋាគារានិ ច តេលកោដ្ឋាគារានិ ច វិវរាបេត្វា, ទុស្សានិ តេលចាដីសុ តេមេត្វា តេមេត្វា ថម្ភេ វេឋេត្វា តា សព្ពាបិ ឯកតោ កត្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា ពហិ យន្តកំ ទត្វា ទណ្ឌទីបិកាហិ គេហេ អគ្គឹ ទទមានោ ឱតរិត្វា គច្ឆតូ"តិ។ សោ បាសាទំ អភិរុយ្ហ កោដ្ឋាគារានិ វិវរិត្វា វត្ថានិ តេលចាដីសុ តេមេត្វា តេមេត្វា ថម្ភេ វេឋេតុំ អារភិ។ អថ នំ សាមាវតិប្បមុខា ឥត្ថិយោ "កឹ ឯតំ ចូឡបិតា"តិ វទន្តិយោ ឧបសង្កមឹសុ។ "អម្មា, រាជា ទឡ្ហិកម្មត្ថាយ ឥមេ ថម្ភេ តេលបិលោតិកាហិ វេឋាបេតិ, រាជគេហេ នាម សុយុត្តំ ទុយុត្តំ ទុជ្ជានំ, មា មេ សន្តិកេ ហោថ, អម្មា"តិ ឯវំ វត្វា តា អាគតា គព្ភេ បវេសេត្វា ទ្វារានិ បិទហិត្វា ពហិ យន្តកំ ទត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ អគ្គឹ ទេន្តោ ឱតរិ។ សាមាវតី តាសំ ឱវាទំ អទាសិ – "អម្ហាកំ អនមតគ្គេ សំសារេ វិចរន្តីនំ ឯវមេវ អគ្គិនា ឈាយមានានំ អត្តភាវានំ បរិច្ឆេទោ ពុទ្ធញាណេនបិ ន សុករោ, អប្បមត្តា ហោថា"តិ។ តា គេហេ ឈាយន្តេ វេទនាបរិគ្គហកម្មដ្ឋានំ មនសិករោន្តិយោ កាចិ ទុតិយផលំ, កាចិ តតិយផលំ បាបុណឹសុ។ តេន វុត្តំ – "អថ ខោ សម្ពហុលា ភិក្ខូ បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តា យេន ភគវា តេនុបសង្កមឹសុ, ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ, ឯកមន្តំ និសិន្នា ខោ តេ ភិក្ខូ ភគវន្តំ ឯតទវោចុំ – 'ឥធ, ភន្តេ, រញ្ញោ ឧតេនស្ស ឧយ្យានគតស្ស អន្តេបុរំ ទឌ្ឍំ, បញ្ច ច ឥត្ថិសតានិ កាលកតានិ សាមាវតិប្បមុខានិ។ តាសំ, ភន្តេ, ឧបាសិកានំ កា គតិ, កោ អភិសម្បរាយោ'តិ? សន្តេត្ថ, ភិក្ខវេ, ឧបាសិកាយោ សោតាបន្នា , សន្តិ សកទាគាមិយោ, សន្តិ អនាគាមិយោ, សព្ពា តា, ភិក្ខវេ , ឧបាសិកាយោ អនិប្ផលា កាលកតា"តិ។ អថ ខោ ភគវា ឯតមត្ថំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

"មោហសម្ពន្ធនោ លោកោ, ភព្ពរូបោវ ទិស្សតិ;
ឧបធីពន្ធនោ ពាលោ, តមសា បរិវារិតោ;
សស្សតោរិវ ខាយតិ, បស្សតោ នត្ថិ កិញ្ចន"ន្តិ។ (ឧទា. ៧០);

ឯវញ្ច បន វត្វា, "ភិក្ខវេ, សត្តា នាម វដ្ដេ វិចរន្តា និច្ចកាលំ អប្បមត្តា ហុត្វា បុញ្ញកម្មមេវ ន ករោន្តិ, បមាទិនោ ហុត្វា បាបកម្មម្បិ ករោន្តិ។ តស្មា វដ្ដេ វិចរន្តា សុខម្បិ ទុក្ខម្បិ អនុភវន្តី"តិ ធម្មំ ទេសេសិ។

រាជា "សាមាវតិយា គេហំ កិរ ឈាយតី"តិ សុត្វា វេគេនាគច្ឆន្តោបិ អទឌ្ឍេ សម្បាបុណិតុំ នាសក្ខិ។ អាគន្ត្វា បន គេហំ និព្ពាបេន្តោ ឧប្បន្នពលវទោមនស្សោ អមច្ចគណបរិវុតោ និសីទិត្វា សាមាវតិយា គុណេ អនុស្សរន្តោ, "កស្ស នុ ខោ ឥទំ កម្ម"ន្តិ ចិន្តេត្វា – "មាគណ្ឌិយាយ ការិតំ ភវិស្សតី"តិ ញត្វា, "តាសេត្វា បុច្ឆិយមានា ន កថេស្សតិ, សណិកំ ឧបាយេន បុច្ឆិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា អមច្ចេ អាហ – "អម្ភោ, អហំ ឥតោ បុព្ពេ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ អាសង្កិតបរិសង្កិតោវ ហោមិ, សាមាវតី មេ និច្ចំ ឱតារមេវ គវេសតិ, ឥទានិ បន មេ ចិត្តំ និព្ពុតំ ភវិស្សតិ, សុខេន ច វសិតុំ លភិស្សាមី"តិ, តេ "កេន នុ ខោ, ទេវ, ឥទំ កត"ន្តិ អាហំសុ។ "មយិ សិនេហេន កេនចិ កតំ ភវិស្សតី"តិ។ មាគណ្ឌិយាបិ សមីបេ ឋិតា តំ សុត្វា, "នាញ្ញោ កោចិ កាតុំ សក្ខិស្សតិ, មយា កតំ, ទេវ, អហំ ចូឡបិតរំ អាណាបេត្វា ការេសិ"ន្តិ អាហ។ "តំ ឋបេត្វា អញ្ញោ មយិ សិនេហោ សត្តោ នាម នត្ថិ, បសន្នោស្មិ, វរំ តេ ទម្មិ, អត្តនោ ញាតិគណំ បក្កោសាបេហី"តិ។ សា ញាតកានំ សាសនំ បហិណិ – "រាជា មេ បសន្នោ វរំ ទេតិ, សីឃំ អាគច្ឆន្តូ"តិ។ រាជា អាគតាគតានំ មហន្តំ សក្ការំ ការេសិ។ តំ ទិស្វា តស្សា អញ្ញាតកាបិ លញ្ជំ ទត្វា "មយំ មាគណ្ឌិយាយ ញាតកា"តិ អាគច្ឆឹសុ។ រាជា តេ សព្ពេ គាហាបេត្វា រាជង្គណេ នាភិប្បមាណេ អាវាដេ ខណាបេត្វា តេ តត្ថ និសីទាបេត្វា បំសូហិ បូរេត្វា ឧបរិ បលាលេ វិកិរាបេត្វា អគ្គឹ ទាបេសិ។ ចម្មស្ស ទឌ្ឍកាលេ អយនង្គលេន កសាបេត្វា ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហីរាហីរំ ការេសិ។ មាគណ្ឌិយាយ សរីរតោបិ តិខិណេន សត្ថេន ឃនឃនដ្ឋានេសុ មំសំ ឧប្បាដេត្វា តេលកបាលំ ឧទ្ធនំ អារោបេត្វា បូវេ វិយ បចាបេត្វា តមេវ ខាទាបេសិ។

ធម្មសភាយម្បិ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, "អននុច្ឆវិកំ វត, អាវុសោ, ឯវរូបាយ សទ្ធាយ បសន្នាយ ឧបាសិកាយ ឯវរូបំ មរណ"ន្តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា, "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា, "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "ភិក្ខវេ, ឥមស្មឹ អត្តភាវេ សាមាវតិប្បមុខានំ ឥត្ថីនំ ឯតំ អយុត្តំ សម្បត្តំ។ បុព្ពេ កតកម្មស្ស បន យុត្តមេវ ឯតាហិ លទ្ធ"ន្តិ វត្វា, "កឹ, ភន្តេ, ឯតាហិ បុព្ពេ កតំ, តំ អាចិក្ខថា"តិ តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ រាជគេហេ និពទ្ធំ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធា ភុញ្ជន្តិ។ បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ តេ ឧបដ្ឋហន្តិ។ តេសុ សត្ត បច្ចេកពុទ្ធា ហិមវន្តំ គច្ឆន្តិ, ឯកោ នទីតីរេ ឯកំ តិណគហនំ អត្ថិ, តត្ថ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា និសីទិ។ អថេកទិវសំ រាជា បច្ចេកពុទ្ធេសុ គតេសុ តា ឥត្ថិយោ អាទាយ នទិយំ ឧទកកីឡំ កីឡិតុំ គតោ។ តត្ថ តា ឥត្ថិយោ ទិវសភាគំ ឧទកេ កីឡិត្វា ឧត្តរិត្វា សីតបីឡិតា អគ្គិំ វិសិព្វេតុកាមា “អម្ហាកំ អគ្គិករណដ្ឋានំ ឱលោកេថា”តិ អបរាបរំ វិចរន្តិយោ តំ តិណគហនំ ទិស្វា, “តិណរាសី”តិ សញ្ញាយ តំ បរិវារេត្វា ឋិតា អគ្គិំ អទំសុ។ តិណេសុ ឈាយិត្វា បតន្តេសុ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា, “នដ្ឋាម្ហា, អម្ហាកំ រញ្ញោ បច្ចេកពុទ្ធោ ឈាយតិ, រាជា ញត្វា អម្ហេ នាសេស្សតិ, សុទឌ្ឍំ នំ ករិស្សាមា”តិ សព្ពា តា ឥត្ថិយោ ឥតោ ចិតោ ច ទារូនិ អាហរិត្វា តស្ស ឧបរិ ទារុរាសឹ ករឹសុ។ មហាទារុរាសិ អហោសិ។ អថ នំ អាលិម្បេត្វា, “ឥទានិ ឈាយិស្សតី”តិ បក្កមឹសុ។ តា បឋមំ អសញ្ចេតនិកា ហុត្វា កម្មុនា ន ពជ្ឈឹសុ, ឥទានិ បច្ឆា សញ្ចេតនាយ កម្មុនា ពជ្ឈឹសុ។ បច្ចេកពុទ្ធំ បន អន្តោសមាបត្តិយំ សកដសហស្សេហិ ទារូនិ អាហរិត្វា អាលិម្បេន្តាបិ ឧស្មាការមត្តម្បិ គាហេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា សោ សត្តមេ ទិវសេ ឧដ្ឋាយ យថាសុខំ អគមាសិ។ តា តស្ស កម្មស្ស កតត្តា ពហូនិ វស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន អត្តភាវសតេ ឥមិនាវ និយាមេន គេហេ ឈាយមានេ ឈាយឹសុ។ ឥទំ ឯតាសំ បុព្ពកម្មន្តិ។

ឯវំ វុត្តេ ភិក្ខូ សត្ថារំ បដិបុច្ឆឹសុ – “ខុជ្ជុត្តរា បន, ភន្តេ, កេន កម្មេន ខុជ្ជា ជាតា, កេន កម្មេន មហាបញ្ញា, កេន កម្មេន សោតាបត្តិផលំ អធិគតា, កេន កម្មេន បរេសំ បេសនការិកា ជាតា”តិ? ភិក្ខវេ, តស្សេវ រញ្ញោ ពារាណសិយំ រជ្ជំ ករណកាលេ ស្វេវ បច្ចេកពុទ្ធោ ថោកំ ខុជ្ជធាតុកោ អហោសិ។ អថេកា ឧបដ្ឋាយិកា ឥត្ថី កម្ពលំ បារុបិត្វា សុវណ្ណសរណំ គហេត្វា, “អម្ហាកំ បច្ចេកពុទ្ធោ ឯវញ្ច ឯវញ្ច វិចរតី”តិ ខុជ្ជា ហុត្វា តស្ស វិចរណាការំ ទស្សេសិ។ តស្ស និស្សន្ទេន ខុជ្ជា ជាតា។ តេ បន បច្ចេកពុទ្ធេ បឋមទិវសេ រាជគេហេ និសីទាបេត្វា បត្តេ គាហាបេត្វា បាយាសស្ស បូរេត្វា ទាបេសិ។ ឧណ្ហបាយាសស្ស បូរេ បត្តេ បច្ចេកពុទ្ធា បរិវត្តេត្វា បរិវត្តេត្វា គណ្ហន្តិ។ សា ឥត្ថី តេ តថា ករោន្តេ ទិស្វា អត្តនោ សន្តកានិ អដ្ឋ ទន្តវលយានិ ទត្វា, “ឥធ ឋបេត្វា គណ្ហថា”តិ អាហ។ តេសុ តថា កត្វា តំ ឱលោកេត្វា ឋិតេសុ តេសំ អធិប្បាយំ ញត្វា, “នត្ថិ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ឯតេហិ អត្ថោ។ តុម្ហាកញ្ញេវ ឯតានិ បរិច្ចត្តានិ, គហេត្វា គច្ឆថា”តិ អាហ។ តេ គហេត្វា នន្ទមូលកបព្ភារំ អគមំសុ។ អជ្ជតនាបិ តានិ វលយានិ អរោគានេវ។ សា តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន ឥទានិ តិបិដកធរា មហាបញ្ញា ជាតា។ បច្ចេកពុទ្ធានំ កតឧបដ្ឋានស្ស និស្សន្ទេន បន សោតាបត្តិផលំ បត្តា។ ឥទមស្សា ពុទ្ធន្តរេ បុព្ពកម្មំ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បន ឯកា ពារាណសិសេដ្ឋិនោ ធីតា វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ អាទាសំ គហេត្វា អត្តានំ អលង្ករោន្តី និសីទិ។ អថស្សា វិស្សាសិកា ឯកា ខីណាសវា ភិក្ខុនី តំ ទដ្ឋុំ អគមាសិ។ ភិក្ខុនិយោ ហិ ខីណាសវាបិ សាយន្ហសមយេ ឧបដ្ឋាកកុលានិ ទដ្ឋុកាមា ហោន្តិ។ តស្មិំ បន ខណេ សេដ្ឋិធីតាយ សន្តិកេ កាចិ បេសនការិកា នត្ថិ, សា “វន្ទាមិ, អយ្យេ, ឯតំ តាវ មេ បសាធនបេឡកំ គហេត្វា ទេថា”តិ អាហ។ ថេរី ចិន្តេសិ – “សចស្សា ឥមំ គណ្ហិត្វា ន ទស្សាមិ, មយិ អាឃាតំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិស្សតិ។ សចេ បន ទស្សាមិ, បរស្ស បេសនការិកា ហុត្វា និព្ពត្តិស្សតិ។ និរយសន្តាបតោ ខោ បន បរស្ស បេសនភាវោវ សេយ្យោ”តិ។ “សា អនុទយំ បដិច្ច តំ គហេត្វា តស្សា អទាសិ។ តស្ស កម្មស្ស និស្សន្ទេន បរេសំ បេសនការិកា ជាតា”តិ។

អថ បុនេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “សាមាវតិប្បមុខា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ គេហេ អគ្គិនា ឈាយឹសុ, មាគណ្ឌិយាយ ញាតកា ឧបរិ បលាលគ្គិំ ទត្វា អយនង្គលេហិ ភិន្នា, មាគណ្ឌិយា បក្កុថិតតេលេ បក្កា, កេ នុ ខោ ឯត្ថ ជីវន្តិ នាម, កេ មតា នាមា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា, “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, យេ កេចិ បមត្តា, តេ វស្សសតំ ជីវន្តាបិ មតាយេវ នាម។ យេ អប្បមត្តា, តេ មតាបិ ជីវន្តិយេវ។ តស្មា មាគណ្ឌិយា ជីវន្តីបិ មតាយេវ នាម, សាមាវតិប្បមុខា បញ្ចសតា ឥត្ថិយោ មតាបិ ជីវន្តិយេវ នាម។ ន ហិ, ភិក្ខវេ, អប្បមត្តា មរន្តិ នាមា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២១. “អប្បមាទោ អមតបទំ, បមាទោ មច្ចុនោ បទំ;
អប្បមត្តា ន មីយន្តិ, យេ បមត្តា យថា មតា។

២២. “ឯវំ វិសេសតោ ញត្វា, អប្បមាទម្ហិ បណ្ឌិតា;
អប្បមាទេ បមោទន្តិ, អរិយានំ គោចរេ រតា។

២៣. “តេ ឈាយិនោ សាតតិកា, និច្ចំ ទឡ្ហបរក្កមា;
ផុសន្តិ ធីរា និព្ពានំ, យោគក្ខេមំ អនុត្តរ”ន្តិ។

តត្ថ **អប្បមាទោ**តិ បទំ មហន្តំ អត្ថំ ទីបេតិ, មហន្តំ អត្ថំ គហេត្វា តិដ្ឋតិ។ សកលម្បិ ហិ តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ អាហរិត្វា កថិយមានំ អប្បមាទបទមេវ ឱតរតិ។ តេន វុត្តំ –

> “សេយ្យថាបិ, ភិក្ខវេ, យានិ កានិចិ ជង្គលានំ បាណានំ បទជាតានិ, សព្ពានិ តានិ ហត្ថិបទេ សមោធានំ គច្ឆន្តិ, ហត្ថិបទំ តេសំ អគ្គមក្ខាយតិ យទិទំ មហន្តត្តេន។ ឯវមេវ ខោ, ភិក្ខវេ, យេ កេចិ កុសលា ធម្មា, សព្ពេតេ អប្បមាទមូលកា អប្បមាទសមោសរណា, អប្បមាទោ តេសំ ធម្មានំ អគ្គមក្ខាយតី”តិ (សំ. និ. ៥.១៤០)។

សោ បនេស អត្ថតោ សតិយា អវិប្បវាសោ នាម។ និច្ចំ ឧបដ្ឋិតាយ សតិយា ចេតំ នាមំ។ **អមតបទ**ន្តិ អមតំ វុច្ចតិ និព្ពានំ។ តញ្ហិ អជាតត្តា ន ជីយតិ ន មីយតិ, តស្មា អមតន្តិ វុច្ចតិ។ បជ្ជន្តិ ឥមិនាតិ បទំ, អមតំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។ អមតស្ស បទំ អមតបទំ, អមតស្ស អធិគមូបាយោតិ វុត្តំ ហោតិ, **បមាទោ**តិ បមជ្ជនភាវោ, មុដ្ឋស្សតិសង្ខាតស្ស សតិយា វោសគ្គស្សេតំ នាមំ។ **មច្ចុនោ**តិ មរណស្ស។ **បទ**ន្តិ ឧបាយោ មគ្គោ។ បមត្តោ ហិ ជាតឹ នាតិវត្តតិ, ជាតោ ជីយតិ ចេវ មីយតិ ចាតិ បមាទោ មច្ចុនោ បទំ នាម ហោតិ, មរណំ ឧបេតិ។ **អប្បមត្តា ន មីយន្តី**តិ សតិយា សមន្នាគតា ហិ អប្បមត្តា ន មរន្តិ។ អជរា អមរា ហោន្តីតិ ន សល្លក្ខេតព្ពំ។ ន ហិ កោចិ សត្តោ អជរោ អមរោ នាម អត្ថិ, បមត្តស្ស បន វដ្ដំ នាម អបរិច្ឆិន្នំ, អប្បមត្តស្ស បរិច្ឆិន្នំ។ តស្មា បមត្តា ជាតិអាទីហិ អបរិមុត្តត្តា ជីវន្តាបិ មតាយេវ នាម។ អប្បមត្តា បន អប្បមាទលក្ខណំ វឌ្ឍេត្វា ខិប្បំ មគ្គផលានិ សច្ឆិកត្វា ទុតិយតតិយអត្តភាវេសុ ន និព្ពត្តន្តិ។ តស្មា តេ ជីវន្តាបិ មតាបិ ន មីយន្តិយេវ នាម។ **យេ បមត្តា យថា មតា**តិ យេ បន សត្តា បមត្តា, តេ បមាទមរណេន មតត្តា, យថា ហិ ជីវិតិន្ទ្រិយុបច្ឆេទេន មតា ទារុក្ខន្ធសទិសា អបគតវិញ្ញាណា , តថេវ ហោន្តិ។ តេសម្បិ ហិ មតានំ វិយ គហដ្ឋានំ តាវ “ទានំ ទស្សាម, សីលំ រក្ខិស្សាម, ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមា”តិ ឯកចិត្តម្បិ ន ឧប្បជ្ជតិ, បព្ពជិតានម្បិ “អាចរិយុបជ្ឈាយវត្តាទីនិ បូរេស្សាម, ធុតង្គានិ សមាទិយិស្សាម, ភាវនំ វឌ្ឍេស្សាមា”តិ ន ឧប្បជ្ជតីតិ មតេន តេ កឹ នានាករណាវ ហោន្តិ។ តេន វុត្តំ – “យេ បមត្តា យថា មតា”តិ។

ឯវំ វិសេសតោ ញត្វាតិ បមត្តស្ស វដ្ដតោ និស្សរណំ នត្ថិ, អប្បមត្តស្ស អត្ថីតិ ឯវំ វិសេសតោវ ជានិត្វា។ កេ បនេតំ វិសេសំ ជានន្តីតិ? **អប្បមាទម្ហិ បណ្ឌិតា**តិ យេ បណ្ឌិតា មេធាវិនោ សប្បញ្ញា អត្តនោ អប្បមាទេ ឋត្វា អប្បមាទំ វឌ្ឍេន្តិ, តេ ឯវំ វិសេសការណំ ជានន្តិ។ **អប្បមាទេ បមោទន្តី**តិ តេ ឯវំ ញត្វា តស្មឹ អត្តនោ អប្បមាទេ បមោទន្តិ, បហំសិតមុខា តុដ្ឋបហដ្ឋា ហោន្តិ។ **អរិយានំ គោចរេ រតា**តិ តេ ឯវំ អប្បមាទេ បមោទន្តា តំ អប្បមាទំ វឌ្ឍេត្វា អរិយានំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធពុទ្ធសាវកានំ គោចរសង្ខាតេ ចតុសតិបដ្ឋានាទិភេទេ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មេ នវវិធលោកុត្តរធម្មេ ច រតា និរតា, អភិរតា ហោន្តីតិ អត្ថោ។

តេ ឈាយិនោតិ តេ អប្បមត្តា បណ្ឌិតា អដ្ឋសមាបត្តិសង្ខាតេន អារម្មណូបនិជ្ឈានេន វិបស្សនាមគ្គផលសង្ខាតេន លក្ខណូបនិជ្ឈានេន ចាតិ ទុវិធេនបិ ឈានេន ឈាយិនោ។ **សាតតិកា**តិ អភិនិក្ខមនកាលតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គា សតតំ បវត្តកាយិកចេតសិកវីរិយា។ **និច្ចំ ទឡ្ហបរក្កមា**តិ យំ តំ បុរិសថាមេន បុរិសវីរិយេន បុរិសបរក្កមេន បត្តព្ពំ, ន តំ អបាបុណិត្វា វីរិយស្ស សណ្ឋានំ ភវិស្សតីតិ ឯវរូបេន វីរិយេន អន្តរា អនោសក្កិត្វា និច្ចប្បវត្តេន ទឡ្ហបរក្កមេន សមន្នាគតា។ **ផុសន្តី**តិ ឯត្ថ ទ្វេ ផុសនា ញាណផុសនា ច, វិបាកផុសនា ច។ តត្ថ ចត្តារោ មគ្គា ញាណផុសនា នាម, ចត្តារិ ផលានិ វិបាកផុសនា នាម។ តេសុ ឥធ វិបាកផុសនា អធិប្បេតា។ អរិយផលេន និព្ពានំ សច្ឆិករោន្តោ ធីរា បណ្ឌិតា តាយ វិបាកផុសនាយ ផុសន្តិ, និព្ពានំ សច្ឆិករោន្តិ។ **យោគក្ខេមំ អនុត្តរ**ន្តិ យេ ចត្តារោ យោគា មហាជនំ វដ្ដេ ឱសីទាបេន្តិ, តេហិ ខេមំ និព្ភយំ សព្ពេហិ លោកិយលោកុត្តរធម្មេហិ សេដ្ឋត្តា អនុត្តរន្តិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

សាមាវតីវត្ថុ បឋមំ។

២. កុម្ភឃោសកសេដ្ឋិវត្ថុ

ឧដ្ឋានវតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ កុម្ភឃោសកំ អារព្ភ កថេសិ។ រាជគហនគរស្មិញ្ហិ រាជគហសេដ្ឋិនោ គេហេ អហិវាតរោគោ ឧប្បជ្ជិ, តស្មឹ ឧប្បន្នេ មក្ខិកា អាទឹ កត្វា យាវ គាវា បឋមំ តិរច្ឆានគតា មរន្តិ, តតោ ទាសកម្មករា, សព្ពបច្ឆា គេហសាមិកា, តស្មា សោ រោគោ សព្ពបច្ឆា សេដ្ឋិញ្ច ជាយញ្ច គណ្ហិ។ តេ រោគេន ផុដ្ឋា បុត្តំ សន្តិកេ ឋិតំ ឱលោកេត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ តំ អាហំសុ – “តាត,

ឥមស្មឹ កិរ រោគេ ឧប្បន្នេ ភិត្តឹ ភិន្ទិត្វា បលាយន្តាវ ជីវិតំ លភន្តិ, ត្វំ អម្ហេ អនោលោកេត្វា បលាយិត្វា ជីវន្តោ បុនាគន្ត្វា អម្ហាកំ អសុកដ្ឋានេ នាម ចត្តាលីស ធនកោដិយោ និទហិត្វា ឋបិតា, តា ឧទ្ធរិត្វា ជីវិកំ កប្បេយ្យាសី”តិ។ សោ តេសំ វចនំ សុត្វា រុទមានោ មាតាបិតរោ វន្ទិត្វា មរណភយភីតោ ភិត្តឹ ភិន្ទិត្វា បលាយិត្វា បព្ពតគហនំ គន្ត្វា ទ្វាទស វស្សានិ តត្ថ វសិត្វា មាតាបិតុវសនដ្ឋានំ បច្ចាគញ្ឆិ។

អថ នំ ទហរកាលេ គន្ត្វា បរូឡ្ហកេសមស្សុកាលេ អាគតត្តា ន កោចិ សញ្ជានិ។ សោ មាតាបិតូហិ ទិន្នសញ្ញាវសេន ធនដ្ឋានំ គន្ត្វា ធនស្ស អរោគភាវំ ញត្វា ចិន្តេសិ – “មំ ន កោចិ សញ្ជានាតិ, សចាហំ ធនំ ឧទ្ធរិត្វា វលញ្ជិស្សាមិ, ‘ឯកេន ទុគ្គតេន និធិ ឧទ្ធដោ’តិ មំ គហេត្វា វិហេឋេយ្យុំ, យំនូនាហំ ភតឹ កត្វា ជីវេយ្យ”ន្តិ។ អថេកំ បិលោតិកំ និវាសេត្វា, “អត្ថិ កោចិ ភតកេន អត្ថិកោ”តិ បុច្ឆន្តោ ភតកវីថឹ បាបុណិ។ អថ នំ ភតកា ទិស្វា, “សចេ អម្ហាកំ ឯកំ កម្មំ ករិស្សសិ, ភត្តវេតនំ តេ ទស្សាមា”តិ អាហំសុ។ “កឹ កម្មំ នាមា”តិ? “បពោធនចោទនកម្មំ។ សចេ ឧស្សហសិ, បាតោវ ឧដ្ឋាយ ‘តាតា, ឧដ្ឋហថ, សកដានិ សន្នយ្ហថ, គោណេ យោជេថ, ហត្ថិអស្សានំ តិណត្ថាយ គមនវេលា; អម្មា, តុម្ហេបិ ឧដ្ឋហថ, យាគុំ បចថ, ភត្តំ បចថា’តិ វិចរិត្វា អារោចេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។ អថស្ស វសនត្ថាយ ឯកំ ឃរំ អទំសុ។ សោ ទេវសិកំ តំ កម្មំ អកាសិ។

អថស្ស ឯកទិវសំ រាជា ពិម្ពិសារោ សទ្ទមស្សោសិ។ សោ បន សព្ពរវញ្ញូ អហោសិ។ តស្មា “មហាធនស្ស បុរិសស្សេស សទ្ទោ”តិ អាហ។ អថស្ស សន្តិកេ ឋិតា ឯកា បរិចារិកា “រាជា យំ វា តំ វា ន កថេស្សតិ, ឥទំ មយា ញាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា – “គច្ឆ, តាត, ឯតំ ជានាហី”តិ ឯកំ បុរិសំ បហិណិ។ សោ វេគេន គន្ត្វា តំ ទិស្វា អាគន្ត្វា, “ឯកោ ភតកានំ ភតិការកោ កបណមនុស្សោ ឯសោ”តិ អារោចេសិ។ រាជា តស្ស វចនំ សុត្វា តុណ្ហី ហុត្វា ទុតិយទិវសេបិ តតិយទិវសេបិ តំ តស្ស សទ្ទំ សុត្វា តថេវ អាហ។ សាបិ បរិចារិកា តថេវ ចិន្តេត្វា បុនប្បុនំ បេសេត្វា, “កបណមនុស្សោ ឯសោ”តិ វុត្តេ ចិន្តេសិ – “រាជា ‘កបណមនុស្សោ ឯសោ’តិ វចនំ សុត្វាបិ ន សទ្ទហតិ, បុនប្បុនំ ‘មហាធនស្ស បុរិសស្សេស សទ្ទោ’តិ វទតិ, ភវិតព្ពមេត្ថ ការណេន, យថាសភាវតោ ឯតំ ញាតុំ វដ្ដតី”តិ។ សា រាជានំ អាហ, “ទេវ , អហំ សហស្សំ លភមានា ធីតរំ អាទាយ គន្ត្វា ឯតំ ធនំ រាជកុលំ បវេសេស្សាមី”តិ។ រាជា តស្សា សហស្សំ ទាបេសិ។

សា តំ គហេត្វា ធីតរំ ឯកំ មលិនធាតុកំ វត្ថំ និវាសាបេត្វា តាយ សទ្ធឹ រាជគេហតោ និក្ខមិត្វា មគ្គបដិបន្នា វិយ ភតកវីថឹ គន្ត្វា ឯកំ ឃរំ បវិសិត្វា, “អម្ម, មយំ មគ្គបដិបន្នា, ឯកាហទ្វីហំ ឥធ វិស្សមិត្វា គមិស្សាមា”តិ អាហ។ “អម្ម, ពហូនិ ឃរមានុសកានិ, ន សក្កា ឥធ វសិតុំ, ឯតំ កុម្ភឃោសកស្ស គេហំ តុច្ឆំ, តត្ថ គច្ឆថា”តិ។ សា តត្ថ គន្ត្វា, “សាមិ, មយំ មគ្គបដិបន្នកា, ឯកាហទ្វីហំ ឥធ វសិស្សាមា”តិ វត្វា តេន បុនប្បុនំ បដិក្ខិត្តាបិ, “សាមិ, អជ្ជេកទិវសមត្តំ វសិត្វា បាតោវ គមិស្សាមា”តិ និក្ខមិតុំ ន ឥច្ឆិ។ សា តត្ថេវ វសិត្វា បុនទិវសេ តស្ស អរញ្ញគមនវេលាយ, “សាមិ, តវ និវាបំ ទត្វា យាហិ , អាហារំ តេ បចិស្សាមី”តិ វត្វា, “អលំ, អម្ម, អហមេវ បចិត្វា ភុញ្ជិស្សាមី”តិ វុត្តេ បុនប្បុនំ និពន្ធិត្វា តេន ទិន្នេ គហិតមត្តកេយេវ កត្វា អន្តរាបណតោ ភាជនានិ ចេវ បរិសុទ្ធតណ្ឌុលាទីនិ ច អាហរាបេត្វា រាជកុលេ បចននិយាមេន សុបរិសុទ្ធំ ឱទនំ, សាធុរសានិ ច ទ្វេ តីណិ សូបព្យញ្ជនានិ បចិត្វា តស្ស អរញ្ញតោ អាគតស្ស អទាសិ។ អថ នំ ភុញ្ជិត្វា មុទុចិត្តតំ អាបន្នំ ញត្វា, “សាមិ, កិលន្តម្ហ, ឯកាហទ្វីហំ ឥធេវ ហោមា”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិ។

អថស្ស សាយម្បិ បុនទិវសេបិ មធុរភត្តំ បចិត្វា អទាសិ។ អថ មុទុចិត្តតំ តស្ស ញត្វា “សាមិ, កតិបាហំ ឥធេវ វសិស្សាមា”តិ។ តត្ថ វសមានា តិខិណេន សត្ថេន តស្ស មញ្ចវាណំ ហេដ្ឋាអដនិយំ តហំ តហំ ឆិន្ទិ។ មញ្ចោ តស្មឹ អាគន្ត្វា និសិន្នមត្តេយេវ ហេដ្ឋា ឱលម្ពិ។ សោ “កស្មា អយំ មញ្ចោ ឯវំ ឆិជ្ជិត្វា គតោ”តិ អាហ។ “សាមិ, ទហរទារកេ វារេតុំ ន សក្កោមិ, ឯត្ថេវ សន្និបតន្តី”តិ។ “អម្ម, ឥទំ មេ ទុក្ខំ តុម្ហេ និស្សាយ ជាតំ។ អហញ្ហិ បុព្ពេ កត្ថចិ គច្ឆន្តោ ទ្វារំ បិទហិត្វា គច្ឆាមី”តិ។ “កឹ ករោមិ, តាត, វារេតុំ ន សក្កោមី”តិ។ សា ឥមិនាវ និយាមេន ទ្វេ តយោ ទិវសេ ឆិន្ទិត្វា តេន ឧជ្ឈាយិត្វា ខីយិត្វា វុច្ចមានាបិ តថេវ វត្វា បុន ឯកំ ទ្វេ រជ្ជុកេ ឋបេត្វា សេសេ ឆិន្ទិ។ តំ ទិវសំ តស្មឹ និសិន្នមត្តេយេវ សព្ពំ វាណំ ភូមិយំ បតិ, សីសំ ជណ្ណុកេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ អហោសិ, សោ ឧដ្ឋាយ, “កឹ ករោមិ, ឥទានិ កុហឹ គមិស្សាមិ , និបជ្ជនមញ្ចស្សបិ តុម្ហេហិ អសាមិកោ វិយ កតោម្ហី”តិ អាហ។ “តាត, កឹ ករោមិ, បដិវិស្សកទារកេ វារេតុំ ន សក្កោមិ, ហោតុ, មា ចិន្តយិ, ឥមាយ នាម វេលាយ កុហឹ គមិស្សសី”តិ ធីតរំ អាមន្តេត្វា, “អម្ម, តវ ភាតិកស្ស និបជ្ជនោកាសំ ករោហី”តិ អាហ។ សា ឯកបស្សេ សយិត្វា “ឥធាគច្ឆ, សាមី”តិ អាហ។ ឥតរោបិ នំ “គច្ឆ, តាត, ភគិនិយា សទ្ធឹ និបជ្ជា”តិ វទេសិ។ សោ តាយ សទ្ធឹ ឯកមញ្ចេ និបជ្ជិត្វា តំ ទិវសញ្ញេវ សន្ថវំ អកាសិ, កុមារិកា បរោទិ។ អថ នំ មាតា បុច្ឆិ – “កឹ, អម្ម, រោទសី”តិ? “អម្ម, ឥទំ នាម ជាត”ន្តិ។ “ហោតុ, អម្ម, កឹ សក្កា កាតុំ, តយាបិ ឯកំ ភត្តារំ ឥមិនាបេកំ បាទបរិចារិកំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ តំ ជាមាតរំ អកាសិ។ តេ សមគ្គវាសំ វសឹសុ។

សា កតិបាហច្ចយេន រញ្ញោ សាសនំ បេសេសិ – “ភតកវីថិយំ ឆណំ ករោន្តុ។ យស្ស បន ឃរេ ឆណោ ន ករីយតិ, តស្ស ឯត្តកោ នាម ទណ្ឌោតិ ឃោសនំ ការេតូ”តិ។ រាជា តថា ការេសិ។ អថ នំ សស្សុ អាហ – “តាត, ភតកវីថិយំ រាជាណាយ ឆណោ កត្តព្ពោ ជាតោ, កឹ ករោមា”តិ? “អម្ម, អហំ ភតឹ ករោន្តោបិ ជីវិតុំ ន សក្កោមិ, កឹ ករិស្សាមី”តិ? “តាត, ឃរាវាសំ វសន្តា នាម ឥណម្បិ គណ្ហន្តិ, រញ្ញោ អាណា អកាតុំ ន លព្ភា។ ឥណតោ នាម យេន កេនចិ ឧបាយេន មុច្ចិតុំ សក្កា, គច្ឆ, កុតោចិ ឯកំ វា ទ្វេ វា កហាបណេ អាហរា”តិ អាហ។ សោ ឧជ្ឈាយន្តោ ខីយន្តោ គន្ត្វា ចត្តាលីសកោដិធនដ្ឋានតោ ឯកមេវ កហាបណំ អាហរិ។ សា តំ កហាបណំ រញ្ញោ បេសេត្វា អត្តនោ កហាបណេន ឆណំ កត្វា បុន កតិបាហច្ចយេន តថេវ សាសនំ បហិណិ។ បុន រាជា តថេវ “ឆណំ ករោន្តុ, អករោន្តានំ ឯត្តកោ ទណ្ឌោ”តិ អាណាបេសិ។ បុនបិ សោ តាយ តថេវ វត្វា និប្បីឡិយមានោ គន្ត្វា តយោ កហាបណេ អាហរិ។ សា តេបិ កហាបណេ រញ្ញោ បេសេត្វា បុន កតិបាហច្ចយេន តថេវ សាសនំ បហិណិ – “ឥទានិ បុរិសេ បេសេត្វា ឥមំ បក្កោសាបេតូ”តិ។ រាជា បេសេសិ។ បុរិសា គន្ត្វា, “កុម្ភឃោសកោ នាម កតរោ”តិ បុច្ឆិត្វា បរិយេសន្តា តំ ទិស្វា “ឯហិ, ភោ រាជា, តំ បក្កោសតី”តិ អាហំសុ។ សោ ភីតោ “ន មំ រាជា ជានាតី”តិអាទីនិ វត្វា គន្តុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ ពលក្ការេន ហត្ថាទីសុ គហេត្វា អាកឌ្ឍឹសុ។ សា ឥត្ថី តេ ទិស្វា, “អរេ, ទុព្ពិនីតា, តុម្ហេ មម ជាមាតរំ ហត្ថាទីសុ គហេតុំ អននុច្ឆវិកា”តិ តជ្ជេត្វា, “ឯហិ, តាត, មា ភាយិ, រាជានំ ទិស្វា តវ ហត្ថាទិគាហកានំ ហត្ថេយេវ ឆិន្ទាបេស្សាមី”តិ ធីតរំ អាទាយ បុរតោ ហុត្វា រាជគេហំ បត្វា វេសំ បរិវត្តេត្វា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ឥតរម្បិ បរិកឌ្ឍិត្វា អានយឹសុយេវ។

អថ នំ វន្ទិត្វា ឋិតំ រាជា អាហ – “ត្វំ កុម្ភឃោសកោ នាមា”តិ? “អាម, ទេវា”តិ ។ “កឹ ការណា មហាធនំ វញ្ចេត្វា ខាទសី”តិ ? “កុតោ មេ, ទេវ, ធនំ ភតឹ កត្វា ជីវន្តស្សា”តិ? “មា ឯវំ ករិ, កឹ អម្ហេ វញ្ចេសី”តិ? “ន វញ្ចេមិ, ទេវ, នត្ថិ មេ ធន”ន្តិ។ អថស្ស រាជា តេ កហាបណេ ទស្សេត្វា, “ឥមេ កស្ស កហាបណា”តិ អាហ។ សោ សញ្ជានិត្វា, “អហោ ពាលោម្ហិ, កថំ នុ ខោ ឥមេ រញ្ញោ ហត្ថំ បត្តា”តិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ តា ទ្វេបិ បដិមណ្ឌិតបសាធនា គព្ភទ្វារមូលេ ឋិតា ទិស្វា, “ភារិយំ វតិទំ កម្មំ, ឥមាហិ រញ្ញា បយោជិតាហិ ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេសិ។ អថ នំ រាជា “វទេហិ, ភោ, កស្មា ឯវំ ករោសី”តិ អាហ។ “និស្សយោ មេ នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “មាទិសោ និស្សយោ ភវិតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ “កល្យាណំ, ទេវ, សចេ មេ ទេវោ អវស្សយោ ហោតី”តិ។ “ហោមិ, ភោ, កិត្តកំ តេ ធន”ន្តិ? “ចត្តាលីសកោដិយោ, ទេវា”តិ។ “កឹ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “សកដានិ ទេវា”តិ? រាជា អនេកសតានិ សកដានិ យោជាបេត្វា បហិណិត្វា តំ ធនំ អាហរាបេត្វា រាជង្គណេ រាសឹ ការាបេត្វា រាជគហវាសិនោ សន្និបាតាបេត្វា, “អត្ថិ កស្សចិ ឥមស្មឹ នគរេ “ឯត្តកំ ធន”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “កឹ បនស្ស កាតុំ វដ្ដតី”តិ? “សក្ការំ, ទេវា”តិ វុត្តេ មហន្តេន សក្ការេន តំ សេដ្ឋិដ្ឋានេ ឋបេត្វា ធីតរំ តស្សេវ ទត្វា តេន សទ្ធឹ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា “ភន្តេ, បស្សថិមំ បុរិសំ, ឯវរូបោ ធិតិមា នាម នត្ថិ, ចត្តាលីសកោដិវិភវោ ហោន្តោបិ ឧប្បិលាវិតាការំ វា អស្មិមានមត្តំ វា ន ករោតិ, កបណោ វិយ បិលោតិកំ និវាសេត្វា ភតកវីថិយំ ភតឹ កត្វា ជីវន្តោ មយា ឥមិនា នាម ឧបាយេន ញាតោ។ ជានិត្វា ច បន បក្កោសាបេត្វា សធនភាវំ សម្បដិច្ឆាបេត្វា តំ ធនំ អាហរាបេត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានេ ឋបិតោ, ធីតា ចស្ស មយា ទិន្នា។ ភន្តេ, មយា ច ឯវរូបោ ធិតិមា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ អាហ។

តំ សុត្វា សត្ថា “ឯវំ ជីវន្តស្ស ជីវិកំ ធម្មិកជីវិកំ នាម, មហារាជ, ចោរិកាទិកម្មំ បន ឥធលោកេ ចេវ បីឡេតិ ហឹសេតិ, បរលោកេ ច, តតោនិទានំ សុខំ នាម នត្ថិ។ បុរិសស្ស ហិ ធនបារិជុញ្ញកាលេ កសឹ វា ភតឹ វា កត្វា ជីវិកមេវ ធម្មិកជីវិកំ នាម។ ឯវរូបស្ស ហិ វីរិយសម្បន្នស្ស សតិសម្បន្នស្ស កាយវាចាហិ បរិសុទ្ធកម្មស្ស បញ្ញាយ និសម្មការិនោ កាយាទីហិ សញ្ញតស្ស ធម្មជីវិកំ ជីវន្តស្ស សតិអវិប្បវាសេ ឋិតស្ស ឥស្សរិយំ វឌ្ឍតិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៤. “ឧដ្ឋានវតោ សតីមតោ,
សុចិកម្មស្ស និសម្មការិនោ;
សញ្ញតស្ស ធម្មជីវិនោ,
អប្បមត្តស្ស យសោភិវឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **ឧដ្ឋានវតោ**តិ ឧដ្ឋានវីរិយវន្តស្ស។ **សតិមតោ**តិ សតិសម្បន្នស្ស។ **សុចិកម្មស្សា**តិ និទ្ទោសេហិ និរបរាធេហិ កាយកម្មាទីហិ សមន្នាគតស្ស។ **និសម្មការិនោ**តិ ឯវញ្ចេ ភវិស្សតិ, ឯវំ ករិស្សាមីតិ វា, ឥមស្មឹ កម្មេ ឯវំ កតេ ឥទំ នាម ភវិស្សតីតិ វា ឯវំ និទានំ សល្លក្ខេត្វា រោគតិកិច្ឆនំ វិយ សព្ពកម្មានិ និសាមេត្វា ឧបធារេត្វា ករោន្តស្ស។ **សញ្ញតស្សា**តិ កាយាទីហិ សញ្ញតស្ស និច្ឆិទ្ទស្ស។ **ធម្មជីវិនោ**តិ អគារិកស្ស តុលាកូដាទីនិ វជ្ជេត្វា កសិគោរក្ខាទីហិ, អនគារិកស្ស វេជ្ជកម្មទូតកម្មាទីនិ វជ្ជេត្វា ធម្មេន សមេន ភិក្ខាចរិយាយ ជីវិកំ កប្បេន្តស្ស។

អប្បមត្តស្សាតិ អវិប្បវុត្ថសតិនោ។ **យសោភិវឌ្ឍតី**តិ ឥស្សរិយភោគសម្បទ្ទសង្ខាតោ ចេវ កិត្តិវណ្ណភណនសង្ខាតោ ច យសោ អភិវឌ្ឍតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ កុម្ភឃោសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ។ ឯវំ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

កុម្ភឃោសកសេដ្ឋិវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ចូឡបន្ថកត្ថេរវត្ថុ

ឧដ្ឋានេនប្បមាទេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ចូឡបន្ថកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិរ ធនសេដ្ឋិកុលស្ស ធីតា វយប្បត្តកាលេ មាតាបិតូហិ សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ អតិវិយ រក្ខិយមានា យោព្ពនមទមត្តតាយ បុរិសលោលា ហុត្វា អត្តនោ ទាសេនេវ សទ្ធិំ សន្ថវំ កត្វា, “អញ្ញេបិ មេ ឥទំ កម្មំ ជានេយ្យុ”ន្តិ ភីតា ឯវមាហ – “អម្ហេហិ ឥមស្មិំ ឋានេ ន សក្កា វសិតុំ។ សចេ មេ មាតាបិតរោ ឥមំ ទោសំ ជានិស្សន្តិ, ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ មំ ករិស្សន្តិ។ វិទេសំ គន្ត្វា វសិស្សាមា”តិ។ តេ ហត្ថសារំ គហេត្វា អគ្គទ្វារេន និក្ខមិត្វា, “យត្ថ វា តត្ថ វា អញ្ញេហិ អជាននដ្ឋានំ គន្ត្វា វសិស្សាមា”តិ ឧភោបិ អគមំសុ។ តេសំ ឯកស្មិំ ឋានេ វសន្តានំ សំវាសមន្វាយ តស្សា កុច្ឆិស្មិំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា គព្ភបរិបាកំ អាគម្ម តេន សទ្ធិំ មន្តេសិ, “គព្ភោ មេ បរិបាកំ គតោ, ញាតិពន្ធុវិរហិតេ ឋានេ គព្ភវុដ្ឋានំ នាម ឧភិន្នម្បិ អម្ហាកំ ទុក្ខាវហំ, កុលគេហមេវ គច្ឆាមា”តិ។ សោ “សចាហំ តត្ថ គមិស្សាមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថី”តិ ភយេន “អជ្ជ គច្ឆាម, ស្វេ គច្ឆាមា”តិ ទិវសេ អតិក្កាមេសិ។ សា ចិន្តេសិ – “អយំ ពាលោ អត្តនោ ទោសមហន្តតាយ គន្តុំ ន ឧស្សហតិ, មាតាបិតរោ នាម ឯកន្តហិតាវ, អយំ គច្ឆតុ វា, មា វា, អហំ គមិស្សាមី”តិ។ សា តស្មិំ គេហា និក្ខន្តេ គេហបរិក្ខារំ បដិសាមេត្វា អត្តនោ កុលឃរំ គតភាវំ អនន្តរគេហវាសីនំ អារោចេត្វា មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

សោបិ ឃរំ អាគន្ត្វា តំ អទិស្វា បដិវិស្សកេ បុច្ឆិត្វា, “សា កុលឃរំ គតា”តិ សុត្វា វេគេន អនុពន្ធិត្វា អន្តរាមគ្គេ សម្បាបុណិ។ តស្សាបិ តត្ថេវ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ សោ “កិំ ឥទំ, ភទ្ទេ”តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, មេ ឯកោ បុត្តោ ជាតោ”តិ។ “ឥទានិ កិំ ករិស្សាមា”តិ? “យស្សត្ថាយ មយំ កុលឃរំ គច្ឆេយ្យាម, តំ កម្មំ អន្តរាមគ្គេវ និប្ផន្នំ, តត្ថ គន្ត្វា កិំ ករិស្សាម, និវត្តិស្សាមា”តិ ទ្វេបិ ឯកចិត្តា ហុត្វា និវត្តិំសុ។ តស្ស ច ទារកស្ស បន្ថេ ជាតត្តា **បន្ថកោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ តស្សា នចិរស្សេវ អបរោបិ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សព្ពំ បុរិមនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ តស្សបិ ទារកស្ស បន្ថេ ជាតត្តា បឋមជាតស្ស **មហាបន្ថកោ**តិ នាមំ កត្វា ឥតរស្ស **ចូឡបន្ថកោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ តេ ទ្វេបិ ទារកេ គហេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ តេសំ តត្ថ វសន្តានំ មហាបន្ថកទារកោ អញ្ញេ ទារកេ “ចូឡបិតា មហាបិតាតិ, អយ្យកោ អយ្យិកា”តិ ច វទន្តេ សុត្វា មាតរំ បុច្ឆិ – “អម្ម, អញ្ញេ ទារកា ‘អយ្យកោ អយ្យិកា’តិបិ, ‘មហាបិតា ចូឡបិតា’តិបិ វទន្តិ, កច្ចិ អម្ហាកញ្ញេវ ញាតកា នត្ថី”តិ? “អាម, តាត, អម្ហាកំ ឯត្ថ ញាតកា នត្ថិ។ រាជគហនគរេ បន វោ ធនសេដ្ឋិ នាម អយ្យកោ, តត្ថ អម្ហាកំ ពហូ ញាតកា”តិ។ “កស្មា តត្ថ ន គច្ឆថ, អម្មា”តិ? សា អត្តនោ អគមនការណំ បុត្តស្ស អកថេត្វា បុត្តេសុ បុនប្បុនំ កថេន្តេសុ សាមិកំ អាហ – “ឥមេ ទារកា មំ អតិវិយ កិលមេន្តិ, កិំ នោ មាតាបិតរោ ទិស្វា មំសំ ខាទិស្សន្តិ, ឯហិ, ទារកានំ អយ្យកកុលំ ទស្សេស្សាមា”តិ? “អហំ សម្មុខា ភវិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, តេ បន នយិស្សាមី”តិ។ “សាធុ យេន កេនចិ ឧបាយេន ទារកានំ អយ្យកកុលមេវ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ។ ទ្វេបិ ជនា ទារកេ អាទាយ អនុបុព្ពេន រាជគហំ បត្វា នគរទ្វារេ ឯកិស្សា សាលាយ បវិសិត្វា ទារកមាតា ទ្វេ ទារកេ គហេត្វា អត្តនោ អាគតភាវំ មាតាបិតូនំ អារោចាបេសិ។ តេ តំ សាសនំ សុត្វា, “សំសារេ វិចរន្តានំ ន បុត្តោ ន ធីតា ភូតបុព្ពា នាម នត្ថិ, តេ អម្ហាកំ មហាបរាធិកា, ន សក្កា តេហិ អម្ហាកំ ចក្ខុបថេ ឋាតុំ, ឯត្តកំ នាម ធនំ គហេត្វា ទ្វេបិ ជនា ផាសុកដ្ឋានំ គន្ត្វា ជីវន្តុ, ទារកេ បន ឥធ បេសេន្តូ”តិ ធនំ ទត្វា ទូតំ បាហេសុំ។

សេដ្ឋិធីតា ទូតេហិ អាភតំ ធនំ គហេត្វា ទារកេ អាគតទូតានញ្ញេវ ហត្ថេ ទត្វា បហិណិំសុ។ ទារកា អយ្យកកុលេ វឌ្ឍន្តិ។ តេសុ ចូឡបន្ថកោ អតិទហរោ, មហាបន្ថកោ បន អយ្យកេន សទ្ធិំ ទសពលស្ស ធម្មកថំ សោតុំ គច្ឆតិ។ តស្ស និច្ចំ សត្ថុ សន្តិកេ គច្ឆន្តស្ស បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ នមិ។ សោ អយ្យកំ អាហ – “សចេ មំ អនុជានេយ្យាថ, អហំ បព្ពជេយ្យ”ន្តិ ។ “កិំ វទេសិ, តាត, សកលស្ស លោកស្សបិ មេ បព្ពជ្ជាតោ តវ បព្ពជ្ជា ភទ្ទិកា។ សចេ សក្កោសិ បព្ពជាហី”តិ។ តំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា, “កិំ, គហបតិ, ទារកោ តេ លទ្ធោ”តិ វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ, អយំ មេ នត្តា តុម្ហាកំ សន្តិកេ បព្ពជិតុកាមោ”តិ អាហ។ សត្ថា អញ្ញតរំ បិណ្ឌបាតចារិកំ ភិក្ខុំ “ឥមំ ទារកំ បព្ពាជេហី”តិ អាណាបេសិ។ ថេរោ តស្ស តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ ពហុំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បរិបុណ្ណ

វស្សោ ឧបសម្បទំ លភិត្វា យោនិសោមនសិការេន កម្មដ្ឋានំ ករោន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ ឈានសុខេន ផលសុខេន វីតិនាមេន្តោ ចិន្តេសិ – “សក្កា នុ ខោ ឥទំ សុខំ ចូឡបន្ថកស្ស ទាតុ”ន្តិ! តតោ អយ្យកសេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯវមាហ – “មហាសេដ្ឋិ, សចេ អនុជានេយ្យាថ, អហំ ចូឡបន្ថកំ បព្ពាជេយ្យ”ន្តិ។ “បព្ពាជេថ, ភន្តេ”តិ។ សេដ្ឋិ កិរ សាសនេ ច សុប្បសន្នោ, “កតរធីតាយ វោ ឯតេ បុត្តា”តិ បុច្ឆិយមានោ ច “បលាតធីតាយា”តិ វត្តុំ លជ្ជតិ, តស្មា សុខេនេវ តេសំ បព្ពជ្ជំ អនុជានិ។ ថេរោ ចូឡបន្ថកំ បព្ពាជេត្វា សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ បព្ពជិត្វាវ ទន្ធោ អហោសិ។

“បទ្មំ យថា កោកនទំ សុគន្ធំ,
បាតោ សិយា ផុល្លមវីតគន្ធំ;
អង្គីរសំ បស្ស វិរោចមានំ,
តបន្តមាទិច្ចមិវន្តលិក្ខេ”តិ។ (សំ. និ. ១.១២៣; អ. និ. ៥.១៩៥) –

ឥមំ ឯកំ គាថំ ចតូហិ មាសេហិ ឧគ្គណ្ហិតុំ នាសក្ខិ។ សោ កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ បព្ពជិត្វា បញ្ញវា ហុត្វា អញ្ញតរស្ស ទន្ធភិក្ខុនោ ឧទ្ទេសគ្គហណកាលេ បរិហាសកេឡឹ អកាសិ។ សោ ភិក្ខុ តេន បរិហាសេន លជ្ជិតោ នេវ ឧទ្ទេសំ គណ្ហិ, ន សជ្ឈាយមកាសិ។ តេន កម្មេន អយំ បព្ពជិត្វាវ ទន្ធោ ជាតោ, គហិតគហិតំ បទំ ឧបរូបរិបទំ គណ្ហន្តស្ស នស្សតិ។ តស្ស ឥមមេវ គាថំ ឧគ្គហេតុំ វាយមន្តស្ស ចត្តារោ មាសា អតិក្កន្តា។ អថ នំ មហាបន្ថកោ, “ចូឡបន្ថក, ត្វំ ឥមស្មឹ សាសនេ អភព្ពោ, ចតូហិ មាសេហិ ឯកំ គាថម្បិ គណ្ហិតុំ ន សក្កោសិ, បព្ពជិតកិច្ចំ បន កថំ មត្ថកំ បាបេស្សសិ, និក្ខម ឥតោ”តិ វិហារា និក្កឌ្ឍិ។ ចូឡបន្ថកោ ពុទ្ធសាសនេ សិនេហេន គិហិភាវំ ន បត្ថេតិ។

តស្មិញ្ច កាលេ មហាបន្ថកោ ភត្តុទ្ទេសកោ អហោសិ។ ជីវកោ កោមារភច្ចោ ពហុំ មាលាគន្ធវិលេបនំ អាទាយ អត្តនោ អម្ពវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ បូជេត្វា ធម្មំ សុត្វា ឧដ្ឋាយាសនា ទសពលំ វន្ទិត្វា មហាបន្ថកំ ឧបសង្កមិត្វា, “កិត្តកា , ភន្តេ, សត្ថុ សន្តិកេ ភិក្ខូ”តិ បុច្ឆិ។ “បញ្ចមត្តានិ ភិក្ខុសតានី”តិ។ “ស្វេ, ភន្តេ, ពុទ្ធប្បមុខានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ អាទាយ អម្ហាកំ និវេសនេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ “ឧបាសក, ចូឡបន្ថកោ នាម ភិក្ខុ ទន្ធោ អវិរុឡ្ហិធម្មោ, តំ ឋបេត្វា សេសានំ និមន្តនំ សម្បដិច្ឆាមី”តិ ថេរោ អាហ។ តំ សុត្វា ចូឡបន្ថកោ ចិន្តេសិ – “ថេរោ ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ និមន្តនំ សម្បដិច្ឆន្តោ មំ ពាហិរំ កត្វា សម្បដិច្ឆតិ, និស្សំសយំ មយ្ហំ ភាតិកស្ស មយិ ចិត្តំ ភិន្នំ ភវិស្សតិ, កឹ ទានិ មយ្ហំ ឥមិនា សាសនេន, គិហី ហុត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ ជីវិស្សាមី”តិ? សោ បុនទិវសេ បាតោវ វិព្ភមិតុំ បាយាសិ។

សត្ថា បច្ចូសកាលេយេវ លោកំ វោលោកេន្តោ ឥមំ ការណំ ទិស្វា បឋមតរំ គន្ត្វា ចូឡបន្ថកស្ស គមនមគ្គេ ទ្វារកោដ្ឋកេ ចង្កមន្តោ អដ្ឋាសិ។ ចូឡបន្ថកោ គច្ឆន្តោ សត្ថារំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កុហឹ បន ត្វំ, ចូឡបន្ថក, ឥមាយ វេលាយ គច្ឆសី”តិ អាហ។ “ភាតា មំ, ភន្តេ, និក្កឌ្ឍតិ, តេនាហំ វិព្ភមិតុំ គច្ឆាមី”តិ។ “ចូឡបន្ថក, តវ បព្ពជ្ជា នាម មម សន្តកា, ភាតរា និក្កឌ្ឍិតោ កស្មា មម សន្តិកំ នាគញ្ឆិ, ឯហិ, កឹ តេ គិហិភាវេន, មម សន្តិកេ ភវិស្សសី”តិ ចក្កង្កិតតលេន បាណិនា តំ សិរសិ បរាមសិត្វា អាទាយ គន្ត្វា គន្ធកុដិប្បមុខេ និសីទាបេត្វា, “ចូឡបន្ថក, បុរត្ថាភិមុខោ ហុត្វា ឥមំ បិលោតិកំ ‘រជោហរណំ រជោហរណ’ន្តិ បរិមជ្ជន្តោ ឥធេវ ហោហី”តិ ឥទ្ធិយា អភិសង្ខតំ បរិសុទ្ធំ បិលោតិកំ ទត្វា កាលេ អារោចិតេ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ជីវកស្ស គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ ចូឡបន្ថកោបិ សូរិយំ ឱលោកេន្តោ តំ បិលោតិកំ “រជោហរណំ រជោហរណ”ន្តិ បរិមជ្ជន្តោ និសីទិ។ តស្ស តំ បិលោតិកខណ្ឌំ បរិមជ្ជន្តស្ស កិលិដ្ឋំ អហោសិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “ឥទំ បិលោតិកខណ្ឌំ អតិវិយ បរិសុទ្ធំ, ឥមំ បន អត្តភាវំ និស្សាយ បុរិមបកតឹ វិជហិត្វា ឯវំ កិលិដ្ឋំ ជាតំ, អនិច្ចា វត សង្ខារា”តិ ខយវយំ បដ្ឋបេន្តោ វិបស្សនំ វឌ្ឍេសិ។ សត្ថា “ចូឡបន្ថកស្ស ចិត្តំ វិបស្សនំ អារុឡ្ហ”ន្តិ ញត្វា, “ចូឡបន្ថក, ត្វំ បិលោតិកខណ្ឌមេវ សំកិលិដ្ឋំ ‘រជំ រជ’ន្តិ មា សញ្ញំ ករិ, អព្ភន្តរេ បន តេ រាគរជាទយោ អត្ថិ, តេ ហរាហី”តិ វត្វា ឱភាសំ វិស្សជ្ជេត្វា បុរតោ និសិន្នោ វិយ បញ្ញាយមានរូបោ ហុត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“រាគោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ,
រាគស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វ ភិក្ខវោ,
វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“ទោសោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ,

ទោសស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វ ភិក្ខវោ,
វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ។

“មោហោ រជោ ន ច បន រេណុ វុច្ចតិ,
មោហស្សេតំ អធិវចនំ រជោតិ;
ឯតំ រជំ វិប្បជហិត្វ ភិក្ខវោ,
វិហរន្តិ តេ វិគតរជស្ស សាសនេ”តិ។ (មហានិ. ២០៩);

គាថាបរិយោសានេ ចូឡបន្ថកោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សហ បដិសម្ភិទាហិយេវស្ស តីណិ បិដកានិ អាគមឹសុ។

សោ កិរ បុព្ពេ រាជា ហុត្វា នគរំ បទក្ខិណំ ករោន្តោ នលាដតោ សេទេ មុច្ចន្តេ បរិសុទ្ធេន សាដកេន នលាដន្តំ បុញ្ឆិ, សាដកោ កិលិដ្ឋោ អហោសិ។ សោ “ឥមំ សរីរំ និស្សាយ ឯវរូបោ បរិសុទ្ធោ សាដកោ បកតឹ ជហិត្វា កិលិដ្ឋោ ជាតោ, អនិច្ចា វត សង្ខារា”តិ អនិច្ចសញ្ញំ បដិលភិ។ តេ ការណេនស្ស រជោហរណមេវ បច្ចយោ ជាតោ។

ជីវកោបិ ខោ កោមារភច្ចោ ទសពលស្ស ទក្ខិណោទកំ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា “ននុ, ជីវក, វិហារេ ភិក្ខូ អត្ថី”តិ ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ មហាបន្ថកោ “ននុ, ភន្តេ, វិហារេ ភិក្ខូ នត្ថី”តិ អាហ។ សត្ថា “អត្ថិ, ជីវកា”តិ អាហ។ ជីវកោ “តេន ហិ ភណេ គច្ឆ, វិហារេ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវំ វា នត្ថិភាវំ វា ត្វញ្ញេវ ជានាហី”តិ បុរិសំ បេសេសិ។ តស្មឹ ខណេ ចូឡបន្ថកោ “មយ្ហំ ភាតិកោ ‘វិហារេ ភិក្ខូ នត្ថី’តិ ភណតិ , វិហារេ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវមស្ស បកាសេស្សាមី”តិ សកលំ អម្ពវនំ ភិក្ខូនញ្ញេវ បូរេសិ។ ឯកច្ចេ ភិក្ខូ ចីវរកម្មំ ករោន្តិ, ឯកច្ចេ រជនកម្មំ ករោន្តិ, ឯកច្ចេ សជ្ឈាយំ ករោន្តិ។ ឯវំ អញ្ញមញ្ញអសទិសំ ភិក្ខុសហស្សំ មាបេសិ។ សោ បុរិសោ វិហារេ ពហូ ភិក្ខូ ទិស្វា និវត្តិត្វា, “អយ្យ, សកលំ អម្ពវនំ ភិក្ខូហិ បរិបុណ្ណ”ន្តិ ជីវកស្ស អារោចេសិ។ ថេរោបិ ខោ តត្ថេវ –

“សហស្សក្ខត្តុមត្តានំ , និម្មិនិត្វាន បន្ថកោ;
និសីទម្ពវនេ រម្មេ, យាវ កាលប្បវេទនា”តិ។

អថ សត្ថា តំ បុរិសំ អាហ – “វិហារំ គន្ត្វា ‘សត្ថា ចូឡបន្ថកំ នាម បក្កោសតី’តិ វទេហី”តិ។ តេន គន្ត្វា តថា វុត្តេ, “អហំ ចូឡបន្ថកោ, អហំ ចូឡបន្ថកោ”តិ មុខសហស្សំ ឧដ្ឋហិ។ សោ បុរិសោ បុន គន្ត្វា, “សព្ពេបិ កិរ, ភន្តេ, ចូឡបន្ថកាយេវ នាមា”តិ អាហ។ “តេន ហិ គន្ត្វា យោ ‘អហំ ចូឡបន្ថកោ’តិ បឋមំ វទតិ, តំ ហត្ថេ គណ្ហ, អវសេសា អន្តរធាយិស្សន្តី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ តាវទេវ សហស្សមត្តា ភិក្ខូ អន្តរធាយឹសុ។ ថេរោបិ តេន បុរិសេន សទ្ធឹ អគមាសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ជីវកំ អាមន្តេសិ – “ជីវក, ចូឡបន្ថកស្ស បត្តំ គណ្ហាហិ, អយំ តេ អនុមោទនំ ករិស្សតី”តិ។ ជីវកោ តថា អកាសិ។ ថេរោ សីហនាទំ នទន្តោ តរុណសីហោ វិយ តីហិ បិដកេហិ សង្ខោភេត្វា អនុមោទនមកាសិ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខូហិ វត្តេ ទស្សិតេ គន្ធកុដិប្បមុខេ ឋត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស សុគតោវាទំ ទត្វា កម្មដ្ឋានំ កថេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ ឧយ្យោជេត្វា សុរភិគន្ធវាសិតំ គន្ធកុដឹ បវិសិត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន សីហសេយ្យំ ឧបគតោ។ អថ សាយន្ហសមយេ ភិក្ខូ ឥតោ ចិតោ ច សមោសរិត្វា រត្តកម្ពលសាណិយា បរិក្ខិត្តា វិយ និសីទិត្វា សត្ថុ គុណកថំ អារភឹសុ, “អាវុសោ, មហាបន្ថកោ ចូឡបន្ថកស្ស អជ្ឈាសយំ អជានន្តោ ចតូហិ មាសេហិ ឯកំ គាថំ ឧគ្គណ្ហាបេតុំ ន សក្កោតិ, ‘ទន្ធោ អយ’ន្តិ វិហារា និក្កឌ្ឍិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន អត្តនោ អនុត្តរធម្មរាជតាយ ឯកស្មឹយេវស្ស អន្តរភត្តេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ អទាសិ, តីណិ បិដកានិ សហ បដិសម្ភិទាហិយេវ អាគតានិ, អហោ ពុទ្ធានំ ពលំ នាម មហន្ត”ន្តិ។

អថ ភគវា ធម្មសភាយំ ឥមំ កថាបវត្តឹ ញត្វា, “អជ្ជ មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ពុទ្ធសេយ្យាយ ឧដ្ឋាយ សុរត្តទុបដ្ដំ និវាសេត្វា វិជ្ជុលតំ វិយ កាយពន្ធនំ ពន្ធិត្វា រត្តកម្ពលសទិសំ សុគតមហាចីវរំ បារុបិត្វា សុរភិគន្ធកុដិតោ និក្ខម្ម មត្តវរវារណសីហវិជម្ភិតវិលាសេន អនន្តាយ ពុទ្ធលីឡាយ ធម្មសភំ គន្ត្វា អលង្កតមណ្ឌលមាឡមជ្ឈេ សុបញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនំ អភិរុយ្ហ ឆព្ពណ្ណពុទ្ធរំសិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ អណ្ណវកុច្ឆឹ ខោភយមានោ យុគន្ធរមត្ថកេ ពាលសូរិយោ វិយ អាសនមជ្ឈេ និសីទិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេ បន អាគតមត្តេ ភិក្ខុសង្ឃោ កថំ បច្ឆិន្ទិត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ សត្ថា មុទុកេន មេត្តចិត្តេន បរិសំ ឱលោកេត្វា, “អយំ បរិសា អតិវិយ សោភតិ, ឯកស្សបិ ហត្ថកុក្កុច្ចំ វា បាទកុក្កុច្ចំ វា ឧក្កាសិតសទ្ទោ វា ខិបិតសទ្ទោ វា នត្ថិ, សព្ពេបិ ឥមេ ពុទ្ធគារវេន សគារវា, ពុទ្ធតេជេន

តជ្ជិតា។ មយិ អាយុកប្បម្បិ អកថេត្វា និសិន្នេ បឋមំ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា ន កថេស្សន្តិ។ កថាសមុដ្ឋាបនវត្ថុំ នាម មយាវ ជានិតព្ពំ, អហមេវ បឋមំ កថេស្សាមី"តិ មធុរេន ព្រហ្មស្សរេន ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា, "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា, កា ច បន វោ អន្តរាកថា វិប្បកតា"តិ បុច្ឆិត្វា, "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ, "ន, ភិក្ខវេ, ចូឡបន្ថកោ ឥទានេវ ទន្ធោ, បុព្ពេបិ ទន្ធោយេវ។ ន កេវលញ្ចស្សាហំ ឥទានេវ អវស្សយោ ជាតោ, បុព្ពេបិ អវស្សយោ អហោសិមេវ។ បុព្ពេ បនាហំ ឥមំ លោកិយកុដុម្ពស្ស សាមិកំ អកាសឹ, ឥទានិ លោកុត្តរកុដុម្ពស្សា"តិ វត្វា តមត្ថំ វិត្ថារតោ សោតុកាមេហិ ភិក្ខូហិ អាយាចិតោ អតីតំ អាហរិ –

"អតីតេ, ភិក្ខវេ, ពារាណសិនគរវាសី ឯកោ មាណវោ តក្កសិលំ គន្ត្វា សិប្បុគ្គហណត្ថាយ ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស ធម្មន្តេវាសិកោ ហុត្វា បញ្ចន្នំ មាណវកសតានំ អន្តរេ អតិវិយ អាចរិយស្ស ឧបការកោ អហោសិ, បាទបរិកម្មាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ ករោតិ។ ទន្ធតាយ បន កិញ្ចិ ឧគ្គណ្ហិតុំ ន សក្កោ"តិ។ អាចរិយោ "អយំ មម ពហូបការោ, សិក្ខាបេស្សាមិ ន"ន្តិ វាយមន្តោបិ កិញ្ចិ សិក្ខាបេតុំ ន សក្កោតិ។ សោ ចិរំ វសិត្វា ឯកគាថម្បិ ឧគ្គណ្ហិតុំ អសក្កោន្តោ ឧក្កណ្ឋិត្វា "គមិស្សាមី"តិ អាចរិយំ អាបុច្ឆិ។ អាចរិយោ ចិន្តេសិ – "អយំ មយ្ហំ ឧបការកោ, បណ្ឌិតភាវមស្ស បច្ចាសីសាមិ, ន នំ កាតុំ សក្កោមិ , អវស្សំ មយា ឥមស្ស បច្ចុបការោ កាតព្ពោ, ឯកមស្ស មន្តំ ពន្ធិត្វា ទស្សាមី"តិ សោ តំ អរញ្ញំ នេត្វា "ឃដ្ដេសិ ឃដ្ដេសិ, កឹ ការណា ឃដ្ដេសិ? អហម្បិ តំ ជានាមិ ជានាមី"តិ ឥមំ មន្តំ ពន្ធិត្វា ឧគ្គណ្ហាបេន្តោ អនេកសតក្ខត្តុំ បរិវត្តាបេត្វា, "បគុណោ ជាតោ"តិ បុច្ឆិត្វា, "អាម, បគុណោ ជាតោ"តិ វុត្តេ "ទន្ធេន នាម វាយាមំ កត្វា បគុណំ កតំ សិប្បំ ន បលាយតី"តិ ចិន្តេត្វា មគ្គបរិព្ពយំ ទត្វា, "គច្ឆ, ឥមំ មន្តំ និស្សាយ ជីវិស្សសិ, អបលាយនត្ថាយ បនស្ស និច្ចំ សជ្ឈាយំ ករេយ្យាសី"តិ វត្វា តំ ឧយ្យោជេសិ។ អថស្ស មាតា ពារាណសិយំ សម្បត្តកាលេ "បុត្តោ មេ សិប្បំ សិក្ខិត្វា អាគតោ"តិ មហាសក្ការសម្មានំ អកាសិ។

តទា ពារាណសិរាជា "អត្ថិ នុ ខោ មេ កាយកម្មាទីសុ កោចិ ទោសោ"តិ បច្ចវេក្ខន្តោ អត្តនោ អរុច្ចនកំ កិញ្ចិ កម្មំ អទិស្វា "អត្តនោ វជ្ជំ នាម អត្តនោ ន បញ្ញាយតិ, បរេសំ បញ្ញាយតិ, នាគរានំ បរិគ្គណ្ហិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា សាយំ អញ្ញាតកវេសេន និក្ខមិត្វា, "សាយមាសំ ភុញ្ជិត្វា និសិន្នមនុស្សានំ កថាសល្លាបោ នាម នានប្បការកោ ហោតិ, 'សចាហំ អធម្មេន រជ្ជំ ការេមិ, បាបេន អធម្មិកេន រញ្ញា ទណ្ឌពលិអាទីហិ ហតម្ហា'តិ វក្ខន្តិ។ 'សចេ ធម្មេន រជ្ជំ ការេមិ, ទីឃាយុកោ ហោតុ នោ រាជា'តិអាទីនិ វត្វា មម គុណំ កថេស្សន្តី"តិ តេសំ តេសំ គេហានំ ភិត្តិអនុសារេនេវ វិចរតិ។

តស្មិំ ខណេ ឧមង្គចោរា ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ ឧមង្គំ ភិន្ទន្តិ ឯកឧមង្គេនេវ ទ្វេ គេហានិ បវិសនត្ថាយ។ រាជា តេ ទិស្វា គេហច្ឆាយាយ អដ្ឋាសិ។ តេសំ ឧមង្គំ ភិន្ទិត្វា គេហំ បវិសិត្វា ភណ្ឌកំ ឱលោកិតកាលេ មាណវោ បពុជ្ឈិត្វា តំ មន្តំ សជ្ឈាយន្តោ "ឃដ្ដេសិ ឃដ្ដេសិ, កឹ ការណា ឃដ្ដេសិ? អហម្បិ តំ ជានាមិ ជានាមី"តិ អាហ។ តេ តំ សុត្វា, "ឥមិនា កិរម្ហា ញាតា, ឥទានិ នោ នាសេស្សតី"តិ និវត្ថវត្ថានិបិ ឆឌ្ឌេត្វា ភីតា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយឹសុ។ រាជា តេ បលាយន្តេ ទិស្វា ឥតរស្ស ច មន្តសជ្ឈាយនសទ្ទំ សុត្វា គេហញ្ចេវ វវត្ថបេត្វា នាគរានំ បរិគ្គណ្ហិត្វា និវេសនំ បាវិសិ។ សោ វិភាតាយ បន រត្តិយា បាតោវេកំ បុរិសំ បក្កោសិត្វា អាហ – "គច្ឆ ភណេ, អសុកវីថិយំ នាម យស្មិំ គេហេ ឧមង្គោ ភិន្នោ, តត្ថ តក្កសិលតោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគតមាណវោ អត្ថិ, តំ អានេហី"តិ។ សោ គន្ត្វា "រាជា តំ បក្កោសតី"តិ វត្វា មាណវំ អានេសិ។ អថ នំ រាជា អាហ – "ត្វំ, តាត, តក្កសិលតោ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគតមាណវោ"តិ? "អាម, ទេវា"តិ។ "អម្ហាកម្បិ តំ សិប្បំ ទេហី"តិ។ "សាធុ, ទេវ, សមានាសនេ និសីទិត្វា គណ្ហាហី"តិ។ រាជាបិ តថា កត្វា មន្តំ គហេត្វា "អយំ តេ អាចរិយភាគោ"តិ សហស្សំ អទាសិ។

តទា សេនាបតិ រញ្ញោ កប្បកំ អាហ – "កទា រញ្ញោ មស្សុំ ករិស្សសី"តិ? "ស្វេ វា បរសុវេ វា"តិ។ សោ តស្ស សហស្សំ ទត្វា "កិច្ចំ មេ អត្ថី"តិ វត្វា, "កឹ, សាមី"តិ វុត្តេ "រញ្ញោ មស្សុកម្មំ ករោន្តោ វិយ ហុត្វា ខុរំ អតិវិយ បហំសិត្វា គលនាឡឹ ឆិន្ទ, ត្វំ សេនាបតិ ភវិស្សសិ, អហំ រាជា"តិ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា រញ្ញោ មស្សុកម្មករណទិវសេ គន្ធោទកេន មស្សុំ តេមេត្វា ខុរំ បហំសិត្វា នលាដន្តេ គហេត្វា, "ខុរោ ថោកំ កុណ្ឋធារោ, ឯកប្បហារេនេវ គលនាឡឹ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតី"តិ បុន ឯកមន្តំ បត្វា ខុរំ បហំសិ។ តស្មិំ ខណេ រាជា អត្តនោ មន្តំ សរិត្វា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ "ឃដ្ដេសិ ឃដ្ដេសិ, កឹ ការណា ឃដ្ដេសិ? អហម្បិ តំ ជានាមិ ជានាមី"តិ អាហ។ ន្ហាបិតស្ស នលាដតោ សេទា មុច្ចឹសុ។ សោ "ជានាតិ មម ការណំ រាជា"តិ ភីតោ ខុរំ ភូមិយំ ខិបិត្វា បាទមូលេ ឧរេន និបជ្ជិ។ រាជានោ នាម ឆេកា ហោន្តិ, តេន តំ ឯវមាហ – "អរេ, ទុដ្ឋ, ន្ហាបិត, 'ន មំ រាជា ជានាតី'តិ សញ្ញំ ករោសី"តិ។ "អភយំ មេ ទេហិ, ទេវា"តិ។ "ហោតុ, មា ភាយិ, កថេហី"តិ។ សេនាបតិ មេ, ទេវ, សហស្សំ ទត្វា, "រញ្ញោ មស្សុំ ករោន្តោ វិយ គលនាឡឹ ឆិន្ទ, អហំ រាជា ហុត្វា តំ សេនាបតឹ ករិស្សាមី"តិ អាហាតិ។ រាជា តំ សុត្វា "អាចរិយំ មេ និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធ"ន្តិ ចិន្តេត្វា សេនាបតឹ បក្កោសាបេត្វា, "អម្ភោ, សេនាបតិ, កឹ នាម តយា

មម សន្តិកា ន លទ្ធំ, ឥទានិ តំ ទដ្ឋុំ ន សក្កោមិ, មម រដ្ឋា និក្ខមាហី”តិ តំ រដ្ឋា បព្វាជេត្វា អាចរិយំ បក្កោសាបេត្វា, “អាចរិយ, តំ និស្សាយ មយា ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ វត្វា មហន្តំ សក្ការំ ករិត្វា តស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។ “សោ តទា ចូឡបន្ថកោ អហោសិ, សត្ថា ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ”តិ។

សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា, “ឯវំ, ភិក្ខវេ, បុព្ពេបិ ចូឡបន្ថកោ ទន្ធោយេវ អហោសិ, តទាបិស្សាហំ អវស្សយោ ហុត្វា តំ លោកិយកុដុម្ពេ បតិដ្ឋាបេសិ”ន្តិ វត្វា បុន ឯកទិវសំ “អហោ សត្ថា ចូឡបន្ថកស្ស អវស្សយោ ជាតោ”តិ កថាយ សមុដ្ឋិតាយ **ចូឡសេដ្ឋិជាតកេ** អតីតវត្ថុំ កថេត្វា –

“អប្បកេនាបិ មេធាវី, បាភតេន វិចក្ខណោ;
សមុដ្ឋាបេតិ អត្តានំ, អណុំ អគ្គឹវ សន្ធម”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៤) –

គាថំ វត្វា, “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវាហំ ឥមស្ស អវស្សយោ ជាតោ, បុព្ពេបិ អវស្សយោ អហោសិមេវ។ បុព្ពេ បនាហំ ឥមំ លោកិយកុដុម្ពស្ស សាមិកំ អកាសឹ, ឥទានិ លោកុត្តរកុដុម្ពស្ស។ តទា ហិ ចូឡន្តេវាសិកោ ចូឡបន្ថកោ អហោសិ, ចូឡសេដ្ឋិ បន បណ្ឌិតោ ព្យត្តោ នក្ខត្តកោវិទោ អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេសិ។

បុនេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, ចូឡបន្ថកោ ចតូហិ មាសេហិ ចតុប្បទំ គាថំ គហេតុំ អសក្កោន្តោបិ វីរិយំ អនោស្សជ្ជិត្វាវ អរហត្តេ បតិដ្ឋិតោ , ឥទានិ លោកុត្តរធម្មកុដុម្ពស្ស សាមិកោ ជាតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា, “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មម សាសនេ អារទ្ធវីរិយោ ភិក្ខុ លោកុត្តរធម្មស្ស សាមិកោ ហោតិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៥. “ឧដ្ឋានេនប្បមាទេន , សំយមេន ទមេន ច;
ទីបំ កយិរាថ មេធាវី, យំ ឱឃោ នាភិកីរតី”តិ។

តត្ថ **ទីបំ កយិរាថា**តិ វីរិយសង្ខាតេន ឧដ្ឋានេន, សតិយា អវិប្បវាសាការសង្ខាតេន អប្បមាទេន, ចតុបារិសុទ្ធិសីលសង្ខាតេន សំយមេន, ឥន្ទ្រិយទមេន ចាតិ ឥមេហិ ការណភូតេហិ ចតូហិ ធម្មេហិ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ មេធាវី ឥមស្មឹ អតិវិយ ទុល្លភបតិដ្ឋតាយ អតិគម្ភីរេ សំសារសាគរេ អត្តនោ បតិដ្ឋានភូតំ អរហត្តផលំ ទីបំ កយិរាថ ករេយ្យ, កាតុំ សក្កុណេយ្យាតិ អត្ថោ។ កីទិសំ? **យំ ឱឃោ នាភិកីរតី**តិ យំ ចតុព្ពិធោបិ កិលេសោឃោ អភិកិរិតុំ វិទ្ធំសេតុំ ន សក្កោតិ។ ន ហិ សក្កា អរហត្តំ ឱឃេន អភិកិរិតុន្តិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ ឯវំ ទេសនា សម្បត្តបរិសាយ សាត្ថិកា ជាតាតិ។

ចូឡបន្ថកត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. ពាលនក្ខត្តសង្ឃុដ្ឋវត្ថុ

បមាទមនុយុញ្ជន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពាលនក្ខត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សាវត្ថិយំ ពាលនក្ខត្តំ នាម សង្ឃុដ្ឋំ។ តស្មឹ នក្ខត្តេ ពាលា ទុម្មេធិនោ ជនា ឆារិកាយ ចេវ គោមយេន ច សរីរំ មក្ខេត្វា សត្តាហំ អសព្ភំ ភណន្តា វិចរន្តិ។ កិញ្ចិ ញាតិ សុហជ្ជំ វា បព្ពជិតំ វា ទិស្វា លជ្ជន្តា នាម នត្ថិ។ ទ្វារេ ទ្វារេ ឋត្វា អសព្ភំ ភណន្តិ។ មនុស្សា តេសំ អសព្ភំ សោតុំ អសក្កោន្តា យថាពលំ អឌ្ឍំ វា បាទំ វា កហាបណំ វា បេសេន្តិ។ តេ តេសំ ទ្វារេ លទ្ធំ លទ្ធំ គហេត្វា បក្កមន្តិ។ តទា បន សាវត្ថិយំ បញ្ច កោដិមត្តា អរិយសាវកា វសន្តិ, តេ សត្ថុ សន្តិកំ សាសនំ បេសយឹសុ – “ភគវា, ភន្តេ, សត្តាហំ ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ នគរំ អប្បវិសិត្វា វិហារេយេវ ហោតូ”តិ។ តញ្ច បន សត្តាហំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វិហារេយេវ យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេត្វា បហិណឹសុ, សយម្បិ គេហា ន និក្ខមឹសុ។ តេ នក្ខត្តេ បន បរិយោសិតេ អដ្ឋមេ ទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា នគរំ បវេសេត្វា មហាទានំ ទត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា, “ភន្តេ, អតិទុក្ខេន នោ សត្ត ទិវសានិ អតិក្កន្តានិ, ពាលានំ អសព្ភានិ សុណន្តានំ កណ្ណា ភិជ្ជនាការប្បត្តា ហោន្តិ, កោចិ កស្សចិ ន លជ្ជតិ, តេន មយំ តុម្ហាកំ អន្តោនគរំ បវិសិតុំ នាទម្ហ, មយម្បិ គេហតោ ន និក្ខមិម្ហា”តិ អាហំសុ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ពាលានំ ទុម្មេធានំ កិរិយា នាម ឯវរូបា ហោតិ, មេធាវិនោ បន ធនសារំ វិយ អប្បមាទំ រក្ខិត្វា អមតមហានិព្ពានសម្បត្តឹ បាបុណន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦. “បមាទមនុយុញ្ជន្តិ, ពាលា ទុម្មេធិនោ ជនា;

អប្បមាទញ្ច មេធាវី, ធនំ សេដ្ឋំវ រក្ខតិ។

២៧. “មា បមាទមនុយុញ្ជេថ, មា កាមរតិសន្ថវំ;
អប្បមត្តោ ហិ ឈាយន្តោ, បប្បោតិ វិបុលំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **ពាលា**តិ ពាល្យេន សមន្នាគតា ឥធលោកបរលោកត្ថំ អជានន្តា។ **ទុម្មេធិនោ**តិ និប្បញ្ញា។ តេ បមាទេ អាទីនវំ អបស្សន្តា បមាទំ អនុយុញ្ជន្តិ បវត្តេន្តិ, បមាទេន កាលំ វីតិនាមេន្តិ។ **មេធាវី**តិ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ បន បណ្ឌិតោ កុលវំសាគតំ សេដ្ឋំ ឧត្តមំ សត្តរតនធនំ វិយ អប្បមាទំ រក្ខតិ។ យថា ហិ ឧត្តមំ ធនំ និស្សាយ “កាមគុណសម្បត្តឹ បាបុណិស្សាម, បុត្តទារំ បោសេស្សាម, បរលោកគមនមគ្គំ សោធេស្សាមា”តិ ធនេ អានិសំសំ បស្សន្តា តំ រក្ខន្តិ, ឯវំ បណ្ឌិតោបិ អប្បមត្តោ “បឋមជ្ឈានាទីនិ បដិលភិស្សាមិ, មគ្គផលាទីនិ បាបុណិស្សាមិ, តិស្សោ វិជ្ជា, ឆ អភិញ្ញា សម្បាទេស្សាមី”តិ អប្បមាទេ អានិសំសំ បស្សន្តោ ធនំ សេដ្ឋំវ អប្បមាទំ រក្ខតីតិ អត្ថោ។ **មា បមាទ**ន្តិ តស្មា តុម្ហេ មា បមាទមនុយុញ្ជេថ មា បមាទេន កាលំ វីតិនាមយិត្ថ។ **មា កាមរតិសន្ថវ**ន្តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ រតិសង្ខាតំ តណ្ហាសន្ថវម្បិ មា អនុយុញ្ជេថ មា ចិន្តយិត្ថ មា បដិលភិត្ថ។ **អប្បមត្តោ ហី**តិ ឧបដ្ឋិតស្សតិតាយ ហិ អប្បមត្តោ ឈាយន្តោ បុគ្គលោ វិបុលំ ឧឡារំ និព្ពានសុខំ បាបុណាតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

ពាលនក្ខត្តសង្ឃុដ្ឋវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ

បមាទំ អប្បមាទេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ថេរោ បិប្ផលិគុហាយំ វិហរន្តោ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ អាលោកំ វឌ្ឍេត្វា បមត្តេ ច អប្បមត្តេ ច ឧទកបថវីបព្ពតាទីសុ ចវនកេ ឧបបជ្ជនកេ ច សត្តេ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ សត្ថា ជេតវនេ និសិន្នកោវ “កេន នុ ខោ វិហារេន អជ្ជ មម បុត្តោ កស្សបោ វិហរតី”តិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឧបធារេន្តោ “សត្តានំ ចុតូបបាតំ ឱលោកេន្តោ វិហរតី”តិ ញត្វា “សត្តានំ ចុតូបបាតោ នាម ពុទ្ធញាណេនបិ អបរិច្ឆិន្នោ, មាតុកុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គហេត្វា មាតាបិតរោ អជានាបេត្វា ចវនសត្តានំ បរិច្ឆេទោ កាតុំ ន សក្កា, តេ ជានិតុំ តវ អវិសយោ, កស្សប, អប្បមត្តកោ តវ វិសយោ, សព្ពសោ បន ចវន្តេ ច ឧបបជ្ជន្តេ ច ជានិតុំ បស្សិតុំ ពុទ្ធានមេវ វិសយោ”តិ វត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា សម្មុខេ និសិន្នោ វិយ ហុត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨. “បមាទំ អប្បមាទេន, យទា នុទតិ បណ្ឌិតោ;
បញ្ញាបាសាទមារុយ្ហ, អសោកោ សោកិនឹ បជំ;
បព្ពតដ្ឋោវ ភូមដ្ឋេ, ធីរោ ពាលេ អវេក្ខតី”តិ។

តត្ថ **នុទតី**តិ យថា នាម បោក្ខរណឹ បវិសន្តំ នវោទកំ បុរាណោទកំ ខោភេត្វា តស្សោកាសំ អទត្វា តំ អត្តនោ មត្ថកមត្ថកេន បលាយន្តំ នុទតិ នីហរតិ, ឯវមេវ បណ្ឌិតោ អប្បមាទលក្ខណំ ព្រូហេន្តោ បមាទស្សោកាសំ អទត្វា យទា អប្បមាទវេគេន តំ នុទតិ នីហរតិ, អថ សោ បនុន្នបមាទោ អច្ចុគ្គតត្ថេន បរិសុទ្ធំ ទិព្ពចក្ខុសង្ខាតំ បញ្ញាបាសាទំ តស្ស អនុច្ឆវិកំ បដិបទំ បូរេន្តោ តាយ បដិបទាយ និស្សេណិយា បាសាទំ វិយ អារុយ្ហ បហីនសោកសល្លតាយ **អសោកោ**, អប្បហីនសោកសល្លតាយ **សោកិនឹ បជំ** សត្តនិកាយំ ចវមានញ្ចេវ ឧបបជ្ជមានញ្ច ទិព្ពចក្ខុនា **អវេក្ខតិ** បស្សតិ។ យថា កឹ? **បព្ពតដ្ឋោវ ភូមដ្ឋេ**តិ បព្ពតមុទ្ធនិ ឋិតោ ភូមិយំ ឋិតេ, ឧបរិបាសាទេ វា បន ឋិតោ បាសាទបរិវេណេ ឋិតេ អកិច្ឆេន អវេក្ខតិ, តថា សោបិ ធីរោ បណ្ឌិតោ មហាខីណាសវោ អសមុច្ឆិន្នវដ្ដពីជេ ពាលេ ចវន្តេ ច ឧបបជ្ជន្តេ ច អកិច្ឆេន អវេក្ខតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ សច្ឆិករិំសូតិ។

មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បមត្តាបមត្តទ្វេសហាយកវត្ថុ

អប្បមត្តោ បមត្តេសូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ សហាយកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អារញ្ញកវិហារំ បវិសិំសុ។ តេសុ ឯកោ កិរ កាលស្សេវ ទារូនិ អាហរិត្វា អង្គារកបល្លំ សជ្ជេត្វា ទហរសាមណេរេហិ សទ្ធិំ សល្លបន្តោ បឋមយាមំ វិសិព្វេមានោ និសីទតិ។ ឯកោ អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោន្តោ ឥតរំ ឱវទតិ, "អាវុសោ, មា ឯវំ ករិ, បមត្តស្ស ហិ ចត្តារោ អបាយា សកឃរសទិសា។ ពុទ្ធា នាម សាឋេយ្យេន អារាធេតុំ ន សក្កា"តិ សោ តស្សោវាទំ ន សុណាតិ។ ឥតរោ "នាយំ វចនក្ខមោ"តិ តំ អវត្វា អប្បមត្តោវ សមណធម្មមកាសិ។ អលសត្ថេរោបិ បឋមយាមេ វិសិព្វេត្វា ឥតរស្ស ចង្កមិត្វា គព្ភំ បវិដ្ឋកាលេ បវិសិត្វា, "មហាកុសីត, ត្វំ និបជ្ជិត្វា សយនត្ថាយ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោសិ, កិំ ពុទ្ធានំ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឧដ្ឋាយ សមណធម្មំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ វត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បវិសិត្វា និបជ្ជិត្វា សុបតិ។ ឥតរោបិ មជ្ឈិមយាមេ វិស្សមិត្វា បច្ឆិមយាមេ បច្ចុដ្ឋាយ សមណធម្មំ ករោតិ។ សោ ឯវំ អប្បមត្តោ វិហរន្តោ ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឥតរោ បមាទេនេវ កាលំ វីតិនាមេសិ។ តេ វុត្ថវស្សា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា, "កច្ចិ, ភិក្ខវេ, អប្បមត្តា សមណធម្មំ ករិត្ថ, កច្ចិ វោ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្ត"ន្តិ បុច្ឆិ។ បឋមំ បមត្តោ ភិក្ខុ អាហ – "កុតោ, ភន្តេ, ឯតស្ស អប្បមាទោ, គតកាលតោ បដ្ឋាយ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តោ កាលំ វីតិនាមេសី"តិ។ "ត្វំ បន ភិក្ខូ"តិ។ "អហំ, ភន្តេ, កាលស្សេវ ទារូនិ អាហរិត្វា អង្គារកបល្លំ សជ្ជេត្វា បឋមយាមេ វិសិព្វេន្តោ និសីទិត្វា អនិទ្ទាយន្តោវ កាលំ វីតិនាមេសិ"ន្តិ។ អថ នំ សត្ថា "ត្វំ បមត្តោ កាលំ វីតិនាមេត្វា 'អប្បមត្តោម្ហី'តិ វទសិ, អប្បមត្តំ បន បមត្តំ ករោសី"តិ អាហ។ បុន បមាទេ ទោសេ, អប្បមាទេ អានិសំសេ បកាសេតុំ, "ត្វំ មម បុត្តស្ស សន្តិកេ ជវច្ឆិន្នោ ទុព្ពលស្សោ វិយ, ឯស បន តវ សន្តិកេ សីឃជវស្សោ វិយា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៩. "អប្បមត្តោ បមត្តេសុ, សុត្តេសុ ពហុជាគរោ;
អពលស្សំវ សីឃស្សោ, ហិត្វា យាតិ សុមេធសោ"តិ។

តត្ថ **អប្បមត្តោ**តិ សតិវេបុល្លប្បត្តតាយ អប្បមាទសម្បន្នោ ខីណាសវោ។ **បមត្តេសូ**តិ សតិវោសគ្គេ ឋិតេសុ សត្តេសុ។ **សុត្តេសូ**តិ សតិជាគរិយាភាវេន សព្ពិរិយាបថេសុ និទ្ទាយន្តេសុ។ **ពហុជាគរោ**តិ មហន្តេ សតិវេបុល្លេ ជាគរិយេ ឋិតោ។ **អពលស្សំវា**តិ កុណ្ឋបាទំ ឆិន្នជវំ ទុព្ពលស្សំ សីឃជវោ សិន្ធវាជានីយោ វិយ។ **សុមេធសោ**តិ ឧត្តមបញ្ញោ។ តថារូបំ បុគ្គលំ អាគមេនបិ អធិគមេនបិ **ហិត្វា យាតិ**។ មន្ទបញ្ញស្មិញ្ហិ ឯកំ សុត្តំ គហេតុំ វាយមន្តេយេវ សុមេធសោ ឯកំ វគ្គំ គណ្ហាតិ, ឯវំ តាវ អាគមេន ហិត្វា យាតិ។ មន្ទបញ្ញេ បន រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានានិ កាតុំ វាយមន្តេយេវ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គហេត្វា សជ្ឈាយន្តេយេវ ច សុមេធសោ បុព្ពភាគេបិ បរេន កតំ រត្តិដ្ឋានំ វា ទិវាដ្ឋានំ វា បវិសិត្វា កម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ សព្ពកិលេសេ ខេបេត្វា នវ លោកុត្តរធម្មេ ហត្ថគតេ ករោតិ, ឯវំ អធិគមេនបិ ហិត្វា យាតិ។ វដ្ដេ បន នំ ហិត្វា ឆឌ្ឌេត្វា វដ្ដតោ និស្សរន្តោ យាតិយេវាតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បមត្តាបមត្តទ្វេសហាយកវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. មឃវត្ថុ

អប្បមាទេន មឃវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេសាលិយំ ឧបនិស្សាយ កូដាគារសាលាយំ វិហរន្តោ សក្កំ ទេវរាជានំ អារព្ភ កថេសិ។

វេសាលិយញ្ហិ មហាលិ នាម លិច្ឆវី វសតិ, សោ តថាគតស្ស **សក្កបញ្ហសុត្តន្តទេសនំ** (ទី. និ. ២.៣៤៤ អាទយោ) សុត្វា "សម្មាសម្ពុទ្ធោ សក្កសម្បត្តិំ មហតិំ កត្វា កថេសិ, 'ទិស្វា នុ ខោ កថេសិ, ឧទាហុ អទិស្វា។ ជានាតិ នុ ខោ សក្កំ, ឧទាហុ នោ'តិ បុច្ឆិស្សាមិ ន"ន្តិ ចិន្តេសិ។ អថ ខោ, មហាលិ, លិច្ឆវី យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ, មហាលិ, លិច្ឆវី ភគវន្តំ ឯតទវោច – "ទិដ្ឋោ ខោ, ភន្តេ, ភគវតា សក្កោ ទេវានមិន្ទោ"តិ? "ទិដ្ឋោ ខោ មេ , មហាលិ, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ"តិ។ "សោ ហិ នុន, ភន្តេ, សក្កបតិរូបកោ ភវិស្សតិ ។ ទុទ្ទសោ ហិ, ភន្តេ, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ"តិ។ "សក្កញ្ច ខ្វាហំ, មហាលិ, បជានាមិ សក្ករណេ ច ធម្មេ, យេសំ ធម្មានំ សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈគា, តញ្ច បជានាមិ"។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ មឃោ នាម មាណវោ អហោសិ, តស្មា "មឃវា"តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ បុរេ ទានំ អទាសិ, តស្មា “បុរិន្ទទោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ សក្កច្ចំ ទានំ អទាសិ, តស្មា “សក្កោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ បុព្ពេ មនុស្សភូតោ សមានោ អាវសថំ អទាសិ, តស្មា “វាសវោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ សហស្សម្បិ អត្ថំ មុហុត្តេន ចិន្តេតិ, តស្មា “សហស្សក្ខោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កស្ស, មហាលិ, ទេវានមិន្ទស្ស សុជា នាម អសុរកញ្ញា, បជាបតិ, តស្មា “សុជម្បតី”តិ វុច្ចតិ។

សក្កោ, មហាលិ, ទេវានមិន្ទោ ទេវានំ តាវតឹសានំ ឥស្សរិយាធិបច្ចំ រជ្ជំ ការេតិ, តស្មា “ទេវានមិន្ទោ”តិ វុច្ចតិ។

សក្កស្ស, មហាលិ, ទេវានមិន្ទស្ស បុព្ពេ មនុស្សភូតស្ស សត្ត វតបទានិ សមត្តានិ សមាទិន្នានិ អហេសុំ, យេសំ សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈគា។ កតមានិ សត្ត វតបទានិ? យាវជីវំ មាតាបេត្តិភរោ អស្សំ, យាវជីវំ កុលេ ជេដ្ឋាបចាយី អស្សំ, យាវជីវំ សណ្ហវាចោ អស្សំ, យាវជីវំ អបិសុណវាចោ អស្សំ, យាវជីវំ វិគតមលមច្ឆេរេន ចេតសា អគារំ អជ្ឈាវសេយ្យំ, មុត្តចាគោ បយតបាណិ វោសគ្គរតោ យាចយោគោ ទានសំវិភាគរតោ អស្សំ។ យាវជីវំ សច្ចវាចោ អស្សំ, យាវជីវំ អក្កោធនោ អស្សំ, “សចេបិ មេ កោធោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, ខិប្បមេវ នំ បដិវិនេយ្យ”ន្តិ។ សក្កស្ស, មហាលិ, ទេវានមិន្ទស្ស បុព្ពេ មនុស្សភូតស្ស ឥមានិ សត្ត វតបទានិ សមត្តានិ សមាទិន្នានិ អហេសុំ, យេសំ សមាទិន្នត្តា សក្កោ សក្កត្តំ អជ្ឈគាតិ។

> “មាតាបេត្តិភរំ ជន្តុំ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនំ;
> សណ្ហំ សខិលសម្ភាសំ, បេសុណេយ្យប្បហាយិនំ។
>
> “មច្ឆេរវិនយេ យុត្តំ, សច្ចំ កោធាភិភុំ នរំ;
> តំ វេ ទេវា តាវតឹសា, អាហុ សប្បុរិសោ ឥតី”តិ។ (សំ. និ. ១.២៥៧) –

ឥទំ, មហាលិ, សក្កេន មឃមាណវកាលេ កតកម្មន្តិ វត្វា បុន តេន “កថំ, ភន្តេ, មឃមាណវោ បដិបជ្ជី”តិ? តស្ស បដិបត្តិំ វិត្ថារតោ សោតុកាមេន បុដ្ឋោ “តេន ហិ, មហាលិ, សុណាហី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ មគធរដ្ឋេ មចលគាមេ មឃោ នាម មាណវោ គាមកម្មករណដ្ឋានំ គន្ត្វា អត្តនោ ឋិតដ្ឋានំ បាទន្តេន បំសុំ វិយូហិត្វា រមណីយំ កត្វា អដ្ឋាសិ។ អបរោ តំ ពាហុនា បហរិត្វា តតោ អបនេត្វា សយំ តត្ថ អដ្ឋាសិ។ សោ តស្ស អកុជ្ឈិត្វាវ អញ្ញំ ឋានំ រមណីយំ កត្វា ឋិតោ។ តតោបិ នំ អញ្ញោ អាគន្ត្វា ពាហុនា បហរិត្វា អបនេត្វា សយំ អដ្ឋាសិ។ សោ តស្សបិ អកុជ្ឈិត្វាវ អញ្ញំ ឋានំ រមណីយំ កត្វា ឋិតោ, ឥតិ តំ គេហតោ និក្ខន្តា និក្ខន្តា បុរិសា ពាហុនា បហរិត្វា ឋិតឋិតដ្ឋានតោ អបនេសុំ។ សោ “សព្ពេបេតេ មំ និស្សាយ សុខិតា ជាតា, ឥមិនា កម្មេន មយ្ហំ សុខទាយកេន បុញ្ញកម្មេន ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា, បុនទិវសេ កុទាលំ អាទាយ ខលមណ្ឌលមត្តំ ឋានំ រមណីយំ អកាសិ។ សព្ពេ គន្ត្វា តត្ថេវ អដ្ឋំសុ។ អថ នេសំ សីតសមយេ អគ្គិំ កត្វា អទាសិ, គិម្ហកាលេ ឧទកំ។ តតោ “រមណីយំ ឋានំ នាម សព្ពេសំ បិយំ, កស្សចិ អប្បិយំ នាម នត្ថិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មយា មគ្គំ សមំ ករោន្តេន វិចរិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា, បាតោវ និក្ខមិត្វា, មគ្គំ សមំ ករោន្តោ ឆិន្ទិត្វា, ហរិតព្ពយុត្តកា រុក្ខសាខា ហរន្តោ វិចរតិ។ អថ នំ អបរោ ទិស្វា អាហ – “សម្ម, កឹ ករោសី”តិ? “មយ្ហំ សគ្គគាមិនំ មគ្គំ ករោមិ, សម្មា”តិ។ “តេន ហិ អហម្បិ តេ សហាយោ ហោមី”តិ។ “ហោហិ, សម្ម, សគ្គោ នាម ពហូនម្បិ មនាបោ សុខពហុលោ”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ទ្វេ ជនា អហេសុំ។ តេ ទិស្វា តថេវ បុច្ឆិត្វា ច សុត្វា ច អបរោបិ តេសំ សហាយោ ជាតោ, ឯវំ អបរោបិ អបរោបីតិ សព្ពេបិ តេត្តឹស ជនា ជាតា។ តេ សព្ពេបិ កុទាលាទិហត្ថា មគ្គំ សមំ ករោន្តា ឯកយោជនទ្វិយោជនមត្តដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។

តេ ទិស្វា គាមភោជកោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ មនុស្សា អយោគេ យុត្តា, សចេ ឥមេ អរញ្ញតោ មច្ឆមំសាទីនិ វា អាហរេយ្យុំ។ សុរំ វា កត្វា បិវេយ្យុំ, អញ្ញំ វា តាទិសំ កម្មំ ករេយ្យុំ, អហម្បិ កិញ្ចិ កិញ្ចិ លភេយ្យ”ន្តិ។ អថ នេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “កឹ ករោន្តា វិចរថា”តិ? “សគ្គមគ្គំ, សាមី”តិ។ “ឃរាវាសំ វសន្តេហិ នាម ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, អរញ្ញតោ មច្ឆមំសាទីនិ អាហរិតុំ, សុរំ កត្វា បាតុំ, នានប្បការេ ច កម្មន្តេ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ តេ តស្ស វចនំ បដិក្ខិបិំសុ, ឯវំ បុនប្បុនំ វុច្ចមានាបិ បដិក្ខិបិំសុយេវ។ សោ កុជ្ឈិត្វា “នាសេស្សាមិ នេ”តិ រញ្ញោ សន្តិកំ

គន្ធា, “ចោរេ តេ, ទេវ, វគ្គពន្ធនេន វិចរន្តេ បស្សាមី”តិ វត្វា, “គច្ឆ, តេ គហេត្វា អានេហី”តិ វុត្តេ តថា កត្វា សព្ពេ តេ ពន្ធិត្វា អានេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសិ។ រាជា អវីមំសិត្វាវ “ហត្ថិនា មទ្ទាបេថា”តិ អាណាបេសិ។ មឃោ សេសានំ ឱវាទមទាសិ – “សម្មា, ឋបេត្វា មេត្តំ អញ្ញោ អម្ហាកំ អវស្សយោ នត្ថិ, តុម្ហេ កត្ថចិ កោបំ អកត្វា រញ្ញេ ច គាមភោជកេ ច មទ្ទនហត្ថិម្ហិ ច អត្តនិ ច មេត្តចិត្តេន សមចិត្តាវ ហោថា”តិ។ តេ តថា ករិំសុ។ អថ នេសំ មេត្តានុភាវេន ហត្ថី ឧបសង្កមិតុម្បិ ន វិសហិ។ រាជា តមត្ថំ សុត្វា ពហូ មនុស្សេ ទិស្វា មទ្ទិតុំ ន វិសហិស្សតិ? “គច្ឆថ, នេ កិលញ្ជេន បដិច្ឆាទេត្វា មទ្ទាបេថា”តិ អាហ។ តេ កិលញ្ជេន បដិច្ឆាទេត្វា មទ្ទិតុំ បេសិយមានោបិ ហត្ថី ទូរតោវ បដិក្កមិ។

រាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា “ការណេនេត្ថ ភវិតព្ព”ន្តិ តេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “តាតា, មំ និស្សាយ តុម្ហេ កិំ ន លភថា”តិ? “កិំ នាមេតំ, ទេវា”តិ? “តុម្ហេ កិរ វគ្គពន្ធនេន ចោរា ហុត្វា អរញ្ញេ វិចរថា”តិ? “កោ ឯវមាហ, ទេវា”តិ? “គាមភោជកោ, តាតា”តិ។ “ន មយំ, ទេវ, ចោរា, មយំ បន អត្តនោ សគ្គមគ្គំ សោធេន្តា ឥទញ្ចិទញ្ច ករោម, គាមភោជកោ អម្ហេ អកុសលកិរិយាយ និយោជេត្វា អត្តនោ វចនំ អករោន្តេ នាសេតុកាមោ កុជ្ឈិត្វា ឯវមាហា”តិ។ អថ រាជា តេសំ កថំ សុត្វា សោមនស្សប្បត្តោ ហុត្វា, “តាតា, អយំ តិរច្ឆានោ តុម្ហាកំ គុណេ ជានាតិ, អហំ មនុស្សភូតោ ជានិតុំ នាសក្ខិំ, ខមថ មេ”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា សបុត្តទារំ គាមភោជកំ តេសំ ទាសំ, ហត្ថិំ អារោហនិយំ, តញ្ច គាមំ យថាសុខំ បរិភោគំ កត្វា អទាសិ។ តេ “ឥធេវ នោ កតបុញ្ញស្សានិសំសោ ទិដ្ឋោ”តិ ភិយ្យោសោមត្តាយ បសន្នមានសា ហុត្វា តំ ហត្ថិំ វារេន វារេន អភិរុយ្ហ គច្ឆន្តា មន្តយិំសុ “ឥទានិ អម្ហេហិ អតិរេកតរំ បុញ្ញំ កាតព្ពំ, កិំ ករោម? ចតុមហាបថេ ថាវរំ កត្វា មហាជនស្ស វិស្សមនសាលំ ករិស្សាមា”តិ។ តេ វឌ្ឍកិំ បក្កោសាបេត្វា សាលំ បដ្ឋបេសុំ។ មាតុគាមេសុ បន វិគតច្ឆន្ទតាយ តស្សា សាលាយ មាតុគាមានំ បត្តិំ នាទំសុ។

មឃស្ស បន គេហេ នន្ទា, ចិត្តា, សុធម្មា, សុជាតិ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ ហោន្តិ។ តាសុ **សុធម្មា** វឌ្ឍកិនា សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា, “ភាតិក, ឥមិស្សា សាលាយ មំ ជេដ្ឋិកំ ករោហី”តិ វត្វា លញ្ជំ អទាសិ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បឋមមេវ កណ្ណិកត្ថាយ រុក្ខំ សុក្ខាបេត្វា តច្ឆេត្វា វិជ្ឈិត្វា កណ្ណិកំ និដ្ឋាបេត្វា, “សុធម្មា នាម អយំ សាលា”តិ អក្ខរានិ ឆិន្ទិត្វា វត្ថេន បលិវេឋេត្វា ឋបេសិ។ អថ នេ វឌ្ឍកី សាលំ និដ្ឋាបេត្វា កណ្ណិការោបនទិវសេ “អហោ, អយ្យា, ឯកំ ករណីយំ ន សរិម្ហា”តិ អាហ។ “កិំ នាម, ភោ”តិ? “កណ្ណិក”ន្តិ។ “ហោតុ តំ អាហរិស្សាមា”តិ។ “ឥទានិ ឆិន្នរុក្ខេន កាតុំ ន សក្កា, បុព្ពេយេវ តំ ឆិន្ទិត្វា តច្ឆេត្វា វិជ្ឈិត្វា ឋបិតកណ្ណិកា លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ “ឥទានិ កិំ កាតព្ព”ន្តិ? “សចេ កស្សចិ គេហេ និដ្ឋាបេត្វា ឋបិតា វិក្កាយិកកណ្ណិកា អត្ថិ, សា បរិយេសិតព្ពា”តិ។ តេ បរិយេសន្តា សុធម្មាយ គេហេ ទិស្វា សហស្សំ ទត្វាបិ មូលេន ន លភិំសុ។ “សចេ មំ សាលាយ បត្តិំ ករោថ, ទស្សាមី”តិ វុត្តេ បន “មយំ មាតុគាមានំ បត្តិំ ន ទម្មា”តិ អាហំសុ។

អថ នេ វឌ្ឍកី អាហ – “អយ្យា, តុម្ហេ កិំ កថេថ, ឋបេត្វា ព្រហ្មលោកំ អញ្ញំ មាតុគាមរហិតដ្ឋានំ នាម នត្ថិ, គណ្ហថ កណ្ណិកំ។ ឯវំ សន្តេ អម្ហាកំ កម្មំ និដ្ឋំ គមិស្សតី”តិ។ តេ “សាធូ”តិ កណ្ណិកំ គហេត្វា សាលំ និដ្ឋាបេត្វា តិធា វិភជិំសុ។ ឯកស្មិំ កោដ្ឋាសេ ឥស្សរានំ វសនដ្ឋានំ ករិំសុ, ឯកស្មិំ ទុគ្គតានំ, ឯកស្មិំ គិលានានំ។ តេត្តិំស ជនា តេត្តិំស ផលកានិ បញ្ញាបេត្វា ហត្ថិស្ស សញ្ញំ អទំសុ – “អាគន្តុកោ អាគន្ត្វា យស្ស អត្ថតផលកេ និសីទតិ, តំ គហេត្វា ផលកសាមិកស្សេវ គេហេ បតិដ្ឋបេហិ, តស្ស បាទបរិកម្មបិដ្ឋិបរិកម្មបានីយខាទនីយភោជនីយសយនានិ សព្ពានិ ផលកសាមិកស្សេវ ភារោ ភវិស្សតី”តិ។ ហត្ថី អាគតាគតំ គហេត្វា ផលកសាមិកស្សេវ ឃរំ នេតិ។ សោ តស្ស តំ ទិវសំ កត្តព្ពំ ករោតិ។ មឃោ សាលាយ អវិទូរេ កោវិឡាររុក្ខំ រោបេត្វា តស្ស មូលេ បាសាណផលកំ អត្ថរិ។ សាលំ បវិដ្ឋបវិដ្ឋា ជនា កណ្ណិកំ ឱលោកេត្វា អក្ខរានិ វាចេត្វា, “សុធម្មា នាមេសា សាលា”តិ វទន្តិ។ តេត្តិំសជនានំ នាមំ ន បញ្ញាយតិ។ **នន្ទា** ចិន្តេសិ – “ឥមេ សាលំ ករោន្តា អម្ហេ អបត្តិកា ករិំសុ, សុធម្មា បន អត្តនោ ព្យត្តតាយ កណ្ណិកំ កត្វា បត្តិកា ជាតា, មយាបិ កិញ្ចិ កាតុំ វដ្ដតិ, កិំ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ? អថស្សា ឯតទហោសិ – “សាលំ អាគតាគតានំ បានីយញ្ចេវ ន្ហានោទកញ្ច លទ្ធុំ វដ្ដតិ, បោក្ខរណិំ ខណាបេស្សាមី”តិ។ សា បោក្ខរណិំ ការេសិ។ **ចិត្តា** ចិន្តេសិ – “សុធម្មាយ កណ្ណិកា ទិន្នា, នន្ទាយ បោក្ខរណី ការិតា, មយាបិ កិញ្ចិ កាតុំ វដ្ដតិ, កិំ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ? អថស្សា ឯតទហោសិ – “សាលំ អាគតាគតេហិ បានីយំ បិវិត្វា ន្ហត្វា គមនកាលេបិ មាលំ បិលន្ធិត្វា គន្តុំ វដ្ដតិ, បុប្ផារាមំ ការាបេស្សាមី”តិ។ សា រមណីយំ បុប្ផារាមំ ការេសិ។ យេភុយ្យេន តស្មិំ អារាមេ “អសុកោ នាម បុប្ផូបគផលូបគរុក្ខោ នត្ថី”តិ នាហោសិ។

សុជា បន “អហំ មឃស្ស មាតុលធីតា ចេវ បាទបរិចារិកា ច, ឯតេន កតំ កម្មំ មយ្ហមេវ, មយា កតំ ឯតស្សេវា”តិ ចិន្តេត្វា, កិញ្ចិ អកត្វា អត្តភាវមេវ មណ្ឌយមានា កាលំ វីតិនាមេសិ។ មឃោបិ មាតាបិតុឧបដ្ឋានំ កុលេ ជេដ្ឋាបចាយនកម្មំ សច្ចវាចំ អផរុសវាចំ អបិ, សុណវាចំ មច្ឆេរវិនយំ អក្កោធនន្តិ ឥមានិ សត្ត វតបទានិ បូរេត្វា –

“មាតាបេត្តិភរំ ជន្តុំ, កុលេ ជេដ្ឋាបចាយិនំ;
សណ្ហំ សខិលសម្ភាសំ, បេសុណេយ្យប្បហាយិនំ។

“មច្ឆេរវិនយេ យុត្តំ, សច្ចំ កោធាភិភុំ នរំ;
តំ វេ ទេវា តាវតឹសា, អាហុ ‘សប្បុរិសោ’ឥតី”តិ។ (សំ. និ. ១.២៥៧) –

ឯវំ បសំសិយភាវំ អាបជ្ជិត្វា ជីវិតបរិយោសានេ តាវតឹសភវនេ សក្កោ ទេវរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ, តេបិស្ស សហាយកា តត្ថេវ និព្ពត្តឹសុ, វឌ្ឍកី វិស្សកម្មទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា តាវតឹសភវនេ អសុរា វសន្តិ។ តេ “អភិនវា ទេវបុត្តា និព្ពត្តា”តិ ទិព្ពបានំ សជ្ជយឹសុ។ សក្កោ អត្តនោ បរិសាយ កស្សចិ អបិវនត្ថាយ សញ្ញមទាសិ។ អសុរា ទិព្ពបានំ បិវិត្វា មជ្ជឹសុ។ សក្កោ “កឹ មេ ឥមេហិ សាធារណេន រជ្ជេនា”តិ អត្តនោ បរិសាយ សញ្ញំ ទត្វា តេ បាទេសុ គាហាបេត្វា មហាសមុទ្ទេ ខិបាបេសិ។ តេ អវំសិរា សមុទ្ទេ បតឹសុ។ អថ នេសំ បុញ្ញានុភាវេន សិនេរុនោ ហេដ្ឋិមតលេ អសុរវិមានំ នាម និព្ពត្តិ, ចិត្តបាដលិ នាម និព្ពត្តិ។

ទេវាសុរសង្គាមេ បន អសុរេសុ បរាជិតេសុ ទសយោជនសហស្សំ តាវតឹសទេវនគរំ នាម និព្ពត្តិ។ តស្ស បន នគរស្ស បាចីនបច្ឆិមទ្វារានំ អន្តរា ទសយោជនសហស្សំ ហោតិ, តថា ទក្ខិណុត្តរទ្វារានំ។ តំ ខោ បន នគរំ ទ្វារសហស្សយុត្តំ អហោសិ អារាមបោក្ខរណិបដិមណ្ឌិតំ។ តស្ស មជ្ឈេ សាលាយ និស្សន្ទេន តិយោជនសតុព្ពេធេហិ ធជេហិ បដិមណ្ឌិតោ សត្តរតនមយោ សត្តយោជនសតុព្ពេធោ វេជយន្តោ នាម បាសាទោ ឧគ្គញ្ឆិ។ សុវណ្ណយដ្ឋីសុ មណិធជា អហេសុំ, មណិយដ្ឋីសុ សុវណ្ណធជា; បវាឡយដ្ឋីសុ មុត្តធជា, មុត្តយដ្ឋីសុ បវាឡធជា; សត្តរតនមយាសុ យដ្ឋីសុ សត្តរតនធជា, មជ្ឈេ ឋិតោ ធជោ តិយោជនសតុព្ពេធោ អហោសិ។ ឥតិ សាលាយ និស្សន្ទេន យោជនសហស្សុព្ពេធោ បាសាទោ សត្តរតនមយោវ ហុត្វា និព្ពត្តិ, កោវិឡាររុក្ខស្ស និស្សន្ទេន សមន្តា តិយោជនសតបរិមណ្ឌលោ បារិច្ឆត្តកោ និព្ពត្តិ, បាសាណផលកស្ស និស្សន្ទេន បារិច្ឆត្តកមូលេ ទីឃតោ សដ្ឋិយោជនា បុថុលតោ បណ្ណាសយោជនា ពហលតោ បញ្ចទសយោជនា ជយសុមនរត្តកម្ពលវណ្ណា បណ្ឌុកម្ពលសិលា និព្ពត្តិ។ តត្ថ និសិន្នកាលេ ឧបឌ្ឍកាយោ បវិសតិ, ឧដ្ឋិតកាលេ ឩនំ បរិបូរតិ។

ហត្ថី បន ឯរាវណោ នាម ទេវបុត្តោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ទេវលោកស្មិញ្ហិ តិរច្ឆានគតា ន ហោន្តិ។ តស្មា សោ ឧយ្យានកីឡាយ និក្ខមនកាលេ អត្តភាវំ វិជហិត្វា ទិយឌ្ឍយោជនសតិកោ ឯរាវណោ នាម ហត្ថី អហោសិ។ សោ តេត្តឹសជនានំ អត្ថាយ តេត្តឹស កុម្ភេ មាបេសិ អាវដ្ដេន តិគាវុតអឌ្ឍយោជនប្បមាណេ, សព្ពេសំ មជ្ឈេ សក្កស្ស អត្ថាយ សុទស្សនំ នាម តឹសយោជនិកំ កុម្ភំ មាបេសិ។ តស្ស ឧបរិ ទ្វាទសយោជនិកោ រតនមណ្ឌបោ ហោតិ។ តត្ថ អន្តរន្តរា សត្តរតនមយា យោជនុព្ពេធា ធជា ឧដ្ឋហន្តិ។ បរិយន្តេ កិង្កិណិកជាលំ ឱលម្ពតិ។ យស្ស មន្ទវាតេរិតស្ស បញ្ចង្គិកតូរិយសទ្ទសំមិស្សោ ទិព្ពគីតសទ្ទោ វិយ រវោ និច្ឆរតិ។ មណ្ឌបមជ្ឈេ សក្កស្សត្ថាយ យោជនិកោ មណិបល្លង្កោ បញ្ញត្តោ ហោតិ, តត្ថ សក្កោ និសីទតិ។ តេត្តឹស ទេវបុត្តា អត្តនោ កុម្ភេ រតនបល្លង្កេ និសីទឹសុ។ តេត្តឹសាយ កុម្ភានំ ឯកេកស្មឹ កុម្ភេ សត្ត សត្ត ទន្តេ មាបេសិ។ តេសុ ឯកេកោ បណ្ណាសយោជនាយាមោ, ឯកេកស្មិញ្ចេត្ថ ទន្តេ សត្ត សត្ត បោក្ខរណិយោ ហោន្តិ, ឯកេកាយ បោក្ខរណិយា សត្ត សត្ត បទុមិនិគច្ឆានិ, ឯកេកស្មឹ គច្ឆេ សត្ត សត្ត បុប្ផានិ ហោន្តិ, ឯកេកស្មឹ បុប្ផេ សត្ត សត្ត បត្តានិ, ឯកេកស្មឹ បត្តេ សត្ត សត្ត ទេវធីតរោ នច្ចន្តិ។ ឯវំ សមន្តា បណ្ណាសយោជនឋានេសុ ហត្ថិទន្តេសុយេវ នដសមជ្ជា ហោន្តិ។ ឯវំ មហន្តំ យសំ អនុភវន្តោ សក្កោ ទេវរាជា វិចរតិ។

សុធម្មាបិ កាលំ កត្វា គន្ត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តិ។ តស្សា សុធម្មា នាម នវ យោជនសតិកា ទេវសភា និព្ពត្តិ។ តតោ រមណីយតរំ កិរ អញ្ញំ ឋានំ នាម នត្ថិ , មាសស្ស អដ្ឋ ទិវសេ ធម្មស្សវនំ តត្ថេវ ហោតិ។ យាវជ្ជតនា អញ្ញតរំ រមណីយំ ឋានំ ទិស្វា, “សុធម្មា ទេវសភា វិយា”តិ វទន្តិ។ នន្ទាបិ កាលំ កត្វា គន្ត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តិ, តស្សា បញ្ចយោជនសតិកា នន្ទា នាម បោក្ខរណី និព្ពត្តិ។ ចិត្តាបិ កាលំ កត្វា គន្ត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តិ , តស្សាបិ បញ្ចយោជនសតិកំ ចិត្តលតាវនំ នាម និព្ពត្តិ, តត្ថ ឧប្បន្នបុព្ពនិមិត្តេ ទេវបុត្តេ នេត្វា មោហយមានា វិចរន្តិ។ សុជា បន កាលំ កត្វា ឯកិស្សា គិរិកន្ទរាយ ឯកា ពកសកុណិកា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សក្កោ អត្តនោ បរិចារិកា ឱលោកេន្តោ “សុធម្មា ឥធេវ និព្ពត្តា, តថា នន្ទា ច ចិត្តា ច, សុជា នុ ខោ កុហឹ និព្ពត្តា”តិ ចិន្តេន្តោ តំ តត្ថ និព្ពត្តំ ទិស្វា, “ពាលា កិញ្ចិ បុញ្ញំ អកត្វា ឥទានិ តិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តា, ឥទានិ បន តំ បុញ្ញំ ការេត្វា ឥធានេតុំ វដ្ដតី”តិ អត្តភាវំ វិជហិត្វា អញ្ញាតកវេសេន តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា, “កឹ ករោន្តី ឥធ វិចរសី”តិ បុច្ឆិ។ “កោ បន ត្វំ, សាមី”តិ? “អហំ តេ សាមិកោ មឃោ”តិ។ “កុហឹ និព្ពត្តោសិ, សាមី”តិ? “អហំ តាវតឹសទេវលោកេ និព្ពត្តោ”។ “តវ សហាយិកានំ បន និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាសី”តិ? “ន ជានាមិ, សាមី”តិ។ “តាបិ មមេវ សន្តិកេ និព្ពត្តា, បស្សិស្សសិ តា សហាយិកា”តិ។ “កថាហំ តត្ថ គមិស្សាមី”តិ? សក្កោ “អហំ តំ តត្ថ នេស្សាមី”តិ វត្វា ហត្ថតលេ ឋបេត្វា ទេវលោកំ នេត្វា នន្ទាយ បោក្ខរណិយា តីរេ វិស្សជ្ជេត្វា ឥតរាសំ តិស្សន្នំ អារោចេសិ – “តុ

ម្ហាកំ សហាយិកំ សុជំ បស្សិស្សថា”តិ។ “កុហឹ សា, ទេវា”តិ ? “នន្ទាយ បោក្ខរណិយា តីរេ ឋិតា”តិ អាហ។ តាតិស្សោបិ គន្ត្វា, “អហោ អយ្យាយ ឯវរូបំ អត្តភាវមណ្ឌនស្ស ផលំ, ឥទានិស្សា កុណ្ឌំ បស្សថ, បាទេ បស្សថ, ជង្ឃា បស្សថ, សោភតិ វតស្សា អត្តភាវោ”តិ កេឡឹ កត្វា បក្កមឹសុ។

បុន សក្កោ តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា, “ទិដ្ឋា តេ សហាយិកា”តិ វត្វា “ទិដ្ឋា មំ ឧប្បណ្ឌេត្វា គតា, តត្ថេវ មំ នេហី”តិ វុត្តេ តំ តត្ថេវ នេត្វា ឧទកេ វិស្សជ្ជេត្វា, “ទិដ្ឋា តេ តាសំ សម្បត្តី”តិ បុច្ឆិ។ “ទិដ្ឋា, ទេវា”តិ? “តយាបិ តត្ថ និព្ពត្តនូបាយំ កាតុំ វដ្តតី”តិ។ “កឹ ករោមិ, ទេវា”តិ? “មយា ទិន្នំ ឱវាទំ រក្ខិស្សសី”តិ។ “រក្ខិស្សាមិ, ទេវា”តិ។ អថស្សា បញ្ច សីលានិ ទត្វា, “អប្បមត្តា រក្ខាហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ សយំមតមច្ឆកេយេវ បរិយេសិត្វា ខាទតិ។ សក្កោ កតិបាហច្ចយេន តស្សា វីមំសនត្ថាយ គន្ត្វា, វាលុកាបិដ្ឋេ មតមច្ឆកោ វិយ ហុត្វា ឧត្តានោ និបជ្ជិ។ សា តំ ទិស្វា “មតមច្ឆកោ”តិ សញ្ញាយ អគ្គហេសិ។ មច្ឆោ គិលនកាលេ នង្គុដ្ឋំ ចាលេសិ។ សា “សជីវមច្ឆកោ”តិ ឧទកេ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ ថោកំ វីតិនាមេត្វា បុន តស្សា បុរតោ ឧត្តានោ ហុត្វា និបជ្ជិ។ បុន សា “មតមច្ឆកោ”តិ សញ្ញាយ គហេត្វា គិលនកាលេ អគ្គនង្គុដ្ឋំ ចាលេសិ។ តំ ទិស្វា “សជីវមច្ឆោ”តិ វិស្សជ្ជេសិ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ វីមំសិត្វា “សាធុកំ សីលំ រក្ខតី”តិ អត្តានំ ជានាបេត្វា “អហំ តវ វីមំសនត្ថាយ អាគតោ, សាធុកំ សីលំ រក្ខសិ, ឯវំ រក្ខមានា ន ចិរស្សេវ មម សន្តិកេ និព្ពត្តិស្សសិ, អប្បមត្តា ហោហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ បន សយំមតមច្ឆំ លភតិ វា, ន វា។ អលភមានា កតិបាហច្ចយេនេវ សុស្សិត្វា កាលំ កត្វា តស្ស សីលស្ស ផលេន ពារាណសិយំ កុម្ភការស្ស ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថស្សា បន្នរសសោឡសវស្សុទ្ទេសិកកាលេ សក្កោ “កុហឹ នុ ខោ សា និព្ពត្តា”តិ អាវជ្ជេន្តោ ទិស្វា, “ឥទានិ មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្តតី”តិ ឯឡាលុកវណ្ណេន បញ្ញាយមានេហិ សត្តហិ រតនេហិ យានកំ បូរេត្វា តំ បាជេន្តោ ពារាណសឹ បវិសិត្វា, “អម្មតាតា, ឯឡាលុកានិ គណ្ហថ គណ្ហថា”តិ ឧគ្ឃោសេន្តោ វីថឹ បដិបជ្ជិ។ មុគ្គមាសាទីនិ គហេត្វា អាគតេ បន “មូលេន ន ទេមី”តិ វត្វា, “កថំ ទេសី”តិ វុត្តេ, “សីលរក្ខិកាយ ឥត្ថិយា ទម្មី”តិ អាហ។ “សីលំ នាម, សាមិ, កីទិសំ, កឹ កាឡំ, ឧទាហុ នីលាទិវណ្ណ”ន្តិ? “តុម្ហេ ‘សីលំ កីទិស’ន្តិបិ ន ជានាថ, កិមេវ នំ រក្ខិស្សថ, សីលរក្ខិកាយ បន ទស្សាមី”តិ។ “សាមិ, ឯសា កុម្ភការស្ស ធីតា ‘សីលំ រក្ខាមី’តិ វិចរតិ, ឯតិស្សា ទេហី”តិ។ សាបិ នំ “តេន ហិ មយ្ហំ ទេហិ, សាមី”តិ អាហ។ “កាសិ ត្វ”ន្តិ? “អហំ អវិជហិតបញ្ចសីលា”តិ។ “តុយ្ហមេវេតានិ មយា អានីតានី”តិ យានកំ បាជេន្តោ តស្សា ឃរំ គន្ត្វា អញ្ញេហិ អនាហរិយំ កត្វា ឯឡាលុកវណ្ណេន ទេវទត្តិយំ ធនំ ទត្វា អត្តានំ ជានាបេត្វា, “ឥទំ តេ ជីវិតវុត្តិយា ធនំ, បញ្ចសីលានិ អខណ្ឌាទីនិ កត្វា រក្ខាហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

សាបិ តតោ ចវិត្វា អសុរភវនេ អសុរជេដ្ឋកស្ស ធីតា ហុត្វា សក្កស្ស វេរិឃរេ និព្ពត្តិ។ ទ្វីសុ បន អត្តភាវេសុ សីលស្ស សុរក្ខិតត្តា អភិរូបា អហោសិ សុវណ្ណវណ្ណា អសាធារណាយ រូបសិរិយា សមន្នាគតា។ វេបចិត្តិអសុរិន្ទោ អាគតាគតានំ អសុរានំ “តុម្ហេ មម ធីតុ អនុច្ឆវិកា ន ហោថា”តិ តំ កស្សចិ អទត្វា, “មម ធីតា អត្តនាវ អត្តនោ អនុច្ឆវិកំ សាមិកំ គហេស្សតី”តិ អសុរពលំ សន្និបាតាបេត្វា, “តុយ្ហំ អនុច្ឆវិកំ សាមិកំ គណ្ហា”តិ តស្សា, ហត្ថេ បុប្ផទាមំ អទាសិ។ តស្មឹ ខណេ សក្កោ តស្សា និព្ពត្តដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ តំ បវត្តឹ ញត្វា, “ឥទានិ មយា គន្ត្វា តំ អានេតុំ វដ្តតី”តិ មហល្លកអសុរវណ្ណំ និម្មិនិត្វា គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ អដ្ឋាសិ។ សាបិ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តី តំ ទិដ្ឋមត្តាវ បុព្ពសន្និវាសវសេន ឧប្បន្នេន បេមេន មហោឃេនេវ អជ្ឈោត្ថដហទយា ហុត្វា, “ឯសោ មេ សាមិកោ”តិ តស្ស ឧបរិ បុប្ផទាមំ ខិបិ ។ អសុរា “អម្ហាកំ រាជា ឯត្តកំ កាលំ ធីតុ អនុច្ឆវិកំ អលភិត្វា ឥទានិ លភិ, អយមេវស្ស ធីតុ បិតាមហតោ មហល្លកោ អនុច្ឆវិកោ”តិ លជ្ជមានា អបក្កមឹសុ។ សក្កោបិ តំ ហត្ថេ គហេត្វា “សក្កោហមស្មី”តិ នទិត្វា អាកាសេ បក្ខន្ទិ។ អសុរា “វញ្ចិតម្ហា ជរសក្កេនា”តិ តំ អនុពន្ធឹសុ។ មាតលិ, សង្គាហកោ វេជយន្តរថំ អាហរិត្វា អន្តរាមគ្គេ អដ្ឋាសិ។ សក្កោ តំ តត្ថ អារោបេត្វា ទេវនគរាភិមុខោ បាយាសិ។ អថស្ស សិប្បលិវនំ សម្បត្តកាលេ រថសទ្ទំ សុត្វា ភីតា គរុឡបោតកា វិរវឹសុ។ តេសំ សទ្ទំ សុត្វា សក្កោ មាតលឹ បុច្ឆិ – “កេ ឯតេ វិរវន្តី”តិ? “គរុឡបោតកា, ទេវា”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “រថសទ្ទំ សុត្វា មរណភយេនា”តិ។ “មំ ឯកំ និស្សាយ ឯត្តកោ ទិជោ រថវេគេន វិចុណ្ណិតោ មា នស្សិ, និវត្តេហិ រថ”ន្តិ។ សោបិ សិន្ធវសហស្សស្ស ទណ្ឌកសញ្ញំ ទត្វា រថំ និវត្តេសិ។ តំ ទិស្វា អសុរា “ជរសក្កោ អសុរបុរតោ បដ្ឋាយ បលាយន្តោ ឥទានិ រថំ និវត្តេសិ, អទ្ធា តេន ឧបត្ថម្ភោ លទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ និវត្តេត្វា អាគមនមគ្គេនេវ អសុរបុរំ បវិសិត្វា បុន សីសំ ន ឧក្ខិបឹសុ។

សក្កោបិ សុជំ អសុរកញ្ញំ ទេវនគរំ នេត្វា អឌ្ឍតេយ្យានំ អច្ឆរាកោដីនំ ជេដ្ឋិកដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សា សក្កំ វរំ យាចិ – “មហារាជ, មម ឥមស្មឹ ទេវលោកេ មាតាបិតរោ វា ភាតិកភគិនិយោ វា នត្ថិ, យត្ថ យត្ថ គច្ឆសិ, តត្ថ តត្ថ មំ គហេត្វាវ គច្ឆេយ្យាសី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ តស្សា បដិញ្ញំ អទាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ចិត្តបាដលិយា បុប្ផិតាយ អសុរា “អម្ហាកំ និព្ពត្តដ្ឋានេ ទិព្ពបារិច្ឆត្តកស្ស បុប្ផនកាលោ”តិ យុទ្ធត្ថាយ សក្កំ អភិរុហន្តិ។ សក្កោ ហេដ្ឋាសមុទ្ទេ នាគានំ អារក្ខំ អទាសិ, តតោ សុបណ្ណានំ, តតោ កុម្ភណ្ឌានំ, តតោ យក្ខានំ។ តតោ ចតុន្នំ មហា

រាជានំ។ សព្ពូបរិ បន ឧបទ្ទវនិវត្តនត្ថាយ ទេវនគរទ្វារេសុ វជិរហត្ថា ឥន្ទបដិមា ឋបេសិ។ អសុរា នាគាទយោ ជិនិត្វា អាគតាបិ ឥន្ទបដិមា ទូរតោ ទិស្វា “សក្កោ និក្ខន្តោ”តិ បលាយន្តិ។ ឯវំ, មហាលិ, មឃោ មាណវោ អប្បមាទបដិបទំ បដិបជ្ជិ។ ឯវំ អប្បមត្តោ បនេស ឯវរូបំ ឥស្សរិយំ បត្វា ទ្វីសុ ទេវលោកេសុ រជ្ជំ ការេសិ។ អប្បមាទោ នាមេស ពុទ្ធាទីហិ បសត្ថោ។ អប្បមាទញ្ហិ និស្សាយ សព្ពេសម្បិ លោកិយលោកុត្តរានំ វិសេសានំ អធិគមោ ហោតីតិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០. “អប្បមាទេន មឃវា, ទេវានំ សេដ្ឋតំ គតោ;
អប្បមាទំ បសំសន្តិ, បមាទោ គរហិតោ សទា”តិ។

តត្ថ **អប្បមាទេនា**តិ មចលគាមេ ភូមិប្បទេសសោធនំ អាទឹ កត្វា កតេន អប្បមាទេន។ **មឃវា**តិ ឥទានិ “មឃវា”តិបញ្ញាតោ មឃោ មាណវោ ទ្វិន្នំ ទេវលោកានំ រាជភាវេន **ទេវានំ សេដ្ឋតំ គតោ**។ **បសំសន្តី**តិ ពុទ្ធាទយោ បណ្ឌិតា អប្បមាទមេវ ថោមេន្តិ វណ្ណយន្តិ។ កឹ ការណា? សព្ពេសំ លោកិយលោកុត្តរានំ វិសេសានំ បដិលាភការណត្តា។ **បមាទោ គរហិតោ សទា**តិ បមាទោ បន តេហិ អរិយេហិ និច្ចំ គរហិតោ និន្ទិតោ។ កឹ ការណា? សព្ពវិបត្តីនំ មូលភាវតោ។ មនុស្សទោភគ្គំ វា ហិ អបាយុប្បត្តិ វា សព្ពា បមាទមូលិកាយេវាតិ។

គាថាបរិយោសានេ មហាលិ លិច្ឆវី សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ ជាតាតិ។

មឃវត្ថុ សត្តមំ។

៨. អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ

អប្បមាទរតោ ភិក្ខូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ អរហត្តំ បត្តុំ នាសក្ខិ។ សោ “វិសេសេត្វា កម្មដ្ឋានំ កថាបេស្សាមី”តិ តតោ និក្ខមិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មហន្តំ ទាវគ្គឹ ឧដ្ឋិតំ ទិស្វា វេគេន ឯកំ មុណ្ឌបព្ពតមត្ថកំ អភិរុយ្ហ និសិន្នោ អរញ្ញំ ឌយ្ហមានំ អគ្គឹ ទិស្វា អារម្មណំ គណ្ហិ – “យថា អយំ អគ្គិ មហន្តានិ ច ខុទ្ទកានិ ច ឧបាទានានិ ឌហន្តោ គច្ឆតិ, ឯវំ អរិយមគ្គញាណគ្គិនាបិ មហន្តានិ ច ខុទ្ទកានិ ច សំយោជនានិ ឌហន្តេន គន្តព្ពំ ភវិស្សតី”តិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តស្ស ចិត្តាចារំ ញត្វា, “ឯវមេវ, ភិក្ខុ, មហន្តានិបិ ខុទ្ទកានិបិ ឧបាទានានិ វិយ ឥមេសំ សត្តានំ អព្ភន្តរេ ឧប្បជ្ជមានានិ អណុំថូលានិ សំយោជនានិ, តានិ ញាណគ្គិនា ឈាបេត្វា អភព្ពុប្បត្តិកានិ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឱភាសំ វិស្សជ្ជេត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ អភិមុខេ និសិន្នោ វិយ បញ្ញាយមានោ ឥមំ ឱភាសគាថមាហ –

៣១. “អប្បមាទរតោ ភិក្ខុ, បមាទេ ភយទស្សិ វា;
សំយោជនំ អណុំ ថូលំ, ឌហំ អគ្គីវ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **អប្បមាទរតោ**តិ អប្បមាទេ រតោ អភិរតោ, អប្បមាទេន វីតិនាមេន្តោតិ អត្ថោ។ **បមាទេ ភយទស្សិ វា**តិ និរយុប្បត្តិអាទិកំ បមាទេ ភយំ ភយតោ បស្សន្តោ, តាសំ វា ឧប្បត្តីនំ មូលត្តា បមាទំ ភយតោ បស្សន្តោ។ **សំយោជន**ន្តិ វដ្ដទុក្ខេន សទ្ធឹ យោជនំ ពន្ធនំ បជានំ វដ្ដេ ឱសីទាបនសមត្ថំ ទសវិធំ សំយោជនំ។ **អណុំ ថូល**ន្តិ មហន្តញ្ច ខុទ្ទកញ្ច។ **ឌហំ អគ្គីវ គច្ឆតី**តិ យថា អយំ អគ្គិ ឯតំ មហន្តញ្ច ខុទ្ទកញ្ច ឧបាទានំ ឌហន្តោវ គច្ឆតិ។ ឯវមេវេសោ អប្បមាទរតោ ភិក្ខុ អប្បមាទាធិគតេន ញាណគ្គិនា ឯតំ សំយោជនំ ឌហន្តោ អភព្ពុប្បត្តិកំ ករោន្តោ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

គាថាបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ យថានិសិន្នោវ សព្ពសំយោជនានិ ឈាបេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា តថាគតស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ថោមេត្វា វណ្ណេត្វា វន្ទមានោវ បក្កាមីតិ។

អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. និគមវាសិតិស្សត្ថេរវត្ថុ

អប្បមាទរតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ និគមវាសិតិស្សត្ថេរំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សាវត្ថិតោ អវិទូរេ និគមគាមេ ជាតសំវឌ្ឍោ ឯកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ សាសនេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ “និគមវាសិតិស្សត្ថេរោ នាម អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ បវិវិត្តោ អារទ្ធវីរិយោ”តិ បញ្ញាយិ។ សោ និពទ្ធំ ញាតិគាមេយេវ បិណ្ឌាយ វិចរតិ។ អនាថបិណ្ឌិកាទីសុ មហាទានានិ ករោន្តេសុ, បសេនទិកោសលេ អសទិសទានំ ករោន្តេបិ សាវត្ថិំ នាគច្ឆតិ។ ភិក្ខូ “អយំ និគមវាសិតិស្សត្ថេរោ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ ញាតិសំសដ្ឋោ វិហរតិ, អនាថបិណ្ឌិកាទីសុ មហាទានានិទីនិ ករោន្តេសុ, បសេនទិកោសលេ អសទិសទានំ ករោន្តេបិ នេវ អាគច្ឆតី”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេត្វា សត្ថុ អារោចយឹសុ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា, “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯវំ ករោសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “នត្ថិ, ភន្តេ, មយ្ហំ ញាតិសំសគ្គោ, អហំ ឯតេ មនុស្សេ និស្សាយ អជ្ឈោហរណីយមត្តំ អាហារំ លភាមិ លូខេ វា បណីតេ វា។ យាបនមត្តេ លទ្ធេ បុន កឹ អាហារបរិយេសនេនាតិ ន គច្ឆាមិ, ញាតីហិ បន មេ សំសគ្គោ នាម នត្ថិ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ សត្ថា បកតិយាបិ តស្ស អជ្ឈាសយំ វិជានន្តោ – “សាធុ សាធុ, ភិក្ខូ”តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “អនច្ឆរិយំ ខោ បនេតំ ភិក្ខុ, យំ ត្វំ មាទិសំ អាចរិយំ លភិត្វា អប្បិច្ឆោ អហោសិ។ អយញ្ហិ អប្បិច្ឆតា នាម មម តន្តិ, មម បវេណី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ហិមវន្តេ គង្គាតីរេ ឯកស្មិំ ឧទុម្ពរវនេ អនេកសហស្សា សុវា វសឹសុ។ តត្រេកោ សុវរាជា អត្តនោ និវាសរុក្ខស្ស ផលេសុ ខីណេសុ យំ យទេវ អវសិដ្ឋំ ហោតិ អង្កុរោ វា បត្តំ វា តចោ វា, តំ តំ ខាទិត្វា គង្គាយំ បានីយំ បិវិត្វា បរមប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ ហុត្វា អញ្ញត្ថ ន គច្ឆតិ។ តស្ស អប្បិច្ឆសន្តុដ្ឋភាវគុណេន សក្កស្ស ភវនំ កម្បិ។ សក្កោ អាវជ្ជមានោ តំ ទិស្វា តស្ស វីមំសនត្ថំ អត្តនោ អានុភាវេន តំ រុក្ខំ សុក្ខាបេសិ។ រុក្ខោ ឱភគ្គោ ខាណុមត្តោ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទោវ ហុត្វា វាតេ បហរន្តេ អាកោដិតោ វិយ សទ្ទំ និច្ឆារេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស ឆិទ្ទេហិ ចុណ្ណានិ និក្ខមន្តិ។ សុវរាជា តានិ ខាទិត្វា គង្គាយំ បានីយំ បិវិត្វា អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា វាតាតបំ អគណេត្វា ឧទុម្ពរខាណុមត្ថកេ និសីទតិ។ សក្កោ តស្ស បរមប្បិច្ឆភាវំ ញត្វា, “មិត្តធម្មគុណំ កថាបេត្វា វរមស្ស ទត្វា ឧទុម្ពរំ អមតផលំ កត្វា អាគមិស្សាមី”តិ ឯកោ ហំសរាជា ហុត្វា សុជំ អសុរកញ្ញំ បុរតោ កត្វា ឧទុម្ពរវនំ គន្ត្វា អវិទូរេ ឯកស្ស រុក្ខស្ស សាខាយ និសីទិត្វា តេន សទ្ធិំ កថេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“សន្តិ រុក្ខា ហរិបត្តា, ទុមានេកផលា ពហូ;
កស្មា នុ សុក្ខេ កោឡាបេ, សុវស្ស និរតោ មនោ”តិ។ (ជា. ១.៩.៣០);

សព្ពំ សុវជាតកំ នវកនិបាតេ អាគតនយេនេវ វិត្ថារេតព្ពំ។ អដ្ឋុប្បត្តិយេវ ហិ តត្ថ ច ឥធ ច នានា, សេសំ តាទិសមេវ។ សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “តទា សក្កោ អានន្ទោ អហោសិ, សុវរាជា អហមេវា”តិ វត្វា, “ឯវំ, ភិក្ខវេ, អប្បិច្ឆតា នាមេសា មម តន្តិ, មម បវេណី, អនច្ឆរិយា មម បុត្តស្ស និគមវាសិតិស្សស្ស មាទិសំ អាចរិយំ លភិត្វា អប្បិច្ឆតា, ភិក្ខុនា នាម និគមវាសិតិស្សេន វិយ អប្បិច្ឆេនេវ ភវិតព្ពំ។ ឯវរូបោ ហិ ភិក្ខុ អភព្ពោ សមថវិបស្សនាធម្មេហិ វា មគ្គផលេហិ វា បរិហានាយ, អញ្ញទត្ថុ និព្ពានស្សេវ សន្តិកេ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣២. “អប្បមាទរតោ ភិក្ខុ, បមាទេ ភយទស្សិ វា;
អភព្ពោ បរិហានាយ, និព្ពានស្សេវ សន្តិកេ”តិ។

តត្ថ **អភព្ពោ បរិហានាយា**តិ សោ ឯវរូបោ ភិក្ខុ សមថវិបស្សនាធម្មេហិ វា មគ្គផលេហិ វា បរិហានាយ អភព្ពោ, នាបិ បត្តេហិ បរិហាយតិ, ន អប្បត្តានិ ន បាបុណាតិ។ **និព្ពានស្សេវ សន្តិកេ**តិ កិលេសបរិនិព្ពានស្សាបិ អនុបាទាបរិនិព្ពានស្សាបិ សន្តិកេយេវាតិ។

គាថាបរិយោសានេ និគមវាសិតិស្សត្ថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

និគមវាសិតិស្សត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

អប្បមាទវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។ ទុតិយោ វគ្គោ។

៣. ចិត្តវគ្គោ

១. មេឃិយត្ថេរវត្ថុ

ផន្ទនំ ចបលំ ចិត្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ចាលិកាយ បព្ពតេ វិហរន្តោ អាយស្មន្តំ មេឃិយំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស វត្ថុំ វិភាវនត្ថំ សព្ពំ **មេឃិយសុត្តន្តំ** (ឧទា. ៣១) វិត្ថារេតព្ពំ។ សត្ថា បន តីហិ វិតក្កេហិ អន្វាសត្តតាយ តស្មិំ អម្ពវនេ បធានំ អនុយុញ្ជិតុំ អសក្កុណិត្វា អាគតំ មេឃិយត្ថេរំ អាមន្តេត្វា, “អតិភារិយំ តេ, មេឃិយ, កតំ ‘អាគមេហិ តាវ, មេឃិយ, ឯកកោម្ហិ យាវ អញ្ញោបិ កោចិ ភិក្ខុ អាគច្ឆតី’តិ មំ យាចន្តំ ឯកកំ បហាយ គច្ឆន្តេន ភិក្ខុនា នាម ឯវំ ចិត្តវសិកេន ភវិតុំ ន វដ្ដតិ, ចិត្តំ នាមេតំ លហុកំ, តំ អត្តនោ វសេ វត្តេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៣. “ផន្ទនំ ចបលំ ចិត្តំ, ទូរក្ខំ ទុន្និវារយំ;
ឧជុំ ករោតិ មេធាវី, ឧសុការោវ តេជនំ។

៣៤. “វារិជោវ ថលេ ខិត្តោ, ឱកមោកតឧព្ភតោ;
បរិផន្ទតិទំ ចិត្តំ, មារធេយ្យំ បហាតវេ”តិ។

តត្ថ **ផន្ទន**ន្តិ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ វិប្ផន្ទមានំ។ **ចបល**ន្តិ ឯកឥរិយាបថេន អសណ្ឋហន្តោ គាមទារកោ វិយ ឯកស្មិំ អារម្មណេ អសណ្ឋហនតោ ចបលំ។ **ចិត្ត**ន្តិ វិញ្ញាណំ, ភូមិវត្ថុអារម្មណកិរិយាទិវិចិត្តតាយ បនេតំ “ចិត្ត”ន្តិ វុត្តំ។ **ទូរក្ខ**ន្តិ កិដ្ឋសម្ពាធេ ឋានេ កិដ្ឋខាទកគោណំ វិយ ឯកេកស្មិំ សប្បាយារម្មណេយេវ ទុដ្ឋបនតោ ទូរក្ខំ។ **ទុន្និវារយ**ន្តិ វិសភាគារម្មណំ គច្ឆន្តំ បដិសេធេតុំ ទុក្ខត្តា ទុន្និវារយំ។ **ឧសុការោវ តេជន**ន្តិ យថា នាម ឧសុការោ អរញ្ញតោ ឯកំ វង្កទណ្ឌកំ អាហរិត្វា និត្តចំ កត្វា កញ្ជិយតេលេន មក្ខេត្វា អង្គារកបល្លេ តាបេត្វា រុក្ខាលកេ ឧប្បីឡេត្វា និវង្កំ ឧជុំ វាលវិជ្ឈនយោគ្គំ ករោតិ, កត្វា ច បន រាជរាជមហាមត្តានំ សិប្បំ ទស្សេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ លភតិ, ឯវមេវ មេធាវី បណ្ឌិតោ វិញ្ញូ បុរិសោ ផន្ទនាទិសភាវមេតំ ចិត្តំ ធុតង្គារញ្ញវាសវសេន, និត្តចំ អបគតឱឡារិកកិលេសំ កត្វា សទ្ធាសិនេហេន តេមេត្វា កាយិកចេតសិកវីរិយេន តាបេត្វា សមថវិបស្សនាលកេ ឧប្បីឡេត្វា ឧជុំ អកុដិលំ និព្ពិសេវនំ ករោតិ, កត្វា ច បន សង្ខារេ សម្មសិត្វា មហន្តំ អវិជ្ជក្ខន្ធំ បទាលេត្វា, “តិស្សោ វិជ្ជា, ឆ អភិញ្ញា, នវ លោកុត្តរធម្មេ”តិ ឥមំ វិសេសំ ហត្ថគតមេវ កត្វា អគ្គទក្ខិណេយ្យភាវំ លភតិ។

វារិជោវាតិ មច្ឆោ វិយ, **ថលេ ខិត្តោ**តិ ហត្ថេន វា បាទេន វា ជាលាទីនំ វា អញ្ញតរេន ថលេ ឆឌ្ឌិតោ។ **ឱកមោកតឧព្ភតោ**តិ “ឱកបុណ្ណេហិ ចីវរេហី”តិ ឯត្ថ (មហាវ. ៣០៦) ឧទកំ ឱកំ, “ឱកំ បហាយ អនិកេតសារី”តិ ឯត្ថ (សុ. និ. ៨៥០) អាលយោ, ឯត្ថ ឧភយម្បិ លព្ភតិ។ “ឱកមោកតឧព្ភតោ”តិ ហិ ឯត្ថ **ឱកមោកតោ**តិ ឧទកសង្ខាតា អាលយាតិ អយមត្ថោ។ **ឧព្ភតោ**តិ ឧទ្ធដោ។ **បរិផន្ទតិទំ ចិត្ត**ន្តិ យថា សោ ឧទកាលយតោ ឧព្ភតោ ថលេ ខិត្តោ មច្ឆោ ឧទកំ អលភន្តោ បរិផន្ទតិ, ឯវមិទំ បញ្ចកាមគុណាលយាភិរតំ ចិត្តំ តតោ ឧទ្ធរិត្វា មារធេយ្យសង្ខាតំ វដ្ដំ បហាតុំ វិបស្សនាកម្មដ្ឋានេ ខិត្តំ កាយិកចេតសិកវីរិយេន សន្តាបិយមានំ បរិផន្ទតិ, សណ្ឋាតុំ ន សក្កោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ ធុរំ អនិក្ខិបិត្វា មេធាវី បុគ្គលោ តំ វុត្តនយេនេវ ឧជុំ កម្មនិយំ ករោតីតិ អត្ថោ។ អបរោ នយោ – ឥទំ មារធេយ្យំ កិលេសវដ្ដំ អវិជហិត្វា ឋិតំ ចិត្តំ សោ វារិជោ វិយ បរិផន្ទតិ, តស្មា **មារធេយ្យំ បហាតវេ**, យេន កិលេសវដ្ដសង្ខាតេន មារធេយ្យេនេវ បរិផន្ទតិ, តំ បហាតព្ពន្តិ។

គាថាបរិយោសានេ មេឃិយត្ថេរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតោ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ ជាតាតិ។

មេឃិយត្ថេរវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ

ទុន្និគ្គហស្ស លហុនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

កោសលរញ្ញោ កិរ វិជិតេ បព្ពតបាទេ មាតិកគាមោ នាម ឯកោ ឃនវាសោ គាមោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ សដ្ឋិមត្តា ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា តំ គាមំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ។ អថ នេ យោ តស្ស គាមស្ស សាមិកោ មាតិកោ នាម, តស្ស មាតា ទិស្វា គេហេ និសីទាបេត្វា នានគ្គរសេន យាគុភត្តេន បរិវិសិត្វា, “ភន្តេ, កត្ថ គន្តុកាមា”តិ បុច្ឆិ។ “យថា ផាសុកដ្ឋានំ មហាឧបាសិកេ”តិ។ សា “វស្សាវាសដ្ឋានំ, អយ្យា, បរិយេសន្តិ មញ្ញេ”តិ ញត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា, “សចេ, អយ្យា, ឥមំ តេមាសំ ឥធ វសិស្សន្តិ, អហំ តីណិ សរណានិ, បញ្ច សីលានិ គហេត្វា ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ ភិក្ខូ “មយំ ឥមំ និស្សាយ ភិក្ខាយ អកិលមន្តា ភវនិស្សរណំ កាតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ អធិវាសយឹសុ។ សា តេសំ វសនដ្ឋានំ វិហារំ បដិជគ្គិត្វា អទាសិ។

តេ តត្ថេវ វសន្តា ឯកទិវសំ សន្និបតិត្វា អញ្ញមញ្ញំ ឱវទឹសុ, “អាវុសោ, អម្ហេហិ បមាទចារំ ចរិតុំ ន វដ្ដតិ។ អម្ហាកញ្ហិ សកគេហំ វិយ អដ្ឋ មហានិរយា វិវដទ្វារាយេវ, ធរមានកពុទ្ធស្ស ខោ បន សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា មយំ អាគតា, ពុទ្ធា ច នាម បទានុបទិកំ វិចរន្តេនាបិ សឋេន អារាធេតុំ ន សក្កា, យថាជ្ឈាសយេនេវ អារាធេតុំ សក្កា, អប្បមត្តា ហោថ, ទ្វីហិ ឯកដ្ឋានេ ន ឋាតព្ពំ, ន និសីទិតព្ពំ, សាយំ ខោ បន ថេរូបដ្ឋានកាលេ បាតោវ ភិក្ខាចារកាលេ ឯកតោ ភវិស្សាម, សេសកាលេ ទ្វេ ឯកតោ ន ភវិស្សាម, អបិច ខោ បន អផាសុកេន ភិក្ខុនា អាគន្ត្វា វិហារមជ្ឈេ ឃណ្ដិយា បហតាយ ឃណ្ដិសញ្ញាយ អាគន្ត្វា តស្ស ភេសជ្ជំ ករិស្សាមា”តិ។

តេសុ ឯវំ កតិកំ កត្វា វិហរន្តេសុ ឯកទិវសំ សា ឧបាសិកា សប្បិតេលផាណិតាទីនិ គាហាបេត្វា ទាសទាសិកម្មករាទីហិ បរិវុតា សាយន្ហសមយេ តំ វិហារំ គន្ត្វា វិហារមជ្ឈេ ភិក្ខូ អទិស្វា, “កហំ នុ ខោ, អយ្យា, គតា”តិ បុរិសេ បុច្ឆិត្វា, “អត្តនោ អត្តនោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ និសិន្នា ភវិស្សន្តិ, អយ្យេ”តិ វុត្តេ, “កឹ នុ ខោ កត្វា ទដ្ឋុំ សក្ខិស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កតិកវត្តំ ជាននមនុស្សា អាហំសុ – “ឃណ្ដិយា បហតាយ សន្និបតិស្សន្តិ, អយ្យេ”តិ។ សា ច ឃណ្ដឹ បហរាបេសិ។ ភិក្ខូ ឃណ្ដិសទ្ទំ សុត្វា, “កស្សចិ អផាសុកំ ភវិស្សតី”តិ សកសកដ្ឋានេហិ និក្ខមិត្វា វិហារមជ្ឈេ សន្និបតឹសុ។ ទ្វេបិ ជនា ឯកមគ្គេនាគតា នាម នត្ថិ។ ឧបាសិកា ឯកេកដ្ឋានតោ ឯកេកមេវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “មម បុត្តេហិ អញ្ញមញ្ញំ កលហោ កតោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – “កលហំ នុ ខោ, ភន្តេ, ករិត្ថា”តិ? “ន ករោម, មហាឧបាសិកេ”តិ។ “សចេ វោ, ភន្តេ, កលហោ នត្ថិ, អថ កស្មា យថា អម្ហាកំ គេហំ អាគច្ឆន្តា សព្ពេ ឯកតោវ អាគច្ឆថ, ឯវំ អនាគន្ត្វា ឯកេកដ្ឋានតោ ឯកេកាវ អាគតា”តិ? “មហាឧបាសិកេ, ឯកេកស្មឹ ឋានេ និសីទិត្វា សមណធម្មំ ករិម្ហា”តិ។ “កោ ឯស , ភន្តេ, សមណធម្មោ នាមា”តិ? “ទ្វត្តឹសាការេ សជ្ឈាយំ ករោម, អត្តភាវេ ច ខយវយំ បដ្ឋបេម, មហាឧបាសិកេ”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, ទ្វត្តឹសាការេ សជ្ឈាយំ កាតុំ, អត្តភាវេ ច ខយវយំ បដ្ឋបេតុំ តុម្ហាកមេវ វដ្ដតិ, ឧទាហុ អម្ហាកម្បីតិ, កស្សចិបិ អវារិតោ ឯស ធម្មោ, មហាឧបាសិកេ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, មយ្ហម្បិ ទ្វត្តឹសាការំ ទេថ, អត្តភាវេ ច ខយវយបដ្ឋបនំ អាចិក្ខថា”តិ។ “តេន ហិ ឧគ្គណ្ហ, មហាឧបាសិកេ”តិ សព្ពំ ឧគ្គណ្ហាបេសុំ។

សា តតោ បដ្ឋាយ ទ្វត្តឹសាការេ សជ្ឈាយំ កត្វា អត្តនិ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា តេហិ ភិក្ខូហិ បុរេតរមេវ តយោ មគ្គេ, តីណិ ច ផលានិ បាបុណិ។ មគ្គេនេវ ចតស្សោ បដិសម្ភិទា លោកិយអភិញ្ញា ច អាគមឹសុ។ សា មគ្គផលសុខតោ វុដ្ឋាយ ទិព្ពចក្ខុនា ឱលោកេត្វា, “កទា នុ ខោ មម បុត្តេហិ អយំ ធម្មោ អធិគតោ”តិ ឧបធារេន្តី សព្ពេបិមេ សរាគា សទោសា សមោហា ឈានវិបស្សនាមត្តម្បិ តេសំ នត្ថិ, “កឹ នុ ខោ មយ្ហំ បុត្តានំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, នត្ថី”តិ អាវជ្ជេត្វា, “អត្ថី”តិ ទិស្វា, “សេនាសនសប្បាយំ នុ ខោ អត្ថិ, នត្ថី”តិ អាវជ្ជេត្វា តម្បិ ទិស្វា, “បុគ្គលសប្បាយំ នុ ខោ លភន្តិ, ន លភន្តី”តិ អាវជ្ជេសិ, បុគ្គលសប្បាយម្បិ ទិស្វា, “អាហារសប្បាយំ នុ ខោ លភន្តិ, ន លភន្តី”តិ ឧបធារេន្តី “អាហារសប្បាយំ នេសំ នត្ថី”តិ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ នានាវិធំ យាគុំ, អនេកប្បការំ ខជ្ជកំ, នានគ្គរសញ្ច ភោជនំ សម្បាទេត្វា គេហេ ភិក្ខូ និសីទាបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា, “ភន្តេ , តុម្ហាកំ យំ យំ រុច្ចតិ, តំ តំ គហេត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ និយ្យាទេសិ។ តេ យថារុចិ យាគុអាទីនិ គហេត្វា បរិភុញ្ជន្តិ។ តេសំ សប្បាយាហារំ លភន្តានំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។

តេ ឯកគ្គេន ចិត្តេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា ចិន្តយឹសុ – “អហោ មហាឧបាសិកា អម្ហាកំ បតិដ្ឋា ជាតា, សចេ មយំ សប្បាយាហារំ ន លភិម្ហ, ន នោ មគ្គផលបដិវេធោ អភវិស្ស, ឥទានិ វុដ្ឋវស្សា បវារេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ។ តេ “សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមម្ហា”តិ មហាឧបាសិកំ អាបុច្ឆឹសុ។ “មហាឧបាសិកា សាធុ, អយ្យា”តិ។ តេ អនុគន្ត្វា បុនបិ, “ភន្តេ, អម្ហេ ឱលោកេយ្យាថា”តិ ពហូនិ បិយវចនានិ វត្វា បដិនិវត្តិ។ តេបិ ខោ ភិក្ខូ សាវត្ថឹ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា “កច្ចិ, ភិក្ខវេ, ខមនីយំ, កច្ចិ យាបនីយំ, ន ច បិណ្ឌកេន កិលមិត្ថា”តិ វុត្តេ “ខមនីយំ, ភន្តេ, យាបនីយំ, ភន្តេ, បិណ្ឌកេន បន នេវ កិលមិម្ហ។ អម្ហាកញ្ហិ មាតិកមាតា នាមេកា ឧបាសិកា ចិត្តាចារំ ញត្វា, ‘អហោ វត នោ ឯវរូបំ នាម អាហារំ បដិយាទេយ្យា’តិ ចិន្តិតេ យថាចិន្តិតំ អាហារំ បដិយាទេត្វា អទាសី”តិ តស្សា គុណកថំ កថយឹសុ។

អញ្ញតរោ ភិក្ខុ តស្សា គុណកថំ សុត្វា តត្ថ គន្តុកាមោ ហុត្វា សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា, “ភន្តេ, តំ គាមំ គមិស្សាមី”តិ សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា ជេតវនតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន តំ គាមំ បត្វា វិហារំ បវិសនទិវសេយេវ ចិន្តេសិ – “អយំ កិរ ឧបាសិកា ចិន្តិតចិន្តិតំ ជានាតិ, អហញ្ច មគ្គកិលន្តោ វិហារំ បដិជគ្គិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, អហោ វត មេ វិហារបដិជគ្គកំ មនុស្សំ បេសេយ្យា”តិ។ ឧបាសិកា គេហេ និសិន្នាវ អាវជ្ជេន្តី តមត្ថំ ញត្វា, “គច្ឆ, វិហារំ បដិជគ្គិត្វា ឯហី”តិ មនុស្សំ បេសេសិ។ ឥតរោបិ បានីយំ បិវិតុកាមោ “អហោ វត មេ សក្ខរបានកំ កត្វា បេសេយ្យា”តិ ចិន្តេសិ។ ឧបាសិកា តម្បិ បេសេសិ។ សោ បុនទិវសេ “បាតោវ សិនិទ្ធយាគុំ មេ សឧត្តរិភង្គំ បេសេតូ”តិ ចិន្តេសិ។ ឧបាសិកា តថា អកាសិ ។ សោ យាគុំ បិវិត្វា, “អហោ វត មេ ឯវរូបំ ខជ្ជកំ បេសេយ្យា”តិ ចិន្តេសិ។ ឧបាសិកា តម្បិ បេសេសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អយំ ឧបាសិកា មយា សព្ពំ ចិន្តិតចិន្តិតំ បេសេសិ, អហំ ឯតំ ទដ្ឋុកាមោ, អហោ វត មេ នានគ្គរសភោជនំ គាហាបេត្វា សយមេវ អាគច្ឆេយ្យា”តិ។ ឧបាសិកា “មម បុត្តោ មំ ទដ្ឋុកាមោ, អាគមនំ មេ បច្ចាសីសតី”តិ ភោជនំ គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា តស្ស អទាសិ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ “មាតិកមាតា នាម ត្វំ, មហាឧបាសិកេ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, តាតា”តិ។ “ត្វំ បរចិត្តំ ជានាសី”តិ? “កិំ មំ បុច្ឆសិ, តាតា”តិ? “មយា ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្ពមកាសិ, តេន តំ បុច្ឆាមី”តិ។ “បរចិត្តជាននកភិក្ខូ ពហូ, តាតា”តិ? “នាហំ អញ្ញេ បុច្ឆាមិ, តុវំ បុច្ឆាមិ, ឧបាសិកេ”តិ។ ឯវំ សន្តេបិ ឧបាសិកា “បរចិត្តំ ជានាមី”តិ អវត្វា “បរចិត្តំ ជានន្តា នាម ឯវំ ករោន្តិ បុត្តា”តិ អាហ។ សោ “ភារិយំ វតិទំ កម្មំ, បុថុជ្ជនា នាម សោភនម្បិ អសោភនម្បិ ចិន្តេន្តិ, សចាហំ កិញ្ចិ អយុត្តំ ចិន្តយិស្សាមិ, សហ ភណ្ឌកេន ចោរំ ចូឡាយ គណ្ហន្តី វិយ មំ វិប្បការំ បាបេយ្យ, មយា ឥតោ បលាយិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា, “ឧបាសិកេ, អហំ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ “កហំ, អយ្យា”តិ? “សត្ថុ សន្តិកំ, ឧបាសិកេ”តិ។ “វសថ តាវ, ភន្តេ, ឥធា”តិ។ “ន វសិស្សាមិ, ឧបាសិកេ, គមិស្សាមេវា”តិ និក្ខមិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កិំ ភិក្ខុ ន ត្វំ តត្ថ វសសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, ន សក្កា តត្ថ វសិតុ”ន្តិ។ “កិំ ការណា ភិក្ខូ”តិ? “ភន្តេ, សា ឧបាសិកា ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្ពំ ជានាតិ, បុថុជ្ជនា ច នាម សោភនម្បិ អសោភនម្បិ ចិន្តេន្តិ, សចាហំ កិញ្ចិ អយុត្តំ ចិន្តេស្សាមិ, សហ ភណ្ឌកេន ចោរំ ចូឡាយ គណ្ហន្តី វិយ មំ វិប្បការំ បាបេស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា អាគតោម្ហីតិ។ “ភិក្ខុ, តត្ថេវ តយា វសិតុំ វដ្ដតី”តិ , “ន សក្កោមិ, ភន្តេ, នាហំ តត្ថ វសិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯកមេវ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ “កិំ, ភន្តេ”តិ? “តវ ចិត្តមេវ រក្ខ, ចិត្តំ នាមេតំ ទុរក្ខំ, ត្វំ អត្តនោ ចិត្តមេវ និគ្គណ្ហ, មា អញ្ញំ កិញ្ចិ ចិន្តយិ, ចិត្តំ នាមេតំ ទុន្និគ្គហ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៥. “ទុន្និគ្គហស្ស លហុនោ, យត្ថកាមនិបាតិនោ;
ចិត្តស្ស ទមថោ សាធុ, ចិត្តំ ទន្តំ សុខាវហ”ន្តិ។

តត្ថ ចិត្តំ នាមេតំ ទុក្ខេន និគ្គយ្ហតីតិ ទុន្និគ្គហំ។ លហុំ ឧប្បជ្ជតិ ច និរុជ្ឈតិ ចាតិ លហុ។ តស្ស **ទុន្និគ្គហស្ស លហុនោ។ យត្ថកាមនិបាតិនោ**តិ យត្ថ កត្ថចិទេវ និបតនសីលស្ស។ ឯតញ្ហិ លភិតព្ពដ្ឋានំ វា អលភិតព្ពដ្ឋានំ វា យុត្តដ្ឋានំ វា អយុត្តដ្ឋានំ វា ន ជានាតិ, នេវ ជាតិំ ឱលោកេតិ, ន គោត្តំ, ន វយំ។ យត្ថ យត្ថ ឥច្ឆតិ, តត្ថ តត្ថេវ និបតតីតិ “យត្ថកាមនិបាតី”តិ វុច្ចតិ។ តស្ស ឯវរូបស្ស **ចិត្តស្ស ទមថោ សាធុ** ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ ទន្តភាវោ យថា និព្ពិសេវនំ ហោតិ, តថា កតភាវោ សាធុ។ កិំ ការណា? ឥទញ្ហិ **ចិត្តំ ទន្តំ សុខាវហំ** និព្ពិសេវនំ កតំ មគ្គផលសុខំ បរមត្ថនិព្ពានសុខញ្ច អាវហតីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ សម្បត្តបរិសាយ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ, មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

សត្ថា តស្ស ភិក្ខុនោ ឥមំ ឱវាទំ ទត្វា, “គច្ឆ, ភិក្ខុ, អញ្ញំ កិញ្ចិ អចិន្តយិត្វា តត្ថេវ វសាហី”តិ បហិណិ។ សោ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកា ឱវាទំ លភិត្វា តត្ថ អគមាសិ។ កិញ្ចិ ពហិទ្ធា ចិន្តនំ នាម ន ចិន្តេសិ។ មហាឧបាសិកាបិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តី ថេរំ ទិស្វា, “ឥទានិ ឱវាទទាយកំ អាចរិយំ លភិត្វា បុនាគតោ មម បុត្តោ”តិ អត្តនោ ញាណេនេវ បរិច្ឆិន្ទិត្វា តស្ស សប្បាយាហារំ បដិយាទេត្វា អទាសិ។ សោ សប្បាយភោជនំ សេវិត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បត្វា មគ្គផលសុខេន វីតិនាមេន្តោ “អហោ មហាឧបាសិកា មយ្ហំ បតិដ្ឋា ជាតា, អហំ ឥមំ និស្សាយ ភវនិស្សរណំ បត្តោម្ហី”តិ ចិន្តេត្វា, “ឥមស្មិំ តាវ មេ អត្តភាវេ បតិដ្ឋា ជាតា, សំសារេ បន មេ សំសរន្តស្ស អញ្ញេសុបិ អត្តភាវេសុ អយំ បតិដ្ឋា ភូតបុព្ពា, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ ឯកូនអត្តភាវសតំ អនុស្សរិ។ សាបិ ឯកូនអត្តភាវសតេ តស្ស បាទបរិចារិកា អញ្ញេសុ បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា តំ ជីវិតា វោរោបេសិ។ ថេរោ តស្សា ឯត្តកំ អគុណំ ទិស្វា, “អហោ មយំ មហាឧបាសិកា ភារិយំ កម្មំ អកាសី”តិ ចិន្តេសិ។

មហាឧបាសិកាបិ គេហេ និសិន្នាវ “កិំ នុ ខោ មយ្ហំ បុត្តស្ស បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្តំ, នោ”តិ ឧបធារយមានា តស្ស អរហត្តប្បត្តិំ ញត្វា ឧត្តរិ ឧបធារិយមានា, “មម បុត្តោ អរហត្តំ បត្វា អហោ វត មេ អយំ ឧបា

សិកា មហតី បតិដ្ឋា ជាតា”តិ ចិន្តេត្វា, “អតីតេបិ នុ ខោ មេ អយំ បតិដ្ឋា ភូតបុព្ពា, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ ឯកូនអត្តភាវសតំ អនុស្សរិ, “អហំ ខោ បន ឯកូនអត្តភាវសតេ អញ្ញេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា ឯតំ ជីវិតា វោរោបេសឹ, អយំ មេ ឯត្តកំ អគុណំ ទិស្វា ‘អហោ ភារិយំ កម្មំ កតំ ឧបាសិកាយា”តិ ចិន្តេសិ។ “អត្ថិ នុ ខោ ឯវំ សំសារេ សំសរន្តិយា មម បុត្តស្ស ឧបការោ កតបុព្ពោ”តិ ឧបធារយមានា តតោ ឧត្តរឹ សតមំ អត្តភាវំ អនុស្សរិត្វា សតមេ អត្តភាវេ មយា ឯតស្ស បាទបរិចារិកាយ ហុត្វា ឯតស្មឹ ជីវិតា វោរោបនដ្ឋានេ ជីវិតទានំ ទិន្នំ, អហោ មយា មម បុត្តស្ស មហាឧបការោ កតបុព្ពោ”តិ គេហេ និសិន្នាវ ឧត្តរឹ វិសេសេត្វា “ឧបធារេថា”តិ អាហ។ សោ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា សទ្ទំ សុត្វា វិសេសេត្វា សតមំ អត្តភាវំ អនុស្សរិត្វា តត្ថ តាយ អត្តនោ ជីវិតស្ស ទិន្នភាវំ ទិស្វា, “អហោ មម ឥមាយ មហាឧបាសិកាយ ឧបការោ កតបុព្ពោ”តិ អត្តមនោ ហុត្វា តស្សា តត្ថេវ ចតូសុ មគ្គផលេសុ បញ្ហំ កថេត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពាយីតិ។

អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. អញ្ញតរឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុវត្ថុ

សុទុទ្ទសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថរិ កិរ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ ឯកោ សេដ្ឋិបុត្តោ អត្តនោ កុលូបគត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, អហំ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, ឯកំ មេ ទុក្ខតោ មុច្ចនការណំ កថេថា”តិ អាហ។ “សាធាវុសោ, សចេសិ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ, សលាកភត្តំ ទេហិ, បក្ខិកភត្តំ ទេហិ, វស្សាវាសិកំ ទេហិ, ចីវរាទយោ បច្ចយេ ទេហិ, អត្តនោ សាបតេយ្យំ តយោ កោដ្ឋាសេ កត្វា ឯកេន កម្មន្តំ បយោជេហិ, ឯកេន បុត្តទារំ បោសេហិ, ឯកំ ពុទ្ធសាសនេ ទេហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ វុត្តបដិបាដិយា សព្ពំ កត្វា បុន ថេរំ បុច្ឆិ – “តតោ ឧត្តរឹ អញ្ញំ កឹ ករោមិ, ភន្តេ”តិ? “អាវុសោ, តីណិ សរណានិ គណ្ហ, បញ្ច សីលានិ គណ្ហាហី”តិ។ តានិបិ បដិគ្គហេត្វា តតោ ឧត្តរឹ បុច្ឆិ។ “តេន ហិ ទស សីលានិ គណ្ហាហី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ គណ្ហិ។ សោ ឯវំ អនុបុព្ពេន បុញ្ញកម្មស្ស កតត្តា អនុបុព្ពសេដ្ឋិបុត្តោ នាម ជាតោ។ តតោ “ឧត្តរិម្បិ កត្តព្ពំ អត្ថិ, ភន្តេ”តិ បុន បុច្ឆិត្វា, “តេន ហិ បព្ពជាហី”តិ វុត្តោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ តស្សេកោ អាភិធម្មិកភិក្ខុ អាចរិយោ អហោសិ។ ឯកោ វិនយធរោ ឧបជ្ឈាយោ។ តស្ស លទ្ធូបសម្បទស្ស អាចរិយោ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ អភិធម្មេ បញ្ហំ កថេសិ – “ពុទ្ធសាសនេ នាម ឥទំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឥទំ ន វដ្ដតី”តិ។ ឧបជ្ឈាយោបិស្ស អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ វិនយេ បញ្ហំ កថេសិ – “ពុទ្ធសាសនេ នាម ឥទំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឥទំ ន វដ្ដតិ, ឥទំ កប្បតិ, ឥទំ ន កប្បតី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អហោ ភារិយំ ឥទំ កម្មំ, អហំ ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោ បព្ពជិតោ, ឥធ ច មម ហត្ថបសារណដ្ឋានម្បិ ន បញ្ញាយតិ, គេហេ ឋត្វាវ ទុក្ខា មុច្ចិតុំ សក្កា, មយា គិហិនា ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ឧក្កណ្ឋិតោ អនភិរតោ ទ្វត្តឹសាការេ សជ្ឈាយំ ន ករោតិ, ឧទ្ទេសំ ន គណ្ហាតិ, កិសោ លូខោ ធមនិសន្ថតគត្តោ អាលស្សិយាភិភូតោ កច្ឆុបរិកិណ្ណោ អហោសិ។

អថ នំ ទហរសាមណេរា, “អាវុសោ, កឹ ត្វំ ឋិតដ្ឋានេ ឋិតោវ និសិន្នដ្ឋានេ និសិន្នោវ អហោសិ, បណ្ឌុរោគាភិភូតោ កិសោ លូខោ ធមនិសន្ថតគត្តោ អាលស្សិយាភិភូតោ កច្ឆុបរិកិណ្ណោ, កឹ តេ កត”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ “ឧក្កណ្ឋិតោម្ហិ, អាវុសោ”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? សោ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ តេ តស្ស អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អាចិក្ខឹសុ។ អាចរិយុបជ្ឈាយា តំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ អគមំសុ។ សត្ថា “កឹ, ភិក្ខវេ, អាគតត្ថា”តិ អាហ។ “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ តុម្ហាកំ សាសនេ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ។ “ឯវំ កិរ ភិក្ខូ”តិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “អហំ, ភន្តេ, ទុក្ខា មុច្ចិតុកាមោវ បព្ពជិតោ, តស្ស មេ អាចរិយោ អភិធម្មកថំ កថេសិ, ឧបជ្ឈាយោ វិនយកថំ កថេសិ, ស្វាហំ ‘ឥធ មេ ហត្ថបសារណដ្ឋានម្បិ នត្ថិ, គិហិនា ហុត្វា សក្កា ទុក្ខា មុច្ចិតុំ, គិហិ ភវិស្សាមី’តិ សន្និដ្ឋានមកាសឹ, ភន្តេ”តិ។ “សចេ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯកមេវ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសិ, អវសេសានំ រក្ខនកិច្ចំ នត្ថី”តិ។ “កឹ, ភន្តេ”តិ? “តវ ចិត្តមេវ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ “សក្ខិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ អត្តនោ ចិត្តមេវ រក្ខាហិ, សក្កា ទុក្ខា មុច្ចិតុ”ន្តិ ឥមំ ឱវាទំ ទត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៦. “សុទុទ្ទសំ សុនិបុណំ, យត្ថកាមនិបាតិនំ;
ចិត្តំ រក្ខេថ មេធាវី, ចិត្តំ គុត្តំ សុខាវហ”ន្តិ។

តត្ថ **សុទុទ្ទស**ន្តិ សុដ្ឋុ ទុទ្ទសំ។ **សុនិបុណ**ន្តិ សុដ្ឋុ និបុណំ បរមសណ្ហំ។ **យត្ថកាមនិបាតិន**ន្តិ ជាតិអាទីនិ អនោលោកេត្វា លភិតព្ពាលភិតព្ពយុត្តាយុត្តដ្ឋានេសុ យត្ថ កត្ថចិ និបតនសីលំ។ **ចិត្តំ រក្ខេថ មេធាវី**តិ អន្ធពាលោ ទុម្មេធោ អត្តនោ ចិត្តំ រក្ខិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ចិត្តវសិកោ ហុត្វា អនយព្យសនំ បាបុណាតិ។ មេធាវី

បន បណ្ឌិតោវ ចិត្តំ រក្ខិតុំ សក្កោតិ, តស្មា ត្វម្បិ ចិត្តមេវ គោបេហិ។ ឥទញ្ហិ **ចិត្តំ គុត្តំ សុខាវហំ** មគ្គផលនិព្ពានសុខានិ អាវហតីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

អញ្ញតរឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. សង្ឃរក្ខិតភាគិនេយ្យត្ថេរវត្ថុ

ទូរង្គមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ សង្ឃរក្ខិតំ នាម ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ លទ្ធូបសម្បទោ សង្ឃរក្ខិតត្ថេរោ នាម ហុត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្ស កនិដ្ឋភគិនី បុត្តំ លភិត្វា ថេរស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ ភាគិនេយ្យសង្ឃរក្ខិតោ នាម ហុត្វា វយប្បត្តោ ថេរស្សេវ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ អញ្ញតរស្មិំ គាមការាមេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា, “ឯកំ សត្តហត្ថំ, ឯកំ អដ្ឋហត្ថ”ន្តិ ទ្វេ វស្សាវាសិកសាដកេ លភិត្វា អដ្ឋហត្ថំ “ឧបជ្ឈាយស្ស មេ ភវិស្សតី”តិ សល្លក្ខេត្វា “សត្តហត្ថំ មយ្ហំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា វុដ្ឋវស្សោ “ឧបជ្ឈាយំ បស្សិស្សាមី”តិ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ អាគន្ត្វា ថេរេ វិហារំ អនាគតេយេវ វិហារំ បវិសិត្វា ថេរស្ស ទិវាដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា បាទោទកំ ឧបដ្ឋបេត្វា អាសនំ បញ្ញបេត្វា អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ អថស្សាគមនភាវំ ទិស្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេត្វា, “និសីទថ, ភន្តេ”តិ ថេរំ និសីទាបេត្វា តាលវណ្ដំ អាទាយ ពីជិត្វា បានីយំ ទត្វា បាទេ ធោវិត្វា តំ សាដកំ អានេត្វា បាទមូលេ ឋបេត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បរិភុញ្ជថា”តិ វត្វា ពីជយមានោ អដ្ឋាសិ។

អថ នំ ថេរោ អាហ – “សង្ឃរក្ខិត, មយ្ហំ ចីវរំ បរិបុណ្ណំ, ត្វមេវ បរិភុញ្ជា”តិ។ “ភន្តេ, មយា លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ អយំ តុម្ហាកមេវ សល្លក្ខិតោ, បរិភោគំ ករោថា”តិ។ “ហោតុ, សង្ឃរក្ខិត, បរិបុណ្ណំ មេ ចីវរំ, ត្វមេវ បរិភុញ្ជា”តិ។ “ភន្តេ, មា ឯវំ ករោថ, តុម្ហេហិ បរិភុត្តេ មយ្ហំ មហប្ផលំ ភវិស្សតី”តិ។ អថ នំ តស្ស បុនប្បុនំ កថេន្តស្សាបិ ថេរោ ន ឥច្ឆិយេវ។

ឯវំ សោ ពីជយមានោ ឋិតោវ ចិន្តេសិ – “អហំ ថេរស្ស គិហិកាលេ ភាគិនេយ្យោ, បព្ពជិតកាលេ សទ្ធិវិហារិកោ, ឯវម្បិ មយា សទ្ធឹ ឧបជ្ឈាយោ បរិភោគំ ន កត្តុកាមោ។ ឥមស្មឹ មយា សទ្ធឹ បរិភោគំ អករោន្តេ កឹ មេ សមណភាវេន, គិហិ ភវិស្សាមី”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ទុស្សណ្ឋាបិតោ ឃរាវាសោ, កឹ នុ ខោ កត្វា គិហិភូតោ ជីវិស្សាមី”តិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “អដ្ឋហត្ថសាដកំ វិក្កិណិត្វា ឯកំ ឯឡិកំ គណ្ហិស្សាមិ, ឯឡិកា នាម ខិប្បំ វិជាយតិ, ស្វាហំ វិជាតំ វិជាតំ វិក្កិណិត្វា មូលំ ករិស្សាមិ, មូលេ ពហូ កត្វា ឯកំ បជាបតឹ អានេស្សាមិ, សា ឯកំ បុត្តំ វិជាយិស្សតិ។ អថស្ស មម មាតុលស្ស នាមំ កត្វា ចូឡយានកេ និសីទាបេត្វា មម បុត្តញ្ច ភរិយញ្ច អាទាយ មាតុលំ វន្ទិតុំ អាគមិស្សាមិ, អាគច្ឆន្តេ អន្តរាមគ្គេ មម ភរិយំ ឯវំ វក្ខាមិ – ‘អានេហិ តាវ មេ បុត្តំ វហិស្សាមិន’ន្តិ។ សា ‘កឹ តេ បុត្តេន, ឯហិ, ឥមំ យានកំ បាជេហី’តិ វត្វា បុត្តំ គហេត្វា, ‘អហំ នេស្សាមិ ន’ន្តិ នេត្វា សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី ចក្កបថេ ឆឌ្ឌេស្សតិ។ អថស្ស សរីរំ អភិរុហិត្វា ចក្កំ គមិស្សតិ, អថ នំ ‘ត្វំ មម បុត្តំ នេវ មយ្ហំ អទាសិ, នំ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ នាសិតោម្ហិ តយា’តិ វត្វា បតោទយដ្ឋិយា បិដ្ឋិយំ បហរិស្សាមី”តិ។

សោ ឯវំ ចិន្តេន្តោវ ឋត្វា ពីជយមានោ ថេរស្ស សីសេ តាលវណ្ដេន បហរិ។ ថេរោ “កឹ នុ ខោ អហំ សង្ឃរក្ខិតេន សីសេ បហតោ”តិ ឧបធារេន្តោ តេន ចិន្តិតចិន្តិតំ សព្ពំ ញត្វា, “សង្ឃរក្ខិត, មាតុគាមស្ស បហារំ ទាតុំ នាសក្ខិ, កោ ឯត្ថ មហល្លកត្ថេរស្ស ទោសោ”តិ អាហ។ សោ “អហោ នដ្ឋោម្ហិ, ញាតំ កិរ មេ ឧបជ្ឈាយេន ចិន្តិតចិន្តិតំ, កឹ មេ សមណភាវេនា”តិ តាលវណ្ដំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិតុំ អារទ្ធោ។

អថ នំ ទហរា ច សាមណេរា ច អនុពន្ធិត្វា អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ អគមំសុ។ សត្ថា តេ ភិក្ខូ ទិស្វាវ “កឹ, ភិក្ខវេ, អាគតត្ថ, ឯកោ វោ ភិក្ខុ លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, ឥមំ ទហរំ ឧក្កណ្ឋិត្វា បលាយន្តំ គហេត្វា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតម្ហា”តិ។ “ឯវំ កិរ ភិក្ខូ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កិមត្ថំ តេ ភិក្ខុ ឯវំ ភារិយំ កម្មំ កតំ, ននុ ត្វំ អារទ្ធវីរិយស្ស ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស បុត្តោ, មាទិសស្ស នាម ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា អត្តានំ ទមេត្វា សោតាបន្នោតិ វា សកទាគាមីតិ វា អនាគាមីតិ វា អរហាតិ វា វទាបេតុំ នាសក្ខិ, កិមត្ថំ ឯវំ ភារិយំ កម្មមកាសី”តិ? “ឧក្កណ្ឋិតោស្មិ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ការណា ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ? សោ ឯវំ វស្សាវាសិកសាដកានំ លទ្ធ

ទិវសតោ បដ្ឋាយ យាវ ថេរស្ស តាលវណ្ដេន បហារា សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា, “ឥមិនា ការណេន បលាតោម្ហិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “ឯហិ ភិក្ខុ, មា ចិន្តយិ ចិត្តំ នាមេតំ ទូរេ ហោន្តម្បិ អារម្មណំ សម្បដិច្ឆនកជាតិកំ, រាគទោសមោហពន្ធនា មុច្ចនត្ថាយ វាយមិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៧. “ទូរង្គមំ ឯកចរំ, អសរីរំ គុហាសយំ;
យេ ចិត្តំ សំយមេស្សន្តិ, មោក្ខន្តិ មារពន្ធនា”តិ។

តត្ថ **ទូរង្គម**ន្តិ ចិត្តស្ស ហិ មក្កដសុត្តមត្តកម្បិ បុរត្ថិមាទិទិសាភាគេន គមនាគមនំ នាម នត្ថិ, ទូរេ សន្តម្បិ បន អារម្មណំ សម្បដិច្ឆតីតិ ទូរង្គមំ នាម ជាតំ។ សត្តដ្ឋចិត្តានិ បន ឯកតោ កណ្ណិកពទ្ធានិ ឯកក្ខណេ ឧប្បជ្ជិតុំ សមត្ថានិ នាម នត្ថិ។ ឧប្បត្តិកាលេ ឯកេកមេវ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, តស្មិំ និរុទ្ធេ បុន ឯកេកមេវ ឧប្បជ្ជតីតិ **ឯកចរំ** នាម ជាតំ។ ចិត្តស្ស សរីរសណ្ឋានំ វា នីលាទិប្បការោ វណ្ណភេទោ វា នត្ថីតិ **អសរីរំ** នាម ជាតំ។ គុហា នាម ចតុមហាភូតគុហា, ឥទញ្ច ហទយរូបំ និស្សាយ បវត្តតីតិ **គុហាសយំ** នាម ជាតំ។ **យេ ចិត្ត**ន្តិ យេ កេចិ បុរិសា វា ឥត្ថិយោ វា គហដ្ឋា វា បព្ពជិតា វា អនុប្បជ្ជនកកិលេសស្ស ឧប្បជ្ជិតុំ អទេន្តា សតិសម្មោសេន ឧប្បន្នកិលេសំ បជហន្តា **ចិត្តំ សំយមេស្សន្តិ** សំយតំ អវិក្ខិត្តំ ករិស្សន្តិ។ **មោក្ខន្តិ មារពន្ធនា**តិ សព្ពេតេ កិលេសពន្ធនាភាវេន មារពន្ធនសង្ខាតា តេភូមកវដ្ដា មុច្ចិស្សន្តីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ភាគិនេយ្យសង្ឃរក្ខិតត្ថេរោ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ ជាតា, មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សង្ឃរក្ខិតភាគិនេយ្យត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ចិត្តហត្ថត្ថេរវត្ថុ

អនវដ្ឋិតចិត្តស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ ចិត្តហត្ថត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ នដ្ឋគោណំ បរិយេសន្តោ អរញ្ញំ បវិសិត្វា មជ្ឈន្ហិកេ កាលេ គោណំ ទិស្វា គោយូថេ វិស្សជ្ជេត្វា, “អវស្សំ អយ្យានំ សន្តិកេ អាហារមត្តំ លភិស្សាមី”តិ ខុប្បិបាសាបីឡិតោ វិហារំ បវិសិត្វា ភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ តស្មិំ ខោ បន សមយេ ភិក្ខូនំ អវក្ការបាតិយំ ភុត្តាវសេសកំ ភត្តំ ហោតិ, តេ តំ ឆាតកបីឡិតំ ទិស្វា, “ឥតោ ភត្តំ គហេត្វា ភុញ្ជាហី”តិ វទឹសុ។ ពុទ្ធកាលេ ច បន អនេកសូបព្យញ្ជនំ ភត្តំ ឧប្បជ្ជតិ, សោ តតោ យាបនមត្តំ គហេត្វា ភុញ្ជិត្វា បានីយំ បិវិត្វា ហត្ថេ ធោវិត្វា ភិក្ខូ វន្ទិត្វា, “កិំ, ភន្តេ, អជ្ជ, អយ្យា, និមន្តនដ្ឋានំ អគមំសូ”តិ បុច្ឆិ។ “នត្ថិ, ឧបាសក, ភិក្ខូ ឥមិនាវ នីហារេន និពទ្ធំ លភន្តី”តិ។ សោ “មយំ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ រត្តិន្ទិវំ និពទ្ធំ កម្មំ ករោន្តាបិ ឯវំ មធុរព្យញ្ជនំ ភត្តំ ន លភាម, ឥមេ កិរ និពទ្ធំ ភុញ្ជន្តិ, កិំ មេ គិហិភាវេន, ភិក្ខុ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ ភិក្ខូ “សាធុ ឧបាសកា”តិ បព្ពាជេសុំ។

សោ លទ្ធូបសម្បទោ សព្ពប្បការំ វត្តបដិវត្តំ អកាសិ។ សោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នេន លាភសក្ការេន កតិបាហច្ចយេន ថូលសរីរោ អហោសិ។ តតោ ចិន្តេសិ – “កិំ មេ ភិក្ខាយ ចរិត្វា ជីវិតេន, គិហី ភវិស្សាមី”តិ។ សោ វិព្ភមិត្វា គេហំ បាវិសិ។ តស្ស គេហេ កម្មំ ករោន្តស្ស កតិបាហេនេវ សរីរំ មិលាយិ។ តតោ “កិំ មេ ឥមិនា ទុក្ខេន, សមណោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុន គន្ត្វា បព្ពជិ។ សោ កតិបាហំ វីតិនាមេត្វា បុន ឧក្កណ្ឋិត្វា វិព្ភមិ, បព្ពជិតកាលេ បន ភិក្ខូនំ ឧបការកោ ហោតិ។ សោ កតិបាហេនេវ បុនបិ ឧក្កណ្ឋិត្វា, “កិំ មេ គិហិភាវេន, បព្ពជិស្សាមី”តិ គន្ត្វា ភិក្ខូ វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ ភិក្ខូ ឧបការវសេន បុន បព្ពាជយិំសុ។ ឯវំ សោ ឥមិនា និយាមេនេវ ឆក្ខត្តុំ បព្ពជិត្វា ឧប្បព្ពជិតោ។ តស្ស ភិក្ខូ “ឯស ចិត្តវសិកោ ហុត្វា វិចរតី”តិ **ចិត្តហត្ថត្ថេរោ**តិ នាមំ ករិំសុ។

តស្សេវំ អបរាបរំ វិចរន្តស្សេវ ភរិយា គព្ភិនី អហោសិ។ សោ សត្តមេ វារេ អរញ្ញតោ កសិភណ្ឌមាទាយ គេហំ គន្ត្វា ភណ្ឌកំ ឋបេត្វា “អត្តនោ កាសាវំ គណ្ហិស្សាមី”តិ គព្ភំ បាវិសិ ។ តស្មិំ ខណេ តស្ស ភរិយា និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយតិ។ តស្សា និវត្ថសាដកោ អបគតោ ហោតិ, មុខតោ ច លាលា បគ្ឃរតិ, នាសា ឃុរឃុរាយតិ, មុខំ វិវដំ, ទន្តេ ខាទតិ, សា តស្ស ឧទ្ធុមាតកសរីរំ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ ឥទ”ន្តិ សញ្ញំ លភិត្វា, “អហំ ឯត្តកំ កាលំ បព្ពជិត្វា ឥមំ និស្សាយ ភិក្ខុភាវេ សណ្ឋាតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ កាសាយកោដិយំ គហេត្វា ឧទរេ ពន្ធិត្វា គេហា និក្ខមិ។

អថស្ស អនន្តរគេហេ បិតា សស្សុ តំ គថា គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “អយំ បដិឧក្កណ្ឋិតោ ភវិស្សតិ, តទានេវ អរញ្ញតោ អាគន្ត្វា កាសាវំ ឧទរេ ពន្ធិត្វាវ គេហា និក្ខន្តោ វិហារាភិមុខោ គច្ឆតិ, កឹ នុ ខោ”តិ គេហំ បវិសិត្វា និទ្ទាយមានំ ធីតរំ បស្សិត្វា “តមំ ទិស្វា សោ វិប្បដិសារី ហុត្វា គតោ”តិ ញត្វា ធីតរំ បហរិត្វា “ឧដ្ឋេហិ កាឡកណ្ណិ, សាមិកោ តេ តំ និទ្ទាយមានំ ទិស្វា វិប្បដិសារី ហុត្វា គតោ, នត្ថិ សោ ឥតោ បដ្ឋាយ តុយ្ហ”ន្តិ អាហ។ “អបេហិ អបេហិ, អម្ម, កុតោ តស្ស គមនំ អត្ថិ, កតិបាហេនេវ បុនាគមិស្សតី”តិ អាហ។ សោបិ “អនិច្ចំ ទុក្ខ”ន្តិ វត្វា គច្ឆន្តោ គច្ឆន្តោវ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ សោ គន្ត្វា ភិក្ខូ វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ “ន សក្ខិស្សាម មយំ តំ បព្ពាជេតុំ, កុតោ តុយ្ហំ សមណភាវោ, សត្ថុកនិសានបាសាណសទិសំ តវ សីស”ន្តិ។ “ភន្តេ, ឥទានិ មំ អនុកម្បាយ ឯកវារំ បព្ពាជេថា”តិ។ តេ តំ ឧបការវសេន បព្ពាជយឹសុ។ សោ កតិបាហេនេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

តេបិ នំ អាហំសុ – “អាវុសោ ចិត្តហត្ថ, តវ គមនសមយំ ត្វមេវ ជានេយ្យាសិ, ឥមស្មឹ វារេ តេ ចិរាយិត”ន្តិ។ “ភន្តេ, សំសគ្គស្ស អត្ថិភាវកាលេ គតម្ហា, សោ នោ សំសគ្គោ ឆិន្នោ, ឥទានិ អគមនធម្មា ជាតម្ហា”តិ។ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ អម្ហេហិ ឯវំ វុត្តោ ឯវំ នាម កថេសិ, អញ្ញំ ព្យាករោតិ, អភូតំ វទតី”តិ អាហំសុ។ សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ អត្តនោ អនវដ្ឋិតចិត្តកាលេ សទ្ធម្មំ អជាននកាលេ គមនាគមនំ អកាសិ, ឥទានិស្ស បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច បហីន”ន្តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ គាថា អាហ –

៣៨. “អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស, សទ្ធម្មំ អវិជានតោ;
បរិប្លវបសាទស្ស, បញ្ញា ន បរិបូរតិ។

៣៩. “អនវស្សុតចិត្តស្ស, អនន្វាហតចេតសោ;
បុញ្ញបាបបហីនស្ស, នត្ថិ ជាគរតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **អនវដ្ឋិតចិត្តស្សា**តិ ចិត្តំ នាមេតំ កស្សចិ និពទ្ធំ វា ថាវរំ វា នត្ថិ។ យោ បន បុគ្គលោ អស្សបិដ្ឋេ ឋបិតកុម្ភណ្ឌំ វិយ ច ថុសរាសិម្ហិ កោដ្ដិតខាណុកោ វិយ ច ខល្លាដសីសេ ឋបិតកទម្ពបុប្ផំ វិយ ច ន កត្ថចិ សណ្ឋាតិ, កទាចិ ពុទ្ធសាវកោ ហោតិ, កទាចិ អាជីវកោ, កទាចិ និគណ្ឋោ, កទាចិ តាបសោ។ ឯវរូបោ បុគ្គលោ អនវដ្ឋិតចិត្តោ នាម។ តស្ស អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស។ **សទ្ធម្មំ អវិជានតោ**តិ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មភេទំ ឥមំ សទ្ធម្មំ អវិជានន្តស្ស បរិត្តសទ្ធតាយ វា ឧប្លវសទ្ធតាយ វា **បរិប្លវបសាទស្ស** កាមាវចររូបាវចរាទិភេទា **បញ្ញា ន បរិបូរតិ**។ កាមាវចរាយបិ អបរិបូរយមានាយ កុតោវ រូបាវចរារូបាវចរលោកុត្តរបញ្ញា បរិបូរិស្សតីតិ ទីបេតិ។ **អនវស្សុតចិត្តស្សា**តិ រាគេន អតិន្តចិត្តស្ស។ **អនន្វាហតចេតសោ**តិ “អាហតចិត្តោ ខិលជាតោ”តិ (ទី. និ. ៣.៣១៩; វិភ. ៩៤១; ម. និ. ១.១៨៥) អាគតដ្ឋានេ ទោសេន ចិត្តស្ស បហតភាវោ វុត្តោ, ឥធ បន ទោសេន អប្បដិហតចិត្តស្សាតិ អត្ថោ។ **បុញ្ញបាបបហីនស្សា**តិ ចតុត្ថមគ្គេន បហីនបុញ្ញស្ស ចេវ បហីនបាបស្ស ច ខីណាសវស្ស។ **នត្ថិ ជាគរតោ ភយ**ន្តិ ខីណាសវស្ស ជាគរន្តស្សេវ អភយភាវោ កថិតោ វិយ។ សោ បន សទ្ធាទីហិ បញ្ចហិ ជាគរធម្មេហិ សមន្នាគតត្តា ជាគរោ នាម។ តស្មា តស្ស ជាគរន្តស្សាបិ អជាគរន្តស្សាបិ កិលេសភយំ នត្ថិ កិលេសានំ អបច្ចាវត្តនតោ។ ន ហិ តំ កិលេសា អនុពន្ធន្តិ តេន តេន មគ្គេន បហីនានំ កិលេសានំ បុន អនុបគមនតោ។ តេនេវាហ – “សោតាបត្តិមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតិ, សកទាគាមិអនាគាមិអរហត្តមគ្គេន យេ កិលេសា បហីនា, តេ កិលេសេ ន បុនេតិ ន បច្ចេតិ ន បច្ចាគច្ឆតី”តិ (ចូឡនិ. មេត្តគូមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ២៧)។

ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា សផលា អហោសិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “ភារិយា វតិមេ, អាវុសោ, កិលេសា នាម, ឯវរូបស្ស អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នោ កុលបុត្តោ កិលេសេហិ អាលោឡិតោ សត្តវារេ គិហី ហុត្វា សត្តវារេ បព្ពជិតោ”តិ។ សត្ថា តេសំ តំ កថាបវត្តឹ សុត្វា តង្ខណានុរូបេន គមនេន ធម្មសភំ គន្ត្វា ពុទ្ធាសនេ និសិន្នោ “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ ឯវមេវ, ភិក្ខវេ, កិលេសា នាម ភារិយា, សចេ ឯតេ រូបិនោ ហុត្វា កត្ថចិ បក្ខិបិតុំ សក្កា ភវេយ្យុំ, ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ អតិនីចកោតិ ឱកាសោ នេសំ ន ភវេយ្យ, មាទិសម្បិ នាមេតេ បញ្ញាសម្បន្នំ បុរិសាជានេយ្យំ អាលោឡេន្តិ, អវសេសេសុ កា កថា? “អហញ្ហិ អឌ្ឍនាឡិមត្តំ វរកចោរកំ កុណ្ឌកុទាលញ្ច និស្សាយ ឆ វារេ បព្ពជិត្វា ឧប្បព្ពជិតបុព្ពោ”តិ។ “កទា, ភន្តេ, កទា សុគតា”តិ? “សុណិស្សថ, ភិក្ខវេ”តិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ សុណាថា”តិ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ កុទាលបណ្ឌិតោ នាម ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា វស្សារត្តសមយេ ភូមិយា តិន្តាយ “គេហេ មេ អឌ្ឍនាឡិមត្តោ វរកចោរកោ ច កុណ្ឌកុទាលកោ

ច អត្ថិ, វរកចោរកពីជំ មា នស្សី”តិ ឧប្បព្ពជិត្វា ឯកំ ឋានំ កុទាលេន កសិត្វា តំ ពីជំ វបិត្វា វតិ កត្វា បក្កកាលេ ឧទ្ធរិត្វា នាឡិមត្តពីជំ ឋបេត្វា សេសំ ខាទិ។ សោ “កឹ មេ ទានិ គេហេន, បុន អដ្ឋ មាសេ បព្ពជិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ ឥមិនាវ នីហារេន នាឡិមត្តំ វរកចោរកញ្ច កុណ្ឌកុទាលញ្ច និស្សាយ សត្តវារេ គិហី ហុត្វា សត្តវារេ បព្ពជិត្វា សត្តមេ បន វារេ ចិន្តេសិ – “អហំ ឆ វារេ ឥមំ កុណ្ឌកុទាលំ និស្សាយ គិហី ហុត្វា បព្ពជិតោ, កត្ថចិទេវ នំ ឆឌ្ឌេស្សាមី”តិ។ សោ គង្គាយ តីរំ គន្ត្វា, “បតិតដ្ឋានំ បស្សន្តោ ឱតរិត្វា គណ្ហេយ្យំ, យថាស្ស បតិតដ្ឋានំ ន បស្សាមិ, តថា នំ ឆឌ្ឌេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា នាឡិមត្តំ ពីជំ បិលោតិកាយ ពន្ធិត្វា បិលោតិកំ កុទាលផលកេ ពន្ធិត្វា កុទាលំ អគ្គទណ្ឌកេ គហេត្វា គង្គាយ តីរេ ឋិតោ អក្ខីនិ និមីលេត្វា ឧបរិសីសេ តិក្ខត្តុំ អាវិជ្ឈិត្វា គង្គាយំ ខិបិត្វា និវត្តិត្វា ឱលោកេន្តោ បតិតដ្ឋានំ អទិស្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ”តិ តិក្ខត្តុំ សទ្ទមកាសិ។

តស្មិំ ខណេ ពារាណសិរាជា បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា អាគន្ត្វា នទីតីរេ ខន្ធាវារំ និវាសេត្វា ន្ហានត្ថាយ នទឹ ឱតិណ្ណោ តំ សទ្ទំ អស្សោសិ។ រាជូនញ្ច នាម “ជិតំ មេ”តិ សទ្ទោ អមនាបោ ហោតិ, សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “អហំ ឥទានិ អមិត្តមទ្ទនំ កត្វា ‘ជិតំ មេ’តិ អាគតោ, ត្វំ បន ‘ជិតំ មេ, ជិតំ មេ’តិ វិរវសិ, កឹ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ កុទាលបណ្ឌិតោ “ត្វំ ពាហិរកចោរេ ជិនិ, តយា ជិតំ បុន អវជិតមេវ ហោតិ, មយា បន អជ្ឈត្តិកោ លោភចោរោ ជិតោ, សោ បុន មំ ន ជិនិស្សតិ, តស្សេវ ជយោ សាធូ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “ន តំ ជិតំ សាធុ ជិតំ, យំ ជិតំ អវជីយតិ;
> តំ ខោ ជិតំ សាធុ ជិតំ, យំ ជិតំ នាវជីយតី”តិ។ (ជា. ១.១.៧០);

តំ ខណំយេវ ច គង្គំ ឱលោកេន្តោ អាបោកសិណំ និព្ពត្តេត្វា អធិគតវិសេសោ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ។ រាជា មហាបុរិសស្ស ធម្មកថំ សុត្វា វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សទ្ធិំ ពលកាយេន បព្ពជិ។ យោជនមត្តា បរិសា អហោសិ។ អបរោបិ សាមន្តរាជា តស្ស បព្ពជិតភាវំ សុត្វា, “តស្ស រជ្ជំ គណ្ហិស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា តថា សមិទ្ធំ នគរំ សុញ្ញំ ទិស្វា, “ឯវរូបំ នគរំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតោ រាជា ឱរកេ ឋានេ ន បព្ពជិស្សតិ, មយាបិ បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ គន្ត្វា មហាបុរិសំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា សបរិវារោ បព្ពជិ។ ឯតេនេវ នីហារេន សត្ត រាជានោ បព្ពជឹសុ។ សត្តយោជនិកោ អស្សមោ អហោសិ។ សត្ត រាជានោ ភោគេ ឆឌ្ឌេត្វា ឯត្តកំ ជនំ គហេត្វា បព្ពជឹសុ។ មហាបុរិសោ ព្រហ្មចរិយវាសំ វសិត្វា ព្រហ្មលោកូបគោ អហោសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “អហំ, ភិក្ខវេ, តទា កុទាលបណ្ឌិតោ អហោសឹ, កិលេសា នាមេតេ ឯវំ ភារិយា”តិ អាហ។

ចិត្តហត្ថត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

កុម្ភូបមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អារទ្ធវិបស្សកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ បញ្ចសតា ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា, “សមណធម្មំ ករិស្សាមា”តិ យោជនសតមគ្គំ គន្ត្វា ឯកំ មហាវាសគាមំ អគមំសុ។ អថ តេ មនុស្សា ទិស្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា បណីតេហិ យាគុភត្តាទីហិ បរិវិសិត្វា, “កហំ, ភន្តេ, គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “យថាផាសុកដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, ឥមំ តេមាសំ ឥធេវ វសថ, មយម្បិ តុម្ហាកំ សន្តិកេ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ បញ្ច សីលានិ រក្ខិស្សាមា”តិ យាចិត្វា តេសំ អធិវាសនំ វិទិត្វា, “អវិទូរេ ឋានេ មហន្តោ វនសណ្ឌោ អត្ថិ, ឯត្ថ វសថ, ភន្តេ”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសុំ។ ភិក្ខូ តំ វនសណ្ឌំ បវិសឹសុ។ តស្មិំ វនសណ្ឌេ អធិវត្ថា ទេវតា “សីលវន្តោ, អយ្យា, ឥមំ វនសណ្ឌំ អនុប្បត្តា, អយុត្តំ ខោ បន អស្មាកំ អយ្យេសុ ឥធ វសន្តេសុ បុត្តទារេ គហេត្វា រុក្ខេ អភិរុយ្ហ វសិតុ”ន្តិ រុក្ខតោ ឱតរិត្វា ភូមិយំ និសីទិត្វា ចិន្តយឹសុ, “អយ្យា, ឥមស្មិំ ឋានេ អជ្ជេករត្តឹ វសិត្វា អទ្ធា ស្វេ គមិស្សន្តី”តិ។ ភិក្ខូបិ បុនទិវសេ អន្តោគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បុន តមេវ វនសណ្ឌំ អាគមឹសុ។ ទេវតា “ភិក្ខុសង្ឃោ ស្វាតនាយ កេនចិ និមន្តិតោ ភវិស្សតិ, តស្មា បុនាគច្ឆតិ , អជ្ជ គមនំ ន ភវិស្សតិ, ស្វេ គមិស្សតិ មញ្ញេ”តិ ឥមិនា ឧបាយេន អឌ្ឍមាសមត្តំ ភូមិយមេវ អច្ឆឹសុ។

តតោ ចិន្តយឹសុ – “ភទន្តា ឥមំ តេមាសំ ឥធេវ មញ្ញេ វសិស្សន្តិ, ឥធេវ ខោ បន ឥមេសុ វសន្តេសុ អម្ហាកំ រុក្ខេ អភិរុហិត្វា និសីទិតុម្បិ ន យុត្តំ, តេមាសំ បុត្តទារេ គហេត្វា ភូមិយំ និសីទនដ្ឋានានិបិ ទុក្ខានិ, កិញ្ចិ កត្វា

ឥមេ ភិក្ខូ បលាបេតុំ វដ្តតី”តិ។ តា តេសុ តេសុ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ ចេវ ចង្កមនកោដីសុ ច ឆិន្នសីសានិ កពន្ធានិ ទស្សេតុំ អមនុស្សសទ្ទញ្ច ភាវេតុំ អារភឹសុ។ ភិក្ខូនំ ខិបិតកាសាទយោ រោគា បវត្តឹសុ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ “តុយ្ហំ, អាវុសោ, កឹ រុជ្ជតី”តិ បុច្ឆន្តា, “មយ្ហំ ខិបិតរោគោ, មយ្ហំ កាសោ”តិ វត្វា, “អាវុសោ, អហំ អជ្ជ ចង្កមនកោដិយំ ឆិន្នសីសំ អទ្ទសំ, អហំ រត្តិដ្ឋានេ កពន្ធំ អទ្ទសំ , អហំ ទិវាដ្ឋានេ អមនុស្សសទ្ទំ អស្សោសឹ, បរិវជ្ជេតព្ពយុត្តកមិទំ ឋានំ, អម្ហាកំ ឥធ អផាសុកំ អហោសិ, សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។

អថ នេ សត្ថា អាហ – “កឹ, ភិក្ខវេ, តស្មឹ ឋានេ វសិតុំ ន សក្ខិស្សថា”តិ? “អាម, ភន្តេ, អម្ហាកំ តស្មឹ ឋានេ វសន្តានំ ឯវរូបានិ ភេរវារម្មណានិ ឧបដ្ឋហន្តិ, ឯវរូបំ អផាសុកំ ហោតិ, តេន មយំ ‘វជ្ជេតព្ពយុត្តកមិទំ ឋាន’ន្តិ តំ ឆឌ្ឌេត្វា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតា”តិ។ “ភិក្ខវេ, តត្ថេវ តុម្ហាកំ គន្តុំ វដ្តតី”តិ។ “ន សក្កា, ភន្តេ”តិ។ “ភិក្ខវេ, តុម្ហេ អាវុធំ អគ្គហេត្វា គតា, ឥទានិ អាវុធំ គហេត្វា គច្ឆថា”តិ។ “កតរាវុធំ, ភន្តេ”តិ? សត្ថា “អហំ អាវុធំ ទស្សាមិ, មយា ទិន្នំ អាវុធំ គហេត្វា គច្ឆថា”តិ វត្វា –

> “ករណីយមត្ថកុសលេន, យន្ត សន្តំ បទំ អភិសមេច្ច;
> សក្កោ ឧជូ ច សុហុជូ ច, សុវចោ ចស្ស មុទុ អនតិមានី”តិ។ (ខុ. បា. ៩.១; សុ. និ. ១៤៣) –

សកលំ **មេត្តសុត្តំ** កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, ឥមំ តុម្ហេ ពហិ វិហារស្ស វនសណ្ឌតោ បដ្ឋាយ សជ្ឈាយន្តា អន្តោវិហារំ បវិសេយ្យាថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន តំ ឋានំ បត្វា ពហិវិហារេ គណសជ្ឈាយំ កត្វា សជ្ឈាយមានា វនសណ្ឌំ បវិសឹសុ។ សកលវនសណ្ឌេ ទេវតា មេត្តចិត្តំ បដិលភិត្វា តេសំ បច្ចុគ្គមនំ កត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆឹសុ, ហត្ថបាទសម្ពាហនំ អាបុច្ឆឹសុ, តេសំ តត្ថ តត្ថ អារក្ខំ សំវិទហឹសុ, បក្កធូបនតេលំ វិយ សន្និសិន្នា អហេសុំ។ កត្ថចិ អមនុស្សសទ្ទោ នាម នាហោសិ។ តេសំ ភិក្ខូនំ ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ តេ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ និសិន្នា វិបស្សនាយ ចិត្តំ ឱតារេត្វា អត្តនិ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា, “អយំ អត្តភាវោ នាម ភិជ្ជនកដ្ឋេន អថាវរដ្ឋេន កុលាលភាជនសទិសោ”តិ វិបស្សនំ វឌ្ឍយឹសុ។ សម្មាសម្ពុទ្ធោ គន្ធកុដិយា និសិន្នោវ តេសំ វិបស្សនាយ អារទ្ធភាវំ ញត្វា តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា, “ឯវមេវ, ភិក្ខវេ, អយំ អត្តភាវោ នាម ភិជ្ជនកដ្ឋេន អថាវរដ្ឋេន កុលាលភាជនសទិសោ ឯវា”តិ វត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា យោជនសតេ ឋិតោបិ អភិមុខេ និសិន្នោ វិយ ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេត្វា ទិស្សមានេន រូបេន ឥមំ គាថមាហ –

៤០. “កុម្ភូបមំ កាយមិមំ វិទិត្វា, នគរូបមំ ចិត្តមិទំ ឋបេត្វា;
យោធេថ មារំ បញ្ញាវុធេន, ជិតញ្ច រក្ខេ អនិវេសនោ សិយា”តិ។

តត្ថ **កុម្ភូបម**ន្តិ អពលទុព្ពលដ្ឋេន អនទ្ធនិយតាវកាលិកដ្ឋេន ឥមំ កេសាទិសមូហសង្ខាតំ កាយំ កុម្ភូបមំ កុលាលភាជនសទិសំ វិទិត្វា។ **នគរូបមំ ចិត្តមិទំ ឋបេត្វា**តិ នគរំ នាម ពហិទ្ធា ថិរំ ហោតិ, គម្ភីរបរិខំ បាការបរិក្ខិត្តំ ទ្វារដ្ដាលកយុត្តំ, អន្តោសុវិភត្តវីថិចតុក្កសិង្ឃាដកសម្បន្នំ អន្តរាបណំ, តំ “វិលុម្បិស្សាមា”តិ ពហិទ្ធា ចោរា អាគន្ត្វា បវិសិតុំ អសក្កោន្តា បព្ពតំ អាសជ្ជ បដិហតា វិយ គច្ឆន្តិ, ឯវមេវ បណ្ឌិតោ កុលបុត្តោ អត្តនោ វិបស្សនាចិត្តំ ថិរំ នគរសទិសំ កត្វា ឋបេត្វា នគរេ ឋិតោ ឯកតោធារាទិនានប្បការាវុធេន ចោរគណំ វិយ វិបស្សនាមយេន ច អរិយមគ្គមយេន ច បញ្ញាវុធេន តំតំមគ្គវជ្ឈំ កិលេសមារំ បដិពាហន្តោ តំ តំ កិលេសមារំ យោធេថ, បហរេយ្យាថាតិ អត្ថោ។ **ជិតញ្ច រក្ខេ**តិ ជិតញ្ច ឧប្បាទិតំ តរុណវិបស្សនំ អាវាសសប្បាយឧតុសប្បាយភោជនសប្បាយបុគ្គលសប្បាយធម្មស្សវនសប្បាយាទីនិ អាសេវន្តោ អន្តរន្តរា សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ សុទ្ធចិត្តេន សង្ខារេ សម្មសន្តោ រក្ខេយ្យ។

អនិវេសនោ សិយាតិ អនាលយោ ភវេយ្យ។ យថា នាម យោធោ សង្គាមសីសេ ពលកោដ្ឋកំ កត្វា អមិត្តេហិ សទ្ធឹ យុជ្ឈន្តោ ឆាតោ វា បិបាសិតោ វា ហុត្វា សន្នាហេ វា សិថិលេ អាវុធេ វា បតិតេ ពលកោដ្ឋកំ បវិសិត្វា វិស្សមិត្វា ភុញ្ជិត្វា បិវិត្វា សន្នហិត្វា អាវុធំ គហេត្វា បុន និក្ខមិត្វា យុជ្ឈន្តោ បរសេនំ មទ្ទតិ, អជិតំ ជិនាតិ, ជិតំ រក្ខតិ។ សោ ហិ សចេ ពលកោដ្ឋកេ ឋិតោ ឯវំ វិស្សមន្តោ តំ អស្សាទេន្តោ អច្ឆេយ្យ, រជ្ជំ បរហត្ថគតំ ករេយ្យ, ឯវមេវ, ភិក្ខុ, បដិលទ្ធំ តរុណវិបស្សនំ បុនប្បុនំ សមាបត្តឹ សមាបជ្ជិត្វា តតោ វុដ្ឋាយ សុទ្ធចិត្តេន សង្ខារេ សម្មសន្តោ រក្ខិតុំ សក្កោតិ, ឧត្តរិមគ្គផលបដិលាភេន កិលេសមារំ ជិនាតិ។ សចេ បន សោ សមាបត្តិមេវ អស្សាទេតិ, សុទ្ធចិត្តេន បុនប្បុនំ សង្ខារេ ន សម្មសតិ, មគ្គផលបដិវេធំ កាតុំ ន សក្កោតិ។ តស្មា រក្ខិតព្ពយុត្តកំ រក្ខន្តោ អនិវេសនោ សិយា, សមាបត្តឹ និវេសនំ កត្វា តត្ថ ន និវេសេយ្យ, អាលយំ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ “អទ្ធា តុម្ហេបិ ឯវំ ករោថា”តិ ឯវំ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ និសិន្នដ្ឋានេ និសិន្នាយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា តថាគតស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ វណ្ណយន្តា ថោមេន្តា វន្ទន្តាវ អាគច្ឆឹសូតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. បូតិគត្តតិស្សត្ថេរវត្ថុ

អចិរំ វតយំ កាយោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ បូតិគត្តតិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជិតោ, សោ លទ្ធូបសម្បទោ តិស្សត្ថេរោ នាម អហោសិ។ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ តស្ស សរីរេ រោគោ ឧទបាទិ។ សាសបមត្តិយោ បិឡកា ឧដ្ឋហឹសុ។ តា អនុបុព្ពេន មុគ្គមត្តា កលាយមត្តា កោលដ្ឋិមត្តា អាមលកមត្តា ពេឡុវសលាដុមត្តា ពេឡុវមត្តា ហុត្វា បភិជ្ជឹសុ, សកលសរីរំ ឆិទ្ទាវឆិទ្ទំ អហោសិ។ **បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ**ត្វេវស្ស នាមំ ឧទបាទិ។ អថស្ស អបរភាគេ អដ្ឋីនិ ភិជ្ជឹសុ។ សោ អប្បដិជគ្គិយោ អហោសិ។ និវាសនបារុបនំ បុព្ពលោហិតមក្ខិតំ ជាលបូវសទិសំ អហោសិ។ សទ្ធិវិហារិកាទយោ បដិជគ្គិតុំ អសក្កោន្តា ឆឌ្ឌយឹសុ។ សោ អនាថោ ហុត្វា និបជ្ជិ។

ពុទ្ធានញ្ច នាម ទ្វេ វារេ លោកវោលោកនំ អវិជហិតំ ហោតិ។ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិតោ បដ្ឋាយ គន្ធកុដិអភិមុខំ ញាណំ កត្វា ឱលោកេន្តិ, សាយំ ឱលោកេន្តា គន្ធកុដិតោ បដ្ឋាយ ពាហិរាភិមុខំ ញាណំ កត្វា ឱលោកេន្តិ។ តស្មិំ បន សមយេ ភគវតោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ បញ្ញាយិ។ សត្ថា តស្ស ភិក្ខុនោ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា, “អយំ សទ្ធិវិហារិកាទីហិ ឆឌ្ឌិតោ, ឥទានិស្ស មំ ឋបេត្វា អញ្ញំ បដិសរណំ នត្ថី”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា វិហារចារិកំ ចរមានោ វិយ អគ្គិសាលំ គន្ត្វា ឧក្ខលិំ ធោវិត្វា ឧទកំ ទត្វា ឧទ្ធនំ អារោបេត្វា ឧទកស្ស តត្តភាវំ អាគមយមានោ អគ្គិសាលាយមេវ អដ្ឋាសិ។ តត្តភាវំ ជានិត្វា គន្ត្វា តស្ស ភិក្ខុនោ និបន្នមញ្ចកោដិយំ គណ្ហិ, តទា ភិក្ខូ “អបេថ, ភន្តេ, មយំ គណ្ហិស្សាមា”តិ មញ្ចកំ គហេត្វា អគ្គិសាលំ អានយឹសុ។ សត្ថា អម្ពណំ អាហរាបេត្វា ឧណ្ហោទកំ អាសិញ្ចិត្វា តេហិ ភិក្ខូហិ តស្ស បារុបនំ គាហាបេត្វា ឧណ្ហោទកេ មទ្ទាបេត្វា មន្ទាតបេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ អថស្ស សន្តិកេ ឋត្វា សរីរំ ឧណ្ហោទកេន តេមេត្វា ឃំសិត្វា ន្ហាបេសិ, តស្ស ន្ហានបរិយោសានេ បារុបនំ សុក្ខិ។ អថ នំ តំ និវាសាបេត្វា និវត្ថកាសាវំ ឧទកេ មទ្ទាបេត្វា អាតបេ វិស្សជ្ជាបេសិ។ អថស្ស គត្តេ ឧទកេ ឆិន្នមត្តេ តម្បិ សុក្ខិ។ សោ ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា សល្លហុកសរីរោ ឯកគ្គចិត្តោ មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ សត្ថា តស្ស ឧស្សីសកេ ឋត្វា, “ភិក្ខុ អយំ តវ កាយោ អបេតវិញ្ញាណោ និរុបការោ ហុត្វា កលិង្គរំ វិយ បថវិយំ សេស្សតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១. “អចិរំ វតយំ កាយោ, បថវិំ អធិសេស្សតិ;
ឆុទ្ធោ អបេតវិញ្ញាណោ, និរត្ថំវ កលិង្គរ”ន្តិ។

តត្ថ **អចិរំ វតា**តិ ភិក្ខុ ន ចិរស្សេវ **អយំ កាយោ បថវិំ អធិសេស្សតិ,** ឥមិស្សា បកតិសយនេន សយិតាយ បថវិយា ឧបរិ សយិស្សតិ ។ **ឆុទ្ធោ**តិ អបវិទ្ធោ, អបគតវិញ្ញាណតាយ តុច្ឆោ ហុត្វា សេស្សតីតិ ទស្សេតិ។ យថា កឹ? **និរត្ថំវ កលិង្គរំ** និរុបការំ និរត្ថកំ កដ្ឋខណ្ឌំ វិយ។ ទព្ពសម្ភារត្ថិកា ហិ មនុស្សា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឧជុកំ ឧជុកសណ្ឋានេន វង្កំ វង្កសណ្ឋានេន ឆិន្ទិត្វា ទព្ពសម្ភារំ គណ្ហន្តិ, អវសេសំ បន សុសិរញ្ច បូតិកញ្ច អសារកញ្ច គណ្ឋិជាតញ្ច ឆិន្ទិត្វា តត្ថេវ ឆឌ្ឌេន្តិ។ អញ្ញេ ទព្ពសម្ភារត្ថិកា អាគន្ត្វា តំ គហេតារោ នាម នត្ថិ, ឱលោកេត្វា អត្តនោ ឧបការកមេវ គណ្ហន្តិ, ឥតរំ បថវិគតមេវ ហោតិ។ តំ បន តេន តេន ឧបាយេន មញ្ចបដិបាទកំ វា បាទកថលិកំ វា ផលកបីឋំ វា កាតុំ សក្កាបិ ភវេយ្យ។ ឥមស្មិំ បន អត្តភាវេ ទ្វត្តិំសាយ កោដ្ឋាសេសុ ឯកកោដ្ឋាសោបិ មញ្ចបដិបាទកាទិវសេន អញ្ញេន វា ឧបការមុខេន គយ្ហូបគោ នាម នត្ថិ, កេវលំ និរត្ថំវ កលិង្គរំ អយំ កាយោ អបគតវិញ្ញាណោ កតិបាហេនេវ បថវិយំ សេស្សតីតិ។

ទេសនាវសានេ បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ ថេរោបិ អរហត្តំ បត្វាវ បរិនិព្ពាយិ។ សត្ថា តស្ស សរីរកិច្ចំ ការាបេត្វា ធាតុយោ គហេត្វា ចេតិយំ ការាបេសិ។ ភិក្ខូ សត្ថារំ បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, បូតិគត្តតិស្សត្ថេរោ កុហឹ និព្ពត្តោ”តិ។ “បរិនិព្ពុតោ, ភិក្ខវេ”តិ។ “ភន្តេ, ឯវរូបស្ស បន អរហត្តូបនិស្សយសម្បន្នស្ស ភិក្ខុនោ កឹ ការណា គត្តំ បូតិកំ ជាតំ, កឹ ការណា អដ្ឋីនិ ភិន្នានិ, កិមស្ស ការណំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយភាវំ បត្ត”ន្តិ? “ភិក្ខវេ, សព្ពមេតំ ឯតស្ស អត្តនា កតកម្មេនេវ និព្ពត្ត”ន្តិ។ “កឹ បន តេន, ភន្តេ, កត”ន្តិ? “តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថា”តិ អតីតំ អាហរិ –

អយំ តស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ សាកុណិកោ ហុត្វា ពហូ សកុណេ វធិត្វា ឥស្សរជនំ ឧបដ្ឋហិ។ តេសំ ទិន្នាវសេសេ វិក្កិណាតិ, “វិក្កិតាវសេសា មារេត្វា ឋបិតា បូតិកា ភវិស្សន្តី”តិ យថា ឧប្បតិតុំ ន សក្កោន្តិ, តថា តេសំ ជង្ឃដ្ឋីនិ ច បក្ខដ្ឋីនិ ច ភិន្ទិត្វា រាសី កត្វា ឋបេតិ, តេ បុនទិវសេ វិក្កិណាតិ។ អតិពហូនំ បន លទ្ធកាលេ អត្តនោបិ អត្ថាយ បចាបេតិ។ តស្សេកទិវសំ រសភោជនេ បក្កេ ឯកោ ខីណាសវោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ គេហទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សោ ថេរំ ទិស្វា ចិត្តំ បសាទេត្វា, “មយា ពហូ បាណា មារេត្វា ខាទិតា, អយ្យោ ច មេ គេហទ្វារេ ឋិតោ, អន្តោគេហេ ច រសភោជនំ សំវិជ្ជតិ, បិណ្ឌបាតមស្ស ទស្សាមី”តិ តស្ស បត្តំ អាទាយ បូរេត្វា រសបិណ្ឌបាតំ ទត្វា ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្ស មត្ថកំ បាបុណេយ្យ”ន្តិ អាហ។ ថេរោ “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ “ភិក្ខវេ, តទា កតកម្មវសេនេតំ តិស្សស្ស និប្ផន្នំ, សកុណានំ អដ្ឋិភេទននិស្សន្ទេន តិស្សស្ស គត្តញ្ច បូតិកំ ជាតំ, អដ្ឋីនិ ច ភិន្នានិ, ខីណាសវស្ស រសបិណ្ឌបាតទាននិស្សន្ទេន អរហត្តំ បត្តោ”តិ។

បូតិគត្តតិស្សត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. នន្ទគោបាលកវត្ថុ

ទិសោ ទិសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កោសលជនបទេ នន្ទគោបាលកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោ នន្ទោ នាម គោបាលកោ គោយូថំ រក្ខតិ អឌ្ឍោ មហទ្ធនោ មហាភោគោ។ សោ កិរ យថា កេណិយោ ជដិលោ បព្ពជ្ជាវេសេន, ឯវំ គោបាលកត្តេន រាជពលី បរិហរន្តោ អត្តនោ កុដុម្ពំ រក្ខតិ។ សោ កាលេន កាលំ បញ្ច គោរសេ អាទាយ អនាថបិណ្ឌិកស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា សត្ថារំ បស្សតិ, ធម្មំ សុណាតិ, អត្តនោ វសនដ្ឋានំ អាគមនត្ថាយ សត្ថារំ យាចតិ។ សត្ថា តស្ស ញាណបរិបាកំ អាគមយមានោ អាគន្ត្វា បរិបក្កភាវំ ញត្វា ឯកទិវសំ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ចារិកំ ចរន្តោ មគ្គា ឱក្កម្ម តស្ស វសនដ្ឋានាសន្នេ អញ្ញតរស្មិំ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ នន្ទោ សត្ថុ សន្តិកំ អគន្ត្វា វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បណីតំ បញ្ចគោរសទានំ អទាសិ។ សត្តមេ ទិវសេ សត្ថា អនុមោទនំ កត្វា ទានកថាទិភេទំ អនុបុព្ពិ កថំ កថេសិ។ កថាបរិយោសានេ នន្ទគោបាលកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថុ បត្តំ គហេត្វា សត្ថារំ អនុគច្ឆន្តោ ទូរំ គន្ត្វា, “តិដ្ឋ, ឧបាសកា”តិ និវត្តិយមានោ វន្ទិត្វា និវត្តិ។ អថ នំ ឯកោ លុទ្ទកោ វិជ្ឈិត្វា មារេសិ។ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តា ភិក្ខូ នំ ទិស្វា គន្ត្វា សត្ថារំ អាហំសុ – “នន្ទោ, ភន្តេ, គោបាលកោ តុម្ហាកំ ឥធាគតត្តា មហាទានំ ទត្វា អនុគន្ត្វា និវត្តេន្តោ មារិតោ, សចេ តុម្ហេ នាគច្ឆិស្សថ, នាស្ស មរណំ អភវិស្សា”តិ។ សត្ថា , “ភិក្ខវេ, មយិ អាគតេបិ អនាគតេបិ តស្ស ចតស្សោ ទិសា ចតស្សោ អនុទិសា ច គច្ឆន្តស្សាបិ មរណតោ មុច្ចនូបាយោ នាម នត្ថិ។ យញ្ហិ នេវ ចោរា, ន វេរិនោ ករោន្តិ, តំ ឥមេសំ សត្តានំ អន្តោបទុដ្ឋំ មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តមេវ ករោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤២. “ទិសោ ទិសំ យំ តំ កយិរា, វេរី វា បន វេរិនំ;
មិច្ឆាបណិហិតំ ចិត្តំ, បាបិយោ នំ តតោ ករេ”តិ។

តត្ថ **ទិសោ ទិស**ន្តិ ចោរោ ចោរំ។ “ទិស្វា”តិ បាឋសេសោ។ **យំ តំ កយិរា**តិ យំ តំ តស្ស អនយព្យសនំ ករេយ្យ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯកោ ឯកស្ស មិត្តទុព្ភី ចោរោ បុត្តទារខេត្តវត្ថុគោមហឹសាទីសុ អបរជ្ឈន្តោ យស្ស អបរជ្ឈតិ, តម្បិ តថេវ អត្តនិ អបរជ្ឈន្តំ ចោរំ ទិស្វា, **វេរី វា បន** កេនចិទេវ ការណេន ពទ្ធវេរំ វេរិំ ទិស្វា អត្តនោ កក្ខឡតាយ ទារុណតាយ យំ តំ តស្ស អនយព្យសនំ ករេយ្យ, បុត្តទារំ វា បីឡេយ្យ, ខេត្តាទីនិ វា នាសេយ្យ, ជីវិតា វា បន នំ វោរោបេយ្យ, ទសសុ អកុសលកម្មបថេសុ មិច្ឆាឋបិតត្តា **មិច្ឆាបហិណិតំ ចិត្តំ បាបិយោ នំ តតោ ករេ** តំ បុរិសំ តតោ បាបតរំ ករេយ្យ។ វុត្តប្បការេហិ, ទិសោ ទិសស្ស វា វេរី វេរិនោ វា ឥមស្មិំយេវ អត្តភាវេ ទុក្ខំ វា ឧប្បាទេយ្យ, ជីវិតក្ខយំ វា ករេយ្យ។ ឥទំ បន អកុសលកម្មបថេសុ មិច្ឆាឋបិតំ ចិត្តំ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អនយព្យសនំ បាបេតិ, អត្តភាវសតសហស្សេសុបិ ចតូសុ អបាយេសុ ខិបិត្វា សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន ទេតីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ទេសនា ជាតា។ ឧបាសកេន បន ភវន្តរេ កតកម្មំ ភិក្ខូហិ ន បុច្ឆិតំ, តស្មា សត្ថារា ន កថិតន្តិ។

នន្ទគោបាលកវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សោរេយ្យត្ថេរវត្ថុ

ន តំ មាតា បិតា កយិរាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហរន្តោ សោរេយ្យត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

វត្ថុ សោរេយ្យនគរេ សមុដ្ឋិតំ, សាវត្ថិយំ និដ្ឋានំ បាបេសិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធេ សាវត្ថិយំ វិហរន្តេ សោរេយ្យនគរេ សោរេយ្យសេដ្ឋិបុត្តោ ឯកេន សហាយកេន សទ្ធឹ សុខយានកេ និសីទិត្វា មហន្តេន បរិវារេន ន្ហានត្ថាយ នគរា និក្ខមិ។ តស្មឹ ខណេ មហាកច្ចាយនត្ថេរោ សោរេយ្យនគរំ បិណ្ឌាយ បវិសិតុកាមោ ហុត្វា ពហិនគរេ សង្ឃាដឹ បារុបតិ។ ថេរស្ស ច សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ។ សោរេយ្យសេដ្ឋិបុត្តោ តំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហោ វត អយំ វា ថេរោ មម ភរិយា ភវេយ្យ, មម វា ភរិយាយ សរីរវណ្ណោ ឯតស្ស សរីរវណ្ណោ វិយ ភវេយ្យា”តិ។ តស្ស ចិន្តិតមត្តេយេវ បុរិសលិង្គំ អន្តរធាយិ, ឥត្ថិលិង្គំ បាតុរហោសិ។ សោ លជ្ជមានោ យានកា ឱរុយ្ហ បលាយិ។ បរិជនោ តំ អសញ្ជានន្តោ “កិមេត”ន្តិ អាហ។ សាបិ តក្កសិលមគ្គំ បដិបជ្ជិ។ សហាយកោបិស្ស ឥតោ ចិតោ ច វិចរិត្វាបិ នាទ្ទស។ សព្ពេ ន្ហាយិត្វា គេហំ អគមីសុ។ “កហំ សេដ្ឋិបុត្តោ”តិ ច វុត្តេ, “ន្ហត្វា អាគតោ ភវិស្សតីតិ មញ្ញិម្ហា”តិ វទឹសុ។ អថស្ស មាតាបិតរោ តត្ថ តត្ថ បរិយេសិត្វា អបស្សន្តា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា, “មតោ ភវិស្សតី”តិ មតកភត្តំ អទំសុ។ សា ឯកំ តក្កសិលគាមឹ សត្ថវាហំ ទិស្វា យានកស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុពន្ធិ។

អថ នំ មនុស្សា ទិស្វា, “អម្ហាកំ យានកស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ អនុគច្ឆតិ, មយំ ‘កស្សេសា ទារិកា’តិ តំ ន ជានាមា”តិ វទឹសុ។ សាបិ “តុម្ហេ អត្តនោ យានកំ បាជេថ, អហំ បទសា គមិស្សាមី”តិ គច្ឆន្តី អង្គុលិមុទ្ទិកំ ទត្វា ឯកស្មឹ យានកេ ឱកាសំ ការេសិ។ មនុស្សា ចិន្តយឹសុ – “តក្កសិលនគរេ អម្ហាកំ សេដ្ឋិបុត្តស្ស ភរិយា នត្ថិ, តស្ស អាចិក្ខិស្សាម, មហាបណ្ណាការោ នោ ភវិស្សតី”តិ។ តេ គេហំ គន្ត្វា, “សាមិ, អម្ហេហិ តុម្ហាកំ ឯកំ ឥត្ថិរតនំ អានីត”ន្តិ អាហំសុ។ សោ តំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អត្តនោ វយានុរូបំ អភិរូបំ បាសាទិកំ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ គេហេ អកាសិ។ បុរិសា ហិ ឥត្ថិយោ, ឥត្ថិយោ វា បុរិសា អភូតបុព្ពា នាម នត្ថិ។ បុរិសា ហិ បរស្ស ទារេសុ អតិចរិត្វា កាលំ កត្វា ពហូនិ វស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា មនុស្សជាតឹ អាគច្ឆន្តា អត្តភាវសតេ ឥត្ថិភាវំ អាបជ្ជន្តិ។

អានន្ទត្ថេរោបិ កប្បសតសហស្សំ បូរិតបារមី អរិយសាវកោ សំសារេ សំសរន្តោ ឯកស្មឹ អត្តភាវេ កម្មារកុលេ និព្ពត្តោ។ បរទារកម្មំ កត្វា និរយេ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន ចុទ្ទសសុ អត្តភាវេសុ បុរិសស្ស បាទបរិចារិកា ឥត្ថី អហោសិ, សត្តសុ អត្តភាវេសុ ពីជុទ្ធរណំ បាបុណិ។ ឥត្ថិយោ បន ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា ឥត្ថិភាវេ ឆន្ទំ វិរាជេត្វា, “ឥទំ នោ បុញ្ញំ បុរិសត្តភាវបដិលាភាយ សំវត្តតូ”តិ ចិត្តំ អធិដ្ឋហិត្វា កាលំ កត្វា បុរិសត្តភាវំ បដិលភន្តិ, បតិទេវតា ហុត្វា សាមិកេ សម្មាបដិបត្តិវសេនាបិ បុរិសត្តភាវំ បដិលភន្តេវ។

អយំ បន សេដ្ឋិបុត្តោ ថេរេ អយោនិសោ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា ឥមស្មឹយេវ អត្តភាវេ ឥត្ថិភាវំ បដិលភិ។ តក្កសិលាយំ សេដ្ឋិបុត្តេន សទ្ធឹ សំវាសមន្វាយ បន តស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ លភិត្វា តស្ស បទសា គមនកាលេ អបរម្បិ បុត្តំ បដិលភិ។ ឯវមស្សា កុច្ឆិយំ វុត្ថា ទ្វេ, សោរេយ្យនគរេ តំ បដិច្ច និព្ពត្តា ទ្វេតិ ចត្តារោ បុត្តា អហេសុំ។ តស្មឹ កាលេ សោរេយ្យនគរតោ តស្សា សហាយកោ សេដ្ឋិបុត្តោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ តក្កសិលំ គន្ត្វា សុខយានកេ និសិន្នោ នគរំ បាវិសិ។ អថ នំ សា ឧបរិបាសាទតលេ វាតបានំ វិវរិត្វា អន្តរវីថឹ ឱលោកយមានា បិតា ទិស្វា សញ្ជានិត្វា ទាសឹ បេសេត្វា បក្កោសាបេត្វា មហាតលេ និសីទាបេត្វា មហន្តំ សក្ការសម្មានំ អកាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ភទ្ទេ, ត្វំ ឥតោ បុព្ពេ អម្ហេហិ ន ទិដ្ឋបុព្ពា, អថ ច បន នោ មហន្តំ សក្ការំ ករោសិ, ជានាសិ ត្វំ អម្ហេ”តិ។ “អាម, សាមិ, ជានាមិ, ននុ តុម្ហេ សោរេយ្យនគរវាសិនោ”តិ? “អាម, ភទ្ទេ”តិ។ សា មាតាបិតូនញ្ច ភរិយាយ ច បុត្តានញ្ច អរោគភាវំ បុច្ឆិ។ ឥតរោ “អាម, ភទ្ទេ, អរោគា”តិ វត្វា “ជានាសិ ត្វំ ឯតេ”តិ អាហ។ “អាម សាមិ, ជានាមិ។ តេសំ ឯកោ បុត្តោ អត្ថិ, សោ កហំ, សាមី”តិ? “ភទ្ទេ, មា ឯតំ កថេហិ, មយំ តេន សទ្ធឹ ឯកទិវសំ សុខយានកេ និសីទិត្វា ន្ហាយិតុំ និក្ខន្តា នេវស្ស គតឹ ជានាម, ឥតោ ចិតោ ច វិចរិត្វា តំ អទិស្វា មាតាបិតូនំ អារោចយិម្ហា, តេបិស្ស រោទិត្វា កន្ទិត្វា បេតកិច្ចំ ករឹសូ”តិ។ “អហំ សោ, សាមី”តិ។ “អបេហិ, ភទ្ទេ, កឹ កថេសិ មយ្ហំ សហាយោ ទេវកុមារោ វិយ ឯកោ បុរិសោ”តិ? “ហោតុ, សាមិ, អហំ សោ”តិ។ “អថ ឥទំ កឹ នាមា”តិ? “តំ ទិវសំ តេ អយ្យោ មហាកច្ចាយនត្ថេរោ ទិដ្ឋោ”តិ? “អាម, ទិដ្ឋោ”តិ។ អហំ អយ្យំ មហាកច្ចាយនត្ថេរំ ឱលោកេត្វា, “អហោ វត អយំ វា ថេរោ មម ភរិយា ភវេយ្យ , ឯតស្ស វា សរីរវណ្ណោ វិយ មម ភរិយាយ សរីរវណ្ណោ ភវេយ្យា”តិ ចិន្តេសឹ។ ចិន្តិតក្ខណេយេវ មេ បុរិសលិង្គំ អន្តរធាយិ, ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភវិ។ អថាហំ លជ្ជមានា កស្សចិ កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កុណិត្វា តតោ បលាយិត្វា ឥធាគតា, សាមីតិ។

“អហោ វត តេ ភារិយំ កម្មំ កតំ, កស្មា មយ្ហំ នាចិក្ខិ, អបិច បន តេ ថេរោ ខមាបិតោ”តិ? “ន ខមាបិតោ, សាមិ។ ជានាសិ បន ត្វំ កហំ ថេរោ”តិ? “ឥមមេវ នគរំ ឧបនិស្សាយ វិហរតី”តិ។ “សចេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ឥធាគច្ឆេយ្យ, អហំ មម អយ្យស្ស ភិក្ខាហារំ ទទេយ្យំ, សាមី”តិ។ “តេន ហិ សីឃំ សក្ការំ ករោហិ, អម្ហាកំ

អយ្យំ ខមាបេស្សាមា”តិ សោ ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ, “ភន្តេ, ស្វេ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ “ននុ ត្វំ, សេដ្ឋិបុត្ត, អាគន្តុកោសី”តិ។ “ភន្តេ, មា អម្ហាកំ អាគន្តុកភាវំ បុច្ឆថ, ស្វេ មេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ, គេហេបិ ថេរស្ស មហាសក្ការោ បដិយត្តោ។ ថេរោ បុនទិវសេ តំ គេហទ្វារំ អគមាសិ។ អថ នំ និសីទាបេត្វា បណីតេនាហារេន បរិវិសិត្វា សេដ្ឋិបុត្តោ តំ ឥត្ថិំ គហេត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ និបជ្ជាបេត្វា, “ភន្តេ, មយ្ហំ សហាយិកាយ ខមថា”តិ អាហ។ “កិមេត”ន្តិ? “អយំ, ភន្តេ, បុព្ពេ មយ្ហំ បិយសហាយកោ ហុត្វា តុម្ហេ ឱលោកេត្វា ឯវំ នាម ចិន្តេសិ, អថស្ស បុរិសលិង្គំ អន្តរធាយិ, ឥត្ថិលិង្គំ បាតុភវិ, ខមថ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ ឧដ្ឋហថ, ខមាមិ វោ អហ”ន្តិ។ ថេរេន “ខមាមី”តិ វុត្តមត្តេយេវ ឥត្ថិលិង្គំ អន្តរធាយិ, បុរិសលិង្គំ បាតុភវិ។

បុរិសលិង្គេ បាតុភូតមត្តេយេវ តំ តក្កសិលាយ សេដ្ឋិបុត្តោ អាហ – “សម្ម សហាយក, ឥមេ ទ្វេ ទារកា តវ កុច្ឆិយំ វុត្ថត្តា មំ បដិច្ច និព្ពត្តត្តា ឧភិន្នម្បិ នោ បុត្តា ឯវ, ឥធេវ វសិស្សាម, មា ឧក្កណ្ឋី”តិ។ “សម្ម, អហំ ឯកេនត្តភាវេន បឋមំ បុរិសោ ហុត្វា ឥត្ថិភាវំ បត្វា បុន បុរិសោ ជាតោតិ វិប្បការប្បត្តោ, បឋមំ មំ បដិច្ច ទ្វេ បុត្តា និព្ពត្តា, ឥទានិ មេ កុច្ឆិតោ ទ្វេ បុត្តា និក្ខន្តា, ស្វាហំ ឯកេនត្តភាវេន វិប្បការប្បត្តោ, បុន ‘គេហេ វសិស្សតី’តិ សញ្ញំ មា ករិ, អហំ មម អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមិ។ ឥមេ ទ្វេ ទារកា តវ ភារាតិ, ឥមេសុ មា បមជ្ជី”តិ វត្វា បុត្តេ សីសេ បរិចុម្ពិត្វា បរិមជ្ជិត្វា ឧរេ និបជ្ជាបេត្វា បិតុ និយ្យាទេត្វា និក្ខមិត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ ថេរោបិ នំ បព្ពាជេត្វា ឧបសម្បាទេត្វា គណ្ហិត្វា ចារិកំ ចរមានោ អនុបុព្ពេន សាវត្ថិំ អគមាសិ។ តស្ស **សោរេយ្យត្ថេរោ**តិ នាមំ អហោសិ។ ជនបទវាសិនោ តំ បវត្តិំ ញត្វា សង្ខុភិត្វា កោតូហលជាតា តំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិំសុ – “ឯវំ កិរ, ភន្តេ”តិ? “អាម, អាវុសោ”តិ។ “ភន្តេ, ឯវរូបម្បិ ការណំ នាម ហោតិ”? “តុម្ហាកំ កុច្ឆិយំ កិរ ទ្វេ បុត្តា និព្ពត្តា, តុម្ហេ បដិច្ច ទ្វេ ជាតា, តេសំ វោ កតរេសុ ពលវសិនេហោ ហោតី”តិ? “កុច្ឆិយំ វុត្ថកេសុ, អាវុសោ”តិ។ អាគតាគតា និពទ្ធំ តថេវ បុច្ឆិំសុ។

ថេរោ “កុច្ឆិយំ វុត្ថកេសុ ឯវ សិនេហោ ពលវា”តិ បុនប្បុនំ កថេន្តោ ហរាយមានោ ឯកោវ និសីទតិ, ឯកោវ តិដ្ឋតិ។ សោ ឯវំ ឯកត្តូបគតោ អត្តភាវេ ខយវយំ សមុដ្ឋាបេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ នំ អាគតាគតា បុច្ឆន្តិ – “ភន្តេ, ឯវំ កិរ នាម អហោសី”តិ? “អាមាវុសោ”តិ។ “កតរេសុ សិនេហោ ពលវា”តិ? “មយ្ហំ កត្ថចិ សិនេហោ នាម នត្ថី”តិ។ ភិក្ខូ “អយំ អភូតំ កថេសិ, បុរិមទិវសេសុ ‘កុច្ឆិយំ វុត្ថបុត្តេសុ សិនេហោ ពលវា’តិ វត្វា ឥទានិ ‘មយ្ហំ កត្ថចិ សិនេហោ នត្ថី’តិ វទតិ, អញ្ញំ ព្យាករោតិ, ភន្តេ”តិ អាហំសុ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ អញ្ញំ ព្យាករោតិ, មម បុត្តស្ស សម្មាបណិហិតេន ចិត្តេន មគ្គស្ស ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ន កត្ថចិ សិនេហោ ជាតោ, យំ សម្បត្តិំ នេវ មាតា, ន បិតា កាតុំ សក្កោតិ, តំ ឥមេសំ សត្តានំ អព្ភន្តរេ បវត្តំ សម្មាបណិហិតំ ចិត្តមេវ ទេតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤៣. “ន តំ មាតា បិតា កយិរា, អញ្ញេ វាបិ ច ញាតកា;
សម្មាបណិហិតំ ចិត្តំ, សេយ្យសោ នំ តតោករេ”តិ។

តត្ថ**ន ត**ន្តិ តំ ការណំ នេវ មាតា ករេយ្យ, ន បិតា, ន អញ្ញេ ញាតកា។ **សម្មាបណិហិត**ន្តិ ទសសុ កុសលកម្មបថេសុ សម្មា ឋបិតំ។ **សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ**តិ តតោ ការណតោ សេយ្យសោ នំ វរតរំ ឧត្តរិតរំ ករេយ្យ, ករោតីតិ អត្ថោ។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តានំ ធនំ ទទមានា ឯកស្មិំយេវ អត្តភាវេ កម្មំ អកត្វា សុខេន ជីវិកកប្បនំ ធនំ ទាតុំ សក្កោន្តិ។ វិសាខាយ មាតាបិតរោបិ តាវ មហទ្ធនា មហាភោគា, តស្សា ឯកស្មិំយេវ អត្តភាវេ សុខេន ជីវិកកប្បនំ ធនំ អទំសុ។ ចតូសុ បន ទីបេសុ ចក្កវត្តិសិរិំ ទាតុំ សមត្ថា មាតាបិតរោបិ នាម បុត្តានំ នត្ថិ, បគេវ ទិព្ពសម្បត្តិំ វា បឋមជ្ឈានាទិសម្បត្តិំ វា, លោកុត្តរសម្បត្តិទានេ កថាវ នត្ថិ, សម្មាបណិហិតំ បន ចិត្តំ សព្ពម្បេតំ សម្បត្តិំ ទាតុំ សក្កោតិ។ តេន វុត្តំ “សេយ្យសោ នំ តតោ ករេ”តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

សោរេយ្យត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

ចិត្តវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តតិយោ វគ្គោ។

៤. បុប្ផវគ្គោ

១. បថវិកថាបសុតបញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

កោ ឥមំ បថវិំ វិចេស្សតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ បថវិកថាបសុតេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ភគវតា សទ្ធិំ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា ជេតវនំ អាគន្ត្វា សាយន្ហសមយេ ឧបដ្ឋានសាលាយំ សន្និសិន្នា អត្តនា គតគតដ្ឋានេសុ “អសុកគាមតោ អសុកគាមគមនដ្ឋានេ សមំ វិសមំ កទ្ទមពហុលំ សក្ខរពហុលំ កាឡមត្តិកំ តម្ពមត្តិក”ន្តិ បថវិកថំ កថេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា, “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, អម្ហេហិ វិចរិតដ្ឋានេ បថវិកថាយា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ឯសា ពាហិរបថវី នាម, តុម្ហេហិ អជ្ឈត្តិកបថវិយំ បរិកម្មំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៤៤. “កោ ឥមំ បថវិំ វិចេស្សតិ,
យមលោកញ្ច ឥមំ សទេវកំ;
កោ ធម្មបទំ សុទេសិតំ,
កុសលោ បុប្ផមិវ បចេស្សតិ។

៤៥. “សេខោ បថវិំ វិចេស្សតិ,
យមលោកញ្ច ឥមំ សទេវកំ;
សេខោ ធម្មបទំ សុទេសិតំ,
កុសលោ បុប្ផមិវ បចេស្សតី”តិ។

តត្ថ **កោ ឥម**ន្តិ កោ ឥមំ អត្តភាវសង្ខាតំ បថវិំ។ **វិចេស្សតីតិ** អត្តនោ ញាណេន វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ, បដិវិជ្ឈិស្សតិ, សច្ឆិករិស្សតីតិ អត្ថោ។ **យមលោកញ្ចា**តិ ចតុព្ពិធំ អបាយលោកញ្ច។ **ឥមំ សទេវក**ន្តិ ឥមំ មនុស្សលោកញ្ច ទេវលោកេន សទ្ធិំ កោ វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ បដិវិជ្ឈិស្សតិ សច្ឆិករិស្សតីតិ បុច្ឆិ។ **កោ ធម្មបទំ សុទេសិត**ន្តិ យថាសភាវតោ កថិតត្តា សុទេសិតំ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតំ ធម្មបទំ **កុសលោ** មាលាការោ **បុប្ផំ** វិចិនន្តោ វិយ **កោ បចេស្សតិ** វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ ឧបបរិក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ឈិស្សតិ, សច្ឆិករិស្សតីតិ អត្ថោ។ **សេខោ**តិ អធិសីលសិក្ខា, អធិចិត្តសិក្ខា, អធិបញ្ញាសិក្ខាតិ ឥមា តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខនតោ សោតាបត្តិមគ្គដ្ឋំ អាទិំ កត្វា យាវ អរហត្តមគ្គដ្ឋា សត្តវិធោ សេខោ ឥមំ អត្តភាវសង្ខាតំ បថវិំ អរហត្តមគ្គេន តតោ ឆន្ទរាគំ អបកឌ្ឍន្តោ វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ បដិវិជ្ឈិស្សតិ សច្ឆិករិស្សតិ។ **យមលោកញ្ចា**តិ តំ យថាវុត្តបការំ យមលោកញ្ច ឥមំ មនុស្សលោកញ្ច សហ ទេវេហិ សទេវកំ ស្វេវ វិចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ វិជានិស្សតិ បដិវិជ្ឈិស្សតិ សច្ឆិករិស្សតិ។ **សេខោ**តិ ស្វេវ សត្តវិធោ សេខោ, យថា នាម កុសលោ មាលាការោ បុប្ផារាមំ បវិសិត្វា តរុណមកុឡានិ ច បាណកវិទ្ធានិ ច មិលាតានិ ច គណ្ឋិកជាតានិ ច បុប្ផានិ វជ្ជេត្វា សោភនានិ សុជាតសុជាតានេវ បុប្ផានិ វិចិនាតិ, ឯវមេវ ឥមំ សុកថិតំ សុនិទ្ទិដ្ឋំ ពោធិបក្ខិយធម្មបទម្បិ បញ្ញាយ បចេស្សតិ វិចិនិស្សតិ ឧបបរិក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ឈិស្សតិ សច្ឆិករិស្សតីតិ សត្ថា សយមេវ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បថវិកថាបសុតបញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. មរីចិកម្មដ្ឋានិកត្ថេរវត្ថុ

ផេណូបមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ មរីចិកម្មដ្ឋានិកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា, “សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃដេត្វា វាយមិត្វា អរហត្តំ បត្តុំ អសក្កោន្តោ “វិសេសេត្វា កម្មដ្ឋានំ កថាបេស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មរីចិំ ទិស្វា, “យថា អយំ គិម្ហសមយេ ឧដ្ឋិតា មរីចិ ទូរេ ឋិតានំ រូបគតា វិយ បញ្ញាយតិ, សន្តិកំ អាគច្ឆន្តានំ

នេវ បញ្ញាយតិ, អយំ អត្តភាវោបិ ឧប្បាទវយដ្ឋេន ឯវរូបោ”តិ មរីចិកម្មដ្ឋានំ ភាវេន្តោ អាគន្ត្វា មគ្គកិលន្តោ អចិរវតិយំ ន្ហាយិត្វា ឯកស្មឹ ចណ្ឌសោតតីរេ រុក្ខឆាយាយ និសិន្នោ ឧទកវេគាភិឃាតេន ឧដ្ឋហិត្វា មហន្តេ មហន្តេ ផេណបិណ្ឌេ ភិជ្ជមានេ ទិស្វា, “អយំ អត្តភាវោបិ ឧប្បជ្ជិត្វា ភិជ្ជនដ្ឋេន ឯវរូបោយេវា”តិ អារម្មណំ អគ្គហេសិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ ឋិតោវ តំ ថេរំ ទិស្វា, “ឯវមេវ, ភិក្ខុ, ឯវរូបោវាយំ អត្តភាវោ ផេណបិណ្ឌោ វិយ មរីចិ វិយ ឧប្បជ្ជនភិជ្ជនសភាវោយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤៦. “ផេណូបមំ កាយមិមំ វិទិត្វា,
មរីចិធម្មំ អភិសម្ពុធានោ;
ឆេត្វាន មារស្ស បបុប្ផកានិ,
អទស្សនំ មច្ចុរាជស្ស គច្ឆេ”តិ។

តត្ថ **ផេណូបម**ន្តិ ឥមំ កេសាទិសមូហសង្ខាតំ កាយំ អពលទុព្ពលដ្ឋេន អនទ្ធនិយតាវកាលិកដ្ឋេន ផេណបិណ្ឌសរិក្ខកោតិ វិទិត្វា។ **មរីចិធម្ម**ន្តិ យថា មរីចិ ទូរេ ឋិតានំ រូបគតា វិយ គយ្ហូបគា វិយ ហោតិ, សន្តិកេ ឧបគច្ឆន្តានំ រិត្តា តុច្ឆា អគយ្ហូបគា សម្បជ្ជតិ, ឯវមេវ ខណិកឥត្តរបច្ចុបដ្ឋានដ្ឋេន អយំ កាយោបិ មរីចិធម្មោតិ **អភិសម្ពុធានោ** ពុជ្ឈន្តោ, ជានន្តោតិ អត្ថោ។ **មារស្ស បបុប្ផកានី**តិ មារស្ស បបុប្ផកសង្ខាតានិ តេភូមកានិ វដ្ដានិ អរិយមគ្គេន ឆិន្ទិត្វា ខីណាសវោ ភិក្ខុ មច្ចុរាជស្ស អទស្សនំ អវិសយំ អមតមហានិព្ពានំ គច្ឆេយ្យាតិ។

គាថាបរិយោសានេ ថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា សត្ថុ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ថោមេន្តោ វណ្ណេន្តោ វន្ទន្តោវ អាគតោតិ។

មរីចិកម្មដ្ឋានិកត្ថេរវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វិដដូភវត្ថុ

បុប្ផានិហេវ បចិនន្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ សបរិសំ មហោឃេន អជ្ឈោត្ថរិត្វា មារិតំ វិដដូភំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពិកថា – សាវត្ថិយញ្ហិ មហាកោសលរញ្ញោ បុត្តោ បសេនទិកុមារោ នាម។ វេសាលិយំ លិច្ឆវិរញ្ញោ បុត្តោ លិច្ឆវិកុមារោ មហាលិ នាម, កុសិនារាយំ មល្លរាជបុត្តោ ពន្ធុលោ នាមាតិ ឥមេ តយោ ទិសាបាមោក្ខស្សាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បុគ្គហណត្ថំ តក្កសិលំ គន្ត្វា ពហិនគរេ សាលាយ សមាគតា អញ្ញមញ្ញស្ស អាគតការណញ្ច កុលញ្ច នាមញ្ច បុច្ឆិត្វា សហាយកា ហុត្វា ឯកតោវ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា សិប្បំ សិក្ខន្តា ន ចិរស្សេវ ឧគ្គហិតសិប្បា អាចរិយំ អាបុច្ឆិត្វា ឯកតោវ និក្ខមិត្វា សកសកដ្ឋានានិ អគមំសុ។ តេសុ **បសេនទិកុមារោ** បិតុ សិប្បំ ទស្សេត្វា បសន្នេន បិតរា រជ្ជេ អភិសិត្តោ។ **មហាលិកុមារោ** លិច្ឆវីនំ សិប្បំ ទស្សេន្តោ មហន្តេន ឧស្សាហេន ទស្សេសិ, តស្ស អក្ខីនិ ភិជ្ជិត្វា អគមំសុ។ លិច្ឆវិរាជានោ “អហោ វត អម្ហាកំ អាចរិយោ អក្ខិវិនាសំ បត្តោ, ន នំ បរិច្ចជិស្សាម, ឧបដ្ឋហិស្សាម ន”ន្តិ តស្ស សតសហស្សុដ្ឋានកំ ឯកំ ទ្វារំ អទំសុ។ សោ តំ និស្សាយ បញ្ចសតេ លិច្ឆវិរាជបុត្តេ សិប្បំ សិក្ខាបេន្តោ វសិ។ **ពន្ធុលកុមារោ** សដ្ឋី សដ្ឋី វេឡុ គហេត្វា មជ្ឈេ អយសលាកំ បក្ខិបិត្វា សដ្ឋិកលាបេ ឧស្សាបេត្វា ឋបិតេ មល្លរាជកុលេហិ “ឥមេ កប្បេតូ”តិ វុត្តោ អសីតិហត្ថំ អាកាសំ ឧល្លង្ឃិត្វា អសិនា កប្បេន្តោ អគមាសិ។ សោ ឱសានកលាបេ អយសលាកាយ “កិរឹ”តិ សទ្ទំ សុត្វា, “កឹ ឯត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា សព្ពកលាបេសុ អយសលាកានំ ឋបិតភាវំ ញត្វា អសឹ ឆឌ្ឌេត្វា រោទមានោ “មយ្ហំ ឯត្តកេសុ ញាតិសុហជ្ជេសុ ឯកោបិ សសិនេហោ ហុត្វា ឥមំ ការណំ នាចិក្ខិ។ សចេ ហិ អហំ ជានេយ្យំ, អយសលាកាយ សទ្ទំ អនុដ្ឋាបេន្តោវ ឆិន្ទេយ្យ”ន្តិ វត្វា, “សព្ពេបិមេ មារេត្វា រជ្ជំ ករេយ្យ”ន្តិ មាតាបិតូនំ កថេសិ។ តេហិ “បវេណិរជ្ជំ នាម, តាត, ឥទំ ន លព្ភា ឯវំ កាតុ”ន្តិ នានប្បការេន វារិតោ “តេន ហិ មម សហាយកស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ សាវត្ថិំ អគមាសិ។

បសេនទិ កោសលោ រាជា តស្សាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា មហន្តេន សក្ការេន តំ នគរំ បវេសេត្វា សេនាបតិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សោ មាតាបិតរោ បក្កោសាបេត្វា តត្ថេវ វាសំ កប្បេសិ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧបរិបាសាទេ ឋិតោ អន្តរវីថិំ ឱលោកយមានោ “អនាថបិណ្ឌិកស្ស ចូឡអនាថបិណ្ឌិកស្ស វិសាខាយ សុប្បវាសាយា”តិ ឯតេសំ គេហេ និច្ចំ ភត្តកិច្ចត្ថាយ គច្ឆន្តេ អនេកសហស្សេ ភិក្ខូ ទិស្វា, “កហំ, អយ្យា, គច្ឆន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវ, អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ និច្ចភត្តសលាកភត្តគិលានភត្តាទីនំ អត្ថាយ ទេវសិកំ ទ្វេ ភិក្ខុសហស្សានិ គច្ឆន្តិ, ចូឡអនាថ

បិណ្ឌិកស្ស គេហេ បញ្ចសតានិ, តថា វិសាខាយ តថា សុប្បវាសាយា”តិ វុត្តេ សយម្បិ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧបដ្ឋហិតុកាមោ វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធឹ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ សហត្ថា ទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, បញ្ចហិ មេ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ និពទ្ធំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ “មហារាជ ពុទ្ធា នាម ឯកដ្ឋានេ និពទ្ធំ ភិក្ខំ ន គណ្ហន្តិ, ពហូ ជនា ពុទ្ធានំ អាគមនំ បច្ចាសីសន្តី”តិ។ “តេន ហិ ឯកំ ភិក្ខុំ និពទ្ធំ បេសេថា”តិ អាហ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរស្ស ភារំ អកាសិ។ រាជា ភិក្ខុសង្ឃេ អាគតេ បត្តំ គហេត្វា, “ឥមេ នាម បរិវិសន្តូ”តិ អវិចារេត្វាវ សត្តាហំ សយមេវ បរិវិសិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ វិក្ខិត្តចិត្តោ បមជ្ជមកាសិ។ រាជកុលេ នាម អនាណត្តា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា ភិក្ខូ និសីទាបេត្វា បរិវិសិតុំ ន លភន្តិ “ន មយំ ឥធ ឋាតុំ សក្ខិស្សាមា”តិ ពហូ ភិក្ខូ បក្កមឹសុ។ រាជា ទុតិយទិវសេបិ បមជ្ជិ, ទុតិយទិវសេបិ ពហូ ភិក្ខូ បក្កមឹសុ។ តតិយទិវសេបិ បមជ្ជិ, តទា អានន្ទត្ថេរំ ឯកកមេវ ឋបេត្វា អវសេសា បក្កមឹសុ។ បុញ្ញវន្តា នាម ការណវសិកា ហោន្តិ, កុលានំ បសាទំ រក្ខន្តិ។ តថាគតស្ស ច សារិបុត្តត្ថេរោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោតិ ទ្វេ អគ្គសាវកា, ខេមា ឧប្បលវណ្ណាតិ ទ្វេ អគ្គសាវិកា, ឧបាសកេសុ ចិត្តោ, គហបតិ, ហត្ថកោ អាឡវកោតិ ទ្វេ អគ្គឧបាសកា, ឧបាសិកាសុ វេឡុកណ្ដកី នន្ទមាតា, ខុជ្ជុត្តរាតិ ទ្វេ អគ្គឧបាសិកា, ឥតិ ឥមេ អដ្ឋ ជនេ អាទឹ កត្វា ឋានន្តរបត្តា សព្ពេបិ សាវកា ឯកទេសេន ទសន្នំ បារមីនំ បូរិតត្តា មហាបុញ្ញា អភិនីហារសម្បន្នា។ អានន្ទត្ថេរោបិ កប្បសតសហស្សំ បូរិតបារមី អភិនីហារសម្បន្នោ មហាបុញ្ញោ អត្តនោ ការណវសិកតាយ កុលស្ស បសាទំ រក្ខន្តោ អដ្ឋាសិ។ តំ ឯកកមេវ និសីទាបេត្វា បរិវិសឹសុ។

រាជា ភិក្ខូនំ គតកាលេ អាគន្ត្វា ខាទនីយភោជនីយានិ តថេវ ឋិតានិ ទិស្វា, “កឹ, អយ្យា, នាគមឹសូ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អានន្ទត្ថេរោ ឯកកោវ អាគតោ ទេវា”តិ សុត្វា, “អទ្ធា ឯត្តកំ មេ ភត្តច្ឆេទនមកំសូ”តិ ភិក្ខូនំ កុទ្ធោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, មយា បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ភិក្ខា បដិយត្តា, អានន្ទត្ថេរោ កិរ ឯកកោវាគតោ, បដិយត្តា ភិក្ខា តថេវ ឋិតា, បញ្ចសតា ភិក្ខូ មម គេហេ សញ្ញំ ន ករិំសុ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ អាហ។ សត្ថា ភិក្ខូនំ ទោសំ អវត្វា, “មហារាជ, មម សាវកានំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ វិស្សាសោ នត្ថិ, តេន ន គតា ភវិស្សន្តី”តិ វត្វា កុលានំ អនុបគមនការណញ្ច ឧបគមនការណញ្ច បកាសេន្តោ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា ឥមំ សុត្តមាហ –

“នវហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ត្វា វា នាលំ ឧបគន្តុំ, ឧបគន្ត្វា វា នាលំ ឧបនិសីទិតុំ។ កតមេហិ នវហិ? ន មនាបេន បច្ចុដ្ឋេន្តិ, ន មនាបេន អភិវាទេន្តិ, ន មនាបេន អាសនំ ទេន្តិ, សន្តមស្ស បរិគុហន្តិ, ពហុកម្បិ ថោកំ ទេន្តិ, បណីតម្បិ លូខំ ទេន្តិ, អសក្កច្ចំ ទេន្តិ នោ សក្កច្ចំ, ន ឧបនិសីទន្តិ ធម្មស្សវនាយ, ភាសិតមស្ស ន សុស្សូសន្តិ ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, នវហង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ត្វា វា នាលំ ឧបគន្តុំ, ឧបគន្ត្វា វា នាលំ ឧបនិសីទិតុំ។

“នវហិ, ភិក្ខវេ, អង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ត្វា វា អលំ ឧបគន្តុំ, ឧបគន្ត្វា វា អលំ ឧបនិសីទិតុំ។ កតមេហិ នវហិ? មនាបេន បច្ចុដ្ឋេន្តិ, មនាបេន អភិវាទេន្តិ, មនាបេន អាសនំ ទេន្តិ, សន្តមស្ស ន បរិគុហន្តិ, ពហុកម្បិ ពហុកំ ទេន្តិ, បណីតម្បិ បណីតំ ទេន្តិ, សក្កច្ចំ ទេន្តិ នោ អសក្កច្ចំ, ឧបនិសីទន្តិ ធម្មស្សវនាយ, ភាសិតមស្ស សុស្សូសន្តិ។ ឥមេហិ ខោ, ភិក្ខវេ, នវហង្គេហិ សមន្នាគតំ កុលំ អនុបគន្ត្វា វា អលំ ឧបគន្តុំ, ឧបគន្ត្វា វា អលំ ឧបនិសីទិតុ”ន្តិ (អ. និ. ៩.១៧)។

ឥតិ ខោ, មហារាជ, មម សាវកា តុម្ហាកំ សន្តិកា វិស្សាសំ អលភន្តា ន គតា ភវិស្សន្តីតិ។ បោរាណកបណ្ឌិតាបិ ហិ អវិស្សាសិកដ្ឋានេ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋិយមានាបិ មារណន្តិកំ វេទនំ បត្វា វិស្សាសិកដ្ឋានមេវ អគមឹសូតិ។ “កទា, ភន្តេ”តិ រញ្ញា បុដ្ឋោ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ កេសវោ នាម រាជា រជ្ជំ បហាយ ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តំ បញ្ច បុរិសសតានិ អនុបព្ពជឹសុ។ សោ កេសវតាបសោ នាម អហោសិ។ បសាធនកប្បកោ បនស្ស អនុបព្ពជិត្វា កប្បកោ នាម អន្តេវាសិកោ អហោសិ។ កេសវតាបសោ បរិសាយ សទ្ធឹ អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា វស្សារត្តសមយេ លោណម្ពិលសេវនត្ថាយ ពារាណសឹ បត្វា ភិក្ខាយ បាវិសិ។ អថ នំ រាជា ទិស្វា បសីទិត្វា ចតុមាសំ អត្តនោ សន្តិកេ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គហេត្វា ឧយ្យានេវ វសាបេន្តោ សយំ សាយំបាតំ អស្ស ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ អវសេសា តាបសា កតិបាហំ វសិត្វា ហត្ថិសទ្ទាទីហិ ឧព្ពាឡ្ហា ហុត្វា ឧក្កណ្ឋិត្វា, “អាចរិយ, ឧក្កណ្ឋិតម្ហា, គច្ឆាមា”តិ អាហំសុ។ “កហំ, តាតា”តិ? “ហិមវន្តំ, អាចរិយា”តិ។ រាជា អម្ហាកំ អាគតទិវសេយេវ ចតុមាសំ ឥធ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិ។ “កថំ គមិស្សថ, តាតា”តិ? “តុម្ហេហិ អម្ហាកំ អនាចិក្ខិត្វាវ បដិញ្ញា ទិន្នា, មយំ ឥធ ន សក្កោម វសិតុំ, ឥតោ អវិទូរេ តុម្ហាកំ បវត្តិស្សវនដ្ឋានេ វសិស្សាមា”តិ វន្ទិត្វា បក្កមឹសុ។ កប្បន្តេវាសិកេន សទ្ធឹ អាចរិយោ ឱហីយិ។

រាជា ឧបដ្ឋានំ អាគតោ, “កហំ, អយ្យា”តិ បុច្ឆិ។ “សព្ពេ ឧក្កណ្ឋិតម្ហាតិ វត្វា ហិមវន្តំ គតា, មហារាជា”តិ អាហ។ កប្បកោបិ ន ចិរស្សេវ ឧក្កណ្ឋិត្វា អាចរិយេន បុនប្បុនំ វារិយមានោបិ “ន សក្កោមី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ ឥតរេសំ បន សន្តិកំ អគន្ត្វា អាចរិយស្ស បវត្តិំ សុណន្តោ អវិទូរេ ឋានេ វសិ។ អបរភាគេ អាចរិយស្ស អន្តេវាសិកេ អនុស្សរន្តស្ស កុច្ឆិរោគោ ឧប្បជ្ជិ។ រាជា វេជ្ជេហិ តិកិច្ឆាបេសិ, រោគោ ន វូបសម្មតិ។ តាបសោ អាហ – “កិំ, មហារាជ, ឥច្ឆសិ មេ រោគវូបសម”ន្តិ? “ភន្តេ, សចាហំ សក្កុណេយ្យំ, ឥទានេវ វោ ផាសុកំ ករេយ្យ”ន្តិ។ “មហារាជ, សចេ មេ ផាសុកំ ឥច្ឆសិ, មំ អន្តេវាសិកានំ សន្តិកំ បេសេហី”តិ។ រាជា “សាធុ , ភន្តេ”តិ តំ មញ្ចកេ និបជ្ជាបេត្វា នារទអមច្ចប្បមុខេ ចត្តារោ អមច្ចេ “មម អយ្យស្ស បវត្តិំ ញត្វា, មយ្ហំ សាសនំ បហិណេយ្យាថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ កប្បន្តេវាសិកោ អាចរិយស្ស អាគមនំ សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា ឥតរេ “កហ”ន្តិ វុត្តេ, “អសុកដ្ឋានេ កិរ វសន្តី”តិ អាហ។ តេបិ អាចរិយស្សាគមនភាវំ សុត្វា តត្ថេវ សមោសរិត្វា អាចរិយស្ស ឧណ្ហោទកំ ទត្វា ផលាផលំ អទំសុ។ តំ ខណញ្ញេវ រោគោ វូបសម្មតិ។ សោ កតិបាហេនេវ សុវណ្ណវណ្ណោ អហោសិ។ អថ នំ នារទោ បុច្ឆិ –

“មនុស្សិន្ទំ ជហិត្វាន, សព្ពកាមសមិទ្ធិនំ;
កថំ នុ ភគវា កេសី, កប្បស្ស រមតិ អស្សមេ។

“សាទូនិ រមណីយានិ, សន្តិ វក្ខា មនោរមា;
សុភាសិតានិ កប្បស្ស, នារទ រមយន្តិ មំ។

“សាលីនំ ឱទនំ ភុញ្ជេ, សុចិំ មំសូបសេចនំ;
កថំ សាមាកនីវារំ, អលោណំ ឆាទយន្តិ តំ។

“សាទុំ វា យទិ វាសាទុំ, អប្បំ វា យទិ វា ពហុំ;
វិស្សត្ថោ យត្ថ ភុញ្ជេយ្យ, វិស្សាសបរមា រសា”តិ។ (ជា. ១.៤.១៨១-១៨៤);

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេន្តោ “តទា រាជា មោគ្គល្លានោ អហោសិ, នារទោ សារិបុត្តោ, កប្បន្តេវាសិកោ អានន្ទោ, កេសវតាបសោ អហមេវា”តិ វត្វា, “ឯវំ, មហារាជ, បុព្ពេបិ បណ្ឌិតា មារណន្តិកំ វេទនំ បត្វា វិស្សាសិកដ្ឋានំ គមឹសុ, មម សាវកា តុម្ហាកំ សន្តិកេ វិស្សាសំ ន លភន្តិ មញ្ញេ”តិ អាហ។ រាជា “ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ មយា វិស្សាសំ កាតុំ វដ្ដតិ, កថំ នុ ខោ ករិស្សាមីតិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ញាតិធីតរំ មម គេហេ កាតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ សន្តេ ‘ទហរា ច សាមណេរា ច សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ញាតិរាជា’តិ មម សន្តិកំ វិស្សត្ថា និពទ្ធំ អាគមិស្សន្តី”តិ ចិន្តេត្វា – “ឯកំ មេ ធីតរំ ទេន្តូ”តិ សាកិយានំ សន្តិកំ សាសនំ បេសេសិ។ “កតរស្ស សក្យស្ស ធីតា”តិ ច បុច្ឆិត្វា, “ញត្វា អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ វត្វា ទូតេ អាណាបេសិ។ ទូតា គន្ត្វា សាកិយេ ទារិកំ យាចឹសុ។ តេ សន្និបតិត្វា, “បក្ខន្តរិកោ រាជា, សចេ ន ទស្សាម, វិនាសេស្សតិ នោ, ន ខោ បន អម្ហេហិ កុលេន សទិសោ, កឹ នុ ខោ កាតព្ព”ន្តិ មន្តយឹសុ។ មហានាមោ “មម ទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ ជាតា វាសភខត្តិយា នាម ធីតា រូបសោភគ្គប្បត្តា អត្ថិ, តំ ទស្សាមា”តិ វត្វា ទូតេ អាហ – “សាធុ, រញ្ញោ ទារិកំ ទស្សាមា”តិ។ “សា កស្ស, ធីតា”តិ? “សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ចូឡបិតុបុត្តស្ស មហានាមស្ស សក្កស្ស ធីតា វាសភខត្តិយា នាមា”តិ។

តេ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ រាជា “យទិ ឯវំ, សាធុ, សីឃំ អានេថ, ខត្តិយា ច នាម ពហុមាយា, ទាសិធីតរម្បិ បហិណេយ្យុំ, បិតរា សទ្ធិំ ឯកភាជនេ ភុញ្ជន្តិំ អានេយ្យាថា”តិ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា, “ទេវ, តុម្ហេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ភុញ្ជន្តិំ រាជា ឥច្ឆតី”តិ អាហំសុ។ មហានាមោ “សាធុ, តាតា”តិ តំ អលង្ការាបេត្វា អត្តនោ ភោជនកាលេ បក្កោសាបេត្វា តាយ សទ្ធិំ ឯកតោ ភុញ្ជនាការំ ទស្សេត្វា ទូតានំ និយ្យាទេសិ។ តេ តំ អាទាយ សាវត្ថិំ គន្ត្វា តំ បវត្តិំ រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា តុដ្ឋមានសោ តំ បញ្ចន្នំ ឥត្ថិសតានំ ជេដ្ឋិកំ កត្វា អគ្គមហេសិដ្ឋានេ អភិសិញ្ចិ។ សា ន ចិរស្សេវ សុវណ្ណវណ្ណំ បុត្តំ វិជាយិ។

អថស្ស នាមគ្គហណទិវសេ រាជា ទារកស្ស អយ្យកស្ស សន្តិកំ បេសេសិ “សក្យរាជធីតា វាសភខត្តិយា បុត្តំ វិជាតា, កិមស្ស នាមំ ករោមា”តិ? តំ បន សាសនំ គហេត្វា គតោ អមច្ចោ ថោកំ ពធិរធាតុកោ, សោ គន្ត្វា រញ្ញោ អយ្យកស្ស អារោចេសិ, សោ តំ សុត្វា “វាសភខត្តិយា បុត្តំ អវិជាយិត្វាបិ សព្ពជនំ អភិភវិ, ឥទានិ បន រញ្ញោ អតិវិយ វល្លភា ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ពធិរោ អមច្ចោ “វល្លភា”តិ វចនំ ទុស្សុតំ សុត្វា “វិដដូភោ”តិ សល្លក្ខេត្វា រាជានំ ឧបគន្ត្វា, “ទេវ, កុមារស្ស កិរ ‘វិដដូភោ’តិ នាមំ ករោថា”តិ អាហ។ រាជា “បោរាណកំ នោ កុលសន្តកំ នាមំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តំ នាមំ អកាសិ។ អថស្ស ទហរកាលេយេវ រាជា “សត្ថុ បិយំ ករោមី”តិ សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។

សោ កុមារបរិហារេន វឌ្ឍន្តោ សត្តវស្សិកកាលេ អញ្ញេសំ កុមារានំ មាតាមហកុលតោ ហត្ថិរូបកអស្សរូបកាទីនិ អាហរិយមានានិ ទិស្វា មាតរំ បុច្ឆិ – “អម្ម, អញ្ញេសំ មាតាមហកុលតោ បណ្ណាការោ អាហរីយតិ, មយ្ហំ កោចិ កិញ្ចិ ន បេសេសិ, កឹ ត្វំ និមាតា និបិតា”តិ? អថ នំ សា, “តាត, តវ សក្យរាជានោ មាតាមហា ទូរេ បន វសន្តិ, តេន តេ កិញ្ចិ ន បេសេន្តី”តិ វញ្ចេសិ។ សោឡសវស្សិកកាលេ, “អម្ម, តវ មាតាមហកុលំ បស្សិតុកាមោម្ហី”តិ វត្វា, “អលំ, តាត, កឹ តត្ថ គន្ត្វា ករិស្សសី”តិ វារិយមានោបិ បុនប្បុនំ យាចិ។ អថស្ស មាតា “តេន ហិ គច្ឆា”តិ សម្បដិច្ឆិ។ សោ បិតុ អារោចេត្វា មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។ វាសភខត្តិយា បុរេតរំ បណ្ណំ បេសេសិ – “អហំ ឥធ សុខំ វសាមិ, មាស្ស កិញ្ចិ សាមិនោ អន្តរំ ទស្សយឹសូ”តិ។ សាកិយា វិដដូភស្ស អាគមនំ ញត្វា, “វន្ទិតុំ ន សក្កោមា”តិ តស្ស ទហរទហរេ កុមារេ ជនបទំ បហិណិត្វា តស្មឹ កបិលបុរំ សម្បត្តេ សន្ថាគារេ សន្និបតឹសុ។ កុមារោ តត្ថ គន្ត្វា អដ្ឋាសិ។

អថ នំ “អយំ តេ, តាត, មាតាមហោ, អយំ មាតុលោ”តិ វត្វា វន្ទាបេសុំ។ សោ សព្ពេ វន្ទមានោ វិចរិត្វា ឯកម្បិ អត្តានំ វន្ទន្តំ អទិស្វា “កឹ នុ ខោ មំ វន្ទន្តា នត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ សាកិយា, “តាត, តេ កនិដ្ឋកុមារា ជនបទំ គតា”តិ វត្វា តស្ស មហន្តំ សក្ការំ ករឹសុ។ សោ កតិបាហំ វសិត្វា មហន្តេន បរិវារេន និក្ខមិ។ អថេកា ទាសី សន្ថាគារេ តេន និសិន្នផលកំ “ឥទំ វាសភខត្តិយាយ ទាសិយា បុត្តស្ស និសិន្នផលក”ន្តិ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា ខីរោទកេន ធោវិ។ ឯកោ បុរិសោ អត្តនោ អាវុធំ បមុស្សិត្វា និវត្តោ តំ គណ្ហន្តោ វិដដូភកុមារស្ស អក្កោសនសទ្ទំ សុត្វា តំ ការណំ បុច្ឆិត្វា, “វាសភខត្តិយា ទាសិយា កុច្ឆិម្ហិ មហានាមសក្កំ បដិច្ច ជាតា”តិ ញត្វា ពលកាយស្ស កថេសិ។ “វាសភខត្តិយា កិរ ទាសិធីតា”តិ មហាកោលាហលំ អហោសិ។ តំ សុត្វា វិដដូភោ “ឯតេ តាវ មម និសិន្នផលកំ ខីរោទកេន ធោវន្តុ, អហំ បន រជ្ជេ បតិដ្ឋិតកាលេ ឯតេសំ គលលោហិតំ គហេត្វា មម និសិន្នផលកំ ធោវិស្សាមី”តិ ចិត្តំ បដ្ឋបេសិ។ តស្មឹ សាវត្ថឹ គតេ អមច្ចា តំ បវត្តឹ រញ្ញោ អារោចយឹសុ។ រាជា “មយ្ហំ ទាសិធីតរំ អទំសូ”តិ សាកិយានំ កុជ្ឈិត្វា វាសភខត្តិយាយ ច បុត្តស្ស ច ទិន្នបរិហារំ អច្ឆិន្ទិត្វា ទាសទាសីហិ លទ្ធព្ពមត្តមេវ ទាបេសិ។

តតោ កតិបាហច្ចយេន សត្ថា រាជនិវេសនំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ រាជា អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ កិរ ញាតកេហិ ទាសិធីតា មយ្ហំ ទិន្នា, តេនស្សា អហំ សបុត្តាយ បរិហារំ អច្ឆិន្ទិត្វា ទាសទាសីហិ លទ្ធព្ពមត្តមេវ ទាបេសិ”ន្តិ អាហ។ សត្ថា “អយុត្តំ, មហារាជ, សាកិយេហិ កតំ, ទទន្តេហិ នាម សមានជាតិកា ទាតព្ពា អស្ស, តំ បន , មហារាជ, វទាមិ, វាសភខត្តិយា ខត្តិយរាជធីតា ខត្តិយរញ្ញោ គេហេ អភិសេកំ លភិ។ វិដដូភោបិ ខត្តិយរាជានមេវ បដិច្ច ជាតោ, មាតុគោត្តំ នាម កឹ ករិស្សតិ, បិតុគោត្តមេវ បមាណន្តិ។ បោរាណកបណ្ឌិតា ទលិទ្ទិត្ថិយា កដ្ឋហារិកាយ អគ្គមហេសិដ្ឋានំ អទំសុ, តស្សា ច កុច្ឆិម្ហិ ជាតកុមារោ ទ្វាទសយោជនិកាយ ពារាណសិយា រជ្ជំ បត្វា កដ្ឋវាហនរាជា នាម ជាតោ”តិ **កដ្ឋហារិជាតកំ** (ជា. ១.១.៧) កថេសិ។ រាជា ធម្មកថំ សុត្វា “បិតុគោត្តមេវ កិរ បមាណ”ន្តិ តុស្សិត្វា វាសភខត្តិយាយ ច បុត្តស្ស ច បកតិបរិហារមេវ ទាបេសិ។

ពន្ធុលសេនាបតិស្សបិ ខោ កុសិនារាយំ មល្លរាជធីតា មល្លិកា នាម ភរិយា ទីឃរត្តំ បុត្តំ ន វិជាយិ។ អថ នំ ពន្ធុលោ “អត្តនោ កុលឃរមេវ គច្ឆា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ សា “សត្ថារំ ទិស្វាវ គមិស្សាមី”តិ ជេតវនំ បវិសិត្វា តថាគតំ វន្ទិត្វា ឋិតា, “កហំ គច្ឆសី”តិ វុត្តា “សាមិកោ មំ ភន្តេ, កុលឃរំ បេសេតី” អាហ។ “កឹ ការណា”តិ? “វញ្ឈា កិរស្មិ អបុត្តិកា”តិ។ “យទិ ឯវំ, គមនកិច្ចំ នត្ថិ, និវត្តស្សូ”តិ។ សា តុដ្ឋមានសា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និវេសនំ គន្ត្វា “កស្មា និវត្តាសី”តិ វុត្តា “ទសពលេន និវត្តិតាម្ហី”តិ អាហ ពន្ធុលោ “ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ ទីឃទស្សិនា ការណ”ន្តិ សម្បដិច្ឆិ។ សា ន ចិរស្សេវ គព្ភំ បដិលភិត្វា ឧប្បន្នទោហឡា “ទោហឡោ មេ ឧប្បន្នោ”តិ អារោចេសិ។ “កឹ ទោហឡោ”តិ? “វេសាលិនគរេ គណរាជកុលានំ អភិសេកមង្គលបោក្ខរណិយំ ឱតរិត្វា ន្ហត្វា បានីយំ បាតុកាមាម្ហិ, សាមី”តិ។ ពន្ធុលោ “សាធូ”តិ វត្វា សហស្សថាមធនុំ គហេត្វា តំ រថំ អារោបេត្វា សាវត្ថិតោ និក្ខមិត្វា រថំ បាជេន្តោ មហាលិលិច្ឆវិនោ ទិន្នទ្វារេន វេសាលឹ បាវិសិ។ មហាលិលិច្ឆវិនោ ច ទ្វារសមីបេ ឯវ និវេសនំ ហោតិ។ សោ រថស្ស ឧម្មារេ បនិឃាតសទ្ទំ សុត្វាវ “ពន្ធុលស្ស រថសទ្ទោ ឯសោ, អជ្ជ លិច្ឆវីនំ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ អាហ។

បោក្ខរណិយា អន្តោ ច ពហិ ច អារក្ខា ពលវតី, ឧបរិ លោហជាលំ បត្ថដំ, សកុណានម្បិ ឱកាសោ នត្ថិ។ ពន្ធុលសេនាបតិ បន រថា ឱតរិត្វា អារក្ខកេ មនុស្សេ វេត្តេន បហរន្តោ បលាបេត្វា លោហជាលំ ឆិន្ទិត្វា អន្តោបោក្ខរណិយំ ភរិយំ ន្ហាបេត្វា សយម្បិ ន្ហត្វា បុន តំ រថំ អារោបេត្វា នគរា និក្ខមិត្វា អាគតមគ្គេនេវ បាយាសិ។ តេ អារក្ខមនុស្សា លិច្ឆវិរាជូនំ អារោចេសុំ។ លិច្ឆវិរាជានោ កុជ្ឈិត្វា បញ្ច រថសតានិ អារុយ្ហ “ពន្ធុលមល្លំ គណ្ហិស្សាមា”តិ និក្ខមឹសុ។ តំ បវត្តឹ មហាលិស្ស អារោចេសុំ។ មហាលិ, “មា គមិត្ថ, សោ ហិ វោ សព្ពេ ឃាតេស្សតី”តិ អាហ។ តេបិ “មយំ គមិស្សាម ឯវា”តិ វទឹសុ។ “តេន ហិ តស្ស រថចក្កស្ស យាវ នាភិតោ បថវឹ បវិដ្ឋដ្ឋានំ ទិស្វា និវត្តេយ្យាថ, តតោ អនិវត្តន្តា បុរតោ អសនិសទ្ទំ វិយ សុណិស្សថ, តម្ហា ឋានា និវត្តេយ្យាថ។

តតោ អនិវត្តន្តា តុម្ហាកំ រថធុរេសុ ឆិទ្ទំ បស្សិស្សថ, តម្ហា ឋានា និវត្តេយ្យាថ, បុរតោ មា គមិត្ថា”តិ។ តេ តស្ស វចនេន អនិវត្តិត្វា តំ អនុពន្ធឹសុ ឯវ។ មល្លិកា ទិស្វា, “រថា, សាមិ, បញ្ញាយន្តី”តិ អាហ។ “តេន ហិ ឯកស្សេវ រថស្ស បញ្ញាយនកាលេ មំ អារោចេយ្យាសី”តិ។ សា យទា សព្ពេ រថា ឯកោ វិយ ហុត្វា បញ្ញាយឹសុ, តទា “ឯកមេវ, សាមិ, រថសីសំ បញ្ញាយតី”តិ អាហ។ ពន្ធុលោ “តេន ហិ ឥមា រស្មិយោ គណ្ហាហី”តិ តស្សា រស្មិយោ ទត្វា រថេ ឋិតោវ ធនុំ អារោបេសិ, រថចក្កំ យាវ នាភិតោ បថវឹ បាវិសិ។

លិច្ឆវិនោ តំ ឋានំ ទិស្វាបិ ន និវត្តឹសុ។ ឥតរោ ថោកំ គន្ត្វា ជិយំ បោថេសិ, អសនិសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ តេ តតោបិ ន និវត្តឹសុ, អនុពន្ធន្តា គច្ឆន្តេវ។ ពន្ធុលោ រថេ ឋិតកោវ ឯកសរំ ខិបិ, សោ បញ្ចន្នំ រថសតានំ រថសីសេ ឆិទ្ទំ កត្វា បញ្ច រាជសតានិ បរិករពន្ធនដ្ឋានេ វិនិវិជ្ឈិត្វា បថវឹ បាវិសិ។ តេ អត្តនោ បវិទ្ធភាវំ អជានិត្វា, “តិដ្ឋ, រេ, តិដ្ឋ, រេ”តិ វទន្តា អនុពន្ធឹសុ ឯវ។ ពន្ធុលោ រថំ ឋបេត្វា “តុម្ហេ មតកា, មតកេហិ សទ្ធឹ មយ្ហំ យុទ្ធំ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ “មតកា នាម អម្ហាទិសា ន ហោន្តី”តិ។ “តេន ហិ សព្ពបច្ឆិមស្ស បរិករំ មោចេថា”តិ។ តេ មោចយឹសុ។ សោ មុត្តមត្តេ ឯវ មរិត្វា បតិតោ។ អថ តេ សព្ពេបិ “តុម្ហេ ឯវរូបា, អត្តនោ ឃរានិ គន្ត្វា សំវិធាតព្ពំ សំវិទហិត្វា បុត្តទារំ អនុសាសិត្វា សន្នាហំ មោចេថា”តិ អាហ។ តេ តថា កត្វា សព្ពេបិ ជីវិតក្ខយំ បត្តា។ ពន្ធុលោបិ មល្លិកំ សាវត្ថឹ អានេសិ។ សា សោឡសក្ខត្តុំ យមកេ យមកេ បុត្តេ វិជាយិ។ សព្ពេបិ សូរា ថាមសម្បន្នា អហេសុំ, សព្ពសិប្បានំ និប្ផត្តឹ បាបុណឹសុ។ ឯកេកស្ស បុរិសសហស្សំ បរិវារោ អហោសិ។ បិតរា សទ្ធឹ រាជនិវេសនំ គច្ឆន្តេហិ តេហេវ រាជង្គណំ បរិបូរិ។

អថេកទិវសំ វិនិច្ឆយេ កូដឌ្ឌបរាជិតា មនុស្សា ពន្ធុលំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា មហាវិរវំ វិរវន្តា វិនិច្ឆយអមច្ចានំ កូដឌ្ឌករណំ តស្ស អារោចេសុំ។ សោ វិនិច្ឆយំ គន្ត្វា តំ អឌ្ឌំ វិចារេត្វា សាមិកមេវ សាមិកំ អកាសិ។ មហាជនោ មហាសទ្ទេន សាធុការំ បវត្តេតិ។ រាជា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា តុស្សិត្វា សព្ពេបិ តេ អមច្ចេ ហារេត្វា ពន្ធុលស្សេវ វិនិច្ឆយំ និយ្យាទេសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ សម្មា វិនិច្ឆយិ។ តតោ តេ បោរាណកវិនិច្ឆយិកា អមច្ចា កិញ្ចិ លញ្ជំ អលភន្តា អប្បលាភា ហុត្វា “ពន្ធុលោ រជ្ជំ បត្ថេតី”តិ រាជកុលេ បរិភិន្ទឹសុ។ រាជា តេសំ កថំ សទ្ទហិត្វា ចិត្តំ និគ្គហេតុំ នាសក្ខិ។ “ឥមស្មឹ ឥធេវ ឃាតិយមានេ គរហា មេ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ បុន ចិន្តេត្វា បយុត្តបុរិសេហិ បច្ចន្តំ បហារាបេត្វា ពន្ធុលំ បក្កោសាបេត្វា, “បច្ចន្តោ កិរ កុបិតោ, តវ បុត្តេហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា , ចោរេ គណ្ហាហី”តិ បហិណិត្វា, “ឯត្ថេវស្ស ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ សទ្ធឹ សីសំ ឆិន្ទិត្វា អាហរថា”តិ តេហិ សទ្ធឹ អញ្ញេបិ សមត្ថេ មហាយោធេ បេសេសិ។ តស្មឹ បច្ចន្តំ គច្ឆន្តេយេវ “សេនាបតិ កិរ អាគច្ឆតី”តិ បយុត្តចោរា បលាយឹសុ។ សោ តំ បទេសំ អាវាសាបេត្វា សណ្ឋាបេត្វា និវត្តិ។

អថស្ស នគរតោ អវិទូរេ ឋានេ តេ យោធា បុត្តេហិ សទ្ធឹ សីសំ ឆិន្ទឹសុ។ តំ ទិវសំ មល្លិកាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ទ្វេ អគ្គសាវកា និមន្តិតា ហោន្តិ។ អថស្សា បុព្ពណ្ហេ ឯវ “សាមិកស្ស តេ សទ្ធឹ បុត្តេហិ សីសំ ឆិន្ន”ន្តិ បណ្ណំ អាហរិត្វា អទំសុ។ សា តំ បវត្តឹ ញត្វា កស្សចិ កិញ្ចិ អវត្វា បណ្ណំ ឧច្ឆង្គេ ឋបេត្វា ភិក្ខុសង្ឃមេវ បរិវិសិ។ អថស្សា បរិចារិកាយោ ភិក្ខូនំ ភត្តំ ទត្វា សប្បិចាដឹ អាហរន្តិយោ ថេរានំ បុរតោ សប្បិចាដឹ ភិន្ទឹសុ។ ធម្មសេនាបតិ “ភេទនធម្មំ ភិន្នំ, ន ចិន្តិតព្ព”ន្តិ អាហ។ សា ឧច្ឆង្គតោ បណ្ណំ នីហរិត្វា “ទ្វត្តឹសាយ បុត្តេហិ សទ្ធឹ បិតុសីសំ ឆិន្នន្តិ មេ ឥមំ បណ្ណំ អាហរឹសុ, អហំ ឥទំ សុត្វាបិ ន ចិន្តេមិ, សប្បិចាដិយា ភិន្នាយ កឹ ចិន្តយិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ អាហ។ ធម្មសេនាបតិ “អនិមិត្តមនញ្ញាតំ , មច្ចានំ ឥធ ជីវិត”ន្តិអាទីនិ (សុ. និ. ៥៧៩) វត្វា ធម្មំ ទេសេត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ អគមាសិ។ សាបិ ទ្វត្តឹស សុណិសាយោ បក្កោសាបេត្វា, “តុម្ហាកំ សាមិកា និរបរាធា អត្តនោ បុរិមកម្មផលំ លភឹសុ , តុម្ហេ មា សោចយិត្ថ, មា បរិទេវិត្ថ, រញ្ញោ ឧបរិ មនោបទោសំ មា ករិត្ថា”តិ ឱវទិ។

រញ្ញោ ចរបុរិសា តំ កថំ សុត្វា គន្ត្វា តេសំ និទ្ទោសភាវំ រញ្ញោ កថយឹសុ។ រាជា សំវេគប្បត្តោ តស្សា និវេសនំ គន្ត្វា មល្លិកញ្ច សុណិសាយោ ចស្សា ខមាបេត្វា មល្លិកាយ វរំ អទាសិ។ សា “វរោ គហិតោ មេ ហោតូ”តិ វត្វា តស្មឹ គតេ មតកភត្តំ ទត្វា ន្ហត្វា រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា, “ទេវ, តុម្ហេហិ មយ្ហំ វរោ ទិន្នោ, មយ្ហញ្ច អញ្ញេន អត្ថោ នត្ថិ, ទ្វត្តឹសាយ មេ សុណិសានំ មមញ្ច កុលឃរគមនំ អនុជានាថា”តិ អាហ។ រាជា សម្បដិច្ឆិ។ សា ទ្វត្តឹស សុណិសាយោ យថាសកានិ កុលានិ បេសេសិ, សយម្បិ កុសិនារានគរេ អត្តនោ កុលឃរំ អគមាសិ។

រាជាបិ ពន្ធុលសេនាបតិនោ ភាគិនេយ្យស្ស ទីឃការាយនស្ស នាម សេនាបតិដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ បន “មាតុលោ មេ ឥមិនា មារិតោ”តិ រញ្ញោ ឱតារំ គវេសន្តោ វិចរតិ។ រាជាបិ និរបរាធស្ស ពន្ធុលស្ស មារិតកាលតោ បដ្ឋាយ វិប្បដិសារី ហុត្វា ចិត្តស្សាទំ ន លភតិ, រជ្ជសុខំ នានុភោតិ។ តទា សត្ថា សក្យានំ មេទាឡុបំ នាម និគមំ ឧបនិស្សាយ វិហរតិ។ រាជា តត្ថ គន្ត្វា អារាមតោ អវិទូរេ ខន្ធាវារំ និវាសេត្វា, “មន្ទេន បរិវារេន សត្ថារំ វន្ទិស្សាមី”តិ វិហារំ គន្ត្វា បញ្ចរាជកកុធភណ្ឌានិ ទីឃការាយនស្ស ទត្វា ឯកកោវ គន្ធកុដឹ បាវិសិ។ សព្ពំ **ធម្ម**

ចេតិយសុត្តនិយាមេន (ម. និ. ២.៣៦៤ អាទយោ) ទីបេតព្ពំ។ តស្មឹ គន្ធកុដឹ បវិដ្ឋេ ទីឃការាយនោ តានិ បញ្ចរាជកកុធភណ្ឌានិ គហេត្វា វិដដូភំ រាជានំ កត្វា រញ្ញោ ឯកំ អស្សំ ឯកញ្ច ឧបដ្ឋានការិកំ មាតុគាមំ ឋបេត្វា និវត្តេត្វា សាវត្ថឹ អគមាសិ។

រាជា សត្ថារា សទ្ធឹ បិយកថំ កថេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និក្ខន្តោ សេនំ អទិស្វា តំ មាតុគាមំ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តឹ សុត្វា, “អហំ ភាគិនេយ្យំ អាទាយ គន្ត្វា, វិដដូភំ គហេស្សាមី”តិ រាជគហនគរំ គច្ឆន្តោ វិកាលេ ទ្វារេសុ បិទហិតេសុ នគរំ បត្វា ឯកិស្សា សាលាយ និបជ្ជិត្វា វាតាតបេហិ កិលន្តោ រត្តិភាគេ តត្ថេវ កាលមកាសិ។ វិភាតាយ រត្តិយា, “ទេវ, កោសលនរិន្ទ អនាថោ ជាតោសី”តិ វិប្បលបន្តិយា តស្សា ឥត្ថិយា សទ្ទំ សុត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ សោ មាតុលស្ស មហន្តេន សក្ការេន សរីរកិច្ចំ ការេសិ។

វិដដូភោបិ រជ្ជំ លភិត្វា តំ វេរំ សរិត្វា “សព្ពេបិ សាកិយេ មារេស្សាមី”តិ មហតិយា សេនាយ និក្ខមិ។ តំ ទិវសំ សត្ថា បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ ញាតិសង្ឃស្ស វិនាសំ ទិស្វា, “ញាតិសង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា បុព្ពណ្ហសមយេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា, បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ គន្ធកុដិយំ សីហសេយ្យំ កប្បេត្វា, សាយន្ហសមយេ អាកាសេន គន្ត្វា, កបិលវត្ថុសាមន្តេ ឯកស្មឹ កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទិ។ តតោ វិដដូភស្ស រជ្ជសីមាយ មហន្តោ សន្ទច្ឆាយោ និគ្រោធោ អត្ថិ។ វិដដូភោ សត្ថារំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, កឹ ការណា ឯវរូបាយ ឧណ្ហវេលាយ ឥមស្មឹ កពរច្ឆាយេ រុក្ខមូលេ និសីទថ, ឯតស្មឹ សន្ទច្ឆាយេ និគ្រោធមូលេ និសីទថ, ភន្តេ”តិ វត្វា, “ហោតុ, មហារាជ, ញាតកានំ ឆាយា នាម សីតលា”តិ វុត្តេ, “ញាតកានុរក្ខនត្ថាយ សត្ថា អាគតោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និវត្តិត្វា សាវត្ថីយេវ បច្ចាគមិ។ សត្ថាបិ ឧប្បតិត្វា ជេតវនមេវ គតោ។

រាជា សាកិយានំ ទោសំ សរិត្វា ទុតិយម្បិ និក្ខមិត្វា តថេវ សត្ថារំ បស្សិត្វា បុន និវត្តិ។ តតិយវារេបិ និក្ខមិត្វា តថេវ សត្ថារំ បស្សិត្វា បុន និវត្តិ។ ចតុត្ថវារេ បន តស្មឹ និក្ខន្តេ សត្ថា សាកិយានំ បុព្ពកម្មំ ឱលោកេត្វា តេសំ ឯកទិវសំ នទិយំ វិសបក្ខិបនបាបកម្មស្ស អប្បដិពាហិយភាវំ ញត្វា ចតុត្ថវារេ នាគមាសិ។ វិដដូភោ “សាកិយេ ឃាតេស្សាមី”តិ មហន្តេន ពលកាយេន និក្ខមិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បន ញាតកា អសត្ថឃាតកា នាម, អត្តនា មរន្តាបិ បរេសំ ជីវិតំ ន វោរោបេន្តិ។ តេ ចិន្តយឹសុ – “មយំ សុសិក្ខិតា កតហត្ថា កតូបាសនា មហិស្សាសា, ន ខោ បន សក្កា អម្ហេហិ បរំ ជីវិតា វោរោបេតុំ, អត្តនោ កម្មំ ទស្សេត្វា បលាបេស្សាមា”តិ តេ កតសន្នាហា និក្ខមិត្វា យុទ្ធំ អារភឹសុ។ តេហិ ខិត្តា សរា វិដដូភស្ស បុរិសានំ អន្តរន្តរេន គច្ឆន្តិ, ផលកន្តរកណ្ណឆិទ្ទន្តរាទីហិ និក្ខមន្តិ។ វិដដូភោ ទិស្វា ននុ ភណេ “សាកិយា អសត្ថឃាតកាម្ហា”តិ វទន្តិ, អថ ច បន មេ បុរិសេ នាសេន្តីតិ។

អថ នំ ឯកោ បុរិសោ អាហ – “កឹ សាមិ, និវត្តិត្វា ឱលោកេសី”តិ? “សាកិយា មេ បុរិសេ នាសេន្តី”តិ។ “តុម្ហាកំ កោចិ បុរិសោ មតោ នាម នត្ថិ។ ឥង្ឃ តេ គណាបេថា”តិ។ គណាបេន្តោ ឯកស្សបិ ខយំ ន បស្សិ។ សោ តតោ និវត្តិត្វា “យេ យេ បន ភណេ ‘សាកិយម្ហា’តិ ភណន្តិ, សព្ពេ មារេថ, មាតាមហស្ស បន មហានាមសក្កស្ស សន្តិកេ ឋិតានំ ជីវិតំ ទេថា”តិ អាហ។ សាកិយា គហេតព្ពគហណំ អបស្សន្តា ឯកច្ចេ តិណំ ឌំសិត្វា, ឯកច្ចេ នឡំ គហេត្វា អដ្ឋំសុ។ “តុម្ហេ សាកិយា, នោ”តិ បុច្ឆិតា យស្មា តេ មរន្តាបិ មុសាវាទំ ន ភណន្តិ, តស្មា តិណំ ឌំសិត្វា ឋិតា “នោ សាកោ, តិណ”ន្តិ វទន្តិ។ នឡំ គហេត្វា ឋិតា “នោ សាកោ, នឡោ”តិ វទន្តិ។ យេ ច មហានាមស្ស សន្តិកេ ឋិតា, តេ ច ជីវិតំ លភឹសុ។ តេសុ តិណំ ឌំសិត្វា ឋិតា **តិណសាកិយា** នាម, នឡំ គហេត្វា ឋិតា **នឡសាកិយា** នាម ជាតាតិ, វិដដូភោ អវសេសេ ខីរបកេបិ ទារកេ អវិស្សជ្ជេត្វា ឃាតាបេន្តោ លោហិតនទឹ បវត្តេត្វា តេសំ គលលោហិតេន ផលកំ ធោវាបេសិ។ ឯវំ សាកិយវំសោ វិដដូភេន ឧបច្ឆិន្នោ។

សោ មហានាមសក្កំ គាហាបេត្វា និវត្តោ “បាតរាសវេលាយ បាតរាសំ ករិស្សាមី”តិ ឯកស្មឹ ឋានេ ឱតរិត្វា ភោជនេ ឧបនីតេ “ឯកតោវ ភុញ្ជិស្សាមា”តិ អយ្យកំ បក្កោសាបេសិ។ ខត្តិយា បន ជីវិតំ ចជន្តាបិ ទាសិបុត្តេហិ សទ្ធឹ ន ភុញ្ជន្តិ។ តស្មា មហានាមោ ឯកំ សរំ ឱលោកេត្វា “កិលិដ្ឋគត្តោម្ហិ, ន្ហាយិស្សាមិ, តាតា”តិ អាហ។ “សាធុ, អយ្យក, ន្ហាយថា”តិ។ សោ “អយំ មំ ឯកតោ អភុញ្ជន្តំ ឃាតេស្សតិ, សយមេវ មេ មតំ សេយ្យោ”តិ កេសេ មុញ្ចិត្វា អគ្គេ គណ្ឋឹ កត្វា កេសេសុ បាទង្គុដ្ឋកេ បវេសេត្វា ឧទកេ និមុជ្ជិ។ តស្ស គុណតេជេន នាគភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ នាគរាជា “កឹ នុ ខោ”តិ ឧបធារេន្តោ តំ ញត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា តំ អត្តនោ ផណេ និសីទាបេត្វា នាគភវនំ បវេសេសិ។ សោ ទ្វាទស្ស វស្សានិ តត្ថេវ វសិ។ វិដដូភោបិ “មយ្ហំ អយ្យកោ ឥទានិ អាគមិស្សតិ, ឥទានិ អាគមិស្សតី”តិ អាគមយមានោវ និសីទិ។ តស្មឹ អតិចិរាយន្តេ សរំ វិចិនាបេត្វា ទីបាលោកេន បុរិសព្ភន្តរានិបិ ឱលោកេត្វា អទិស្វា “គតោ ភវិស្សតី”តិ បក្កាមិ។ សោ រត្តិភាគេ អចិរវតឹ បត្វា ខន្ធាវារំ និវាសេសិ។ ឯកច្ចេ អន្តោនទិយំ វាលុកាបុលិនេ និបជ្ជឹសុ , ឯកច្ចេ ពហិថលេ, អន្តោនិបន្នេសុបិ បុព្ពេ អកតបាបកម្មា អត្ថិ, ពហិនិបន្នេសុបិ បុព្ពេ កតបាបកម្មា អត្ថិ, តេសំ និបន្ន

ដ្ឋានេសុ កិបិល្លិកា ឧដ្ឌហឹសុ។ តេ “មយ្ហំ និបន្នដ្ឋានេ កិបិល្លិកា, មយ្ហំ និបន្នដ្ឋានេ កិបិល្លិកា”តិ ឧដ្ឋហិត្វា អកតបាបកម្មា ឧត្តរិត្វា ថលេ និបជ្ជឹសុ, កតបាបកម្មា ឱតរិត្វា វាលុកាបុលិនេ និបជ្ជឹសុ។ តស្មិំ ខណេ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា ឃនវស្សំ វស្សិ។ នទិយា ឱឃោ អាគន្ត្វា វិដដូភំ សទ្ធិំ បរិសាយ សមុទ្ទមេវ បាបេសិ។ សព្ពេ តត្ថ មច្ឆកច្ឆបភក្ខា អហេសុំ។

មហាជនោ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ “សាកិយានំ មរណំ អយុត្តំ, ‘ឯវំ នាម កោដ្តេត្វា កោដ្តេត្វា សាកិយា មារេតព្ពា’តិ អននុច្ឆវិកមេត”ន្តិ។ សត្ថា តំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, ឥមស្មិំ អត្តភាវេ កិញ្ចាបិ សាកិយានំ ឯវំ មរណំ អយុត្តំ, បុព្ពេ កតបាបកម្មវសេន បន យុត្តមេវេតេហិ លទ្ធ”ន្តិ អាហ។ “កិំ បន, ភន្តេ, ឯតេ បុព្ពេ អកំសូ”តិ? សព្ពេ ឯកតោ ហុត្វា នទិយំ វិសំ បក្ខិបឹសូតិ។ បុនេកទិវសំ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “វិដដូភោ ឯត្តកេ សាកិយេ មារេត្វា អាគច្ឆន្តោ អត្តនោ មនោរថេ មត្ថកំ អប្បត្តេយេវ ឯត្តកំ ជនំ អាទាយ មហាសមុទ្ទេ មច្ឆកច្ឆបភក្ខោ ជាតោ”តិ ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ឥមេសំ សត្តានំ មនោរថេ មត្ថកំ អប្បត្តេយេវ មច្ចុរាជា សុត្តំ គាមំ អជ្ឈោត្ថរន្តោ មហោឃោ វិយ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឆិន្ទិត្វា ចតូសុ អបាយសមុទ្ទេសុ និមុជ្ជាបេតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤៧. “បុប្ផានិ ហេវ បចិនន្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;
សុត្តំ គាមំ មហោឃោវ, មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **ព្យាសត្តមនសំ នរ**ន្តិ សម្បត្តេ វា អសម្បត្តេ វា លគ្គមានសំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា មាលាការោ បុប្ផារាមំ បវិសិត្វា “បុប្ផានិ បចិនិស្សាមី”តិ តតោ បុប្ផានិ គហេត្វា អញ្ញមញ្ញំ វា គច្ឆំ បត្ថេន្តោ សកលេ បុប្ផារាមេ មនំ បេសេតិ, “ឥតោ ចិតោ ច បុប្ផានិ បចិនិស្សាមី”តិ តតោ បុប្ផានិ អគ្គហេត្វា អញ្ញត្ថ មនំ បេសេសិ, តមេវ គច្ឆំ បចិនន្តោ បមាទមាបជ្ជតិ, ឯវមេវ ឯកច្ចោ បុប្ផារាមសទិសំ បញ្ចកាមគុណមជ្ឈំ ឱតរិត្វា មនោរមំ រូបំ លភិត្វា មនោរមានំ សទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពានំ អញ្ញតរំ បត្ថេតិ។ អញ្ញោ តេសុ វា អញ្ញតរំ លភិត្វា អញ្ញតរំ បត្ថេតិ , រូបមេវ វា លភិត្វា អញ្ញំ អបត្ថេន្តោ តមេវ អស្សាទេតិ, សទ្ទាទីសុ វា អញ្ញតរំ។ ឯសេវ នយោ គោមហឹសទាសិទាសខេត្តវត្ថុគាមនិគមជនបទាទីសុ, បព្ពជិតានម្បិ បរិវេណវិហារបត្តចីវរាទីសូតិ ឯវំ បញ្ចកាមគុណសង្ខាតានិ បុប្ផានិ ឯវ បចិនន្តំ សម្បត្តេ វា អសម្បត្តេ វា កាមគុណេ ព្យាសត្តមនសំ នរំ។ **សុត្តំ គាម**ន្តិ គាមស្ស គេហភិត្តិអាទីនំ បន សុបនវសេន សុបនំ នាម នត្ថិ, សត្តានំ បន សុត្តបមត្តតំ ឧបាទាយ សុត្តោ នាម ហោតិ។ ឯវំ សុត្តំ គាមំ ទ្វេ តីណិ យោជនានិ អាយតគម្ភីរោ មហោឃោវ មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតិ។ យថា សោ មហោឃោ ឥត្ថិបុរិសគោមហឹសកុក្កុដាទីសុ កិញ្ចិ អនវសេសេត្វា សព្ពំ តំ គាមំ សមុទ្ទំ បាបេត្វា មច្ឆកច្ឆបភក្ខំ ករោតិ, ឯវមេវ ព្យាសត្តមនសំ នរំ មច្ចុ អាទាយ ជីវិតិន្ទ្រិយមស្ស ឆិន្ទិត្វា ចតូសុ អបាយសមុទ្ទេសុ និមុជ្ជាបេតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ទេសនា ជាតាតិ។

វិដដូភវត្ថុ តតិយំ។

៤. បតិបូជិកកុមារិវត្ថុ

បុប្ផានិ ហេវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ បតិបូជិកំ នាម កុមារិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ តាវតឹសទេវលោកេ សមុដ្ឋិតំ។

តត្ថ កិរ មាលភារី នាម ទេវបុត្តោ អច្ឆរាសហស្សបរិវុតោ ឧយ្យានំ បាវិសិ។ បញ្ចសតា ទេវធីតរោ រុក្ខំ អារុយ្ហ បុប្ផានិ បាតេន្តិ, បញ្ចសតា បតិតានិ បុប្ផានិ គហេត្វា ទេវបុត្តំ អលង្ករោន្តិ។ តាសុ ឯកា ទេវធីតា រុក្ខសាខាយមេវ ចុតា, សរីរំ ទីបសិខា វិយ និព្ពាយិ។ សា សាវត្ថិយំ ឯកស្មិំ កុលគេហេ បដិសន្ធិំ គហេត្វា ជាតកាលេ ជាតិស្សរា ហុត្វា “មាលភារិទេវបុត្តស្ស ភរិយាម្ហី”តិ អនុស្សរន្តី វុឌ្ឍិមន្វាយ គន្ធមាលាទីហិ បូជំ កត្វា សាមិកស្ស សន្តិកេ អភិនិព្ពត្តិំ បត្ថេសិ។ សា សោឡសវស្សកាលេ បរកុលំ គតាបិ សលាកភត្តបក្ខិកភត្តវស្សាវាសិកាទីនិ ទត្វា, “អយំ មេ សាមិកស្ស សន្តិកេ និព្ពត្តនត្ថាយ បច្ចយោ ហោតូ”តិ វទតិ។ អថស្សា ភិក្ខូ “អយំ កុមារិកា ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ បតិមេវ បត្ថេតីតិ បតិបូជិកា”តិ នាមំ ករឹសុ។ សាបិ និពទ្ធំ អាសនសាលំ បដិជគ្គតិ, បានីយំ ឧបដ្ឋបេតិ, អាសនានិ បញ្ញបេតិ។ អញ្ញេបិ មនុស្សា សលាកភត្តាទីនិ ទាតុកាមា, “អម្ម, ឥមានិបិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស បដិបាទេយ្យាសី”តិ វត្វា អាហរិត្វា ទេន្តិ។ សាបិ ឯតេន និយាមេន អាគច្ឆន្តី គច្ឆន្តី ឯកបទវារេ ឆបញ្ញាស កុសលធម្មេ (ធ. ស. ១; ធ. ស. អដ្ឋ. ១ យេវាបនកវណ្ណនា) បដិលភតិ។ តស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ

បតិដ្ឋហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស បទសា គមនកាលេ អញ្ញម្បិ អញ្ញម្បីតិ ចត្តារោ បុត្តេ បដិលភិ។

សា ឯកទិវសំ ទានំ ទត្វា បូជំ កត្វា ធម្មំ សុត្វា សិក្ខាបទានិ រក្ខិត្វា ទិវសបរិយោសានេ តំ ខណំ និព្ពត្តេន កេនចិ រោគេន កាលំ កត្វា អត្តនោ សាមិកស្សេវ សន្តិកេ និព្ពត្តិ។ ឥតរាបិ ឯត្តកំ កាលំ ទេវបុត្តំ អលង្ករោន្តិ ឯវ។ ទេវបុត្តោ តំ ទិស្វា “ត្វំ បាតោវ បដ្ឋាយ ន ទិស្សសិ, កុហិំ គតាសី”តិ អាហ។ “ចុតាម្ហិ សាមី”តិ។ “កិំ វទេសី”តិ? “ឯវមេតំ, សាមី”តិ។ “កុហិំ និព្ពត្តាសី”តិ? “សាវត្ថិយំ កុលគេហេ”តិ។ “កិត្តកំ កាលំ តត្ថ ឋិតាសី”តិ? “ទសមាសច្ចយេន មាតុ កុច្ឆិតោ និក្ខមិត្វា សោឡសវស្សកាលេ បរកុលំ គន្ត្វា ចត្តារោ បុត្តេ វិជាយិត្វា ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា តុម្ហេ បត្ថេត្វា អាគន្ត្វា តុម្ហាកមេវ សន្តិកេ និព្ពត្តាម្ហិ, សាមី”តិ។ “មនុស្សានំ កិត្តកំ អាយូ”តិ? “វស្សសតមត្ត”ន្តិ។ “ឯត្តកមេវា”តិ? “អាម, សាមី”តិ។ “ឯត្តកំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តមនុស្សា កិំ នុ ខោ សុត្តបមត្តា កាលំ អតិក្កាមេន្តិ, ឧទាហុ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តី”តិ។ “កិំ វទេថ, សាមិ”? “អសង្ខ្យេយ្យំ អាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តា វិយ អជរាមរា វិយ ច និច្ចំ បមត្តា, មនុស្សា”តិ។ មាលភារីទេវបុត្តស្ស មហាសំវេគោ ឧទបាទិ “វស្សសតមត្តមាយុំ គហេត្វា និព្ពត្តមនុស្សា កិរ បមត្តា និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយន្តិ, កទា នុ ខោ ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តី”តិ? មនុស្សានំ បន វស្សសតំ តាវតឹសានំ ទេវានំ ឯកោ រត្តិន្ទិវោ, តាយ រត្តិយា តឹសរត្តិយោ មាសោ, តេន មាសេន ទ្វាទសមាសិកោ សំវច្ឆរោ, តេន សំវច្ឆរេន ទិព្ពវស្សសហស្សំ អាយុប្បមាណំ , តំ មនុស្សគណនាយ តិស្សោ វស្សកោដិយោ, សដ្ឋិ ច វស្សសតសហស្សានិ ហោន្តិ។ តស្មា តស្ស ទេវបុត្តស្ស ឯកទិវសោបិ នាតិក្កន្តោ មុហុត្តសទិសោវ កាលោ អហោសិ។ ឯវំ អប្បាយុកមនុស្សានំ បមាទោ នាម អតិវិយ អយុត្តោតិ។

បុនទិវសេ ភិក្ខូ គាមំ បវិដ្ឋា អាសនសាលំ អបដិជគ្គិតំ, អាសនានិ អបញ្ញត្តានិ, បានីយំ អនុបដ្ឋបិតំ ទិស្វា, “កហំ បតិបូជិកា”តិ អាហំសុ។ “ភន្តេ, កហំ តុម្ហេ តំ ទក្ខិស្សថ, ហិយ្យោ អយ្យេសុ ភុញ្ជិត្វា គតេសុ សាយន្ហសមយេ មតា”តិ។ តំ សុត្វា បុថុជ្ជនា ភិក្ខូ តស្សា ឧបការំ សរន្តា អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខឹសុ។ ខីណាសវានំ ធម្មសំវេគោ ឧទបាទិ។ តេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, បតិបូជិកា នាម ឧបាសិកា ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ នានប្បការានិ បុញ្ញានិ កត្វា សាមិកមេវ បត្ថេសិ, សា ឥទានិ មតា, កហំ នុ ខោ និព្ពត្តា”តិ? “អត្តនោ សាមិកស្សេវ សន្តិកេ, ភិក្ខវេ”តិ។ “នត្ថិ, ភន្តេ, សាមិកស្ស សន្តិកេ”តិ។ “ន សា, ភិក្ខវេ, ឯតំ សាមិកំ បត្ថេតិ, តាវតឹសភវនេ តស្សា មាលភារីទេវបុត្តោ នាម សាមិកោ, សា តស្ស បុប្ផបិលន្ធនដ្ឋានតោ ចវិត្វា បុន គន្ត្វា តស្សេវ សន្តិកេ និព្ពត្តា”តិ។ “ឯវំ កិរ, ភន្តេ”តិ។ “អាម, ភិក្ខវេ”តិ។ “អហោ បរិត្តំ, ភន្តេ, សត្តានំ ជីវិតំ, បាតោវ អម្ហេ បរិវិសិត្វា សាយំ ឧប្បន្នព្យាធិនា មតា”តិ។ សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, បរិត្តំ សត្តានំ ជីវិតំ នាម, តេនេវ ឥមេ សត្តេ វត្ថុកាមេហិ ចេវ កិលេសកាមេហិ ច អតិត្តេ ឯវ អន្តកោ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា កន្ទន្តេ បរិទេវន្តេ គហេត្វា គច្ឆតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤៨. “បុប្ផានិ ហេវ បចិនន្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;
អតិត្តំយេវ កាមេសុ, អន្តកោ កុរុតេ វស”ន្តិ។

តត្ថ **បុប្ផានិ ហេវ បចិនន្ត**ន្តិ បុប្ផារាមេ មាលាការោ នានាបុប្ផានិ វិយ អត្តភាវបដិពទ្ធានិ ចេវ ឧបករណបដិពទ្ធានិ ច កាមគុណបុប្ផានិ ឱចិនន្តមេវ ។ **ព្យាសត្តមនសំ នរ**ន្តិ អសម្បត្តេសុ បត្ថនាវសេន, សម្បត្តេសុ គេធវសេន វិវិធេនាការេន អាសត្តចិត្តំ។ **អតិត្តំយេវ កាមេសូ**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ បរិយេសនេនបិ បដិលាភេនបិ បរិភោគេនបិ និធានេនបិ អតិត្តំ ឯវ សមានំ។ **អន្តកោ កុរុតេ វស**ន្តិ មរណសង្ខាតោ អន្តកោ កន្ទន្តំ បរិទេវន្តំ គហេត្វា គច្ឆន្តោ អត្តនោ វសំ បាបេតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

បតិបូជិកកុមារិវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មច្ឆរិយកោសិយសេដ្ឋិវត្ថុ

យថាបិ ភមរោ បុប្ផន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ មច្ឆរិយកោសិយសេដ្ឋិំ អារព្ភ កថេសិ។ តស្ស វត្ថុ រាជគហេ សមុដ្ឋិតំ។

រាជគហនគរស្ស កិរ អវិទូរេ សក្ករំ នាម និគមោ អហោសិ។ តត្ថេកោ មច្ឆរិយកោសិយោ នាម សេដ្ឋិ អសីតិកោដិវិភវោ បដិវសតិ។ សោ តិណគ្គេន តេលពិន្ទុម្បិ បរេសំ ន ទេតិ, ន អត្តនា បរិភុញ្ជតិ។ ឥតិស្ស តំ វិភវជាតំ នេវ បុត្តទារាទីនំ, ន សមណព្រាហ្មណានំ អត្ថំ អនុភោតិ, រក្ខសបរិគ្គហិតា បោក្ខរណី វិយ អបរិភោគំ

តិដ្ឋតិ។ សត្ថា ឯកទិវសំ បច្ចូសសមយេ មហាករុណាសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ សកលលោកធាតុយំ ពោធនេយ្យពន្ធវេ ឱលោកេន្តោ បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្ថកេ វសន្តស្ស សេដ្ឋិនោ សបជាបតិកស្ស សោតាបត្តិផលស្ស ឧបនិស្សយំ អទ្ទស។ តតោ បុរិមទិវសេ បន សោ រាជានំ ឧបដ្ឋាតុំ រាជគេហំ គន្ត្វា រាជុបដ្ឋានំ កត្វា អាគច្ឆន្តោ ឯកំ ឆាតជ្ឈត្តំ ជនបទមនុស្សំ កុម្មាសបូវំ កបល្លកបូវំ ខាទន្តំ ទិស្វា តត្ថ បិបាសំ ឧប្បាទេត្វា អត្តនោ ឃរំ គន្ត្វា ចិន្តេសិ – “សចាហំ កបល្លកបូវំ ខាទិតុកាមោម្ហីតិ វក្ខាមិ, ពហូ មនុស្សា មយា សទ្ធិំ ខាទិតុកាមា ភវិស្សន្តិ, ឯវំ មេ ពហូនិ តិលតណ្ឌុលសប្បិផាណិតាទីនិ បរិក្ខយំ គមិស្សន្តិ, ន កស្សចិ កថេស្សាមី”តិ តណ្ហំ អធិវាសេន្តោ ចរតិ។ សោ គច្ឆន្តេ គច្ឆន្តេ កាលេ ឧប្បណ្ឌុប្បណ្ឌុកជាតោ ធមនិសន្ថតគត្តោ ជាតោ។ តតោ តណ្ហំ អធិវាសេតុំ អសក្កោន្តោ គព្ភំ បវិសិត្វា មញ្ចកេ ឧបគូហិត្វា និបជ្ជិ។ ឯវំ គតោបិ ធនហានិភយេន ន កស្សចិ កិញ្ចិ កថេសិ។

អថ នំ ភរិយា ឧបសង្កមិត្វា បិដ្ឋិំ បរិមជ្ជិត្វា, “កិំ តេ, សាមិ, អផាសុកំ ជាត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន មេ កិញ្ចិ អផាសុកំ អត្ថី”តិ។ “កិំ នុ ខោ តេ រាជា កុបិតោ”តិ? “រាជាបិ មេ ន កុប្បតី”តិ។ “អថ កិំ តេ បុត្តធីតាហិ វា ទាសកម្មករាទីហិ វា កិញ្ចិ អមនាបំ កតំ អត្ថី”តិ? “ឯវរូបម្បិ នត្ថី”តិ។ “កិស្មិញ្ចិ បន តេ តណ្ហា អត្ថី”តិ? ឯវំ វុត្តេបិ ធនហានិភយេន កិញ្ចិ អវត្វា និស្សទ្ទោវ និបជ្ជិ, អថ នំ ភរិយា “កថេហិ, សាមិ កិស្មិញ្ចិ តេ តណ្ហា អត្ថី”តិ អាហ។ សោ វចនំ បរិគិលន្តោ វិយ “អត្ថិ មេ តណ្ហា”តិ អាហ។ “កិំ តណ្ហា, សាមី”តិ? “កបល្លកបូវំ ខាទិតុកាមោម្ហី”តិ។ “អថ កិមត្ថំ មេ ន កថេសិ, កិំ ត្វំ ទលិទ្ទោសិ, ឥទានិ សកលនិគមវាសីនំ បហោនកេ កបល្លកបូវេ បចិស្សាមី”តិ។ “កិំ តេ ឯតេហិ, អត្តនោ កម្មំ កត្វា ខាទិស្សន្តី”តិ? “តេន ហិ ឯករច្ឆវាសីនំ បហោនកេ បចិស្សាមី”តិ។ “ជានាមហំ តវ មហទ្ធនភាវ”ន្តិ។ “ឥមស្មិំ គេហសាមន្តេ សព្ពេសំ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “ជានាមហំ តវ មហជ្ឈាសយភាវ”ន្តិ។ “តេន ហិ តេ បុត្តទារមត្តស្សេវ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “កិំ តេ ឯតេហី”តិ? “កិំ បន តុយ្ហញ្ច មយ្ហញ្ច បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ? “ត្វំ កិំ ករិស្សសី”តិ ? “តេន ហិ ឯកកស្សេវ តេ បហោនកំ កត្វា បចាមី”តិ។ “ឥមស្មិំ ឋានេ បចមានេ ពហូ បច្ចាសីសន្តិ។ សកលតណ្ឌុលេ ឋបេត្វា ភិន្នតណ្ឌុលេ ច ឧទ្ធនកបល្លានិ ច អាទាយ ថោកំ ខីរសប្បិមធុផាណិតញ្ច គហេត្វា សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលំ អារុយ្ហ បច, តត្ថាហំ ឯកកោវ និសីទិត្វា ខាទិស្សាមី”តិ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា គហេតព្ពំ គាហាបេត្វា បាសាទំ អភិរុយ្ហ ទាសិយោ វិស្សជ្ជេត្វា សេដ្ឋិំ បក្កោសាបេសិ, សោ អាទិតោ បដ្ឋាយ ទ្វារានិ បិទហន្តោ សព្ពទ្វារេសុ សូចិឃដិកំ ទត្វា សត្តមតលំ អភិរុហិត្វា តត្ថបិ ទ្វារំ បិទហិត្វា និសីទិ។ ភរិយាបិស្ស ឧទ្ធនេ អគ្គិំ ជាលេត្វា កបល្លំ អារោបេត្វា បូវេ បចិតុំ អារភិ។

អថ សត្ថា បាតោវ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “ឯសោ, មោគ្គល្លាន, រាជគហស្ស អវិទូរេ សក្ការនិគមេ មច្ឆរិយសេដ្ឋិ ‘កបល្លកបូវេ ខាទិស្សាមី’តិ អញ្ញេសំ ទស្សនភយេន សត្តភូមិកេ បាសាទេ កបល្លកបូវេ បចាបេតិ, ត្វំ តត្ថ គន្ត្វា សេដ្ឋិំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា ឧភោបិ ជាយម្បតិកេ បូវេ ច ខីរសប្បិមធុផាណិតានិ ច គាហាបេត្វា អត្តនោ ពលេន ជេតវនំ អានេហិ, អជ្ជាហំ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ វិហារេ ឯវ និសីទិស្សាមិ, បូវេហេវ ភត្តកិច្ចំ ករិស្សាមី”តិ។

ថេរោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សត្ថុ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា តាវទេវ ឥទ្ធិពលេន តំ និគមំ គន្ត្វា តស្ស បាសាទស្ស សីហបញ្ជរទ្វារេ សុនិវត្ថោ សុបារុតោ អាកាសេ ឯវ មណិរូបកំ វិយ អដ្ឋាសិ។ មហាសេដ្ឋិនោ ថេរំ ទិស្វាវ ហទយមំសំ កម្បិ។ សោ អហំ ឯវរូបានំយេវ ទស្សនភយេន ឥមំ ឋានមាគតោ, អយញ្ច ភិក្ខុ អាកាសេនាគន្ត្វា វាតបានទ្វារេ ឋិតោតិ។ សោ គហេតព្ពគហណំ អបស្សន្តោ អគ្គិម្ហិ បក្ខិត្តលោណសក្ខរា វិយ ទោសេន តដតដាយន្តោ ឯវមាហ – “សមណ, អាកាសេ ឋត្វាបិ កិំ លភិស្សសិ, អាកាសេ អបទេ បទំ ទស្សេត្វា ចង្កមន្តោបិ នេវ លភិស្សសី”តិ។ ថេរោ តស្មិំ ឯវ ឋានេ អបរាបរំ ចង្កមិ។ សេដ្ឋិ “ចង្កមន្តោ កិំ លភិស្សសិ, អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទន្តោបិ ន លភិស្សសិយេវា”តិ អាហ។ ថេរោ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសីទិ។ អថ នំ “អាកាសេ និសិន្នោ កិំ លភិស្សសិ, អាគន្ត្វា វាតបានស្ស ឧម្មារេ ឋិតោបិ ន លភិស្សសី”តិ អាហ។ ថេរោ ឧម្មារេ ឋិតោ។ “ឧម្មារេ ឋិតោបិ កិំ លភិស្សសិ, ធូមាយន្តោបិ ន លភិស្សសិ ឯវា”តិ អាហ។ ថេរោបិ ធូមាយិ។ សកលបាសាទោ ឯកធូមោ អហោសិ។ សេដ្ឋិនោ អក្ខីនំ សូចិយា វិជ្ឈនកាលោ វិយ អហោសិ, គេហជ្ឈាយនភយេន បន “ត្វំ បជ្ជលន្តោបិ ន លភិស្សសី”តិ អវត្វា “អយំ សមណោ សុដ្ឋុ លគ្គោ, អលទ្ធា ន គមិស្សតិ , ឯកមស្ស បូវំ ទាបេស្សាមី”តិ ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ ឯកំ ខុទ្ទកបូវំ បចិត្វា សមណស្ស ទត្វា ឧយ្យោជេហិ ន”ន្តិ។ សា ថោកំ ឯវ បិដ្ឋំ កបល្លបាតិយំ បក្ខិបិ, មហាបូវោ ហុត្វា សកលបាតិំ បូរេត្វា ឧទ្ធុមាតោ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។

សេដ្ឋិ តំ ទិស្វា “ពហុំ តយា បិដ្ឋំ គហិតំ ភវិស្សតី”តិ សយមេវ ទព្ពិកណ្ណេន ថោកំ បិដ្ឋំ គហេត្វា បក្ខិបិ, បូវោ បុរិមបូវតោ មហន្តតរោ ជាតោ ។ ឯវំ យំ យំ បចតិ, សោ សោ មហន្តមហន្តោវ ហោតិ។ សោ និព្ពិន្នោ ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, ឥមស្ស ឯកំ បូវំ ទេហី”តិ។ តស្សា បច្ឆិតោ ឯកំ បូវំ គណ្ហន្តិយា សព្ពេ ឯកាពទ្ធា អល្លីយឹសុ។ សា

សេដ្ឋី អាហ – “សាមិ, សព្ពេ បូវា ឯកតោ លគ្គា, វិសុំ កាតុំ ន សក្កោមី”តិ។ “អហំ ករិស្សាមី”តិ សោបិ កាតុំ នាសក្ខិ។ ឧភោបិ ជនា កោដិយំ គហេត្វា កឌ្ឍន្តាបិ វិយោជេតុំ នាសក្ខឹសុ ឯវ ។ អថស្ស បូវេហិ សទ្ធឹ វាយមន្តស្សេវ សរីរតោ សេទា មុច្ចឹសុ, បិបាសា ឧបច្ឆិជ្ជិ។ តតោ ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, ន មេ បូវេហិ អត្ថោ, បច្ឆិយា សទ្ធិំយេវ ឥមស្ស ទេហី”តិ។ សា បច្ឆឹ អាទាយ ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា អទាសិ។ ថេរោ ឧភិន្នម្បិ ធម្មំ ទេសេសិ, តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ កថេសិ, “អត្ថិ ទិន្នំ, អត្ថិ យិដ្ឋ”ន្តិ ទិន្នទានាទីនំ ផលំ គគនតលេ បុណ្ណចន្ទំ វិយ ទស្សេសិ។

តំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ ហុត្វា សេដ្ឋិ “ភន្តេ, អាគន្ត្វា ឥមស្មឹ បល្លង្កេ និសីទិត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ អាហ។ ថេរោ, “មហាសេដ្ឋិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ ‘បូវេ ខាទិស្សាមី’តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ វិហារេ និសិន្នោ, តុម្ហាកំ រុចិយា សតិ អហំ វោ នេស្សាមិ, សេដ្ឋិភរិយំ បូវេ ច ខីរាទីនិ ច គណ្ហាបេថ, សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ អាហ។ “កហំ បន, ភន្តេ, ឯតរហិ សត្ថា”តិ? “ឥតោ បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្ថកេ ជេតវនវិហារេ, មហាសេដ្ឋី”តិ។ “ភន្តេ, កាលំ អនតិក្កមិត្វា ឯត្តកំ អទ្ធានំ កថំ គមិស្សាមា”តិ។ “មហាសេដ្ឋិ, តុម្ហាកំ រុចិយា សតិ អហំ វោ អត្តនោ ឥទ្ធិពលេន នេស្សាមិ, តុម្ហាកំ បាសាទេ សោបានសីសំ អត្តនោ ឋានេ ឯវ ភវិស្សតិ, សោបានបរិយោសានំ បន វោ ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ ភវិស្សតិ, ឧបរិបាសាទា ហេដ្ឋាបាសាទំ ឱតរណកាលមត្តេនេវ ជេតវនំ នេស្សាមី”តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សម្បដិច្ឆិ។

ថេរោ សោបានសីសំ តត្ថេវ កត្វា “សោបានបាទមូលំ ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ ហោតូ”តិ អធិដ្ឋាសិ។ តថេវ អហោសិ។ ឥតិ ថេរោ សេដ្ឋិញ្ច សេដ្ឋិភរិយញ្ច ឧបរិបាសាទា ហេដ្ឋាបាសាទំ ឱតរណកាលតោ ខិប្បតរំ ជេតវនំ សម្បាបេសិ។ តេ ឧភោបិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា កាលំ អារោចេសុំ។ សត្ថា ភត្តគ្គំ បវិសិត្វា បញ្ញត្តវរពុទ្ធាសនេ និសីទិ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន។ មហាសេដ្ឋិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទក្ខិណោទកំ អទាសិ។ ភរិយាបិស្ស តថាគតស្ស បត្តេ បូវំ បតិដ្ឋាបេសិ។ សត្ថា អត្តនោ យាបនមត្តំ គណ្ហិ, បញ្ចសតា ភិក្ខូបិ យាបនមត្តំ គណ្ហឹសុ។ សេដ្ឋិ ខីរសប្បិមធុសក្ខរាទីនិ ទទមានោ ន ខយំ អគមាសិ។ សត្ថា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ ភត្តកិច្ចំ និដ្ឋាបេសិ។ មហាសេដ្ឋិបិ សទ្ធឹ ភរិយាយ យាវទត្ថំ ខាទិ។ បូវានំ បរិយោសានមេវ ន បញ្ញាយតិ។ សកលវិហារេ ភិក្ខូនញ្ច វិឃាសាទានញ្ច ទិន្នេសុបិ បរិយន្តោ ន បញ្ញាយតេវ។ “ភន្តេ, បូវា បរិក្ខយំ ន គច្ឆន្តី”តិ ភគវតោ អារោចេសុំ។ “តេន ហិ ជេតវនទ្វារកោដ្ឋកេ ឆឌ្ឌេថា”តិ។ អថ នេ ទ្វារកោដ្ឋកស្ស អវិទូរេ បព្ភារដ្ឋានេ ឆឌ្ឌយិំសុ។ យាវជ្ជតនាបិ តំ ឋានំ **កបល្លកបូវបព្ភារ**ន្តេវ បញ្ញាយតិ។ មហាសេដ្ឋិ សហ ភរិយាយ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ភគវា អនុមោទនមកាសិ។ អនុមោទនាវសានេ ឧភោបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ សោបានំ អារុយ្ហ អត្តនោ បាសាទេយេវ បតិដ្ឋហឹសុ។

តតោ បដ្ឋាយ សេដ្ឋិ អសីតិកោដិធនំ ពុទ្ធសាសនេយេវ វិក្កិរិ។ បុនទិវសេ សាយន្ហសមយេ ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នា ភិក្ខូ “បស្សថាវុសោ, មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស អានុភាវំ, អនុបហច្ច នាម សទ្ធំ, អនុបហច្ច ភោគេ មច្ឆរិយសេដ្ឋឹ មុហុត្តេនេវ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា បូវេ គាហាបេត្វា ជេតវនំ អានេត្វា សត្ថុ សម្មុខំ កត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាបេសិ, អហោ មហានុភាវោ ថេរោ”តិ ថេរស្ស គុណំ កថេន្តា និសីទឹសុ។ សត្ថា ទិព្ពាយ សោតធាតុយា កថំ សុត្វា អាគន្ត្វា, “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, កុលទមកេន នាម ភិក្ខុនា អនុបហច្ច សទ្ធំ, អនុបហច្ច ភោគេ, កុលំ អកិលមេត្វា អវិហេឋេត្វា បុប្ផតោ រេណុំ គណ្ហន្តេន ភមរេន វិយ ឧបសង្កមិត្វា ពុទ្ធគុណំ ជានាបេតព្ពំ, តាទិសោ មម បុត្តោ មោគ្គល្លានោ”តិ ថេរំ បសំសិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤៩. “យថាបិ ភមរោ បុប្ផំ, វណ្ណគន្ធមហេឋយំ;
បលេតិ រសមាទាយ, ឯវំ គាមេ មុនី ចរេ”តិ។

តត្ថ **ភមរោ**តិ យា កាចិ មធុករជាតិ។ **បុប្ផ**ន្តិ បុប្ផារាមេ ចរន្តោ បុប្ផញ្ច វណ្ណញ្ច គន្ធញ្ច អហេឋយន្តោ អវិនាសេន្តោ វិចរតីតិ អត្ថោ។ **បលេតី**តិ ឯវំ ចរិត្វា យាវទត្ថំ រសំ បិវិត្វា អបរម្បិ មធុករណត្ថាយ អាទាយ បលេតិ, សោ ឯវំ វនគហនំ អជ្ឈោគាហេត្វា ឯកស្មឹ រុក្ខសុសិរេ តំ រជមិស្សកំ រសំ ឋបេត្វា អនុបុព្ពេន មធុរសំ មធុំ ករោតិ, ន តស្ស បុប្ផារាមេ វិចរិតបច្ចយា បុប្ផំ វា វណ្ណគន្ធំ វាស្ស វិគច្ឆតិ, អថ ខោ សព្ពំ បាកតិកមេវ ហោតិ។ **ឯវំ គាមេ មុនី ចរេ**តិ ឯវំ សេខាសេខភេទោ អនាគារិយមុនិ កុលបដិបាដិយា គាមេ ភិក្ខំ គណ្ហន្តោ វិចរតីតិ អត្ថោ។ ន ហិ តស្ស គាមេ ចរណបច្ចយា កុលានំ សទ្ធាហានិ វា ភោគហានិ វា ហោន្តិ។ សទ្ធាបិ ភោគាបិ បាកតិកាវ ហោន្តិ។ ឯវំ ចរិត្វា ច បន និក្ខមិត្វា សេខមុនិ តាវ ពហិគាមេ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ សង្ឃាដឹ បញ្ញាបេត្វា និសិន្នោ អគ្គិភញ្ជនវណបដិច្ឆាទនបុត្តមំសូបមាទិវសេន បច្ចវេក្ខន្តោ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជិត្វា តថារូបំ វនសណ្ឌំ អនុបវិសិត្វា អជ្ឈត្តិកកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ ចត្តារោ មគ្គេ, ចត្តារិ ច សាមញ្ញផលានិ ហត្ថគតានេវ

ករោតិ។ អសេខមុនិ បន ទិដ្ឋធម្មសុខវិហារមនុយុញ្ជតិ ។ អយមស្ស ភមរេន សទ្ធិំ មធុករណសរិក្ខតា វេទិតព្ពា។ ឥធ បន ខីណាសវោវ អធិប្បេតោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ វត្វា ឧត្តរិបិ ថេរស្ស គុណំ បកាសេតុំ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ មោគ្គល្លានេន មច្ឆរិយសេដ្ឋិ ទមិតោ, បុព្ពេបិ នំ ទមេត្វា កម្មផលសម្ពន្ធំ ជានាបេសិ ឯវា”តិ វត្វា ឥមមត្ថំ បកាសេន្តោ អតីតំ អាហរិត្វា –

“ឧភោ ខញ្ជា ឧភោ កុណី, ឧភោ វិសមចក្ខុកា;
ឧភិន្នំ បិឡកា ជាតា, នាហំ បស្សាមិ ឥល្លិស”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៧៨) –

ឥមំ **ឥល្លិសជាតកំ** កថេសីតិ។

មច្ឆរិយកោសិយសេដ្ឋិវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បាវេយ្យកាជីវកវត្ថុ

ន បរេសំ វិលោមានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ បាវេយ្យំ នាម អាជីវកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកា គហបតានី បុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា បាវេយ្យំ នាម អាជីវកំ បដិជគ្គិ។ តស្សានន្តរឃរេសុ មនុស្សា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា អាគន្ត្វា, “អហោ អច្ឆរិយា ពុទ្ធានំ ធម្មទេសនា”តិ នានប្បការេហិ ពុទ្ធគុណេ វណ្ណេន្តិ។ សា ពុទ្ធានំ គុណកថំ សុត្វា វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សោតុកាមា អាជីវកស្ស ឯតមត្ថំ កថេត្វា, “គច្ឆិស្សាមិ អហំ ពុទ្ធសន្តិកំ, អយ្យា”តិ អាហ។ សោ “មា គច្ឆាហី”តិ និវារេត្វា តំ បុនប្បុនំ យាចមានម្បិ និវារេសិ ឯវ។ សា “អយំ មម វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សោតុំ ន ទេតិ, សត្ថារំ និមន្តេត្វា ឥធេវ ធម្មំ សុណិស្សាមី”តិ សាយន្ហសមយេ បុត្តំ បក្កោសិត្វា, “គច្ឆ, តាត, ស្វាតនាយ សត្ថារំ និមន្តេហី”តិ បេសេសិ។ សោ គច្ឆន្តោ បឋមតរំ អាជីវកស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សោ “កហំ គច្ឆសី”តិ អាហ។ “មាតុ វចនេន សត្ថារំ និមន្តេតុំ គច្ឆាមី”តិ អាហ។ “មា តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាហី”តិ។ “អលំ, អយ្យ, មម មាតុ ភាយាមិ, គច្ឆិស្សាមហ”ន្តិ។ “ឯតស្ស កតសក្ការំ ឧភោបិ ខាទិស្សាម, មា គច្ឆាហី”តិ។ “អលំ, អយ្យ, មាតា មេ តជ្ជេស្សតី”តិ។ តេន ហិ គច្ឆ, គន្ត្វា បន និមន្តេត្វា, “អម្ហាកំ គេហំ អសុកដ្ឋានេ វា អសុកវីថិយំ វា អសុកមគ្គេន វា គន្តព្ព”ន្តិ មា អាចិក្ខិ។ “សន្តិកេ ឋិតោ វិយ អញ្ញេន មគ្គេន គច្ឆន្តោ វិយ បលាយិត្វា ឯហី”តិ។ សោ អាជីវកស្ស វចនំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា និមន្តេត្វា អាជីវកេន វុត្តនិយាមេនេវ សព្ពំ កត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “កឹ តេ កត”ន្តិ បុដ្ឋោ, “សព្ពំ កតំ, អយ្យា”តិ អាហ។ “ភទ្ទកំ តេ កតំ, តស្ស សក្ការំ ឧភោបិ ខាទិស្សាមា”តិ វត្វា បុនទិវសេ អាជីវកោ បាតោវ តំ គេហំ អគមាសិ។ តំ គហេត្វា បច្ឆាគព្ភេ និសីទាបេសុំ។

បដិវិស្សកមនុស្សា តំ គេហំ អល្លគោមយេន ឧបលិម្បិត្វា លាជបញ្ចមានិ បុប្ផានិ វិកិរិត្វា សត្ថុ និសីទនត្ថាយ មហារហំ អាសនំ បញ្ញាបេសុំ។ ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ អបរិចិតមនុស្សា ហិ អាសនបញ្ញត្តឹ ន ជានន្តិ, ពុទ្ធានញ្ច មគ្គទេសកេន កិច្ចំ នាម នត្ថិ, ពោធិមូលេ ទសសហស្សិលោកធាតុំ កម្បេត្វា សម្ពោធិំ បត្តទិវសេយេវ ហិ នេសំ “អយំ មគ្គោ និរយំ គច្ឆតិ, អយំ តិរច្ឆានយោនឹ, អយំ បេត្តិវិសយំ, អយំ មនុស្សលោកំ, អយំ ទេវលោកំ, អយំ អមតមហានិព្ពាន”ន្តិ សព្ពេ មគ្គា អាវិភូតា។ គាមនិគមាទីនំ បន មគ្គេ វត្តព្ពមេវ នត្ថិ។ តស្មា សត្ថា បាតោវ បត្តចីវរមាទាយ មហាឧបាសិកាយ គេហទ្វារំ គតោ។ សា គេហា និក្ខមិត្វា សត្ថារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា អន្តោនិវេសនំ បវេសេត្វា អាសនេ និសីទាបេត្វា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិ។ ឧបាសិកា កតភត្តកិច្ចស្ស សត្ថុនោ អនុមោទនំ ការេតុកាមា បត្តំ គណ្ហិ។ សត្ថា មធុរស្សរេន អនុមោទនធម្មកថំ អារភិ។ ឧបាសិកា “សាធុ, សាធូ”តិ សាធុការំ ទទមានា ធម្មំ សុណិ។ អាជីវកោបិ បច្ឆាគព្ភេ និសិន្នោវ តស្សា សាធុការំ ទត្វា ធម្មំ សុណន្តិយា សទ្ទំ សុត្វា សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ។ “ន ឥទានេសា មយ្ហ”ន្តិ និក្ខមិត្វា “នដ្ឋាសិ កាឡកណ្ណិ, ឯតស្ស ឯវំ សក្ការំ ករោតី”តិ នានប្បការេន ឧបាសិកញ្ច សត្ថារញ្ច អក្កោសន្តោ បលាយិ។ ឧបាសិកា តស្ស កថាយ លជ្ជិតា អញ្ញថត្តំ គតំ ចិត្តំ ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សត្ថា “កឹ ឧបាសិកេ ចិត្តំ ទេសនានុគតំ កាតុំ ន សក្កោសី”តិ? “ភន្តេ, ឯតស្ស មេ កថាយ ចិត្តំ អញ្ញថត្តំ ឧបគត”ន្តិ ។ សត្ថា “ឯវរូបស្ស វិសភាគជនស្ស កថិតំ កថំ នាម អាវជ្ជិតុំ ន វដ្ដតិ, ឯវរូបំ អសមន្នាហរិត្វា អត្តនោ កតាកតមេវ ឱលោកេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៥០. “ន បរេសំ វិលោមានិ, ន បរេសំ កតាកតំ;
អត្តនោវ អវេក្ខេយ្យ, កតានិ អកតានិ ចា”តិ។

តត្ថ **ន បរេសំ វិលោមានី**តិ បរេសំ វិលោមានិ ផរុសានិ មម្មច្ឆេទកវចនានិ ន មនសិកាតព្ពានិ។ **ន បរេសំ កតាកត**ន្តិ “អសុកោ ឧបាសកោ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ, នាបិស្ស គេហេ កដច្ឆុភិក្ខាទីនិ ទិយ្យន្តិ, ន សលាកភត្តាទីនិ, ន ចីវរាទិបច្ចយទានំ ឯតស្ស អត្ថិ, តថា អសុកា ឧបាសិកា អស្សទ្ធា អប្បសន្នា, នាបិស្សា គេហេ កដច្ឆុភិក្ខាទីនិ ទិយ្យន្តិ, ន សលាកភត្តាទីនិ, ន ចីវរាទិបច្ចយទានំ ឯតិស្សា អត្ថិ, តថា អសុកោ ភិក្ខុ អស្សទ្ធោ អប្បសន្នោ, នាបិ ឧបជ្ឈាយវត្តំ ករោតិ, ន អាចរិយវត្តំ, ន អាគន្តុកវត្តំ, ន គមិកវត្តំ, ន ចេតិយង្គណវត្តំ, ន ឧបោសថាគារវត្តំ, ន ភោជនសាលាវត្តំ, ន ជន្តាឃរវត្តាទីនិ, នាបិស្ស កិញ្ចិ ធុតង្គំ អត្ថិ, ន ភាវនារាមតាយ ឧស្សាហមត្តម្បី”តិ ឯវំ បរេសំ កតាកតំ នាម ន ឱលោកេតព្ពំ។ **អត្តនោវ អវេក្ខេយ្យា**តិ “កថំ ភូតស្ស មេ រត្តិន្ទិវា វីតិវត្តន្តីតិ បព្ពជិតេន អភិណ្ហំ បច្ចវេក្ខិតព្ព”ន្តិ (អ. និ. ១០.៤៨) ឯវំ វុត្តោវាទំ អនុស្សរន្តោ សទ្ធាបព្ពជិតោ កុលបុត្តោ “កឹ នុ ខោ អហំ ‘អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា’តិ តិលក្ខណំ អារោបេត្វា យោគេ កម្មំ កាតុំ សក្ខិំ , នាសក្ខិ”ន្តិ ឯវំ អត្តនោ កតាកតានិ ឱលោកេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ សា ឧបាសិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

បាវេយ្យកាជីវកវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. ឆត្តបាណិឧបាសកវត្ថុ

យថាបិ រុចិរំ បុប្ផន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ ឆត្តបាណិឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយញ្ហិ ឆត្តបាណិ នាម ឧបាសកោ តិបិដកធរោ អនាគាមី។ សោ បាតោវ ឧបោសថិកោ ហុត្វា សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ អនាគាមិអរិយសាវកានញ្ហិ សមាទានវសេន ឧបោសថកម្មំ នាម នត្ថិ, មគ្គេនេវ តេសំ ព្រហ្មចរិយញ្ច ឯកភត្តិកញ្ច អាគតំ។ តេនេវាហ – “ឃដិការោ ខោ, មហារាជ, កុម្ភការោ ឯកភត្តិកោ ព្រហ្មចារី សីលវា កល្យាណធម្មោ”តិ (ម. និ. ២.២៨៨)។ ឯវំ អនាគាមិនោ បកតិយាវ ឯកភត្តិកា ច ព្រហ្មចារិនោ ច ហោន្តិ។ សោបិ តថេវ ឧបោសថិកោ ហុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ធម្មកថំ សុណន្តោ និសីទិ។ តស្មិំ សមយេ រាជា បសេនទិ កោសលោ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ អគមាសិ។ ឆត្តបាណិ ឧបាសកោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “ឧដ្ឋាតព្ពំ នុ ខោ, នោ”តិ ចិន្តេត្វា – “អហំ អគ្គរាជស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ, តស្ស មេ បទេសរាជានំ ទិស្វា ឧដ្ឋាតុំ ន យុត្តំ, រាជា ខោ បន មេ អនុដ្ឋហន្តស្ស កុជ្ឈិស្សតិ, ឯតស្មិំ កុជ្ឈន្តេបិ នេវ ឧដ្ឋហិស្សាមិ ។ រាជានំ ទិស្វា ឧដ្ឋហន្តេន ហិ រាជា គរុកតោ ហោតិ, នោ សត្ថា, តស្មា នេវ ឧដ្ឋហិស្សាមី”តិ ន ឧដ្ឋហិ។ បណ្ឌិតបុរិសា នាម គរុតរានំ សន្តិកេ និសីទិត្វា អនុដ្ឋហន្តំ ទិស្វា ន កុជ្ឈន្តិ។ រាជា បន តំ អនុដ្ឋហន្តំ ទិស្វា កុបិតមានសោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា កុបិតភាវំ ញត្វា, “មហារាជ, អយំ ឆត្តបាណិ ឧបាសកោ បណ្ឌិតោ ទិដ្ឋធម្មោ តិបិដកធរោ អត្ថានត្ថកុសលោ”តិ ឧបាសកស្ស គុណំ កថេសិ។ រញ្ញោ តស្ស គុណកថំ សុណន្តស្សេវ ចិត្តំ មុទុកំ ជាតំ។

អថេកទិវសំ រាជា ឧបរិបាសាទេ ឋិតោ ឆត្តបាណឹ ឧបាសកំ កតភត្តកិច្ចំ ឆត្តមាទាយ ឧបាហនមារុយ្ហ រាជង្គណេន គច្ឆន្តំ ទិស្វា បក្កោសាបេសិ។ សោ ឆត្តុបាហនំ អបនេត្វា រាជានមុបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ រាជា អាហ – “ភោ ឧបាសក, កិន្តេ ឆត្តុបាហនំ អបនីត”ន្តិ។ “‘រាជា បក្កោសតី’តិ សុត្វា អបនេត្វា អាគតោម្ហី”តិ។ “អជ្ជ អម្ហាកំ រាជភាវោ តុម្ហេហិ ញាតោ ភវិស្សតី”តិ។ “សទាបិ មយំ, ទេវ, តុម្ហាកំ រាជភាវំ ជានាមា”តិ។ “យទិ ឯវំ កស្មា បុរិមទិវសេ សត្ថុ សន្តិកេ និសិន្នោ មំ ទិស្វា ន ឧដ្ឋហី”តិ? “មហារាជ, អហំ អគ្គរាជស្ស សន្តិកេ និសិន្នោ, បទេសរាជានំ ទិស្វា ឧដ្ឋហន្តោ សត្ថរិ អគារវំ ករេយ្យំ, តស្មា ន ឧដ្ឋហិ”ន្តិ។ “ហោតុ, ភោ, តិដ្ឋតេតំ”។ “តុម្ហេ កិរ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកានំ អត្ថានត្ថានំ កុសលា តិបិដកធរា អម្ហាកំ អន្តេបុរេ ធម្មំ វាចេថា”តិ។ “ន សក្កោមិ, ទេវា”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “រាជគេហំ នាម មហាសាវជ្ជំ, ទុយ្យុត្តសុយុត្តកានិ គរុកានេត្ថ, ទេវា”តិ។ “មា ឯវំ វទេថ, ‘បុរិមទិវសេ មំ ទិស្វា ន ឧដ្ឋិតោម្ហី’តិ មា កុក្កុច្ចំ ករោថា”តិ។ “ទេវ, គិហីនំ វិចរណដ្ឋានំ នាម មហាសាវជ្ជំ, ឯកំ បព្ពជិតំ បក្កោសាបេត្វា ធម្មំ វាចាបេថា”តិ។ រាជា “សាធុ, ភោ, គច្ឆថ តុម្ហេ”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ យាចិ, “ភន្តេ, មល្លិកា ច ទេវី វាសភខត្តិយា ច ធម្មំ បរិយាបុណិស្សាមាតិ វទន្តិ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និពទ្ធំ មម គេហំ គន្ត្វា តាសំ ធម្មំ ឧទ្ទិសថា”តិ។ “ពុទ្ធានំ និពទ្ធំ ឯកដ្ឋានគមនំ នាម នត្ថិ, មហារាជា”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អញ្ញំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទេថា”តិ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរស្ស ភារមកាសិ។ ថេរោ និពទ្ធំ គន្ត្វា តាសំ ឧទ្ទេសំ ឧទ្ទិសតិ។ តាសុ មល្លិកា សក្កច្ចំ

គហេត្វា សជ្ឈាយិត្វា ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេសិ។ រាសភខត្តិយា បន នេវ សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ, ន សជ្ឈាយតិ, ន ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុំ សក្កោតិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា ថេរំ បុច្ឆិ – "កិមានន្ទ, ឧបាសិកា ធម្មំ បរិយាបុណន្តី"តិ? "អាម, ភន្តេ"តិ។ "កា សក្កច្ចំ គណ្ហាតី"តិ? "មល្លិកា, ភន្តេ, សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ, សក្កច្ចំ សជ្ឈាយតិ, សក្កច្ចំ ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុំ សក្កោតិ។ តុម្ហាកំ បន ញាតិធីតា នេវ សក្កច្ចំ គណ្ហាតិ, ន សជ្ឈាយតិ, ន ឧទ្ទេសំ បដិច្ឆាបេតុំ សក្កោតី"តិ។ សត្ថា ថេរស្ស វចនំ សុត្វា, "អានន្ទ, មយា កថិតធម្មោ នាម សក្កច្ចមសុណន្តស្ស អគ្គណ្ហន្តស្ស អសជ្ឈាយន្តស្ស អទេសេន្តស្ស វណ្ណសម្បន្នំ អគន្ធកបុប្ផំ វិយ អផលោ ហោតិ, សក្កច្ចំ បន សវនាទីនិ ករោន្តស្ស មហប្ផលោ ហោតិ មហានិសំសោ"តិ វត្វា ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៥១. "យថាបិ រុចិរំ បុប្ផំ, វណ្ណវន្តំ អគន្ធកំ;
ឯវំ សុភាសិតា វាចា, អផលា ហោតិ អកុព្ពតោ។

៥២. "យថាបិ រុចិរំ បុប្ផំ, វណ្ណវន្តំ សគន្ធកំ;
ឯវំ សុភាសិតា វាចា, សផលា ហោតិ កុព្ពតោ"តិ។

តត្ថ **រុចិរ**ន្តិ សោភនំ។ **វណ្ណវន្ត**ន្តិ វណ្ណសណ្ឋានសម្បន្នំ, **អគន្ធក**ន្តិ គន្ធវិរហិតំ បាលិភទ្ទកគិរិកណ្ណិកជយសុមនាទិភេទំ។ **ឯវំ សុភាសិតា វាចា**តិ សុភាសិតា វាចា នាម តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ។ តំ វណ្ណសណ្ឋានសម្បន្នំ អគន្ធកបុប្ផសទិសំ។ យថា បន អគន្ធកបុប្ផំ យោ នំ ធារេតិ, តស្ស សរីរេ គន្ធំ ន ផរតិ, ឯវំ ឯតម្បិ យោ នំ សក្កច្ចំ សវនាទីហិ ន សមាចរតិ, តស្ស សក្កច្ចំ អសមាចរន្តស្ស យំ តត្ថ កត្តព្ពំ, តំ អកុព្ពតោ សុតគន្ធញ្ច វាចាគន្ធញ្ច បដិបត្តិគន្ធញ្ច ន អាវហតិ អផលា ហោតិ។ តេន វុត្តំ – "ឯវំ សុភាសិតា វាចា, អផលា ហោតិ អកុព្ពតោ"តិ។ **សគន្ធក**ន្តិ ចម្បកនីលុប្បលាទិភេទំ។ **ឯវ**ន្តិ យថា តំ បុប្ផំ ធារេន្តស្ស សរីរេ គន្ធោ ផរតិ, ឯវំ តេបិដកពុទ្ធវចនសង្ខាតា សុភាសិតា វាចាបិ។ **កុព្ពតោ**តិ យោ សក្កច្ចំ សវនាទីហិ តត្ថ កត្តព្ពំ ករោតិ, សា អស្ស បុគ្គលស្ស សផលា ហោតិ, សុតគន្ធវាចាគន្ធបដិបត្តិគន្ធានំ អាវហនតោ មហប្ផលា ហោតិ, មហានិសំសាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

ឆត្តបាណិឧបាសកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. វិសាខាវត្ថុ

យថាបិ បុប្ផរាសិម្ហាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ឧបនិស្សាយ បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ វិសាខំ ឧបាសិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ អង្គរដ្ឋេ ភទ្ទិយនគរេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ អគ្គមហេសិយា សុមនទេវិយា កុច្ឆិស្មិំ និព្ពត្តិ។ តស្សា សត្តវស្សិកកាលេ សត្ថា សេលព្រាហ្មណាទីនំ ពោធនេយ្យពន្ធវានំ ឧបនិស្សយសម្បទំ ទិស្វា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ ចារិកំ ចរមានោ តំ នគរំ បាបុណិ។

តស្មិញ្ច សមយេ មេណ្ឌកោ, គហបតិ, តស្មិំ នគរេ បញ្ចន្នំ មហាបុញ្ញានំ ជេដ្ឋកោ ហុត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ ករោតិ។ **បញ្ច មហាបុញ្ញា** នាម មេណ្ឌកោ សេដ្ឋិ, ចន្ទបទុមា នាម តស្សេវ ជេដ្ឋកភរិយា, តស្សេវ ជេដ្ឋកបុត្តោ ធនញ្ចយោ នាម, តស្ស ភរិយា សុមនទេវី នាម, មេណ្ឌកសេដ្ឋិនោ ទាសោ បុណ្ណោ នាមាតិ។ ន កេវលញ្ច មេណ្ឌកសេដ្ឋិយេវ, ពិម្ពិសាររញ្ញោ បន វិជិតេ **បញ្ច អមិតភោគា** នាម អហេសុំ – ជោតិកោ, ជដិលោ, មេណ្ឌកោ, បុណ្ណកោ, កាកវលិយោតិ។ តេសុ អយំ មេណ្ឌកសេដ្ឋិ ទសពលស្ស អត្តនោ នគរំ សម្បត្តភាវំ ញត្វា បុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ធីតរំ វិសាខំ ទារិកំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – "អម្ម, តុយ្ហម្បិ មង្គលំ, អម្ហាកម្បិ មង្គលំ, តវ បរិវារេហិ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធិំ បញ្ច រថសតានិ អារុយ្ហ បញ្ចហិ ទាសិសតេហិ បរិវុតា ទសពលស្ស បច្ចុគ្គមនំ ករោហី"តិ។ សា "សាធូ"តិ បដិស្សុណិត្វា តថា អកាសិ។ ការណាការណេសុ បន កុសលត្តា យាវតិកា យានស្ស ភូមិ, យានេន គន្ត្វា យានា បច្ចោរោហិត្វា បត្តិកាវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថស្សា ចរិយាវសេន សត្ថា ធម្មំ ទេសេសិ។ សា ទេសនាវសានេ បញ្ចហិ ទារិកាសតេហិ សទ្ធិំ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបិ ខោ សត្ថារមុបសង្កមិត្វា ធម្មកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ ស្វាតនាយ

និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អត្តនោ និវេសនេ បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា ឯតេនេវ ឧបាយេន អឌ្ឍមាសំ មហាទានមទាសិ។ សត្ថា ភទ្ទិយនគរេ យថាភិរន្តំ វិហរិត្វា បក្កាមិ។

តេន ខោ បន សមយេន ពិម្ពិសារោ ច បសេនទិ កោសលោ ច អញ្ញមញ្ញំ ភគិនិបតិកា ហោន្តិ។ អថេកទិវសំ កោសលរាជា ចិន្តេសិ – “ពិម្ពិសារស្ស វិជិតេ បញ្ច អមិតភោគា មហាបុញ្ញា វសន្តិ, មយ្ហំ វិជិតេ ឯកោបិ តាទិសោ នត្ថិ, យំនូនាហំ ពិម្ពិសារស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯកំ មហាបុញ្ញំ យាចេយ្យ”ន្តិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា រញ្ញា កតបដិសន្ថារោ “កឹ ការណា អាគតោសី”តិ បុដ្ឋោ “‘តុម្ហាកំ វិជិតេ បញ្ច អមិតភោគា មហាបុញ្ញា វសន្តិ, តតោ ឯកំ គហេត្វា គមិស្សាមី’តិ អាគតោម្ហិ, តេសុ មេ ឯកំ ទេថា”តិ អាហ។ “មហាកុលានិ អម្ហេហិ ចាលេតុំ ន សក្កា”តិ អាហ។ “អហំ អលទ្ធា ន គមិស្សាមី”តិ អាហ។ រាជា អមច្ចេហិ សទ្ធឹ មន្តេត្វា “ជោតិកាទីនំ មហាកុលានំ ចាលនំ នាម មហាបថវិយា ចាលនសទិសំ, មេណ្ឌកមហាសេដ្ឋិស្ស បុត្តោ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ នាម អត្ថិ, តេន សទ្ធឹ មន្តេត្វា បដិវចនំ តេ ទស្សាមី”តិ វត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា, តាត, កោសលរាជា “‘ឯកំ ធនសេដ្ឋឹ គហេត្វា គមិស្សាមី’តិ វទតិ, ត្វំ តេន សទ្ធឹ គច្ឆាហី”តិ។ “តុម្ហេសុ បហិណន្តេសុ គមិស្សាមិ, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ បរិវច្ឆំ កត្វា គច្ឆ, តាតា”តិ។ សោ អត្តនោ កត្តព្ពយុត្តកមកាសិ។ រាជាបិស្ស មហន្តំ សក្ការំ កត្វា, “ឥមំ អាទាយ គច្ឆថា”តិ បសេនទិរាជានំ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តំ អាទាយ សព្ពត្ថ ឯករត្តិវាសេន គច្ឆន្តោ ឯកំ ផាសុកដ្ឋានំ បត្វា និវាសំ គណ្ហិ, អថ នំ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ បុច្ឆិ – “ឥទំ កស្ស វិជិត”ន្តិ? “មយ្ហំ, សេដ្ឋី”តិ។ “កីវ ទូរោ ឥតោ សាវត្ថី”តិ ? “សត្តយោជនមត្ថកេ”តិ។ “អន្តោនគរំ សម្ពាធំ, អម្ហាកំ បរិជនោ មហន្តោ, សចេ រោចេថ, ឥធេវ វសេយ្យាម, ទេវា”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្មឹ ឋានេ នគរំ មាបេត្វា តស្ស ទត្វា អគមាសិ។ តស្មឹ បទេសេ សាយំ វសនដ្ឋានស្ស គហិតត្តា នគរស្ស សាកេតន្តេវ នាមំ អហោសិ។

សាវត្ថិយម្បិ ខោ មិគារសេដ្ឋិនោ បុត្តោ បុណ្ណវឌ្ឍនកុមារោ នាម វយប្បត្តោ អហោសិ។ អថ នំ មាតាបិតរោ វទឹសុ – “តាត, តវ វុច្ឆនដ្ឋានេ ឯកំ ទារិកំ ឧបធារេហី”តិ។ “‘មយ្ហំ ឯវរូបាយ ភរិយាយ កិច្ចំ នត្ថី’តិ, បុត្ត, មា ឯវំ ករិ, កុលំ នាម អបុត្តកំ ន តិដ្ឋតី”តិ។ សោ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោ “តេន ហិ បញ្ចកល្យាណសមន្នាគតំ ទារិកំ លភមានោ តុម្ហាកំ វចនំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ “កានិ បនេតានិ **បញ្ច កល្យាណានិ** នាម, តាតា”តិ។ កេសកល្យាណំ, មំសកល្យាណំ, អដ្ឋិកល្យាណំ, ឆវិកល្យាណំ, វយកល្យាណន្តិ។ មហាបុញ្ញាយ ហិ ឥត្ថិយា កេសា មោរកលាបសទិសា ហុត្វា មុញ្ចិត្វា វិស្សដ្ឋា និវាសនន្តំ បហរិត្វា និវត្តិត្វា ឧទ្ធគ្គា តិដ្ឋន្តិ, ឥទំ **កេសកល្យាណំ** នាម, ទន្តាវរណំ ពិម្ពផលសទិសំ វណ្ណសម្បន្នំ សមំ សុផុសិតំ ហោតិ , ឥទំ **មំសកល្យាណំ** នាម, ទន្តា សុក្កា សមា អវិរឡា ឧស្សាបេត្វា ឋបិតវជិរបន្តិ វិយ សមច្ឆិន្នសង្ខបន្តិ វិយ ច សោភន្តិ, ឥទំ **អដ្ឋិកល្យាណំ** នាម, កាឡិយា ចុណ្ណកាទីហិ អវិលិត្តោ ឯវ ឆវិវណ្ណោ សិនិទ្ធោ នីលុប្បលទាមសទិសោ ហោតិ, ឱទាតាយ ច កណិការបុប្ផទាមសទិសោ ហោតិ, ឥទំ **ឆវិកល្យាណំ** នាម, ទសក្ខត្តុំ វិជាតាបិ ខោ បន សកឹ វិជាតា វិយ អវិគតយោព្ពនាយេវ ហោតិ, ឥទំ **វយកល្យាណំ** នាម ហោតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ អដ្ឋុត្តរសតព្រាហ្មណេ និមន្តេត្វា ភោជេត្វា “បញ្ចកល្យាណសមន្នាគតា ឥត្ថិយោ នាម ហោន្តី”តិ បុច្ឆឹសុ។ “អាម, ហោន្តី”តិ។ “តេន ហិ ឯវរូបំ ទារិកំ បរិយេសិតុំ អដ្ឋ ជនា គច្ឆន្តូ”តិ ពហុំ ធនំ ទត្វា “អាគតកាលេ វោ កត្តព្ពំ ជានិស្សាម, គច្ឆថ, ឯវរូបំ ទារិកំ បរិយេសថ, ទិដ្ឋកាលេ ច ឥមំ បិលន្ធនំ ទទេយ្យាថា”តិ សតសហស្សគ្ឃនិកំ សុវណ្ណមាលំ ទត្វា ឧយ្យោជេសុំ។

តេ មហន្តមហន្តានិ នគរានិ គន្ត្វា បរិយេសមានា បញ្ចកល្យាណសមន្នាគតំ ទារិកំ អទិស្វា និវត្តិត្វា អាគច្ឆន្តា វិវដនក្ខត្តទិវសេ សាកេតំ អនុប្បត្តា – “អជ្ជ អម្ហាកំ កម្មំ និប្ផជ្ជិស្សតី”តិ ចិន្តយឹសុ។ តស្មឹ បន នគរេ អនុសំវច្ឆរំ វិវដនក្ខត្តំ នាម ហោតិ។ តទា ពហិ អនិក្ខមនកុលានិបិ បរិវារេន សទ្ធឹ គេហា និក្ខមិត្វា អប្បដិច្ឆន្នេន សរីរេន បទសាវ នទីតីរំ គច្ឆន្តិ។ តស្មឹ ទិវសេ ខត្តិយមហាសាលាទីនំ បុត្តាបិ “អត្តនោ សមានជាតិកំ មនាបំ កុលទារិកំ ទិស្វា មាលាគុឡេន បរិក្ខិបិស្សាមា”តិ តំ តំ មគ្គំ និស្សាយ តិដ្ឋន្តិ។ តេបិ ខោ ព្រាហ្មណា នទីតីរេ ឯកំ សាលំ បវិសិត្វា អដ្ឋំសុ។ “តស្មឹ ខណេ វិសាខា បន្នរសសោឡសវស្សុទ្ទេសិកា ហុត្វា សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតា បញ្ចហិ កុមារិកាសតេហិ បរិវុតា នទី គន្ត្វា ន្ហាយិស្សាមី”តិ តំ បទេសំ បត្តា, អថ ខោ មេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា បាវស្សិ។ បញ្ចសតា កុមារិកាយោ វេគេន គន្ត្វា សាលំ បវិសឹសុ។ ព្រាហ្មណា ឱលោកេន្តា តាសុ ឯកម្បិ បញ្ចកល្យាណសមន្នាគតំ ន បស្សឹសុ។ អថ វិសាខា បកតិគមនេនេវ សាលំ បាវិសិ, វត្ថាភរណានិ តេមឹសុ។ ព្រាហ្មណា តស្សា ចត្តារិ កល្យាណានិ ទិស្វា ទន្តេ បស្សិតុកាមា “អលសជាតិកា អម្ហាកំ ធីតា, ឯតិស្សា សាមិកោ កញ្ជិកមត្តម្បិ ន លភិស្សតិ មញ្ញេ”តិ អញ្ញមញ្ញំ កថយឹសុ។ អថ នេ វិសាខា អាហ – “កំ វទេថ តុម្ហេ”តិ? “តំ កថេម, អម្មា”តិ។ មធុរោ ហិ តស្សា សទ្ទោ កំសតាឡសរោ វិយ និច្ឆរតិ។ អថ នេ បុន មធុរសទ្ទេន “កឹ ការណា ភណថា”តិ បុច្ឆិ។ “តវ បរិវារិត្ថិយោ វត្ថាលង្ការេ អតេមេត្វា វេគេន សាលំ បវិដ្ឋា, តុយ្ហំ ឯត្តកំ ឋានំ វេគេន អាគមនមត្តម្បិ នត្ថិ, វត្ថាភរណានិ តេមេត្វា អាគតាសិ។ តស្មា កថេម, អម្មា”តិ។

“តាតា, ឯវំ មា វទេថ, អហំ ឯតាហិ ពលវតរា, ការណំ បន សល្លក្ខេត្វា ជវេន នាគតាម្ហិ”តិ។ “កឹ, អម្មា”តិ? “តាតា, ចត្តារោ ជនា ជវមានា ន សោភន្តិ, អបរម្បិ ការណំ អត្ថី”តិ។ “កតមេ ចត្តារោ ជនា ជវមានា ន សោភន្តិ, អម្មា”តិ? តាតា, **អភិសិត្តរាជា** តាវ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា រាជង្គណេ ជវមានោ ន សោភតិ, “កឹ អយំ រាជា គហបតិកោ វិយ ធាវតី”តិ អញ្ញទត្ថុ គរហំ លភតិ, សណិកំ គច្ឆន្តោវ សោភតិ។ រញ្ញោ **មង្គលហត្ថី**បិ អលង្កតោ ជវមានោ ន សោភតិ, វារណលីឡ្ហាយ គច្ឆន្តោវ សោភតិ។ **បព្ពជិតោ** ជវមានោ ន សោភតិ, “កឹ អយំ សមណោ គិហី វិយ ធាវតី”តិ កេវលំ គរហមេវ លភតិ, សមិតគមនេន បន សោភតិ។ **ឥត្ថី** ជវមានា ន សោភតិ, “កឹ ឯសា ឥត្ថី បុរិសោ វិយ ធាវតី”តិ គរហិតព្ពាវ ហោតិ, “ឥមេ ចត្តារោ ជនា ជវមានា ន សោភន្តិ, តាតា”តិ។ “កតមំ បន អបរំ ការណំ, អម្មា”តិ? “តាតា, មាតាបិតរោ នាម ធីតរំ អង្គបច្ចង្គានិ សណ្ឋាបេត្វា បោសេន្តិ។ មយញ្ហិ វិក្កិណេយ្យភណ្ឌំ នាម, អម្ហេ បរកុលបេសនត្ថាយ បោសេន្តិ។ សចេ ជវមានានំ និវត្ថទុស្សកណ្ណេ វា អក្កមិត្វា ភូមិយំ វា បក្ខលិត្វា បតិតកាលេ ហត្ថោ វា បាទោ វា ភិជ្ជេយ្យ, កុលស្សេវ ភារោ ភវេយ្យ, បសាធនភណ្ឌំ បន មេ តេមេត្វា សុស្សិស្សតិ។ ឥមំ ការណំ សល្លក្ខេត្វា ន ធាវិតាម្ហិ, តាតា”តិ។

ព្រាហ្មណា តស្សា កថនកាលេ ទន្តសម្បត្តឹ ទិស្វា “ឯវរូបា នោ ទន្តសម្បត្តិ ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ តស្សា សាធុការំ ទត្វា, “អម្ម, តុយ្ហមេវេសា អនុច្ឆវិកា”តិ វត្វា តំ សុវណ្ណមាលំ បិលន្ធយឹសុ។ អថ នេ បុច្ឆិ – “កតរនគរតោ អាគតាត្ថ, តាតា”តិ? “សាវត្ថិតោ, អម្មា”តិ។ “សេដ្ឋិកុលំ កតរំ នាមា”តិ? “មិគារសេដ្ឋិ នាម, អម្មា”តិ។ “អយ្យបុត្តោ កោ នាមា”តិ? “បុណ្ណវឌ្ឍនកុមារោ នាម, អម្មា”តិ។ សា “សមានជាតិកំ នោ កុល”ន្តិ អធិវាសេត្វា បិតុ សាសនំ បហិណិ “អម្ហាកំ រថំ បេសេតូ”តិ ។ កិញ្ចាបិ ហិ សា អាគមនកាលេ បទសា អាគតា, សុវណ្ណមាលាយ បន បិលន្ធនកាលតោ បដ្ឋាយ តថា គន្តុំ ន លភតិ, ឥស្សរទារិកា រថាទីហិ គច្ឆន្តិ, ឥតរា បកតិយានកំ វា អភិរុហន្តិ, ឆត្តំ វា តាលបណ្ណំ វា ឧបរិ ករោន្តិ, តស្មិម្បិ អសតិ និវត្ថសាដកស្ស ទសន្តំ ឧក្ខិបិត្វា អំសេ ខិបន្តា គច្ឆន្តិ ឯវ។ តស្សា បន បិតា បញ្ច រថសតានិ បេសេសិ។ សា សបរិវារា រថំ អារុយ្ហ គតា។ ព្រាហ្មណាបិ ឯកតោវ អគមំសុ។ អថ នេ សេដ្ឋិ បុច្ឆិ – “កុតោ អាគតាត្ថា”តិ? “សាវត្ថិតោ មហាសេដ្ឋី”តិ។ “សេដ្ឋិ កតរោ នាមា”តិ? “មិគារសេដ្ឋិ នាមា”តិ។ “បុត្តោ កោ នាមា”តិ? “បុណ្ណវឌ្ឍនកុមារោ នាម មហាសេដ្ឋី”តិ។ “ធនំ កិត្តក”ន្តិ? “ចត្តាលីសកោដិយោ មហាសេដ្ឋី”តិ។ “ធនំ តាវ អម្ហាកំ ធនំ ឧបាទាយ កាកណិកមត្តំ, ទារិកាយ បន អារក្ខមត្ថាយ លទ្ធកាលតោ បដ្ឋាយ កឹ អញ្ញេន ការណេនា”តិ អធិវាសេសិ។ សោ តេសំ សក្ការំ កត្វា ឯកាហទ្វីហំ វសាបេត្វា ឧយ្យោជេសិ។

តេ សាវត្ថឹ គន្ត្វា មិគារសេដ្ឋិស្ស “លទ្ធា នោ ទារិកា”តិ អារោចយឹសុ។ “កស្ស ធីតា”តិ? “ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ”តិ។ សោ “មហាកុលស្ស មេ ទារិកា លទ្ធា, ខិប្បមេវ នំ អានេតុំ វដ្ដតី”តិ តត្ថ គមនត្ថំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា “‘មហាកុលំ ឯតំ មយា ពិម្ពិសារស្ស សន្តិកា អានេត្វា សាកេតេ និវេសិតំ, តស្ស សម្មានំ កាតុំ វដ្ដតី’តិ អហម្បិ អាគមិស្សាមី”តិ អាហ, សោ “សាធុ, ទេវា”តិ វត្វា ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ សាសនំ បេសេសិ – “មយិ អាគច្ឆន្តេ រាជាបិ អាគមិស្សតិ, មហន្តំ រាជពលំ ឯត្តកស្ស ជនស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ កាតុំ សក្ខិស្សសិ, ន សក្ខិស្សសី”តិ? ឥតរោបិ “សចេបិ ទស រាជានោ អាគច្ឆន្តិ, អាគច្ឆន្តូ”តិ បដិសាសនំ បេសេសិ។ មិគារសេដ្ឋិ តាវ មហន្តេ នគរេ គេហគោបកមត្តំ ឋបេត្វា សេសជនំ អាទាយ គន្ត្វា អឌ្ឍយោជនមត្តេ ឋានេ ឋត្វា “អាគតាម្ហា”តិ សាសនំ បហិណិ។ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ ពហុបណ្ណាការំ បេសេត្វា ធីតរា សទ្ធឹ មន្តេសិ, “អម្ម, សសុរោ កិរ តេ កោសលរញ្ញា សទ្ធឹ អាគតោ, តស្ស កតរំ គេហំ បដិជគ្គិតព្ពំ, រញ្ញោ កតរំ , ឧបរាជាទីនំ កតរានី”តិ? បណ្ឌិតា សេដ្ឋិធីតា វជិរគ្គតិខិណញាណា កប្បសតសហស្សំ បត្ថិតបត្ថនា អភិនីហារសម្បន្នា “សសុរស្ស មេ អសុកគេហំ បដិជគ្គថ, រញ្ញោ អសុកគេហំ, ឧបរាជាទីនំ អសុកានី”តិ សំវិទហិត្វា ទាសកម្មករេ បក្កោសាបេត្វា “ឯត្តកា រញ្ញោ កត្តព្ពកិច្ចំ ករោថ, ឯត្តកា ឧបរាជាទីនំ, ហត្ថិអស្សាទយោបិ តុម្ហេយេវ បដិជគ្គថ, អស្សពន្ធាទយោបិ អាគន្ត្វា មង្គលឆណំ អនុភវិស្សន្តី”តិ សំវិទហិ។ “កឹ ការណា”? “‘មយំ វិសាខាយ មង្គលដ្ឋានំ គន្ត្វា ន កិញ្ចិ លភិម្ហ, អស្សរក្ខណាទីនិ ករោន្តា សុខំ ន វិចរិម្ហា’តិ កេចិ វត្តុំ មា លភឹសូ”តិ។

តំ ទិវសមេវ វិសាខាយ បិតា បញ្ចសតេ សុវណ្ណការេ បក្កោសាបេត្វា “ធីតុ មេ **មហាលតាបសាធនំ** នាម ករោថា”តិ រត្តសុវណ្ណស្ស និក្ខសហស្សំ, តទនុរូបានិ ច រជតមណិមុត្តាបវាឡវជិរាទីនិ ទាបេសិ។ រាជា កតិបាហំ វសិត្វាវ ធនញ្ចយសេដ្ឋិស្ស សាសនំ បហិណិ “ន សក្កា សេដ្ឋិនា អម្ហាកំ ចិរំ បោសនំ នាម កាតុំ, ទានិ ទារិកាយ គមនកាលំ ជានាតូ”តិ។ សោបិ រញ្ញោ សាសនំ បេសេសិ – “ឥទានិ វស្សកាលោ អាគតោ, ន សក្កា ចតុមាសំ វិចរិតុំ, តុម្ហាកំ ពលកាយស្ស យំ យំ លទ្ធុំ វដ្ដតិ, សព្ពំ តំ មម ភារោ, មយា បេសិតកាលេ ទេវោ គមិស្សតី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សាកេតនគរំ និច្ចនក្ខត្តំ វិយ អហោសិ។ រាជានំ អាទឹ កត្វា សព្ពេសំ មាលាគន្ធវត្ថាទីនិ បដិយត្តានេវ ហោន្តិ។ តតោ តេ ជនា ចិន្តយឹសុ – “សេដ្ឋិ អម្ហាកមេវ សក្ការំ ករោតី”តិ, ឯវំ តយោ មាសា អតិក្កន្តា, បសាធនំ បន តាវ ន និដ្ឋាតិ។ កម្មន្តាធិដ្ឋាយកា អាគន្ត្វា សេដ្ឋិនោ អារោចេសុំ – “អញ្ញំ អសន្តំ

នាម នត្ថិ, ពលកាយស្ស បន ភត្តបចនទារូនិ នប្បហោន្តី”តិ។ “គច្ឆថ, តាតា, ឥមស្មឹ នគរេ បរិជិណ្ណា ហត្ថិសាលាទយោ ចេវ បរិជិណ្ណកានិ ច គេហានិ គហេត្វា បចថា”តិ។ ឯវំ បចន្តានម្បិ អឌ្ឍមាសោ អតិក្កន្តោ។ តតោ បុនបិ “ទារូនិ នត្ថី”តិ អារោចយឹសុ ។ “ឥមស្មឹ កាលេ ន សក្កា ទារូនិ លទ្ធុំ, ទុស្សកោដ្ឋាគារានិ វិវរិត្វា ថូលសាដកេហិ វដ្ដិយោ កត្វា តេលចាដីសុ តេមេត្វា ភត្តំ បចថា”តិ។ តេ អឌ្ឍមាសំ តថា អកំសុ។ ឯវំ ចត្តារោ មាសា អតិក្កន្តា, បសាធនម្បិ និដ្ឋិតំ។

តស្មឹ បសាធនេ ចតស្សោ វជិរនាឡិយោ ឧបយោគំ អគមំសុ, មុត្តានំ ឯកាទស នាឡិយោ, បវាឡស្ស ពាវីសតិ នាឡិយោ, មណីនំ តេត្តឹស នាឡិយោ។ ឥតិ ឯតេហិ ច អញ្ញេហិ ច រតនេហិ និដ្ឋានំ អគមាសិ។ អសុត្តមយំ បសាធនំ រជតេន សុត្តកិច្ចំ ករឹសុ។ តំ សីសេ បដិមុក្កំ បាទបិដ្ឋឹ គច្ឆតិ។ តស្មឹ តស្មឹ ឋានេ មុទ្ទិកាយោជេត្វា កតា សុវណ្ណមយា គណ្ឋិកា ហោន្តិ, រជតមយា បាសកា, មត្ថកមជ្ឈេ ឯកា មុទ្ទិកា, ទ្វីសុ កណ្ណបិដ្ឋីសុ ទ្វេ, គលវាដកេ ឯកា, ទ្វីសុ ជត្តូសុ ទ្វេ, ទ្វីសុ កប្បរេសុ ទ្វេ, ទ្វីសុ កដិបស្សេសុ ទ្វេតិ។ តស្មឹ ខោ បន បសាធនេ ឯកំ មោរំ ករឹសុ, តស្ស ទក្ខិណបក្ខេ រត្តសុវណ្ណមយានិ បញ្ច បត្តសតានិ អហេសុំ, វាមបក្ខេ បញ្ច បត្តសតានិ, តុណ្ឌំ បវាឡមយំ, អក្ខីនិ មណិមយានិ, តថា គីវា ច បិញ្ឆានិ ច, បត្តនាឡិយោ រជតមយា, តថា ជង្ឃាយោ។ សោ វិសាខាយ មត្ថកមជ្ឈេ បព្ពតកូដេ ឋត្វា នច្ចនមយូរោ វិយ ខាយតិ។ បត្តនាឡិសហស្សស្ស សទ្ទោ ទិព្ពសង្គីតំ វិយ បញ្ចង្គិកតូរិយឃោសោ វិយ ច បវត្តតិ។ សន្តិកំ ឧបគតាយេវ តស្ស អមោរភាវំ ជានន្តិ។ បសាធនំ នវកោដិអគ្ឃនកំ អហោសិ, សតសហស្សំ ហត្ថកម្មមូលំ ទីយិត្ថ។

“កិស្ស បន និស្សន្ទេន តាយេតំ បសាធនំ លទ្ធ”ន្តិ? សា កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ចីវរសាដកំ ទត្វា សុត្តម្បិ សូចិយោបិ រជនម្បិ អត្តនោ សន្តកមេវ អទាសិ។ តស្ស ចីវរទានស្ស និស្សន្ទេន ឥមំ មហាលតាបសាធនំ លភិ។ ឥត្ថីនញ្ហិ ចីវរទានំ មហាលតាបសាធនភណ្ឌេន មត្ថកំ បប្បោតិ, បុរិសានំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរេនាតិ។ ឯវំ មហាសេដ្ឋិ ចតូហិ មាសេហិ ធីតុ បរិវច្ឆំ កត្វា តស្សា ទេយ្យធម្មំ ទទមានោ កហាបណបូរានិ បញ្ច សកដសតានិ អទាសិ, សុវណ្ណភាជនបូរានិ បញ្ច, រជតភាជនបូរានិ បញ្ច, តម្ពភាជនបូរានិ បញ្ច, បត្តុណ្ណវត្ថកោសេយ្យវត្ថបូរានិ បញ្ច, សប្បិបូរានិ បញ្ច, តេលបូរានិ បញ្ច, សាលិតណ្ឌុលបូរានិ បញ្ច, នង្គលផាលាទិឧបករណបូរានិ បញ្ចសកដសតានិ អទាសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “មម ធីតុ គតដ្ឋានេ ‘អសុកេន នាម មេ អត្ថោ’តិ មា បរស្ស គេហទ្វារំ បហិណី”តិ។ តស្មា សព្ពូបករណានិ ទាបេសិ។ ឯកេកស្មឹ រថេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតា តិស្សោ តិស្សោ វណ្ណទាសិយោ ឋបេត្វា បញ្ច រថសតានិ អទាសិ។ “ឯតំ ន្ហាបេន្តិយោ ភោជេន្តិយោ អលង្ករោន្តិយោ វិចរថា”តិ ទិយឌ្ឍសហស្សបរិចារិកាយោ អទាសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “មម ធីតុ គាវោ ទស្សាមី”តិ។ សោ បុរិសេ អាណាបេសិ – “គច្ឆថ ភណេ ចូឡវជស្ស ទ្វារំ វិវរិត្វា តីសុ គាវុតេសុ តិស្សោ ភេរិយោ គហេត្វា តិដ្ឋថ, បុថុលតោ ឧសភមត្តេ ឋានេ ឧភោសុ បស្សេសុ តិដ្ឋថ។ គាវីនំ តតោ បរំ គន្តុំ មា អទត្ថ។ ឯវំ ឋិតកាលេ ភេរិសញ្ញំ ករេយ្យាថា”តិ។ តេ តថា អកំសុ។ តេ គាវីនំ វជតោ និក្ខមិត្វា គាវុតំ គតកាលេ ភេរិសញ្ញំ អកំសុ, បុន អឌ្ឍយោជនំ គតកាលេ អកំសុ។ បុនបិ តិគាវុតំ គតកាលេ ភេរិសញ្ញំ អកំសុ, បុថុលតោ គមនញ្ច និវារេសុំ។ ឯវំ ទីឃតោ តិគាវុតេ, បុថុលតោ ឧសភមត្តេ ឋានេ គាវិយោ អញ្ញមញ្ញំ និឃំសន្តិយោ អដ្ឋំសុ។

មហាសេដ្ឋិ “មម ធីតុ ឯត្តកា គាវោ អលំ, ទ្វារំ បិទហថា”តិ វជទ្វារំ បិទហាបេសិ។ ទ្វារស្មឹ បិទហិតេ វិសាខាយ បុញ្ញពលេន ពលវគាវោ ច ធេនុយោ ច ឧប្បតិត្វា ឧប្បតិត្វា និក្ខមឹសុ។ មនុស្សានំ វារេន្តានំ វារេន្តានមេវ សដ្ឋិសហស្សា ពលវគាវោ ច សដ្ឋិសហស្សា ធេនុយោ ច និក្ខន្តា, តត្តកា ពលវវច្ឆា តាសំ ធេនូនំ ឧសភា ឧប្បតិត្វា អនុពន្ធា អហេសុំ។ “កិស្ស បន និស្សន្ទេន ឯវំ គាវោ គតា”តិ? និវារេន្តានំ និវារេន្តានំ ទិន្នទានស្ស។ សា កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស រញ្ញោ សត្តន្នំ ធីតានំ កនិដ្ឋា សង្ឃទាសី នាម ហុត្វា វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ បញ្ចគោរសទានំ ទទមានា ថេរានញ្ច ទហរានញ្ច សាមណេរានញ្ច បត្តំ បិទហិត្វា, “អលំ, អល”ន្តិ និវារេន្តានម្បិ “ឥទំ មធុរំ, ឥទំ មនាប”ន្តិ អទាសិ។ ឯវំ តស្ស និស្សន្ទេន វារិយមានាបិ គាវោ និក្ខមឹសុ។ សេដ្ឋិនា ឯត្តកស្ស ធនស្ស ទិន្នកាលេ សេដ្ឋិភរិយា អាហ – “តុម្ហេហិ មយ្ហំ ធីតុ សព្ពំ សំវិទហិតំ, វេយ្យាវច្ចករា បន ទាសទាសិយោ ន សំវិទហិតា, កឹ ការណា”តិ? “មម ធីតរិ សសិនេហនិស្សិនេហានំ ជាននត្ថំ។ អហញ្ហិ តាយ សទ្ធឹ អាគច្ឆមានកេ គីវាយ គហេត្វា ន បហិណាមិ, យានំ អារុយ្ហ គមនកាលេយេវ ឯតាយ សទ្ធឹ គន្តុកាមា គច្ឆន្តុ, មា អគន្តុកាមាតិ វក្ខាមី”តិ អាហ។

អថ “ស្វេ មម ធីតា គមិស្សតី”តិ គព្ភេ និសិន្នោ ធីតរំ សមីបេ និសីទាបេត្វា, “អម្ម, បតិកុលេ វសន្តិយា នាម ឥមញ្ច ឥមញ្ច អាចារំ រក្ខិតុំ វដ្តតី”តិ ឱវាទមទាសិ។ អយម្បិ មិគារសេដ្ឋិ អនន្តរគព្ភេ និសិន្នោ ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ឱវាទំ អស្សោសិ។ សោបិ សេដ្ឋិ ធីតរំ ឯវំ ឱវទិ –

“អម្ម, សសុរកុលេ វសន្តិយា នាម អន្តោអគ្គិ ពហិ ន នីហរិតព្ពោ, ពហិអគ្គិ អន្តោ ន បវេសេតព្ពោ, ទទន្តស្សេវ ទាតព្ពំ, អទទន្តស្ស ន ទាតព្ពំ, ទទន្តស្សាបិ អទទន្តស្សាបិ ទាតព្ពំ, សុខំ និសីទិតព្ពំ, សុខំ ភុញ្ជិតព្ពំ, សុខំ និបជ្ជិតព្ពំ, អគ្គិ បរិចរិតព្ពោ, អន្តោទេវតា នមស្សិតព្ពា”តិ។

ឥមំ ទសវិធំ ឱវាទំ ទត្វា បុនទិវសេ សព្ពា សេនិយោ សន្និបាតេត្វា រាជសេនាយ មជ្ឈេ អដ្ឋ កុដុម្ពិកេ បាដិភោគេ គហេត្វា, “សចេ មេ គតដ្ឋានេ ធីតុ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, តុម្ហេហិ សោធេតព្ពោ”តិ វត្វា នវកោដិអគ្ឃនកេន មហាលតាបសាធនេន ធីតរំ បសាធេត្វា ន្ហានចុណ្ណមូលកំ ចតុបណ្ណាសកោដិធនំ ទត្វា យានំ អារោបេត្វា សាកេតស្ស សាមន្តា អត្តនោ សន្តកេសុ អនុរាជបុរមត្តេសុ ចុទ្ទសសុ ភត្តគាមេសុ ភេរិំ ចរាបេសិ – “មម ធីតរា សទ្ធឹ គន្តុកាមា គច្ឆន្តូ”តិ។ តេ សទ្ទំ សុត្វាវ – “អម្ហាកំ អយ្យាយ គមនកាលេ កឹ អម្ហាកំ ឥធា”តិ ចុទ្ទស គាមកា កិញ្ចិ អសេសេត្វា និក្ខមឹសុ? ធនញ្ចយសេដ្ឋិបិ រញ្ញោ ច មិគារសេដ្ឋិនោ ច សក្ការំ កត្វា ថោកំ អនុគន្ធា តេហិ សទ្ធឹ ធីតរំ ឧយ្យោជេសិ។

មិគារសេដ្ឋិបិ សព្ពបច្ឆតោ យានកេ និសីទិត្វា គច្ឆន្តោ ពលកាយំ ទិស្វា, “កេ នាមេតេ”តិ បុច្ឆិ។ “សុណិសាយ វោ វេយ្យាវច្ចករា ទាសិទាសា”តិ។ “ឯត្តកេ កោ បោសេស្ស”តិ? “បោថេត្វា តេ បលាបេថ, អបលាយន្តេ ឥតោ ទណ្ឌំ ករោថា”តិ។ វិសាខា បន “អបេថ, មា វារេថ, ពលមេវ ពលស្ស ភត្តំ ទស្សតី”តិ អាហ។ សេដ្ឋិ ឯវំ វុត្តេបិ, “អម្ម, នត្ថិ អម្ហាកំ ឯតេហិ អត្ថោ, កោ ឯតេ បោសេស្សតី”តិ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បោថេត្វា បលាបេត្វា សេសកេ “អលំ អម្ហាកំ ឯត្តកេហី”តិ គហេត្វា បាយាសិ។ អថ វិសាខា សាវត្ថិនគរទ្វារំ សម្បត្តកាលេ ចិន្តេសិ – “បដិច្ឆន្នយានស្មឹ នុ ខោ និសីទិត្វា បវិសិស្សាមិ, ឧទាហុ រថេ ឋត្វា”តិ។ អថស្សា ឯតទហោសិ – “បដិច្ឆន្នយានេន មេ បវិសន្តិយា មហាលតាបសាធនស្ស វិសេសោ ន បញ្ញាយិស្សតី”តិ។ សា សកលនគរស្ស អត្តានំ ទស្សេន្តី រថេ ឋត្វា នគរំ បាវិសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ វិសាខាយ សម្បត្តឹ ទិស្វា, “ឯសា កិរ វិសាខា នាម, ឯវរូបា អយំ សម្បត្តិ ឯតិស្សាវ អនុច្ឆវិកា”តិ អាហំសុ។ ឥតិ សា មហាសម្បត្តិយា សេដ្ឋិនោ គេហំ បាវិសិ។ គតទិវសេ ចស្សា សកលនគរវាសិនោ “អម្ហាកំ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ អត្តនោ នគរំ សម្បត្តានំ មហាសក្ការំ អកាសី”តិ យថាសត្តិ យថាពលំ បណ្ណាការំ បហិណឹសុ។ វិសាខា បហិតបហិតំ បណ្ណាការំ តស្មិំយេវ នគរេ អញ្ញមញ្ញេសុ កុលេសុ សព្ពត្ថកមេវ ទាបេសិ។ ឥតិ សា “ឥទំ មយ្ហំ មាតុ ទេថ, ឥទំ មយ្ហំ បិតុ ទេថ, ឥទំ មយ្ហំ ភាតុ ទេថ, ឥទំ មយ្ហំ ភគិនិយា ទេថា”តិ តេសំ តេសំ វយានុរូបំ បិយវចនំ វត្វា បណ្ណាការំ បេសេន្តី សកលនគរវាសិនោ ញាតកេ វិយ អកាសិ។ អថស្សា រត្តិភាគសមនន្តរេ អាជញ្ញវឡវាយ គព្ភវុដ្ឋានំ អហោសិ។ សា ទាសីហិ ទណ្ឌទីបិកា គាហាបេត្វា តត្ថ គន្ធា វឡវំ ឧណ្ហោទកេន ន្ហាបេត្វា តេលេន មក្ខាបេត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ អគមាសិ។

មិគារសេដ្ឋិបិ បុត្តស្ស អាវាហមង្គលំ ករោន្តោ ធុរវិហារេ វសន្តម្បិ តថាគតំ អមនសិករិត្វា ទីឃរត្តំ នគ្គសមណកេសុ បតិដ្ឋិតេន បេមេន ចោទិយមានោ “មយ្ហំ អយ្យានម្បិ សក្ការំ ករិស្សាមី”តិ ឯកទិវសំ អនេកសតេសុ នវភាជនេសុ និរុទកបាយាសំ បចាបេត្វា បញ្ចសតេ អចេលកេ និមន្តាបេត្វា អន្តោគេហំ បវេសេត្វា, “អាគច្ឆតុ មេ សុណិសា, អរហន្តេ វន្ទតូ”តិ វិសាខាយ សាសនំ បហិណិ។ សា “អរហន្តោ”តិ វចនំ សុត្វា សោតាបន្នា អរិយសាវិកា ហដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា តេសំ ភោជនដ្ឋានំ អាគន្ធា តេ ឱលោកេត្វា, “ឯវរូបា ហិរោត្តប្បវិរហិតា អរហន្តា នាម ន ហោន្តិ, កស្មា មំ សសុរោ បក្កោសាបេសី”តិ, “ធី, ធី”តិ សេដ្ឋឹ គរហិត្វា អត្តនោ វសនដ្ឋានមេវ គតា។ អចេលកា តំ ទិស្វា សព្ពេ ឯកប្បហារេនេវ សេដ្ឋឹ គរហឹសុ – “កឹ ត្វំ, គហបតិ, អញ្ញំ នាលត្ថ, សមណស្ស គោតមស្ស សាវិកំ មហាកាឡកណ្ណឹ ឥធ បវេសេសិ, វេគេន នំ ឥមស្មា គេហា និក្កឌ្ឍាបេហី”តិ។ សោ “ន សក្កា មយា ឥមេសំ វចនមត្តេនេវ និក្កឌ្ឍាបេតុំ, មហាកុលស្ស សា ធីតា”តិ ចិន្តេត្វា, “អយ្យា, ទហរា នាម ជានិត្វា វា អជានិត្វា វា ករេយ្យុំ, តុម្ហេ តុណ្ហី ហោថា”តិ តេ ឧយ្យោជេត្វា សយំ មហារហេ អាសនេ និសីទិត្វា សុវណ្ណបាតិយំ និរុទកំ មធុបាយាសំ បរិភុញ្ជិ។

តស្មឹ សមយេ ឯកោ បិណ្ឌបាតិកត្ថេរោ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តំ និវេសនំ បាវិសិ។ វិសាខា សសុរំ ពីជយមានា ឋិតា តំ ទិស្វា “សសុរស្ស អាចិក្ខិតុំ អយុត្ត”ន្តិ យថា សោ ថេរំ បស្សតិ, ឯវំ អបគន្ធា អដ្ឋាសិ។ សោ បន ពាលោ ថេរំ ទិស្វាបិ អបស្សន្តោ វិយ ហុត្វា អធោមុខោ ភុញ្ជតេវ។ វិសាខា “ថេរំ ទិស្វាបិ មេ សសុរោ សញ្ញំ ន ករោតី”តិ ញត្វា, “អតិច្ឆថ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ បុរាណំ ខាទតី”តិ អាហ។ សោ និគណ្ឋេហិ កថិតកាលេ អធិវាសេត្វាបិ “បុរាណំ ខាទតី”តិ វុត្តក្ខណេយេវ ហត្ថំ អបនេត្វា, “ឥមំ បាយាសំ ឥតោ នីហរថ, ឯតំ ឥមស្មា គេហា និក្កឌ្ឍថ, អយំ មំ ឯវរូបេ មង្គលកាលេ អសុចិខាទកំ នាម ករោតី”តិ អាហ។ តស្មឹ ខោ បន និវេសនេ សព្ពេបិ ទាសកម្មករា វិសាខាយ សន្តកាវ, កោ នំ ហត្ថេ វា បាទេ វា គណ្ហិស្សតិ, មុខេន កថេតុំ សមត្ថោបិ នត្ថិ។ វិសាខា សសុរស្ស កថំ សុត្វា អាហ – “តាត, ន ឯត្តកេនេវ មយំ និក្ខមាម, នាហំ តុម្ហេហិ ឧទកតិត្ថតោ កុម្ភទាសី វិយ អានីតា, ធរមានកមាតាបិតូនំ ធីតរោ នាម ន ឯត្តកេនេវ និក្ខមន្តិ, ឯតេនេវ មេ ការណេន បិតា

ឥធាគមនកាលេ អម្ហ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា ‘សចេ មេ ធីតុ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, សោធេយ្យាថា’តិ វត្វា មំ តេសំ ហត្ថេ ឋបេសិ, តេ បក្កោសាបេត្វា មយ្ហំ ទោសាទោសំ សោធាបេថា”តិ។

សេដ្ឋិ “កល្យាណំ ឯសា កថេតី”តិ អម្ហ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា, “អយំ ទារិកា មង្គលកាលេ និសីទិត្វា សុវណ្ណបាតិយំ និរុទកបាយាសំ បរិភុញ្ជន្តំ មំ ‘អសុចិខាទកោ’តិ វទតី”តិ អាហ, “ឥមិស្សា ទោសំ អារោបេត្វា ឥមំ គេហតោ និក្កឌ្ឍថា”តិ។ “ឯវំ កិរ, អម្មា”តិ។ នាហំ ឯវំ វទាមិ, ឯកស្មិំ បន បិណ្ឌបាតិកត្ថេរេ ឃរទ្វារេ ឋិតេ សសុរោ មេ អប្បោទកំ មធុបាយាសំ បរិភុញ្ជន្តោ តំ ន មនសិករោតិ, អហំ “មយ្ហំ សសុរោ ឥមស្មិំ អត្តភាវេ បុញ្ញំ ន ករោតិ, បុរាណបុញ្ញមេវ ខាទតី”តិ ចិន្តេត្វា, “អតិច្ឆថ, ភន្តេ, មយ្ហំ សសុរោ បុរាណំ ខាទតី”តិ អវចំ, “ឯត្ថ មេ កោ ទោសោ”តិ? “អយ្យ, ឥធ ទោសោ នត្ថិ, អម្ហាកំ ធីតា យុត្តំ កថេតិ, ត្វំ កស្មា កុជ្ឈសី”តិ? “អយ្យា, ឯស តាវ ទោសោ មា ហោតុ, អយំ បន ឯកទិវសំ មជ្ឈិមយាមេ ទាសីបរិវុតា បច្ឆាគេហំ អគមាសី”តិ។ “ឯវំ កិរ, អម្មា”តិ។ “តាតា, នាហំ អញ្ញេន ការណេន គតា, ឥមស្មិំ បន គេហេ អាជានេយ្យវឡវាយ វិជាតាយ សញ្ញម្បិ អកត្វា និសីទិតុំ នាម អយុត្ត”ន្តិ ទណ្ឌទីបិកា គាហាបេត្វា ឧណ្ហោទកាទីនិបិ គាហាបេត្វា ទាសីហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា វឡវាយ វិជាតបរិហារំ ការាបេសិំ, “ឯត្ថ មេ កោ ទោសោ”តិ? “អយ្យ, ឥធ ទោសោ នត្ថិ, អម្ហាកំ ធីតា តវ គេហេ ទាសីហិបិ អកត្តព្ពយុត្តកំ កម្មំ ករោតិ, ត្វំ កឹ ឯត្ថ ទោសំ បស្សសី”តិ?

អយ្យា, ឥធាបិ តាវ ទោសោ មា ហោតុ, ឥមិស្សា បន បិតា ឥធាគមនកាលេ ឥមំ ឱវទន្តោ គុយ្ហេ បដិច្ឆន្នេ ទស ឱវាទេ អទាសិ, តេសំ អត្ថំ ន ជានាមិ, តេសំ មេ អត្ថំ កថេតុ។ ឥមិស្សា បន បិតា **“អន្តោអគ្គិ ពាហិ ន នីហរិតព្ពោ”**តិ អាហ, “សក្កា នុ ខោ អម្ហេហិ ឧភតោ បដិវិស្សកគេហានំ អគ្គិំ អទត្វា វសិតុ”ន្តិ? “ឯវំ កិរ, អម្មា”តិ។ “តាតា, មយ្ហំ បិតា ន ឯតំ សន្ធាយ កថេសិ។ ឥទំ បន សន្ធាយ កថេសិ – ‘អម្ម, តវ សស្សុសសុរសាមិកានំ អគុណំ ទិស្វា ពាហិ តស្មិំ តស្មិំ គេហេ ឋត្វា មា កថេសិ។ ឯវរូបោ ហិ អគ្គិសទិសោ អគ្គិ នាម នត្ថី’”តិ។

អយ្យា, ឯតំ តាវ ឯវំ ហោតុ, ឥមិស្សា បន បិតា **“ពាហិរតោ អគ្គិ ន អន្តោ បវេសេតព្ពោ”**តិ អាហ, “កឹ សក្កា អម្ហេហិ អន្តោ អគ្គិម្ហិ និព្ពុតេ ពាហិរតោ អគ្គិំ អនាហរិតុ”ន្តិ? “ឯវំ កិរ, អម្មា”តិ។ តាតា, មយ្ហំ បិតា ន ឯតំ សន្ធាយ កថេសិ, ឥទំ បន សន្ធាយ កថេសិ – សចេ បដិវិស្សកគេហេសុ ឥត្ថិយោ វា បុរិសា វា សស្សុសសុរសាមិកានំ អគុណំ កថេន្តិ, តេហិ កថិតំ អាហរិត្វា “អសុកោ នាម តុម្ហាកំ ឯវញ្ច ឯវញ្ច អគុណំ កថេតី”តិ បុន មា កថេយ្យាសិ។ “ឯតេន ហិ អគ្គិនា សទិសោ អគ្គិ នាម នត្ថី”តិ។ ឯវំ ឥមស្មិម្បិ ការណេ សា និទ្ទោសាវ អហោសិ។ យថា ច ឯត្ថ, ឯវំ សេសេសុបិ។

តេសុ បន អយមធិប្បាយោ – យម្បិ ហិ តស្សា បិតរា **“យេ ទទន្តិ, តេសំយេវ ទាតព្ព”**ន្តិ វុត្តំ។ តំ “យាចិតកំ ឧបករណំ គហេត្វា យេ បដិទេន្តិ, តេសញ្ញេវ ទាតព្ព”ន្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“យេ ន ទេន្តិ, តេសំ ន ទាតព្ព”ន្តិ ឥទម្បិ យេ យាចិតកំ គហេត្វា ន បដិទេន្តិ, តេសំ ន ទាតព្ពន្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“ទទន្តស្សាបិ អទទន្តស្សាបិ ទាតព្ព”ន្តិ ឥទំ បន ទលិទ្ទេសុ ញាតិមិត្តេសុ សម្បត្តេសុ តេ បដិទាតុំ សក្កោន្តុ វា មា វា, តេសំ ទាតុមេវ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“សុខំ និសីទិតព្ព”ន្តិ ឥទម្បិ សស្សុសសុរសាមិកេ ទិស្វា វុដ្ឋាតព្ពដ្ឋានេ និសីទិតុំ ន វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“សុខំ ភុញ្ជិតព្ព”ន្តិ ឥទំ បន សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរំ អភុញ្ជិត្វា តេ បរិវិសិត្វា សព្ពេហិ លទ្ធាលទ្ធំ ញត្វា បច្ឆា សយំ ភុញ្ជិតុំ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“សុខំ និបជ្ជិតព្ព”ន្តិ ឥទម្បិ សស្សុសសុរសាមិកេហិ បុរេតរំ សយនំ អារុយ្ហ ន និបជ្ជិតព្ពំ, តេសំ កត្តព្ពយុត្តកំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា បច្ឆា សយំ និបជ្ជិតុំ យុត្តន្តិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“អគ្គិ បរិចរិតព្ពោ”តិ ឥទំ បន សស្សុម្បិ សសុរម្បិ សាមិកម្បិ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ឧរគរាជានំ វិយ ច កត្វា បស្សិតុំ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។

“អន្តោទេវតា នមស្សិតព្ពា”តិ ឥទម្បិ សស្សុញ្ច សសុរញ្ច សាមិកញ្ច ទេវតា វិយ កត្វា ទដ្ឋុំ វដ្ដតីតិ សន្ធាយ វុត្តំ។ ឯវំ សេដ្ឋិ ឥមេសំ ទសឱវាទានំ អត្ថំ សុត្វា បដិវចនំ អបស្សន្តោ អធោមុខោ និសីទិ។

អថ នំ កុដុម្ពិកា “កឹ សេដ្ឋិ អញ្ញោបិ អម្ហាកំ ធីតុ ទោសោ អត្ថី”តិ បុច្ឆឹសុ។ “នត្ថិ, អយ្យា”តិ។ “អថ កស្មា នំ និទ្ទោសំ អការណេន គេហា និក្កឌ្ឍាបេសី”តិ ឯវំ វុត្តេ វិសាខា អាហ – “តាតា, កិញ្ចាបិ មយ្ហំ សសុរស្ស វចនេន បឋមមេវ គមនំ ន យុត្តំ, បិតា បន មេ អាគមនកាលេ មម ទោសសោធនត្ថាយ មំ តុម្ហាកំ ហត្ថេ ឋបេសិ, តុម្ហេហិ ច មេ និទ្ទោសភាវោ ញាតោ, ឥទានិ ច មយ្ហំ គន្តុំ យុត្ត”ន្តិ ទាសិទាសេ “យានាទីហិ សជ្ជាបេថា”តិ អាណាបេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ កុដុម្ពិកេ គហេត្វា “អម្ម, មយា អជានិត្វាវ កថិតំ, ខមាហិ មេ”តិ អាហ។ “តាត, តុម្ហាកំ ខមិតព្ពំ តាវ ខមាមិ, អហំ បន ពុទ្ធសាសនេ អវេច្ចប្បសន្នស្ស កុលស្ស ធីតា, ន មយំ វិនា ភិក្ខុសង្ឃេន វត្តាម, សចេ មម រុចិយា ភិក្ខុសង្ឃំ បដិជគ្គិតុំ លភាមិ, វសិស្សាមី”តិ។ “អម្ម, ត្វំ យថារុចិយា តាវ សមណេ បដិជគ្គា”តិ អាហ។

វិសាខា ទសពលំ និមន្តាបេត្វា បុនទិវសេ និវេសនំ បវេសេសិ។ នគ្គសមណាបិ សត្ថុ មិគារសេដ្ឋិនោ គេហំ គមនភាវំ សុត្វា គន្ត្វា គេហំ បរិវារេត្វា និសីទឹសុ។ វិសាខា ទក្ខិណោទកំ ទត្វា “សព្ពោ សក្ការោ បដិយាទិតោ, សសុរោ មេ អាគន្ត្វា ទសពលំ បរិវិសតូ”តិ សាសនំ បេសេសិ។ អថ នំ គន្តុកាមំ អាជីវកា “មា ខោ ត្វំ, គហបតិ, សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គច្ឆា”តិ និវារេសុំ។ សោ “សុណ្ហា មេ សយមេវ បរិវិសតូ”តិ សាសនំ បហិណិ។ សា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា និដ្ឋិតេ ភត្តកិច្ចេ បុន សាសនំ បេសេសិ – “សសុរោ មេ អាគន្ត្វា ធម្មកថំ សុណាតូ”តិ។ អថ នំ “ឥទានិ អគមនំ នាម អតិវិយ អយុត្ត”ន្តិ ធម្មំ សោតុកាមតាយ គច្ឆន្តំ បុន តេ អាហំសុ – “តេន ហិ សមណស្ស គោតមស្ស ធម្មំ សុណន្តោ ពហិសាណិយា និសីទិត្វា សុណាហី”តិ។ បុរេតរមេវស្ស គន្ត្វា សាណី បរិក្ខិបឹសុ។ សោ គន្ត្វា ពហិសាណិយំ និសីទិ។ សត្ថា “ត្វំ ពហិសាណិយំ វា និសីទ, បរកុដ្ដេ វា បរសេលេ វា បរចក្កវាឡេ វា បន និសីទ, អហំ ពុទ្ធោ នាម សក្កោមិ តំ មម សទ្ទំ សាវេតុ”ន្តិ មហាជម្ពុំ ខន្ធេ គហេត្វា ចាលេន្តោ វិយ អមតវស្សំ វស្សេន្តោ វិយ ច ធម្មំ ទេសេតុំ អនុបុព្ពឹ កថំ អារភិ។

សម្មាសម្ពុទ្ធេ ច បន ធម្មំ ទេសេន្តេ បុរតោ ឋិតាបិ បច្ឆតោ ឋិតាបិ ចក្កវាឡសតំ ចក្កវាឡសហស្សំ អតិក្កមិត្វា ឋិតាបិ អកនិដ្ឋភវនេ ឋិតាបិ “សត្ថា មមញ្ញេវ ឱលោកេតិ, មយ្ហមេវ ធម្មំ ទេសេតី”តិ វទន្តិ។ សត្ថា ហិ តំ តំ ឱលោកេន្តោ វិយ តេន តេន សទ្ធឹ សល្លបន្តោ វិយ ច អហោសិ។ ចន្ទសមា កិរ ពុទ្ធា។ យថា ចន្ទោ គគនមជ្ឈេ ឋិតោ “មយ្ហំ ឧបរិ ចន្ទោ, មយ្ហំ ឧបរិ ចន្ទោ”តិ សព្ពសត្តានំ ខាយតិ, ឯវមេវ យត្ថ កត្ថចិ ឋិតានំ អភិមុខេ ឋិតា វិយ ខាយន្តិ។ ឥទំ កិរ តេសំ អលង្កតសីសំ ឆិន្ទិត្វា អញ្ជិតអក្ខីនិ ឧប្បាដេត្វា ហទយមំសំ ឧប្បាដេត្វា បរស្ស ទាសត្ថាយ ជាលិសទិសេ បុត្តេ កណ្ហាជិនាសទិសា ធីតរោ មទ្ទិសទិសា បជាបតិយោ បរិច្ចជិត្វា ទិន្នទានស្ស ផលំ។ មិគារសេដ្ឋិបិ ខោ តថាគតេ ធម្មទេសនំ វិនិវត្តេន្តេ ពហិសាណិយំ និសិន្នោវ សហស្សនយបដិមណ្ឌិតេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាយ អចលាយ សទ្ធាយ សមន្នាគតោ តីសុ រតនេសុ និក្កង្ខោ ហុត្វា សាណិកណ្ណំ ឧក្ខិបិត្វា អាគន្ត្វា សុណ្ហាយ ថនំ មុខេន គហេត្វា, “ត្វំ មេ អជ្ជតោ បដ្ឋាយ មាតា”តិ តំ មាតុដ្ឋានេ ឋបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ **មិគារមាតា** នាម ជាតា។ បច្ឆាភាគេ បុត្តំ លភិត្វាបិ មិគារោតិស្ស នាមមកាសិ។

មហាសេដ្ឋិ សុណ្ហាយ ថនំ វិស្សជ្ជេត្វា គន្ត្វា ភគវតោ ទ្វីសុ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា បាទេ បាណីហិ ច បរិសម្ពាហន្តោ មុខេន ច បរិចុម្ពន្តោ “មិគារោ អហំ, ភន្តេ, មិគារោ អហំ, ភន្តេ”តិ តិក្ខត្តុំ នាមំ សាវេត្វា, “អហំ, ភន្តេ, ឯត្តកំ កាលំ យត្ថ នាម ទិន្នំ មហប្ផលន្តិ ន ជានាមិ, ឥទានិ ច មេ សុណិសំ និស្សាយ ញាតំ, សព្ពា អបាយទុក្ខា មុត្តោម្ហិ, សុណិសា មេ ឥមំ គេហំ អាគច្ឆន្តី មម អត្ថាយ ហិតាយ សុខាយ អាគតា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“សោហំ អជ្ជ បជានាមិ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ;
អត្ថាយ វត មេ ភទ្ទា, សុណិសា ឃរមាគតា”តិ។

វិសាខា បុនទិវសត្ថាយបិ សត្ថារំ និមន្តេសិ។ អថស្សា បុនទិវសេបិ សស្សុ សោតាបត្តិផលំ បត្តា។ តតោ បដ្ឋាយ តំ គេហំ សាសនស្ស វិវដទ្វារំ អហោសិ។ តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “ពហូបការា មេ សុណិសា បសន្នាការមស្សា ករិស្សាមិ, ឯតិស្សា ភារិយំ បសាធនំ និច្ចកាលំ បសាធេតុំ ន សក្កា, សល្លហុកមស្សា ទិវា ច រត្តោ ច សព្ពឥរិយាបថេសុ បសាធនយោគ្គំ បសាធនំ ការេស្សាមី”តិ សតសហស្សគ្ឃនកំ ឃនមដ្ឋកំ នាម បសាធនំ ការេត្វា តស្មឹ និដ្ឋិតេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សក្កច្ចំ ភោជេត្វា វិសាខំ សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហាបេត្វា សត្ថុ សម្មុខេ ឋបេត្វា បសាធេត្វា សត្ថារំ វន្ទាបេសិ។ សត្ថា អនុមោទនំ កត្វា វិហារមេវ គតោ។ វិសាខាបិ តតោ បដ្ឋាយ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តី សត្ថុ សន្តិកា **អដ្ឋ វរេ** (មហាវ. ៣៥០) លភិត្វា គគនតលេ ចន្ទលេខា វិយ បញ្ញាយមានា បុត្តធីតាហិ វុឌ្ឍឹ បាបុណិ។ តស្សា កិរ ទស បុត្តា ទស ធីតរោ ច អហេសុំ។ តេសុ ឯកេកស្ស ទស ទស បុត្តា ទស ទស ធីតរោ អហេសុំ។ តេសុ តេសុបិ ឯកេកស្ស ទស ទស បុត្តា ទស ទស ធីតរោ ជាតិ

ឯវមស្សា បុត្តនត្តបនត្តសន្តានវសេន បវត្តានិ វីសាធិកានិ ចត្តារិ សតានិ អដ្ឋ ច បាណសហស្សានិ អហេសុំ។ តេនាហុ បោរាណា –

> “វីសាខា វីសតិ បុត្តា, នត្តា ច ចតុរោ សតា;
> បនត្តា អដ្ឋសហស្សា, ជម្ពុទីបេ សុបាកដា”តិ។

អាយុ វីសវស្សសតំ អហោសិ, សីសេ ឯកម្បិ បលិតំ នាម នាហោសិ, និច្ចំ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា វិយ អហោសិ។ តំ បុត្តនត្តបនត្តបរិវារំ វិហារំ គច្ឆន្តិំ ទិស្វា, “កតមា ឯត្ថ វិសាខា”តិ បរិបុច្ឆិតារោ ហោន្តិ? យេ នំ គច្ឆន្តិំ បស្សន្តិ, “ឥទានិ ថោកំ គច្ឆតុ, គច្ឆមានាវ នោ, អយ្យា សោភតី”តិ, ចិន្តេន្តិ។ យេ នំ ឋិតំ និសិន្នំ និបន្នំ បស្សន្តិ, “ឥទានិ ថោកំ និបជ្ជតុ, និបន្នាវ នោ, អយ្យា, សោភតី”តិ ចិន្តេន្តិ។ ឥតិ សា “ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ អសុកឥរិយាបថេន នាម ន សោភតី”តិ វត្តព្ពា ន ហោតិ។ បញ្ចន្នំ ខោ បន ហត្ថីនំ ពលំ ធារេតិ។ រាជា “វិសាខា កិរ បញ្ចន្នំ ហត្ថីនំ ពលំ ធារេតី”តិ សុត្វា តស្សា វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា អាគមនវេលាយ ថាមំ វីមំសិតុកាមោ ហត្ថិំ វិស្សជ្ជាបេសិ, សោ សោណ្ឌំ ឧក្ខិបិត្វា វិសាខាភិមុខោ អគមាសិ។ តស្សា បរិវារិត្ថិយោ បញ្ចសតា ឯកច្ចា បលាយឹសុ, ឯកច្ចា ន បរិស្សជ្ជិត្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ វុត្តេ – “រាជា កិរ តេ, អយ្យេ, ពលំ វីមំសិតុកាមោ ហត្ថិំ វិស្សជ្ជាបេសី”តិ វទឹសុ។ វិសាខា ឥមំ ទិស្វា, “កឹ បលាយិតេន, កថំ នុ ខោ តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “សចេ តំ ទឡ្ហំ គណ្ហិស្សាមិ, វិនស្សេយ្យា”តិ ទ្វីហិ អង្គុលីហិ សោណ្ឌាយ គហេត្វា បដិបណាមេសិ។ ហត្ថី អត្តានំ សន្ធារេត្វា ឋាតុំ នាសក្ខិ, រាជង្គណេ ឧក្កុដិកោ ហុត្វា បតិតោ។ មហាជនោ សាធុការំ អទាសិ។ សាបិ សបរិវារា សោត្ថិនា គេហំ អគមាសិ។

តេន ខោ បន សមយេន សាវត្ថិយំ វិសាខា មិគារមាតា ពហុបុត្តា ហោតិ ពហុនត្តា អរោគបុត្តា អរោគនត្តា អភិមង្គលសម្មតា, តាវតកេសុ បុត្តនត្តេសុ ឯកោបិ អន្តរា មរណំ បត្តោ នាម នាហោសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ មង្គលេសុ ឆណេសុ វិសាខំ បឋមំ និមន្តេត្វា ភោជេន្តិ។ អថេកស្មិំ ឧស្សវទិវសេ មហាជនេ មណ្ឌិតបសាធិតេ ធម្មស្សវនាយ វិហារំ គច្ឆន្តេ វិសាខាបិ និមន្តិតដ្ឋានេ ភុញ្ជិត្វា មហាលតាបសាធនំ បសាធេត្វា មហាជនេន សទ្ធិំ វិហារំ គន្ត្វា អាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា ឧត្តរាសង្គេន ភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា ទាសិយា អទាសិ។ យំ សន្ធាយ វុត្តំ –

> “តេន ខោ បន សមយេន សាវត្ថិយំ ឧស្សវោ ហោតិ, មនុស្សា អលង្កតបដិយត្តា អារាមំ គច្ឆន្តិ, វិសាខាបិ មិគារមាតា អលង្កតបដិយត្តា វិហារំ គច្ឆតិ។ អថ ខោ វិសាខា មិគារមាតា អាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា ឧត្តរាសង្គេន ភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា ទាសិយា អទាសិ ‘ហន្ទ ជេ ឥមំ ភណ្ឌិកំ គណ្ហាហី’”តិ (បាចិ. ៥០៣)។

សា កិរ វិហារំ គច្ឆន្តី ចិន្តេសិ – “ឯវរូបំ មហគ្ឃំ បសាធនំ សីសេ បដិមុក្កំ យាវ បាទបិដ្ឋី អលង្ការំ អលង្ករិត្វា វិហារំ បវិសិតុំ អយុត្ត”ន្តិ នំ ឱមុញ្ចិត្វា ភណ្ឌិកំ កត្វា អត្តនោ បុញ្ញេនេវ និព្ពត្តាយ បញ្ចហត្ថិថាមធរាយ ទាសិយា ហត្ថេ អទាសិ។ សា ឯវ កិរ តំ គណ្ហិតុំ សក្កោតិ។ តេន នំ អាហ – “អម្ម, ឥមំ បសាធនំ គណ្ហ, សត្ថុសន្តិកា និវត្តនកាលេ បសាធេស្សាមិ ន”ន្តិ។ តំ បន ទត្វា ឃនមដ្ឋកំ បសាធនំ បសាធេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ធម្មំ អស្សោសិ, ធម្មស្សវនាវសានេ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយ បក្កាមិ។ សាបិស្សា ទាសី តំ បសាធនំ បមុដ្ឋា។ ធម្មំ សុត្វា បន បក្កន្តាយ បរិសាយ សចេ កិញ្ចិ បមុដ្ឋំ ហោតិ, តំ អានន្ទត្ថេរោ បដិសាមេតិ។ ឥតិ សោ តំ ទិវសំ មហាលតាបសាធនំ ទិស្វា សត្ថុ អារោចេសិ – “ភន្តេ, វិសាខា បសាធនំ បមុស្សិត្វា គតា”តិ។ “ឯកមន្តំ ឋបេហិ, អានន្ទា”តិ។ ថេរោ តំ ឧក្ខិបិត្វា សោបានបស្សេ លគ្គេត្វា ឋបេសិ។

វិសាខាបិ សុប្បិយាយ សទ្ធិំ “អាគន្តុកគមិកគិលានាទីនំ កត្តព្ពយុត្តកំ ជានិស្សាមី”តិ អន្តោវិហារេ វិចរិ។ តា បន ឧបាសិកាយោ អន្តោវិហារេ ទិស្វា សប្បិមធុតេលាទីហិ អត្ថិកា បកតិយាវ ទហរា ច សាមណេរា ច ថាលកាទីនិ គហេត្វា ឧបសង្កមន្តិ។ តស្មិម្បិ ទិវសេ តថេវ ករឹសុ។ អថេកំ គិលានំ ភិក្ខុំ ទិស្វា សុប្បិយា (មហាវ. ២៨០) “កេនត្ថោ អយ្យស្សា”តិ បុច្ឆិត្វា “បដិច្ឆាទនីយេនា”តិ វុត្តេ ហោតុ, អយ្យ, បេសេស្សាមីតិ ទុតិយទិវសេ កប្បិយមំសំ អលភន្តី អត្តនោ ឩរុមំសេន កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា បុន សត្ថរិ បសាទេន បាកតិកសរីរា អហោសិ។ វិសាខាបិ គិលានេ ច ទហរេ ច សាមណេរេ ច ឱលោកេត្វា អញ្ញេន ទ្វារេន និក្ខមិត្វា វិហារូបចារេ ឋិតា, “អម្ម, បសាធនំ អាហរ បសាធេស្សាមី”តិ អាហ។ តស្មិំ ខណេ សា ទាសី បមុស្សិត្វា និក្ខន្តភាវំ ញត្វា, “អយ្យេ, បមុដ្ឋាម្ហី”តិ អាហ។ “តេន ហិ គន្ត្វា គណ្ហិត្វា ឯហិ, សចេ បន មយ្ហំ អយ្យេន អានន្ទត្ថេរេន ឧក្ខិបិត្វា អញ្ញស្មិំ ឋានេ ឋបិតំ ហោតិ, មា អាហរេយ្យាសិ, អយ្យស្សេវ តំ មយា បរិច្ចត្ត”ន្តិ។ ជានាតិ កិរ សា “កុលមនុស្សានំ បមុដ្ឋភណ្ឌកំ ថេរោ បដិសាមេតី”តិ; តស្មា ឯវមាហ។ ថេរោបិ តំ ទាសិំ ទិស្វាវ “កិមត្ថំ អាគតាសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “អយ្យាយ មេ បសាធនំ បមុស្សិត្វា អាគតាម្ហី”តិ វុត្តេ, “ឯតស្មិំ មេ សោបានបស្សេ ឋបិតំ, គច្ឆ នំ គណ្ហាហី”តិ

អាហ។ សា, “អយ្យ, តុម្ហាកំ ហត្ថេន អាមដ្ឋភណ្ឌកំ មយ្ហំ អយ្យាយ អនាហារិយំ កត”ន្តិ វត្វា តុច្ឆហត្ថាវ គន្ត្វា, “កឹ, អម្មា”តិ វិសាខាយ បុដ្ឋា តមត្ថំ អារោចេសិ។ “អម្ម , នាហំ មម អយ្យេន អាមដ្ឋភណ្ឌំ បិលន្ធិស្សាមិ, បរិច្ចត្តំ មយា។ អយ្យានំ បន បដិជគ្គិតុំ ទុក្ខំ, តំ វិស្សជ្ជេត្វា កប្បិយភណ្ឌំ ឧបនេស្សាមិ, គច្ឆ, តំ អាហរាហី”តិ។ សា គន្ត្វា អាហរិ។ វិសាខា តំ អបិលន្ធិត្វាវ កម្មារេ បក្កោសាបេត្វា អគ្ឃាបេសិ។ តេហិ “នវ កោដិយោ អគ្ឃតិ, ហត្ថការាបណិយំ បនស្ស សតសហស្ស”ន្តិ វុត្តេ បសាធនំ យានេ ឋបាបេត្វា “តេន ហិ តំ វិក្កិណថា”តិ អាហ។ ភត្តកំ ធនំ ទត្វា គណ្ហិតុំ ន កោចិ សក្ខិស្សតិ។ តញ្ហិ បសាធនំ បសាធេតុំ អនុច្ឆវិកា ឥត្ថិយោ នាម ទុល្លភា។ បឋវិមណ្ឌលស្មិញ្ហិ តិស្សោវ ឥត្ថិយោ មហាលតាបសាធនំ លភឹសុ វិសាខា មហាឧបាសិកា, ពន្ធុលមល្ល សេនាបតិស្ស ភរិយា, មល្លិកា, ពារាណសីសេដ្ឋិនោ ធីតាតិ។

តស្មា វិសាខា សយមេវ តស្ស មូលំ ទត្វា សតសហស្សាធិកា នវ កោដិយោ សកដេ អារោបេត្វា វិហារំ នេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, មយ្ហំ អយ្យេន អានន្ទត្ថេរេន មម បសាធនំ ហត្ថេន អាមដ្ឋំ, តេន អាមដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ន សក្កា តំ មយា បិលន្ធិតុំ។ តំ បន វិស្សជ្ជេត្វា កប្បិយំ ឧបនេស្សាមីតិ វិក្កិណាបេន្តី អញ្ញំ តំ គណ្ហិតុំ សមត្ថំ អទិស្វា អហមេវ តស្ស មូលំ គាហាបេត្វា អាគតា, ចតូសុ បច្ចយេសុ កតរបច្ចយេន ឧបនេស្សាមិ, ភន្តេ”តិ។ បាចីនទ្វារេ សង្ឃស្ស វសនដ្ឋានំ កាតុំ តេ យុត្តំ វិសាខេតិ “យុត្តំ, ភន្តេ”តិ វិសាខា តុដ្ឋមានសា នវកោដីហិ ភូមិមេវ គណ្ហិ។ អបរាហិ នវកោដីហិ វិហារំ កាតុំ អារភិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ ទេវលោកា ចវិត្វា ភទ្ទិយនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តស្ស ភទ្ទិយស្ស នាម សេដ្ឋិបុត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តឹ ទិស្វា អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា ឧត្តរទ្វារាភិមុខោ អហោសិ។ បកតិយា ហិ សត្ថា វិសាខាយ គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហិត្វា ទក្ខិណទ្វារេន និក្ខមិត្វា ជេតវនេ វសតិ។ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គេហេ ភិក្ខំ គហេត្វា បាចីនទ្វារេន និក្ខមិត្វា បុព្ពារាមេ វសតិ។ ឧត្តរទ្វារំ សន្ធាយ គច្ឆន្តំយេវ ភគវន្តំ ទិស្វា, “ចារិកំ បក្កមិស្សតី”តិ ជានន្តិ។ វិសាខាបិ តំ ទិវសំ “សត្ថា ឧត្តរទ្វារាភិមុខោ គតោ”តិ សុត្វា វេគេន គន្ត្វា វន្ទិត្វា អាហ – “ចារិកំ គន្តុកាមត្ថ, ភន្តេ”តិ? “អាម, វិសាខេ”តិ។ “ភន្តេ, ឯត្តកំ ធនំ បរិច្ចជិត្វា តុម្ហាកំ វិហារំ ការេមិ, និវត្តថ, ភន្តេ”តិ។ “អនិវត្តគមនំ ឥទំ វិសាខេ”តិ។ សា “អទ្ធា ហេតុសម្បន្នំ កញ្ចិ បស្សិស្សតិ ភគវា”តិ ចិន្តេត្វា, “តេន ហិ, ភន្តេ, មយ្ហំ កតាកតវិជាននកំ ឯកំ ភិក្ខុំ និវត្តេត្វា គច្ឆថា”តិ អាហ។ “យំ រុច្ចសិ, តស្ស បត្តំ គណ្ហ វិសាខេ”តិ អាហ។ សា កិញ្ចាបិ អានន្ទត្ថេរំ បិយាយតិ, “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ឥទ្ធិមា, ឯតំ មេ និស្សាយ កម្មំ លហុំ និប្ផជ្ជិស្សតី”តិ បន ចិន្តេត្វា ថេរស្ស បត្តំ គណ្ហិ។ ថេរោ សត្ថារំ ឱលោកេសិ។ សត្ថា “តវ បរិវារេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ គហេត្វា និវត្ត មោគ្គល្លានា”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ តស្សានុភាវេន បញ្ញាសសដ្ឋិយោជនានិបិ រុក្ខត្ថាយ ច បាសាណត្ថាយ ច គតា មនុស្សា មហន្តេ មហន្តេ រុក្ខេ ច បាសាណេ ច គហេត្វា តំ ទិវសមេវ អាគច្ឆន្តិ, នេវ សកដេ រុក្ខបាសាណេ អារោបេន្តា កិលមន្តិ, ន អក្ខោ ភិជ្ជតិ។ ន ចិរស្សេវ ទ្វេភូមិកំ បាសាទំ ករឹសុ។ ហេដ្ឋាភូមិយំ បញ្ច គព្ភសតានិ, ឧបរិភូមិយំ បញ្ច គព្ភសតានីតិ គព្ភសហស្សបដិមណ្ឌិតោ បាសាទោ អហោសិ។ អដ្ឋករីសេ បរិសុទ្ធេ ភូមិភាគេ បាសាទំ ការាបេសិ, “សុទ្ធបាសាទោ បន ន សោភតី”តិ តំ បរិវារេត្វា បញ្ច បធានវេត្តគេហសតានិ, បញ្ច ចូឡបាសាទសតានិ, បញ្ច ទីឃមាឡកសតានិ ការាបេសិ។

អថ សត្ថា នវហិ មាសេហិ ចារិកំ ចរិត្វា បុន សាវត្ថឹ អគមាសិ។ វិសាខាយបិ បាសាទេ កម្មំ នវហិ មាសេហិ និដ្ឋិតំ។ បាសាទកូដំ ឃនកោដ្ដិតរត្តសុវណ្ណេនេវ សដ្ឋិឧទកឃដគណ្ហនកំ ការាបេសិ។ “សត្ថា ជេតវនវិហារំ គច្ឆតី”តិ ច សុត្វា បច្ចុគ្គមនំ កត្វា សត្ថារំ អត្តនោ វិហារំ នេត្វា បដិញ្ញំ គណ្ហិ, “ភន្តេ, ឥមំ ចតុមាសំ ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា ឥធេវ វសថ, បាសាទមហំ ករិស្សាមី”តិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស វិហារេ ឯវ ទានំ ទេតិ។ អថស្សា ឯកា សហាយិកា សតសហស្សគ្ឃនកំ ឯកំ វត្ថំ អាទាយ អាគន្ត្វា, “សហាយិកេ អហំ ឥមំ វត្ថំ តវ បាសាទេ ភូមត្ថរណសង្ខេបេន អត្ថរិតុកាមា, អត្ថរណដ្ឋានំ មេ អាចិក្ខថា”តិ អាហ។ “សាធុ សហាយិកេ, សចេ ត្យាហំ ‘ឱកាសោ នត្ថី’តិ វក្ខាមិ, ត្វំ ‘មេ ឱកាសំ អទាតុកាមា’តិ មញ្ញិស្សសិ, សយមេវ បាសាទស្ស ទ្វេ ភូមិយោ គព្ភសហស្សញ្ច ឱលោកេត្វា អត្ថរណដ្ឋានំ ជានាហី”តិ អាហ។ សា សតសហស្សគ្ឃនកំ វត្ថំ គហេត្វា តត្ថ តត្ថ វិចរន្តី តតោ អប្បតរមូលំ វត្ថំ អទិស្វា “នាហំ ឥមស្មឹ បាសាទេ បុញ្ញភាគំ លភាមី”តិ ទោមនស្សប្បត្តា ឯកស្មឹ ឋានេ រោទន្តី អដ្ឋាសិ។ អថ នំ អានន្ទត្ថេរោ ទិស្វា, “កស្មា រោទសី”តិ បុច្ឆិ។ សា តមត្ថំ អារោចេសិ។ ថេរោ “មា ចិន្តយិ, អហំ តេ អត្ថរណដ្ឋានំ អាចិក្ខិស្សាមី”តិ វត្វា, “សោបានបាទមូលេ បាទធោវនដ្ឋានេ ឥមំ បាទបុញ្ឆនកំ កត្វា អត្ថរាហិ, ភិក្ខូ បាទេ ធោវិត្វា បឋមំ ឯត្ថ បាទំ បុញ្ឆិត្វា អន្តោ បវិសិស្សន្តិ, ឯវំ តេ មហប្ផលំ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ វិសាខាយ កិរេតំ អសល្លក្ខិតដ្ឋានំ។

វិសាខា ចត្តារោ មាសេ អន្តោវិហារេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ អទាសិ, អវសានទិវសេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ចីវរសាដកេ អទាសិ។ សង្ឃនវកេន លទ្ធចីវរសាដកា សហស្សគ្ឃនកា ហោន្តិ។ សព្ពេសំ បត្តានិ បូរេត្វា ភេសជ្ជំ

អទាសិ។ ទានបរិច្ចាគេ នវ កោដិយោ អគមំសុ។ ឥតិ វិហារស្ស ភូមិគ្គហណេ នវ កោដិយោ, វិហារស្ស ការាបនេ នវ, វិហារមហេ នវាតិ សព្ពាបិ សត្តវីសតិ កោដិយោ សា ពុទ្ធសាសនេ បរិច្ចជិ។ ឥត្ថិភាវេ ឋត្វា មិច្ឆាទិដ្ឋិកស្ស គេហេ វសមានាយ ឯវរូបោ មហាបរិច្ចាគោ នាម អញ្ញិស្សា នត្ថិ។ សា វិហារមហស្ស និដ្ឋិតទិវសេ វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ បុត្តនត្តបនត្តបរិវុតា “យំ យំ មយា បុព្ពេ បត្ថិតំ, សព្ពមេវ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ បាសាទំ អនុបរិយាយន្តី បញ្ចហិ គាថាហិ មធុរសទ្ទេន ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“កទាហំ បាសាទំ រម្មំ, សុធាមត្តិកលេបនំ;
វិហារទានំ ទស្សាមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កទាហំ មញ្ចបីឋញ្ច, ភិសិពិម្ពោហនានិ ច;
សេនាសនភណ្ឌំ ទស្សាមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កទាហំ សលាកភត្តំ, សុចឹ មំសូបសេចនំ;
ភោជនទានំ ទស្សាមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កទាហំ កាសិកំ វត្ថំ, ខោមកប្បាសិកានិ ច;
ចីវរទានំ ទស្សាមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ។

“កទាហំ សប្បិនវនីតំ, មធុតេលញ្ច ផាណិតំ;
ភេសជ្ជទានំ ទស្សាមិ, សង្កប្បោ មយ្ហ បូរិតោ”តិ។

ភិក្ខូ តស្សា សទ្ទំ សុត្វា សត្ថុ អារោចយឹសុ – “ភន្តេ, អម្ហេហិ ឯត្តកេ អទ្ធានេ វិសាខាយ គាយនំ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពំ, សា អជ្ជ បុត្តនត្តបនត្តបរិវុតា គាយមានា បាសាទំ អនុបរិយាយតិ, កឹ នុ ខ្វស្សា បិត្តំ វា កុបិតំ, ឧទាហុ ឧម្មត្តិកា ជាតា”តិ? សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, មយ្ហំ ធីតា គាយតិ, អត្តនោ បនស្សា អជ្ឈាសយោ បរិបុណ្ណោ, សា ‘បត្ថិតបត្ថនា មេ មត្ថកំ បត្តា’តិ តុដ្ឋមានសា ឧទានំ ឧទានេន្តី វិចរតី”តិ វត្វា “កទា បន, ភន្តេ, តាយ បត្ថនា បត្ថិតា”តិ? “សុណិស្សថ, ភិក្ខវេ”តិ។ “សុណិស្សាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ អតីតំ អាហរិ –

“អតីតេ , ភិក្ខវេ, ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ និព្ពត្តិ។ តស្ស វស្សសតសហស្សំ អាយុ អហោសិ, ខីណាសវានំ សតសហស្សបរិវារោ, នគរំ ហំសវតី នាម, បិតា សុនន្ទោ នាម រាជា, មាតា សុជាតា នាម ទេវី, តស្ស អគ្គឧបដ្ឋាយិកា ឯកា ឧបាសិកា អដ្ឋ វរេ យាចិត្វា មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា សត្ថារំ ចតូហិ បច្ចយេហិ បដិជគ្គន្តី សាយំបាតំ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ តស្សា ឯកា សហាយិកា តាយ សទ្ធឹ វិហារំ និពទ្ធំ គច្ឆតិ។ សា តស្សា សត្ថារា សទ្ធឹ វិស្សាសេន កថនញ្ច វល្លភភាវញ្ច ទិស្វា, ‘កឹ នុ ខោ កត្វា ឯវំ ពុទ្ធានំ វល្លភា ហោតី’តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ បុច្ឆិ – ‘ភន្តេ, ឯសា ឥត្ថី តុម្ហាកំ កឹ ហោតី’’’តិ? “ឧបដ្ឋាយិកានំ អគ្គា”តិ។ “ភន្តេ, កឹ កត្វា ឧបដ្ឋាយិកានំ អគ្គា ហោតី”តិ? “កប្បសតសហស្សំ បត្ថនំ បត្ថេត្វា”តិ។ “ឥទានិ បត្ថេត្វា លទ្ធុំ សក្កា, ភន្តេ”តិ។ “អាម, សក្កា”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, ភិក្ខុសតសហស្សេន សទ្ធឹ សត្តាហំ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សា សត្តាហំ ទានំ ទត្វា ឱសានទិវសេ ចីវរសាដកេ ទត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា, “ភន្តេ, នាហំ ឥមស្ស ទានស្ស ផលេន ទេវិស្សរិយាទីនំ អញ្ញតរំ បត្ថេមិ, តុម្ហាទិសស្ស បនេកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ អដ្ឋ វរេ លភិត្វា មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ បដិជគ្គិតុំ សមត្ថានំ អគ្គា ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សត្ថា “សមិជ្ឈិស្សតិ នុ ខោ ឥមិស្សា បត្ថនា”តិ អនាគតំ អាវជ្ជេន្តោ កប្បសតសហស្សំ ឱលោកេត្វា “កប្បសតសហស្សបរិយោសានេ គោតមោ នាម ពុទ្ធោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តទា ត្វំ វិសាខា នាម ឧបាសិកា ហុត្វា តស្ស សន្តិកេ អដ្ឋ វរេ លភិត្វា មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ បដិជគ្គន្តីនំ ឧបដ្ឋាយិកានំ អគ្គា ភវិស្សសី”តិ អាហ។ តស្សា សា សម្បត្តិ ស្វេវ លទ្ធព្ពា វិយ អហោសិ។

សា យាវតាយុកំ បុញ្ញំ កត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិកិស្ស កាសិរញ្ញោ សត្តន្នំ ធីតានំ កនិដ្ឋា សង្ឃទាសី នាម ហុត្វា បរកុលំ អគន្ត្វា តាហិ ជេដ្ឋភគិនីហិ សទ្ធឹ ទីឃរត្តំ ទានាទីនិ បុញ្ញានិ កត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស បាទមូលេបិ “អនាគតេ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា ចតុបច្ចយទាយិកានំ អគ្គា ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ បន ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តី ឥមស្មឹ អត្តភាវេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិបុត្តស្ស ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តា។ មយ្ហំ សាសនេ ពហូនិ បុញ្ញានិ អកាសិ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, “ន មយ្ហំ ធីតា គាយតិ, បត្ថិតបត្ថនាយ បន និប្ផត្តឹ ទិស្វា ឧទានំ ឧទានេតី”តិ វត្វា សត្ថា ធម្មំ ទេសេន្តោ, “ភិក្ខវេ, យថា នាម ឆេកោ មាលាការោ នានាបុប្ផានំ មហន្តំ រាសឹ ក

ត្វា នានប្បការេ មាលាគុណេ ករោតិ, ឯវមេវ វិសាខាយ នានប្បការានិ បុញ្ញានិ កាតុំ ចិត្តំ នមតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៥៣. “យថាបិ បុប្ផរាសិម្ហា, កយិរា មាលាគុណេ ពហូ;
ឯវំ ជាតេន មច្ចេន, កត្តព្ពំ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។

តត្ថ **បុប្ផរាសិម្ហា**តិ នានប្បការានំ បុប្ផានំ រាសិម្ហា។ **កយិរា**តិ ករេយ្យ។ **មាលាគុណេ ពហូ**តិ ឯកតោ វណ្ដិក មាលាទិភេទា នានប្បការា មាលាវិកតិយោ។ **មច្ចេនា**តិ មរិតព្ពសភាវតាយ “មច្ចោ”តិ លទ្ធនាមេន សត្តេន ចីវរទានាទិភេទំ **ពហុំ កុសលំ កត្តព្ពំ**។ តត្ថ បុប្ផរាសិគ្គហណំ ពហុបុប្ផទស្សនត្ថំ។ សចេ ហិ អប្បានិ បុប្ផានិ ហោន្តិ, មាលាការោ ច ឆេកោ នេវ ពហូ មាលាគុណេ កាតុំ សក្កោតិ, អឆេកោ បន អប្បេសុ ពហូសុបិ បុប្ផេសុ ន សក្កោតិយេវ។ ពហូសុ បន បុប្ផេសុ សតិ ឆេកោ មាលាការោ ទក្ខោ កុសលោ ពហូ មាលាគុណេ ករោតិ, ឯវមេវ សចេ ឯកច្ចស្ស សទ្ធា មន្ទា ហោតិ, ភោគា ច ពហូ សំវិជ្ជន្តិ, នេវ សក្កោតិ ពហូនិ កុសលានិ កាតុំ, មន្ទាយ ច បន សទ្ធាយ មន្ទេសុ ច បន ភោគេសុ ន សក្កោតិ។ ឧឡារាយ ច បន សទ្ធាយ មន្ទេសុ ច ភោគេសុ ន សក្កោតិយេវ។ ឧឡារាយ ច បន សទ្ធាយ ឧឡារេសុ ច ភោគេសុ សតិ សក្កោតិ។ តថារូបា ច វិសាខា ឧបាសិកា។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ – “យថាបិ…បេ…. កត្តព្ពំ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុំ។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

វិសាខាវត្ថុ អដ្ឋមំ

៩. អានន្ទត្ថេរបញ្ហាវត្ថុ

ន បុប្ផគន្ធោ បដិវាតមេតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ កថេសិ។

ថេរោ កិរ សាយន្ហសមយេ បដិសល្លីនោ ចិន្តេសិ – “ភគវតា មូលគន្ធោ, សារគន្ធោ, បុប្ផគន្ធោតិ តយោ ឧត្តមគន្ធា វុត្តា, តេសំ អនុវាតមេវ គន្ធោ គច្ឆតិ, នោ បដិវាតំ។ អត្ថិ នុ ខោ តំ គន្ធជាតំ, យស្ស បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតី”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “កឹ មយ្ហំ អត្តនា វិនិច្ឆិតេន, សត្ថារំយេវ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ។ តេន វុត្តំ –

“អថ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ សាយន្ហសមយេ បដិសល្លានា វុដ្ឋិតោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ , ឧបសង្កមិត្វា ភគវន្តំ អភិវាទេត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ, ឯកមន្តំ និសិន្នោ ខោ អាយស្មា អានន្ទោ ភគវន្តំ ឯតទវោច –

“តីណិមានិ, ភន្តេ, គន្ធជាតានិ, យេសំ អនុវាតមេវ គន្ធោ គច្ឆតិ, នោ បដិវាតំ។ កតមានិ តីណិ? មូលគន្ធោ, សារគន្ធោ, បុប្ផគន្ធោ , ឥមានិ ខោ, ភន្តេ, តីណិ គន្ធជាតានិ។ យេសំ អនុវាតមេវ គន្ធោ គច្ឆតិ, នោ បដិវាតំ។ អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, កិញ្ចិ គន្ធជាតំ យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតី”តិ? (អ. និ. ៣.៨០)

អថស្ស ភគវា បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ –

“អត្ថានន្ទ, កិញ្ចិ គន្ធជាតំ, យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, អនុវាត បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតី”តិ។ “កតមំ បន តំ, ភន្តេ, គន្ធជាតំ”? “យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតី”តិ?

“ឥធានន្ទ, យស្មិំ គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធំ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ, បាណាតិបាតា បដិវិរតោ ហោតិ, អទិន្នាទានា បដិវិរតោ ហោតិ, កាមេសុមិច្ឆាចារា បដិវិរតោ ហោតិ, មុសាវាទា បដិវិរតោ ហោតិ, សុរាមេរយមជ្ជបមាទដ្ឋានា បដិវិរតោ ហោតិ, សីលវា ហោតិ កល្យាណធម្មោ, វិគតមលមច្ឆេរេន ចេតសា អគារំ អជ្ឈាវសតិ មុត្តចាគោ បយតបាណិ វោស្សគ្គរតោ យាចយោគោ ទានសំវិភាគរតោ។

“តស្ស ទិសាសុ សមណព្រាហ្មណា វណ្ណំ ភាសន្តិ, ‘អមុកស្មឹ នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធំ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ…បេ…. ទានសំវិភាគរតោ’”តិ។

“ទេវតាបិស្ស វណ្ណំ ភាសន្តិ, ‘អមុកស្មឹ នាម គាមេ វា និគមេ វា ឥត្ថី វា បុរិសោ វា ពុទ្ធំ សរណំ គតោ ហោតិ, ធម្មំ សរណំ គតោ ហោតិ, សង្ឃំ សរណំ គតោ ហោតិ…បេ…. ទានសំវិភាគរតោ’”តិ។ “ឥទំ ខោ តំ, អានន្ទ, គន្ធជាតំ, យស្ស អនុវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ, បដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតិ , អនុវាតបដិវាតម្បិ គន្ធោ គច្ឆតី”តិ (អ. និ. ៣.៨០) វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៥៤. “ន បុប្ផគន្ធោ បដិវាតមេតិ,
ន ចន្ទនំ តគរមល្លិកា វា;
សតញ្ច គន្ធោ បដិវាតមេតិ,
សព្ពា ទិសា សប្បុរិសោ បវាយតិ។ (អ. និ. ៣.៨០);

៥៥. “ចន្ទនំ តគរំ វាបិ, ឧប្បលំ អថ វស្សិកី;
ឯតេសំ គន្ធជាតានំ, សីលគន្ធោ អនុត្តរោ”តិ។

តត្ថ **ន បុប្ផគន្ធោ**តិ តាវតឹសភវនេ បរិច្ឆត្តករុក្ខោ អាយាមតោ ច វិត្ថារតោ ច យោជនសតិកោ, តស្ស បុប្ផានំ អាភា បញ្ញាស យោជនានិ គច្ឆតិ, គន្ធោ យោជនសតំ, សោបិ អនុវាតមេវ គច្ឆតិ, បដិវាតំ បន អឌ្ឍង្គុលមត្តម្បិ គន្តុំ ន សក្កោតិ, ឯវរូបោបិ ន បុប្ផគន្ធោ បដិវាតមេតិ។ **ចន្ទនន្តិ** ចន្ទនគន្ធោ។ **តគរមល្លិកា វា**តិ ឥមេសម្បិ គន្ធោ ឯវ អធិប្បេតោ។ សារគន្ធានំ អគ្គស្ស ហិ លោហិតចន្ទនស្សាបិ តគរស្សបិ មល្លិកាយបិ អនុវាតមេវ វាយតិ, នោ បដិវាតំ។ **សតញ្ច គន្ធោ**តិ សប្បុរិសានំ បន ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកានំ សីលគន្ធោ បដិវាតមេតិ។ កិំ ការណា? **សព្ពា ទិសា សប្បុរិសោ បវាយតិ** យស្មា បន សប្បុរិសោ សីលគន្ធេន សព្ពាបិ ទិសា អជ្ឈោត្ថរិត្វាវ គច្ឆតិ, តស្មា “តស្ស គន្ធោ ន បដិវាតមេតី”តិ ន វត្តព្ពោ ។ តេន វុត្តំ “បដិវាតមេតី”តិ។ **វស្សិកី**តិ ជាតិសុមនា។ **ឯតេសន្តិ** ឥមេសំ ចន្ទនាទីនំ គន្ធជាតានំ គន្ធតោ សីលវន្តានំ សប្បុរិសានំ សីលគន្ធោវ អនុត្តរោ អសទិសោ អប្បដិភាគោតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

អានន្ទត្ថេរបញ្ហាវត្ថុ នវមំ។

១០. មហាកស្សបត្ថេរបិណ្ឌបាតទិន្នវត្ថុ

អប្បមត្តោ អយំ គន្ធោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរស្ស បិណ្ឌបាតទានំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ថេរោ សត្តាហច្ចយេន និរោធា វុដ្ឋាយ “រាជគហេ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមី”តិ និក្ខមិ។ តស្មិំ បន សមយេ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ បរិចារិកា កកុដបាទិនិយោ បញ្ចសតា អច្ឆរាយោ “ថេរស្ស បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមា”តិ ឧស្សាហជាតា បញ្ច បិណ្ឌបាតសតានិ សជ្ជេត្វា អាទាយ អន្តរាមគ្គេ ឋត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បិណ្ឌបាតំ គណ្ហថ, សង្គហំ នោ ករោថា”តិ វទឹសុ។ “គច្ឆថ តុម្ហេ, អហំ ទុគ្គតានំ សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ។ “ភន្តេ, មា នោ នាសេថ, សង្គហំ នោ ករោថា”តិ។ ថេរោ ញត្វា បុន បដិក្ខិបិត្វា បុនបិ អបគន្តុំ អនិច្ឆមានា យាចន្តិយោ “អត្តនោ បមាណំ ន ជានាថ, អបគច្ឆថា”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ តា ថេរស្ស អច្ឆរសទ្ទំ សុត្វា សន្តម្ភិត្វា សម្មុខា ឋាតុំ អសក្កោន្តិយោ បលាយិត្វា ទេវលោកមេវ គន្ត្វា, សក្កេន “កហំ គតាត្ថា”តិ បុដ្ឋា, “‘សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតស្ស ថេរស្ស បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមា’តិ គតាម្ហា, ទេវា”តិ។ “ទិន្នោ បន វោ”តិ? “គណ្ហិតុំ ន ឥច្ឆតី”តិ។ “កិំ កថេសី”តិ? “‘ទុគ្គតានំ សង្គហំ ករិស្សាមី’តិ អាហ, ទេវា”តិ។ “តុម្ហេ កេនាការេន គតា”តិ។ “ឥមិនាវ, ទេវា”តិ។ សក្កោ “តុម្ហាទិសិយោ ថេរស្ស បិណ្ឌបាតំ កិំ ទស្សន្តី”តិ សយំ ទាតុកាមោ ហុត្វា, ជរាជិណ្ណោ មហល្លកោ ខណ្ឌទន្តោ បលិតកេសោ ឱភគ្គសរីរោ មហល្លកតន្តវាយោ ហុត្វា សុជម្បិ ទេវធីតរំ តថារូបមេវ មហល្លិកំ កត្វា ឯកំ បេសការវីថឹ មាបេត្វា តន្តំ បសារេន្តោ អច្ឆិ។

ថេរោបិ “ទុគ្គតានំ សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ នគរាភិមុខោ គច្ឆន្តោ ពហិនគរេ ឯវ តំ វីថឹ ទិស្វា ឱលោកេន្តោ ទ្វេ ជនេ អទ្ទស។ តស្មិំ ខណេ សក្កោ តន្តំ បសារេតិ, សុជា តសរំ វដ្ដេតិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ មហល្លក

កាលេបិ កម្មំ ករោន្តិយេវ ឥមស្មឹ នគរេ ឥមេហិ ទុគ្គតតរា នត្ថិ មញ្ញេ, ឥមេហិ ទិន្នំ ឧឡុង្កមត្តម្បិ សាកមត្តម្បិ គហេត្វា ឥមេសំ សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ។ សោ តេសំ គេហាភិមុខោ អហោសិ។ សក្កោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សុជំ អាហ – “ភទ្ទេ, មយ្ហំ អយ្យោ ឥតោ អាគច្ឆតិ, ត្វំ អបស្សន្តី វិយ តុណ្ហី ហុត្វា និសីទ, ខណេន ថេរំ វញ្ចេត្វា បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមា”តិ។ ថេរោ អាគន្ត្វា គេហទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ តេបិ អបស្សន្តា វិយ អត្តនោ កម្មមេវ ករោន្តា ថោកំ អាគមឹសុ។

អថ សក្កោ “គេហទ្វារេ ឯកោ ថេរោ វិយ ឋិតោ, ឧបធារេហិ តាវា”តិ អាហ។ “គន្ត្វា ឧបធារេថ, សាមី”តិ។ សោ គេហា និក្ខមិត្វា ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ ជណ្ណុកានិ ឱលម្ពិត្វា និត្ថុនន្តោ ឧដ្ឋាយ “កតរោ ថេរោ នុ ខោ អយ្យោ”តិ ថោកំ ឱសក្កិត្វា “អក្ខីនិ មេ ធូមាយន្តី”តិ វត្វា នលាដេ ហត្ថំ ឋបេត្វា ឧទ្ធំ ឱលោកេត្វា “អហោ ទុក្ខំ, អយ្យោ នោ មហាកស្សបត្ថេរោ ចិរស្សំ មេ កុដិទ្វារំ អាគតោ, អត្ថិ នុ ខោ កិញ្ចិ គេហេ”តិ អាហ។ សុជា ថោកំ អាកុលំ វិយ ហុត្វា “អត្ថិ, សាមី”តិ បដិវចនំ អទាសិ។ សក្កោ, “ភន្តេ, លូខំ វា បណីតំ វាតិ អចិន្តេត្វា សង្គហំ នោ ករោថា”តិ បត្តំ គណ្ហិ។ ថេរោ “ឯតេហិ ទិន្នំ សាកំ វា ហោតុ កុណ្ឌកមុដ្ឋិ វា, សង្គហំ នេសំ ករិស្សាមី”តិ បត្តំ អទាសិ។ សោ អន្តោឃរំ បវិសិត្វា ឃដិឱទនំ នាម ឃដិយា ឧទ្ធរិត្វា បត្តំ បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ អហោសិ បិណ្ឌបាតោ អនេកសូបព្យញ្ជនោ, សកលំ រាជគហនគរំ គន្ធេន អជ្ឈោត្ថរិ។

តទា ថេរោ ចិន្តេសិ – “អយំ បុរិសោ អប្បេសក្ខោ, បិណ្ឌបាតោ មហេសក្ខោ, សក្កស្ស ភោជនសទិសោ, កោ នុ ខោ ឯសោ”តិ។ អថ នំ “សក្កោ”តិ ញត្វា អាហ – “ភារិយំ តេ កម្មំ កតំ ទុគ្គតានំ សម្បត្តិំ វិលុម្បន្តេន, អជ្ជ មយ្ហំ ទានំ ទត្វា កោចិទេវ ទុគ្គតោ សេនាបតិដ្ឋានំ វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ វា លភេយ្យា”តិ។ “មយា ទុគ្គតតរោ នត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ការណា ត្វំ ទុគ្គតោ ទេវលោកេ រជ្ជសិរិំ អនុភវន្តោ”តិ? “ភន្តេ, ឯវំ នាមេតំ, មយា បន អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ កល្យាណកម្មំ កតំ, ពុទ្ធុប្បាទេ វត្តមានេ កល្យាណកម្មំ កត្វា ចូឡរថទេវបុត្តោ មហារថទេវបុត្តោ អនេកវណ្ណទេវបុត្តោតិ ឥមេ តយោ សមានទេវបុត្តា មម អាសន្នដ្ឋានេ និព្ពត្តា, មយា តេជវន្តតរា។ អហញ្ហិ តេសុ ទេវបុត្តេសុ ‘នក្ខត្តំ កីឡិស្សាមា’តិ បរិចារិកាយោ គហេត្វា អន្តរវីថឹ ឱតិណ្ណេសុ បលាយិត្វា គេហំ បវិសាមិ។ តេសញ្ហិ សរីរតោ តេជោ មម សរីរំ ឱត្ថរតិ, មម សរីរតោ តេជោ តេសំ សរីរំ ន ឱត្ថរតិ, ‘កោ មយា ទុគ្គតតរោ, ភន្តេ’តិ។ ‘ឯវំ សន្តេបិ ឥតោ បដ្ឋាយ មយ្ហំ មា ឯវំ វញ្ចេត្វា ទានមទាសី’”តិ។ “វញ្ចេត្វា តុម្ហាកំ ទានេ ទិន្នេ មយ្ហំ កុសលំ អត្ថិ, ន អត្ថី”តិ? “អត្ថាវុសោ”តិ។ “ឯវំ សន្តេ កុសលកម្មករណំ នាម មយ្ហំ ភារោ, ភន្តេ”តិ។ សោ ឯវំ វត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា សុជំ គហេត្វា ថេរំ បទក្ខិណំ កត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា “អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិត”ន្តិ ឧទានំ ឧទានេសិ។ តេន វុត្តំ –

> “ឯកំ សមយំ ភគវា រាជគហេ វិហរតិ វេឡុវនេ កលន្ទកនិវាបេ។ តេន ខោ បន សមយេន អាយស្មា មហាកស្សបោ បិប្ផលិគុហាយំ វិហរតិ, សត្តាហំ ឯកបល្លង្កេន និសិន្នោ ហោតិ អញ្ញតរំ សមាធឹ សមាបជ្ជិត្វា។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ តស្ស សត្តាហស្ស អច្ចយេន តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋាសិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស តម្ហា សមាធិម្ហា វុដ្ឋិតស្ស ឯតទហោសិ – “យំនូនាហំ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បវិសេយ្យ”ន្តិ។
>
> “តេន ខោ បន សមយេន បញ្ចមត្តានិ ទេវតាសតានិ ឧស្សុក្កំ អាបន្នានិ ហោន្តិ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស បិណ្ឌបាតបដិលាភាយ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ តានិ បញ្ចមត្តានិ ទេវតាសតានិ បដិក្ខិបិត្វា បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។
>
> “តេន ខោ បន សមយេន សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស បិណ្ឌបាតំ ទាតុកាមោ ហោតិ។ បេសការវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា តន្តំ វិនាតិ, សុជា អសុរកញ្ញា តសរំ បូរេតិ។ អថ ខោ អាយស្មា មហាកស្សបោ រាជគហេ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរមានោ យេន សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស និវេសនំ តេនុបសង្កមិ, អទ្ទសា ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អាយស្មន្តំ មហាកស្សបំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ, ទិស្វា ឃរា និក្ខមិត្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា ឃរំ បវិសិត្វា ឃដិយា ឱទនំ ឧទ្ធរិត្វា បត្តំ បូរេត្វា អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស អទាសិ។ សោ អហោសិ បិណ្ឌបាតោ អនេកសូបោ អនេកព្យញ្ជនោ អនេករសព្យញ្ជនោ។ អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស ឯតទហោសិ – ‘កោ នុ ខោ អយំ សត្តោ, យស្សាយំ ឯវរូបោ ឥទ្ធានុភាវោ’តិ។ អថ ខោ អាយស្មតោ មហាកស្សបស្ស ឯតទហោសិ – ‘សក្កោ ខោ អយំ ទេវានមិន្ទោ’តិ វិទិត្វា សក្កំ ទេវានមិន្ទំ ឯតទវោច – ‘កតំ ខោ តេ ឥទំ, កោសិយ, មា បុនបិ ឯវរូបមកាសី’”តិ។ “អម្ហាកម្បិ, ភន្តេ កស្សប, បុញ្ញេន អត្ថោ, អម្ហាកម្បិ បុញ្ញេន ករណីយ”ន្តិ។

“អថ ខោ សក្កោ ទេវានមិន្ទោ អាយស្មន្តំ មហាកស្សបំ អភិវាទេត្វា បទក្ខិណំ កត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អាកាសេ អន្តលិក្ខេ តិក្ខត្តុំ ឧទានំ ឧទានេសិ – ‘អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិត’”ន្តិ (ឧទា. ២៧)។

អថ ខោ ភគវា វិហារេ ឋិតោវ ឯវ តស្ស តំ សទ្ទំ សុត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា – “បស្សថ , ភិក្ខវេ, សក្កំ ទេវានមិន្ទំ ឧទានំ ឧទានេត្វា អាកាសេន គច្ឆន្ត”ន្តិ អាហ។ “កិំ បន តេន កតំ, ភន្តេ”តិ? “វញ្ចេត្វា តេន មយ្ហំ បុត្តស្ស កស្សបស្ស បិណ្ឌបាតោ ទិន្នោ, តំ ទត្វា តុដ្ឋមានសោ ឧទានំ ឧទានេន្តោ គច្ឆតី”តិ។ “ថេរស្ស បិណ្ឌបាតំ ទាតុំ វដ្ដតី”តិ កថំ, ភន្តេ, តេន ញាតន្តិ។ “ភិក្ខវេ, មម បុត្តេន សទិសំ នាម បិណ្ឌបាតិកំ ទេវាបិ មនុស្សាបិ បិហយន្តីតិ វត្វា សយម្បិ ឧទានំ ឧទានេ”សិ។ សុត្តេ បន ឯត្តកមេវ អាគតំ –

“អស្សោសិ ខោ ភគវា ទិព្ពាយ សោតធាតុយា វិសុទ្ធាយ អតិក្កន្តមានុសិកាយ សក្កស្ស ទេវានមិន្ទស្ស វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អាកាសេ អន្តលិក្ខេ តិក្ខត្តុំ ឧទានំ ឧទានេន្តស្ស “អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិតំ, អហោ ទានំ បរមទានំ កស្សបេ សុប្បតិដ្ឋិត”ន្តិ (ឧទា. ២៧)។

អថ ខោ ភគវា ឯតមត្ថំ វិទិត្វា តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“បិណ្ឌបាតិកស្ស ភិក្ខុនោ,
អត្តភរស្ស អនញ្ញបោសិនោ;
ទេវា បិហយន្តិ តាទិនោ,
ឧបសន្តស្ស សទា សតីមតោ”តិ។ (ឧទា. ២៧);

ឥមញ្ច បន ឧទានំ ឧទានេត្វា, “ភិក្ខវេ, សក្កោ ទេវានមិន្ទោ មម បុត្តស្ស សីលគន្ធេន អាគន្ត្វា បិណ្ឌបាតំ អទាសី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៥៦. “អប្បមត្តោ អយំ គន្ធោ, យ្វាយំ តគរចន្ទនំ;
យោ ច សីលវតំ គន្ធោ, វាតិ ទេវេសុ ឧត្តមោ”តិ។

តត្ថ **អប្បមត្តោ**តិ បរិត្តប្បមាណោ។ **យោ ច សីលវត**ន្តិ យោ បន សីលវន្តានំ សីលគន្ធោ, សោ តគរំ វិយ លោហិតចន្ទនំ វិយ ច បរិត្តកោ ន ហោតិ, អតិវិយ ឧឡារោ វិប្ផារិតោ។ តេនេវ ការណេន **វាតិ ទេវេសុ ឧត្តមោ**តិ បវរោ សេដ្ឋោ ហុត្វា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សព្ពត្ថមេវ វាយតិ, ឱត្ថរន្តោ គច្ឆតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

មហាកស្សបត្ថេរបិណ្ឌបាតទិន្នវត្ថុ ទសមំ។

១១. គោធិកត្ថេរបរិនិព្ពានវត្ថុ

តេសំ សម្បន្នសីលានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា រាជគហំ ឧបនិស្សាយ វេឡុវនេ វិហរន្តោ គោធិកត្ថេរស្ស បរិនិព្ពានំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ អាយស្មា ឥសិគិលិបស្សេ កាឡសិលាយំ វិហរន្តោ អប្បមត្តោ អាតាបី បហិតត្តោ សាមាយិកំ ចេតោវិមុត្តិំ ផុសិត្វា ឯកស្ស អនុស្សាយិកស្ស រោគស្ស វសេន តតោ បរិហាយិ។ សោ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ ឆក្ខត្តុំ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា បរិហីនោ, សត្តមេ វារេ ឧប្បាទេត្វា ចិន្តេសិ – “អហំ ឆក្ខត្តុំ ឈានា បរិហីនោ, បរិហីនជ្ឈានស្ស ខោ បន អនិយតា គតិ, ឥទានេវ សត្ថំ អាហរិស្សាមី”តិ កេសោរោបនសត្ថកំ គហេត្វា គលនាឡិំ ឆិន្ទិតុំ បញ្ចកេ និបជ្ជិ។ មារោ តស្ស ចិត្តំ ញត្វា “អយំ ភិក្ខុ សត្ថំ អាហរិតុកាមោ, សត្ថំ អាហរន្តា ខោ បន ជីវិតេ និរបេក្ខា ហោន្តិ, តេ វិបស្សនំ បដ្ឋបេត្វា អរហត្តម្បិ បាបុណន្តិ, សចាហំ ឯតំ វារេស្សាមិ, ន មេ វចនំ ករិស្សតិ, សត្ថារំ វារាបេស្សាមី”តិ អញ្ញាតកវេសេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ –

“មហាវីរ មហាបញ្ញ, ឥទ្ធិយា យសសា ជល;

សព្ពវេរភយាតីត, បាទេ វន្ទាមិ ចក្ខុម។

“សាវកោ តេ មហាវីរ, មរណំ មរណាភិភូ;
អាកង្ខតិ ចេតយតិ, តំ និសេធ ជុតិន្ធរ។

“កថញ្ហិ ភគវា តុយ្ហំ, សាវកោ សាសនេ រតោ;
អប្បត្តមានសោ សេក្ខោ, កាលំ កយិរា ជនេ សុតា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

តស្មិំ ខណេ ថេរេន សត្ថំ អាហរិតំ ហោតិ។ សត្ថា “មារោ អយ”ន្តិ វិទិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឯវញ្ហិ ធីរា កុព្ពន្តិ, នាវកង្ខន្តិ ជីវិតំ;
សមូលំ តណ្ហមព្ពុយ្ហ, គោធិកោ បរិនិព្ពុតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

អថ ខោ ភគវា សម្ពហុលេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ថេរស្ស សត្ថំ អាហរិត្វា និបន្នដ្ឋានំ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ មារោ បាបិមា “កត្ថ នុ ខោ ឥមស្ស បដិសន្ធិវិញ្ញាណំ បតិដ្ឋិត”ន្តិ ធូមរាសិ វិយ តិមិរបុញ្ជោ វិយ ច ហុត្វា សព្ពទិសាសុ ថេរស្ស វិញ្ញាណំ សមន្វេសតិ។ ភគវា តំ ធូមតិមិរភាវំ ភិក្ខូនំ ទស្សេត្វា “ឯសោ ខោ, ភិក្ខវេ, មារោ បាបិមា គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស វិញ្ញាណំ សមន្វេសតិ ‘កត្ថ គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស វិញ្ញាណំ បតិដ្ឋិត’ន្តិ។ អបតិដ្ឋិតេន ច, ភិក្ខវេ, វិញ្ញាណេន គោធិកោ កុលបុត្តោ បរិនិព្ពុតោ”តិ អាហ។ មារោបិ តស្ស វិញ្ញាណដ្ឋានំ ទដ្ឋុំ អសក្កោន្តោ កុមារកវណ្ណោ ហុត្វា ពេលុវបណ្ឌុវីណំ អាទាយ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ –

“ឧទ្ធំ អធោ ច តិរិយំ, ទិសា អនុទិសា ស្វហំ;
អន្វេសំ នាធិគច្ឆាមិ, គោធិកោ សោ កុហិំ គតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

អថ នំ សត្ថា អាហ –

“យោ ធីរោ ធិតិសម្បន្នោ, ឈាយី ឈានរតោ សទា;
អហោរត្តំ អនុយុញ្ជំ, ជីវិតំ អនិកាមយំ។

“ជេត្វាន មច្ចុនោ សេនំ, អនាគន្ត្វា បុនព្ភវំ;
សមូលំ តណ្ហមព្ពុយ្ហ, គោធិកោ បរិនិព្ពុតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

ឯវំ វុត្តេ មារោ បាបិមា ភគវន្តំ គាថាយ អជ្ឈភាសិ –

“តស្ស សោកបរេតស្ស, វីណា កច្ឆា អភស្សថ;
តតោ សោ ទុម្មនោ យក្ខោ, តត្ថេវន្តរធាយថា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៩);

សត្ថាបិ “កិំ តេ, បាបិម, គោធិកស្ស កុលបុត្តស្ស និព្ពត្តដ្ឋានេន? តស្ស ហិ និព្ពត្តដ្ឋានំ តុម្ហាទិសានំ សតម្បិ សហស្សម្បិ ទដ្ឋុំ ន សក្កោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៥៧. “តេសំ សម្បន្នសីលានំ, អប្បមាទវិហារិនំ;
សម្មទញ្ញា វិមុត្តានំ, មារោ មគ្គំ ន វិន្ទតី”តិ។

តត្ថ **តេសន្តិ** យថា អប្បតិដ្ឋិតេន វិញ្ញាណេន គោធិកោ កុលបុត្តោ បរិនិព្ពុតោ, យេ ច ឯវំ បរិនិព្ពាយន្តិ, តេសំ **សម្បន្នសីលានន្តិ** បរិបុណ្ណសីលានំ។ **អប្បមាទវិហារិនន្តិ** សតិអវិប្បវាសសង្ខាតេន អប្បមាទេន វិហរន្តានំ។ **សម្មទញ្ញា វិមុត្តានន្តិ** ហេតុនា ញាយេន ការណេន ជានិត្វា “តទង្គវិមុត្តិយា, វិក្ខម្ភនវិមុត្តិយា, សមុច្ឆេទវិមុត្តិយា, បដិប្បស្សទ្ធិវិមុត្តិយា, និស្សរណវិមុត្តិយា”តិ ឥមាហិ បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមុត្តានំ។ **មារោ មគ្គំ ន វិន្ទតីតិ** ឯវរូបានំ មហាខីណាសវានំ សព្ពថាមេន មគ្គន្តោបិ មារោ គតមគ្គំ ន វិន្ទតិ ន លភតិ ន បស្សតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា ជាតាតិ។

គោធិកត្ថេរបរិនិព្ពានវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. គរហទិន្នវត្ថុ

យថា សង្ការដ្ឋានស្មិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ គរហទិន្នំ នាម និគណ្ឋសាវកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយញ្ហិ សិរិគុត្តោ ច គរហទិន្នោ ចាតិ ទ្វេ សហាយកា អហេសុំ។ តេសុ សិរិគុត្តោ ឧបាសកោ ពុទ្ធសាវកោ, គរហទិន្នោ និគណ្ឋសាវកោ ។ តំ និគណ្ឋា អភិក្ខណំ ឯវំ វទន្តិ – “តវ សហាយកំ សិរិគុត្តំ ‘កឹ ត្វំ សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមសិ, តស្ស សន្តិកេ កឹ លភិស្សសី’តិ វត្វា យថា អម្ហេ ឧបសង្កមិត្វា អម្ហាកញ្ច ទេយ្យធម្មំ ទស្សតិ, កឹ ឯវំ ឱវទិតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ គរហទិន្នោ តេសំ វចនំ សុត្វា អភិក្ខណំ គន្ត្វា ឋិតនិសិន្នដ្ឋានាទីសុ សិរិគុត្តំ ឯវំ ឱវទតិ – “សម្ម, កឹ តេ សមណេន គោតមេន, តំ ឧបសង្កមិត្វា កឹ លភិស្សសិ, កឹ តេ មម, អយ្យេ, ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ទានំ ទាតុំ ន វដ្ដតី”តិ? សិរិគុត្តោ តស្ស កថំ សុត្វាបិ ពហូ ទិវសេ តុណ្ហី ហុត្វា និព្ពិជ្ជិត្វា ឯកទិវសំ, “សម្ម, ត្វំ អភិក្ខណំ អាគន្ត្វា មំ ឋិតដ្ឋានាទីសុ ឯវំ វទេសិ, ‘សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា កឹ លភិស្សសិ, មម, អយ្យេ, ឧបសង្កមិត្វា តេសំ ទានំ ទេហី’តិ, កថេហិ តាវ មេ, តវ, អយ្យា, កឹ ជានន្តី”តិ? “‘អហោ, សាមិ, មា ឯវំ វទ, មម អយ្យានំ អញ្ញាតំ នាម នត្ថិ, សព្ពំ អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ សព្ពំ កាយវចីមនោកម្មំ ឥទំ ភវិស្សតិ, ឥទំ ន ភវិស្សតី’តិ សព្ពំ ភព្ពាភព្ពំ ជានន្តី”តិ? “ឯវំ វទេសី”តិ។ “អាម, វទេមី”តិ។ “យទិ ឯវំ, អតិភារិយំ តេ កតំ, ឯត្តកំ កាលំ មយ្ហំ ឯតមត្ថំ អនាចិក្ខន្តេន, អជ្ជ មយា អយ្យានំ ញាណានុភាវោ ញាតោ, គច្ឆ, សម្ម, អយ្យេ, មម វចនេន និមន្តេហី”តិ។ សោ និគណ្ឋានំ សន្តិកំ គន្ត្វា តេ វន្ទិត្វា “មយ្ហំ សហាយកោ សិរិគុត្តោ ស្វាតនាយ តុម្ហេ និមន្តេតី”តិ អាហ។ “សិរិគុត្តេន សាមំ ត្វំ វុត្តោ”តិ? “អាម, អយ្យា”តិ។ តេ ហដ្ឋតុដ្ឋា ហុត្វា “និប្ផន្នំ នោ កិច្ចំ, សិរិគុត្តស្ស អម្ហេសុ បសន្នកាលតោ បដ្ឋាយ កា នាម សម្បត្តិ អម្ហាកំ ន ភវិស្សតី”តិ វទឹសុ។

សិរិគុត្តស្សាបិ មហន្តំ និវេសនំ។ សោ តស្មិំ ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ ឧភតោ ទីឃំ អាវាដំ ខណាបេត្វា គូថកលលស្ស បូរាបេសិ។ ពហិអាវាដេ ទ្វីសុ បរិយន្តេសុ ខាណុកេ កោដ្ដាបេត្វា តេសុ រជ្ជុយោ ពន្ធាបេត្វា អាសនានំ បុរិមបាទេ អាវាដស្ស បុរិមបស្សេ ឋបាបេត្វា បច្ឆិមបាទេ រជ្ជុកេសុ ឋបាបេសិ។ “ឯវំ និសិន្នកាលេ ឯវំ អវំសិរា បតិស្សន្តី”តិ មញ្ញមានោ យថា អាវាដោ ន បញ្ញាយតិ, ឯវំ អាសនានំ ឧបរិ បច្ចត្ថរណានិ ទាបេសិ។ មហន្តា មហន្តា ចាដិយោ ឋបាបេត្វា កទលិបណ្ណេហិ ច សេតបិលោតិកាហិ ច មុខានិ ពន្ធាបេត្វា តា តុច្ឆា ឯវ គេហស្ស បច្ឆិមភាគេ ពហិ យាគុភត្តសិត្ថសប្បិតេលមធុផាណិតបូវចុណ្ណមក្ខិតា កត្វា ឋបាបេសិ។ គរហទិន្នោ បាតោវ តស្ស ឃរំ វេគេន គន្ត្វា, “អយ្យានំ សក្ការោ សជ្ជិតោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សម្ម, សជ្ជិតោ”តិ។ “កហំ បន ឯសោ”តិ។ “ឯតាសុ ឯត្តិកាសុ ចាដីសុ យាគុ, ឯត្តិកាសុ ភត្តំ, ឯត្តិកាសុ សប្បិផាណិតបូវាទីនិ បូរិតានិ, អាសនានិ បញ្ញត្តានី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វា គតោ តស្ស គតកាលេ បញ្ចសតា និគណ្ឋា អាគមឹសុ។ សិរិគុត្តោ គេហា និក្ខមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន និគណ្ឋេ វន្ទិត្វា តេសំ បុរតោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ ឋិតោ ឯវំ ចិន្តេសិ – “តុម្ហេ កិរ អតីតាទិភេទំ សព្ពំ ជានាថ, ឯវំ តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកេន មយ្ហំ កថិតំ។ សចេ សព្ពំ តុម្ហេ ជានាថ, មយ្ហំ គេហំ មា បវិសិត្ថ។ មម គេហំ បវិដ្ឋានញ្ហិ វោ នេវ យាគុ អត្ថិ, ន ភត្តាទីនិ។ សចេ អជានិត្វា បវិសិស្សថ, គូថអាវាដេ វោ បាតេត្វា បោថេស្សាមី”តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា បុរិសានំ សញ្ញំ អទាសិ។ ឯវំ តេសំ និសីទនភាវំ ញត្វា បច្ឆិមបស្សេ ឋត្វា អាសនានំ ឧបរិ បច្ចត្ថរណានិ អបនេយ្យាថ, មា តានិ អសុចិនា មក្ខយិំសូតិ។

អថ និគណ្ឋេ “ឥតោ ឯថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ និគណ្ឋា បវិសិត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ និសីទិតុំ អារភឹសុ។ អថ នេ មនុស្សា វទឹសុ – “អាគមេថ, ភន្តេ, មា តាវ និសីទថា”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “អម្ហាកំ គេហំ បវិដ្ឋានំ អយ្យានំ វត្តំ ញត្វា និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ។ “កឹ កាតុំ វដ្ដតិ, អាវុសោ”តិ? “អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនមូលេសុ ឋត្វា សព្ពេបិ ឯកប្បហារេនេវ និសីទិតុំ វដ្ដតី”តិ។ ឥទំ កិរស្ស អធិប្បាយោ – “ឯកស្មិំ អាវាដេ បតិតេ ‘មា, អាវុសោ, អវសេសា អាសនេ និសីទន្តូ’តិ វត្តុំ មា លភតូ”តិ។ តេ “សាធូ”តិ វត្វា “ឥមេហិ កថិតកថំ អម្ហេហិ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តយិំសុ។ អថ សព្ពេ អត្តនោ អត្តនោ បត្តាសនមូលេ បដិបាដិយា អដ្ឋំសុ។ អថ នេ, “ភន្តេ, ខិប្បំ ឯកប្បហារេនេវ និសីទថា”តិ វត្វា តេសំ និសិន្នភាវំ ញត្វា អាសនានំ ឧបរិ បច្ចត្ថរណានិ នីហរឹសុ។ និគណ្ឋា ឯកប្បហារេនេវ និសិន្នា, រជ្ជូនំ ឧបរិ ឋបិតា អាសនបាទា ភដ្ឋា, និគណ្ឋា អវំសិរា អាវាដេ បតឹសុ។ សិរិគុត្តោ តេសុ បតិតេសុ ទ្វារំ បិទហិត្វា តេ ឧត្តិណ្ណុត្តិណ្ណេ “អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នំ កស្មា ន ជានាថា”តិ ទណ្ឌេហិ បាថេត្វា “ឯត្តកំ ឯតេសំ វដ្ដិស្សតី”តិ ទ្វារំ វិវរាបេសិ។ តេ និក្ខមិត្វា បលាយិតុំ អារភឹសុ។ គមនមគ្គេ បន តេសំ សុធាបរិកម្មកតំ ភូមឹ បិច្ឆិលំ ការាបេសិ។ តេ តត្ថ អសណ្ឋហិត្វា បតិតេ បតិតេ បុន បោថាបេត្វា “អលំ ឯត្តកំ តុម្ហាក”ន្តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ “នាសិតម្ហា តយា, នាសិតម្ហា តយា”តិ កន្ទន្តា ឧបដ្ឋាកស្ស គេហទ្វារំ អគមំសុ។

គរហទិន្នោ តំ វិប្បការំ ទិស្វា កុទ្ធោ “នាសិតម្ហិ សិរិគុត្តេន, ហត្ថំ បសារេត្វា វន្ទន្តានំ សទេវកេ លោកេ យថារុចិយា ទាតុំ សមត្ថោ នាម បុញ្ញក្ខេត្តភូតោ មម, អយ្យោ , បោថាបេត្វា ព្យសនំ បាបេសី”តិ រាជកុលំ គន្ត្វា តស្ស កហាបណសហស្សំ ទណ្ឌំ ការេសិ។ អថស្ស រាជា សាសនំ បេសេសិ។ សោ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា, “ទេវ, ឧបបរិក្ខិត្វា ទណ្ឌំ គណ្ហថ, មា អនុបបរិក្ខិត្វា”តិ អាហ។ “ឧបបរិក្ខិត្វា គណ្ហិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, ទេវា”តិ។ “តេន ហិ គណ្ហាហី”តិ។ ទេវ, មយ្ហំ សហាយកោ និគណ្ឋសាវកោ មំ ឧបសង្កមិត្វា ឋិតនិសិន្នដ្ឋានាទីសុ អភិណ្ហំ ឯវំ វទេសិ – “សម្ម, កឹ តេ សមណេន គោតមេន, តំ ឧបសង្កមិត្វា កឹ លភិស្សសី”តិ ឥទំ អាទឹ កត្វា សិរិគុត្តោ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “ទេវ, សចេ ឥមស្មិំ ការណេ ទណ្ឌំ គហេតុំ យុត្តំ, គណ្ហថា”តិ។ រាជា គរហទិន្នំ ឱលោកេត្វា “សច្ចំ កិរ តេ ឯវំ វុត្ត”ន្តិ អាហ។ “សច្ចំ, ទេវា”តិ។ ត្វំ ឯត្តកម្បិ អជានន្តោ សត្ថារោតិ គហេត្វា វិចរន្តោ “សព្ពំ ជានន្តី”តិ កឹ ការណា តថាគតសាវកស្ស កថេសិ។ “តយា អារោបិតទណ្ឌោ តុយ្ហមេវ ហោតូ”តិ ឯវំ ស្វេវ ទណ្ឌំ បាបិតោ, តស្សេវ កុលូបកា បោថេត្វា នីហដា។

សោ តំ កុជ្ឈិត្វា តតោ បដ្ឋាយ អឌ្ឍមាសមត្តម្បិ សិរិគុត្តេន សទ្ធិំ អកថេត្វា ចិន្តេសិ – “ឯវំ វិចរិតុំ មយ្ហំ អយុត្តំ, ឯតស្ស កុលូបកានម្បិ មយា ព្យសនំ កាតុំ វដ្តតី”តិ សិរិគុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “សហាយ សិរិគុត្តា”តិ។ “កឹ, សម្មា”តិ? “ញាតិសុហជ្ជានំ នាម កលហោបិ ហោតិ វិវាទោបិ, កឹ ត្វំ កិញ្ចិ ន កថេសិ, កស្មា ឯវំ ករោសី”តិ? “សម្ម, តវ មយា សទ្ធិំ អកថនតោ ន កថេមី”តិ។ “យំ, សម្ម, កតំ, កតមេវ តំ ន មយំ មេត្តិំ ភិន្ទិស្សាមា”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ ឧភោបិ ឯកដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តិ និសីទន្តិ ។ អថេកទិវសំ សិរិគុត្តោ គរហទិន្នំ អាហ – “កឹ តេ និគណ្ឋេហិ, តេ ឧបសង្កមិត្វា កឹ លភិស្សសិ, មម សត្ថារំ ឧបសង្កមិតុំ វា អយ្យានំ ទានំ ទាតុំ វា កឹ តេ ន វដ្តតី”តិ? សោបិ ឯតមេវ បច្ចាសីសតិ, តេនស្ស កណ្ឌុវនដ្ឋានេ នខេន វិលេខិតំ វិយ អហោសិ។ សោ, “សិរិគុត្ត, តវ សត្ថា កឹ ជានាតី”តិ បុច្ឆិ។ “អម្ភោ, មា ឯវំ វទ, សត្ថុ មេ អជានិតព្ពំ នាម នត្ថិ, អតីតាទិភេទំ សព្ពំ ជានាតិ, សោឡសហាការេហិ សត្តានំ ចិត្តំ បរិច្ឆិន្ទតី”តិ។ “អហំ ឯវំ ន ជានាមិ, កស្មា មយ្ហំ ឯត្តកំ កាលំ ន កថេសិ, តេន ហិ ត្វំ គច្ឆ, តវ សត្ថារំ ស្វាតនាយ និមន្តេហិ, ភោជេស្សាមិ, បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ មម ភិក្ខំ គណ្ហិតុំ វទេហី”តិ។

សិរិគុត្តោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯវមាហ – “ភន្តេ, មម សហាយកោ គរហទិន្នោ តុម្ហេ និមន្តាបេតិ, បញ្ចហិ កិរ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ ស្វេ តស្ស ភិក្ខំ គណ្ហថ, បុរិមទិវសេ ខោ បន តស្ស កុលូបកានំ មយា ឥទំ នាម កតំ, មយា កតស្ស បដិករណម្បិ ន ជានាមិ, តុម្ហាកំ សុទ្ធចិត្តេន ភិក្ខំ ទាតុកាមតម្បិ ន ជានាមិ, អាវជ្ជេត្វា យុត្តំ ចេ, អធិវាសេថ។ នោ ចេ, មា អធិវាសយិត្ថា”តិ។ សត្ថា “កឹ នុ ខោ សោ អម្ហាកំ កាតុ កាមោ”តិ អាវជ្ជេត្វា អទ្ទស “ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ មហន្តំ អាវាដំ ខណាបេត្វា អសីតិសកដមត្តានិ ខទិរទារូនិ អាហរាបេត្វា បូរាបេត្វា អគ្គឹ ទត្វា អម្ហេ អង្គារអាវាដេ បាតេត្វា និគ្គណ្ហិតុកាមោ”តិ។ បុន អាវជ្ជេសិ – “កឹ នុ ខោ តត្ថ គតបច្ចយា អត្ថោ អត្ថិ, នត្ថី”តិ។ តតោ ឥទំ អទ្ទស – “អហំ អង្គារអាវាដេ បាទំ បសារេស្សាមិ, តំ បដិច្ឆាទេត្វា ឋបិតកិលញ្ជំ អន្តរធាយិស្សតិ, អង្គារកាសុំ ភិន្ទិត្វា ចក្កមត្តំ មហាបទុមំ ឧដ្ឋហិស្សតិ, អថាហំ បទុមកណ្ណិកា អក្កមន្តោ អាសនេ និសីទិស្សាមិ, បញ្ចសតា ភិក្ខូបិ តថេវ គន្ត្វា និសីទិស្សន្តិ, មហាជនោ សន្និបតិស្សតិ, អហំ តស្មិំ សមាគមេ ទ្វីហិ គាថាហិ អនុមោទនំ ករិស្សាមិ, អនុមោទនបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, សិរិគុត្តោ ច គរហទិន្នោ ច សោតាបន្នា ភវិស្សន្តិ, អត្តនោ ច ធនរាសឹ សាសនេ វិកិរិស្សន្តិ, ឥមំ កុលបុត្តំ និស្សាយ មយា គន្តុំ វដ្តតី”តិ ភិក្ខំ អធិវាសេសិ។

សិរិគុត្តោ គន្ត្វា សត្ថុ អធិវាសនំ គរហទិន្នស្ស អារោចេត្វា “លោកជេដ្ឋស្ស សក្ការំ ករោហី”តិ អាហ។ គរហទិន្នោ “ឥទានិស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ ជានិស្សាមី”តិ ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ មហន្តំ អាវាដំ ខណាបេត្វា អសីតិសកដមត្តានិ ខទិរទារូនិ អាហរាបេត្វា បូរាបេត្វា អគ្គឹ ទត្វា ខទិរង្គាររាសិនំ យោជាបេត្វា សព្ពរត្តិំ ធមាបេត្វា ខទិរង្គាររាសឹ ការាបេត្វា អាវាដមត្ថកេ រុក្ខបទរានិ ឋបាបេត្វា កិលញ្ជេន បដិច្ឆាទេត្វា គោមយេន លិម្បាបេត្វា ឯកេន បស្សេន ទុព្ពលទណ្ឌកេ អត្ថរិត្វា គមនមគ្គំ ការេសិ, “ឯវំ អក្កន្តអក្កន្តកាលេ ទណ្ឌកេសុ ភគ្គេសុ បរិវត្តេត្វា អង្គារកាសុយំ បតិស្សន្តី”តិ មញ្ញមានោ គេហបច្ឆាភាគេ សិរិគុត្តេន ឋបិតនិយាមេនេវ ចាដិយោ ឋបាបេសិ, អាសនានិបិ តថេវ បញ្ញាបេសិ។ សិរិគុត្តោ បាតោវ តស្ស គេហំ គន្ត្វា “កតោ តេ, សម្ម, សក្ការោ”តិ អាហ។ “អាម, សម្មា”តិ។ “កហំ បន សោ”តិ? “ឯហិ, បស្សាមា”តិ សព្ពំ សិរិគុត្តេន ទស្សិតនយេនេវ ទស្សេសិ។ សិរិគុត្តោ “សាធុ, សម្មា”តិ អាហ។ មហាជនោ សន្និបតិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកេន ហិ និមន្តិតេ មហន្តោ សន្និបាតោ អហោសិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកាបិ “សមណស្ស គោតមស្ស វិប្បការំ បស្សិស្សាមា”តិ សន្និបតន្តិ, សម្មាទិដ្ឋិកាបិ “អជ្ជ សត្ថា មហាធម្មទេសនំ ទេសេស្សតិ, ពុទ្ធវិសយំ ពុទ្ធលីលំ ឧបធារេស្សាមា”តិ សន្និបតន្តិ។

បុនទិវសេ សត្ថា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ គរហទិន្នស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ គេហា និក្ខមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បុរតោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ ឋិតោ ចិន្តេសិ – “ភន្តេ, ‘តុម្ហេ កិរ អតីតាទិភេទំ សព្ពំ ជានាថ,

សត្ថានំ សោឡសហាការេហិ ចិត្តំ បរិច្ឆិន្ទថា’តិ ឯវំ តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋាកេន មយ្ហំ កថិតំ។ សចេ ជានាថ, មយ្ហំ គេហំ មា បវិសិត្ថ។ បវិដ្ឋានញ្ហិ វោ នេវ យាគុ អត្ថិ, ន ភត្តាទីនិ, សព្ពេ ខោ បន តុម្ហេ អង្គារកាសុយំ បាតេត្វា និគ្គណ្ហិស្សាមី’’តិ។ ឯវំ ចិន្តេត្វា សត្ថុ បត្តំ គហេត្វា ‘‘ឥតោ ឯថ ភគវា’’តិ វត្វា, ‘‘ភន្តេ, អម្ហាកំ គេហំ អាគតានំ វត្តំ ញត្វា អាគន្តុំ វដ្ដតី’’តិ អាហ។ ‘‘កឹ កាតុំ វដ្ដតិ, អាវុសោ’’តិ? ‘‘ឯកេកស្ស បវិសិត្វា បុរតោ គន្ត្វា និសិន្នកាលេ បច្ឆា អញ្ញេន អាគន្តុំ វដ្ដតី’’តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – ‘‘បុរតោ គច្ឆន្តំ អង្គារកាសុយំ បតិតំ ទិស្វា អវសេសា ន អាគច្ឆិស្សន្តិ, ឯកេកមេវ បាតេត្វា និគ្គណ្ហិស្សាមី’’តិ។ សត្ថា ‘‘សាធូ’’តិ វត្វា ឯកកោវ បាយាសិ។ គរហទិន្នោ អង្គារកាសុំ បត្វា អបសក្កិត្វា ឋិតោ ‘‘បុរតោ យាថ, ភន្តេ’’តិ អាហ។ អថ សត្ថា អង្គារកាសុមត្ថកេ បាទំ បសារេសិ, កិលញ្ជំ អន្តរធាយិ, អង្គារកាសុំ ភិន្ទិត្វា ចក្កមត្តានិ បទុមានិ ឧដ្ឋហឹសុ ។ សត្ថា បទុមកណ្ណិកា អក្កមន្តោ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ ពុទ្ធាសនេ និសីទិ, ភិក្ខូបិ តថេវ គន្ត្វា និសីទឹសុ។ គរហទិន្នស្ស កាយតោ ឌាហោ ឧដ្ឋហិ។

សោ វេគេន គន្ត្វា សិរិគុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា, ‘‘សាមិ, មេ តាណំ ហោហី’’តិ អាហ។ ‘‘កឹ ឯត’’ន្តិ? ‘‘បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ គេហេ យាគុ វា ភត្តាទីនិ វា នត្ថិ, កឹ នុ ខោ ករោមី’’តិ? ‘‘កឹ បន តយា កត’’ន្តិ អាហ។ អហំ ទ្វិន្នំ គេហានំ អន្តរេ មហន្តំ អាវាដំ អង្គារស្ស បូរំ ការេសឹ – ‘‘តត្ថ បាតេត្វា និគ្គណ្ហិស្សាមី’’តិ។ ‘‘អថ នំ ភិន្ទិត្វា មហាបទុមានិ ឧដ្ឋហឹសុ។ សព្ពេ បទុមកណ្ណិកា អក្កមិត្វា គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេសុ និសិន្នា, ឥទានិ កឹ ករោមិ, សាមី’’តិ? ននុ ត្វំ ឥទានេវ មយ្ហំ ‘‘‘ឯត្តិកា ចាដិយោ, ឯត្តិកា យាគុ, ឯត្តកានិ សត្តាទីនី’តិ ទស្សេសី’’តិ។ ‘‘មុសា តំ, សាមិ, តុច្ឆាវ ចាដិយោ’’តិ។ ហោតុ, ‘‘គច្ឆ, តាសុ ចាដីសុ យាគុអាទីនិ ឱលោកេហី’’តិ។ តំ ខណញ្ញេវ តេន យាសុ ចាដីសុ ‘‘យាគូ’’តិ វុត្តំ, តា យាគុយា បូរយឹសុ, យាសុ ‘‘ភត្តាទីនី’’តិ វុត្តំ, តា ភត្តាទីនំ បរិបុណ្ណាវ អហេសុំ។ តំ សម្បត្តឹ ទិស្វាវ គរហទិន្នស្ស សរីរំ បីតិបាមោជ្ជេន បរិបូរិតំ, ចិត្តំ បសន្នំ។ សោ សក្កច្ចំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា កតភត្តកិច្ចស្ស សត្ថុនោ អនុមោទនំ ការេតុកាមោ បត្តំ គណ្ហិ។ សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ ‘‘ឥមេ សត្តា បញ្ញាចក្ខុនោ អភាវេនេវ មម សាវកានំ ពុទ្ធសាសនស្ស គុណំ ន ជានន្តិ។ បញ្ញាចក្ខុវិរហិតា ហិ អន្ធា នាម, បញ្ញវន្តោ សចក្ខុកា នាមា’’តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៥៨. ‘‘យថា សង្ការធានស្មិំ, ឧជ្ឈិតស្មិំ មហាបថេ;
បទុមំ តត្ថ ជាយេថ, សុចិគន្ធំ មនោរមំ។

៥៩. ‘‘ឯវំ សង្ការភូតេសុ, អន្ធភូតេ បុថុជ្ជនេ;
អតិរោចតិ បញ្ញាយ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ’’តិ។

តត្ថ **សង្ការធានស្មិ**ន្តិ សង្ការឋានស្មិំ, កចវររាសិម្ហីតិ អត្ថោ។ **ឧជ្ឈិតស្មិំ មហាបថេ**តិ មហាមគ្គេ ឆឌ្ឌិតស្មិំ។ **សុចិគន្ធ**ន្តិ សុរភិគន្ធំ។ មនោ ឯត្ថ រមតីតិ **មនោរមំ។ សង្ការភូតេសូ**តិ សង្ការមិវ ភូតេសុ។ **បុថុជ្ជនេ**តិ បុថូនំ កិលេសានំ ជននតោ ឯវំលទ្ធនាមេ លោកិយមហាជនេ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា នាម មហាបថេ ឆឌ្ឌិតេ សង្ការរាសិម្ហិ អសុចិជេគុច្ឆិយបដិកូលេបិ សុចិគន្ធំ បទុមំ ជាយេថ, តំ រាជរាជមហាមត្តាទីនំ មនោរមំ បិយំ មនាបំ ឧបរិមត្ថកេ បតិដ្ឋានារហមេវ ភវេយ្យ, ឯវមេវ សង្ការភូតេសុបិ បុថុជ្ជនេសុ ជាតោ និប្បញ្ញស្ស មហាជនស្ស អចក្ខុកស្ស អន្តរេ និព្ពត្តោបិ អត្តនោ បញ្ញាពលេន កាមេសុ អាទីនវំ, នេក្ខម្មេ ច អានិសំសំ ទិស្វា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ បព្ពជ្ជាមត្តេនបិ, កតោ ឧត្តរិំ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនានិ អារាធេត្វាបិ អតិរោចតិ។ សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ ហិ ខីណាសវោ ភិក្ខុ អន្ធភូតេ បុថុជ្ជនេ អតិក្កមិត្វា រោចតិ វិរោចតិ សោភតីតិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ គរហទិន្នោ ច សិរិគុត្តោ ច សោតាបត្តិផលំ បាបុណិំសុ។ តេ សព្ពំ អត្តនោ ធនំ ពុទ្ធសាសនេ វិប្បកិរិំសុ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារមេវ គមាសិ។ ភិក្ខូ សាយន្ហសមយេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – ‘‘អហោ អច្ឆរិយា ពុទ្ធគុណា នាម, តថារូបំ នាម ខទិរង្គាររាសឹ ភិន្ទិត្វា បទុមានិ ឧដ្ឋហឹសូ’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា, ‘‘ឥមាយ នាមា’’តិ វុត្តេ – ‘‘អនច្ឆរិយំ, ភិក្ខវេ, យំ មម ឯតរហិ ពុទ្ធភូតស្ស អង្គាររាសិម្ហា បទុមានិ ឧដ្ឋិតានិ, អបរិបក្កេ ញាណេ វត្តមានស្ស ពោធិសត្តភូតស្សបិ មេ ឧដ្ឋហឹសូ’’តិ វត្វា, ‘‘កទា, ភន្តេ, អាចិក្ខថ នោ’’តិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្វា –

‘‘កាមំ បតាមិ និរយំ, ឧទ្ធំបាទោ អវំសិរោ;
នានរិយំ ករិស្សាមិ, ហន្ទ បិណ្ឌំ បដិគ្គហា’’តិ។ (ជា. ១.១.៤០) –

ឥទំ **ខទិរង្គារជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសីតិ។

គរហទិន្នវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

បុប្ផវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុត្ថោ វគ្គោ។

៥. ពាលវគ្គោ

១. អញ្ញតរបុរិសវត្ថុ

ទីឃា ជាគរតោ រត្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បសេនទិកោសលញ្ចេវ អញ្ញតរញ្ច បុរិសំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជា កិរ បសេនទិ កោសលោ ឯកស្មិំ ឆណទិវសេ អលង្កតបដិយត្តំ សព្ពសេតំ ឯកំ បុណ្ឌរីកំ នាម ហត្ថិំ អភិរុយ្ហ មហន្តេន រាជានុភាវេន នគរំ បទក្ខិណំ ករោតិ។ ឧស្សារណាយ វត្តមានាយ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បោថិយមានោ មហាជនោ បលាយន្តោ គីវំ បរិវត្តេត្វាបិ ឱលោកេតិយេវ។ រាជូនំ កិរ សុទិន្នទានស្សេតំ ផលំ។ អញ្ញតរស្សាបិ ទុគ្គតបុរិសស្ស ភរិយា សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិតលេ ឋិតា ឯកំ វាតបានកវាដំ វិវរិត្វា រាជានំ ឱលោកេត្វាវ អបគច្ឆិ។ រញ្ញោ បុណ្ណចន្ទោ វលាហកន្តរំ បវិដ្ឋោ វិយ ឧបដ្ឋាសិ។ សោ តស្សា បដិពទ្ធចិត្តោ ហត្ថិក្ខន្ធតោ បតនាការប្បត្តោ វិយ ហុត្វា ខិប្បំ នគរំ បទក្ខិណំ កត្វា អន្តេបុរំ បវិសិត្វា ឯកំ វិស្សាសកំ អមច្ចំ អាហ – “អសុកដ្ឋានេ តេ មយា ឱលោកិតបាសាទោ ទិដ្ឋោ”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “តត្ថេកំ ឥត្ថិំ អទ្ទសា”តិ? “អទ្ទសំ, ទេវា”តិ។ “គច្ឆ, តស្សា សសាមិកអសាមិកភាវំ ជានាហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្សា សសាមិកភាវំ ញត្វា អាគន្ត្វា រញ្ញោ “សសាមិកា”តិ អារោចេសិ។ អថ រញ្ញា “តេន ហិ តស្សា សាមិកំ បក្កោសាហី”តិ វុត្តោ សោ គន្ត្វា, “ឯហិ, ភោ, រាជា តំ បក្កោសតី”តិ អាហ។ សោ “ភរិយំ មេ និស្សាយ ភយេន ឧប្បន្នេន ភវិតព្ព”ន្តិ ចិន្តេត្វា រញ្ញោ អាណំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ គន្ត្វា រាជានំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ រាជា “មំ ឥតោ បដ្ឋាយ ឧបដ្ឋាហី”តិ អាហ។ “អលំ, ទេវ, អហំ អត្តនោ កម្មំ កត្វា តុម្ហាកំ សុង្កំ ទទាមិ, ឃរេយេវ មេ ជីវិកា ហោតូ”តិ។ “តវ សុង្កេន មយ្ហំ អត្ថោ នត្ថិ, អជ្ជតោ បដ្ឋាយ មំ ឧបដ្ឋាហី”តិ តស្ស ផលកញ្ច អាវុធញ្ច ទាបេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “កញ្ចិទេវស្ស ទោសំ អារោបេត្វា ឃាតេត្វា ភរិយំ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ អថ នំ សោ មរណភយភីតោ អប្បមត្តោ ហុត្វា ឧបដ្ឋាសិ។

រាជា តស្ស ទោសំ អបស្សន្តោ កាមបរិឡាហេ វឌ្ឍន្តេ “ឯកមស្ស ទោសំ អារោបេត្វា រាជាណំ ករិស្សាមី”តិ បក្កោសាបេត្វា ឯវមាហ – “អម្ភោ ឥតោ យោជនមត្តកេ នទិយា អសុកដ្ឋានំ នាម គន្ត្វា សាយំ មម ន្ហានវេលាយ កុមុទុប្បលានិ ចេវ អរុណវតីមត្តិកញ្ច អាហរ។ សចេ តស្មិំ ខណេ នាគច្ឆសិ, អាណំ តេ ករិស្សាមី”តិ។ សេវកោ កិរ ចតូហិបិ ទាសេហិ បតិកិដ្ឋតរោ។ ធនក្កីតាទយោ ហិ ទាសា “សីសំ មេ រុជ្ជតិ, បិដ្ឋិ មេ រុជ្ជតី”តិ វត្វា អច្ឆិតុំ លភន្តិយេវ។ សេវកស្សេតំ នត្ថិ, អាណត្តកម្មំ កាតុមេវ វដ្ដតិ។ តស្មា សោ “អវស្សំ មយា គន្តព្ពំ, កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណវតីមត្តិកា នាម នាគភវនេ ឧប្បជ្ជតិ, អហំ កុហិំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តោ មរណភយភីតោ វេគេន គេហំ គន្ត្វា, “ភទ្ទេ, និដ្ឋិតំ មេ ភត្ត”ន្តិ អាហ។ “ឧទ្ធនមត្ថកេ, សាមី”តិ។ សោ យាវ ភត្តំ ឱតរតិ, តាវ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ ឧឡុង្កេន កញ្ជិកំ ហរាបេត្វា យថាលទ្ធេន ព្យញ្ជនេន សទ្ធិំ អល្លមេវ ភត្តំ បច្ឆិយំ ឱបីឡេត្វា អាទាយ យោជនិកំ មគ្គំ បក្ខន្ទោ, តស្ស គច្ឆន្តស្សេវ ភត្តំ បក្កំ អហោសិ។ សោ អនុច្ឆិដ្ឋំ កត្វាវ ថោកំ ភត្តំ អបនេត្វា ភុញ្ជន្តោ ឯកំ អទ្ធិកំ ទិស្វា មយា អបនេត្វា ឋបិតំ ថោកំ អនុច្ឆិដ្ឋំ ភត្តមេវ អត្ថិ គហេត្វា ភុញ្ជ សាមីតិ។ សោ គណ្ហិត្វា ភុញ្ជិ។ ឥតរោបិ ភុញ្ជិត្វា ឯកំ ភត្តមុដ្ឋិំ ឧទកេ ខិបិត្វា មុខំ វិក្ខាលេត្វា មហន្តេន សទ្ទេន “ឥមស្មិំ នទីបទេសេ អធិវត្ថា នាគា សុបណ្ណា ទេវតា ច វចនំ មេ សុណន្តុ, រាជា មយ្ហំ អាណំ កាតុកាមោ ‘កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណវតីមត្តិកំ អាហរា’តិ មំ អាណាបេសិ, អទ្ធិកមនុស្សស្ស ច មេ ភត្តំ ទិន្នំ, តំ សហស្សានិសំសំ, ឧទកេ មច្ឆានំ ទិន្នំ, តំ សតានិសំសំ។ ឯត្តកំ បុញ្ញផលំ តុម្ហាកំ បត្តិំ កត្វា ទម្មិ, មយ្ហំ កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណវតីមត្តិកំ អាហរថា”តិ តិក្ខត្តុំ អនុស្សាវេសិ។ តត្ថ អធិវត្ថោ នាគរាជា តំ សទ្ទំ សុត្វា មហល្លកវេសេន តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កិំ វទេសី”តិ អាហ។ សោ បុនបិ តថេវ វត្វា “មយ្ហំ តំ បត្តិំ ទេហី”តិ វុត្តេ, “ទេមី”តិ អាហ។ បុនបិ “ទេហី”តិ វុត្តេ, “ទេមិ, សាមី”តិ អាហ។ ឯវំ សោ ទ្វេ តយោ វារេ បត្តិំ អាហរាបេត្វា កុមុទុប្បលេហិ សទ្ធិំ អរុណវតីមត្តិកំ អទាសិ។

រាជា បន ចិន្តេសិ – “មនុស្សា នាម ពហុមាយា, សចេ សោ កេនចិ ឧបាយេន លភេយ្យ, កិច្ចំ មេ ន និប្ផជ្ជេយ្យា”តិ។ សោ កាលស្សេវ ទ្វារំ បិទហាបេត្វា មុទ្ទិកំ អត្តនោ សន្តិកំ អាហរាបេសិ។ ឥតរោបិ បុរិសោ រញ្ញោ ន្ហានវេលាយមេវាគន្ត្វា ទ្វារំ អលភន្តោ ទ្វារបាលំ បក្កោសេត្វា “ទ្វារំ វិវរា”តិ អាហ។ “ន សក្កា វិវរិតុំ, រាជា កាលស្សេវ មុទ្ទិកំ ទត្វា រាជគេហំ អាហរាបេសី”តិ។ សោ “រាជទូតោ អហំ, ទ្វារំ វិវរា”តិ វត្វាបិ “ទ្វារំ អលភន្តោ នត្ថិ មេ ឥទានិ ជីវិតំ។ កិំ នុ ខោ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ទ្វារស្ស ឧបរិឧម្មារេ មត្តិកាបិណ្ឌំ ខិបិត្វា តស្សុបរិ បុប្ផានិ លគ្គេត្វា មហាសទ្ទំ ករោន្តោ, “អម្ភោ, នគរវាសិនោ រញ្ញោ មយា អាណត្តិយា គតភាវំ ជានាថ, រាជា មំ អការណេន វិនាសេតុកាមោ”តិ តិក្ខត្តុំ វិរវិត្វា “កត្ថ នុ ខោ គច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា “ភិក្ខូ នាម មុទុហទយា,

វិហារំ គន្ធា និបជ្ជិស្សាមី”តិ សន្និដ្ឋានមកាសិ។ ឥមេ ហិ នាម សត្តា សុខិតកាលេ ភិក្ខូនំ អត្ថិភាវម្បិ អជានិត្វា ទុក្ខាភិភូតកាលេ វិហារំ គន្តុកាមា ហោន្តិ, តស្មា សោបិ “មេ អញ្ញំ តាណំ នត្ថី”តិ វិហារំ គន្ធា ឯកស្មឹ ផាសុកដ្ឋានេ និបជ្ជិ។ អថ រញ្ញោបិ តំ រត្តឹ និទ្ទំ អលភន្តស្ស តំ ឥត្ថឹ អនុស្សរន្តស្ស កាមបរិឡាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ ចិន្តេសិ – “វិភាតក្ខណេយេវ តំ បុរិសំ ឃាតាបេត្វា តំ ឥត្ថឹ អានេស្សាមី”តិ។

តស្មឹ ខណេយេវ សដ្ឋិយោជននិកាយ លោហកុម្ភិយា និព្ពត្តា ចត្តារោ បុរិសា បក្កុថិតាយ ឧក្ខលិយា តណ្ឌុលា វិយ សម្បរិវត្តកំ បច្ចមានា តីសាយ វស្សសហស្សេហិ ហេដ្ឋិមតលំ បត្វា អបរេហិ តីសាយ វស្សសហស្សេហិ បុន មុខវដ្ដិយំ បាបុណឹសុ។ តេ សីសំ ឧក្ខិបិត្វា អញ្ញមញ្ញំ ឱលោកេត្វា ឯកេកំ គាថំ វត្តុកាមា វត្តុំ អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរំ វត្វា បរិវត្តិត្វា លោហកុម្ភិមេវ បវិដ្ឋា។ រាជា និទ្ទំ អលភន្តោ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ តំ សទ្ទំ សុត្វា ភីតោ ឧត្រស្តមានសោ “កឹ នុ ខោ មយ្ហំ ជីវិតន្តរាយោ ភវិស្សតិ, ឧទាហុ មេ អគ្គមហេសិយា, ឧទាហុ មេ រជ្ជំ វិនស្សិស្សតី”តិ ចិន្តេន្តោ សកលរត្តឹ អក្ខីនិ និមីលេតុំ នាសក្ខិ។ សោ អរុណុគ្គមនវេលាយ ឯវ បុរោហិតំ បក្កោសាបេត្វា, “អាចរិយ, មយា មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ មហន្តា ភេរវសទ្ទា សុតា, ‘រជ្ជស្ស វា អគ្គមហេសិយា វា មយ្ហំ វា កស្ស អន្តរាយោ ភវិស្សតី’តិ ន ជានាមិ, តេន មេ ត្វំ បក្កោសាបិតោ”តិ អាហ។ មហារាជ, កឹ តេ សទ្ទា សុតាតិ? “អាចរិយ, **ទុ**-ឥតិ **ស**-ឥតិ **ន**-ឥតិ **សោ**-ឥតីតិ ឥមេ សទ្ទេ អស្សោសឹ, ឥមេសំ និប្ផត្តឹ ឧបធារេហី”តិ។ ព្រាហ្មណស្ស មហាអន្ធការំ បវិដ្ឋស្ស វិយ ន កិញ្ចិ បញ្ញាយតិ, “ន ជានាមី”តិ វុត្តេ “បន លាភសក្ការោ មេ បរិហាយិស្សតី”តិ ភាយិត្វា “ភារិយំ, មហារាជា”តិ អាហ។ “កឹ, អាចរិយា”តិ? “ជីវិតន្តរាយោ តេ បញ្ញាយតី”តិ។ សោ ទិគុណំ ភីតោ, “អាចរិយ, អត្ថិ កិញ្ចិ បន បដិឃាតការណ”ន្តិ អាហ។ “អត្ថិ, មហារាជ, មា ភាយិ, អហំ តយោ វេទេ ជានាមី”តិ។ “កឹ បន លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “សព្ពសតយញ្ញំ យជិត្វា ជីវិតំ លភិស្សសិ, ទេវា”តិ។ “កឹ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? ហត្ថិសតំ អស្សសតំ ឧសភសតំ ធេនុសតំ អជសតំ ឧរព្ភសតំ កុក្កុដសតំ សូករសតំ ទារកសតំ ទារិកាសតន្តិ ឯវំ ឯកេកំ បាណជាតឹ សតំ សតំ កត្វា គណ្ហាបេន្តោ “សចេ មិគជាតិមេវ គណ្ហាបេស្សាមិ, ‘អត្តនោ ខាទនីយមេវ គណ្ហាបេតី’តិ វក្ខន្តី”តិ ហត្ថិអស្សមនុស្សេបិ គណ្ហាបេតិ។ រាជា “មម ជីវិតមេវ មយ្ហំ លាភោ”តិ ចិន្តេត្វា “សព្ពបាណេ សីឃំ គណ្ហថា”តិ អាហ។ អាណត្តមនុស្សា អធិកតរំ គណ្ហឹសុ។ វុត្តម្បិ ចេតំ កោសលសំយុត្តេ –

> “តេន ខោ បន សមយេន រញ្ញោ បសេនទិស្ស កោសលស្ស មហាយញ្ញោ បច្ចុបដ្ឋិតោ ហោតិ, បញ្ច ច ឧសភសតានិ បញ្ច ច វច្ឆតរសតានិ បញ្ច ច វច្ឆតរិសតានិ បញ្ច ច អជសតានិ បញ្ច ច ឧរព្ភសតានិ ថូណូបនីតានិ ហោន្តិ យញ្ញត្ថាយ។ យេបិស្ស តេ ហោន្តិ ទាសាតិ វា បេស្សាតិ វា កម្មករាតិ វា, តេបិ ទណ្ឌតជ្ជិតា ភយតជ្ជិតា អស្សុមុខា រុទមានា បរិកម្មានិ ករោន្តី”តិ (សំ. និ. ១.១២០)។

មហាជនោ អត្តនោ អត្តនោ បុត្តធីតុញាតីនំ អត្ថាយ បរិទេវមានោ មហាសទ្ទមកាសិ, មហាបថវិឧន្ទ្រិយនសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ អថ មល្លិកា ទេវី តំ សទ្ទំ សុត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ធា “កឹ នុ ខោ តេ, មហារាជ, ឥន្ទ្រិយានិ អបាកតិកានិ, កិលន្តរូបានិ វិយ បញ្ញាយន្តី”តិ បុច្ឆិ។ “កឹ តុយ្ហំ , មល្លិកេ, ត្វំ មម កណ្ណមូលេន អាសិវិសម្បិ គច្ឆន្តំ ន ជានាសី”តិ? “កឹ បនេតំ, ទេវា”តិ? “រត្តិភាគេ មេ ឯវរូបោ នាម សទ្ទោ សុតោ , ស្វាហំ បុរោហិតំ បុច្ឆិត្វា ជីវិតន្តរាយោ តេ បញ្ញាយតិ, សព្ពសតយញ្ញំ យជិត្វា ជីវិតំ លភិស្សសី”តិ សុត្វា “មម ជីវិតមេវ មយ្ហំ លាភោ”តិ ឥមេ បាណេ គណ្ហាបេសិន្តិ។ មល្លិកា ទេវី, “អន្ធពាលោសិ, មហារាជ, កិញ្ចាបិ មហាភក្ខោសិ, អនេកសូបព្យញ្ជនវិកតិកំ ទោណបាកំ ភោជនំ ភុញ្ជសិ, ទ្វីសុ រដ្ឋេសុ រជ្ជំ ការេសិ, បញ្ញា បន តេ មន្ទា”តិ អាហ។ “កស្មា ឯវំ វទេសិ, ទេវី”តិ? “កហំ តយា អញ្ញស្ស មរណេន អញ្ញស្ស ជីវិតលាភោ ទិដ្ឋបុព្ពោ, អន្ធពាលស្ស ព្រាហ្មណស្ស កថំ គហេត្វា កស្មា មហាជនស្ស ឧបរិ ទុក្ខំ ខិបសិ, ធុរវិហារេ សទេវកស្ស លោកស្ស អគ្គបុគ្គលោ អតីតាទីសុ អប្បដិហតញាណោ សត្ថា វសតិ, តំ បុច្ឆិត្វា តស្សោវាទំ ករោហី”តិ វុត្តេ រាជា សល្លហុកេហិ យានេហិ មល្លិកាយ សទ្ធឹ វិហារំ គន្ធា មរណភយតជ្ជិតោ កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កោន្តោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។

អថ នំ សត្ថា “ហន្ទ កុតោ នុ ត្វំ, មហារាជ, អាគច្ឆសិ ទិវា ទិវស្សា”តិ បឋមតរំ អាលបិ។ សោ តុណ្ហីយេវ និសីទិ។ តតោ មល្លិកា ភគវតោ អារោចេសិ – “ភន្តេ, រញ្ញា កិរ មជ្ឈិមយាមសមនន្តរេ សទ្ទោ សុតោ។ អថ នំ បុរោហិតស្ស អារោចេសិ។ បុរោហិតោ ‘ជីវិតន្តរាយោ តេ ភវិស្សតិ, តស្ស បដិឃាតត្ថាយ សព្ពសតេ បាណេ គហេត្វា តេសំ គលលោហិតេន យញ្ញេ យជិតេ ជីវិតំ លភិស្សសី’តិ អាហ។ រាជា បាណេ គណ្ហាបេសិ, តេនាយំ មយា តជានីតោ”តិ។ “ឯវំ កិរ, មហារាជា”តិ? “ឯវំ, ភន្តេ”តិ។ “កិន្តិ តេ សទ្ទោ សុតោ”តិ? សោ អត្តនា សុតនិយាមេនេវ អាចិក្ខិ។ តថាគតស្ស តំ សុត្វាវ ឯកោភាសោ អហោសិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “មា ភាយិ, មហារាជ, តវ អន្តរាយោ នត្ថិ, បាបកម្មិនោ សត្តា អត្តនោ ទុក្ខំ អាវិករោន្តា ឯវមាហំសូ”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, តេហិ កត”ន្តិ? អថ ខោ ភគវា តេសំ កម្មំ អាចិក្ខិតុំ “តេន ហិ, មហារាជ, សុណាហី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ វីសតិវស្សសហស្សាយុកេសុ មនុស្សេសុ កស្សបោ ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា វីសតិយា ខីណាសវសហស្សេហិ សទ្ធិំ ចារិកំ ចរមានោ ពារាណសិមគមាសិ។ ពារាណសិវាសិនោ ទ្វេបិ តយោបិ ពហុតរាបិ ឯកតោ ហុត្វា អាគន្តុកទានំ បវត្តយិំសុ។ តទា ពារាណសិយំ ចត្តាលីសកោដិវិភវា ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា សហាយកា អហេសុំ។ តេ មន្តយិំសុ – “អម្ហាកំ គេហេ ពហុធនំ, តេន កិំ ករោមា”តិ? “ឯវរូបេ ពុទ្ធេ ចារិកំ ចរមានេ ទានំ ទស្សាម, សីលំ រក្ខិស្សាម, បូជំ ករិស្សាមា”តិ ឯកោបិ អវត្វា តេសុ ឯកោ តាវ ឯវមាហ – “តិខិណសុរំ បិវន្តា មធុរមំសំ ខាទន្តា វិចរិស្សាម, ឥទំ អម្ហាកំ ជីវិតផល”ន្តិ។ អបរោបិ ឯវមាហ – “ទេវសិកំ តិវស្សិកគន្ធសាលិភត្តំ នានគ្គរសេហិ ភុញ្ជន្តា វិចរិស្សាមា”តិ។ អបរោបិ ឯវមាហ – “នានប្បការំ បូវខជ្ជកវិកតិំ បចាបេត្វា ខាទន្តា វិចរិស្សាមា”តិ។ អបរោបិ ឯវមាហ – “សម្មា មយំ អញ្ញំ កិញ្ចិ ន ករិស្សាម, ‘ធនំ ទស្សាមា’តិ វុត្តេ អនិច្ឆមានា ឥត្ថី នាម នត្ថិ, តស្មា ធនេន បលោភេត្វា បារទារិកកម្មំ ករិស្សាមា”តិ។ “សាធុ, សាធូ”តិ សព្ពេវ តស្ស កថាយ អដ្ឋំសុ។

តេ តតោ បដ្ឋាយ អភិរូបានំ ឥត្ថីនំ ធនំ បេសេត្វា វីសតិវស្សសហស្សានិ បារទារិកកម្មំ កត្វា កាលំ កត្វា អវីចិនិរយេ និព្ពត្តា។ តេ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ចិត្វា តត្ថ កាលំ កត្វា បក្កាវសេសេន សដ្ឋិយោជននិកាយ លោហកុម្ភិយា និព្ពត្តិត្វា តីសាយ វស្សសហស្សេហិ ហេដ្ឋិមតលំ បត្វា បុនបិ តីសាយ វស្សសហស្សេហិ លោហកុម្ភិមុខំ បត្វា ឯកេកំ គាថំ វត្តុកាមា ហុត្វា វត្តុំ អសក្កោន្តា ឯកេកំ អក្ខរំ វត្វា បុន បរិវត្តិត្វា, លោហកុម្ភិមេវ បវិដ្ឋា។ “វទេហិ, មហារាជ, បឋមំ តេ កិំ សទ្ទោ នាម សុតោ”តិ? “ទុ-ឥតិ, ភន្តេ”តិ។ សត្ថា តេន អបរិបុណ្ណំ កត្វា វុត្តំ គាថំ បរិបុណ្ណំ កត្វា ទស្សេន្តោ ឯវមាហ –

“ទុជ្ជីវិតមជីវិម្ហ , យេ សន្តេ ន ទទម្ហសេ;
វិជ្ជមានេសុ ភោគេសុ, ទីបំ នាកម្ហ អត្តនោ”តិ។ (ជា. ១.៤.៥៣; បេ. វ. ៨០៤);

អថ រញ្ញោ ឥមិស្សា គាថាយ អត្ថំ បកាសេត្វា, “កិំ តេ, មហារាជ, ទុតិយសទ្ទោ តតិយសទ្ទោ ចតុត្ថសទ្ទោ សុតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ នាមា”តិ វុត្តេ អវសេសំ បរិបូរេន្តោ –

“សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
និរយេ បច្ចមានានំ, កទា អន្តោ ភវិស្សតិ។

“នត្ថិ អន្តោ កុតោ អន្តោ, ន អន្តោ បដិទិស្សតិ;
តទា ហិ បកតំ បាបំ, មម តុយ្ហញ្ច មារិសា។

“សោហំ នូន ឥតោ គន្ត្វា, យោនិំ លទ្ធាន មានុសិំ;
វទញ្ញូ សីលសម្បន្នោ, កាហាមិ កុសលំ ពហុ”ន្តិ។ (ជា. ១.៤.៥៤-៥៦; បេ. វ. ៨០២, ៨០៣, ៨០៥) –

បដិបាដិយា ឥមា គាថា វត្វា តាសំ អត្ថំ បកាសេត្វា “ឥតិ ខោ, មហារាជ, តេ ចត្តារោ ជនា ឯកេកំ គាថំ វត្តុកាមាបិ វត្តុំ អសក្កោន្តា ឯកកមេវ អក្ខរំ វត្វា បុន លោហកុម្ភិមេវ បវិដ្ឋា”តិ អាហ។

រញ្ញោ កិរ បសេនទិកោសលេន តស្ស សទ្ទស្ស សុតកាលតោ បដ្ឋាយ តេ ហេដ្ឋា ភស្សន្តិ ឯវំ, អដ្ឋាបិ ឯកំ វស្សសហស្សំ នាតិក្កមន្តិ។ រញ្ញោ តំ ទេសនំ សុត្វា មហាសំវេគោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “ភារិយំ វតិទំ បារទារិកកម្មំ នាម, ឯកំ កិរ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ចិត្វា តតោ ចុតា សដ្ឋិយោជននិកាយ លោហកុម្ភិយា និព្ពត្តិត្វា តត្ថ សដ្ឋិវស្សសហស្សានិ បច្ចិត្វា ឯវម្បិ នេសំ ទុក្ខា មុច្ចនកាលោ ន បញ្ញាយតិ, អហម្បិ បរទារេ សិនេហំ កត្វា សព្ពរត្តិំ និទ្ទំ ន លភិំ, ឥទានិ ឥតោ បដ្ឋាយ បរទារេ មានសំ ន ពន្ធិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តថាគតំ អាហ – “ភន្តេ, អជ្ជ មេ រត្តិយា ទីឃភាវោ ញាតោ”តិ។ សោបិ បុរិសោ តត្ថេវ និសិន្នោ តំ កថំ សុត្វា “លទ្ធោ មេ ពលវប្បច្ចយោ”តិ សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, រញ្ញា តាវ អជ្ជ រត្តិយា ទីឃភាវោ ញាតោ, អហំ បន ហិយ្យោ សយមេវ យោជនស្ស ទីឃភាវំ អញ្ញាសិ”ន្តិ។ សត្ថា ទ្វិន្នម្បិ កថំ សំសន្ទិត្វា “ឯកច្ចស្ស រត្តិ ទីឃា ហោតិ, ឯកច្ចស្ស យោជនំ ទីឃំ ហោតិ, ពាលស្ស បន សំសារោ ទីឃោ ហោតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦០. “ទីឃា ជាគរតោ រត្តិ, ទីឃំ សន្តស្ស យោជនំ;
ទីឃោ ពាលាន សំសារោ, សទ្ធម្មំ អវិជានត”ន្តិ។

តត្ថ **ទីឃា**តិ រត្តិ នាមេសា តិយាមមត្តាវ, ជាគរន្តស្ស បន ទីឃា ហោតិ, ទ្វិគុណតិគុណា វិយ ហុត្វា ខាយតិ។ តស្សា ទីឃភាវំ អត្តានំ មង្គុលសង្ឃស្ស ភត្តំ កត្វា យាវ សូរិយុគ្គមនា សម្បរិវត្តកំ សេមានោ មហាកុសីតោបិ, សុ

ភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សិរិសយនេ សយមានោ កាមភោគីបិ ន ជានាតិ, សព្ពរត្តឹ បន បធានំ បទហន្តោ យោគាវចរោ ច, ធម្មកថំ កថេន្តោ ធម្មកថិកោ ច, អាសនសមីបេ ឋត្វា ធម្មំ សុណន្តោ ច, សីសរោគាទិផុដ្ឋោ វា ហត្ថបាទច្ឆេទនាទីនិ បត្តោ វា វេទនាភិភូតោ ច, រត្តឹ មគ្គបដិបន្នោ អទ្ធិកោ ច ជានាតិ។ **យោជន**ន្តិ យោជនម្បិ ចតុគាវុតមត្តមេវ, **សន្តស្ស** បន កិលន្តស្ស **ទីឃំ** ហោតិ, ទ្វិគុណតិគុណំ វិយ ខាយតិ។ សកលទិវសញ្ហិ មគ្គំ គន្ត្វា កិលន្តោ បដិបថំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា "បុរតោ គាមោ កីវទូរោ"តិ បុច្ឆិត្វា "យោជន"ន្តិ វុត្តេ ថោកំ គន្ត្វា អបរម្បិ បុច្ឆិត្វា តេនាបិ "យោជន"ន្តិ វុត្តេ បុន ថោកំ គន្ត្វា អបរម្បិ បុច្ឆតិ។ សោបិ "យោជន"ន្តិ វទតិ។ សោ បុច្ឆិតបុច្ឆិតា យោជនន្តេវ វទន្តិ, ទីឃំ វតិទំ យោជនំ, ឯកយោជនំ ទ្វេ តីណិ យោជនានិ វិយ មញ្ញេតិ។ **ពាលាន**ន្តិ ឥធលោកបរលោកត្ថំ បន អជានន្តានំ ពាលានំ សំសារវដ្ដស្ស បរិយន្តំ កាតុំ អសក្កោន្តានំ យំ សត្តតឹសពោធិបក្ខិយភេទំ សទ្ធម្មំ ញត្វា សំសារស្ស អន្តំ ករោន្តិ, តំ **សទ្ធម្មំ អវិជានតំ សំសារោ ទីឃោ** នាម ហោតិ។ សោ ហិ អត្តនោ ធម្មតាយ ឯវ ទីឃោ នាម។ វុត្តម្បិ ចេតំ – "អនមតគ្គោយំ, ភិក្ខវេ, សំសារោ, បុព្ពា កោដិ ន បញ្ញាយតី"តិ (សំ. និ. ២.១២៤)។ ពាលានំ បន បរិយន្តំ កាតុំ អសក្កោន្តានំ អតិទីឃោយេវាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ បុរិសោ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បត្តា។ មហាជនស្ស សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ជាតាតិ។

រាជា សត្ថារំ វន្ទិត្វា គច្ឆន្តោយេវ តេ សត្តេ ពន្ធនា មោចេសិ។ តត្ថ ឥត្ថិបុរិសា ពន្ធនា មុត្តា សីសំ ន្ហត្វា សកានិ គេហានិ គច្ឆន្តា "ចិរំ ជីវតុ នោ, អយ្យា, មល្លិកា ទេវី, តំ និស្សាយ ជីវិតំ លភិម្ហា"តិ មល្លិកាយ គុណកថំ កថយិំសុ។ សាយន្ហសមយេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – "អហោ បណ្ឌិតា វតាយំ, មល្លិកា, អត្តនោ បញ្ញំ និស្សាយ ឯត្តកស្ស ជនស្ស ជីវិតទានំ អទាសី"តិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តេសំ ភិក្ខូនំ កថំ សុត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា ធម្មសភំ បវិសិត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ, "ន, ភិក្ខវេ, មល្លិកា, ឥទានេវ អត្តនោ បញ្ញំ និស្សាយ មហាជនស្ស ជីវិតទានំ ទេតិ, បុព្ពេបិ អទាសិយេវា"តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសេន្តោ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ រញ្ញោ បុត្តោ ឯកំ និគ្រោធរុក្ខំ ឧបសង្កមិត្វា តត្ថ និព្ពត្តាយ ទេវតាយ អាយាចិ – "សាមិ ទេវរាជ, ឥមស្មឹ ជម្ពុទីបេ ឯកសតរាជានោ ឯកសតអគ្គមហេសិយោ, សចាហំ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ លភិស្សាមិ, ឯតេសំ គលលោហិតេន ពលឹ ករិស្សាមី"តិ។ សោ បិតរិ កាលកតេ រជ្ជំ បត្វា "ទេវតាយ មេ អានុភាវេន រជ្ជំ បត្តំ, ពលិមស្សា ករិស្សាមី"តិ មហតិយា សេនាយ និក្ខមិត្វា ឯកំ រាជានំ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា តេន សទ្ធឹ អបរម្បិ អបរម្បីតិ សព្ពេ រាជានោ អត្តនោ វសេ កត្វា សទ្ធឹ អគ្គមហេសីហិ អាទាយ គច្ឆន្តោ ឧគ្គសេនស្ស នាម សព្ពកនិដ្ឋស្ស រញ្ញោ ធម្មទិន្នា នាម អគ្គមហេសី គរុគព្ភា, តំ ឱហាយ អាគន្ត្វា "ឯត្តកជនំ វិសបានកំ បាយេត្វា មារេស្សាមី"តិ រុក្ខមូលំ សោធាបេសិ។ ទេវតា ចិន្តេសិ – "អយំ រាជា ឯត្តកេ រាជានោ គណ្ហន្តោ 'មំ និស្សាយ គហិតា ឥមេ'តិ ចិន្តេត្វា តេសំ គលលោហិតេន មយ្ហំ ពលឹ កាតុកាមោ, សចេ បនាយំ ឯតេ ឃាតេស្សតិ, ជម្ពុទីបេ រាជវំសោ ឧបច្ឆិជ្ជិស្សតិ, រុក្ខមូលេបិ, មេ អសុចិ ភវិស្សតិ, សក្ខិស្សាមិ នុ ខោ ឯតំ និវារេតុ"ន្តិ។ សា ឧបធារេន្តី "នាហំ សក្ខិស្សាមី"តិ ញត្វា អញ្ញម្បិ ទេវតំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ អារោចេត្វា "ត្វំ សក្ខិស្សសី"តិ អាហ។ តាយបិ បដិក្ខិត្តា អញ្ញម្បិ អញ្ញម្បីតិ ឯវំ សកលចក្កវាឡទេវតាយោ ឧបសង្កមិត្វា តាហិបិ បដិក្ខិត្តា ចតុន្នំ មហារាជូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា "មយំ ន សក្កោម, អម្ហាកំ បន រាជា អម្ហេហិ បុញ្ញេន ច បញ្ញាយ ច វិសិដ្ឋោ, តំ បុច្ឆា"តិ តេហិបិ បដិក្ខិត្តកាលេ សក្កំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា, "ទេវ, តុម្ហេសុ អប្បោស្សុក្កតំ អាបន្នេសុ ខត្តិយវំសោ ឧបច្ឆិជ្ជិស្សតិ, តស្ស បដិសរណំ ហោថា"តិ អាហ។ សក្កោ "អហម្បិ នំ បដិពាហិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឧបាយំ បន តេ វក្ខាមី"តិ វត្វា ឧបាយំ អាចិក្ខិ – "គច្ឆ, ត្វំ រញ្ញោ បស្សន្តស្សេវ រត្តវត្ថំ និវាសេត្វា អត្តនោ រុក្ខតោ និក្ខមិត្វា គមនាការំ ទស្សេហិ។ អថ តំ រាជា 'ទេវតា គច្ឆតិ, និវត្តាបេស្សាមិ ន'ន្តិ នានប្បការេន យាចិស្សតិ។ អថ នំ វទេយ្យាសិ 'ត្វំ ឯកសតរាជានោ សទ្ធឹ អគ្គមហេសីហិ អានេត្វា តេសំ គលលោហិតេន ពលឹ ករិស្សាមី'តិ មយ្ហំ អាយាចិត្វា ឧគ្គសេនស្ស រញ្ញោ ទេវឹ ឱហាយ អាគតោ, នាហំ តាទិសស្ស មុសាវាទស្ស ពលឹ សម្បដិច្ឆាមី"តិ, "ឯវំ កិរ វុត្តេ រាជា តំ អាណាបេស្សតិ, សា រញ្ញោ ធម្មំ ទេសេត្វា ឯត្តកស្ស ជនស្ស ជីវិតទានំ ទស្សតី"តិ។ ឥមិនា ការណេន សក្កោ ទេវតាយ ឥមំ ឧបាយំ អាចិក្ខិ។ ទេវតា តថា អកាសិ។

រាជាបិ តំ អាណាបេសិ។ សា អាគន្ត្វា តេសំ រាជូនំ បរិយន្តេ និសិន្នម្បិ អត្តនោ រាជានមេវ វន្ទិ។ រាជា "មយិ សព្ពរាជជេដ្ឋកេ ឋិតេ សព្ពកនិដ្ឋំ អត្តនោ សាមិកំ វន្ទតី"តិ តស្សា កុជ្ឈិ។ អថ នំ សា អាហ – "កឹ មយ្ហំ តយិ បដិពទ្ធំ, អយំ បន មេ សាមិកោ ឥស្សរិយស្ស ទាយកោ, ឥមំ អវន្ទិត្វា កស្មា តំ វន្ទិស្សាមី"តិ? រុក្ខទេវតា បស្សន្តស្សេវ មហាជនស្ស "ឯវំ, ភទ្ទេ, ឯវំ, ភទ្ទេ"តិ វត្វា តំ បុប្ផមុដ្ឋិនា បូជេសិ ។ បុន រាជា អាហ – "សចេ មំ ន វន្ទសិ, មយ្ហំ រជ្ជសិរិទាយិកំ ឯវំ មហានុភាវំ ទេវតំ កស្មា ន វន្ទសី"តិ? "មហារាជ, តយា អត្តនោ បុញ្ញេ ឋត្វា រាជានោ គហិតា, ន ទេវតាយ គហេត្វា ទិន្នា"តិ។ បុនបិ តំ ទេវតា "ឯវំ, ភទ្ទេ, ឯវំ, ភទ្ទេ"តិ វត្វា តថេវ

បូជេសិ។ បុន សា រាជានំ អាហ – “ត្វំ ‘ទេវតាយ មេ ឯត្តកា រាជានោ គហេត្វា ទិន្នា’តិ វទេសិ, ឥទានិ តេ ទេវតាយ ឧបរិ វាមបស្សេ រុក្ខោ អគ្គិនា ទឌ្ឍោ, សា តំ អគ្គិំ និព្ពាបេតុំ កស្មា នាសក្ខិ, យទិ ឯវំ មហានុភាវា”តិ។ បុនបិ តំ ទេវតា “ឯវំ, ភទ្ទេ, ឯវំ, ភទ្ទេ”តិ វត្វា តថេវ បូជេសិ។

សា កថយមានា បិតា រោទិ ចេវ ហសិ ច។ អថ នំ រាជា “កឹ ឧម្មត្តិកាសី”តិ អាហ។ “កស្មា ទេវ ឯវំ វទេសិ”? “ន មាទិសិយោ ឧម្មត្តិកា ហោន្តី”តិ។ អថ “នំ កឹ ការណា រោទសិ ចេវ ហសសិ ចា”តិ? “សុណាហិ, មហារាជ, អហញ្ហិ អតីតេ កុលធីតា ហុត្វា បតិកុលេ វសន្តី សាមិកស្ស សហាយកំ បាហុនកំ អាគតំ ទិស្វា តស្ស ភត្តំ បចិតុកាមា ‘មំសំ អាហរា’តិ ទាសិយា កហាបណំ ទត្វា តាយ មំសំ អលភិត្វា អាគតាយ ‘នត្ថិ មំស’ន្តិ វុត្តេ គេហស្ស បច្ឆិមភាគេ សយិតាយ ឯឡិកាយ សីសំ ឆិន្ទិត្វា ភត្តំ សម្បាទេសឹ។ សាហំ ឯកិស្សាយ ឯឡិកាយ សីសំ ឆិន្ទិត្វា និរយេ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន តស្សា លោមគណនាយ សីសច្ឆេទំ បាបុណឹ, ‘ត្វំ ឯត្តកំ ជនំ វធិត្វា កទា ទុក្ខា មុច្ចិស្សសី’តិ ឯវមហំ តវ ទុក្ខំ អនុស្សរន្តី រោទិ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឯកិស្សា កណ្ឋំ ឆេត្វាន, លោមគណនាយ បច្ចិសំ;
ពហូនំ កណ្ឋេ ឆេត្វាន, កថំ កាហសិ ខត្តិយា”តិ។

អថ “កស្មា ត្វំ ហសសី”តិ? “‘ឯតស្មា ទុក្ខា មុត្តាម្ហី’តិ តុស្សិត្វា, មហារាជា”តិ ។ បុនបិ តំ ទេវតា “ឯវំ, ភទ្ទេ, ឯវំ, ភទ្ទេ”តិ វត្វា បុប្ផមុដ្ឋិនា បូជេសិ។ រាជា “អហោ មេ ភារិយំ កតំ កម្មំ, អយំ កិរ ឯកំ ឯឡិកំ វធិត្វា និរយេ បក្កាវសេសេន តស្សា លោមគណនាយ សីសច្ឆេទំ បាបុណិ, អហំ ឯត្តកំ ជនំ វធិត្វា កទា សោត្ថិំ បាបុណិស្សាមី”តិ សព្ពេ រាជានោ មោចេត្វា អត្តនោ មហល្លកតរេ វន្ទិត្វា ទហរេ ទហរានំ អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ សព្ពេ ខមាបេត្វា សកសកដ្ឋានមេវ បហិណិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, ន ឥទានេវ, មល្លិកា ទេវី, អត្តនោ បញ្ញំ និស្សាយ មហាជនស្ស ជីវិតទានំ ទេតិ, បុព្ពេបិ អទាសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ សមោធានេសិ – “តទា ពារាណសិរាជា បសេនទិ កោសលោ អហោសិ, ធម្មទិន្នា, ទេវី មល្លិកា, រុក្ខទេវតា អហមេវា”តិ។ ឯវំ អតីតំ សមោធានេត្វា បុន ធម្មំ ទេសេន្តោ, “ភិក្ខវេ, បាណាតិបាតោ នាម ន កត្តព្ពយុត្តកោ។ បាណាតិបាតិនោ ហិ ទីឃរត្តំ សោចន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អាហ –

“ឥធ សោចតិ បេច្ច សោចតិ,
បាបការី ឧភយត្ថ សោចតិ;
សោ សោចតិ សោ វិហញ្ញតិ,
ទិស្វា កម្មកិលិដ្ឋមត្តនោ”តិ។ (ធ. ប. ១៥);

“ឯវំ ចេ សត្តា ជានេយ្យុំ, ទុក្ខាយំ ជាតិសម្ភវោ;
ន បាណោ បាណិនំ ហញ្ញេ, បាណឃាតី ហិ សោចតី”តិ។ (ជា. ១.១.១៨);

អញ្ញតរបុរិសវត្ថុ បឋមំ។

២. មហាកស្សបត្ថេរសទ្ធិវិហារិកវត្ថុ

ចរញ្ចេ នាធិគច្ឆេយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា រាជគហេ សមុដ្ឋិតា។

ថេរំ កិរ រាជគហំ និស្សាយ បិប្ផលិគុហាយំ វសន្តំ ទ្វេ សទ្ធិវិហារិកា ឧបដ្ឋហឹសុ។ តេសុ ឯកោ សក្កច្ចំ វត្តំ ករោតិ, ឯកោ តេន កតំ កតំ អត្តនា កតំ វិយ ទស្សេន្តោ មុខោទកទន្តកដ្ឋានំ បដិយាទិតភាវំ ញត្វា, “ភន្តេ, មុខោទកទន្តកដ្ឋានិ មេ បដិយាទិតានិ, មុខំ ធោវថា”តិ វទតិ, បាទធោវនន្ហានាទិកាលេបិ ឯវមេវ វទតិ។ ឥតរោ ចិន្តេសិ – “អយំ និច្ចកាលំ មយា កតំ កតំ អត្តនា កតំ វិយ កត្វា ទស្សេតិ, ហោតុ, កត្តព្ពយុត្តកមស្ស ករិស្សាមី”តិ។ តស្ស ភុញ្ជិត្វា សុបន្តស្សេវ ន្ហានោទកំ តាបេត្វា ឯកស្មិំ ឃដេ កត្វា បិដ្ឋិកោដ្ឋកេ ឋបេសិ, ឧទកតាបនភាជនេ បន នាឡិមត្តំ ឧទកំ សេសេត្វា ឧសុមំ មុញ្ចន្តំ ឋបេសិ។ តំ ឥតរោ សាយន្ហសមយេ បពុជ្ឈិត្វា ឧសុមំ និក្ខន្តំ ទិស្វា “ឧទកំ តាបេត្វា កោដ្ឋកេ ឋបិតំ ភវិស្សតី”តិ វេគេន គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, កោដ្ឋកេ ឧទកំ ឋបិតំ, ន្ហាយថា”តិ វត្វា ថេរេន សទ្ធិំយេវ កោដ្ឋកំ បាវិសិ។ ថេរោ ឧទកំ អបស្សន្តោ “កហំ

ឧទកំ, អាវុសោ’’តិ អាហ។ ទហរោ អគ្គិសាលំ គន្ត្វា ភាជនេ ឧឡុង្កំ ឱតារេត្វា តុច្ឆភាវំ ញត្វា ‘‘បស្សថ ទុដ្ឋស្ស កម្មំ តុច្ឆភាជនំ ឧទ្ធនេ អារោបេត្វា កុហឹ គតោ, អហំ ‘កោដ្ឋកេ ឧទក’ន្តិ សញ្ញាយ អារោចេសិ’’ន្តិ ឧជ្ឈាយន្តោ ឃដំ អាទាយ តិត្ថំ អគមាសិ។ ឥតរោបិ បិដ្ឋិកោដ្ឋកតោ ឧទកំ អាហរិត្វា កោដ្ឋកេ ឋបេសិ។

ថេរោ ចិន្តេសិ – ‘‘អយំ ទហរោ ‘ឧទកំ មេ តាបេត្វា កោដ្ឋកេ ឋបិតំ, ឯថ, ភន្តេ, ន្ហាយថា’តិ វត្វា ឥទានិ ឧជ្ឈាយន្តោ ឃដំ អាទាយ តិត្ថំ គច្ឆតិ, កឹ នុ ខោ ឯត’’ន្តិ ឧបធារេន្តោ ‘‘ឯត្តកំ កាលំ ឯស ទហរោ ឥមិនា កតំ វត្តំ អត្តនាវ កតំ វិយ បកាសេតី’’តិ ញត្វា សាយំ អាគន្ត្វា និសិន្នស្ស ឱវាទមទាសិ, ‘‘អាវុសោ, ភិក្ខុនា នាម ‘អត្តនា កតមេវ កត’ន្តិ វត្តុំ វដ្ដតិ, នោ អកតំ, ត្វំ ឥទានេវ ‘កោដ្ឋកេ ឧទកំ ឋបិតំ, ន្ហាយថ, ភន្តេ’តិ វត្វា មយិ បវិសិត្វា ឋិតេ ឃដំ អាទាយ ឧជ្ឈាយន្តោ គច្ឆសិ, បព្ពជិតស្ស នាម ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតី’’តិ។ សោ ‘‘បស្សថ ថេរស្ស កម្មំ, ឧទកមត្តកំ នាម និស្សាយ មំ ឯវំ វទេសី’’តិ កុជ្ឈិត្វា បុនទិវសេ ថេរេន សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ ន បាវិសិ។ ថេរោ ឥតរេន សទ្ធឹ ឯកំ បទេសំ អគមាសិ។ សោ តស្មឹ គតេ ថេរស្ស ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា ‘‘ថេរោ កហំ, ភន្តេ’’តិ បុដ្ឋោ ‘‘ថេរស្ស អផាសុកំ ជាតំ, វិហារេយេវ និសិន្នោ’’តិ អាហ។ ‘‘កឹ បន, ភន្តេ, លទ្ធុំ វដ្ដតី’’តិ? ‘‘ឯវរូបំ កិរ នាម អាហារំ ទេថា’’តិ វុត្តេ តេន វុត្តនិយាមេនេវ សម្បាទេត្វា អទំសុ។ សោ អន្តរាមគ្គេវ តំ ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា វិហារំ គតោ។ ថេរោបិ គតដ្ឋានេ មហន្តំ សុខុមវត្ថំ លភិត្វា អត្តនា សទ្ធឹ គតទហរស្ស អទាសិ។ សោ តំ រជិត្វា អត្តនោ និវាសនបារុបនំ អកាសិ។

ថេរោ បុនទិវសេ តំ ឧបដ្ឋាកកុលំ គន្ត្វា, ‘‘ភន្តេ, ‘តុម្ហាកំ កិរ អផាសុកំ ជាត’ន្តិ អម្ហេហិ ទហរេន វុត្តនិយាមេនេវ បដិយាទេត្វា អាហារោ បេសិតោ, បរិភុញ្ជិត្វា វោ ផាសុកំ ជាត’’ន្តិ វុត្តេ តុណ្ហី អហោសិ។ វិហារំ បន គន្ត្វា តំ ទហរំ វន្ទិត្វា និសិន្នំ ឯវមាហ – ‘‘អាវុសោ, តយា កិរ ហិយ្យោ, ឥទំ នាម កតំ, ឥទំ បព្ពជិតានំ ន អនុច្ឆវិកំ, វិញ្ញត្តឹ កត្វា ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតី’’តិ។ សោ កុជ្ឈិត្វា ថេរេ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា ‘‘បុរិមទិវសេ ឧទកមត្តំ និស្សាយ មំ មុសាវាទឹ កត្វា អជ្ជ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកកុលេ ភត្តមុដ្ឋិយា ភុត្តការណា មំ ‘វិញ្ញត្តឹ កត្វា ភុញ្ជិតុំ ន វដ្ដតី’តិ វទតិ, វត្ថម្បិ តេន អត្តនោ ឧបដ្ឋាកស្សេវ ទិន្នំ, អហោ ថេរស្ស ភារិយំ កម្មំ, ជានិស្សាមិស្ស កត្តព្ពយុត្តក’’ន្តិ បុនទិវសេ ថេរេ គាមំ បវិសន្តេ សយំ វិហារេ ឱហីយិត្វា ទណ្ឌំ គហេត្វា បរិភោគភាជនានិ ភិន្ទិត្វា ថេរស្ស បណ្ណសាលាយ អគ្គឹ ទត្វា យំ ន ឈាយតិ, តំ មុគ្គរេន បហរន្តោ ភិន្ទិត្វា និក្ខមិត្វា បលាតោ។ សោ កាលំ កត្វា អវីចិមហានិរយេ និព្ពត្តិ។

មហាជនោ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ – ‘‘ថេរស្ស កិរ សទ្ធិវិហារិកោ ឱវាទមត្តំ អសហន្តោ កុជ្ឈិត្វា បណ្ណសាលំ ឈាបេត្វា បលាតោ’’តិ។ អថេកោ ភិក្ខុ អបរភាគេ រាជគហា និក្ខមិត្វា សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមោ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សត្ថារា បដិសន្ថារំ កត្វា ‘‘កុតោ អាគតោសី’’តិ បុដ្ឋោ ‘‘រាជគហតោ, ភន្តេ’’តិ អាហ។ ‘‘មម បុត្តស្ស មហាកស្សបស្ស ខមនីយ’’ន្តិ? ‘‘ខមនីយំ, ភន្តេ, ឯកោ បន សទ្ធិវិហារិកោ ឱវាទមត្តេន កុជ្ឈិត្វា បណ្ណសាលំ ឈាបេត្វា បលាតោ’’តិ។ សត្ថា ‘‘ន សោ ឥទានេវ ឱវាទំ សុត្វា កុជ្ឈតិ, បុព្ពេបិ កុជ្ឈិយេវ។ ន ឥទានេវ កុដឹ ទូសេតិ, បុព្ពេបិ ទូសេសិយេវា’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ហិមវន្តបទេសេ ឯកោ សិង្គិលសកុណោ កុលាវកំ កត្វា វសិ។ អថេកទិវសំ ទេវេ វស្សន្តេ ឯកោ មក្កដោ សីតេន កម្បមានោ តំ បទេសំ អគមាសិ។ សិង្គិលោ តំ ទិស្វា គាថមាហ –

‘‘មនុស្សស្សេវ តេ សីសំ, ហត្ថបាទា ច វានរ;
អថ កេន នុ វណ្ណេន, អគារំ តេ ន វិជ្ជតី’’តិ។ (ជា. ១.៤.៨១);

មក្កដោ ‘‘កិញ្ចាបិ មេ ហត្ថបាទា អត្ថិ, យាយ បន បញ្ញាយ វិចារេត្វា អគារំ ករេយ្យំ, សា មេ បញ្ញា នត្ថី’’តិ ចិន្តេត្វា តមត្ថំ វិញ្ញាបេតុកាមោ ឥមំ គាថមាហ –

‘‘មនុស្សស្សេវ មេ សីសំ, ហត្ថបាទា ច សិង្គិល;
យាហុ សេដ្ឋា មនុស្សេសុ, សា មេ បញ្ញា ន វិជ្ជតី’’តិ។ (ជា. ១.៤.៨២);

អថ នំ ‘‘ឯវរូបស្ស តវ កថំ ឃរាវាសោ ភវិស្សតី’’តិ គរហន្តោ សិង្គិលោ ឥមំ គាថាទ្វយមាហ –

‘‘អនវដ្ឋិតចិត្តស្ស , លហុចិត្តស្ស ទុព្ភិនោ;
និច្ចំ អទ្ធុវសីលស្ស, សុខភាវោ ន វិជ្ជតិ។

“សោ ករស្ស អានុភាវំ, វីតិវត្តស្ស សីលិយំ;
សីតវាតបរិត្តាណំ, ករស្សុ កុដវំ កបី”តិ។ (ជា. ១.៤.៨៣-៨៤);

មក្កដោ “អយំ មំ អនវជ្ជិតចិត្តំ លហុចិត្តំ មិត្តទុព្ភី អទ្ធុវសីលំ ករោតិ, ឥទានិស្ស មិត្តទុព្ភិភាវំ ទស្សេស្សាមី”តិ កុលាវកំ វិទ្ធំសេត្វា វិប្បកិរិ។ សកុណោ តស្មិំ កុលាវកំ គណ្ហន្តេ ឯវ ឯកេន បស្សេន និក្ខមិត្វា បលាយិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ – “តទា មក្កដោ កុដិទូសកភិក្ខុ អហោសិ, សិង្គិលសកុណោ កស្សបោ អហោសី”តិ ។ ជាតកំ សមោធានេត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, ន ឥទានេវ, បុព្ពេបិ សោ ឱវាទក្ខណេ កុជ្ឈិត្វា កុដឹ ទូសេសិ, មម បុត្តស្ស កស្សបស្ស ឯវរូបេន ពាលេន សទ្ធិំ វសនតោ ឯកកស្សេវ និវាសោ សេយ្យោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៦១. “ចរញ្ចេ នាធិគច្ឆេយ្យ, សេយ្យំ សទិសមត្តនោ;
ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា, នត្ថិ ពាលេ សហាយតា”តិ។

តត្ថ **ចរន្តិ** ឥរិយាបថចារំ អគ្គហេត្វា មនសាចារោ វេទិតព្ពោ, កល្យាណមិត្តំ បរិយេសន្តោតិ អត្ថោ។ **សេយ្យំ សទិសមត្តនោ**តិ អត្តនោ សីលសមាធិបញ្ញាគុណេហិ អធិកតរំ វា សទិសំ វា ន លភេយ្យ ចេ។ **ឯកចរិយន្តិ** ឯតេសុ ហិ សេយ្យំ លភមានោ សីលាទីហិ វឌ្ឍតិ, សទិសំ លភមានោ ន បរិហាយតិ, ហីនេន បន សទ្ធិំ ឯកតោ វសន្តោ ឯកតោ សំភោគបរិភោគំ ករោន្តោ សីលាទីហិ បរិហាយតិ។ តេន វុត្តំ – “ឯវរូបោ បុគ្គលោ ន សេវិតព្ពោ ន ភជិតព្ពោ ន បយិរុបាសិតព្ពោ អញ្ញត្រ អនុទ្ទយា អញ្ញត្រ អនុកម្បា”តិ (បុ. ប. ១២១; អ. និ. ៣.២៦)។ តស្មា សចេ ការុញ្ញំ បដិច្ច “អយំ មំ និស្សាយ សីលាទីហិ វឌ្ឍិស្សតី”តិ តម្ហា បុគ្គលា កិញ្ចិ អបច្ចាសីសន្តោ តំ សង្គណ្ហិតុំ សក្កោតិ, ឥច្ចេតំ កុសលំ ។ នោ ចេ សក្កោតិ, **ឯកចរិយំ ទឡ្ហំ កយិរា** ឯកីភាវមេវ ថិរំ កត្វា សព្ពឥរិយាបថេសុ ឯកកោវ វិហរេយ្យ។ កិំ ការណា? **នត្ថិ ពាលេ សហាយតា**តិ សហាយតា នាម ចូឡសីលំ មជ្ឈិមសីលំ មហាសីលំ ទស កថាវត្ថូនិ តេរស ធុតង្គគុណា វិបស្សនាគុណា ចត្តារោ មគ្គា ចត្តារិ ផលានិ តិស្សោ វិជ្ជា ឆ អភិញ្ញា។ អយំ សហាយតាគុណោ ពាលំ និស្សាយ នត្ថីតិ។

ទេសនាវសានេ អាគន្តុកោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ, ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

មហាកស្សបត្ថេរសទ្ធិវិហារិកវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. អានន្ទសេដ្ឋិវត្ថុ

បុត្តា មត្ថីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អានន្ទសេដ្ឋិំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ អានន្ទសេដ្ឋិ នាម ចត្តាលីសកោដិវិភវោ មហាមច្ឆរី អហោសិ។ សោ អន្វឌ្ឍមាសំ ញាតកេ សន្និបាតេត្វា បុត្តំ មូលសិរិំ នាម តីសុ វេលាសុ ឯវំ ឱវទតិ – “ឥទំ ចត្តាលីសកោដិធនំ ‘ពហូ’”តិ មា សញ្ញំ ករិ, វិជ្ជមានំ ធនំ ន ទាតព្ពំ, នវំ ធនំ ឧប្បាទេតព្ពំ។ ឯកេកម្បិ ហិ កហាបណំ វយំ ករោន្តស្ស បន ខីយតេវ។ តស្មា –

“អញ្ជនានំ ខយំ ទិស្វា, ឧបចិកានញ្ច អាចយំ;
មធូនញ្ច សមាហារំ, បណ្ឌិតោ ឃរមាវសេ”តិ។

សោ អបរេន សមយេន អត្តនោ បញ្ច មហានិធិយោ បុត្តស្ស អនាចិក្ខិត្វា ធននិស្សិតោ មច្ឆេរមលមលិនោ កាលំ កត្វា តស្សេវ នគរស្ស ឯកស្មិំ ទ្វារគាមកេ ចណ្ឌាលានំ កុលសហស្សំ បដិវសតិ។ តត្ថេកិស្សា ចណ្ឌាលិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ រាជា តស្ស កាលកិរិយំ សុត្វា បុត្តមស្ស មូលសិរិំ បក្កោសាបេត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានេ បបេសិ។ តម្បិ ចណ្ឌាលកុលសហស្សំ ឯកតោវ ភតិយា កម្មំ កត្វា ជីវមានំ តស្ស បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ នេវ ភតិំ លភតិ, ន យាបនមត្តតោ បរំ ភត្តបិណ្ឌម្បិ។ តេ “មយំ ឯតរហិ កម្មំ ករោន្តាបិ បិណ្ឌភត្តម្បិ ន លភាម, អម្ហាកំ អន្តរេ កាឡកណ្ណិយា ភវិតព្ព”ន្តិ ទ្វេ កោដ្ឋាសា ហុត្វា យាវ តស្ស មាតាបិតរោ វិសុំ ហោន្តិ, តាវ វិភជិត្វា “ឥមស្មិំ កុលេ កាឡកណ្ណិ ឧប្បន្នា”តិ តស្ស មាតរំ នីហរិំសុ។

សាបិ យាវស្សា សោ កុច្ឆិគតោ, តាវ យាបនមត្តម្បិ កិច្ឆេន លភិត្វា បុត្តំ វិជាយិ។ តស្ស ហត្ថា ច បាទា ច អក្ខីនិ ច កណ្ណា ច នាសា ច មុខញ្ច យថាឋានេ ន អហេសុំ។ សោ ឯវរូបេន អង្គវេកល្លេន សមន្នាគតោ បំសុបិសាចកោ វិយ អតិវិរូបោ អហោសិ។ ឯវំ សន្តេបិ តំ មាតា ន បរិច្ចជិ។ កុច្ឆិយំ វសិតបុត្តស្មិញ្ហិ សិនេហោ ពលវា ហោតិ។ សា តំ កិច្ឆេន បោសយមានា តំ អាទាយ គតគតទិវសេ កិញ្ចិ អលភិត្វា គេហេ កត្វា សយមេវ គតគតទិវសេ ភតី លភតិ។ អថ នំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវិតុំ សមត្ថកាលេ សា កបាលកំ ហត្ថេ ឋបេត្វា, “តាត , មយំ តំ និស្សាយ មហាទុក្ខំ បត្តា, ឥទានិ ន សក្កោម តំ បោសេតុំ, ឥមស្មឹ នគរេ កបណទ្ធិកាទីនំ បដិយត្តភត្តានិ អត្ថិ, តត្ថ ភិក្ខាយ ចរិត្វា ជីវាហី”តិ តំ វិស្សជ្ជេសិ។ សោ ឃរបដិបាដិយា ចរន្តោ អានន្ទសេដ្ឋិកាលេ និវុត្ថដ្ឋានំ គន្ត្វា ជាតិស្សរោ ហុត្វា អត្តនោ គេហំ បាវិសិ។ តីសុ បន ទ្វារកោដ្ឋកេសុ ន កោចិ សល្លក្ខេសិ។ ចតុត្ថេ ទ្វារកោដ្ឋកេ មូលសិរិសេដ្ឋិនោ បុត្តកា ទិស្វា ឧព្ពិគ្គហទយា បរោទីសុ។ អថ នំ សេដ្ឋិបុរិសា “និក្ខម កាឡកណ្ណី”តិ បោថេត្វា នីហរិត្វា សង្ការដ្ឋានេ ខិបឹសុ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរេន បច្ឆាសមណេន បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តំ ឋានំ បត្តោ ថេរំ ឱលោកេត្វា តេន បុដ្ឋោ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិ។ ថេរោ មូលសិរឹ បក្កោសាបេសិ។ អថ មហាជនកាយោ សន្និបតិ។ សត្ថា មូលសិរឹ អាមន្តេត្វា “ជានាសិ ឯត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ន ជានាមី”តិ វុត្តេ, “បិតា តេ អានន្ទសេដ្ឋី”តិ វត្វា អសទ្ទហន្តំ “អានន្ទសេដ្ឋិ បុត្តស្ស តេ បញ្ច មហានិធិយោ អាចិក្ខាហី”តិ អាចិក្ខាបេត្វា សទ្ទហាបេសិ។ សោ សត្ថារំ សរណំ អគមាសិ។ តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦២. “បុត្តា មត្ថិ ធនម្មត្ថិ, ឥតិ ពាលោ វិហញ្ញតិ;
អត្តា ហិ អត្តនោ នត្ថិ, កុតោ បុត្តា កុតោ ធន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – **បុត្តា មេ អត្ថិ, ធនំ មេ អត្ថិ, ឥតិ ពាលោ** បុត្តតណ្ហាយ ចេវ ធនតណ្ហាយ ច ហញ្ញតិ **វិហញ្ញតិ** ទុក្ខយតិ, “បុត្តា មេ នស្សឹសូ”តិ វិហញ្ញតិ, “នស្សន្តី”តិ វិហញ្ញតិ, “នស្សិស្សន្តី”តិ វិហញ្ញតិ។ ធនេបិ ឯសេវ នយោ។ ឥតិ ឆហាការេហិ វិហញ្ញតិ។ “បុត្តេ បោសេស្សាមី”តិ រត្តិញ្ច ទិវា ច ថលជលបថាទីសុ នានប្បការតោ វាយមន្តោបិ វិហញ្ញតិ, “ធនំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ កសិវាណិជ្ជាទីនិ ករោន្តោបិ វិហញ្ញតេវ។ ឯវំ វិហញ្ញស្ស ច **អត្តា ហិ អត្តនោ នត្ថិ** តេន វិឃាតេន ទុក្ខិតំ អត្តានំ សុខិតំ កាតុំ អសក្កោន្តស្ស បវត្តិយម្បិស្ស អត្តា ហិ អត្តនោ នត្ថិ, មរណមញ្ចេ និបន្នស្ស មារណន្តិកាហិ វេទនាហិ អគ្គិជាលាហិ វិយ បរិឌយ្ហមានស្ស ឆិជ្ជមានេសុ សន្ធិពន្ធនេសុ, ភិជ្ជមានេសុ អដ្ឋិសង្ឃាដេសុ និមីលេត្វា បរលោកំ ឧម្មីលេត្វា ឥធលោកំ បស្សន្តស្សាបិ ទិវសេ ទិវសេ ទ្វិក្ខត្តុំ ន្ហាបេត្វា តិក្ខត្តុំ ភោជេត្វា គន្ធមាលាទីហិ អលង្ករិត្វា យាវជីវំ បោសិតោបិ សហាយភាវេន ទុក្ខបរិត្តាណំ កាតុំ អសមត្ថតាយ អត្តា ហិ អត្តនោ នត្ថិ។ **កុតោ បុត្តា កុតោ ធនំ** បុត្តា វា ធនំ វា តស្មឹ សមយេ កិមេវ ករិស្សន្តិ, អានន្ទសេដ្ឋិនោបិ កស្សចិ កិញ្ចិ អទត្វា បុត្តស្សត្ថាយ ធនំ សណ្ឋបេត្វា បុព្ពេ វា មរណមញ្ចេ និបន្នស្ស, ឥទានិ វា ឥមំ ទុក្ខំ បត្តស្ស កុតោ បុត្តា កុតោ ធនំ។ បុត្តា វា ធនំ វា តស្មឹ សមយេ កឹ ទុក្ខំ ហរឹសុ, កឹ វា សុខំ ឧប្បាទយឹសូតិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ទេសនា មហាជនស្ស សាត្ថិកា អហោសីតិ។

អានន្ទសេដ្ឋិវត្ថុ តតិយំ។

៤. គណ្ឋិភេទកចោរវត្ថុ

យោ ពាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ គណ្ឋិភេទកចោរេ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ទ្វេ សហាយកា ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆន្តេន មហាជនេន សទ្ធឹ ជេតវនំ គន្ត្វា ឯកោ ធម្មកថំ អស្សោសិ, ឯកោ អត្តនោ គយ្ហូបគំ ឱលោកេសិ។ តេសុ ឯកោ ធម្មំ សុណមានោ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, ឥតរោ ឯកស្ស ទុស្សន្តេ ពទ្ធំ បញ្ចមាសកមត្តំ លភិ។ តស្ស តំ គេហេ បាកភត្តំ ជាតំ, ឥតរស្ស គេហេ ន បច្ចតិ។ អថ នំ សហាយកចោរោ អត្តនោ ភរិយាយ សទ្ធឹ ឧប្បណ្ឌយមានោ “ត្វំ អតិបណ្ឌិតតាយ អត្តនោ គេហេ បាកភត្តមូលម្បិ ន និប្ផាទេសី”តិ អាហ។ ឥតរោ បន “ពាលភាវេនេវ វតាយំ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវំ មញ្ញតី”តិ តំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេតុំ ញាតីហិ សទ្ធឹ ជេតវនំ គន្ត្វា អារោចេសិ។ សត្ថា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៣. “យោ ពាលោ មញ្ញតិ ពាល្យំ, បណ្ឌិតោ វាបិ តេន សោ;
ពាលោ ច បណ្ឌិតមានី, ស វេ ‘ពាលោ’តិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **យោ ពាលោ**តិ យោ អន្ធពាលោ អបណ្ឌិតោ សមានោ “ពាលោ អហ”ន្តិ អត្តនោ ពាល្យំ ពាលភាវំ មញ្ញតិ ជានាតិ។ **តេន សោ**តិ តេន ការណេន សោ បុគ្គលោ **បណ្ឌិតោ វាបិ** ហោតិ បណ្ឌិតសទិសោ វា។ សោ ហិ “ពាលោ អហ”ន្តិ ជានមានោ អញ្ញំ បណ្ឌិតំ ឧបសង្កមន្តោ បយិរុបាសន្តោ តេន បណ្ឌិតភាវត្ថាយ ឱវទិយមានោ អនុសាសិយមានោ តំ ឱវាទំ គណ្ហិត្វា បណ្ឌិតោ វា ហោតិ បណ្ឌិតគរោ វា។ **ស វេ ពាលោ**តិ យោ ច ពាលោ សមានោ “កោ អញ្ញោ មយា សទិសោ ពហុស្សុតោ វា ធម្មកថិកោ វា វិនយធរោ វា ធុតង្គធរោ វា អត្ថី”តិ ឯវំ បណ្ឌិតមានី ហោតិ។ សោ អញ្ញំ បណ្ឌិតំ អនុបសង្កមន្តោ អបយិរុបាសន្តោ នេវ បរិយត្តិំ ឧគ្គណ្ហាតិ, ន បដិបត្តិំ បូរេតិ, ឯកន្តពាលភាវមេវ បាបុណាតិ។ សោ គណ្ឋិភេទកចោរោ វិយ។ តេន វុត្តំ “ស វេ ‘ពាលោ’តិ វុច្ចតី”តិ។

ទេសនាបរិយោសានេ តត្រស្ស ញាតកេហិ សទ្ធិំ មហាជនោ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីតិ។

គណ្ឋិភេទកចោរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ឧទាយិត្ថេរវត្ថុ

យាវជីវម្បិ ចេ ពាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧទាយិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ មហាថេរេសុ បដិក្កន្តេសុ ធម្មសភំ គន្ត្វា ធម្មាសនេ និសីទិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ អាគន្តុកា ភិក្ខូ ទិស្វា “អយំ ពហុស្សុតោ មហាថេរោ ភវិស្សតី”តិ មញ្ញមានា ខន្ធាទិបដិសំយុត្តំ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា កិញ្ចិ អជានមានំ “កោ ឯសោ, ពុទ្ធេហិ សទ្ធិំ ឯកវិហារេ វសមានោ ខន្ធធាតុអាយតនមត្តម្បិ ន ជានាតី”តិ គរហិត្វា តំ បវត្តិំ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។ សត្ថា តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៤. “យាវជីវម្បិ ចេ ពាលោ, បណ្ឌិតំ បយិរុបាសតិ;
ន សោ ធម្មំ វិជានាតិ, ទព្ពី សូបរសំ យថា”តិ។

តស្សត្ថោ – **ពាលោ** នាមេស យាវជីវម្បិ បណ្ឌិតំ ឧបសង្កមន្តោ បយិរុបាសន្តោ “ឥទំ ពុទ្ធវចនំ, ឯត្តកំ ពុទ្ធវចន”ន្តិ ឯវំ បរិយត្តិធម្មំ វា “អយំ ចារោ, អយំ វិហារោ, អយំ អាចារោ, អយំ គោចរោ, ឥទំ សាវជ្ជំ, ឥទំ អនវជ្ជំ, ឥទំ សេវិតព្ពំ, ឥទំ ន សេវិតព្ពំ, ឥទំ បដិវិជ្ឈិតព្ពំ, ឥទំ សច្ឆិកាតព្ព”ន្តិ ឯវំ បដិបត្តិបដិវេធធម្មំ វា ន ជានាតិ។ យថា កឹ? **ទព្ពី សូបរសំ យថា**តិ។ យថា ហិ ទព្ពី យាវ បរិក្ខយា នានប្បការាយ សូបវិកតិយា សម្បរិវត្តមានាបិ “ឥទំ លោណិកំ, ឥទំ អលោណិកំ, ឥទំ តិត្តកំ, ឥទំ ខារិកំ, ឥទំ កដុកំ, ឥទំ អម្ពិលំ, ឥទំ អនម្ពិលំ, ឥទំ កសាវ”ន្តិ សូបរសំ ន ជានាតិ, ឯវមេវ ពាលោ យាវជីវម្បិ បណ្ឌិតំ បយិរុបាសមានោ វុត្តប្បការំ ធម្មំ ន ជានាតីតិ។

ទេសនាវសានេ អាគន្តុកា ភិក្ខូ អាសវេហិ ចិត្តានិ វិមុច្ចិំសូតិ។

ឧទាយិត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. តឹសមត្តបាវេយ្យកភិក្ខុវត្ថុ

មុហុត្តមបិ ចេ វិញ្ញូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តឹសមត្តេ បាវេយ្យកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេសញ្ហិ ភគវា តត្ថ បរិយេសន្តានំ កប្បាសិកវនសណ្ឌេ បឋមំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តទា តេ សព្ពេវ ឯហិភិក្ខុភាវំ បត្វា ឥទ្ធិមយបត្តចីវរធរា ហុត្វា តេរស ធុតង្គានិ សមាទាយ វត្តមានា បុនបិ ទីឃស្ស អទ្ធុនោ អច្ចយេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា **អនមតគ្គធម្មទេសនំ** សុត្វា តស្មិំយេវ អាសនេ អរហត្តំ បាបុណីសុ។ ភិក្ខូ “អហោ វតិមេហិ ភិក្ខូហិ ខិប្បមេវ ធម្មោ វិញ្ញាតោ”តិ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា តំ សុត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឥមេ តឹសមត្តា សហាយកា ធុត្តា ហុត្វា **តុណ្ឌិលជាតកេ** (ជា. ១.៦.៨៨ អាទយោ) មហាតុណ្ឌិលស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វាបិ ខិប្បមេវ ធម្មំ វិញ្ញាយ បញ្ច សីលានិ សមាទិយឹសុ, តេ តេនេវ ឧបនិស្សយេន ឯតរហិ និសិន្នាសនេយេវ អរហត្តំ បត្តា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៥. “មុហុត្តមបិ ចេ វិញ្ញូ, បណ្ឌិតំ បយិរុបាសតិ;
ខិប្បំ ធម្មំ វិជានាតិ, ជិវ្ហា សូបរសំ យថា”តិ។

តស្សត្ថោ – **វិញ្ញូ** បណ្ឌិតបុរិសោ **មុហុត្តមបិ ចេ** អញ្ញំ **បណ្ឌិតំ បយិរុបាសតិ,** សោ តស្ស សន្តិកេ ឧគ្គណ្ហន្តោ បរិបុច្ឆន្តោ **ខិប្បំ**មេវ បរិយត្តិធម្មំ **វិជានាតិ**។ តតោ កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា បដិបត្តិយំ ឃដេន្តោ វាយមន្តោ យថា នាម អនុបហតជិវ្ហាបសាទោ បុរិសោ រសវិជាននត្ថំ ជិវ្ហគ្គេ ឋបេត្វា ឯវ លោណិកាទិភេទំ រសំ វិជានាតិ, ឯវំ បណ្ឌិតោ ខិប្បមេវ លោកុត្តរធម្មម្បិ វិជានាតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។

តឹសមត្តបាវេយ្យកភិក្ខុវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិវត្ថុ

ចរន្តិ ពាលា ទុម្មេធាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋឹ អារព្ភ កថេសិ។ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិវត្ថុ **ឧទានេ** (ឧទា. ៤៣) អាគតមេវ។

តទា ហិ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ បរិសបរិយន្តេ និសិន្នោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា សោតាបត្តិផលំ បត្វា អត្តនា បដិលទ្ធគុណំ សត្ថុ អារោចេតុកាមោ បរិសមជ្ឈេ ឱគាហិតុំ អវិសហន្តោ មហាជនស្ស សត្ថារំ វន្ទិត្វា អនុគន្ត្វា និវត្តនកាលេ វិហារំ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ សក្កោ ទេវរាជា “អយំ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិ អត្តនោ សត្ថុ សាសនេ បដិលទ្ធគុណំ បាកដំ កាតុកាមោ”តិ ញត្វា “វីមំសិស្សាមិ ន”ន្តិ គន្ត្វា អាកាសេ ឋិតោវ ឯតទវោច – “សុប្បពុទ្ធ, ត្វំ មនុស្សទលិទ្ទោ មនុស្សវរាកោ, អហំ តេ អបរិយន្តំ ធនំ ទស្សាមិ, ‘ពុទ្ធោ ន ពុទ្ធោ, ធម្មោ ន ធម្មោ, សង្ឃោ ន សង្ឃោ, អលំ មេ ពុទ្ធេន, អលំ មេ ធម្មេន, អលំ មេ សង្ឃេនា’តិ វទេហី”តិ។ អថ នំ សោ អាហ – “កោសិ ត្វ”ន្តិ? “អហំ សក្កោ”តិ។ អន្ធពាល, អហិរិក ត្វំ មយា សទ្ធិំ កថេតុំ ន យុត្តរូបោ, ត្វំ មំ “ទុគ្គតោ ទលិទ្ទោ កបណោ”តិ វទេសិ, នេវាហំ ទុគ្គតោ, ន ទលិទ្ទោ, សុខប្បត្តោ អហមស្មិ មហទ្ធនោ –

> “សទ្ធាធនំ សីលធនំ, ហិរី ឱត្តប្បិយំ ធនំ;
> សុតធនញ្ច ចាគោ ច, បញ្ញា វេ សត្តមំ ធនំ។
>
> “យស្ស ឯតេ ធនា អត្ថិ, ឥត្ថិយា បុរិសស្ស វា;
> ‘អទលិទ្ទោ’តិ តំ អាហុ, អមោឃំ តស្ស ជីវិត”ន្តិ។ (អ. និ. ៧.៥-៦) –

ឥមានិ មេ សត្តវិធអរិយធនានិ សន្តិ, យេសញ្ហិ ឥមានិ សត្ត ធនានិ សន្តិ, ន តេ ពុទ្ធេហិ វា បច្ចេកពុទ្ធេហិ វា “ទលិទ្ទា”តិ វុច្ចន្តីតិ។ សក្កោ តស្ស កថំ សុត្វា តំ អន្តរាមគ្គេ ឱហាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពំ តំ វចនបដិវចនំ អារោចេសិ។ អថ នំ ភគវា អាហ – “ន ខោ, សក្ក, សក្កា តាទិសានំ សតេនបិ សហស្សេនបិ សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋឹ ‘ពុទ្ធោ ន ពុទ្ធោ’តិ វា, ‘ធម្មោ ន ធម្មោ’តិ វា, ‘សង្ឃោ ន សង្ឃោ’តិ វា កថាបេតុ”ន្តិ។ សុប្បពុទ្ធោបិ ខោ កុដ្ឋិ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារា កតបដិសន្ថារោ សម្មោទមានោ អត្តនា បដិលទ្ធគុណំ អារោចេត្វា វុដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ អថ នំ អចិរបក្កន្តំ គាវី តរុណវច្ឆា ជីវិតា វោរោបេសិ។

សា កិរ ឯកា យក្ខិនី បុក្កុសាតិកុលបុត្តំ, ពាហិយំ ទារុចីរិយំ, តម្ពទាឋិកចោរឃាតកំ, សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិន្តិ ឥមេសំ ចតុន្នំ ជនានំ អនេកសតេ អត្តភាវេ គាវី ហុត្វា ជីវិតា វោរោបេសិ។ តេ កិរ អតីតេ ចត្តារោ សេដ្ឋិបុត្តា ហុត្វា ឯកំ នគរសោភិនី គណិកំ ឧយ្យានំ នេត្វា ទិវសំ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា សាយន្ហសមយេ ឯវំ សម្មន្តយិំសុ – “ឥមស្មិំ ឋានេ អញ្ញោ នត្ថិ, ឥមិស្សា អម្ហេហិ ទិន្នំ កហាបណសហស្សញ្ច សព្ពញ្ច បសាធនភណ្ឌំ គហេត្វា ឥមំ មារេត្វា គច្ឆាមា”តិ។ សា តេសំ កថំ សុត្វា “ឥមេ និល្លជ្ជា, មយា សទ្ធិំ អភិរមិត្វា ឥទានិ មំ មារេតុកាមា, ជានិស្សាមិ នេសំ កត្តព្ពយុត្តក”ន្តិ តេហិ មារិយមានា “អហំ យក្ខិនី ហុត្វា យថា មំ ឯតេ មារេន្តិ, ឯវមេវ តេ មារេតុំ សមត្ថា ភវេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ តស្ស និស្សន្ទេន ឥមេ មារេសិ។ សម្ពហុលា ភិក្ខូ តស្ស កាលកិរិយំ ភគវតោ អារោចេត្វា “តស្ស កា គតិ, កេន ច ការណេន កុដ្ឋិភាវំ បត្តោ”តិ បុច្ឆិំសុ។ សត្ថា សោតាបត្តិផលំ បត្វា តស្ស តាវតឹសភវនេ ឧប្បន្នភាវញ្ច តគរសិខិបច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា និដ្ឋុភិត្វា អបសព្យំ កត្វា ទីឃរត្តំ និរយេ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន ឥទានិ កុដ្ឋិភាវប្បត្តិញ្ច ព្យាករិត្វា, “ភិក្ខវេ, ឥមេ សត្តា អត្តនាវ អត្តនោ កដុកវិបាកកម្មំ ករោន្តា វិចរន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ឧត្តរិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៦. “ចរន្តិ ពាលា ទុម្មេធា, អមិត្តេនេវ អត្តនា;
ករោន្តា បាបកំ កម្មំ, យំ ហោតិ កដុកប្ផល”ន្តិ។

តត្ថ **ចរន្តី**តិ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ អកុសលមេវ ករោន្តា វិចរន្តិ។ **ពាលា**តិ ឥធលោកត្ថញ្ច បរលោកត្ថញ្ច អជានន្តា ឥធ ពាលា នាម។ **ទុម្មេធា**តិ ទុប្បញ្ញា។ **អមិត្តេនេវ អត្តនា**តិ អត្តនា អមិត្តភូតេន វិយ វេរិនា ហុត្វា។ **កដុកប្ផល**ន្តិ តិខិណផលំ ទុក្ខផលន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សុប្បពុទ្ធកុដ្ឋិវត្ថុ សត្តមំ។

៨. កស្សកវត្ថុ

ន តំ កម្មំ កតំ សាធូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កស្សកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សាវត្ថិតោ អវិទូរេ ឯកំ ខេត្តំ កសតិ។ ចោរា ឧទកនិទ្ធមនេន នគរំ បវិសិត្វា ឯកស្មិំ អឌ្ឍកុលេ ឧមង្គំ ភិន្ទិត្វា ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ គហេត្វា ឧទកនិទ្ធមនេនេវ និក្ខមិំសុ។ ឯកោ ចោរោ តេ វញ្ចេត្វា ឯកំ សហស្សត្ថវិកំ ឱវដ្ដិកាយ កត្វា តំ ខេត្តំ គន្ត្វា តេហិ សទ្ធិំ ភណ្ឌំ ភាជេត្វា អាទាយ គច្ឆន្តោ ឱវដ្ដិកតោ បតមានំ សហស្សត្ថវិកំ ន សល្លក្ខេសិ។ តំ ទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ កស្សកំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោបវិដ្ឋំ ទិស្វា “កិំ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបធារយមានោ ឥទំ អទ្ទស – “អយំ កស្សកោ បាតោវ កសិតុំ គមិស្សតិ, ភណ្ឌសាមិកា ចោរានំ អនុបទំ គន្ត្វា ឱវដ្ដិកតោ បតមានំ សហស្សត្ថវិកំ ទិស្វា ឯតំ គណ្ហិស្សន្តិ, មំ ឋបេត្វា តស្ស អញ្ញោ សក្ខិ នាម ន ភវិស្សតិ, សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយោបិស្ស អត្ថិ, តត្ថ មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ។ សោបិ កស្សកោ បាតោវ កសិតុំ គតោ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរេន បច្ឆាសមណេន តត្ថ អគមាសិ។ កស្សកោ សត្ថារំ ទិស្វា គន្ត្វា ភគវន្តំ វន្ទិត្វា បុន កសិតុំ អារភិ។ សត្ថា តេន សទ្ធិំ កិញ្ចិ អវត្វាវ សហស្សត្ថវិកាយ បតិតដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ ទិស្វា អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “បស្ស, អានន្ទ, អាសីវិសោ”តិ។ “បស្សាមិ, ភន្តេ, ឃោរវិសោ”តិ។

កស្សកោ តំ កថំ សុត្វា “មម វេលាយ វា អវេលាយ វា វិចរណដ្ឋានមេតំ, អាសីវិសោ កិរេត្ថ អត្ថី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថរិ ឯត្តកំ វត្វា បក្កន្តេ “មារេស្សាមិ ន”ន្តិ បតោទលដ្ឋិំ អាទាយ គតោ សហស្សភណ្ឌិកំ ទិស្វា “ឥមំ សន្ធាយ សត្ថារា កថិតំ ភវិស្សតី”តិ តំ អាទាយ និវត្តោ, អព្យត្តតាយ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា បំសុនា បដិច្ឆាទេត្វា បុន កសិតុំ អារភិ។ មនុស្សា ច វិភាតាយ រត្តិយា គេហេ ចោរេហិ កតកម្មំ ទិស្វា បទានុបទំ គច្ឆន្តា តំ ខេត្តំ គន្ត្វា តត្ថ ចោរេហិ ភណ្ឌស្ស ភាជិតដ្ឋានំ ទិស្វា កស្សកស្ស បទវលញ្ជំ អទ្ទសំសុ។ តេ តស្ស បទានុសារេន គន្ត្វា ថវិកាយ ឋបិតដ្ឋានំ ទិស្វា បំសុំ វិយូហិត្វា ថវិកំ អាទាយ “ត្វំ គេហំ វិលុម្បិត្វា ខេត្តំ កសមានោ វិយ វិចរសី”តិ តជ្ជេត្វា បោថេត្វា នេត្វា រញ្ញោ ទស្សយិំសុ។ រាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា តស្ស វធំ អាណាបេសិ។ រាជបុរិសា តំ បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា កសាហិ តាឡេន្តា អាឃាតនំ នយិំសុ។ សោ កសាហិ តាឡិយមានោ អញ្ញំ កិញ្ចិ អវត្វា “បស្សានន្ទ, អាសីវិសោតិ, បស្សាមិ ភគវា ឃោរវិសោ”តិ វទន្តោ គច្ឆតិ។ អថ នំ រាជបុរិសា “ត្វំ សត្ថុ ចេវ អានន្ទត្ថេរស្ស ច កថំ កថេសិ, កិំ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា – “រាជានំ ទដ្ឋុំ លភមានោ កថេស្សាមី”តិ វុត្តេ រញ្ញោ សន្តិកំ នេត្វា រញ្ញោ តំ បវត្តិំ កថយិំសុ។ អថ នំ រាជា “កស្មា ឯវំ កថេសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ “នាហំ, ទេវ, ចោរោ”តិ វត្វា កសនត្ថាយ និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តិំ រញ្ញោ អាចិក្ខិ។ រាជា តស្ស កថំ សុត្វា “អយំ ភណេ លោកេ អគ្គបុគ្គលំ សត្ថារំ សក្ខិំ អបទិសតិ, ន យុត្តំ ឯតស្ស ទោសំ អារោបេតុំ, អហមេត្ថ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ តំ អាទាយ សាយន្ហសមយេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “ភគវា កច្ចិ តុម្ហេ អានន្ទត្ថេរេន សទ្ធិំ ឯតស្ស កស្សកស្ស កសនដ្ឋានំ គតា”តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ “កិំ វោ តត្ថ ទិដ្ឋ”ន្តិ? “សហស្សត្ថវិកា, មហារាជា”តិ។ “ទិស្វា កិំ អវោចុត្ថា”តិ? “ឥទំ នាម, មហារាជា”តិ។ “ភន្តេ, សចាយំ បុរិសោ តុម្ហាទិសំ អបទិសំ នាកវិស្ស, ន ជីវិតំ អលភិស្ស, តុម្ហេហិ បន កថិតកថំ កថេត្វា តេន ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “អាម, មហារាជ, អហម្បិ ឯត្តកមេវ វត្វា គតោ, បណ្ឌិតេន នាម យំ កម្មំ កត្វា បច្ឆានុតប្បំ ហោតិ, តំ ន កត្តព្ព”ន្តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៧. “ន តំ កម្មំ កតំ សាធុ, យំ កត្វា អនុតប្បតិ;
យស្ស អស្សុមុខោ រោទំ, វិបាកំ បដិសេវតី”តិ។

តត្ថ **ន តំ កម្ម**ន្តិ យំ និរយាទីសុ និព្ពត្តនសមត្ថំ ទុក្ខុទ្រយំ កម្មំ កត្វា អនុស្សរន្តោ អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណេ អនុតប្បតិ អនុសោចតិ, តំ កតំ **ន សាធុ** ន សុន្ទរំ និរត្ថកំ។ **យស្ស អស្សុមុខោ**តិ យស្ស អស្សូហិ តិន្តមុខោ រោទន្តោ វិបាកំ អនុភោតីតិ។

ទេសនាវសានេ កស្សកោ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ, សម្បត្តភិក្ខូបិ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

កស្សកវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៨. សុមនមាលាការវត្ថុ

តញ្ច កម្មំ កតំ សាធូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សុមនំ នាម មាលាការំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ទេវសិកំ ពិម្ពិសាររាជានំ បាតោវ អដ្ឋហិ សុមនបុប្ផនាឡីហិ ឧបដ្ឋហន្តោ អដ្ឋ កហាបណេ លភតិ។ អថេកទិវសំ តស្មិំ បុប្ផានិ គហេត្វា នគរំ បវិដ្ឋមត្តេ ភគវា មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេត្វា មហតា ពុទ្ធានុភាវេន មហតិយា ពុទ្ធលីឡាយ នគរំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ ភគវា ហិ ឯកទា ឆព្ពណ្ណរំសិយោ ចីវរេន បដិច្ឆាទេត្វា អញ្ញតរោ បិណ្ឌបាតិកោ វិយ ចរតិ តីសយោជនមគ្គំ អង្គុលិមាលស្ស បច្ចុគ្គមនំ គច្ឆន្តោ វិយ, ឯកទា ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេត្វា កបិលវត្ថុប្បវេសនាទីសុ វិយ។ តស្មិម្បិ ទិវសេ សរីរតោ ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ មហន្តេន ពុទ្ធានុភាវេន មហតិយា ពុទ្ធលីឡាយ រាជគហំ បាវិសិ។ មាលាការោ ភគវតោ រតនគ្ឃិយសទិសំ អត្តភាវំ ទិស្វា ទ្វត្តិំសមហាបុរិសលក្ខណអសីតានុព្យញ្ជនសិរិសោភគ្គំ ឱលោកេត្វា បសន្នចិត្តោ “កឹ នុ ខោ សត្ថុ អធិការំ ករោមី”តិ ចិន្តេត្វា អញ្ញំ អបស្សន្តោ “ឥមេហិ បុប្ផេហិ ភគវន្តំ បូជេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បុន ចិន្តេសិ – “ឥមានិ រញ្ញោ និពទ្ធំ ឧបដ្ឋានបុប្ផានិ, រាជា ឥមានិ អលភន្តោ មំ ពន្ធាបេយ្យ វា ឃាតាបេយ្យ វា រដ្ឋតោ វា បព្ពាជេយ្យ, កឹ នុ ខោ ករោមី”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ “រាជា មំ ឃាតេតុ វា ពន្ធាបេតុ វា រដ្ឋតោ បព្ពាជេតុ វា, សោ ហិ មយ្ហំ ទទមានោបិ ឥមស្មិំ អត្តភាវេ ជីវិតមត្តំ ធនំ ទទេយ្យ, សត្ថុបូជា បន មេ អនេកាសុ កប្បកោដីសុ អលំ ហិតាយ ចេវ សុខាយ ចា”តិ អត្តនោ ជីវិតំ តថាគតស្ស បរិច្ចជិ។

សោ “យាវ មេ បសន្នំ ចិត្តំ ន បតិកុដតិ, តំ តាវទេវ បូជំ ករិស្សាមី”តិ ហដ្ឋតុដ្ឋោ ឧទគ្គុទគ្គោ សត្ថារំ បូជេសិ។ កថំ? បឋមំ តាវ ទ្វេ បុប្ផមុដ្ឋិយោ តថាគតស្ស ឧបរិ ខិបិ, តា ឧបរិមត្ថកេ វិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ អបរា ទ្វេ មុដ្ឋិយោ ខិបិ, តា ទក្ខិណហត្ថបស្សេន មាលាបដច្ឆន្នេន ឱតរិត្វា អដ្ឋំសុ។ អបរា ទ្វេ មុដ្ឋិយោ ខិបិ, តា បិដ្ឋិបស្សេន ឱតរិត្វា តថេវ អដ្ឋំសុ។ អបរា ទ្វេ មុដ្ឋិយោ ខិបិ, តា វាមហត្ថបស្សេន ឱតរិត្វា តថេវ អដ្ឋំសុ។ ឯវំ អដ្ឋ នាឡិយោ អដ្ឋ មុដ្ឋិយោ ហុត្វា ចតូសុ ឋានេសុ តថាគតំ បរិក្ខិបឹសុ។ បុរតោ គមនទ្វារមត្តមេវ អហោសិ។ បុប្ផានំ វណ្ដានិ អន្តោ អហេសុំ, បត្តានិ ពហិមុខានិ។ ភគវា រជតបដ្ដបរិក្ខិត្តោ វិយ ហុត្វា បាយាសិ។ បុប្ផានិ អចិត្តកានិបិ សចិត្តកំ និស្សាយ សចិត្តកានិ វិយ អភិជ្ជិត្វា អបតិត្វា សត្ថារា សទ្ធិំយេវ គច្ឆន្តិ, ឋិតឋិតដ្ឋានេ តិដ្ឋន្តិ។ សត្ថុ សរីរតោ សតសហស្សវិជ្ជុលតា វិយ រំសិយោ និក្ខមឹសុ។ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច ទក្ខិណតោ ច វាមតោ ច សីសមត្ថកតោ ច និរន្តរំ និក្ខន្តរំសីសុ ឯកាបិ សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេនេវ អបលាយិត្វា សព្ពាបិ សត្ថារំ តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា តរុណតាលក្ខន្ធប្បមាណា ហុត្វា បុរតោ ឯវ ធាវន្តិ។ សកលនគរំ សង្ខុភិ។ អន្តោនគរេ នវ កោដិយោ, ពហិនគរេ នវ កោដិយោតិ អដ្ឋារសសុ កោដីសុ ឯកោបិ បុរិសោ វា ឥត្ថី វា ភិក្ខំ គហេត្វា អនិក្ខន្តោ នាម នត្ថិ។ មហាជនោ សីហនាទំ នទន្តោ ចេលុក្ខេបសហស្សានិ ករោន្តោ សត្ថុ បុរតោវ គច្ឆតិ។ សត្ថាបិ មាលាការស្ស គុណំ បាកដំ កាតុំ តិគាវុតប្បមាណេ នគរេ ភេរិចរណមគ្គេនេវ អចរិ។ មាលាការស្ស សកលសរីរំ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា បរិបូរិ។

សោ ថោកញ្ញេវ តថាគតេន សទ្ធិំ ចរិត្វា មនោសិលារសេ និមុគ្គោ វិយ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បវិដ្ឋោ សត្ថារំ ថោមេត្វា វន្ទិត្វា តុច្ឆបច្ឆិមេវ គហេត្វា គេហំ អគមាសិ។ អថ នំ ភរិយា បុច្ឆិ “កហំ បុប្ផានី”តិ? “សត្ថា មេ បូជិតោ”តិ។ “រញ្ញោ ទានិ កឹ ករិស្សសី”តិ? “រាជា មំ ឃាតេតុ វា រដ្ឋតោ វា នីហរតុ, អហំ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា សត្ថារំ បូជេសឹ, សព្ពបុប្ផានិ អដ្ឋ មុដ្ឋិយោវ អហេសុំ, ឯវរូបា នាម បូជា ជាតា។ មហាជនោ ឧក្កុដ្ឋិសហស្សានិ ករោន្តោ សត្ថារា សទ្ធិំ ចរតិ, យោ ឯស មហាជនស្ស ឧក្កុដ្ឋិសទ្ទោ, តស្មិំ ឋានេ ឯសោ”តិ។ អថស្ស ភរិយា អន្ធពាលតាយ ឯវរូបេ បាដិហារិយេ បសាទំ នាម អជនេត្វា តំ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា “រាជានោ នាម ចណ្ឌា, សកឹ កុទ្ធា ហត្ថបាទាទិច្ឆេទនេន ពហុម្បិ អនត្ថំ ករោន្តិ, តយា កតកម្មេន មយ្ហម្បិ អនត្ថោ សិយា”តិ បុត្តេ អាទាយ រាជកុលំ គន្ត្វា រញ្ញា បក្កោសិត្វា “កឹ ឯត”ន្តិ បុច្ឆិតា អាហ – “មម សាមិកោ តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋានបុប្ផេហិ សត្ថារំ បូជេត្វា តុច្ឆហត្ថោ ឃរំ អាគន្ត្វា ‘កហំ បុប្ផានី’តិ មយា បុដ្ឋោ ឥទំ នាម វទេសិ, អហំ តំ បរិភាសិត្វា ‘រាជានោ នាម ចណ្ឌា, សកឹ កុទ្ធា ហត្ថបាទាទិច្ឆេទនេន ពហុម្បិ អនត្ថំ ករោន្តិ, តយា កតកម្មេន មយ្ហម្បិ អនត្ថោ សិយា’តិ តំ ឆឌ្ឌេត្វា ឥធាគតា, តេន កតំ កម្មំ សុកតំ វា ហោតុ, ទុក្កដំ វា, តស្សេវេតំ, មយា តស្ស ឆឌ្ឌិតភាវំ ជានាហិ, ទេវា”តិ។ រាជា បឋមទស្សនេនេវ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ សទ្ធោ បសន្នោ អរិយសាវកោ ចិន្តេសិ – “អហោ អយំ ឥត្ថី អន្ធពាលា, ឯវរូបេ គុណេ បសាទំ ន ឧប្បាទេសី”តិ។ សោ កុទ្ធោ វិយ ហុត្វា, “អម្ម, កឹ វទេសិ, មយ្ហំ ឧបដ្ឋាន

បុប្ផេហិ តេន បូជា កតា”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “ភទ្ទកំ តេ កតំ តំ ឆន្ទេន្តិយា, មម បុប្ផេហិ បូជាការស្ស អហំ កត្តព្ពយុត្តកំ ជានិស្សាមី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា វេគេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា សត្ថារា សទ្ធិំយេវ វិចរិ។

សត្ថា រញ្ញោ ចិត្តប្បសាទំ ញត្វា ភេរិចរណវីថិយា នគរំ ចរិត្វា រញ្ញោ ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ រាជា បត្តំ គហេត្វា សត្ថារំ គេហំ បវេសេតុកាមោ អហោសិ។ សត្ថា បន រាជង្គណេយេវ និសីទនាការំ ទស្សេសិ ។ រាជា តំ ញត្វា “សីឃំ មណ្ឌបំ ករោថា”តិ តង្ខណញ្ញេវ មណ្ឌបំ ការាបេសិ។ និសីទិ សត្ថា សទ្ធិំ ភិក្ខុសង្ឃេន។ កស្មា បន សត្ថា រាជគេហំ ន បាវិសិ?

ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “សចាហំ អន្តោ បវិសិត្វា និសីទេយ្យំ, មហាជនោ មំ ទដ្ឋុំ ន លភេយ្យ, មាលាការស្ស គុណោ បាកដោ ន ភវេយ្យ, រាជង្គណេ បន មំ និសិន្នំ មហាជនោ ទដ្ឋុំ លភិស្សតិ, មាលាការស្ស គុណោ បាកដោ ភវិស្សតី”តិ។ គុណវន្តានញ្ហិ គុណំ ពុទ្ធា ឯវ បាកដំ កាតុំ សក្កោន្តិ, អវសេសជនោ គុណវន្តានំ គុណំ កថេន្តោ មច្ឆរាយតិ។ ចត្តារោ បុប្ផបដា ចតុទ្ទិសំ អដ្ឋំសុ។ មហាជនោ សត្ថារំ បរិវារេសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បណីតេនាហារេន បរិវិសិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ កត្វា បុរិមនយេនេវ ចតូហិ បុប្ផបដេហិ បរិក្ខិត្តោ សីហនាទំ នទន្តោ មហាជនេន បរិវុតោ វិហារំ អគមាសិ។ រាជា សត្ថារំ អនុគន្ត្វា និវត្តោ មាលាការំ បក្កោសាបេត្វា “មម អាហរិតបុប្ផេហិ កិន្តិ កត្វា សត្ថារំ បូជេសី”តិ បុច្ឆិ។ មាលាការោ “រាជា មំ ឃាតេតុ វា រដ្ឋតោ វា បព្ពាជេតូតិ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា បូជេសិំ ទេវា”តិ អាហ។ រាជា “ត្វំ មហាបុរិសោ នាមា”តិ វត្វា អដ្ឋ ហត្ថី ច អស្សេ ច ទាសេ ច ទាសិយោ ច មហាបសាធនានិ ច អដ្ឋ កហាបណសហស្សានិ ច រាជកុលតោ នីហរិត្វា សព្ពាលង្ការប្បដិមណ្ឌិតា អដ្ឋ នារិយោ ច អដ្ឋ គាមវរេ ចាតិ ឥទំ សព្ពដ្ឋកំ នាម ទានំ អទាសិ។

អានន្ទត្ថេរោ ចិន្តេសិ – “អជ្ជ បាតោវ បដ្ឋាយ សីហនាទសហស្សានិ ចេវ ចេលុក្ខេបសហស្សានិ ច បវត្តន្តិ, កោ នុ ខោ មាលាការស្ស វិបាកោ”តិ? សោ សត្ថារំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “អានន្ទ, ឥមិនា មាលាការេន អប្បមត្តកំ កម្មំ កត”ន្តិ មា សល្លក្ខេសិ, អយញ្ហិ មយ្ហំ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា បូជំ អកាសិ។ សោ ឯវំ មយិ ចិត្តំ បសាទេត្វា –

> “កប្បានំ សតសហស្សំ, ទុគ្គតឹ ន គមិស្សតិ;
> ឋត្វា ទេវមនុស្សេសុ, ផលំ ឯតស្ស កម្មុនោ;
> បច្ឆា បច្ចេកសម្ពុទ្ធោ, សុមនោ នាម ភវិស្សតី”តិ។ –

អាហ។ សត្ថុ បន វិហារំ គន្ត្វា គន្ធកុដិំ បវិសនកាលេ តានិ បុប្ផានិ ទ្វារកោដ្ឋកេ បតឹសុ។ សាយន្ហសមយេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អហោ អច្ឆរិយំ មាលាការស្ស កម្មំ, ធរមានកពុទ្ធស្ស ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា បុប្ផបូជំ កត្វា តង្ខណញ្ញេវ សព្ពដ្ឋកំ នាម លភតី”តិ។ សត្ថា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា តីណ្ណំ គមនានំ អញ្ញតរេន គមនេន ធម្មសភំ គន្ត្វា ពុទ្ធាសនេ និសីទិត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “អាម, ភិក្ខវេ, យស្ស កម្មស្ស កតត្តា បច្ឆានុតប្បំ ន ហោតិ, អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណេ សោមនស្សមេវ ឧប្បជ្ជតិ, ឯវរូបំ កម្មំ កត្តព្ពមេវា”តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

> ៦៨. “តញ្ច កម្មំ កតំ សាធុ, យំ កត្វា នានុតប្បតិ;
> យស្ស បតីតោ សុមនោ, វិបាកំ បដិសេវតី”តិ។

តត្ថ **យំ កត្វា**តិ យំ ទេវមនុស្សសម្បត្តីនញ្ចេវ និព្ពានសម្បត្តិយា ច និព្ពត្តនសមត្ថំ សុខុទ្រយំ កម្មំ កត្វា នានុតប្បតិ, អថ ខោ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ អនុស្សរិតានុស្សរិតក្ខណេយេវ បីតិវេគេន បតីតោ សោមនស្សវេគេន ច សុមនោ ហុត្វា អាយតឹ បីតិសោមនស្សជាតោ ហុត្វា វិបាកំ បដិសេវតិ, **តំ កម្មំ កតំ សាធុ** ភទ្ទកន្តិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

សុមនមាលាការវត្ថុ នវមំ។

១០. ឧប្បលវណ្ណត្ថេរីវត្ថុ

មធុវា មញ្ញតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧប្បលវណ្ណត្ថេរិំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស បាទមូលេ បត្ថនំ បដ្ឋបេត្វា កប្បសតសហស្សំ បុញ្ញានិ កុរុមានា ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តី ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ទេវលោកតោ ចវិត្វា សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ នីលុប្បលគព្ភសមានវណ្ណតាយ ចស្សា **ឧប្បលវណ្ណា**ត្វេវ នាមំ អកំសុ។ អថស្សា វយប្បត្តកាលេ សកលជម្ពុទីបេ រាជានោ ច សេដ្ឋិនោ ច សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ សាសនំ បហិណឹសុ – “ធីតរំ អម្ហាកំ ទេតូ”តិ ។ អបហិណន្តោ នាម នាហោសិ។ តតោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “អហំ សព្ពេសំ មនំ គហេតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឧបាយំ បនេកំ ករិស្សាមី”តិ ធីតរំ បក្កោសាបេត្វា, “អម្ម, បព្ពជិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ អាហ។ តស្សា បច្ឆិមភវិកត្តា តំ វចនំ សីសេ អាសិត្តំ សតបាកតេលំ វិយ អហោសិ។ តស្មា បិតរំ “បព្ពជិស្សាមិ, តាតា”តិ អាហ។ សោ តស្សា មហន្តំ សក្ការំ កត្វា ភិក្ខុនីឧបស្សយំ នេត្វា បព្ពាជេសិ ។ តស្សា អចិរបព្ពជិតាយ ឯវ ឧបោសថាគារេ កាលវារោ បាបុណិ។ សា ទីបំ ជាលេត្វា ឧបោសថាគារំ សម្មជ្ជិត្វា ទីបសិខាយ និមិត្តំ គណ្ហិត្វា ឋិតាវ បុនប្បុនំ ឱលោកយមានា តេជោកសិណារម្មណំ ឈានំ និព្ពត្តេត្វា តមេវ បាទកំ កត្វា អរហត្តំ បាបុណិ សទ្ធិំ បដិសម្ភិទាហិ ចេវ អភិញ្ញាហិ ច។

សា អបរេន សមយេន ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បច្ចាគន្ត្វា អន្ធវនំ បាវិសិ។ តទា ភិក្ខុនីនំ អរញ្ញវាសោ អប្បដិក្ខិត្តោ ហោតិ។ អថស្សា តត្ថ កុដិកំ កត្វា មញ្ចកំ បញ្ញាបេត្វា សាណិយា បរិក្ខិបឹសុ។ សា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា និក្ខមិ។ មាតុលបុត្តោ បនស្សា នន្ទមាណវោ នាម គិហិកាលតោ បដ្ឋាយ បដិពទ្ធចិត្តោ។ សោ តស្សា អាគតភាវំ សុត្វា ថេរិយា អាគមនតោ បុរេតរមេវ អន្ធវនំ គន្ត្វា តំ កុដិកំ បវិសិត្វា ហេដ្ឋាមញ្ចកេ និលីនោ ថេរិយា អាគន្ត្វា កុដិកំ បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ មញ្ចកេ និសិន្នមត្តាយ ពហិ អាតបតោ អាគតត្តា ចក្ខុបថេ អន្ធការេ អវិគតេយេវ ហេដ្ឋាមញ្ចកតោ និក្ខមិត្វា មញ្ចកំ អភិរុយ្ហ “មា នស្សិ ពាល, មា នស្សិ ពាលា”តិ ថេរិយា វារិយមានោយេវ អភិភវិត្វា អត្តនា បត្ថិតកម្មំ កត្វា បាយាសិ។ អថស្ស អគុណំ ធារេតុំ អសក្កោន្តី វិយ មហាបថវី ទ្វេធា ភិជ្ជិ។ សោ បថវិំ បវិដ្ឋោ គន្ត្វា មហាអវីចិម្ហិ ឯវ និព្ពត្តិ។ ថេរីបិ តមត្ថំ ភិក្ខុនីនំ អារោចេសិ។ ភិក្ខុនិយោ ភិក្ខូនំ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចយឹសុ។ តំ សុត្វា សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុភិក្ខុនី ឧបាសកឧបាសិកាសុ យោ កោចិ ពាលោ បាបកម្មំ ករោន្តោ មធុសក្ខរាទីសុ កិញ្ចិ ទេវ មធុររសំ ខាទមានោ បុរិសោ វិយ តុដ្ឋហដ្ឋោ ឧទគ្គុទគ្គោ វិយ ករោតី”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៦៩. “មធុវា មញ្ញតិ ពាលោ, យាវ បាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតិ បាបំ, ពាលោ ទុក្ខំ និគច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **មធុវា**តិ ពាលស្ស ហិ បាបំ អកុសលកម្មំ ករោន្តស្ស តំ កម្មំ មធុ វិយ មធុររសំ វិយ ឥដ្ឋំ កន្តំ មនាបំ វិយ ឧបដ្ឋាតិ។ ឥតិ នំ សោ មធុំវ មញ្ញតិ។ **យាវា**តិ យត្តកំ កាលំ។ **បាបំ ន បច្ចតី**តិ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិបាកំ ន ទេតិ, តាវ នំ ឯវំ មញ្ញតិ។ **យទា ចា**តិ យទា បនស្ស ទិដ្ឋធម្មេ វា វិវិធា កម្មការណា ករិយមានស្ស, សម្បរាយេ វា និរយាទីសុ មហាទុក្ខំ អនុភវន្តស្ស តំ បាបំ បច្ចតិ, អថ សោ ពាលោ ទុក្ខំ និគច្ឆតិ វិន្ទតិ បដិលភតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។

អបរេន បន សមយេន ធម្មសភាយំ មហាជនោ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ “ខីណាសវាបិ មញ្ញេ កាមសុខំ សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តិ, កឹ ន សេវិស្សន្តិ, ន ហិ ឯតេ កោឡាបរុក្ខា, ន ច វម្មិកា អល្លមំសសរីរា, តស្មា ឯតេបិ កាមសុខំ សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ន, ភិក្ខវេ, ខីណាសវា កាមសុខំ សាទិយន្តិ, ន កាមំ សេវន្តិ។ យថា ហិ បទុមបត្តេ បតិតំ ឧទកពិន្ទុ, ន វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តេត្វា បតតេវ, យថា ច អារគ្គេ សាសបោ ន វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តេត្វា បតតេវ, ឯវំ ខីណាសវស្ស ចិត្តេ ទុវិធោបិ កាមោ ន វិលិម្បតិ, ន សណ្ឋាតី”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ ព្រាហ្មណវគ្គេ គាថមាហ –

“វារិ បោក្ខរបត្តេវ, អារគ្គេរិវ សាសបោ;
យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤០១);

ឥមិស្សា អត្ថោ ព្រាហ្មណវគ្គេយេវ អាវិ ភវិស្សតិ។ សត្ថា បន រាជានំ បសេនទិកោសលំ បក្កោសាបេត្វា, “មហារាជ, ឥមស្មិំ សាសនេ យថេវ កុលបុត្តា, ឯវំ កុលធីតរោបិ មហន្តំ ញាតិគណញ្ច ភោគក្ខន្ធញ្ច បហាយ បព្ពជិត្វា អរញ្ញេ វិហរន្តិ។ តា ឯវំ វិហរមានា រាគរត្តា បាបបុគ្គលា ឱមានាតិមានវសេន វិហេឋេន្តិបិ, ព្រហ្មចរិយន្ត

រាយម្បិ បាបេន្តិ, តស្មា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស អន្តោនគរេ វសនដ្ឋានំ កាតុំ វដ្តតី”តិ។ រាជា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា នគរស្ស ឯកបស្សេ ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស វសនដ្ឋានំ ការាបេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនិយោ អន្តោគាមេយេវ វសន្តីតិ។

ឧប្បលវណ្ណត្ថេរីវត្ថុ ទសមំ។

១១. ជម្ពុកត្ថេរវត្ថុ

មាសេ មាសេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ជម្ពុកំ អាជីវកំ អារព្ភ កថេសិ។

អតីតេ កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ គាមវាសី ឯកោ កុដុម្ពិកោ ឯកស្ស ថេរស្ស វិហារំ កត្វា តំ តត្ថ វិហរន្តំ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិ។ ថេរោ តស្ស គេហេ និពទ្ធំ ភុញ្ជតិ។ អថេកោ ខីណាសវោ ភិក្ខុ ទិវា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស គេហទ្វារំ បាបុណិ។ កុដុម្ពិកោ តំ ទិស្វា តស្ស ឥរិយាបថេ បសន្នោ គេហំ បវេសេត្វា សក្កច្ចំ បណីតេន ភោជនេន បរិវិសិត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ សាដកំ រជិត្វា និវាសេយ្យាថា”តិ មហន្តំ សាដកំ ទត្វា, “ភន្តេ, កេសា វោ ទីឃា, តុម្ហាកំ កេសោរោបនត្ថាយ ន្ហាបិតំ អានេស្សាមិ, សយនត្ថាយ ច វោ មញ្ចកំ គាហាបេត្វា អាគមិស្សាមី”តិ អាហ។ និពទ្ធំ គេហេ ភុញ្ជន្តោ កុលូបកោ ភិក្ខុ តំ តស្ស សក្ការំ ទិស្វា ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ, “អយំ តំ មុហុត្តំ ទិដ្ឋកស្ស ឯវរូបំ សក្ការំ ករោតិ, និពទ្ធំ គេហេ ភុញ្ជន្តស្ស បន មយ្ហំ ន ករោតី”តិ ចិន្តេត្វា វិហារំ អគមាសិ។ ឥតរោបិ តេនេវ សទ្ធឹ គន្ត្វា កុដុម្ពិកេន ទិន្នសាដកំ រជិត្វា និវាសេសិ។ កុដម្ពិកោបិ ន្ហាបិតំ អាទាយ គន្ត្វា ថេរស្ស កេសេ ឱហារាបេត្វា មញ្ចកំ អត្ថរាបេត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្មឹយេវ មញ្ចកេ សយថា”តិ វត្វា ទ្វេបិ ថេរេ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។

នេវាសិកោ តស្ស តំ សក្ការំ កយិរមានំ អធិវាសេតុំ នាសក្ខិ។ អថស្ស សោ សាយំ ថេរស្ស និបន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា ចតូហាការេហិ ថេរំ អក្កោសិ, “អាវុសោ, អាគន្តុក កុដុម្ពិកស្ស តេ គេហេ ភត្តំ ភុញ្ជនតោ វរតរំ មីឡ្ហំ ខាទិតុំ, កុដុម្ពិកេន អានីតន្ហាបិតេន កេសោហារាបនតោ វរតរំ តាលដ្ឋិកេន កេសេ លុញ្ចាបេតុំ។ កុដុម្ពិកេន ទិន្នសាដកនិវាសនតោ វរតរំ នគ្គេន វិចរិតុំ, កុដុម្ពិកេន អាភតមញ្ចកេ និបជ្ជនតោ វរតរំ ភូមិយំ និបជ្ជិតុ”ន្តិ។ ថេរោបិ “មា ឯស ពាលោ មំ និស្សាយ នស្សី”តិ និមន្តនំ អនាទិយិត្វា បាតោវ ឧដ្ឋាយ យថាសុខំ អគមាសិ ។ នេវាសិកោបិ បាតោវ វិហារេ កត្តព្ពវត្តំ កត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ “ឥទានិបិ អាគន្តុកោ និទ្ទាយតិ, ឃណ្ឌិកសទ្ទេន បពុជ្ឈេយ្យា”តិ សញ្ញាយ នខបិដ្ឋេនេវ ឃណ្ឌឹ បហរិត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ កុដុម្ពិកោបិ សក្ការំ កត្វា ថេរានំ អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តោ នេវាសិកំ ទិស្វា, “ភន្តេ, ថេរោ កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ នេវាសិកោ “មា, អាវុសោ, កិញ្ចិ អវច, តុយ្ហំ កុលូបកោ ហិយ្យោ, តវ និក្ខន្តវេលាយ ឱវរកំ បវិសិត្វា និទ្ទំ ឱក្កន្តោ បាតោវ ឧដ្ឋាយ មម វិហារសម្មជ្ជនសទ្ទម្បិ បានីយឃដបរិភោជនីយឃដេសុ ឧទកសិញ្ចនសទ្ទម្បិ ឃណ្ឌិកសទ្ទម្បិ ករោន្តស្ស ន ជានាតី”តិ អាហ។ កុដុម្ពិកោ ចិន្តេសិ – “តាទិសាយ ឥរិយាបថសម្បត្តិយា សមន្នាគតស្ស មេ អយ្យស្ស យាវ ឥមម្ហា កាលា និទ្ទាយនំ នាម នត្ថិ, មំ បន តស្ស សក្ការំ ករោន្តំ ទិស្វា អទ្ធា ឥមិនា ភទន្តេន កិញ្ចិ វុត្តំ ភវិស្សតី”តិ។ សោ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវេន តំ សក្កច្ចំ ភោជេត្វា តស្ស បត្តំ សាធុកំ ធោវិត្វា នានគ្គរសភោជនស្ស បូរេត្វា, “ភន្តេ, សចេ មេ អយ្យំ បស្សេយ្យាថ, ឥមមស្ស បិណ្ឌបាតំ ទទេយ្យាថា”តិ អាហ។

ឥតរោ តំ គហេត្វាវ ចិន្តេសិ – “សចេ សោ ឯវរូបំ បិណ្ឌបាតំ ភុញ្ជិស្សតិ, ឥមស្មឹយេវ ឋានេ បលុទ្ធោ ភវិស្សតី”តិ អន្តរាមគ្គេ តំ បិណ្ឌបាតំ ឆឌ្ឌេត្វា ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ តត្ថ ឱលោកេន្តោ ន អទ្ទស។ អថ នំ ឯត្តកស្ស កម្មស្ស កតត្តា វីសតិវស្សសហស្សានិ កតោបិ សមណធម្មោ រក្ខិតុំ នាសក្ខិ។ អាយុបរិយោសានេ បន កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ មហាទុក្ខំ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ ឯកស្មឹ ពហ្វន្នបានេ កុលឃរេ និព្ពត្តិ។ សោ បទសា គមនកាលតោ បដ្ឋាយ នេវ សយនេ សយិតុំ, ន ភត្តំ ភុញ្ជិតុំ ឥច្ឆតិ, អត្តនោ សរីរវលញ្ជមេវ ខាទតិ។ “ពាលតាយ អជានន្តោ ករោតី”តិ តំ បោសយឹសុ។ មហល្លកកាលេបិ វត្ថំ និវាសេតុំ ន ឥច្ឆតិ, នគ្គោវ វិចរតិ, ភូមិយំ សយតិ, អត្តនោ សរីរវលញ្ជមេវ ខាទតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ “នាយំ កុលឃរស្ស អនុច្ឆវិកោ, អាជីវកានំ ឯស អនុច្ឆវិកោ”តិ តេសំ សន្តិកំ នេត្វា “ឥមំ ទារកំ បព្ពាជេថា”តិ អទំសុ។ អថ នំ តេ បព្ពាជេសុំ។ បព្ពាជេន្តា ច បន គលប្បមាណេ អាវាដេ ឋបេត្វា ទ្វិន្នំ អំសកូដានំ ឧបរិ បទរានិ ទត្វា តេសំ ឧបរិ និសីទិត្វា តាលដ្ឋិខណ្ឌេន កេសេ លុញ្ចឹសុ។ អថ នេ តស្ស មាតាបិតរោ ស្វាតនាយ និមន្តេត្វា បក្កមឹសុ។

បុនទិវសេ អាជីវកា “ឯហិ, គាមំ បវិសិស្សាមា”តិ តំ វទឹសុ។ សោ “គច្ឆថ តុម្ហេ, អហំ ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ បុនប្បុនំ វត្វា អនិច្ឆមានំ ឱហាយ អគមំសុ។ សោបិ តេសំ គតភាវំ ញត្វា វច្ចកុដិយា បទរំ វិវរិត្វា ឱរុយ្ហ ឧភោហិ ហត្ថេហិ អាលោបំ អាលោបំ កត្វា គូថំ ខាទិ ។ អាជីវកា តស្ស អន្តោគាមតោ អាហារំ បហិណឹសុ។

តម្បិ ន ឥច្ឆិ។ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោបិ “ន មេ ឥមិនា អត្ថោ។ លទ្ធោ មេ អាហារោ”តិ អាហ។ “កហំ លទ្ធោ”តិ? “ឥធេវ លទ្ធោ”តិ។ ឯវំ ទុតិយេ តតិយេ ចតុត្ថេបិ ទិវសេ តេហិ ពហុម្បិ វុច្ចមានោ “អហំ ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ គាមំ គន្តុំ ន ឥច្ឆិ។ អាជីវកា “អយំ ទិវសេ ទិវសេ នេវ គាមំ បវិសិតុំ ឥច្ឆតិ, ន អម្ហេហិ បហិតាហារំ អាហរិតុំ ឥច្ឆតិ, ‘ឥធេវ មេ លទ្ធោ’តិ វទតិ, កឹ នុ ខោ ករោតិ, បរិគ្គណ្ហិស្សាម ន”ន្តិ គាមំ បវិសន្តា ឯកំ ទ្វេ ជនេ តស្ស បរិគ្គណ្ហនត្ថំ ឱហាយ គមឹសុ។ តេ បច្ឆតោ គច្ឆន្តា វិយ ហុត្វា និលីយឹសុ។ សោបិ តេសំ គតភាវំ ញត្វា បុរិមនយេនេវ វច្ចកុដឹ ឱរុយ្ហ គូថំ ខាទិ។

ឥតរេ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា អាជីវកានំ អារោចយឹសុ។ តំ សុត្វា អាជីវកា “អហោ ភារិយំ កម្មំ, សចេ សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា ជានេយ្យុំ, ‘អាជីវកា គូថំ ខាទមានា វិចរន្តី’តិ អម្ហាកំ អកិត្តឹ បកាសេយ្យុំ, នាយំ អម្ហាកំ អនុច្ឆវិកោ”តិ តំ អត្តនោ សន្តិកា នីហរឹសុ។ សោ តេហិ នីហរិតោ មហាជនស្ស ឧច្ចារករណដ្ឋានេ បត្ថរិតោ ឯកោ បិដ្ឋិបាសាណោ អត្ថិ។ តស្មឹ មហន្តំ សោណ្ឌិ, បិដ្ឋិបាសាណំ និស្សាយ មហាជនស្ស ឧច្ចារករណដ្ឋានំ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា រត្តឹ គូថំ ខាទិត្វា មហាជនស្ស សរីរវលញ្ជនត្ថាយ អាគមនកាលេ ឯកេន ហត្ថេន បាសាណស្ស ឯកំ អន្តំ ឱលុព្ភ ឯកំ បាទំ ឧក្ខិបិត្វា ជណ្ណុកេ ឋបេត្វា ឧទ្ធំវាតាភិមុខោ មុខំ វិវរិត្វា តិដ្ឋតិ។ មហាជនោ តំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, កស្មា អយ្យោ មុខំ វិវរិត្វា ឋិតោ”តិ បុច្ឆតិ។ “អហំ វាតភក្ខោ, អញ្ញោ មេ អាហារោ នត្ថី”តិ។ អថ “កស្មា ឯកំ បាទំ ជណ្ណុកេ កត្វា ឋិតោសិ, ភន្តេ”តិ? “អហំ ឧគ្គតបោ ឃោរតបោ, មយា ទ្វីហិ បាទេហិ អក្កន្តា បថវី កម្បតិ, តស្មា ឯកំ បាទំ ឧក្ខិបិត្វា ជណ្ណុកេ ឋបេត្វា ឋិតោម្ហិ។ អហញ្ហិ រត្តិន្ទិវំ ឋិតកោវ វីតិនាមេមិ, ន និសីទាមិ, ន និបជ្ជាមី”តិ។ មនុស្សា នាម យេភុយ្យេន វចនមត្តមេវ សទ្ទហន្តិ, តស្មា “អហោ អច្ឆរិយំ, ឯវរូបាបិ នាម តបស្សិនោ ហោន្តិ, ន នោ ឯវរូបា ទិដ្ឋបុព្ពា”តិ យេភុយ្យេន អង្គមគធវាសិនោ សង្ខុភិត្វា ឧបសង្កមិត្វា មាសេ មាសេ មហន្តំ សក្ការំ អភិហរន្តិ។ សោ “អហំ វាតមេវ ភក្ខាមិ, ន អញ្ញំ អាហារំ។ អញ្ញញ្ហិ មេ ខាទន្តស្ស តបោ នស្សតី”តិ តេហិ អភិហដំ ន កិញ្ចិ ឥច្ឆតិ។ មនុស្សា “មា នោ, ភន្តេ, នាសេថ, តុម្ហាទិសេន ឃោរតបេន បរិភោគេ កតេ អម្ហាកំ ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយ សំវត្តតី”តិ បុនប្បុនំ យាចន្តិ។ តស្ស អញ្ញោ អាហារោ ន រុច្ចតិ។ មហាជនស្ស បន យាចនាយ បីឡិតោ តេហិ អាភតានិ សប្បិផាណិតាទីនិ កុសគ្គេន ជិវ្ហគ្គេ ឋបេត្វា “គច្ឆថ, អលំ វោ ឯត្តកំ ហិតាយ សុខាយ ចា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ ឯវំ សោ បញ្ចបញ្ញាស វស្សានិ នគ្គោ គូថំ ខាទន្តោ កេសេ លុញ្ចន្តោ ភូមិយំ សយមានោ វីតិនាមេសិ។

ពុទ្ធានម្បិ ខោ បច្ចូសកាលេ លោកវោលោកនំ អវិជហិតមេវ ហោតិ។ តស្មា ឯកទិវសំ ភគវតោ បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តស្ស អយំ ជម្ពុកាជីវកោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បញ្ញាយិ។ សត្ថា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេត្វា តស្ស សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា “អហំ ឯតំ អាទឹ កត្វា ឯកំ គាថំ ភាសិស្សាមិ, គាថាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ។ ឥមំ កុលបុត្តំ និស្សាយ មហាជនោ សោត្ថិភាវំ បាបុណិស្សតី”តិ ញត្វា បុនទិវសេ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “អានន្ទ, ជម្ពុកាជីវកស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ។ “ភន្តេ, កឹ តុម្ហេយេវ គមិស្សថា”តិ? “អាម, អហមេវា”តិ ឯវំ វត្វា សត្ថា វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ តស្ស សន្តិកំ បាយាសិ។

ទេវតា ចិន្តយឹសុ – “សត្ថា សាយំ ជម្ពុកាជីវកស្ស សន្តិកំ គច្ឆតិ, សោ ច ជេគុច្ឆេ ឧច្ចារបស្សាវទន្តកដ្ឋកិលិដ្ឋេ បិដ្ឋិបាសាណេ វសតិ, ទេវំ វស្សាបេតុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ អានុភាវេន តំ មុហុត្តំយេវ ទេវំ វស្សាបេសុំ។ បិដ្ឋិបាសាណោ សុចិ និម្មលោ អហោសិ។ អថស្ស ឧបរិ បញ្ចវណ្ណំ បុប្ផវស្សំ វស្សាបេសុំ។ សត្ថា សាយំ ជម្ពុកាជីវកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “ជម្ពុកា”តិ សទ្ទមកាសិ។ ជម្ពុកោ “កោ នុ ខោ ឯស, ទុដ្ឋនោ មំ ជម្ពុកវាទេន វទតី”តិ ចិន្តេត្វា “កោ ឯសោ”តិ អាហ។ “អហំ សមណោ”តិ។ “កឹ មហាសមណា”តិ? “អជ្ជ មេ ឯករត្តឹ ឥធ វសនដ្ឋានំ ទេហី”តិ។ “នត្ថិ, មហាសមណ, ឥមស្មឹ ឋានេ វសនដ្ឋាន”ន្តិ ។ “ជម្ពុក, មា ឯវំ ករិ, ឯករត្តឹ មេ វសនដ្ឋានំ ទេហិ, បព្ពជិតា នាម បព្ពជិតំ បត្ថេន្តិ, មនុស្សា មនុស្សំ, បសវោ បសវ”ន្តិ។ “កឹ បន ត្វំ បព្ពជិតោ”តិ? “អាម, បព្ពជិតោម្ហី”តិ។ “សចេ ត្វំ បព្ពជិតោ, កហំ តេ លាពុកំ, កហំ ធូមកដច្ឆុកោ, កហំ យញ្ញសុត្តក”ន្តិ? “‘អត្ថេតំ មយ្ហំ, វិសុំ វិសុំ បន គហេត្វា វិចរណំ ទុក្ខ’ន្តិ អព្ភន្តរេនេវ គហេត្វា ចរាមី”តិ។ សោ “ចរិស្សសិ ត្វំ ឯតំ អគណ្ហិត្វា”តិ កុជ្ឈិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “ហោតុ, ជម្ពុក, មា កុជ្ឈ, វសនដ្ឋានំ មេ អាចិក្ខា”តិ។ “នត្ថិ, មហាសមណ, ឯត្ថ វសនដ្ឋាន”ន្តិ។

សត្ថា តស្ស វសនដ្ឋានតោ អវិទូរេ ឯកំ បព្ភារំ អត្ថិ, តំ និទ្ទិសន្តោ “ឯតស្មឹ បព្ភារេ កោ វសតី”តិ អាហ។ “នត្ថិ កោចិ, មហាសមណា”តិ។ “តេន ហិ ឯតំ មយ្ហំ ទេហី”តិ ។ “ត្វញ្ញេវ ជាន, មហាសមណា”តិ។ សត្ថា បព្ភារេ និសីទនំ បញ្ញាបេត្វា និសីទិ។ បឋមយាមេ ចត្តារោ មហារាជានោ ចតុទ្ទិសំ ឯកោភាសំ ករោន្តា សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ អាគមឹសុ។ ជម្ពុកោ ឱភាសំ ទិស្វា “កោ ឱភាសោ នាមេសោ”តិ ចិន្តេសិ។ មជ្ឈិមយាមេ សក្កោ ទេវរាជា អាគមិ។ ជម្ពុកោ តម្បិ ទិស្វា “កោ នាមេសោ”តិ ចិន្តេសិ។ បច្ឆិមយាមេ ឯកាយ អង្គុលិយា ឯកំ, ទ្វីហិ ទ្វេ, ទសហិ ទស ចក្កវាឡានិ ឱភាសេតុំ សមត្ថោ មហាព្រហ្មា សកលំ អរញ្ញំ ឯកោភាសំ ករោន្តោ អាគមិ។ ជម្ពុកោ តម្បិ ទិស្វា

“កោ នុ ខោ ឯសោ”តិ ចិន្តេត្វា បាតោវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ សត្ថារំ បុច្ឆិ – “មហាសមណ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ ចតស្សោ ទិសា ឱភាសេន្តោ កេ អាគតា”តិ? “ចត្តារោ មហារាជានោ”តិ។ “កឹការណា”តិ? “មំ ឧបដ្ឋាតុ”ន្តិ។ “កឹ បន ត្វំ ចតូហិ មហារាជេហិ ឧត្តរិតរោ”តិ? “អាម, ជម្ពុក, មហារាជូនម្បិ អតិរាជា”តិ។ “មជ្ឈិមយាមេ បន កោ អាគតោ”តិ? “សក្កោ ទេវរាជា, ជម្ពុកា”តិ ។ “កឹ ការណា”តិ? “មំ ឧបដ្ឋាតុមេវា”តិ។ “កឹ បន ត្វំ សក្កទេវរាជតោបិ ឧត្តរិតរោ”តិ? “អាម, ជម្ពុក, សក្កតោបិ ឧត្តរិតរោម្ហិ, ឯសោ បន មយ្ហំ គិលានុបដ្ឋាកោ កប្បិយការកសាមណេរសទិសោ”តិ។ “បច្ឆិមយាមេ សកលំ អរញ្ញំ ឱភាសេត្វា កោ អាគតោ”តិ? “យំ លោកេ ព្រាហ្មណាទយោ ខិបិត្វា បក្ខលិត្វា ‘នមោ មហាព្រហ្មនោ’តិ វទន្តិ, សោ ឯវ មហាព្រហ្មា”តិ។ “កឹ បន ត្វំ មហាព្រហ្មតោបិ ឧត្តរិតរោ”តិ? “អាម, ជម្ពុក, អហញ្ហិ ព្រហ្មុនាបិ អតិព្រហ្មា”តិ។ “អច្ឆរិយោសិ ត្វំ, មហាសមណ, មយ្ហំ បន បញ្ច បណ្ណាស វស្សានិ ឥធ វសន្តស្ស ឯតេសុ ឯកោបិ មំ ឧបដ្ឋាតុំ នាគតបុព្ពោ។ អហញ្ហិ ឯត្តកំ អទ្ធានំ វាតភក្ខោ ហុត្វា ឋិតកោវ វីតិនាមេសឹ, ន តាវ តេ មយ្ហំ ឧបដ្ឋានំ អាគតបុព្ពា”តិ។

អថ នំ សត្ថា អាហ – ជម្ពុក, ត្វំ លោកស្មឹ អន្ធពាលំ មហាជនំ វញ្ចយមានោ មម្បិ វញ្ចេតុកាមោ ជាតោ, ននុ ត្វំ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ គូថមេវ ខាទិ, ភូមិយំយេវ និបជ្ជិ, នគ្គោ ហុត្វា វិចរិ, តាលដ្ឋិខណ្ឌេន កេសេ លុញ្ចិ។ អថ ច បន លោកំ វញ្ចេន្តោ “អហំ វាតភក្ខោ, ឯកបាទេន តិដ្ឋាមិ, ន និសីទាមិ, ន និបជ្ជាមី”តិ វទេសិ, “មមម្បិ វញ្ចេតុកាមោសិ បុព្ពេបិ ត្វំ បាបិកំ លាមិកំ ទិដ្ឋឹ និស្សាយ ឯត្តកំ កាលំ គូថភក្ខោ ភូមិសយោ នគ្គោ វិចរន្តោ តាលដ្ឋិខណ្ឌេន កេសលុញ្ចនំ បត្តោ, ឥទានិបិ បាបិកំ លាមិកំ ទិដ្ឋិមេវ គណ្ហាសី”តិ។ “កឹ បន មយា កតំ, មហាសមណា”តិ? អថស្ស សត្ថា បុព្ពេ កតកម្មំ អាចិក្ខិ។ តស្ស សត្ថរិ កថេន្តេយេវ សំវេគោ ឧប្បជ្ជិ, ហិរោត្តប្បំ ឧបដ្ឋិតំ, សោ ឧក្កុដិកោ និសីទិ។ អថស្ស សត្ថា ឧទកសាដិកំ ខិបិត្វា អទាសិ។ សោ តំ និវាសេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថាបិស្ស អនុបុព្ពឹ កថំ កថេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ ទេសនាវសានេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បព្ពជ្ជញ្ច ឧបសម្បទញ្ច យាចិ។ ឯត្តាវតា តស្ស បុរិមកម្មំ បរិក្ខីណំ។ អយញ្ហិ ខីណាសវមហាថេរំ ចតូហិ អក្កោសេហិ អក្កោសិត្វា យាវាយំ មហាបថវី តិគាវុតាធិកំ យោជនំ ឧស្សន្នា, តាវ អវីចិម្ហិ បច្ចិត្វា តត្ថ បក្កាវសេសេន បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ ឥមំ វិប្បការំ បត្តោ។ តេនស្ស តំ កម្មំ ខីណំ។ វីសតិ បន វស្សសហស្សានិ ឥមិនា កតស្ស សមណធម្មស្ស ផលំ នាសេតុំ ន សក្កា។ តស្មា សត្ថា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា “ឯហិ, ភិក្ខុ, ចរ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ អាហ។ តាវទេវស្ស គិហិលិង្គំ អន្តរធាយិ អដ្ឋបរិក្ខារធរោ សដ្ឋិវស្សិកមហាថេរោ វិយ អហោសិ។

អង្គមគធវាសីនំ តស្ស សក្ការំ គហេត្វា អាគតទិវសោ កិរេស, តស្មា ឧភយរដ្ឋវាសិនោ សក្ការំ គហេត្វា អាគតា តថាគតំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ អម្ហាកំ អយ្យោ ជម្ពុកោ មហា, ឧទាហុ សមណោ គោតមោ”តិ ចិន្តេត្វា “សចេ សមណោ គោតមោ មហា ភវេយ្យ, អយំ សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គច្ឆេយ្យ, ជម្ពុកាជីវកស្ស បន មហន្តតាយ សមណោ គោតមោ ឥមស្ស សន្តិកំ អាគតោ”តិ ចិន្តយឹសុ។ សត្ថា មហាជនស្ស បរិវិតក្កំ ញត្វា, “ជម្ពុក, តវ ឧបដ្ឋាកានំ កង្ខំ ឆិន្ទាហី”តិ អាហ, សោ “អហម្បិ, ភន្តេ, ឯត្តកមេវ បច្ចាសីសាមី”តិ វត្វា ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឧដ្ឋាយ តាលប្បមាណំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា “សត្ថា មេ, ភន្តេ ភគវា, សាវកោហមស្មី”តិ វត្វា ឱរុយ្ហ វន្ទិត្វា បុន ទ្វិតាលមត្តំ តិតាលមត្តន្តិ ឯវំ សត្តតាលមត្តំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ឱរុយ្ហ អត្តនោ សាវកភាវំ ជានាបេសិ។ តំ ទិស្វា មហាជនោ “អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយា អនោបមគុណា”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា មហាជនេន សទ្ធឹ កថេន្តោ ឯវមាហ – “អយំ ឯត្តកំ កាលំ តុម្ហេហិ អាភតំ សក្ការំ កុសគ្គេន ជិវ្ហគ្គេ ឋបេត្វា ‘តបចរណំ បូរេមី’តិ ឥធ និវុដ្ឋោ, សចេបិ ឥមិនា ឧបាយេន វស្សសតំ តបចរណំ បូរេយ្យ, យា ចស្ស ឥទានិ កាលំ វា ភត្តំ វា កុក្កុច្ចាយិត្វា អភុញ្ជន្តស្ស ភត្តច្ឆេទនកុសលចេតនា, តស្សា តំ តបចរណំ សោឡសឹ កលម្បិ ន អគ្ឃតី”តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧០. “មាសេ មាសេ កុសគ្គេន, ពាលោ ភុញ្ជេយ្យ ភោជនំ;
ន សោ សង្ខាតធម្មានំ, កលំ អគ្ឃតិ សោឡសិ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ **ពាលោ** អបរិញ្ញាតធម្មោ សីលាទិគុណា បរិពាហិរោ តិត្ថាយតនេ បព្ពជិតោ “តបចរណំ បូរេស្សាមី”តិ មាសេ មាសេ បត្តេ កុសគ្គេន ភោជនំ ភុញ្ជន្តោ វស្សសតំ ភុញ្ជេយ្យ ភោជនំ។ **ន សោ សង្ខាតធម្មានំ, កលំ អគ្ឃតិ សោឡសិ**ន្តិ សង្ខាតធម្មា វុច្ចន្តិ ញាតធម្មា តុលិតធម្មា។ តេសុ ហេដ្ឋិមកោដិយា សោតាបន្នោ សង្ខាតធម្មោ, ឧបរិមកោដិយា ខីណាសវោ។ ឥមេសំ សង្ខាតធម្មានំ សោ ពាលោ កលំ ន អគ្ឃតិ សោឡសិន្តិ បុគ្គលាធិដ្ឋានា ទេសនា។ អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – យា ចស្ស តថា តបចរណំ បូរេន្តស្ស វស្សសតំ ចេតនា យា ច សង្ខាតធម្មានំ កាលំ វា ភត្តំ វា កុក្កុច្ចាយិត្វា អភុញ្ជន្តានំ ឯកា ភត្តច្ឆេទនកុសលចេតនា, តស្សា ចេតនាយ សា តាវ ទីឃរត្តំ បវត្តចេតនា សោឡសឹ កលំ ន អគ្ឃតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យំ តស្សា

សង្ខាតធម្មានំ ចេតនាយ ផលំ, តំ សោឡស កោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ ឯកេកំ បុន សោឡស សោឡស កោដ្ឋាសេ កត្វា តតោ ឯកស្ស កោដ្ឋាសស្ស យំ ផលំ, តទេវ តស្ស ពាលស្ស តបចរណតោ មហប្ផលតរន្តិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

ជម្ពុកត្ថេរវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. អហិបេតវត្ថុ

ន ហិ បាបំ កតំ កម្មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ អហិបេតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ជដិលសហស្សស្ស អព្ភន្តរោ អាយស្មា លក្ខណត្ថេរោ ច មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ច ''រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមា''តិ គិជ្ឈកូដតោ ឱតរន្តិ។ តេសុ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ឯកំ អហិបេតំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ អថ នំ លក្ខណត្ថេរោ ''កស្មា, អាវុសោ, សិតំ បាតុករោសី''តិ សិតការណំ បុច្ឆិ។ ''អកាលោ, អាវុសោ លក្ខណ, ឥមស្ស បញ្ហស្ស, ភគវតោ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី''តិ ថេរោ អាហ។ តេសុ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា និសិន្នេសុ លក្ខណត្ថេរោ បុច្ឆិ, ''អាវុសោ, មោគ្គល្លានំ ត្វំ គិជ្ឈកូដា ឱតរន្តោ សិតំ បាតុករិត្វា មយា សិតការណំ បុដ្ឋោ 'ភគវតោ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី'តិ អវច, កថេហិ ឥទានិ តំ ការណ''ន្តិ។ ថេរោ អាហ – ''អហំ, អាវុសោ, ឯកំ បេតំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសឹ។ តស្ស ឯវរូបោ អត្តភាវោ – មនុស្សសីសំ វិយ អស្ស សីសំ, អហិស្ស វិយ សេសោ អត្តភាវោ, អហិបេតោ នាមេស បមាណតោ បញ្ចវីសតិយោជនិកោ, តស្ស សីសតោ ឧដ្ឋិតា អគ្គិជាលា យាវ នង្គុដ្ឋា គច្ឆន្តិ, នង្គុដ្ឋតោ ឧដ្ឋិតា អគ្គិជាលា យាវ សីសា, មជ្ឈេសីសតោ ឧដ្ឋិតា ទ្វេ បស្សានិ គច្ឆន្តិ, ទ្វីហិ បស្សេហិ ឧដ្ឋិតា មជ្ឈេ ឱតរន្តី''តិ ។ ទ្វិន្នំយេវ កិរ បេតានំ អត្តភាវោ បញ្ចវីសតិយោជនិកោ, អវសេសានំ តិគាវុតប្បមាណោ។ ឥមស្ស ចេវ អហិបេតស្ស កាកបេតស្ស ច បញ្ចវីសតិយោជនិកោ។ តេសុ អយំ តាវ អហិបេតោ។ កាកបេតម្បិ មហាមោគ្គល្លានោ គិជ្ឈកូដមត្ថកេ បច្ចមានំ ទិស្វា តស្ស បុព្ពកម្មំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

> ''បញ្ចយោជនិកា ជិវ្ហា, សីសំ តេ នវយោជនំ;
> កាយោ អច្ចុគ្គតោ តុយ្ហំ, បញ្ចវីសតិយោជនំ;
> កឹ នុ កម្មំ ករិត្វាន, បត្តោសិ ទុក្ខមីទិស''ន្តិ។

អថស្ស បេតោ អាចិក្ខន្តោ –

> ''អហំ ភន្តេ មោគ្គល្លាន, កស្សបស្ស មហេសិនោ;
> សង្ឃស្ស អាភតំ ភត្តំ, អាហារេសឹ យទិច្ឆក''ន្តិ។ –

គាថំ វត្វា អាហ – ''ភន្តេ, កស្សបពុទ្ធកាលេ សម្ពហុលា ភិក្ខូ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសឹសុ,។ មនុស្សា ថេរេ ទិស្វា សម្បិយាយមានា អាសនសាលាយំ និសីទាបេត្វា បាទេ ធោវិត្វា តេលំ មក្ខេត្វា យាគុំ បាយេត្វា ខជ្ជកំ ទត្វា បិណ្ឌបាតកាលំ អាគមយមានា ធម្មំ សុណន្តា និសីទឹសុ។ ធម្មកថាវសានេ ថេរានំ បត្តេ អាទាយ អត្តនោ អត្តនោ គេហា នានគ្គរសភោជនស្ស បូរេត្វា អាហរឹសុ។ តទា អហំ កាកោ ហុត្វា អាសនសាលាយ ឆទនបិដ្ឋេ និលីនោ តំ ទិស្វា ឯកេន គហិតបត្តតោ តិក្ខត្តុំ មុខំ បូរេន្តោ តយោ កពឡេ អគ្គហេសឹ។ តំ បន ភត្តំ នេវ សង្ឃស្ស សន្តកំ, ន សង្ឃស្ស និយមេត្វា ទិន្នំ, ន ភិក្ខូហិ គហិតាវសេសកំ។ អត្តនោ អត្តនោ គេហំ នេត្វា មនុស្សេហិ ភុញ្ជិតព្ពកំ, កេវលំ សង្ឃំ ឧទ្ទិស្ស អភិហដមត្តមេវ។ តតោ មយា តយោ កពឡា គហិតា, ឯត្តកំ មេ បុព្ពកម្មំ។ ស្វាហំ កាលំ កត្វា តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន អវីចិម្ហិ បច្ចិត្វា តត្ថ បក្កាវសេសេន ឥទានិ គិជ្ឈកូដេ កាកបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តោ ឥមំ ទុក្ខំ បច្ចានុភោមី''តិ។ ឥទំ កាកបេតស្ស វត្ថុ។

ឥធ បន ថេរោ ''អហិបេតំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ''ន្តិ អាហ។ អថស្ស សត្ថា សក្ខី ហុត្វាបិ ឧដ្ឋាយ ''សច្ចំ, ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ អាហ។ មយាបេស សម្ពោធិបត្តទិវសេយេវ ទិដ្ឋោ, អបិចាហំ 'យេ មេ វចនំ ន សទ្ទហេយ្យុំ, តេសំ អហិតាយ ភវេយ្យា'តិ បរានុទ្ទយាយ ន កថេសិ''ន្តិ អាហ។ **លក្ខណសំយុត្តេបិ** (សំ. និ. ២.២០២ អាទយោ) ហិ មហាមោគ្គល្លានេន ទិដ្ឋកាលេយេវ សត្ថា តស្ស សក្ខី ហុត្វា វិនីតវត្ថូនិ កថេសិ, ឥទម្បិ តេន តថេវ កថិតំ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ តស្ស បុព្ពកម្មំ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថាបិ តេសំ កថេសិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសី និស្សាយ នទីតីរេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បណ្ណសាលំ ករិំសុ។ សោ តត្ថ វិហរន្តោ និពទ្ធំ នគរេ បិណ្ឌាយ ចរតិ។ នាគរាបិ សាយំបាតំ គន្ធបុប្ផាទិហត្ថា បច្ចេកពុទ្ធស្សុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តិ។ ឯកោ ពារាណសិវាសី បុរិសោ តំ មគ្គំ និស្សាយ ខេត្តំ កសិ។ មហាជនោ សាយំបាតំ បច្ចេកពុទ្ធស្សុបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ តំ ខេត្តំ មទ្ទន្តោ គច្ឆតិ។ កស្សកោ ច “មា មេ ខេត្តំ មទ្ទថា”តិ វារេន្តោបិ វារេតុំ នាសក្ខិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “សចេ ឥមស្មឹ ឋានេ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បណ្ណសាលា ន ភវេយ្យ, ន មេ ខេត្តំ មទ្ទេយ្យុ”ន្តិ។ សោ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋកាលេ បរិភោគភាជនានិ ភិន្ទិត្វា បណ្ណសាលំ ឈាបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ តំ ឈាមំ ទិស្វា យថាសុខំ បក្កាមិ។ មហាជនោ គន្ធមាលំ អាទាយ អាគតោ ឈាមបណ្ណសាលំ ទិស្វា “កហំ នុ ខោ នោ អយ្យោ គតោ”តិ អាហ។ សោបិ មហាជនេនេវ សទ្ធឹ គតោ មហាជនមជ្ឈេ ឋិតកោវ ឯវមាហ – “មយា តស្ស បណ្ណសាលា ឈាបិតា”តិ។ អថ នំ “គណ្ហថ, ឥមំ បាបិមំ និស្សាយ មយំ បច្ចេកពុទ្ធំ ទដ្ឋុំ ន លភិម្ហា”តិ ទណ្ឌាទីហិ បោថេត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសុំ។ សោ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា យាវាយំ មហាបថវី យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ និរយេ បច្ចិត្វា បក្កាវសេសេន គិជ្ឈកូដេ អហិបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, បាបកម្មំ នាមេតំ ខីរសទិសំ, យថា ខីរំ ទុយ្ហមានមេវ ន បរិណមតិ។ តថា កម្មំ ករិយមានមេវ ន វិបច្ចតិ។ យទា បន វិបច្ចតិ, តទា ឯវរូបេន ទុក្ខេន សោចតី”តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧១. “ន ហិ បាបំ កតំ កម្មំ, សជ្ជុខីរំវ មុច្ចតិ;
ឌហន្តំ ពាលមន្វេតិ, ភស្មច្ឆន្នោវ បាវកោ”តិ។

តត្ថ **សជ្ជុខីរំ វា**តិ តំ ខណំយេវ ធេនុយា ថនេហិ និក្ខន្តំ អព្ភុណ្ហំ ខីរំ ន មុច្ចតិ ន បរិណមតិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ឥទំ សជ្ជុខីរំ តំ ខណញ្ញេវ ន មុច្ចតិ ន បរិណមតិ ន បកតឹ វិជហតិ។ យស្មឹ បន ភាជនេ ទុហិត្វា គហិតំ យាវ តត្ថ តក្កាទិអម្ពិលំ ន បក្ខិបតិ, យាវ ទធិភាជនាទិកំ អម្ពិលភាជនំ ន បាបុណាតិ, តាវ បកតឹ អវិជហិត្វា បច្ឆា ជហតិ, ឯវមេវ បាបកម្មម្បិ ករិយមានមេវ ន វិបច្ចតិ។ យទិ វិបច្ចេយ្យ, ន កោចិ បាបកម្មំ កាតុំ វិសហេយ្យ។ យាវ បន កុសលាភិនិព្ពត្តា ខន្ធា ធរន្តិ, តាវ នំ តេ រក្ខន្តិ។ តេសំ ភេទា អបាយេ និព្ពត្តក្ខន្ធេសុ វិបច្ចតិ, វិបច្ចមានញ្ច **ឌហន្តំ ពាលមន្វេតិ**។“កឹ វិយា”តិ? **“ភស្មច្ឆន្នោវ បាវកោ**”តិ។ យថា ហិ ឆារិកាយ បដិច្ឆន្នោ វីតច្ចិតង្គារោ អក្កន្តោបិ ឆារិកាយ បដិច្ឆន្នត្តា ន តាវ ឌហតិ, ឆារិកំ បន តាបេត្វា ចម្មាទីនំ ឌហនវសេន យាវ មត្ថលុង្គា ឌហន្តោ គច្ឆតិ, ឯវមេវ បាបកម្មម្បិ យេន កតំ ហោតិ, តំ ពាលំ ទុតិយេ វា តតិយេ វា អត្តភាវេ និរយាទីសុ និព្ពត្តំ ឌហន្តំ អនុគច្ឆតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុន្តិ។

អហិបេតវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. សដ្ឋិកូដបេតវត្ថុ

យាវទេវ អនត្ថាយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សដ្ឋិកូដបេតំ អារព្ភ កថេសិ។

បុរិមនយេនេវ ហិ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធឹ គិជ្ឈកូដា ឱរោហន្តោ អញ្ញតរស្មឹ បទេសេ សិតំ បាត្វាកាសិ។ ថេរេន សិតការណំ បុដ្ឋោ “ភគវតោ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នកាលេ បុន បុដ្ឋោ អាហ – “អហំ, អាវុសោ, ឯកំ បេតំ អទ្ទសំ តិគាវុតប្បមាណេន អត្តភាវេន, តស្ស សដ្ឋិ អយកូដសហស្សានិ អាទិត្តានិ សម្បជ្ជលិតានិ ឧបរិមត្ថកេ បតិត្វា បតិត្វា ឧដ្ឋហន្តិ សីសំ ភិន្ទន្តិ, ភិន្នំ ភិន្នំ បុន សមុដ្ឋហតិ , ឥមិនា អត្តភាវេន មយា ឯវរូបោ អត្តភាវោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, អហំ តំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ”ន្តិ។ បេតវត្ថុស្មិញ្ហិ –

“សដ្ឋិ កូដសហស្សានិ, បរិបុណ្ណានិ សព្ពសោ;
សីសេ តុយ្ហំ និបតន្តិ, វោភិន្ទន្តេវ មត្ថក”ន្តិ។ (បេ. វ. ៨០៨, ៨១០, ៨១៣) អាទិ –

ឥមមេវ បេតំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សត្ថា ថេរស្ស កថំ សុត្វាវ, “ភិក្ខវេ, មយាបេស សត្តោ ពោធិមណ្ឌេ និសិន្នេនេវ ទិដ្ឋោ ‘យេ ច បន មេ វចនំ ន សទ្ទហេយ្យុំ, តេសំ អហិតាយ ភវេយ្យា’តិ បរេសំ អនុកម្បាយ ន កថេសឹ, ឥទានិ បន មោគ្គល្លានស្ស សក្ខិ ហុត្វា កថេមី”តិ អាហ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ តស្ស បុព្ពកម្មំ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថាបិ នេសំ កថេសិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ សាឡិត្តកសិប្បេ និប្ផត្តឹ បត្តោ ឯកោ បីឋសប្បិ អហោសិ។ សោ នគរទ្វារេ ឯកស្ស វដរុក្ខស្ស ហេដ្ឋា និសិន្នោ សក្ខរានិ ខិបិត្វា តស្ស បណ្ណានិ ឆិន្ទន្តោ “ហត្ថិរូបកំ នោ ទស្សេហិ, អស្សរូបកំ នោ

ទស្សេហី"តិ គាមទារកេហិ វុច្ចមានោ ឥដ្ឋិតិដ្ឋិតានិ រូបានិ ទស្សេត្វា តេសំ សន្តិកា ខាទនីយាទីនិ លភតិ។ អថេកទិវសំ រាជា ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ តំ បទេសំ បាបុណិ។ ទារកា បីឋសប្បី បារោហន្តរេ កត្វា បលាយឹសុ។ រញ្ញោ ឋិតមជ្ឈន្ហិកេ រុក្ខមូលំ បវិដ្ឋស្ស ឆិទ្ទាវឆិទ្ទច្ឆាយា សរីរំ ផរិ។ សោ "កឹ នុ ខោ ឯត"ន្តិ ឧទ្ធំ ឱលោកេន្តោ រុក្ខបណ្ណេសុ ហត្ថិរូបកាទីនិ ទិស្វា "កស្សេតំ កម្ម"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "បីឋសប្បិនោ"តិ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា អាហ – "មយ្ហំ បុរោហិតោ អតិមុខរោ អប្បមត្តកេបិ វុត្តេ ពហុំ ភណន្តោ មំ ឧបទ្ទវេតិ, សក្ខិស្សសិ តស្ស មុខេ នាឡិមត្តា អជលណ្ឌិកា ខិបិតុ"ន្តិ? "សក្ខិស្សាមិ, ទេវ។ អជលណ្ឌិកា អាហរាបេត្វា បុរោហិតេន សទ្ធឹ តុម្ហេ អន្តោសាណិយំ និសីទថ, អហមេត្ថ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី"តិ។ អថ រាជា តថា ការេសិ។ ឥតរោ កត្តរិយគ្គេន សាណិយា ឆិទ្ទំ កត្វា បុរោហិតស្ស រញ្ញា សទ្ធឹ កថេន្តស្ស មុខេ វិវដមត្តេ ឯកេកំ អជលណ្ឌិកំ ខិបិ។ បុរោហិតោ មុខំ បវិដ្ឋំ បវិដ្ឋំ គិលិ។ បីឋសប្បី ខីណាសុ អជលណ្ឌិកាសុ សាណឹ ចាលេសិ។ រាជា តាយ សញ្ញាយ អជលណ្ឌិកានំ ខីណភាវំ ញត្វា អាហ – "អាចរិយ, អហំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ កថេន្តោ កថំ និត្ថរិតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, តុម្ហេ អតិមុខរតាយ នាឡិមត្តា អជលណ្ឌិកា គិលន្តាបិ តុណ្ហីភាវំ នាបជ្ជថា"តិ។ ព្រាហ្មណោ មង្កុភាវំ អាបជ្ជិត្វា តតោ បដ្ឋាយ មុខំ វិវរិត្វា រញ្ញា សទ្ធឹ សល្លបិតុំ នសក្ខិ។ រាជា បីឋសប្បិគុណំ អនុស្សរិត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា "តំ និស្សាយ មេ សុខំ លទ្ធ"ន្តិ តុដ្ឋោ តស្ស សព្ពដ្ឋកំ នាម ធនំ ទត្វា នគរស្ស ចតូសុ ទិសាសុ ចត្តារោ វរគាមេ អទាសិ។ តមត្ថំ វិទិត្វា រញ្ញោ អត្ថធម្មានុសាសកោ អមច្ចោ ឥមំ គាថមាហ –

"សាធុ ខោ សិប្បកំ នាម, អបិ យាទិស កីទិសំ;
បស្ស ខញ្ជប្បហារេន, លទ្ធា គាមា ចតុទ្ទិសា"តិ។ (ជា. ១.១.១០៧);

សោ បន អមច្ចោ តេន សមយេន អយមេវ ភគវា អហោសិ។ អថេកោ បុរិសោ បីឋសប្បិនា លទ្ធសម្បត្តឹ ទិស្វា ចិន្តេសិ – "អយំ នាម បីឋសប្បី ហុត្វា ឥមំ សិប្បំ និស្សាយ មហាសម្បត្តឹ បត្តោ, មយាបេតំ សិក្ខិតុំ វដ្ដតី"តិ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា "ឥទំ មេ , អាចរិយ, សិប្បំ ទេថា"តិ អាហ។ "ន សក្កា, តាត, ទាតុ"ន្តិ។ សោ តេន បដិក្ខិត្តោ "ហោតុ, អារាធេស្សាមិ ន"ន្តិ តស្ស ហត្ថបាទបរិកម្មាទីនិ ករោន្តោ ចិរស្សំ តំ អារាធេត្វា បុនប្បុនំ យាចិ, បីឋសប្បី "អយំ មេ អតិវិយ ឧបការោ"តិ តំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តោ សិប្បំ សិក្ខាបេត្វា "និប្ផន្នំ តេ, តាត, សិប្បំ, ឥទានិ កឹ ករិស្សសី"តិ អាហ។ "ពហិ គន្ត្វា សិប្បំ វីមំសិស្សាមី"តិ។ "កឹ ករិស្សសី"តិ? "គាវឹ វា មនុស្សំ វា បហរិត្វា មារេស្សាមី"តិ។ "តាតា, គាវឹ មារេន្តស្ស សតំ ទណ្ឌោ ហោតិ មនុស្សំ មារេន្តស្ស សហស្សំ, ត្វំ សបុត្តទារោបិ តំ និត្ថរិតុំ ន សក្ខិស្សសិ, មា វិនស្ស, យម្ហិ បហដេ ទណ្ឌោ នត្ថិ, តាទិសំ និមាតាបិតិកំ កញ្ចិ ឧបធារេហី"តិ។ សោ "សាធូ"តិ សក្ខរា ឧច្ឆង្គេ កត្វា តាទិសំ ឧបធារយមានោ វិចរន្តោ គាវឹ ទិស្វា "អយំ សសាមិកា"តិ បហរិតុំ ន វិសហិ, មនុស្សំ ទិស្វា "អយំ សមាតាបិតិកោ"តិ បហរិតុំ ន វិសតិ។

តេន សមយេន សុនេត្តោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ តំ នគរំ និស្សាយ បណ្ណសាលាយ វិហរតិ។ សោ តំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ នគរទ្វារន្តរេ ទិស្វា "អយំ និមាតាបិតិកោ, ឥមស្មឹ បហដេ ទណ្ឌោ នត្ថិ, ឥមំ បហរិត្វា សិប្បំ វីមំសិស្សាមី"តិ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទក្ខិណកណ្ណសោតំ សន្ធាយ សក្ខរំ ខិបិ។ សា ទក្ខិណកណ្ណសោតេន បវិសិត្វា វាមេន និក្ខមិ, ទុក្ខា វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ ភិក្ខាយ ចរិតុំ នាសក្ខិ, អាកាសេន បណ្ណសាលំ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយិ។ មនុស្សា បច្ចេកពុទ្ធេ អនាគច្ឆន្តេ "កិញ្ចិ អផាសុកំ ភវិស្សតី"តិ ចិន្តេត្វា តត្ថ គន្ត្វា តំ បរិនិព្ពុតំ ទិស្វា រោទីសុ បរិទេវឹសុ។ សោបិ មហាជនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា តត្ថ គន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ សញ្ជានិត្វា "អយំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ ទ្វារន្តរេ មម សម្មុខីភូតោ, អហំ អត្តនោ សិប្បំ វីមំសន្តោ ឥមំ បហរិ"ន្តិ អាហ។ មនុស្សា "ឥមិនា កិរ បាបកេន បច្ចេកពុទ្ធោ បហដោ, គណ្ហថ គណ្ហថា"តិ បោថេត្វា តត្ថេវ នំ ជីវិតក្ខយំ បាបេសុំ។ សោ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា យាវាយំ មហាបថវី យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន គិជ្ឈកូដមត្ថកេ សដ្ឋិកូដបេតោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សត្ថា តស្ស ឥមំ បុព្ពកម្មំ កថេត្វា, "ភិក្ខវេ, ពាលស្ស នាម សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ វា ឧប្បជ្ជមានំ អនត្ថាយ ឧប្បជ្ជតិ។ ពាលោ ហិ សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ វា លភិត្វា អត្តនោ អនត្ថមេវ ករោតី"តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ។

៧២. "យាវទេវ អនត្ថាយ, ញត្តំ ពាលស្ស ជាយតិ;
ហន្តិ ពាលស្ស សុក្កំសំ, មុទ្ធមស្ស វិបាតយ"ន្តិ។

តត្ថ **យាវទេវា**តិ អវធិបរិច្ឆេទនត្ថេ និបាតោ។ **ញត្ត**ន្តិ ជាននសភាវោ។ យំ សិប្បំ ជានាតិ , យម្ហិ វា ឥស្សរិយេ យសេ សម្បត្តិយញ្ច ឋិតោ ជនេន ញាយតិ, បាកដោ បញ្ញាតោ ហោតិ, តស្សេតំ នាមំ។ សិប្បំ វា ហិ ឥស្សរិយាទិភាវោ វា ពាលស្ស អនត្ថាយេវ ជាយតិ។ តំ និស្សាយ សោ អត្តនោ អនត្ថមេវ ករោតិ។ **ហន្តី**តិ វិនាសេតិ។ **សុក្កំស**ន្តិ កុសលកោដ្ឋាសំ, ពាលស្ស ហិ សិប្បំ វា ឥស្សរិយំ វា ឧប្បជ្ជមានំ កុសលកោដ្ឋាសំ ឃាតេន្ត

មេវ ឧប្បជ្ជតិ។ **មុទ្ធន្តិ** បញ្ញាយេតំ នាមំ។ **វិបាតយន្តិ** វិទ្ធំសយមានំ។ តស្ស ហិ តំ សុក្កំសំ ហនន្តំ បញ្ញាសង្ខាតំ មុទ្ធំ វិបាតេន្តំ វិទ្ធំសេន្តមេវ ហន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។

សដ្ឋិកូដបេតវត្ថុ តេរសមំ។

១៤. ចិត្តគហបតិវត្ថុ

អសន្តំ ភាវនមិច្ឆេយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សុធម្មត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា មច្ឆិកាសណ្ឌេ សមុដ្ឋាយ សាវត្ថិយំ និដ្ឋិតា។

មច្ឆិកាសណ្ឌនគរស្មិញ្ហិ ចិត្តោ នាម គហបតិ បញ្ចវគ្គិយានំ អព្ភន្តរំ មហានាមត្ថេរំ នាម បិណ្ឌាយ ចរមានំ ទិស្វា តស្ស ឥរិយាបថេ បសីទិត្វា បត្តំ អាទាយ គេហំ បវេសេត្វា ភោជេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ ធម្មកថំ សុណន្តោ សោតាបត្តិផលំ បត្វា អចលសទ្ធោ ហុត្វា អម្ពាដកវនំ នាម អត្តនោ ឧយ្យានំ សង្ឃារាមំ កត្តុកាមោ ថេរស្ស ហត្ថេ ឧទកំ បាតេត្វា និយ្យាទេសិ។ តស្មិំ ខណេ “បតិដ្ឋិតំ ពុទ្ធសាសន”ន្តិ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី កម្បិ។ មហាសេដ្ឋិ ឧយ្យានេ មហាវិហារំ ការេត្វា សព្ពទិសាហិ អាគតានំ ភិក្ខូនំ វិវដទ្វារោ អហោសិ។ មច្ឆិកាសណ្ឌេ សុធម្មត្ថេរោ នាម នេវាសិកោ អហោសិ។

អបរេន សមយេន ចិត្តស្ស គុណកថំ សុត្វា ទ្វេ អគ្គសាវកា តស្ស សង្គហំ កត្តុកាមា មច្ឆិកាសណ្ឌំ អគមំសុ។ ចិត្តោ គហបតិ តេសំ អាគមនំ សុត្វា អឌ្ឍយោជនមគ្គំ បច្ចុគ្គន្ត្វា តេ អាទាយ អត្តនោ វិហារំ បវេសេត្វា អាគន្តុកវត្តំ កត្វា, “ភន្តេ, ថោកំ ធម្មកថំ សោតុកាមោម្ហី”តិ ធម្មសេនាបតឹ យាចិ។ អថ នំ ថេរោ, “ឧបាសក, អទ្ធានេន អាគតាម្ហា កិលន្តរូបា។ អបិច ថោកំ សុណាហី”តិ តស្ស ធម្មំ កថេសិ។ សោ ថេរស្ស ធម្មំ សុណន្តោវ អនាគាមិផលំ បាបុណិ។ សោ ទ្វេ អគ្គសាវកេ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ស្វេ ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធឹ មម គេហេ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេត្វា បច្ឆា នេវាសិកំ សុធម្មត្ថេរំ “តុម្ហេបិ, ភន្តេ, ស្វេ ថេរេហិ សទ្ធឹ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ និមន្តេសិ។ សោ “អយំ មំ បច្ឆា និមន្តេតី”តិ កុទ្ធោ បដិក្ខិបិត្វា បុនប្បុនំ យាចិយមានោបិ បដិក្ខិបិ ឯវ។ ឧបាសកោ “បញ្ញាយិស្សថ, ភន្តេ”តិ បក្កមិត្វា បុនទិវសេ អត្តនោ និវេសនេ មហាទានំ សជ្ជេសិ។ សុធម្មត្ថេរោបិ បច្ចូសកាលេយេវ “កីទិសោ នុ ខោ គហបតិនា អគ្គសាវកានំ សក្ការោ សជ្ជិតោ, ស្វេ គន្ត្វា បស្សិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បាតោវ បត្តចីវរំ អាទាយ តស្ស គេហំ អគមាសិ។

សោ គហបតិនា “និសីទថ, ភន្តេ”តិ វុច្ចមានោបិ “នាហំ និសីទាមិ, បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមី”តិ វត្វា អគ្គសាវកានំ បដិយាទិតំ សក្ការំ ឱលោកេត្វា គហបតឹ ជាតិយា ឃដ្ដេតុកាមោ “ឧឡារោ តេ, គហបតិ, សក្ការោ, អបិចេត្ថ ឯកញ្ចេវ នត្ថី”តិ អាហ។ “កឹ, ភន្តេ”តិ? “តិលសំគុឡិកា, គហបតី”តិ វត្វា គហបតិនា កាកោបមាយ អបសាទិតោ កុជ្ឈិត្វា “ឯសោ តេ, គហបតិ, អាវាសោ, បក្កមិស្សាមហ”ន្តិ វត្វា យាវតតិយំ វារិយមានោបិ បក្កមិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ចិត្តេន ច អត្តនា ច វុត្តវចនំ អារោចេសិ។ សត្ថា “តយា ឧបាសកោ សទ្ធោ បសន្នោ ហីនេន ខុំសិតោ”តិ តស្សេវ ទោសំ អារោបេត្វា បដិសារណីយកម្មំ ការាបេត្វា “គច្ឆ, ចិត្តគហបតឹ ខមាបេហី”តិ បេសេសិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា, “គហបតិ, មយ្ហមេវ សោ ទោសោ, ខមាហិ មេ”តិ វត្វាបិ “នាហំ ខមាមី”តិ តេន បដិក្ខិត្តោ មង្កុភូតោ តំ ខមាបេតុំ នាសក្ខិ។ បុនទេវ សត្ថុ សន្តិកំ បច្ចាគមាសិ។ សត្ថា “នាស្ស ឧបាសកោ ខមិស្សតី”តិ ជានន្តោបិ “មានថទ្ធោ ឯស, តឹសយោជនំ តាវ មគ្គំ គន្ត្វា បច្ចាគច្ឆតូ”តិ ខមនូបាយំ អនាចិក្ខិត្វាវ ឧយ្យោជេសិ។ អថស្ស បុនាគតកាលេ និហតមានស្ស អនុទូតំ ទត្វា “គច្ឆ, ឥមិនា សទ្ធឹ គន្ត្វា ឧបាសកំ ខមាបេហី”តិ វត្វា “សមណេន នាម ‘មយ្ហំ វិហារោ, មយ្ហំ និវាសដ្ឋានំ, មយ្ហំ ឧបាសកោ, មយ្ហំ ឧបាសិកា’តិ មានំ វា ឥស្សំ វា កាតុំ ន វដ្ដតិ។ ឯវំ ករោន្តស្ស ហិ ឥច្ឆាមានាទយោ កិលេសា វឌ្ឍន្តី”តិ អនុសន្ធឹ ឃដ្ដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៧៣. “អសន្តំ ភាវនមិច្ឆេយ្យ, បុរេក្ខារញ្ច ភិក្ខុសុ;
អាវាសេសុ ឥស្សរិយំ, បូជា បរកុលេសុ ច។

៧៤. “មមេវ កត មញ្ញន្តុ, គិហី បព្ពជិតា ឧភោ។

មមេវាតិវសា អស្សុ, កិច្ចាកិច្ចេសុ កិស្មិចិ;
ឥតិ ពាលស្ស សង្កប្បោ, ឥច្ឆា មានោ ច វឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **អសន្ត**ន្តិ យោ ពាលោ ភិក្ខុ អវិជ្ជមានំ សម្ភាវនំ ឥច្ឆេយ្យ, “អស្សទ្ធោវ សមានោ ‘សទ្ធោតិ មំ ជនោ ជានាតូ’តិ ឥច្ឆតី”តិ។ **បាបិច្ឆតា**និទ្ទេសេ (វិភ. ៨៥១) វុត្តនយេនេវ ពាលោ “អសទ្ធោ ទុស្សីលោ អប្បស្សុតោ អប្បវិវិត្តោ កុសីតោ អនុបដ្ឋិតស្សតិ អសមាហិតោ ទុប្បញ្ញោ អខីណាសវោវ សមានោ ‘អហោ វត មំ ជនោ អយំ សទ្ធោ, សីលវា, ពហុស្សុតោ, បវិវិត្តោ, អារទ្ធវីរិយោ, ឧបដ្ឋិតស្សតិ, សមាហិតោ, បញ្ញវា , ខីណាសវោ’តិ ជានេយ្យា”តិ ឥទំ អសន្តសម្ភាវនំ ឥច្ឆតិ។ **បុរេក្ខារ**ន្តិ បរិវារំ។ “អហោ វត មំ សកលវិហារេ ភិក្ខូ បរិវារេត្វា បញ្ហំ បុច្ឆន្តា វិហរេយ្យុ”ន្តិ ឯវំ ឥច្ឆាចារេ ឋត្វា បុរេក្ខារញ្ច ភិក្ខូសុ ឥច្ឆតិ។ **អាវាសេសូ**តិ សង្ឃិកេសុ ច អាវាសេសុ យានិ វិហារមជ្ឈេ បណីតសេនាសនានិ, តានិ អត្តនោ សន្ទិដ្ឋសម្ភត្តាទីនំ ភិក្ខូនំ “តុម្ហេ ឥធ វសថា”តិ វិចារេន្តោ សយម្បិ វរតរំ សេនាសនំ បលិពោធេន្តោ, សេសានំ អាគន្តុកភិក្ខូនំ បច្ចន្តិមានិ លាមកសេនាសនានិ ចេវ អមនុស្សបរិគ្គហិតានិ ច “តុម្ហេ ឥធ វសថា”តិ វិចារេន្តោ អាវាសេសុ ឥស្សរិយំ ឥច្ឆតិ។ **បូជា បរកុលេសុ ចា**តិ នេវ មាតាបិតូនំ ន ញាតកានំ បរេសុយេវ កុលេសុ “អហោ វតិមេ មយ្ហមេវ ទទេយ្យុំ, ន អញ្ញេស”ន្តិ ឯវំ ចតុប្បច្ចយេហិ បូជំ ឥច្ឆតិ។

មមេវ កត មញ្ញន្តូតិ យស្ស ច ពាលស្ស “យំកិញ្ចិ វិហារេ ឧបោសថាគារាទិករណវសេន កតំ នវកម្មំ, តំ សព្ពំ អម្ហាកំ ថេរេន កតន្តិ ឯវំ គិហី ច បព្ពជិតា ច ឧភោបិ មមេវ និស្សាយ កតំ បរិកម្មំ និដ្ឋិតំ មញ្ញន្តូ”តិ សង្កប្បោ ឧប្បជ្ជតិ។ **មមេវាតិវសា** អស្សូតិ “គិហី ច បព្ពជិតា ច សព្ពេបិ មមេវ វសេ វត្តន្តុ, សកដគោណវាសិផរសុអាទីនិ វា លទ្ធព្ពានិ ហោន្តុ, អន្តមសោ យាគុមត្តម្បិ តាបេត្វា បិវនាទីនិ វា, ឯវរូបេសុ កិច្ចាកិច្ចេសុ ខុទ្ទកមហន្តេសុ ករណីយេសុ កិស្មិញ្ចិ ឯកកិច្ចេបិ មមេវ វសេ វត្តន្តុ, មមេវ អាបុច្ឆិត្វា ករោន្តូ”តិ សង្កប្បោ ឧប្បជ្ជតិ។ **ឥតិ ពាលស្សា**តិ យស្ស ពាលស្ស សា ច ឥច្ឆា អយញ្ច ឯវរូបោ សង្កប្បោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស នេវ វិបស្សនា, ន មគ្គផលានិ វឌ្ឍន្តិ។ កេវលំ បនស្ស ចន្ទោទយេ សមុទ្ទស្ស ឧទកំ វិយ ឆសុ ទ្វារេសុ ឧប្បជ្ជមានា តណ្ហា ចេវ នវវិធមានោ ច វឌ្ឍតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

សុធម្មត្ថេរោបិ ឥមំ ឱវាទំ សុត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បទក្ខិណំ កត្វា តេន អនុទូតេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ គន្ត្វា ឧបាសកស្ស ចក្ខុបថេ អាបត្តឹ បដិករិត្វា ឧបាសកំ ខមាបេសិ។ សោ ឧបាសកេន “ខមាមហំ, ភន្តេ, សចេ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, ខមថ មេ”តិ បដិខមាបិតោ សត្ថារា ទិន្នេ ឱវាទេ ឋត្វា កតិបាហេនេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ឧបាសកោបិ ចិន្តេសិ – “មយា សត្ថារំ អទិស្វាវ សោតាបត្តិផលំ បត្តំ, អទិស្វា ឯវ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋិតោ, សត្ថារំ មេ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តិលតណ្ឌុលសប្បិផាណិតវត្ថច្ឆាទនាទីហិ បរិបូរានិ បញ្ច សកដសតានិ យោជាបេត្វា “សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមា អាគច្ឆន្តុ, បិណ្ឌបាតាទីហិ ន កិលមិស្សន្តី”តិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អារោចាបេត្វា ភិក្ខុនីសង្ឃស្សាបិ ឧបាសកានម្បិ ឧបាសិកានម្បិ អារោចាបេសិ។ តេន សទ្ធឹ បញ្ចសតា បញ្ចសតា ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច ឧបាសកា ច ឧបាសិកាយោ ច និក្ខមឹសុ។ សោ តេសញ្ចេវ អត្តនោ បរិសាយ ចាតិ តិណ្ណំ ជនសហស្សានំ យថា តឹសយោជនេ មគ្គេ យាគុភត្តាទីហិ កិញ្ចិ វេកល្លំ ន ហោតិ, តថា សំវិទហិ។ តស្ស បន និក្ខន្តភាវំ ញត្វា យោជនេ យោជនេ ទេវតា ខន្ធាវារំ ពន្ធិត្វា ទិព្ពេហិ យាគុខជ្ជកភត្តបានកាទីហិ តំ មហាជនំ ឧបដ្ឋហឹសុ, កស្សចិ កេនចិ វេកល្លំ ន ហោតិ។ ឯវំ ទេវតាហិ ឧបដ្ឋិយមានោ ទេវសិកំ យោជនំ គច្ឆន្តោ មាសេន សាវត្ថឹ បាបុណិ, បញ្ច សកដសតានិ យថាបូរិតានេវ អហេសុំ។ ទេវតាហិ ចេវ មនុស្សេហិ ច អភិហដំ បណ្ណាការំ វិស្សជ្ជេន្តោវ អគមាសិ។

សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “អានន្ទ, អជ្ជ វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ ចិត្តោ គហបតិ បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ បរិវុតោ អាគន្ត្វា មំ វន្ទិស្សតី”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, តស្ស តុម្ហាកំ វន្ទនកាលេ កិញ្ចិ បាដិហារិយំ ភវិស្សតី”តិ? “ភវិស្សតិ, អានន្ទា”តិ។ “កឹ, ភន្តេ”តិ? តស្ស អាគន្ត្វា “មំ វន្ទនកាលេ រាជមានេន អដ្ឋករីសមត្តេ បទេសេ ជណ្ណុកមត្តេន ឱធិនា បញ្ចវណ្ណានំ ទិព្ពបុប្ផានំ ឃនវស្សំ វស្សិស្សតី”តិ។ តំ កថំ សុត្វា នគរវាសិនោ “ឯវំ មហាបុញ្ញោ កិរ ចិត្តោ នាម គហបតិ អាគន្ត្វា អជ្ជ សត្ថារំ វន្ទិស្សតិ, ឯវរូបំ កិរ បាដិហារិយំ ភវិស្សតិ, មយម្បិ តំ មហាបុញ្ញំ ទដ្ឋុំ លភិស្សាមា”តិ បណ្ណាការំ អាទាយ មគ្គស្ស ឧភោសុ បស្សេសុ អដ្ឋំសុ។ វិហារសមីបេ អាគតកាលេ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ បឋមំ អាគមឹសុ។ ចិត្តោ គហបតិ, “អម្មា, តុម្ហេ បច្ឆតោ អាគច្ឆថា”តិ មហាឧបាសិកាយោ ឋបេត្វា បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ បរិវុតោ សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ ពុទ្ធានំ សម្មុខដ្ឋានេ បន ឋិតា វា និសិន្នា វា ឥតោ វា ឯត្តោ វា ន ហោន្តិ, ពុទ្ធវីថិយា ទ្វីសុ បស្សេសុ និច្ចលាវ តិដ្ឋន្តិ។ ចិត្តោ គហបតិ មហន្តំ ពុទ្ធវីថឹ ឱក្កមិ។ តីណិ ផលានិ បត្តេន អរិយសាវកេន ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ កម្បិ។ “ឯសោ កិរ ចិត្តោ គហបតី”តិ មហាជនោ ឱលោកេសិ ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឆព្ពណ្ណានំ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បវិសិត្វា ទ្វីសុ គោប្ផកេសុ សត្ថុ បាទេ គហេត្វា វន្ទិ។ តំ ខណញ្ញេវ វុត្តប្បការំ បុប្ផវស្សំ វស្សិ, សាធុការសហស្សានិ បវត្តយឹសុ។ សោ ឯកមាសំ សត្ថុ សន្តិកេ វសិ, វសមានោ ច សកលំ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ វិហារេយេវ និសីទាបេត្វា មហាទានំ អទាសិ, អត្តនា

សទ្ធឹ អាគតេបិ អន្តោវិហារេយេវ កត្វា បដិជគ្គិ។ ឯកទិវសម្បិ អត្តនោ សកដេសុ កិញ្ចិ គហេតព្ពំ នាហោសិ, ទេវមនុស្សេហិ អាភតបណ្ណាការេនេវ ទានំ អទាសិ, សព្ពកិច្ចានិ អកាសិ។ សោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, អហំ ‘តុម្ហាកំ ទានំ ទស្សាមី’តិ អាគច្ឆន្តោ មាសំ អន្តរាមគ្គេ អហោសិំ។ ឥធេវ មេ មាសោ វីតិវត្តោ, មយា អាភតំ បណ្ណាការំ កិញ្ចិ គហេតុំ ន លភាមិ, ឯត្តកំ កាលំ ទេវមនុស្សេហិ អាភតបណ្ណាការេនេវ ទានំ អទាសិំ, សោហំ សចេបិ ឥធ សំវច្ឆរំ វសិស្សាមិ, នេវ មម ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ លភិស្សាមិ។ អហំ សកដានិ ឱតារេត្វា គន្តុំ ឥច្ឆាមិ, បដិសាមនដ្ឋានំ មេ អាចិក្ខថា”តិ។

សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ អាហ – “អានន្ទ, ឧបាសកស្ស ឯកំ បទេសំ តុច្ឆំ ការេត្វា ទេហី”តិ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ កប្បិយភូមិ (មហាវ. ២៩៥) កិរ ចិត្តស្ស គហបតិនោ អនុញ្ញាតា។ ឧបាសកោបិ អត្តនា សទ្ធឹ អាគតេហិ តីហិ ជនសហស្សេហិ សទ្ធឹ តុច្ឆសកដេហិ បុន មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ទេវមនុស្សា ឧដ្ឋាយ, “អយ្យ, តយា តុច្ឆសកដេហិ គមនកម្មំ កត”ន្តិ សត្តហិ រតនេហិ សកដានិ បូរយិំសុ។ សោ អត្តនោ អាភតបណ្ណាការេនេវ មហាជនំ បដិជគ្គន្តោ អគមាសិ។ អានន្ទត្ថេរោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោបិ មាសេន អាគតោ, ឥធាបិ មាសមេវ វុដ្ឋោ, ឯត្តកំ កាលំ ទេវមនុស្សេហិ អភិហដបណ្ណាការេនេវ មហាទានំ អទាសិ, ឥទានិ បញ្ច សកដសតានិ តុច្ឆានិ កត្វា មាសេនេវ កិរ គមិស្សតិ, ទេវមនុស្សា បនស្ស ឧដ្ឋាយ, ‘អយ្យ , តយា តុច្ឆសកដេហិ គមនកម្មំ កត’ន្តិ បញ្ច សកដសតានិ សត្តរតនេហិ បូរយិំសុ។ សោ បុន អត្តនោ អាភតបណ្ណាការេនេវ កិរ មហាជនំ បដិជគ្គន្តោ គមិស្សតី”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, ឯតស្ស តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សេវាយំ សក្ការោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧទាហុ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតី”តិ? “អានន្ទ, មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សាបិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សាបិ ឯតស្ស ឧប្បជ្ជតេវ។ អយញ្ហិ ឧបាសកោ សទ្ធោ បសន្នោ សម្បន្នសីលោ, ឯវរូបោ បុគ្គលោ យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវស្ស លាភសក្ការោ និព្ពត្តតី”តិ វត្វា សត្ថា ឥមំ បកិណ្ណកវគ្គេ គាថមាហ –

> “សទ្ធោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោ ភោគសមប្បិតោ;
> យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ”តិ។ (ធ. ប. ៣០៣);

អត្ថោ បនស្សា តត្ថេវ អាវិភវិស្សតិ។

ឯវំ វុត្តេ អានន្ទត្ថេរោ ចិត្តស្ស បុព្ពកម្មំ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា អាចិក្ខន្តោ អាហ –

អានន្ទ, អយំ បទុមុត្តរស្ស ភគវតោ បាទមូលេ កតាភិនីហារោ កប្បសតសហស្សំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា កស្សបពុទ្ធកាលេ មិគលុទ្ទកកុលេ និព្ពត្តោ វុទ្ធិមន្វាយ ឯកទិវសំ ទេវេ វស្សន្តេ មិគានំ មារណត្ថាយ សត្តឹ អាទាយ អរញ្ញំ គន្ត្វា មិគេ ឱលោកេន្តោ ឯកស្មឹ អកដបព្ភារេ សសីសំ បារុបិត្វា ឯកំ ភិក្ខុំ និសិន្នំ ទិស្វា “ឯកោ, អយ្យោ, សមណធម្មំ ករោន្តោ និសិន្នោ ភវិស្សតិ, ភត្តមស្ស អាហរិស្សាមី”តិ វេគេន គេហំ គន្ត្វា ឯកស្មឹ ឧទ្ធនេ ហិយ្យោ, អាភតមំសំ, ឯកស្មឹ ភត្តំ បចាបេត្វា អញ្ញេ បិណ្ឌបាតចារិកេ ភិក្ខូ ទិស្វា តេសម្បិ បត្តេ អាទាយ បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា ភិក្ខំ សម្បាទេត្វា, “អយ្យេ, បរិវិសថា”តិ អញ្ញំ អាណាបេត្វា តំ ភត្តំ បុដកេ បក្ខិបិត្វា អាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ នានាបុប្ផានិ ឱចិនិត្វា បត្តបុដេ កត្វា ថេរស្ស និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា “មយ្ហំ, ភន្តេ, សង្គហំ ករោថា”តិ វត្វា បត្តំ អាទាយ បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ បបេត្វា តេហិ បុប្ផេហិ បូជំ កត្វា “យថា មេ អយំ រសបិណ្ឌបាតោ បុប្ផបូជាយ សទ្ធឹ ចិត្តំ តោសេសិ, ឯវំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បណ្ណាការសហស្សានិ អាទាយ អាគន្ត្វា មយ្ហំ ចិត្តំ តោសេន្តុ, បញ្ចវណ្ណកុសុមវស្សញ្ច វស្សតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សោ យាវជីវំ កុសលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ, និព្ពត្តដ្ឋានេ ជណ្ណុកមត្តេន ឱធិនា ទិព្ពបុប្ផវស្សំ វស្សិ។ ឥទានិបិស្ស ជាតទិវសេ ចេវ ឥធ ច អាគតស្ស បុប្ផវស្សវស្សនញ្ច បណ្ណាការាភិហារោ ច សត្តហិ រតនេហិ សកដបូរណញ្ច តស្សេវ កម្មស្ស និស្សន្ទោតិ។

ចិត្តគហបតិវត្ថុ ចុទ្ទសមំ។

១៥. វនវាសីតិស្សសាមណេរវត្ថុ

អញ្ញា ហិ លាភូបនិសាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វនវាសិកតិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា រាជគហេ សមុដ្ឋិតា។

សារិបុត្តត្ថេរស្ស កិរ បិតុ វង្គន្តព្រាហ្មណស្ស សហាយកោ មហាសេនព្រាហ្មណោ នាម រាជគហេ វសតិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ឯកទិវសំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្មឹ អនុកម្បាយ តស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ បន បរិក្ខីណវិភវោ ទលិទ្ទោ។ សោ “មម បុត្តោ មយ្ហំ គេហទ្វារំ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ អាគតោ ភវិស្សតិ, អហញ្ចម្ហិ ទុគ្គតោ, មយ្ហំ ទុគ្គតភាវំ

ន ជានាតិ មញ្ញេ, នត្ថិ មេ កោចិ ទេយ្យធម្មោ"តិ ថេរស្ស សម្មុខា ភវិតុំ អសក្កោន្តោ និលីយិ។ ថេរោ អបរម្បិ ទិវសំ អគមាសិ, ព្រាហ្មណោ តថេវ និលីយិ។ "កិញ្ចិទេវ លភិត្វា ទស្សាមី"តិ ចិន្តេន្តោបិ នាលភិ។ អថេកទិវសំ ឯកស្មិំ ព្រាហ្មណវាចកេ ថូលសាដកេន សទ្ធិំ បាយសបាតិំ លភិត្វា អាទាយ គេហំ គន្ត្វាវ ថេរំ អនុស្សរិ, "តមំ បិណ្ឌបាតំ មយា ថេរស្ស ទាតុំ វដ្ដតី"តិ។ ថេរោបិ តំ ខណំ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា "ព្រាហ្មណោ ទេយ្យធម្មំ លភិត្វា មមំ អាគមនំ បច្ចាសីសតិ, មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី"តិ សង្ឃាដិំ បារុបិត្វា បត្តំ អាទាយ តស្ស គេហទ្វារេ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។

ព្រាហ្មណោ ថេរំ ទិស្វាវ ចិត្តំ បសីទិ។ អថ នំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា បដិសន្ថារំ កត្វា អន្តោគេហេ និសីទាបេត្វា បាយសបាតិំ គហេត្វា ថេរស្ស បត្តេ អាកិរិ។ ថេរោ ឧបឌ្ឍំ សម្បដិច្ឆិត្វា ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ អាហ – "ភន្តេ, ឯកបដិវីសមត្តោវ អយំ បាយសោ, បរលោកសង្គហំ មេ ករោថ, មា ឥធលោកសង្គហំ, និរវសេសមេវ ទាតុកាមោម្ហី"តិ សព្ពំ អាកិរិ។ ថេរោ តត្ថេវ បរិភុញ្ជិ។ អថស្ស ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ តម្បិ សាដកំ ទត្វា វន្ទិត្វា ឯវមាហ – "ភន្តេ, អហម្បិ តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មមេវ បាបុណេយ្យ"ន្តិ។ ថេរោ "ឯវំ ហោតុ ព្រាហ្មណា"តិ តស្ស អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កមន្តោ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរន្តោ ជេតវនំ អគមាសិ។ "ទុគ្គតកាលេ ទិន្នទានំ បន អតិវិយ តោសេតី"តិ ព្រាហ្មណោបិ តំ ទានំ ទត្វា បសន្នចិត្តោ សោមនស្សជាតោ ថេរេ អធិមត្តំ សិនេហមកាសិ។ សោ ថេរេ សិនេហេនេវ កាលំ កត្វា សាវត្ថិយំ ថេរស្សុបដ្ឋាកកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តំខណេយេវ បនស្ស មាតា "កុច្ឆិយំ មេ គព្ភោ បតិដ្ឋិតោ"តិ ញត្វា សាមិកស្ស អារោចេសិ។ សោ តស្សា គព្ភបរិហារំ អទាសិ។

តស្សា អច្ចុណ្ហអតិសីតអតិអម្ពិលាទិបរិភោគំ វជ្ជេត្វា សុខេន គព្ភំ បរិហរិយមានាយ ឯវរូបោ ទោហឡោ ឧប្បជ្ជិ "អហោ វតាហំ សារិបុត្តត្ថេរប្បមុខានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ និមន្តេត្វា គេហេ និសីទាបេត្វា អសម្ភិន្នខីរបាយសំ ទត្វា សយម្បិ កាសាយវត្ថានិ បរិទហិត្វា សុវណ្ណសរកំ អាទាយ អាសនបរិយន្តេ និសីទិត្វា ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ ឧច្ឆិដ្ឋបាយសំ បរិភុញ្ជេយ្យ"ន្តិ។ តស្សា កិរ សោ កាសាយវត្ថបរិទហនេ ទោហឡោ កុច្ឆិយំ បុត្តស្ស ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជ្ជាយ បុព្ពនិមិត្តំ អហោសិ។ អថស្សា ញាតកា "ធម្មិកោ នោ ធីតាយ ទោហឡោ"តិ សារិបុត្តត្ថេរំ សង្ឃត្ថេរំ កត្វា បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អសម្ភិន្នខីរបាយសំ អទំសុ។ សាបិ ឯកំ កាសាវំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា សុវណ្ណសរកំ គហេត្វា អាសនបរិយន្តេ និសិន្នា ឧច្ឆិដ្ឋបាយសំ បរិភុញ្ជិ, ទោហឡោ បដិប្បស្សម្ភិ។ តស្សា យាវ គព្ភវុដ្ឋានា អន្តរន្តរា កតមង្គលេសុបិ, ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាតាយ កតមង្គលេសុបិ សារិបុត្តត្ថេរប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុបាយសមេវ អទំសុ។ បុព្ពេ កិរេស ទារកេន ព្រាហ្មណកាលេ ទិន្នបាយសស្ស និស្សន្ទោ។

ជាតមង្គលទិវសេ បន តំ ទារកំ បាតោវ ន្ហាបេត្វា មណ្ឌេត្វា សិរិសយនេ សតសហស្សគ្ឃនិកស្ស កម្ពលស្ស ឧបរិ និបជ្ជាបេសុំ។ សោ តត្ថ និបន្នកោវ ថេរំ ឱលោកេត្វា "អយំ មេ បុព្ពាចរិយោ, មយា ថេរំ និស្សាយ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា, មយា ឥមស្ស ឯកំ បរិច្ចាគំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ សិក្ខាបទគហណត្ថាយ អានីយមានោ តំ កម្ពលំ ចូឡង្គុលិយា វេឋេត្វា អគ្គហេសិ។ អថស្ស "អង្គុលិយំ កម្ពលោ លគ្គោ"តិ តេ តំ ហរិតុំ អារភិំសុ។ សោ បរោទិ។ ញាតកា "អបេថ, មា ទារកំ រោទាបេថា"តិ កម្ពលេនេវ សទ្ធិំ អានយិំសុ។ សោ ថេរំ វន្ទនកាលេ កម្ពលតោ អង្គុលិំ អបកឌ្ឍិត្វា កម្ពលំ ថេរស្ស បាទមូលេ បាតេសិ។ ញាតកា "ទហរកុមារេន អជានិត្វា កត"ន្តិ អវត្វា "បុត្តេន នោ ទិន្នំ, បរិច្ចត្តមេវ ហោតុ, ភន្តេ"តិ វត្វា, "ភន្តេ, សតសហស្សគ្ឃនិកេន កម្ពលេន បូជាការកស្ស តុម្ហាកំ ទាសស្ស សិក្ខាបទានិ ទេថា"តិ អាហំសុ។ "កោ នាមោ អយំ ទារកោ"តិ? "ភន្តេ, អយ្យេន សមាននាមកោ , តិស្សោ នាមេស ភវិស្សតី"តិ។ ថេរោ កិរ គិហិកាលេ ឧបតិស្សមាណវោ នាម អហោសិ។ មាតាបិស្ស ចិន្តេសិ – "ន មយា បុត្តស្ស អជ្ឈាសយោ ភិន្ទិតព្ពោ"តិ។ ឯវំ ទារកស្ស នាមករណមង្គលំ កត្វា បុន តស្ស អាហារបរិភោគមង្គលេបិ បុន តស្ស កណ្ណវិជ្ឈនមង្គលេបិ ទុស្សគហណមង្គលេបិ ចូឡាកប្បនមង្គលេបិ សារិបុត្តត្ថេរប្បមុខានំ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុបាយសមេវ អទំសុ។

ទារកោ វុទ្ធិមន្វាយ សត្តវស្សិកកាលេ មាតរំ អាហ – "អម្ម, ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី"តិ។ "សាធុ, តាត, បុព្ពេវាហំ 'ន មយា បុត្តស្ស អជ្ឈាសយោ ភិន្ទិតព្ពោ'តិ មនំ អកាសិំ, បព្ពជ, បុត្តា"តិ ថេរំ និមន្តាបេត្វា តស្ស អាគតស្ស ភិក្ខញ្ច ទត្វា, "ភន្តេ, តុម្ហាកំ ទាសោ 'បព្ពជិស្សាមី'តិ វទតិ, ឥមំ អាទាយ សាយំ វិហារំ អាគមិស្សាមា"តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា សាយន្ហសមយេ មហន្តេន សក្ការសម្មានេន បុត្តំ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា ថេរស្ស និយ្យាទេសិ។ ថេរោ តេន សទ្ធិំ កថេសិ – "តិស្ស, បព្ពជ្ជា នាម ទុក្ករា, ឧណ្ហេន អត្ថេ សតិ សីតំ លភតិ, សីតេន អត្ថេ សតិ ឧណ្ហំ លភតិ, បព្ពជិតា កិច្ឆេន ជីវន្តិ, ត្វញ្ច សុខេធិតោ"តិ។ "ភន្តេ, អហំ តុម្ហេហិ វុត្តនិយាមេនេវ សព្ពំ កាតុំ សក្ខិស្សាមី"តិ។ ថេរោ "សាធូ"តិ វត្វា តស្ស បដិកូលមនសិការវសេន តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា តំ បព្ពាជេសិ។ សកលម្បិ ហិ ទ្វត្តិំសាការំ កថេតុំ វដ្ដតិយេវ។ សព្ពំ កថេតុំ អ

សក្កោន្តេន បន តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ កថេតព្ពមេវ។ ឥទញ្ហិ កម្មដ្ឋានំ សព្ពពុទ្ធានំ អវិជហិតមេវ។ កេសាទីសុ ឯកេកកោដ្ឋាសេសុ អរហត្តំ បត្តានំ ភិក្ខូនម្បិ ភិក្ខុនីនម្បិ ឧបាសកានម្បិ ឧបាសិកានម្បិ បរិច្ឆេទោ នត្ថិ។ អព្យត្តា ភិក្ខូ បន បព្ពជេន្តា អរហត្តស្សូបនិស្សយំ នាសេន្តិ។ តស្មា ថេរោ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជេត្វា ទសសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។

មាតាបិតរោ បុត្តស្ស បព្ពជិតសក្ការំ ករោន្តា សត្តាហំ វិហារេយេវ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អប្បោទកមធុបាយសមេវ អទំសុ។ ភិក្ខូបិ “និពទ្ធំ អប្បោទកមធុបាយសំ បរិភុញ្ជិតុំ ន សក្កោមា”តិ ឧជ្ឈាយឹសុ។ តស្សបិ មាតាបិតរោ សត្តមេ ទិវសេ សាយំ គេហំ អគមំសុ។ សាមណេរោ អដ្ឋមេ ទិវសេ ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ “សាមណេរោ កិរ អជ្ជ បិណ្ឌាយ បវិសិស្សតិ, សក្ការមស្ស ករិស្សាមា”តិ បញ្ចហិ សាដកសតេហិ ចុម្ពដកានិ កត្វា បញ្ច បិណ្ឌបាតសតានិ សជ្ជេត្វា អាទាយ បដិបថេ ឋត្វា អទំសុ, បុនទិវសេ វិហារស្ស ឧបវនំ អាគន្ត្វា អទំសុ។ ឯវំ សាមណេរោ ទ្វីហេវ ទិវសេហិ សាដកសហស្សេហិ សទ្ធឹ បិណ្ឌបាតសហស្សំ លភិត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទាបេសិ។ ព្រាហ្មណកាលេ ទិន្នថូលសាដកស្ស កិរេស និស្សន្ទោ។ អថស្ស ភិក្ខូ “បិណ្ឌបាតទាយកតិស្សោ”តិ នាមំ ករឹសុ។

បុនេកទិវសំ សាមណេរោ សីតកាលេ វិហារចារិកំ ចរន្តោ ភិក្ខូ តត្ថ តត្ថ អគ្គិសាលាទីសុ វិសិព្ពេន្តេ ទិស្វា អាហ – “កឹ, ភន្តេ, វិសិព្ពេន្តា និសិន្នាត្ថា”តិ? “សីតំ នោ បីឡេតិ សាមណេរា”តិ។ “ភន្តេ, សីតកាលេ នាម កម្ពលំ បារុបិតុំ វដ្ដតិ។ សោ ហិ សីតំ បដិពាហិតុំ សមត្ថោ”តិ។ សាមណេរ “ត្វំ មហាបុញ្ញោ កម្ពលំ លភេយ្យាសិ, អម្ហាកំ កុតោ កម្ពលោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, កម្ពលត្ថិកា មយា សទ្ធឹ អាគច្ឆន្តូ”តិ សកលវិហារេ អារោចាបេសិ។ អថ ភិក្ខូ “សាមណេរេន សទ្ធឹ គន្ត្វា កម្ពលំ អាហរិស្សាមា”តិ សត្តវស្សិកសាមណេរំ និស្សាយ សហស្សមត្តា ភិក្ខូ និក្ខមឹសុ។ សោ “ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ កុតោ កម្ពលំ លភិស្សាមី”តិ ចិត្តម្បិ អនុប្បាទេត្វា តេ អាទាយ នគរាភិមុខោ បាយាសិ។ សុទិន្នស្ស ហិ ទានស្ស ឯវរូបោ អានុភាវោ ហោតិ។ សោ ពហិនគរេយេវ ឃរបដិបាដិយា ចរន្តោ បញ្ច កម្ពលសតានិ លភិត្វា អន្តោនគរំ បាវិសិ។ មនុស្សា ឥតោ ចិតោ ច កម្ពលេ អាហរន្តិ។

ឯកោ បន បុរិសោ អាបណទ្វារេន អាគច្ឆន្តោ បញ្ច កម្ពលសតានិ បសារេត្វា និសិន្នំ ឯកំ អាបណិកំ ទិស្វា អាហ – “អម្ភោ, ឯកោ សាមណេរោ កម្ពលេ សំហរន្តោ អាគច្ឆតិ, តវ កម្ពលេ បដិច្ឆាទេហី”តិ? “កឹ បន សោ ទិន្នកេ គណ្ហាតិ, ឧទាហុ អទិន្នកេ”តិ? “ទិន្នកេ គណ្ហាតី”តិ ។ “ឯវំ សន្តេ សចេ ឥច្ឆាមិ, ទស្សាមិ, នោ ចេ, ន ទស្សាមិ, គច្ឆ ត្វ”ន្តិ ឧយ្យោជេសិ។ មច្ឆរិនោ ហិ អន្ធពាលា ឯវរូបេសុ ទានំ ទទមានេសុ មច្ឆរាយិត្វា អសទិសទានំ ទិស្វា មច្ឆរាយន្តោ កាឡោ (ធ. ប. ១៧៧) វិយ និរយេ និព្ពត្តន្តិ។ អាបណិកោ ចិន្តេសិ – “អយំ បុរិសោ អត្តនោ ធម្មតាយ អាគច្ឆមានោ ‘តវ កម្ពលេ បដិច្ឆាទេហី’តិ មំ អាហ។ ‘សចេបិ សោ ទិន្នកំ គណ្ហា’តិ, អហំ បន ‘មម សន្តកំ សចេ ឥច្ឆាមិ, ទស្សាមិ, នោ ចេ, ន ទស្សាមី’តិ អវចំ, ទិដ្ឋកំ បន អទេន្តស្ស លជ្ជា ឧប្បជ្ជតិ, អត្តនោ សន្តកំ បដិច្ឆាទេន្តស្ស ទោសោ នត្ថិ, ឥមេសុ បញ្ចកម្ពលសតេសុ ទ្វេ កម្ពលានិ សតសហស្សគ្ឃនិកានិ, ឥមានេវ បដិច្ឆាទេតុំ វដ្ដតី”តិ។ ទ្វេបិ កម្ពលេ ទសាយ ទសំ សម្ពន្ធិត្វា តេសំ អន្តរេ បក្ខិបិត្វា បដិច្ឆាទេសិ។ សាមណេរោបិ ភិក្ខុសហស្សេន សទ្ធឹ តំ បទេសំ បាបុណិ។ អាបណិកស្ស សាមណេរំ ទិស្វាវ បុត្តសិនេហោ ឧប្បជ្ជិ, សកលសរីរំ សិនេហេន បរិបុណ្ណំ អហោសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “តិដ្ឋតុ កម្ពលានិ, ឥមំ ទិស្វា ហទយមំសម្បិ ទាតុំ យុត្ត”ន្តិ។ តេ ទ្វេបិ កម្ពលេ នីហរិត្វា សាមណេរស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តយា ទិដ្ឋធម្មស្ស ភាគី អស្ស”ន្តិ អវច។ សោបិស្ស “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ អកាសិ។

សាមណេរោ អន្តោនគរេបិ បញ្ច កម្ពលសតានិ លភិ។ ឯវំ ឯកទិវសំយេវ កម្ពលសហស្សំ លភិត្វា ភិក្ខុសហស្សស្ស អទាសិ។ អថស្ស កម្ពលទាយកតិស្សត្ថេរោតិ នាមំ ករឹសុ។ ឯវំ នាមករណទិវសេ ទិន្នកម្ពលោ សត្តវស្សិកកាលេ កម្ពលសហស្សភាវំ បាបុណិ។ ពុទ្ធសាសនញ្ហិ ឋបេត្វា នត្ថញ្ញំ តំ ឋានំ, យត្ថ អប្បំ ទិន្នំ ពហុំ ហោតិ, ពហុំ ទិន្នំ ពហុតរំ។ តេនាហ ភគវា –

> “តថារូបោយំ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុសង្ឃោ, យថារូបេ ភិក្ខុសង្ឃេ អប្បំ ទិន្នំ ពហុំ ហោតិ, ពហុំ ទិន្នំ ពហុតរ”ន្តិ (ម. និ. ៣.១៤៦) –

ឯវំ សាមណេរោ ឯកកម្ពលស្ស និស្សន្ទេន សត្តវស្សិកោវ កម្ពលសហស្សំ លភិ។ តស្ស ជេតវនេ វិហរន្តស្ស អភិក្ខណំ ញាតិទាយកា សន្តិកំ អាគន្ត្វា កថាសល្លាបំ ករោន្តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “មយា ឥធ វសន្តេន ញាតិទាយកេសុ អាគន្ត្វា កថេន្តេសុ អកថេតុម្បិ ន សក្កា, ឯតេហិ សទ្ធឹ កថាបបញ្ចេន អត្តនោ បតិដ្ឋំ កាតុំ ន សក្កា, យំនូនាហំ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អរញ្ញំ បវិសេយ្យ”ន្តិ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា ឧបជ្ឈាយំ វន្ទិត្វា បត្តចីវរមាទាយ វិហារា និក្ខមិត្វា “សចេ អាសន្នដ្ឋានេ វ

សិស្សាមិ, ញាតកា មំ បក្កោសិស្សន្តី”តិ វីសតិ យោជនសតំ មគ្គំ អគមាសិ។ អថេកេន គាមទ្វារេន គច្ឆន្តោ ឯកំ មហល្លកបុរិសំ ទិស្វា បុច្ឆិ – “កឹ នុ ខោ, មហាឧបាសក , ឥមស្មឹ បទេសេ វសន្តានំ អារញ្ញកវិហារោ អត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ មេ មគ្គំ អាចិក្ខាហី”តិ។ មហល្លកឧបាសកស្ស បន តំ ទិស្វាវ បុត្តសិនេហោ ឧទបាទិ។ អថស្ស តត្ថេវ ឋិតោ អនាចិក្ខិត្វា “ឯហិ, ភន្តេ, អាចិក្ខិស្សាមិ តេ”តិ គហេត្វា អគមាសិ។ សាមណេរោ តេន សទ្ធឹ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ នានាបុប្ផផលបដិមណ្ឌិតេ រុក្ខបព្ពតបទេសេ ទិស្វា “អយំ, ឧបាសក, កឹ បទេសោ នាម, អយំ ឧបាសក កឹ បទេសោ នាមា”តិ បុច្ឆិ។ សោបិស្ស តេសំ នាមានិ អាចិក្ខន្តោ អារញ្ញកវិហារំ បត្វា “ឥទំ, ភន្តេ, ផាសុកដ្ឋានំ, ឥធេវ វសាហី”តិ វត្វា, “ភន្តេ, កោ នាមោ ត្វ”ន្តិ នាមំ បុច្ឆិត្វា “អហំ វនវាសីតិស្សោ នាម ឧបាសកា”តិ វុត្តេ, “ស្វេ អម្ហាកំ គាមេ ភិក្ខាយ ចរិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា និវត្តិត្វា អត្តនោគាមមេវ គតោ។ “វនវាសីតិស្សោ នាម វិហារំ អាគតោ, តស្ស យាគុភត្តាទីនិ បដិយាទេថា”តិ មនុស្សានំ អារោចេសិ។

សាមណេរោ បឋមមេវ តិស្សោ នាម ហុត្វា តតោ បិណ្ឌបាតទាយកតិស្សោ កម្ពលទាយកតិស្សោ វនវាសីតិស្សោតិ តីណិ នាមានិ លភិត្វា សត្តវស្សព្ភន្តរេ ចត្តារិ នាមានិ លភិ។ សោ បុនទិវសេ បាតោវ តំ គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ មនុស្សា ភិក្ខំ ទត្វា វន្ទឹសុ។ សាមណេរោ “សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា មុច្ចថា”តិ អាហ។ ឯកមនុស្សោបិ តស្ស ភិក្ខំ ទត្វា បុន គេហំ គន្តុំ នាសក្ខិ, សព្ពេវ ឱលោកេន្តា អដ្ឋំសុ។ សោបិ អត្តនោ យាបនមត្តមេវ គណ្ហិ។ សកលគាមវាសិនោ តស្ស បាទមូលេ ឧរេន និបជ្ជិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេសុ ឥមំ តេមាសំ ឥធ វសន្តេសុ មយំ តីណិ សរណានិ គហេត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាយ មាសស្ស អដ្ឋ ឧបោសថកម្មានិ ឧបវសិស្សាម, ឥធ វសនត្ថាយ នោ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ។ សោ ឧបការំ សល្លក្ខេត្វា តេសំ បដិញ្ញំ ទត្វា និពទ្ធំ តត្ថេវ បិណ្ឌបាតចារំ ចរិ។ វន្ទិតវន្ទិតក្ខណេ ច “សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា មុច្ចថា”តិ បទទ្វយមេវ កថេត្វា បក្កាមិ។ សោ តត្ថេវបឋមមាសញ្ច ទុតិយមាសញ្ច វីតិនាមេត្វា តតិយមាសេ គច្ឆន្តេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

អថស្ស បវារេត្វា វុដ្ឋវស្សកាលេ ឧបជ្ឈាយោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អាហ – “អហំ, ភន្តេ, តិស្សសាមណេរស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមី”តិ។ “គច្ឆ, សារិបុត្តា”តិ។ សោ អត្តនោ បរិវារេ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អាទាយ បក្កន្តោ, “អាវុសោ មោគ្គល្លាន, អហំ តិស្សសាមណេរស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមី”តិ អាហ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ “អហម្បិ, អាវុសោ, គច្ឆាមី”តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិ។ ឯតេនុបាយេន មហាកស្សបត្ថេរោ អនុរុទ្ធត្ថេរោ ឧបាលិត្ថេរោ បុណ្ណត្ថេរោតិ សព្ពេ មហាសាវកា បញ្ចហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ និក្ខមឹសុ។ សព្ពេបិ មហាសាវកានំ បរិវារា ចត្តាលីស ភិក្ខុសហស្សានិ អហេសុំ។ តេ វីសតិយោជនសតំ មគ្គំ គន្ត្វា គោចរគាមំ សម្បត្តា។ សាមណេរស្ស និពទ្ធុបដ្ឋាកោ ឧបាសកោ ទ្វារេយេវ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា វន្ទិ។

អថ នំ សារិបុត្តត្ថេរោ បុច្ឆិ – “អត្ថិ នុ ខោ, ឧបាសក, ឥមស្មឹ បទេសេ អារញ្ញកវិហារោ”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “សភិក្ខុកោ, អភិក្ខុកោ”តិ? “សភិក្ខុកោ, ភន្តេ”តិ។ “កោ នាមោ តត្ថ វសតី”តិ? “វនវាសីតិស្សោ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ មគ្គំ នោ អាចិក្ខា”តិ។ “កេ តុម្ហេ, ភន្តេ”តិ? “មយំ សាមណេរស្ស សន្តិកំ អាគតា”តិ។ ឧបាសកោ ឱលោកេត្វា ធម្មសេនាបតឹ អាទឹ កត្វា សព្ពេបិ មហាសាវកេ សញ្ជានិត្វា និរន្តរំ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ ហុត្វា “តិដ្ឋថ តាវ, ភន្តេ”តិ វេគេន គាមំ បវិសិត្វា “ឯតេ, អយ្យា, សារិបុត្តត្ថេរំ អាទឹ កត្វា អសីតិ មហាសាវកា អត្តនោ អត្តនោ បរិវារេហិ សទ្ធឹ សាមណេរស្ស សន្តិកំ អាគតា, មញ្ចបីឋបច្ចត្ថរណទីបតេលាទីនិ គហេត្វា វេគេន និក្ខមថា”តិ ឧគ្ឃោសេសិ។ មនុស្សា “តាវទេវ មញ្ចាទីនិ គហេត្វា ថេរានំ បទានុបទិកា ហុត្វា ថេរេហិ សទ្ធឹយេវ វិហារំ បវិសឹសុ។ សាមណេរោ ភិក្ខុសង្ឃំ សញ្ជានិត្វា កតិបយានំ មហាថេរានំ បត្តចីវរានិ បដិគ្គហេត្វា វត្តមកាសិ។ តស្ស ថេរានំ វសនដ្ឋានំ សំវិទហន្តស្ស បត្តចីវរំ បដិសាមេន្តស្សេវ អន្ធការោ ជាតា”តិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ ឧបាសកេ អាហ – “គច្ឆថ, ឧបាសកា, តុម្ហាកំ អន្ធការោ ជាតោ”តិ។ “ភន្តេ, អជ្ជ ធម្មស្សវនទិវសោ, ន មយំ គមិស្សាម, ធម្មំ សុណិស្សាម, ឥតោ បុព្ពេ ធម្មស្សវនម្បិ នត្ថី”តិ។ “តេន ហិ, សាមណេរ, ទីបំ ជាលេត្វា ធម្មស្សវនស្ស កាលំ ឃោសេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “តិស្ស តវ ឧបដ្ឋាកា ‘ធម្មំ សោតុកាមាម្ហា’តិ វទន្តិ , កថេហិ តេសំ ធម្ម”ន្តិ។ ឧបាសកា ឯកប្បហារេនេវ ឧដ្ឋាយ, “ភន្តេ, អម្ហាកំ អយ្យោ ‘សុខិតា ហោថ, ទុក្ខា មុច្ចថា’តិ ឥមានិ ទ្វេ បទានិ ឋបេត្វា អញ្ញំ ធម្មកថំ ន ជានាតិ , អម្ហាកំ អញ្ញំ ធម្មកថិកំ ទេថា”តិ វទឹសុ។ “សាមណេរោ បន អរហត្តំ បត្វាបិ នេវ តេសំ ធម្មកថំ កថេសី”តិ។

តទា បន នំ ឧបជ្ឈាយោ, “សាមណេរ, កថំ បន សុខិតា ហោន្តិ, ‘កថំ បន ទុក្ខា មុច្ចន្តី’តិ ឥមេសំ នោ ទ្វិន្នំ បទានំ អត្ថំ កថេហី”តិ អាហ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ចិត្តពីជនឹ គហេត្វា ធម្មាសនំ អារុយ្ហ បញ្ចហិ និកាយេហិ អត្ថញ្ច ការណញ្ច អាកឌ្ឍិត្វា ឃនវស្សំ វស្សន្តោ ចាតុទ្ទីបកមហាមេឃោ វិយ ខន្ធធាតុអាយតនពោធិបក្ខិយធម្មេ វិភជន្តោ អរហត្តកូដេន ធម្មកថំ កថេត្វា, “ភន្តេ, ឯវំ អរហត្តប្បត្តស្ស សុខំ ហោតិ, អរហត្តំ បត្តោយេវ ទុក្ខា មុច្ចតិ, សេសជនា ជាតិទុក្ខាទីហិ ចេវ និរយទុក្ខាទីហិ ច ន បរិមុច្ចន្តី”តិ អាហ។ “សាធុ,

សាមណេរ, សុកថិតោ តេ បដិភាណោ, ឥទានិ សរភញ្ញំ ភណាហី”តិ។ សោ សរភញ្ញម្បិ ភណិ។ អរុណេ ឧគ្គច្ឆន្តេ សាមណេរស្ស ឧបដ្ឋាកមនុស្សា ទ្វេ ភាគា អហេសុំ។ ឯកច្ចេ “ន វត នោ ឥតោ បុព្វេ ឯវរូបោ កក្ខឡោ ទិដ្ឋបុព្វោ។ កថញ្ហិ នាម ឯវរូបំ ធម្មកថំ ជានន្តោ ឯត្តកំ កាលំ មាតាបិតុដ្ឋានេ ឋត្វា ឧបដ្ឋហន្តានំ មនុស្សានំ ឯកម្បិ ធម្មបទំ ន កថេសី”តិ កុជ្ឈិំសុ។ ឯកច្ចេ “លាភា វត នោ, យេ មយំ ឯវរូបំ ភទន្តំ គុណំ វា អគុណំ វា អជានន្តាបិ ឧបដ្ឋហិម្ហ, ឥទានិ ច បនស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សោតុំ លភិម្ហា”តិ តុស្សិំសុ។

សម្មាសម្ពុទ្ធោបិ តំ ទិវសំ បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ វនវាសីតិស្សស្ស ឧបដ្ឋាកេ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋេ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ ឥមមត្ថំ ឧបធារេសិ “វនវាសីតិស្សសាមណេរស្ស ឧបដ្ឋាកា ឯកច្ចេ តុដ្ឋា, ឯកច្ចេ កុទ្ធា, មយ្ហំ បុត្តស្ស បន សាមណេរស្ស កុទ្ធា និរយភាគិនោ ភវិស្សន្តិ, គន្តព្ពមេវ តត្ថ មយា, មយិ គតេ សព្ពេបិ តេ សាមណេរេ មេត្តចិត្តំ កត្វា ទុក្ខា មុច្ចិស្សន្តី”តិ។ តេបិ មនុស្សា ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា គាមំ គន្ត្វា មណ្ឌបំ ការេត្វា យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា សង្ឃស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តា និសីទឹសុ។ ភិក្ខូបិ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា ភិក្ខាចារវេលាយ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តា សាមណេរំ បុច្ឆឹសុ – “កឹ, តិស្ស, ត្វំ អម្ហេហិ សទ្ធឹ គមិស្សសិ, ឧទាហុ បច្ឆា”តិ? “មម គមនវេលាយមេវ គមិស្សាមិ, គច្ឆថ តុម្ហេ, ភន្តេ”តិ។ ភិក្ខូ បត្តចីវរមាទាយ បវិសឹសុ។

សត្ថា ជេតវនស្មិំយេវ ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ ឯកចិត្តក្ខណេនេវ គន្ត្វា ភិក្ខូនំ បុរតោ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ អាគតោ”តិ សកលគាមោ សង្ខុភិត្វា ឯកកោលាហលោ អហោសិ។ មនុស្សា ឧទគ្គចិត្តា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា យាគុំ ទត្វា ខជ្ជកំ អទំសុ។ សាមណេរោ ភត្តេ អនិដ្ឋិតេយេវ អន្តោគាមំ បាវិសិ។ គាមវាសិនោ នីហរិត្វា តស្ស សក្កច្ចំ ភិក្ខំ អទំសុ។ សោ យាបនមត្តំ គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បត្តំ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា “អាហរ, តិស្សា”តិ ហត្ថំ បសារេត្វា បត្តំ គហេត្វា “បស្ស, សារិបុត្ត, តវ សាមណេរស្ស បត្ត”ន្តិ ថេរស្ស ទស្សេសិ។ ថេរោ សត្ថុ ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា សាមណេរស្ស ទត្វា “គច្ឆ, អត្តនោ បត្តដ្ឋានេ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករោហី”តិ អាហ។

គាមវាសិនោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អនុមោទនំ យាចឹសុ។ សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ ឯវមាហ – “លាភា វត វោ ឧបាសកា, យេ តុម្ហេ អត្តនោ កុលូបកំ សាមណេរំ និស្សាយ សារិបុត្តំ មោគ្គល្លានំ កស្សបំ អនុរុទ្ធន្តិ អសីតិមហាសាវកេ ទស្សនាយ លភថ, អហម្បិ តុម្ហាកំ កុលូបកមេវ និស្សាយ អាគតោ, ពុទ្ធទស្សនម្បិ វោ ឥមំ និស្សាយេវ លទ្ធំ, លាភា វោ, សុលទ្ធំ វោ”តិ។ មនុស្សា ចិន្តយឹសុ – “អហោ អម្ហាកំ លាភា, ពុទ្ធានញ្ចេវ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច អារាធនសមត្ថំ អម្ហាកំ អយ្យំ ទស្សនាយ លភាម, ទេយ្យធម្មញ្ចស្ស ទាតុំ លភាមា”តិ សាមណេរស្ស កុទ្ធា មនុស្សា តុស្សឹសុ។ តុដ្ឋា មនុស្សា ភិយ្យោសោមត្តាយ បសីទឹសុ។ អនុមោទនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ មនុស្សា សត្ថារំ អនុគន្ត្វា វន្ទិត្វា និវត្តឹសុ។ សត្ថា សាមណេរេន សទ្ធឹ សមធុរេន គច្ឆន្តោ , “សាមណេរ, អយំ បទេសោ កោនាមោ, អយំ បទេសោ កោនាមោ”តិ បុព្វេ តស្ស ឧបាសកេន ទស្សិតបទេសេ បុច្ឆន្តោ អគមាសិ។ សាមណេរោបិ, “ភន្តេ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ, អយំ ឥត្ថន្នាមោ”តិ អាចិក្ខមានោវ អគមាសិ។ សត្ថា តស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា បព្ពតមត្ថកំ អភិរុហិ។ តត្ថ ឋិតានំ បន មហាសមុទ្ទោ បញ្ញាយតិ។ សត្ថា សាមណេរំ បុច្ឆិ – “តិស្ស, បព្ពតមត្ថកេ ឋិតោ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេត្វា កឹ បស្សសី”តិ? “មហាសមុទ្ទំ, ភន្តេ”តិ។ “មហាសមុទ្ទំ ទិស្វា កឹ ចិន្តេសី”តិ? “មម ទុក្ខិតកាលេ រោទន្តស្ស ចតូហិ មហាសមុទ្ទេហិ អតិរេកតរេន អស្សុនា ភវិតព្ពន្តិ ឥទំ, ភន្តេ, ចិន្តេសិ”ន្តិ។ “សាធុ សាធុ, តិស្ស, ឯវមេតំ។ ឯកេកស្ស ហិ សត្តស្ស ទុក្ខិតកាលេ បគ្ឃរិតអស្សូនិ ចតូហិ មហាសមុទ្ទេហិ អតិរេកតរានេវា”តិ។ ឥទញ្ច បន វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ចតូសុ សមុទ្ទេសុ ជលំ បរិត្តកំ,
តតោ ពហុំ អស្សុជលំ អនប្បកំ;
ទុក្ខេន ផុដ្ឋស្ស នរស្ស សោចនា,
កឹការណា សម្ម តុវំ បមជ្ជសី”តិ។

អថ នំ បុន បុច្ឆិ – “តិស្ស, កហំ វសសី”តិ? “ឥមស្មិំ បព្ភារេ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ បន វសន្តោ កឹ ចិន្តេសី”តិ? “មយា មរន្តេន ឥមស្មិំ ឋានេ កតស្ស សរីរនិក្ខេបស្ស បរិច្ឆេទោ ‘នត្ថី’តិ ចិន្តេសិំ, ភន្តេ”តិ។ “សាធុ សាធុ, តិស្ស, ឯវមេតំ។ ឥមេសញ្ហិ សត្តានំ បថវិយំ និបជ្ជិត្វា អមតដ្ឋានំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា –

“ឧបសាឡ្ហកនាមានិ, សហស្សានិ ចតុទ្ទស;
អស្មិំ បទេសេ ទឌ្ឍានិ, នត្ថិ លោកេ អនាមតំ។

“យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច, អហឹសា សំយមោ ទមោ;
ឯតំ អរិយា សេវន្តិ, ឯតំ លោកេ អនាមត”ន្តិ។ (ជា.១.២.៣១-៣២) –

ឥមំ ទុកនិបាតេ **ឧបសាឡ្ហកជាតកំ** កថេសិ។ ឥតិ បថវិយំ សរីរនិក្ខេបំ កត្វា មរន្តេសុ សត្តេសុ អមតបុព្ពបទេសេ មរន្តា នាម នត្ថិ, អានន្ទត្ថេរសទិសា បន អមតបុព្ពបទេសេ បរិនិព្ពាយន្តិ។

អានន្ទត្ថេរោ កិរ វីសវស្សសតិកកាលេ អាយុសង្ខារំ ឱលោកេន្តោ បរិក្ខីណភាវំ ញត្វា “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អារោចេសិ។ តំ បវត្តិំ សុត្វា រោហិណីនទិយា ឧភយតីរវាសិកេសុ មនុស្សេសុ ឱរិមតីរវាសិកា “មយំ ថេរស្ស ពហូបការា, អម្ហាកំ សន្តិកេ បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ វទឹសុ។ បរតីរវាសិកាបិ “មយំ ថេរស្ស ពហូបការា, អម្ហាកំ សន្តិកេ បរិនិព្ពាយិស្សតី”តិ វទឹសុ។ ថេរោ តេសំ វចនំ សុត្វា “ឧភយតីរវាសិនោ មយ្ហំ ឧបការា, ឥមេ នាម អនុបការាតិ ន សក្កា វត្តុំ, សចាហំ ឱរិមតីរេ បរិនិព្ពាយិស្សាមិ, បរតីរវាសិនោ ធាតុគហណត្ថំ តេហិ សទ្ធិំ កលហំ ករិស្សន្តិ។ សចេ បរតីរេ បរិនិព្ពាយិស្សាមិ, ឱរិមតីរវាសិនោបិ តថា ករិស្សន្តិ, កលហោ ឧប្បជ្ជមានោបិ មំ និស្សាយេវ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, វូបសមមានោបិ មំ និស្សាយេវ វូបសមិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “ឱរិមតីរវាសិនោបិ មយ្ហំ ឧបការា, បរតីរវាសិនោបិ មយ្ហំ ឧបការា, អនុបការាបិ នាម នត្ថិ, ឱរិមតីរវាសិនោ ឱរិមតីរេយេវ សន្និបតន្តុ, បរតីរវាសិនោបិ បរតីរេយេវា”តិ អាហ។ តតោ សត្តមេ ទិវសេ មជ្ឈេនទិយា សត្តតាលប្បមាណេ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា មហាជនស្ស ធម្មំ កថេត្វា “មម សរីរំ មជ្ឈេ ភិជ្ជិត្វា ឯកោ ភាគោ ឱរិមតីរេ បតតុ, ឯកោ ភាគោ បរតីរេ”តិ អធិដ្ឋាយ យថានិសិន្នោវ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិ, ជាលា ឧដ្ឋហឹសុ។ សរីរំ មជ្ឈេ ភិជ្ជិត្វា ឯកោ ភាគោ ឱរិមតីរេ បតិ, ឯកោ ភាគោ បរតីរេ។ តតោ មហាជនោ បរិទេវិ, បថវិឧន្ទ្រិយនសទ្ទោ វិយ អារោទនសទ្ទោ អហោសិ។ សត្ថុ បរិនិព្ពានេ អារោទនសទ្ទតោបិ ការុញ្ញតរោ អហោសិ។ មនុស្សា ចត្តារោ មាសេ រោទន្តា បរិទេវន្តា “សត្ថុ បត្តចីវរគ្គាហកេ តិដ្ឋន្តេ សត្ថុ ឋិតកាលោ វិយ នោ អហោសិ, ឥទានិ នោ សត្ថា បរិនិព្ពុតោ”តិ វិប្បលបន្តា វិចរិំសុ។

បុន សត្ថា សាមណេរំ បុច្ឆិ – “តិស្ស, ឥមស្មិំ វនសណ្ឌេ ទីបិអាទីនំ សទ្ទេន ភាយសិ, ន ភាយសី”តិ? “ន ភាយាមិ ភគវា, អបិច ខោ បន មេ ឯតេសំ សទ្ទំ សុត្វា វនរតិ នាម ឧប្បជ្ជតី”តិ វត្វា សដ្ឋិមត្តាហិ គាថាហិ វនវណ្ណនំ នាម កថេសិ។ អថ នំ សត្ថា “តិស្សា”តិ អាមន្តេសិ។ “កិំ, ភន្តេ”តិ? “មយំ គច្ឆាម, ត្វំ គមិស្សសិ, និវត្តិស្សសី”តិ។ “មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយេ មំ អាទាយ គច្ឆន្តេ គមិស្សាមិ, និវត្តេន្តេ និវត្តិស្សាមិ , ភន្តេ”តិ ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ បក្កាមិ។ សាមណេរស្ស បន និវត្តិតុមេវ អជ្ឈាសយោ, ថេរោ តំ ញត្វា “តិស្ស, សចេ និវត្តិតុកាមោ, និវត្តា”តិ អាហ។ សោ សត្ថារញ្ច ភិក្ខុសង្ឃញ្ច វន្ទិត្វា និវត្តិ។ សត្ថា ជេតវនមេវ អគមាសិ។

ភិក្ខូនំ ធម្មសភាយំ កថា ឧទបាទិ – “អហោ វត វនវាសីតិស្សសាមណេរោ ទុក្ករំ ករោតិ, បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយស្ស ញាតកា សត្តសុ មង្គលេសុ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អប្បោទកមធុបាយសមេវ អទំសុ, បព្ពជិតកាលេ អន្តោវិហារេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្ត ទិវសានិ អប្បោទកមធុបាយសមេវ អទំសុ។ បព្ពជិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ អន្តោគាមំ បវិសន្តោ ទ្វីហេវ ទិវសេហិ សាដកសហស្សេន សទ្ធិំ បិណ្ឌបាតសហស្សំ លភិ, បុនេកទិវសំ កម្ពលសហស្សំ លភិ។ ឥតិស្ស ឥធ វសនកាលេ មហាលាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជិ, ឥទានិ ឯវរូបំ លាភសក្ការំ ឆឌ្ឌេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា មិស្សកាហារេន យាបេតិ, ទុក្ករការកោ វត តិស្សសាមណេរោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា, “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “អាម, ភិក្ខវេ, លាភូបនិសា នាមេសា អញ្ញា, និព្ពានគាមិនី បដិបទា អញ្ញា។ ‘ឯវំ លាភំ លភិស្សាមី’តិ ហិ អារញ្ញិកាទិធុតង្គសមាទានវសេន លាភូបនិសំ រក្ខន្តស្ស ភិក្ខុនោ ចត្តារោ អបាយា វិវដទ្វារា ឯវ តិដ្ឋន្តិ, និព្ពានគាមិនិយា បន បដិបទាយ ឧប្បន្នំ លាភសក្ការំ បហាយ អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ អរហត្តំ គណ្ហាតី”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧៥. “អញ្ញា ហិ លាភូបនិសា, អញ្ញា និព្ពានគាមិនី;
ឯវមេតំ អភិញ្ញាយ, ភិក្ខុ ពុទ្ធស្ស សាវកោ;
សក្ការំ នាភិនន្ទេយ្យ, វិវេកមនុព្រូហយេ”តិ។

តត្ថ **អញ្ញា ហិ លាភូបនិសា, អញ្ញា និព្ពានគាមិនី**តិ លាភូបនិសា នាមេសា អញ្ញា ឯវ, អញ្ញា និព្ពានគាមិនី បដិបទា។ លាភុប្បាទកេន ហិ ភិក្ខុនា ថោកំ អកុសលកម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, កាយវង្កាទីនិ កាតព្ពានិ ហោន្តិ។ យស្មិញ្ហិ កាលេ កាយវង្កាទីសុ កិញ្ចិ ករោតិ, តទា លាភោ ឧប្បជ្ជតិ។ បាយសបាតិយញ្ហិ វង្កំ អកត្វា ឧជុកមេវ ហត្ថំ ឱតារេត្វា ឧក្ខិបន្តស្ស ហត្ថោ មក្ខិតមត្តកោវ ហោតិ, វង្កំ កត្វា ឱតារេត្វា ឧក្ខិបន្តស្ស បន បាយសបិណ្ឌំ ឧទ្ធរន្តោវ និក្ខមតិ, ឯវំ កាយវង្កាទីនិ ករណកាលេយេវ លាភោ ឧប្បជ្ជតិ។ អយំ អធម្មិកា លាភូបនិស្សា នាម។

ឧបធិសម្បទា ចីវរធារណំ ពាហុសច្ចំ បរិវារោ អរញ្ញវាសោតិ ឯវរូបេហិ បន ការណេហិ ឧប្បន្នោ លាភោ ធម្មិកោ នាម ហោតិ។ និព្ពានគាមិនី បដិបទំ បូរេន្តេន បន ភិក្ខុនា កាយវង្កាទីនិ បហាតព្ពានិ។ អនន្ធេនេវ អន្ធេន វិយ, អមូគេនេវ មូគេន វិយ, អពធិរេនេវ ពធិរេន វិយ ភវិតុំ វដ្ដតិ។ អសឋេន អមាយេន ភវិតុំ វដ្ដតិ។ **ឯវមេត**ន្តិ ឯតំ លាភុប្បាទនំ បដិបទញ្ច និព្ពានគាមិនី បដិបទញ្ច ឯវំ ញត្វា សព្ពេសំ សង្ខតាសង្ខតធម្មានំ ពុជ្ឈនដ្ឋេន **ពុទ្ធស្ស** សវនន្តេ ជាតដ្ឋេន ឱវាទានុសាសនី វា សវនដ្ឋេន **សាវកោ ភិក្ខុ** អធម្មិកំ ចតុបច្ចយសក្ការំ នាភិនន្ទេយ្យ, ន ចេវ ធម្មិកំ បដិក្កោសេយ្យ, កាយវិវេកាទិកំ **វិវេកំ អនុព្រូហយេ**។ តត្ថ **កាយវិវេកោ**តិ កាយស្ស ឯកីភាវោ។ **ចិត្តវិវេកោ**តិ អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។ **ឧបធិវិវេកោ**តិ និព្ពានំ។ តេសុ កាយវិវេកោ គណសង្គណិកំ វិនោទេតិ, ចិត្តវិវេកោ កិលេសសង្គណិកំ វិនោទេតិ, ឧបធិវិវេកោ សង្ខារសង្គណិកំ វិនោទេតិ។ កាយវិវេកោ ចិត្តវិវេកស្ស បច្ចយោ ហោតិ, ចិត្តវិវេកោ ឧបធិវិវេកស្ស បច្ចយោ ហោតិ។ វុត្តម្បិហេតំ –

“កាយវិវេកោ ច វិវេកដ្ឋកាយានំ នេក្ខម្មាភិរតានំ, ចិត្តវិវេកោ ច បរិសុទ្ធចិត្តានំ បរមវោទានប្បត្តានំ, ឧបធិវិវេកោ ច និរុបធីនំ បុគ្គលានំ វិសង្ខារគតាន”ន្តិ (មហានិ. ១៥០)។ –

តមំ តិវិធម្បិ វិវេកំ ព្រូហេយ្យ វឌ្ឍេយ្យ, ឧបសម្បជ្ជ វិហរេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

វនវាសីតិស្សសាមណេរវត្ថុ បន្នរសមំ។

ពាលវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បញ្ចមោ វគ្គោ។

៦. បណ្ឌិតវគ្គោ

១. រាធត្ថេរវត្ថុ

និធីនំវ បវត្តារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អាយស្មន្តំ រាធត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ គិហិកាលេ សាវត្ថិយំ ទុគ្គតព្រាហ្មណោ អហោសិ។ សោ “ភិក្ខូនំ សន្តិកេ ជីវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា វិហារំ គន្ត្វា អប្បហរិតកំ ករោន្តោ បរិវេណំ សម្មជ្ជន្តោ មុខធោវនាទីនិ ទទន្តោ អន្តោវិហារេយេវ វសិ។ ភិក្ខូបិ នំ សង្គណ្ហឹសុ, បព្ពាជេតុំ បន ន ឥច្ឆន្តិ។ សោ បព្ពជ្ជំ អលភមានោ កិសោ អហោសិ។ អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ”តិ ឧបធារេន្តោ “អរហា ភវិស្សតី”តិ ញត្វា សាយន្ហសមយេ វិហារចារិកំ ចរន្តោ វិយ ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “ព្រាហ្មណ, កឹ ករោន្តោ វិចរសី”តិ អាហ។ “ភិក្ខូនំ វត្តបដិវត្តំ ករោន្តោ, ភន្តេ”តិ ។ “លភសិ នេសំ សន្តិកា សង្គហ”ន្តិ? “អាម, ភន្តេ, អាហារមត្តំ លភាមិ, ន បន មំ បព្ពាជេន្តី”តិ។ សត្ថា ឯតស្មិំ និទានេ ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតាបេត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិត្វា, “ភិក្ខវេ, អត្ថិ កោចិ ឥមស្ស ព្រាហ្មណស្ស អធិការំ សរតី”តិ បុច្ឆិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ “អហំ, ភន្តេ, សរាមិ, អយំ មេ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តស្ស អត្តនោ អភិហដំ កដច្ឆុភិក្ខំ ទាបេសិ, ឥមមស្សាហំ អធិការំ សរាមី”តិ អាហ។ សោ សត្ថារា “កឹ បន តេ, សារិបុត្ត, ឯវំ កតូបការំ ទុក្ខតោ មោចេតុំ ន វដ្ដតី”តិ វុត្តេ, “សាធុ, ភន្តេ, បព្ពាជេស្សាមី”តិ តំ ព្រាហ្មណំ បព្ពាជេសិ។ តស្ស ភត្តគ្គេ អាសនបរិយន្តេ អាសនំ បាបុណាតិ, យាគុភត្តាទីហិបិ កិលមតិ។ ថេរោ តំ អាទាយ ចារិកំ បក្កាមិ, អភិក្ខណញ្ច នំ “ឥទំ តេ កត្តព្ពំ, ឥទំ តេ ន កត្តព្ព”ន្តិ ឱវទិ អនុសាសិ។ សោ សុវចោ អហោសិ បទក្ខិណគ្គាហី។ តស្មា យថានុសិដ្ឋំ បដិបជ្ជមានោ កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

ថេរោ តំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា បដិសន្ថារំ កត្វា អាហ – “សុវចោ នុ ខោ, សារិបុត្ត, តេ អន្តេវាសិកោ”តិ ។ “អាម, ភន្តេ, អតិវិយ សុវចោ, កិស្មិញ្ចិ ទោសេ វុច្ចមានេ ន កុទ្ធបុព្វោ”តិ។ “សារិបុត្ត , ឯវរូបេ សទ្ធិវិហារិកេ លភន្តោ កិត្តកេ គណ្ហេយ្យាសី”តិ? “ភន្តេ, ពហុកេបិ គណ្ហេយ្យមេវា”តិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “សារិបុត្តត្ថេរោ កិរ កតញ្ញូ កតវេទី, កដច្ឆុភិក្ខាមត្តំ ឧបការំ សរិត្វា ទុគ្គតព្រាហ្មណំ បព្ពាជេសិ។ ថេរោបិ ឱវាទក្ខមោ ឱវាទក្ខមមេវ លភី”តិ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ សារិបុត្តោ កតញ្ញូ កតវេទីយេវា”តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសេតុំ –

“អលីនចិត្តំ និស្សាយ, បហដ្ឋា មហតី ចមូ;
កោសលំ សេនាសន្តុដ្ឋំ, ជីវគ្គាហំ អគាហយិ។

“ឯវំ និស្សយសម្បន្នោ, ភិក្ខុ អារទ្ធវីរិយោ;
ភាវយំ កុសលំ ធម្មំ, យោគក្ខេមស្ស បត្តិយា;
បាបុណេ អនុបុព្ពេន, សព្ពសំយោជនក្ខយ”ន្តិ។ (ជា. ១.២.១១-១២) –

ឥមំ ទុកនិបាតេ **អលីនចិត្តជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសិ។ តទា កិរ វឌ្ឍកីហិ បាទស្ស អរោគករណភាវេន កតំ អត្តនោ ឧបការំ ញត្វា សព្ពសេតស្ស ហត្ថិបោតកស្ស ទាយកោ ឯកចារិកោ ហត្ថី សារិបុត្តត្ថេរោ អហោសីតិ ឯវំ ថេរំ អារព្ភ ជាតកំ កថេត្វា រាធត្ថេរំ អារព្ភ, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម រាធេន វិយ សុវចេន ភវិតព្ពំ, ទោសំ ទស្សេត្វា ឱវទិយមានេនបិ ន កុជ្ឈិតព្ពំ, ឱវាទទាយកោ បន និធិអាចិក្ខណកោ វិយ ទដ្ឋព្ពោ”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧៦. “និធីនំវ បវត្តារំ, យំ បស្សេ វជ្ជទស្សិនំ;
និគ្គយ្ហវាទឹ មេធាវឹ, តាទិសំ បណ្ឌិតំ ភជេ;
តាទិសំ ភជមានស្ស, សេយ្យោ ហោតិ ន បាបិយោ”តិ។

តត្ថ **និធីន**ន្តិ តត្ថ តត្ថ និទហិត្វា ឋបិតានំ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទិបូរានំ និធិកុម្ភីនំ។ **បវត្តារ**ន្តិ កិច្ឆជីវិកេ ទុគ្គតមនុស្សេ អនុកម្បំ កត្វា “ឯហិ, សុខេន ជីវនូបាយំ ទស្សេស្សាមី”តិ និធិដ្ឋានំ នេត្វា ហត្ថំ បសារេត្វា “ឥមំ គហេត្វា សុខេន ជីវា”តិ អាចិក្ខិតារំ វិយ។ **វជ្ជទស្សិន**ន្តិ ទ្វេ វជ្ជទស្សិនោ “ឥមិនា នំ អសារុប្បេន វា ខលិតេន វា សង្ឃមជ្ឈេ និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ រន្ធគវេសកោ ច, អញ្ញាតំ ញាបនត្ថាយ ញាតំ អនុគ្គហណត្ថាយ សីលាទីនមស្ស វុទ្ធិកាមតាយ តំ តំ វជ្ជំ ឱលោកនេន ឧល្លុម្បនសភាវសណ្ឋិតោ ច។ អយំ ឥធ អធិប្បេតោ។ យថា ហិ ទុគ្គតមនុស្សោ “ឥមំ គណ្ហាហី”តិ តជ្ជេត្វាបិ បោថេត្វាបិ និធឹ ទស្សេន្តេ កោបំ ន ករោតិ, បមុទិតោ ឯវ ហោតិ, ឯវ

មេវ ឯវរូបេ បុគ្គលេ អសារុប្បំ វា ខលិតំ វា ទិស្វា អាចិក្ខន្តេ កោបោ ន កាតព្ពោ, តុដ្ឋេនេវ ភវិតព្ពំ, “ភន្តេ, មហន្តំ វោ កម្មំ កតំ , មយ្ហំ អាចរិយុបជ្ឈាយដ្ឋានេ ឋត្វា ឱវទន្តេហិ បុនបិ មំ វទេយ្យាថា”តិ បវារេតព្ពមេវ។ **និគ្គយ្ហវាទិ**ន្តិ ឯកច្ចោ ហិ សទ្ធិវិហារិកាទីនំ អសារុប្បំ វា ខលិតំ វា ទិស្វា “អយំ មេ មុខោទកទានាទីហិ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហតិ, សចេ នំ វក្ខាមិ, ន មំ ឧបដ្ឋហិស្សតិ, ឯវំ មេ បរិហានិ ភវិស្សតី”តិ វត្តុំ អវិសហន្តោ ន និគ្គយ្ហវាទី នាម ហោតិ។ សោ ឥមស្មិំ សាសនេ កចវរំ អាកិរតិ។ យោ បន តថារូបំ វជ្ជំ ទិស្វា វជ្ជានុរូបំ តជ្ជេន្តោ បណាមេន្តោ ទណ្ឌកម្មំ ករោន្តោ វិហារា តំ នីហរន្តោ សិក្ខាបេតិ, អយំ និគ្គយ្ហវាទី នាម សេយ្យថាបិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ វុត្តញ្ហេតំ – “និគ្គយ្ហ និគ្គយ្ហាហំ, អានន្ទ, វក្ខាមិ, បវយ្ហ បវយ្ហ, អានន្ទ, វក្ខាមិ, យោ សារោ សោ ឋស្សតី”តិ (ម. និ. ៣.១៩៦)។ **មេធាវិ**ន្តិ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតំ។ **តាទិស**ន្តិ ឯវរូបំ **បណ្ឌិតំ** ភជេយ្យ បយិរុបាសេយ្យ។ តាទិសញ្ហិ អាចរិយំ **ភជមានស្ស** អន្តេវាសិកស្ស **សេយ្យោ ហោតិ, ន បាបិយោ** វឌ្ឍិយេវ ហោតិ, នោ បរិហានីតិ។

ទេសនាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

រាធត្ថេរវត្ថុ បឋមំ។

២. អស្សជិបុនព្ពសុកវត្ថុ

ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អស្សជិបុនព្ពសុកភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា បន កីដាគិរិស្មិំ សមុដ្ឋិតា។

តេ កិរ ទ្វេ ភិក្ខូ កិញ្ចាបិ អគ្គសាវកានំ សទ្ធិវិហារិកា, អលជ្ជិនោ បន អហេសុំ បាបភិក្ខូ។ តេ បាបកេហិ អត្តនោ បរិវារេហិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ កីដាគិរិស្មិំ វិហរន្តា “មាលាវច្ឆំ រោបេន្តិបិ រោបាបេន្តិបី”តិអាទិកំ (បារា. ៤៣១; ចូឡវ. ២១) នានប្បការំ អនាចារំ ករោន្តា កុលទូសកកម្មំ កត្វា តតោ ឧប្បន្នេហិ បច្ចយេហិ ជីវិកំ កប្បេន្តា តំ អាវាសំ បេសលានំ ភិក្ខូនំ អនាវាសំ អកំសុ។ សត្ថា តំ បវត្តិំ សុត្វា តេសំ បព្ពាជនីយកម្មករណត្ថាយ សបរិវារេ ទ្វេ អគ្គសាវកេ អាមន្តេត្វា “គច្ឆថ, សារិបុត្តា, តេសុ យេ តុម្ហាកំ វចនំ ន ករោន្តិ, តេសំ បព្ពាជនីយកម្មំ ករោថ, យេ បន ករោន្តិ, តេ ឱវទថ អនុសាសថ។ ឱវទន្តោ ហិ អនុសាសន្តោ អបណ្ឌិតានំយេវ អប្បិយោ ហោតិ អមនាបោ, បណ្ឌិតានំ បន បិយោ ហោតិ មនាបោ”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧៧. “ឱវទេយ្យានុសាសេយ្យ, អសព្ភា ច និវារយេ;
សតញ្ហិ សោ បិយោ ហោតិ, អសតំ ហោតិ អប្បិយោ”តិ។

តត្ថ **ឱវទេយ្យា**តិ ឧប្បន្នេ វត្ថុស្មិំ វទន្តោ ឱវទតិ នាម, អនុប្បន្នេ វត្ថុស្មិំ “អយសោបិ តេ សិយា”តិអាទិវសេន អនាគតំ ទស្សេន្តោ អនុសាសតិ នាម។ សម្មុខា វទន្តោ ឱវទតិ នាម, បរម្មុខា ទូតំ វា សាសនំ វា បេសេន្តោ អនុសាសតិ នាម។ សកិំ វទន្តោ ឱវទតិ នាម, បុនប្បុនំ វទន្តោ អនុសាសតិ នាម។ ឱវទន្តោ ឯវ វា អនុសាសតិ នាមាតិ ឯវំ ឱវទេយ្យ អនុសាសេយ្យ។ **អសព្ភា ចា**តិ អកុសលធម្មា ច និវារេយ្យ, កុសលធម្មេ បតិដ្ឋាបេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សតញ្ហិ សោ បិយោ ហោតី**តិ សោ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ពុទ្ធាទីនំ សប្បុរិសានំ បិយោ ហោតិ។ យេ បន អទិដ្ឋធម្មា អវិតិណ្ណបរលោកា អាមិសចក្ខុកា ជីវិកត្ថាយ បព្ពជិតា, តេសំ **អសតំ** សោ ឱវាទកោ អនុសាសកោ, “‘ន ត្វំ អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ, ន អាចរិយោ, កស្មា អម្ហេ ឱវទសី’តិ ឯវំ មុខសត្តីហិ វិជ្ឈន្តានំ អប្បិយោ ហោតី”តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។ សារិបុត្តមោគ្គល្លានាបិ តត្ថ គន្ត្វា តេ ភិក្ខូ ឱវទិំសុ អនុសាសិំសុ។ តេសុ ឯកច្ចេ ឱវាទំ សម្បដិច្ឆិត្វា សម្មា វត្តិំសុ, ឯកច្ចេ វិព្ភមិំសុ, ឯកច្ចេ បព្ពាជនីយកម្មំ បាបុណិំសូតិ។

អស្សជិបុនព្ពសុកវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឆន្នត្ថេរវត្ថុ

ន ភជេ បាបកេ មិត្តេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឆន្នត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ អាយស្មា “អហំ អម្ហាកំ អយ្យបុត្តេន សទ្ធឹ មហាភិនិក្ខមនំ និក្ខន្តោ តទា អញ្ញំ ឯកម្បិ ន បស្សាមិ, ឥទានិ បន ‘អហំ សារិបុត្តោ នាម, អហំ មោគ្គល្លានោ នាម, មយំ អគ្គសាវកម្ហា’តិ វត្វា ឥមេ វិចរន្តី”តិ ទ្វេ អគ្គសាវកេ អក្កោសតិ។ សត្ថា ភិក្ខូនំ សន្តិកា តំ បវត្តឹ សុត្វា ឆន្នត្ថេរំ បក្កោសាបេត្វា ឱវទតិ។ សោ តង្ខណេយេវ តុណ្ហី ហុត្វា បុន គន្ត្វា ថេរេ អក្កោសតិយេវ។ ឯវំ យាវតតិយំ អក្កោសន្តំ បក្កោសាបេត្វា សត្ថា ឱវទិត្វា “ឆន្ន, ទ្វេ អគ្គសាវកា នាម តុយ្ហំ កល្យាណមិត្តា ឧត្តមបុរិសា, ឯវរូបេ កល្យាណមិត្តេ សេវស្សុ ភជស្សូ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧៨. “ន ភជេ បាបកេ មិត្តេ, ន ភជេ បុរិសាធមេ;
ភជេថ មិត្តេ កល្យាណេ, ភជេថ បុរិសុត្តមេ”តិ។

តស្សត្ថោ – កាយទុច្ចរិតាទិអកុសលកម្មាភិរតា **បាបមិត្តា** នាម។ សន្ធិច្ឆេទនាទិកេ វា ឯកវីសតិអនេសនាទិភេទេ វា អដ្ឋានេ និយោជកា **បុរិសាធមា** នាម។ ឧភោបិ វា ឯតេ បាបមិត្តា ចេវ បុរិសាធមា ច, តេ ន ភជេយ្យ ន បយិរុបាសេយ្យ, វិបរីតា បន កល្យាណមិត្តា ចេវ សប្បុរិសា ច, តេ ភជេថ បយិរុបាសេថាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឆន្នត្ថេរោ បន តំ ឱវាទំ សុត្វាបិ បុរិមនយេនេវ ភិក្ខូ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ បុនបិ សត្ថុ អារោចេសុំ ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, មយិ ធរន្តេ ឆន្នំ សិក្ខាបេតុំ ន សក្ខិស្សថ, មយិ បន បរិនិព្ពុតេ សក្ខិស្សថា”តិ វត្វា បរិនិព្ពានកាលេ អាយស្មតា អានន្ទេន, “ភន្តេ, កថំ ឆន្នត្ថេរេ អម្ហេហិ បដិបជ្ជិតព្ព”ន្តិ វុត្តេ, “អានន្ទ, ឆន្នស្ស ភិក្ខុនោ ព្រហ្មទណ្ឌោ ទាតព្ពោ”តិ អាណាបេសិ។ សោ សត្ថរិ បរិនិព្ពុតេ អានន្ទត្ថេរេន អារោចិតំ ព្រហ្មទណ្ឌំ សុត្វា ទុក្ខី ទុម្មនោ តិក្ខត្តុំ មុច្ឆិតោ បតិត្វា “មា មំ, ភន្តេ, នាសយិត្ថា”តិ យាចិត្វា សម្មា វត្តំ បូរេន្តោ ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណីតិ។

ឆន្នត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. មហាកប្បិនត្ថេរវត្ថុ

ធម្មបីតិ សុខំ សេតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាកប្បិនត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពី កថា – អតីតេ កិរ អាយស្មា មហាកប្បិនោ បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស បាទមូលេ កតាភិនីហារោ សំសារេ សំសរន្តោ ពារាណសិតោ អវិទូរេ ឯកស្មឹ បេសការគាមេ ជេដ្ឋកបេសការោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តទា សហស្សមត្តា បច្ចេកពុទ្ធា អដ្ឋ មាសេ ហិមវន្តេ វសិត្វា វស្សិកេ ចត្តារោ មាសេ ជនបទេ វសន្តិ។ តេ ឯកវារំ ពារាណសិយា អវិទូរេ ឱតរិត្វា “សេនាសនករណត្ថាយ ហត្ថកម្មំ យាចថា”តិ រញ្ញោ សន្តិកំ អដ្ឋ បច្ចេកពុទ្ធេ បហិណឹសុ។ តទា បន រញ្ញោ វប្បមង្គលកាលោ ហោតិ។ សោ “បច្ចេកពុទ្ធា កិរ អាគតា”តិ សុត្វា តស្មឹ ខណេ និក្ខមិត្វា អាគតការណំ បុច្ឆិត្វា “អជ្ជ, ភន្តេ, ឱកាសោ នត្ថិ, ស្វេ អម្ហាកំ វប្បមង្គលំ, តតិយទិវសេ ករិស្សាមី”តិ វត្វា បច្ចេកពុទ្ធេ អនិមន្តេត្វាវ បាវិសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា “អញ្ញត្ថ គមិស្សាមា”តិ បក្កមឹសុ។ តស្មឹ ខណេ ជេដ្ឋបេសការស្ស ភរិយា កេនចិទេវ ករណីយេន ពារាណសឹ គច្ឆន្តី តេ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា វន្ទិត្វា “កឹ, ភន្តេ, អវេលាយ, អយ្យា, អាគតា”តិ បុច្ឆិត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ កថេសុំ។ តំ បវត្តឹ សុត្វា សទ្ធាសម្បន្នា ញាណសម្បន្នា ឥត្ថី “ស្វេ, ភន្តេ, អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ និមន្តេសិ។ “ពហុកា មយំ ភគិនី”តិ។ “កិត្តកា, ភន្តេ”តិ? “សហស្សមត្តា”តិ។ “ភន្តេ, ឥមស្មឹ គាមេ សហស្សបេសការា វសិម្ហ។ ឯកេកោ ឯកេកស្ស ភិក្ខំ ទស្សតិ, ភិក្ខំ អធិវាសេថ, អហមេវ វោ វសនដ្ឋានម្បិ ការេស្សាមី”តិ អាហ។ បច្ចេកពុទ្ធា អធិវាសយឹសុ។

សា គាមំ បវិសិត្វា ឧគ្ឃោសេសិ – “អហំ សហស្សមត្តេ បច្ចេកពុទ្ធេ ទិស្វា និមន្តយឹ, អយ្យានំ និសីទនដ្ឋានំ សំវិទហថ , យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេថា”តិ ។ គាមមជ្ឈេ មណ្ឌបំ ការេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា បុនទិវសេ បច្ចេកពុទ្ធេ និសីទាបេត្វា បណីតេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ តស្មឹ គាមេ សព្ពា ឥត្ថិយោ អាទាយ តាហិ សទ្ធឹ បច្ចេកពុទ្ធេ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តេមាសំ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ ទេថា”តិ តេសំ បដិញ្ញំ គហេត្វា បុន គាមេ ឧគ្ឃោសេសិ – “អម្មតាតា, ឯកេកកុលតោ ឯកេកោ បុរិសោ ផរសុវាសិអាទីនិ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ទព្ពសម្ភារេ អាហរិត្វា អយ្យានំ វសនដ្ឋានំ ករោតូ”តិ។ គាមវាសិនោ តស្សាយេវ វចនំ សុត្វា ឯកេកោ ឯកេកំ កត្វា សទ្ធឹ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេហិ បណ្ណសាលសហស្សំ ការេត្វា អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយំ វស្សូបគតេ បច្ចេកពុទ្ធេ “អហំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិស្សាមិ, អហំ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ ឧបដ្ឋហឹសុ។ វស្សំវុដ្ឋកាលេ

“អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលាយ វស្សំវុដ្ឋានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ ចីវរសាដកេ សជ្ជេថា”តិ សមាទបេត្វា ឯកេកស្ស សហស្សសហស្សមូលំ ចីវរំ ទាបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធា វុដ្ឋវស្សា អនុមោទនំ កត្វា បក្កមឹសុ។

គាមវាសិនោបិ ឥទំ បុញ្ញកម្មំ កត្វា តតោ ចុតា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្តិត្វា គណទេវបុត្តា នាម អហេសុំ។ តេ តត្ថ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ពារាណសិយំ កុដុម្ពិកគេហេសុ និព្ពត្តឹសុ។ ជេដ្ឋកបេសការោ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស បុត្តោ អហោសិ។ ភរិយាបិស្ស ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្សេវ ធីតា អហោសិ។ តា សព្ពាបិ វយប្បត្តា បរកុលំ គច្ឆន្តិយោ តេសំ តេសំយេវ គេហានិ អគមឹសុ។ អថេកទិវសំ វិហារេ ធម្មស្សវនំ សង្ឃុដ្ឋំ។ “សត្ថា ធម្មំ ទេសេស្សតី”តិ សុត្វា សព្ពេបិ តេ កុដុម្ពិកា “ធម្មំ សោស្សាមា”តិ ភរិយាហិ សទ្ធឹ វិហារំ អគមឹសុ។ តេសំ វិហារមជ្ឈំ បវិដ្ឋក្ខណេ វស្សំ ឧដ្ឋហិ។ យេសំ កុលូបកា វា ញាតិសាមណេរាទយោ វា អត្ថិ, តេ តេសំ បរិវេណានិ បវិសឹសុ។ តេ បន តថារូបានំ នត្ថិតាយ កត្ថចិ, បវិសិតុំ អវិសហន្តា វិហារមជ្ឈេយេវ អដ្ឋំសុ។ អថ នេ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកោ អាហ – “បស្សថ អម្ហាកំ វិប្បការំ, កុលបុត្តេហិ នាម ឯត្តកេន លជ្ជិតុំ យុត្ត”ន្តិ។ “អយ្យ, កឹ បន ករោមា”តិ? “មយំ វិស្សាសិកដ្ឋានស្ស អភាវេន ឥមំ វិប្បការំ បត្តា, សព្ពេ ធនំ សំហរិត្វា បរិវេណំ ករោមា”តិ។ “សាធុ, អយ្យា”តិ ជេដ្ឋកោ សហស្សំ អទាសិ, សេសា បញ្ច បញ្ច សតានិ។ ឥត្ថិយោ អឌ្ឍតេយ្យានិ អឌ្ឍតេយ្យានិ សតានិ។ តេ តំ ធនំ សំហរិត្វា សហស្សកូដាគារបរិវារំ សត្ថុ វសនត្ថាយ មហាបរិវេណំ នាម អារភឹសុ។ នវកម្មស្ស មហន្តតាយ ធនេ អប្បហោន្តេ បុព្ពេ ទិន្នធនតោ បុន ឧបឌ្ឍុបឌ្ឍំ អទំសុ។ និដ្ឋិតេ បរិវេណេ វិហារមហំ ករោន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ ចីវរានិ សជ្ជឹសុ។

ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស បន ភរិយា សព្ពេហិ សមានំ អកត្វា អត្តនោ បញ្ញាយ ឋិតា “អតិរេកតរំ កត្វា សត្ថារំ បូជេស្សាមី”តិ អនោជបុប្ផវណ្ណេន សហស្សមូលេន សាដកេន សទ្ធឹ អនោជបុប្ផចង្កោដកំ គហេត្វា អនុមោទនកាលេ សត្ថារំ អនោជបុប្ផេហិ បូជេត្វា តំ សាដកំ សត្ថុ បាទមូលេ ឋបេត្វា, “ភន្តេ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ អនោជបុប្ផវណ្ណំយេវ មេ សរីរំ ហោតុ, អនោជា ឯវ ច មេ នាមំ ហោតូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ តេ សព្ពេបិ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ទេវលោកា ចវិត្វា ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកោ កុក្កុដវតីនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ មហាកប្បិនរាជា នាម អហោសិ, សេសា អមច្ចកុលេ និព្ពត្តឹសុ។ ជេដ្ឋកកុដុម្ពិកស្ស ភរិយា មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរេ រាជកុលេ និព្ពត្តិ, អនោជបុប្ផវណ្ណមេវស្សា សរីរំ អហោសិ, **អនោជា**ត្វេវស្សា នាមំ ករឹសុ។ សា វយប្បត្តា មហាកប្បិនរញ្ញោ គេហំ គន្ត្វា អនោជាទេវី នាម អហោសិ។ សេសិត្ថិយោបិ អមច្ចកុលេសុ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា តេសំយេវ អមច្ចបុត្តានំ គេហានិ អគមំសុ។ តេ សព្ពេ រញ្ញោ សម្បត្តិសទិសំ សម្បត្តឹ អនុភវឹសុ។ យទា រាជា សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ហត្ថឹ អភិរុហិត្វា វិចរិ, តទា តេបិ តថេវ វិចរន្តិ។ តស្មឹ អស្សេន វា រថេន វា វិចរន្តេ តេបិ តថេវ វិចរន្តិ? ឯវំ តេ ឯកតោ ហុត្វា កតានំ បុញ្ញានំ អានុភាវេន ឯកតោវ សម្បត្តឹ អនុភវឹសុ។ រញ្ញោ បន ពលោ, ពលវាហនោ, បុប្ផោ, បុប្ផវាហនោ, សុបត្តោតិ បញ្ច អស្សា ហោន្តិ។ រាជា តេសុ សុបត្តំ អស្សំ សយំ អារោហតិ, ឥតរេ ចត្តារោ អស្សារោហានំ សាសនាហរណត្ថាយ អទាសិ។ រាជា តេ បាតោវ ភោជេត្វា “គច្ឆថ ទ្វេ វា តីណិ វា យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា ពុទ្ធស្ស វា ធម្មស្ស វា សង្ឃស្ស វា ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា មយ្ហំ សុខសាសនំ អាហរថា”តិ បេសេសិ។ តេ ចតូហិ ទ្វារេហិ និក្ខមិត្វា តីណិ យោជនានិ អាហិណ្ឌិត្វា សាសនំ អលភិត្វា បច្ចាគច្ឆន្តិ។

អថេកទិវសំ រាជា សុបត្តំ អស្សំ អារុយ្ហ អមច្ចសហស្សបរិវុតោ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តោ កិលន្តរូបេ បញ្ចសតវាណិជកេ នគរំ បវិសន្តេ ទិស្វា “ឥមេ អទ្ធានកិលន្តា, អទ្ធា ឥមេសំ សន្តិកា ឯកំ ភទ្ទកំ សាសនំ សោស្សាមី”តិ តេ បក្កោសាបេត្វា “កុតោ អាគច្ឆថា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ឥតោ វីសតិយោជនសតមត្ថកេ សាវត្ថិ នាម នគរំ, តតោ អាគច្ឆាមា”តិ។ “អត្ថិ បន វោ បទេសេ កិញ្ចិ សាសនំ ឧប្បន្ន”ន្តិ។ “ទេវ, អញ្ញំ កិញ្ចិ នត្ថិ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា តាវទេវ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ កិញ្ចិ សល្លក្ខេតុំ អសក្កោន្តោ មុហុត្តំ វីតិនាមេត្វា, “តាតា, កឹ វទេថា”តិ បុច្ឆិ។ “ពុទ្ធោ, ទេវ, ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ តថេវ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ វារេ “កឹ វទេថ, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា “ពុទ្ធោ, ទេវ, ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ, “តាតា, វោ សតសហស្សំ ទទាមី”តិ វត្វា “អញ្ញម្បិ កិញ្ចិ សាសនំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ”តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា បុរិមនយេនេវ តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ វារេ “ធម្មោ ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ “ឥធាបិ វោ សតសហស្សំ ទម្មី”តិ វត្វា “អបរម្បិ សាសនំ អត្ថិ, តាតា”តិ បុច្ឆិ។ “អត្ថិ, ទេវ, សង្ឃរតនំ ឧប្បន្ន”ន្តិ។ រាជា តម្បិ សុត្វា តយោ វារេ វីតិនាមេត្វា ចតុត្ថេ វារេ “សង្ឃោ”តិ បទេ វុត្តេ “ឥធាបិ វោ សតសហស្សំ ទម្មី”តិ វត្វា អមច្ចសហស្សំ ឱលោកេត្វា, “តាតា, កឹ ករិស្សថា”តិ បុច្ឆិ។ “ទេវ, តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “អហំ, តាតា, ‘ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ, ធម្មោ ឧប្បន្នោ, សង្ឃោ ឧប្បន្នោ’តិ សុត្វា ន បុន និវត្តិស្សាមិ, សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស គន្ត្វា តស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “មយម្បិ, ទេវ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បព្ពជិស្សាមា”តិ។ រាជា សុវណ្ណបដ្ដេ អក្ខរានិ លិខាបេត្វា វាណិជកេ អាហ – “អនោជា នាម ទេវី តុម្ហាកំ តីណិ សតសហស្សានិ ទស្សតិ, ឯវញ្ច បន នំ វទេយ្យាថ ‘រញ្ញោ កិរ តេ ឥស្សរិយំ វិស្សដ្ឋំ, យថាសុខំ សម្បត្តឹ

បរិភុញ្ជាហី’តិ, សចេ បន វោ ‘រាជា កហ’ន្តិ បុច្ឆតិ, ‘សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិស្សាមីតិ វត្វា គតោ’តិ អារោចេយ្យាថា”តិ។ អមច្ចាបិ អត្តនោ អត្តនោ ភរិយានំ តថេវ សាសនំ បហិណឹសុ ។ រាជា វាណិជកេ ឧយ្យោជេត្វា អស្សំ អភិរុយ្ហ អមច្ចសហស្សបរិវុតោ តំ ខណំយេវ និក្ខមិ។

សត្ថាបិ តំ ទិវសំ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ មហាកប្បិនរាជានំ សបរិវារំ ទិស្វា “អយំ មហាកប្បិនោ វាណិជកានំ សន្តិកា តិណ្ណំ រតនានំ ឧប្បន្នភាវំ សុត្វា តេសំ វចនំ តីហិ សតសហស្សេហិ បូជេត្វា រជ្ជំ បហាយ អមច្ចសហស្សេហិ បរិវុតោ មំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតុកាមោ ស្វេ និក្ខមិស្សតិ។ សោ សបរិវារោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិស្សតិ, បច្ចុគ្គមនមស្ស ករិស្សាមី”តិ បុនទិវសេ ចក្កវត្តី វិយ ខុទ្ទកគាមភោជកំ បច្ចុគ្គច្ឆន្តោ សយមេវ បត្តចីវរំ គហេត្វា វីសយោជនសតំ មគ្គំ បច្ចុគ្គន្ត្វា ចន្ទភាគាយ នទិយា តីរេ និគ្រោធរុក្ខមូលេ ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ វិស្សជ្ជេន្តោ និសីទិ។ “រាជាបិ អាគច្ឆន្តោ ឯកំ នទឹ បត្វា “កា នាមេសា”តិ បុច្ឆិ។ “អបរច្ឆា នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណំ, តាតា”តិ? “គម្ភីរតោ គាវុតំ, បុថុលតោ ទ្វេ គាវុតានិ, ទេវា”តិ។ “អត្ថិ បនេត្ថ នាវា វា ឧឡុម្បោ វា”តិ? “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “នាវាទីនិ ឱលោកេន្តេ អម្ហេ ជាតិ ជរំ ឧបនេតិ, ជរា មរណំ។ អហំ និព្ពេមតិកោ ហុត្វា តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ, តេសំ មេ អានុភាវេន ឥមំ ឧទកំ ឧទកំ វិយ មា អហោសី”តិ តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ អាវជ្ជេត្វា “ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ”តិ ពុទ្ធានុស្សតឹ អនុស្សរន្តោ សបរិវារោ អស្សសហស្សេន ឧទកបិដ្ឋឹ បក្ខន្ទិ។ សិន្ធវា បិដ្ឋិបាសាណេ វិយ បក្ខន្ទឹសុ។ ខុរានំ អគ្គា នេវ តេមឹសុ។

សោ តំ ឧត្តរិត្វា បុរតោ គច្ឆន្តោ អបរម្បិ នទឹ ទិស្វា “អយំ កា នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “នីលវាហិនី នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណ”ន្តិ? “គម្ភីរតោបិ បុថុលតោបិ អឌ្ឍយោជនំ, ទេវា”តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ តំ បន នទឹ ទិស្វា “ស្វាក្ខាតោ ភគវតា ធម្មោ”តិ ធម្មានុស្សតឹ អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តម្បិ អតិក្កមិត្វា គច្ឆន្តោ អបរម្បិ នទឹ ទិស្វា “អយំ កា នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “ចន្ទភាគា នាម, ទេវា”តិ។ “កិមស្សា បរិមាណ”ន្តិ? “គម្ភីរតោបិ បុថុលតោបិ យោជនំ, ទេវា”តិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។ ឥមំ បន នទឹ ទិស្វា “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិ សង្ឃានុស្សតឹ អនុស្សរន្តោ បក្ខន្ទិ។ តំ បន នទឹ អតិក្កមិត្វា គច្ឆន្តោ សត្ថុ សរីរតោ និក្ខន្តា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ អទ្ទស។ និគ្រោធរុក្ខស្ស សាខាវិដបបលាសានិ សោវណ្ណមយានិ វិយ អហេសុំ។ រាជា ចិន្តេសិ – “អយំ បន ឱភាសោ នេវ ចន្ទស្ស, ន សូរិយស្ស, ន ទេវមារព្រហ្មនាគសុបណ្ណាទីនំ អញ្ញតរស្ស, អទ្ធា អហំ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស អាគច្ឆន្តោ មហាគោតមពុទ្ធេន ទិដ្ឋោ ភវិស្សាមី”តិ។ សោ តាវទេវ អស្សបិដ្ឋិតោ ឱតរិត្វា ឱនតសរីរោ រស្មិអនុសារេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា មនោសិលារសេ និមុជ្ជន្តោ វិយ ពុទ្ធរស្មីនំ អន្តោ បវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ សទ្ធឹ អមច្ចសហស្សេន, សត្ថា តស្ស អនុបុព្ពឹ កថំ កថេសិ។ ទេសនាវសានេ រាជា សបរិវារោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ អថ សព្ពេវ ឧដ្ឋហិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ សត្ថា “អាគមិស្សតិ នុ ខោ ឥមេសំ កុលបុត្តានំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរ”ន្តិ ឧបធារេន្តោ “ឥមេ កុលបុត្តា បច្ចេកពុទ្ធសហស្សស្ស ចីវរសហស្សំ អទំសុ, កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានម្បិ វីសតិចីវរសហស្សានិបិ អទំសុ។ អនច្ឆរិយំ ឥមេសំ ឥទ្ធិមយបត្តចីវរាគមន”ន្តិ ញត្វា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា “ឯថ, ភិក្ខវោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយំ សម្មា ទុក្ខស្ស អន្តកិរិយាយា”តិ អាហ។ តេ តាវទេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរា វស្សសដ្ឋិកត្ថេរា វិយ ហុត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បច្ចោរោហិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។

តេបិ វាណិជកា រាជកុលំ គន្ត្វា រញ្ញា បហិតភាវំ អារោចាបេត្វា ទេវិយា “អាគច្ឆន្តូ”តិ វុត្តេ បវិសិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ – “តាតា, កឹ ការណា អាគតាត្ថា”តិ? “មយំ រញ្ញា តុម្ហាកំ សន្តិកំ បហិតា, តីណិ កិរ នោ សតសហស្សានិ ទេថា”តិ។ “តាតា, អតិពហុំ ភណថ, កឹ តុម្ហេហិ រញ្ញោ កតំ, កិស្មឹ វោ រាជា បសន្នោ ឯត្តកំ ធនំ ទាបេសី”តិ? “ទេវិ, ន អញ្ញំ កិញ្ចិ កតំ, រញ្ញោ បន ឯកំ សាសនំ អារោចយិម្ហា”តិ? “សក្កា បន, តាតា, មយ្ហំ អារោចេតុ”ន្តិ។ “សក្កា, ទេវី”តិ។ “តេន ហិ, តាតា, វទេថា”តិ។ “ទេវិ ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ”តិ។ សាបិ “តំ សុត្វា បុរិមនយេនេវ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរា តិក្ខត្តុំ កិញ្ចិ អសល្លក្ខេត្វា ចតុត្ថេ វារេ ‘ពុទ្ធោ’តិ បទំ សុត្វា, តាតា, ឥមស្មឹ បទេ រញ្ញា កឹ ទិន្ន”ន្តិ? “សតសហស្សំ, ទេវី”តិ។ “តាតា , អននុច្ឆវិកំ រញ្ញា កតំ ឯវរូបំ សាសនំ សុត្វា តុម្ហាកំ សតសហស្សំ ទទមានេន។ អហញ្ហិ វោ មម ទុគ្គតបណ្ណាការេ តីណិ សតសហស្សានិ ទម្មិ, អបរម្បិ តុម្ហេហិ រញ្ញោ កឹ អារោចិត”ន្តិ? តេ ឥទញ្ចិទញ្ចាតិ ឥតរានិបិ ទ្វេ សាសនានិ អារោចយឹសុ។ ទេវី បុរិមនយេនេវ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរា តិក្ខត្តុំ កិញ្ចិ អសល្លក្ខេត្វា ចតុត្ថេ វារេ តថេវ សុត្វា តីណិ តីណិ សតសហស្សានិ ទាបេសិ, ឯវំ តេ សព្ពានិបិ ទ្វាទស សតសហស្សានិ លភឹសុ។

អថ នេ ទេវី បុច្ឆិ – “រាជា កហំ, តាតា”តិ? ទេវិ, “សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស ‘បព្ពជិស្សាមី’តិ គតោ”តិ។ “មយ្ហំ តេន កឹ សាសនំ ទិន្ន”ន្តិ? “សព្ពំ កិរ តេន តុម្ហាកំ ឥស្សរិយំ វិស្សដ្ឋំ, តុម្ហេ កិរ យថារុចិយា សម្បត្តឹ អនុភវថា”តិ។ “អមច្ចា បន កហំ, តាតា”តិ? តេបិ “‘រញ្ញា សទ្ធិំយេវ បព្ពជិស្សាមា’តិ គតា, ទេវី”តិ។ សា តេសំ ភរិយាយោ បក្កោសាបេត្វា, អម្មា, តុម្ហាកំ សាមិកា “រញ្ញា សទ្ធឹ បព្ពជិស្សាមា”តិ គតា, “តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “កឹ បន

តេហិ អម្ហាកំ សាសនំ បហិតំ, ទេវី’’តិ? ‘‘តេហិ កិរ អត្តនោ សម្បត្តិ តុម្ហាកំ វិស្សជ្ជា, តុម្ហេ កិរ តំ សម្បត្តិំ យថារុចិ បរិភុញ្ជថា’’តិ។ ‘‘តុម្ហេ បន, ទេវិ, កឹ ករិស្សថា’’តិ? ‘‘អម្មា, សោ តាវ រាជា សាសនំ សុត្វា មគ្គេ ឋិតកោវ តីហិ សតសហស្សេហិ តីណិ រតនានិ បូជេត្វា ខេឡបិណ្ឌំ វិយ សម្បត្តិំ បហាយ ‘បព្ពជិស្សាមី’តិ និក្ខន្តោ, មយា បន តិណ្ណំ រតនានំ សាសនំ សុត្វា តីណិ រតនានិ នវហិ សតសហស្សេហិ បូជិតានិ, ន ខោ បនេសា សម្បត្តិ នាម រញ្ញោយេវ ទុក្ខា, មយ្ហម្បិ ទុក្ខាយេវ។ កោ រញ្ញោ ឆឌ្ឌិតខេឡបិណ្ឌំ ជាណុកេហិ បតិដ្ឋហិត្វា មុខេន គណ្ហិស្សតិ, ន មយ្ហំ សម្បត្តិយា អត្ថោ, អហម្បិ សត្ថារំ ឧទ្ទិស្ស គន្ត្វា បព្ពជិស្សាមី’’តិ។ ‘‘ទេវិ, មយម្បិ តុម្ហេហេវ សទ្ធិំ បព្ពជិស្សាមា’’តិ។ ‘‘សចេ សក្កោថ, សាធុ, អម្មា’’តិ? ‘‘សក្កោម, ទេវី’’តិ។ ‘‘សាធុ, អម្មា, តេន ហិ ឯថា’’តិ រថសហស្សំ យោជាបេត្វា រថំ អារុយ្ហ តាហិ សទ្ធិំ និក្ខមិត្វា អន្តរាមគ្គេ បឋមំ នទិំ ទិស្វា យថា រញ្ញា បុដ្ឋំ, តថេវ បុច្ឆិត្វា សព្ពបវត្តិំ សុត្វា ‘‘រញ្ញោ គតមគ្គំ ឱលោកេថា’’តិ វត្វា ‘‘សិន្ធវានំ បទវលញ្ជំ ន បស្សាម, ទេវី’’តិ វុត្តេ ‘‘រាជា តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ សច្ចកិរិយំ កត្វា គតោ ភវិស្សតិ។ អហម្បិ តីណិ រតនានិ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តា, តេសមេវ អនុភាវេន ឥទំ ឧទកំ វិយ មា អហោសី’’តិ តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ អនុស្សរិត្វា រថសហស្សំ បេសេសិ។ ឧទកំ បិដ្ឋិបាសាណសទិសំ អហោសិ។ ចក្កានំ អគ្គគ្គនេមិវដ្ដិយោ នេវ តេមឹសុ។ ឯតេនេវ ឧបាយេន ឥតរា ទ្វេ នទិយោ ឧត្តរិ។

អថ សត្ថា តស្សាគមនភាវំ ញត្វា យថា អត្តនោ សន្តិកេ និសិន្នា ភិក្ខូ ន បញ្ញាយន្តិ, ឯវមកាសិ។ សាបិ គច្ឆន្តី គច្ឆន្តី សត្ថុ សរីរតោ និក្ខន្តា ឆព្ពណ្ណរស្មិយោ ទិស្វា តថេវ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា បុច្ឆិ – ‘‘ភន្តេ, មហាកប្បិនោ តុម្ហាកំ ឧទ្ទិស្ស និក្ខន្តោ អាគតោត្ថ មញ្ញេ, កហំ សោ, អម្ហាកម្បិ នំ ទស្សេថា’’តិ? ‘‘និសីទថ តាវ, ឥធេវ នំ បស្សិស្សថា’’តិ ។ តា សព្ពាបិ តុដ្ឋចិត្តា ‘‘ឥធេវ កិរ និសិន្នា សាមិកេ បស្សិស្សាមា’’តិ និសីទឹសុ។ សត្ថា តាសំ អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ, អនោជាទេវី ទេសនាវសានេ សបរិវារា សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ មហាកប្បិនត្ថេរោ តាសំ វឌ្ឍិតធម្មទេសនំ សុណន្តោ សបរិវារោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្មិំ ខណេ សត្ថា តាសំ តេ ភិក្ខូ អរហត្តប្បត្តេ ទស្សេសិ។ តាសំ កិរ អាគតក្ខណេយេវ អត្តនោ សាមិកេ កាសាវធរេ មុណ្ឌកសីសេ ទិស្វា ចិត្តំ ឯកគ្គំ ន ភវេយ្យ, តេន មគ្គផលានិ បត្តុំ ន សក្កុណេយ្យុំ។ តស្មា អចលសទ្ធាយ បតិដ្ឋិតកាលេ តាសំ តេ ភិក្ខូ អរហត្តប្បត្តេយេវ ទស្សេសិ។

តាបិ តេ ទិស្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, ‘‘ភន្តេ, តុម្ហាកំ តាវ បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្ត’’ន្តិ វត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ ឯវំ កិរ វុត្តេ ‘‘សត្ថា ឧប្បលវណ្ណាយ អាគមនំ ចិន្តេសី’’តិ ឯកច្ចេ វទន្តិ។ សត្ថា បន តា ឧបាសិកាយោ អាហ – ‘‘សាវត្ថិំ គន្ត្វា ភិក្ខុនីឧបស្សយេ បព្ពជេថា’’តិ។ តា អនុបុព្ពេន ជនបទចារិកំ ចរមានា អន្តរាមគ្គេ មហាជនេន អភិហដសក្ការសម្មានា បទសាវ វីសយោជនសតិកំ គន្ត្វា ភិក្ខុនីឧបស្សយេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សត្ថាបិ ភិក្ខុសហស្សំ អាទាយ អាកាសេនេវ ជេតវនំ អគមាសិ។ តត្រ សុទំ អាយស្មា មហាកប្បិនោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានាទីសុ ‘‘អហោ សុខំ , អហោ សុខ’’ន្តិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ វិចរតិ។ ភិក្ខូ ភគវតោ អារោចេសុំ – ‘‘ភន្តេ, មហាកប្បិនោ ‘អហោ សុខំ, អហោ សុខ’ន្តិ ឧទានំ ឧទានេន្តោ វិចរតិ, អត្តនោ កាមសុខំ រជ្ជសុខំ អារព្ភ កថេសិ មញ្ញេ’’តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា ‘‘សច្ចំ កិរ ត្វំ, កប្បិន, កាមសុខំ រជ្ជសុខំ អារព្ភ ឧទានំ ឧទានេសី’’តិ។ ‘‘ភគវា មេ, ភន្តេ, តំ អារព្ភ ឧទានភាវំ វា អនុទានភាវំ វា ជានាតី’’តិ? សត្ថា ‘‘ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ កាមសុខំ រជ្ជសុខំ អារព្ភ ឧទានំ ឧទានេតិ, បុត្តស្ស បន មេ ធម្មបីតិ នាម ធម្មរតិ នាម ឧប្បជ្ជតិ, សោ អមតមហានិព្ពានំ អារព្ភ ឯវ ឧទានំ ឧទានេសី’’តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៧៩. ‘‘ធម្មបីតិ សុខំ សេតិ, វិប្បសន្នេន ចេតសា;
អរិយប្បវេទិតេ ធម្មេ, សទា រមតិ បណ្ឌិតោ’’តិ។

តត្ថ **ធម្មបីតី**តិ ធម្មបាយកោ, ធម្មំ បិវន្តោតិ អត្ថោ។ ធម្មោ ច នាមេស ន សក្កា ភាជនេន យាគុអាទីនិ វិយ បាតុំ? នវវិធំ បន លោកុត្តរធម្មំ នាមកាយេន ផុសន្តោ អារម្មណតោ សច្ឆិករោន្តោ បរិញ្ញាភិសមយាទីហិ ទុក្ខាទីនិ អរិយសច្ចានិ បដិវិជ្ឈន្តោ ធម្មំ បិវតិ នាម។ **សុខំ សេតី**តិ ទេសនាមត្តមេវេតំ, ចតូហិបិ ឥរិយាបថេហិ សុខំ វិហរតីតិ អត្ថោ។ **វិប្បសន្នេនា**តិ អនាវិលេន និរុបក្កិលេសេន។ **អរិយប្បវេទិតេ**តិ ពុទ្ធាទីហិ អរិយេហិ បវេទិតេ សតិបដ្ឋានាទិភេទេ ពោធិបក្ខិយធម្មេ។ **សទា រមតី**តិ ឯវរូបោ ធម្មបីតិ វិប្បសន្នេន ចេតសា វិហរន្តោ បណ្ឌិច្ចេន សមន្នាគតោ សទា រមតិ អភិរមតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបន្នាទយោ អហេសុន្តិ។

មហាកប្បិនត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. បណ្ឌិតសាមណេរវត្ថុ

ឧទកញ្ហិ នយន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បណ្ឌិតសាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។

អតីតេ កិរ កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធោ វីសតិខីណាសវសហស្សបរិវារោ ពារាណសី អគមាសិ។ មនុស្សា អត្តនោ ពលំ សល្លក្ខេត្វា អដ្ឋបិ ទសបិ ឯកតោ ហុត្វា អគន្តុកទានាទីនិ អទំសុ។ អថេកទិវសំ សត្ថា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ ឯវំ អនុមោទនមកាសិ –

> “ឧបាសកា ឥធ ឯកច្ចោ ‘អត្តនោ សន្តកមេវ ទាតុំ វដ្ដតិ, កឹ បរេន សមាទបិតេនា’តិ អត្តនាវ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាទបេតិ ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ភោគសម្បទំ លភតិ, នោ បរិវារសម្បទំ។ ឯកច្ចោ បរំ សមាទបេតិ, អត្តនា ន ទេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បរិវារសម្បទំ លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ ឯកច្ចោ អត្តនាបិ ន ទេតិ, បរម្បិ ន សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ នេវ ភោគសម្បទំ លភតិ, ន បរិវារសម្បទំ, វិឃាសាទោវ ហុត្វា ជីវតិ។ ឯកច្ចោ អត្តនា ច ទេតិ, បរញ្ច សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ភោគសម្បទម្បិ លភតិ បរិវារសម្បទម្បី”តិ។

តំ សុត្វា សមីបេ ឋិតោ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ចិន្តេសិ – “អហំ ទានិ តថា ករិស្សាមិ, យថា មេ ទ្វេបិ សម្បត្តិយោ ភវិស្សន្តី”តិ។ សោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, ស្វាតនាយ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ “កិត្តកេហិ តេ ភិក្ខូហិ អត្ថោ”តិ? “កិត្តកោ បន វោ, ភន្តេ, បរិវារោ”តិ? “វីសតិ ភិក្ខុសហស្សានី”តិ។ “ភន្តេ, សព្ពេហិ សទ្ធិំ ស្វាតនាយ មយ្ហំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ។ សោ គាមំ បវិសិត្វា, “អម្មតាតា, ស្វាតនាយ មយា ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ និមន្តិតោ, តុម្ហេ យត្តកានំ ភិក្ខូនំ ទាតុំ សក្ខិស្សថ, តត្តកានំ ទានំ ទេថា”តិ អារោចេត្វា វិចរន្តោ អត្តនោ អត្តនោ ពលំ សល្លក្ខេត្វា “មយំ ទសន្នំ ទស្សាម, មយំ វីសតិយា, មយំ សតស្ស, មយំ បញ្ចសតាន”ន្តិ វុត្តេ សព្ពេសំ វចនំ អាទិតោ បដ្ឋាយ បណ្ណេ អារោបេសិ។

តេន ច សមយេន តស្មិំ នគរេ អតិទុគ្គតភាវេនេវ “មហាទុគ្គតោ”តិ បញ្ញាតោ ឯកោ បុរិសោ អត្ថិ។ សោ តម្បិ សម្មុខាគតំ ទិស្វា, “សម្ម មហាទុគ្គត, មយា ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ និមន្តិតោ, ស្វេ នគរវាសិនោ ទានំ ទស្សន្តិ, “ត្វំ កតិ ភិក្ខូ ភោជេស្សសី”តិ? “សាមិ, មយ្ហំ កឹ ភិក្ខូហិ, ភិក្ខូហិ នាម សធនានំ អត្ថោ, មយ្ហំ បន ស្វេ យាគុអត្ថាយ តណ្ឌុលនាឡិមត្តម្បិ នត្ថិ, អហំ ភតី កត្វា ជីវាមិ, កឹ មេ ភិក្ខូហី”តិ? សមាទបកេន នាម ព្យត្តេន ភវិតព្ពំ។ តស្មា សោ តេន “នត្ថី”តិ វុត្តេបិ តុណ្ហីភូតោ អហុត្វា ឯវមាហ – “សម្ម មហាទុគ្គត, ឥមស្មិំ នគរេ សុភោជនំ ភុញ្ជិត្វា សុខុមវត្ថំ និវាសេត្វា នានាភរណបដិមណ្ឌិតា សិរិសយនេ សយមានា ពហូ ជនា សម្បត្តិំ អនុភវន្តិ, ត្វំ បន ទិវសំ ភតី កត្វា កុច្ឆិបូរណមត្តម្បិ ន លភសិ, ឯវំ សន្តេបិ ‘អហំ បុព្ពេ បុញ្ញំ អកតត្តា កិញ្ចិ ន លភាមី’តិ ន ជានាសី”តិ? “ជានាមិ, សាមី”តិ។ “អថ កស្មា ឥទានិ បុញ្ញំ ន ករោសិ, ត្វំ យុវា ពលសម្បន្នោ, កឹ តយា ភតី កត្វាបិ យថាពលំ ទានំ ទាតុំ ន វដ្ដតី”តិ? សោ តស្មិំ កថេន្តេយេវ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “មយ្ហម្បិ ឯកំ ភិក្ខុំ បណ្ណេ អារោបេហិ, កិញ្ចិទេវ ភតី កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុំ ទស្សាមី”តិ អាហ។ ឥតរោ “កឹ ឯកេន ភិក្ខុនា បណ្ណេ អារោបិតេនា”តិ ន អារោបេសិ? មហាទុគ្គតោបិ គេហំ គន្ត្វា ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, នគរវាសិនោ ស្វេ សង្ឃភត្តំ ករិស្សន្តិ, អហម្បិ សមាទបកេន ‘ឯកស្ស ភិក្ខុំ ទេហី’តិ វុត្តោ, មយម្បិ ស្វេ ឯកស្ស ភិក្ខុំ ទស្សាមា”តិ។ អថស្ស ភរិយា “មយំ ទលិទ្ទា, កស្មា តយា សម្បដិច្ឆិត”ន្តិ អវត្វាវ, “សាមិ, ភទ្ទកំ តេ កតំ, មយំ បុព្ពេបិ កិញ្ចិ អទត្វា ឥទានិ ទុគ្គតា ជាតា, មយំ ឧភោបិ ភតី កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុំ ទស្សាម, សាមី”តិ វត្វា ឧភោបិ គេហា និក្ខមិត្វា ភតិដ្ឋានំ អគមំសុ។

មហាសេដ្ឋិ តំ ទិស្វា “កឹ, សម្ម មហាទុគ្គត, ភតី ករិស្សសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, អយ្យា”តិ។ “កឹ ករិស្សសី”តិ? “យំ តុម្ហេ ការេស្សថ, តំ ករិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ មយំ ស្វេ ទ្វេ តីណិ ភិក្ខុសតានិ ភោជេស្សាម, ឯហិ, ទារូនិ ផាលេហី”តិ វាសិផរសុំ នីហរិត្វា ទាបេសិ។ មហាទុគ្គតោ ទឡ្ហំ កច្ឆំ ពន្ធិត្វា មហុស្សាហប្បត្តោ វាសី បហាយ ផរសុំ គណ្ហន្តោ, ផរសុំ បហាយ វាសី គណ្ហន្តោ ទារូនិ ផាលេតិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ អាហ – “សម្ម, ត្វំ អជ្ជ អតិវិយ ឧស្សាហប្បត្តោ កម្មំ ករោសិ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? “សាមិ, អហំ ស្វេ ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សាមី”តិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ បសន្នមានសោ ចិន្តេសិ – “អហោ ឥមិនា ទុក្ករំ កតំ, ‘អហំ ទុគ្គតោ’តិ តុណ្ហីភាវំ អនាបជ្ជិត្វា ‘ភតី កត្វា ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សាមី’តិ វទតី”តិ។ សេដ្ឋិភរិយាបិ តស្ស ភរិយំ ទិស្វា, “អម្ម, កឹ កម្មំ ករិស្សសី”តិ បុច្ឆិត្វា “យំ តុម្ហេ ការេស្សថ, តំ ករោមី”តិ វុត្តេ ឧទុក្ខលសាលំ បវេសេត្វា សុប្បមុសលាទីនិ ទាបេសិ។ សា នច្ចន្តី វិយ តុដ្ឋបហដ្ឋា វីហី កោដ្ដេតិ ចេវ ឱផុណាតិ ច។ អថ នំ សេដ្ឋិភរិយា បុច្ឆិ – “អម្ម, ត្វំ អតិវិយ តុដ្ឋបហដ្ឋា កម្មំ ករោសិ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? “អយ្យេ, ឥមំ ភតី កត្វា មយម្បិ ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សាមា”តិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិភរិយាបិ តស្សំ

“អហោ វតាយំ ទុក្ករការិកា”តិ បសីទិ។ សេដ្ឋិ មហាទុគ្គតស្ស ទារូនំ ផាលិតកាលេ “អយំ តេ ភតី”តិ សាលីនំ ចតស្សោ នាឡិយោ ទាបេត្វា “អយំ តេ តុដ្ឋិទាយោ”តិ អបរាបិ ចតស្សោ នាឡិយោ ទាបេសិ។

សោ គេហំ គន្ត្វា ភរិយំ អាហ – “មយា ភតី កត្វា សាលិ លទ្ធោ, អយំ និវាបោ ភវិស្សតិ, តយា លទ្ធាយ ភតិយា ទធិតេលកដុកភណ្ឌានិ គណ្ហាហី”តិ។ សេដ្ឋិភរិយាបិ បុន តស្សា ឯកំ សប្បិករោដិកញ្ចេវ ទធិភាជនញ្ច កដុកភណ្ឌញ្ច សុទ្ធតណ្ឌុលនាឡិញ្ច ទាបេសិ។ ឥតិ ច ឧភិន្នម្បិ នវ តណ្ឌុលនាឡិយោ អហេសុំ។ តេ “ទេយ្យធម្មោ នោ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋហដ្ឋា បាតោវ ឧដ្ឋហិំសុ។ ភរិយា មហាទុគ្គតំ អាហ – “គច្ឆ, សាមិ, បណ្ណំ បរិយេសិត្វា អាហរា”តិ។ សោ អន្តរាបណេ បណ្ណំ អទិស្វា នទីតីរំ គន្ត្វា “អជ្ជ អយ្យានំ ភោជនំ ទាតុំ លភិស្សាមី”តិ បហដ្ឋមានសោ គាយន្តោ បណ្ណំ ឧច្ចិនតិ។ មហាជាលំ ខិបិត្វា ឋិតោ កេវដ្ដោ “មហាទុគ្គតស្ស សទ្ទេន ភវិតព្ព”ន្តិ តំ បក្កោសិត្វា បុច្ឆិ – “អតិវិយ តុដ្ឋចិត្តោ គាយសិ, កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ? “បណ្ណំ ឧច្ចិនាមិ, សម្មា”តិ។ “កិំ ករិស្សសី”តិ? “ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សាមី”តិ។ “អហោ សុខិតោ, ភិក្ខុ, សោ តវ កិំ បណ្ណំ ខាទិស្សតី”តិ? “កិំ ករោមិ, សម្ម, អត្តនា លទ្ធបណ្ណេន ភោជេស្សាមី”តិ? “តេន ហិ ឯហី”តិ។ “កិំ ករោមិ, សម្មា”តិ? “ឥមេ មច្ឆេ គហេត្វា បាទគ្ឃនកានិ អឌ្ឍគ្ឃនកានិ កហាបណគ្ឃនកានិ ច ឧទ្ទានានិ ករោហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ ពទ្ធពទ្ធេ មច្ឆេ នគរវាសិនោ និមន្តិតនិមន្តិតានំ ភិក្ខូនំ អត្ថាយ ហរិំសុ។ តស្ស មច្ឆុទ្ទានានិ ករោន្តស្សេវ ភិក្ខាចារវេលា បាបុណិ។ សោ វេលំ សល្លក្ខេត្វា “គមិស្សាមហំ, សម្ម, អយំ ភិក្ខូនំ អាគមនវេលា”តិ អាហ។ “អត្ថិ បន កិញ្ចិ មច្ឆុទ្ទាន”ន្តិ? “នត្ថិ, សម្ម, សព្ពានិ ខីណានី”តិ។ “តេន ហិ មយា អត្តនោ អត្ថាយ វាលុកាយ និខណិត្វា ចត្តារោ រោហិតមច្ឆា ឋបិតា, សចេ ភិក្ខុំ ភោជេតុកាមោសិ, ឥមេ គហេត្វា គច្ឆា”តិ តេ មច្ឆេ តស្ស អទាសិ។

តំ ទិវសំ បន សត្ថា បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ មហាទុគ្គតំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា “កិំ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “មហាទុគ្គតោ ‘ឯកំ ភិក្ខុំ ភោជេស្សាមី’តិ ភរិយាយ សទ្ធិំ ហិយ្យោ ភតិំ អកាសិ, កតរំ នុ ខោ ភិក្ខុំ លភិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “មនុស្សា បណ្ណេ អារោបិតសញ្ញាយ ភិក្ខូ គហេត្វា អត្តនោ អត្តនោ គេហេសុ និសីទាបេស្សន្តិ, មហាទុគ្គតោ មំ ឋបេត្វា អញ្ញំ ភិក្ខុំ ន លភិស្សតី”តិ ឧបធារេសិ។ ពុទ្ធា កិរ ទុគ្គតេសុ អនុកម្បំ ករោន្តិ។ តស្មា សត្ថា បាតោវ សរីរបដិជគ្គនំ កត្វា “មហាទុគ្គតំ សង្គណ្ហិស្សាមី”តិ គន្ធកុដិំ បវិសិត្វា និសីទិ។ មហាទុគ្គតោបិ មច្ឆេ គហេត្វា គេហំ បវិសន្តេ សក្កស្ស បណ្ឌុកម្ពលសិលាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ “កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “ហិយ្យោ, មហាទុគ្គតោ ‘ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ភិក្ខំ ទស្សាមី’តិ អត្តនោ ភរិយាយ សទ្ធិំ ភតិំ អកាសិ, កតរំ នុ ខោ ភិក្ខុំ លភិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “នត្ថេតស្ស អញ្ញោ ភិក្ខុ, សត្ថា បន មហាទុគ្គតស្ស សង្គហំ ករិស្សាមី”តិ គន្ធកុដិយំ និសិន្នោ។ មហាទុគ្គតោ អត្តនោ ឧបកប្បនកំ យាគុភត្តំ បណ្ណសូបេយ្យម្បិ តថាគតស្ស ទទេយ្យ, “យំនូនាហំ មហាទុគ្គតស្ស គេហំ គន្ត្វា ភត្តការកកម្មំ ករេយ្យ”ន្តិ អញ្ញាតកវេសេន តស្ស គេហសមីបំ គន្ត្វា “អត្ថិ នុ ខោ កស្សចិ កិញ្ចិ ភតិយា កាតព្ព”ន្តិ បុច្ឆិ។ មហាទុគ្គតោ តំ ទិស្វា អាហ – “សម្ម, កិំ កម្មំ ករិស្សសី”តិ? “អហំ, សាមិ, សព្ពសិប្បិកោ, មយ្ហំ អជាននសិប្បំ នាម នត្ថិ, យាគុភត្តាទីនិបិ សម្បាទេតុំ ជានាមី”តិ។ “សម្ម, មយំ តវ កម្មេន អត្ថិកា, តុយ្ហំ បន កិញ្ចិ ទាតព្ពំ ភតិំ ន បស្សាមា”តិ។ “កិំ បន តេ កត្តព្ព”ន្តិ? “ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ភិក្ខំ ទាតុកាមោម្ហិ, តស្ស យាគុភត្តសំវិធានំ ឥច្ឆាមី”តិ។ “សចេ ភិក្ខុស្ស ភិក្ខំ ទស្សសិ, ន មេ ភតិយា អត្ថោ, កិំ មម បុញ្ញំ ន វដ្ដតី”តិ? “ឯវំ សន្តេ សាធុ, សម្ម, បវិសា”តិ។ សោ តស្ស គេហំ បវិសិត្វា តេលតណ្ឌុលាទីនិ អាហរាបេត្វា “គច្ឆ, អត្តនោ បត្តភិក្ខុំ អានេហី”តិ តំ ឧយ្យោជេសិ។ ទានវេយ្យាវដិកោបិ បណ្ណេ អារោបិតនិយាមេនេវ តេសំ តេសំ គេហានិ ភិក្ខូ បហិណិ។

មហាទុគ្គតោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “មយ្ហំ បត្តភិក្ខុំ ទេហី”តិ អាហ។ សោ តស្មិំ ខណេ សតិំ លភិត្វា “អហំ តវ ភិក្ខុំ បមុដ្ឋោ”តិ អាហ។ មហាទុគ្គតោ តិខិណាយ សត្តិយា កុច្ឆិយំ បហដោ វិយ, “សាមិ, កស្មា មំ នាសេសិ, អហំ តយា ហិយ្យោ សមាទបិតោ ភរិយាយ សទ្ធិំ ទិវសំ ភតិំ កត្វា អជ្ជ បាតោវ បណ្ណត្ថាយ នទីតីរេ អាហិណ្ឌិត្វា អាគតោ, ទេហិ មេ ឯកំ ភិក្ខុ”ន្តិ ពាហា បគ្គយ្ហ បរិទេវិ។ មនុស្សា សន្និបតិត្វា “កិមេតំ, មហាទុគ្គតា”តិ បុច្ឆិំសុ។ សោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ តេ វេយ្យាវដិកំ បុច្ឆិំសុ – “សច្ចំ កិរ, សម្ម, តយា ឯស ‘ភតិំ កត្វា ឯកស្ស ភិក្ខុស្ស ភិក្ខំ ទេហី’តិ សមាទបិតោ”តិ? “អាម , អយ្យា”តិ។ “ភារិយំ តេ កម្មំ កតំ, យោ ត្វំ ឯត្តកេ ភិក្ខូ សំវិទហន្តោ ឯតស្ស ឯកំ ភិក្ខុំ នាទាសី”តិ។ សោ តេសំ វចនេន មង្កុភូតោ តំ អាហ – “សម្ម មហាទុគ្គត, មា មំ នាសយិ, អហំ តវ ការណា មហាវិហេសំ បត្តោ, មនុស្សា បណ្ណេ អារោបិតនិយាមេន អត្តនោ អត្តនោ បត្តភិក្ខូ នយិំសុ, អត្តនោ គេហេ និសិន្នភិក្ខុំ នីហរិត្វា ទេន្តោ នាម នត្ថិ, សត្ថា បន មុខំ ធោវិត្វា គន្ធកុដិយមេវ និសិន្នោ, រាជយុវរាជសេនាបតិអាទយោ សត្ថុ គន្ធកុដិតោ និក្ខមនំ ឱលោកេន្តា និសិន្នា សត្ថុ បត្តំ គហេត្វា ‘គមិស្សាមា’តិ។ ពុទ្ធា នាម ទុគ្គតេ អនុកម្បំ ករោន្តិ, ត្វំ វិហារំ គន្ត្វា ‘ទុគ្គតោម្ហិ, ភន្តេ, មម សង្គហំ ករោថា’តិ សត្ថារំ វន្ទ, សចេ តេ បុញ្ញំ អត្ថិ, អទ្ធា លច្ឆសី”តិ។

សោ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ វិហារេ វិយាសាទភាវេន ទិដ្ឋត្តា រាជយុវរាជាទយោ, “មហាទុគ្គត, ន តាវ ភត្តកាលោ, កស្មា ត្វំ អាគច្ឆសី”តិ អាហំសុ។ សោ “ជានាមិ, សាមិ, ‘ន តាវ ភត្តកាលោ’តិ។ សត្ថារំ បន វន្ទិតុំ អាគច្ឆាមី”តិ វទន្តោ គន្ធា គន្ធកុដិយា ឧម្មារេ សីសំ ឋបេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្មឹ នគរេ មយា ទុគ្គតតរោ នត្ថិ, អវស្សយោ មេ ហោថ, ករោថ មេ សង្គហ”ន្តិ អាហ។ សត្ថា គន្ធកុដិទ្វារំ វិវរិត្វា បត្តំ នីហរិត្វា តស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ ចក្កវត្តិសិរឹ បត្តោ វិយ អហោសិ, រាជយុវរាជាទយោ អញ្ញមញ្ញស្ស មុខានិ ឱលោកយឹសុ។ សត្ថារា ទិន្នបត្តញ្ហិ កោចិ ឥស្សរិយវសេន គហេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ ឯវំ បន វទឹសុ, “សម្ម មហាទុគ្គត, សត្ថុ បត្តំ អម្ហាកំ ទេហិ ឯត្តកំ នាម តេ ធនំ ទស្សាម, ត្វំ ទុគ្គតោ ធនំ គណ្ហាហិ, កឹ តេ បត្តេនា”តិ? មហាទុគ្គតោ “ន កស្សចិ ទស្សាមិ, ន មេ ធនេន អត្ថោ, សត្ថារំយេវ ភោជេស្សាមី”តិ អាហ។ អវសេសា តំ យាចិត្វា បត្តំ អលភិត្វា និវត្តឹសុ។ រាជា បន “មហាទុគ្គតោ ធនេន បលោភិយមានោបិ សត្ថុ បត្តំ ន ទេតិ, សត្ថារា ច សយំ ទិន្នបត្តំ កោចិ គហេតុំ ន សក្កោតិ, ឥមស្ស ទេយ្យធម្មោ នាម កិត្តកោ ភវិស្សតិ, ឥមិនា ទេយ្យធម្មស្ស ទិន្នកាលេ សត្ថារំ អាទាយ គេហំ នេត្វា មយ្ហំ សម្បាទិតំ អាហារំ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារា សទ្ធឹយេវ អគមាសិ។ សក្កោបិ ទេវរាជា យាគុខជ្ជកភត្តសូបេយ្យបណ្ណាទីនិ សម្បាទេត្វា សត្ថុ និសីទនារហំ អាសនំ បញ្ញបេត្វា និសីទិ។

មហាទុគ្គតោ សត្ថារំ នេត្វា “បវិសថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ វសនគេហញ្ចស្ស នីចំ ហោតិ, អនោនតេន បវិសិតុំ ន សក្កា។ ពុទ្ធា ច នាម គេហំ បវិសន្តា ន ឱនមិត្វា បវិសន្តិ។ គេហញ្ហិ បវិសនកាលេ មហាបថវី វា ហេដ្ឋា ឱគច្ឆតិ, គេហំ វា ឧទ្ធំ គច្ឆតិ។ ឥទំ តេសំ សុទិន្នទានស្ស ផលំ។ បុន និក្ខមិត្វា គតកាលេ សព្ពំ បាកតិកមេវ ហោតិ។ តស្មា សត្ថា ឋិតកោវ គេហំ បវិសិត្វា សក្កេន បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សត្ថរិ និសិន្នេ រាជា អាហ – “សម្ម មហាទុគ្គត, តយា អម្ហាកំ យាចន្តានម្បិ សត្ថុ បត្តោ ន ទិន្នោ, បស្សាម តាវ, កីទិសោ តេ សត្ថុ សក្ការោ កតោ”តិ? អថស្ស សក្កោ យាគុខជ្ជកាទីនិ វិវរិត្វា ទស្សេសិ។ តេសំ វាសគន្ធោ សកលនគរំ ឆាទេត្វា អដ្ឋាសិ។ រាជា យាគុអាទីនិ ឱលោកេត្វា ភគវន្តំ អាហ – “ភន្តេ, ‘អហំ មហាទុគ្គតស្ស ទេយ្យធម្មោ កិត្តកោ ភវិស្សតិ, ឥមិនា ទេយ្យធម្មេ ទិន្នេ សត្ថារំ គេហំ នេត្វា អត្តនោ សម្បាទិតំ អាហារំ ទស្សាមី’តិ ចិន្តេត្វា អាគតោ, មយា ឯវរូបោ អាហារោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, មយិ ឥធ ឋិតេ មហាទុគ្គតោ កិលមេយ្យ, គច្ឆាមហ”ន្តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ សក្កោបិ សត្ថារំ យាគុអាទីនិ ទត្វា សក្កច្ចំ បរិវិសិ។ សត្ថាបិ កតភត្តកិច្ចោ អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។

សក្កោ មហាទុគ្គតស្ស សញ្ញំ អទាសិ។ សោ បត្តំ គហេត្វា សត្ថារំ អនុគច្ឆិ។ សក្កោ និវត្តិត្វា មហាទុគ្គតស្ស គេហទ្វារេ ឋិតោ អាកាសំ ឱលោកេសិ។ តាវទេវ អាកាសតោ សត្តរតនវស្សំ វស្សិត្វា តស្ស គេហេ សព្ពភាជនានិ បូរេត្វា សកលំ គេហំ បូរេសិ។ តស្ស គេហេ ឱកាសោ នាហោសិ។ តស្ស ភរិយា ទារកេ ហត្ថេសុ គហេត្វា នីហរិត្វា ពហិ អដ្ឋាសិ។ សោ សត្ថារំ អនុគន្ត្វា និវត្តោ ទារកេ ពហិ ទិស្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “សាមិ, សកលំ នោ គេហំ សត្តហិ រតនេហិ បុណ្ណំ, បវិសិតុំ ឱកាសោ នត្ថី”តិ។ សោ “អជ្ជេវ មេ ទានេន វិបាកោ ទិន្នោ”តិ ចិន្តេត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា, “កស្មា អាគតោសី”តិ វុត្តេ អាហ –“ទេវ, គេហំ មេ សត្តហិ រតនេហិ បុណ្ណំ, តំ ធនំ គណ្ហថា”តិ។ រាជា “អហោ ពុទ្ធានំ ទិន្នទានំ, អជ្ជេវ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ អាហ – “កឹ តេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “ធនហរណត្ថាយ សកដសហស្សំ, ទេវា”តិ។ រាជា សកដសហស្សំ បេសេត្វា ធនំ អាហរាបេត្វា រាជង្គណេ ឱកិរាបេសិ។ តាលប្បមាណោ រាសិ អហោសិ។ រាជា នគរេ សន្និបាតាបេត្វា “ឥមស្មឹ នគរេ អត្ថិ កស្សចិ ឯត្តកំ ធន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “នត្ថិ, ទេវា”តិ។ “ឯវំ មហាធនស្ស កឹ កាតុំ វដ្ដតី”តិ? “សេដ្ឋិដ្ឋានំ ទាតុំ វដ្ដតិ, ទេវា”តិ។ រាជា តស្ស មហាសក្ការំ កត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ ទាបេសិ។

អថស្ស បុព្ពេ ឯកស្ស សេដ្ឋិនោ គេហដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា “ឯត្ថ ជាតេ គច្ឆេ ហរាបេត្វា គេហំ ឧដ្ឋាបេត្វា វសាហី”តិ អាហ។ តស្ស តំ ឋានំ សោធេត្វា សមំ កត្វា ភូមិយា ខញ្ញមានាយ អញ្ញមញ្ញំ អាហច្ច និធិកុម្ភិយោ ឧដ្ឋហឹសុ។ តេន រញ្ញោ អារោចិតេ “តវ បុញ្ញេន និព្ពត្តា, ត្វមេវ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សោ គេហំ ការេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ អទាសិ។ តតោ បរម្បិ យាវតាយុកំ តិដ្ឋន្តោ បុញ្ញានិ ករិត្វា អាយុ បរិយោសានេ ទេវលោកេ និព្ពត្តោ។

ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទិព្ពសម្បត្តឹ អនុភវិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ តតោ ចុតោ សាវត្ថិយំ សារិបុត្តត្ថេរស្សុបដ្ឋាកកុលេ សេដ្ឋិធីតុ កុច្ឆិយំ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ។ អថស្សា មាតាបិតរោ គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា គព្ភបរិហារំ អទំសុ។ តស្សា អបរេន សមយេន ឯវរូបោ ទោហឡោ ឧប្បជ្ជិ – “អហោ វតាហំ ធម្មសេនាបតី អាទី កត្វា បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ រោហិតមច្ឆរសេន ទានំ ទត្វា កាសាយានិ វត្ថានិ និវាសេត្វា អាសនបរិយន្តេ និសិន្នា តេសំ ភិក្ខូនំ ឧច្ឆិដ្ឋភត្តំ បរិភុញ្ជេយ្យ”ន្តិ។ សា មាតាបិតូនំ អារោចេត្វា តថា អកាសិ, ទោហឡោ បដិបស្សម្ភិ។ អថស្សា តតោ អបរេសុបិ សត្តសុ មង្គលេសុ រោហិតមច្ឆរសេនេវ ធម្មសេនាបតិត្ថេរប្បមុខានិ បញ្ច ភិក្ខុសតានិ ភោជេសុំ។ សព្ពំ តិស្ស

កុមារស្ស វត្ថុម្ហិ វុត្តនិយាមេនេវ វេទិតព្ពំ។ អយមស្ស បន មហាទុគ្គតកាលេ ទិន្នស្ស រោហិតមច្ឆរសទានស្សេវ និស្សន្ទោ។ នាមគ្គហណទិវសេ បនស្ស, “ភន្តេ, ទាសស្ស វោ សិក្ខាបទានិ ទេថា”តិ មាតរា វុត្តេ ថេរោ អាហ – “កោនាមោ អយំ ទារកោ”តិ? “ភន្តេ, ឥមស្ស ទារកស្ស កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ ឥមស្មិំ គេហេ ជឡា ឯឡមូគាបិ បណ្ឌិតា ជាតា, តស្មា មេ បុត្តស្ស **បណ្ឌិតោ**ត្វេវ នាមំ ភវិស្សតី”តិ។ ថេរោ សិក្ខាបទានិ អទាសិ។ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ បនស្ស “នាហំ មម បុត្តស្ស អជ្ឈាសយំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ មាតុ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ សោ សត្តវស្សិកកាលេ មាតរំ អាហ – “អម្ម, ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, តាត, ‘អហំ តវ អជ្ឈាសយំ ន ភិន្ទិស្សាមិច្ចេវ មនំ ឧប្បាទេសិ’”ន្តិ វត្វា ថេរំ និមន្តេត្វា ភោជេត្វា, “ភន្តេ, ទាសោ វោ បព្ពជិតុកាមោ, អហំ ឥមំ សាយន្ហសមយេ វិហារំ អានេស្សាមី”តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា ញាតកេ សន្និបាតាបេត្វា “មម បុត្តស្ស គិហិកាលេ កត្តព្ពសក្ការំ អជ្ជេវ ករិស្សាមា”តិ មហន្តំ សក្ការំ ការេត្វា តំ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា “ឥមំ, ភន្តេ, បព្ពាជេថា”តិ ថេរស្ស អទាសិ។

ថេរោ បព្ពជ្ជាយ ទុក្ករភាវំ អាចិក្ខិត្វា “ករិស្សាមហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ឱវាទ”ន្តិ វុត្តេ “តេន ហិ ឯហី”តិ កេសេ តេមេត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជេសិ។ មាតាបិតរោបិស្ស សត្តាហំ វិហារេយេវ វសន្តា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស រោហិតមច្ឆរសេនេវ ទានំ ទត្វា សត្តមេ ទិវសេ សាយំ គេហំ អគមំសុ។ ថេរោ អដ្ឋមេ ទិវសេ អន្តោគាមំ គច្ឆន្តោ តំ អាទាយ គច្ឆតិ, ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំ នាគមាសិ។ កិំ ការណា? ន តាវស្ស បត្តចីវរគ្គហណានិ វា ឥរិយាបថោ វា បាសាទិកោ ហោតិ, អបិច វិហារេ ថេរស្ស កត្តព្ពវត្តំ អត្ថិ។ ថេរោ ហិ ភិក្ខុសង្ឃោ អន្តោគាមំ បវិដ្ឋេ សកលវិហារំ វិចរន្តោ អសម្មដ្ឋដ្ឋានំ សម្មជ្ជិត្វា តុច្ឆភាជនេសុ បានីយបរិភោជនីយានិ ឧបដ្ឋបេត្វា ទុន្និក្ខិត្តានិ មញ្ចបីឋាទីនិ បដិសាមេត្វា បច្ឆា គាមំ បវិសតិ។ អបិច “អញ្ញតិត្ថិយា តុច្ឆវិហារំ បវិសិត្វា ‘បស្សថ សមណស្ស គោតមស្ស សាវកានំ និសិន្នដ្ឋានានី’តិ វត្តុំ មា លភិំសូ”តិ សកលវិហារំ បដិជគ្គិត្វា បច្ឆា គាមំ បវិសតិ។ តស្មា តំ ទិវសម្បិ សាមណេរេន បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា ទិវាតរំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។

សាមណេរោ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធិំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មាតិកំ ទិស្វា, “ភន្តេ, ឥទំ កិំ នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “មាតិកា នាម, សាមណេរា”តិ។ “ឥមាយ កិំ ករោន្តី”តិ? “ឥតោ ចិតោ ច ឧទកំ អាហរិត្វា អត្តនោ សស្សកម្មំ សម្បាទេន្តី”តិ។ “កិំ បន, ភន្តេ, ឧទកស្ស ចិត្តំ អត្ថី”តិ ? “នត្ថាវុសោ”តិ។ “ឯវរូបំ អចិត្តកំ អត្តនោ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ ហរន្តិ, ភន្តេ”តិ? “អាមាវុសោ”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចេ ឯវរូបម្បិ អចិត្តកំ អត្តនោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានំ ហរិត្វា កម្មំ ករោន្តិ, កស្មា សចិត្តកាបិ ចិត្តំ អត្តនោ វសេ វត្តេត្វា សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី”តិ។ អថេសោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ឧសុការេ សរទណ្ឌកំ អគ្គិម្ហិ តាបេត្វា អក្ខិកោដិយា ឱលោកេត្វា ឧជុកំ ករោន្តេ ទិស្វា, “ឥមេ, ភន្តេ, កេ នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “ឧសុការា នាមាវុសោ”តិ។ “កិំ បនេតេ ករោន្តី”តិ? “អគ្គិម្ហិ តាបេត្វា សរទណ្ឌកំ ឧជុំ ករោន្តី”តិ។ “សចិត្តកោ, ភន្តេ, ឯសោ”តិ? “អចិត្តកោ, អាវុសោ”តិ ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចេ អចិត្តកំ គហេត្វា អគ្គិម្ហិ តាបេត្វា ឧជុំ ករោន្តិ, កស្មា សចិត្តកាបិ អត្តនោ ចិត្តំ វសេ វត្តេត្វា សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី”តិ។ អថេសោ បុរតោ គច្ឆន្តោ ទារូនិ អរនេមិនាភិអាទីនិ តច្ឆន្តេ ទិស្វា, “ភន្តេ, ឥមេ កេ នាមា”តិ បុច្ឆិ។ “តច្ឆកា នាមាវុសោ”តិ។ “កិំ បនេតេ ករោន្តី”តិ? “ទារូនិ គហេត្វា យានកាទីនំ ចក្កាទីនិ ករោន្តិ, អាវុសោ”តិ។ “ឯតានិ បន សចិត្តកានិ, ភន្តេ”តិ? “អចិត្តកានិ, អាវុសោ”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “សចេ អចិត្តកានិ កដ្ឋកលិង្គរានិ គហេត្វា ចក្កាទីនិ ករោន្តិ, កស្មា សចិត្តកា អត្តនោ ចិត្តំ វសេ វត្តេត្វា សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តី”តិ។ សោ ឥមានិ ការណានិ ទិស្វា, “ភន្តេ, សចេ តុម្ហាកំ បត្តចីវរេ តុម្ហេ គណ្ហេយ្យាថ, អហំ និវត្តេយ្យ”ន្តិ។ ថេរោ “អយំ អធុនា បព្ពជិតោ ទហរសាមណេរោ មំ អនុពន្ធមានោ ឯវំ វទេតី”តិ ចិត្តំ អនុប្បាទេត្វាវ “អាហរ, សាមណេរា”តិ វត្វា អត្តនោ បត្តចីវរំ អគ្គហេសិ។

សាមណេរោបិ ឧបជ្ឈាយំ វន្ទិត្វា និវត្តន្តោ, “ភន្តេ, មយ្ហំ អាហារំ អាហរន្តោ រោហិតមច្ឆរសេនេវ អាហរេយ្យាថា”តិ អាហ។ “កថំ លភិស្សាមាវុសោ”តិ? “ភន្តេ, អត្តនោ បុញ្ញេន អលភន្តា មម បុញ្ញេន លភិស្សថា”តិ អាហ។ ថេរោ “ទហរសាមណេរស្ស ពហិ និសិន្នកស្ស បរិបន្ថោបិ ភវេយ្យា”តិ កុញ្ចិកំ ទត្វា “មយ្ហំ វសនគព្ភស្ស ទ្វារំ វិវរិត្វា អន្តោ បវិសិត្វា និសីទេយ្យាសី”តិ អាហ។ សោ តថា កត្វា អត្តនោ ករជកាយេ ញាណំ ឱតារេត្វា អត្តភាវំ សម្មសន្តោ និសីទិ។ អថស្ស គុណតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ “កិំ នុ ខោ ការណ”ន្តិ ឧបធារេន្តោ “បណ្ឌិតសាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សាមី’តិ និវត្តោ, មយាបិ តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ចត្តារោ មហារាជេ អាមន្តេត្វា “វិហារស្ស ឧបវនេ វសន្តេ សកុណេ បលាបេត្វា សមន្តតោ អារក្ខំ គណ្ហថា”តិ វត្វា ចន្ទទេវបុត្តំ “ចន្ទមណ្ឌលំ អាកឌ្ឍិត្វា គណ្ហាហី”តិ, សូរិយទេវបុត្តំ “សូរិយមណ្ឌលំ អាកឌ្ឍិត្វា គណ្ហាហី”តិ វត្វា សយំ គន្ត្វា អាវិញ្ឆនរជ្ជុដ្ឋានេ អារក្ខំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ, វិហារេ បុរាណបណ្ណស្ស បតន្តស្សបិ សទ្ទោ នាហោសិ, សាមណេរស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ សោ អន្តរាភត្តេយេវ អត្តភាវំ សម្មសិត្វា តីណិ ផលានិ បាបុណិ។

ថេរោបិ “សាមណេរោ វិហារេ និសិន្នោ, តស្ស ឧបកប្បនកំ ភោជនំ អសុកកុលេ នាម សក្កា លទ្ធុ”ន្តិ ឯកំ បេមគារវយុត្តំ ឧបដ្ឋាកកុលំ អគមាសិ។ តត្ថ ច មនុស្សា តំ ទិវសំ រោហិតមច្ឆេ លភិត្វា ថេរស្សេវ អាគមនំ ឱលោកេន្តា និសីទឹសុ។ តេ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា , “ភន្តេ, ភទ្ទកំ វោ កតំ ឥធាគច្ឆន្តេហី”តិ អន្តោគេហំ បវេសេត្វា យាគុខជ្ជកាទីនិ ទត្វា រោហិតមច្ឆរសេនស្ស បិណ្ឌបាតំ អទំសុ។ ថេរោ ហរណាការំ ទស្សេសិ។ មនុស្សា “បរិភុញ្ជថ, ភន្តេ, ហរណកភត្តម្បិ លភិស្សថា”តិ វត្វា ថេរស្ស ភត្តកិច្ចាវសានេ បត្តំ រោហិតមច្ឆរសភោជនស្ស បូរេត្វា អទំសុ។ ថេរោ “សាមណេរោ មេ ឆាតោ”តិ សីឃំ អគមាសិ។ សត្ថាបិ តំ ទិវសំ កាលស្សេវ ភុញ្ជិត្វា វិហារំ គន្ត្វា ឯវំ អាវជ្ជេសិ – “បណ្ឌិតសាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សាមី’តិ និវត្តោ, និប្ផជ្ជិស្សតិ នុ ខោ អស្ស បព្ពជិតកិច្ច”ន្តិ ឧបធារេន្តោ តិណ្ណំ ផលានំ បត្តភាវំ ញត្វា “អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយោ អត្ថិ, នត្ថី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “អត្ថី”តិ ទិស្វា “បុរេភត្តមេវ អរហត្តំ បត្តុំ សក្ខិស្សតិ, ន សក្ខិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ “សក្ខិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “សារិបុត្តោ សាមណេរស្ស ភត្តំ អាទាយ សីឃំ អាគច្ឆតិ, អន្តរាយម្បិស្ស ករេយ្យ ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ គហេត្វា និសីទិស្សាមិ, អថ នំ បញ្ហំ បុច្ឆិស្សាមិ, តស្មិំ បញ្ហេ វិស្សជ្ជិយមានេ សាមណេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិស្សតី”តិ។ តតោ គន្ត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា សម្បត្តំ ថេរំ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆិ, បុដ្ឋំ បុដ្ឋំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេសិ។

តត្រិទំ បុច្ឆាវិស្សជ្ជនំ – សត្ថា កិរ នំ អាហ – “សារិបុត្ត, កិំ តេ លទ្ធ”ន្តិ? “អាហារោ, ភន្តេ”តិ។ “អាហារោ នាម កិំ អាហរតិ, សារិបុត្តា”តិ? “វេទនំ, ភន្តេ”តិ។ “វេទនំ កិំ អាហរតិ, សារិបុត្តា”តិ? “រូបំ, ភន្តេ”តិ។ “រូបំ បន កិំ អាហរតិ, សារិបុត្តា”តិ ? “ផស្សំ, ភន្តេ”តិ។ តត្រាយំ អធិប្បាយោ – “ជិឃច្ឆិតេន ហិ បរិភុត្តោ អាហារោ តស្ស ខុទ្ទំ បរិហរិត្វា សុខំ វេទនំ អាហរតិ។ អាហារបរិភោគេន សុខិតស្ស សុខាយ វេទនាយ ឧប្បជ្ជមានាយ សរីរេ វណ្ណសម្បត្តិ ហោតិ។ ឯវំ វេទនា រូបំ អាហរតិ។ សុខិតោ បន អាហារជរូបវសេន ឧប្បន្នសុខសោមនស្សោ ‘ឥទានិ មេ អស្សាទោ ជាតោ’តិ និប្បជ្ជន្តោ វា និសីទន្តោ វា សុខសម្ផស្សំ បដិលភតី”តិ។

ឯវំ ឥមេសុ ចតូសុ បញ្ហេសុ វិស្សជ្ជិតេសុ សាមណេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្តោ។ សត្ថាបិ ថេរំ អាហ – “គច្ឆ, សារិបុត្ត, តវ សាមណេរស្ស ភត្តំ ទេហី”តិ។ ថេរោ គន្ត្វា ទ្វារំ អាកោដេសិ។ សាមណេរោ និក្ខមិត្វា ថេរស្ស ហត្ថតោ បត្តំ គហេត្វា ឯកមន្តំ ឋបេត្វា តាលវណ្ដេន ថេរំ ពីជិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “សាមណេរ, ភត្តកិច្ចំ ករោហី”តិ។ “តុម្ហេ បន, ភន្តេ”តិ។ “កតំ មយា ភត្តកិច្ចំ, ត្វំ ករោហី”តិ។ សត្តវស្សិកទារកោ បព្ពជិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ តំ ខណំ វិកសិតបទុមុប្បលសទិសោ អរហត្តំ បត្តោ, បច្ចវេក្ខិតដ្ឋានំ បន បច្ចវេក្ខន្តោ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ តេន បត្តំ ធោវិត្វា បដិសាមិតកាលេ ចន្ទទេវបុត្តោ ចន្ទមណ្ឌលំ វិស្សជ្ជេសិ, សូរិយទេវបុត្តោ សូរិយមណ្ឌលំ។ ចត្តារោ មហារាជានោ ចតុទ្ទិសំ អារក្ខំ វិស្សជ្ជេសុំ, សក្កោ ទេវរាជា អារិញ្ជនកេ អារក្ខំ វិស្សជ្ជេសិ។ សូរិយោ មជ្ឈដ្ឋានតោ គលិត្វា គតោ។

ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ, “ឆាយា អធិកប្បមាណា ជាតា, សូរិយោ មជ្ឈដ្ឋានតោ គលិត្វា គតោ, សាមណេរេន ច ឥទានេវ ភុត្តំ, កិំ នុ ខោ ឯត”ន្តិ។ សត្ថា តំ បវត្តិំ ញត្វា អាគន្ត្វា បុច្ឆិ – “ភិក្ខវេ, កិំ កថេថា”តិ? “ឥទំ នាម, ភន្តេ”តិ? “អាម, ភិក្ខវេ, បុញ្ញវតោ សមណធម្មំ ករណកាលេ ចន្ទទេវបុត្តោ ចន្ទមណ្ឌលំ, សូរិយទេវបុត្តោ សូរិយមណ្ឌលំ អាកឌ្ឍិត្វា គណ្ហិ, ចត្តារោ មហារាជានោ វិហារបរវេនេ ចតុទ្ទិសំ អារក្ខំ គណ្ហឹសុ, សក្កោ ទេវរាជា អារិញ្ជនកេ អារក្ខំ គណ្ហិ, អហម្បិ ‘ពុទ្ធោម្ហី’តិ អប្បោស្សុក្កោ និសីទិតុំ នាលត្ថំ, គន្ត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ មម បុត្តស្ស អារក្ខំ អគ្គហេសឹ, នេត្តិកេ ច មាតិកាយ ឧទកំ ហរន្តេ, ឧសុការេ ច ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តេ, តច្ឆកេ ច ទារូនិ តច្ឆន្តេ ទិស្វា ឯត្តកំ អារម្មណំ គហេត្វា បណ្ឌិតា អត្តានំ ទមេត្វា អរហត្តំ គណ្ហន្តិយេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៨០. “ឧទកញ្ហិ នយន្តិ នេត្តិកា, ឧសុការា នមយន្តិ តេជនំ;
ទារុំ នមយន្តិ តច្ឆកា, អត្តានំ ទមយន្តិ បណ្ឌិតា”តិ។

តត្ថ **ឧទក**ន្តិ បថវិយា ថលដ្ឋានំ ខណិត្វា អាវាដដ្ឋានំ បូរេត្វា មាតិកំ វា កត្វា រុក្ខទោណិំ វា ឋបេត្វា អត្តនា ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានំ ឧទកំ។ នេន្តីតិ **នេត្តិកា។ តេជន**ន្តិ កណ្ឌំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – នេត្តិកា អត្តនោ រុចិយា ឧទកំ **នយន្តិ, ឧសុការា**បិ តាបេត្វា តេជនំ **នមយន្តិ** ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តិ។ **តច្ឆកា**បិ នេមិអាទីនំ អត្ថាយ តច្ឆន្តា **ទារុំ នមយន្តិ** អត្តនោ រុចិយា ឧជុំ វា វង្កំ វា ករោន្តិ។ ឯវំ ឯត្តកំ អារម្មណំ កត្វា **បណ្ឌិតា** សោតាបត្តិមគ្គាទីនិ ឧប្បាទេន្តា **អត្តានំ ទមយន្តិ**, អរហត្តប្បត្តា បន ឯកន្តទន្តា នាម ហោន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បណ្ឌិតសាមណេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ

សេលោ យថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

បុថុជ្ជនា កិរ សាមណេរាទយោ ថេរំ ទិស្វា សីសេបិ កណ្ណេសុបិ នាសាយបិ គហេត្វា "កឹ, ចូឡបិត, សាសនស្មឹ ន ឧក្កណ្ឋសិ, អភិរមសី"តិ វទន្តិ។ ថេរោ តេសុ នេវ កុជ្ឈតិ, ន ទុស្សតិ។ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "បស្សថាវុសោ, លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរំ ទិស្វា សាមណេរាទយោ ឯវញ្ចេវញ្ច វិហេឋេន្តិ, សោ តេសុ នេវ កុជ្ឈតិ, ន ទុស្សតី"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាម, ភន្តេ"តិ វុត្តេ "អាម, ភិក្ខវេ, ខីណាសវា នាម នេវ កុជ្ឈន្តិ, ន ទុស្សន្តិ។ ឃនសេលសទិសា ហេតេ អចលា អកម្បិយា"តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៨១. "សេលោ យថា ឯកឃនោ, វាតេន ន សមីរតិ;
ឯវំ និន្ទាបសំសាសុ, ន សមិញ្ជន្តិ បណ្ឌិតា"តិ។

តត្ថ **និន្ទាបសំសាសូ**តិ កិញ្ចាបិ ឥធ ទ្វេ លោកធម្មា វុត្តា, អត្ថោ បន អដ្ឋន្នម្បិ វសេន វេទិតព្វោ។ យថា ហិ **ឯកឃនោ** អសុសិរោ **សេលោ** បុរត្ថិមាទិភេទេន **វាតេន ន សមីរតិ** ន ឥញ្ជតិ ន ចលតិ, ឯវំ អដ្ឋសុបិ លោកធម្មេសុ អជ្ឈោត្ថរន្តេសុ **បណ្ឌិតា ន សមិញ្ជន្តិ**, បដិឃវសេន វា អនុនយវសេន វា ន ចលន្តិ ន កម្បន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. កាណមាតុវត្ថុ

យថាបិ រហទោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កាណមាតរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ វិនយេ (បាចិ. ២៣០) អាគតមេវ។

តទា បន កាណមាតរា អត្តច្ឆហត្ថំ ផីតរំ បតិកុលំ បេសេតុំ បក្កេសុ បូវេសុ ចតុក្ខត្តុំ ចតុន្នំ ភិក្ខូនំ ទិន្ន កាលេ សត្ថារា តស្មឹ វត្ថុស្មឹ សិក្ខាបទេ បញ្ញត្តេ កាណាយ សាមិកេន អញ្ញាយ បជាបតិយា អានីតាយ កាណា តំ បវត្តិំ សុត្វា "ឥមេហិ មេ ឃរាវាសោ នាសិតោ"តិ ទិដ្ឋទិដ្ឋេ ភិក្ខូ អក្កោសតិ បរិភាសតិ។ ភិក្ខូ តំ វីថិំ បដិបជ្ជិតុំ ន វិសហិំសុ។ សត្ថា តំ បវត្តិំ ញត្វា តត្ថ អគមាសិ។ កាណមាតា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ អទាសិ។ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ "កហំ កាណា"តិ បុច្ឆិ។ "ឯសា, ភន្តេ, តុម្ហេ ទិស្វា មង្កុភូតា រោទន្តី ឋិតា"តិ។ "កឹ ការណា"តិ? "ឯសា, ភន្តេ, ភិក្ខូ អក្កោសតិ បរិភាសតិ, តស្មា តុម្ហេ ទិស្វា មង្កុភូតា រោទមានា ឋិតា"តិ។ អថ នំ សត្ថា បក្កោសាបេត្វា – "កាណេ, កស្មា មំ ទិស្វា មង្កុភូតា និលីយិត្វា រោទសី"តិ។ អថស្សា មាតា តាយ កតកិរិយំ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – "កឹ បន កាណមាតេ មម សាវកា តយា ទិន្នកំ គណ្ហឹសុ, អទិន្នក"ន្តិ? "ទិន្នកំ, ភន្តេ"តិ។ "សចេ មម សាវកា បិណ្ឌាយ ចរន្តា តវ គេហទ្វារំ បត្តា តយា ទិន្នកំ គណ្ហឹសុ, កោ តេសំ ទោសោ"តិ? "នត្ថិ, ភន្តេ, អយ្យានំ ទោសោ"។ "ឯតិស្សាយេវ ទោសោ"តិ។ សត្ថា កាណំ អាហ – "កាណេ, មយ្ហំ កិរ សាវកា បិណ្ឌាយ ចរមានា គេហទ្វារំ អាគតា, អថ នេសំ តវ មាតរា បូវា ទិន្នា, កោ នាមេត្ថ មម សាវកានំ ទោសោ"តិ? "នត្ថិ, ភន្តេ, អយ្យានំ ទោសោ, មយ្ហមេវ ទោសោ"តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ខមាបេសិ។

អថស្សា សត្ថា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ, សា សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ គច្ឆន្តោ រាជង្គណេន បាយាសិ។ រាជា ទិស្វា "សត្ថា វិយ ភណេ"តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, ទេវា"តិ វុត្តេ "គច្ឆថ, មម អាគន្ត្វា វន្ទនភាវំ អារោចេថា"តិ បេសេត្វា រាជង្គណេ ឋិតំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា "កហំ, ភន្តេ, គតាត្ថា"តិ បុច្ឆិ។ "កាណមាតាយ គេហំ, មហារាជា"តិ។ "កឹ ការណា, ភន្តេ"តិ? "កាណា កិរ ភិក្ខូ អក្កោសតិ បរិភាសតិ, តំការណា គតោម្ហី"តិ។ "កឹ បន វោ, ភន្តេ, តស្សា អនក្កោសនភាវោ កតោ"តិ? "អាម, មហារាជ, ភិក្ខូនញ្ច អនក្កោសិកា កតា, លោកុត្តរកុដុម្ពសាមិនី ចា"តិ ។ "ហោតុ, ភន្តេ, តុម្ហេហិ សា លោកុត្តរកុដុម្ពសាមិនី កតា, អហំ បន នំ លោកិយកុដុម្ពសាមិនី ករិស្សាមី"តិ វត្វា រាជា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បដិនិវត្តោ បដិច្ឆន្នមហាយោគ្គំ បហិណិត្វា កាណំ បក្កោសាបេត្វា សព្ពាភរណេហិ អលង្ករិត្វា ជេដ្ឋធីតុដ្ឋានេ ឋបេត្វា "មម ធីតរំ បោសេតុំ សមត្ថា គណ្ហន្តូ"តិ

អាហ។ អថេកោ សព្ពត្ថកមហាមត្តោ “អហំ ទេវស្ស ជីតរំ បោសេស្សាមី”តិ តំ អត្តនោ គេហំ នេត្វា សព្ពំ តស្សរិយំ បដិច្ឆាបេត្វា “យថារុចិ បុញ្ញានិ ករោហី”តិ អាហ។ តតោ បដ្ឋាយ កាណា ចតូសុ ទ្វារេសុ បុរិសេ ឋបេត្វា អត្តនា ឧបដ្ឋាតព្ពេ ភិក្ខូ ច ភិក្ខុនិយោ ច បរិយេសមានាបិ ន លភតិ។ កាណាយ គេហទ្វារេ បដិយាទេត្វា ឋបិតំ ខាទនីយភោជនីយំ មហោឃោ វិយ បវត្តតិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បុព្ពេ, អាវុសោ, ចត្តារោ មហល្លកត្ថេរា កាណាយ វិប្បដិសារំ ករិំសុ, សា ឯវំ វិប្បដិសារិនី ហុត្វាបិ សត្ថារំ អាគម្ម សទ្ធាសម្បទំ លភិ។ សត្ថារា បុន តស្សា គេហទ្វារំ ភិក្ខូនំ ឧបសង្កមនារហំ កតំ។ ឥទានិ ឧបដ្ឋាតព្ពេ ភិក្ខូ វា ភិក្ខុនិយោ វា បរិយេសមានាបិ ន លភតិ, អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយគុណា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ តេហិ មហល្លកភិក្ខូហិ កាណាយ វិប្បដិសារោ កតោ, បុព្ពេបិ ករិំសុយេវ។ ន ច ឥទានេវ មយា កាណា មម វចនការិកា កតា, បុព្ពេបិ កតាយេវា”តិ វត្វា តមត្ថំ សោតុកាមេហិ ភិក្ខូហិ យាចិតោ –

> “យត្ថេកោ លភតេ ពព្ពុ, ទុតិយោ តត្ថ ជាយតិ;
> តតិយោ ច ចតុត្ថោ ច, ឥទំ តេ ពព្ពុកា ពិល”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១៣៧) –

ឥទំ **ពព្ពុជាតកំ** វិត្ថារេន កថេត្វា “តទា ចត្តារោ មហល្លកភិក្ខូ ចត្តារោ ពិឡារា អហេសុំ, មូសិកា កាណា, មណិការោ អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា “ឯវំ, ភិក្ខវេ, អតីតេបិ កាណា ទុម្មនា អាវិលចិត្តា វិក្ខិត្តចិត្តា ហុត្វា មម វចនេន បសន្នឧទករហទោ វិយ វិប្បសន្នចិត្តា អហោសី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

> ៨២. “យថាបិ រហទោ គម្ភីរោ, វិប្បសន្នោ អនាវិលោ;
> ឯវំ ធម្មានិ សុត្វាន, វិប្បសីទន្តិ បណ្ឌិតា”តិ។

តត្ថ **រហទោ**តិ យោ ចតុរង្គិនិយាបិ សេនាយ ឱគាហន្តិយា នខុភតិ ឯវរូបោ ឧទកណ្ណវោ, សព្ពាការេន បន ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរោ នីលមហាសមុទ្ទោ រហទោ នាម។ តស្ស ហិ ហេដ្ឋា ចត្តាលីសយោជនសហស្សមត្តេ ឋានេ ឧទកំ មច្ឆេហិ ចលតិ, ឧបរិ តាវត្តកេយេវ ឋានេ ឧទកំ វាតេន ចលតិ, មជ្ឈេ ចតុយោជនសហស្សមត្តេ ឋានេ ឧទកំ និច្ចលំ តិដ្ឋតិ។ អយំ **គម្ភីរោ** រហទោ នាម។ **ឯវំ ធម្មានី**តិ ទេសនាធម្មានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា នាម រហទោ អនាកុលតាយ **វិប្បសន្នោ**, អចលតាយ **អនាវិលោ**, ឯវំ មម ទេសនាធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិមគ្គាទិវសេន និរុបក្កិលេសចិត្តតំ អាបជ្ជន្តា **វិប្បសីទន្តិ បណ្ឌិតា**, អរហត្តប្បត្តា បន ឯកន្តវិប្បសន្នាវ ហោន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

កាណមាតុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

សព្ពត្ថ វេ សប្បុរិសា ចជន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា វេរញ្ជាយំ សមុដ្ឋិតា។

បឋមពោធិយញ្ហិ ភគវា វេរញ្ជំ គន្ត្វា វេរញ្ជេន ព្រាហ្មណេន និមន្តិតោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ វស្សំ ឧបគញ្ឆិ។ វេរញ្ជោ ព្រាហ្មណោ មារាវដ្ដនេន អាវដ្ដោ ឯកទិវសម្បិ សត្ថារំ អារព្ភ សតី ន ឧប្បាទេសិ។ វេរញ្ជាបិ ទុព្ភិក្ខា អហោសិ, ភិក្ខូ សន្តពាហិរំ វេរញ្ជំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតំ អលភន្តា កិលមឹសុ។ តេសំ អស្សវាណិជកា បត្ថបត្ថបុលកំ ភិក្ខុំ បញ្ញាបេសុំ។ តេ កិលមន្តេ ទិស្វា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បថវោជំ ភោជេតុកាមោ, ឧត្តរកុរុញ្ច បិណ្ឌាយ បវេសេតុកាមោ អហោសិ, សត្ថា តំ បដិក្ខិបិ។ ភិក្ខូនំ ឯកទិវសម្បិ បិណ្ឌបាតំ អារព្ភ បរិត្តាសោ នាហោសិ , ឥច្ឆាចារំ វជ្ជេត្វា ឯវ វិហរឹសុ។ សត្ថា តត្ថ តេមាសំ វសិត្វា វេរញ្ជំ ព្រាហ្មណំ អបលោកេត្វា តេន កតសក្ការសម្មានោ តំ សរណេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា តតោ និក្ខន្តោ អនុបុព្ពេន ចារិកំ ចរមានោ ឯកស្មិំ សមយេ សាវត្ថឹ បត្វា ជេតវនេ វិហាសិ, សាវត្ថិវាសិនោ សត្ត អាគន្តុកភត្តានិ ករិំសុ។ តទា បន បញ្ចសតមត្តា វិឃាសាទា ភិក្ខូ និស្សាយ អន្តោវិហារេយេវ វសន្តិ។ តេ ភិក្ខូនំ ភុត្តាវសេសានិ បណីតភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា និទ្ទាយិត្វា ឧដ្ឋាយ នទីតីរំ គន្ត្វា នទន្តា វគ្គន្តា មល្លមុដ្ឋិយុទ្ធំ យុជ្ឈន្តា កីឡន្តា អន្តោវិហារេបិ ពហិវិហារេបិ អនាចារមេវ ចរន្តា វិចរន្តិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សថាវុសោ , ឥមេ វិឃាសាទា ទុព្ភិក្ខកាលេ វេរញ្ជាយំ កញ្ចិ វិការំ ន ទស្សេសុំ, ឥទានិ បន ឯវរូបានិ បណីតភោជនានិ ភុញ្ជិត្វា អនេកប្បការំ វិការំ ទស្សេន្តា វិចរន្តិ។ ភិក្ខូ បន វេរញ្ជាយម្បិ ឧបសន្តរូបា វិហរិត្វា ឥទានិបិ ឧបសន្តបសន្តាវ វិហរន្តី”តិ។ សត្ថា ធម្មសភំ គន្ត្វា, “ភិក្ខវេ, កី

កថេថា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘ឥទំ នាមា’’តិ វុត្តេ ‘‘បុព្ពេបេតេ គទ្រភយោនិយំ និព្ពត្តា បញ្ចសតា គទ្រភា ហុត្វា បញ្ចសតានំ អាជានីយសិន្ធវានំ អល្លរសមុទ្ទិកបានកបីតាវសេសំ ឧច្ឆិដ្ឋកសដំ ឧទកេន មទ្ទិត្វា មកចិបិលោតិកាហិ បរិស្សាវិតត្តា ‘វាលោទក’ន្តិ សង្ខ្យំ គតំ អប្បរសំ និហីនំ បិវិត្វា មធុមត្តា វិយ នទន្តា វិចរិំសូតិ វត្វា –

‘‘វាលោទកំ អប្បរសំ និហីនំ,
បិត្វា មទោ ជាយតិ គទ្រភានំ;
ឥមញ្ច បិត្វាន រសំ បណីតំ,
មទោ ន សញ្ជាយតិ សិន្ធវានំ។

‘‘អប្បំ បិវិត្វាន និហីនជច្ចោ,
សោ មជ្ជតី តេន ជនិន្ទ បុដ្ឋោ;
ធោរយ្ហសីលី ច កុលម្ហិ ជាតោ,
ន មជ្ជតី អគ្គរសំ បិវិត្វា’’តិ។ (ជា. ១.២.៦៥);

ឥទំ **វាលោទកជាតកំ** វិត្ថារេន កថេត្វា ‘‘ឯវំ, ភិក្ខវេ, សប្បុរិសា លោកធម្មំ វិវជ្ជេត្វា សុខិតកាលេបិ ទុក្ខិតកាលេបិ និព្ពិការាវ ហោន្តី’’តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៨៣. ‘‘សព្ពត្ថ វេ សប្បុរិសា ចជន្តិ,
ន កាមកាមា លបយន្តិ សន្តោ;
សុខេន ផុដ្ឋា អថ វា ទុខេន,
ន ឧច្ចាវចំ បណ្ឌិតា ទស្សយន្តី’’តិ។

តត្ថ **សព្ពត្ថា**តិ បញ្ចក្ខន្ធាទិភេទេសុ សព្ពធម្មេសុ។ **សប្បុរិសា**តិ សុបុរិសា។ **ចជន្តី**តិ អរហត្តមគ្គញាណេន អបកឌ្ឍន្តា ឆន្ទរាគំ វិជហន្តិ។ **កាមកាមា**តិ កាមេ កាមយន្តា កាមហេតុ កាមការណា។ **ន លបយន្តិ សន្តោ**តិ ពុទ្ធាទយោ សន្តោ កាមហេតុ នេវ អត្តនា លបយន្តិ, ន បរំ លបាបេន្តិ។ យេ ហិ ភិក្ខាយ បវិដ្ឋា ឥច្ឆាចារេ ឋិតា ‘‘កឹ, ឧបាសក, សុខំ តេ បុត្តទារស្ស, រាជចោរាទីនំ វសេន ទ្វិបទចតុប្បទេសុ នត្ថិ កោចិ ឧបទ្ទវោ’’តិអាទីនិ វទន្តិ, តាវ តេ លបយន្តិ នាម។ តថា បន វត្វា ‘‘អាម, ភន្តេ, សព្ពេសំ នោ សុខំ, នត្ថិ កោចិ ឧបទ្ទវោ, ឥទានិ នោ គេហំ បហូតអន្នបានំ, ឥធេវ វសថា’’តិ អត្តានំ និមន្តាបេន្តា លបាបេន្តិ នាម។ សន្តោ បន ឥទំ ឧភយម្បិ ន ករោន្តិ។ **សុខេន ផុដ្ឋា អថ វា ទុខេនា**តិ ទេសនាមត្តមេតំ, អដ្ឋហិ បន លោកធម្មេហិ ផុដ្ឋា តុដ្ឋិភាវមង្កុភាវវសេន វា វណ្ណភណនអវណ្ណភណនវសេន វា **ឧច្ចាវចំ** អាការំ **បណ្ឌិតា ន ទស្សយន្តី**តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ធម្មិកត្ថេរវត្ថុ

ន អត្តហេតូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ធម្មិកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ ឧបាសកោ ធម្មេន សមេន អគារំ អជ្ឈាវសតិ។ សោ បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា ឯកទិវសំ ភរិយាយ សទ្ធឹ និសីទិត្វា សុខកថំ កថេន្តោ អាហ – ‘‘ភទ្ទេ, ឥច្ឆាមហំ បព្ពជិតុ’’ន្តិ។ ‘‘តេន ហិ, សាមិ, អាគមេហិ តាវ , យាវាហំ កុច្ឆិគតំ ទារកំ វិជាយាមី’’តិ។ សោ អាគមេត្វា ទារកស្ស បទសា គមនកាលេ បុន តំ អាបុច្ឆិត្វា ‘‘អាគមេហិ តាវ, សាមិ, យាវាយំ វយប្បត្តោ ហោតី’’តិ វុត្តេ ‘‘កឹ មេ ឥមាយ អបលោកិតាយ វា អនបលោកិតាយ វា, អត្តនោ ទុក្ខនិស្សរណំ ករិស្សាមី’’តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ។ សោ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឃដេន្តោ វាយមន្តោ អត្តនោ បព្ពជិតកិច្ចំ និដ្ឋបេត្វា តេសំ ទស្សនត្ថាយ បុន សាវត្ថឹ គន្ត្វា បុត្តស្ស ធម្មកថំ កថេសិ។ សោបិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ បុរាណទុតិយិកាបិស្ស ‘‘យេសំ អត្ថាយ អហំ ឃរាវាសេ វសេយ្យំ, តេ ឧភោបិ បព្ពជិតា, ឥទានិ មេ កឹ ឃរាវាសេន, បព្ពជិស្សាមី’’តិ និក្ខមិត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – ‘‘អាវុសោ, ធម្មិកឧបាសកោ អត្តនោ ធម្មេ បតិដ្ឋិតត្តា និក្ខមិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តោ បុត្តទារស្សាបិ បតិដ្ឋា ជាតោ’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘ឥមាយ នាមា’’’តិ វុត្តេ, ‘‘ភិក្ខវេ, បណ្ឌិតេន នាម

នេវ អត្តហេតុ, ន បរហេតុ សមិទ្ធិ ឥច្ឆិតព្ពា, ធម្មិកេនេវ បន ធម្មបដិសរណេន ភវិតព្ព”ន្តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៨៤. “ន អត្តហេតុ ន បរស្ស ហេតុ,
ន បុត្តមិច្ឆេ ន ធនំ ន រដ្ឋំ;
ន ឥច្ឆេយ្យ អធម្មេន សមិទ្ធិមត្តនោ,
ស សីលវា បញ្ញវា ធម្មិកោ សិយា”តិ។

តត្ថ **ន អត្តហេតូ**តិ បណ្ឌិតោ នាម អត្តហេតុ វា បរហេតុ វា បាបំ ន ករោតិ។ **ន បុត្តមិច្ឆេ**តិ បុត្តំ វា **ធនំ** វា **រដ្ឋំ** វា បាបកម្មេន ន ឥច្ឆេយ្យ, ឯតានិបិ ឥច្ឆន្តោ បាបកម្មំ ន ករោតិយេវាតិ អត្ថោ។ **សមិទ្ធិមត្តនោ**តិ យាអត្តនោ សមិទ្ធិ, តម្បិ **អធម្មេន ន ឥច្ឆេយ្យ,**សមិទ្ធិការណាបិ បាបំ ន ករោតីតិ អត្ថោ។ **ស សីលវា**តិ យោ ឯវរូបោ បុគ្គលោ , សោ ឯវ សីលវា ច **បញ្ញវា ច ធម្មិកោ**ច **សិយា,** ន អញ្ញោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ធម្មិកត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. ធម្មស្សវនវត្ថុ

អប្បកា តេ មនុស្សេសូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ធម្មស្សវនំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ ឯកវីថិវាសិនោ មនុស្សា សមគ្គា ហុត្វា គណពន្ធេន ទានំ ទត្វា សព្ពរត្តឹ ធម្មស្សវនំ ការេសុំ, សព្ពរត្តឹ បន ធម្មំ សោតុំ នាសក្ខឹសុ។ ឯកច្ចេ កាមរតិនិស្សិតា ហុត្វា, បុន គេហមេវ គតា, ឯកច្ចេ ទោសនិស្សិតា ហុត្វា, ឯកច្ចេ មាននិស្សិតា ហុត្វា, ឯកច្ចេ ថិនមិទ្ធសមង្គិនោ ហុត្វា តត្ថេវ និសីទិត្វា បចលាយន្តាសោតុំ នាសក្ខឹសុ។ បុនទិវសេ ភិក្ខូ តំ បវត្តឹ ញត្វា ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ឥមេ សត្តា នាម យេភុយ្យេន ភវនិស្សិតា, ភវេសុ ឯវ លគ្គា វិហរន្តិ, បារគាមិនោ នាម អប្បកា”តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អាហ –

៨៥. “អប្បកា តេ មនុស្សេសុ, យេ ជនា បារគាមិនោ;
អថាយំ ឥតរា បជា, តីរមេវានុធាវតិ។

៨៦. “យេ ច ខោ សម្មទក្ខាតេ, ធម្មេ ធម្មានុវត្តិនោ;
តេ ជនា បារមេស្សន្តិ, មច្ចុធេយ្យំ សុទុត្តរ”ន្តិ។

តត្ថ **អប្បកា**តិ ថោកា ន ពហូ។ **បារគាមិនោ**តិ និព្ពានបារគាមិនោ។ **អថាយំ ឥតរា បជា**តិ យា បនាយំ អវសេសា បជា សក្កាយទិដ្ឋិតីរមេវ **អនុធាវតិ,** អយមេវ ពហុតរាតិ អត្ថោ។ **សម្មទក្ខាតេ**តិ សម្មា អក្ខាតេ សុកថិតេ។ **ធម្មេ**តិ ទេសនាធម្មេ។ **ធម្មានុវត្តិនោ**តិ តំ ធម្មំ សុត្វា តទនុច្ឆវិកំ បដិបទំ បូរេត្វា មគ្គផលសច្ឆិករណេន ធម្មានុវត្តិនោ។ **បារមេស្សន្តី**តិ តេ ឯវរូបា ជនា និព្ពានបារំ គមិស្សន្តិ។ **មច្ចុធេយ្យ**ន្តិ កិលេសមារសង្ខាតស្ស មច្ចុស្ស និវាសដ្ឋានភូតំ តេភូមិកវដ្ដំ។ **សុទុត្តរ**ន្តិ យេ ជនា ធម្មានុវត្តិនោ, តេ ឯតំ សុទុត្តរំ ទុរតិក្កមំ មារធេយ្យំ តរិត្វា អតិក្កមិត្វា និព្ពានបារំ គមិស្សន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ធម្មស្សវនវត្ថុ ទសមំ។

១១. បញ្ចសតអាគន្តុកភិក្ខុវត្ថុ

កណ្ហំ ធម្មំ វិប្បហាយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ អាគន្តុកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

កោសលរដ្ឋេ កិរ បញ្ចសតា ភិក្ខូ វស្សំ វសិត្វា វុដ្ឋវស្សា “សត្ថារំ បស្សិស្សាមា”តិ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេសំ ចរិយបដិបត្តិំ និសាមេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៨៧. “កណ្ហំ ធម្មំ វិប្បហាយ, សុក្កំ ភាវេថ បណ្ឌិតោ;
ឱកា អនោកមាគម្ម, វិវេកេ យត្ថ ទូរមំ។

៨៨. “តត្រាភិរតិមិច្ឆេយ្យ , ហិត្វា កាមេ អកិញ្ចនោ;
បរិយោទបេយ្យ អត្តានំ, ចិត្តក្លេសេហិ បណ្ឌិតោ។

៨៩. “យេសំ សម្ពោធិយង្គេសុ, សម្មា ចិត្តំ សុភាវិតំ;
អាទានបដិនិស្សគ្គេ, អនុបាទាយ យេ រតា;
ខីណាសវា ជុតិមន្តោ, តេ លោកេ បរិនិព្ពុតា”តិ។

តត្ថ **កណ្ហំ ធម្ម**ន្តិ កាយទុច្ចរិតាទិភេទំ អកុសលំ ធម្មំ **វិប្បហាយ** ជហិត្វា។ **សុក្កំ ភាវេថា**តិ **បណ្ឌិតោ** ភិក្ខុ អភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គា កាយសុចរិតាទិភេទំ សុក្កំ ធម្មំ ភាវេយ្យ។ កថំ? **ឱកា អនោកមាគម្មា**តិ ឱកំ វុច្ចតិ អាលយោ, **អនោកំ** វុច្ចតិ អនាលយោ, អាលយតោ និក្ខមិត្វា អនាលយសង្ខាតំ និព្ពានំ បដិច្ច អារព្ភ តំ បត្ថយមានោ ភាវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តត្រាភិរតិមិច្ឆេយ្យា**តិ យស្មិំ អនាលយសង្ខាតេ វិវេកេ និព្ពានេ ឥមេហិ សត្តេហិ ទុរភិរមំ, តត្រ អភិរតិំ ឥច្ឆេយ្យ។ **ហិត្វា កាមេ**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេ ហិត្វា **អកិញ្ចនោ** ហុត្វា វិវេកេ អភិរតិំ ឥច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ចិត្តក្លេសេហី**តិ បញ្ចហិ នីវរណេហិ, **អត្តានំ បរិយោទបេយ្យ** វោទាបេយ្យ, បរិសោធេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សម្ពោធិយង្គេសូ**តិ សម្ពោជ្ឈង្គេសុ។ **សម្មា ចិត្តំ សុភាវិត**ន្តិ ហេតុនា នយេន ចិត្តំ សុដ្ឋុ ភាវិតំ វឌ្ឍិតំ។ **អាទានបដិនិស្សគ្គេ**តិ អាទានំ វុច្ចតិ គហណំ, តស្ស បដិនិស្សគ្គសង្ខាតេ អគ្គហណេ ចតូហិ ឧបាទានេហិ កិញ្ចិ អនុបាទិយិត្វា **យេ រតា**តិ អត្ថោ។ **ជុតិមន្តោ**តិ អានុភាវវន្តោ, អរហត្តមគ្គញាណជុតិយា ខន្ធាទិភេទេ ធម្មេ ជោតេត្វា ឋិតាតិ អត្ថោ។ **តេ លោកេ**តិ ឥមស្មិំ ខន្ធាទិលោកេ **បរិនិព្ពុតា** នាម អរហត្តបត្តិតោ បដ្ឋាយ កិលេសវដ្ដស្ស ខេបិតត្តា សឧបាទិសេសេន, ចរិមចិត្តនិរោធេន ខន្ធវដ្ដស្ស ខេបិតត្តា អនុបាទិសេសេន ចាតិ ទ្វីហិ បរិនិព្ពានេហិ បរិនិព្ពុតា, អនុបាទានោ វិយ បទីបោ អបណ្ណត្តិកភាវំ គតាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

បញ្ចសតអាគន្តុកភិក្ខុវត្ថុ ឯកាទសមំ។

បណ្ឌិតវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឆដ្ឋោ វគ្គោ។

៧. អរហន្តវគ្គោ

១. ជីវកបញ្ហវត្ថុ

គតទ្ធិនោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជីវកម្ពវនេ វិហរន្តោ ជីវកេន បុដ្ឋបញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។ ជីវកវត្ថុ ខន្ធកេ (មហាវ. ៣២៦ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។

ឯកស្មិំ បន សមយេ ទេវទត្តោ អជាតសត្តុនា សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា គិជ្ឈកូដំ អភិរុហិត្វា បទុដ្ឋចិត្តោ "សត្ថារំ វធិស្សាមី"តិ សិលំ បវិជ្ឈិ។ តំ ទ្វេ បព្ពតកូដានិ សម្បដិច្ឆឹសុ។ តតោ ភិជ្ជិត្វា គតា បបដិកា ភគវតោ បាទំ បហរិត្វា លោហិតំ ឧប្បាទេសិ, ភុសា វេទនា បវត្តឹសុ។ ភិក្ខូ សត្ថារំ មទ្ទកុច្ឆិំ នយឹសុ។ សត្ថា តតោបិ ជីវកម្ពវនំ គន្តុកាមោ "តត្ថ មំ នេថា"តិ អាហ។ ភិក្ខូ ភគវន្តំ អាទាយ ជីវកម្ពវនំ អគមំសុ។ ជីវកោ តំ បវត្តិំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វណបដិកម្មត្ថាយ តិខិណភេសជ្ជំ ទត្វា វណំ ពន្ធិត្វា សត្ថារំ ឯតទវោច – "ភន្តេ, មយា អន្តោនគរេ ឯកស្ស មនុស្សស្ស ភេសជ្ជំ កតំ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុន អាគមិស្សាមិ, ឥទំ ភេសជ្ជំ យាវ មមាគមនា ពន្ធនិយាមេនេវ តិដ្ឋតូ"តិ។ សោ គន្ត្វា តស្ស បុរិសស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា ទ្វារបិទហនវេលាយ អាគច្ឆន្តោ ទ្វារំ ន សម្បាបុណិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – "អហោ មយា ភារិយំ កម្មំ កតំ, យ្វាហំ អញ្ញតរស្ស បុរិសស្ស វិយ តថាគតស្ស បាទេ តិខិណភេសជ្ជំ ទត្វា វណំ ពន្ធិំ, អយំ តស្ស មោចនវេលា, តស្មិំ អមុច្ចមានេ សព្ពរត្តិំ ភគវតោ សរីរេ បរិឡាហោ ឧប្បជ្ជិស្សតី"តិ។ តស្មិំ ខណេ សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ – "អានន្ទ, ជីវកោ សាយំ អាគច្ឆន្តោ ទ្វារំ ន សម្បាបុណិ, 'អយំ វណស្ស មោចនវេលា'តិ បន ចិន្តេសិ, មោចេសិ ន"ន្តិ។ ថេរោ មោចេសិ, វណោ រុក្ខតោ ឆល្លិ វិយ អបគតោ។ ជីវកោ អន្តោអរុណេយេវ សត្ថុ សន្តិកំ វេគេន អាគន្ត្វា "កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, សរីរេ វោ បរិឡាហោ ឧប្បន្នោ"តិ បុច្ឆិ។ សត្ថា "តថាគតស្ស ខោ, ជីវក, ពោធិមណ្ឌេយេវ សព្ពបរិឡាហោ វូបសន្តោ"តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩០. "គតទ្ធិនោ វិសោកស្ស, វិប្បមុត្តស្ស សព្ពធិ;
សព្ពគន្ថប្បហីនស្ស, បរិឡាហោ ន វិជ្ជតី"តិ។

តត្ថ **គតទ្ធិនោ**តិ គតមគ្គស្ស កន្តារទ្ធា វដ្ដទ្ធាតិ ទ្វេ អទ្ធា នាម។ តេសុ កន្តារបដិបន្នោ យាវ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ ន បាបុណាតិ, តាវ អទ្ធិកោយេវ, ឯតស្មិំ បន បត្តេ គតទ្ធិ នាម ហោតិ។ វដ្ដសន្និស្សិតាបិ សត្តា យាវ វដ្ដេ វសន្តិ, តាវ អទ្ធិកា ឯវ។ កស្មា? វដ្ដស្ស អខេបិតត្តា។ សោតាបន្នាទយោបិ អទ្ធិកា ឯវ, វដ្ដំ បន ខេបេត្វា ឋិតោ ខីណាសវោ គតទ្ធិ នាម ហោតិ។ តស្ស គតទ្ធិនោ។ **វិសោកស្ស**ាតិ វដ្ដមូលកស្ស សោកស្ស វិគតត្តា វិសោកស្ស។ **វិប្បមុត្តស្ស សព្ពធី**តិ សព្ពេសុ ខន្ធាទិធម្មេសុ វិប្បមុត្តស្ស, **សព្ពគន្ថប្បហីនស្ស**ាតិ ចតុន្នម្បិ គន្ថានំ បហីនត្តា សព្ពគន្ថប្បហីនស្ស។ **បរិឡាហោ ន វិជ្ជតី**តិ ទុវិធោ បរិឡាហោ កាយិកោ ចេតសិកោ ចាតិ។ តេសុ ខីណាសវស្ស សីតុណ្ហាទិវសេន ឧប្បន្នត្តា កាយិកបរិឡាហោ អនិព្ពុតោវ, តំ សន្ធាយ ជីវកោ បុច្ឆតិ។ សត្ថា បន ធម្មរាជតាយ ទេសនាវិធិកុសលតាយ ចេតសិកបរិឡាហវសេន ទេសនំ វិនិវត្តេន្តោ, "ជីវក, បរមត្ថេន ឯវរូបស្ស ខីណាសវស្ស បរិឡាហោ ន វិជ្ជតី"តិ អាហ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ជីវកបញ្ហវត្ថុ បឋមំ។

២. មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ

ឧយ្យុញ្ជន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ មហាកស្សបត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្ថា រាជគហេ វុដ្ឋវស្សោ "អឌ្ឍមាសច្ចយេន ចារិកំ បក្កមិស្សាមី"តិ ភិក្ខូនំ អារោចាបេសិ។ វត្តំ កិរេតំ ពុទ្ធានំ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ចារិកំ ចរិតុកាមានំ "ឯវំ ភិក្ខូ អត្តនោ បត្តបចនចីវររជនាទីនិ កត្វា សុខំ គមិស្សន្តី"តិ "ឥទានិ អឌ្ឍមាសច្ចយេន ចារិកំ បក្កមិស្សាមី"តិ ភិក្ខូនំ អារោចាបនំ។ ភិក្ខូសុ បន អត្តនោ បត្តចីវរាទីនិ ករោន្តេសុ មហាកស្សបត្ថេរោបិ ចីវរានិ ធោវិ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយិំសុ "ថេរោ កស្មា ចីវរានិ ធោវតិ, ឥមស្មិំ នគរេ អន្តោ ច ពហិ ច អដ្ឋារស មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ ។ តត្ថ យេ ថេរស្ស ន ញាតកា, តេ ឧបដ្ឋាកា, យេ ន ឧបដ្ឋាកា, តេ ញាតកា។ តេ ថេរស្ស ចតូហិ បច្ចយេហិ សម្មានសក្ការំ ករោន្តិ។ ឯត្តកំ ឧបការំ បហាយ ឯស កហំ គមិស្សតិ? សចេបិ គច្ឆេយ្យ, មាបមាទកន្ទរតោ បរំ ន គមិស្សតី"តិ។ សត្ថាបិ ចារិកំ បក្កមន្តោ "...

ត្វា និវត្តេតព្ពយុត្តកេ ភិក្ខូ “តុម្ហេ ឥតោ និវត្តថ, មា បមជ្ជិត្ថា”តិ វទតិ។ តំ “មាបមាទកន្ទរ”ន្តិ វុច្ចតិ, តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

សត្ថាបិ ចារិកំ បក្កមន្តោ ចិន្តេសិ – “ឥមស្មិំ នគរេ អន្តោ ច ពហិ ច អដ្ឋារស មនុស្សកោដិយោ វសន្តិ។ មនុស្សានំ មង្គលាមង្គលដ្ឋានេសុ ភិក្ខូហិ គន្តព្ពំ ហោតិ, ន សក្កា វិហារំ តុច្ឆំ កាតុំ, កំ នុ ខោ និវត្តេស្សាមី”តិ? អថស្ស ឯតទហោសិ –“កស្សបស្ស ហោតេ មនុស្សា ញាតកា ច ឧបដ្ឋាកា ច, កស្សបំ និវត្តេតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ ថេរំ អាហ – “កស្សប, ន សក្កា វិហារំ តុច្ឆំ កាតុំ, មនុស្សានំ មង្គលាមង្គលដ្ឋានេសុ ភិក្ខូហិ អត្ថោ ហោតិ, ត្វំ អត្តនោ បរិសាយ សទ្ធិំ និវត្តស្សូ”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ ថេរោ បរិសំ អាទាយ និវត្តិ។ ភិក្ខូ ឧបជ្ឈាយិំសុ “ទិដ្ឋំ វោ, អាវុសោ, ននុ ឥទានេវ អម្ហេហិ វុត្តំ ‘មហាកស្សបោ កស្មា ចិវរានិ ធោវតិ, ន ឯសោ សត្ថារា សទ្ធិំ គមិស្សតី’តិ, យំ អម្ហេហិ វុត្តំ, តទេវ ជាត”ន្តិ។ សត្ថា ភិក្ខូនំ កថំ សុត្វា និវត្តិត្វា ឋិតោ អាហ – “ភិក្ខវេ, កិំ នាមេតំ កថេថា”តិ? “មហាកស្សបត្ថេរំ អារព្ភ កថេម, ភន្តេ”តិ អត្តនា កថិតនិយាមេនេវ សព្ពំ អារោចេសុំ។ តំ សុត្វា សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, តុម្ហេ កស្សបំ ‘កុលេសុ ច បច្ចយេសុ ច លគ្គោ’តិ វទេថ, សោ ‘មម វចនំ ករិស្សាមី’តិ និវត្តោ។ ឯសោ ហិ បុព្ពេ បត្ថនំ ករោន្តោយេវ ‘ចតូសុ បច្ចយេសុ អលគ្គោ ចន្ទូបមោ ហុត្វា កុលានិ ឧបសង្កមិតុំ សមត្ថោ ភវេយ្យ’ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ នត្ថេតស្ស កុលេ វា បច្ចយេ វា លគ្គោ, អហំ ចន្ទោបមប្បដិបទញ្ចេវ (សំ. និ. ២.១៤៦) អរិយវំសប្បដិបទញ្ច កថេន្តោ មម បុត្តំ កស្សបំ អាទិំ កត្វា កថេសិ”ន្តិ អាហ។

ភិក្ខូ សត្ថារំ បុច្ឆិំសុ – “ភន្តេ, កទា បន ថេរេន បត្ថនា ឋបិតា”តិ? “សោតុកាមាត្ថ, ភិក្ខវេ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ សត្ថា តេសំ, “ភិក្ខវេ, ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ បទុមុត្តរោ នាម ពុទ្ធោ លោកេ ឧទបាទី”តិ វត្វា បទុមុត្តរបាទមូលេ តេន ឋបិតបត្ថនំ អាទិំ កត្វា សព្ពំ ថេរស្ស បុព្ពចរិតំ កថេសិ។ តំ ថេរបាឡិយំ (ថេរគា. ១០៥៤ អាទយោ) វិត្ថារិតមេវ។ សត្ថា បន ឥមំ ថេរស្ស បុព្ពចរិតំ វិត្ថារេត្វា “ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, អហំ ចន្ទោបមប្បដិបទញ្ចេវ អរិយវំសប្បដិបទញ្ច មម បុត្តំ កស្សបំ អាទិំ កត្វា កថេសិំ, មម បុត្តស្ស កស្សបស្ស បច្ចយេសុ វា កុលេសុ វា វិហារេសុ វា បរិវេណេសុ វា លគ្គោ នាម នត្ថិ , បល្លលេ ឱតរិត្វា តត្ថ ចរិត្វា គច្ឆន្តោ រាជហំសោ វិយ កត្ថចិ អលគ្គោយេវ មម បុត្តោ”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩១. “ឧយ្យុញ្ជន្តិ សតីមន្តោ, ន និកេតេ រមន្តិ តេ;
ហំសាវ បល្លលំ ហិត្វា, ឱកមោកំ ជហន្តិ តេ”តិ។

តត្ថ **ឧយ្យុញ្ជន្តិ សតីមន្តោ**តិ សតិវេបុល្លប្បត្តា ខីណាសវា អត្តនា បដិវិទ្ធគុណេសុ ឈានវិបស្សនាទីសុ អាវជ្ជនសមាបជ្ជនវុដ្ឋានាធិដ្ឋានបច្ចវេក្ខណាហិ យុញ្ជន្តិ ឃដេន្តិ។ **ន និកេតេ រមន្តិ តេ**តិ តេសំ អាលយេ រតិ នាម នត្ថិ។ **ហំសាវា**តិ ទេសនាសីសមេតំ, អយំ បនេត្ថ អត្ថោ – យថា គោចរសម្បន្នេ បល្លលេ សកុណា អត្តនោ គោចរំ គហេត្វា គមនកាលេ “មម ឧទកំ, មម បទុមំ, មម ឧប្បលំ, មម កណ្ណិកា”តិ តស្មិំ ឋានេ កញ្ចិ អាលយំ អកត្វា អនបេក្ខាវ តំ ឋានំ បហាយ ឧប្បតិត្វា អាកាសេ កីឡមានា គច្ឆន្តិ; ឯវមេវ ខីណាសវា យត្ថ កត្ថចិ វិហរន្តាបិ កុលាទីសុ អលគ្គា ឯវ វិហរិត្វា គមនសមយេបិ តំ ឋានំ បហាយ គច្ឆន្តា “មម វិហារោ, មម បរិវេណំ, មម្ហូបដ្ឋាកា”តិ អនាលយា អនុបេក្ខាវ គច្ឆន្តិ។ **ឱកមោក**ន្តិ អាលយាលយំ, សព្ពាលយេ បរិច្ចជន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មហាកស្សបត្ថេរវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ពេលដ្ឋសីសត្ថេរវត្ថុ

យេសំ សន្និចយោ នត្ថីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អាយស្មន្តំ ពេលដ្ឋសីសំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា អន្តោគាមេ ឯកំ វីថិំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភត្តកិច្ចំ កត្វា បុន អបរំ វីថិំ ចរិត្វា សុក្ខំ កូរំ អាទាយ វិហារំ ហរិត្វា បដិសាមេត្វា “និពទ្ធំ បិណ្ឌបាតបរិយេសនំ នាម ទុក្ខ”ន្តិ កតិបាហំ ឈានសុខេន វីតិនាមេត្វា អាហារេន អត្ថេ សតិ តំ បរិភុញ្ជតិ។ ភិក្ខូ ញត្វា ឧជ្ឈាយិត្វា ឥមមត្ថំ ភគវតោ អារោចេសុំ។ សត្ថា ឯតស្មិំ និទានេ អាយតិំ សន្និធិការបរិវជ្ជនត្ថាយ ភិក្ខូនំ សិក្ខាបទំ បញ្ញបេត្វាបិ ថេរេន បន អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ អប្បិច្ឆតំ និស្សាយ កតត្តា តស្ស ទោសាភាវំ បកាសេន្តោ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩២. “យេសំ សន្និចយោ នត្ថិ, យេ បរិញ្ញាតភោជនា;
សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ច, វិមោក្ខោ យេសំ គោចរោ;

អាកាសេវ សកុន្តានំ, គតិ តេសំ ទុរន្នយា”តិ។

តត្ថ **សន្និចយោ**តិ ទ្វេ សន្និចយា – កម្មសន្និចយោ ច, បច្ចយសន្និចយោ ច។ តេសុ កុសលាកុសលកម្មំ **កម្មសន្និចយោ** នាម, ចត្តារោ បច្ចយា **បច្ចយសន្និចយោ** នាម។ តត្ថ វិហារេ វសន្តស្ស ភិក្ខុនោ ឯកំ គុឡបិណ្ឌំ, ចតុភាគមត្តំ សប្បិំ, ឯកញ្ច តណ្ឌុលនាឡិំ ឋបេន្តស្ស បច្ចយសន្និចយោ នត្ថិ, តតោ ឧត្តរិ ហោតិ។ **យេសំ** អយំ ទុវិធោបិ សន្និចយោ **នត្ថិ។ បរិញ្ញាតភោជនា**តិ តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតភោជនា។ យាគុអាទីនញ្ហិ យាគុភាវាទិជាននំ ញាតបរិញ្ញា, អាហារេ បដិកូលសញ្ញាវសេន បន ភោជនស្ស បរិជាននំ តីរណបរិញ្ញា, កពឡីការាហារេ ឆន្ទរាគអបកឌ្ឍនញាណំ បហានបរិញ្ញា។ ឥមាហិ តីហិ បរិញ្ញាហិ **យេ** បរិញ្ញាតភោជនា។ **សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ចា**តិ ឯត្ថ អប្បណិហិតវិមោក្ខោបិ គហិតោយេវ។ តីណិបិ ចេតានិ និព្ពានស្សេវ នាមានិ។ និព្ពានញ្ហិ រាគទោសមោហានំ អភាវេន សុញ្ញតោ, តេហិ ច វិមុត្តន្តិ សុញ្ញតោ វិមោក្ខោ, តថា រាគាទិនិមិត្តានំ អភាវេន អនិមិត្តំ, តេហិ ច វិមុត្តន្តិ អនិមិត្តោ វិមោក្ខោ, រាគាទិបណិធីនំ បន អភាវេន អប្បណិហិតំ , តេហិ ច វិមុត្តន្តិ អប្បណិហិតោ វិមោក្ខោតិ វុច្ចតិ។ ផលសមាបត្តិវសេន តំ អារម្មណំ កត្វា វិហរន្តានំ អយំ តិវិធោ **វិមោក្ខោ យេសំ គោចរោ។ គតិ តេសំ ទុរន្នយា**តិ យថា នាម អាកាសេន គតានំ សកុណានំ បទនិក្ខេបស្ស អទស្សនេន គតិ ទុរន្នយា ន សក្កា ជានិតុំ, ឯវមេវ យេសំ អយំ ទុវិធោ សន្និចយោ នត្ថិ, ឥមាហិ ច តីហិ បរិញ្ញាហិ បរិញ្ញាតភោជនា, យេសញ្ច អយំ វុត្តប្បការោ វិមោក្ខោ គោចរោ, តេសំ តយោ ភវា, ចតស្សោ យោនិយោ, បញ្ច គតិយោ, សត្ត វិញ្ញាណដ្ឋិតិយោ, នវ សត្តាវាសាតិ ឥមេសុ បញ្ចសុ កោដ្ឋាសេសុ ឥមិនា នាម គតាតិ គមនស្ស អបញ្ញាយនតោ គតិ ទុរន្នយា ន សក្កា បញ្ញាបេតុន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

ពេលដ្ឋសីសត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនុរុទ្ធត្ថេរវត្ថុ

យស្សាសវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អនុរុទ្ធត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ថេរោ ជិណ្ណចីវរោ សង្ការកូដាទីសុ ចីវរំ បរិយេសតិ។ តស្ស ឥតោ តតិយេ អត្តភាវេ បុរាណទុតិយិកា តាវតិំសភវនេ និព្ពត្តិត្វា ជាលិនី នាម ទេវធីតា អហោសិ។ សា ថេរំ ចោឡកានិ បរិយេសមានំ ទិស្វា ថេរស្ស អត្ថាយ តេរសហត្ថាយតានិ ចតុហត្ថវិត្ថតានិ តីណិ ទិព្ពទុស្សានិ គហេត្វា “សចាហំ ឥមានិ ឥមិនា នីហារេន ទស្សាមិ, ថេរោ ន គណ្ហិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស ចោឡកានិ បរិយេសមានស្ស បុរតោ ឯកស្មិំ សង្ការកូដេ យថា នេសំ ទសន្តមត្តមេវ បញ្ញាយតិ, តថា ឋបេសិ។ ថេរោ តេន មគ្គេន ចោឡកបរិយេសមានំ ចរន្តោ នេសំ ទសន្តំ ទិស្វា តត្ថេវ គហេត្វា អាកឌ្ឍមានោ វុត្តប្បមាណានិ ទិព្ពទុស្សានិ ទិស្វា “ឧក្កដ្ឋបំសុកូលំ វត ឥទ”ន្តិ អាទាយ បក្កាមិ។ អថស្ស ចីវរករណទិវសេ សត្ថា បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ វិហារំ គន្ត្វា និសីទិ, អសីតិមហាថេរាបិ តត្ថេវ និសីទិំសុ, ចីវរំ សិព្ពេតុំ មហាកស្សបត្ថេរោ មូលេ និសីទិ, សារិបុត្តត្ថេរោ មជ្ឈេ, អានន្ទត្ថេរោ អគ្គេ, ភិក្ខុសង្ឃោ សុត្តំ វដ្ដេសិ, សត្ថា សូចិបាសកេ អារុណិ, មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ យេន យេន អត្ថោ, តំ តំ ឧបនេន្តោ វិចរិ។

ទេវធីតាបិ អន្តោគាមំ បវិសិត្វា “ភោន្តា អយ្យស្ស នោ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស ចីវរំ ករោន្តោ សត្ថា អសីតិមហាសាវកបរិវុតោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ វិហារេ និសីទិ, យាគុអាទីនិ អាទាយ វិហារំ គច្ឆថា”តិ ភិក្ខំ សមាទបេសិ។ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោបិ អន្តរាភត្តេ មហាជម្ពុបេសី អាហរិ, បញ្ចសតា ភិក្ខូ បរិក្ខីណំ ខាទិតុំ នាសក្ខិំសុ។ សក្កោ ចីវរករណដ្ឋានេ ភូមិបរិភណ្ឌមកាសិ, ភូមិ អលត្តករសរញ្ជិតា វិយ អហោសិ។ ភិក្ខូហិ បរិភុត្តាវសេសានំ យាគុខជ្ជកភត្តានំ មហារាសិ អហោសិ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ “ឯត្តកានំ ភិក្ខូនំ កឹ ឯវំពហុកេហិ យាគុអាទីហិ, ននុ នាម បមាណំ សល្លក្ខេត្វា ឯត្តកំ នាម អាហរថា”តិ ញាតកា ច ឧបដ្ឋាកា ច វត្តព្ពា សិយុំ, អនុរុទ្ធត្ថេរោ អត្តនោ ញាតិឧបដ្ឋាកានំ ពហុភាវំ ញាបេតុកាមោ មញ្ញេ”តិ, អថ នេ សត្ថា “កឹ, ភិក្ខវេ, កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ នាមា”តិ វុត្តេ “កឹ បន តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ‘ឥទំ អនុរុទ្ធេន អាហរាបិត’ន្តិ មញ្ញថា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ អនុរុទ្ធោ ឯវរូបំ វទេតិ។ ន ហិ ខីណាសវា បច្ចយបដិសំយុត្តំ កថំ កថេន្តិ, អយំ បន បិណ្ឌបាតោ ទេវតានុភាវេន និព្ពត្តោ”តិ អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៣. “យស្សាសវា បរិក្ខីណា, អាហារេ ច អនិស្សិតោ;

សុញ្ញតោ អនិមិត្តោ ច, វិមោក្ខោ យស្ស គោចរោ;
អាកាសេវ សកុន្តានំ, បទំ តស្ស ទុរន្នយ”ន្តិ។

តត្ថ **យស្សាសវា**តិ យស្ស ចត្តារោ អាសវា **បរិក្ខីណា។ អាហារេ ច អនិស្សិតោ**តិ អាហារស្មិញ្ច តណ្ហាទិដ្ឋិនិស្សយេហិ អនិស្សិតោ។ **បទំ តស្ស ទុរន្នយ**ន្តិ យថា **អាកាសេ** គច្ឆន្តានំ សកុណានំ “ឥមស្មិំ ឋានេ បាទេហិ អក្កមិត្វា គតា, ឥទំ ឋានំ ឧរេន បហរិត្វា គតា, ឥទំ សីសេន, ឥទំ បក្ខេហី”តិ ន សក្កា ញាតុំ, ឯវមេវ ឯវរូបស្ស ភិក្ខុនោ “និរយបទេន វា គតោ, តិរច្ឆានយោនិបទេន វា”តិអាទិនា នយេន បទំ បញ្ញាបេតុំ នាម ន សក្កោតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិ ផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អនុរុទ្ធត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកច្ចាយនត្ថេរវត្ថុ

យស្សិន្ទ្រិយានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ មហាកច្ចាយនត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ភគវា មហាបវារណាយ មិគារមាតុយា បាសាទស្ស ហេដ្ឋា មហាសាវកបរិវុតោ និសីទិ។ តស្មិំ សមយេ មហាកច្ចាយនត្ថេរោ អវន្តីសុ វិហរតិ។ សោ បនាយស្មា ទូរតោបិ អាគន្ត្វា ធម្មស្សវនំ បច្ចុណ្ហាតិយេវ។ តស្មា មហាថេរា និសីទន្តា មហាកច្ចាយនត្ថេរស្ស អាសនំ ឋបេត្វា និសីទឹសុ។ សក្កោ ទេវរាជា ទ្វីហិ ទេវលោកេហិ ទេវបរិសាយ សទ្ធិំ អាគន្ត្វា ទិព្ពគន្ធមាលាទីហិ សត្ថារំ បូជេត្វា ឋិតោ មហាកច្ចាយនត្ថេរំ អទិស្វា កឹ នុ ខោ មម, អយ្យោ, ន ទិស្សតិ, សាធុ ខោ បនស្ស សចេ អាគច្ឆេយ្យាតិ។ ថេរោបិ តំ ខណញ្ញេវ អាគន្ត្វា អត្តនោ អាសនេ និសិន្នមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។ សក្កោ ថេរំ ទិស្វា គោប្ផកេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា “សាធុ វត មេ, អយ្យោ, អាគតោ, អហំ អយ្យស្ស អាគមនមេវ បច្ចាសីសាមី”តិ វត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ បាទេ សម្ពាហិត្វា គន្ធមាលាទីហិ បូជេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ។ “សក្កោ មុខំ ឱលោកេត្វា សក្ការំ ករោតិ, អវសេសមហាសាវកានំ ឯវរូបំ សក្ការំ អករិត្វា មហាកច្ចាយនំ ទិស្វា វេគេន គោប្ផកេសុ គហេត្វា ‘សាធុ វត មេ, អយ្យោ, អាគតោ, អហំ អយ្យស្ស អាគមនមេវ បច្ចាសីសាមី’តិ វត្វា ឧភោហិ ហត្ថេហិ បាទេ សម្ពាហិត្វា បូជេត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ”តិ។ សត្ថា តេសំ តំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តេន មហាកច្ចាយនេន សទិសា ឥន្ទ្រិយេសុ គុត្តទ្វារា ភិក្ខូ ទេវានម្បិ មនុស្សានម្បិ បិយាយេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៤. “យស្សិន្ទ្រិយានិ សមថង្គតានិ,
អស្សា យថា សារថិនា សុទន្តា;
បហីនមានស្ស អនាសវស្ស,
ទេវាបិ តស្ស បិហយន្តិ តាទិនោ”តិ។

តស្សត្ថោ – **យស្ស** ភិក្ខុនោ ឆេកេន **សារថិនា សុទន្តា អស្សា** វិយ ឆ **ឥន្ទ្រិយានិ សមថំ** ទន្តភាវំ និព្ពិសេវនភាវំ **គតានិ**, តស្ស នវវិធំ មានំ បហាយ ឋិតត្តា **បហីនមានស្ស** ចតុន្នំ អាសវានំ អភាវេន **អនាសវស្ស។ តាទិនោ**តិ តាទិភាវសណ្ឋិតស្ស តថារូបស្ស **ទេវាបិ បិហយន្តិ**, មនុស្សាបិ ទស្សនញ្ច អាគមនញ្ច បត្ថេន្តិយេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មហាកច្ចាយនត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

បថវិសមោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ អាយស្មា សារិបុត្តោ វុដ្ឋវស្សោ ចារិកំ បក្កមិតុកាមោ ភគវន្តំ អាបុច្ឆិត្វា វន្ទិត្វា អត្តនោ បរិវារេន សទ្ធិំ និក្ខមិ។ អញ្ញេបិ ពហូ ភិក្ខូ ថេរំ អនុគច្ឆឹសុ។ ថេរោ ច នាមគោត្តវសេន បញ្ញាយមានេ ភិក្ខូ នាម

គោត្តវសេន កថេត្វា និវត្តាបេសិ។ អញ្ញតរោ នាមគោត្តវសេន អបាកដោ ភិក្ខុ ចិន្តេសិ – “អហោ វត មម្បិ នាមគោត្តវសេន បគ្គណ្ហន្តោ កថេត្វា និវត្តាបេយ្យា”តិ ថេរោ មហាភិក្ខុសង្ឃស្ស អន្តរេ តំ ន សល្លក្ខេសិ។ សោ “អញ្ញេ វិយ ភិក្ខូ ន មំ បគ្គណ្ហាតី”តិ ថេរេ អាឃាតំ ពន្ធិ។ ថេរស្សបិ សង្ឃាដិកណ្ណោ តស្ស ភិក្ខុនោ សរីរំ ផុសិ, តេនាបិ អាឃាតំ ពន្ធិយេវ។ សោ “ទានិ ថេរោ វិហារូបចារំ អតិក្កន្តោ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “អាយស្មា មំ, ភន្តេ, សារិបុត្តោ តុម្ហាកំ អគ្គសាវកោម្ហីតិ កណ្ណសក្ខលិំ ភិន្ទន្តោ វិយ បហរិត្វា អខមាបេត្វាវ ចារិកំ បក្កន្តោ”តិ អាហ។ សត្ថា ថេរំ បក្កោសាបេសិ។

តស្មិំ ខណេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ច អានន្ទត្ថេរោ ច ចិន្តេសុំ – “អម្ហាកំ អគ្គជេដ្ឋភាតរា ឥមស្ស ភិក្ខុនោ អបហដភាវំ សត្ថា នោ ន ជានាតិ, សីហនាទំ បន នទាបេតុកាមោ ភវិស្សតីតិ បរិសំ សន្និបាតាបេស្សាមា”តិ។ តេ កុញ្ចិកហត្ថា បរិវេណទ្វារានិ វិវរិត្វា “អភិក្កមថាយស្មន្តោ , អភិក្កមថាយស្មន្តោ, ឥទានាយស្មា សារិបុត្តោ ភគវតោ សម្មុខា សីហនាទំ នទិស្សតី”តិ (អ. និ. ៩.១១) មហាភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេសុំ។ ថេរោបិ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “នាយំ ភិក្ខុ មយា បហដោ”តិ អវត្វាវ អត្តនោ គុណកថំ កថេន្តោ “យស្ស នូន, ភន្តេ, កាយេ កាយគតាសតិ អនុបដ្ឋិតា អស្ស, សោ ឥធ អញ្ញតរំ សព្រហ្មចារិំ អាសជ្ជ អប្បដិនិស្សជ្ជ ចារិកំ បក្កមេយ្យា”តិ វត្វា “សេយ្យថាបិ, ភន្តេ, បថវិយំ សុចិម្បិ និក្ខិបន្តិ, អសុចិម្បិ និក្ខិបន្តី”តិអាទិនា នយេន អត្តនោ បថវីសមចិត្តតញ្ច អាបោតេជោវាយោ រជោហរណចណ្ឌាលកុមារកឧសភឆិន្នវិសាណសមចិត្តតញ្ច អហិកុណបាទីហិ វិយ អត្តនោ កាយេន អដ្ដិយនញ្ច មេទកថាលិកា វិយ អត្តនោ កាយបរិហរណញ្ច បកាសេសិ។ ឥមាហិ ច បន នវហិ ឧបមាហិ ថេរេ អត្តនោ គុណេ កថេន្តេ នវសុបិ ឋានេសុ ឧទកបរិយន្តំ កត្វា មហាបថវី កម្បិ។ រជោហរណចណ្ឌាលកុមារកមេទកថាលិកោ បមានំ បន អាហរណកាលេ បុថុជ្ជនា ភិក្ខូ អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខឹសុ, ខីណាសវានំ ធម្មសំវេគោ ឧទបាទិ។

ថេរេ អត្តនោ គុណំ កថេន្តេយេវ អព្ភាចិក្ខនកស្ស ភិក្ខុនោ សកលសរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ, សោ តាវទេវ ភគវតោ បាទេសុ បតិត្វា អត្តនោ អព្ភាចិក្ខនទោសំ បកាសេត្វា អច្ចយំ ទេសេសិ។ សត្ថា ថេរំ អាមន្តេត្វា, “សារិបុត្ត, ខម ឥមស្ស មោឃបុរិសស្ស, យាវស្ស សត្តធា មុទ្ធា ន ផលតី”តិ អាហ។ ថេរោ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ “ខមាមហំ, ភន្តេ, តស្ស អាយស្មតោ, ខមតុ ច មេ សោ អាយស្មា, សចេ មយ្ហំ ទោសោ អត្ថី”តិ អាហ។ ភិក្ខូ កថយឹសុ “បស្សថ ទានាវុសោ, ថេរស្ស អនោបមគុណំ, ឯវរូបស្ស នាម មុសាវាទេន អព្ភាចិក្ខនកស្ស ភិក្ខុនោ ឧបរិ អប្បមត្តកម្បិ កោបំ វា ទោសំ វា អកត្វា សយមេវ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ ខមាបេតី”តិ។ “សត្ថា តំ កថំ សុត្វា, ភិក្ខវេ, កឹ កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥទំ នាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “ន ភិក្ខវេ, សក្កា សារិបុត្តសទិសានំ កោបំ វា ទោសំ វា ឧប្បាទេតុំ , មហាបថវីសទិសំ, ភិក្ខវេ, ឥន្ទខីលសទិសំ បសន្នឧទករហទសទិសញ្ច សារិបុត្តស្ស ចិត្ត”ន្តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៥. “បថវិសមោ នោ វិរុជ្ឈតិ,
ឥន្ទខិលុបមោ តាទិ សុព្ពតោ;
រហទោវ អបេតកទ្ទមោ,
សំសារា ន ភវន្តិ តាទិនោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ភិក្ខវេ, យថា នាម បថវិយំ សុចីនិ គន្ធមាលាទីនិបិ និក្ខិបន្តិ, អសុចីនិ មុត្តករីសាទីនិបិ និក្ខិបន្តិ, យថា នាម នគរទ្វារេ និខាតំ ឥន្ទខីលំ ទារកាទយោ ឱមុត្តេន្តិបិ ឩហទន្តិបិ, អបរេ បន តំ គន្ធមាលាទីហិ សក្ករោន្តិ។ តត្ថ បថវិយា ឥន្ទខីលស្ស ច នេវ អនុរោធោ ឧប្បជ្ជតិ, ន វិរោធោ; ឯវមេវ យ្វាយំ ខីណាសវោ ភិក្ខុ អដ្ឋហិ លោកធម្មេហិ អកម្បិយភាវេន **តាទិ**, វតានំ សុន្ទរតាយ **សុព្ពតោ**។ សោ “ឥមេ មំ ចតូហិ បច្ចយេហិ សក្ករោន្តិ, ឥមេ បន ន សក្ករោន្តី”តិ សក្ការញ្ច អសក្ការញ្ច ករោន្តេសុ នេវ អនុរុជ្ឈតិ, **នោ វិរុជ្ឈតិ,** អថ ខោ **បថវិសមោ** ច **ឥន្ទខិលុបមោ** ឯវ ច ហោតិ។ យថា ច អបគតកទ្ទមោ **រហទោ** បសន្នោទកោ ហោតិ, ឯវំ អបគតកិលេសតាយ រាគកទ្ទមាទីហិ អកទ្ទមោ វិប្បសន្នោវ ហោតិ។ **តាទិនោ**តិ តស្ស បន ឯវរូបស្ស សុគតិទុគ្គតីសុ សំសរណវសេន **សំសារា** នាម ន ហោន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ នវ ភិក្ខុសហស្សានិ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរសាមណេរវត្ថុ

សន្តំ តស្ស មនំ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិស្សត្ថេរស្ស សាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ កោសម្ពិវាសី កុលបុត្តោ សត្ថុ សាសនេ បព្ពជិត្វា លទ្ធុបសម្បទោ “កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរោ”តិ បញ្ញាយិ។ តស្ស កោសម្ពិយំ វុដ្ឋវស្សស្ស ឧបដ្ឋាកោ តិចីវរញ្ចេវ សប្បិផាណិតញ្ច អាហរិត្វា បាទមូលេ ឋបេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “កឹ ឥទំ ឧបាសកា”តិ។ “ននុ មយា, ភន្តេ, តុម្ហេ វស្សំ វាសិតា, អម្ហាកញ្ច វិហារេ វុដ្ឋវស្សា ឥមំ លាភំ លភន្តិ, គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ។ “ហោតុ, ឧបាសក, ន មយ្ហំ ឥមិនា អត្ថោ”តិ។ “កឹ ការណា, ភន្តេ”តិ? “មម សន្តិកេ កប្បិយការកោ សាមណេរោបិ នត្ថិ, អាវុសោ”តិ។ “សចេ, ភន្តេ, កប្បិយការកោ នត្ថិ, មម បុត្តោ អយ្យស្ស សន្តិកេ សាមណេរោ ភវិស្សតី”តិ។ ថេរោ អធិវាសេសិ។ ឧបាសកោ សត្តវស្សិកំ អត្តនោ បុត្តំ ថេរស្ស សន្តិកំ នេត្វា “ឥមំ បព្ពាជេថា”តិ អទាសិ។ អថស្ស ថេរោ កេសេ តេមេត្វា តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេសិ ។ សោ ខុរគ្គេយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

ថេរោ តំ បព្ពាជេត្វា អឌ្ឍមាសំ តត្ថ វសិត្វា “សត្ថារំ បស្សិស្សាមី”តិ សាមណេរំ ភណ្ឌកំ គាហាបេត្វា គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ វិហារំ បាវិសិ។ សាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស សេនាសនំ គហេត្វា បដិជគ្គិ។ តស្ស តំ បដិជគ្គន្តស្សេវ វិកាលោ ជាតោ, តេន អត្តនោ សេនាសនំ បដិជគ្គិតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ ឧបដ្ឋានវេលាយំ អាគន្ត្វា និសិន្នំ ថេរោ បុច្ឆិ – “សាមណេរ, អត្តនោ វសនដ្ឋានំ បដិជគ្គិត”ន្តិ? “ភន្តេ, បដិជគ្គិតុំ ឱកាសំ នាលត្ថ”ន្តិ។ “តេន ហិ មម វសនដ្ឋានេយេវ វស, ទុក្ខំ តេ អាគន្តុកដ្ឋានេ ពហិ វសិតុ”ន្តិ តំ គហេត្វាវ សេនាសនំ បាវិសិ។ ថេរោ បន បុថុជ្ជនោ និបន្នមត្តោវ និទ្ទំ ឱក្កមិ។ សាមណេរោ ចិន្តេសិ – “អជ្ជ មេ ឧបជ្ឈាយេន សទ្ធឹ តតិយោ ទិវសោ ឯកសេនាសនេ វសន្តស្ស, ‘សចេ និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយិស្សាមិ, ថេរោ សហសេយ្យំ អាបជ្ជេយ្យា’តិ និសិន្នកោវ វីតិនាមេស្សាមី”តិ ឧបជ្ឈាយស្ស មញ្ចកសមីបេ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នកោវ រត្តឹ វីតិនាមេសិ។ ថេរោ បច្ចូសកាលេ បច្ចុដ្ឋាយ “សាមណេរំ និក្ខមាបេតុំ វដ្ដតី”តិ មញ្ចកបស្សេ ឋបិតពីជនឹ គហេត្វា ពីជនិបត្តស្ស អគ្គេន សាមណេរស្ស កដសារកំ បហរិត្វា ពីជនឹ ឧទ្ធំ ឧក្ខិបន្តោ “សាមណេរ, ពហិ និក្ខមា”តិ អាហ, ពីជនិបត្តទណ្ឌកោ អក្ខិម្ហិ បដិហញ្ញិ, តាវទេវ អក្ខិ ភិជ្ជិ។ សោ “កឹ, ភន្តេ”តិ វត្វា ឧដ្ឋាយ “ពហិ និក្ខមា”តិ វុត្តេ “អក្ខិ មេ, ភន្តេ, ភិន្ន”ន្តិ អវត្វា ឯកេន ហត្ថេន បដិច្ឆាទេត្វា និក្ខមិ។ វត្តករណកាលេ ច បន “អក្ខិ មេ ភិន្ន”ន្តិ តុណ្ហី អនិសីទិត្វា ឯកេន ហត្ថេន អក្ខឹ គហេត្វា ឯកេន ហត្ថេន មុដ្ឋិសម្មុញ្ជនឹ អាទាយ វច្ចកុដិញ្ច មុខធោវនដ្ឋានញ្ច សម្មជ្ជិត្វា មុខធោវនោទកញ្ច ឋបេត្វា បរិវេណំ សម្មជ្ជិ។ សោ ឧបជ្ឈាយស្ស ទន្តកដ្ឋំ ទទមានោ ឯកេនេវ ហត្ថេន អទាសិ។

អថ នំ ឧបជ្ឈាយោ អាហ – “អសិក្ខិតោ វតាយំ សាមណេរោ, អាចរិយុបជ្ឈាយានំ ឯកេន ហត្ថេន ទន្តកដ្ឋំ ទាតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ ជានាមហំ, ភន្តេ, “ន ឯវំ វដ្ដតី”តិ, ឯកោ បន មេ ហត្ថោ ន តុច្ឆោតិ។ “កឹ សាមណេរា”តិ? សោ អាទិតោ បដ្ឋាយ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ ថេរោ សុត្វាវ សំវិគ្គមានសោ “អហោ វត មយា ភារិយំ កម្មំ កត”ន្តិ វត្វា “ខមាហិ មេ, សប្បុរិស, នាហមេតំ ជានាមិ, អវស្សយោ មេ ហោហី”តិ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សត្តវស្សិកទារកស្ស បាទមូលេ ឧក្កុដិកំ និសីទិ។ អថ នំ សាមណេរោ អាហ – “នាហំ, ភន្តេ, ឯតទត្ថាយ កថេសឹ, តុម្ហាកំ ចិត្តំ អនុរក្ខន្តេន មយា ឯវំ វុត្តំ នេវេត្ថ តុម្ហាកំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ។ វដ្ដស្សេវេសោ ទោសោ, មា ចិន្តយិត្ថ, មយា តុម្ហាកំ វិប្បដិសារំ រក្ខន្តេនេវ នារោចិត”ន្តិ។ ថេរោ សាមណេរេន អស្សាសិយមានោបិ អនស្សាសិត្វា ឧប្បន្នសំវេគោ សាមណេរស្ស ភណ្ឌកំ គហេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ បាយាសិ។ សត្ថាបិស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោវ និសីទិ។ សោ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ បដិសម្មោទនំ កត្វា “ខមនីយំ តេ ភិក្ខុ, កិញ្ចិ អតិរេកំ អផាសុកំ អត្ថី”តិ បុច្ឆិតោ អាហ – “ខមនីយំ, ភន្តេ, នត្ថិ មេ កិញ្ចិ អតិរេកំ អផាសុកំ, អបិច ខោ បន មេ អយំ ទហរសាមណេរោ វិយ អញ្ញោ អតិរេកគុណោ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ។ “កឹ បន ឥមិនា កតំ ភិក្ខូ”តិ។ សោ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តឹ ភគវតោ អារោចេន្តោ អាហ – “ឯវំ, ភន្តេ, មយា ខមាបិយមានោ មំ ឯវំ វទេសិ ‘នេវេត្ថ តុម្ហាកំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ។ វដ្ដស្សេវេសោ ទោសោ, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា’តិ, ឥតិ មំ អស្សាសេសិយេវ, មយិ នេវ កោបំ, ន ទោសមកាសិ, ន មេ, ភន្តេ, ឯវរូបោ គុណសម្បន្នោ ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ។ អថ នំ សត្ថា “ភិក្ខុ ខីណាសវា នាម ន កស្សចិ កុប្បន្តិ, ន ទុស្សន្តិ, សន្តិន្ទ្រិយា សន្តមានសាវ ហោន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៦. “សន្តំ តស្ស មនំ ហោតិ, សន្តា វាចា ច កម្ម ច;
សម្មទញ្ញា វិមុត្តស្ស, ឧបសន្តស្ស តាទិនោ”តិ។

តត្ថ **សន្តំ តស្សា**តិ តស្ស ខីណាសវសាមណេរស្ស អភិជ្ឈាទីនំ អភាវេន **មនំ** សន្តមេវ **ហោតិ** ឧបសន្តំ និព្ពុតំ ។ តថា មុសាវាទាទីនំ អភាវេន **វាចា ច** បាណាតិបាតាទីនំ អភាវេន កាយកម្មញ្ច សន្តមេវ ហោតិ។ **សម្មទញ្ញា**

វិមុត្តស្សាតិ នយេន ហេតុនា ជានិត្វា បញ្ចហិ វិមុត្តីហិ វិមុត្តស្ស។ **ឧបសន្តស្សា**តិ អព្ភន្តរេ រាគាទីនំ ឧបសមេន ឧបសន្តស្ស។ **តាទិនោ**តិ តថារូបស្ស គុណសម្បន្នស្សាតិ។

ទេសនាវសានេ កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ សេសមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កោសម្ពិវាសីតិស្សត្ថេរសាមណេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អស្សទ្ធោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ តឹសមត្តា អារញ្ញកា ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា តេសំ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា សារិបុត្តត្ថេរំ អាមន្តេត្វា “សទ្ទហសិ ត្វំ, សារិបុត្ត, សទ្ធិន្ទ្រិយំ ភាវិតំ ពហុលីកតំ អមតោគធំ ហោតិ អមតបរិយោសាន”ន្តិ (សំ. និ. ៥.៥១៤) ឯវំ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ អារព្ភ បញ្ហំ បុច្ឆិ។ ថេរោ “ន ខ្វាហំ, ភន្តេ, ឯត្ថ ភគវតោ សទ្ធាយ គច្ឆាមិ, សទ្ធិន្ទ្រិយំ…បេ… អមតបរិយោសានំ។ យេសញ្ហេតំ, ភន្តេ, អញ្ញាតំ អស្ស អទិដ្ឋំ អវិទិតំ អសច្ឆិកតំ អផស្សិតំ បញ្ញាយ, តេ តត្ថ បរេសំ សទ្ធាយ គច្ឆេយ្យុំ។ សទ្ធិន្ទ្រិយំ…បេ… អមតបរិយោសាន”ន្តិ (សំ. និ. ៥.៥១៤) ឯវំ តំ បញ្ហំ ព្យាកាសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “សារិបុត្តត្ថេរោ មិច្ឆាគហណំ នេវ វិស្សជ្ជេសិ, អជ្ជាបិ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ន សទ្ទហតិយេវា”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “កឹ នាមេតំ, ភិក្ខវេ, វទេថ។ អហញ្ហិ ‘បញ្ចិន្ទ្រិយានិ អភាវេត្វា សមថវិបស្សនំ អវឌ្ឍេត្វា មគ្គផលានិ សច្ឆិកាតុំ សមត្ថោ នាម អត្ថីតិ សទ្ទហសិ ត្វំ សារិបុត្តា’តិ បុច្ឆឹ។ សោ ‘ឯវំ សច្ឆិករោន្តោ អត្ថិ នាមាតិ ន សទ្ទហាមិ, ភន្តេ’តិ កថេសិ។ ន ទិន្នស្ស វា កតស្ស វា ផលំ វិបាកំ ន សទ្ទហតិ, នាបិ ពុទ្ធាទីនំ គុណំ ន សទ្ទហតិ។ ឯសោ បន អត្តនា បដិវិទ្ធេសុ ឈានវិបស្សនាមគ្គផលធម្មេសុ បរេសំ សទ្ធាយ ន គច្ឆតិ។ តស្មា អនុបវជ្ជោ”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៧. “អស្សទ្ធោ អកតញ្ញូ ច, សន្ធិច្ឆេទោ ច យោ នរោ,
ហតាវកាសោ វន្តាសោ, ស វេ ឧត្តមបោរិសោ”តិ។

តស្សត្ថោ – អត្តនោ បដិវិទ្ធគុណំ បរេសំ កថាយ ន សទ្ទហតីតិ **អស្សទ្ធោ**។ អកតំ និព្ពានំ ជានាតីតិ **អកតញ្ញូ**, សច្ឆិកតនិព្ពានោតិ អត្ថោ។ វដ្ដសន្ធឹ, សំសារសន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា ឋិតោតិ **សន្ធិច្ឆេទោ**។ កុសលាកុសលកម្មពីជស្ស ខីណត្តា និព្ពត្តនាវកាសោ ហតោ អស្សាតិ **ហតាវកាសោ**។ ចតូហិ មគ្គេហិ កត្តព្ពកិច្ចស្ស កតត្តា,សព្ពា អាសា ឥមិនា វន្តាតិ **វន្តាសោ**។ សោ ឯវរូបោ **នរោ**។ បដិវិទ្ធលោកុត្តរធម្មតាយ បុរិសេសុ ឧត្តមភាវំ បត្តោតិ **បុរិសុត្តមោ**តិ។

គាថាវសានេ តេ អារញ្ញកា តឹសមត្តា ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ។ សេសជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ខទិរវនិយរេវតត្ថេរវត្ថុ

គាមេ វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ខទិរវនិយរេវតត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

អាយស្មា ហិ សារិបុត្តោ សត្តាសីតិកោដិធនំ បហាយ បព្ពជិត្វា ចាលា, ឧបចាលា, សីសូបចាលាតិ តិស្សោ ភគិនិយោ, ចុន្ទោ ឧបសេនោតិ ឥមេ ទ្វេ ច ភាតរោ បព្ពាជេសិ។ រេវតកុមារោ ឯកោវ គេហេ អវសិដ្ឋោ។ អថស្ស មាតា ចិន្តេសិ – “មម បុត្តោ ឧបតិស្សោ ឯត្តកំ ធនំ បហាយ បព្ពជិត្វា តិស្សោ ច ភគិនិយោ ទ្វេ ច ភាតរោ បព្ពាជេសិ, រេវតោ ឯកោវ អវសេសោ។ សចេ ឥមម្បិ បព្ពាជេស្សតិ, ឯត្តកំ នោ ធនំ នស្សិស្សតិ, កុលវំសោ បច្ឆិជ្ជិស្សតិ, ទហរកាលេយេវ នំ ឃរាវាសេន ពន្ធិស្សាមី”តិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ បដិកច្ចេវ ភិក្ខូ អាណាបេសិ “សចេ, អាវុសោ, រេវតោ បព្ពជិតុកាមោ អាគច្ឆតិ, អាគតមត្តមេវ នំ បព្ពាជេយ្យាថ, មម មាតាបិតរោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា, កឹ តេហិ អាបុច្ឆិតេហិ, អហមេវ តស្ស មាតា ច បិតា ចា”តិ។ មាតាបិស្ស រេវតកុមារំ សត្តវស្សិកមេវ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិតុកាមា សមានជាតិកេ កុលេ ទារិកំ វារេត្វា ទិវសំ វវត្ថបេត្វា កុមារំ មណ្ឌេត្វា

បសាធេត្វា មហតា បរិវារេន សទ្ធឹ អាទាយ កុមារិកាយ ញាតិឃរំ អគមាសិ។ អថ នេសំ កតមង្គលានំ ទ្វិន្នម្បិ ញាតកេសុ សន្និបតិតេសុ ឧទកបាតិយំ ហត្ថេ ឱតារេត្វា មង្គលានិ វត្វា កុមារិកាយ វុឌ្ឍឹ អាកង្ខមានា ញាតកា “តវ អយ្យិកាយ ទិដ្ឋធម្មំ បស្ស, អយ្យិកា វិយ ចិរំ ជីវ, អម្មា”តិ អាហំសុ។ រេវតកុមារោ “កោ នុ ខោ ឥមិស្សា អយ្យិកាយ ទិដ្ឋធម្មោ”តិ ចិន្តេត្វា “កតរា ឥមិស្សា អយ្យិកា”តិ បុច្ឆិ។ អថ នំ អាហំសុ, “តាត, កឹ ន បស្សសិ ឥមំ វីសវស្សសតិកំ ខណ្ឌទន្តំ បលិតកេសំ វលិត្តចំ តិលកាហតគត្តំ គោបានសិវង្កំ, ឯសា ឯតិស្សា អយ្យិកា”តិ។ “កឹ បន អយម្បិ ឯវរូបា ភវិស្សតី”តិ? “សចេ ជីវិស្សតិ, ភវិស្សតិ, តាតា”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឯវរូបម្បិ នាម សរីរំ ជរាយ ឥមំ វិប្បការំ បាបុណិស្សតិ, ឥមំ មេ ភាតរា ឧបតិស្សេន ទិដ្ឋំ ភវិស្សតិ, អជ្ជេវ មយា បលាយិត្វា បព្ពជិតុំ វដ្ដតី”តិ។ អថ នំ ញាតកា កុមារិកាយ សទ្ធឹ ឯកយានំ អារោបេត្វា អាទាយ បក្កមឹសុ។

សោ ថោកំ គន្ត្វា សរីរកិច្ចំ អបទិសិត្វា “ឋបេថ តាវ យានំ, ឱតរិត្វា អាគមិស្សាមី”តិ យានា ឱតរិត្វា ឯកស្មឹ គុម្ពេ ថោកំ បបញ្ចំ កត្វា អគមាសិ។ បុនបិ ថោកំ គន្ត្វា តេនេវ អបទេសេន ឱតរិត្វា អភិរុហិ, បុនបិ តថេវ អកាសិ។ អថស្ស ញាតកា “អទ្ធា ឥមស្ស ឧដ្ឋានានិ វត្តន្តី”តិ សល្លក្ខេត្វា នាតិទឡ្ហំ អារក្ខំ ករឹសុ។ សោ បុនបិ ថោកំ គន្ត្វា តេនេវ អបទេសេន ឱតរិត្វា “តុម្ហេ បាជេន្តោ បុរតោ គច្ឆថ, មយំ បច្ឆតោ សណិកំ អាគមិស្សាមា”តិ វត្វា ឱតរិត្វា គុម្ពាភិមុខោ អហោសិ។ ញាតកាបិស្ស “បច្ឆតោ អាគមិស្សតី”តិ សញ្ញាយ យានំ បាជេន្តា គមឹសុ។ សោបិ តតោ បលាយិត្វា ឯកស្មឹ បទេសេ តឹសមត្តា ភិក្ខូ វសន្តិ, តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អាហ – “បព្ពាជេថ មំ, ភន្តេ”តិ។ “អាវុសោ, ត្វំ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ, មយំ តេ រាជបុត្តភាវំ វា អមច្ចបុត្តភាវំ វា ន ជានាម, កថំ បព្ពាជេស្សាមា”តិ? “តុម្ហេ មំ, ភន្តេ, ន ជានាថា”តិ? “ន ជានាមាវុសោ”តិ។ “អហំ ឧបតិស្សស្ស កនិដ្ឋភាតិកោ”តិ។ “កោ ឯស ឧបតិស្សោ នាមា”តិ? “ភន្តេ, ភទន្តា មម ភាតរំ ‘សារិបុត្តោ’តិ វទន្តិ, តស្មា មយា ‘ឧបតិស្សោ’តិ វុត្តេ ន ជានន្តី”តិ។ “កឹ បន ត្វំ សារិបុត្តត្ថេរស្ស កនិដ្ឋភាតិកោ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ ឯហិ, ភាតរា តេ អនុញ្ញាតមេវា”តិ វត្វា ភិក្ខូ តស្ស អាភរណានិ ឱមុញ្ចាបេត្វា ឯកមន្តំ ឋបេត្វា តំ បព្ពាជេត្វា ថេរស្ស សាសនំ បហិណឹសុ។ ថេរោ តំ សុត្វា ភគវតោ អារោចេសិ – “ភន្តេ, ‘អារញ្ញិកភិក្ខូហិ កិរ រេវតោ បព្ពាជិតោ’តិ សាសនំ បហិណឹសុ, គន្ត្វា តំ បស្សិត្វា អាគមិស្សាមី”តិ។ សត្ថា “អធិវាសេហិ តាវ, សារិបុត្តា”តិ គន្តុំ ន អទាសិ។ ថេរោ បុន កតិបាហច្ចយេន សត្ថារំ អាបុច្ឆិ។ សត្ថា “អធិវាសេហិ តាវ, សារិបុត្ត, មយម្បិ អាគមិស្សាមា”តិ នេវ គន្តុំ អទាសិ។

សាមណេរោបិ “សចាហំ ឥធ វសិស្សាមិ , ញាតកា មំ អនុពន្ធិត្វា បក្កោសិស្សន្តី”តិ តេសំ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បត្តចីវរមាទាយ ចារិកំ ចរមានោ តតោ តឹសយោជនិកេ ឋានេ ខទិរវនំ គន្ត្វា អន្តោវស្សេយេវ តេមាសព្ភន្តរេ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ ថេរោបិ បវារេត្វា សត្ថារំ បុន តត្ថ គមនត្ថាយ អាបុច្ឆិ។ សត្ថា “មយម្បិ គមិស្សាម, សារិបុត្តា”តិ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិ។ ថោកំ គតកាលេ អានន្ទត្ថេរោ ទ្វេធាបថេ ឋត្វា សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, រេវតស្ស សន្តិកំ គមនមគ្គេសុ អយំ បរិហារបថោ សដ្ឋិយោជនិកោ មនុស្សាវាសោ, អយំ ឧជុមគ្គោ តឹសយោជនិកោ អមនុស្សបរិគ្គហិតោ, កតរេន គច្ឆាមា”តិ។ “សីវលិ, បន, អានន្ទ, អម្ហេហិ សទ្ធឹ អាគតោ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “សចេ, សីវលិ, អាគតោ, ឧជុមគ្គមេវ គណ្ហាហី”តិ។ សត្ថា កិរ “អហំ តុម្ហាកំ យាគុភត្តំ ឧប្បាទេស្សាមិ, ឧជុមគ្គំ គណ្ហាហី”តិ អវត្វា “តេសំ តេសំ ជនានំ បុញ្ញស្ស វិបាកទានដ្ឋានំ ឯត”ន្តិ ញត្វា “សចេ, សីវលិ, អាគតោ, ឧជុមគ្គំ គណ្ហាហី”តិ អាហ។ សត្ថុវិ បន តំ មគ្គំ បដិបន្នេ ទេវតា “អម្ហាកំ អយ្យស្ស សីវលិត្ថេរស្ស សក្ការំ ករិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា ឯកេកយោជនេ វិហារេ ការេត្វា ឯកយោជនតោ ឧទ្ធំ គន្តុំ អទត្វា បាតោ វុដ្ឋាយ ទិព្ពយាគុអាទីនិ គហេត្វា, “អយ្យោ, នោ សីវលិត្ថេរោ កហំ និសិន្នោ”តិ វិចរន្តិ។ ថេរោ អត្តនោ អភិហដំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទាបេសិ។ ឯវំ សត្ថា សបរិវារោ តឹសយោជនិកំ កន្តារំ សីវលិត្ថេរស្ស បុញ្ញំ អនុភវមានោវ អាគមាសិ។ រេវតត្ថេរោបិ សត្ថុ អាគមនំ ញត្វា ភគវតោ គន្ធកុដឹ មាបេត្វា បញ្ច កូដាគារសតានិ, បញ្ច ចង្កមនសតានិ, បញ្ចរត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានសតានិ ច មាបេសិ។ សត្ថា តស្ស សន្តិកេ មាសមត្តមេវ វសិ។ តស្មឹ វសមានោបិ សីវលិត្ថេរស្សេវ បុញ្ញំ អនុភវិ។

តត្ថ បន ទ្វេ មហល្លកភិក្ខូ សត្ថុ ខទិរវនំ បវិសនកាលេ ឯវំ ចិន្តយឹសុ – “អយំ ភិក្ខុ ឯត្តកំ នវកម្មំ ករោន្តោ កឹ សក្ខិស្សតិ សមណធម្មំ កាតុំ, សត្ថា ‘សារិបុត្តស្ស កនិដ្ឋោ’តិ មុខោលោកនកិច្ចំ ករោន្តោ ឯវរូបស្ស នវកម្មិកស្ស ភិក្ខុស្ស សន្តិកំ អាគតោ”តិ។ សត្ថាបិ តំ ទិវសំ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេត្វា តេ ភិក្ខូ ទិស្វា តេសំ ចិត្តាចារំ អញ្ញាសិ។ តស្មា តត្ថ មាសមត្តំ វសិត្វា និក្ខមនទិវសេ យថា តេ ភិក្ខូ អត្តនោ តេលនាឡិញ្ច ឧទកតុម្ពញ្ច ឧបាហនានិ ច បមុស្សន្តិ, តថា អធិដ្ឋហិត្វា និក្ខមន្តោ វិហារូបចារតោ ពហិ និក្ខន្តកាលេ ឥទ្ធឹ វិស្សជ្ជេសិ។ អថ តេ ភិក្ខូ “មយា ឥទញ្ចិទញ្ច បមុដ្ឋំ , មយាបិ បមុដ្ឋ”ន្តិ ឧភោបិ និវត្តិត្វា តំ ឋានំ អសល្លក្ខេត្វា ខទិរគុច្ឆកណ្ដកេហិ វិជ្ឈមានា វិចរិត្វា ឯកស្មឹ ខទិររុក្ខេ ឱលម្ពន្តំ អត្តនោ ភណ្ឌកំ ទិស្វា អាទាយ បក្កមឹសុ។ សត្ថាបិ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ បុន មាសមត្តេនេវ សីវលិត្ថេរស្ស បុញ្ញំ អនុភវមានោ បដិគន្ត្វា បុព្ពារាមំ បាវិសិ។

អថ តេ មហល្លកភិក្ខូ បាតោវ មុខំ ធោវិត្វា “អាគន្តុកភត្តទាយិកាយ វិសាខាយ ឃរំ យាគុំ បិវិស្សាមា”តិ គន្ត្វា យាគុំ បិវិត្វា ខជ្ជកំ ខាទិត្វា និសីទឹសុ។ អថ នេ វិសាខា បុច្ឆិ – “តុម្ហេបិ, ភន្តេ, សត្ថារា សទ្ធឹ រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ អគមិត្ថា”តិ។ “អាម, ឧបាសិកេតិ, រមណីយំ, ភន្តេ, ថេរស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ។ “កុតោ តស្ស រមណីយតា សេតកណ្ដកខទិររុក្ខគហនំ បេតានំ និវាសនដ្ឋានសទិសំ ឧបាសិកេ”តិ។ អថញ្ញេ ទ្វេ ទហរភិក្ខូ អាគមឹសុ។ ឧបាសិកា តេសម្បិ យាគុខជ្ជកំ ទត្វា តថេវ បដិបុច្ឆិ ។ តេ អាហំសុ – “ន សក្កា ឧបាសិកេ វណ្ណេតុំ, សុធម្មទេវសភាសទិសំ ឥទ្ធិយា អភិសង្ខតំ វិយ ថេរស្ស វសនដ្ឋាន”ន្តិ។ ឧបាសិកា ចិន្តេសិ – “បឋមំ អាគតា ភិក្ខូ អញ្ញថា វទឹសុ, ឥមេ អញ្ញថា វទន្តិ, បឋមំ អាគតា ភិក្ខូ កិញ្ចិទេវ បមុស្សិត្វា ឥទ្ធិយា វិស្សដ្ឋកាលេ បដិនិវត្តិត្វា គតា ភវិស្សន្តិ, ឥមេ បន ឥទ្ធិយា អភិសង្ខរិត្វា និម្មិតកាលេ គតា ភវិស្សន្តី”តិ អត្តនោ បណ្ឌិតភាវេន ឯតមត្ថំ ញត្វា “សត្ថារំ អាគតកាលេ បុច្ឆិស្សាមី”តិ អដ្ឋាសិ។ តតោ មុហុត្តំយេវ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ វិសាខាយ គេហំ គន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសីទិ។ សា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា បដិបុច្ឆិ – “ភន្តេ, តុម្ហេហិ សទ្ធឹ គតភិក្ខូសុ ឯកច្ចេ រេវតត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ ‘ខទិរគហនំ អរញ្ញ’ន្តិ វទន្តិ, ឯកច្ចេ ‘រមណីយ’ន្តិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ? តំ សុត្វា សត្ថា “ឧបាសិកេ គាមោ វា ហោតុ អរញ្ញំ វា, យស្មឹ ឋានេ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ រមណីយមេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៨. “គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ, និន្នេ វា យទិ វា ថលេ;
យត្ថ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណេយ្យក”ន្តិ។

តត្ថ កិញ្ចាបិ អរហន្តោ គាមន្តេ កាយវិវេកំ ន លភន្តិ, ចិត្តវិវេកំ បន លភន្តេវ។ តេសញ្ហិ ទិព្ពបដិភាគានិបិ អារម្មណានិ ចិត្តំ ចាលេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តស្មា គាមោ វា ហោតុ អរញ្ញាទីនំ វា អញ្ញតរំ, **យត្ថ អរហន្តោ វិហរន្តិ, តំ ភូមិរាមណេយ្យក**ន្តិ សោ ភូមិបទេសោ រមណីយោ ឯវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អបរេន សមយេន ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, កេន នុ ខោ ការណេន អាយស្មា សីវលិត្ថេរោ សត្ត ទិវសសត្តមាសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ មាតុ កុច្ឆិយំ វសិ, កេន និរយេ បច្ចិ, កេន និស្សន្ទេន លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ជាតោ”តិ? សត្ថា តំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, កឹ កថេថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ នាមា”តិ វុត្តេ តស្សាយស្មតោ បុព្ពកម្មំ កថេន្តោ អាហ –

ភិក្ខវេ , ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សី ភគវា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ឯកស្មឹ សមយេ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បិតុ នគរំ បច្ចាគមាសិ។ រាជា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាគន្តុកទានំ សជ្ជេត្វា នាគរានំ សាសនំ បេសេសិ “អាគន្ត្វា មយ្ហំ ទានេ សហាយកា ហោន្តូ”តិ។ តេ តថា កត្វា “រញ្ញោ ទិន្នទានតោ អតិរេកតរំ ទស្សាមា”តិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ ទានំ បដិយាទេត្វា រញ្ញោ សាសនំ បហិណឹសុ។ រាជា អាគន្ត្វា តេសំ ទានំ ទិស្វា “ឥតោ អធិកតរំ ទស្សាមី”តិ បុនទិវសត្ថាយ សត្ថារំ និមន្តេសិ, នេវ រាជា នាគរេ បរាជេតុំ សក្ខិ, ន នាគរា រាជានំ។ នាគរា ឆដ្ឋេ វារេ “ស្វេ ទានិ យថា ‘ឥមស្មឹ ទានេ ឥទំ នាម នត្ថី’តិ ន សក្កា ហោតិ វត្តុំ, ឯវំ ទានំ ទស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា បុនទិវសេ ទានំ បដិយាទេត្វា “កឹ នុ ខោ ឯត្ថ នត្ថី”តិ ឱលោកេន្តា អល្លមធុមេវ ន អទ្ទសំសុ។ បក្កមធុ បន ពហុំ អត្ថិ។ តេ អល្លមធុស្សត្ថាយ ចតូសុ នគរទ្វារេសុ ចត្តារិ កហាបណសហស្សានិ គាហាបេត្វា បហិណឹសុ។ អថេកោ ជនបទមនុស្សោ គាមភោជកំ បស្សិតុំ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ មធុបដលំ ទិស្វា មក្ខិកា បលាបេត្វា សាខំ ឆិន្ទិត្វា សាខាទណ្ឌកេនេវ សទ្ធឹ មធុបដលំ អាទាយ “គាមភោជកស្ស ទស្សាមី”តិ នគរំ បាវិសិ។ មធុអត្ថាយ គតោ តំ ទិស្វា, “អម្ភោ, វិក្កិណិយំ មធុ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ន វិក្កិណិយំ, សាមី”តិ។ “ហន្ទ, ឥមំ កហាបណំ គហេត្វា ទេហី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឥមំ មធុបដលំ បាទមត្តម្បិ ន អគ្ឃតិ, អយំ បន កហាបណំ ទេតិ។ ពហុកហាបណកោ មញ្ញេ, មយា វឌ្ឍេតុំ វដ្ដតី”តិ។ អថ នំ “ន ទេមី”តិ អាហ, “តេន ហិ ទ្វេ កហាបណេ គណ្ហាហី”តិ។ “ទ្វីហិបិ ន ទេមី”តិ។ ឯវំ តាវ វឌ្ឍេសិ, យាវ សោ “តេន ហិ ឥទំ សហស្សំ គណ្ហាហី”តិ ភណ្ឌិកំ ឧបនេសិ។

អថ នំ សោ អាហ – “កឹ នុ ខោ ត្វំ ឧម្មត្តកោ , ឧទាហុ កហាបណានំ ឋបនោកាសំ ន លភសិ, បាទម្បិ ន អគ្ឃនកំ មធុំ ‘សហស្សំ គហេត្វា ទេហី’តិ វទសិ, ‘កឹ នាមេត’”ន្តិ? ‘ជានាមហំ, ភោ, ឥមិនា បន មេ កម្មំ អត្ថិ, តេនេវំ វទាមី’តិ។ “កឹ កម្មំ, សាមី”តិ? “អម្ហេហិ វិបស្សីពុទ្ធស្ស អដ្ឋសដ្ឋិសមណសហស្សបរិវារស្ស មហាទានំ សជ្ជិតំ, តត្រេកំ អល្លមធុមេវ នត្ថិ, តស្មា ឯវំ គណ្ហាមី”តិ។ ឯវំ, សន្តេ, នាហំ មូលេន ទស្សាមិ, សចេ “អហម្បិ ទានេ បត្តឹ លភិស្សាមិ, ទស្សាមី”តិ។ សោ គន្ត្វា នាគរានំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ នាគរា តស្ស សទ្ធាយ ពលវភាវំ ញត្វា, “សាធុ, បត្តិកោ ហោតូ”តិ បដិជានឹសុ, តេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា មហគ្ឃ

សុវណ្ណបាតី អាហរាបេត្វា មធុបដលំ បីឡាបេសុំ។ តេនេវ មនុស្សេន បណ្ណាការត្ថាយ ទធិវារកោបិ អាហដោ អត្ថិ, សោ តម្បិ ទធី បាតិយំ អាកិរិត្វា តេន មធុនា សំសន្ទិត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អាទិតោ បដ្ឋាយ អទាសិ។ តំ យាវទត្ថំ គណ្ហន្តានំ សព្ពេសំ បាបុណិ ឧត្តរិម្បិ អវសិដ្ឋំ អហោសិយេវ។ "ឯវំ ថោកំ មធុ កថំ តាវ ពហូនំ បាបុណី"តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ តញ្ហិ ពុទ្ធានុភាវេន បាបុណិ។ ពុទ្ធវិសយោ ន ចិន្តេតព្ពោ។ ចត្តារិ ហិ "អចិន្តេយ្យានី"តិ (អ. និ. ៤.៧៧) វុត្តានិ។ តានិ ចិន្តេន្តោ ឧម្មាទស្សេវ ភាគី ហោតីតិ។ សោ បុរិសោ ឯត្តកំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯត្តកំ កាលំ សំសរន្តោ ឯកស្មិំ សមយេ ទេវលោកា ចវិត្វា ពារាណសិយំ រាជកុលេ និព្ពត្តោ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ បាបុណិ។ សោ "ឯកំ នគរំ គណ្ហិស្សាមី"តិ គន្ត្វា បរិវារេសិ, នាគរានញ្ច សាសនំ បហិណិ "រជ្ជំ វា មេ ទេន្តុ យុទ្ធំ វា"តិ។ តេ "នេវ រជ្ជំ ទស្សាម, ន យុទ្ធ"ន្តិ វត្វា ចូឡទ្វារេហិ និក្ខមិត្វា ទារុទកាទីនិ អាហរន្តិ, សព្ពកិច្ចានិ ករោន្តិ។

ឥតរោបិ ចត្តារិ មហាទ្វារានិ រក្ខន្តោ សត្តមាសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ នគរំ ឧបរុន្ធិ។ អថស្ស មាតា "កឹ មេ បុត្តោ ករោតី"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥទំ នាម ទេវី"តិ តំ បវត្តិំ សុត្វា "ពាលោ មម បុត្តោ, គច្ឆថ, តស្ស 'ចូឡទ្វារានិបិ បិធាយ នគរំ ឧបរុន្ធតូ'តិ វទេថា"តិ។ សោ មាតុ សាសនំ សុត្វា តថា អកាសិ។ នាគរាបិ ពហិ និក្ខមិតុំ អលភន្តា សត្តមេ ទិវសេ អត្តនោ រាជានំ មារេត្វា តស្ស រជ្ជំ អទំសុ។ សោ ឥមំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា យាវាយំ បថវី យោជនមត្តំ ឧស្សន្នា, តាវ និរយេ បច្ចិត្វា ចតុន្នំ ចូឡទ្វារានំ បិទហិតត្តា តតោ ចុតោ តស្សា ឯវ មាតុ កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គហេត្វា សត្តមាសាធិកានិ សត្ត វស្សានិ អន្តោកុច្ឆិស្មិំ វសិត្វា សត្ត ទិវសានិ យោនិមុខេ តិរិយំ និបជ្ជិ។ ឯវំ, ភិក្ខវេ, សីវលិ, តទា នគរំ ឧបរុន្ធិត្វា គហិតកម្មេន ឯត្តកំ កាលំ និរយេ បច្ចិត្វា ចតុន្នំ ចូឡទ្វារានំ បិទហិតត្តា តតោ ចុតោ តស្សា ឯវ មាតុ កុច្ឆិយំ បដិសន្ធិំ គហេត្វា ឯត្តកំ កាលំ កុច្ឆិយំ វសិ។ នវមធុនោ ទិន្នត្តា លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ ជាតោតិ។

បុនេកទិវសំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – "អហោ សាមណេរស្ស លាភោ, អហោ បុញ្ញំ, យេន ឯកកេន បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចកូដាគារសតាទីនិ កតានី"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ, "ភិក្ខវេ, មយ្ហំ បុត្តស្ស នេវ បុញ្ញំ អត្ថិ, ន បាបំ, ឧភយមស្ស បហីន"ន្តិ វត្វា ព្រាហ្មណវគ្គេ ឥមំ គាថមាហ –

"យោធ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច, ឧភោ សង្គមុបច្ចគា;
អសោកំ វិរជំ សុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ"ន្តិ។ (ធ. ប. ៤១២);

ខទិរវនិយរេវតត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. អញ្ញតរឥត្ថិវត្ថុ

រមណីយានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឥត្ថិំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ បិណ្ឌបាតិកោ ភិក្ខុ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា ឯកំ ជិណ្ណឧយ្យានំ បវិសិត្វា សមណធម្មំ ករោតិ។ ឯកា នគរសោភិនី ឥត្ថី បុរិសេន សទ្ធិំ "អហំ អសុកដ្ឋានំ នាម គមិស្សាមិ, ត្វំ តត្ថ អាគច្ឆេយ្យាសី"តិ សង្កេតំ កត្វា អគមាសិ។ សោ បុរិសោ នាគច្ឆិ។ សា តស្ស អាគមនមគ្គំ ឱលោកេន្តី តំ អទិស្វា ឧក្កណ្ឋិត្វា ឥតោ ចិតោ ច វិចរមានា តំ ឧយ្យានំ បវិសិត្វា ថេរំ បល្លង្កំ អាភុជិត្វា និសិន្នំ ទិស្វា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកយមានា អញ្ញំ កញ្ចិ អទិស្វា "អយញ្ច បុរិសោ ឯវ, ឥមស្ស ចិត្តំ បមោហេស្សាមី"តិ តស្ស បុរតោ ឋត្វា បុនប្បុនំ និវត្ថសាដកំ មោចេត្វា និវាសេតិ, កេសេ មុញ្ចិត្វា ពន្ធតិ, បាណឹ បហរិត្វា ហសតិ។ ថេរស្ស សំវេគោ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរំ ផរិ។ សោ "កឹ នុ ខោ ឥទ"ន្តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថាបិ "មម សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា 'សមណធម្មំ ករិស្សាមី'តិ គតស្ស ភិក្ខុនោ កា នុ ខោ បវត្តី"តិ ឧបធារេន្តោ តំ ឥត្ថិំ ទិស្វា តស្សា អនាចារកិរិយំ, ថេរស្ស ច សំវេគុប្បត្តិំ ញត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តេន សទ្ធិំ កថេសិ – "ភិក្ខុ, កាមគវេសកានំ អរមណដ្ឋានមេវ វីតរាគានំ រមណដ្ឋានំ ហោតី"តិ ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៩៩. "រមណីយានិ អរញ្ញានិ, យត្ថ ន រមតី ជនោ;
វីតរាគា រមិស្សន្តិ, ន តេ កាមគវេសិនោ"តិ។

តត្ថ **អរញ្ញានី**តិ សុបុប្ផិតតរុវនសណ្ឌបដិមណ្ឌិតានិ វិមលសលិលសម្បន្នានិ អរញ្ញានិ នាម **រមណីយានិ។ យត្ថា**តិ យេសុ អរញ្ញេសុ វិកសិតេសុ បទុមវនេសុ គាមមក្ខិកា វិយ កាមគវេសកោ **ជនោ ន រមតិ។ វីតរាគា**តិ

វិគតរាគា បន ខីណាសវា នាម ភមរមធុករា វិយ បទុមវនេសុ តថារូបេសុ អរញ្ញេសុ **រមិស្សន្តិ**។ កឹ ការណា? **ន តេ កាមបវេសិនោ**, យស្មា តេ កាមគវេសិនោ ន ហោន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ យថានិសិន្នោវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិត្វា អាកាសេនាគន្ត្វា ថុតឹ ករោន្តោ តថាគតស្ស បាទេ វន្ទិត្វា អគមាសីតិ។

អញ្ញតរឥត្ថិវត្ថុ ទសមំ។

អរហន្តវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សត្តមោ វគ្គោ។

៨. សហស្សវគ្គោ

១. តម្ពទាឋិកចោរឃាតកវត្ថុ

សហស្សមបិ ចេ វាចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ តម្ពទាឋិកចោរឃាតកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកូនបញ្ចសតា កិរ ចោរា គាមឃាតកាទីនិ ករោន្តា ជីវិកំ កប្បេសុំ។ អថេកោ បុរិសោ និព្ពិទ្ធបិង្គលោ តម្ពទាឋិកោ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា "អហម្បិ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ ជីវិស្សាមី"តិ អាហ។ អថ នំ ចោរជេដ្ឋកស្ស ទស្សេត្វា "អយម្បិ អម្ហាកំ សន្តិកេ វសិតុំ ឥច្ឆតី"តិ អាហំសុ។ អថ នំ ចោរជេដ្ឋកោ ឱលោកេត្វា "អយំ មាតុ ថនំ ឆិន្ទិត្វា បិតុ វា គលលោហិតំ នីហរិត្វា ខាទនសមត្ថោ អតិកក្ខឡោ"តិ ចិន្តេត្វា "នត្ថេតស្ស អម្ហាកំ សន្តិកេ វសនកិច្ច"ន្តិ បដិក្ខិបិ។ សោ ឯវំ បដិក្ខិត្តោបិ អាគន្ត្វា ឯកំ តស្សេវ អន្តេវាសិកំ ឧបដ្ឋហន្តោ អារាធេសិ។ សោ តំ អាទាយ ចោរជេដ្ឋកំ ឧបសង្កមិត្វា, "សាមិ, ភទ្ទកោ ឯស, អម្ហាកំ ឧបការកោ, សង្គណ្ហថ ន"ន្តិ យាចិត្វា ចោរជេដ្ឋកំ បដិច្ឆាបេសិ។ អថេកទិវសំ នាគរា រាជបុរិសេហិ សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា តេ ចោរេ គហេត្វា វិនិច្ឆយមហាមច្ចានំ សន្តិកំ នយឹសុ។ អមច្ចា តេសំ ផរសុនា សីសច្ឆេទំ អាណាបេសុំ។ តតោ "កោ នុ ខោ ឥមេ មារេស្សតី"តិ បរិយេសន្តា តេ មារេតុំ ឥច្ឆន្តំ កញ្ចិ អទិស្វា ចោរជេដ្ឋកំ អាហំសុ – "ត្វំ ឥមេ មារេត្វា ជីវិតញ្ចេវ លភិស្សសិ សម្មានញ្ច, មារេហិ នេ"តិ។ សោបិ អត្តានំ និស្សាយ វសិតត្តា តេ មារេតុំ ន ឥច្ឆិ។ ឯតេនូបាយេន ឯកូនបញ្ចសតេ បុច្ឆឹសុ, សព្ពេបិ ន ឥច្ឆឹសុ។ សព្ពបច្ឆា តំ និព្ពិទ្ធបិង្គលំ តម្ពទាឋិកំ បុច្ឆឹសុ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេ សព្ពេបិ មារេត្វា ជីវិតញ្ចេវ សម្មានញ្ច លភិ។ ឯតេនូបាយេន នគរស្ស ទក្ខិណតោបិ បញ្ចចោរសតានិ អានេត្វា អមច្ចានំ ទស្សេត្វា តេហិ តេសម្បិ សីសច្ឆេទេ អាណត្តេ ចោរជេដ្ឋកំ អាទឹ កត្វា បុច្ឆន្តា កញ្ចិ មារេតុំ ឥច្ឆន្តំ អទិស្វា "បុរិមទិវសេ ឯកោ បុរិសោ បញ្ចសតេ ចោរេ មារេសិ, កហំ នុ ខោ សោ"តិ។ "អសុកដ្ឋានេ អម្ហេតិ ទិដ្ឋោ"តិ វុត្តេ តំ បក្កោសាបេត្វា "ឥមេ មារេហិ, សម្មានំ លច្ឆសី"តិ អាណាបេសុំ។ សោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេ សព្ពេបិ មារេត្វា សម្មានំ លភិ។ អថ នំ "ភទ្ទកោ អយំ បុរិសោ, និពទ្ធំ ចោរឃាតកមេវ ឯតំ ករិស្សាមា"តិ មន្តេត្វា តស្ស តំ ឋានន្តរំ ទត្វាវ សម្មានំ ករិំសុ។ សោ បច្ឆិមទិសតោបិ ឧត្តរទិសតោបិ អានីតេ បញ្ចសតេ បញ្ចសតេ ចោរេ ឃាតេសិយេវ។ ឯវំ ចតូហិ ទិសាហិ អានីតានិ ទ្វេ សហស្សានិ មារេត្វា តតោ បដ្ឋាយ ទេវសិកំ ឯកំ ទ្វេតិ អានីតេ តេ មនុស្សេ មារេត្វា បញ្ចបណ្ណាស សំវច្ឆរានិ ចោរឃាតកកម្មំ អកាសិ។

សោ មហល្លកកាលេ ឯកប្បហារេនេវ សីសំ ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោតិ, ទ្វេ តយោ វារេ បហរន្តោ មនុស្សេ កិលមេតិ។ នាគរា ចិន្តយឹសុ – "អញ្ញោបិ ចោរឃាតកោ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, អយំ អតិវិយ មនុស្សេ កិលមេតិ, កឹ ឥមិនា"តិ តស្ស តំ ឋានន្តរំ ហរិំសុ។ សោ បុព្ពេ ចោរឃាតកកម្មំ ករោន្តោ "អហតសាដកេ និវាសេតុំ, នវសប្បិនា សង្ខតំ ខីរយាគុំ បិវិតុំ, សុមនបុប្ផានិ បិលន្ធិតុំ, គន្ធេ វិលិម្បិតុ"ន្តិ ឥមានិ ចត្តារិ ន លភិ។ សោ ឋានាចាវិតទិវសេ "ខីរយាគុំ មេ បចថា"តិ វត្វា អហតវត្ថសុមនមាលាវិលេបនានិ គាហាបេត្វា នទឹ គន្ត្វា ន្ហត្វា អហតវត្ថានិ និវាសេត្វា មាលា បិលន្ធិត្វា គន្ធេហិ អនុលិត្តគត្តោ គេហំ អាគន្ត្វា និសីទិ។ អថស្ស នវសប្បិនា សង្ខតំ ខីរយាគុំ បុរតោ ឋបេត្វា ហត្ថធោវនោទកំ អាហរិំសុ។ តស្មិំ ខណេ សារិបុត្តត្ថេរោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ "កត្ថ នុ ខោ អជ្ជ មយា គន្តព្ព"ន្តិ អត្តនោ ភិក្ខាចារំ ឱលោកេន្តោ តស្ស គេហេ ខីរយាគុំ ទិស្វា "ករិស្សតិ នុ ខោ មេ បុរិសោ សង្គហ"ន្តិ ឧបធារេន្តោ "មំ ទិស្វា មម សង្គហំ ករិស្សតិ, ករិត្វា ច បន មហាសម្បត្តឹ លភិស្សតិ អយំ កុលបុត្តោ"តិ ញត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តំ អាទាយ តស្ស គេហទ្វារេ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។

សោ ថេរំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ ចិន្តេសិ – "មយា ចិរំ ចោរឃាតកកម្មំ កតំ, ពហូ មនុស្សា មារិតា, ឥទានិ មេ គេហេ ខីរយាគុ បដិយត្តា, ថេរោ អាគន្ត្វា មម គេហទ្វារេ ឋិតោ, ឥទានិ មយា អយ្យស្ស ទេយ្យធម្មំ ទាតុំ វដ្ដតី"តិ បុរតោ ឋបិតយាគុំ អបនេត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា អន្តោគេហេ និសីទាបេត្វា បត្តេ ខីរយាគុំ អាកិរិត្វា នវសប្បឹ អាសិញ្ចិត្វា ថេរំ ពីជមានោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស ច ទីឃរត្តំ អលទ្ធបុព្ពតាយ ខីរយាគុំ បាតុំ ពលវអជ្ឈាសយោ អហោសិ។ ថេរោ តស្ស អជ្ឈាសយំ ញត្វា "ត្វំ, ឧបាសក, អត្តនោ យាគុំ បិវា"តិ អាហ។ សោ អញ្ញស្ស ហត្ថេ ពីជនឹ ទត្វា យាគុំ បិវិ។ ថេរោ ពីជមានំ បុរិសំ "គច្ឆ, ឧបាសកមេវ ពីជាហី"តិ អាហ។ សោ ពីជិយមានោ កុច្ឆិបូរំ យាគុំ បិវិត្វា អាគន្ត្វា ថេរំ ពីជមានោ ឋត្វា កតាហារកិច្ចស្ស ថេរស្ស បត្តំ អគ្គហេសិ។ ថេរោ តស្ស អនុមោទនំ អារភិ។ សោ អត្តនោ ចិត្តំ ថេរស្ស ធម្មទេសនានុគំ កាតុំ នាសក្ខិ។ ថេរោ សល្លក្ខេត្វា, "ឧបាសក, កស្មា ចិត្តំ ទេសនានុគំ កាតុំ ន សក្កោសី"តិ បុច្ឆិ។ "ភន្តេ, មយា ទីឃរត្តំ កក្ខឡកម្មំ កតំ, ពហូ មនុស្សា មារិតា, តមហំ អត្តនោ កម្មំ អនុស្សរន្តោ ចិត្តំ អយ្យស្ស ទេសនានុគំ កាតុំ នាសក្ខិ"ន្តិ។ ថេរោ "វញ្ចេស្សាមិ ន"ន្តិ ចិន្តេត្វា "កឹ បន ត្វំ អត្តនោ រុចិយា អកាសិ, អញ្ញេហិ ការិតោសី"តិ? "រាជា មំ ការេសិ, ភន្តេ"តិ។ "កឹ នុ ខោ តេ, ឧបាសក, ឯវំ សន្តេ អកុសលំ ហោតី"តិ? មន្ទធាតុកោ ឧបាសកោ ថេរេនេវ វុត្តេ

“នត្ថិ មយ្ហំ អកុសល”ន្តិ សញ្ញី ហុត្វា តេន ហិ, “ភន្តេ, ធម្មំ កថេថា”តិ។ សោ ថេរេ អនុមោទនំ ករោន្តេ ឯកគ្គចិត្តោ ហុត្វា ធម្មំ សុណន្តោ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឱរតោ អនុលោមិកំ ខន្តិំ និព្ពត្តេសិ។ ថេរោបិ អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

ឧបាសកំ ថេរំ អនុគន្ត្វា និវត្តមានំ ឯកា យក្ខិនី ធេនុវេសេន អាគន្ត្វា ឧរេ បហរិត្វា មារេសិ។ សោ កាលំ កត្វា តុសិតបុរេ និព្ពត្តិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “ចោរឃាតកោ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ កក្ខឡកម្មំ កត្វា អជ្ជេវ តតោ មុត្តោ, អជ្ជេវ ថេរស្ស ភិក្ខំ ទត្វា អជ្ជេវ កាលំ កតោ, កហំ នុ ខោ និព្ពត្តោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, តុសិតបុរេ និព្ពត្តោ”តិ អាហ។ “កិំ, ភន្តេ, វទេថ, ឯត្តកំ កាលំ ឯត្តកេ មនុស្សេ ឃាតេត្វា តុសិតវិមានេ និព្ពត្តោ”តិ។ “អាម, ភិក្ខវេ, មហន្តោ តេន កល្យាណមិត្តោ លទ្ធោ, សោ សារិបុត្តស្ស ធម្មទេសនំ សុត្វា អនុលោមញាណំ និព្ពត្តេត្វា ឥតោ ចុតោ តុសិតវិមានេ និព្ពត្តោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“សុភាសិតំ សុណិត្វាន, នគរេ ចោរឃាតកោ;
អនុលោមខន្តិំ លទ្ធាន, មោទតី តិទិវំ គតោ”តិ។

“ភន្តេ, អនុមោទនកថា នាម ន ពលវា, តេន កតំ អកុសលកម្មំ មហន្តំ, កថំ ឯត្តកេន វិសេសំ និព្ពត្តេសី”តិ។ សត្ថា “កិំ, ភិក្ខវេ, ‘មយា ទេសិតធម្មស្ស អប្បំ វា ពហុំ វា’តិ មា បមាណំ គណ្ហថ។ ឯកវាចាបិ ហិ អត្ថនិស្សិតា សេយ្យោវា”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០០ “សហស្សមបិ ចេ វាចា, អនត្ថបទសំហិតា;
ឯកំ អត្ថបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតី”តិ។

តត្ថ **សហស្សមបី**តិ បរិច្ឆេទវចនំ, ឯកំ សហស្សំ ទ្វេ សហស្សានីតិ ឯវំ សហស្សេន ចេបិ បរិច្ឆិន្នវាចា ហោន្តិ, តា ច បន **អនត្ថបទសំហិតា** អាកាសវណ្ណនាបព្ពតវណ្ណនាវនវណ្ណនាទីនិ បកាសកេហិ អនិយ្យានទីបកេហិ អនត្ថកេហិ បទេហិ សំហិតា យាវ ពហុកា ហោតិ, តាវ បាបិកា ឯវាតិ អត្ថោ។ **ឯកំ អត្ថបទ**ន្តិ **យំ** បន “អយំ កាយោ, អយំ កាយគតាសតិ, តិស្សោ វិជ្ជា អនុប្បត្តោ, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន”ន្តិ ឯវរូបំ ឯកំ អត្ថបទំ **សុត្វា** រាគាទិវូបសមេន **ឧបសម្មតិ**, តំ អត្ថសាធកំ និព្ពានប្បដិសំយុត្តំ ខន្ធធាតុអាយតនឥន្ទ្រិយពលពោជ្ឈង្គសតិបដ្ឋានបរិទីបកំ ឯកម្បិ បទំ សេយ្យោយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

តម្ពទាឋិកចោរឃាតកវត្ថុ បឋមំ។

២. ពាហិយទារុចីរិយត្ថេរវត្ថុ

សហស្សមបិ ចេ គាថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទារុចីរិយត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ កាលេ ពហូ មនុស្សា នាវាយ មហាសមុទ្ទំ បក្ខន្ទិត្វា អន្តោមហាសមុទ្ទេ ភិន្នាយ នាវាយ មច្ឆកច្ឆបភក្ខា អហេសុំ។ ឯកោវេត្ថ ឯកំ ផលកំ គហេត្វា វាយមន្តោ សុប្បារកបដ្ដនតីរំ ឱក្កមិ, តស្ស និវាសនបារុបនំ នត្ថិ។ សោ អញ្ញំ កិញ្ចិ អបស្សន្តោ សុក្ខកដ្ឋទណ្ឌកេ វាកេហិ បលិវេឋេត្វា និវាសនបារុបនំ កត្វា ទេវកុលតោ កបាលំ គហេត្វា សុប្បារកបដ្ដនំ អគមាសិ, មនុស្សា តំ ទិស្វា យាគុភត្តាទីនិ ទត្វា “អយំ ឯកោ អរហា”តិ សម្ភាវេសុំ។ សោ វត្ថេសុ ឧបនីតេសុ “សចាហំ និវាសេស្សាមិ វា បារុបិស្សាមិ វា, លាភសក្ការោ មេ បរិហាយិស្សតី”តិ តានិ វត្ថានិ បដិក្ខិបិត្វា ទារុចីរានេវ បរិទហិ។ អថស្ស ពហូហិ “អរហា អរហា”តិ វុច្ចមានស្ស ឯវំ ចេតសោ បរិវិតក្កោ ឧទបាទិ “យេ ខោ កេចិ លោកេ អរហន្តោ វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នា, អហំ តេសំ អញ្ញតរោ”តិ។ អថស្ស បុរាណសាលោហិតា ទេវតា ឯវំ ចិន្តេសិ។

បុរាណសាលោហិតាតិ បុព្ពេ ឯកតោ កតសមណធម្មា។ បុព្ពេ កិរ កស្សបទសពលស្ស សាសនេ ឱសក្កមានេ សាមណេរាទីនំ វិប្បការំ ទិស្វា សត្ត ភិក្ខូ សំវេគប្បត្តា “យាវ សាសនស្ស អន្តរធានំ ន ហោតិ, តាវ អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករិស្សាមា”តិ សុវណ្ណចេតិយំ វន្ទិត្វា អរញ្ញំ បវិដ្ឋា ឯកំ បព្ពតំ ទិស្វា “ជីវិតេ សាលយា និវត្តន្តុ។ និរាលយា ឥមំ បព្ពតំ អភិរុហន្តូ”តិ វត្វា និស្សេណិំ ពន្ធិត្វា សព្ពេបិ តំ អភិរុយ្ហ និស្សេណិំ បាតេត្វា សមណធម្មំ ករិំសុ។ តេសុ សង្ឃត្ថេរោ ឯករត្តាតិក្កមេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ សោ អនោតត្តទហេ នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា ឧត្តរកុរុតោ

បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា តេ ភិក្ខូ អាហ – “អាវុសោ, ឥមំ ទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា មុខំ ធោវិត្វា ឥមំ បិណ្ឌបាតំ បរិភុញ្ជថា”តិ។ កឹ បន, ភន្តេ, អម្ហេហិ ឯវំ កតិកា កតា “យោ បឋមំ អរហត្តំ បាបុណាតិ, តេនាភតំ បិណ្ឌបាតំ អវសេសា បរិភុញ្ជិស្សន្តី”តិ? “នោ ហេតំ, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ សចេ មយម្បិ តុម្ហេ វិយ វិសេសំ និព្ពត្តេស្សាម, សយំ អាហរិត្វា បរិភុញ្ជិស្សាមា”តិ ន ឥច្ឆឹសុ។ ទុតិយទិវសេ ទុតិយត្ថេរោ អនាគាមិផលំ បាបុណិ។ សោបិ តថេវ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា ឥតរេ និមន្តេសិ។ តេ ឯវមាហំសុ – “កឹ បន, ភន្តេ, អម្ហេហិ ឯវំ កតិកា កតា ‘មហាថេរេន អាភតំ បិណ្ឌបាតំ អភុញ្ជិត្វា អនុថេរេន អាភតំ ភុញ្ជិស្សាមា’”តិ? “នោ ហេតំ, អាវុសោ”តិ។ “ឯវំ សន្តេ តុម្ហេ វិយ មយម្បិ វិសេសំ និព្ពត្តេត្វា អត្តនោ បុរិសការេន ភុញ្ជិតុំ សក្កោន្តា ភុញ្ជិស្សាមា”តិ ន ឥច្ឆឹសុ។ តេសុ អរហត្តំ បត្តោ ភិក្ខុ បរិនិព្ពាយិ, អនាគាមី ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ ឥតរេ បញ្ច ថេរា វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តា សុស្សិត្វា សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ តតោ ចវិត្វា តត្ថ តត្ថ កុលឃរេសុ និព្ពត្តឹសុ។ តេសុ ឯកោ **បុក្កុសាតិ រាជា** (ម. និ. ៣.៣៤២) អហោសិ, ឯកោ **កុមារកស្សបោ** (ម. និ. ១.២៤៩), ឯកោ **ទារុចីរិយោ** (ឧទា. ១០), ឯកោ **ទព្ពោ មល្លបុត្តោ** (បារា. ៣៨០; ឧទា. ៧៩) ឯកោ **សភិយោ បរិព្ពាជកោ**តិ (សុ. និ. សភិយសុត្តំ)។ តត្ថ យោ ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តោ ភិក្ខុ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ “បុរាណសាលោហិតា ទេវតា”តិ។

តស្ស ហិ ព្រហ្មុនោ ឯតទហោសិ – “អយំ មយា សទ្ធិំ និស្សេណិំ ពន្ធិត្វា បព្ពតំ អភិរុហិត្វា សមណធម្មំ អកាសិ, ឥទានិ ឥមំ លទ្ធិំ គហេត្វា វិចរន្តោ វិនស្សេយ្យ, សំវេជេស្សាមិ ន”ន្តិ។ អថ នំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវមាហ – “នេវ ខោ ត្វំ, ពាហិយ, អរហា, នបិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ, សាបិ តេ បដិបទា នត្ថិ, យាយ ត្វំ អរហា វា អស្ស អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ”តិ។ ពាហិយោ អាកាសេ ឋត្វា កថេន្តំ មហាព្រហ្មានំ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ – “អហោ ភារិយំ កម្មំ កតំ, អហំ ‘អរហន្តោម្ហី’តិ ចិន្តេសិំ, អយញ្ច មំ ‘ន ត្វំ អរហា, នបិ អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោសី’តិ វទតិ, អត្ថិ នុ ខោ លោកេ អញ្ញោ អរហា”តិ។ អថ នំ បុច្ឆិ – “អត្ថិ នុ ខោ ឯតរហិ ទេវតេ លោកេ អរហា វា អរហត្តមគ្គំ វា សមាបន្នោ”តិ។ អថស្ស ទេវតា អាចិក្ខិ – “អត្ថិ, ពាហិយ, ឧត្តរេសុ ជនបទេសុ សាវត្ថិ នាម នគរំ, តត្ថ សោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតិ អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ។ សោ ហិ, ពាហិយ, ភគវា អរហា ចេវ អរហត្តត្ថាយ ច ធម្មំ ទេសេតី”តិ។

ពាហិយោ រត្តិភាគេ ទេវតាយ កថំ សុត្វា សំវិគ្គមានសោ តំ ខណំយេវ សុប្បារកា និក្ខមិត្វា ឯករត្តិវាសេន សាវត្ថិំ អគមាសិ, សព្ពំ វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ ឯករត្តិវាសេនេវ អគមាសិ។ គច្ឆន្តោ ច បន ទេវតានុភាវេន គតោ។ “ពុទ្ធានុភាវេនា”តិបិ វទន្តិយេវ។ តស្មិំ បន ខណេ សត្ថា សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ ហោតិ។ សោ ភុត្តបាតរាសេ កាយអាលសិយវិមោចនត្ថំ អព្ភោកាសេ ចង្កមន្តេ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ “កហំ ឯតរហិ សត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ ភិក្ខូ “ភគវា សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋោ”តិ វត្វា តំ បុច្ឆឹសុ – “ត្វំ បន កុតោ អាគតោសី”តិ? “សុប្បារកា អាគតោម្ហី”តិ។ “កទា និក្ខន្តោសី”តិ? “ហិយ្យោ សាយំ និក្ខន្តោម្ហី”តិ។ “ទូរតោសិ អាគតោ, និសីទ, តាវ បាទេ ធោវិត្វា តេលេន មក្ខេត្វា ថោកំ វិស្សមាហិ, អាគតកាលេ សត្ថារំ ទក្ខិស្សសី”តិ។ “អហំ, ភន្តេ, សត្ថុ វា អត្តនោ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជានាមិ, ឯករត្តេនេវម្ហិ កត្ថចិ អដ្ឋត្វា អនិសីទិត្វា វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតោ, សត្ថារំ បស្សិត្វាវ វិស្សមិស្សាមី”តិ។ សោ ឯវំ វត្វា តរមានរូបោ សាវត្ថិំ បវិសិត្វា ភគវន្តំ អនោបមាយ ពុទ្ធសិរិយា បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា “ចិរស្សំ វត មេ គោតមោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ទិដ្ឋោ”តិ ទិដ្ឋដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ ឱនតសរីរោ គន្ត្វា អន្តរវីថិយមេវ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា គោប្ផកេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា ឯវមាហ – “ទេសេតុ មេ, ភន្តេ, ភគវា ធម្មំ, ទេសេតុ សុគតោ ធម្មំ, យំ មមស្ស ទីឃរត្តំ ហិតាយ សុខាយា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “អកាលោ ខោ តាវ, ពាហិយ, អន្តរឃរំ បវិដ្ឋម្ហា បិណ្ឌាយា”តិ បដិក្ខិបិ។

តំ សុត្វា ពាហិយោ, ភន្តេ, សំសារេ សំសរន្តេន កពឡីការាហារោ ន អលទ្ធបុព្ពោ, តុម្ហាកំ វា មយ្ហំ វា ជីវិតន្តរាយំ ន ជានាមិ, ទេសេតុ មេ ធម្មន្តិ។ សត្ថា ទុតិយម្បិ បដិក្ខិបិយេវ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ឥមស្ស មំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ សកលសរីរំ បីតិយា និរន្តរំ អជ្ឈោត្ថដំ ហោតិ, ពលវបីតិវេគោ ធម្មំ សុត្វាបិ ន សក្ខិស្សតិ បដិវិជ្ឈិតុំ, មជ្ឈត្តុបេក្ខាយ តាវ តិដ្ឋតុ, ឯករត្តេនេវ វីសយោជនសតិកំ មគ្គំ អាគតត្តា ទរថោបិស្ស ពលវា, សោបិ តាវ បដិប្បស្សម្ភតូ”តិ។ តស្មា ទ្វិក្ខត្តុំ បដិក្ខិបិត្វា តតិយំ យាចិតោ អន្តរវីថិយំ ឋិតោវ “តស្មាតិហ តេ, ពាហិយ, ឯវំ សិក្ខិតព្ពំ ‘ទិដ្ឋេ ទិដ្ឋមត្តំ ភវិស្សតី’”តិអាទិនា (ឧទា. ១០) នយេន ធម្មំ ទេសេសិ។ សោ សត្ថុ ធម្មំ សុណន្តោយេវ សព្ពាសវេ ខេបេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ តាវទេវ ច បន ភគវន្តំ បព្ពជ្ជំ យាចិ, “បរិបុណ្ណំ តេ បត្តចីវរ”ន្តិ បុដ្ឋោ “ន បរិបុណ្ណ”ន្តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “តេន ហិ បត្តចីវរំ បរិយេសាហី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

“សោ កិរ វីសតិ វស្សសហស្សានិ សមណធម្មំ ករោន្តោ ‘ភិក្ខុនា នាម អត្តនា បច្ចយេ លភិត្វា អញ្ញំ អនោលោកេត្វា សយមេវ បរិភុញ្ជិតុំ វដ្ដតី’តិ ឯកភិក្ខុស្សាបិ បត្តេន វា ចីវរេន វា សង្គហំ ន អកាសិ , តេនស្ស

ឥទ្ធិមយបត្តចីវរំ ន ឧបជ្ជិស្សតី”តិ ញត្វា ឯហិភិក្ខុភាវេន បព្ពជ្ជំ ន អទាសិ។ តម្បិ បត្តចីវរំ បរិយេសមានមេវ ឯកា យក្ខិនី ធេនុរូបេន អាគន្ត្វា ឧរម្ហិ បហរិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ។ សត្ថា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ សម្ពហុលេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ និក្ខន្តោ ពាហិយស្ស សរីរំ សង្ការដ្ឋានេ បតិតំ ទិស្វា ភិក្ខូ អាណាបេសិ, “ភិក្ខវេ, ឯកស្មិំ គេហទ្វារេ ឋត្វា មញ្ចកំ អាហរាបេត្វា ឥមំ សរីរំ នគរតោ នីហរិត្វា ឈាបេត្វា ថូបំ ករោថា”តិ។ ភិក្ខូ តថា ករិំសុ, កត្វា ច បន វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនា កតកិច្ចំ អារោចេត្វា តស្ស អភិសម្បរាយំ បុច្ឆិំសុ។ អថ នេសំ ភគវា តស្ស បរិនិព្ពុតភាវំ អាចិក្ខិត្វា “ឯតទគ្គំ, ភិក្ខវេ, មម សាវកានំ ភិក្ខូនំ ខិប្បាភិញ្ញានំ យទិទំ ពាហិយោ ទារុចីរិយោ”តិ (អ. និ. ១.២១៦) ឯតទគ្គេ ឋបេសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ បុច្ឆិំសុ – “ភន្តេ, តុម្ហេ ‘ពាហិយោ អរហត្តំ បត្តោ’តិ វទេថ, កទា សោ អរហត្តំ បត្តោ”តិ? “មម ធម្មំ សុតកាលេ, ភិក្ខវេ”តិ។ “កទា បនស្ស, ភន្តេ, តុម្ហេហិ ធម្មោ កថិតោ”តិ? “បិណ្ឌាយ ចរន្តេន អន្តរវីថិយំ ឋត្វា”តិ។ “អប្បមត្តកោ ហិ, ភន្តេ, តុម្ហេហិ អន្តរវីថិយំ ឋត្វា កថិតធម្មោ កថំ សោ តាវត្តកេន វិសេសំ និព្ពត្តេសី”តិ, អថ នេ សត្ថា “កិំ, ភិក្ខវេ, មម ធម្មំ ‘អប្បំ វា ពហុំ វា’តិ មា បមាណំ គណ្ហថ។ អនេកានិបិ ហិ គាថាសហស្សានិ អនត្ថនិស្សិតានិ ន សេយ្យោ, អត្ថនិស្សិតំ បន ឯកម្បិ គាថាបទំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០១ “សហស្សមបិ ចេ គាថា, អនត្ថបទសំហិតា;
ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតី”តិ។

តត្ថ **ឯកំ គាថាបទំ សេយ្យោ**តិ “អប្បមាទោ អមតបទំ…បេ.… យថា មយា”តិ (ធ. ប. ២១) ឯវរូបា ឯកា គាថាបិ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ សេសំ បុរិមនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ពាហិយទារុចីរិយត្ថេរវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. កុណ្ឌលកេសិត្ថេរីវត្ថុ

យោ ច គាថាសតំ ភាសេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កុណ្ឌលកេសិំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិរ ឯកា សេដ្ឋិធីតា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា អភិរូបា អហោសិ ទស្សនីយា បាសាទិកា។ តស្មិញ្ច វយេ ឋិតា នារិយោ បុរិសជ្ឈាសយា ហោន្តិ បុរិសលោលា។ អថ នំ មាតាបិតរោ សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ សិរិគព្ភេ និវាសាបេសុំ។ ឯកមេវស្សា ទាសិំ បរិចារិកំ អទំសុ។ អថេកំ កុលបុត្តំ ចោរកម្មំ ករោន្តំ គហេត្វា បច្ឆាពាហំ ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ កសាហិ បហរិត្វា អាឃាតនំ នយិំសុ។ សេដ្ឋិធីតា មហាជនស្ស សទ្ទំ សុត្វា “កិំ នុ ខោ ឯត”ន្តិ បាសាទតលេ ឋត្វា ឱលោកេន្តី តំ ទិស្វា បដិពទ្ធចិត្តា ហុត្វា តំ បត្ថយមានា អាហារំ បដិក្ខិបិត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ អថ នំ មាតា បុច្ឆិ – “កិំ ឥទំ, អម្មា”តិ? “សចេ ឯតំ ‘ចោរោ’តិ គហេត្វា និយ្យមានំ បុរិសំ លភិស្សាមិ, ជីវិស្សាមិ។ នោ ចេ លភិស្សាមិ, ជីវិតំ មេ នត្ថិ, ឥធេវ មរិស្សាមី”តិ។ “អម្ម, មា ឯវំ ករិ, អម្ហាកំ ជាតិយា ច គោត្តេន ច ភោគេន ច សទិសំ អញ្ញំ សាមិកំ លភិស្សសី”តិ។ “មយ្ហំ អញ្ញេន កិច្ចំ នត្ថិ, ឥមំ អលភមានា មរិស្សាមី”តិ។ មាតា ធីតរំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តី បិតុនោ អារោចេសិ។ សោបិ នំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តោ “កិំ សក្កា កាតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ ចោរំ គហេត្វា គច្ឆន្តស្ស រាជបុរិសស្ស សហស្សភណ្ឌិកំ បេសេសិ – “ឥមំ គហេត្វា ឯតំ បុរិសំ មយ្ហំ ទេហី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ កហាបណេ គហេត្វា តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ មារេត្វា “មារិតោ, ទេវ, ចោរោ”តិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ សេដ្ឋិបិ តស្ស ធីតរំ អទាសិ។

សា តតោ បដ្ឋាយ “សាមិកំ អារាធេស្សាមី”តិ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតា សយមេវ តស្ស យាគុអាទីនិ សំវិទហតិ, ចោរោ កតិបាហច្ចយេន ចិន្តេសិ – “កទា នុ ខោ ឥមំ មារេត្វា ឯតិស្សា អាភរណានិ គហេត្វា ឯកស្មិំ សុរាគេហេ វិក្កិណិត្វា ខាទិតុំ លភិស្សាមី”តិ? សោ “អត្ថេកោ ឧបាយោ”តិ ចិន្តេត្វា អាហារំ បដិក្ខិបិត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ, អថ នំ សា ឧបសង្កមិត្វា “កិំ តេ, សាមិ, រុជ្ជតី”តិ បុច្ឆិ។ “ន កិញ្ចិ មេ, ភទ្ទេតិ, កច្ចិ បន មេ មាតាបិតរោ តុយ្ហំ កុទ្ធា”តិ? “ន កុជ្ឈន្តិ, ភទ្ទេ”តិ ។ អថ “កិំ នាមេត”ន្តិ? “ភទ្ទេ, អហំ តំ ទិវសំ ពន្ធិត្វា និយ្យមានោ ចោរបបាតេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ ពលិកម្មំ បដិស្សុណិត្វា ជីវិតំ លភិំ, ត្វម្បិ មយា តស្សា ឯវ អានុភាវេន លទ្ធា, ‘តំ មេ ទេវតាយ ពលិកម្មំ ឋបិត’ន្តិ ចិន្តេមិ, ភទ្ទេ”តិ។ “សាមិ, មា ចិន្តយិ, ករិស្សាមិ ពលិកម្មំ, វទេហិ , កេនត្ថោ”តិ? “អប្បោទកមធុបាយសេន ច លាជបញ្ចមកបុប្ផេហិ ចា”តិ។ “សាធុ, សាមិ, អហំ បដិយាទេស្សាមី”តិ សា សព្ពំ ពលិកម្មំ បដិយាទេត្វា “ឯហិ, សាមិ, គច្ឆាមា”តិ អាហ។ “តេន ហិ, ភទ្ទេ, តវ ញាតកេ

និវត្ថេត្វា មហគ្ឃានិ វត្ថាភរណានិ គហេត្វា អត្តានំ អលង្ករោហិ, ហសន្តា កីឡន្តា សុខំ គមិស្សាមា’’តិ។ សា តថា អកាសិ។

អថ នំ សោ បព្ពតបាទំ គតកាលេ អាហ – ‘‘ភទ្ទេ, ឥតោ បរំ ឧភោវ ជនា គមិស្សាម, សេសជនំ យានកេន សទ្ធឹ និវត្តាបេត្វា ពលិកម្មភាជនំ សយំ ឧក្ខិបិត្វា គណ្ហាហី’’តិ។ សា តថា អកាសិ។ ចោរោ តំ គហេត្វា ចោរបបាតបព្ពតំ អភិរុហិ។ តស្ស ហិ ឯកេន បស្សេន មនុស្សា អភិរុហន្តិ, ឯកំ បស្សំ ឆិន្នបបាតំ។ បព្ពតមត្ថកេ ឋិតា តេន បស្សេន ចោរេ បាតេន្តិ។ តេ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ហុត្វា ភូមិយំ បតន្តិ។ តស្មា ‘‘ចោរបបាតោ’’តិ វុច្ចតិ។ សា តស្ស បព្ពតស្ស មត្ថកេ ឋត្វា ‘‘ពលិកម្មំ តេ, សាមិ, ករោហី’’តិ អាហ។ សោ តុណ្ហី អហោសិ។ បុន តាយ ‘‘កស្មា, សាមិ, តុណ្ហីភូតោសី’’តិ វុត្តេ តំ អាហ – ‘‘ន មយ្ហំ ពលិកម្មេនត្ថោ, វញ្ចេត្វា បន តំ អាទាយ អាគតោម្ហី’’តិ។ ‘‘កឹ ការណា, សាមី’’តិ? ‘‘តំ មារេត្វា តវ អាភរណានិ គហេត្វា បលាយនត្ថាយា’’តិ។ សា មរណភយតជ្ជិតា អាហ – ‘‘សាមិ, អហញ្ច អាភរណានិ ច តវ សន្តកានេវ, កស្មា ឯវំ វទេសី’’តិ? សោ, ‘‘មា ឯវំ ករោហី’’តិ, បុនប្បុនំ យាចិយមានោបិ ‘‘មារេមិ ឯវា’’តិ អាហ។ ‘‘ឯវំ សន្តេ កឹ តេ មម មរណេន? ឥមានិ អាភរណានិ គហេត្វា មយ្ហំ ជីវិតំ ទេហិ, ឥតោ បដ្ឋាយ មំ ‘មតា’តិ ធារេហិ, ទាសី វា តេ ហុត្វា កម្មំ ករិស្សាមី’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

‘‘ឥទំ សុវណ្ណកេយូរំ, មុត្តា វេឡុរិយា ពហូ;
សព្ពំ ហរស្សុ ភទ្ទន្តេ, មំ ច ទាសីតិ សាវយា’’តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.២៧);

តំ សុត្វា ចោរោ ‘‘ឯវំ កតេ ត្វំ គន្ត្វា មាតាបិតូនំ អាចិក្ខិស្សសិ, មារេស្សាមិយេវ, មា ត្វំ ពាឡ្ហំ បរិទេវសី’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

‘‘មា ពាឡ្ហំ បរិទេវេសិ, ខិប្បំ ពន្ធាហិ ភណ្ឌិកំ;
ន តុយ្ហំ ជីវិតំ អត្ថិ, សព្ពំ គណ្ហាមិ ភណ្ឌក’’ន្តិ។ –

សា ចិន្តេសិ – ‘‘អហោ ឥទំ កម្មំ ភារិយំ។ បញ្ញា នាម ន បចិត្វា ខាទនត្ថាយ កតា, អថ ខោ វិចារណត្ថាយ កតា, ជានិស្សាមិស្ស កត្តព្ព’’ន្តិ, អថ នំ អាហ – ‘‘សាមិ, យទា ត្វំ ‘ចោរោ’តិ គហេត្វា នីយសិ, តទាហំ មាតាបិតូនំ អាចិក្ខឹ, តេ សហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា តំ អាហរាបេត្វា គេហេ ករឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ អហំ តុយ្ហំ ឧបការិកា, អជ្ជ មេ សុទិដ្ឋំ កត្វា អត្តានំ វន្ទិតុំ ទេហី’’តិ។ សោ ‘‘សាធុ, ភទ្ទេ, សុទិដ្ឋំ កត្វា វន្ទាហី’’តិ វត្វា បព្ពតន្តេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សា តិក្ខត្តុំ បទក្ខិណំ កត្វា ចតូសុ ឋានេសុ វន្ទិត្វា, ‘‘សាមិ, ឥទំ តេ បច្ឆិមទស្សនំ, ឥទានិ តុយ្ហំ វា មម ទស្សនំ, មយ្ហំ វា តវ ទស្សនំ នត្ថី’’តិ បុរតោ ច បច្ឆតោ ច អាលិង្គិត្វា បមត្តំ ហុត្វា បព្ពតន្តេ ឋិតំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋត្វា ឯកេន ហត្ថេន ខន្ធេ គហេត្វា ឯកេន បិដ្ឋិកច្ឆាយ គហេត្វា បព្ពតបបាតេ ខិបិ។ សោ បព្ពតកុច្ឆិយំ បដិហតោ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ហុត្វា ភូមិយំ បតិ។ ចោរបបាតមត្ថកេ អធិវត្ថា ទេវតា តេសំ ទ្វិន្នម្បិ កិរិយំ ទិស្វា តស្សា ឥត្ថិយា សាធុការំ ទត្វា ឥមំ គាថមាហ –

‘‘ន ហិ សព្ពេសុ ឋានេសុ, បុរិសោ ហោតិ បណ្ឌិតោ;
ឥត្ថីបិ បណ្ឌិតា ហោតិ, តត្ថ តត្ថ វិចក្ខណា’’តិ។ (អប. ថេរី ២.៣.៣១);

សាបិ ចោរំ បបាតេ ខិបិត្វា ចិន្តេសិ – ‘‘សចាហំ គេហំ គមិស្សាមិ, ‘សាមិកោ តេ កុហិ’ន្តិ បុច្ឆិស្សន្តិ, សចាហំ ឯវំ បុដ្ឋា ‘មារិតោ មេ’តិ វក្ខាមិ, ‘ទុព្ពិនីតេ សហស្សំ ទត្វា តំ អាហរាបេត្វា ឥទានិ នំ មារេសី’តិ មំ មុខសត្តីហិ វិជ្ឈិស្សន្តិ, ‘អាភរណត្ថាយ សោ មំ មារេតុកាមោ អហោសី’តិ វុត្តេបិ ន សទ្ទហិស្សន្តិ, អលំ មេ គេហេនា’’តិ តត្ថេវាភរណានិ ឆឌ្ឌេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា អនុបុព្ពេន វិចរន្តី ឯកំ បរិព្ពាជកានំ អស្សមំ បត្វា វន្ទិត្វា ‘‘មយ្ហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ សន្តិកេ បព្ពជ្ជំ ទេថា’’តិ អាហ។ អថ នំ បព្ពាជេសុំ។ សា បព្ពជិត្វាវ បុច្ឆិ – ‘‘ភន្តេ, តុម្ហាកំ បព្ពជ្ជាយ កឹ ឧត្តម’’ន្តិ? ‘‘ភទ្ទេ, ទសសុ វា កសិណេសុ បរិកម្មំ កត្វា ឈានំ និព្ពត្តេតព្ពំ , វាទសហស្សំ វា ឧគ្គណ្ហិតព្ពំ, អយំ អម្ហាកំ បព្ពជ្ជាយ ឧត្តមត្ថោ’’តិ។ ‘‘ឈានំ តាវ និព្ពត្តេតុំ អហំ ន សក្ខិស្សាមិ, វាទសហស្សំ បន ឧគ្គណ្ហិស្សាមិ, អយ្យា’’តិ។ អថ នំ តេ វាទសហស្សំ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា ‘‘ឧគ្គហិតំ តេ សិប្បំ, ឥទានិ ត្វំ ជម្ពុទីបតលេ វិចរិត្វា អត្តនា សទ្ធឹ បញ្ហំ កថេតុំ សមត្ថំ ឱលោកេហី’’តិ តស្ស ហត្ថេ ជម្ពុសាខំ ទត្វា ឧយ្យោជេសុំ – ‘‘គច្ឆ, ភទ្ទេ, សចេ កោចិ គិហិភូតោ តយា សទ្ធឹ បញ្ហំ កថេតុំ សក្កោតិ, តស្សេវ បាទបរិចារិកា ភវាហិ, សចេ បព្ពជិតោ សក្កោតិ, តស្ស សន្តិកេ បព្ពជាហី’’តិ។

សា នាមេន ជម្ពុបរិព្ពាជិកា នាម ហុត្វា តតោ និក្ខមិត្វា ទិវេ្ត ទិវេ្ត បញ្ហំ បុច្ឆន្តី វិចរតិ។ តាយ សទ្ធឹ កថេតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ “តតោ ជម្ពុបរិព្ពាជិកា អាគច្ឆតី”តិ សុត្វាវ មនុស្សា បលាយន្តិ។ សា គាមំ វា និគមំ វា ភិក្ខាយ បវិសន្តី គាមទ្វារេ វាលុករាសឹ កត្វា តត្ថ ជម្ពុសាខំ ឋបេត្វា “មយា សទ្ធឹ កថេតុំ សមត្ថោ ជម្ពុសាខំ មទ្ទតូ”តិ វត្វា គាមំ បាវិសិ។ តំ ឋានំ ឧបសង្កមិតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។ សាបិ មិលាតាយ ជម្ពុសាខាយ អញ្ញំ ជម្ពុសាខំ គណ្ហាតិ, ឥមិនា នីហារេន វិចរន្តី សាវត្ថឹ បត្វា គាមទ្វារេ វាលុករាសឹ កត្វា ជម្ពុសាខំ ឋបេត្វា វុត្តនយេនេវ វត្វា ភិក្ខាយ បាវិសិ។ សម្ពហុលា គាមទារកា ជម្ពុសាខំ បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។ តទា សារិបុត្តត្ថេរោ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ នគរា និក្ខន្តោ តេ ទារកេ ជម្ពុសាខំ បរិវារេត្វា ឋិតេ ទិស្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិ។ ទារកា ថេរស្ស តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ “តេន ហិ ទារកា ឥមំ សាខំ មទ្ទថា”តិ។ “ភាយាម, ភន្តេ”តិ ។ “អហំ បញ្ហំ កថេស្សាមិ, មទ្ទថ តុម្ហេ”តិ។ តេ ថេរស្ស វចនេន សញ្ជាតុស្សាហា តថា កត្វា មទ្ទន្តា ជម្ពុសាខំ ឧក្ខិបឹសុ។ បរិព្ពាជិកា អាគន្ត្វា តេ បរិភាសិត្វា “តុម្ហេហិ សទ្ធឹ មម បញ្ហេន កិច្ចំ នត្ថិ, កស្មា មេ សាខំ មទ្ទថា”តិ អាហ។ “អយ្យេនម្ហា មទ្ទាបិតា”តិ អាហំសុ។ “ភន្តេ, តុម្ហេហិ មេ សាខា មទ្ទាបិតា”តិ? “អាម, ភគិនី”តិ។ “តេន ហិ មយា សទ្ធឹ បញ្ហំ កថេថា”តិ។ “សាធុ កថេស្សាមី”តិ។

សា វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ ថេរស្ស សន្តិកំ អគមាសិ, សកលនគរំ សង្ខុភិ។ “ទ្វិន្នំ បណ្ឌិតានំ កថំ សុណិស្សាមា”តិ នាគរា តាយ សទ្ធឹយេវ គន្ត្វា ថេរំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ បរិព្ពាជិកា ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, បុច្ឆាមិ តេ បញ្ហ”ន្តិ។ “បុច្ឆ, ភគិនី”តិ។ សា វាទសហស្សំ បុច្ឆិ, បុច្ឆិតំ បុច្ឆិតំ ថេរោ វិស្សជ្ជេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “ឯត្តកា ឯវ តេ បញ្ហា, អញ្ញេបិ អត្ថី”តិ? “ឯត្តកា ឯវ, ភន្តេ”តិ។ “តយា ពហូ បញ្ហា បុដ្ឋា, មយម្បិ ឯកំ បុច្ឆាម, វិស្សជ្ជិស្សសិ នោ”តិ? “ជានមានា វិស្សជ្ជិស្សាមិ បុច្ឆថ, ភន្តេ”តិ។ ថេរោ “ឯកំ នាម កិ”ន្តិ (ខុ. បា. ៤.១) បញ្ហំ បុច្ឆិ។ សា “ឯវំ នាមេស វិស្សជ្ជេតព្ពោ”តិ អជានន្តី “កឹ នាមេតំ, ភន្តេ”តិ បុច្ឆិ។ “ពុទ្ធបញ្ហោ នាម, ភគិនី”តិ។ “មយ្ហម្បិ តំ ទេថ, ភន្តេ”តិ។ “សចេ មាទិសា ភវិស្សសិ, ទស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ មំ បព្ពាជេថា”តិ។ ថេរោ ភិក្ខុនីនំ អាចិក្ខិត្វា បព្ពាជេសិ។ សា បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទា កុណ្ឌលកេសិត្ថេរី នាម ហុត្វា កតិបាហច្ចយេនេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “កុណ្ឌលកេសិត្ថេរិយា ធម្មស្សវនញ្ច ពហុំ នត្ថិ, បព្ពជិតកិច្ចញ្ចស្សា មត្ថកំ បត្តំ, ឯកេន កិរ ចោរេន សទ្ធឹ មហាសង្គាមំ កត្វា ជិនិត្វា អាគតា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មយា ទេសិតធម្មំ ‘អប្បំ វា ពហុំ វា’តិ បមាណំ មា គណ្ហថ, អនត្ថកំ បទសតម្បិ សេយ្យោ ន ហោតិ, ធម្មបទំ បន ឯកម្បិ សេយ្យោវ។ អវសេសចោរេ ជិនន្តស្ស ច ជយោ នាម ន ហោតិ, អជ្ឈត្តិកកិលេសចោរេ ជិនន្តស្សេវ បន ជយោ នាម ហោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១០២. “យោ ច គាថាសតំ ភាសេ, អនត្ថបទសំហិតា;
ឯកំ ធម្មបទំ សេយ្យោ, យំ សុត្វា ឧបសម្មតិ។

១០៣. “យោ សហស្សំ សហស្សេន, សង្គាមេ មានុសេ ជិនេ;
ឯកញ្ច ជេយ្យមត្តានំ, ស វេ សង្គាមជុត្តមោ”តិ។

តត្ថ **គាថាសត**ន្តិ យោ ច បុគ្គលោ សតបរិច្ឆេទា ពហូបិ គាថា ភាសេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អនត្ថបទសំហិតា**តិ អាកាសវណ្ណនាទិវសេន អនត្ថកេហិ បទេហិ សំហិតា។ **ធម្មបទ**ន្តិ អត្ថសាធកំ ខន្ធាទិបដិសំយុត្តំ, “ចត្តារិមានិ បរិព្ពាជកា ធម្មបទានិ។ កតមានិ ចត្តារិ? អនភិជ្ឈា បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ, អព្យាបាទោ បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ, សម្មាសតិ បរិព្ពាជកា ធម្មបទំ , សម្មាសមាធិ បរិព្ពាជកា ធម្មបទ”ន្តិ (អ. និ. ៤.៣០) ឯវំ វុត្តេសុ ចតូសុ ធម្មបទេសុ ឯកម្បិ ធម្មបទំ **សេយ្យោ។ យោ សហស្សំ សហស្សេនា**តិ យោ ឯកោ សង្គាមយោធោ សហស្សេន គុណិតំ សហស្សំ **មានុសេ** ឯកស្មឹ **សង្គាមេ** ជិនេយ្យ, ទសមនុស្សសតសហស្សំ ជិនិត្វា ជយំ អាហរេយ្យ, អយម្បិ សង្គាមជិនតំ ឧត្តមោ បវរោ នាម ន ហោតិ។ **ឯកញ្ច ជេយ្យមត្តាន**ន្តិ យោ រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានេសុ អជ្ឈត្តិកកម្មដ្ឋានំ សម្មសន្តោ អត្តនោ លោភាទិកិលេសជយេន អត្តានំ ជិនេយ្យ ។ **ស វេ សង្គាមជុត្តមោ**តិ សោ សង្គាមជិនានំ ឧត្តមោ បវរោ សង្គាមសីសយោធោតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

កុណ្ឌលកេសិត្ថេរីវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនត្ថបុច្ឆកព្រាហ្មណវត្ថុ

អត្តា ហវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនត្ថបុច្ឆកំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ព្រាហ្មណោ “កឹ នុ ខោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ អត្ថមេវ ជានាតិ, ឧទាហុ អនត្ថម្បិ, បុច្ឆិស្សាមិ ន”ន្តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “ភន្តេ, តុម្ហេ អត្ថមេវ ជានាថ មញ្ញេ, នោ អនត្ថ”ន្តិ? “អត្ថញ្ចាហំ, ព្រាហ្មណ, ជានាមិ អនត្ថញ្ចា”តិ។ “តេន ហិ មេ អនត្ថំ កថេថា”តិ។ អថស្ស សត្ថា ឥមំ គាថមាហ –

“ឧស្សូរសេយ្យំ អាលស្យំ, ចណ្ឌិក្កំ ទីឃសោណ្ឌិយំ;
ឯកស្សទ្ធានគមនំ បរទារូបសេវនំ;
ឯតំ ព្រាហ្មណ សេវស្សុ, អនត្ថំ តេ ភវិស្សតី”តិ។

តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ សាធុការមទាសិ “សាធុ សាធុ, គណាចរិយ, គណជេដ្ឋក, តុម្ហេ អត្ថញ្ច ជានាថ អនត្ថញ្ចា”តិ ។ “ឯវំ ខោ, ព្រាហ្មណ, អត្ថានត្ថជានននកោ នាម មយា សទិសោ នត្ថី”តិ។ អថស្ស សត្ថា អជ្ឈាសយំ ឧបធារេត្វា, “ព្រាហ្មណ, កេន កម្មេន ជីវសី”តិ បុច្ឆិ។ “ជូតកម្មេន, ភោ គោតមា”តិ។ “កឹ បន តេ ជយោ ហោតិ បរាជយោ”តិ ។ “ជយោបិ ហោតិ បរាជយោបី”តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, អប្បមត្តកោ ឯស, បរំ ជិនន្តស្ស ជយោ នាម ន សេយ្យោ។ យោ បន កិលេសជយេន អត្តានំ ជិនាតិ, តស្ស ជយោ សេយ្យោ។ ន ហិ តំ ជយំ កោចិ អបជយំ កាតុំ សក្កោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១០៤ “អត្តា ហវេ ជិតំ សេយ្យោ, យា ចាយំ ឥតរា បជា;
អត្តទន្តស្ស បោសស្ស, និច្ចំ សញ្ញតចារិនោ។

១០៥ “នេវ ទេវោ ន គន្ធព្ពោ, ន មារោ សហ ព្រហ្មុនា;
ជិតំ អបជិតំ កយិរា, តថារូបស្ស ជន្តុនោ”តិ។

តត្ថ **ហវេ**តិ និបាតោ។ **ជិត**ន្តិ លិង្គវិបល្លាសោ, អត្តនោ កិលេសជយេន អត្តា ជិតោ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ **យា ចាយំ ឥតរា បជា**តិ យា បនាយំ អវសេសា បជា ជូតេន វា ធនហរណេន វា សង្គាមេន វា ពលាភិភវេន វា ជិតា ភវេយ្យ, តំ ជិនន្តេន យំ ជិតំ, ន តំ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ កស្មា បន តទេវ ជិតំ សេយ្យោ, ឥទំ ន សេយ្យោតិ? យស្មា **អត្តទន្តស្ស...បេ.... តថារូបស្ស ជន្តុនោ**តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា ហិ ឃ្វាយំ និក្កិលេសតាយ អត្តទន្តោ បោសោ, តស្ស អត្តទន្តស្ស កាយាទីហិ និច្ចំ សញ្ញតចារិនោ ឯវរូបស្ស ឥមេហិ កាយសញ្ញមាទីហិ សញ្ញតស្ស ជន្តុនោ **ទេវោ** វា **គន្ធព្ពោ** វា **មារោ** វា **ព្រហ្មុនា សហ** ឧដ្ឋហិត្វា “អហមស្ស ជិតំ អបជិតំ ករិស្សាមិ, មគ្គភាវនាយ បហីនេ កិលេសេ បុន ឧប្បាទេស្សាមី”តិ ឃដេន្តោបិ វាយមន្តោបិ យថា ធនាទីហិ បរាជិតោ បក្ខន្តរោ ហុត្វា ឥតរេន ជិតំ បុន ជិនន្តោ អបជិតំ ករេយ្យ, “ឯវំ អបជិតំ កាតុំ នេវ សក្កុណេយ្យា”តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អនត្ថបុច្ឆកព្រាហ្មណវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សារិបុត្តត្ថេរស្ស មាតុលព្រាហ្មណវត្ថុ

មាសេ មាសេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស មាតុលព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

ថេរោ កិរ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អាហ – “កឹ នុ ខោ, ព្រាហ្មណ, កិញ្ចិទេវ កុសលំ ករោសី”តិ? “ករោមិ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ករោសី”តិ? “មាសេ មាសេ សហស្សបរិច្ចាគេន ទានំ ទម្មី”តិ។ “កស្ស ទេសី”តិ? “និគណ្ឋានំ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ បត្ថយន្តោ”តិ? “ព្រហ្មលោកំ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ បន ព្រហ្មលោកស្ស អយំ មគ្គោ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កោ ឯវមាហា”តិ? “អាចរិយេហិ មេ កថិតំ, ភន្តេ”តិ។ “នោ ត្វំ ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ ជានាសិ, នាបិ តេ អាចរិយា, សត្ថាវ ឯកោ ជានាតិ, ឯហិ, ព្រាហ្មណ, ព្រហ្មលោកស្ស តេ មគ្គំ កថាបេស្សាមី”តិ តំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា, “ភន្តេ, អយំ ព្រាហ្មណោ ឯវមាហា”តិ, “តំ បវត្តឹ អារោចេត្វា សាធុ វតស្ស ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ កថេថា”តិ។ សត្ថា “ឯវំ កិរ, ព្រាហ្មណា”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភោ គោតមា”តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, តយា ឯវំ ទទមានេន វស្សសតំ ទិន្នទានតោបិ មុហុត្តមត្តំ បសន្នចិត្តេន មម សាវកស្ស ឱលោកនំ វា កដច្ឆុភិក្ខាមត្តទានំ វា មហប្ផលតរ”ន្តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០៦ “មាសេ មាសេ សហស្សេន, យោ យជេថ សតំ សមំ;
ឯកញ្ច ភាវិតត្តានំ, មុហុត្តមបិ បូជយេ;

សាយេវ បូជនា សេយ្យោ, យញ្ចេ វស្សសតំ ហុត”ន្តិ។

តត្ថ **សហស្សេនា**តិ សហស្សបរិច្ចាគេន។ **យោ យជេថ សតំ សម**ន្តិ យោ វស្សសតំ មាសេ មាសេ សហស្សំ បរិច្ចជន្តោ លោកិយមហាជនស្ស ទានំ ទទេយ្យ, **ឯកញ្ច ភាវិតត្តាន**ន្តិ យោ បន ឯកំ សីលាទិគុណវិសេសេន វឌ្ឍិតអត្តានំ ហេដ្ឋិមកោដិយា សោតាបន្នំ, ឧបរិមកោដិយា ខីណាសវំ ឃរទ្វារំ សម្បត្តំ កដច្ឆុភិក្ខាទានវសេន វា យាបនមត្តអាហារទានវសេន វា ថូលសាដកទានមត្តេន វា បូជេយ្យ។ **យំ** ឥតរេន **វស្សសតំ ហុតំ**។ តតោ **សាយេវ បូជនា សេយ្យោ**។ សេដ្ឋោ ឧត្តមោតិ អត្ថោតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរស្ស មាតុលព្រាហ្មណវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សារិបុត្តត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជន្តូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យំ អារព្ភ កថេសិ។

តម្បិ ហិ ថេរោ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “កឹ, ព្រាហ្មណ, កុសលំ ករោសី”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ករោសី”តិ? “មាសេ មាសេ ឯកំ ឯកំ បសុំ ឃាតេត្វា អគ្គឹ បរិចរាមី”តិ។ “កិមត្ថំ ឯវំ ករោសី”តិ? “ព្រហ្មលោកមគ្គោ កិរេសោ”តិ។ “កេនេវំ កថិត”ន្តិ? “អាចរិយេហិ មេ, ភន្តេ”តិ។ “នេវ ត្វំ ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ ជានាសិ, នាបិ តេ អាចរិយា, ឯហិ, សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ តំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “ឥមស្ស, ភន្តេ, ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ កថេថា”តិ អាហ។ សត្ថា “ឯវំ កិរា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភោ គោតមា”តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, វស្សសតម្បិ ឯវំ អគ្គិំ បរិចរន្តស្ស តវ អគ្គិបារិចរិយា មម សាវកស្ស តង្ខណមត្តំ បូជម្បិ ន បាបុណាតី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០៧“យោ ច វស្សសតំ ជន្តុ, អគ្គិំ បរិចរេ វនេ;
ឯកញ្ច ភាវិតត្តានំ, មុហុត្តមបិ បូជយេ;
សាយេវ បូជនា សេយ្យោ, យញ្ចេ វស្សសតំ ហុត”ន្តិ។

តត្ថ **ជន្តូ**តិ សត្តាធិវចនមេតំ។ **អគ្គិំ បរិចរេ វនេ**តិ និប្បបញ្ចភាវបត្ថនាយ វនំ បវិសិត្វាបិ តត្ថ អគ្គិំ បរិចរេយ្យ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរស្ស ភាគិនេយ្យវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សារិបុត្តត្ថេរស្ស សហាយកព្រាហ្មណវត្ថុ

យំ កិញ្ចិ យិដ្ឋំ វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សហាយកព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

តម្បិ ហិ ថេរោ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ, ព្រាហ្មណ, កិញ្ចិ កុសលំ ករោសី”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ករោសី”តិ? “យិដ្ឋយាគំ យជាមី”តិ។ “តទា កិរ តំ យាគំ មហាបរិច្ចាគេន យជ”ន្តិ។ ឥតោ បរំ ថេរោ បុរិមនយេនេវ បុច្ឆិត្វា តំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេត្វា “ឥមស្ស, ភន្តេ, ព្រហ្មលោកស្ស មគ្គំ កថេថា”តិ អាហ។ សត្ថា, “ព្រាហ្មណ, ឯវំ កិរា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភោ គោតមា”តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, តយា សំវច្ឆរំ យិដ្ឋយាគំ យជន្តេន លោកិយមហាជនស្ស ទិន្នទានំ បសន្នចិត្តេន មម សាវកានំ វន្ទន្តានំ ឧប្បន្នកុសលចេតនាយ ចតុភាគមត្តម្បិ ន អគ្ឃតី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០៨“យំ កិញ្ចិ យិដ្ឋំ វ ហុតំ វ លោកេ,
សំវច្ឆរំ យជេថ បុញ្ញបេក្ខោ;
សព្ពម្បិ តំ ន ចតុភាគមេតិ,

អភិវាទនា ឧជ្ជុគតេសុ សេយ្យោ”តិ។

តត្ថ **យំ កិញ្ចី**តិ អនវសេសបរិយាទានវចនមេតំ។ **យិដ្ឋន្តិ** យេភុយ្យេន មង្គលកិរិយាទិវសេសុ ទិន្នទានំ។ **ហុតន្តិ** អភិសង្ខរិត្វា កតំ បាហុនទានញ្ចេវ, កម្មញ្ច ផលញ្ច សទ្ទហិត្វា កតទានញ្ច។ **សំវច្ឆរំ យជេថា**តិ ឯកសំវច្ឆរំ និរន្តរមេវ វុត្តប្បការំ ទានំ សកលចក្កវាឡេបិ លោកិយមហាជនស្ស ទទេយ្យ។ **បុញ្ញបេក្ខោ**តិ បុញ្ញំ ឥច្ឆន្តោ។ **ឧជ្ជុគតេសូ**តិ ហេដ្ឋិមកោដិយា សោតាបន្នេសុ ឧបរិមកោដិយា ខីណាសវេសុ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – “ឯវរូបេសុ បសន្នចិត្តេន សរីរំ ឱនមិត្វា វន្ទន្តស្ស កុសលចេតនាយ យំ ផលំ, តតោ ចតុភាគម្បិ សព្ពំ តំ ទានំ ន អគ្ឃតិ, តស្មា ឧជុគតេសុ អភិវាទនមេវ សេយ្យោ”តិ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរស្ស សហាយកព្រាហ្មណវត្ថុ សត្តមំ។

៨. អាយុវឌ្ឍនកុមារវត្ថុ

អភិវាទនសីលិស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ទីឃលម្ពិកំ និស្សាយ អរញ្ញកុដិយំ វិហរន្តោ ទីឃាយុកុមារំ អារព្ភ កថេសិ។

ទីឃលម្ពិកនគរវាសិនោ កិរ ទ្វេ ព្រាហ្មណា ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អដ្ឋចត្តាលីស វស្សានិ តបចរណំ ករិំសុ។ តេសុ ឯកោ “បវេណិ មេ នស្សិស្សតិ, វិព្ភមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនា កតំ តបំ បរេសំ វិក្កិណិត្វា គោសតេន ចេវ កហាបណសតេន ច សទ្ធិំ ភរិយំ លភិត្វា កុដុម្ពំ សណ្ឋបេសិ។ អថស្ស ភរិយា បុត្តំ វិជាយិ។ ឥតរោ បនស្ស សហាយកោ បវាសំ គន្ត្វា បុនទេវ តំ នគរំ បច្ចាគមិ។ សោ តស្ស អាគតភាវំ សុត្វា បុត្តទារំ អាទាយ សហាយកស្ស ទស្សនត្ថាយ អគមាសិ។ គន្ត្វា បុត្តំ មាតុ ហត្ថេ ទត្វា សយំ តាវ វន្ទិ, មាតាបិ បុត្តំ បិតុ ហត្ថេ ទត្វា វន្ទិ។ សោ “ទីឃាយុកា ហោថា”តិ អាហ, បុត្តេ បន វន្ទាបិតេ តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ “កស្មា, ភន្តេ, អម្ហេហិ វន្ទិតេ ‘ទីឃាយុកា ហោថា’តិ វត្វា ឥមស្ស វន្ទនកាលេ កិញ្ចិ ន វទេថា”តិ អាហ។ “ឥមស្សេកោ អន្តរាយោ អត្ថិ, ព្រាហ្មណា”តិ។ “កិត្តកំ ជីវិស្សតិ, ភន្តេ”តិ? “សត្តាហំ, ព្រាហ្មណា”តិ។ “បដិពាហនការណំ អត្ថិ, ភន្តេ”តិ? “នាហំ បដិពាហនការណំ ជានាមី”តិ។ “កោ បន ជានេយ្យ, ភន្តេ”តិ? “សមណោ គោតមោ ជានេយ្យ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆាហី”តិ។ “តត្ថ គច្ឆន្តោ តបបរិហានិតោ ភាយាមី”តិ។ “សចេ តេ បុត្តសិនេហោ អត្ថិ, តបបរិហានី អចិន្តេត្វា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បុច្ឆាហី”តិ។

សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សយំ តាវ វន្ទិ។ សត្ថា “ទីឃាយុកោ ហោហី”តិ អាហ, បជាបតិយា វន្ទនកាលេបិ តស្សា តថេវ វត្វា បុត្តស្ស វន្ទាបនកាលេ តុណ្ហី អហោសិ។ សោ បុរិមនយេនេវ សត្ថារំ បុច្ឆិ, សត្ថាបិ តថេវ ព្យាកាសិ។ សោ កិរ ព្រាហ្មណោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ អបដិវិជ្ឈិត្វាវ អត្តនោ មន្តំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេន សំសន្ទេសិ, បដិពាហនូបាយំ បន ន ជានាតិ។ ព្រាហ្មណោ សត្ថារំ បុច្ឆិ – “អត្ថិ បន, ភន្តេ, បដិពាហនូបាយោ”តិ? “ភវេយ្យ, ព្រាហ្មណា”តិ។ “កឹ ភវេយ្យា”តិ? “សចេ ត្វំ អត្តនោ គេហទ្វារេ មណ្ឌបំ ការេត្វា តស្ស មជ្ឈេ បីឋិកំ ការេត្វា តំ បរិក្ខិបន្តោ អដ្ឋ វា សោឡស វា អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា តេសុ មម សាវកេ និសីទាបេត្វា សត្តាហំ និរន្តរំ បរិត្តំ កាតុំ សក្កុណេយ្យាសិ, ឯវមស្ស អន្តរាយោ នស្សេយ្យា”តិ។ “ភោ គោតម, មយា មណ្ឌបាទីនិ សក្កា កាតុំ, តុម្ហាកំ បន សាវកេ កថំ លច្ឆាមី”តិ? “តយា ឯត្តកេ កតេ អហំ មម សាវកេ បហិណិស្សាមី”តិ។ “សាធុ, ភោ គោតមា”តិ សោ អត្តនោ គេហទ្វារេ សព្ពំ កិច្ចំ និដ្ឋាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្ថា ភិក្ខូ បហិណិ, តេ គន្ត្វា តត្ថ និសីទឹសុ, ទារកម្បិ បីឋិកាយំ និបជ្ជាបេសុំ, ភិក្ខូ សត្តរត្តិន្ទិវំ និរន្តរំ បរិត្តំ ភណឹសុ, សត្តមេ ទិវសេ សាយំ សត្ថា អាគច្ឆិ។ តស្មិំ អាគតេ សព្ពចក្កវាឡទេវតា សន្និបតឹសុ។ ឯកោ បន អវរុទ្ធកោ នាម យក្ខោ ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ វេស្សវណំ ឧបដ្ឋហិត្វា តស្ស សន្តិកា វរំ លភន្តោ “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ឥមំ ទារកំ គណ្ហេយ្យាសី”តិ លភិ។ តស្មា សោបិ អាគន្ត្វា អដ្ឋាសិ។

សត្ថរិ បន តត្ថ គតេ មហេសក្ខាសុ ទេវតាសុ សន្និបតិតាសុ អប្បេសក្ខា ទេវតា ឱសក្កិត្វា ឱសក្កិត្វា ឱកាសំ អលភមានា ទ្វាទស យោជនានិ បដិក្កមឹសុ។ អវរុទ្ធកោបិ តថេវ បដិក្កមិ, សត្ថាបិ សព្ពរត្តឹ បរិត្តមកាសិ។ សត្តាហេ វីតិវត្តេ អវរុទ្ធកោ ទារកំ ន លភិ។ អដ្ឋមេ បន ទិវសេ អរុណេ ឧគ្គតមត្តេ ទារកំ អានេត្វា សត្ថារំ វន្ទាបេសុំ។ សត្ថា “ទីឃាយុកោ ហោហី”តិ អាហ។ “កីវចិរំ បន, ភោ គោតម, ទារកោ ឋស្សតី”តិ? “វីសវស្សសតំ, ព្រាហ្មណា”តិ។ អថស្ស “អាយុវឌ្ឍនកុមារោ”តិ នាមំ ករិំសុ។ សោ វុឌ្ឍិមន្វាយ បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ បរិវុតោ វិចរិ។ អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “បស្សថាវុសោ, អាយុវឌ្ឍនកុមារេន កិរ សត្តមេ

ទិវសេ មរិតព្វំ អភវិស្ស, សោ ឥទានិ វីសវស្សសតង្ខាយី ហុត្វា បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ បរិវុតោ វិចរតិ, អត្ថិ មញ្ញេ ឥមេសំ សត្តានំ អាយុវឌ្ឍនការណ”ន្តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ន កេវលំ អាយុវឌ្ឍនមេវ, ឥមេ បន សត្តា គុណវន្តេ វន្ទន្តា អភិវាទេន្តា ចតូហិ ការណេហិ វឌ្ឍន្តិ, បរិស្សយតោ មុច្ចន្តិ, យាវតាយុកមេវ តិដ្ឋន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១០៩. “អភិវាទនសីលិស្ស, និច្ចំ វុឌ្ឍាបចាយិនោ;
ចត្តារោ ធម្មា វឌ្ឍន្តិ, អាយុ វណ្ណោ សុខំ ពល”ន្តិ។

តត្ថ **អភិវាទនសីលិស្សា**តិ វន្ទនសីលិស្ស, អភិណ្ហំ វន្ទនកិច្ចបសុតស្សាតិ អត្ថោ។ **វុឌ្ឍាបចាយិនោ**តិ គិហិស្ស វា តទហុបព្ពជិតេ ទហរសាមណេរេបិ, បព្ពជិតស្ស វា បន បព្ពជ្ជាយ វា ឧបសម្បទាយ វា វុឌ្ឍតរេ គុណវុឌ្ឍេ អបចាយមានស្ស, អភិវាទនេន វា **និច្ចំ** បូជេន្តស្សាតិ អត្ថោ។ **ចត្តារោ ធម្មា វឌ្ឍន្តី**តិ អាយុម្ហិ វឌ្ឍមានេ យត្តកំ កាលំ តំ វឌ្ឍតិ, តត្តកំ ឥតរេបិ វឌ្ឍន្តិយេវ។ យេន ហិ បញ្ញាសវស្សអាយុសំវត្តនិកំ កុសលំ កតំ, បញ្ចវីសតិវស្សកាលេ ចស្ស ជីវិតន្តរាយោ ឧប្បជ្ជេយ្យ, សោ អភិវាទនសីលតាយ បដិប្បស្សម្ភតិ, សោ យាវតាយុកមេវ តិដ្ឋតិ, វណ្ណាទយោបិស្ស អាយុនាវ សទ្ធឹ វឌ្ឍន្តិ។ ឥតោ ឧត្តរិបិ ឯសេវ នយោ។ អនន្តរាយេន បវត្តស្សាយុនោ វឌ្ឍនំ នាម នត្ថិ។

ទេសនាវសានេ អាយុវឌ្ឍនកុមារោ បញ្ចហិ ឧបាសកសតេហិ សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អាយុវឌ្ឍនកុមារវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សំកិច្ចសាមណេរវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សំកិច្ចសាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ តឹសមត្តា កុលបុត្តា សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជឹសុ។ តេ ឧបសម្បទាយ បញ្ចវស្សា ហុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា គន្ថធុរំ វិបស្សនាធុរន្តិ ទ្វេ ធុរានីតិ សុត្វា “មយំ មហល្លកកាលេ បព្ពជិតា”តិ គន្ថធុរេ ឧស្សាហំ អកត្វា វិបស្សនាធុរំ បូរេតុកាមា យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ កថាបេត្វា, “ភន្តេ, ឯកំ អរញ្ញាយតនំ គមិស្សាមា”តិ សត្ថារំ អាបុច្ឆឹសុ។ សត្ថា “កតរំ ឋានំ គមិស្សថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកំ នាមា”តិ វុត្តេ “តត្ថ តេសំ ឯកំ វិឃាសាទំ និស្សាយ ភយំ ឧប្បជ្ជិស្សតិ, តញ្ច បន សំកិច្ចសាមណេរេ គតេ វូបសមិស្សតិ, អថ នេសំ បព្ពជិតកិច្ចំ បារិបូរឹ គមិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។

សំកិច្ចសាមណេរោ នាម សារិបុត្តត្ថេរស្ស សាមណេរោ សត្តវស្សិកោ ជាតិយា។ តស្ស កិរ មាតា សាវត្ថិយំ អឌ្ឍកុលស្ស ធីតា។ សា តស្មឹ កុច្ឆិគតេ ឯកេន ព្យាធិនា តង្ខណញ្ញេវ កាលមកាសិ។ តស្សា ឈាបិយមានាយ ឋបេត្វា គព្ភមំសំ សេសំ ឈាយិ។ អថស្សា គព្ភមំសំ ចិតកតោ ឱតារេត្វា ទ្វីសុ តីសុ ឋានេសុ សូលេហិ វិជ្ឈឹសុ។ សូលកោដិ ទារកស្ស អក្ខិកោដឹ បហរិ។ ឯវំ គព្ភមំសំ វិជ្ឈិត្វា អង្គាររាសិម្ហិ ខិបិត្វា អង្គារេហេវ បដិច្ឆាទេត្វា បក្កមឹសុ។ គព្ភមំសំ ឈាយិ, អង្គារមត្ថកេ បន សុវណ្ណពិម្ពសទិសោ ទារកោ បទុមគព្ភេ និបន្នោ វិយ អហោសិ។ បច្ឆិមភវិកស្ស សត្តស្ស ហិ សិនេរុនា ឱត្ថរិយមានស្សាបិ អរហត្តំ អប្បត្វា ជីវិតក្ខយោ នាម នត្ថិ។ បុនទិវសេ “ចិតកំ និព្ពាបេស្សាមា”តិ អាគតា តថានិបន្នំ ទារកំ ទិស្វា អច្ឆរិយព្ភុតចិត្តជាតា “កថញ្ហិ នាម ឯត្តកេសុ ទារូសុ ឌយ្ហមានេសុ សកលសរីរេ ឈាបិយមានេ ទារកោ ន ឈាយិ, កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ទារកំ អាទាយ អន្តោគាមំ គន្ត្វា នេមិត្តកេ បុច្ឆឹសុ។ នេមិត្តកា “សចេ អយំ ទារកោ អគារំ អជ្ឈាវសិស្សតិ, យាវ សត្តមា កុលបរិវដ្ដា ញាតកា ទុគ្គតា ភវិស្សន្តិ? សចេ បព្ពជិស្សតិ, បញ្ចហិ សមណសតេហិ បរិវុតោ វិចរិស្សតី”តិ អាហំសុ។ តស្ស សង្កុនា អក្ខិកោដិយា ភិន្នត្តា **សំកិច្ច**ន្តិ នាមំ ករឹសុ។ សោ អបរេន សមយេន សំកិច្ចោតិ បញ្ញាយិ។ អថ នំ ញាតកា “ហោតុ, វឌ្ឍិតកាលេ អម្ហាកំ អយ្យស្ស សារិបុត្តស្ស សន្តិកេ បព្ពាជេស្សាមា”តិ បោសឹសុ។ សោ សត្តវស្សិកកាលេ “តវ មាតុកុច្ឆិយំ វសនកាលេ មាតា តេ កាលមកាសិ, តស្សា សរីរេ ឈាបិយមានេបិ ត្វំ ន ឈាយី”តិ កុមារកានំ កថំ សុត្វា “អហំ កិរ ឯវរូបា ភយា មុត្តោ, កឹ មេ ឃរាវាសេន, បព្ពជិស្សាមី”តិ ញាតកានំ អារោចេសិ។ តេ “សាធុ, តាតា”តិ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកំ នេត្វា, “ភន្តេ, ឥមំ បព្ពាជេថា”តិ អទំសុ។ ថេរោ តចបញ្ចកកម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេសិ។ សោ ខុរគ្គេយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។ អយំ សំកិច្ចសាមណេរោ នាម។

សត្ថា “ឯតស្មឹ គតេ តំ ភយំ វូបសមិស្សតិ, អថ នេសំ បព្ពជិតកិច្ចំ បារិបូរឹ គមិស្សតី”តិ ញត្វា, “ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកំ សារិបុត្តត្ថេរំ ឱលោកេត្វា គច្ឆថា”តិ អាហ។ តេ “សាធូ”តិ វត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ, អាវុសោ”តិ វុត្តេ មយំ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិតុកាមា ហុត្វា អាបុច្ឆិម្ហា, អថ នោ សត្ថា ឯវមាហ – “តុម្ហាកំ ជេដ្ឋភាតិកំ ឱលោកេត្វា គច្ឆថា”តិ? “តេនម្ហា ឥធាគតា”តិ។ ថេរោ “សត្ថារា ឥមេ ឯកំ ការណំ ទិស្វា ឥធ បហិតា ភវិស្សន្តិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ តមត្ថំ ញត្វា អាហ – “អត្ថិ បន វោ, អាវុសោ, សាមណេរោ”តិ? “នត្ថិ, អាវុសោ”តិ។ “សចេ នត្ថិ, ឥមំ សំកិច្ចសាមណេរំ គហេត្វា គច្ឆថា”តិ។ “អលំ, អាវុសោ, សាមណេរំ និស្សាយ នោ បលិពោធោ ភវិស្សតិ, កឹ អរញ្ញេ វសន្តានំ សាមណេរេនា”តិ? “នាវុសោ , ឥមំ និស្សាយ តុម្ហាកំ បលិពោធោ, អបិច ខោ បន តុម្ហេ និស្សាយ ឥមស្ស បលិពោធោ ភវិស្សតិ។ សត្ថាបិ តុម្ហេ មម សន្តិកំ បហិណន្តោ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ សាមណេរស្ស បហិណនំ បច្ចាសីសន្តោ បហិណិ, ឥមំ គហេត្វា គច្ឆថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ អធិវាសេត្វា សាមណេរេន សទ្ធឹ ឯកតឹស ជនា ថេរំ អបលោកេត្វា វិហារា និក្ខម្ម ចារិកំ ចរន្តា វីសយោជនសតមត្ថកេ ឯកំ សហស្សកុលំ គាមំ បាបុណឹសុ។

មនុស្សា តេ ទិស្វា បសន្នចិត្តា សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា, “ភន្តេ, កត្ថ គមិស្សថា”តិ បុច្ឆិត្វា “យថាផាសុកដ្ឋានំ, អាវុសោ”តិ វុត្តេ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “មយំ, ភន្តេ, អយ្យេសុ ឥមំ ឋានំ និស្សាយ អន្តោវស្សំ វសន្តេសុ បញ្ចសីលំ សមាទាយ ឧបោសថកម្មំ ករិស្សាមា”តិ យាចឹសុ។ ថេរា អធិវាសេសុំ។ អថ នេសំ មនុស្សា រត្តិដ្ឋានទិវាដ្ឋានចង្កមនបណ្ណសាលាយោ សំវិទហិត្វា “អជ្ជ មយំ, ស្វេ មយ”ន្តិ ឧស្សាហប្បត្តា ឧបដ្ឋានមកំសុ។ ថេរា វស្សូបនាយិកទិវសេ កតិកវត្តំ ករឹសុ, “អាវុសោ, អម្ហេហិ ធរមានកពុទ្ធស្ស សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហិតំ, ន ខោ បន សក្កា អញ្ញត្រ បដិបត្តិសម្បទាយ ពុទ្ធេ អារាធេតុំ, អម្ហាកញ្ច អបាយទ្វារានិ វិវដានេវ, តស្មា អញ្ញត្រ បាតោ ភិក្ខាចារវេលំ, សាយំ ថេរូបដ្ឋានវេលញ្ច សេសកាលេ ទ្វេ ឯកដ្ឋានេ ន ភវិស្សាម, យស្ស អផាសុកំ ភវិស្សតិ, តេន ឃណ្ឌិយា បហដាយ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ភេសជ្ជំ ករិស្សាម, ឥតោ អញ្ញស្មិំ រត្តិភាគេ វា ទិវសភាគេ វា អប្បមត្តា កម្មដ្ឋានមនុយុញ្ជិស្សាមា”តិ។

តេសុ ឯវំ កតិកំ កត្វា វិហរន្តេសុ ឯកោ ទុគ្គតបុរិសោ ធីតរំ ឧបនិស្សាយ ជីវន្តោ តស្មិំ ឋានេ ទុព្ភិក្ខេ ឧប្បន្នេ អបរំ ធីតរំ ឧបនិស្សាយ ជីវិតុកាមោ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ ថេរាបិ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា វសនដ្ឋានំ អាគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ ឯកិស្សា នទិយា ន្ហត្វា វាលុកបុលិនេ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករឹសុ។ តស្មឹ ខណេ សោ បុរិសោ តំ ឋានំ បត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ថេរា “កហំ គច្ឆសី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ ថេរា តស្មឹ ការុញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា, “ឧបាសក, អតិវិយ ឆាតោសិ, គច្ឆ, បណ្ណំ អាហរ, ឯកមេកំ តេ ភត្តបិណ្ឌំ ទស្សាមា”តិ វត្វា តេន បណ្ណេ អាហដេ អត្តនា អត្តនា ភុញ្ជននិយាមេនេវ សូបព្យញ្ជនេហិ សន្ទហិត្វា ឯកមេកំ បិណ្ឌំ អទំសុ។ ឯតទេវ កិរ វត្តំ, យំ ភោជនកាលេ អាគតស្ស ភត្តំ ទទមានេន ភិក្ខុនា អគ្គភត្តំ អទត្វា អត្តនា ភុញ្ជននិយាមេនេវ ថោកំ វា ពហុំ វា ទាតព្ពំ។ តស្មា តេបិ តថា អទំសុ។ សោ កតភត្តកិច្ចោ ថេរេ វន្ទិត្វា បុច្ឆិ – “កឹ, ភន្តេ, អយ្យា, កេនចិ និមន្តិតា”តិ? “នត្ថិ, ឧបាសក, និមន្តនំ, មនុស្សា ទេវសិកំ ឯវរូបមេវ អាហារំ ទេន្តី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “មយំ និច្ចកាលំ ឧដ្ឋាយ សមុដ្ឋាយ កម្មំ ករោន្តាបិ ឯវរូបំ អាហារំ លទ្ធុំ ន សក្កោម, កឹ មេ អញ្ញត្ថ គតេន, ឥមេសំ សន្តិកេយេវ ជីវិស្សាមី”តិ។ អថ នេ អាហ – “អហំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា អយ្យានំ សន្តិកេ វសិតុំ ឥច្ឆាមី”តិ។ “សាធុ, ឧបាសកា”តិ។ សោ តេហិ សទ្ធឹ តេសំ វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា សាធុកំ វត្តបដិវត្តំ ករោន្តោ ភិក្ខូ អតិវិយ អារាធេត្វា ទ្វេមាសច្ចយេន ធីតរំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា “សចេ, អយ្យេ, អាបុច្ឆិស្សាមិ, ន មំ វិស្សជ្ជិស្សន្តិ, អនាបុច្ឆា គមិស្សាមី”តិ តេសំ អនាចិក្ខិត្វាវ និក្ខមិ។ ឯត្តកមេវ កិរស្ស ឱឡារិកំ ខលិតំ អហោសិ, យំ ភិក្ខូនំ អនារោចេត្វា បក្កាមិ។

តស្ស បន គមនមគ្គេ ឯកា អដវី អត្ថិ។ តត្ថ បញ្ចសតានំ ចោរានំ “យោ ឥមំ អដវឹ បវិសតិ, តំ មារេត្វា តស្ស មំសលោហិតេន តុយ្ហំ ពលិកម្មំ ករិស្សាមា”តិ ទេវតាយ អាយាចនំ កត្វា វសន្តានំ សត្តមោ ទិវសោ ហោតិ។ តស្មា សត្តមេ ទិវសេ ចោរជេដ្ឋកោ រុក្ខំ អារុយ្ហ ឱលោកេន្តោ តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ចោរានំ សញ្ញមទាសិ។ តេ តស្ស អដវិមជ្ឈំ បវិដ្ឋភាវំ ញត្វា បរិក្ខិបិត្វា តំ គណ្ហិត្វា គាឡ្ហពន្ធនំ កត្វា អរណិសហិតេន អគ្គឹ និព្ពត្តេត្វា ទារូនិ សង្កឌ្ឍិត្វា មហន្តំ អគ្គិក្ខន្ធំ កត្វា សូលានិ តច្ឆឹសុ។ សោ តេសំ តំ កិរិយំ ទិស្វា, “សាមិ, ឥមស្មឹ ឋានេ នេវ សូករា, ន មិគាទយោ ទិស្សន្តិ, កឹ ការណា ឥទំ ករោថា”តិ បុច្ឆិ។ “តំ មារេត្វា តវ មំសលោហិតេន ទេវតាយ ពលិកម្មំ ករិស្សាមា”តិ។ សោ មរណភយតជ្ជិតោ ភិក្ខូនំ តំ ឧបការំ អចិន្តេត្វា កេវលំ អត្តនោ ជីវិតមេវ រក្ខមានោ ឯវមាហ – “សាមិ, អហំ វិឃាសាទោ, ឧច្ឆិដ្ឋភត្តំ ភុញ្ជិត្វា វឌ្ឍិតោ, វិឃាសាទោ នាម កាឡកណ្ណិកោ, អយ្យា បន យតោ តតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតាបិ ខត្តិយាវ, អសុកស្មឹ ឋានេ ឯកតឹស ភិក្ខូ វសន្តិ, តេ មារេត្វា ពលិកម្មំ ករោថ, អតិវិយ វោ ទេវតា តុស្សិស្សតី”តិ។ តំ សុត្វា ចោរា “ភទ្ទកំ ឯស វទេតិ, កឹ ឥមិនា កាឡកណ្ណិនា, ខត្តិយេ មារេត្វា ពលិកម្មំ ករិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា “ឯហិ, នេសំ វសនដ្ឋានំ ទស្សេហី”តិ តមេវ មគ្គទេសកំ កត្វា តំ ឋានំ បត្វា វិហារមជ្ឈេ ភិក្ខូ អទិស្វា “កហំ ភិក្ខូ”តិ នំ បុច្ឆឹសុ។ សោ ទ្វេ មាសេ វសិតត្តា តេសំ កតិកវត្តំ ជានន្តោ

ឯវមាហ – “អត្តនោ ទិវាដ្ឋានរត្តិដ្ឋានេសុ និសិន្នា, ឯតំ យដ្ឋឹ បហរថ, យដ្ឋិសទ្ទេន សន្និបតិស្សន្តី”តិ។ ចោរជេដ្ឋកោ យដ្ឋឹ បហរិ។

ភិក្ខូ យដ្ឋិសទ្ទំ សុត្វា “អកាលេ យដ្ឋិ បហដា, កស្សចិ អផាសុកំ ភវិស្សតី”តិ អាគន្ត្វា វិហារមជ្ឈេ បដិបាដិយា បញ្ញត្តេសុ បាសាណផលកេសុ និសីទឹសុ។ សង្ឃត្ថេរោ ចោរេ ឱលោកេត្វា បុច្ឆិ – “ឧបាសកា កេនាយំ យដ្ឋិ បហដា”តិ? ចោរជេដ្ឋកោ អាហ – “មយា, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “អម្ហេហិ អដវិទេវតាយ អាយាចិតំ អត្ថិ, តស្សា ពលិកម្មករណត្ថាយ ឯកំ ភិក្ខុំ គហេត្វា គមិស្សាមា”តិ។ តំ សុត្វា មហាថេរោ ភិក្ខូ អាហ – “អាវុសោ, ភាតិកានំ ឧប្បន្នកិច្ចំ នាម ជេដ្ឋភាតិកេន និត្ថរិតព្ពំ, អហំ អត្តនោ ជីវិតំ តុម្ហាកំ បរិច្ចជិត្វា ឥមេហិ សទ្ធឹ គមិស្សាមិ, មា សព្ពេសំ អន្តរាយោ ហោតុ, អប្បមត្តា សមណធម្មំ ករោថា”តិ។ អនុថេរោ អាហ – “ភន្តេ, ជេដ្ឋភាតុ កិច្ចំ នាម កនិដ្ឋស្ស ភារោ, អហំ គមិស្សាមិ, តុម្ហេ អប្បមត្តា ហោថា”តិ។ ឥមិនា ឧបាយេន “អហមេវ អហមេវា”តិ វត្វា បដិបាដិយា តឹសបិ ជនា ឧដ្ឋហឹសុ, ឯវំ តេ នេវ ឯកិស្សា មាតុយា បុត្តា, ន ឯកស្ស បិតុនោ, នាបិ វីតរាគា, អថ ច បន អវសេសានំ អត្ថាយ បដិបាដិយា ជីវិតំ បរិច្ចជឹសុ។ តេសុ ឯកោបិ “ត្វំ យាហី”តិ វត្តុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិ។

សំកិច្ចសាមណេរោ តេសំ កថំ សុត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេ តិដ្ឋថ , អហំ តុម្ហាកំ ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា គមិស្សាមី”តិ អាហ។ តេ អាហំសុ – “អាវុសោ, មយំ សព្ពេ ឯកតោ មារិយមានាបិ តំ ឯកកំ ន វិស្សជ្ជេស្សាមា”តិ។ “កឹ ការណា, ភន្តេ”តិ? “‘អាវុសោ, ត្វំ ធម្មសេនាបតិសារិបុត្តត្ថេរស្ស សាមណេរោ, សចេ តំ វិស្សជ្ជេស្សាម, សាមណេរំ មេ អាទាយ គន្ត្វា ចោរានំ និយ្យាទឹសូ’តិ ថេរោ នោ គរហិស្សតិ, តំ និន្ទំ និត្ថរិតុំ ន សក្ខិស្សាម, តេន តំ ន វិស្សជ្ជេស្សាមា”តិ។ “ភន្តេ, សម្មាសម្ពុទ្ធោ តុម្ហេ មម ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ បហិណន្តោបិ, មម ឧបជ្ឈាយោ មំ តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បហិណន្តោបិ ឥទមេវ ការណំ ទិស្វា បហិណិ, តិដ្ឋថ តុម្ហេ, អហមេវ គមិស្សាមី”តិ សោ តឹស ភិក្ខូ វន្ទិត្វា “សចេ, ភន្តេ, មេ ទោសោ អត្ថិ, ខមថា”តិ វត្វា និក្ខមិ។ តទា ភិក្ខូនំ មហាសំវេគោ ឧប្បជ្ជិ, អក្ខីនិ អស្សុបុណ្ណានិ ហទយមំសំ បវេធិ។ មហាថេរោ ចោរេ អាហ – “ឧបាសកា អយំ ទហរកោ តុម្ហេ អគ្គឹ ករោន្តេ, សូលានិ តច្ឆន្តេ, បណ្ណានិ អត្ថរន្តេ ទិស្វា ភាយិស្សតិ, ឥមំ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា តានិ កិច្ចានិ ករេយ្យាថា”តិ។ ចោរា សាមណេរំ អាទាយ គន្ត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា សព្ពកិច្ចានិ ករឹសុ។

កិច្ចបរិយោសានេ ចោរជេដ្ឋកោ អសឹ អព្ពាហិត្វា សាមណេរំ ឧបសង្កមិ។ សាមណេរោ និសីទមានោ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វាវ និសីទិ។ ចោរជេដ្ឋកោ អសឹ បរិវត្តេត្វា សាមណេរស្ស ខន្ធេ បាតេសិ, អសិ នមិត្វា ធារាយ ធារំ បហរិ, សោ “ន សម្មា បហរិ”ន្តិ មញ្ញមានោ បុន តំ ឧជុកំ កត្វា បហរិ។ អសិ តាលបណ្ណំ វិយ វេឋយមានោ ថរុមូលំ អគមាសិ។ សាមណេរញ្ហិ តស្មឹ កាលេ សិនេរុនា អវត្ថរន្តោបិ មារេតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, បគេវ អសិនា។ តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា ចោរជេដ្ឋកោ ចិន្តេសិ – “បុព្ពេ មេ អសិ សិលាថម្ភំ វា ខទិរខាណុំ វា កឡីរំ វិយ ឆិន្ទតិ, ឥទានិ ឯកវារំ នមិ, ឯកវារំ តាលបត្តវេឋកោ វិយ ជាតោ។ អយំ នាម អសិ អចេតនា ហុត្វាបិ ឥមស្ស គុណំ ជានាតិ, អហំ សចេតនោបិ ន ជានាមី”តិ។ សោ អសឹ ភូមិយំ ខិបិត្វា តស្ស បាទមូលេ ឧរេន និបជ្ជិត្វា, “ភន្តេ, មយំ ធនការណា អដវឹ បវិដ្ឋាម្ហា, អម្ហេ ទូរតោវ ទិស្វា សហស្សមត្តាបិ មនុស្សា បវេធន្តិ, ទ្វេ តិស្សោ កថា កថេតុំ ន សក្កោន្តិ។ តវ បន សន្តាសមត្តម្បិ នត្ថិ, ឧក្កាមុខេ សុវណ្ណំ វិយ សុបុប្ផិតកណិការំ វិយ ច តេ មុខំ វិរោចតិ, កឹ នុ ខោ ការណ”ន្តិ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“តស្ស តេ នត្ថិ ភីតត្តំ, ភិយ្យោ វណ្ណោ បសីទតិ;
កស្មា ន បរិទេវេសិ, ឯវរូបេ មហព្ភយេ”តិ។ (ថេរគា. ៧០៦);

សាមណេរោ ឈានា វុដ្ឋាយ តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ, “អាវុសោ គាមណិ, ខីណាសវស្ស អត្តភាវោ នាម សីសេ ឋបិតភារោ វិយ ហោតិ, សោ តស្មឹ ភិជ្ជន្តេ វា នស្សន្តេ វា តុស្សតេវ, ន ភាយតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“នត្ថិ ចេតសិកំ ទុក្ខំ, អនបេក្ខស្ស គាមណិ;
អតិក្កន្តា ភយា សព្ពេ, ខីណសំយោជនស្ស វេ។

“ខីណាយ ភវនេត្តិយា, ទិដ្ឋេ ធម្មេ យថាតថេ;
ន ភយំ មរណេ ហោតិ, ភារនិក្ខេបនេ យថា”តិ។ (ថេរគា. ៧០៧-៧០៨);

សោ តស្ស កថំ សុត្វា បញ្ច ចោរសតានិ ឱលោកេត្វា អាហ – “តុម្ហេ កឹ ករិស្សថា”តិ? “តុម្ហេ បន, សាមី”តិ។ “មម តាវ, ភោ, ‘ឯវរូបំ បាដិហារិយំ ទិស្វា អគារមជ្ឈេ កម្មំ នត្ថិ, អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី’តិ។

មយម្បិ តថេវ ករិស្សាមា”តិ។ “សាធុ, តាតា”តិ តតោ បញ្ចសតាបិ ចោរា សាមណេរំ វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ ។ សោ តេសំ អសិធារាហិ ឯវ កេសេ ចេវ វត្ថទសា ច ឆិន្ទិត្វា តម្ពមត្តិកាយ រជិត្វា តានិ កាសាយានិ អច្ឆាទាបេត្វា ទសសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេត្វា តេ អាទាយ គច្ឆន្តោ ចិន្តេសិ – “សចាហំ ថេរេ អទិស្វាវ គមិស្សាមិ, តេ សមណធម្មំ កាតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ ចោរានញ្ហិ មំ គហេត្វា និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ តេសុ ឯកោបិ អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ, ‘មារិតោ នុ ខោ សាមណេរោ, នោ’តិ ចិន្តេន្តានំ កម្មដ្ឋានំ អភិមុខំ ន ភវិស្សតិ, តស្មា ទិស្វាវ នេ គមិស្សាមី”តិ។ សោ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ តត្ថ គន្ត្វា អត្តនោ ទស្សនេន បដិលទ្ធអស្សាសេហិ តេហិ “កឹ, សប្បុរិស, សំកិច្ច, លទ្ធំ តេ ជីវិត”ន្តិ វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ, ឥមេ មំ មារេតុកាមា ហុត្វា មារេតុំ អសក្កោន្តា មម គុណេ បសីទិត្វា ធម្មំ សុត្វា បព្ពជិតា, អហំ ‘តុម្ហេ ទិស្វាវ គមិស្សាមី’តិ អាគតោ, អប្បមត្តា សមណធម្មំ ករោថ, អហំ សត្ថុ សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ តេ ភិក្ខូ វន្ទិត្វា ឥតរេ អាទាយ ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ សំកិច្ច, អន្តេវាសិកា តេ លទ្ធា”តិ វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ”តិ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ ថេរេន “គច្ឆ សំកិច្ច, សត្ថារំ បស្សាហី”តិ វុត្តេ, “សាធូ”តិ ថេរំ វន្ទិត្វា តេ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារាបិ “កឹ សំកិច្ច, អន្តេវាសិកា តេ លទ្ធា”តិ វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ”តិ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ សត្ថា “ឯវំ កិរ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ ចោរកម្មំ កត្វា ទុស្សីលេ បតិដ្ឋាយ វស្សសតំ ជីវនតោ ឥទានិ សីលេ បតិដ្ឋាយ ឯកទិវសម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១០ “យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ទុស្សីលោ អសមាហិតោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, សីលវន្តស្ស ឈាយិនោ”តិ។

តត្ថ **ទុស្សីលោ**តិ និស្សីលោ។ **សីលវន្តស្សា**តិ ទុស្សីលស្ស **វស្សសតំ** ជីវនតោ **សីលវន្តស្ស** ទ្វីហិ ឈានេហិ **ឈាយិនោ** ឯកទិវសម្បិ ឯកមុហុត្តម្បិ **ជីវិតំ សេយ្យោ,** ឧត្តមន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ចសតាបិ ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ, សម្បត្តមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អបរេន សមយេន សំកិច្ចោ ឧបសម្បទំ លភិត្វា ទសវស្សោ ហុត្វា សាមណេរំ គណ្ហិ។ សោ បន តស្សេវ ភាគិនេយ្យោ អធិមុត្តសាមណេរោ នាម។ អថ នំ ថេរោ បរិបុណ្ណវស្សកាលេ អាមន្តេត្វា “ឧបសម្បទំ តេ ករិស្សាមិ, គច្ឆ, ញាតកានំ សន្តិកេ វស្សបរិមាណំ បុច្ឆិត្វា ឯហី”តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ មាតាបិតូនំ សន្តិកំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ បញ្ចសតេហិ ចោរេហិ ពលិកម្មត្ថាយ មារិយមានោ តេសំ ធម្មំ ទេសេត្វា បសន្នចិត្តេហិ តេហិ “ន តេ ឥមស្មឹ ឋានេ អម្ហាកំ អត្ថិភាវោ កស្សចិ អារោចេតព្ពោ”តិ វិស្សជ្ជោ បដិបថេ មាតាបិតរោ អាគច្ឆន្តេ ទិស្វា តមេវ មគ្គំ បដិបជ្ជន្តានម្បិ តេសំ សច្ចមនុរក្ខន្តោ នារោចេសិ។ តេសំ ចោរេហិ វិហេឋិយមានានំ “ត្វម្បិ ចោរេហិ សទ្ធឹ ឯកតោ ហុត្វា មញ្ញេ, អម្ហាកំ នារោចេសី”តិ បរិទេវន្តានំ សទ្ទំ សុត្វា តេ មាតាបិតូនម្បិ អនារោចិតភាវំ ញត្វា បសន្នចិត្តា បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ សោបិ សំកិច្ចសាមណេរោ វិយ តេ សព្ពេ បព្ពាជេត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ អានេត្វា តេន សត្ថុ សន្តិកំ បេសិតោ គន្ត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ សត្ថា “ឯវំ កិរ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ បុរិមនយេនេវ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមមេវ គាថមាហ –

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ទុស្សីលោ អសមាហិតោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, សីលវន្តស្ស ឈាយិនោ”តិ។

ឥទម្បិ **អធិមុត្តសាមណេរវត្ថុ** វុត្តនយមេវាតិ។

សំកិច្ចសាមណេរវត្ថុ នវមំ។

១០. ខាណុកោណ្ឌញ្ញត្ថេរវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ខាណុកោណ្ឌញ្ញត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ថេរោ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញេ វិហរន្តោ អរហត្តំ បត្វា “សត្ថុ អារោចេស្សាមី”តិ តតោ អាគច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ កិលន្តោ មគ្គា ឱក្កម្ម ឯកស្មឹ បិដ្ឋិបាសាណេ និសិន្នោ ឈានំ សមាបជ្ជិ។ អថេកំ គាមំ វិលុម្បិត្វា បញ្ចសតា ចោរា អត្តនោ ពលានុរូបេន ភណ្ឌិកំ ពន្ធិត្វា សីសេនាទាយ គច្ឆន្តា ទូរំ គន្ត្វា កិលន្តរូបា “ទូរំ អាគតាម្ហ, ឥមស្មឹ បិដ្ឋិបាសាណេ វិស្សមិស្សាមា”តិ មគ្គា ឱក្កម្ម បិដ្ឋិបាសាណស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ថេរំ ទិ

ស្វាបិ “ខាណុកោ អយ”ន្តិ សញ្ញិនោ អហេសុំ។ អថេកោ ចោរោ ថេរស្ស សីសេ ភណ្ឌិកំ ឋបេសិ, អបរោបិ តំ និស្សាយ ភណ្ឌិកំ ឋបេសិ។ ឯវំ បញ្ចសតាបិ ចោរា បញ្ចហិ ភណ្ឌិកសតេហិ ថេរំ បរិក្ខិបិត្វា សយម្បិ និសិន្នា និទ្ទាយិត្វា អរុណុគ្គមនកាលេ បពុជ្ឈិត្វា អត្តនោ អត្តនោ ភណ្ឌិកំ គណ្ហន្តា ថេរំ ទិស្វា “អមនុស្សោ”តិ សញ្ញាយ បលាយិតុំ អារភិំសុ។ អថ នេ ថេរោ អាហ – “មា ភាយិត្ថ ឧបាសកា, បព្ពជិតោ អហ”ន្តិ។ តេ ថេរស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមថ, ភន្តេ, មយំ ខាណុកសញ្ញិនោ អហុម្ហា”តិ ថេរំ ខមាបេត្វា ចោរជេដ្ឋកេន “អហំ អយ្យស្ស សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមី”តិ វុត្តេ សេសា “មយម្បិ បព្ពជិស្សាមា”តិ វត្វា សព្ពេបិ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា ថេរំ បព្ពជ្ជំ យាចឹសុ។ ថេរោ សំកិច្ចសាមណេរោ វិយ សព្ពេបិ តេ បព្ពាជេសិ។ តតោ បដ្ឋាយ **ខាណុកោណ្ឌញ្ញោ**តិ បញ្ញាយិ។ សោ តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារា “កឹ, កោណ្ឌញ្ញ, អន្តេវាសិកា តេ លទ្ធា”តិ វុត្តេ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ សត្ថា “ឯវំ កិរ, ភិក្ខវេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ, ន នោ អញ្ញស្ស ឯវរូបោ អានុភាវោ ទិដ្ឋបុព្ពោ, តេនម្ហា បព្ពជិតា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ឯវរូបេ ទុប្បញ្ញកម្មេ បតិដ្ឋាយ វស្សសតំ ជីវនតោ ឥទានិ វោ បញ្ញាសម្បទាយ វត្តមានានំ ឯកាហម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១១“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, ទុប្បញ្ញោ អសមាហិតោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បញ្ញវន្តស្ស ឈាយិនោ”តិ។

តត្ថ **ទុប្បញ្ញោ** និប្បញ្ញោ។ **បញ្ញវន្តស្សា**តិ សប្បញ្ញស្ស។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិំសុ។ សម្បត្តមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ខាណុកោណ្ឌញ្ញត្ថេរវត្ថុ ទសមំ។

១១. សប្បទាសត្ថេរវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សប្បទាសត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ អបរេន សមយេន ឧក្កណ្ឋិត្វា “មាទិសស្ស កុលបុត្តស្ស គិហិភាវោ នាម អយុត្តោ, បព្ពជ្ជាយ ឋត្វា មរណម្បិ មេ សេយ្យោ”តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ មរណូបាយំ ចិន្តេន្តោ វិចរតិ។ អថេកទិវសំ បាតោវ កតភត្តកិច្ចា ភិក្ខូ វិហារំ គន្ត្វា អគ្គិសាលាយ សប្បំ ទិស្វា តំ ឯកស្មិំ កុដេ បក្ខិបិត្វា កុដំ បិទហិត្វា អាទាយ វិហារា និក្ខមឹសុ។ ឧក្កណ្ឋិតភិក្ខុបិ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អាគច្ឆន្តោ តេ ភិក្ខូ ទិស្វា “កឹ ឥទំ, អាវុសោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សប្បោ, អាវុសោ”តិ វុត្តេ ឥមិនា “កឹ ករិស្សថា”តិ? “ឆឌ្ឌេស្សាម ន”ន្តិ។ តេសំ វចនំ សុត្វា “ឥមិនា អត្តានំ ឌំសាបេត្វា មរិស្សាមី”តិ “អាហរថ, អហំ តំ ឆឌ្ឌេស្សាមី”តិ តេសំ ហត្ថតោ កុដំ គហេត្វា ឯកស្មិំ ឋានេ និសិន្នោ តេន សប្បេន អត្តានំ ឌំសាបេតិ, សប្បោ ឌំសិតុំ ន ឥច្ឆតិ។ សោ កុដេ ហត្ថំ ឱតារេត្វា ឥតោ ចិតោ ច អាលោលេតិ, ឃោរសប្បស្ស មុខំ វិវរិត្វា អង្គុលឹ បក្ខិបតិ, នេវ នំ សប្បោ ឌំសិ។ សោ “នាយំ អាសីវិសោ, ឃរសប្បោ ឯសោ”តិ តំ បហាយ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ “ឆឌ្ឌិតោ តេ, អាវុសោ, សប្បោ”តិ អាហំសុ។ “ន សោ, អាវុសោ, ឃោរសប្បោ, ឃរសប្បោ ឯសោ”តិ។ “ឃោរសប្បោយេវាវុសោ, មហន្តំ ផណំ កត្វា សុសុយន្តោ ទុក្ខេន អម្ហេហិ គហិតោ, កឹ ការណា ឯវំ ត្វំ វទេសី”តិ អាហំសុ។ “អហំ, អាវុសោ, តេន អត្តានំ ឌំសាបេន្តោបិ មុខេ អង្គុលឹ បក្ខិបេន្តោបិ តំ ឌំសាបេតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ តុណ្ហី អហេសុំ។

អថេកទិវសំ ន្ហាបិតោ ទ្វេ តយោ ខុរេ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា ឯកំ ភូមិយំ ឋបេត្វា ឯកេន ភិក្ខូនំ កេសេ ឱហារេតិ។ សោ ភូមិយំ ឋបិតំ ខុរំ គហេត្វា “ឥមិនា គីវំ ឆិន្ទិត្វា មរិស្សាមី”តិ ឯកស្មិំ រុក្ខេ គីវំ ឧបនិធាយ ខុរធារំ គលនាឡិយំ កត្វា ឋិតោ ឧបសម្បទាមាឡតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ សីលំ អាវជ្ជេន្តោ វិមលចន្ទមណ្ឌលំ វិយ សុធោតមណិខន្ធមិវ ច និម្មលំ សីលំ អទ្ទស។ តស្ស តំ ឱលោកេន្តស្ស សកលសរីរំ ផរន្តី បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ បីតឹ វិក្ខម្ភេត្វា វិបស្សនំ វឌ្ឍេន្តោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា ខុរំ អាទាយ វិហារមជ្ឈំ បាវិសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ “កហំ គតោសិ, អាវុសោ”តិ បុច្ឆឹសុ។ “‘ឥមិនា ខុរេន គលនាឡឹ ឆិន្ទិត្វា មរិស្សាមី’តិ គតោម្ហិ , អាវុសោ”តិ។ អថ “កស្មា ន មតោសី”តិ? ឥទានិម្ហិ សត្ថំ អាហរិតុំ អភព្ពោ ជាតោ។ អហញ្ហិ “ឥមិនា ខុរេន គលនាឡឹ ឆិន្ទិស្សាមី”តិ ញាណខុរេន សព្ពកិលេសេ ឆិន្ទិន្តិ។ ភិក្ខូ “អយំ អភូតេន អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ ភគវតោ អារោចេសុំ។ ភគវា តេសំ កថំ សុត្វា អាហ – “ន, ភិក្ខវេ, ខីណាសវា នាម សហត្ថា អត្តានំ ជីវិតា វោរោបេន្តី”តិ។ ភន្តេ, តុម្ហេ ឥមំ “ខីណាសវោ”តិ វទថ, ឯវំ អរហត្តូបនិស្សយសម្បន្នោ បនាយំ កស្មា ឧក្កណ្ឋតិ, កិមស្ស អរហត្តូបនិស្សយការណំ

“កស្មា សោ សប្បោ ឯតំ ន ឌំសតី”តិ? “ភិក្ខវេ, សោ តាវ សប្បោ ឥមស្ស ឥតោ តតិយេ អត្តភាវេ ទាសោ អហោសិ, សោ អត្តនោ សាមិកស្ស សរីរំ ឌំសិតុំ ន វិសហតី”តិ។ ឯវំ តាវ នេសំ សត្ថា ឯកំ ការណំ អាចិក្ខិ។ តតោ បដ្ឋាយ ច សោ ភិក្ខុ **សប្បទាសោ** នាម ជាតោ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរេកោ កុលបុត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា ឧប្បន្នសំវេគោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ អបរេន សមយេន អនភិរតិយា ឧប្បន្នាយ ឯកស្ស សហាយកស្ស ភិក្ខុនោ អារោចេសិ។ សោ តស្ស អភិណ្ហំ គិហិភាវេ អាទីនវំ កថេសិ។ តំ សុត្វា ឥតរោ សាសនេ អភិរមិត្វា បុព្ពេ អនភិរតកាលេ មលគ្គហិតេ សមណបរិក្ខារេ ឯកស្មិំ សោណ្ឌិតីរេ និម្មលេ ករោន្តោ និសីទិ។ សហាយកោបិស្ស សន្តិកេយេវ និសិន្នោ។ អថ នំ សោ ឯវមាហ – “អហំ, អាវុសោ, ឧប្បព្ពជន្តោ ឥមេ បរិក្ខារេ តុយ្ហំ ទាតុកាមោ អហោសិ”ន្តិ។ សោ លោភំ ឧប្បាទេត្វា ចិន្តេសិ – “ឥមិនា មយ្ហំ បព្ពជិតេន វា ឧប្បព្ពជិតេន វា កោ អត្ថោ, ឥទានិ បរិក្ខារេ គណ្ហិស្សាមី”តិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ “កិំ ទានាវុសោ, អម្ហាកំ ជីវិតេន, យេ មយំ កបាលហត្ថា បរកុលេសុ ភិក្ខាយ ចរាម, បុត្តទារេហិ សទ្ធិំ អាលាបសល្លាបំ ន ករោមា”តិអាទីនិ វទន្តោ គិហិភាវស្ស គុណំ កថេសិ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា បុន ឧក្កណ្ឋិតោ ហុត្វា ចិន្តេសិ – “អយំ មយា ‘ឧក្កណ្ឋិតោម្ហី’តិ វុត្តេ បឋមំ គិហិភាវេ អាទីនវំ កថេត្វា ឥទានិ អភិណ្ហំ គុណំ កថេតិ, ‘កិំ នុ ខោ ការណ’”ន្តិ ចិន្តេន្តោ “ឥមេសុ សមណបរិក្ខារេសុ លោភេនា”តិ ញត្វា សយមេវ អត្តនោ ចិត្តំ និវត្តេសិ។ ឯវមស្ស កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឧក្កណ្ឋាបិតត្តា ឥទានិ អនភិរតិ ឧប្បន្នា។ យោ បន តេនេវ តទា វីសតិ វស្សសហស្សានិ សមណធម្មោ កតោ, ស្វស្ស ឯតរហិ អរហត្តូបនិស្សយោ ជាតោតិ។

ឥមមត្ថំ តេ ភិក្ខូ ភគវតោ សន្តិកា សុត្វា ឧត្តរិំ បុច្ឆឹសុ – “ភន្តេ, អយំ កិរ ភិក្ខុ ខុរធារំ គលនាឡិយំ កត្វា ឋិតោវ អរហត្តំ បាបុណាតិ, ឧប្បជ្ជិស្សតិ នុ ខោ ឯត្តកេន ខណេន អរហត្តមគ្គោ”តិ។ “អាម, ភិក្ខវេ, អារទ្ធវីរិយស្ស ភិក្ខុនោ បាទំ ឧក្ខិបិត្វា ភូមិយំ ឋបេន្តស្ស បាទេ ភូមិយំ អសម្បត្តេយេវ អរហត្តមគ្គោ ឧប្បជ្ជតិ។ កុសីតស្ស បុគ្គលស្ស ហិ វស្សសតំ ជីវនតោ អារទ្ធវីរិយស្ស ខណមត្តម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១១២“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, កុសីតោ ហីនវីរិយោ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, វីរិយមារភតោ ទឡ្ហ”ន្តិ។

តត្ថ **កុសីតោ**តិ កាមវិតក្កាទីហិ តីហិ វិតក្កេហិ វីតិនាមេន្តោ បុគ្គលោ។ **ហីនវីរិយោ**តិ និព្ពីរិយោ។ **វីរិយមារភតោ ទឡ្ហ**ន្តិ ទុវិធជ្ឈាននិព្ពត្តនសមត្ថំ ថិរំ វីរិយំ អារភន្តស្ស។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សប្បទាសត្ថេរវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. បដាចារាថេរីវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បដាចារំ ថេរិំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ សាវត្ថិយំ ចត្តាលីសកោដិវិភវស្ស សេដ្ឋិនោ ធីតា អហោសិ អភិរូបា។ តំ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកកាលេ សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ រក្ខន្តា វសាបេសុំ។ ឯវំ សន្តេបិ សា ឯកេន អត្តនោ ចូឡូបដ្ឋាកេន សទ្ធិំ វិប្បដិបជ្ជិ ។ អថស្សា មាតាបិតរោ សមជាតិកកុលេ ឯកស្ស កុមារស្ស បដិស្សុណិត្វា វិវាហទិវសំ ឋបេសុំ។ តស្មិំ ឧបកដ្ឋេ សា តំ ចូឡូបដ្ឋាកំ អាហ – “មំ កិរ អសុកកុលស្ស នាម ទស្សន្តិ, មយិ បតិកុលំ គតេ មម បណ្ណាការំ គហេត្វា អាគតោបិ តត្ថ បវេសនំ ន លភិស្សសិ, សចេ តេ មយិ សិនេហោ អត្ថិ, ឥទានេវ មំ គហេត្វា យេន វា តេន វា បលាយស្សូ”តិ។ “សោ សាធុ, ភទ្ទេ”តិ។ “តេន ហិ អហំ ស្វេ បាតោវ នគរទ្វារស្ស អសុកដ្ឋានេ នាម ឋស្សាមិ, ត្វំ ឯកេន ឧបាយេន និក្ខមិត្វា តត្ថ អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា ទុតិយទិវសេ សង្កេតដ្ឋានេ អដ្ឋាសិ។ សាបិ បាតោវ កិលិដ្ឋំ វត្ថំ និវាសេត្វា កេសេ វិក្កិរិត្វា កុណ្ឌកេន សរីរំ មក្ខិត្វា កុដំ អាទាយ ទាសីហិ សទ្ធិំ គច្ឆន្តី វិយ ឃរា និក្ខមិត្វា តំ ឋានំ អគមាសិ។ សោ តំ អាទាយ ទូរំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ គាមេ និវាសំ កប្បេត្វា អរញ្ញេ ខេត្តំ កសិត្វា ទារុបណ្ណាទីនិ អាហរតិ។ ឥតរា កុដេន ឧទកំ អាហរិត្វា សហត្ថា កោដ្ដនបចនាទីនិ ករោន្តី អត្តនោ បាបស្ស ផលំ អនុភោតិ។ អថស្សា កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋាសិ។ សា បរិបុណ្ណគព្ភា “ឥធ មេ កោចិ ឧបការកោ នត្ថិ, មាតាបិតរោ នាម បុត្តេសុ មុទុហទយា ហោន្តិ, តេសំ សន្តិកំ មំ នេហិ, តត្ថ មេ គព្ភវុដ្ឋានំ ភវិស្សតី”តិ សាមិកំ យាចិ។ សោ “កិំ, ភទ្ទេ, កថេសិ, មំ ទិស្វា តវ មាតាបិតរោ វិវិធា កម្មការណា ករេយ្យុំ, ន សក្កា មយា តត្ថ គន្តុ”ន្តិ

បដិក្ខិបិ។ សា បុនប្បុនំ យាចិត្វាបិ គមនំ អលភមានា តស្ស អរញ្ញំ គតកាលេ បដិវិស្សកេ អាមន្តេត្វា “សចេ សោ អាគន្ត្វា មំ អបស្សន្តោ ‘កហំ គតា’តិ បុច្ឆិស្សតិ, មម អត្តនោ កុលឃរំ គតភាវំ អាចិក្ខេយ្យាថា”តិ វត្វា គេហទ្វារំ បិទហិត្វា បក្កាមិ។ សោបិ អាគន្ត្វា តំ អបស្សន្តោ បដិវិស្សកេ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តិំ សុត្វា “និវត្តេស្សាមិ ន”ន្តិ អនុពន្ធិត្វា តំ ទិស្វា នានប្បការំ យាចិយមានោបិ និវត្តេតុំ នាសក្ខិ។ អថស្សា ឯកស្មិំ ឋានេ កម្មជវាតា ចលឹសុ។ សា ឯកំ គច្ឆន្តរំ បវិសិត្វា, “សាមិ, កម្មជវាតា មេ ចលិតា”តិ វត្វា ភូមិយំ និបជ្ជិត្វា សម្បរិវត្តមានា កិច្ឆេន ទារកំ វិជាយិត្វា “យស្សត្ថាយាហំ កុលឃរំ គច្ឆេយ្យំ, សោ អត្ថោ និប្ផន្នោ”តិ បុនទេវ តេន សទ្ធិំ គេហំ អាគន្ត្វា វាសំ កប្បេសិ។

តស្សា អបរេន សមយេន បុន គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សា បរិបុណ្ណគព្ភា ហុត្វា បុរិមនយេនេវ សាមិកំ យាចិត្វា គមនំ អលភមានា បុត្តំ អង្កេនាទាយ តថេវ បក្កមិត្វា តេន អនុពន្ធិត្វា “តិដ្ឋាហី”តិ វុត្តេ និវត្តិតុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នេសំ គច្ឆន្តានំ មហា អកាលមេឃោ ឧទបាទិ សមន្តា វិជ្ជុលតាហិ អាទិត្តំ វិយ មេឃត្ថនិតេហិ, ភិជ្ជមានំ វិយ ឧទកធារានិបាតនិរន្តរំ នភំ អហោសិ។ តស្មិំ ខណេ តស្សា កម្មជវាតា ចលឹសុ។ សា សាមិកំ អាមន្តេត្វា, “សាមិ, កម្មជវាតា មេ ចលិតា, ន សក្កោមិ សន្ធារេតុំ, អនោវស្សកដ្ឋានំ មេ ជានាហី”តិ អាហ។ សោ ហត្ថគតាយ វាសិយា ឥតោ ចិតោ ច ឧបធារេន្តោ ឯកស្មិំ វម្មិកមត្ថកេ ជាតំ គុម្ពំ ទិស្វា ឆិន្ទិតុំ អារភិ។ អថ នំ វម្មិកតោ និក្ខមិត្វា ឃោរវិសោ អាសីវិសោ ឌំសិ។ តង្ខណញ្ញេវស្ស សរីរំ អន្តោសមុដ្ឋិតាហិ អគ្គិជាលាហិ ឌយ្ហមានំ វិយ នីលវណ្ណំ ហុត្វា តត្ថេវ បតិ។ ឥតរាបិ មហាទុក្ខំ អនុភវមានា តស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តីបិ តំ អទិស្វាវ អបរម្បិ បុត្តំ វិជាយិ។ ទ្វេ ទារកា វាតវុដ្ឋិវេគំ អសហមានា មហាវិរវំ វិរវន្តិ។ សា ឧភោបិ តេ ឧរន្តរេ កត្វា ទ្វីហិ ជណ្ណុកេហិ ចេវ ហត្ថេហិ ច ភូមិយំ ឧប្បីឡេត្វា តថា ឋិតាវ រត្តិំ វីតិនាមេសិ។ សកលសរីរំ និល្លោហិតំ វិយ បណ្ឌុបលាសវណ្ណំ អហោសិ។ សា ឧដ្ឋិតេ អរុណេ មំសបេសិវណ្ណំ ឯកំ បុត្តំ អង្កេនាទាយ ឥតរំ អង្គុលិយា គហេត្វា “ឯហិ, តាត, បិតា តេ ឥតោ គតោ”តិ វត្វា សាមិកស្ស គតមគ្គេន គច្ឆន្តី តំ វម្មិកមត្ថកេ កាលំ កត្វា បតិតំ នីលវណ្ណំ ថទ្ធសរីរំ ទិស្វា “មំ និស្សាយ មម សាមិកោ បន្ថេ មតោ”តិ រោទន្តី បរិទេវន្តី បាយាសិ។

សា សកលរត្តិំ ទេវេន វុដ្ឋត្តា អចិរវតី នទី ជណ្ណុប្បមាណេន កដិប្បមាណេន ថនប្បមាណេន ឧទកេន បរិបុណ្ណំ ទិស្វា អត្តនោ មន្ទពុទ្ធិតាយ ទ្វីហិ ទារកេហិ សទ្ធិំ ឧទកំ ឱតរិតុំ អវិសហន្តី ជេដ្ឋបុត្តំ ឱរិមតីរេ ឋបេត្វា ឥតរំ អាទាយ បរតីរំ គន្ត្វា សាខាភង្គំ អត្ថរិត្វា និបជ្ជាបេត្វា “ឥតរស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមី”តិ ពាលបុត្តកំ បហាយ តរិតុំ អសក្កោន្តី បុនប្បុនំ និវត្តិត្វា ឱលោកយមានា បាយាសិ។ អថស្សា នទីមជ្ឈំ គតកាលេ ឯកោ សេនោ តំ កុមារំ ទិស្វា “មំសបេសី”តិ សញ្ញាយ អាកាសតោ ភស្សិ។ សា តំ បុត្តស្សត្ថាយ ភស្សន្តំ ទិស្វា ឧភោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា “សូសូ”តិ តិក្ខត្តុំ មហាសទ្ទំ និច្ឆារេសិ។ សេនោ ទូរភាវេន តំ អសុត្វាវ កុមារកំ គហេត្វា វេហាសំ ឧប្បតិត្វា គតោ។ ឱរិមតីរេ ឋិតបុត្តោ មាតរំ នទីមជ្ឈេ ឧភោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា មហាសទ្ទំ និច្ឆារយមានំ ទិស្វា “មំ បក្កោសតី”តិ សញ្ញាយ វេគេន ឧទកេ បតិ។ ឥតិស្សា ពាលបុត្តំ សេនោ ហរិ, ជេដ្ឋបុត្តោ ឧទកេន វូឡ្ហោ។

សា “ឯកោ មេ បុត្តោ សេនេន គហិតោ, ឯកោ ឧទកេន វូឡ្ហោ, បន្ថេ មេ បតិ មតោ”តិ រោទន្តី បរិទេវន្តី គច្ឆមានា សាវត្ថិតោ អាគច្ឆន្តំ ឯកំ បុរិសំ ទិស្វា បុច្ឆិ – “កត្ថ វាសិកោសិ, តាតា”តិ? “សាវត្ថិវាសិកោម្ហិ, អម្មា”តិ។ “សាវត្ថិនគរេ អសុកវីថិយំ ឯវរូបំ អសុកកុលំ នាម អត្ថិ, ជានាសិ, តាតា”តិ? “ជានាមិ, អម្ម, តំ បន មា បុច្ឆិ, សចេ អញ្ញំ ជានាសិ បុច្ឆា”តិ។ “អញ្ញេន មេ កម្មំ នត្ថិ, តទេវ បុច្ឆាមិ, តាតា”តិ។ “អម្ម, ត្វំ អត្តនោ អនាចិក្ខិតុំ ន ទេសិ, អជ្ជ តេ សព្ពរត្តិំ ទេវោ វស្សន្តោ ទិដ្ឋោ”តិ។ “ទិដ្ឋោ មេ, តាត, មយ្ហមេវេសោ សព្ពរត្តិំ វុដ្ឋោ, ន អញ្ញស្ស។ មយ្ហំ បន វុដ្ឋការណំ បច្ឆា តេ កថេស្សាមិ, ឯតស្មិំ តាវ មេ សេដ្ឋិគេហេ បវត្តិំ កថេហី”តិ។ “អម្ម, អជ្ជ រត្តិំ សេដ្ឋិញ្ច សេដ្ឋិភរិយញ្ច សេដ្ឋិបុត្តញ្ចាតិ តយោបិ ជនេ អវត្ថរមានំ គេហំ បតិ, តេ ឯកចិតកស្មិំ ឈាយន្តិ។ ឯស ធូមោ បញ្ញាយតិ, អម្មា”តិ។ សា តស្មិំ ខណេ និវត្ថវត្ថំ បតមានំ ន សញ្ជានិ, ឧម្មត្តិកភាវំ បត្វា យថាជាតាវ រោទន្តី បរិទេវន្តី –

> “ឧភោ បុត្តា កាលកតា, បន្ថេ មយ្ហំ បតី មតោ;
> មាតា បិតា ច ភាតា ច, ឯកចិតម្ហិ ឌយ្ហរេ”តិ។ (អប. ថេរី ២.២.៤៩៨) –

វិលបន្តី បរិព្ភមិ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា “ឧម្មត្តិកា ឧម្មត្តិកា”តិ កចវរំ គហេត្វា បំសុំ គហេត្វា មត្ថកេ ឱកិរន្តា លេឌ្ឌូហិ បហរន្តិ។ សត្ថា ជេតវនមហាវិហារេ អដ្ឋបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ តំ អាគច្ឆមានំ អទ្ទស កប្បសតសហស្សំ បូរិតបារមី អភិនីហារសម្បន្នំ។

សា កិរ បទុមុត្តរពុទ្ធកាលេ បទុមុត្តរសត្ថារា ឯកំ វិនយធរត្ថេរិំ ពាហាយ គហេត្វា នន្ទនវនេ ឋបេន្តំ វិយ ឯតទគ្គដ្ឋានេ ឋបិយមានំ ទិស្វា “អហម្បិ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ វិនយធរត្ថេរីនំ អគ្គដ្ឋានំ លភេយ្យ”ន្តិ

អធិការំ កត្វា បត្ថនំ បបេសិ។ បទុមុត្តរពុទ្ធោ អនាគតំសញាណំ បត្ថរិត្វា បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា “អនាគតេ គោតមពុទ្ធស្ស នាម សាសនេ អយំ បដាចារា នាមេន វិនយធរត្ថេរីនំ អគ្គា ភវិស្សតី”តិ ព្យាកាសិ។ តំ ឯវំ បត្ថិតបត្ថនំ អភិនីហារសម្បន្នំ សត្ថា ទូរតោវ អាគច្ឆន្តឹ ទិស្វា “តមិស្សា ឋបេត្វា មំ អញ្ញោ អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថី”តិ ចិន្តេត្វា តំ យថា វិហារាភិមុខំ អាគច្ឆតិ, ឯវំ អកាសិ។ បរិសា តំ ទិស្វាវ “តមិស្សា ឧម្មត្តិកាយ ឥតោ អាគន្តុំ មា ទទិត្ថា”តិ អាហ។ សត្ថា “អបេថ, មា នំ វារយិត្ថា”តិ វត្វា អវិទូរដ្ឋានំ អាគតកាលេ “សតឹ បដិលភ ភគិនី”តិ អាហ។ សា តំ ខណំយេវ ពុទ្ធានុភាវេន សតឹ បដិលភិ។ តស្មិំកាលេ និវត្ថវត្ថស្ស បតិតភាវំ សល្លក្ខេត្វា ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា ឧក្កុដិកំ និសីទិ។ អថស្សា ឯកោ បុរិសោ ឧត្តរសាដកំ ខិបិ។ សា តំ និវាសេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា សុវណ្ណវណ្ណេសុ បាទេសុ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អវស្សយោ មេ ហោថ, បតិដ្ឋា មេ ហោថ។ ឯកញ្ហិ មេ បុត្តំ សេនោ គណ្ហិ, ឯកោ ឧទកេន វូឡ្ហោ, បន្ថេ មេ បតិ មតោ, មាតាបិតរោ ចេវ មេ ភាតា ច គេហេន អវត្ថដា ឯកចិតកស្មិំ ឈាយន្តី”តិ។

សត្ថា តស្សា វចនំ សុត្វា “បដាចារេ, មា ចិន្តយិ, តវ តាណំ សរណំ អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថស្សេវ សន្តិកំ អាគតាសិ។ យថា ហិ តវ ឥទានិ ឯកោ បុត្តកោ សេនេន គហិតោ, ឯកោ ឧទកេន វូឡ្ហោ, បន្ថេ បតិ មតោ, មាតាបិតរោ ចេវ ភាតា ច គេហេន អវត្ថដា; ឯវមេវ ឥមស្មិំ សំសារេ បុត្តាទីនំ មតកាលេ តវ រោទន្តិយា បគ្ឃរិតអស្សុ ចតុន្នំ មហាសមុទ្ទានំ ឧទកតោ ពហុតរ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ចតូសុ សមុទ្ទេសុ ជលំ បរិត្តកំ,
តតោ ពហុំ អស្សុជលំ អនប្បកំ;
ទុក្ខេន ផុដ្ឋស្ស នរស្ស សោចនា,
កិំ ការណា អម្ម តុវំ បមជ្ជសី”តិ។

ឯវំ សត្ថរិ **អនមតគ្គបរិយាយំ** កថេន្តេ តស្សា សរីរេ សោកោ តនុត្តំ អគមាសិ។ អថ នំ តនុភូតសោកំ ញត្វា បុន សត្ថា អាមន្តេត្វា “បដាចារេ បុត្តាទយោ នាម បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស តាណំ វា លេណំ វា សរណំ វា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា វិជ្ជមានាបិ តេ ន សន្តិយេវ, បណ្ឌិតេន បន សីលំ វិសោធេត្វា អត្តនោ និព្ពានគាមិមគ្គំ ខិប្បមេវ សោធេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

“ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធវា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ញាតីសុ តាណតា។ (ធ. ប. ២៨៨; អប. ថេរី ២.២.៥០១);

“ឯតមត្ថវសំ ញត្វា, បណ្ឌិតោ សីលសំវុតោ;
និព្ពានគមនំ មគ្គំ, ខិប្បមេវ វិសោធយេ”តិ។ (ធ. ប. ២៨៩);

ទេសនាវសានេ បដាចារា មហាបថវិយំ បំសុបរិមាណេ កិលេសេ ឈាបេត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។ សា បន សោតាបន្នា ហុត្វា សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកំ បហិណិត្វា បព្ពាជេសិ។ សា លទ្ធូបសម្បទា បដិតាចារត្តា **បដាចារា**ត្វេវ បញ្ញាយិ។ សា ឯកទិវសំ កុដេន ឧទកំ អាទាយ បាទេ ធោវន្តី ឧទកំ អាសិញ្ចិ, តំ ថោកំ គន្ត្វា បច្ឆិជ្ជិ។ ទុតិយវារេ អាសិត្តំ តតោ ទូរតរំ អគមាសិ។ តតិយវារេ អាសិត្តំ តតោបិ ទូរតរន្តិ។ សា តទេវ អារម្មណំ គហេត្វា តយោ វយេ បរិច្ឆិន្ទិត្វា “មយា បឋមំ អាសិត្តំ ឧទកំ វិយ ឥមេ សត្តា បឋមវយេបិ មរន្តិ, តតោ ទូរតរំ គតំ ទុតិយវារេ អាសិត្តំ ឧទកំ វិយ មជ្ឈិមវយេបិ មរន្តិ, តតោបិ ទូរតរំ គតំ តតិយវារេ អាសិត្តំ ឧទកំ វិយ បច្ឆិមវយេបិ មរន្តិយេវា”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឱភាសំ ផរិត្វា តស្សា សម្មុខេ ឋត្វា កថេន្តោ វិយ “ឯវមេតំ បដាចារេ, បញ្ចន្នម្បិ ខន្ធានំ ឧទយព្ពយំ អបស្សន្តស្ស វស្សសតំ ជីវនតោ តេសំ ឧទយព្ពយំ បស្សន្តស្ស ឯកាហម្បិ ឯកក្ខណម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ គាថមាហ –

១១៣. “យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ឧទយព្ពយំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ឧទយព្ពយ”ន្តិ។

តត្ថ **អបស្សំ ឧទយព្ពយ**ន្តិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ បញ្ចវីសតិយា លក្ខណេហិ ឧទយញ្ច វយញ្ច អបស្សន្តោ។ **បស្សតោ ឧទយព្ពយ**ន្តិ តេសំ ឧទយញ្ច វយញ្ច បស្សន្តស្ស។ ឥតរស្ស ជីវនតោ ឯកាហម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោតិ។

ទេសនាវសានេ បដាចារា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណិ។

បដាចារាថេរីវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. កិសាគោតមីវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិសាគោតមឹ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកស្ស សេដ្ឋិស្ស គេហេ ចត្តាលីសកោដិធនំ អង្គារា ឯវ ហុត្វា អដ្ឋាសិ។ សេដ្ឋិ តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសោកោ អាហារំ បដិក្ខិបិត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ តស្សេកោ សហាយកោ គេហំ គន្ត្វា, “សម្ម, កស្មា សោចសី”តិ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តិំ សុត្វា, “សម្ម, មា សោចិ, អហំ ឯកំ ឧបាយំ ជានាមិ, តំ ករោហី”តិ។ “កឹ ករោមិ, សម្មា”តិ? អត្តនោ អាបណេ កិលញ្ជំ បសារេត្វា តត្ថ តេ អង្គារេ រាសិំ កត្វា វិក្កិណន្តោ វិយ និសីទ, អាគតាគតេសុ មនុស្សេសុ យេ ឯវំ វទន្តិ – “សេសជនា វត្ថតេលមធុផាណិតាទីនិ វិក្កិណន្តិ, ត្វំ បន អង្គារេ វិក្កិណន្តោ និសិន្នោ”តិ។ តេ វទេយ្យាសិ – “អត្តនោ សន្តកំ អវិក្កិណន្តោ កឹ ករោមី”តិ? យោ បន តំ ឯវំ វទតិ “សេសជនា វត្ថតេលមធុផាណិតាទីនិ វិក្កិណន្តិ, ត្វំ បន ហិរញ្ញសុវណ្ណំ វិក្កិណន្តោ និសិន្នោ”តិ។ តំ វទេយ្យាសិ “កហំ ហិរញ្ញសុវណ្ណ”ន្តិ។ “ឥទ”ន្តិ ច វុត្តេ “អាហរ, តាវ ន”ន្តិ ហត្ថេហិ បដិច្ឆេយ្យាសិ។ ឯវំ ទិន្នំ តវ ហត្ថេ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ ភវិស្សតិ។ សា បន សចេ កុមារិកា ហោតិ, តវ គេហេ បុត្តស្ស នំ អាហរិត្វា ចត្តាលីសកោដិធនំ តស្សា និយ្យាទេត្វា តាយ ទិន្នំ វលញ្ជេយ្យាសិ។ សចេ កុមារកោ ហោតិ, តវ គេហេ វយប្បត្តំ ធីតរំ តស្ស ទត្វា ចត្តាលីសកោដិធនំ និយ្យាទេត្វា តេន ទិន្នំ វលញ្ជេយ្យាសីតិ។ សោ “ភទ្ទកោ ឧបាយោ”តិ អត្តនោ អាបណេ អង្គារេ រាសិំ កត្វា វិក្កិណន្តោ វិយ និសីទិ។ យេ បន នំ ឯវមាហំសុ – “សេសជនា វត្ថតេលមធុផាណិតាទីនិ វិក្កិណន្តិ, កឹ បន ត្វំ អង្គារេ វិក្កិណន្តោ និសិន្នោ”តិ? តេសំ “អត្តនោ សន្តកំ អវិក្កិណន្តោ កឹ ករោមី”តិ បដិវចនំ អទាសិ។ អថេកា គោតមី នាម កុមារិកា កិសសរីរតាយ **កិសាគោតមី**តិ បញ្ញាយមានា បរិជិណ្ណកុលស្ស ធីតា អត្តនោ ឯកេន កិច្ចេន អាបណទ្វារំ គន្ត្វា តំ សេដ្ឋិំ ទិស្វា ឯវមាហ – “កឹ, តាត, សេសជនា វត្ថតេលមធុផាណិតាទីនិ វិក្កិណន្តិ, ត្វំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ វិក្កិណន្តោ និសិន្នោ”តិ? “កហំ, អម្ម, ហិរញ្ញសុវណ្ណ”ន្តិ ? “ននុ ‘ត្វំ តទេវ គហេត្វា និសិន្នោសី’តិ, អាហរ, តាវ នំ, អម្មា”តិ។ សា ហត្ថបូរំ គហេត្វា តស្ស ហត្ថេសុ ឋបេសិ, តំ ហិរញ្ញសុវណ្ណមេវ អហោសិ។

អថ នំ សេដ្ឋិ “កតរំ តេ, អម្ម, គេហ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកំ នាមា”តិ វុត្តេ តស្សា អស្សាមិកភាវំ ញត្វា ធនំ បដិសាមេត្វា តំ អត្តនោ បុត្តស្ស អានេត្វា ចត្តាលីសកោដិធនំ បដិច្ឆាបេសិ។ សព្ពំ ហិរញ្ញសុវណ្ណមេវ អហោសិ។ តស្សា អបរេន សមយេន គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សា ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិ។ សោ បទសា គមនកាលេ កាលមកាសិ។ សា អទិដ្ឋបុព្ពមរណតាយ តំ ឈាបេតុំ នីហរន្តេ វារេត្វា “បុត្តស្ស មេ ភេសជ្ជំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ មតកកឡេវរំ អង្កេនាទាយ “អបិ នុ មេ បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជានាថា”តិ បុច្ឆន្តី ឃរបដិបាដិយា វិចរតិ។ អថ នំ មនុស្សា, “អម្ម, ត្វំ ឧម្មត្តិកា ជាតា, មតកបុត្តស្ស ភេសជ្ជំ បុច្ឆន្តី វិចរសី”តិ វទន្តិ។ សា “អវស្សំ មម បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជានកំ លភិស្សាមី”តិ មញ្ញមានា វិចរតិ។ អថ នំ ឯកោ បណ្ឌិតបុរិសោ ទិស្វា, “អយំ មម ធីតា បឋមំ បុត្តកំ វិជាតា ភវិស្សតិ អទិដ្ឋបុព្ពមរណា, មយា ឥមិស្សា អវស្សយេន ភវិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អាហ – “អម្ម, អហំ ភេសជ្ជំ ន ជានាមិ, ភេសជ្ជជានកំ បន ជានាមី”តិ។ “កោ ជានាតិ, តាតា”តិ? “សត្ថា, អម្ម, ជានាតិ, គច្ឆ, តំ បុច្ឆាហី”តិ។ សា “គមិស្សាមិ, តាត, បុច្ឆិស្សាមិ, តាតា”តិ វត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតា បុច្ឆិ – “តុម្ហេ កិរ មេ បុត្តស្ស ភេសជ្ជំ ជានាថ, ភន្តេ”តិ? “អាម, ជានាមី”តិ។ “កឹ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “អច្ឆរគ្គហណមត្តេ សិទ្ធត្ថកេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ។ “លភិស្សាមិ, ភន្តេ”។ “កស្ស បន គេហេ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ? “យស្ស គេហេ បុត្តោ វា ធីតា វា ន កោចិ មតបុព្ពោ”តិ។ សា “សាធុ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា មតបុត្តកំ អង្កេនាទាយ អន្តោគាមំ បវិសិត្វា បឋមគេហស្ស ទ្វារេ ឋត្វា “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មិំ គេហេ សិទ្ធត្ថកោ, បុត្តស្ស កិរ មេ ភេសជ្ជំ ឯត”ន្តិ វត្វា “អត្ថី”តិ វុត្តេ តេន ហិ ទេថាតិ។ តេហិ អាហរិត្វា សិទ្ធត្ថកេសុ ទិយ្យមានេសុ “ឥមស្មិំ គេហេ បុត្តោ វា ធីតា វា មតបុព្ពោ កោចិ នត្ថិ, អម្មា”តិ បុច្ឆិត្វា “កឹ វទេសិ, អម្ម? ជីវមានា ហិ កតិបយា, មតកា ឯវ ពហុកា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ គណ្ហថ វោ សិទ្ធត្ថកេ, នេតំ មម បុត្តស្ស ភេសជ្ជ”ន្តិ បដិអទាសិ។

សា ឥមិនា នីយាមេន អាទិតោ បដ្ឋាយ នំ បុច្ឆន្តី វិចរិ។ សា ឯកគេហេបិ សិទ្ធត្ថកេ អគហេត្វា សាយន្ហសមយេ ចិន្តេសិ – “អហោ ភារិយំ កម្មំ, អហំ ‘មមេវ បុត្តោ មតោ’តិ សញ្ញមកាសិំ, សកលគាមេបិ បន ជីវន្តេហិ មតកាវ ពហុតរា”តិ។ តស្សា ឯវំ ចិន្តយមានាយ បុត្តសិនេហំ មុទុកហទយំ ថទ្ធភាវំ អគមាសិ។ សា បុត្តំ អរញ្ញេ ឆឌ្ឌេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “លទ្ធា តេ ឯកច្ឆរមត្តា សិទ្ធត្ថកា”តិ អាហ។ “ន លទ្ធា, ភន្តេ, សកលគាមេ ជីវន្តេហិ មតកាវ ពហុតរា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “ត្វំ ‘មមេវ បុត្តោ មតោ’តិ សល្លក្ខេសិ, ធុវធម្មោ ឯស សត្តានំ។ មច្ចុរាជា ហិ សព្ពសត្តេ អបរិបុណ្ណជ្ឈាសយេ ឯវ មហោឃោ វិយ បរិកឌ្ឍមានោយេវ អបាយសមុទ្ទេ បក្ខិបតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“តំ បុត្តបសុសម្មត្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;
សុត្តំ គាមំ មហោឃោវ, មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតី”តិ។ (ធ. ប. ២៨៧);

គាថាបរិយោសានេ កិសាគោតមី សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេបិ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សា បន សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ, សត្ថា តំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកំ បេសេត្វា បព្ពាជេសិ។ សា លទ្ធូបសម្បទា **កិសាគោតមី ថេរី**តិ បញ្ញាយិ។ សា ឯកទិវសំ ឧបោសថាគារេ វារំ បត្វា ទីបំ ជាលេត្វា និសិន្នា ទីបជាលា ឧប្បជ្ជន្តិយោ ច ភិជ្ជន្តិយោ ច ទិស្វា “ឯវមេវ ឥមេ សត្តា ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ និរុជ្ឈន្តិ ច, និព្ពានប្បត្តា ឯវ ន បញ្ញាយន្តី”តិ អារម្មណំ អគ្គហេសិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឱភាសំ ផរិត្វា តស្សា សម្មុខេ និសីទិត្វា កថេន្តោ វិយ “ឯវមេវ, គោតមិ, ឥមេ សត្តា ទីបជាលា វិយ ឧប្បជ្ជន្តិ ចេវ និរុជ្ឈន្តិ ច, និព្ពានប្បត្តា ឯវ ន បញ្ញាយន្តិ, ឯវំ និព្ពានំ អបស្សន្តានំ វស្សសតំ ជីវនតោ និព្ពានំ បស្សន្តស្ស ខណមត្តម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១៤. “យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ អមតំ បទំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ អមតំ បទ”ន្តិ។

តត្ថ **អមតំ បទ**ន្តិ មរណវិរហិតកោដ្ឋាសំ, អមតមហានិព្ពានន្តិ អត្ថោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ទេសនាវសានេ កិសាគោតមី យថានិសិន្នាវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហីតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ តេរសមំ។

១៤. ពហុបុត្តិកត្ថេរីវត្ថុ

យោ ច វស្សសតំ ជីវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពហុបុត្តិកំ ថេរិំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកស្មិំ កុលេ សត្ត បុត្តា សត្ត ច ធីតរោ អហេសុំ។ តេ សព្ពេបិ វយប្បត្តា គេហេ បតិដ្ឋហិត្វា អត្តនោ ធម្មតាយ សុខប្បត្តា អហេសុំ។ តេសំ អបរេន សមយេន បិតា កាលមកាសិ។ មហាឧបាសិកា សាមិកេ នដ្ឋេបិ ន តាវ កុដុម្ពំ វិភជតិ។ អថ នំ បុត្តា អាហំសុ – “អម្ម, អម្ហាកំ បិតរិ នដ្ឋេ តុម្ហំ កោ អត្ថោ កុដុម្ពេន, កិំ មយំ តំ ឧបដ្ឋាតុំ ន សក្កោមា”តិ។ សា តេសំ កថំ សុត្វា តុណ្ហី ហុត្វា បុនប្បុនំ តេហិ វុច្ចមានា “បុត្តា មំ បដិជគ្គិស្សន្តិ, កិំ មេ វិសុំ កុដុម្ពេនា”តិ សព្ពំ សាបតេយ្យំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា អទាសិ។ អថ នំ កតិបាហច្ចយេន ជេដ្ឋបុត្តស្ស ភរិយា “អហោ អម្ហាកំ, អយ្យា, ‘ជេដ្ឋបុត្តោ មេ’តិ ទ្វេ កោដ្ឋាសេ ទត្វា វិយ ឥមមេវ គេហំ អាគច្ឆតី”តិ អាហ។ សេសបុត្តានំ ភរិយាបិ ឯវមេវ វទីសុ។ ជេដ្ឋធីតរំ អាទិំ កត្វា តាសំ គេហំ គតកាលេបិ នំ ឯវមេវ វទីសុ។ សា អវមានប្បត្តា ហុត្វា “កិំ ឥមេសំ សន្តិកេ វុត្ថេន, ភិក្ខុនី ហុត្វា ជីវិស្សាមី”តិ ភិក្ខុនីឧបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តា នំ បព្ពាជេសុំ។ សា លទ្ធូបសម្បទា ហុត្វា **ពហុបុត្តិកត្ថេរី**តិ បញ្ញាយិ។ សា “អហំ មហល្លកកាលេ បព្ពជិតា, អប្បមត្តាយ មេ ភវិតព្ព”ន្តិ ភិក្ខុនីនំ វត្តបដិវត្តំ ករោន្តី “សព្ពរត្តិំ សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ ហេដ្ឋាបាសាទេ ឯកំ ថម្ភំ ហត្ថេន គហេត្វា តំ អាវិញ្ឆមានាវ សមណធម្មំ ករោតិ, ចង្កមមានាបិ “អន្ធការដ្ឋានេ មេ រុក្ខេ វា កត្ថចិ វា សីសំ បដិហញ្ញេយ្យា”តិ តំ រុក្ខំ ហត្ថេន គហេត្វា តំ អាវិញ្ឆមានាវ សមណធម្មំ ករោតិ, “សត្ថារា ទេសិតធម្មមេវ ករិស្សាមី”តិ ធម្មំ អាវជ្ជេត្វា ធម្មំ អនុស្សរមានាវ សមណធម្មំ ករោតិ។ អថ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឱភាសំ ផរិត្វា សម្មុខេ និសិន្នោ វិយ តាយ សទ្ធិំ កថេន្តោ “ពហុបុត្តិកេ មយា ទេសិតំ ធម្មំ អនាវជ្ជេន្តស្ស អបស្សន្តស្ស វស្សសតំ ជីវនតោ មយា ទេសិតំ ធម្មំ បស្សន្តស្ស មុហុត្តម្បិ ជីវិតំ សេយ្យោ”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១៥. “យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ធម្មមុត្តមំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ធម្មមុត្តម”ន្តិ។

តត្ថ **ធម្មមុត្តម**ន្តិ នវវិធំ លោកុត្តរធម្មំ។ សោ ហិ ឧត្តមោ ធម្មោ នាម។ យោ ហិ តំ ន បស្សតិ, តស្ស វស្សសតម្បិ ជីវនតោ តំ ធម្មំ បស្សន្តស្ស បដិវិជ្ឈន្តស្ស ឯកាហម្បិ ឯកក្ខណម្បិ **ជីវិតំ សេយ្យោ**តិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហុបុត្តិកត្ថេរី សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហីតិ។

ពហុបុត្តិកត្ថេរីវត្ថុ ចុទ្ទសមំ។

សហស្សវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋមោ វគ្គោ។

៚ នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស។

ខុទ្ទកនិកាយេ

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា

(ទុតិយោ ភាគោ)

៩. បាបវគ្គោ

១. ចូឡេកសាដកព្រាហ្មណវត្ថុ

អភិត្ថរេថ កល្យាណេតិ ឥទំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចូឡេកសាដកព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

វិបស្សិទសពលស្ស កាលស្មិញ្ហិ មហាឯកសាដកព្រាហ្មណោ នាម អហោសិ, អយំ បន ឯតរហិ សាវត្ថិយំ ចូឡេកសាដកោ នាម។ តស្ស ហិ ឯកោ និវាសនសាដកោ អហោសិ, ព្រាហ្មណិយាបិ ឯកោ។ ឧភិន្នម្បិ ឯកមេវ បារុបនំ, ពហិ គមនកាលេ ព្រាហ្មណោ វា ព្រាហ្មណី វា តំ បារុបតិ។ អថេកទិវសំ វិហារេ ធម្មស្សវនេ ឃោសិតេ ព្រាហ្មណោ អាហ – “ភោតិ ធម្មស្សវនំ ឃោសិតំ, កឹ ទិវា ធម្មស្សវនំ គមិស្សសិ, ឧទាហុ រត្តឹ។ បារុបនស្ស ហិ អភាវេន ន សក្កា អម្ហេហិ ឯកតោ គន្តុ”ន្តិ។ ព្រាហ្មណី, “សាមិ, អហំ ទិវា គមិស្សាមី”តិ សាដកំ បារុបិត្វា អគមាសិ។ ព្រាហ្មណោ ទិវសភាគំ គេហេ វីតិនាមេត្វា រត្តឹ គន្ត្វា សត្ថុ បុរតោ និសិន្នោវ ធម្មំ អស្សោសិ។ អថស្ស សរីរំ ផរមានា បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ សត្ថារំ បូជេតុកាមោ ហុត្វា “សចេ ឥមំ សាដកំ ទស្សាមិ, នេវ ព្រាហ្មណិយា, ន មយ្ហំ បារុបនំ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ អថស្ស មច្ឆេរចិត្តានំ សហស្សំ ឧប្បជ្ជិ, បុនេកំ សទ្ធាចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ តំ អភិភវិត្វា បុន មច្ឆេរសហស្សំ ឧប្បជ្ជិ។ ឥតិស្ស ពលវមច្ឆេរំ ពន្ធិត្វា គណ្ហន្តំ វិយ សទ្ធាចិត្តំ បដិពាហតិយេវ។ តស្ស “ទស្សាមិ, ន ទស្សាមី”តិ ចិន្តេន្តស្សេវ បឋមយាមោ អបគតោ, មជ្ឈិមយាមោ សម្បត្តោ។ តស្មិម្បិ ទាតុំ នាសក្ខិ។ បច្ឆិមយាមេ សម្បត្តេ សោ ចិន្តេសិ – “មម សទ្ធាចិត្តេន មច្ឆេរចិត្តេន ច សទ្ធឹ យុជ្ឈន្តស្សេវ ទ្វេ យាមា វីតិវត្តា, ឥទំ មម ឯត្តកំ មច្ឆេរចិត្តំ វឌ្ឍមានំ ចតូហិ អបាយេហិ សីសំ ឧក្ខិបិតុំ ន ទស្សតិ, ទស្សាមិ ន”ន្តិ។ សោ មច្ឆេរសហស្សំ អភិភវិត្វា សទ្ធាចិត្តំ បុរេចារិកំ កត្វា សាដកំ អាទាយ សត្ថុ បាទមូលេ ឋបេត្វា “ជិតំ មេ, ជិតំ មេ”តិ តិក្ខត្តុំ មហាសទ្ទមកាសិ។

រាជា បសេនទិ កោសលោ ធម្មំ សុណន្តោ តំ សទ្ទំ សុត្វា “បុច្ឆថ នំ, កឹ កិរ តេន ជិត”ន្តិ អាហ។ សោ រាជបុរិសេហិ បុច្ឆិតោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា រាជា “ទុក្ករំ កតំ ព្រាហ្មណេន, សង្គហមស្ស ករិស្សាមី”តិ ឯកំ សាដកយុគំ ទាបេសិ។ សោ តម្បិ តថាគតស្សេវ អទាសិ។ បុន រាជា ទ្វេ ចត្តារិ អដ្ឋ សោឡសាតិ ទ្វិគុណំ កត្វា ទាបេសិ។ សោ តានិបិ តថាគតស្សេវ អទាសិ។ អថស្ស រាជា ទ្វត្តឹស យុគានិ ទាបេសិ។ ព្រាហ្មណោ “អត្តនោ អគ្គហេត្វា លទ្ធំ លទ្ធំ វិស្សជ្ជេសិយេវា”តិ វាទមោចនត្ថំ តតោ ឯកំ យុគំ អត្តនោ, ឯកំ ព្រាហ្មណិយាតិ ទ្វេ យុគានិ គហេត្វា តឹស យុគានិ តថាគតស្សេវ អទាសិ។ រាជា បន តស្មឹ សត្តក្ខត្តុម្បិ ទទន្តេ បុន ទាតុកាមោយេវ អហោសិ។ បុព្ពេ មហាឯកសាដកោ ចតុសដ្ឋិយា សាដកយុគេសុ ទ្វេ អគ្គហេសិ, អយំ បន ទ្វត្តឹសាយ លទ្ធកាលេ ទ្វេ អគ្គហេសិ។ រាជា បុរិសេ អាណាបេសិ – “ទុក្ករំ ភណេ ព្រាហ្មណេន កតំ, អន្តេបុរេ មម ទ្វេ កម្ពលានិ អាហរាបេយ្យាថា”តិ។ តេ តថា ករឹសុ។ រាជា សតសហស្សគ្ឃនកេ ទ្វេ កម្ពលេ ទាបេសិ។ ព្រាហ្មណោ “ន ឥមេ មម សរីរេ ឧបយោគំ អរហន្តិ, ពុទ្ធសាសនស្សេវ ឯតេ អនុច្ឆវិកា”តិ ឯកំ កម្ពលំ អន្តោគន្ធកុដិយំ សត្ថុ សយនស្ស ឧបរិ វិតានំ កត្វា ពន្ធិ, ឯកំ អត្តនោ ឃរេ និពទ្ធំ ភុញ្ជន្តស្ស ភិក្ខុនោ ភត្តកិច្ចដ្ឋានេ វិតានំ កត្វា ពន្ធិ។ រាជា សាយន្ហសមយេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តំ កម្ពលំ សញ្ជានិត្វា, “ភន្តេ, កេន បូជា កតា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកសាដកេនា”តិ វុត្តេ “ព្រាហ្មណោ មម បសាទដ្ឋានេយេវ បសីទតី”តិ វត្វា “ចត្តារោ ហត្ថី ចត្តារោ អស្សេ ចត្តារិ កហាបណសហស្សានិ ចតស្សោ ឥត្ថិយោ ចតស្សោ ទាសិយោ ចត្តារោ បុរិសេ ចតុរោ គាមវរេ”តិ ឯវំ យាវ សព្ពសតា ចត្តារិ ចត្តារិ កត្វា សព្ពចតុក្កំ នាម អស្ស ទាបេសិ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អហោ អច្ឆរិយំ ចូឡេកសាដកស្ស កម្មំ, តំមុហុត្តមេវ សព្ពចតុក្កំ លភិ, ឥទានិ កតេន កល្យាណកម្មេន អជ្ជមេវ វិបាកោ ទិន្នោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, សចាយំ ឯកសាដកោ បឋមយាមេ មយ្ហំ ទាតុំ អសក្ខិស្ស, សព្ពសោឡសកំ អលភិស្ស។ សចេ មជ្ឈិមយាមេ អសក្ខិស្ស, សព្ពដ្ឋកំ អលភិស្ស ។ ពលវបច្ឆិមយាមេ ទិន្នត្តា បនេស សព្ពចតុក្កំ លភិ។ កល្យាណកម្មំ ករោន្តេន ហិ ឧប្បន្នំ ចិត្តំ អហាបេត្វា តង្ខណញ្ញេវ កាតព្ពំ។ ទន្ធំ កតំ កុសលញ្ហិ សម្បត្តឹ ទទមានំ ទន្ធមេវ ទទាតិ, តស្មា ចិត្តុប្បាទសមនន្តរមេវ កល្យាណកម្មំ កាតព្ព”ន្តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១៦. “អភិត្ថរេថ កល្យាណេ, បាបា ចិត្តំ និវារយេ;
ទន្ធញ្ហិ ករោតោ បុញ្ញំ, បាបស្មឹ រមតី មនោ”តិ។

តត្ថ **អភិត្ថរេថា**តិ តុរិតតុរិតំ សីឃសីឃំ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ គិហិនា វា ហិ “សលាកភត្តទានាទីសុ កិញ្ចិទេវ កុសលំ ករិស្សាមី”តិ ចិត្តេ ឧប្បន្នេ យថា អញ្ញេ ឱកាសំ ន លភន្តិ, ឯវំ “អហំ បុរេ, អហំ បុរេ”តិ តុរិតតុរិតមេវ កាតព្ពំ។ បព្ពជិតេន វា ឧបជ្ឈាយវត្តាទីនិ ករោន្តេន អញ្ញស្ស ឱកាសំ អទត្វា “អហំ បុរេ, អហំ បុរេ”តិ តុរិតតុរិតមេវ កាតព្ពំ។ **បាបា ចិត្តន្តិ** កាយទុច្ចរិតាទិបាបកម្មតោ វា អកុសលចិត្តុប្បាទតោ វា សព្ពថាមេន ចិត្តំ **និវារយេ។ ទន្ធញ្ហិ ករោតោ**តិ យោ បន “ទស្សាមិ, ន ទស្សាមិ សម្បជ្ជិស្សតិ នុ ខោ មេ, នោ”តិ ឯវំ ចិក្ខល្ល មគ្គេន គច្ឆន្តោ វិយ ទន្ធំ បុញ្ញំ ករោតិ, តស្ស ឯកសាដកស្ស វិយ មច្ឆេរសហស្សំ បាបំ ឱកាសំ លភតិ។ អថស្ស **បាបស្មឹ រមតី មនោ**, កុសលកម្មករណកាលេយេវ ហិ ចិត្តំ កុសលេ រមតិ, តតោ មុច្ចិត្វា បាបនិន្នមេវ ហោតីតិ។

គាថាបរិយោសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ចូឡេកសាដកព្រាហ្មណវត្ថុ បឋមំ។

២. សេយ្យសកត្ថេរវត្ថុ

បាបញ្ចេ បុរិសោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សេយ្យសកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ លាឡុទាយិត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ, អត្តនោ អនភិរតឹ តស្ស អារោចេត្វា តេន បឋមសង្ឃាទិសេសកម្មេ សមាទបិតោ ឧប្បន្នុប្បន្នាយ អនភិរតិយា តំ កម្មមកាសិ (បារា. ២៣៤)។ សត្ថា តស្ស កិរិយំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “ឯវំ កិរ ត្វំ ករោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កស្មា ភារិយំ កម្មំ អកាសិ, អនននុច្ឆវិកំ មោឃបុរិសា”តិ នានប្បការតោ គរហិត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេត្វា “ឯវរូបញ្ហិ កម្មំ ទិដ្ឋេធម្មេបិ សម្បរាយេបិ ទុក្ខសំវត្តនិកមេវ ហោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១៧. “បាបញ្ចេ បុរិសោ កយិរា, ន នំ កយិរា បុនប្បុនំ;
ន តម្ហិ ឆន្ទំ កយិរាថ, ទុក្ខោ បាបស្ស ឧច្ចយោ”តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ **បុរិសោ** សកឹ បាបកម្មំ ករេយ្យ, តង្ខណេយេវ បច្ចវេក្ខិត្វា “ឥទំ អប្បតិរូបំ ឱឡារិក”ន្តិ **ន នំ កយិរា បុនប្បុនំ**។ យោបិ **តម្ហិ** ឆន្ទោ វា រុចិ វា ឧប្បជ្ជេយ្យ, តម្បិ វិនោទេត្វា ន កយិរាថេវ។ កឹ ការណា? **ទុក្ខោ បាបស្ស ឧច្ចយោ**។ បាបស្ស ហិ ឧច្ចយោ វុឌ្ឍិ ឥធលោកេបិ សម្បរាយេបិ ទុក្ខមេវ អាវហតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សេយ្យសកត្ថេរវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. លាជទេវធីតាវត្ថុ

បុញ្ញញ្ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លាជទេវធីតរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ រាជគហេ សមុដ្ឋិតំ។

អាយស្មា ហិ មហាកស្សបោ បិប្ផលិគុហាយំ វិហរន្តោ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ វុដ្ឋាយ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ភិក្ខាចារដ្ឋានំ ឱលោកេន្តោ ឯកំ សាលិខេត្តបាលិកំ ឥត្ថឹ សាលិសីសានិ គហេត្វា លាជេ ករុមានំ ទិស្វា “សទ្ធា នុ ខោ, អស្សទ្ធា”តិ វីមំសិត្វា “សទ្ធា”តិ ញត្វា “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ មេ សង្គហំ កាតុំ, នោ”តិ ឧបធារេន្តោ “វិសារទា កុលធីតា មម សង្គហំ ករិស្សតិ, កត្វា ច បន មហាសម្បត្តឹ លភិស្សតី”តិ ញត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ សាលិខេត្តសមីបេយេវ អដ្ឋាសិ។ កុលធីតា ថេរំ ទិស្វាវ បសន្នចិត្តា បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរា “តិដ្ឋថ, ភន្តេ”តិ វត្វា លាជេ អាទាយ វេគេន គន្ត្វា ថេរស្ស បត្តេ អាកិរិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្ស ភាគិនី អស្ស”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ថេរោ “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនមកាសិ។ សាបិ ថេរំ វន្ទិត្វា អត្តនា ទិន្នទានំ អាវជ្ជមានា និវត្តិ។ តាយ ច បន កេទារមរិយាទាយ គមនមគ្គេ ឯកស្មឹ ពិលេ ឃោរវិសោ សប្បោ និបជ្ជិ។ សោ ថេរស្ស កាសាយបដិច្ឆន្នំ ជង្ឃំ ឌំសិតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរា ទានំ អាវជ្ជមានា និវត្តន្តី តំ បទេសំ បាបុណិ។ សប្បោ ពិលា និក្ខមិត្វា តំ ឌំសិត្វា តត្ថេវ បាតេសិ។ សា បសន្នចិត្តេន កាលំ កត្វា តាវតឹសភវនេ តឹសយោជនិកេ កនកវិមានេ សុត្តប្បពុទ្ធា វិយ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេន តិគាវុតេន អត្តភាវេន និព្ពត្តិ។ សា ទ្វាទសយោជនិកំ ឯកំ ទិព្ពវត្ថំ និវាសេត្វា ឯកំ បារុបិត្វា អច្ឆរាសហស្សបរិវុតា បុព្ពកម្មបកាសនត្ថាយ សុវណ្ណលាជភរិតេន ឱលម្ពកេន សុវណ្ណសរកេន បដិមណ្ឌិតេ វិមានទ្វារេ ឋិតា អត្តនោ សម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា “កឹ

នុ ខោ មេ កត្វា អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា”តិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឧបធារេន្តី “អយ្យស្ស មេ មហាកស្សបត្ថេរស្ស ទិន្នលាជនិស្សន្ទេន សា លទ្ធា”តិ អញ្ញាសិ។

សា ឯវំ បរិត្តកេន កម្មេន ឯវរូបំ សម្បត្តិំ លភិត្វា “ន ទានិ មយា បមជ្ជិតុំ វដ្ដតិ, អយ្យស្ស វត្តបដិវត្តំ កត្វា ឥមំ សម្បត្តិំ ថាវរំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បាតោវ កនកមយំ សម្មជ្ជនិញ្ចេវ កចវរឆឌ្ឌនកញ្ច បច្ឆិំ អាទាយ គន្ត្វា ថេរស្ស បរិវេណំ សម្មជ្ជិត្វា បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេសិ។ ថេរោ តំ ទិស្វា “កេនចិ ទហរេន វា សាមណេរេន វា វត្តំ កតំ ភវិស្សតី”តិ សល្លក្ខេសិ។ សា ទុតិយទិវសេបិ តថេវ អកាសិ, ថេរោបិ តថេវ សល្លក្ខេសិ។ តតិយទិវសេ បន ថេរោ តស្សា សម្មជ្ជនិសទ្ទំ សុត្វា តាលច្ឆិទ្ទាទីហិ ច បវិដ្ឋំ សរីរោភាសំ ទិស្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា “កោ ឯស សម្មជ្ជតី”តិ បុច្ឆិ។ “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាកំ ឧបដ្ឋាយិកា លាជទេវធីតា”តិ។ “ននុ មយ្ហំ ឯវំនាមិកា ឧបដ្ឋាយិកា នាម នត្ថី”តិ។ “អហំ, ភន្តេ, សាលិខេត្តំ រក្ខមានា លាជេ ទត្វា បសន្នចិត្តា និវត្តន្តី សប្បេន ទដ្ឋា កាលំ កត្វា តាវតឹសទេវលោកេ ឧប្បន្នា, មយា អយ្យំ និស្សាយ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា, ឥទានិបិ តុម្ហាកំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា ‘សម្បត្តិំ ថាវរំ ករិស្សាមី’តិ អាគតាម្ហិ, ភន្តេ”តិ។ “ហិយ្យោបិ បរេបិ តយាវេតំ ឋានំ សម្មជ្ជិតំ, តយាវ បានីយ ភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបិត”ន្តិ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “អបេហិ ទេវធីតេ, តយា កតំ វត្តំ កតំវ ហោតុ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឥមំ ឋានំ មា អាគមី”តិ។ “ភន្តេ, មា មំ នាសេថ, តុម្ហាកំ វត្តំ កត្វា សម្បត្តិំ មេ ថិរំ កាតុំ ទេថា”តិ។ “អបេហិ ទេវធីតេ, មា មំ អនាគតេ ចិត្តពីជនិំ គហេត្វា និសិន្នេហិ ធម្មកថិកេហិ ‘មហាកស្សបត្ថេរស្ស កិរ ឯកា ទេវធីតា អាគន្ត្វា វត្តបដិវត្តំ កត្វា បានីយបរិភោជនីយំ ឧបដ្ឋាបេសី’តិ វត្តព្ពតំ ករិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឥធ មា អាគមិ, បដិក្កមា”តិ។ សា “មា មំ, ភន្តេ, នាសេថា”តិ បុនប្បុនំ យាចិយេវ។ ថេរោ “នាយំ មម វចនំ សុណាតី”តិ ចិន្តេត្វា “តុវំ បមាណំ ន ជានាសី”តិ អច្ឆរំ បហរិ។ សា តត្ថ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី អាកាសេ ឧប្បតិត្វា អញ្ជលិំ បគ្គយ្ហ, “ភន្តេ, មយា លទ្ធសម្បត្តិំ មា នាសេថ, ថាវរំ កាតុំ ទេថា”តិ រោទន្តី អាកាសេ អដ្ឋាសិ។

សត្ថា ជេតវនេ គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តស្សា រោទិតសទ្ទំ សុត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា ទេវធីតាយ សម្មុខេ និសីទិត្វា កថេន្តោ វិយ “ទេវធីតេ មម បុត្តស្ស កស្សបស្ស សំវរករណមេវ ភារោ, បុញ្ញត្ថិកានំ បន ‘អយំ នោ អត្ថោ’តិ សល្លក្ខេត្វា បុញ្ញករណមេវ ភារោ។ បុញ្ញករណញ្ហិ ឥធ ចេវ សម្បរាយេ ច សុខមេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១១៨. “បុញ្ញញ្ចេ បុរិសោ កយិរា, កយិរា នំ បុនប្បុនំ;
តម្ហិ ឆន្ទំ កយិរាថ, សុខោ បុញ្ញស្ស ឧច្ចយោ”តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ **បុរិសោ បុញ្ញំ** ករេយ្យ, “ឯកវារំ មេ បុញ្ញំ កតំ, អលំ ឯត្តាវតា”តិ អនោរមិត្វា **បុនប្បុនំ** ករោថេវ។ តស្ស អករណក្ខណេបិ **តម្ហិ** បុញ្ញេ **ឆន្ទំ** រុចិំ ឧស្សាហំ ករោថេវ។ កិំ ការណា? **សុខោ បុញ្ញស្ស ឧច្ចយោ**។ បុញ្ញស្ស ហិ ឧច្ចយោ វុឌ្ឍិ ឥធលោកបរលោកសុខាវហនតោ សុខោតិ។

ទេសនាវសានេ ទេវធីតា បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្ថកេ ឋិតាវ សោតាបត្តិផលំ បាបុណីតិ។

លាជទេវធីតាវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋិវត្ថុ

បាបោបិ បស្សតី ភទ្រន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកំ អារព្ភ កថេសិ។

អនាថបិណ្ឌិកោ ហិ វិហារមេវ ឧទ្ទិស្ស ចតុបណ្ណាសកោដិធនំ ពុទ្ធសាសនេ វិកិរិត្វា សត្ថរិ ជេតវនេ វិហរន្តេ ទេវសិកំ តីណិ មហាឧបដ្ឋានានិ គច្ឆតិ, គច្ឆន្តោ ច “កិំ នុ ខោ អាទាយ អាគតោតិ សាមណេរា វា ទហរា វា ហត្ថម្បិ មេ ឱលោកេយ្យុ”ន្តិ តុច្ឆហត្ថោ នាម ន គតបុព្ពោ។ បាតោវ គច្ឆន្តោ យាគុំ គាហាបេត្វាវ គច្ឆតិ, កតបាតរាសោ សប្បិនវនីតាទីនិ ភេសជ្ជានិ។ សាយន្ហសមយេ មាលាគន្ធវិលេបនវត្ថាទីនិ គាហាបេត្វា គច្ឆតិ។ ឯវំ និច្ចកាលមេវ ទិវសេ ទិវសេ ទានំ ទត្វា សីលំ រក្ខតិ។ អបរភាគេ ធនំ បរិក្ខយំ គច្ឆតិ។ វោហារូបជីវិនោបិស្ស ហត្ថតោ អដ្ឋារសកោដិធនំ ឥណំ គណ្ហឹសុ, កុលសន្តកាបិស្ស អដ្ឋារសហិរញ្ញកោដិយោ, នទីតីរេ និទហិត្វា ឋបិតា ឧទកេន កូលេ ភិន្នេ មហាសមុទ្ទំ បវិសឹសុ។ ឯវមស្ស អនុបុព្ពេន ធនំ បរិក្ខយំ អគមាសិ។ សោ ឯវំភូតោបិ សង្ឃស្ស ទានំ ទេតិយេវ, បណីតំ បន កត្វា ទាតុំ ន សក្កោតិ។

សោ ឯកទិវសំ សត្ថារា “ទីយតិ បន តេ, គហបតិ, កុលេ ទាន”ន្តិ វុត្តេ “ទីយតិ, ភន្តេ, តញ្ច ខោ កណាជកំ ពិលង្គទុតិយ”ន្តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា, “គហបតិ, ‘លូខំ ទានំ ទេមី’តិ មា ចិន្តយិ។ ចិត្តស្មិញ្ហិ បណីតេ ពុទ្ធាទីនំ

ទិន្នទានំ លូខំ នាម នត្ថិ, អបិច តុំ អដ្ឋន្នំ អរិយបុគ្គលានំ ទានំ ទេសិ, អហំ បន វេលាមកាលេ សកលជម្ពុទីបំ ឧន្នង្គលំ កត្វា មហាទានំ បវត្តយមានោបិ តិសរណគតម្បិ កញ្ចិ នាលត្ថំ, ទក្ខិណេយ្យា នាម ឯវំ ទុល្លភា។ តស្មា ‘លូខំ មេ ទាន’ន្តិ មា ចិន្តយី’’តិ វត្វា **វេលាមសុត្ត**មស្ស (អ. និ. ៩.២០) កថេសិ។ អថស្ស ទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្ថា ទេវតា សត្ថរិ ចេវ សត្ថុសាវកេសុ ច គេហំ បវិសន្តេសុ តេសំ តេជេន សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី, ‘‘យថា ឥមេ ឥមំ គេហំ ន បវិសន្តិ, តថា គហបតិំ បរិភិន្ទិស្សាមី’’តិ តំ វត្តុកាមាបិ ឥស្សរកាលេ កិញ្ចិ វត្តុំ នាសក្ខិ, ឥទានិ ‘‘បនាយំ ទុគ្គតោ គណ្ហិស្សតិ មេ វចន’’ន្តិ រត្តិភាគេ សេដ្ឋិស្ស សិរិគព្ភំ បវិសិត្វា អាកាសេ អដ្ឋាសិ។ អថ សេដ្ឋិ នំ ទិស្វា ‘‘កោ ឯសោ’’តិ អាហ។ អហំ តេ មហាសេដ្ឋិ ចតុត្ថទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្ថា ទេវតា, តុយ្ហំ ឱវាទទានត្ថាយ អាគតាតិ។ តេន ហិ ឱវទេហីតិ។ មហាសេដ្ឋិ តយា បច្ឆិមកាលំ អនោលោកេត្វាវ សមណស្ស គោតមស្ស សាសនេ ពហុំ ធនំ វិប្បកិណ្ណំ, ឥទានិ ទុគ្គតោ ហុត្វាបិ តំ ន មុញ្ចសិយេវ, ឯវំ វត្តមានោ កតិបាហេនេវ ឃាសច្ឆាទនមត្តម្បិ ន លភិស្សសិ , កិំ តេ សមណេន គោតមេន, អតិបរិច្ចាគតោ ឱរមិត្វា កម្មន្តេ បយោជេន្តោ កុដុម្ពំ សណ្ឋាបេហីតិ។ អយំ មេ តយា ទិន្នឱវាទោតិ។ អាម, សេដ្ឋីតិ។ គច្ឆ, នាហំ តាទិសីនំ សតេនបិ សហស្សេនបិ សតសហស្សេនបិ សក្កា កម្បេតុំ, អយុត្តំ តេ វុត្តំ, កិំ តយា មម គេហេ វសមានាយ, សីឃំ សីឃំ មេ ឃរា និក្ខមាហីតិ។ សា សោតាបន្នស្ស អរិយសាវកស្ស វចនំ សុត្វា ឋាតុំ អសក្កោន្តី ទារកេ អាទាយ និក្ខមិ, និក្ខមិត្វា ច បន អញ្ញត្ថ វសនដ្ឋានំ អលភមានា ‘‘សេដ្ឋឹ ខមាបេត្វា តត្ថេវ វសិស្សាមី’’តិ នគរបរិគ្គាហកំ ទេវបុត្តំ ឧបសង្កមិត្វា អត្តនា កតាបរាធំ អាចិក្ខិត្វា ‘‘ឯហិ, មំ សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ នេត្វា ខមាបេត្វា វសនដ្ឋានំ ទាបេហី’’តិ អាហ។ សោ ‘‘អយុត្តំ តយា វុត្តំ, នាហំ តស្ស សន្តិកំ គន្តុំ ឧស្សហាមី’’តិ តំ បដិក្ខិបិ។ សា ចតុន្នំ មហារាជានំ សន្តិកំ គន្ត្វា តេហិបិ បដិក្ខិត្តា សក្កំ ទេវរាជានំ ឧបសង្កមិត្វា តំ បវត្តឹ អាចិក្ខិត្វា, ‘‘អហំ, ទេវ, វសនដ្ឋានំ អលភមានា ទារកេ ហត្ថេន គហេត្វា អនាថា វិចរាមិ, វសនដ្ឋានំ មេ ទាបេហី’’តិ សុដ្ឋុតរំ យាចិ។

អថ នំ សោ ‘‘អហម្បិ តវ ការណា សេដ្ឋឹ វត្តុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ឯកំ បន តេ ឧបាយំ កថេស្សាមី’’តិ អាហ។ សាធុ, ទេវ, កថេហីតិ។ គច្ឆ, សេដ្ឋិនោ អាយុត្តកវេសំ គហេត្វា សេដ្ឋិស្ស ហត្ថតោ បណ្ណំ អារោបេត្វា វោហារូបជីវីហិ គហិតំ អដ្ឋារសកោដិធនំ អត្តនោ អានុភាវេន សោធេត្វា តុច្ឆគព្ភេ បូរេត្វា មហាសមុទ្ទំ បវិដ្ឋំ អដ្ឋារសកោដិធនំ អត្ថិ, អញ្ញម្បិ អសុកដ្ឋានេ នាម អស្សាមិកំ អដ្ឋារសកោដិធនំ អត្ថិ, តំ សព្ពំ សំហរិត្វា តស្ស តុច្ឆគព្ភេ បូរេត្វា ទណ្ឌកម្មំ កត្វា ខមាបេហីតិ។ សា ‘‘សាធុ, ទេវា’’តិ វុត្តនយេនេវ តំ សព្ពំ កត្វា បុន តស្ស សិរិគព្ភំ ឱភាសយមានា អាកាសេ ឋត្វា ‘‘កោ ឯសោ’’តិ វុត្តេ អហំ តេ ចតុត្ថទ្វារកោដ្ឋកេ អធិវត្ថា អន្ធពាលទេវតា, មយា អន្ធពាលតាយ យំ តុម្ហាកំ សន្តិកេ កថិតំ, តំ មេ ខមថ។ សក្កស្ស ហិ មេ វចនេន ចតុបណ្ណាសកោដិធនំ សំហរិត្វា តុច្ឆគព្ភបូរណំ ទណ្ឌកម្មំ កតំ, វសនដ្ឋានំ អលភមានា កិលមាមីតិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ ចិន្តេសិ – ‘‘អយំ ទេវតា ‘ទណ្ឌកម្មញ្ច មេ កត’ន្តិ វទតិ, អត្តនោ ច ទោសំ បដិជានាតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស នំ ទស្សេស្សាមី’’តិ។ សោ តំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា តាយ កតកម្មំ សព្ពំ អារោចេសិ។ ទេវតា សត្ថុ បាទេសុ សិរសា និបតិត្វា, ‘‘ភន្តេ, យំ មយា អន្ធពាលតាយ តុម្ហាកំ គុណេ អជានិត្វា បាបកំ វចនំ វុត្តំ, តំ មេ ខមថា’’តិ សត្ថារំ ខមាបេត្វា មហាសេដ្ឋឹ ខមាបេសិ។ សត្ថា កល្យាណបាបកានំ កម្មានំ វិបាកវសេន សេដ្ឋិញ្ចេវ ទេវតញ្ច ឱវទន្តោ ‘‘ឥធ, គហបតិ, បាបបុគ្គលោបិ យាវ បាបំ ន បច្ចតិ, តាវ ភទ្រម្បិ បស្សតិ។ យទា បនស្ស បាបំ បច្ចតិ, តទា បាបមេវ បស្សតិ។ ភទ្របុគ្គលោបិ យាវ ភទ្រំ ន បច្ចតិ, តាវ បាបានិ បស្សតិ។ យទា បនស្ស ភទ្រំ បច្ចតិ, តទា ភទ្រមេវ បស្សតី’’តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១១៩. ‘‘បាបោបិ បស្សតី ភទ្រំ, យាវ បាបំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតី បាបំ, អថ បាបោ បាបានិ បស្សតិ។

១២០. ‘‘ភទ្រោបិ បស្សតី បាបំ, យាវ ភទ្រំ ន បច្ចតិ;
យទា ច បច្ចតី ភទ្រំ, អថ ភទ្រោ ភទ្រានិ បស្សតី’’តិ។

តត្ថ **បាបោ**តិ កាយទុច្ចរិតាទិនា បាបកម្មេន យុត្តបុគ្គលោ។ សោបិ ហិ បុរិមសុចរិតានុភាវេន និព្ពត្តំ សុខំ អនុភវមានោ **ភទ្រម្បិ បស្សតិ។ យាវ បាបំ ន បច្ចតី**តិ យាវស្ស តំ បាបកម្មំ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិបាកំ ន ទេតិ។ **យទា** បនស្ស តំ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិបាកំ ទេតិ, **អថ** ទិដ្ឋធម្មេ វិវិធា កម្មការណា, សម្បរាយេ ច អបាយទុក្ខំ អនុភោន្តោ សោ **បាបោ បាបានិយេវ បស្សតិ**។ ទុតិយគាថាយបិ កាយសុចរិតាទិនា ភទ្រកម្មេន យុត្តោ **ភទ្រោ**។ សោបិ ហិ បុរិមទុច្ចរិតានុភាវេន និព្ពត្តំ ទុក្ខំ អនុភវមានោ **បាបំ បស្សតិ។ យាវ ភទ្រំ ន បច្ចតី**តិ យាវស្ស តំ ភទ្រំ កម្មំ ទិដ្ឋធម្មេ វា សម្បរាយេ វា វិបាកំ ន ទេតិ។ **យទា** បន តំ វិបាកំ ទេតិ, **អថ** ទិដ្ឋធម្មេ លាភសក្ការាទិសុខំ, សម្បរាយេ ច ទិព្ពសម្បត្តិសុខំ អនុភវមានោ សោ **ភទ្រោ ភទ្រានិយេវ បស្សតី**តិ។

ទេសនាវសានេ សា ទេវតា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនាថបិណ្ឌិកសេដ្ឋិវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អសញ្ញតបរិក្ខារភិក្ខុវត្ថុ

មាវមញ្ញេថ បាបស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អសញ្ញតបរិក្ខារំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ យំ កិញ្ចិ មញ្ចបីឋាទិភេទំ បរិក្ខារំ ពហិ បរិភុញ្ជិត្វា តត្ថេវ ឆឌ្ឌេតិ។ បរិក្ខារោ វស្សេនបិ អាតបេនបិ ឧបចិកាទីហិបិ វិនស្សតិ។ សោ ភិក្ខូហិ “ននុ, អាវុសោ, បរិក្ខារោ នាម បដិសាមិតព្ពោ”តិ វុត្តេ “អប្បកំ មយា កតំ, អាវុសោ, ឯតំ, ន ឯតស្ស ចិត្តំ អត្ថិ, ន បិត្ត”ន្តិ វត្វា តថេវ ករោតិ។ ភិក្ខូ តស្ស កិរិយំ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ភិក្ខុ ឯវំ ករោសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ សត្ថារា បុច្ឆិតោបិ “កឹ ឯតំ ភគវា អប្បកំ មយា កតំ, ន តស្ស ចិត្តំ អត្ថិ, នាស្ស បិត្ត”ន្តិ តថេវ អវមញ្ញន្តោ អាហ។ អថ នំ សត្ថា “ភិក្ខូហិ ឯវំ កាតុំ ន វដ្ដតិ, បាបកម្មំ នាម ‘អប្បក’ន្តិ ន អវមញ្ញិតព្ពំ។ អជ្ឈោកាសេ ឋបិតញ្ហិ វិវដមុខំ ភាជនំ ទេវេ វស្សន្តេ កិញ្ចាបិ ឯកពិន្ទុនា ន បូរតិ, បុនប្បុនំ វស្សន្តេ បន បូរតេវ, ឯវមេវ បាបំ ករោន្តោ បុគ្គលោ អនុបុព្ពេន មហន្តំ បាបរាសឹ ករោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២១. “មាវមញ្ញេថ បាបស្ស, ន មន្តំ អាគមិស្សតិ;
ឧទពិន្ទុនិបាតេន, ឧទកុម្ភោបិ បូរតិ;
ពាលោ បូរតិ បាបស្ស, ថោកំ ថោកម្បិ អាចិន”ន្តិ។

តត្ថ **មាវមញ្ញេថា**តិ ន អវជានេយ្យ។ **បាបស្សា**តិ បាបំ។ **ន មន្តំ អាគមិស្សតីតិ** “អប្បមត្តកំ មេ បាបកំ កតំ, កទា ឯតំ វិបច្ចិស្សតី”តិ ឯវំ បាបំ នាវជានេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ឧទកុម្ភោបី**តិ ទេវេ វស្សន្តេ មុខំ វិវរិត្វា ឋបិតំ យំ កិញ្ចិ កុលាលភាជនំ យថា តំ ឯកេកស្សាបិ ឧទកពិន្ទុនោ និបាតេន អនុបុព្ពេន **បូរតិ**, ឯវំ ពាលបុគ្គលោ ថោកំ ថោកម្បិ បាបំ អាចិនន្តោ ករោន្តោ វឌ្ឍេន្តោ **បាបស្ស បូរតិយេវា**តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។ សត្ថាបិ “អជ្ឈោកាសេ សេយ្យំ សន្ថរិត្វា បដិបាកតិកំ អករោន្តោ ឥមំ នាម អាបត្តិមាបជ្ជតី”តិ (បាចិ. ១០៨-១១០) សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសីតិ។

អសញ្ញតបរិក្ខារភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ពិឡាលបាទកសេដ្ឋិវត្ថុ

មាវមញ្ញេថ បុញ្ញស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពិឡាលបាទកសេដ្ឋឹ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សាវត្ថិវាសិនោ វគ្គពន្ធនេន ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទេន្តិ។ អថេកទិវសំ សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ ឯវមាហ –

> “ឧបាសកា ឥធេកច្ចោ អត្តនាវ ទានំ ទេតិ, បរំ ន សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ភោគសម្បទំ លភតិ, នោ បរិវារសម្បទំ។ ឯកច្ចោ អត្តនា ទានំ ន ទេតិ, បរំ សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ បរិវារសម្បទំ លភតិ, នោ ភោគសម្បទំ។ ឯកច្ចោ អត្តនា ច ន ទេតិ, បរញ្ច ន សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ នេវ ភោគសម្បទំ លភតិ, ន បរិវារសម្បទំ, វិឃាសាទោ ហុត្វា វិចរតិ។ ឯកច្ចោ អត្តនា ច ទេតិ, បរញ្ច សមាទបេតិ។ សោ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ភោគសម្បទញ្ចេវ លភតិ, បរិវារសម្បទញ្ចា”តិ។

អថេកោ បណ្ឌិតបុរិសោ តំ ធម្មទេសនំ សុត្វា “អហោ អច្ឆរិយមិទំ ការណំ, អហំ ទានិ ឧភយសម្បត្តិសំវត្តនិកំ កម្មំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧដ្ឋាយ គមនកាលេ អាហ – “ភន្តេ, ស្វេ អម្ហាកំ ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ។ កិត្តកេហិ បន តេ ភិក្ខូហិ អត្ថោតិ? សព្ពភិក្ខូហិ, ភន្តេតិ។ សត្ថា អធិវាសេសិ ។ សោបិ គាមំ បវិសិត្វា, “អម្មតាតា, មយា ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខោ ភិក្ខុសង្ឃោ និមន្តិតោ, យោ យត្តកានំ ភិក្ខូនំ សក្កោតិ, សោ

តត្ថកានំ យាគុអាទីនំ អត្ថាយ តណ្ឌុលាទីនិ ទេតុ, ឯកស្មឹ ឋានេ បចាបេត្វា ទានំ ទស្សាមា”តិ ឧគ្ឃោសេន្តោ វិចរិ។

អថ នំ ឯកោ សេដ្ឋិ អត្តនោ អាបណទ្វារំ សម្បត្តំ ទិស្វា “អយំ អត្តនោ បហោនកេ ភិក្ខូ អនិមន្តេត្វា បន សកលគាមំ សមាទបេន្តោ វិចរតី”តិ កុជ្ឈិត្វា “តយា គហិតភាជនំ អាហរា”តិ តីហិ អង្គុលីហិ គហេត្វា ថោកេ តណ្ឌុលេ អទាសិ, តថា មុគ្គេ, តថា មាសេតិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ **ពិឡាលបាទកសេដ្ឋិ** នាម ជាតោ, សប្បិផាណិតាទីនិ ទេន្តោបិ ករណ្ឌំ កុដេ បក្ខិបិត្វា ឯកតោ កោណំ កត្វា ពិន្ទុំ ពិន្ទុំ បគ្ឃរាបេន្តោ ថោកថោកមេវ អទាសិ។ ឧបាសកោ អវសេសេហិ ទិន្នំ ឯកតោ កត្វា ឥមិនា ទិន្នំ វិសុំយេវ អគ្គហេសិ។ សោ សេដ្ឋិ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ឯស មយា ទិន្នំ វិសុំ គណ្ហាតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឯកំ ចូឡុបដ្ឋាកំ បហិណិ “គច្ឆ, យំ ឯស ករោតិ, តំ ជានាហី”តិ។ សោ គន្ត្វា “សេដ្ឋិស្ស មហប្ផលំ ហោតូ”តិ យាគុភត្តបូវានំ អត្ថាយ ឯកំ ទ្វេ តណ្ឌុលេ បក្ខិបិត្វា មុគ្គមាសេបិ តេលផាណិតាទិពិន្ទូនិបិ សព្ពភាជនេសុ បក្ខិបិ។ ចូឡុបដ្ឋាកោ គន្ត្វា សេដ្ឋិស្ស អារោចេសិ ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “សចេ មេ សោ បរិសមជ្ឈេ អវណ្ណំ ភាសិស្សតិ, មម នាមេ គហិតមត្តេយេវ នំ បហរិត្វា មារេស្សាមី”តិ និវាសនន្តរេ ឆុរិកំ ពន្ធិត្វា បុនទិវសេ គន្ត្វា ភត្តគ្គេ អដ្ឋាសិ។ សោ បុរិសោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា ភគវន្តំ អាហ – “ភន្តេ, មយា មហាជនំ សមាទបេត្វា ឥមំ ទានំ ទិន្នំ, តត្ថ សមាទបិតមនុស្សា អត្តនោ អត្តនោ ពលេន ពហូនិបិ ថោកានិបិ តណ្ឌុលាទីនិ អទំសុ, តេសំ សព្ពេសំ មហប្ផលំ ហោតូ”តិ។ តំ សុត្វា សោ សេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “អហំ ‘អសុកេន នាម អច្ឆរាយ គណ្ហិត្វា តណ្ឌុលាទីនិ ទិន្នានី’តិ មម នាមេ គហិតមត្តេ ឥមំ មារេស្សាមី’តិ អាគតោ, អយំ បន សព្ពសង្គាហិកំ កត្វា ‘យេហិបិ នាឡិអាទីហិ មិនិត្វា ទិន្នំ, យេហិបិ អច្ឆរាយ គហេត្វា ទិន្នំ, សព្ពេសំ មហប្ផលំ ហោតូ’តិ វទតិ។ សចាហំ ឯវរូបំ ន ខមាបេស្សាមិ, ទេវទណ្ឌោ មម មត្ថកេ បតិស្សតី”តិ។ សោ តស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមាហិ មេ, សាមី”តិ អាហ។ “កឹ ឥទ”ន្តិ ច តេន វុត្តេ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ តំ កិរិយំ ទិស្វា សត្ថា “កឹ ឥទ”ន្តិ ទានវេយ្យាវដិកំ បុច្ឆិ។ សោ អតីតទិវសតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា “ឯវំ កិរ សេដ្ឋី”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “ឧបាសក, បុញ្ញំ នាម ‘អប្បក’ន្តិ ន អវមញ្ញិតព្ពំ, មាទិសស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ‘អប្បក’ន្តិ ន អវមញ្ញិតព្ពំ។ បណ្ឌិតមនុស្សា ហិ បុញ្ញំ ករោន្តា វិវដភាជនំ វិយ ឧទកេន អនុក្កមេន បុញ្ញេន បូរន្តិយេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២២. “មាវមញ្ញេថ បុញ្ញស្ស, ន មន្ទំ អាគមិស្សតិ;
ឧទពិន្ទុនិបាតេន, ឧទកុម្ភោបិ បូរតិ;
ធីរោ បូរតិ បុញ្ញស្ស, ថោកំ ថោកម្បិ អាចិន”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – បណ្ឌិតមនុស្សោ បុញ្ញំ កត្វា “អប្បកមត្តំ មយា កតំ, **ន មន្ទំ** វិបាកវសេន **អាគមិស្សតិ**, ឯវំ បរិត្តកំ កម្មំ កហំ មំ ទក្ខិស្សតិ, អហំ វា តំ កហំ ទក្ខិស្សាមិ, កទា ឯតំ វិបច្ចិស្សតី”តិ ឯវំ បុញ្ញំ **មាវមញ្ញេថ** ន អវជានេយ្យ។ យថា ហិ និរន្តរំ **ឧទពិន្ទុនិបាតេន** វិវរិត្វា ឋបិតំ កុលាលភាជនំ **បូរតិ**, ឯវំ **ធីរោ** បណ្ឌិតបុរិសោ **ថោកំ ថោកម្បិ** បុញ្ញំ អាចិនន្តោ **បុញ្ញស្ស បូរតី**តិ។

ទេសនាវសានេ សោ សេដ្ឋិ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ពិឡាលបាទកសេដ្ឋិវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. មហាធនវាណិជវត្ថុ

វាណិជោវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាធនវាណិជំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ វាណិជស្ស គេហេ បញ្ចសតា ចោរា ឱតារំ គវេសមានា ឱតារំ ន លភឹសុ។ អបរេន សមយេន វាណិជោ បញ្ច សកដសតានិ ភណ្ឌស្ស បូរេត្វា ភិក្ខូនំ អារោចាបេសិ – “អហំ អសុកដ្ឋានំ នាម វាណិជ្ជត្ថាយ គច្ឆាមិ, យេ, អយ្យា, តំ ឋានំ គន្តុកាមា, តេ និក្ខមន្តុ, មគ្គេ ភិក្ខាយ ន កិលមិស្សន្តី”តិ។ តំ សុត្វា បញ្ចសតា ភិក្ខូ តេន សទ្ធឹ មគ្គំ បដិបជ្ជឹសុ។ តេបិ ចោរា “សោ កិរ វាណិជោ និក្ខន្តោ”តិ គន្ត្វា អដវិយំ អដ្ឋំសុ។ វាណិជោបិ គន្ត្វា អដវិមុខេ ឯកស្មឹ គាមេ វាសំ កត្វា ទ្វេ តយោបិ ទិវសេ គោណសកដាទីនិ សំវិទហិ, តេសំ បន ភិក្ខូនំ និពទ្ធំ ភិក្ខំ ទេតិយេវ។ ចោរា តស្មឹ អតិចិរាយន្តេ “គច្ឆ, តស្ស និក្ខមនទិវសំ ញត្វា ឯហី”តិ ឯកំ បុរិសំ បហិណឹសុ។ សោ តំ គាមំ គន្ត្វា ឯកំ សហាយកំ បុច្ឆិ – “កទា វាណិជោ និក្ខមិស្សតី”តិ។ សោ “ទ្វីហតីហច្ចយេនា”តិ វត្វា “កិមត្ថំ បន បុច្ឆសី”តិ អាហ។ អថស្ស សោ “មយំ បញ្ចសតា ចោរា ឯតស្សត្ថាយ

អដវិយំ ឋិតា”តិ អាចិក្ខិ។ ឥតរោ “តេន ហិ គច្ឆ, សីឃំ និក្ខមិស្សតី”តិ តំ ឧយ្យោជេត្វា, “កឹ នុ ខោ ចោរេ វារេមិ, ឧទាហុ វាណិជ”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “កឹ មេ ចោរេហិ, វាណិជំ និស្សាយ បញ្ចសតា ភិក្ខូ ជីវន្តិ, វាណិជស្ស សញ្ញំ ទស្សាមី”តិ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កទា គមិស្សថា”តិ បុច្ឆិត្វា “តតិយទិវសេ”តិ វុត្តេ មយ្ហំ វចនំ ករោថ, អដវិយំ កិរ តុម្ហាកំ អត្ថាយ បញ្ចសតា ចោរា ឋិតា, មា តាវ គមិត្ថាតិ។ ត្វំ កថំ ជានាសីតិ? តេសំ អន្តរេ មម សហាយោ អត្ថិ, តស្ស មេ កថាយ ញាតន្តិ។ “តេន ហិ ‘កឹ មេ ឯត្តោ គតេនា’តិ និវត្តិត្វា គេហមេវ គមិស្សាមី”តិ អាហ។ តស្មឹ ចិរាយន្តេ បុន តេហិ ចោរេហិ បេសិតោ បុរិសោ អាគន្ត្វា តំ សហាយកំ បុច្ឆិត្វា តំ បវត្តឹ សុត្វា “និវត្តិត្វា គេហមេវ កិរ គមិស្សតី”តិ គន្ត្វា ចោរានំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា ចោរា តតោ និក្ខមិត្វា ឥតរស្មឹ មគ្គេ អដ្ឋំសុ, តស្មឹ ចិរយន្តេ បុនបិ តេ ចោរា តស្ស សន្តិកំ បុរិសំ បេសេសុំ។ សោ តេសំ តត្ថ ឋិតភាវំ ញត្វា បុន វាណិជស្ស អារោចេសិ។ វាណិជោ “ឥធាបិ មេ វេកល្លំ នត្ថិ, ឯវំ សន្តេ នេវ ឯត្តោ គមិស្សាមិ, ន ឥតោ, ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ គន្ត្វា អាហ – “ភន្តេ, ចោរា កិរ មំ វិលុម្បិតុកាមា មគ្គេ ឋិតា, ‘បុន និវត្តិស្សតី’តិ សុត្វា ឥតរស្មឹ មគ្គេ ឋិតា, អហំ ឯត្តោ វា ឥតោ វា អគន្ត្វា ថោកំ ឥធេវ ភវិស្សាមិ, ភទន្តា ឥធេវ វសិតុកាមា វសន្តុ, គន្តុកាមា អត្តនោ រុចឹ ករោន្តូ”តិ។ ភិក្ខូ “ឯវំ សន្តេ មយំ និវត្តិស្សាមា”តិ វាណិជំ អាបុច្ឆិត្វា បុនទេវ សាវត្ថឹ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សត្ថា “កឹ, ភិក្ខវេ, មហាធនវាណិជេន សទ្ធឹ ន គមិត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, ភន្តេ, មហាធនវាណិជស្ស វិលុម្បនត្ថាយ ទ្វីសុបិ មគ្គេសុ ចោរា បរិយុដ្ឋិំសុ, តេន សោ តត្ថេវ ឋិតោ, មយំ បន តំ អាបុច្ឆិត្វា អាគតា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មហាធនវាណិជោ ចោរានំ អត្ថិតាយ មគ្គំ បរិវជ្ជេតិ, ជីវិតុកាមោ វិយ បុរិសោ ហលាហលំ វិសំ បរិវជ្ជេតិ, ភិក្ខុនាបិ ‘តយោ ភវា ចោរេហិ បរិយុដ្ឋិតមគ្គសទិសា’តិ ញត្វា បាបំ បរិវជ្ជេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៣. “វាណិជោវ ភយំ មគ្គំ, អប្បសត្ថោ មហទ្ធនោ;
វិសំ ជីវិតុកាមោវ, បាបានិ បរិវជ្ជយេ”តិ។

តត្ថ **ភយ**ន្តិ ភាយិតព្ពំ, ចោរេហិ បរិយុដ្ឋិតត្តា សប្បដិភយន្តិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា មហាធនវាណិជោ **អប្បសត្ថោ** សប្បដិភយំ **មគ្គំ**, យថា ច **ជីវិតុកាមោ** ហលាហលំ **វិសំ** បរិវជ្ជេតិ, ឯវំ បណ្ឌិតោ ភិក្ខុ អប្បមត្តកានិបិ **បាបានិ** បរិវជ្ជេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ, សម្បត្តមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

មហាធនវាណិជវត្ថុ សត្តមំ។

៨. កុក្កុដមិត្តនេសាទវត្ថុ

បាណិម្ហិ ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ កុក្កុដមិត្តំ នាម នេសាទំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិរ ឯកា សេដ្ឋិធីតា វយប្បត្តា សត្តភូមិកបាសាទស្ស ឧបរិ សិរិគព្ភេ អារក្ខណត្ថាយ ឯកំ បរិចារិកំ ទត្វា មាតាបិតូហិ វាសិយមានា ឯកទិវសំ សាយន្ហសមយេ វាតបានេន អន្តរវីថឹ ឱលោកេន្តី បញ្ចបាសសតានិ បញ្ច សូលសតានិ អាទាយ មិគេ វធិត្វា ជីវមានំ ឯកំ កុក្កុដមិត្តំ នាម នេសាទំ បញ្ច មិគសតានិ វធិត្វា តេសំ មំសេន មហាសកដំ បូរេត្វា សកដធុរេ និសីទិត្វា មំសវិក្កិណនត្ថាយ នគរំ បវិសន្តំ ទិស្វា តស្មឹ បដិពទ្ធចិត្តា បរិចារិកាយ ហត្ថេ បណ្ណាការំ ទត្វា “គច្ឆ, ឯតស្ស បណ្ណាការំ ទត្វា គមនកាលំ ញត្វា ឯហី”តិ បេសេសិ។ សា គន្ត្វា តស្ស បណ្ណាការំ ទត្វា បុច្ឆិ – “កទា គមិស្សសី”តិ? សោ “អជ្ជ មំសំ វិក្កិណិត្វា បាតោវ អសុកទ្វារេន នាម និក្ខមិត្វា គមិស្សាមី”តិ អាហ។ សា តេន កថិតកថំ សុត្វា អាគន្ត្វា តស្សា អារោចេសិ។ សេដ្ឋិធីតា អត្តនា គហេតព្ពយុត្តកំ វត្ថាភរណជាតំ សំវិទហិត្វា បាតោវ មលិនវត្ថំ និវាសេត្វា កុដំ អាទាយ ទាសីហិ សទ្ធឹ ឧទកតិត្ថំ គច្ឆន្តី វិយ និក្ខមិត្វា តំ ឋានំ គន្ត្វា តស្សាគមនំ ឱលោកេន្តី អដ្ឋាសិ។ សោបិ បាតោវ សកដំ បាជេន្តោ និក្ខមិ។ សា តស្ស បច្ឆតោ បច្ឆតោ បាយាសិ។ សោ តំ ទិស្វា “អហំ តំ ‘អសុកស្ស នាម ធីតា’តិ ន ជានាមិ, មា មំ អនុពន្ធិ, អម្មា”តិ អាហ។ ន មំ ត្វំ បក្កោសសិ, អហំ អត្តនោ ធម្មតាយ អាគច្ឆាមិ, ត្វំ តុណ្ហី ហុត្វា អត្តនោ សកដំ បាជេហីតិ។ សោ បុនប្បុនំ តំ និវារេតិយេវ។ អថ នំ សា អាហ – “សាមិ, សិរី នាម អត្តនោ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តី និវារេតុំ ន វដ្ដតី”តិ។ សោ តស្សា និស្សំសយេន អាគមនការណំ ញត្វា តំ សកដំ អារោបេត្វា អគមាសិ។ តស្សា មាតាបិតរោ ឥតោ ចិតោ ច បរិយេសាបេត្វា អបស្សន្តា “មតា ភវិស្សតី”តិ មតកភត្តំ ករឹសុ។ សាបិ តេន សទ្ធឹ សំវាសមន្វាយ បដិបាដិយា សត្ត បុត្តេ វិជាយិត្វា តេ វយប្បត្តេ ឃរពន្ធនេន ពន្ធិ។

អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ កុក្កុដមិត្តំ សបុត្តំ សសុណិសំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា, “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ឧបធារេន្តោ តេសំ បន្នរសន្នម្បិ សោតាបត្តិមគ្គស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា បាតោវ បត្តចីវរំ អាទាយ តស្ស បាសដ្ឋានំ អគមាសិ ។ តំ ទិវសំ បាសេ ពទ្ធោ ឯកមិគោបិ នាហោសិ។ សត្ថា តស្ស បាសមូលេ បទវលញ្ជំ ទស្សេត្វា បុរតោ ឯកស្ស គុម្ពស្ស ហេដ្ឋា ឆាយាយំ និសីទិ។ កុក្កុដមិត្តោ បាតោវ ធនុំ អាទាយ បាសដ្ឋានំ គន្ត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ បាសេ ឱលោកយមានោ បាសេ ពទ្ធំ ឯកម្បិ មិគំ អទិស្វា សត្ថុ បទវលញ្ជំ អទ្ទស។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “កោ មយ្ហំ ពទ្ធមិគេ មោចេន្តោ វិចរតី”តិ។ សោ សត្ថរិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា គច្ឆន្តោ គុម្ពមូលេ និសិន្នំ សត្ថារំ ទិស្វា, “ឥមិនា មម មិគា មោចិតា ភវិស្សន្តិ, មារេស្សាមិ ន”ន្តិ ធនុំ អាកឌ្ឍិ។ សត្ថា ធនុំ អាកឌ្ឍិតុំ ទត្វា វិស្សជ្ជេតុំ នាទាសិ។ សោ សរំ វិស្សជ្ជេតុម្បិ ឱរោបេតុម្បិ អសក្កោន្តោ ផាសុកាហិ ភិជ្ជន្តីហិ វិយ មុខតោ ខេឡេន បគ្ឃរន្តេន កិលន្តរូបោ អដ្ឋាសិ។ អថស្ស បុត្តា គេហំ គន្ត្វា “បិតា នោ ចិរាយតិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ វត្វា “គច្ឆថ, តាតា, បិតុ សន្តិក”ន្តិ មាតរា បេសិតា ធនូនិ អាទាយ គន្ត្វា បិតរំ តថាឋិតំ ទិស្វា “អយំ នោ បិតុ បច្ចាមិត្តោ ភវិស្សតី”តិ សព្ពេបិ ជនា ធនូនិ អាកឌ្ឍិត្វា ពុទ្ធានុភាវេន យថា នេសំ បិតា ឋិតោ, តថេវ អដ្ឋំសុ។ អថ នេសំ មាតា “កឹ នុ ខោ មេ បុត្តាបិ ចិរាយន្តី”តិ វត្វា សព្ពាហិ សុណិសាហិ សទ្ធឹ គន្ត្វា តេ តថាឋិតេ ទិស្វា “កស្ស នុ ខោ ឥមេ ធនូនិ អាកឌ្ឍិត្វា ឋិតា”តិ ឱលោកេន្តី សត្ថារំ ទិស្វា ពាហា បគ្គយ្ហ – “មា មេ បិតរំ នាសេថ, មា មេ បិតរំ នាសេថា”តិ មហាសទ្ទមកាសិ។ កុក្កុដមិត្តោ តំ សទ្ទំ សុត្វា ចិន្តេសិ – “នដ្ឋោ វតម្ហិ, សសុរោ កិរ មេ ឯស, អហោ មយា ភារិយំ កម្មំ កត”ន្តិ។ បុត្តាបិស្ស “អយ្យកោ កិរ នោ ឯស, អហោ ភារិយំ កម្មំ កត”ន្តិ ចិន្តយឹសុ។ កុក្កុដមិត្តោ “អយំ សសុរោ មេ”តិ មេត្តចិត្តំ ឧបដ្ឋបេសិ, បុត្តាបិស្ស “អយ្យកោ នោ”តិ មេត្តចិត្តំ ឧបដ្ឋបេសុំ។ អថ តេ នេសំ មាតា សេដ្ឋិធីតា “ខិប្បំ ធនូនិ ឆឌ្ឌេត្វា បិតរំ មេ ខមាបេថា”តិ អាហ។

សត្ថា តេសំ មុទុចិត្តតំ ញត្វា ធនុំ ឱតារេតុំ អទាសិ។ តេ សព្ពេ សត្ថារំ វន្ទិត្វា “ខមថ នោ, ភន្តេ”តិ ខមាបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អថ នេសំ សត្ថា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ។ ទេសនាវសានេ កុក្កុដមិត្តោ សទ្ធឹ បុត្តេហិ ចេវ សុណិសាហិ ច អត្តបញ្ចទសមោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សត្ថា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បច្ឆាភត្តំ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ អានន្ទត្ថេរោ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, កហំ គមិត្ថា”តិ។ កុក្កុដមិត្តស្ស សន្តិកំ , អានន្ទាតិ។ បាណាតិបាតកម្មស្ស វោ, ភន្តេ, អការកោ កតោតិ។ អាមានន្ទ, សោ អត្តបញ្ចទសមោ អចលសទ្ធាយ បតិដ្ឋាយ តីសុ រតនេសុ និក្កង្ខោ ហុត្វា បាណាតិបាតកម្មស្ស អការកោ ជាតោតិ។ ភិក្ខូ អាហំសុ – “ននុ, ភន្តេ, ភរិយាបិស្ស អត្ថី”តិ។ អាម, ភិក្ខវេ, សា កុលគេហេ កុមារិកា ហុត្វា សោតាបត្តិផលំ បត្តាតិ។ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “កុក្កុដមិត្តស្ស កិរ ភរិយា កុមារិកកាលេ ឯវ សោតាបត្តិផលំ បត្វា តស្ស គេហំ គន្ត្វា សត្ត បុត្តេ លភិ, សា ឯត្តកំ កាលំ សាមិកេន ‘ធនុំ អាហរ, សរេ អាហរ, សត្តិំ អាហរ, សូលំ អាហរ, ជាលំ អាហរា’តិ វុច្ចមានា តានិ អទាសិ។ សោបិ តាយ ទិន្នានិ អាទាយ គន្ត្វា បាណាតិបាតំ ករោតិ, កឹ នុ ខោ សោតាបន្នាបិ បាណាតិបាតំ ករោន្តី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ន, ភិក្ខវេ, សោតាបន្នា បាណាតិបាតំ ករោន្តិ, សា បន ‘សាមិកស្ស វចនំ ករោមី’តិ តថា អកាសិ។ ‘ឥទំ គហេត្វា ឯស គន្ត្វា បាណាតិបាតំ ករោតូ’តិ តស្សា ចិត្តំ នត្ថិ។ បាណិតលស្មិញ្ហិ វណេ អសតិ វិសំ គណ្ហន្តស្ស តំ វិសំ អនុឌហិតុំ ន សក្កោតិ, ឯវមេវ អកុសលចេតនាយ អភាវេន បាបំ អករោន្តស្ស ធនុអាទីនិ នីហរិត្វា ទទតោបិ បាបំ នាម ន ហោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៤ “បាណិម្ហិ ចេ វណោ នាស្ស, ហរេយ្យ បាណិនា វិសំ;
នាព្ពណំ វិសមន្វេតិ, នត្ថិ បាបំ អកុព្ពតោ”តិ។

តត្ថ **នាស្សា**តិ ន ភវេយ្យ។ **ហរេយ្យា**តិ ហរិតុំ សក្កុណេយ្យ។ កឹ ការណា? យស្មា **នាព្ពណំ វិសមន្វេតិ** អវណញ្ហិ បាណឹ វិសំ អន្វេតុំ ន សក្កោតិ, ឯវមេវ ធនុអាទីនិ នីហរិត្វា ទេន្តស្សាបិ អកុសលចេតនាយ អភាវេន បាបំ **អកុព្ពតោ បាបំ** នាម **នត្ថិ**, អវណំ បាណឹ វិសំ វិយ នាស្ស ចិត្តំ បាបំ អនុគច្ឆតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អបរេន សមយេន ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “កោ នុ ខោ កុក្កុដមិត្តស្ស សបុត្តស្ស សសុណិសស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្សូបនិស្សយោ, កេន ការណេន នេសាទកុលេ និព្ពត្តោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ , ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, ភិក្ខវេ, អតីតេ កស្សបទសពលស្ស ធាតុចេតិយំ សំវិទហន្តា ឯវមាហំសុ – “កឹ នុ ខោ ឥមស្ស ចេតិយស្ស មត្តិកា ភវិស្សតិ, កឹ ឧទក”ន្តិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “ហរិតាលមនោសិលា មត្តិកា ភវិស្សតិ, តិលតេលំ ឧទក”ន្តិ។ តេ ហរិតាលមនោសិលា កោដ្ដេត្វា តិលតេលេន សំសន្ទិត្វា ឥដ្ឋកាយ ឃដេត្វា សុវណ្ណេន ខចិត្វា អន្តោ ចិនឹសុ, ពហិមុខេ បន ឯកគ្ឃនសុវណ្ណ

តដ្ឋការ អហេសុំ។ ឯកេកា សតសហស្សគ្ឃនិកា អហោសិ។ តេ យាវ ធាតុនិធានា ចេតិយេ និដ្ឋិតេ ចិន្តយឹសុ – “ធាតុនិធានកាលេ ពហុនា ធនេន អត្ថោ, កំ នុ ខោ ជេដ្ឋកំ ករោមា”តិ។

អថេកោ គាមវាសិកោ សេដ្ឋិ “អហំ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមី”តិ ធាតុនិធានេ ឯកំ ហិរញ្ញកោដឹ បក្ខិបិ។ តំ ទិស្វា រដ្ឋវាសិនោ “អយំ នគរសេដ្ឋិ ធនមេវ សំហរតិ, ឯវរូបេ ចេតិយេ ជេដ្ឋកោ ភវិតុំ ន សក្កោតិ, គាមវាសី បន កោដិធនំ បក្ខិបិត្វា ជេដ្ឋកោ ជាតោ”តិ ឧជ្ឈាយឹសុ។ សោ តេសំ កថំ សុត្វា “អហំ ទ្វេ កោដិយោ ទត្វា ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមី”តិ ទ្វេ កោដិយោ អទាសិ។ ឥតរោ “អហមេវ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមី”តិ តិស្សោ កោដិយោ អទាសិ។ ឯវំ វឌ្ឍេត្វា វឌ្ឍេត្វា នគរវាសី អដ្ឋ កោដិយោ អទាសិ។ គាមវាសិនោ បន គេហេ នវកោដិធនមេវ អត្ថិ, នគរវាសិនោ ចត្តាលីសកោដិធនំ។ តស្មា គាមវាសី ចិន្តេសិ – “សចាហំ នវ កោដិយោ ទស្សាមិ, អយំ ‘ទស កោដិយោ ទស្សាមី’តិ វក្ខតិ, អថ មេ និទ្ធនភាវោ បញ្ញាយិស្សតី”តិ។ សោ ឯវមាហ – “អហំ ឯត្តកញ្ច ធនំ ទស្សាមិ, សបុត្តទារោ ច ចេតិយស្ស ទាសោ ភវិស្សាមី”តិ សត្ត បុត្តេ សត្ត សុណិសាយោ ភរិយញ្ច គហេត្វា អត្តនា សទ្ធឹ ចេតិយស្ស និយ្យាទេសិ។ រដ្ឋវាសិនោ “ធនំ នាម សក្កា ឧប្បាទេតុំ, អយំ បន សបុត្តទារោ អត្តានំ និយ្យាទេសិ, អយមេវ ជេដ្ឋកោ ហោតូ”តិ តំ ជេដ្ឋកំ ករិំសុ។ ឥតិ តេ សោឡសបិ ជនា ចេតិយស្ស ទាសា អហេសុំ។ រដ្ឋវាសិនោ បន តេ ភុជិស្សេ អកំសុ។ ឯវំ សន្តេបិ ចេតិយមេវ បដិជគ្គិត្វា យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ។ តេសុ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវលោកេ វសន្តេសុ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ ភរិយា តតោ ចវិត្វា រាជគហេ សេដ្ឋិនោ ធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ សា កុមារិកាវ ហុត្វា សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ អទិដ្ឋសច្ចស្ស បន បដិសន្ធិ នាម ភារិយាតិ តស្សា សាមិកោ សម្បរិវត្តមានោ គន្ត្វា នេសាទកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស សហ ទស្សនេនេវ សេដ្ឋិធីតរំ បុព្ពសិនេហោ អជ្ឈោត្ថរិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

> “បុព្ពេវ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នហិតេន វា;
> ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោទកេ”តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

សា បុព្ពសិនេហេនេវ នេសាទកុលំ អគមាសិ។ បុត្តាបិស្សា ទេវលោកា ចវិត្វា តស្សា ឯវ កុច្ឆិស្មឹ បដិសន្ធឹ គណ្ហឹសុ, សុណិសាយោបិស្សា តត្ថ តត្ថ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា តេសំយេវ គេហំ អគមំសុ។ ឯវំ តេ សព្ពេបិ តទា ចេតិយំ បដិជគ្គិត្វា តស្ស កម្មស្សានុភាវេន សោតាបត្តិផលំ បត្តាតិ។

កុក្កុដមិត្តនេសាទវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. កោកសុនខលុទ្ទកវត្ថុ

យោ អប្បទុដ្ឋស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោកំ នាម សុនខលុទ្ទកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកទិវសំ បុព្ពណ្ហសមយេ ធនុំ អាទាយ សុនខបរិវុតោ អរញ្ញំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ ឯកំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ ភិក្ខុំ ទិស្វា កុជ្ឈិត្វា “កាឡកណ្ណិ មេ ទិដ្ឋោ, អជ្ជ កិញ្ចិ ន លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា បក្កាមិ។ ថេរោបិ គាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចោ បុន វិហារំ បាយាសិ។ ឥតរោបិ អរញ្ញេ វិចរិត្វា កិញ្ចិ អលភិត្វា បច្ចាគច្ឆន្តោ បុន ថេរំ ទិស្វា “អជ្ជាហំ ឥមំ កាឡកណ្ណឹ ទិស្វា អរញ្ញំ គតោ កិញ្ចិ ន លភឹ, ឥទានិ មេ បុនបិ អភិមុខោ ជាតោ, សុនខេហិ នំ ខាទាបេស្សាមី”តិ សញ្ញំ ទត្វា សុនខេ វិស្សជ្ជេសិ។ ថេរោបិ “មា ឯវំ ករិ ឧបាសកា”តិ យាចិ។ សោ “អជ្ជាហំ តវ សម្មុខីភូតត្តា កិញ្ចិ នាលត្ថំ, បុនបិ មេ សម្មុខីភាវមាគតោសិ, ខាទាបេស្សាមេវ ត”ន្តិ វត្វា សុនខេ ឧយ្យោជេសិ។ ថេរោ វេគេន ឯកំ រុក្ខំ អភិរុហិត្វា បុរិសប្បមាណេ ឋានេ និសីទិ។ សុនខា រុក្ខំ បរិវារេសុំ។ លុទ្ទកោ គន្ត្វា “រុក្ខំ អភិរុហតោបិ តេ មោក្ខោ នត្ថី”តិ តំ សរតុណ្ឌេន បាទតលេ វិជ្ឈិ។ ថេរោ “មា ឯវំ ករោហី”តិ តំ យាចិយេវ។ ឥតរោ តស្ស យាចនំ អនាទិយិត្វា បុនប្បុនំ វិជ្ឈិយេវ។ ថេរោ ឯកស្មឹ បាទតលេ វិជ្ឈិយមានេ តំ ឧក្ខិបិត្វា ទុតិយំ បាទំ ឱលម្ពិត្វា តស្មឹ វិជ្ឈិយមានេ តម្បិ ឧក្ខិបតិ, ឯវមស្ស សោ យាចនំ អនាទិយិត្វាវ ទ្វេបិ បាទតលានិ វិជ្ឈិយេវ។ ថេរស្ស សរីរំ ឧក្កាហិ អាទិត្តំ វិយ អហោសិ។ សោ វេទនានុវត្តិកោ ហុត្វា សតឹ បច្ចុបដ្ឋាបេតុំ នាសក្ខិ, បារុតចីវរំ ភស្សន្តម្បិ ន សល្លក្ខេសិ។ តំ បតមានំ កោកំ សីសតោ បដ្ឋាយ បរិក្ខិបន្តមេវ បតិ។ សុនខា “ថេរោ បតិតោ”តិ សញ្ញាយ ចីវរន្តរំ បវិសិត្វា អត្តនោ សាមិកំ លុញ្ចិត្វា ខាទន្តា អដ្ឋិមត្តាវសេសំ ករិំសុ។ សុនខា ចីវរន្តរតោ និក្ខមិត្វា ពហិ អដ្ឋំសុ។

អថ នេសំ ថេរោ ឯកំ សុក្ខទណ្ឌកំ ភញ្ជិត្វា ខិបិ។ សុនខា ថេរំ ទិស្វា “សាមិកោវ អម្ហេហិ ខាទិតោ”តិ ញត្វា អរញ្ញំ បវិសឹសុ។ ថេរោ កុក្កុច្ចំ ឧប្បាទេសិ “មម ចីវរន្តរំ បវិសិត្វា ឯស នដ្ឋោ, អរោគំ នុ ខោ មេ សីល”ន្តិ។ សោ រុក្ខា ឱតរិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តឹ អារោចេត្វា – “ភន្តេ, មម ចីវរំ និស្សាយ សោ

ឧបាសកោ នដ្ឋោ, កច្ចិ មេ អរោគំ សីលំ, អត្ថិ មេ សមណភាវោ”តិ បុច្ឆិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា “ភិក្ខុ អរោគំ តេ សីលំ, អត្ថិ តេ សមណភាវោ, សោ អប្បទុដ្ឋស្ស បទុស្សិត្វា វិនាសំ បត្តោ, ន កេវលញ្ច ឥទានេវ, អតីតេបិ អប្បទុដ្ឋានំ បទុស្សិត្វា វិនាសំ បត្តោយេវា”តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសេន្តោ អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ កិរេកោ វេជ្ជោ វេជ្ជកម្មត្ថាយ គាមំ វិចរិត្វា កិញ្ចិ កម្មំ អលភិត្វា ឆាតជ្ឈត្តោ និក្ខមិត្វា គាមទ្វារេ សម្ពហុលេ កុមារកេ កីឡន្តេ ទិស្វា “ឥមេ សប្បេន ឌំសាបេត្វា តិកិច្ឆិត្វា អាហារំ លភិស្សាមី”តិ ឯកស្មិំ រុក្ខពិលេ សីសំ និហរិត្វា និបន្នំ សប្បំ ទស្សេត្វា, “អម្ភោ, កុមារកា ឯសោ សាឡិកបោតកោ, គណ្ហថ ន”ន្តិ អាហ។ អថេកោ កុមារកោ សប្បំ គីវាយំ ទឡ្ហំ គហេត្វា នីហរិត្វា តស្ស សប្បភាវំ ញត្វា វិរវន្តោ អវិទូរេ ឋិតស្ស វេជ្ជស្ស មត្ថកេ ខិបិ។ សប្បោ វេជ្ជស្ស ខន្ធដ្ឋិកំ បរិក្ខិបិត្វា ទឡ្ហំ ឌំសិត្វា តត្ថេវ ជីវិតក្ខយំ បាបេសិ, ឯវមេស កោកោ សុនខលុទ្ទកោ បុព្ពេបិ អប្បទុដ្ឋស្ស បទុស្សិត្វា វិនាសំ បត្តោយេវាតិ។

សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៥. “យោ អប្បទុដ្ឋស្ស នរស្ស ទុស្សតិ, សុទ្ធស្ស បោសស្ស អនង្គណស្ស;
តមេវ ពាលំ បច្ចេតិ បាបំ, សុខុមោ រជោ បដិវាតំវ ខិត្តោ”តិ។

តត្ថ **អប្បទុដ្ឋស្សា**តិ អត្តនោ វា សព្ពសត្តានំ វា អទុដ្ឋស្ស។ **នរស្សា**តិ សត្តស្ស។ **ទុស្សតី**តិ អបរជ្ឈតិ។ **សុទ្ធស្សា**តិ និរបរាធស្សេវ។ **បោសស្សា**តិ ឥទម្បិ អបរេនាការេន សត្តាធិវចនមេវ។ **អនង្គណស្សា**តិ និក្កិលេសស្ស។ **បច្ចេតី**តិ បតិឯតិ។ **បដិវាត**ន្តិ យថា ឯកេន បុរិសេន បដិវាតេ ឋិតំ បហរិតុកាមតាយ **ខិត្តោ សុខុមោ រជោ**តិ តមេវ បុរិសំ បច្ចេតិ, តស្សេវ ឧបរិ បតតិ, ឯវមេវ យោ បុគ្គលោ អបទុដ្ឋស្ស បុរិសស្ស បាណិប្បហារាទីនិ ទទន្តោ បទុស្សតិ, **តមេវ ពាលំ** ទិដ្ឋេវ ធម្មេ, សម្បរាយេ វា និរយាទីសុ វិបច្ចមានំ តំ **បាបំ** វិបាកទុក្ខវសេន បច្ចេតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កោកសុនខលុទ្ទកវត្ថុ នវមំ។

១០. មណិការកុលូបកតិស្សត្ថេរវត្ថុ

គព្ភមេកេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មណិការកុលូបកំ តិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ថេរោ ឯកស្ស មណិការស្ស កុលេ ទ្វាទស វស្សានិ ភុញ្ជិ។ តស្មិំ កុលេ ជយម្បតិកា មាតាបិតុដ្ឋានេ ឋត្វា ថេរំ បដិជគ្គិំសុ។ អថេកទិវសំ សោ មណិការោ ថេរស្ស បុរតោ មំសំ ឆិន្ទន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ តស្មិំ ខណេ រាជា បសេនទិ កោសលោ ឯកំ មណិរតនំ “ឥមំ ធោវិត្វា វិជ្ឈិត្វា បហិណតូ”តិ បេសេសិ។ មណិការោ សលោហិតេនេវ ហត្ថេន តំ បដិគ្គហេត្វា បេឡាយ ឧបរិ ឋបេត្វា ហត្ថធោវនត្ថំ អន្តោ បាវិសិ។ តស្មិំ បន គេហេ បោសាវនិយកោញ្ចសកុណោ អត្ថិ។ សោ លោហិតគន្ធេន មំសសញ្ញាយ តំ មណិំ ថេរស្ស បស្សន្តស្សេវ គិលិ។ មណិការោ អាគន្ត្វា មណិំ អបស្សន្តោ “មណិ កេន គហិតោ”តិ ភរិយញ្ច បុត្តកេ ច បដិបាដិយា បុច្ឆិត្វា តេហិ “ន គណ្ហាមា”តិ វុត្តេ “ថេរេន គហិតោ ភវិស្សតី”តិ។ ចិន្តេត្វា ភរិយាយ សទ្ធិំ មន្តេសិ – “ថេរេន មណិ គហិតោ ភវិស្សតី”តិ។ សា, សាមិ, មា ឯវំ អវច, ឯត្តកំ កាលំ មយា ថេរស្ស ន កិញ្ចិ វជ្ជំ ទិដ្ឋបុព្ពំ, ន សោ មណិំ គណ្ហាតីតិ។ មណិការោ ថេរំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, ឥមស្មិំ ឋានេ មណិរតនំ តុម្ហេហិ គហិត”ន្តិ។ ន គណ្ហាមិ, ឧបាសកាតិ។ ភន្តេ, ន ឥធ អញ្ញោ អត្ថិ, តុម្ហេហិយេវ គហិតោ ភវិស្សតិ, ទេថ មេ មណិរតនន្តិ។ សោ តស្មិំ អសម្បដិច្ឆន្តេ បុន ភរិយំ អាហ – “ថេរេនេវ មណិ គហិតោ, បីឡេត្វា នំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ។ សា, សាមិ, មា នោ នាសយិ, វរំ អម្ហេហិ ទាសព្យំ ឧបគន្តុំ, ន ច ថេរំ ឯវរូបំ វត្តុន្តិ។ សោ “សព្ពេវ មយំ ទាសត្តំ ឧបគច្ឆន្តា មណិមូលំ ន អគ្ឃាមា”តិ រជ្ជុំ គហេត្វា ថេរស្ស សីសំ វេឋេត្វា ទណ្ឌេន ឃដ្ដេសិ។ ថេរស្ស សីសតោ ច កណ្ណនាសាហិ ច លោហិតំ បគ្ឃរិ, អក្ខីនិ និក្ខមនាការប្បត្តានិ អហេសុំ, សោ វេទនាបមត្តោ ភូមិយំ បតិ។ កោញ្ចោ លោហិតគន្ធេនា គន្ត្វា លោហិតំ បិវិ។ អថ នំ មណិការោ ថេរេ ឧប្បន្នកោធវេគេន “ត្វំ កិំ ករោសី”តិ បាទេន បហរិត្វា ខិបិ។ សោ ឯកប្បហារេនេវ មរិត្វា ឧត្តានោ អហោសិ។

ថេរោ តំ ទិស្វា, ឧបាសក, សីសេ វេឋនំ តាវ មេ សិថិលំ កត្វា ឥមំ កោញ្ចំ ឱលោកេហិ “មតោ វា, នោ វា”តិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ឯសោ វិយ ត្វម្បិ មរិស្សសី”តិ។ ឧបាសក, ឥមិនា សោ មណិ គិលិតោ, សចេ អយំ ន អមរិស្សា, ន តេ អហំ មរន្តោបិ មណិំ អាចិក្ខិស្សន្តិ។ សោ តស្ស ឧទរំ ផាលេត្វា មណិំ ទិស្វា បវេធេន្តោ សំវិគ្គ

មានសោ ថេរស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមថ, មេ, ភន្តេ, អជានន្តេន មយា កត”ន្តិ អាហ។ ឧបាសក, នេវ តុយ្ហំ ទោសោ អត្ថិ, ន មយ្ហំ, វដ្ដស្សេវេស ទោសោ, ខមាមិ តេតិ។ ភន្តេ, សចេ មេ ខមថ, បកតិនិយាមេនេវ មេ គេហេ និសីទិត្វា ភិក្ខំ គណ្ហថាតិ។ “ឧបាសក, ន ទានាហំ ឥតោ បដ្ឋាយ បរេសំ គេហស្ស អន្តោឆទនំ បវិសិស្សាមិ, អន្តោគេហបវេសនស្សេវ ហិ អយំ ទោសោ, ឥតោ បដ្ឋាយ បាទេសុ អាវហន្តេសុ គេហទ្វារេ ឋិតោវ ភិក្ខំ គណ្ហិស្សាមី”តិ វត្វា ធុតង្គំ សមាទាយ ឥមំ គាថមាហ –

“បច្ចតិ មុនិនោ ភត្តំ, ថោកំ ថោកំ កុលេ កុលេ;
បិណ្ឌិកាយ ចរិស្សាមិ, អត្ថិ ជង្ឃពលំ មមា”តិ។ (ថេរគា. ២៤៨) –

ឥទញ្ច បន វត្វា ថេរោ តេនេវ ព្យាធិនា ន ចិរស្សេវ បរិនិព្ពាយិ។ កោញ្ចោ មណិការស្ស ភរិយាយ កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ មណិការោ កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិ។ មណិការស្ស ភរិយា ថេរេ មុទុចិត្តតាយ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ ភិក្ខូ សត្ថារំ តេសំ អភិសម្បរាយំ បុច្ឆិំសុ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, ឥធេកច្ចេ គព្ភេ និព្ពត្តន្តិ, ឯកច្ចេ បាបការិនោ និរយេ និព្ពត្តន្តិ, ឯកច្ចេ កតកល្យាណា ទេវលោកេ និព្ពត្តន្តិ, អនាសវា បន បរិនិព្ពាយន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៦. “គព្ភមេកេ ឧប្បជ្ជន្តិ, និរយំ បាបកម្មិនោ;
សគ្គំ សុគតិនោ យន្តិ, បរិនិព្ពន្តិ អនាសវា”តិ។

តត្ថ **គព្ភន្តិ** ឥធ មនុស្សគព្ភោវ អធិប្បេតោ។ សេសមេត្ថ ឧត្តានត្ថមេវ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មណិការកុលូបកតិស្សត្ថេរវត្ថុ ទសមំ។

១១. តយោជនវត្ថុ

ន អន្តលិក្ខេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តយោ ជនេ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថរិ កិរ ជេតវនេ វិហរន្តេ សម្ពហុលា ភិក្ខូ សត្ថុ ទស្សនត្ថាយ អាគច្ឆន្តា ឯកំ គាមំ បិណ្ឌាយ បវិសិំសុ។ គាមវាសិនោ តេ សម្បត្តេ អាទាយ អាសនសាលាយ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា បិណ្ឌបាតវេលំ អាគមយមានា ធម្មំ សុណន្តា និសីទិំសុ។ តស្មិំ ខណេ ភត្តំ បចិត្វា សូបព្យញ្ជនំ ធូបយមានាយ ឯកិស្សា ឥត្ថិយា ភាជនតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិត្វា ឆទនំ គណ្ហិ។ តតោ ឯកំ តិណករឡំ ឧដ្ឋហិត្វា ជលមានំ អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ តស្មិំ ខណេ ឯកោ កាកោ អាកាសេន គច្ឆន្តោ តត្ថ គីវំ បវេសេត្វា តិណវល្លិវេឋិតោ ឈាយិត្វា គាមមជ្ឈេ បតិ ។ ភិក្ខូ តំ ទិស្វា “អហោ ភារិយំ កម្មំ, បស្សថាវុសោ, កាកេន បត្តំ វិប្បការំ, ឥមិនា កតកម្មំ អញ្ញត្រ សត្ថារា កោ ជានិស្សតិ, សត្ថារមស្ស កម្មំ បុច្ឆិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា បក្កមិំសុ។

អបរេសម្បិ ភិក្ខូនំ សត្ថុ ទស្សនត្ថាយ នាវំ អភិរុយ្ហ គច្ឆន្តានំ នាវា សមុទ្ទេ និច្ចលា អដ្ឋាសិ។ មនុស្សា “កាឡកណ្ណិនា ឯត្ថ ភវិតព្ព”ន្តិ សលាកំ វិចារេសុំ។ នាវិកស្ស ច ភរិយា បឋមវយេ ឋិតា ទស្សនីយា បាសាទិកា, សលាកា តស្សា បាបុណិ។ “សលាកំ បុន វិចារេថា”តិ វត្វា យាវតតិយំ វិចារេសុំ, តិក្ខត្តុម្បិ តស្សា ឯវ បាបុណិ។ មនុស្សា “កឹ, សាមី”តិ នាវិកស្ស មុខំ ឱលោកេសុំ។ នាវិកោ “ន សក្កា ឯកិស្សា អត្ថាយ មហាជនំ នាសេតុំ, ឧទកេ នំ ខិបថា”តិ អាហ។ សា គហេត្វា ឧទកេ ខិបិយមានា មរណភយតជ្ជិតា វិរវំ អកាសិ។ តំ សុត្វា នាវិកោ កោ អត្ថោ ឥមិស្សា អាភរណេហិ នដ្ឋេហិ, សព្ពាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា ឯកំ បិលោតិកំ និវាសាបេត្វា ឆឌ្ឌេថ នំ, អហំ បនេតំ ឧទកបិដ្ឋេ ប្លវមានំ ទដ្ឋុំ ន សក្ខិស្សាមី តស្មា យថា នំ អហំ ន បស្សាមិ, តថា ឯកំ វាលុកកុដំ គីវាយ ពន្ធិត្វា សមុទ្ទេ ខិបថាតិ។ តេ តថា ករិំសុ។ តម្បិ បតិតដ្ឋានេយេវ មច្ឆកច្ឆបា វិលុម្បិំសុ។ ភិក្ខូ តំ បវត្តិំ ញត្វា “ឋបេត្វា សត្ថារំ កោ អញ្ញោ ឯតិស្សា ឥត្ថិយា កតកម្មំ ជានិស្សតិ, សត្ថារំ តស្សា កម្មំ បុច្ឆិស្សាមា”តិ ឥច្ឆិតដ្ឋានំ បត្វា នាវាតោ ឱរុយ្ហ បក្កមិំសុ។

អបរេបិ សត្ត ភិក្ខូ សត្ថុ ទស្សនត្ថាយ គច្ឆន្តា សាយំ ឯកំ វិហារំ បវិសិត្វា វសនដ្ឋានំ បុច្ឆិំសុ។ ឯកស្មិញ្ច លេណេ សត្ត មញ្ចា ហោន្តិ។ តេសំ តទេវ លភិត្វា តត្ថ និបន្នានំ រត្តិភាគេ កូដាគារមត្តោ បាសាណោ បវដ្ដមានោ អាគន្ត្វា លេណទ្វារំ បិទហិ។ នេវាសិកា ភិក្ខូ “មយំ ឥមំ លេណំ អាគន្តុកភិក្ខូនំ បាបយិម្ហា, អយញ្ច មហាបាសាណោ លេណទ្វារំ បិទហន្តោ អដ្ឋាសិ, អបនេស្សាម ន”ន្តិ សមន្តា សត្តហិ គាមេហិ មនុស្សេ សន្និបាតេត្វា

វាយមន្តាបិ ឋានា ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ អន្តោ បវិដ្ឋភិក្ខូបិ វាយមឹសុយេវ។ ឯវំ សន្តេបិ សត្តាហំ បាសាណំ ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ អាគន្តុកា សត្តាហំ ឆាតជ្ឈត្តា មហាទុក្ខំ អនុភវឹសុ។ សត្តមេ ទិវសេ បាសាណោ សយមេវ បវដ្ដិត្វា អបគតោ។ ភិក្ខូ និក្ខមិត្វា “អម្ហាកំ ឥមំ បាបំ អញ្ញត្រ សត្ថារា កោ ជានិស្សតិ, សត្ថារំ បុច្ឆិស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា បក្កមឹសុ។ តេ បុរិមេហិ សទ្ធឹ អន្តរាមគ្គេ សមាគន្ត្វា សព្ពេ ឯកតោវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា សត្ថារា កតបដិសន្ថារា អត្តនា អត្តនា ទិដ្ឋានុភូតានិ ការណានិ បដិបាដិយា បុច្ឆឹសុ។

សត្ថាបិ តេសំ បដិបាដិយា ឯវំ ព្យាកាសិ – “ភិក្ខវេ, សោ តាវ កាកោ អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភោសិ។ អតីតកាលេ ហិ ពារាណសិយំ ឯកោ កស្សកោ អត្តនោ គោណំ ទមេន្តោ ទមេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ហិស្ស គោណោ ថោកំ គន្ត្វា និបជ្ជិ, បោថេត្វា ឧដ្ឋាបិតោបិ ថោកំ គន្ត្វា បុនបិ តថេវ និបជ្ជិ។ សោ វាយមិត្វា តំ ទមេតុំ អសក្កោន្តោ កោធាភិភូតោ ហុត្វា ‘ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ សុខំ និបជ្ជិស្សសី’តិ បលាលបិណ្ឌំ វិយ ករោន្តោ បលាលេន តស្ស គីវំ បលិវេឋេត្វា អគ្គិមទាសិ, គោណោ តត្ថេវ ឈាយិត្វា មតោ។ តទា, ភិក្ខវេ, តេន កាកេន តំ បាបកម្មំ កតំ។ សោ តស្ស វិបាកេន ទីឃរត្តំ និរយេ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន សត្តក្ខត្តុំ កាកយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ឯវមេវ អាកាសេ ឈាយិត្វាវ មតោ”តិ។

សាបិ, ភិក្ខវេ, ឥត្ថី អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភោសិ។ សា ហិ អតីតេ ពារាណសិយំ ឯកស្ស គហបតិកស្ស ភរិយា ឧទកហរណកោដ្ដនបចនាទីនិ សព្ពកិច្ចានិ សហត្ថេនេវ អកាសិ។ តស្សា ឯកោ សុនខោ តំ គេហេ សព្ពកិច្ចានិ កុរុមានំ ឱលោកេន្តោវ និសីទតិ។ ខេត្តេ ភត្តំ ហរន្តិយា ទារុបណ្ណាទីនំ វា អត្ថាយ អរញ្ញំ គច្ឆន្តិយា តាយ សទ្ធឹយេវ គច្ឆតិ។ តំ ទិស្វា ទហរមនុស្សា “អម្ភោ និក្ខន្តោ សុនខលុទ្ទកោ, អជ្ជ មយំ មំសេន ភុញ្ជិស្សាមា”តិ ឧប្បណ្ឌេន្តិ។ សា តេសំ កថាយ មង្កុ ហុត្វា សុនខំ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បហរិត្វា បលាបេតិ, សុនខោ និវត្តិត្វា បុន អនុពន្ធតិ។ សោ កិរស្សា តតិយេ អត្តភាវេ ភត្តា អហោសិ, តស្មា សិនេហំ ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោតិ។ កិញ្ចាបិ ហិ អនមតគ្គេ សំសារេ ជាយា វា បតិ វា អភូតបុព្ពា នាម នត្ថិ, អវិទូរេ បន អត្តភាវេ ញាតកេសុ អធិមត្តោ សិនេហោ ហោតិ, តស្មា សោ សុនខោ តំ វិជហិតុំ ន សក្កោតិ។ សា តស្ស កុជ្ឈិត្វា ខេត្តំ សាមិកស្ស យាគុំ ហរមានា រជ្ជុំ ឧច្ឆង្គេ ឋបេត្វា អគមាសិ, សុនខោ តាយេវ សទ្ធឹ គតោ។ សា សាមិកស្ស យាគុំ ទត្វា តុច្ឆកុដំ អាទាយ ឯកំ ឧទកដ្ឋានំ គន្ត្វា កុដំ វាលុកាយ បូរេត្វា សមីបេ ឱលោកេត្វា ឋិតស្ស សុនខស្ស សទ្ទមកាសិ។ សុនខោ “ចិរស្សំ វត មេ អជ្ជ មធុរកថា លទ្ធា”តិ នង្គុដ្ឋំ ចាលេន្តោ តំ ឧបសង្កមិ។ សា តំ គីវាយំ ទឡ្ហំ គហេត្វា ឯកាយ រជ្ជុកោដិយា កុដំ ពន្ធិត្វា ឯកំ រជ្ជុកោដឹ សុនខស្ស គីវាយំ ពន្ធិត្វា កុដំ ឧទកាភិមុខំ បវដ្ដេសិ។ សុនខោ កុដំ អនុពន្ធន្តោ ឧទកេ បតិត្វា តត្ថេវ កាលមកាសិ។ សា តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន ទីឃរត្តំ និរយេ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន អត្តភាវសតេ វាលុកកុដំ គីវាយំ ពន្ធិត្វា ឧទកេ បក្ខិត្តា កាលមកាសីតិ។

តុម្ហេហិបិ, ភិក្ខវេ, អត្តនា កតកម្មមេវ អនុភូតំ។ អតីតស្មិញ្ហិ ពារាណសិវាសិនោ សត្ត គោបាលកទារកា ឯកស្មឹ អដវិបទេសេ សត្តាហវារេន គាវិយោ វិចរន្តា ឯកទិវសំ គាវិយោ វិចារេត្វា អាគច្ឆន្តា ឯកំ មហាគោធំ ទិស្វា អនុពន្ធឹសុ។ គោធា បលាយិត្វា ឯកំ វម្មិកំ បាវិសិ។ តស្ស បន វម្មិកស្ស សត្ត ឆិទ្ទានិ, ទារកា “មយំ ទានិ គហេតុំ ន សក្ខិស្សាម, ស្វេ អាគន្ត្វា គណ្ហិស្សាមា”តិ ឯកេកោ ឯកេកំ សាខភង្គមុដ្ឋឹ អាទាយ សត្តបិ ជនា សត្ត ឆិទ្ទានិ បិទហិត្វា បក្កមឹសុ ។ តេ បុនទិវសេ តំ គោធំ អមនសិកត្វា អញ្ញស្មឹ បទេសេ គាវិយោ វិចារេត្វា សត្តមេ ទិវសេ គាវិយោ អាទាយ គច្ឆន្តា តំ វម្មិកំ ទិស្វា សតឹ បដិលភិត្វា “កា នុ ខោ តស្សា គោធាយ បវត្តី”តិ អត្តនា អត្តនា បិទហិតានិ ឆិទ្ទានិ វិវរឹសុ។ គោធា ជីវិតេ និរាលយា ហុត្វា អដ្ឋិចម្មាវសេសា បវេធមានា និក្ខមិ។ តេ តំ ទិស្វា អនុកម្បំ កត្វា “មា នំ មារេថ, សត្តាហំ ឆិន្នភត្តា ជាតា”តិ តស្សា បិដ្ឋឹ បរិមជ្ជិត្វា “សុខេន គច្ឆាហី”តិ វិស្សជ្ជេសុំ។ តេ គោធាយ អមារិតត្តា និរយេ តាវ ន បច្ចឹសុ។ តេ បន សត្ត ជនា ឯកតោ ហុត្វា ចុទ្ទសសុ អត្តភាវេសុ សត្ត សត្ត ទិវសានិ ឆិន្នភត្តា អហេសុំ។ តទា, ភិក្ខវេ, តុម្ហេហិ សត្តហិ គោបាលកេហិ ហុត្វា តំ កម្មំ កតន្តិ។ ឯវំ សត្ថា តេហិ បុដ្ឋបុដ្ឋំ បញ្ហំ ព្យាកាសិ។

អថេកោ ភិក្ខុ សត្ថារំ អាហ – “កឹ បន, ភន្តេ, បាបកម្មំ កត្វា អាកាសេ ឧប្បតិតស្សាបិ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទស្សាបិ បព្ពតន្តរំ បវិដ្ឋស្សាបិ មោក្ខោ នត្ថី”តិ។ សត្ថា “ឯវមេតំ, ភិក្ខវេ, អាកាសាទីសុបិ ឯកបទេសោបិ នត្ថិ, យត្ថ ឋិតោ បាបកម្មតោ មុច្ចេយ្យា”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៧. “ន អន្តលិក្ខេ ន សមុទ្ទមជ្ឈេ, ន បព្ពតានំ វិវរំ បវិស្ស;
ន វិជ្ជតី សោ ជគតិប្បទេសោ, យត្ថដ្ឋិតោ មុច្ចេយ្យ បាបកម្មា”តិ។

តស្សត្ថោ – សចេ ហិ កោចិ “ឥមិនា ឧបាយេន បាបកម្មតោ មុច្ចិស្សាមី”តិ **អន្តលិក្ខេ** វា និសីទេយ្យ, ចតុរាសីតិយោជនសហស្សគម្ភីរំ មហាសមុទ្ទំ វា បវិសេយ្យ, បព្ពតន្តរេ វា និសីទេយ្យ, នេវ បាបកម្មតោ **មុច្ចេយ្យ**។

បុរត្ថិមាទីសុ ជគតិបទេសេសុ បថវិភាគេសុ ន សោ វាលគ្គមត្តោបិ ឱកាសោ អត្ថិ, យត្ថ ឋិតោ បាបកម្មតោ មុច្ចិតុំ សក្កុណេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ, សម្បត្តមហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តយោជនវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. សុប្បពុទ្ធសក្យវត្ថុ

ន អន្តលិក្ខេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ សុប្បពុទ្ធំ សក្កំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ “អយំ មម ធីតរំ ឆឌ្ឌេត្វា និក្ខន្តោ ច, មម បុត្តំ បព្ពាជេត្វា តស្ស វេរិដ្ឋានេ ឋិតោ ចា”តិ ឥមេហិ ទ្វីហិ ការណេហិ សត្ថរិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា ឯកទិវសំ “ន ទានិស្ស និមន្តនដ្ឋានំ គន្ត្វា ភុញ្ជិតុំ ទស្សាមី”តិ គមនមគ្គំ បិទហិត្វា អន្តរវីថិយំ សុរំ បិវន្តោ និសីទិ។ អថស្ស សត្ថរិ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតេ តំ ឋានំ អាគតេ “សត្ថា អាគតោ”តិ អារោចេសុំ ។ សោ អាហ – “បុរតោ គច្ឆាតិ តស្ស វទេថ, នាយំ មយា មហល្លកតរោ, នាស្ស មគ្គំ ទស្សាមី”តិ បុនប្បុនំ វុច្ចមានោបិ តថេវ វត្វា និសីទិ។ សត្ថា មាតុលស្ស សន្តិកា មគ្គំ អលភិត្វា តតោ និវត្តិ។ សោបិ ឯកំ ចរបុរិសំ បេសេសិ “គច្ឆ, តស្ស កថំ សុត្វា ឯហី”តិ។ សត្ថាបិ និវត្តន្តោ សិតំ កត្វា អានន្ទត្ថេរេន “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, សិតស្ស បាតុកម្មស្ស បច្ចយោ”តិ បុដ្ឋោ អាហ – “បស្សសិ, អានន្ទ, សុប្បពុទ្ធ”ន្តិ។ បស្សាមិ, ភន្តេតិ។ ភារិយំ តេន កម្មំ កតំ មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស មគ្គំ អទេន្តេន, ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ហេដ្ឋាបាសាទេ សោបានបាទមូលេ បថវិំ បវិសិស្សតីតិ។ ចរបុរិសោ តំ កថំ សុត្វា សុប្បពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ មម ភាគិនេយ្យេន និវត្តន្តេន វុត្ត”ន្តិ បុដ្ឋោ យថាសុតំ អារោចេសិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា “ន ទានិ មម ភាគិនេយ្យស្ស កថាយ ទោសោ អត្ថិ, អទ្ធា យំ សោ វទតិ, តំ តថេវ ហោតិ។ ឯវំ សន្តេបិ នំ ឥទានិ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិស្សាមិ។ សោ ហិ មំ ‘សត្តមេ ទិវសេ បថវិំ បវិសិស្សតី’តិ អនិយមេន អវត្វា ‘ហេដ្ឋាបាសាទេ សោបានបាទមូលេ បថវិំ បវិសិស្សតី’”តិ អាហ។ “ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយាហំ តំ ឋានំ ន គមិស្សាមិ, អថ នំ តស្មិំ ឋានេ បថវិំ អបវិសិត្វា មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ អត្តនោ ឧបភោគជាតំ សព្ពំ សត្តភូមិកបាសាទស្ស ឧបរិ អារោបេត្វា សោបានំ ហរាបេត្វា ទ្វារំ បិទហាបេត្វា ឯកេកស្មឹ ទ្វារេ ទ្វេ ទ្វេ មល្លេ ឋបេត្វា “សចាហំ បមាទេន ហេដ្ឋា ឱរោហិតុកាមោ ហោមិ, និវារេយ្យាថ ម”ន្តិ វត្វា សត្តមេ បាសាទតលេ សិរិគព្ភេ និសីទិ។ សត្ថា តំ បវត្តិំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, សុប្បពុទ្ធោ ន កេវលំ បាសាទតលេ វេហាសំ ឧប្បតិត្វា អាកាសេ វា និសីទតុ, នាវាយ វា សមុទ្ទំ បក្ខន្ទតុ, បព្ពតន្តរំ វា បវិសតុ, ពុទ្ធានំ កថាយ ទ្វិធាភាវោ នាម នត្ថិ, មយា វុត្តដ្ឋានេយេវ សោ បថវិំ បវិសិស្សតី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៨.
“ន អន្តលិក្ខេ ន សមុទ្ទមជ្ឈេ, ន បព្ពតានំ វិវរំ បវិស្ស;
ន វិជ្ជតី សោ ជគតិប្បទេសោ, យត្ថដ្ឋិតំ នប្បសហេយ្យ មច្ចូ”តិ។

តត្ថ **យត្ថ ឋិតំ នប្បសហេយ្យ, មច្ចូ**តិ យស្មិំ បទេសេ ឋិតំ មរណំ នប្បសហេយ្យ នាភិភវេយ្យ, កេសគ្គមត្តោបិ បថវិប្បទេសោ នត្ថិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សត្តមេ ទិវសេ សត្ថុ ភិក្ខាចារមគ្គស្ស និរុទ្ធវេលាយ ហេដ្ឋាបាសាទេ សុប្បពុទ្ធស្ស មង្គលស្សោ ឧទ្ទាមោ ហុត្វា តំ តំ ភិត្តិំ បហរិ។ សោ ឧបរិ និសិន្នោវស្ស សទ្ទំ សុត្វា “កិមេត”ន្តិ បុច្ឆិ។ “មង្គលស្សោ ឧទ្ទាមោ”តិ។ សោ បនស្សោ សុប្បពុទ្ធំ ទិស្វាវ សន្និសីទតិ។ អថ នំ សោ គណ្ហិតុកាមោ ហុត្វា និសិន្នដ្ឋានា ឧដ្ឋាយ ទ្វារាភិមុខោ អហោសិ, ទ្វារានិ សយមេវ វិវដានិ, សោបានំ សកដ្ឋានេយេវ ឋិតំ។ ទ្វារេ ឋិតា មល្លា តំ គីវាយំ គហេត្វា ហេដ្ឋាភិមុខំ ខិបឹសុ។ ឯតេនុបាយេន សត្តសុបិ តលេសុ ទ្វារានិ សយមេវ វិវដានិ, សោបានានិ យថាឋានេ ឋិតានិ។ តត្ថ តត្ថ មល្លា តំ គីវាយមេវ គហេត្វា ហេដ្ឋាភិមុខំ ខិបឹសុ។ អថ នំ ហេដ្ឋាបាសាទេ សោបានបាទមូលំ សម្បត្តមេវ មហាបថវី វិវរមានា ភិជ្ជិត្វា សម្បដិច្ឆិ, សោ គន្ត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តីតិ។

សុប្បពុទ្ធសក្យវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

បាបវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

នវមោ វគ្គោ។

១០. ទណ្ឌវគ្គោ

១. ឆព្ពគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ

សព្ពេ តសន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្តរសវគ្គិយេហិ សេនាសនេ បដិជគ្គិតេ ឆព្ពគ្គិយា ភិក្ខូ "និក្ខមថ, មយំ មហល្លកតរា, អម្ហាកំ ឯតំ បាបុណាតី"តិ វត្វា តេហិ "ន មយំ ទស្សាម, អម្ហេហិ បឋមំ បដិជគ្គិត"ន្តិ វុត្តេ តេ ភិក្ខូ បហរិំសុ។ សត្តរសវគ្គិយា មរណភយតជ្ជិតា មហាវិរវំ វិរវិំសុ។ សត្ថា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា "កឹ ឥទ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "ឥទំ នាមា"តិ អារោចិតេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនា នាម ឯវំ កត្តព្ពំ, យោ ករោតិ, សោ ឥមំ នាម អាបត្តឹ អាបជ្ជតី"តិ **បហារទានសិក្ខាបទំ** (បាចិ. ៤៤៩ អាទយោ) បញ្ញាបេត្វា, "ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម 'យថា អហំ, តថេវ អញ្ញេបិ ទណ្ឌស្ស តសន្តិ, មច្ចុនោ ភាយន្តី'តិ ញត្វា បរោ ន បហរិតព្ពោ, ន ឃាតេតព្ពោ"តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១២៩. "សព្ពេ តសន្តិ ទណ្ឌស្ស, សព្ពេ ភាយន្តិ មច្ចុនោ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ"តិ។

តត្ថ **សព្ពេ តសន្តី**តិ សព្ពេបិ សត្តា អត្តនិ ទណ្ឌេ បតន្តេ តស្ស ទណ្ឌស្ស តសន្តិ។ **មច្ចុនោ**តិ មរណស្សាបិ **ភាយន្តិ**យេវ។ ឥមិស្សា ច ទេសនាយ ព្យញ្ជនំ និរវសេសំ, អត្ថោ បន សាវសេសោ។ យថា ហិ រញ្ញោ "សព្ពេ សន្និបតន្តូ"តិ ភេរិយា ចរាបិតាយបិ រាជមហាមត្តេ ឋបេត្វា សេសា សន្និបតន្តិ, ឯវមិធ "សព្ពេ តសន្តី"តិ វុត្តេបិ ហត្ថាជានេយ្យោ អស្សាជានេយ្យោ ឧសភាជានេយ្យោ ខីណាសវោតិ ឥមេ ចត្តារោ ឋបេត្វា អវសេសាវ តសន្តីតិ វេទិតព្ពា។ ឥមេសុ ហិ ខីណាសវោ សក្កាយទិដ្ឋិយា បហីនត្តា មរណកសត្តំ អបស្សន្តោ ន ភាយតិ, ឥតរេ តយោ សក្កាយទិដ្ឋិយា ពលវត្តា អត្តនោ បដិបក្ខភូតំ សត្តំ អបស្សន្តា ន ភាយន្តីតិ។ **ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ**តិ យថា អហំ , ឯវំ អញ្ញេបិ សត្តាតិ នេវ បរំ បហរេយ្យ ន បហរាបេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ឆព្ពគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. ឆព្ពគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ

សព្ពេ តសន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេយេវ ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ តេនេវ ការណេន បុរិមសិក្ខាបទេ សត្តរសវគ្គិយេ បហរិំសុ។ តេនេវ ការណេន តេសំ តលសត្តិកំ ឧគ្គិរិំសុ។ ឥធាបិ សត្ថា តេសំ សទ្ទំ សុត្វា "កឹ ឥទ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "ឥទំ នាមា"តិ អារោចិតេ "ន, ភិក្ខវេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុនា នាម ឯវំ កត្តព្ពំ, យោ ករោតិ, សោ ឥមំ នាម អាបត្តឹ អាបជ្ជតី"តិ **តលសត្តិកសិក្ខាបទំ** (បាចិ. ៤៥៤ អាទយោ) បញ្ញាបេត្វា, "ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម 'យថា អហំ, តថេវ អញ្ញេបិ ទណ្ឌស្ស តសន្តិ, យថា ច មយ្ហំ, តថេវ នេសំ ជីវិតំ បិយ'ន្តិ ញត្វា បរោ ន បហរិតព្ពោ ន ឃាតេតព្ពោ"តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៣០. "សព្ពេ តសន្តិ ទណ្ឌស្ស, សព្ពេសំ ជីវិតំ បិយំ;
អត្តានំ ឧបមំ កត្វា, ន ហនេយ្យ ន ឃាតយេ"តិ។

តត្ថ **សព្ពេសំ ជីវិតំ បិយ**ន្តិ ខីណាសវំ ឋបេត្វា សេសសត្តានំ ជីវិតំ បិយំ មធុរំ, ខីណាសវោ បន ជីវិតេ វា មរណេ វា ឧបេក្ខកោវ ហោតិ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ឆព្ពគ្គិយភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. សម្ពហុលកុមារកវត្ថុ

សុខកាមានិ ភូតានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ កុមារកេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្ថា សាវត្ថិយំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ អន្តរាមគ្គេ សម្ពហុលេ កុមារកេ ឯកំ ឃរសប្បជាតិកំ អហិំ ទណ្ឌកេន បហរន្តេ ទិស្វា “កុមារកា កិំ ករោថា”តិ បុច្ឆិត្វា “អហិំ, ភន្តេ, ទណ្ឌកេន បហរាមា”តិ វុត្តេ “កិំ ការណា”តិ បុន បុច្ឆិត្វា “ឌំសនភយេន, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “តុម្ហេ ‘អត្តនោ សុខំ ករិស្សាមា’តិ ឥមំ បហរន្តា និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សុខលាភិនោ ន ភវិស្សថ។ អត្តនោ សុខំ បត្ថេន្តេន ហិ បរំ បហរិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣១.“សុខកាមានិ ភូតានិ, យោ ទណ្ឌេន វិហឹសតិ;
អត្តនោ សុខមេសានោ, បេច្ច សោ ន លភតេ សុខំ។

១៣២.“សុខកាមានិ ភូតានិ, យោ ទណ្ឌេន ន ហឹសតិ;
អត្តនោ សុខមេសានោ, បេច្ច សោ លភតេ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **យោ ទណ្ឌេនា**តិ យោ បុគ្គលោ ទណ្ឌេន វា លេឌ្ឌុអាទីហិ វា វិហេឋេតិ។ **បេច្ច សោ ន លភតេ សុខ**ន្តិ សោ បុគ្គលោ បរលោកេ មនុស្សសុខំ វា ទិព្ពសុខំ វា បរមត្ថភូតំ វា និព្ពានសុខំ ន លភតិ។ ទុតិយគាថាយ **បេច្ច សោ លភតេ**តិ សោ បុគ្គលោ បរលោកេ វុត្តប្បការំ តិវិធម្បិ **សុខំ** លភតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ កុមារកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសូតិ។

សម្ពហុលកុមារកវត្ថុ តតិយំ។

៤. កោណ្ឌធានត្ថេរវត្ថុ

មាវោច ផរុសំ កញ្ចីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោណ្ឌធានត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឯកំ ឥត្ថិរូបំ ថេរេន សទ្ធិំយេវ វិចរតិ។ តំ ថេរោ ន បស្សតិ, មហាជនោ បន បស្សតិ។ អន្តោគាមំ បិណ្ឌាយ ចរតោបិស្ស មនុស្សា ឯកំ ភិក្ខំ ទត្វា, “ភន្តេ, អយំ តុម្ហាកំ ហោតុ, អយំ បន តុម្ហាកំ សហាយិកាយា”តិ វត្វា ទុតិយម្បិ ទទន្តិ។

កិំ តស្ស បុព្ពកម្មន្តិ? កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ កិរ ទ្វេ សហាយកា ភិក្ខូ ឯកមាតុកុច្ឆិតោ និក្ខន្តសទិសា អតិវិយ សមគ្គា អហេសុំ។ ទីឃាយុកពុទ្ធកាលេ ច អន្វឥសំវច្ឆរំ វា អន្វឥមាសំ វា ភិក្ខូ ឧបោសថត្ថាយ សន្និបតន្តិ។ តស្មា តេបិ “ឧបោសថគ្គំ គមិស្សាមា”តិ វសនដ្ឋានា និក្ខមិំសុ។ តេ ឯកា តាវតឹសភវនេ និព្ពត្ត ទេវតា ទិស្វា “ឥមេ ភិក្ខូ អតិវិយ សមគ្គា, សក្កា នុ ខោ ឥមេ ភិន្ទិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ ពាលតាយ ចិន្តិតសមនន្តរមេវ អាគន្ត្វា តេសុ ឯកេន, “អាវុសោ, មុហុត្តំ អាគមេហិ, សរីរកិច្ចេនម្ហិ អត្ថិកោ”តិ វុត្តេ សា ទេវតា ឯកំ មនុស្សិត្ថិវណ្ណំ មាបេត្វា ថេរស្ស គច្ឆន្តរំ បវិសិត្វា និក្ខមនកាលេ ឯកេន ហត្ថេន កេសកលាបំ, ឯកេន និវាសនំ សណ្ឋបយមានា តស្ស បិដ្ឋិតោ និក្ខមិ។ សោ តំ ន បស្សតិ, ឥមាគមយមានោ បន បុរតោ ឋិតភិក្ខុ និវត្តិត្វា ឱលោកយមានោ តំ តថា កត្វា និក្ខមន្តំ បស្សិ។ សា តេន ទិដ្ឋភាវំ ញត្វា អន្តរធាយិ។ ឥតរោ តំ ភិក្ខុំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគតកាលេ អាហ – “អាវុសោ, សីលំ តេ ភិន្ន”ន្តិ។ “នត្ថាវុសោ, មយ្ហំ ឯវរូប”ន្តិ។ ឥទានេវ តេ មយា បច្ឆតោ និក្ខមមានា តរុណឥត្ថី ឥទំ នាម ករោន្តី ទិដ្ឋា, ត្វំ “នត្ថិ មយ្ហំ ឯវរូប”ន្តិ កិំ វទេសីតិ។ សោ អសនិយា មត្ថកេ អវត្ថដោ វិយ មា មំ, អាវុសោ, នាសេហិ, នត្ថិ មយ្ហំ ឯវរូបន្តិ។ ឥតរោ “មយា សាមំ អក្ខីហិ ទិដ្ឋំ, កិំ តវ សទ្ទហិស្សាមី”តិ ទណ្ឌកោ វិយ ភិជ្ជិត្វា បក្កាមិ, ឧបោសថគ្គេបិ “នាហំ ឥមិនា សទ្ធិំ ឧបោសថំ ករិស្សាមី”តិ និសីទិ។ ឥតរោ “មយ្ហំ, ភន្តេ, សីលេ អណុមត្តម្បិ កាឡំ នត្ថី”តិ ភិក្ខូនំ កថេសិ។ សោបិ “មយា សាមំ ទិដ្ឋ”ន្តិ អាហ។ ទេវតា តំ តេន សទ្ធិំ ឧបោសថំ កាតុំ អនិច្ឆន្តំ ទិស្វា “ភារិយំ មយា កម្មំ កត”ន្តិ ចិន្តេត្វា – “ភន្តេ, មយ្ហំ អយ្យស្ស សីលភេទោ នត្ថិ, មយា បន វីមំសនវសេនេតំ កតំ, ករោថ តេន សទ្ធិំ ឧបោសថ”ន្តិ អាហ។ សោ តស្សា អាកាសេ ឋត្វា កថេន្តិយា សទ្ទហិត្វា ឧបោសថំ អកាសិ , ន បន ថេរេ បុព្ពេ វិយ មុទុចិត្តោ អហោសិ។ ឯត្តកំ ទេវតាយ បុព្ពកម្មំ។

អាយុបរិយោសានេ បន តេ ថេរា យថាសុខំ ទេវលោកេ និព្ពត្តិំសុ។ ទេវតា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តត្ថ បច្ចិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ និព្ពត្តិត្វា វុឌ្ឍិមន្វាយ សាសនេ បព្ពជិត្វា ឧបសម្បទំ លភិ។ តស្ស បព្ពជិតទិវសតោ បដ្ឋាយ តំ ឥត្ថិរូបំ តថេវ បញ្ញាយិ។ តេនេវស្ស **កោណ្ឌធានត្ថេរោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ តំ តថាវិចរន្តំ ទិ

ស្វា ភិក្ខូ អនាថបិណ្ឌិកំ អាហំសុ – “មហាសេដ្ឋិ, ឥមំ ទុស្សីលំ ឥតោ វិហារា នីហរ។ ឥមញ្ហិ និស្សាយ សេសភិក្ខូនំ អយសោ ឧប្បជ្ជិស្សតី”តិ។ កិំ បន, ភន្តេ, សត្ថា វិហារេ នត្ថីតិ? អត្ថិ ឧបាសកាតិ។ តេន ហិ, ភន្តេ, សត្ថាវ ជានិស្សតីតិ។ ភិក្ខូ គន្ត្វា វិសាខាយបិ តថេវ កថេសុំ។ សាបិ នេសំ តថេវ បដិវចនំ អទាសិ។

ភិក្ខូបិ តេហិ អសម្បដិច្ឆិតវចនា រញ្ញោ អារោចេសុំ – “មហារាជ, កោណ្ឌធានត្ថេរោ ឯកំ ឥត្ថិំ គហេត្វា វិចរន្តោ សព្ពេសំ អយសំ ឧប្បាទេសិ, តំ តុម្ហាកំ វិជិតា នីហរថា”តិ។ “កហំ បន សោ, ភន្តេ”តិ? “វិហារេ, មហារាជា”តិ។ “កតរស្មិំ សេនាសនេ វិហរតី”តិ? “អសុកស្មិំ នាមា”តិ។ “តេន ហិ គច្ឆថ, អហំ តំ គណ្ហិស្សាមី”តិ សោ សាយន្ហសមយេ វិហារំ គន្ត្វា តំ សេនាសនំ បុរិសេហិ បរិក្ខិបាបេត្វា ថេរស្ស វសនដ្ឋានាភិមុខោ អគមាសិ។ ថេរោ មហាសទ្ទំ សុត្វា វិហារា និក្ខមិត្វា បមុខេ អដ្ឋាសិ។ តម្បិស្ស ឥត្ថិរូបំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតំ រាជា អទ្ទស។ ថេរោ រញ្ញោ អាគមនំ ញត្វា វិហារំ អភិរុហិត្វា និសីទិ។ រាជា ថេរំ ន វន្ទិ, តម្បិ ឥត្ថិំ នាទ្ទស។ សោ ទ្វារន្តរេបិ ហេដ្ឋាមញ្ចេបិ ឱលោកេន្តោ អទិស្វាវ ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, ឥមស្មិំ ឋានេ ឯកំ ឥត្ថិំ អទ្ទសំ, កហំ សា”តិ? “ន បស្សាមិ, មហារាជា”តិ។ “ឥទានិ មយា តុម្ហាកំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតា ទិដ្ឋា”តិ វុត្តេបិ “អហំ ន បស្សាមិ”ច្ចេវាហ។ រាជា “កិំ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, ឥតោ តាវ និក្ខមថា”តិ អាហ។ ថេរេ និក្ខមិត្វា បមុខេ ឋិតេ បុន សា ថេរស្ស បិដ្ឋិបស្សេ អដ្ឋាសិ។ រាជា តំ ទិស្វា បុន ឧបរិតលំ អភិរុហិ, តស្ស អាគតភាវំ ញត្វា ថេរោ និសីទិ។ បុន រាជា តំ សព្ពដ្ឋានេសុ ឱលោកេន្តោបិ អទិស្វា, “ភន្តេ, កហំ សា ឥត្ថី”តិ បុន ថេរំ បុច្ឆិ។ នាហំ បស្សាមិ មហារាជាតិ។ “កិំ កថេថ, ភន្តេ, មយា ឥទានេវ តុម្ហាកំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតា ទិដ្ឋា”តិ អាហ។ អាម, មហារាជ, មហាជនោបិ “មេ បច្ឆតោ បច្ឆតោ ឥត្ថី វិចរតី”តិ វទតិ, អហំ បន ន បស្សាមីតិ ។ រាជា “បដិរូបកេន ភវិតព្ព”ន្តិ សល្លក្ខេត្វា បុន ថេរំ, “ភន្តេ, ឥតោ តាវ ឱតរថា”តិ វត្វា ថេរេ ឱតរិត្វា បមុខេ ឋិតេ បុន តំ តស្ស បិដ្ឋិបស្សេ ឋិតំ ទិស្វា ឧបរិតលំ អភិរុហិ។ បុន នាទ្ទស។ សោ បុន ថេរំ បុច្ឆិត្វា តេន “ន បស្សាមិ”ច្ចេវ វុត្តេ “បដិរូបកមេវេត”ន្តិ និដ្ឋំ គន្ត្វា ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, ឯវរូបេ សំកិលេសេ តុម្ហាកំ បិដ្ឋិតោ វិចរន្តេ អញ្ញោ កោចិ តុម្ហាកំ ភិក្ខំ ន ទស្សតិ, និពទ្ធំ មម គេហំ បវិសថ, អហមេវ ចតូហិ បច្ចយេហិ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ ថេរំ និមន្តេត្វា បក្កាមិ។

ភិក្ខូ “បស្សថាវុសោ, រញ្ញោ បាបកិរិយំ, ‘ឯតំ វិហារតោ នីហរា’តិ វុត្តេ អាគន្ត្វា ចតូហិ បច្ចយេហិ និមន្តេត្វា គតោ”តិ ឧជ្ឈាយិំសុ។ តម្បិ ថេរំ អាហំសុ – “អម្ភោ, ទុស្សីល, ឥទានិសិ រាជកោណ្ឌោ ជាតោ”តិ។ សោបិ បុព្ពេ ភិក្ខូ កិញ្ចិ វត្តុំ អសក្កោន្តោ “តុម្ហេ ទុស្សីលា, តុម្ហេ កោណ្ឌា, តុម្ហេ ឥត្ថិំ គហេត្វា វិចរថា”តិ អាហ។ តេ គន្ត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ – “ភន្តេ, កោណ្ឌធានត្ថេរោ អម្ហេហិ វុត្តោ អម្ហេ ‘ទុស្សីលា’តិអាទីនិ វត្វា អក្កោសតី”តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯវំ វទេសី”តិ? “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ។ “កិំ ការណា”តិ? “មយា សទ្ធិំ កថិតការណា”តិ។ “តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឥមិនា សទ្ធិំ កស្មា កថេថា”តិ។ “ឥមស្ស បច្ឆតោ ឥត្ថិំ វិចរន្តិំ ទិស្វា, ភន្តេ”តិ។ “ឥមេ កិរ តយា សទ្ធិំ ឥត្ថិំ វិចរន្តិំ ទិស្វា វទន្តិ, ត្វំ កស្មា កថេសិ , ឯតេ តាវ ទិស្វា កថេន្តិ។ ត្វំ អទិស្វាវ ឥមេហិ សទ្ធិំ កស្មា កថេសិ, ននុ បុព្ពេ តវេវ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ និស្សាយ ឥទំ ជាតំ, ឥទានិ កស្មា បុន បាបិកំ ទិដ្ឋិំ គណ្ហាសី”តិ។ ភិក្ខូ “កិំ បន, ភន្តេ, ឥមិនា បុព្ពេ កត”ន្តិ បុច្ឆិំសុ។ អថ នេសំ សត្ថា តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេត្វា “ភិក្ខុ ឥទំ បាបកម្មំ និស្សាយ ត្វំ ឥមំ វិប្បការំ បត្តោ, ឥទានិ តេ បុន តថារូបំ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ គហេតុំ ន យុត្តំ, មា បុន ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ កិញ្ចិ កថេហិ, និស្សទ្ទោ មុខវដ្ដិយំ ឆិន្នកំសថាលសទិសោ ហោហិ, ឯវំ ករោន្តោ និព្ពានប្បត្តោ នាម ភវិស្សតី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣៣. “មាវោច ផរុសំ កញ្ចិ, វុត្តា បដិវទេយ្យុ តំ;
ទុក្ខា ហិ សារម្ភកថា, បដិទណ្ឌា ផុសេយ្យុ តំ។

១៣៤. “សចេ នេរេសិ អត្តានំ, កំសោ ឧបហតោ យថា;
ឯស បត្តោសិ និព្ពានំ, សារម្ភោ តេ ន វិជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **មាវោច ផរុសំ កញ្ចិ**តិ កញ្ចិ ឯកបុគ្គលម្បិ ផរុសំ មា អវច។ **វុត្តា**តិ តយា បរេ “ទុស្សីលា”តិ វុត្តា, តម្បិ តថេវ **បដិវទេយ្យុំ**។ **សារម្ភកថា**តិ ឯសា ករណុត្តរា យុគគ្គាហកថា នាម **ទុក្ខា**។ **បដិទណ្ឌា**តិ កាយទណ្ឌាទីហិ បរំ បហរន្តស្ស តាទិសា បដិទណ្ឌា ច តវ មត្ថកេ បតេយ្យុំ។ **សចេ នេរេសី**តិ សចេ អត្តានំ និច្ចលំ កាតុំ សក្ខិស្សសិ។ **កំសោ ឧបហតោ យថា**តិ មុខវដ្ដិយំ ឆិន្ទិត្វា តលមត្តំ កត្វា ឋបិតកំសថាលំ វិយ។ តញ្ហិ ហត្ថបាទេហិ វា ទណ្ឌកេន វា បហដម្បិ សទ្ទំ ន ករោតិ, **ឯស បត្តោសី**តិ សចេ ឯវរូបោ ភវិតុំ សក្ខិស្សសិ, ឥមំ បដិបទំ បូរយមានោ ឥទានិ អប្បត្តោបិ ឯសោ និព្ពានប្បត្តោ នាម។ **សារម្ភោ តេ ន វិជ្ជតី**តិ ឯវំ សន្តេ ច បន “ត្វំ ទុស្សីលោ, តុម្ហេ ទុស្សីលា”តិឯវមាទិកោ ឧត្តរករណវាចាលក្ខណោ សារម្ភោបិ តេ ន វិជ្ជតិ, ន ភវិស្សតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ, កោណ្ឌធានត្ថេរោបិ សត្ថារា ទិន្នឱវាទេ ឋត្វា អរហត្តំ បាបុណិ, ន ចិរស្សេវ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា បឋមំ សលាកំ គណ្ហីតិ។

កោណ្ឌធានត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ឧបោសថិកឥត្ថីនំ វត្ថុ

យថា ទណ្ឌេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ វិសាខាទីនំ ឧបាសិកានំ ឧបោសថកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ ឯកស្មិំ មហាឧបោសថទិវសេ បញ្ចសតមត្តា ឥត្ថិយោ ឧបោសថិកា ហុត្វា វិហារំ អគមិំសុ។ វិសាខា តាសុ មហល្លកិត្ថិយោ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ, “អម្មា, កិមត្ថំ ឧបោសថិកា ជាតត្ថា”តិ។ តាហិ “ទិព្ពសម្បត្តិំ បត្ថេត្វា”តិ វុត្តេ មជ្ឈិមិត្ថិយោ បុច្ឆិ, តាហិ “សបត្តិវាសា មុច្ចនត្ថាយា”តិ វុត្តេ តរុណិត្ថិយោ បុច្ឆិ, តាហិ “បឋមគព្ភេ បុត្តបដិលាភត្ថាយា”តិ វុត្តេ កុមារិកាយោ បុច្ឆិ, តាហិ “តរុណភាវេយេវ បតិកុលគមនត្ថាយា”តិ វុត្តេ តំ សព្ពម្បិ តាសំ កថំ សុត្វា តា អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បដិបាដិយា អារោចេសិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “វិសាខេ ឥមេសំ សត្តានំ ជាតិអាទយោ នាម ទណ្ឌហត្ថកគោបាលកសទិសា, ជាតិ ជរាយ សន្តិកំ, ជរា ព្យាធិនោ សន្តិកំ, ព្យាធិ មរណស្ស សន្តិកំ បេសេត្វា មរណំ កុឋារិយា ឆិន្ទន្តោ វិយ ជីវិតំ ឆិន្ទតិ, ឯវំ សន្តេបិ វិវដ្ដំ បត្ថេន្តា នាម នត្ថិ, វដ្ដមេវ បន បត្ថេន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៣៥ “យថា ទណ្ឌេន គោបាលោ, គាវោ បាជេតិ គោចរំ;
ឯវំ ជរា ច មច្ចុ ច, អាយុំ បាជេន្តិ បាណិន”ន្តិ។

តត្ថ **បាជេតី**តិ ឆេកោ **គោបាលោ** កេទារន្តរំ បវិសន្តិយោ **គាវោ ទណ្ឌេន** និវារេត្វា តេនេវ បោថេន្តោ សុលភតិណោទកំ **គោចរំ** នេតិ។ **អាយុំ បាជេន្តី**តិ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឆិន្ទន្តិ ខេបេន្តិ។ គោបាលកោ វិយ ហិ ជរា ច មច្ចុ ច, គោគណោ វិយ ជីវិតិន្ទ្រិយំ, គោចរភូមិ វិយ មរណំ។ តត្ថ ជាតិ តាវ សត្តានំ ជីវិតិន្ទ្រិយំ ជរាយ សន្តិកំ បេសេតិ, ជរា ព្យាធិនោ សន្តិកំ , ព្យាធិ មរណស្ស សន្តិកំ។ តមេវ មរណំ កុឋារិយា ឆេទំ វិយ ឆិន្ទិត្វា គច្ឆតីតិ ឥទមេត្ថ ឱបម្មសម្បដិបាទនំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ឧបោសថិកឥត្ថីនំ វត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អជគរបេតវត្ថុ

អថ បាបានិ កម្មានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អជគរបេតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធិំ គិជ្ឈកូដតោ ឱតរន្តោ ទិព្ពេន ចក្ខុនា បញ្ចវីសតិយោជនិកំ អជគរបេតំ នាម អទ្ទស។ តស្ស សីសតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិត្វា បរិយន្តំ គច្ឆន្តិ, បរិយន្តតោ ឧដ្ឋហិត្វា សីសំ គច្ឆន្តិ, ឧភយតោ ឧដ្ឋហិត្វា មជ្ឈេ ឱតរន្តិ។ ថេរោ តំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ លក្ខណត្ថេរេន សិតការណំ បុដ្ឋោ “អកាលោ, អាវុសោ, ឥមស្ស បញ្ហស្ស វេយ្យាករណាយ, សត្ថុ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី”តិ វត្វា រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គតកាលេ លក្ខណត្ថេរេន បុដ្ឋោ អាហ – “តត្រាហំ, អាវុសោ, ឯកំ បេតំ អទ្ទសំ, តស្ស ឯវរូបោ នាម អត្តភាវោ, អហំ តំ ទិស្វា ‘ន វត មេ ឯវរូបោ អត្តភាវោ ទិដ្ឋបុព្ពោ’តិ សិតំ បាត្វាកាសិ”ន្តិ។ សត្ថា “ចក្ខុភូតា វត, ភិក្ខវេ, សាវកា វិហរន្តី”តិអាទីនិ (បារា. ២២៨; សំ. និ. ២.២០២) វទន្តោ ថេរស្ស កថំ បតិដ្ឋាបេត្វា “មយាបិ ឯសោ, ភិក្ខវេ, បេតោ ពោធិមណ្ឌេយេវ ទិដ្ឋោ, ‘យេ ច បន មេ វចនំ ន សទ្ទហេយ្យុំ, តេសំ តំ អហិតាយ អស្សា’តិ ន កថេសិំ, ឥទានិ មោគ្គល្លានំ សក្ខិំ លភិត្វា កថេមី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ តស្ស បុព្ពកម្មំ បុដ្ឋោ ព្យាកាសិ –

កស្សបពុទ្ធកាលេ កិរ សុមង្គលសេដ្ឋិ នាម សុវណ្ណិដ្ឋកាហិ ភូមិំ សន្ថរិត្វា វីសតិឧសភដ្ឋានេ តត្តកេនេវ ធនេន វិហារំ ការេត្វា តាវត្តកេនេវ វិហារមហំ ការេសិ។ សោ ឯកទិវសំ បាតោវ សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆន្តោ នគរទ្វារេ ឯកិស្សា សាលាយ កាសាវំ សសីសំ បារុបិត្វា កលលមក្ខិតេហិ បាទេហិ និបន្នំ ឯកំ ចោរំ ទិស្វា “អយំ កលលមក្ខិតបាទោ រត្តិំ វិចរិត្វា ទិវា និបន្នមនុស្សោ ភវិស្សតី”តិ អាហ។ ចោរោ មុខំ វិវរិត្វា សេដ្ឋិំ ទិស្វា “ហោតុ, ជានិស្សាមិ តេ កត្តព្ព”ន្តិ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា សត្តក្ខត្តុំ ខេត្តំ ឈាបេសិ, សត្តក្ខត្តុំ វជេ គុន្នំ បាទេ ឆិន្ទិ, សត្តក្ខត្តុំ គេហំ ឈាបេសិ, សោ ឯត្តកេនាបិ កោបំ និព្ពាបេតុំ អសក្កោន្តោ តស្ស ចូឡុបដ្ឋាកេន សទ្ធិំ មិត្តសន្ថវំ កត្វា “កិំ តេ សេដ្ឋិនោ បិយ”ន្តិ បុដ្ឋោ “គន្ធកុដិតោ អញ្ញំ តស្ស បិយតរំ នត្ថី”តិ សុត្វា “ហោតុ, គន្ធកុដិំ ឈាបេត្វា កោបំ

និក្ខាបេស្សាមី”តិ សត្ថុ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋេ បានីយបរិភោជនីយយាគុ ភិន្ទិត្វា គន្ធកុដិយំ អគ្គិំ អទាសិ។ សេដ្ឋិ “គន្ធកុដិ កិរ ឈាយតី”តិ សុត្វា អាគច្ឆន្តោ ឈាមកាលេ អាគន្ត្វា គន្ធកុដិំ ឈាមំ ឱលោកេន្តោ វាលគ្គមត្តម្បិ ទោមនស្សំ អកត្វា វាមពាហុំ សមញ្ជិត្វា ទក្ខិណេន ហត្ថេន មហាអប្ផោដនំ អប្ផោដេសិ។ អថ នំ សមីបេ ឋិតា បុច្ឆិំសុ – “កស្មា, សាមិ, ឯត្តកំ ធនំ វិស្សជ្ជេត្វា កតគន្ធកុដិយា ឈាមកាលេ អប្ផោដេសី”តិ? សោ អាហ – “ឯត្តកំ មេ, តាតា, អគ្គិអាទីហិ អសាធារណេ ពុទ្ធស្ស សាសនេ ធនំ និទហិតុំ លទ្ធំ, ‘បុនបិ ឯត្តកំ ធនំ វិស្សជ្ជេត្វា សត្ថុ គន្ធកុដិំ កាតុំ លភិស្សាមី’តិ តុដ្ឋមានសោ អប្ផោដេសិ”ន្តិ។ សោ បុន តត្តកំ ធនំ វិស្សជ្ជេត្វា គន្ធកុដិំ ការេត្វា វីសតិសហស្សភិក្ខុបរិវារស្ស សត្ថុនោ ទានំ អទាសិ។ តំ ទិស្វា ចោរោ ចិន្តេសិ – “អហំ ឥមំ អមារេត្វា មង្កុកាតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, ហោតុ, មារេស្សាមិ ន”ន្តិ និវាសនន្តរេ ឆុរិកំ ពន្ធិត្វា សត្តាហំ វិហារេ វិចរន្តោបិ ឱកាសំ ន លភិ។ មហាសេដ្ឋិបិ សត្ត ទិវសានិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, មម ឯកេន បុរិសេន សត្តក្ខត្តុំ ខេត្តំ ឈាបិតំ, សត្តក្ខត្តុំ វជេ គុន្នំ បាទា ឆិន្នា, សត្តក្ខត្តុំ គេហំ ឈាបិតំ, ឥទានិ គន្ធកុដិបិ តេនេវ ឈាបិតា ភវិស្សតិ, អហំ ឥមស្មិំ ទានេ បឋមំ បត្តិំ តស្ស ទម្មី”តិ។

តំ សុត្វា ចោរោ “ភារិយំ វត មេ កម្មំ កតំ, ឯវំ អបរាធការកេ មយិ ឥមស្ស កោបមត្តម្បិ នត្ថិ, ឥមស្មិម្បិ ទានេ មយ្ហមេវ បឋមំ បត្តិំ ទេតិ, អហំ ឥមស្មិំ ទុព្ភាមិ, ឯវរូបំ មេ បុរិសំ អខមាបេន្តស្ស ទេវទណ្ឌោបិ មេ មត្ថកេ បតេយ្យា”តិ គន្ត្វា សេដ្ឋិស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមាហិ មេ, សាមី”តិ វត្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ វុត្តេ, “សាមិ, ឯវំ អយុត្តកំ កម្មំ មយា កតំ, តស្ស មេ ខមាហី”តិ អាហ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “តយា មេ ឥទញ្ចិទញ្ច កត”ន្តិ សព្ពំ បុច្ឆិត្វា “អាម, មយា កត”ន្តិ វុត្តេ, “ត្វំ មយា ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, កស្មា មេ កុជ្ឈិត្វា ឯវមកាសី”តិ បុច្ឆិ។ សោ ឯកទិវសំ នគរា និក្ខន្តេន តេន វុត្តវចនំ សារេត្វា “ឥមិនា មេ ការណេន កោបោ ឧប្បាទិតោ”តិ អាហ។ សេដ្ឋិ អត្តនា វុត្តំ សរិត្វា “អាម, តាត, វុត្តំ មយា , តំ មេ ខមាហី”តិ ចោរំ ខមាបេត្វា “ឧដ្ឋេហិ, តាត, ខមាមិ តេ, គច្ឆ, តាតា”តិ អាហ។ សចេ មេ, សាមិ, ខមសិ, សបុត្តទារំ មំ គេហេ ទាសំ ករោហីតិ។ តាត, ត្វំ មយា ឯត្តកេ កថិតេ ឯវរូបំ ឆេទនំ អកាសិ, គេហេ វសន្តេន បន សទ្ធិំ ន សក្កា កិញ្ចិ កថេតុំ, ន មេ តយា គេហេ វសន្តេន កិច្ចំ អត្ថិ, ខមាមិ តេ, គច្ឆ, តាតាតិ។ ចោរោ តំ កម្មំ កត្វា អាយុបរិយោសានេ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តោ ទីឃរត្តំ តត្ថ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន ឥទានិ គិជ្ឈកូដេ បេតោ ហុត្វា បច្ចតីតិ។

ឯវំ សត្ថា តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, ពាលា នាម បាបានិ កម្មានិ ករោន្តា ន ពុជ្ឈន្តិ, បច្ឆា បន អត្តនា កតកម្មេហិ ឌយ្ហមានា អត្តនាវ អត្តនោ ទាវគ្គិសទិសាវ ហោន្តី”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៣៦. “អថ បាបានិ កម្មានិ, ករំ ពាលោ ន ពុជ្ឈតិ;
សេហិ កម្មេហិ ទុម្មេធោ, អគ្គិឌឌ្ឍោវ តប្បតី”តិ។

តត្ថ **អថ បាបានី**តិ ន កេវលំ **ពាលោ** កោធវសេន បាបានិ ករោតិ, ករោន្តោបិ បន **ន ពុជ្ឈតី**តិ អត្ថោ។ បាបំ ករោន្តោ ច “បាបំ ករោមី”តិ អពុជ្ឈនកោ នាម នត្ថិ។ “ឥមស្ស កម្មស្ស ឯវរូបោ នាម វិបាកោ”តិ អជាននតាយ “ន ពុជ្ឈតី”តិ វុត្តំ។ **សេហី**តិ សោ តេហិ អត្តនោ សន្តកេហិ **កម្មេហិ ទុម្មេធោ** និប្បញ្ញោ បុគ្គលោ និរយេ និព្ពត្តិត្វា **អគ្គិឌឌ្ឍោវ តប្បតី**តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អជគរបេតវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. មហាមោគ្គល្លានត្ថេរវត្ថុ

យោ ទណ្ឌេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ តិត្ថិយា សន្និបតិត្វា មន្តេសុំ – “ជានាថាវុសោ, ‘កេន ការណេន សមណស្ស គោតមស្ស លាភសក្ការោ មហា ហុត្វា និព្ពត្តោ’តិ ។ មយំ ន ជានាម, តុម្ហេ បន ជានាថាតិ។ អាម, ជានាម, មហាមោគ្គល្លានំ នាម ឯកំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ។ សោ ហិ ទេវលោកំ គន្ត្វា ទេវតាហិ កតកម្មំ បុច្ឆិត្វា អាគន្ត្វា មនុស្សានំ កថេតិ ‘ឥទំ នាម កត្វា ឯវរូបំ សម្បត្តិំ លភន្តី’តិ។ និរយេ និព្ពត្តានម្បិ កម្មំ បុច្ឆិត្វា អាគន្ត្វា មនុស្សានំ កថេតិ ‘ឥទំ នាម កត្វា ឯវរូបំ ទុក្ខំ អនុភវន្តី’តិ។ មនុស្សា តស្ស កថំ សុត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ អភិហរន្តិ, សចេ តំ មារេតុំ សក្ខិស្សាម, សោ លាភសក្ការោ អម្ហាកំ និព្ពត្តិស្សតី”តិ។ តេ “អត្ថេកោ ឧបាយោ”តិ សព្ពេ ឯកច្ឆន្ទា ហុត្វា “យំកិញ្ចិ កត្វា តំ មារាបេស្សាមា”តិ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ សមាទបេត្វា កហាបណសហស្សំ

លភិត្វា បុរិសឃាតកម្មំ កត្វា ចរន្តេ ចោរេ បក្កោសាបេត្វា “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ នាម កាឡសិលាយំ វសតិ, តត្ថ គន្ត្វា តំ មារេថា”តិ តេសំ កហាបណេ អទំសុ។ ចោរា ធនលោភេន សម្បដិច្ឆិត្វា “ថេរំ មារេស្សាមា”តិ គន្ត្វា តស្ស វសនដ្ឋានំ បរិវារេសុំ។ ថេរោ តេហិ បរិក្ខិត្តភាវំ ញត្វា កុញ្ចិកច្ឆិទ្ទេន និក្ខមិត្វា បក្កាមិ។ តេ ចោរា តំ ទិវសំ ថេរំ អទិស្វា បុនេកទិវសំ គន្ត្វា បរិក្ខិបឹសុ។ ថេរោ ញត្វា កណ្ណិកាមណ្ឌលំ ភិន្ទិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិ។ ឯវំ តេ បឋមមាសេបិ មជ្ឈិមមាសេបិ ថេរំ គហេតុំ នាសក្ខឹសុ។ បច្ឆិមមាសេ បន សម្បត្តេ ថេរោ អត្តនា កតកម្មស្ស អាកឌ្ឍនភាវំ ញត្វា ន អបគច្ឆិ។ ចោរា គន្ត្វា ថេរំ គហេត្វា តណ្ឌុលកណមត្តានិស្ស អដ្ឋីនិ ករោន្តា ភិន្ទឹសុ។ អថ នំ “មតោ”តិ សញ្ញាយ ឯកស្មិំ គុម្ពបិដ្ឋេ ខិបិត្វា បក្កមឹសុ។

ថេរោ “សត្ថារំ បស្សិត្វាវ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អត្តភាវំ ឈានវេឋនេន វេឋេត្វា ថិរំ កត្វា អាកាសេន សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ អាហ។ “បរិនិព្ពាយិស្សសិ, មោគ្គល្លានា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កត្ថ គន្ត្វា”តិ? “កាឡសិលាបទេសំ, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ, មោគ្គល្លាន, មយ្ហំ ធម្មំ កថេត្វា យាហិ។ តាទិសស្ស ហិ មេ សាវកស្ស ឥទានិ ទស្សនំ នត្ថីតិ។ សោ “ឯវំ ករិស្សាមិ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាកាសំ ឧប្បតិត្វា បរិនិព្ពានទិវសេ សារិបុត្តត្ថេរោ វិយ នានប្បការា ឥទ្ធិយោ កត្វា ធម្មំ កថេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា កាឡសិលាដវិំ គន្ត្វា បរិនិព្ពាយិ។ “ថេរំ កិរ ចោរា មារេសុ”ន្តិ អយម្បិ កថា សកលជម្ពុទីបេ បត្ថរិ។ រាជា អជាតសត្តុ ចោរេ បរិយេសនត្ថាយ ចរបុរិសេ បយោជេសិ។ តេសុបិ ចោរេសុ សុរាបានេ សុរំ បិវន្តេសុ ឯកោ ឯកស្ស បិដ្ឋឹ បហរិត្វា បាតេសិ។ សោ តំ សន្តជ្ជេត្វា “អម្ភោ ទុព្ពិនីត, ត្វំ កស្មា មេ បិដ្ឋឹ បាតេសី”តិ អាហ។ កឹ បន ហរេ ទុដ្ឋចោរ, តយា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ បឋមំ បហដោតិ? កឹ បន មយា បហដភាវំ ត្វំ ន ជានាសីតិ? ឥតិ នេសំ “មយា បហដោ, មយា បហដោ”តិ វទន្តានំ វចនំ សុត្វា តេ ចរបុរិសា តេ សព្ពេ ចោរេ គហេត្វា រញ្ញោ អារោចេសុំ។ រាជា ចោរេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ – “តុម្ហេហិ ថេរោ មារិតោ”តិ? “អាម, ទេវា”តិ។ “កេន តុម្ហេ ឧយ្យោជិតា”តិ? “នគ្គសមណកេហិ, ទេវា”តិ។ រាជា បញ្ចសតេ នគ្គសមណកេ គាហាបេត្វា បញ្ចសតេហិ ចោរេហិ សទ្ធិំ រាជង្គណេ នាភិប្បមាណេសុ អាវាដេសុ និខណាបេត្វា បលាលេហិ បដិច្ឆាទាបេត្វា អគ្គិំ ទាបេសិ ។ អថ នេសំ ឈាមភាវំ ញត្វា អយនង្គលេហិ កសាបេត្វា សព្ពេ ខណ្ឌាខណ្ឌិកំ ការាបេសិ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ អត្តនោ អននុរូបមេវ មរណំ បត្តោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ ឥមស្សេវ អត្តភាវស្ស អននុរូបំ មរណំ បត្តោ, បុព្ពេ បន តេន កតស្ស កម្មស្ស អនុរូបមេវ មរណំ បត្តោ”តិ វត្វា “កឹ បនស្ស, ភន្តេ, បុព្ពកម្ម”ន្តិ បុដ្ឋោ វិត្ថារេត្វា កថេសិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសិវាសី ឯកោ កុលបុត្តោ សយមេវ កោដ្ដនបចនាទីនិ កម្មានិ ករោន្តោ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ នំ, “តាត, ត្វំ ឯកកោវ គេហេ ច អរញ្ញេ ច កម្មំ ករោន្តោ កិលមសិ, ឯកំ តេ កុមារិកំ អានេស្សាមា”តិ វត្វា, “អម្មតាតា, ន មយ្ហំ ឯវរូបាយត្ថោ, អហំ យាវ តុម្ហេ ជីវថ, តាវ វោ សហត្ថា ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ តេន បដិក្ខិត្តា បុនប្បុនំ តំ យាចិត្វា កុមារិកំ អានយឹសុ។ សា កតិបាហមេវ តេ ឧបដ្ឋហិត្វា បច្ឆា តេសំ ទស្សនម្បិ អនិច្ឆន្តី “ន សក្កា តវ មាតាបិតូហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ វសិតុ”ន្តិ ឧជ្ឈាយិត្វា តស្មិំ អត្តនោ កថំ អគ្គណ្ហន្តេ តស្ស ពហិគតកាលេ មកចិវាកខណ្ឌានិ ច យាគុផេណញ្ច គហេត្វា តត្ថ តត្ថ អាកិរិត្វា តេនាគន្ត្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុដ្ឋា អាហ – “ឥមេសំ អន្ធមហល្លកានំ ឯតំ កម្មំ, សព្ពំ គេហំ កិលិដ្ឋំ ករោន្តា វិចរន្តិ, ន សក្កា ឯតេហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ វសិតុ”ន្តិ។ ឯវំ តាយ នំ បុនប្បុនំ កថយមានាយ ឯវរូបោបិ បូរិតបារមី សត្តោ មាតាបិតូហិ សទ្ធិំ ភិជ្ជិ។ សោ “ហោតុ, ជានិស្សាមិ នេសំ កត្តព្ព”ន្តិ តេ ភោជេត្វា, “អម្មតាតា, អសុកដ្ឋានេ នាម តុម្ហាកំ ញាតកា អាគមនំ បច្ចាសីសន្តិ, តត្ថ គមិស្សាមា”តិ តេ យានកំ អារោបេត្វា អាទាយ គច្ឆន្តោ អដវិមជ្ឈំ បត្តកាលេ, “តាត, រស្មិយោ គណ្ហាថ, គាវោ បតោទសញ្ញាយ គមិស្សន្តិ, ឥមស្មិំ ឋានេ ចោរា វសន្តិ, អហំ ឱតរាមី”តិ បិតុ ហត្ថេ រស្មិយោ ទត្វា ឱតរិត្វា គច្ឆន្តោ សទ្ទំ បរិវត្តេត្វា ចោរានំ ឧដ្ឋិតសទ្ទមកាសិ។ មាតាបិតរោ សទ្ទំ សុត្វា “ចោរា ឧដ្ឋិតា”តិ សញ្ញាយ, “តាត, មយំ មហល្លកា, ត្វំ អត្តានមេវ រក្ខាហី”តិ អាហំសុ។ សោ មាតាបិតរោ តថាវិរវន្តេបិ ចោរសទ្ទំ ករោន្តោ កោដ្តេត្វា មារេត្វា អដវិយំ ខិបិត្វា បច្ចាគមិ។

សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ ឯត្តកំ កម្មំ កត្វា អនេកវស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន អត្តភាវសតេ ឯវមេវ កោដ្តេត្វា សំចុណ្ណិតោ មរណំ បត្តោ។ ឯវំ មោគ្គល្លានេន អត្តនោ កម្មានុរូបមេវ មរណំ លទ្ធំ, បញ្ចហិ ចោរសតេហិ សទ្ធិំ លភឹសុ។ អប្បទុដ្ឋេសុ ហិ បទុស្សន្តោ ទសហិ ការណេហិ អនយព្យសនំ បាបុណាតិយេវា”តិ វត្វា អនុសន្ធិំ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៣៧. “យោ ទណ្ឌេន អទណ្ឌេសុ, អប្បទុដ្ឋេសុ ទុស្សតិ;
ទសន្នមញ្ញតរំ ឋានំ, ខិប្បមេវ និគច្ឆតិ។

១៣៨"វេទនំ ផរុសំ ជានឹ, សរីរស្ស វ ភេទនំ;
គរុកំ វាបិ អាពាធំ, ចិត្តក្ខេបំ វ បាបុណេ។

១៣៩"រាជតោ វា ឧបសគ្គំ, អព្ភក្ខានំ វ ទារុណំ;
បរិក្ខយំ វ ញាតីនំ, ភោគានំ វ បភង្គុរំ។

១៤០"អថ វាស្ស អគារានិ, អគ្គិ ឌហតិ បាវកោ;
កាយស្ស ភេទា ទុប្បញ្ញោ, និរយំ សោបបជ្ជតី"តិ។

តត្ថ **អទណ្ឌេសូ**តិ កាយទណ្ឌាទិរហិតេសុ ខីណាសវេសុ។ **អប្បទុដ្ឋេសូ**តិ បរេសុ វា អត្តនិ វា និរបរាធេសុ។ **ទសន្នមញ្ញតរំ ឋាន**ន្តិ ទសសុ ទុក្ខការណេសុ អញ្ញតរំ ការណំ។ **វេទន**ន្តិ សីសរោគាទិភេទំ **ផរុសំ** វេទនំ។ **ជានិ**ន្តិ កិច្ឆាធិគតស្ស ធនស្ស ជានឹ។ **ភេទន**ន្តិ ហត្ថច្ឆេទាទិកំ សរីរភេទនំ។ **គរុក**ន្តិ បក្ខហតឯកចក្ខុកបីឋសប្បិកុណិភាវកុដ្ឋរោគាទិភេទំ គរុកាពាធំ វា។ **ចិត្តក្ខេប**ន្តិ ឧម្មាទំ។ **ឧបសគ្គ**ន្តិ យសវិលោបសេនាបតិដ្ឋានាទិអច្ឆិន្ទនាទិកំ **រាជតោ** ឧបសគ្គំ វា។ **អព្ភក្ខាន**ន្តិ អទិដ្ឋអសុតអចិន្តិតបុព្ពំ "ឥទំ សន្ធិច្ឆេទាទិកម្មំ, ឥទំ វា រាជាបរាធិកកម្មំ តយា កត"ន្តិ ឯវរូបំ **ទារុណំ** អព្ភក្ខានំ វា។ **បរិក្ខយំ វ ញាតីន**ន្តិ អត្តនោ អវស្សយោ ភវិតុំ សមត្ថានំ **ញាតីនំ** បរិក្ខយំ វា។ **បភង្គុរ**ន្តិ បភង្គុភាវំ បូតិភាវំ។ យំ ហិស្ស គេហេ ធញ្ញំ, តំ បូតិភាវំ អាបជ្ជតិ, សុវណ្ណំ អង្គារភាវំ, មុត្តា កប្បាសដ្ឋិភាវំ, កហាបណំ កបាលខណ្ឌាទិភាវំ, ទ្វិបទចតុប្បទា កាណកុណាទិភាវន្តិ អត្ថោ។ **អគ្គិ ឌហតី**តិ ឯកសំវច្ឆរេ ទ្វត្តិក្ខត្តុំ អញ្ញស្មិំ ឱាហកេ អវិជ្ជមានេបិ អសនិអគ្គិ វា បតិត្វា ឌហតិ, អត្តនោវ ធម្មតាយ ឧដ្ឋិតោ បាវកោ វា ឌហតិយេវ។ **និរយ**ន្តិ ទិដ្ឋេវ ធម្មេ ឥមេសំ ទសន្នំ ឋានានំ អញ្ញតរំ បត្វាបិ ឯកំសេន សម្បរាយេ បត្តព្ពំ ទស្សេតុំ "និរយំ សោបបជ្ជតី"តិ វុត្តំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុវត្ថុ

ន នគ្គចរិយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពហុភណ្ឌិកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសី កិរេកោ កុដុម្ពិកោ ភរិយាយ កាលកតាយ បព្ពជិ។ សោ បព្ពជន្តោ អត្តនោ បរិវេណញ្ច អគ្គិសាលញ្ច ភណ្ឌគព្ភញ្ច ការេត្វា សព្ពម្បិ ភណ្ឌគព្ភំ សប្បិមធុតេលាទីហិ បូរេត្វា បព្ពជិ, បព្ពជិត្វា ច បន អត្តនោ ទាសេ បក្កោសាបេត្វា យថារុចិកំ អាហារំ បចាបេត្វា ភុញ្ជតិ។ ពហុភណ្ឌោ ច ពហុបរិក្ខារោ ច អហោសិ។ រត្តិំ អញ្ញំ និវាសនបារុបនំ ហោតិ, ទិវា អញ្ញំ និវាសនបារុបនំ ហោតិ, ទិវា អញ្ញំ វិហារបច្ចន្តេ វសតិ។ តស្សេកទិវសំ ចីវរបច្ចត្ថរណានិ សុក្ខាបេន្តស្ស សេនាសនចារិកំ អាហិណ្ឌន្តា ភិក្ខូ បស្សិត្វា "កស្សិមានិ, អាវុសោ"តិ បុច្ឆិត្វា "មយ្ហ"ន្តិ វុត្តេ, "អាវុសោ, ភគវតា តិចីវរានិ អនុញ្ញាតានិ, ត្វញ្ច បន ឯវំ អប្បិច្ឆស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា ឯវំ ពហុបរិក្ខារោ ជាតោ"តិ តំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា, "ភន្តេ , អយំ ភិក្ខុ អតិពហុភណ្ឌោ"តិ អារោចេសុំ។ សត្ថា "សច្ចំ កិរ តំ ភិក្ខូ"តិ បុច្ឆិត្វា "សច្ចំ, ភន្តេ"តិ វុត្តេ អាហ – "កស្មា បន ត្វំ, ភិក្ខុ, មយា អប្បិច្ឆតាយ ធម្មេ ទេសិតេ ឯវំ ពហុភណ្ឌោ ជាតោ"តិ។ សោ តាវត្តកេនេវ កុបិតោ "ឥមិនា ទានិ នីហារេន ចរិស្សាមី"តិ បារុបនំ ឆឌ្ឌេត្វា បរិសមជ្ឈេ ឯកចីវរោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា ឧបត្ថម្ភយមានោ ននុ ត្វំ ភិក្ខុ បុព្ពេ ហិរោត្តប្បគវេសកោ ទករក្ខសកាលេបិ ហិរោត្តប្បំ គវេសមានោ ទ្វាទស វស្សានិ វិហាសិ, កស្មា ឥទានិ ឯវំ គរុកេ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ បារុបនំ ឆឌ្ឌេត្វា ហិរោត្តប្បំ បហាយ ឋិតោសីតិ។ សោ សត្ថុ វចនំ សុត្វា ហិរោត្តប្បំ បច្ចុបដ្ឋាបេត្វា តំ ចីវរំ បារុបិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ ភិក្ខូ តស្ស អត្ថស្ស អាវិភាវត្ថំ ភគវន្តំ យាចិំសុ។ ភគវា អតីតំ អាហរិត្វា កថេសិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ ពោធិសត្តោ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ តស្ស នាមគ្គហណទិវសេ **មហឹសកុមារោ**តិ នាមំ ករិំសុ។ តស្ស កនិដ្ឋភាតា **ចន្ទកុមារោ** នាម អហោសិ។ តេសំ មាតរិ កាលកតាយ រាជា អញ្ញំ អគ្គមហេសិដ្ឋានេ ឋបេសិ។ សាបិ បុត្តំ វិជាយិ, **សូរិយកុមារោ**តិស្ស នាមំ ករិំសុ។ តំ ទិស្វា រាជា តុដ្ឋោ "បុត្តស្ស តេ វរំ ទម្មី"តិ អាហ។ សាបិ ខោ, "ទេវ, ឥច្ឆិតកាលេ គណ្ហិស្សាមី"តិ វត្វា បុត្តស្ស វយប្បត្តកាលេ រាជានំ អាហ – "ទេវេន មយ្ហំ បុត្តស្ស ជាតកាលេ វរោ ទិន្នោ, ឥទានិ មេ បុត្តស្ស រជ្ជំ ទេហី"តិ ។ រាជា "មម ទ្វេ បុត្តា អគ្គិក្ខន្ធា វិយ ជលន្តា វិចរន្តិ, ន សក្កា តស្ស រជ្ជំ ទាតុ"ន្តិ បដិក្ខិបិត្វាបិ តំ បុនប្បុនំ យាចមានមេវ ទិស្វា "អយំ មេ បុត្តានំ អនត្ថម្បិ ករេយ្យា"តិ បុត្តេ បក្កោសាបេត្វា, "តាតា, អហំ សូរិយកុមារស្ស ជាតកាលេ វរំ អទាសឹ, ឥ

ទានិស្ស មាតា រជ្ជំ យាចតិ, អហំ តស្ស ន ទាតុកាមោ, តស្ស មាតា តុម្ហាកំ អនត្ថម្បិ ករេយ្យ, គច្ឆថ តុម្ហេ, អរញ្ញេ វសិត្វា មមច្ចយេនាគន្ត្វា រជ្ជំ គណ្ហថា”តិ ឱយ្យោជេសិ។ តេ បិតរំ វន្ទិត្វា បាសាទា ឱតរន្តេ រាជង្គណេ កីឡមានោ សូរិយកុមារោ ទិស្វា តំ ការណំ ញត្វា តេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិ។ តេសំ ហិមវន្តំ បវិដ្ឋកាលេ ពោធិសត្តោ មគ្គា ឱក្កម្ម អញ្ញតរស្មឹ រុក្ខមូលេ និសីទិត្វា សូរិយកុមារំ អាហ – “តាត, ឯតំ សរំ គន្ត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច អម្ហាកម្បិ បទុមិនិបណ្ណេហិ ឧទកំ អាហរា”តិ។ សោ បន សរោ វេស្សវណ្ណស្ស សន្តិកា ឯកេន ទករក្ខសេន លទ្ធោ ហោតិ។ វេស្សវណ្ណោ ច តំ អាហ – “ឋបេត្វា ទេវធម្មជាននកេ យេ ច អញ្ញេ ឥមំ សរំ ឱតរន្តិ, តេ ខាទិតុំ លភសី”តិ។ តតោ បដ្ឋាយ សោ តំ សរំ ឱតិណ្ណោតិណ្ណេ ទេវធម្មេ បុច្ឆិត្វា អជានន្តេ ខាទតិ, សូរិយកុមារោបិ តំ សរំ អវីមំសិត្វាវ ឱតរិ, តេន ច “ទេវធម្មេ ជានាសី”តិ បុច្ឆិតោ “ទេវធម្មា នាម ចន្ទិមសូរិយា”តិ អាហ។ អថ នំ “ត្វំ ទេវធម្មេ ន ជានាសី”តិ ឧទកំ បវេសេត្វា អត្តនោ ភវនេ ឋបេសិ។ ពោធិសត្តោបិ តំ ចិរាយន្តំ ទិស្វា ចន្ទកុមារំ បេសេសិ។ សោបិ តេន “ទេវធម្មេ ជានាសី”តិ បុច្ឆិតោ “ទេវធម្មា នាម ចតស្សោ ទិសា”តិ អាហ។ ទករក្ខសោ តម្បិ ឧទកំ បវេសេត្វា តត្ថេវ ឋបេសិ។

ពោធិសត្តោ តស្មិម្បិ ចិរាយន្តេ “អន្តរាយេន ភវិតព្ព”ន្តិ សយំ គន្ត្វា ទ្វិន្នម្បិ ឱតរណបទំយេវ ទិស្វា “អយំ សរោ រក្ខសបរិគ្គហិតោ”តិ ញត្វា ខគ្គំ សន្នយ្ហិត្វា ធនុំ គហេត្វា អដ្ឋាសិ។ រក្ខសោ តំ អនោតរន្តំ ទិស្វា វនកម្មិកបុរិសវេសេនាគន្ត្វា អាហ – “ភោ បុរិស, ត្វំ មគ្គកិលន្តោ, កស្មា ឥមំ សរំ ឱតរិត្វា ន្ហត្វា ច បិវិត្វា ច ភិសមុលាលំ ខាទិត្វា បុប្ផានិ បិលន្ធិត្វា ន គច្ឆសី”តិ។ ពោធិសត្តោ តំ ទិស្វាវ “ឯស សោ យក្ខោ”តិ ញត្វា “តយា មេ ភាតរោ គហិតា”តិ អាហ។ អាម, មយា គហិតាតិ។ កឹ ការណាតិ? អហំ ឥមំ សរំ ឱតិណ្ណោតិណ្ណេ លភាមីតិ ។ កឹ បន សព្ពេវ លភសីតិ? ទេវធម្មជាននកេ ឋបេត្វា អវសេសេ លភាមីតិ។ អត្ថិ បន តេ ទេវធម្មេហិ អត្ថោតិ? អាម, អត្ថីតិ។ អហំ កថេស្សាមីតិ។ តេន ហិ កថេហីតិ។ ន សក្កា កិលិដ្ឋេន គត្តេន កថេតុន្តិ។ យក្ខោ ពោធិសត្តំ ន្ហាបេត្វា បានីយំ បាយេត្វា អលង្ករិត្វា អលង្កតមណ្ឌបមជ្ឈេ បល្លង្កំ អារោបេត្វា សយមស្ស បាទមូលេ និសីទិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ “សក្កច្ចំ សុណាហី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ហិរិឱត្តប្បសម្បន្នា, សុក្កធម្មសមាហិតា;
សន្តោ សប្បុរិសា លោកេ, **ទេវធម្មា**តិ វុច្ចរេ”តិ។ (ជា. ១.១.៦);

យក្ខោ ឥមំ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នោ ពោធិសត្តំ អាហ – “បណ្ឌិត, អហំ តេ បសន្នោ, ឯកំ ភាតរំ ទម្មិ, កតរំ អានេមី”តិ? “កនិដ្ឋំ អានេហី”តិ។ បណ្ឌិត, ត្វំ កេវលំ ទេវធម្មេ ជានាសិយេវ, ន បន តេសុ វត្តសីតិ។ កឹ ការណាតិ? យស្មា ជេដ្ឋំ ឋបេត្វា កនិដ្ឋំ អាហរាបេន្តោ ជេដ្ឋាបចាយិកកម្មំ ន ករោសីតិ, ទេវធម្មេ ចាហំ យក្ខ ជានាមិ, តេសុ ច វត្តាមិ។ មយញ្ហិ ឯតំ និស្សាយ ឥមំ អរញ្ញំ បវិដ្ឋា។ ឯតស្ស ហិ អត្ថាយ អម្ហាកំ បិតរំ ឯតស្ស មាតា រជ្ជំ យាចិ, អម្ហាកំ បន បិតា តំ វរំ អទត្វា អម្ហាកំ អនុរក្ខណត្ថាយ អរញ្ញេ វាសំ អនុជានិ, សោ កុមារោ អនិវត្តិត្វា អម្ហេហិ សទ្ធឹ អាគតោ។ “តំ អរញ្ញេ ឯកោ យក្ខោ ខាទី”តិ វុត្តេបិ ន កោចិ សទ្ទហិស្សតិ។ តេនាហំ គរហភយភីតោ តមេវាហរាបេមីតិ។ យក្ខោ ពោធិសត្តស្ស បសីទិត្វា “សាធុ បណ្ឌិត, ត្វមេវ ទេវធម្មេ ជានាសិ, ទេវធម្មេសុ ច វត្តសី”តិ ទ្វេ ភាតរោ អានេត្វា អទាសិ។ អថ នំ ពោធិសត្តោ យក្ខភាវេ អាទីនវំ កថេត្វា បញ្ចសុ សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ សោ តេន សុសំវិហិតារក្ខោ តស្មឹ អរញ្ញេ វសិត្វា បិតរិ កាលកតេ យក្ខំ អាទាយ ពារាណសឹ គន្ត្វា រជ្ជំ គហេត្វា ចន្ទកុមារស្ស ឧបរជ្ជំ, សូរិយកុមារស្ស សេនាបតិដ្ឋានំ ទត្វា យក្ខស្ស រមណីយេ ឋានេ អាយតនំ ការាបេត្វា យថា សោ លាភគ្គប្បត្តោ ហោតិ, តថា អកាសិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា ជាតកំ សមោធានេសិ “តទា រក្ខសោ ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុ អហោសិ, សូរិយកុមារោ អានន្ទោ, ចន្ទកុមារោ សារិបុត្តោ, មហឹសកុមារោ បន អហមេវា”តិ។ ឯវំ សត្ថា ជាតកំ កថេត្វា “ឯវំ ត្វំ, ភិក្ខុ, បុព្ពេ ទេវធម្មេ គវេសមានោ ហិរិឱត្តប្បសម្បន្នោ វិចរិត្វា ឥទានិ ចតុបរិសមជ្ឈេ ឥមិនា នីហារេន ឋត្វា មម បុរតោ ‘អប្បិច្ឆោម្ហី’តិ វទន្តោ អយុត្តំ អកាសិ។ ន ហិ សាដកបដិក្ខេបាទិមត្តេន សមណោ នាម ហោតី”តិ វត្វា អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៤១. “ន នគ្គចរិយា ន ជដា ន បង្កា, នានាសកា ថណ្ឌិលសាយិកា វា;
រជោជល្លំ ឧក្កុដិកប្បធានំ, សោធេន្តិ មច្ចំ អវិតិណ្ណកង្ខ”ន្តិ។

តត្ថ **នានាសកា**តិ ន អនសកា, ភត្តបដិក្ខេបកាតិ អត្ថោ។ **ថណ្ឌិលសាយិកា**តិ ភូមិសយនា។ **រជោជល្ល**ន្តិ កទ្ទមលេបនាការេន សរីរេ សន្និហិតរជោ ។ **ឧក្កុដិកប្បធាន**ន្តិ ឧក្កុដិកភាវេន អារទ្ធវីរិយំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ ហិ មច្ចោ “ឯវំ អហំ លោកនិស្សរណសង្ខាតំ សុទ្ធឹ បាបុណិស្សាមី”តិ ឥមេសុ នគ្គចរិយាទីសុ យំ កិញ្ចិ

សមាទាយ វត្តេយ្យ, សោ កេវលំ មិច្ឆាទស្សនញ្ចេវ វឌ្ឍេយ្យ, កិលមថស្ស ច ភាគី អស្ស។ ន ហិ ឯតានិ សុសមាទិន្នានិបិ អដ្ឋវត្ថុកាយ កង្ខាយ អវិតិណ្ណភាវេន **អវិតិណ្ណកង្ខំ មច្ចំ សោធេន្តី**តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ពហុភណ្ឌិកភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សន្តតិមហាមត្តវត្ថុ

អលង្កតោ ចេបីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សន្តតិមហាមត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ ឯកស្មិំ កាលេ រញ្ញោ បសេនទិកោសលស្ស បច្ចន្តំ កុបិតំ វូបសមេត្វា អាគតោ។ អថស្ស រាជា តុដ្ឋោ សត្ត ទិវសានិ រជ្ជំ ទត្វា ឯកំ នច្ចគីតកុសលំ ឥត្ថិំ អទាសិ។ សោ សត្ត ទិវសានិ សុរាមទមត្តោ ហុត្វា សត្តមេ ទិវសេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតោ ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោ ន្ហានតិត្ថំ គច្ឆន្តោ សត្ថារំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ ទ្វារន្តរេ ទិស្វា ហត្ថិក្ខន្ធវរគតោវ សីសំ ចាលេត្វា វន្ទិត្វា បក្កាមិ។ សត្ថា សិតំ កត្វា "កោ នុ ខោ, ភន្តេ, សិតបាតុករណេ ហេតូ"តិ អានន្ទត្ថេរេន បុដ្ឋោ សិតការណំ អាចិក្ខន្តោ អាហ – "បស្សានន្ទ, សន្តតិមហាមត្តំ, អជ្ជ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោវ មម សន្តិកំ អាគន្ត្វា ចតុប្បទិកគាថាវសានេ អរហត្តំ បត្វា សត្តតាលមត្តេ អាកាសេ និសីទិត្វា បរិនិព្ពាយិស្សតី"តិ។ មហាជនោ ថេរេន សទ្ធិំ កថេន្តស្ស សត្ថុ វចនំ អស្សោសិ។ តត្ថ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ចិន្តយិំសុ – "បស្សថ សមណស្ស គោតមស្ស កិរិយំ, មុខប្បត្តមេវ ភាសតិ, អជ្ជ កិរ ឯស ឯវំ សុរាមទមត្តោ យថាលង្កតោវ ឯតស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា បរិនិព្ពាយិស្សតិ, អជ្ជេវ តំ មុសាវាទេន និគ្គណ្ហិស្សាមា"តិ។ សម្មាទិដ្ឋិកា ចិន្តេសុំ – "អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវតា, អជ្ជ ពុទ្ធលីឡ្ហញ្ចេវ សន្តតិមហាមត្តលីឡ្ហញ្ច ទដ្ឋុំ លភិស្សាមា"តិ។

សន្តតិមហាមត្តោបិ ន្ហានតិត្ថេ ទិវសភាគំ ឧទកកីឡំ កីឡិត្វា ឧយ្យានំ គន្ត្វា អាបានភូមិយំ និសីទិ។ សាបិ ឥត្ថី រង្គមជ្ឈំ ឱតរិត្វា នច្ចគីតំ ទស្សេតុំ អារភិ។ តស្សា សរីរលីឡ្ហាយ ទស្សនត្ថំ សត្តាហំ អប្បាហារតាយ តំ ទិវសំ នច្ចគីតំ ទស្សយមានាយ អន្តោកុច្ឆិយំ សត្ថកវាតា សមុដ្ឋាយ ហទយមំសំ កន្តិត្វា អគមំសុ។ សា តង្ខណញ្ញេវ មុខេន ចេវ អក្ខីហិ ច វិវដេហិ កាលមកាសិ។ សន្តតិមហាមត្តោ "ឧបធារេថ ន"ន្តិ វត្វា "និរុទ្ធា, សាមី"តិ ច វុត្តមត្តេយេវ ពលវសោកេន អភិភូតោ តង្ខណញ្ញេវស្ស សត្តាហំ បីតសុរា តត្តកបាលេ ឧទកពិន្ទុ វិយ បរិក្ខយំ អគមាសិ។ សោ "ន មេ ឥមំ សោកំ អញ្ញោ និព្ពាបេតុំ សក្ខិស្សន្តិ អញ្ញត្រ តថាគតេនា"តិ ពលកាយបរិវុតោ សាយន្ហសមយេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯវមាហ – "ភន្តេ, 'ឯវរូបោ មេ សោកោ ឧប្បន្នោ, តំ មេ តុម្ហេ និព្ពាបេតុំ សក្ខិស្សថា'តិ អាគតោម្ហិ, បដិសរណំ មេ ហោថា"តិ។ អថ នំ សត្ថា "សោកំ និព្ពាបេតុំ សមត្ថស្សេវ សន្តិកំ អាគតោសិ។ ឥមិស្សា ហិ ឥត្ថិយា ឥមិនាវ អាការេន មតកាលេ តវ រោទន្តស្ស បគ្ឃរិតអស្សូនិ ចតុន្នំ មហាសមុទ្ទានំ ឧទកតោ អតិរេកតរានី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

"យំ បុព្ពេ តំ វិសោសេហិ, បច្ឆា តេ មាហុ កិញ្ចនំ;
មជ្ឈេ ចេ នោ គហេស្សសិ, ឧបសន្តោ ចរិស្សសី"តិ។ (សុ. និ. ៩៥៥, ១១០៥; ចូឡនិ. ជតុកណ្ណិមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៦៨);

គាថាបរិយោសានេ សន្តតិមហាមត្តោ អរហត្តំ បត្វា អត្តនោ អាយុសង្ខារំ ឱលោកេន្តោ តស្ស អប្បវត្តនភាវំ ញត្វា សត្ថារំ អាហ – "ភន្តេ, បរិនិព្ពានំ មេ អនុជានាថា"តិ។ សត្ថា តេន កតកម្មំ ជានន្តោបិ "មុសាវាទេន និគ្គណ្ហនត្ថំ សន្និបតិតា មិច្ឆាទិដ្ឋិកា ឱកាសំ ន លភិស្សន្តិ, 'ពុទ្ធលីឡ្ហញ្ចេវ សន្តតិមហាមត្តលីឡ្ហញ្ច បស្សិស្សាមា'តិ សន្និបតិតា សម្មាទិដ្ឋិកា ឥមិនា កតកម្មំ សុត្វា បុញ្ញេសុ អាទរំ ករិស្សន្តី"តិ សល្លក្ខេត្វា "តេន ហិ តយា កតកម្មំ មយ្ហំ កថេហិ, កថេន្តោ ច ភូមិយំ ឋិតោ អកថេត្វា សត្តតាលមត្តេ អាកាសេ ឋិតោ កថេហី"តិ អាហ។ សោ "សាធុ, ភន្តេ"តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកតាលប្បមាណំ ឧគ្គម្ម ឱរោហិត្វា បុន សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឧគ្គច្ឆន្តោ បដិបាដិយា សត្តតាលប្បមាណេ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា "សុណាថ មេ, ភន្តេ, បុព្ពកម្ម"ន្តិ វត្វា អាហ –

ឥតោ ឯកនវុតិកប្បេ វិបស្សីសម្មាសម្ពុទ្ធកាលេ អហំ ពន្ធុមតិនគរេ ឯកស្មិំ កុលេ និព្ពត្តិត្វា ចិន្តេសិំ – "កិំ នុ ខោ បរេសំ ឆេទំ វា បីឡំ វា អករណកម្ម"ន្តិ ឧបធារេន្តោ ធម្មឃោសកកម្មំ ទិស្វា តតោ បដ្ឋាយ តំ កម្មំ ករោន្តោ មហាជនំ សមាទបេត្វា "បុញ្ញានិ ករោថ, ឧបោសថទិវសេសុ ឧបោសថំ សមាទិយថ, ទានំ ទេថ, ធម្មំ សុណាថ, ពុទ្ធរតនាទីហិ សទិសំ អញ្ញំ នាម នត្ថិ, តិណ្ណំ រតនានំ សក្ការំ ករោថា"តិ ឧគ្ឃោសេន្តោ វិចរាមិ។ តស្ស

មយ្ហំ សទ្ទំ សុត្វា ពុទ្ធបិតា ពន្ធុមតិមហារាជា មំ បក្កោសាបេត្វា, “តាត, កឹ ករោន្តោ វិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវ, តិណ្ណំ រតនានំ គុណំ បកាសេត្វា មហាជនំ បុញ្ញកម្មេសុ សមាទបេន្តោ វិចរាមី”តិ វុត្តេ, “កត្ថ និសិន្នោ វិចរសី”តិ មំ បុច្ឆិត្វា “បទសាវ, ទេវា”តិ មយា វុត្តេ, “តាត, ន ត្វំ ឯវំ វិចរិតុំ អរហសិ, ឥមំ បុប្ផទាមំ បិលន្ធិត្វា អស្សបិដ្ឋេ និសិន្នោវ វិចរា”តិ មយ្ហំ មុត្តាទាមសទិសំ បុប្ផទាមំ ទត្វា ទន្តំ អស្សំ អទាសិ។ អថ មំ រញ្ញា ទិន្នបរិហារេន តថេវ ឧគ្ឃោសេត្វា វិចរន្តំ បុន រាជា បក្កោសាបេត្វា, “តាត, កឹ ករោន្តោ វិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “តទេវ, ទេវា”តិ វុត្តេ, “តាត, អស្សោបិ តេ នានុច្ឆវិកោ, ឥធ និសីទិត្វា វិចរា”តិ ចតុសិន្ធវយុត្តរថំ អទាសិ។ តតិយវារេបិ មេ រាជា សទ្ទំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា, “តាត, កឹ ករោន្តោ វិចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “តទេវ, ទេវា”តិ វុត្តេ, “តាត, រថោបិ តេ នានុច្ឆវិកោ”តិ មយ្ហំ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ មហាបសាធនញ្ច ទត្វា ឯកញ្ច ហត្ថឹ អទាសិ។ ស្វាហំ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ ហត្ថិក្ខន្ធេ និសិន្នោ អសីតិ វស្សសហស្សានិ ធម្មឃោសកកម្មំ អកាសឹ, តស្ស មេ ឯត្តកំ កាលំ កាយតោ ចន្ទនគន្ធោ វាយតិ, មុខតោ ឧប្បលគន្ធោ វាយតិ។ ឥទំ មយា កតកម្មន្តិ។

ឯវំ សោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ កថេត្វា អាកាសេ និសិន្នោវ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា បរិនិព្ពាយិ។ សរីរេ អគ្គិ ជាលា ឧដ្ឋហិត្វា មំសលោហិតំ ឈាបេសិ, សុមនបុប្ផានិ វិយ ធាតុយោ អវសិស្សឹសុ។ សត្ថា សុទ្ធវត្ថំ បសារេសិ, ធាតុយោ តត្ថ បតឹសុ។ តា បត្តេ បក្ខិបិត្វា ចតុមហាបថេ ថូបំ ការេសិ “មហាជនោ វន្ទិត្វា បុញ្ញភាគី ភវិស្សតី”តិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, សន្តតិមហាមត្តោ គាថាវសានេ អរហត្តំ បត្វា អលង្កតបដិយត្តោយេវ អាកាសេ និសីទិត្វា បរិនិព្ពុតោ, កឹ នុ ខោ ឯតំ ‘សមណោ’តិ វត្តុំ វដ្ដតិ ឧទាហុ ព្រាហ្មណោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តំ ‘សមណោ’តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិ, ‘ព្រាហ្មណោ’តិបិ វត្តុំ វដ្ដតិយេវា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៤២. អលង្កតោ ចេបិ សមំ ចរេយ្យ,
សន្តោ ទន្តោ និយតោ ព្រហ្មចារី;
សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ,
សោ ព្រាហ្មណោ សោ សមណោ ស ភិក្ខូ”តិ។

តត្ថ **អលង្កតោ**តិ វត្ថាភរណេហិ បដិមណ្ឌិតោ។ តស្សត្ថោ – វត្ថាលង្ការាទីហិ អលង្កតោ **ចេបិ** បុគ្គលោ កាយាទីហិ **សមំ ចរេយ្យ**, រាគាទិវូបសមេន **សន្តោ** ឥន្ទ្រិយទមនេន **ទន្តោ** ចតុមគ្គនិយមេន **និយតោ** សេដ្ឋចរិយាយ **ព្រហ្មចារី** កាយទណ្ឌាទីនំ ឱរោបិតតាយ **សព្ពេសុ ភូតេសុ និធាយ ទណ្ឌំ**។ **សោ** ឯវរូបោ ពាហិតបាបត្តា **ព្រាហ្មណោ**តិបិ សមិតបាបត្តា **សមណោ**តិបិ ភិន្នកិលេសត្តា **ភិក្ខូ**តិបិ វត្តព្ពោយេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សន្តតិមហាមត្តវត្ថុ នវមំ។

១០. បិលោតិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ

ហិរីនិសេធោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បិលោតិកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ អានន្ទត្ថេរោ ឯកំ បិលោតិកខណ្ឌនិវត្ថំ កបាលំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរន្តំ ទារកំ ទិស្វា “កឹ តេ ឯវំ វិចរិត្វា ជីវនតោ បព្ពជ្ជា ន ឧត្តរិតរា”តិ វត្វា, “ភន្តេ, កោ មំ បព្ពាជេស្សតី”តិ វុត្តេ “អហំ បព្ពាជេស្សាមី”តិ តំ អាទាយ គន្ត្វា សហត្ថា ន្ហាបេត្វា កម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេសិ។ តញ្ច បន និវត្ថបិលោតិកខណ្ឌំ បសារេត្វា ឱលោកេន្តោ បរិស្សាវនករណមត្តម្បិ គយ្ហូបគំ កញ្ចិ បទេសំ អទិស្វា កបាលេន សទ្ធឹ ឯកិស្សា រុក្ខសាខាយ ឋបេសិ។ សោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិភុញ្ជមានោ មហគ្ឃានិ ចីវរានិ អច្ឆាទេត្វា វិចរន្តោ ថូលសរីរោ ហុត្វា ឧក្កណ្ឋិត្វា “កឹ មេ ជនស្ស សទ្ធាទេយ្យំ និវាសេត្វា វិចរណេន, អត្តនោ បិលោតិកមេវ និវាសេស្សាមី”តិ តំ ឋានំ គន្ត្វា បិលោតិកំ គហេត្វា “អហិរិក និល្លជ្ជ ឯវរូបានំ វត្ថានំ អច្ឆាទនដ្ឋានំ បហាយ ឥមំ បិលោតិកខណ្ឌំ និវាសេត្វា កបាលហត្ថោ ភិក្ខាយ ចរិតុំ គច្ឆសី”តិ តំ អារម្មណំ កត្វា អត្តនាវ អត្តានំ ឱវទិ, ឱវទន្តស្សេវ បនស្ស ចិត្តំ សន្និសីទិ។ សោ តំ បិលោតិកំ តត្ថេវ បដិសាមេត្វា និវត្តិត្វា វិហារមេវ គតោ។ សោ កតិបាហច្ចយេន បុនបិ ឧក្កណ្ឋិត្វា តថេវ វត្វា និវត្តិ, បុនបិ តថេវាតិ។ តំ ឯវំ អបរាបរំ វិចរន្តំ ទិស្វា ភិក្ខូ “កហំ , អាវុសោ, គច្ឆសី”តិ បុច្ឆន្តិ។ សោ “អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមាវុសោ”តិ វត្វា ឯតេនេវ នីហារេន អត្តនោ បិលោតិកខណ្ឌមេវ អារម្មណំ កត្វា អត្តានំ និសេធេត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

ភិក្ខូ អាហំសុ – “កឹ, អាវុសោ, ន ទានិ អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆសិ, ននុ អយំ តេ វិចរណមគ្គោ”តិ។ អាវុសោ, អាចរិយេន សទ្ធឹ សំសគ្គោ សតិ គតោម្ហិ, ឥទានិ បន មេ ឆិន្នោ សំសគ្គោ, តេនស្ស សន្តិកំ ន គច្ឆាមីតិ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ – “ភន្តេ, បិលោតិកត្ថេរោ អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ។ កិមាហ, ភិក្ខវេតិ? ឥទំ នាម, ភន្តេតិ។ តំ សុត្វា សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ សំសគ្គេ សតិ អាចរិយស្ស សន្តិកំ គតោ, ឥទានិ បនស្ស សំសគ្គោ ឆិន្នោ, អត្តនាវ អត្តានំ និសេធេត្វា អរហត្តំ បត្តោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៤៣. “ហិរីនិសេធោ បុរិសោ, កោចិ លោកស្មិ វិជ្ជតិ;
យោ និទ្ទំ អបពោធេតិ, អស្សោ ភទ្រោ កសាមិវ។

១៤៤. “អស្សោ យថា ភទ្រោ កសានិវិដ្ឋោ,
អាតាបិនោ សំវេគិនោ ភវាថ;
សទ្ធាយ សីលេន ច វីរិយេន ច,
សមាធិនា ធម្មវិនិច្ឆយេន ច;
សម្បន្នវិជ្ជាចរណា បតិស្សតា,
ជហិស្សថ ទុក្ខមិទំ អនប្បក”ន្តិ។

តត្ថ អន្តោ ឧប្បន្នំ អកុសលវិតក្កំ ហិរិយា និសេធេតីតិ **ហិរីនិសេធោ។ កោចិ លោកស្មិ**ន្តិ ឯវរូបោ បុគ្គលោ ទុល្លភោ, កោចិទេវ លោកស្មិំ **វិជ្ជតិ។ យោ និទ្ទ**ន្តិ អប្បមត្តោ សមណធម្មំ ករោន្តោ អត្តនោ ឧប្បន្នំ និទ្ទំ អបហរន្តោ ពុជ្ឈតីតិ **អបពោធេតិ។ កសាមិវា**តិ យថា **ភទ្រោ អស្សោ** អត្តនិ បតមានំ កសំ អបហរតិ, អត្តនិ បតិតុំ ន ទេតិ។ យោ ឯវំ និទ្ទំ អបពោធេតិ, សោ ទុល្លភោតិ អត្ថោ។

ទុតិយគាថាយ អយំ សង្ខេបត្ថោ – “ភិក្ខវេ, យថា **ភទ្រោ អស្សោ** បមាទមាគម្ម កសាយ និវិដ្ឋោ, អហម្បិ នាម កសាយ បហដោ”តិ អបរភាគេ អាតប្បំ ករោតិ, ឯវំ តុម្ហេបិ **អាតាបិនោ សំវេគិនោ ភវថ** , ឯវំភូតា លោកិយលោកុត្តរាយ ទុវិធាយ **សទ្ធាយ** ច ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន ច កាយិកចេតសិកវីរិយេន ច អដ្ឋសមាបត្តិសមាធិនា ច ការណាការណជាននលក្ខណេន **ធម្មវិនិច្ឆយេន** ច សមន្នាគតា ហុត្វា តិស្សន្នំ វា អដ្ឋន្នំ វា វិជ្ជានំ, បញ្ចទសន្នញ្ច ចរណានំ សម្បត្តិយា **សម្បន្នវិជ្ជាចរណា** ។ ឧបដ្ឋិតសតិតាយ **បតិស្សតា** ហុត្វា ឥទំ អនប្បកំ វដ្ដទុក្ខំ បជហិស្សថាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

បិលោតិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ ទសមំ។

១១. សុខសាមណេរវត្ថុ

ឧទកញ្ហិ នយន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សុខសាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។

អតីតស្មិញ្ហិ ពារាណសិសេដ្ឋិនោ គន្ធកុមារោ នាម បុត្តោ អហោសិ។ រាជា តស្ស បិតរិ កាលកតេ តំ បក្កោសាបេត្វា សមស្សាសេត្វា មហន្តេន សក្ការេន តស្សេវ សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ **គន្ធសេដ្ឋី**តិ បញ្ញាយិ។ អថស្ស ភណ្ឌាគារិកោ ធនគព្ភទ្វារំ វិវរិត្វា, “សាមិ, ឥទំ តេ ឯត្តកំ បិតុ ធនំ, ឯត្តកំ បិតាមហាទីន”ន្តិ នីហរិត្វា ទស្សេសិ។ សោ តំ ធនរាសឹ ឱលោកេត្វា អាហ – “កឹ បន តេ ឥមំ ធនំ គហេត្វា ន គមឹសូ”តិ។ “សាមិ, ធនំ គហេត្វា គតា នាម នត្ថិ។ អត្តនា កតំ កុសលាកុសលមេវ ហិ អាទាយ សត្តា គច្ឆន្តី”តិ។ សោ ចិន្តេសិ – “តេ ពាលតាយ ធនំ សណ្ឋាបេត្វា បហាយ គតា, អហំ បនេតំ គហេត្វាវ គមិស្សាមី”តិ។ ឯវំ បន ចិន្តេន្តោ “ទានំ វា ទស្សាមិ, បូជំ វា ករិស្សាមី”តិ អចិន្តេត្វា “ឥទំ សព្ពំ ខាទិត្វាវ គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ សោ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា ផលិកមយំ ន្ហានកោដ្ឋកំ ការេសិ, សតសហស្សំ ទត្វា ផលិកមយមេវ ន្ហានផលកំ, សតសហស្សំ ទត្វា និសីទនបល្លង្កំ, សតសហស្សំ ទត្វា ភោជនបាតឹ, សតសហស្សមេវ ទត្វា ភោជនដ្ឋានេ មណ្ឌបំ ការាបេសិ, សតសហស្សំ ទត្វា ភោជនបាតិយា អាសិត្តកូបធានំ ការេសិ, សតសហស្សេនេវ គេហេ សីហបញ្ជរំ សណ្ឋាបេសិ, អត្តនោ បាតរាសត្ថាយ សហស្សំ អទាសិ, សាយមាសត្ថាយបិ សហស្សមេវ។ បុណ្ណមទិវសេ បន ភោជនត្ថាយ សតសហស្សំ ទាបេសិ, តំ ភត្តំ ភុញ្ជនទិវសេ សតសហស្សំ វិស្សជ្ជេត្វា នគរំ អលង្ករិត្វា ភេរឹ ចរាបេសិ – “គន្ធសេដ្ឋិស្ស កិរ ភត្តភុញ្ជនាការំ ឱលោកេន្តូ”តិ។

មហាជនោ មញ្ចាតិមញ្ចេ ពន្ធិត្វា សន្និបតិ។ សោបិ សតសហស្សគ្ឃនកេ ទ្វានកោដ្ឋកេ សត សហស្សគ្ឃនកេ ផលកេ និសីទិត្វា សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហត្វា តំ សីហបញ្ជរំ វិវរិត្វា តស្មឹ បល្លង្កេ និសីទិ។ អថស្ស តស្មឹ អាសិត្តកូបធានេ តំ បាតឹ ឋបេត្វា សតសហស្សគ្ឃនកំ ភោជនំ វឌ្ឍេសុំ។ សោ នាដកបរិវុតោ ឯវ រូបាយ សម្បត្តិយា តំ ភោជនំ ភុញ្ជតិ។ អបរេន សមយេន ឯកោ គាមិកមនុស្សោ អត្តនោ បរិព្ពយាហរណត្ថំ ទារុអាទីនិ យានកេ បក្ខិបិត្វា នគរំ គន្ត្វា សហាយកស្ស គេហេ និវាសំ គណ្ហិ។ តទា បន បុណ្ណមទិវសោ ហោតិ។ “គន្ធសេដ្ឋិនោ ភុញ្ជនលីឡ្ហំ ឱលោកេន្តូ”តិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ។ អថ នំ សហាយកោ អាហ – “សម្ម, គន្ធ សេដ្ឋិនោ តេ ភុញ្ជនលីឡ្ហំ ទិដ្ឋបុព្ពំ”ន្តិ។ “ន ទិដ្ឋបុព្ពំ, សម្មា”តិ។ “តេន ហិ ឯហិ, គច្ឆាម, អយំ នគរេ ភេរី ចរតិ, ឯតស្ស មហាសម្បត្តិំ បស្សាមា”តិ នគរវាសី ជនបទវាសឹ គហេត្វា អគមាសិ។ មហាជនោបិ មញ្ចាតិមញ្ចេ អភិរុហិត្វា បស្សតិ។ គាមវាសី ភត្តគន្ធំ ឃាយិត្វាវ នគរវាសឹ អាហ – “មយ្ហំ ឯតាយ បាតិយា ភត្តបិណ្ឌេ បិបាសា ជាតា”តិ។ សម្ម, មា ឯតំ បត្ថយិ, ន សក្កា លទ្ធុន្តិ។ សម្ម, អលភន្តោ ន ជីវិស្សាមីតិ។ សោ តំ បដិពាហិតុំ អ សក្កោន្តោ បរិសបរិយន្តេ ឋត្វា “បណមាមិ តេ, សាមី”តិ តិក្ខត្តុំ មហាសទ្ទំ និច្ឆារេត្វា “កោ ឯសោ”តិ វុត្តេ អហំ, សាមីតិ។ “កិមេត”ន្តិ។ “អយំ ឯកោ គាមវាសី តុម្ហាកំ បាតិយំ ភត្តបិណ្ឌេ បិបាសំ ឧបាទេសិ, ឯកំ ភត្តបិណ្ឌំ ទាបេថា”តិ។ “ន សក្កា លទ្ធុ”ន្តិ។ “កឹ, សម្ម, សុតំ តេ”តិ? “សុតំ មេ, អបិច លភន្តោ ជីវិស្សាមិ, អលភន្តស្ស មេ មរណំ ភវិស្សតី”តិ។ សោ បុនបិ វិរវិ – “អយំ កិរ, សាមិ, អលភន្តោ មរិស្សតិ, ជីវិតមស្ស ទេថា”តិ។ អម្ភោ ភត្ត បិណ្ឌោ នាម សតម្បិ អគ្ឃតិ, សតទ្វយម្បិ អគ្ឃតិ។ យោ យោ យាចតិ, តស្ស តស្ស ទទមានោ អហំ កឹ ភុញ្ជិស្សាមីតិ? សាមិ, អយំ អលភន្តោ មរិស្សតិ, ជីវិតមស្ស ទេថាតិ។ ន សក្កាវ មុធា លទ្ធុំ, យទិ បន អលភន្តោ ន ជីវតិ, តីណិ សំវច្ឆរានិ មម គេហេ ភតឹ ករោតុ, ឯវមស្ស ភត្តបាតឹ ទាបេស្សាមីតិ។ គាមវាសី តំ សុត្វា “ឯវំ ហោតុ, សម្មា”តិ សហាយកំ វត្វា បុត្តទារំ បហាយ “ភត្តបាតិអត្ថាយ តីណិ សំវច្ឆរានិ ភតឹ ករិស្សាមី”តិ សេដ្ឋិស្ស គេហំ បាវិសិ។ សោ ភតឹ ករោន្តោ សព្ពកិច្ចានិ សក្កច្ចំ អកាសិ។ គេហេ វា អរញ្ញេ វា រត្តឹ វា ទិវា វា សព្ពានិ កត្តព្ព កម្មានិ កតានេវ បញ្ញាយឹសុ។ “ភត្តភតិកោ”តិ ច វុត្តេ សកលនគរេបិ បញ្ញាយិ។ អថស្ស ទិវសេ បរិបុណ្ណេ ភត្ត វេយ្យាវដិកោ “ភត្តភតិកស្ស, សាមិ, ទិវសោ បុណ្ណោ, ទុក្ករំ តេន កតំ តីណិ សំវច្ឆរានិ ភតឹ ករោន្តេន, ឯកម្បិ កម្មំ ន កោបិតបុព្ព”ន្តិ អាហ។

អថស្ស សេដ្ឋិ អត្តនោ សាយបាតរាសត្ថាយ ទ្វេ សហស្សានិ, តស្ស បាតរាសត្ថាយ សហស្សន្តិ តីណិ សហស្សានិ ទាបេត្វា អាហ – “អជ្ជ មយ្ហំ កត្តព្ពំ បរិហារំ តស្សេវ ករោថា”តិ។ វត្វា ច បន ឋបេត្វា ឯកំ ចិន្តាមណឹ នាម បិយភរិយំ អវសេសជនម្បិ “អជ្ជ តមេវ បរិវារេថា”តិ វត្វា សព្ពសម្បត្តិំ តស្ស និយ្យាទេសិ។ សោ សេដ្ឋិនោ ន្ហានោទកេន តស្សេវ កោដ្ឋកេ តស្មឹ ផលកេ និសិន្នោ ន្ហត្វា តស្សេវ និវាសនសាដកេ និវាសេត្វា តស្សេវ បល្លង្កេ និសីទិ។ សេដ្ឋិបិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ – “ភត្តភតិកោ គន្ធសេដ្ឋិស្ស គេហេ តីណិ សំវច្ឆរានិ ភតឹ កត្វា បាតឹ លភិ, តស្ស ភុញ្ជនសម្បត្តិំ ឱលោកេន្តូ”តិ។ មហាជនោ មញ្ចាតិមញ្ចេ អភិរុហិត្វា បស្សតិ, គាមវាសិស្ស ឱលោកិតោលោកិតដ្ឋានំ កម្បនាការប្បត្តំ អហោសិ។ នាដកា បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ, តស្ស បុរតោ ភត្តបាតឹ វឌ្ឍេត្វា ឋបយឹសុ។ អថស្ស ហត្ថធោវនវេលាយ គន្ធមាទនេ ឯកោ បច្ចេកពុទ្ធោ សត្តមេ ទិវសេ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កត្ថ នុ ខោ អជ្ជ ភិក្ខាចារត្ថាយ គច្ឆាមី”តិ ឧបធារេន្តោ ភត្តភតិកំ អទ្ទស។ អថ សោ “អយំ តីណិ សំវច្ឆរានិ ភតឹ កត្វា ភត្តបាតឹ លភិ, អត្ថិ នុ ខោ ឯតស្ស សទ្ធា, នត្ថី”តិ ឧបធារេន្តោ “អត្ថី”តិ ញត្វា “សទ្ធាបិ ឯកច្ចេ សង្គហំ កាតុំ ន សក្កោន្តិ, សក្ខិស្សតិ នុ ខោ មេ សង្គហំ កាតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “សក្ខិស្សតិ ចេវ មម ច សង្គហករណំ និស្សាយ មហាសម្បត្តិំ លភិស្សតី”តិ ញត្វា ចីវរំ បារុបិត្វា បត្តមាទាយ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បរិសន្តរេន គន្ត្វា តស្ស បុរតោ បិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។

សោ បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អហំ បុព្ពេ អទិន្នភាវេន ឯកិស្សា ភត្តបាតិយា អត្ថាយ តីណិ សំវច្ឆរានិ បរគេហេ ភតឹ អកាសឹ, ឥទានិ មេ ឥទំ ភត្តំ ឯកំ រត្តិន្ទិវំ រក្ខេយ្យ, សចេ បន នំ អយ្យស្ស ទស្សាមិ, អនេកានិបិ កប្បកោដិសហស្សានិ រក្ខិស្សតិ , អយ្យស្សេវ នំ ទស្សាមី”តិ។ សោ តីណិ សំវច្ឆរានិ ភតឹ កត្វា លទ្ធភត្តបាតិតោ ឯកបិណ្ឌម្បិ មុខេ អដ្ឋបេត្វា តណ្ហំ វិនោទេត្វា សយមេវ បាតឹ ឧក្ខិបិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា បាតឹ អញ្ញស្ស ហត្ថេ ទត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បាតឹ វាមហត្ថេន គហេត្វា ទក្ខិណហត្ថេន តស្ស បត្តេ ភត្តំ អាកិរិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ ភត្តស្ស ឧបឌ្ឍាវសេសកាលេ បត្តំ ហត្ថេន បិទហិ។ អថ នំ សោ អាហ – “ភន្តេ, ឯកោវ បដិវិសោ ន សក្កា ទ្វិធា កាតុំ, មា មំ ឥធលោកេន សង្គណ្ហថ, បរលោកេន សង្គហមេវ ករោថ, សាវសេសំ អកត្វា និរវសេស មេវ ទស្សាមី”តិ។ អត្តនោ ហិ ថោកម្បិ អនវសេសេត្វា ទិន្នំ និរវសេសទានំ នាម, តំ មហប្ផលំ ហោតិ។ សោ តថា ករោន្តោ សព្ពំ ទត្វា បុន វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, ឯកំ ភត្តបាតឹ និស្សាយ តីណិ សំវច្ឆរានិ មេ បរគេហេ ភតឹ ករោន្តេន ទុក្ខំ អនុភូតំ, ឥទានិ មេ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ សុខមេវ ហោតុ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្សេវ ភាគី អស្ស”ន្តិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ “ឯវំ ហោតុ, ចិន្តាមណិ វិយ តេ សព្ពកាមទទោ មនោសង្កប្បា បុណ្ណចន្ទោ វិយ បូរេន្តូ”តិ អនុមោទនំ ករោន្តោ –

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, សព្ពមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា។

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, មណិ ជោតិរសោ យថា”តិ។ –

វត្វា “អយំ មហាជនោ យាវ គន្ធមាទនបព្ពតគមនា មំ បស្សន្តោ តិដ្ឋតូ”តិ អធិដ្ឋាយ អាកាសេន គន្ធមាទនំ អគមាសិ។

មហាជនោបិ នំ បស្សន្តោវ អដ្ឋាសិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា តំ បិណ្ឌបាតំ បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ វិភជិត្វា អទាសិ។ សព្ពេ អត្តនោ បហោនកំ គណ្ហឹសុ។ “អប្បោ បិណ្ឌបាតោ កថំ បហោសី”តិ ន ចិន្តេតព្ពំ។ ចត្តារិ ហិ អចិន្តេយ្យានិ (អ. និ. ៤.៧៧) វុត្តានិ, តត្រាយំ បច្ចេកពុទ្ធវិសយោតិ។ មហាជនោ បច្ចេកពុទ្ធានំ បិណ្ឌបាតំ វិភជិត្វា ទិយ្យមានំ ទិស្វា សាធុការសហស្សានិ បវត្តេសិ, អសនិសតនិបាតសទ្ទោ វិយ អហោសិ។ តំ សុត្វា គន្ធសេដ្ឋិ ចិន្តេសិ – “ភត្តភតិកោ មយា ទិន្នសម្បត្តិំ ធារេតុំ នាសក្ខិ មញ្ញេ, តេនាយំ មហាជនោ បរិហាសំ ករោន្តោ សន្និបតិតោ នទតី”តិ។ សោ តប្បវត្តិជាននត្ថំ មនុស្សេ បេសេសិ។ តេ អាគន្ត្វា “សម្បត្តិធារកា នាម, សាមិ, ឯវំ ហោន្តូ”តិ វត្វា តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ សេដ្ឋិ តំ សុត្វាវ បញ្ចវណ្ណាយ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ ហុត្វា “អហោ ទុក្ករំ តេន កតំ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ ឯវរូបាយ សម្បត្តិយា ឋិតោ កិញ្ចិ ទាតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តយា ឥទំ នាម កត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, សាមី”តិ វុត្តេ, “ហន្ទ, សហស្សំ គហេត្វា តវ ទានេ មយ្ហម្បិ បត្តិំ ទេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ សេដ្ឋិបិស្ស សព្ពំ អត្តនោ សន្តកំ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា អទាសិ។

ចតស្សោ ហិ សម្បទា នាម – វត្ថុសម្បទា, បច្ចយសម្បទា, ចេតនាសម្បទា, គុណាតិរេកសម្បទាតិ។ តត្ថ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតោ អរហា វា អនាគាមី វា ទក្ខិណេយ្យោ **វត្ថុសម្បទា** នាម។ បច្ចយានំ ធម្មេន សមេន ឧប្បត្តិ **បច្ចយសម្បទា** នាម។ ទានតោ បុព្ពេ ទានកាលេ បច្ឆា ភាគេតិ តីសុ កាលេសុ ចេតនាយ សោមនស្ស សហគតញាណសម្បយុត្តភាវោ **ចេតនាសម្បទា** នាម។ ទក្ខិណេយ្យស្ស សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតភាវោ **គុណាតិរេកសម្បទា** នាមាតិ។ ឥមស្ស ច ខីណាសវោ បច្ចេកពុទ្ធោ ទក្ខិណេយ្យោ, ភតិំ កត្វា លទ្ធភាវេន បច្ចយោ ធម្មតោ ឧប្បន្នោ, តីសុ កាលេសុ បរិសុទ្ធា ចេតនា, សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតមត្តោ បច្ចេកពុទ្ធោ គុណាតិរេកោតិ ចតស្សោបិ សម្បទា និប្ផន្នា។ ឯតាសំ អានុភាវេន ទិដ្ឋេវ ធម្មេ មហាសម្បត្តិំ បាបុណន្តិ។ តស្មា សោ សេដ្ឋិនោ សន្តិកា សម្បត្តិំ លភិ។ អបរភាគេ ច រាជាបិ ឥមិនា កតកម្មំ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា សហស្សំ ទត្វា បត្តិំ គហេត្វា តុដ្ឋមានសោ មហន្តំ ភោគក្ខន្ធំ ទត្វា សេដ្ឋិដ្ឋានំ អទាសិ។ **ភត្តភតិកសេដ្ឋី**តិស្ស នាមំ អកាសិ។ សោ គន្ធសេដ្ឋិនា សទ្ធិំ សហាយោ ហុត្វា ឯកតោ ខាទន្តោ បិវន្តោ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិយំ សារិបុត្តត្ថេរស្សុបដ្ឋាកកុលេ បដិសន្ធិំ គណ្ហិ។ អថស្ស មាតា លទ្ធគព្ភបរិហារា កតិបាហច្ចយេន “អហោ វតាហំ បញ្ចសតេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សតរសភោជនំ ទត្វា កាសាយវត្ថនិវត្ថា សុវណ្ណសរកំ អាទាយ អាសនបរិយន្តេ និសិន្នា តេសំ ភិក្ខូនំ ឧច្ឆិដ្ឋាវសេសកំ បរិភុញ្ជេយ្យ”ន្តិ ទោហឡិនី ហុត្វា តថេវ កត្វា ទោហឡំ បដិវិនោទេសិ។ សា សេសមង្គលេសុបិ តថារូបមេវ ទានំ ទត្វា បុត្តំ វិជាយិត្វា នាមគ្គហណទិវសេ “បុត្តស្ស មេ, ភន្តេ, សិក្ខាបទានិ ទេថា”តិ ថេរំ អាហ។ ថេរោ “កិមស្ស នាម”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, បុត្តស្ស មេ បដិសន្ធិគ្គហណតោ បដ្ឋាយ ឥមស្មិំ គេហេ កស្សចិ ទុក្ខំ នាម ន ភូតបុព្ពំ, តេនេវស្ស **សុខកុមារោ**តិ នាមំ ភវិស្សតី”តិ វុត្តេ តទេវស្ស នាមំ គហេត្វា សិក្ខាបទានិ អទាសិ។

តទា ឯវញ្ចស្ស មាតុ “នាហំ មម បុត្តស្ស អជ្ឈាសយំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ ចិត្តំ ឧប្បជ្ជិ។ សា តស្ស កណ្ណវិជ្ឈន មង្គលាទីសុបិ តថេវ ទានំ អទាសិ។ កុមារោបិ សត្តវស្សិកកាលេ “ឥច្ឆាមហំ, អម្ម, ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតុ”ន្តិ អាហ។ សា “សាធុ, តាត, នាហំ តវ អជ្ឈាសយំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ ថេរំ និមន្តេត្វា ភោជេត្វា, “ភន្តេ, បុត្តោ មេ បព្ពជិតុំ ឥច្ឆតិ, ឥមាហំ សាយន្ហសមយេ វិហារំ អានេស្សាមី”តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា ញាតកេ សន្និបាតេត្វា “បុត្តស្ស មេ គិហិកាលេ កត្តព្ពំ កិច្ចំ អជ្ជេវ ករិស្សាមា”តិ វត្វា បុត្តំ អលង្ករិត្វា មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន វិហារំ នេត្វា ថេរស្ស និយ្យាទេសិ។ ថេរោបិ តំ, “តាត, បព្ពជ្ជា នាម ទុក្ករា , សក្ខិស្សសិ អភិរមិតុ”ន្តិ វត្វា “ករិស្សាមិ វោ, ភន្តេ, ឱវាទ”ន្តិ វុត្តេ កម្មដ្ឋានំ ទត្វា បព្ពាជេសិ។ មាតាបិតរោបិស្ស បព្ពជ្ជាយ សក្ការំ ករោន្តា អន្តោវិហារេយេវ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស សតរសភោជនំ ទត្វា សាយំ អត្តនោ គេហំ អគមំសុ។ អដ្ឋមេ ទិវសេ សារិបុត្តត្ថេរោ ភិក្ខុសង្ឃេ គាមំ បវិដ្ឋេ វិហារេ កត្តព្ពកិច្ចំ កត្វា សាមណេរំ បត្តចីវរំ គាហាបេត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ ចារិសិ។ សាមណេរោ អន្តរាមគ្គេ មាតិកាទីនិ ទិស្វា បណ្ឌិតសាមណេរោ វិយ បុច្ឆិ។ ថេរោបិ តស្ស តថេវ ព្យាកាសិ។ សាមណេរោ តានិ ការណានិ សុត្វា “សចេ តុម្ហេ អត្តនោ បត្តចីវរំ គណ្ហេយ្យាថ, អហំ និវត្តេយ្យ”ន្តិ វត្វា ថេរេន តស្ស អជ្ឈាសយំ អភិន្ទិត្វា, “សាមណេរ, ទេហិ មម បត្តចីវរ”ន្តិ បត្តចីវរេ គហិតេ ថេរំ វន្ទិត្វា និវត្តមានោ,

“ភន្តេ, មយ្ហំ អាហារំ អាហរមានោ សក្ខរសភោជនំ អាហរេយ្យាថា”តិ អាហ។ កុតោ តំ លភិស្សាមីតិ? អត្តនោ បុញ្ញេន អលភន្តោ មម បុញ្ញេន លភិស្សថ, ភន្តេតិ។ អថស្ស ថេរោ កុញ្ចិកំ ទត្វា គាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ សោបិ វិហារំ អាគន្ត្វា ថេរស្ស គព្ភំ វិវរិត្វា បវិសិត្វា ទ្វារំ បិធាយ អត្តនោ កាយេ ញាណំ ឱតារេត្វា និសីទិ។

តស្ស គុណតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ឱលោកេន្តោ សាមណេរំ ទិស្វា “សុខសាមណេរោ អត្តនោ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សាមី’តិ និវត្តោ, មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ចត្តារោ មហារាជេ បក្កោសាបេត្វា “គច្ឆថ, តាតា, វិហារស្សូបវនេ ទុស្សទ្ទកេ សកុណេ បលាបេថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ តថា កត្វា សាមន្តា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។ ចន្ទិមសូរិយេ “អត្តនោ វិមានានិ គហេត្វា តិដ្ឋថា”តិ អាណាបេសិ។ តេបិ តថា ករិំសុ។ សយម្បិ អារិញ្ចនដ្ឋានេ អារក្ខំ គណ្ហិ។ វិហារោ សន្និសិន្នោ និរវោ អហោសិ។ សាមណេរោ ឯកគ្គចិត្តេន វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា តីណិ មគ្គផលានិ បាបុណិ។ ថេរោ “សាមណេរេន ‘សក្ខរសភោជនំ អាហរេយ្យាថា’តិ វុត្តំ, កស្ស នុ ខោ ឃរេ សក្កា លទ្ធុ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ ឯកំ អជ្ឈាសយសម្បន្នំ ឧបដ្ឋាកកុលំ ទិស្វា តត្ថ គន្ត្វា, “ភន្តេ, សាធុ វោ កតំ អជ្ជ ឥធាគច្ឆន្តេហី”តិ តេហិ តុដ្ឋមានសេហិ បត្តំ គហេត្វា និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា យាវ ភត្តកាលំ ធម្មកថំ យាចិតោ តេសំ សារណីយធម្មកថំ កថេត្វា កាលំ សល្លក្ខេត្វា ទេសនំ និដ្ឋាបេសិ។ អថស្ស សក្ខរសភោជនំ ទត្វា តំ អាទាយ គន្តុកាមំ ថេរំ ទិស្វា “ភុញ្ជថ, ភន្តេ, អបរម្បិ តេ ទស្សាមា”តិ ថេរំ ភោជេត្វា បុន បត្តបូរំ អទំសុ។ ថេរោ តំ អាទាយ “សាមណេរោ មេ ឆាតោ”តិ តុរិតតុរិតោ វិហារំ បាយាសិ។ តំ ទិវសំ សត្ថា បាតោវ និក្ខមិត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ អាវជ្ជេសិ – “អជ្ជ សុខសាមណេរោ ឧបជ្ឈាយស្ស បត្តចីវរំ ទត្វា ‘សមណធម្មំ ករិស្សាមី’តិ និវត្តោ, និប្ផន្នំ នុ ខោ តស្ស កិច្ច”ន្តិ។ សោ តីណ្ណំយេវ មគ្គផលានំ បត្តភាវំ ទិស្វា ឧត្តរិបិ ឧបធារេន្តោ “សក្ខិស្សតាយំ អជ្ជ អរហត្តំ បាបុណិតុំ , សារិបុត្តោ បន ‘សាមណេរោ មេ ឆាតោ’តិ វេគេន ភត្តំ អាទាយ និក្ខមតិ, សចេ ឥមស្មឹ អរហត្តំ អប្បត្តេ ភត្តំ អាហរិស្សតិ, ឥមស្ស អន្តរាយោ ភវិស្សតិ, មយា គន្ត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា អារក្ខំ គណ្ហិ។

ថេរោបិ ភត្តំ អាហរិ។ អថ នំ ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ បញ្ហវិស្សជ្ជនាវសានេ សាមណេរោ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថា ថេរំ អាមន្តេត្វា “គច្ឆ, សារិបុត្ត, សាមណេរស្ស តេ ភត្តំ ទេហី”តិ អាហ។ ថេរោ គន្ត្វា ទ្វារំ អាកោដេសិ។ សាមណេរោបិ និក្ខមិត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស វត្តំ កត្វា “ភត្តកិច្ចំ ករោហី”តិ វុត្តេ ថេរស្ស ភត្តេន អនត្ថិកភាវំ ញត្វា សត្តវស្សិកកុមារោ តង្ខណញ្ញេវ អរហត្តំ បត្តោ នីចាសនដ្ឋានំ បច្ចវេក្ខន្តោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា បត្តំ ធោវិ។ តស្មឹ កាលេ ចត្តារោ មហារាជានោ អារក្ខំ វិស្សជ្ជេសុំ។ ចន្ទិមសូរិយាបិ វិមានានិ មុញ្ចឹសុ។ សក្កោបិ អារិញ្ចនដ្ឋានេ អារក្ខំ វិស្សជ្ជេសិ។ សូរិយោ នភមជ្ឈំ អតិក្កន្តោយេវ បញ្ញាយិ។ ភិក្ខូ “សាយន្ហោ បញ្ញាយតិ, សាមណេរេន ច ឥទានេវ ភត្តកិច្ចំ កតំ, កឹ នុ ខោ អជ្ជ បុព្ពណ្ហោ ពលវា ជាតោ, សាយន្ហោ មន្ទោ”តិ វទឹសុ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, អជ្ជ បុព្ពណ្ហោ ពលវា ជាតោ, សាយន្ហោ មន្ទោ, សាមណេរេន ច ឥទានេវ ភត្តកិច្ចំ កតំ, អថ ច បន សូរិយោ នភមជ្ឈំ អតិក្កន្តោយេវ បញ្ញាយតី”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ឯវមេវ ហោតិ បុញ្ញវន្តានំ សមណធម្មករណកាលេ។ អជ្ជ ហិ ចត្តារោ មហារាជានោ សាមន្តា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ, ចន្ទិមសូរិយា វិមានានិ គហេត្វា អដ្ឋំសុ, សក្កោ អារិញ្ចនកេ អារក្ខំ គណ្ហិ, អហម្បិ ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ គណ្ហឹ, អជ្ជ សុខសាមណេរោ មាតិកាយ ឧទកំ ហរន្តេ, ឧសុការេ ឧសុំ ឧជុំ ករោន្តេ , តច្ឆកេ ចក្កាទីនិ ករោន្តេ ទិស្វា អត្តានំ ទមេត្វា អរហត្តំ បត្តោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៤៥. “ឧទកញ្ហិ នយន្តិ នេត្តិកា, ឧសុការា នមយន្តិ តេជនំ;
ទារុំ នមយន្តិ តច្ឆកា, អត្តានំ ទមយន្តិ សុព្ពតា”តិ។

តត្ថ **សុព្ពតា**តិ សុវទា, សុខេន ឱវទិតព្ពា អនុសាសិតព្ពាតិ អត្ថោ។ សេសំ ហេដ្ឋា វុត្តនយមេវ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សុខសាមណេរវត្ថុ ឯកាទសមំ។

ទណ្ឌវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទសមោ វគ្គោ។

១១. ជរាវគ្គោ

១. វិសាខាយ សហាយិកានំ វត្ថុ

កោ នុ ហាសោ កិមានន្ទោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិសាខាយ សហាយិកាយោ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ បញ្ចសតា កុលបុត្តា "ឯវំ ឥមា អប្បមាទវិហារិនិយោ ភវិស្សន្តី"តិ អត្តនោ អត្តនោ ភរិយាយោ វិសាខំ មហាឧបាសិកំ សម្បដិច្ឆាបេសុំ។ តា ឧយ្យានំ វា វិហារំ វា គច្ឆន្តិយោ តាយ សទ្ធិំយេវ គច្ឆន្តិ។ តា ឯកស្មិំ កាលេ "សត្តាហំ សុរាឆណោ ភវិស្សតី"តិ ឆណេ សង្ឃុដ្ឋេ អត្តនោ អត្តនោ សាមិកានំ សុរំ បដិយាទេសុំ។ តេ សត្តាហំ សុរាឆណំ កីឡិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ កម្មន្តភេរិយា និក្ខន្តាយ កម្មន្តេ អគមំសុ។ តាបិ ឥត្ថិយោ "មយំ សាមិកានំ សម្មុខា សុរំ បាតុំ ន លភិម្ហា, អវសេសា សុរា ច អត្ថិ, ឥទំ យថា តេ ន ជានន្តិ, តថា បិវិស្សាមា"តិ វិសាខាយ សន្តិកំ គន្ត្វា "ឥច្ឆាម, អយ្យេ, ឧយ្យានំ ទដ្ឋុ"ន្តិ វត្វា "សាធុ, អម្មា, តេន ហិ កត្តព្ពកិច្ចានិ កត្វា និក្ខមថា"តិ វុត្តេ តាយ សទ្ធិំ គន្ត្វា បដិច្ឆន្នាការេន សុរំ នីហរាបេត្វា ឧយ្យានេ បិវិត្វា មត្តា វិចរឹសុ។ វិសាខាបិ "អយុត្តំ ឥមាហិ កតំ, ឥទានិ មំ 'សមណស្ស គោតមស្ស សាវិកា វិសាខា សុរំ បិវិត្វា វិចរតី'តិ តិត្ថិយាបិ គរហិស្សន្តី"តិ ចិន្តេត្វា តា ឥត្ថិយោ អាហ – "អម្មា អយុត្តំ វោ កតំ, មមបិ អយសោ ឧប្បាទិតោ, សាមិកាបិ វោ កុជ្ឈិស្សន្តិ, ឥទានិ កឹ ករិស្សថា"តិ។ គិលានាលយំ ទស្សយិស្សាម, អយ្យេតិ។ តេន ហិ បញ្ញាយិស្សថ សកេន កម្មេនាតិ។ តា គេហំ គន្ត្វា គិលានាលយំ ករឹសុ។ អថ តាសំ សាមិកា "ឥត្ថន្នាមា ច ឥត្ថន្នាមា ច កហ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "គិលានា"តិ សុត្វា "អទ្ធា ឯតាហិ អវសេសសុរា បីតា ភវិស្សន្តី"តិ សល្លក្ខេត្វា តា បោថេត្វា អនយព្យសនំ បាបេសុំ។ តា អបរស្មិម្បិ ឆណវារេ តថេវ សុរំ បិវិតុកាមា វិសាខំ ឧបសង្កមិត្វា, "អយ្យេ, ឧយ្យានំ នោ នេហី"តិ វត្វា "បុព្ពេបិ មេ តុម្ហេហិ អយសោ ឧប្បាទិតោ, គច្ឆថ, ន វោ អហំ នេស្សាមី"តិ តាយ បដិក្ខិត្តា "ឥទានិ ឯវំ ន ករិស្សាមា"តិ សម្មន្តយិត្វា បុន តំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ, "អយ្យេ , ពុទ្ធបូជំ កាតុកាមាម្ហា, វិហារំ នោ នេហី"តិ។ ឥទានិ អម្មា យុជ្ជតិ, គច្ឆថ, បរិវច្ឆំ ករោថាតិ។ តា ចង្កោដកេហិ គន្ធមាលាទីនិ គាហាបេត្វា សុរាបុណ្ណេ មុដ្ឋិវារកេ ហត្ថេហិ ឱលម្ពេត្វា មហាបដេ បារុបិត្វា វិសាខំ ឧបសង្កមិត្វា តាយ សទ្ធិំ វិហារំ បវិសមានា ឯកមន្តំ គន្ត្វា មុដ្ឋិវារកេហេវ សុរំ បិវិត្វា វារកេ ឆឌ្ឌេត្វា ធម្មសភាយំ សត្ថុ បុរតោ និសីទឹសុ ។

វិសាខា "ឥមាសំ, ភន្តេ, ធម្មំ កថេថា"តិ អាហ។ តាបិ មទវេគេន កម្បមានសរីរា "នច្ចាម, គាយាមា"តិ ចិត្តំ ឧប្បាទេសុំ។ អថេកា មារកាយិកា ទេវតា "ឥមាសំ សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា សមណស្ស គោតមស្ស បុរតោ វិប្បការំ ទស្សេស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា តាសំ សរីរេ អធិមុច្ចិ។ តាសុ ឯកច្ចា សត្ថុ បុរតោ បាណឹ បហរិត្វា ហសិតុំ, ឯកច្ចា នច្ចិតុំ អារភឹសុ។ សត្ថា "កឹ ឥទ"ន្តិ អាវជ្ជេន្តោ តំ ការណំ ញត្វា "ន ឥទានិ មារកាយិកានំ ឱតារំ លភិតុំ ទស្សាមិ។ ន ហិ មយា ឯត្តកំ កាលំ បារមិយោ បូរេន្តេន មារកាយិកានំ ឱតារលាភត្ថាយ បូរិតា"តិ តា សំវេជេតុំ ភមុកលោមតោ រស្មិយោ វិស្សជ្ជេសិ, តាវទេវ អន្ធការតិមិសា អហោសិ។ តា ភីតា អហេសុំ មរណភយតជ្ជិតា។ តេន តាសំ កុច្ឆិយំ សុរា ជីរិ។ សត្ថា និសិន្នបល្លង្កេ អន្តរហិតោ សិនេរុមុទ្ធនិ ឋត្វា ឧណ្ណាលោមតោ រស្មឹ វិស្សជ្ជេសិ, តង្ខណំយេវ ចន្ទសហស្សុគ្គមនំ វិយ អហោសិ។ អថ សត្ថា តា ឥត្ថិយោ អាមន្តេត្វា "តុម្ហេហិ មម សន្តិកំ អាគច្ឆមានាហិ បមត្តាហិ អាគន្តុំ ន វដ្ដតិ។ តុម្ហាកញ្ហិ បមាទេនេវ មារកាយិកា ទេវតា ឱតារំ លភិត្វា តុម្ហេ ហសាទីនំ អករណដ្ឋានេ ហសាទីនិ ការាបេសិ, ឥទានិ តុម្ហេហិ រាគាទីនំ អគ្គីនំ និព្ពាបនត្ថាយ ឧស្សាហំ កាតុំ វដ្ដតី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៤៦. "កោ នុ ហាសោ កិមានន្ទោ, និច្ចំ បជ្ជលិតេ សតិ;
អន្ធការេន ឱនទ្ធា, បទីបំ ន គវេសថា"តិ។

តត្ថ **អានន្ទោ**តិ តុដ្ឋិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឥមស្មិំ លោកសន្និវាសេ រាគាទីហិ ឯកាទសហិ អគ្គីហិ **និច្ចំ បជ្ជលិតេ សតិ កោ នុ** តុម្ហាកំ **ហាសោ** វា តុដ្ឋិ វា? ននុ ឯស អកត្តព្ពរូបោយេវ។ អដ្ឋវត្ថុកេន ហិ អវិជ្ជន្ធការេន **ឱនទ្ធា** តុម្ហេ តស្សេវ អន្ធការស្ស វិធមនត្ថាយ កឹ ការណា ញាណប្បទីបំ **ន គវេសថ** ន ករោថាតិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តា ឥត្ថិយោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។

សត្ថា តាសំ អចលសទ្ធាយ បតិដ្ឋិតភាវំ ញត្វា សិនេរុមត្ថកា ឱតរិត្វា ពុទ្ធាសនេ និសីទិ។ អថ នំ វិសាខា អាហ – "ភន្តេ, សុរា នាមេសា បាបិកា។ ឯវរូបា ហិ នាម ឥមា ឥត្ថិយោ តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស បុរតោ និសីទិត្វា ឥរិយាបថមត្តម្បិ សណ្ឋាបេតុំ អសក្កោន្តិយោ ឧដ្ឋាយ បាណឹ បហរិត្វា ហសនគីតនច្ចាទីនិ អារភឹសូ"តិ។ សត្ថា

“អាម, វិសាខេ, បាបិកា ឯវ ឯសា សុរា នាម។ ឯតញ្ហិ និស្សាយ អនេកេ សត្តា អនយព្យសនំ បត្តា”តិ វត្វា “កទា បនេសា, ភន្តេ, ឧប្បន្នា”តិ វុត្តេ តស្សា ឧប្បត្តឹ វិត្ថារេន កថេតុំ អតីតំ អាហរិត្វា **កុម្ភជាតកំ** (ជា. ១.១៦.៣៣ អាទយោ) កថេសីតិ។

វិសាខាយ សហាយិកានំ វត្ថុ បឋមំ។

២. សិរិមាវត្ថុ

បស្ស ចិត្តកតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សិរិមំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ រាជគហេ អភិរូបា គណិកា។ ឯកស្មឹ បន អន្តោវស្សេ សុមនសេដ្ឋិបុត្តស្ស ភរិយាយ បុណ្ណកសេដ្ឋិស្ស ធីតាយ ឧត្តរាយ នាម ឧបាសិកាយ អបរជ្ឈិត្វា តំ បសាទេតុកាមា តស្សា គេហេ ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ កតភត្តកិច្ចំ សត្ថារំ ខមាបេត្វា តំ ទិវសំ ទសពលស្ស ភត្តានុមោទនំ សុត្វា –

> “អក្កោធេន ជិនេ កោធំ, អសាធុំ សាធុនា ជិនេ;
> ជិនេ កទរិយំ ទានេន, សច្ចេនាលិកវាទិន”ន្តិ។ (ជា. ១.២.២; ធ. ប. ២២៣) –

គាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ អយមេត្ថ សង្ខេបោ, វិត្ថារកថា បន កោធវគ្គេ អនុមោទនគាថាវណ្ណនាយមេវ អាវិភវិស្សតិ។ ឯវំ សោតាបត្តិផលំ បត្តា បន សិរិមា ទសពលំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ មហាទានំ ទត្វា សង្ឃស្ស អដ្ឋកភត្តំ និពទ្ធំ ទាបេសិ។ អាទិតោ បដ្ឋាយ និពទ្ធំ អដ្ឋ ភិក្ខូ គេហំ គច្ឆន្តិ។ “សប្បឹ គណ្ហថ, ខីរំ គណ្ហថា”តិអាទីនិ វត្វា តេសំ បត្តេ បូរេតិ។ ឯកេន លទ្ធំ តិណ្ណម្បិ ចតុន្នម្បិ បហោតិ។ ទេវសិកំ សោឡសកហាបណបរិព្ពយេន បិណ្ឌបាតោ ទីយតិ។ អថេកទិវសំ ឯកោ ភិក្ខុ តស្សា គេហេ អដ្ឋកភត្តំ ភុញ្ជិត្វា តិយោជនមត្ថកេ ឯកំ វិហារំ អគមាសិ។ អថ នំ សាយំ ថេរុបដ្ឋានេ និសិន្នំ បុច្ឆឹសុ – “អាវុសោ, កហំ ភិក្ខំ គហេត្វា អាគតោសី”តិ។ សិរិមាយ អដ្ឋកភត្តំ មេ ភុត្តន្តិ។ មនាបំ កត្វា ទេតិ, អាវុសោតិ។ “ន សក្កា តស្សា ភត្តំ វណ្ណេតុំ, អតិវិយ បណីតំ កត្វា ទេតិ, ឯកេន លទ្ធំ តិណ្ណម្បិ ចតុន្នម្បិ បហោតិ, តស្សា បន ទេយ្យធម្មតោបិ ទស្សនមេវ ឧត្តរិតរំ។ សា ហិ ឥត្ថី ឯវរូបា ច ឯវរូបា ចា”តិ តស្សា គុណេ វណ្ណេសិ។

អថេកោ ភិក្ខុ តស្សា គុណកថំ សុត្វា អទស្សនេនេវ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា “មយា គន្ត្វា តំ ទដ្ឋុំ វដ្ដតី”តិ អត្តនោ វស្សគ្គំ កថេត្វា តំ ភិក្ខុំ ឋិតិកំ បុច្ឆិត្វា “ស្វេ, អាវុសោ, តស្មឹ គេហេ ត្វំ សង្ឃត្ថេរោ ហុត្វា អដ្ឋកភត្តំ លភិស្សសី”តិ សុត្វា តង្ខណញ្ញេវ បត្តចីវរំ អាទាយ បក្កន្តោបិ បាតោវ អរុណេ ឧគ្គតេ សលាកគ្គំ បវិសិត្វា ឋិតោ សង្ឃត្ថេរោ ហុត្វា តស្សា គេហេ អដ្ឋកភត្តំ លភិ។ យោ បន ភិក្ខុ ហិយ្យោ ភុញ្ជិត្វា បក្កាមិ, តស្ស គតវេលាយមេវ អស្សា សរីរេ រោគោ ឧប្បជ្ជិ។ តស្មា សា អាភរណានិ ឱមុញ្ចិត្វា និបជ្ជិ។ អថស្សា ទាសិយោ អដ្ឋកភត្តំ លភិត្វា អាគតេ ភិក្ខូ ទិស្វា អារោចេសុំ។ សា សហត្ថា បត្តេ គហេត្វា និសីទាបេតុំ វា បរិវិសិតុំ វា អសក្កោន្តី ទាសិយោ អាណាបេសិ – “អម្មា បត្តេ គហេត្វា, អយ្យេ, និសីទាបេត្វា យាគុំ បាយេត្វា ខជ្ជកំ ទត្វា ភត្តវេលាយ បត្តេ បូរេត្វា ទេថា”តិ។ តា “សាធុ, អយ្យេ”តិ ភិក្ខូ បវេសេត្វា យាគុំ បាយេត្វា ខជ្ជកំ ទត្វា ភត្តវេលាយ ភត្តស្ស បត្តេ បូរេត្វា តស្សា អារោចយឹសុ។ សា “មំ បរិគ្គហេត្វា នេថ, អយ្យេ, វន្ទិស្សាមី”តិ វត្វា តាហិ បរិគ្គហេត្វា ភិក្ខូនំ សន្តិកំ នីតា វេធមានេន សរីរេន ភិក្ខូ វន្ទិ។ សោ ភិក្ខុ តំ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ – “គិលានាយ តាវ ឯវរូបា អយំ ឯតិស្សា រូបសោភា, អរោគកាលេ បន សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតាយ ឥមិស្សា កីទិសី រូបសម្បត្តី”តិ។ អថស្ស អនេកវស្សកោដិសន្និចិតោ កិលេសោ សមុទាចរិ, សោ អញ្ញាណី ហុត្វា ភត្តំ ភុញ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ បត្តមាទាយ វិហារំ គន្ត្វា បត្តំ បិធាយ ឯកមន្តេ ឋបេត្វា ចីវរំ បត្ថរិត្វា និបជ្ជិ។

អថ នំ ឯកោ សហាយកោ ភិក្ខុ យាចន្តោបិ ភោជេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ឆិន្នភត្តោ អហោសិ។ តំ ទិវសមេវ សាយន្ហសមយេ សិរិមា កាលមកាសិ។ រាជា សត្ថុ សាសនំ បេសេសិ – “ភន្តេ, ជីវកស្ស កនិដ្ឋភគិនី, សិរិមា, កាលមកាសី”តិ។ សត្ថា តំ សុត្វា រញ្ញោ សាសនំ បហិណិ “សិរិមាយ ឈាបនកិច្ចំ នត្ថិ, អាមកសុសានេ តំ យថា កាកសុនខាទយោ ន ខាទន្តិ, តថា និបជ្ជាបេត្វា រក្ខាបេថា”តិ។ រាជាបិ តថា អកាសិ។ បដិបាដិយា តយោ ទិវសា អតិក្កន្តា, ចតុត្ថេ ទិវសេ សរីរំ ឧទ្ធុមាយិ, នវហិ វណមុខេហិ បុឡវា បគ្ឃរឹសុ , សកលសរីរំ ភិន្នំ សាលិភត្តចាដិ វិយ អហោសិ។ រាជា នគរេ ភេរឹ ចរាបេសិ – “ឋបេត្វា គេហរក្ខកេ ទារកេ សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ អនាគច្ឆន្តានំ អដ្ឋ កហាបណានិ ទណ្ឌោ”តិ។ សត្ថុ សន្តិ កញ្ច បេសេសិ – “ពុទ្ធប្បមុខោ កិរ ភិក្ខុសង្ឃោ សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ អាគច្ឆតូ”តិ។ សត្ថា ភិក្ខូនំ អារោចេសិ – “សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ គមិស្សាមា”តិ។ សោបិ ទហរភិក្ខុ ចត្តារោ ទិវសេ កស្សចិ វចនំ អគ្គហេត្វា ឆិន្នភត្តោវ និបជ្ជិ។ បត្តេ ភត្តំ បូតិកំ ជាតំ, បត្តេ មលំ ឧដ្ឋហិ។

អថ នំ សោ សហាយកោ ភិក្ខុ ឧបសង្កមិត្វា, “អាវុសោ, សត្ថា សិរិមាយ ទស្សនត្ថំ គច្ឆតី”តិ អាហ។ សោ តថា ឆាតជ្ឈត្តោបិ “សិរិមា”តិ វុត្តបទេយេវ សហសា ឧដ្ឋហិត្វា “កឹ ភណសី”តិ អាហ។ “សត្ថា សិរិមំ ទដ្ឋុំ គច្ឆតិ, ត្វម្បិ គមិស្សសី”តិ វុត្តេ, “អាម, គមិស្សាមី”តិ ភត្តំ ឆឌ្ឌេត្វា បត្តំ ធោវិត្វា ថវិកាយ បក្ខិបិត្វា ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ អគមាសិ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ ឯកបស្សេ អដ្ឋាសិ, ភិក្ខុនិសង្ឃោបិ រាជបរិសាបិ ឧបាសកបរិសាបិ ឧបាសិកាបរិសាបិ ឯកេកបស្សេ អដ្ឋំសុ ។

សត្ថា រាជានំ បុច្ឆិ – “កា ឯសា, មហារាជា”តិ។ ភន្តេ, ជីវកស្ស ភគិនី, សិរិមា, នាមាតិ។ សិរិមា, ឯសាតិ។ អាម, ភន្តេតិ។ តេន ហិ នគរេ ភេរឹ ចរាបេហិ “សហស្សំ ទត្វា សិរិមំ គណ្ហន្តូ”តិ។ រាជា តថា ការេសិ។ ឯកោបិ ‘ហ’ន្តិ វា ‘ហុ’ន្តិ វា វទន្តោ នាម នាហោសិ។ រាជា សត្ថុ អារោចេសិ – “ន គណ្ហន្តិ, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ, មហារាជ, អគ្ឃំ ឱហារេហីតិ។ រាជា “បញ្ចសតានិ ទត្វា គណ្ហន្តូ”តិ ភេរឹ ចរាបេត្វា កញ្ចិ គណ្ហនកំ អទិស្វា “អឌ្ឍតេយ្យានិ សតានិ, ទ្វេ សតានិ, សតំ, បណ្ណាសំ, បញ្ចវីសតិ កហាបណេ, ទស កហាបណេ, បញ្ច កហាបណេ, ឯកំ កហាបណំ អឌ្ឍំ, បាទំ, មាសកំ, កាកណិកំ ទត្វា សិរិមំ គណ្ហន្តូ”តិ ភេរឹ ចរាបេសិ។ កោចិ តំ ន ឥច្ឆិ។ “មុធាបិ គណ្ហន្តូ”តិ ភេរឹ ចរាបេសិ។ ‘ហ’ន្តិ វា ‘ហុ’ន្តិ វា វទន្តោ នាម នាហោសិ។ រាជា “មុធាបិ, ភន្តេ, គណ្ហន្តោ នាម នត្ថី”តិ អាហ។ សត្ថា “បស្សថ, ភិក្ខវេ, មហាជនស្ស បិយំ មាតុគាមំ, ឥមស្មិំយេវ នគរេ សហស្សំ ទត្វា បុព្ពេ ឯកទិវសំ លភឹសុ, ឥទានិ មុធា គណ្ហន្តោបិ នត្ថិ, ឯវរូបំ នាម រូបំ ខយវយប្បត្តំ, បស្សថ, ភិក្ខវេ, អាតុរំ អត្តភាវ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៤៧. “បស្ស ចិត្តកតំ ពិម្ពំ, អរុកាយំ សមុស្សិតំ;
អាតុរំ ពហុសង្កប្បំ, យស្ស នត្ថិ ធុវំ ឋិតី”តិ។

តត្ថ **ចិត្តកត**ន្តិ កតចិត្តំ, វត្ថាភរណមាលាលត្តកាទីហិ វិចិត្តន្តិ អត្ថោ។ **ពិម្ព**ន្តិ ទីឃាទិយុត្តដ្ឋានេសុ ទីឃាទីហិ អង្គបច្ចង្គេហិ សណ្ឋិតំ អត្តភាវំ។ **អរុកាយ**ន្តិ នវន្នំ វណមុខានំ វសេន អរុភូតំ កាយំ។ **សមុស្សិត**ន្តិ តីហិ អដ្ឋិសតេហិ សមុស្សិតំ។ **អាតុរ**ន្តិ សព្ពកាលំ ឥរិយាបថាទីហិ បរិហរិតព្ពតាយ និច្ចគិលានំ។ **ពហុសង្កប្ប**ន្តិ មហាជនេន ពហុធា សង្កប្បិតំ។ **យស្ស នត្ថិ ធុវំ ឋិតី**តិ យស្ស ធុវភាវោ វា ឋិតិភាវោ វា នត្ថិ, ឯកន្តេន ភេទនវិកិរណវិទ្ធំសនធម្មមេវេតំ, ឥមំ បស្សថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, សោបិ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

សិរិមាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឧត្តរាថេរីវត្ថុ

បរិជិណ្ណមិទន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧត្តរាថេរិំ នាម ភិក្ខុនិំ អារព្ភ កថេសិ។

ថេរី កិរ វីសវស្សសតិកា ជាតិយា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា លទ្ធបិណ្ឌបាតា អន្តរវីថិយំ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា បិណ្ឌបាតេន អាបុច្ឆិត្វា តស្ស អបដិក្ខិបិត្វា គណ្ហន្តស្ស សព្ពំ ទត្វា និរាហារា អហោសិ។ ឯវំ ទុតិយេបិ តតិយេបិ ទិវសេ តស្សេវ ភិក្ខុនោ តស្មិំយេវ ឋានេ ភត្តំ ទត្វា និរាហារា អហោសិ, ចតុត្ថេ ទិវសេ បន បិណ្ឌាយ ចរន្តី ឯកស្មិំ សម្ពាធដ្ឋានេ សត្ថារំ ទិស្វា បដិក្កមន្តី ឱលម្ពន្តំ អត្តនោ ចីវរកណ្ណំ អក្កមិត្វា សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តី បរិវត្តិត្វា បតិ។ សត្ថា តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភគិនិ, បរិជិណ្ណោ តេ អត្តភាវោ ន ចិរស្សេវ ភិជ្ជិស្សតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៤៨. “បរិជិណ្ណមិទំ រូបំ, រោគនីឡំ បភង្គុរំ;
ភិជ្ជតិ បូតិសន្ទេហោ, មរណន្តញ្ហិ ជីវិត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ភគិនិ **ឥទំ** តវ សរីរសង្ខាតំ **រូបំ** មហល្លកភាវេន **បរិជិណ្ណំ**, តញ្ច ខោ សព្ពរោគានំ និវាសដ្ឋានដ្ឋេន **រោគនីឡំ**, យថា ខោ បន តរុណោបិ សិង្គាលោ “ជរសិង្គាលោ”តិ វុច្ចតិ, តរុណាបិ គឡោចីលតា “បូតិលតា”តិ វុច្ចតិ, ឯវំ តទហុជាតំ សុវណ្ណវណ្ណម្បិ សមានំ និច្ចំ បគ្ឃរណដ្ឋេន បូតិកាយ **បភង្គុរំ**, សោ ឯស បូតិកោ សមានោ តវ ទេហោ **ភិជ្ជតិ**, ន ចិរស្សេវ ភិជ្ជិស្សតីតិ វេទិតព្ពោ។ កឹ ការណា? **មរណន្តញ្ហិ ជីវិតំ** យស្មា សព្ពសត្តានំ ជីវិតំ មរណបរិយោសានមេវាតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទេសនាវសានេ សា ថេរី សោតាបត្តិផលំ បត្តា, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឧត្តរាថេរីវត្ថុ តតិយំ។

៤. សម្ពហុលអធិមានិកភិក្ខុវត្ថុ

យានិមានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ អធិមានិកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

បញ្ចសតា កិរ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃដេន្តា វាយមន្តា ឈានំ និព្ពត្តេត្វា "កិលេសានំ អសមុទាចារេន បព្ពជិតកិច្ចំ នោ និដ្ឋិតំ, អត្តនា បដិលទ្ធគុណំ សត្ថុ អារោចេស្សាមា"តិ អាគមិំសុ។ សត្ថា តេសំ ពហិទ្វារកោដ្ឋកំ បត្តកាលេយេវ អានន្ទត្ថេរំ អាហ – "អានន្ទ, ឯតេសំ ភិក្ខូនំ បវិសិត្វា មយា ទិដ្ឋេន កម្មំ នត្ថិ, អាមកសុសានំ គន្ត្វា តតោ អាគន្ត្វា មំ បស្សន្តូ"តិ។ ថេរោ គន្ត្វា តេសំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ តេ "កឹ អម្ហាកំ អាមកសុសានេនា"តិ អវត្វាវ "ទីឃទស្សិនា ពុទ្ធេន ការណំ ទិដ្ឋំ ភវិស្សតី"តិ អាមកសុសានំ គន្ត្វា តត្ថ កុណបានិ បស្សន្តា ឯកាហទ្វីហបតិតេសុ កុណបេសុ អាឃាតំ បដិលភិត្វា តំ ខណំ បតិតេសុ អល្លសរីរេសុ រាគំ ឧប្បាទយិំសុ, តស្មិំ ខណេ អត្តនោ សកិលេសភាវំ ជានិំសុ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ឱភាសំ ផរិត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ សម្មុខេ កថេន្តោ វិយ "នប្បតិរូបំ នុ ខោ, ភិក្ខវេ, តុម្ហាកំ ឯវរូបំ អដ្ឋិសង្ឃាតំ ទិស្វា រាគរតិំ ឧប្បាទេតុ"ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៤៩. "យានិមានិ អបត្ថានិ, អលាពូនេវ សារទេ;
កាបោតកានិ អដ្ឋីនិ, តានិ ទិស្វាន កា រតី"តិ។

តត្ថ **អបត្ថានី**តិ ឆឌ្ឌិតានិ។ **សារទេ**តិ សរទកាលេ វាតាតបបហតានិ តត្ថ តត្ថ វិប្បកិណ្ណអលាពូនិ វិយ។ **កាបោតកានី**តិ កបោតកវណ្ណានិ។ **តានិ ទិស្វានា**តិ តានិ ឯវរូបានិ អដ្ឋីនិ ទិស្វា តុម្ហាកំ កា រតិ, ននុ អប្បមត្តកម្បិ កាមរតិំ កាតុំ ន វដ្ដតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ យថាឋិតាវ អរហត្តំ បត្វា ភគវន្តំ អភិត្ថវមានា អាគន្ត្វា វន្ទិំសូតិ។

សម្ពហុលអធិមានិកភិក្ខុវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ជនបទកល្យាណី រូបនន្ទាថេរីវត្ថុ

អដ្ឋីនំ នគរំ កតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ជនបទកល្យាណិំ រូបនន្ទាថេរិំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ ឯកទិវសំ ចិន្តេសិ – "មយ្ហំ ជេដ្ឋភាតិកោ រជ្ជសិរិំ បហាយ បព្ពជិត្វា លោកេ អគ្គបុគ្គលោ ពុទ្ធោ ជាតោ, បុត្តោបិស្ស រាហុលកុមារោ បព្ពជិតោ, ភត្តាបិ មេ បព្ពជិតោ, មាតាបិ មេ បព្ពជិតា, អហម្បិ ឯត្តកេ ញាតិជនេ បព្ពជិតេ គេហេ កឹ ករិស្សាមិ, បព្ពជិស្សាមា"តិ។ សា ភិក្ខុនុបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជិ ញាតិសិនេហេនេវ, នោ សទ្ធាយ, អភិរូបតាយ បន **រូបនន្ទា**តិ បញ្ញាយិ។ "សត្ថា កិរ 'រូបំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា, វេទនា... សញ្ញា... សង្ខារា... វិញ្ញាណំ អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា'តិ វទេតី"តិ សុត្វា សា ឯវំ ទស្សនីយេ បាសាទិកេ មមបិ រូបេ ទោសំ កថេយ្យាតិ សត្ថុ សម្មុខីភាវំ ន គច្ឆតិ។ សាវត្ថិវាសិនោ បាតោវ ទានំ ទត្វា សមាទិន្នុបោសថា សុទ្ធុត្តរាសង្គា គន្ធមាលាទិហត្ថា សាយន្ហសមយេ ជេតវនេ សន្និបតិត្វា ធម្មំ សុណន្តិ។ ភិក្ខុនិសង្ឃោបិ សត្ថុ ធម្មទេសនាយ ឧប្បន្នច្ឆន្ទោ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណាតិ។ ធម្មំ សុត្វា នគរំ បវិសន្តោ សត្ថុ គុណកថំ កថេន្តោវ បវិសតិ។

ចតុប្បមាណិកេ ហិ លោកសន្និវាសេ អប្បកាវ តេ សត្តា, យេសំ តថាគតំ បស្សន្តានំ បសាទោ ន ឧប្បជ្ជតិ។ រូបប្បមាណិកាបិ ហិ តថាគតស្ស លក្ខណានុព្យញ្ជនបដិមណ្ឌិតំ សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ទិស្វា បសីទន្តិ, ឃោសប្បមាណិកាបិ អនេកានិ ជាតិសតានិ និស្សាយ បវត្តំ សត្ថុ គុណឃោសញ្ចេវ អដ្ឋង្គសមន្នាគតំ ធម្មទេសនាឃោសញ្ច សុត្វា បសីទន្តិ, លូខប្បមាណិកាបិស្ស ចីវរាទិលូខតំ បដិច្ច បសីទន្តិ, ធម្មប្បមាណិកាបិ "ឯវរូបំ ទសពលស្ស សីលំ, ឯវរូបោ សមាធិ, ឯវរូបា បញ្ញា, ភគវា សីលាទីហិ គុណេហិ អសមោ អប្បដិបុគ្គលោ"តិ បសីទន្តិ។ តេសំ តថាគតស្ស គុណំ កថេន្តានំ មុខំ នប្បហោតិ។ រូបនន្ទា ភិក្ខុនីនញ្ចេវ ឧបាសិកានញ្ច សន្តិកា តថាគតស្ស គុណកថំ សុត្វា ចិន្តេសិ – "អតិវិយ មេ ភាតិកស្ស វណ្ណំ កថេន្តិយេវ។ ឯកទិវសម្បិ មេ រូបេ ទោសំ កថេន្តោ កិត្តកំ កថេស្សតិ។ យំនូនាហំ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធិំ គន្ត្វា អត្តានំ អទស្សេត្វាវ តថាគតំ បស្សិត្វា ធម្មមស្ស សុណិត្វា អាគច្ឆេយ្យ"ន្តិ។ សា "អហម្បិ អជ្ជ ធម្មស្សវនំ គមិស្សាមី"តិ ភិក្ខុនីនំ អារោចេសិ។

ភិក្ខុនិយោ “ចិរស្សំ វត រូបនន្ទាយ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ គន្តុកាមតា ឧប្បន្នា, អជ្ជ សត្ថា ឥមំ និស្សាយ វិចិត្រ ធម្មទេសនំ នានានយំ ទេសេស្សតី”តិ តុដ្ឋមានសា តំ អាទាយ និក្ខមឹសុ។ សា និក្ខន្តកាលតោ បដ្ឋាយ “អហំ អត្តានំ នេវ ទស្សេស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា “អជ្ជ រូបនន្ទា មយ្ហំ ឧបដ្ឋានំ អាគមិស្សតិ, កីទិសី នុ ខោ តស្សា ធម្មទេសនា សប្បាយា”តិ ចិន្តេត្វា “រូបគរុកា ឯសា អត្តភាវេ ពលវសិនេហា, កណ្ដកេន កណ្ដកុទ្ធរណំ វិយ រូបេនេវស្សា រូបមទនិម្មទនំ សប្បាយ”ន្តិ សន្និដ្ឋានំ កត្វា តស្សា វិហារំ បវិសនសមយេ ឯកំ បន អភិរូបំ ឥត្ថឹ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកំ រត្តវត្ថនិវត្ថំ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតំ ពីជនឹ គហេត្វា អត្តនោ សន្តិកេ ឋត្វា ពីជយមានំ ឥទ្ធិពលេន អភិនិម្មិនិ។ តំ ខោ បន ឥត្ថឹ សត្ថា ចេវ បស្សតិ រូបនន្ទា ច។ សា ភិក្ខុនីហិ សទ្ធឹ វិហារំ បវិសិត្វា ភិក្ខុនីនំ បិដ្ឋិបស្សេ ឋត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន សត្ថារំ វន្ទិត្វា ភិក្ខុនីនំ អន្តរេ និសិន្នា បាទន្តតោ បដ្ឋាយ សត្ថារំ ឱលោកេន្តី លក្ខណវិចិត្តំ អនុព្យញ្ជនសមុជ្ជលំ ព្យាមប្បភាបរិក្ខិត្តំ សត្ថុ សរីរំ ទិស្វា បុណ្ណចន្ទសស្សិរិកំ មុខំ ឱលោកេន្តី សមីបេ ឋិតំ ឥត្ថិរូបំ អទ្ទស ។ សា តំ ឱលោកេត្វា អត្តភាវំ ឱលោកេន្តី សុវណ្ណរាជហំសិយា បុរតោ កាកី សទិសំ អត្តានំ អវមញ្ញិ។ ឥទ្ធិមយរូបំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយេវ ហិ តស្សា អក្ខីនិ ភមឹសុ។ សា “អហោ ឥមិស្សា កេសា សោភនា, អហោ នលាដំ សោភន”ន្តិ សព្ពេសំ សារីរប្បទេសានំ រូបសិរិយា សមាកឌ្ឍិតចិត្តា តស្មឹ រូបេ ពលវសិនេហា អហោសិ។

សត្ថា តស្សា តត្ថ អភិរតឹ ញត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោវ តំ រូបំ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកភាវំ អតិក្កមិត្វា វីសតិវស្សុទ្ទេសិកំ កត្វា ទស្សេសិ។ រូបនន្ទា ឱលោកេត្វា “ន វតិទំ រូបំ បុរិមសទិស”ន្តិ ថោកំ វិរត្តចិត្តា អហោសិ។ សត្ថា អនុក្កមេនេវ តស្សា ឥត្ថិយា សកឹ វិជាតវណ្ណំ មជ្ឈិមិត្ថិវណ្ណំ ជរាជិណ្ណមហល្លិកិត្ថិវណ្ណញ្ច ទស្សេសិ។ សាបិ អនុបុព្ពេនេវ “ឥទម្បិ អន្តរហិតំ, ឥទម្បិ អន្តរហិត”ន្តិ ជរាជិណ្ណកាលេ តំ វិរជ្ជមានា ខណ្ឌទន្តឹ បលិតសិរំ ឱភគ្គំ គោបានសិវង្កំ ទណ្ឌបរាយណំ បវេធមានំ ទិស្វា អតិវិយ វិរជ្ជិ។ អថ សត្ថា តំ ព្យាធិនា អភិភូតំ កត្វា ទស្សេសិ។ សា តង្ខណញ្ញេវ ទណ្ឌញ្ច តាលវណ្ដញ្ច ឆឌ្ឌេត្វា មហាវិរវំ វិរវមានា ភូមិយំ បតិត្វា សកេ មុត្តករីសេ និមុគ្គា អបរាបរំ បរិវត្តិ។ រូបនន្ទា តម្បិ ទិស្វា អតិវិយ វិរជ្ជិ។ សត្ថាបិ តស្សា ឥត្ថិយា មរណំ ទស្សេសិ។ សា តង្ខណំយេវ ឧទ្ធុមាតកភាវំ អាបជ្ជិ, នវហិ វណមុខេហិ បុព្ពវដ្ដិយោ ចេវ បុឡវា ច បគ្ឃរឹសុ, កាកាទយោ សន្និបតិត្វា វិលុម្បឹសុ។ រូបនន្ទាបិ តំ ឱលោកេត្វា “អយំ ឥត្ថី ឥមស្មឹយេវ ឋានេ ជរំ បត្តា, ព្យាធឹ បត្តា, មរណំ បត្តា, ឥមស្សាបិ មេ អត្តភាវស្ស ឯវមេវ ជរាព្យាធិមរណានិ អាគមិស្សន្តី”តិ អត្តភាវំ អនិច្ចតោ បស្សិ។ អនិច្ចតោ ទិដ្ឋត្តា ឯវ បន ទុក្ខតោ អនត្តតោ ទិដ្ឋោយេវ ហោតិ។ អថស្សា តយោ ភវា អាទិត្តា គេហា វិយ គីវាយ ពទ្ធកុណបំ វិយ ច ឧបដ្ឋហឹសុ, កម្មដ្ឋានាភិមុខំ ចិត្តំ បក្ខន្ទិ។ សត្ថា តាយ អនិច្ចតោ ទិដ្ឋភាវំ ញត្វា “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ សយមេវ អត្តនោ បតិដ្ឋំ កាតុ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “ន សក្ខិស្សតិ, ពហិទ្ធា បច្ចយំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្សា សប្បាយវសេន ធម្មំ ទេសេន្តោ អាហ –

“អាតុរំ អសុចឹ បូតឹ, បស្ស នន្ទេ សមុស្សយំ;
ឧគ្ឃរន្តំ បគ្ឃរន្តំ, ពាលានំ អភិបត្ថិតំ។

“យថា ឥទំ តថា ឯតំ, យថា ឯតំ តថា ឥទំ;
ធាតុតោ សុញ្ញតោ បស្ស, មា លោកំ បុនរាគមិ;
ភវេ ឆន្ទំ វិរាជេត្វា, ឧបសន្តោ ចរិស្សតី”តិ។ –

ឥត្ថំ សុទំ ភគវា នន្ទំ ភិក្ខុនឹ អារព្ភ ឥមា គាថាយោ អភាសិត្ថាតិ។ នន្ទា ទេសនានុសារេន ញាណំ បេសេត្វា សោតាបត្តិផលំ បាបុណិ។ អថស្សា ឧបរិ តិណ្ណំ មគ្គផលានំ វិបស្សនាបរិវាសត្ថាយ សុញ្ញតាកម្មដ្ឋានំ កថេតុំ, “នន្ទេ, មា ‘ឥមស្មឹ សរីរេ សារោ អត្ថី’តិ សញ្ញំ ករិ។ អប្បមត្តកោបិ ហិ ឯត្ថ សារោ នត្ថិ, តីណិ អដ្ឋិសតានិ ឧស្សាបេត្វា កតំ អដ្ឋិនគរមេត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥០. “អដ្ឋីនំ នគរំ កតំ, មំសលោហិតលេបនំ;
យត្ថ ជរា ច មច្ចុ ច, មានោ មក្ខោ ច ឱហិតោ”តិ។

តស្សត្ថោ – យថេវ ហិ បុព្ពណ្ណាបរណ្ណាទីនំ ឱទហនត្ថាយ កដ្ឋានិ ឧស្សាបេត្វា វល្លីហិ ពន្ធិត្វា មត្តិកាយ វិលិម្បេត្វា នគរសង្ខាតំ ពហិទ្ធា គេហំ ករោន្តិ, ឯវមិទំ អជ្ឈត្តិកម្បិ តីណិ អដ្ឋិសតានិ ឧស្សាបេត្វា ន្ហារុវិនទ្ធំ មំសលោហិតលេបនំ តចបដិច្ឆន្នំ ជីរណលក្ខណាយ ជរាយ មរណលក្ខណស្ស មច្ចុនោ អារោហសម្បទាទីនិ បដិច្ច មញ្ញនលក្ខណស្ស មានស្ស សុកតការណវិនាសនលក្ខណស្ស មក្ខស្ស ច ឱទហនត្ថាយ **នគរំ កតំ**។ ឯវរូបោ ឯវ ហិ ឯត្ថ កាយិកចេតសិកោ អាពាធោ ឱហិតោ, ឥតោ ឧទ្ធំ កិញ្ចិ គយ្ហូបគំ នត្ថីតិ។

ទេសនាវសានេ សា ថេរី អរហត្តំ បាបុណិ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ជនបទកល្យាណី រូបនន្ទាថេរីវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. មល្លិកាទេវីវត្ថុ

ជីរន្តិ វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មល្លិកំ ទេវី អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ ឯកទិវសំ ន្ហានកោដ្ឋកំ បវិដ្ឋា មុខំ ធោវិត្វា ឱនតសរីរា ជង្ឃំ ធោវិតុំ អារភិ។ តាយ ច សទ្ធិំយេវ បវិដ្ឋោ ឯកោ វល្លភសុនខោ អត្ថិ។ សោ តំ តថា ឱនតំ ទិស្វា អសទ្ធម្មសន្ថវំ កាតុំ អារភិ។ សា ផស្សំ សាទិយន្តី អដ្ឋាសិ។ រាជាបិ ឧបរិបាសាទេ វាតបានេន ឱលោកេន្តោ តំ ទិស្វា តតោ អាគតកាលេ “នស្ស, វសលិ, កស្មា ឯវរូបមកាសី”តិ អាហ។ កឹ មយា កតំ, ទេវាតិ។ សុនខេន សទ្ធិំ សន្ថវោតិ។ នត្ថេតំ, ទេវាតិ។ មយា សាមំ ទិដ្ឋំ, នាហំ តវ សទ្ទហិស្សាមិ, នស្ស, វសលីតិ។ “មហារាជ, យោ កោចិ ឥមំ កោដ្ឋកំ បវិដ្ឋោ ឥមិនា វាតបានេន ឱលោកេន្តស្ស ឯកោវ ទ្វិធា បញ្ញាយតី”តិ អភូតំ កថេសិ។ ទេវ, សចេ មេ សទ្ទហសិ, ឯតំ កោដ្ឋកំ បវិស, អហំ តំ ឥមិនា វាតបានេន ឱលោកេស្សាមីតិ។ រាជា មូឡ្ហធាតុកោ តស្សា វចនំ សទ្ទហិត្វា កោដ្ឋកំ បាវិសិ។ សាបិ ខោ ទេវី វាតបានេ ឋត្វា ឱលោកេន្តី “អន្ធពាល, មហារាជ, កឹ នាមេតំ, អជិកាយ សទ្ធិំ សន្ថវំ ករោសី”តិ អាហ។ “នាហំ, ភទ្ទេ, ឯវរូបំ ករោមី”តិ ច វុត្តេបិ “មយា សាមំ ទិដ្ឋំ, នាហំ តវ សទ្ទហិស្សាមី”តិ អាហ។

តំ សុត្វា រាជា “អទ្ធា ឥមំ កោដ្ឋកំ បវិដ្ឋោ ឯកោវ ទ្វិធា បញ្ញាយតី”តិ សទ្ទហិ។ មល្លិកា ចិន្តេសិ – “អយំ រាជា អន្ធពាលតាយ មយា វញ្ចិតោ, បាបំ មេ កតំ, អយញ្ច មេ អភូតេន អព្ភាចិក្ខិតោ, ឥទំ មេ កម្មំ សត្ថាបិ ជានិស្សតិ, ទ្វេ អគ្គសាវកាបិ អសីតិ មហាសាវកាបិ ជានិស្សន្តិ, អហោ វត មេ ភារិយំ កម្មំ កត”ន្តិ។ អយំ កិរ រញ្ញោ អសទិសទានេ សហាយិកា អហោសិ។ តត្ថ ច ឯកទិវសំ កតបរិច្ចាគោ ធនស្ស ចុទ្ទសកោដិអគ្ឃនកោ អហោសិ។ តថាគតស្ស សេតច្ឆត្តំ និសីទនបល្លង្កោ អាធារកោ បាទបីឋន្តិ ឥមានិ បន ចត្តារិ អនគ្ឃានេវ អហេសុំ។ សា មរណកាលេ ឯវរូបំ មហាបរិច្ចាគំ នានុស្សរិត្វា តទេវ បាបកម្មំ អនុស្សរន្តី កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។ រញ្ញោ បន សា អតិវិយ បិយា អហោសិ។ សោ ពលវសោកាភិភូតោ តស្សា សរីរកិច្ចំ ការេត្វា “និព្ពត្តដ្ឋានមស្សា បុច្ឆិស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ សត្ថា យថា សោ អាគតការណំ ន សរតិ, តថា អកាសិ។ សោ សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយធម្មកថំ សុត្វា គេហំ បវិដ្ឋកាលេ សរិត្វា “អហំ ភណេ មល្លិកាយ និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆិស្សាមីតិ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា បមុដ្ឋោ, ស្វេ បុន បុច្ឆិស្សាមី”តិ បុនទិវសេបិ អគមាសិ។ សត្ថាបិ បដិបាដិយា សត្ត ទិវសានិ យថា សោ ន សរតិ , តថា អកាសិ។ សាបិ សត្តាហមេវ និរយេ បច្ចិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ តតោ ចុតា តុសិតភវនេ និព្ពត្តិ។ កស្មា បនស្ស សត្ថា អសរណភាវំ អកាសីតិ? សា កិរ តស្ស អតិវិយ បិយា អហោសិ មនាបា, តស្មា តស្សា និរយេ និព្ពត្តភាវំ សុត្វា “សចេ ឯវរូបា សទ្ធាសម្បន្នា និរយេ និព្ពត្តា, ទានំ ទត្វា កឹ ករិស្សាមី”តិ មិច្ឆាទិដ្ឋឹ គហេត្វា បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ គេហេ បវត្តំ និច្ចភត្តំ ហារាបេត្វា និរយេ និព្ពត្តេយ្យ, តេនស្ស សត្ថា សត្តាហំ អសរណភាវំ កត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ សយមេវ រាជកុលទ្វារំ អគមាសិ។

រាជា “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា និក្ខមិត្វា បត្តំ អាទាយ បាសាទំ អភិរុហិតុំ អារភិ។ សត្ថា បន រថសាលាយ និសីទិតុំ អាការំ ទស្សេសិ។ រាជា សត្ថារំ តត្ថេវ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកេន បដិមានេត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នោវ អហំ, ភន្តេ, មល្លិកាយ ទេវិយា និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆិស្សាមីតិ គន្ត្វា បមុដ្ឋោ, កត្ថ នុ ខោ សា, ភន្តេ, និព្ពត្តាតិ។ តុសិតភវនេ, មហារាជាតិ, ភន្តេ, តាយ តុសិតភវនេ អនិព្ពត្តន្តិយា កោ អញ្ញោ និព្ពត្តិស្សតិ , ភន្តេ, នត្ថិ តាយ សទិសា ឥត្ថី។ តស្សា ហិ និសិន្នដ្ឋានាទីសុ “ស្វេ តថាគតស្ស ឥទំ ទស្សាមិ, ឥទំ ករិស្សាមី”តិ ទានសំវិធានំ ឋបេត្វា អញ្ញំ កិច្ចមេវ នត្ថិ, ភន្តេ, តស្សា បរលោកំ គតកាលតោ បដ្ឋាយ សរីរំ មេ ន វហតីតិ។ អថ នំ សត្ថា “មា ចិន្តយិ, មហារាជ, សព្ពេសំ ធុវធម្មោ អយ”ន្តិ វត្វា “អយំ, មហារាជ, រថោ កស្សា”តិ បុច្ឆិ។ តំ សុត្វា រាជា សិរស្មឹ អញ្ជលឹ បតិដ្ឋាបេត្វា “បិតាមហស្ស មេ, ភន្តេ”តិ អាហ។ “អយំ កស្សា”តិ? “បិតុ មេ, ភន្តេ”តិ។ “អយំ បន រថោ កស្សា”តិ? “មម, ភន្តេ”តិ។ ឯវំ វុត្តេ សត្ថា, “មហារាជ, តវ បិតាមហស្ស រថោ តេនេវាការេន តវ បិតុ រថំ ន បាបុណិ, តវ បិតុ រថោ តវ រថំ ន បាបុណិ, ឯវរូបស្ស នាម កដ្ឋកលិង្គរស្សាបិ ជរា អាគច្ឆតិ, កិមង្គំ បន អត្តភាវស្ស។ មហារាជ, សប្បុរិសធម្មស្សេវ ហិ ជរា នត្ថិ, សត្តា បន អជីរកា នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥១. “ជីរន្តិ វេ រាជរថា សុចិត្តា,
អថោ សរីរម្បិ ជរំ ឧបេតិ;
សតញ្ច ធម្មោ ន ជរំ ឧបេតិ,
សន្តោ ហវេ សព្ភិ បវេទយន្តី”តិ។

តត្ថ **វេតិ** និបាតោ។ **សុចិត្តា**តិ សត្តហិ រតនេហិ អបរេហិ ច រថាលង្ការេហិ សុដ្ឋុ ចិត្តិតា រាជូនំ រថាបិ **ជីរន្តិ។ សរីរម្បី**តិ ន កេវលំ រថា ឯវ, ឥទំ សុប្បដិជគ្គិតំ សរីរម្បិ ខណ្ឌិច្ចាទីនិ បាបុណន្តំ **ជរំ ឧបេតិ។ សតញ្ច**ាតិ ពុទ្ធាទីនំ បន សន្តានំ នវវិធោ លោកុត្តរធម្មោ ច កិញ្ចិ ឧបឃាតំ ន ឧបេតីតិ **ន ជរំ ឧបេតិ** នាម។ **បវេទយន្តី**តិ ឯវំ **សន្តោ** ពុទ្ធាទយោ **សព្ភិ** បណ្ឌិតេហិ សទ្ធិំ កថេន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មល្លិកាទេវីវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. លាឡុទាយិត្ថេរវត្ថុ

អប្បស្សុតាយន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លាឡុទាយិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ មង្គលំ ករោន្តានំ គេហំ គន្ត្វា “តិរោកុដ្ដេសុ តិដ្ឋន្តី”តិអាទិនា (ខុ. បា. ៧.១; បេ. វ. ១៤) នយេន អវមង្គលំ កថេតិ, អវមង្គលំ ករោន្តានំ គេហំ គន្ត្វា តិរោកុដ្ដាទីសុ កថេតព្ពេសុ “ទានញ្ច ធម្មចរិយា ចា”តិអាទិនា (ខុ. បា. ៥.៧; សុ. និ. ២៦៦) នយេន មង្គលគាថា វា “យំ កិញ្ចិ វិត្តំ ឥធ វា ហុរំ វា”តិ រតនសុត្តំ (ខុ. បា. ៦.៣; សុ. និ. ២២៦) វា កថេតិ។ ឯវំ តេសុ តេសុ ឋានេសុ “អញ្ញំ កថេស្សាមី”តិ អញ្ញំ កថេន្តោបិ “អញ្ញំ កថេមី”តិ ន ជានាតិ។ ភិក្ខូ តស្ស កថំ សុត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ – “កិំ, ភន្តេ, លាឡុទាយិស្ស មង្គលាមង្គលដ្ឋានេសុ គមនេន, អញ្ញស្មិំ កថេតព្ពេ អញ្ញមេវ កថេតី”តិ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវេស ឯវំ កថេតិ, បុព្ពេបិ អញ្ញស្មិំ កថេតព្ពេ អញ្ញមេវ កថេសី”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ អគ្គិទត្តស្ស នាម ព្រាហ្មណស្ស បុត្តោ សោមទត្តកុមារោ នាម រាជានំ ឧបដ្ឋហិ។ សោ រញ្ញោ បិយោ អហោសិ មនាបោ។ ព្រាហ្មណោ បន កសិកម្មំ និស្សាយ ជីវតិ។ តស្ស ទ្វេយេវ គោណា អហេសុំ។ តេសុ ឯកោ មតោ។ ព្រាហ្មណោ បុត្តំ អាហ – “តាត, សោមទត្ត, រាជានំ មេ យាចិត្វា ឯកំ គោណំ អាហរា”តិ។ សោមទត្តោ “សចាហំ រាជានំ យាចិស្សាមិ, លហុភាវោ មេ បញ្ញាយិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា “តុម្ហេយេវ, តាត, រាជានំ យាចថា”តិ វត្វា “តេន ហិ, តាត, មំ គហេត្វា យាហី”តិ វុត្តោ ចិន្តេសិ – “អយំ ព្រាហ្មណោ ទន្ធបញ្ញោ អភិក្កមាទិវចនមត្តម្បិ ន ជានាតិ, អញ្ញស្មិំ វត្តព្ពេ អញ្ញមេវ វទតិ, សិក្ខាបេត្វា បន នំ នេស្សាមី”តិ។ សោ តំ អាទាយ ពីរណត្ថម្ភកំ នាម សុសានំ គន្ត្វា តិណកលាបេ ពន្ធិត្វា “អយំ រាជា, អយំ ឧបរាជា, អយំ សេនាបតី”តិ នាមានិ កត្វា បដិបាដិយា បិតុ ទស្សេត្វា “តុម្ហេហិ រាជកុលំ គន្ត្វា ឯវំ អភិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ បដិក្កមិតព្ពំ, ឯវំ នាម រាជា វត្តព្ពោ, ឯវំ នាម ឧបរាជា, រាជានំ បន ឧបសង្កមិត្វា ‘ជយតុ ភវំ, មហារាជា’តិ វត្វា ឯវំ ឋត្វា ឥមំ គាថំ វត្វា គោណំ យាចេយ្យាថា”តិ គាថំ ឧគ្គណ្ហាបេសិ –

> “ទ្វេ មេ គោណា មហារាជ, យេហិ ខេត្តំ កសាមសេ;
> តេសុ ឯកោ មតោ ទេវ, ទុតិយំ ទេហិ ខត្តិយា”តិ។

សោ ហិ សំវច្ឆរមត្តេន តំ គាថំ បគុណំ កត្វា បគុណភាវំ បុត្តស្ស អារោចេត្វា “តេន ហិ, តាត, កញ្ចិទេវ បណ្ណាការំ អាទាយ អាគច្ឆថ, អហំ បុរិមតរំ គន្ត្វា រញ្ញោ សន្តិកេ ឋស្សាមី”តិ វុត្តេ “សាធុ, តាតា”តិ បណ្ណាការំ គហេត្វា សោមទត្តស្ស រញ្ញោ សន្តិកេ ឋិតកាលេ ឧស្សាហប្បត្តោ រាជកុលំ គន្ត្វា រញ្ញា តុដ្ឋចិត្តេន កតបដិសម្មោទនោ, “តាត, ចិរស្សំ វត អាគតត្ថ, ឥទមាសនំ និសីទិត្វា វទថ, យេនត្ថោ”តិ វុត្តេ ឥមំ គាថមាហ –

> “ទ្វេ មេ គោណា មហារាជ, យេហិ ខេត្តំ កសាមសេ;
> តេសុ ឯកោ មតោ ទេវ, ទុតិយំ គណ្ហ ខត្តិយា”តិ។

រញ្ញា “កិំ វទេសិ, តាត, បុន វទេហី”តិ វុត្តេបិ តមេវ គាថំ អាហ។ រាជា តេន វិរជ្ឈិត្វា កថិតភាវំ ញត្វា សិតំ កត្វា, “សោមទត្ត, តុម្ហាកំ គេហេ ពហូ មញ្ញេ គោណា”តិ វត្វា “តុម្ហេហិ ទិន្នា ពហូ ភវិស្សន្តិ, ទេវា”តិ វុត្តេ ពោធិសត្តស្ស តុស្សិត្វា ព្រាហ្មណស្ស សោឡស គោណេ អលង្ការភណ្ឌកំ និវាសគាមញ្ចស្ស ព្រហ្មទេយ្យំ ទត្វា មហន្តេន យសេន ព្រាហ្មណំ ឧយ្យោជេសីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា “តទា រាជា អានន្ទោ អហោសិ, ព្រាហ្មណោ លាឡុទាយី, សោមទត្តោ បន អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស អត្តនោ អប្បស្សុតតាយ អញ្ញស្មិំ វត្តព្ពេ អញ្ញមេវ វទតិ។ អប្បស្សុតបុរិសោ ហិ ពលិពទ្ទសទិសោ នាម ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥២“អប្បស្សុតាយំ បុរិសោ, ពលិពទ្ទោវ ជីរតិ;
មំសានិ តស្ស វឌ្ឍន្តិ, បញ្ញា តស្ស ន វឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **អប្បស្សុតាយ**ន្តិ ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា បណ្ណាសកានំ។ អថ វា បន វគ្គានំ សព្ពន្តិមេន បរិច្ឆេទេន ឯកស្ស វា ទ្វិន្នំ វា សុត្តន្តានំ វាបិ អភាវេន អប្បស្សុតោ អយំ។ កម្មដ្ឋានំ បន ឧគ្គហេត្វា អនុយុញ្ជន្តោ ពហុស្សុតោវ។ **ពលិពទ្ទោវ ជីរតី**តិ យថា ហិ ពលិពទ្ទោ ជីរមានោ វឌ្ឍមានោ នេវ មាតុ, ន បិតុ, ន សេសញាតកានំ អត្ថាយ វឌ្ឍតិ, អថ ខោ និរត្ថកមេវ ជីរតិ, ឯវមេវំ អយម្បិ ន ឧបជ្ឈាយវត្តំ ករោតិ, ន អាចរិយវត្តំ, ន អាគន្តុកវត្តាទីនិ, ន ភាវនារាមតំ អនុយុញ្ជតិ, និរត្ថកមេវ ជីរតិ, **មំសានិ តស្ស វឌ្ឍន្តី**តិ យថា ពលិពទ្ទស្ស “យុគនង្គលាទីនិ វហិតុំ អសមត្ថោ ឯសោ”តិ អរញ្ញេ វិស្សដ្ឋស្ស តត្ថេវ វិចរន្តស្ស ខាទន្តស្ស បិវន្តស្ស មំសានិ វឌ្ឍន្តិ, ឯវមេវ ឥមស្សាបិ ឧបជ្ឈាយាទីហិ វិស្សដ្ឋស្ស សង្ឃំ និស្សាយ ចត្តារោ បច្ចយេ លភិត្វា ឧទ្ធវិរេចនាទីនិ កត្វា កាយំ បោសេន្តស្ស មំសានិ វឌ្ឍន្តិ, ថូលសរីរោ ហុត្វា វិចរតិ។ **បញ្ញា តស្សា**តិ លោកិយលោកុត្តរា បនស្ស បញ្ញា ឯកង្គុលមត្តាបិ **ន វឌ្ឍតិ**, អរញ្ញេ បន គច្ឆលតាទីនិ វិយ ឆ ទ្វារានិ និស្សាយ តណ្ហា ចេវ នវវិធមានោ ច វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ មហាជនោ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីតិ។

លាឡុទាយិត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ឧទានវត្ថុ

អនេកជាតិសំសារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ពោធិរុក្ខមូលេ និសិន្នោ ឧទានវសេន ឧទានេត្វា អបរភាគេ អានន្ទត្ថេរេន បុដ្ឋោ កថេសិ។

សោ ហិ ពោធិរុក្ខមូលេ និសិន្នោ សូរិយេ អនត្ថង្គតេយេវ មារពលំ វិទ្ធំសេត្វា បឋមយាមេ បុព្ពេនិវាសបដិច្ឆាទកំ តមំ បទាលេត្វា មជ្ឈិមយាមេ ទិព្ពចក្ខុំ វិសោធេត្វា បច្ឆិមយាមេ សត្តេសុ ការុញ្ញតំ បដិច្ច បច្ចយាការេ ញាណំ ឱតារេត្វា តំ អនុលោមបដិលោមវសេន សម្មសន្តោ អរុណុគ្គមនវេលាយ សម្មាសម្ពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា អនេកេហិ ពុទ្ធសតសហស្សេហិ អវិជហិតំ ឧទានំ ឧទានេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៥៣“អនេកជាតិសំសារំ, សន្ធាវិស្សំ អនិព្ពិសំ;
គហការំ គវេសន្តោ, ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុនំ។

១៥៤“គហការក ទិដ្ឋោសិ, បុន គេហំ ន កាហសិ;
សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា, គហកូដំ វិសង្ខតំ;
វិសង្ខារគតំ ចិត្តំ, តណ្ហានំ ខយមជ្ឈគា”តិ។

តត្ថ **គហការំ គវេសន្តោ**តិ អហំ ឥមស្ស អត្តភាវសង្ខាតស្ស គេហស្ស ការកំ តណ្ហាវឌ្ឍកិំ គវេសន្តោ យេន ញាណេន សក្កា តំ ទដ្ឋុំ , តស្ស ពោធិញាណស្សត្ថាយ ទីបង្ករបាទមូលេ កតាភិនីហារោ ឯត្តកំ កាលំ **អនេកជាតិសំសារំ** អនេកជាតិសតសហស្សសង្ខាតំ ឥមំ សំសារវដ្ដំ **អនិព្ពិសំ** តំ ញាណំ អវិន្ទន្តោ អលភន្តោយេវ **សន្ធាវិស្សំ** សំសរិំ, អបរាបរំ អនុវិចរិន្តិ អត្ថោ។ **ទុក្ខា ជាតិ បុនប្បុន**ន្តិ ឥទំ គហការកគវេសនស្ស ការណវចនំ។ យស្មា ជរាព្យាធិមរណមិស្សិតាយ ជាតិ នាមេសា បុនប្បុនំ ឧបគន្តុំ ទុក្ខា, ន ច សា តស្មិំ អទិដ្ឋេ និវត្តតិ។ តស្មា តំ គវេសន្តោ សន្ធាវិស្សន្តិ អត្ថោ។ **ទិដ្ឋោសី**តិ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈន្តេន មយា ឥទានិ ទិដ្ឋោសិ។ **បុន គេហ**ន្តិ បុន ឥមស្មិំ សំសារវដ្ដេ អត្តភាវសង្ខាតំ មម គេហំ **ន កាហសិ។ សព្ពា តេ ផាសុកា ភគ្គា**តិ តវ សព្ពា អវសេសា កិលេសផាសុកា មយា ភគ្គា។ **គហកូដំ វិសង្ខត**ន្តិ ឥមស្ស តយា កតស្ស អត្តភាវគេហស្ស អវិជ្ជាសង្ខាតំ កណ្ណិកមណ្ឌលម្បិ មយា វិទ្ធំសិតំ។ **វិសង្ខារគតំ ចិត្ត**ន្តិ ឥទានិ មម ចិត្តំ វិសង្ខារំ និព្ពានំ អារម្មណករណវសេន គតំ អនុបវិដ្ឋំ។ **តណ្ហានំ ខយមជ្ឈគា**តិ តណ្ហានំ ខយសង្ខាតំ អរហត្តំ អធិគតោស្មីតិ។

ឧទានវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. មហាធនសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ

អចរិត្វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ឥសិបតនេ មិគទាយេ វិហរន្តោ មហាធនសេដ្ឋិបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ពារាណសិយំ អសីតិកោដិវិភវេ កុលេ និព្ពត្តិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ ចិន្តេសុំ – “អម្ហាកំ កុលេ មហាភោគក្ខន្ធោ, បុត្តស្ស នោ ហត្ថេ ឋបេត្វា យថាសុខំ បរិភោគំ ករិស្សាម, អញ្ញេន កម្មេន កិច្ចំ នត្ថី”តិ។ តំ នច្ចគីតវាទិតមត្តមេវ សិក្ខាបេសុំ។ តស្មិំយេវ នគរេ អញ្ញស្មិំ អសីតិកោដិវិភវេ កុលេ ឯកា ធីតាបិ និព្ពត្តិ។ តស្សាបិ មាតាបិតរោ តថេវ ចិន្តេត្វា តំ នច្ចគីតវាទិតមត្តមេវ សិក្ខាបេសុំ។ តេសំ វយប្បត្តានំ អាវាហវិវាហោ អហោសិ។ អថ នេសំ អបរភាគេ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ។ ទ្វេអសីតិកោដិធនំ ឯកស្មិំយេវ គេហេ អហោសិ។ សេដ្ឋិបុត្តោ ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ រញ្ញោ ឧបដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ អថ តស្មិំ នគរេ ធុត្តា ចិន្តេសុំ – “សចាយំ សេដ្ឋិបុត្តោ សុរាសោណ្ឌោ ភវិស្សតិ, អម្ហាកំ ផាសុកំ ភវិស្សតិ, ឧគ្គណ្ហាបេម នំ សុរាសោណ្ឌភាវ”ន្តិ។ តេ សុរំ អាទាយ ខជ្ជកមំសេ ចេវ លោណសក្ខរា ច ទុស្សន្តេ ពន្ធិត្វា មូលកន្ទេ គហេត្វា តស្ស រាជកុលតោ អាគច្ឆន្តស្ស មគ្គំ ឱលោកយមានា និសីទិត្វា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា សុរំ បិវិត្វា លោណសក្ខរំ មុខេ ខិបិត្វា មូលកន្ទំ ឌំសិត្វា “វស្សសតំ ជីវ សាមិ, សេដ្ឋិបុត្ត, តំ និស្សាយ មយំ ខាទនបិវនសមត្ថា ភវេយ្យាមា”តិ អាហំសុ។ សោ តេសំ វចនំ សុត្វា បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តំ ចូឡុបដ្ឋាកំ បុច្ឆិ – “កិំ ឯតេ បិវន្តី”តិ។ ឯកំ បានកំ, សាមីតិ។ មនាបជាតិកំ ឯតន្តិ។ សាមិ, ឥមស្មិំ ជីវលោកេ ឥមិនា សទិសំ បាតព្ពយុត្តកំ នាម នត្ថីតិ។ សោ “ឯវំ សន្តេ មយាបិ បាតុំ វដ្ដតី”តិ ថោកំ ថោកំ អាហរាបេត្វា បិវតិ។ អថស្ស នចិរស្សេវ តេ ធុត្តា បិវនភាវំ ញត្វា តំ បរិវារយិំសុ។ គច្ឆន្តេ កាលេ បរិវារោ មហា អហោសិ។ សោ សតេនបិ សតទ្វយេនបិ សុរំ អាហរាបេត្វា បិវន្តោ ឥមិនា អនុក្កមេនេវ និសិន្នដ្ឋានាទីសុ កហាបណរាសិំ ឋបេត្វា សុរំ បិវន្តោ “ឥមិនា មាលា អាហរថ, ឥមិនា គន្ធេ, អយំ ជនោ ជូតេ ឆេកោ, អយំ នច្ចេ, អយំ គីតេ, អយំ វាទិតេ។ ឥមស្ស សហស្សំ ទេថ, ឥមស្ស ទ្វេ សហស្សានី”តិ ឯវំ វិកិរន្តោ នចិរស្សេវ អត្តនោ សន្តកំ អសីតិកោដិធនំ ខេបេត្វា “ខីណំ តេ, សាមិ, ធន”ន្តិ វុត្តេ កិំ ភរិយាយ មេ សន្តកំ នត្ថីតិ។ អត្ថិ, សាមីតិ ។ តេន ហិ តំ អាហរថាតិ។ តម្បិ តថេវ ខេបេត្វា អនុបុព្ពេន ខេត្តអារាមុយ្យានយោគ្គាទិកម្បិ អន្តមសោ ភាជនភណ្ឌកម្បិ អត្ថរណបាវុរណនិសីទនម្បិ សព្ពំ អត្តនោ សន្តកំ វិក្កិណិត្វា ខាទិ។ អថ នំ មហល្លកកាលេ យេហិស្ស កុលសន្តកំ គេហំ វិក្កិណិត្វា គហិតំ, តេ តំ គេហា នីហរិំសុ។ សោ ភរិយំ អាទាយ បរជនស្ស គេហភិត្តិំ និស្សាយ វសន្តោ កបាលខណ្ឌំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរិត្វា ជនស្ស ឧច្ឆិដ្ឋកំ ភុញ្ជិតុំ អារភិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ អាសនសាលាយ ទ្វារេ ឋត្វា ទហរសាមណេរេហិ ទិយ្យមានំ ឧច្ឆិដ្ឋកភោជនំ បដិគ្គណ្ហន្តំ ទិស្វា សត្ថា សិតំ បាត្វាកាសិ។ អថ នំ អានន្ទត្ថេរោ សិតការណំ បុច្ឆិ។ សត្ថា សិតការណំ កថេន្តោ “បស្សានន្ទ, ឥមំ មហាធនសេដ្ឋិបុត្តំ ឥមស្មិំ នគរេ ទ្វេអសីតិកោដិធនំ ខេបេត្វា ភរិយំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរន្តំ។ សចេ ហិ អយំ បឋមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្ស, ឥមស្មិំយេវ នគរេ អគ្គសេដ្ឋិ អភវិស្ស។ សចេ បន និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្ស, អរហត្តំ បាបុណិស្ស, ភរិយាបិស្ស អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិស្ស។ សចេ មជ្ឈិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្ស, ទុតិយសេដ្ឋិ អភវិស្ស, និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោ អនាគាមី អភវិស្ស។ ភរិយាបិស្ស សកទាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិស្ស។ សចេ បច្ឆិមវយេ ភោគេ អខេបេត្វា កម្មន្តេ បយោជយិស្ស, តតិយសេដ្ឋិ អភវិស្ស, និក្ខមិត្វា បព្ពជន្តោបិ សកទាគាមី អភវិស្ស , ភរិយាបិស្ស សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្ស។ ឥទានិ បនេស គិហិភោគតោបិ បរិហីនោ សាមញ្ញតោបិ។ បរិហាយិត្វា ច បន សុក្ខបល្លលេ កោញ្ចសកុណោ វិយ ជាតោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៥៥. “អចរិត្វា ព្រហ្មចរិយំ, អលទ្ធា យោព្ពនេ ធនំ;
ជិណ្ណកោញ្ចាវ ឈាយន្តិ, ខីណមច្ឆេវ បល្លលេ។

១៥៦. “អចរិត្វា ព្រហ្មចរិយំ, អលទ្ធា យោព្ពនេ ធនំ;
សេន្តិ ចាបាតិខីណាវ, បុរាណានិ អនុត្ថុន”ន្តិ។

តត្ថ **អចរិត្វា**តិ ព្រហ្មចរិយវាសំ អវសិត្វា។ **យោព្ពនេ**តិ អនុប្បន្នេ វា ភោគេ ឧប្បាទេតុំ ឧប្បន្នេ វា ភោគេ រក្ខិតុំ សមត្ថកាលេ ធនម្បិ អលភិត្វា។ **ខីណមច្ឆេ**តិ តេ ឯវរូបា ពាលា ឧទកស្ស អភាវា ខីណមច្ឆេ **បល្លលេ** បរិក្ខីណបត្តា **ជិណ្ណកោញ្ចា** វិយ អវឈាយន្តិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – បល្លលេ ឧទកស្ស អភាវោ វិយ ហិ ឥមេសំ វសនដ្ឋានស្ស អភាវោ, មច្ឆានំ ខីណភាវោ វិយ ឥមេសំ ភោគានំ អភាវោ, ខីណបត្តានំ កោញ្ចានំ ឧប្បតិត្វា គមនាភាវោ វិយ ឥមេសំ ឥទានិ ជលថលបថាទីហិ ភោគេ សណ្ឋាបេតុំ អសមត្ថភាវោ។ តស្មា តេ ខីណបត្តា កោញ្ចា វិយ ឯត្ថេវ ពជ្ឈិត្វា អវឈាយន្តីតិ។ **ចាបាតិខីណាវា**តិ ចាបតោ អតិខីណា, ចាបា វិនិមុត្តាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា ចាបា វិនិមុត្តា សរា យថាវេគំ គន្ត្វា បតិតា, តំ គហេត្វា ឧក្ខិបន្តេ អសតិ តត្ថេវ ឧបចិកានំ ភត្តំ ហោន្តិ, ឯវំ ឥមេបិ តយោ វយេ អតិក្កន្តា ឥទានិ អត្តានំ ឧទ្ធរិតុំ អសមត្ថតាយ មរណំ ឧបគ

មិស្សន្តិ។ តេន វុត្តំ – “សេន្តិ ចាបាតិខីណាវា”តិ។ **បុរាណានិ អនុត្ថុនន្តិ** “ឥតិ អម្ហេហិ ខាទិតំ ឥតិ បីត”ន្តិ បុព្ពេ កតានិ ខាទិតបិវិតនច្ចគីតវាទិតាទីនិ អនុត្ថុនន្តា សោចន្តា អនុសោចន្តា សេន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

មហាធនសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ នវមំ។

ជរាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯកាទសមោ វគ្គោ។

១២. អត្តវគ្គោ

១. ពោធិរាជកុមារវត្ថុ

អត្តានញ្ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ភេសកឡាវនេ វិហរន្តោ ពោធិរាជកុមារំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ បថវីតលេ អញ្ញេហិ បាសាទេហិ អសទិសរូបំ អាកាសេ ឧប្បតមានំ វិយ កោកនុទំ នាម បាសាទំ ការេត្វា វឌ្ឍកឹ បុច្ឆិ – “កឹ តយា អញ្ញត្ថាបិ ឯវរូបោ បាសាទោ កតបុព្ពោ, ឧទាហុ បឋមសិប្បមេវ តេ ឥទ”ន្តិ។ “បឋមសិប្បមេវ, ទេវា”តិ ច វុត្តេ ចិន្តេសិ – “សចេ អយំ អញ្ញស្សបិ ឯវរូបំ បាសាទំ ករិស្សតិ, អយំ បាសាទោ អនច្ឆរិយោ ភវិស្សតិ។ ឥមំ មយា មារេតុំ វា ហត្ថបាទេ វាស្ស ឆិន្ទិតុំ អក្ខីនិ វា ឧប្បាដេតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ អញ្ញស្ស បាសាទំ ន ករិស្សតី”តិ។ សោ តមត្ថំ អត្តនោ បិយសហាយកស្ស សញ្ជីវកបុត្តស្ស នាម មាណវកស្ស កថេសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “និស្សំសយំ ឯស វឌ្ឍកឹ នាសេស្សតិ, អនគ្ឃោ សិប្បី, សោ មយិ បស្សន្តេ មា នស្សតុ, សញ្ញមស្ស ទស្សាមី”តិ។ សោ តំ ឧបសង្កមិត្វា “បាសាទេ តេ កម្មំ និដ្ឋិតំ, នោ”តិ បុច្ឆិត្វា “និដ្ឋិត”ន្តិ វុត្តេ “រាជកុមារោ តំ នាសេតុកាមោ អត្តានំ រក្ខេយ្យាសី”តិ អាហ ។ វឌ្ឍកីបិ “ភទ្ទកំ តេ, សាមិ, កតំ មម អារោចេន្តេន, អហមេត្ថ កត្តព្ពំ ជានិស្សាមី”តិ វត្វា “កឹ, សម្ម, អម្ហាកំ បាសាទេ កម្មំ និដ្ឋិត”ន្តិ រាជកុមារេន បុដ្ឋោ “ន តាវ, ទេវ, និដ្ឋិតំ, ពហុ អវសិដ្ឋ”ន្តិ អាហ។ កឹ កម្មំ នាម អវសិដ្ឋន្តិ? បច្ឆា, ទេវ, អាចិក្ខិស្សាមិ, ទារូនិ តាវ អាហរាបេថាតិ។ កឹ ទារូនិ នាមាតិ? និស្សារានិ សុក្ខទារូនិ, ទេវាតិ។ សោ អាហរាបេត្វា អទាសិ។ អថ នំ អាហ – “ទេវ, តេ ឥតោ បដ្ឋាយ មម សន្តិកំ នាគន្តព្ពំ។ កឹ ការណា? សុខុមកម្មំ ករោន្តស្ស ហិ អញ្ញេហិ សទ្ធឹ សល្លបន្តស្ស មេ កម្មវិក្ខេបោ ហោតិ, អាហារវេលាយំ បន មេ ភរិយាវ អាហារំ អាហរិស្សតី”តិ។ រាជកុមារោបិ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិ។ សោបិ ឯកស្មឹ គព្ភេ និសីទិត្វា តានិ ទារូនិ តច្ឆេត្វា អត្តនោ បុត្តទារស្ស អន្តោ និសីទនយោគ្គំ គរុឡសកុណំ កត្វា អាហារវេលាយ បន ភរិយំ អាហ – “គេហេ វិជ្ជមានកំ សព្ពំ វិក្កិណិត្វា ហិរញ្ញសុវណ្ណំ គណ្ហាហី”តិ។ រាជកុមារោបិ វឌ្ឍកិស្ស អនិក្ខមនត្ថាយ គេហំ បរិក្ខិបិត្វា អារក្ខំ ឋបេសិ។ វឌ្ឍកីបិ សកុណស្ស និដ្ឋិតកាលេ “អជ្ជ សព្ពេបិ ទារកេ គហេត្វា អាគច្ឆេយ្យាសី”តិ ភរិយំ វត្វា ភុត្តបាតរាសោ បុត្តទារំ សកុណស្ស កុច្ឆិយំ និសីទាបេត្វា វាតបានេន និក្ខមិត្វា បលាយិ។ សោ តេសំ, “ទេវ, វឌ្ឍកី បលាយតី”តិ កន្ទន្តានំយេវ គន្ត្វា ហិមវន្តេ ឱតរិត្វា ឯកំ នគរំ មាបេត្វា កដ្ឋវាហនរាជា នាម ជាតោ។

រាជកុមារោបិ “បាសាទមហំ ករិស្សាមី”តិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា បាសាទេ ចតុជ្ជាតិយគន្ធេហិ បរិភណ្ឌិកំ កត្វា បឋមឧម្មារតោ បដ្ឋាយ ចេលបដិកំ បត្ថរិ។ សោ កិរ អបុត្តកោ, តស្មា “សចាហំ បុត្តំ វា ធីតរំ វា លច្ឆាមិ, សត្ថា ឥមំ អក្កមិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា បត្ថរិ។ សោ សត្ថរិ អាគតេ សត្ថារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បត្តំ គហេត្វា “បវិសថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ សត្ថា ន បាវិសិ, សោ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ យាចិ។ សត្ថា អបវិសិត្វាវ អានន្ទត្ថេរំ ឱលោកេសិ។ ថេរោ ឱលោកិតសញ្ញាយេវ វត្ថានំ អនក្កមនភាវំ ញត្វា តំ “សំហរតុ, រាជកុមារ, ទុស្សានិ, ន ភគវា ចេលបដិកំ អក្កមិស្សតិ, បច្ឆិមជនតំ តថាគតោ ឱលោកេតី”តិ ទុស្សានិ សំហរាបេសិ។ សោ ទុស្សានិ សំហរិត្វា សត្ថារំ អន្តោនិវេសនំ បវេសេត្វា យាគុខជ្ជកេន សម្មានេត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, អហំ តុម្ហាកំ ឧបការកោ តិក្ខត្តុំ សរណំ គតោ, កុច្ឆិគតោ ច កិរម្ហិ ឯកវារំ សរណំ គតោ, ទុតិយំ តរុណទារកកាលេ, តតិយំ វិញ្ញុភាវំ បត្តកាលេ។ តស្ស មេ កស្មា ចេលបដិកំ ន អក្កមិត្ថា”តិ? “កឹ បន ត្វំ, កុមារ, ចិន្តេត្វា ចេលានិ អត្ថរី”តិ? “សចេ បុត្តំ វា ធីតរំ វា លច្ឆាមិ, សត្ថា មេ ចេលបដិកំ អក្កមិស្សតី”តិ ឥទំ ចិន្តេត្វា, ភន្តេតិ។ តេនេវាហំ តំ ន អក្កមិន្តិ។ “កឹ បនាហំ, ភន្តេ, បុត្តំ វា ធីតរំ វា នេវ លច្ឆាមី”តិ? “អាម, កុមារា”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? “បុរិមកអត្តភាវេ ជាយាយ សទ្ធឹ បមាទំ អាបន្នត្តា”តិ។ “កស្មឹ កាលេ, ភន្តេ”តិ? អថស្ស សត្ថា អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេសិ –

អតីតេ កិរ អនេកសតា មនុស្សា មហតិយា នាវាយ សមុទ្ទំ បក្ខន្ទឹសុ។ នាវា សមុទ្ទមជ្ឈេ ភិជ្ជិ។ ទ្វេ ជយម្បតិកា ឯកំ ផលកំ គហេត្វា អន្តរទីបកំ បវិសឹសុ, សេសា សព្ពេ តត្ថេវ មរឹសុ។ តស្មឹ ខោ បន ទីបកេ មហាសកុណសង្ឃោ វសតិ។ តេ អញ្ញំ ខាទិតព្ពកំ អទិស្វា ឆាតជ្ឈត្តា សកុណអណ្ឌានិ អង្គារេសុ បចិត្វា ខាទឹសុ, តេសុ អប្បហោន្តេសុ សកុណច្ឆាបេ គហេត្វា ខាទឹសុ។ ឯវំ បឋមវយេបិ មជ្ឈិមវយេបិ បច្ឆិមវយេបិ ខាទឹសុយេវ។ ឯកស្មិម្បិ វយេ អប្បមាទំ នាបជ្ជឹសុ, ឯកោបិ ច នេសំ អប្បមាទំ នាបជ្ជិ។

សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេត្វា “សចេ ហិ ត្វំ, កុមារ, តទា ឯកស្មិម្បិ វយេ ភរិយាយ សទ្ធឹ អប្បមាទំ អាបជ្ជិស្ស, ឯកស្មិម្បិ វយេ បុត្តោ វា ធីតា វា ឧប្បជ្ជេយ្យ។ សចេ បន វោ ឯកោបិ អប្បមត្តោ អភវិស្ស, តំ បដិច្ច

បុត្តោ វា ធីតា វា ឧប្បជ្ជិស្ស។ កុមារ, អត្តានញ្ហិ បិយំ មញ្ញមានេន តីសុបិ វយេសុ អប្បមត្តេន អត្តា រក្ខិតព្ពោ, ឯវំ អសក្កោន្តេន ឯកវយេបិ រក្ខិតព្ពោយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥៧“អត្តានញ្ចេ បិយំ ជញ្ញា, រក្ខេយ្យ នំ សុរក្ខិតំ;
តិណ្ណំ អញ្ញតរំ យាមំ, បដិជគ្គេយ្យ បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ **យាម**ន្តិ សត្ថា អត្តនោ ធម្មិស្សរតាយ ទេសនាកុសលតាយ ច ឥធ តិណ្ណំ វយានំ អញ្ញតរំ វយំ យាមន្តិ កត្វា ទេសេសិ, តស្មា ឯវមេត្ថ អត្ថោ វេទិតព្ពោ។ សចេ **អត្តានំ បិយំ** ជានេយ្យ, **រក្ខេយ្យ នំ សុរក្ខិត**ន្តិ យថា សោ សុរក្ខិតោ ហោតិ, ឯវំ នំ រក្ខេយ្យ។ តត្ថ សចេ គិហិ សមានោ “អត្តានំ រក្ខិស្សាមី”តិ ឧបរិបាសាទតលេ សុសំវុតំ គព្ភំ បវិសិត្វា សម្បន្នារក្ខោ ហុត្វា វសន្តោបិ, បព្ពជិតោ ហុត្វា សុសំវុតេ បិហិតទ្វារវាតបានេ លេណេ វិហរន្តោបិ អត្តានំ ន រក្ខតិយេវ។ គិហី បន សមានោ យថាពលំ ទានសីលាទីនិ បុញ្ញានិ ករោន្តោ, បព្ពជិតោ វា បន វត្ត បដិវត្តបរិយត្តិមនសិការេសុ ឧស្សុក្កំ អាបជ្ជន្តោ អត្តានំ រក្ខតិ នាម។ ឯវំ តីសុ វយេសុ អសក្កោន្តោ អញ្ញតរស្មិម្បិ វយេ បណ្ឌិតបុរិសោ អត្តានំ បដិជគ្គតិយេវ។ សចេ ហិ គិហិភូតោ បឋមវយេ ខិឌ្ឌាបសុតតាយ កុសលំ កាតុំ ន សក្កោតិ, មជ្ឈិមវយេ អប្បមត្តេន ហុត្វា កុសលំ កាតព្ពំ។ សចេ មជ្ឈិមវយេ បុត្តទារំ បោសេន្តោ កុសលំ កាតុំ ន សក្កោតិ, បច្ឆិមវយេ កាតព្ពមេវ។ ឯវម្បិ ករោន្តេន អត្តា បដិជគ្គិតោវ ហោតិ។ ឯវំ អករោន្តស្ស បន អត្តា បិយោ នាម ន ហោតិ, អបាយបរាយណមេវ នំ ករោតិ។ សចេ បន បព្ពជិតោ បឋមវយេ សជ្ឈាយំ ករោន្តោ ធារេន្តោ វាចេន្តោ វត្តបដិវត្តំ ករោន្តោ បមាទំ អាបជ្ជតិ, មជ្ឈិមវយេ អប្បមត្តេន សមណធម្មោ កាតព្ពោ។ សចេ បឋមវយេ ឧគ្គហិតបរិយត្តិយា អដ្ឋកថំ វិនិច្ឆយំ ការណាការណញ្ច បុច្ឆន្តោ មជ្ឈិមវយេ បមាទំ អាបជ្ជតិ, បច្ឆិមវយេ អប្បមត្តេន សមណធម្មោ កាតព្ពោយេវ។ ឯវម្បិ ករោន្តេន អត្តា បដិជគ្គិតោវ ហោតិ។ ឯវំ អករោន្តស្ស បន អត្តា បិយោ នាម ន ហោតិ, បច្ឆានុតាបេនេវ នំ តាបេតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពោធិរាជកុមារោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ពោធិរាជកុមារវត្ថុ បឋមំ។

២. ឧបនន្ទសក្យបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អត្តានមេវ បឋមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧបនន្ទំ សក្យបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ថេរោ ធម្មកថំ កថេតុំ ឆេកោ។ តស្ស អប្បិច្ឆតាទិបដិសំយុត្តំ ធម្មកថំ សុត្វា ពហូ ភិក្ខុ តំ តិចីវរេហិ បូជេត្វា ធុតង្គានិ សមាទិយឹសុ។ តេហិ វិស្សដ្ឋបរិក្ខារេ សោយេវ គណ្ហិ។ សោ ឯកស្មិំ អន្តោវស្សេ ឧបកដ្ឋេ ជនបទំ អគមាសិ។ អថ នំ ឯកស្មិំ វិហារេ ទហរសាមណេរា ធម្មកថិកបេមេន, “ភន្តេ, ឥធ វស្សំ ឧបេថា”តិ វទឹសុ។ “ឥធ កិត្តកំ វស្សាវាសិកំ លព្ភតី”តិ បុច្ឆិត្វា តេហិ “ឯកេកោ សាដកោ”តិ វុត្តេ តត្ថ ឧបាហនា ឋបេត្វា អញ្ញំ វិហារំ អគមាសិ ។ ទុតិយំ វិហារំ គន្ត្វា “ឥធ កឹ លព្ភតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ទ្វេ សាដកា”តិ វុត្តេ កត្តរយដ្ឋឹ ឋបេសិ។ តតិយំ វិហារំ គន្ត្វា “ឥធ កឹ លព្ភតី”តិ បុច្ឆិត្វា “តយោ សាដកា”តិ វុត្តេ តត្ថ ឧទកតុម្ពំ ឋបេសិ។ ចតុត្ថំ វិហារំ គន្ត្វា “ឥធ កឹ លព្ភតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ចត្តារោ សាដកា”តិ វុត្តេ “សាធុ ឥធ វសិស្សាមី”តិ តត្ថ វស្សំ ឧបគន្ត្វា គហដ្ឋានញ្ចេវ ភិក្ខូនញ្ច ធម្មកថំ កថេសិ។ តេ នំ ពហូហិ វត្ថេហិ ចេវ ចីវរេហិ ច បូជេសុំ។ សោ វុដ្ឋវស្សោ ឥតរេសុបិ វិហារេសុ សាសនំ បេសេត្វា “មយា បរិក្ខារស្ស ឋបិតត្តា វស្សាវាសិកំ លទ្ធព្ពំ, តំ មេ បហិណន្តូ”តិ សព្ពំ អាហរាបេត្វា យានកំ បូរេត្វា បាយាសិ។

អថេកស្មិំ វិហារេ ទ្វេ ទហរភិក្ខូ ទ្វេ សាដកេ ឯកញ្ច កម្ពលំ លភិត្វា “តុយ្ហំ សាដកា ហោន្តុ, មយ្ហំ កម្ពលោ”តិ ភាជេតុំ អសក្កោន្តា មគ្គសមីបេ និសីទិត្វា វិវទន្តិ។ តេ តំ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេ នោ ភាជេត្វា ទេថា”តិ វទឹសុ។ តុម្ហេយេវ ភាជេថាតិ។ ន សក្កោម, ភន្តេ, តុម្ហេយេវ នោ ភាជេត្វា ទេថាតិ។ តេន ហិ មម វចនេ ឋស្សថាតិ។ អាម, ឋស្សាមាតិ។ “តេន ហិ សាធូ”តិ តេសំ ទ្វេ សាដកេ ទត្វា “អយំ ធម្មកថំ កថេន្តានំ អម្ហាកំ បារុបនារហោ”តិ មហគ្ឃំ កម្ពលំ អាទាយ បក្កាមិ។ ទហរភិក្ខូ វិប្បដិសារិនោ ហុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ តុម្ហាកំ សន្តកំ គហេត្វា តុម្ហេ វិប្បដិសារិនោ ករោតិ, បុព្ពេបិ អកាសិយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតស្មិំ អនុតីរចារី ច គម្ភីរចារី ចាតិ ទ្វេ ឧទ្ទា មហន្តំ រោហិតមច្ឆំ លភិត្វា “មយ្ហំ សីសំ ហោតុ, តវ នង្គុដ្ឋ”ន្តិ វិវាទាបន្នា ភាជេតុំ អសក្កោន្តា ឯកំ សិង្គាលំ ទិស្វា អាហំសុ – “មាតុល, ឥមំ នោ ភាជេត្វា ទេហី”តិ។

អហំ រញ្ញា វិនិច្ឆយដ្ឋានេ ឋបិតោ, តត្ថ ចិរំ និសីទិត្វា ជង្ឃវិហារត្ថាយ អាគតោម្ហិ, ឥទានិ មេ ឱកាសោ នត្ថីតិ។ មាតុល, មា ឯវំ ករោថ, ភាជេត្វា ឯវ នោ ទេថាតិ។ មម វចនេ បស្សថាតិ។ បស្សាម, មាតុលាតិ។ “តេន ហិ សាធូ”តិ សោ សីសំ ឆិន្ទិត្វា ឯកមន្តេ អកាសិ, នង្គុដ្ឋំ ឯកមន្តេ។ កត្វា ច បន, “តាតា, យេន វោ អនុតីរេ ចរិតំ, សោ នង្គុដ្ឋំ គណ្ហាតុ។ យេន គម្ភីរេ ចរិតំ, តស្ស សីសំ ហោតុ។ អយំ បន មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ មម វិនិច្ឆយ ធម្មេ ឋិតស្ស ភវិស្សតី”តិ តេ សញ្ញាបេន្តោ –

“អនុតីរចារិ នង្គុដ្ឋំ, សីសំ គម្ភីរចារិនោ;
អច្ចាយំ មជ្ឈិមោ ខណ្ឌោ, ធម្មដ្ឋស្ស ភវិស្សតី”តិ។ (ជា. ១.៧.៣៣) –

ឥមំ គាថំ វត្វា មជ្ឈិមខណ្ឌំ អាទាយ បក្កាមិ។ តេបិ វិប្បដិសារិនោ តំ ឱលោកេត្វា អដ្ឋំសុ។

សត្ថា ឥមំ អតីតំ ទស្សេត្វា “ឯវមេស អតីតេបិ តុម្ហេ វិប្បដិសារិនោ អកាសិយេវា”តិ តេ ភិក្ខូ សញ្ញាបេត្វា ឧបនន្ទំ គរហន្តោ, “ភិក្ខវេ , បរំ ឱវទន្តេន នាម បឋមមេវ អត្តា បតិរូបេ បតិដ្ឋាបេតព្ពោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥៨. “អត្តានមេវ បឋមំ, បតិរូបេ និវេសយេ;
អថញ្ញមនុសាសេយ្យ, ន កិលិស្សេយ្យ បណ្ឌិតោ”តិ។

តត្ថ **បតិរូបេ និវេសយេ**តិ អនុច្ឆវិកេ គុណេ បតិដ្ឋាបេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យោ អប្បិច្ឆតាទិគុណេហិ វា អរិយវំសបដិបទាទីហិ វា បរំ អនុសាសិតុកាមោ, សោ **អត្តានមេវ បឋមំ** តស្មិំ គុណេ បតិដ្ឋាបេយ្យ។ ឯវំ បតិដ្ឋាបេត្វា **អថញ្ញំ** តេហិ គុណេហិ **អនុសាសេយ្យ**។ អត្តានញ្ហិ តត្ថ អនិវេសេត្វា កេវលំ បរមេវ អនុសាសមានោ បរតោ និន្ទំ លភិត្វា កិលិស្សតិ នាម, តត្ថ អត្តានំ និវេសេត្វា អនុសាសមានោ បរតោ បសំសំ លភតិ, តស្មា ន កិលិស្សតិ នាម។ ឯវំ ករោន្តោ **បណ្ឌិតោ ន កិលិស្សេយ្យា**តិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឧបនន្ទសក្យបុត្តត្ថេរវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បធានិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ

អត្តានញ្ចេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បធានិកតិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អាទាយ អរញ្ញេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា, “អាវុសោ, ធរមានកស្ស ពុទ្ធស្ស សន្តិកេ វោ កម្មដ្ឋានំ គហិតំ, អប្បមត្តាវ សមណធម្មំ ករោថា”តិ ឱវទិត្វា សយំ គន្ត្វា និបជ្ជិត្វា សុបតិ។ តេ ភិក្ខូ បឋមយាមេ ចង្កមិត្វា មជ្ឈិមយាមេ វិហារំ បវិសន្តិ។ សោ និទ្ទាយិត្វា បពុទ្ធកាលេ តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ តុម្ហេ ‘និបជ្ជិត្វា និទ្ទាយិស្សាមា’តិ អាគតា, សីឃំ និក្ខមិត្វា សមណធម្មំ ករោថា”តិ វត្វា សយំ គន្ត្វា តថេវ សុបតិ។ ឥតរេ មជ្ឈិមយាមេ ពហិ ចង្កមិត្វា បច្ឆិមយាមេ វិហារំ បវិសន្តិ។ សោ បុនបិ បពុជ្ឈិត្វា តេសំ សន្តិកំ គន្ត្វា តេ វិហារា នីហរិត្វា សយំ បុន គន្ត្វា តថេវ សុបតិ។ តស្មិំ និច្ចកាលំ ឯវំ ករោន្តេ តេ ភិក្ខូ សជ្ឈាយំ វា កម្មដ្ឋានំ វា មនសិកាតុំ នាសក្ខិំសុ, ចិត្តំ អញ្ញថត្តំ អគមាសិ។ តេ “អម្ហាកំ អាចរិយោ អតិវិយ អារទ្ធវីរិយោ, បរិគ្គណ្ហិស្សាម ន”ន្តិ បរិគ្គណ្ហន្តា តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “នដ្ឋម្ហា, អាវុសោ, អាចរិយោ នោ តុច្ឆរវំ រវតី”តិ វទឹសុ។ តេសំ អតិវិយ និទ្ទាយ កិលមន្តានំ ឯកភិក្ខុបិ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ នាសក្ខិ។ តេ វុដ្ឋវស្សា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារា កតបដិសន្ថារា “កឹ, ភិក្ខវេ, អប្បមត្តា ហុត្វា សមណធម្មំ ករិត្ថា”តិ បុច្ឆិតា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបេស តុម្ហាកំ អន្តរាយមកាសិយេវា”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ –

“អមាតាបិតរសំវឌ្ឍោ, អនាចេរកុលេ វសំ;
នាយំ កាលំ អកាលំ វា, អភិជានាតិ កុក្កុដោ”តិ។ (ជា. ១.១.១១៩) –

ឥមំ **អកាលរាវិកុក្កុដជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសិ។ “តទា ហិ សោ កុក្កុដោ អយំ បធានិកតិស្សត្ថេរោ អហោសិ, ឥមេ បញ្ច សតា ភិក្ខូ តេ មាណវា អហេសុំ, ទិសាបាមោក្ខោ អាចរិយោ អហមេវា”តិ សត្ថា ឥមំ ជាតកំ វិត្ថារេត្វា, “ភិក្ខវេ, បរំ ឱវទន្តេន នាម អត្តា សុទន្តោ កាតព្ពោ។ ឯវំ ឱវទន្តោ ហិ សុទន្តោ ហុត្វា ទមេតិ នាមា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៥៩.‘អត្តានញ្ចេ តថា កយិរា, យថាញ្ញមនុសាសតិ;
សុទន្តោ វត ទមេថ, អត្តា ហិ កិរ ទុទ្ទមោ’’តិ។

តស្សត្ថោ – យោ ហិ ភិក្ខុ ‘‘បឋមយាមាទីសុ ចង្កមិតព្ព’’ន្តិ វត្វា បរំ ឱវទតិ, សយំ ចង្កមនាទីនិ អធិដ្ឋហន្តោ **អត្តានញ្ចេ តថា កយិរា, យថាញ្ញមនុសាសតិ,** ឯវំ សន្តេ **សុទន្តោ វត ទមេថា**តិ យេន គុណេន បរំ អនុសាសតិ, តេន អត្តនា សុទន្តោ ហុត្វា ទមេយ្យ។ **អត្តា ហិ កិរ ទុទ្ទមោ**តិ អយញ្ហិ អត្តា នាម ទុទ្ទមោ។ តស្មា យថា សោ សុទន្តោ ហោតិ, តថា ទមេតព្ពោតិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ច សតាបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តំ បាបុណិំសូតិ។

បធានិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. កុមារកស្សបមាតុថេរីវត្ថុ

អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កុមារកស្សបត្ថេរស្ស មាតរំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ រាជគហនគរេ សេដ្ឋិធីតា វិញ្ញុតំ បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ សា បុនប្បុនំ យាចមានាបិ មាតាបិតូនំ សន្តិកា បព្ពជ្ជំ អលភិត្វា វយប្បត្តា បតិកុលំ គន្ត្វា បតិទេវតា ហុត្វា អគារំ អជ្ឈាវសិ។ អថស្សា ន ចិរស្សេវ កុច្ឆិស្មិំ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សា គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ អជានិត្វាវ សាមិកំ អារាធេត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ សោ មហន្តេន សក្ការេន ភិក្ខុនុបស្សយំ នេត្វា អជានន្តោ ទេវទត្តបក្ខិកានំ ភិក្ខុនីនំ សន្តិកេ បព្ពាជេសិ។ អបរេន សមយេន ភិក្ខុនិយោ តស្សា គព្ភិនិភាវំ ញត្វា តាហិ ‘‘កិំ ឥទ’’ន្តិ វុត្តា នាហំ, អយ្យេ, ជានាមិ ‘‘កិមេតំ’’, សីលំ វត មេ អរោគមេវាតិ។ ភិក្ខុនិយោ តំ ទេវទត្តស្ស សន្តិកំ នេត្វា ‘‘អយំ ភិក្ខុនី សទ្ធាបព្ពជិតា, ឥមិស្សា មយំ គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ ជានាម, កាលំ ន ជានាម, កិំ ទានិ ករោមា’’តិ បុច្ឆិំសុ។ ទេវទត្តោ ‘‘មា មយ្ហំ ឱវាទការិកានំ ភិក្ខុនីនំ អយសោ ឧប្បជ្ជតូ’’តិ ឯត្តកមេវ ចិន្តេត្វា ‘‘ឧប្បព្វាជេថ ន’’ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា សា ទហរា មា មំ, អយ្យេ, នាសេថ, នាហំ ទេវទត្តំ ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតា, ឯថ, មំ សត្ថុ សន្តិកំ ជេតវនំ នេថាតិ។ តា តំ អាទាយ ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា ‘‘តស្សា គិហិកាលេ គព្ភោ បតិដ្ឋិតោ’’តិ ជានន្តោបិ បរវាទមោចនត្ថំ រាជានំ បសេនទិកោសលំ មហាអនាថបិណ្ឌិកំ ចូឡអនាថបិណ្ឌិកំ វិសាខាឧបាសិកំ អញ្ញានិ ច មហាកុលានិ បក្កោសាបេត្វា ឧបាលិត្ថេរំ អាណាបេសិ – ‘‘គច្ឆ, ឥមិស្សា ទហរាយ ភិក្ខុនិយា ចតុបរិសមជ្ឈេ កម្មំ បរិសោធេហី’’តិ។ ថេរោ រញ្ញោ បុរតោ វិសាខំ បក្កោសាបេត្វា តំ អធិករណំ បដិច្ឆាបេសិ។ សា សាណិបាការំ បរិក្ខិបាបេត្វា អន្តោសាណិយំ តស្សា ហត្ថបាទនាភិឧទរបរិយោសានានិ ឱលោកេត្វា មាសទិវសេ សមានេត្វា ‘‘គិហិភាវេ ឥមាយ គព្ភោ លទ្ធោ’’តិ ញត្វា ថេរស្ស តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថស្សា ថេរោ បរិសមជ្ឈេ បរិសុទ្ធភាវំ បតិដ្ឋាបេសិ។ សា អបរេន សមយេន បទុមុត្តរពុទ្ធស្ស បាទមូលេ បត្ថិតបត្ថនំ មហានុភាវំ បុត្តំ វិជាយិ។

អថេកទិវសំ រាជា ភិក្ខុនុបស្សយសមីបេន គច្ឆន្តោ ទារកសទ្ទំ សុត្វា ‘‘កិំ ឥទ’’ន្តិ បុច្ឆិត្វា, ‘‘ទេវ, ឯកិស្សា ភិក្ខុនិយា បុត្តោ ជាតោ, តស្សេស សទ្ទោ’’តិ វុត្តេ តំ កុមារំ អត្តនោ ឃរំ នេត្វា ធាតីនំ អទាសិ។ នាមគ្គហណទិវសេ ចស្ស **កស្សបោ**តិ នាមំ កត្វា កុមារបរិហារេន វឌ្ឍិតត្តា **កុមារកស្សបោ**តិ សញ្ជានិំសុ។ សោ កីឡាមណ្ឌលេ ទារកេ បហរិត្វា ‘‘និម្មាតាបិតិកេនម្ហា បហដា’’តិ វុត្តេ រាជានំ ឧបសង្កមិត្វា, ‘‘ទេវ, មំ ‘និម្មាតាបិតិកោ’តិ វទន្តិ, មាតរំ មេ អាចិក្ខថា’’តិ បុច្ឆិត្វា រញ្ញា ធាតិយោ ទស្សេត្វា ‘‘ឥមា តេ មាតរោ’’តិ វុត្តេ ‘‘ន ឯត្តិកា មេ មាតរោ, ឯកាយ មេ មាតរា ភវិតព្ពំ, តំ មេ អាចិក្ខថា’’តិ អាហ។ រាជា ‘‘ន សក្កា ឥមំ វញ្ចេតុ’’ន្តិ ចិន្តេត្វា, តាត, តវ មាតា ភិក្ខុនី, ត្វំ មយា ភិក្ខុនុបស្សយា អានីតោតិ។ សោ តាវតកេនេវ សមុប្បន្នសំវេគោ ហុត្វា, ‘‘តាត, បព្ពាជេថ ម’’ន្តិ អាហ។ រាជា ‘‘សាធុ, តាតា’’តិ តំ មហន្តេន សក្ការេន សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពាជេសិ។ សោ លទ្ធូបសម្បទោ **កុមារកស្សបត្ថេរោ**តិ បញ្ញាយិ។ សោ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា វាយមិត្វា វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ ‘‘បុន កម្មដ្ឋានំ វិសេសេត្វា គហេស្សាមី’’តិ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អន្ធវនេ វិហាសិ។

អថ នំ កស្សបពុទ្ធកាលេ ឯកតោ សមណធម្មំ កត្វា អនាគាមិផលំ បត្វា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តភិក្ខុ ព្រហ្មលោកតោ អាគន្ត្វា បន្នរស បញ្ហេ បុច្ឆិត្វា ‘‘ឥមេ បញ្ហេ ឋបេត្វា សត្ថារំ អញ្ញោ ព្យាកាតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, គច្ឆ, សត្ថុ សន្តិកេ ឥមេសំ អត្ថំ ឧគ្គណ្ហា’’តិ ឧយ្យោជេសិ។ សោ តថា កត្វា បញ្ហវិស្សជ្ជនាវសានេ អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្ស បន និក្ខន្តទិវសតោ បដ្ឋាយ ទ្វាទស វស្សានិ មាតុភិក្ខុនិយា អក្ខីហិ អស្សូនិ បវត្តិំសុ។ សា បុត្ត

វិយោគទុក្ខិតា អស្សុតិន្តេនេវ មុខេន ភិក្ខាយ ចរមានា អន្តរវីថិយំ ថេរំ ទិស្វាវ, “បុត្ត , បុត្តា”តិ វិរវន្តី តំ គណ្ហិតុំ ឧបធាវមានា បរិវត្តិត្វា បតិ។ សា ថនេហិ ខីរំ មុញ្ចន្តេហិ ឧដ្ឋហិត្វា អល្លចីវរា គន្ត្វា ថេរំ គណ្ហិ។ សោ ចិន្តេសិ – “សចាយំ មម សន្តិកា មធុរវចនំ លភិស្សតិ, វិនស្សិស្សតិ។ ថទ្ធមេវ កត្វា ឥមាយ សទ្ធឹ សល្លបិស្សាមី”តិ។ អថ នំ អាហ – “កឹ ករោន្តី វិចរសិ, សិនេហមត្តម្បិ ឆិន្ទិតុំ ន សក្កោសី”តិ។ សា “អហោ កក្ខឡា ថេរស្ស កថា”តិ ចិន្តេត្វា “កឹ វទេសិ, តាតា”តិ វត្វា បុនបិ តេន តថេវ វុត្តា ចិន្តេសិ – “អហំ ឥមស្ស ការណា ទ្វាទស វស្សានិ អស្សូនិ សន្ធារេតុំ ន សក្កោមិ, អយំ បនេវំ ថទ្ធហទយោ, កឹ មេ ឥមិនា”តិ បុត្តសិនេហំ ឆិន្ទិត្វា តំទិវសមេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

អបរេន សមយេន ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, ទេវទត្តេន ឯវំ ឧបនិស្សយសម្បន្នោ កុមារកស្សបោ ច ថេរី ច នាសិតា, សត្ថា បន តេសំ បតិដ្ឋា ជាតោ, អហោ ពុទ្ធា នាម លោកានុកម្បកា”តិ ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ អហំ ឥមេសំ បច្ចយោ បតិដ្ឋា ជាតោ, បុព្ពេបិ នេសំ អហំ បតិដ្ឋា អហោសិយេវា”តិ វត្វា –

> “និគ្រោធមេវ សេវេយ្យ, ន សាខមុបសំវសេ;
> និគ្រោធស្មឹ មតំ សេយ្យោ, យញ្ចេ សាខស្មិ ជីវិត”ន្តិ។ (ជា. ១.១.១២; ១.១០.៨១) –

ឥមំ **និគ្រោធជាតកំ** វិត្ថារេន កថេត្វា “តទា សាខមិគោ ទេវទត្តោ អហោសិ, បរិសាបិស្ស ទេវទត្តបរិសា, វារប្បត្តា មិគធេនុ ថេរី អហោសិ, បុត្តោ កុមារកស្សបោ, គព្ភិនីមិគិយា ជីវិតំ បរិច្ចជិត្វា គតោ និគ្រោធមិគរាជា បន អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា បុត្តសិនេហំ ឆិន្ទិត្វា ថេរិយា អត្តនាវ អត្តនោ បតិដ្ឋានកតភាវំ បកាសេន្តោ, “ភិក្ខវេ, យស្មា បរស្ស អត្តនិ ឋិតេន សគ្គបរាយណេន វា មគ្គបរាយណេន វា ភវិតុំ ន សក្កា, តស្មា អត្តាវ អត្តនោ នាថោ, បរោ កឹ ករិស្សតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦០. “អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ, កោ ហិ នាថោ បរោ សិយា;
អត្តនា ហិ សុទន្តេន, នាថំ លភតិ ទុល្លភ”ន្តិ។

តត្ថ **នាថោ**តិ បតិដ្ឋា។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យស្មា អត្តនិ ឋិតេន អត្តសម្បន្នេន កុសលំ កត្វា សគ្គំ វា បាបុណិតុំ, មគ្គំ វា ភាវេតុំ, ផលំ វា សច្ឆិកាតុំ សក្កា ។ តស្មា ហិ អត្តាវ **អត្តនោ** បតិដ្ឋា ហោតិ, **បរោ កោ** នាម កស្ស បតិដ្ឋា **សិយា។ អត្តនា** ឯវ **ហិ សុទន្តេន** និព្ពិសេវនេន អរហត្តផលសង្ខាតំ **ទុល្លភំ នាថំ លភតិ**។ អរហត្តញ្ហិ សន្ធាយ ឥធ “នាថំ លភតិ ទុល្លភ”ន្តិ វុត្តំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

កុមារកស្សបមាតុថេរីវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. មហាកាលឧបាសកវត្ថុ

អត្តនា ហិ កតំ បាបន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ មហាកាលំ នាម សោតាបន្នឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ មាសស្ស អដ្ឋទិវសេសុ ឧបោសថិកោ ហុត្វា វិហារេ សព្ពរត្តឹ ធម្មកថំ សុណាតិ។ អថ រត្តឹ ចោរា ឯកស្មឹ គេហេ សន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា ភណ្ឌកំ គហេត្វា លោហភាជនសទ្ទេន បពុទ្ធេហិ សាមិកេហិ អនុពទ្ធា គហិតភណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយឹសុ។ សាមិកាបិ តេ អនុពន្ធឹសុយេវ, តេ ទិសា បក្ខន្ទឹសុ។ ឯកោ បន វិហារមគ្គំ គហេត្វា មហាកាលស្ស រត្តឹ ធម្មកថំ សុត្វា បាតោវ បោក្ខរណិតីរេ មុខំ ធោវន្តស្ស បុរតោ ភណ្ឌិកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិ។ ចោរេ អនុពន្ធិត្វា អាគតមនុស្សា ភណ្ឌិកំ ទិស្វា “ត្វំ នោ គេហសន្ធឹ ឆិន្ទិត្វា ភណ្ឌិកំ ហរិត្វា ធម្មំ សុណន្តោ វិយ វិចរសី”តិ តំ គហេត្វា បោថេត្វា មារេត្វា ឆឌ្ឌេត្វា អគមឹសុ។ អថ នំ បាតោវ បានីយឃដំ អាទាយ គតា ទហរសាមណេរា ទិស្វា “វិហារេ ធម្មកថំ សុត្វា សយិតឧបាសកោ អយុត្តំ មរណំ លភតី”តិ វត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, ឥមស្មឹ អត្តភាវេ កាលេន អប្បតិរូបំ មរណំ លទ្ធំ, បុព្ពេ កតកម្មស្ស បន តេន យុត្តមេវ លទ្ធ”ន្តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេសិ –

អតីតេ កិរ ពារាណសិរញ្ញោ វិជិតេ ឯកស្ស បច្ចន្តគាមស្ស អដវិមុខេ ចោរា បហរន្តិ។ រាជា អដវិមុខេ ឯកំ រាជភដំ ឋបេសិ, សោ ភតឹ គហេត្វា មនុស្សេ ឱរតោ បារំ នេតិ, បារតោ ឱរំ អានេតិ។ អថេកោ មនុស្សោ អភិ

រូបំ អត្តនោ ភរិយំ ចូឡយានកំ អារោបេត្វា តំ ឋានំ អគមាសិ។ រាជភដោ តំ ឥត្ថិំ ទិស្វាវ សញ្ជាតសិនេហោ តេន “អដវឹ នោ , សាមិ, អតិក្កាមេហី”តិ វុត្តេបិ “ឥទានិ វិកាលោ, បាតោវ អតិក្កាមេស្សាមី”តិ អាហ។ សោ ស កាលោ, សាមិ, ឥទានេវ នោ នេហីតិ។ និវត្ត, ភោ, អម្ហាកំយេវ គេហេ អាហារោ ច និវាសោ ច ភវិស្សតីតិ។ សោ នេវ និវត្តិតុំ ឥច្ឆិ។ ឥតរោ បុរិសានំ សញ្ញំ ទត្វា យានកំ និវត្តាបេត្វា អនិច្ឆន្តស្សេវ ទ្វារកោដ្ឋកេ និវាសំ ទត្វា អាហារំ បដិយាទាបេសិ។ តស្ស បន គេហេ ឯកំ មណិរតនំ អត្ថិ។ សោ តំ តស្ស យានកន្តរេ បក្ខិបាបេត្វា បច្ចូស កាលេ ចោរានំ បវិដ្ឋសទ្ទំ ការេសិ។ អថស្ស បុរិសា “មណិរតនំ, សាមិ, ចោរេហិ ហដ”ន្តិ អារោចេសុំ។ សោ គាម ទ្វារេសុ អារក្ខំ ឋបេត្វា “អន្តោគាមតោ និក្ខមន្តេ វិចិនថា”តិ អាហ។ ឥតរោបិ បាតោវ យានកំ យោជេត្វា បាយាសិ។ អថស្ស យានកំ សោធេន្តា អត្តនា ឋបិតំ មណិរតនំ ទិស្វា សន្តជ្ជេត្វា “ត្វំ មណិំ គហេត្វា ប លាយសី”តិ បោថេត្វា “គហិតោ នោ, សាមិ, ចោរោ”តិ គាមភោជកស្ស ទស្សេសុំ។ សោ “ភតកស្ស វត មេ គេហេ និវាសំ ទត្វា ភត្តំ ទិន្នំ, មណិំ គហេត្វា គតោ, គណ្ហថ នំ បាបបុរិស”ន្តិ បោថាបេត្វា មារេត្វា ឆឌ្ឌាបេសិ។ ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ។ សោ តតោ ចុតោ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា តត្ថ ទីឃរត្តំ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន អត្តភាវសតេ តថេវ បោថិតោ មរណំ បាបុណិ។

ឯវំ សត្ថា មហាកាលស្ស បុព្ពកម្មំ ទស្សេត្វា, “ភិក្ខវេ, ឯវំ ឥមេ សត្តេ អត្តនា កតបាបកម្មមេវ ចតូសុ អបាយេសុ អភិមត្ថតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦១. “អត្តនា ហិ កតំ បាបំ, អត្តជំ អត្តសម្ភវំ;
អភិមត្ថតិ ទុម្មេធំ, វជិរំវស្មមយំ មណិ”ន្តិ។

តត្ថ **វជិរំវស្មមយំ មណិ**ន្តិ វជិរំ អស្មមយំ មណិំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា បាសាណមយំ បាសាណសម្ភវំ វជិរំ ត មេវ អស្មមយំ មណិំ អត្តនោ ឧដ្ឋានដ្ឋានសង្ខាតំ បាសាណមណិំ ខាទិត្វា ឆិទ្ទំ ឆិទ្ទំ ខណ្ឌំ ខណ្ឌំ កត្វា អបរិភោគំ ករោតិ, ឯវមេវ **អត្តនា កតំ** អត្តនិ ជាតំ **អត្តសម្ភវំ** បាបំ **ទុម្មេធំ** និប្បញ្ញំ បុគ្គលំ ចតូសុ អបាយេសុ **អភិមត្ថតិ** កន្តតិ វិទ្ធំសេតីតិ។

ទេសនាវសានេ សម្បត្តភិក្ខូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

មហាកាលឧបាសកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ទេវទត្តវត្ថុ

យស្ស អច្ចន្តទុស្សីល្យន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទេវទត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អាវុសោ, ទេវទត្តោ ទុស្សីលោ បាបធម្មោ ទុស្សីល្យ ការណេន វឌ្ឍិតាយ តណ្ហាយ អជាតសត្តុំ សង្គណ្ហិត្វា មហន្តំ លាភសក្ការំ និព្ពត្តេត្វា អជាតសត្តុំ បិតុវធេ សមាទបេត្វា តេន សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា នានប្បការេន តថាគតស្ស វធាយ បរិសក្កតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ទេវទត្តោ នានប្បការេន មយ្ហំ វធាយ បរិសក្កតី”តិ វត្វា **កុរុង្គមិគជាតកា**ទីនិ (ជា. ១.២.១១១-២) កថេត្វា, “ភិក្ខវេ, អច្ចន្តទុស្សីលបុគ្គលំ នាម ទុស្សីល្យការណា ឧប្បន្នា តណ្ហា មាលុវា វិយ សាលំ បរិយោនន្ធិត្វា សម្ភញ្ជមានា និរយាទីសុ បក្ខិបតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦២. “យស្ស អច្ចន្តទុស្សីល្យំ, មាលុវា សាលមិវោត្ថតំ;
ករោតិ សោ តថត្តានំ, យថា នំ ឥច្ឆតី ទិសោ”តិ។

តត្ថ **អច្ចន្តទុស្សីល្យ**ន្តិ ឯកន្តទុស្សីលភាវោ។ គិហី វា ជាតិតោ បដ្ឋាយ ទស អកុសលកម្មបថេ ករោន្តោ, បព្ពជិតោ វា ឧបសម្បន្នទិវសតោ បដ្ឋាយ គរុកាបត្តិំ អាបជ្ជមានោ អច្ចន្តទុស្សីលោ នាម។ ឥធ បន យោ ទ្វីសុ តីសុ អត្តភាវេសុ ទុស្សីលោ, ឯតស្ស គតិយា អាគតំ ទុស្សីលភាវំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ទុស្សីលភាវោ**តិ ចេត្ថ ទុស្សីលស្ស ឆ ទ្វារានិ និស្សាយ ឧប្បន្នា តណ្ហា វេទិតព្ពា។ **មាលុវា សាលមិវោត្ថត**ន្តិ យស្ស បុគ្គលស្ស តំ តណ្ហា សង្ខាតំ ទុស្សីល្យំ យថា នាម មាលុវា សាលំ ឱត្ថរន្តី ទេវេ វស្សន្តេ បត្តេហិ ឧទកំ សម្បដិច្ឆិត្វា សម្ភញ្ជនវសេន សព្ពត្ថកមេវ បរិយោនន្ធតិ, ឯវំ អត្តភាវំ ឱត្ថតំ បរិយោនន្ធិត្វា ឋិតំ។ សោ មាលុវាយ សម្ភញ្ជិត្វា ភូមិយំ បាតិយ មានោ រុក្ខោ វិយ តាយ ទុស្សីល្យសង្ខាតាយ តណ្ហាយ សម្ភញ្ជិត្វា អបាយេសុ បាតិយមានោ, យថា នំ អនត្ថកាមោ ទិសោ ឥច្ឆតិ, តថា អត្តានំ ករោតិ នាមាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ទេវទត្តវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សង្ឃភេទបរិសក្កនវត្ថុ

សុករានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សង្ឃភេទបរិសក្កនំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ ទេវទត្តោ សង្ឃភេទាយ បរិសក្កន្តោ អាយស្មន្តំ អានន្ទំ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ ទិស្វា អត្តនោ អធិប្បាយំ អារោចេសិ។ តំ សុត្វា ថេរោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភគវន្តំ ឯតទវោច – “ឥធាហំ, ភន្តេ, បុព្ពណ្ហសមយំ និវាសេត្វា បត្តចីវរមាទាយ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិំ។ អទ្ទសា ខោ មំ, ភន្តេ, ទេវទត្តោ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរន្តំ។ ទិស្វា យេនាហំ តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា មំ ឯតទវោច – ‘អជ្ជតគ្គេ ទានាហំ, អាវុសោ អានន្ទ, អញ្ញត្រេវ ភគវតា អញ្ញត្រ ភិក្ខុសង្ឃេន ឧបោសថំ ករិស្សាមិ សង្ឃកម្មញ្ចា’តិ។ អជ្ជ ភគវា ទេវទត្តោ សង្ឃំ ភិន្ទិស្សតិ, ឧបោសថញ្ច ករិស្សតិ សង្ឃកម្មានិ ចា”តិ។ ឯវំ វុត្តេ សត្ថា –

> “សុករំ សាធុនា សាធុ, សាធុ បាបេន ទុក្ករំ;
> បាបំ បាបេន សុករំ, បាបមរិយេហិ ទុក្ករ”ន្តិ។ (ឧទា. ៤៨) –

ឥមំ ឧទានំ ឧទានេត្វា, “អានន្ទ, អត្តនោ អហិតកម្មំ នាម សុករំ, ហិតកម្មមេវ ទុក្ករ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> ១៦៣. “សុករានិ អសាធូនិ, អត្តនោ អហិតានិ ច;
> យំ វេ ហិតញ្ច សាធុញ្ច, តំ វេ បរមទុក្ករ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យានិ កម្មានិ **អសាធូនិ** សាវជ្ជានិ អបាយសំវត្តនិកត្តាយេវ **អត្តនោ អហិតានិ ច** ហោន្តិ, តានិ **សុករានិ** ។ **យំ** បន សុគតិសំវត្តនិកត្តា អត្តនោ **ហិតញ្ច** អនវជ្ជត្ថេន **សាធុញ្ច** សុគតិសំវត្តនិកញ្ចេវ និព្ពានសំវត្តនិកញ្ច កម្មំ, **តំ** បាចីននិន្នាយ គង្គាយ ឧព្ពត្តេត្វា បច្ឆាមុខករណំ វិយ អតិទុក្ករន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សង្ឃភេទបរិសក្កនវត្ថុ សត្តមំ។

៨. កាលត្ថេរវត្ថុ

យោ សាសនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កាលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកា ឥត្ថី មាតុដ្ឋានេ ឋត្វា តំ ថេរំ ឧបដ្ឋហិ។ តស្សា បដិវិស្សកគេហេ មនុស្សា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អាគន្ត្វា “អហោ ពុទ្ធា នាម អច្ឆរិយា, អហោ ធម្មទេសនា មធុរា”តិ បសំសន្តិ។ សា ឥត្ថី តេសំ កថំ សុត្វា, “ភន្តេ, អហម្បិ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សោតុកាមា”តិ តស្ស អារោចេសិ។ សោ “តត្ថ មា គមី”តិ តំ និវារេសិ។ សា បុនទិវសេ បុនទិវសេបីតិ យាវតតិយំ តេន និវារិយមានាបិ សោតុកាមាវ អហោសិ។ កស្មា សោ បនេតំ និវារេសីតិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា មយិ ភិជ្ជិស្សតី”តិ។ សា ឯកទិវសំ បាតោវ ភុត្តបាតរាសា ឧបោសថំ សមាទិយិត្វា, “អម្ម, សាធុកំ អយ្យំ បរិវិសេយ្យាសី”តិ ធីតរំ អាណាបេត្វា វិហារំ អគមាសិ។ ធីតាបិស្សា តំ ភិក្ខុំ អាគតកាលេ បរិវិសិត្វា “កុហិំ មហាឧបាសិកា”តិ វុត្តា “ធម្មស្សវនាយ វិហារំ គតា”តិ អាហ។ សោ តំ សុត្វាវ កុច្ឆិយំ ឧដ្ឋិតេន ឌាហេន សន្តប្បមានោ “ឥទានិ សា មយិ ភិន្នា”តិ វេគេន គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណមានំ ទិស្វា សត្ថារំ អាហ, “ភន្តេ, អយំ ឥត្ថី ទន្ធា សុខុមំ ធម្មកថំ ន ជានាតិ, ឥមិស្សា ខន្ធាទិបដិសំយុត្តំ សុខុមំ ធម្មកថំ អកថេត្វា ទានកថំ វា សីលកថំ វា កថេតុំ វដ្ដតី”តិ។ សត្ថា តស្សជ្ឈាសយំ វិទិត្វា “ត្វំ ទុប្បញ្ញោ បាបិកំ ទិដ្ឋិំ និស្សាយ ពុទ្ធានំ សាសនំ បដិក្កោសសិ។ អត្តឃាតាយេវ វាយមសី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> ១៦៤. “យោ សាសនំ អរហតំ, អរិយានំ ធម្មជីវិនំ;
> បដិក្កោសតិ ទុម្មេធោ, ទិដ្ឋិំ និស្សាយ បាបិកំ;
> ផលានិ កដ្ឋកស្សេវ, អត្តឃាតាយ ផល្លតី”តិ។

តស្សត្ថោ – **យោ ទុម្មេធោ** បុគ្គលោ អត្តនោ សក្ការហានិភយេន **បាបិកំ ទិដ្ឋិំ និស្សាយ** “ធម្មំ វា សោស្សាម, ទានំ វា ទស្សាមា”តិ វទន្តេ បដិក្កោសន្តោ **អរហតំ អរិយានំ ធម្មជីវិនំ** ពុទ្ធានំ **សាសនំ បដិក្កោសតិ**, តស្ស តំ បដិក្កោសនំ សា ច បាបិកា ទិដ្ឋិ វេឡុសង្ខាតស្ស **កដ្ឋកស្ស ផលានិ** វិយ ហោតិ។ តស្មា យថា កដ្ឋកោ ផលានិ គណ្ហន្តោ **អត្តឃាតាយ ផល្លតិ**, អត្តនោ ឃាតត្ថមេវ ផលតិ, ឯវំ សោបិ អត្តឃាតាយ ផល្លតីតិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ –

“ផលំ វេ កទលឹ ហន្តិ, ផលំ វេឡុំ ផលំ នឡំ;
សក្ការោ កាបុរិសំ ហន្តិ, គព្ភោ អស្សតរិំ យថា”តិ។ (ចូឡវ. ៣៣៥; អ. និ. ៤.៦៨);

ទេសនាវសានេ ឧបាសិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កាលត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ចូឡកាលឧបាសកវត្ថុ

អត្តនា ហិ កតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចូឡកាលំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ មហាកាលវត្ថុស្មិំ វុត្តនយេនេវ ឧមង្គចោរា សាមិកេហិ អនុពទ្ធា រត្តិំ វិហារេ ធម្មកថំ សុត្វា បាតោវ វិហារា និក្ខមិត្វា សាវត្ថិំ អាគច្ឆន្តស្ស តស្ស ឧបាសកស្ស បុរតោ ភណ្ឌិកំ ឆឌ្ឌេត្វា បលាយិំសុ។ មនុស្សា តំ ទិស្វា “អយំ រត្តិំ ចោរកម្មំ កត្វា ធម្មំ សុណន្តោ វិយ ចរតិ, គណ្ហថ ន”ន្តិ តំ បោថយិំសុ។ កុម្ភទាសិយោ ឧទកតិត្ថំ គច្ឆមានា តំ ទិស្វា “អបេថ, សាមិ, នាយំ ឯវរូបំ ករោតី”តិ តំ មោចេសុំ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា, “ភន្តេ, អហម្ហិ មនុស្សេហិ នាសិតោ, កុម្ភទាសិយោ មេ និស្សាយ ជីវិតំ លទ្ធ”ន្តិ ភិក្ខូនំ អារោចេសិ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, ចូឡកាលឧបាសកោ កុម្ភទាសិយោ ចេវ និស្សាយ, អត្តនោ ច អករណភាវេន ជីវិតំ លភិ។ ឥមេ ហិ នាម សត្តា អត្តនា បាបកម្មំ កត្វា និរយាទីសុ អត្តនាវ កិលិស្សន្តិ, កុសលំ កត្វា បន សុគតិញ្ចេវ និព្ពានញ្ច គច្ឆន្តា អត្តនាវ វិសុជ្ឈន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦៥. “អត្តនា ហិ កតំ បាបំ, អត្តនា សំកិលិស្សតិ;
អត្តនា អកតំ បាបំ, អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ;
សុទ្ធី អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ, នាញ្ញោ អញ្ញំ វិសោធយេ”តិ។

តស្សត្ថោ – យេន **អត្តនា** អកុសលកម្មំ **កតំ** ហោតិ, សោ ចតូសុ អបាយេសុ ទុក្ខំ អនុភវន្តោ **អត្តនាវ សំកិលិស្សតិ**។ យេន បន **អត្តនា អកតំ បាបំ**, សោ សុគតិញ្ចេវ និព្ពានញ្ច គច្ឆន្តោ **អត្តនាវ វិសុជ្ឈតិ**។ កុសលកម្មសង្ខាតា **សុទ្ធិ** អកុសលកម្មសង្ខាតា ច **អសុទ្ធិ បច្ចត្តំ** ការកសត្តានំ អត្តនិយេវ វិបច្ចតិ។ **អញ្ញោ** បុគ្គលោ **អញ្ញំ** បុគ្គលំ **ន វិសោធយេ** នេវ វិសោធេតិ, ន កិលេសេតីតិ វុត្តំ ហោតិ។

ទេសនាវសានេ ចូឡកាលោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ចូឡកាលឧបាសកវត្ថុ នវមំ។

១០. អត្តទត្ថត្ថេរវត្ថុ

អត្តទត្ថន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អត្តទត្ថត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថារា ហិ បរិនិព្ពានកាលេ, “ភិក្ខវេ, អហំ ឥតោ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ វុត្តេ ឧប្បន្នសំវេគា សត្តសតា បុថុជ្ជនា ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកំ អវិជហិត្វា “កឹ នុ ខោ, អាវុសោ, ករិស្សាមា”តិ សម្មន្តយមានា វិចរន្តិ។ អត្តទត្ថត្ថេរោ បន ចិន្តេសិ – “សត្ថា កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សតិ, អហញ្ចម្ហិ អវីតរាគោ, សត្ថរិ ធរមានេយេវ អរហត្តត្ថាយ វាយមិស្សាមី”តិ។ សោ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ ន គច្ឆតិ។ អថ នំ ភិក្ខូ “កស្មា, អាវុសោ, ត្វំ នេវ អម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆសិ, ន កិញ្ចិ មន្តេសី”តិ វត្វា សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា “អយំ, ភន្តេ, ឯវំ នាម ករោតី”តិ អារោចយិំសុ។ សោ សត្ថារាបិ “កស្មា ឯវំ ករោសី”តិ វុត្តេ “តុម្ហេ កិរ, ភន្តេ, ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សថ, អហំ តុម្ហេសុ ធរន្តេសុយេវ អរហត្តប្បត្តិយា វាយមិស្សាមី”តិ។ សត្ថា តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “ភិក្ខវេ, យស្ស មយិ

សិនេហោ អត្ថិ, តេន អត្តទត្ថេន វិយ ភវិតុំ វដ្ដតិ។ ន ហិ គន្ធាទីហិ បូជេន្តា មំ បូជេន្តិ, ធម្មានុធម្មបដិបត្តិយា បន មំ បូជេន្តី។ តស្មា អញ្ញេនបិ អត្តទត្ថសទិសេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦៦. “អត្តទត្ថំ បរត្ថេន, ពហុនាបិ ន ហាបយេ;
អត្តទត្ថមភិញ្ញាយ, សទត្ថបសុតោ សិយា”តិ។

តស្សត្ថោ – គិហិភូតា តាវ កាកណិកមត្តម្បិ អត្តនោ អត្ថំ សហស្សមត្តេនាបិ បរស្ស អត្ថេន ន ហាបយេ។ កាកណិកមត្តេនាបិ ហិស្ស អត្តទត្ថោវ ខាទនីយំ វា ភោជនីយំ វា និប្ផាទេយ្យ, ន បរត្ថោ។ ឥទំ បន ឯវំ អកថេត្វា កម្មដ្ឋានសីសេន កថិតំ, តស្មា “អត្តទត្ថំ ន ហាបេមី”តិ ភិក្ខុនា នាម សង្ឃស្ស ឧប្បន្នំ ចេតិយបដិសង្ខរណាទិកិច្ចំ វា ឧបជ្ឈាយាទិវត្តំ វា ន ហាបេតព្ពំ។ អាភិសមាចារិកវត្តញ្ហិ បូរេន្តោយេវ អរិយផលាទីនិ សច្ឆិករោតិ, តស្មា អយម្បិ អត្តទត្ថោវ។ យោ បន អច្ចារទ្ធវិបស្សកោ “អជ្ជ វា សុវេ វា”តិ បដិវេធំ បត្ថយមានោ វិចរតិ, តេន ឧបជ្ឈាយវត្តាទីនិបិ ហាបេត្វា អត្តនោ កិច្ចមេវ កាតព្ពំ។ ឯវរូបញ្ហិ **អត្តទត្ថមភិញ្ញាយ** “អយំ មេ អត្តនោ អត្ថោ”តិ សល្លក្ខេត្វា , **សទត្ថបសុតោ សិយា**តិ តស្មិំ សកេ អត្ថេ ឧយ្យុត្តបយុត្តោ ភវេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តភិក្ខូនម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អត្តទត្ថត្ថេរវត្ថុ ទសមំ។

អត្តវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទ្វាទសមោ វគ្គោ។

១៣. លោកវគ្គោ

១. ទហរភិក្ខុវត្ថុ

ហីនំ ធម្មន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ទហរភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

អញ្ញតរោ កិរ ថេរោ ទហរភិក្ខុនា សទ្ធឹ បាតោវ វិសាខាយ គេហំ អគមាសិ។ វិសាខាយ គេហេ បញ្ចសតានំ ភិក្ខូនំ ធុវយាគុ និច្ចបញ្ញត្តា ហោតិ។ ថេរោ តត្ថ យាគុំ បិវិត្វា ទហរភិក្ខុំ និសីទាបេត្វា សយំ អញ្ញំ គេហំ អគមាសិ។ តេន ច សមយេន វិសាខាយ បុត្តស្ស ធីតា អយ្យិកាយ ឋានេ ឋត្វា ភិក្ខូនំ វេយ្យាវច្ចំ ករោតិ។ សា តស្ស ទហរស្ស ឧទកំ បរិស្សាវេន្តី ចាដិយំ អត្តនោ មុខនិមិត្តំ ទិស្វា ហសិ, ទហរោបិ តំ ឱលោកេត្វា ហសិ។ សា តំ ហសមានំ ទិស្វា “ឆិន្នសីសោ ហសតី”តិ អាហ។ អថ នំ ទហរោ “ត្វំ ឆិន្នសីសា, មាតាបិតរោបិ តេ ឆិន្នសីសា”តិ អក្កោសិ។ សា រោទមានា មហានសេ អយ្យិកាយ សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ ឥទំ, អម្មា”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចេសិ។ សា ទហរស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា, “ភន្តេ, មា កុជ្ឈិ, ន ឯតំ ឆិន្នកេសនខស្ស ឆិន្នទិវាសនបារុបនស្ស មជ្ឈេ ឆិន្នកបាលំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស អយ្យស្ស អគរុក”ន្តិ អាហ។ ទហរោ អាម, ឧបាសិកេ, ត្វំ មម ឆិន្នកេសាទិភាវំ ជានាសិ, ឥមិស្សា មំ “ឆិន្នសីសោ”តិ កត្វា អក្កោសិតុំ វដ្ដិស្សតីតិ។ វិសាខា នេវ ទហរំ សញ្ញាបេតុំ អសក្ខិ, នបិ ទារិកំ។ តស្មឹ ខណេ ថេរោ អាគន្ត្វា “កិមិទំ ឧបាសិកេ”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា ទហរំ ឱវទន្តោ អាហ – “អបេហិ, អាវុសោ, នាយំ ឆិន្នកេសនខវត្ថស្ស មជ្ឈេ ឆិន្នកបាលំ អាទាយ ភិក្ខាយ ចរន្តស្ស អក្កោសោ, តុណ្ហី ហោហី”តិ។ អាម, ភន្តេ, កឹ តុម្ហេ អត្តនោ ឧបដ្ឋាយិកំ អតជ្ជេត្វា មំ តជ្ជេថ, មំ “ឆិន្នសីសោ”តិ អក្កោសិតុំ វដ្ដិស្សតីតិ។ តស្មឹ ខណេ សត្ថា អាគន្ត្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិ។ វិសាខា អាទិតោ បដ្ឋាយ តំ បវត្តឹ អារោចេសិ។ សត្ថា តស្ស ទហរស្ស សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា “មយា ឥមំ ទហរំ អនុវត្តិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា វិសាខំ អាហ – “កឹ បន វិសាខេ តវ ទារិកាយ ឆិន្នកេសាទិមត្តកេនេវ មម សាវកេ ឆិន្នសីសេ កត្វា អក្កោសិតុំ វដ្ដតី”តិ? ទហរោ តាវទេវ ឧដ្ឋាយ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា , “ភន្តេ, ឯតំ បញ្ហំ តុម្ហេវ សុដ្ឋុ ជានាថ, អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ ច ឧបាសិកា ច សុដ្ឋុ ន ជានន្តី”តិ អាហ។ សត្ថា ទហរស្ស អត្តនោ អនុកុលភាវំ ញត្វា “កាមគុណំ អារព្ភ ហសនភាវោ នាម ហីនោ ធម្មោ, ហីនញ្ច នាម ធម្មំ សេវិតុំ បមាទេន សទ្ធឹ សំវសិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៦៧“ហីនំ ធម្មំ ន សេវេយ្យ, បមាទេន ន សំវសេ;
មិច្ឆាទិដ្ឋឹ ន សេវេយ្យ, ន សិយា លោកវឌ្ឍនោ”តិ។

តត្ថ **ហីនំ ធម្ម**ន្តិ បញ្ចកាមគុណំ ធម្មំ។ សោ ហិ ហីនោ ធម្មោ ន អន្តមសោ ឱដ្ឋគោណាទីហិបិ បដិសេវិតព្ពោ។ ហីនេសុ ច និរយាទីសុ ឋានេសុ និព្ពត្តាបេតីតិ ហីនោ នាម, តំ **ន សេវេយ្យ។ បមាទេនា**តិ សតិវោស្សគ្គលក្ខណេន បមាទេនាបិ **ន សំវសេ។ ន សេវេយ្យា**តិ មិច្ឆាទិដ្ឋិម្បិ ន គណ្ហេយ្យ។ **លោកវឌ្ឍនោ**តិ យោ ហិ ឯវំ ករោតិ, សោ លោកវឌ្ឍនោ នាម ហោតិ។ តស្មា ឯវំ អករណេន ន សិយា លោកវឌ្ឍនោតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ទហរោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទហរភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. សុទ្ធោទនវត្ថុ

ឧត្តិដ្ឋេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ បិតរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្ថា បឋមគមនេន កបិលបុរំ គន្ត្វា ញាតីហិ កតបច្ចុគ្គមនោ និគ្រោធារាមំ បត្វា ញាតីនំ មានភិន្ទនត្ថាយ អាកាសេ រតនចង្កមំ មាបេត្វា តត្ថ ចង្កមន្តោ ធម្មំ ទេសេសិ។ ញាតី បសន្នចិត្តា សុទ្ធោទនមហារាជានំ អាទឹ កត្វា វន្ទឹសុ។ តស្មឹ ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ តំ អារព្ភ មហាជនេន កថាយ សមុដ្ឋាបិតាយ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មយ្ហំ ញាតិសមាគមេ បោក្ខរវស្សំ វស្សិយេវា”តិ វត្វា **វេស្សន្តរជាតកំ** (ជា. ២.២២.១៦៥៥ អាទយោ) កថេសិ។ ធម្មទេសនំ សុត្វា បក្កមន្តេសុ ញាតីសុ ឯកោបិ សត្ថារំ ន និមន្តេសិ។ រាជាបិ “មយ្ហំ បុត្តោ មម គេហំ អនាគន្ត្វា កហំ គមិស្សតី”តិ អនិមន្តេត្វាវ អគមាសិ។ គន្ត្វា ច បន គេហេ វីសតិយា ភិក្ខុសហស្សានំ យាគុអាទីនិ បដិយាទាបេត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេសិ។ បុនទិវសេ សត្ថា បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ “កឹ នុ ខោ អតីតពុទ្ធា បិតុ នគរំ បត្វា ឧជុកមេវ ញាតិកុលំ បវិសឹសុ, ឧទាហុ បដិបាដិយា បិណ្ឌាយ ចរឹសូ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “បដិបាដិយា ចរឹសូ”តិ ទិស្វា បឋមគេហតោ បដ្ឋាយ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បាយាសិ។

រាហុលមាតា បាសាទតលេ និសិន្នាវ ទិស្វា តំ បវត្តិំ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា សាដកំ សណ្ឋាបេន្តោ វេគេន និក្ខមិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា – “ភន្តេ, កស្មា មំ នាសេសិ, អតិវិយ តេ បិណ្ឌាយ ចរន្តេន លជ្ជា ឧប្បាទិតា, យុត្តំ នាម រាជគហស្មិំយេវ នគរេ សុវណ្ណសិវិកាទីហិ វិចរិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិតុំ, កឹ មំ លជ្ជាបេសី”តិ? “នាហំ តំ, មហារាជ, លជ្ជាបេមិ, អត្តនោ បន កុលវំសំ អនុវត្តាមី”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវនវំសោ មម វំសោ”តិ? “នេសោ, មហារាជ, តវ វំសោ, មម បនេសោ វំសោ។ អនេកានិ ហិ ពុទ្ធសហស្សានិ បិណ្ឌាយ ចរិត្វាវ ជីវិំសូ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៦៨. “ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យ, ធម្មំ សុចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច។

១៦៩. “ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ, ន តំ ទុច្ចរិតំ ចរេ;
ធម្មចារី សុខំ សេតិ, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ចា”តិ។

តត្ថ **ឧត្តិដ្ឋេ**តិ ឧដ្ឋហិត្វា បរេសំ ឃរទ្វារេ ឋត្វា គហេតព្ពបិណ្ឌេ។ **នប្បមជ្ជេយ្យា**តិ បិណ្ឌចារិកវត្តញ្ហិ ហាបេត្វា បណីតភោជនានិ បរិយេសន្តោ ឧត្តិដ្ឋេ បមជ្ជតិ នាម, សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ បន ន បមជ្ជតិ នាម។ ឯវំ ករោន្តោ ឧត្តិដ្ឋេ នប្បមជ្ជេយ្យ។ **ធម្ម**ន្តិ អនេសនំ បហាយ សបទានំ ចរន្តោ តមេវ ភិក្ខាចរិយធម្មំ **សុចរិតំ ចរេ។ សុខំ សេតី**តិ ទេសនាមត្តមេតំ, ឯវំ បនេតំ ភិក្ខាចរិយធម្មំ ចរន្តោ **ធម្មចារី** ឥធ លោកេ ចតូហិ ឥរិយាបថេហិ **សុខំ** វិហរតីតិ អត្ថោ។ **ន តំ ទុច្ចរិត**ន្តិ វេសិយាទិភេទេ អគោចរេ ចរន្តោ ភិក្ខាចរិយធម្មំ ទុច្ចរិតំ ចរតិ នាម។ ឯវំ អចរិត្វា **ធម្មំ ចរេ សុចរិតំ, ន តំ ទុច្ចរិតំ ចរេ**។ សេសំ វុត្តត្ថមេវ។

ទេសនាវសានេ រាជា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សុទ្ធោទនវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បញ្ចសតវិបស្សកភិក្ខុវត្ថុ

យថា បុព្ពុឡកន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ វិបស្សកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា ឃដេន្តា វាយមន្តា អប្បវិសេសា “វិសេសេត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេស្សាមា”តិ សត្ថុ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ មរីចិកម្មដ្ឋានំ ភាវេន្តាវ អាគមឹសុ ។ តេសំ វិហារំ បវិដ្ឋក្ខណេយេវ ទេវោ វស្សិ។ តេ តត្ថ តត្ថ បមុខេសុ ឋត្វា ធារាវេគេន ឧដ្ឋហិត្វា ភិជ្ជន្តេ បុព្ពុឡកេ ទិស្វា “អយម្បិ អត្តភាវោ ឧប្បជ្ជិត្វា ភិជ្ជនដ្ឋេន បុព្ពុឡកសទិសោយេវា”តិ អារម្មណំ គណ្ហឹសុ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តេ ភិក្ខូ ឱលោកេត្វា តេហិ សទ្ធិំ កថេន្តោ វិយ ឱភាសំ ផរិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧០. “យថា បុព្ពុឡកំ បស្សេ, យថា បស្សេ មរីចិកំ;
ឯវំ លោកំ អវេក្ខន្តំ, មច្ចុរាជា ន បស្សតី”តិ។

តត្ថ **មរីចិក**ន្តិ មយូខំ។ តេ ហិ ទូរតោវ គេហសណ្ឋានាទិវសេន ឧបដ្ឋិតាបិ ឧបគច្ឆន្តានំ អគយ្ហុបគា រិត្តកា តុច្ឆកាវ។ តស្មា យថា ឧប្បជ្ជិត្វា ភិជ្ជនត្ថេន **បុព្ពុឡកំ** រិត្តតុច្ឆាទិភាវេនេវ បស្សេយ្យ, ឯវំ ខន្ធាទិលោកំ **អវេក្ខន្តំ មច្ចុរាជា ន បស្សតី**តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ ឋិតដ្ឋានេយេវ អរហត្តំ បាបុណឹសូតិ។

បញ្ចសតវិបស្សកភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. អភយរាជកុមារវត្ថុ

ឯថ បស្សថិមំ លោកន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អភយរាជកុមារំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ បច្ចន្តំ វូបសមេត្វា អាគតស្ស បិតា ពិម្ពិសារោ តុស្សិត្វា ឯកំ នច្ចគីតកុសលំ នាដកិត្ថិំ ទត្វា សត្តាហំ រជ្ជមទាសិ។ សោ សត្តាហំ គេហា ពហិ អនិក្ខន្តោវ រជ្ជសិរិំ អនុភវិត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ នទីតិត្ថំ គន្ត្វា ន្ហត្វា ឧយ្យានំ បវិសិត្វា សន្តតិមហាមត្តោ វិយ តស្សា ឥត្ថិយា នច្ចគីតំ បស្សន្តោ និសីទិ។ សាបិ តង្ខណញ្ញេវ

សន្តតិមហាមត្តស្ស នាដកិត្ថិ វិយ សត្ថកវាតានំ វសេន កាលមកាសិ។ កុមារោ តស្សា កាលកិរិយាយ ឧប្បន្នសោកោ “ន មេ ឥមំ សោកំ បបេត្វា សត្ថារំ អញ្ញោ និព្ពាបេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, សោកំ មេ និព្ពាបេថា”តិ អាហ។ សត្ថា តំ សមស្សាសេត្វា “តយា ហិ, កុមារ, ឥមិស្សា ឥត្ថិយា ឯវមេវ មតកាលេ រោទន្តេន បវត្តិតានំ អស្សូនំ អនមតគ្គេ សំសារេ បមាណំ នត្ថី”តិ វត្វា តាយ ទេសនាយ សោកស្ស តនុភាវំ ញត្វា, “កុមារ, មា សោចិ, ពាលជនានំ សំសីទនដ្ឋានមេត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧១.“ឯថ បស្សថិមំ លោកំ, ចិត្តំ រាជរថូបមំ;
យត្ថ ពាលា វិសីទន្តិ, នត្ថិ សង្គោ វិជានត”ន្តិ។

តត្ថ **តេ បស្សថា**តិ រាជកុមារមេវ សន្ធាយាហ។ **ឥមំ លោក**ន្តិ ឥមំ ខន្ធលោកាទិសង្ខាតំ អត្តភាវំ។ **ចិត្ត**ន្តិ សត្តរតនាទិវិចិត្តំ រាជរថំ វិយ វត្ថាលង្ការាទិចិត្តិតំ។ **យត្ថ ពាលា**តិ យស្មិំ អត្តភាវេ ពាលា ឯវំ វិសីទន្តិ។ **វិជានត**ន្តិ វិជានន្តានំ បណ្ឌិតានំ ឯត្ថ រាគសង្គាទីសុ ឯកោបិ **សង្គោ នត្ថី**តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ រាជកុមារោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អភយរាជកុមារវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សម្មជ្ជនត្ថេរវត្ថុ

យោ ច បុព្ពេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្មជ្ជនត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ បាតោ វា សាយំ វាតិ វេលំ បមាណំ អកត្វា អភិក្ខណំ សម្មជ្ជន្តោវ វិចរតិ។ សោ ឯកទិវសំ សម្មជ្ជនឹ គហេត្វា ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នស្ស រេវតត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “អយំ មហាកុសីតោ ជនស្ស សទ្ធាទេយ្យំ ភុញ្ជិត្វា អាគន្ត្វា និសីទតិ, កឹ នាមេតស្ស សម្មជ្ជនឹ គហេត្វា ឯកំ ឋានំ សម្មជ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ អាហ។ ថេរោ “ឱវាទមស្ស ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯហាវុសោតិ។ កឹ, ភន្តេតិ? គច្ឆ ន្ហត្វា ឯហីតិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នំ ថេរោ ឯកមន្តំ និសីទាបេត្វា ឱវទន្តោ អាហ – “អាវុសោ, ភិក្ខុនា នាម ន សព្ពកាលំ សម្មជ្ជន្តេន វិចរិតុំ វដ្ដតិ, បាតោ ឯវ បន សម្មជ្ជិត្វា បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តេន អាគន្ត្វា រត្តិដ្ឋានេ វា ទិវាដ្ឋានេ វា និសិន្នេន ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយិត្វា អត្តភាវេ ខយវយំ បដ្ឋបេត្វា សាយន្ហេ ឧដ្ឋាយ សម្មជ្ជិតុំ វដ្ដតិ, និច្ចកាលំ អសម្មជ្ជិត្វា អត្តនោបិ នាម ឱកាសោ កាតព្ពោ”តិ។ សោ ថេរស្ស ឱវាទេ ឋត្វា ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ តំ តំ ឋានំ ឧក្លាបំ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ អាហំសុ – “អាវុសោ សម្មជ្ជនត្ថេរ, តំ តំ ឋានំ ឧក្លាបំ កស្មា ន សម្មជ្ជសី”តិ? “ភន្តេ, មយា បមាទកាលេ ឯវំ កតំ, ឥទានាម្ហិ អប្បមត្តោ”តិ។ ភិក្ខូ “អយំ ថេរោ អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ បុព្ពេ បមាទកាលេ សម្មជ្ជន្តោ វិចរិ, ឥទានិ បន មគ្គផលសុខេន វីតិនាមេន្តោ ន សម្មជ្ជតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧២.“យោ ច បុព្ពេ បមជ្ជិត្វា, បច្ឆា សោ នប្បមជ្ជតិ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។

តស្សត្ថោ – **យោ** បុគ្គលោ **បុព្ពេ** វត្តបដិវត្តករណេន វា សជ្ឈាយាទីហិ វា **បមជ្ជិត្វា បច្ឆា** មគ្គផលសុខេន វីតិនាមេន្តោ **នប្បមជ្ជតិ, សោ** អព្ភាទីហិ **មុត្តោ** ចន្ទោវ ឱកាសលោកំ មគ្គញាណេន **ឥមំ** ខន្ធាទិលោកំ ឱភាសេតិ, ឯកាលោកំ ករោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សម្មជ្ជនត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អង្គុលិមាលត្ថេរវត្ថុ

យស្ស បាបន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អង្គុលិមាលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ **អង្គុលិមាលសុត្តន្ត**វសេនេវ (ម. និ. ២.៣៤៧ អាទយោ) វេទិតព្ពំ។

ថេរោ បន សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អថ ខោ អាយស្មា អង្គុលិមាលោ រហោគតោ បដិសល្លីនោ វិមុត្តិសុខបដិសំវេទី។ តាយំ វេលាយំ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“យោ ច បុព្ពេ បមជ្ជិត្វា, បច្ឆា សោ នប្បមជ្ជតិ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។ –

អាទិនា នយេន ឧទានំ ឧទានេត្វា អនុបាទិសេសាយ និព្ពានធាតុយា បរិនិព្ពុតោ។ ភិក្ខូ “កហំ នុ ខោ, អាវុសោ, ថេរោ ឧប្បន្នោ”តិ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ? សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, អង្គុលិមាលត្ថេរស្ស និព្ពត្តដ្ឋានកថាយា”តិ វុត្តេ “បរិនិព្ពុតោ ច, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ”តិ។ “ភន្តេ, ឯត្តកេ មនុស្សេ មារេត្វា បរិនិព្ពុតោ”តិ? “អាម, ភិក្ខវេ, សោ បុព្ពេ ឯកំ កល្យាណមិត្តំ អលភិត្វា ឯត្តកំ បាបមកាសិ, បច្ឆា បន កល្យាណមិត្តបច្ចយំ លភិត្វា អប្បមត្តោ អហោសិ។ តេនស្ស តំ បាបកម្មំ កុសលេន បិហិត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៣. “យស្ស បាបំ កតំ កម្មំ, កុសលេន បិធីយតិ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។

តត្ថ **កុសលេនា**តិ អរហត្តមគ្គំ សន្ធាយ វុត្តំ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អង្គុលិមាលត្ថេរវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. បេសការធីតាវត្ថុ

អន្ធភូតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា អគ្គាឡវេ ចេតិយេ វិហរន្តោ ឯកំ បេសការធីតរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ អាឡវិវាសិនោ សត្ថរិ អាឡវិំ សម្បត្តេ និមន្តេត្វា ទានំ អទំសុ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនំ ករោន្តោ “អទ្ធុវំ មេ ជីវិតំ, ធុវំ មេ មរណំ, អវស្សំ មយា មរិតព្ពមេវ , មរណបរិយោសានំ មេ ជីវិតំ, ជីវិតមេវ អនិយតំ, មរណំ និយតន្តិ ឯវំ មរណស្សតិំ ភាវេថ។ យេសញ្ហិ មរណស្សតិ អភាវិតា, តេ បច្ឆិមេ កាលេ អាសីវិសំ ទិស្វា ភីតអទណ្ឌបុរិសោ វិយ សន្តាសប្បត្តា ភេរវរវំ រវន្តា កាលំ ករោន្តិ។ យេសំ បន មរណស្សតិ ភាវិតា, តេ ទូរតោវ អាសីវិសំ ទិស្វា ទណ្ឌកេន គហេត្វា ឆឌ្ឌេត្វា ឋិតបុរិសោ វិយ បច្ឆិមេ កាលេ ន សន្តសន្តិ, តស្មា មរណស្សតិ ភាវេតព្ពា”តិ អាហ។ តំ ធម្មទេសនំ សុត្វា អវសេសជនា សកិច្ចប្បសុតាវ អហេសុំ។ ឯកា បន សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា បេសការធីតា “អហោ ពុទ្ធានំ កថា នាម អច្ឆរិយា, មយា បន មរណស្សតិំ ភាវេតុំ វដ្ដតី”តិ រត្តិន្ទិវំ មរណស្សតិមេវ ភាវេសិ។ សត្ថាបិ តតោ និក្ខមិត្វា ជេតវនំ អគមាសិ។ សាបិ កុមារិកា តីណិ វស្សានិ មរណស្សតិំ ភាវេសិយេវ។

អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ ឱលោកេន្តោ តំ កុមារិកំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោបវិដ្ឋំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ “ឥមាយ កុមារិកាយ មម ធម្មទេសនាយ សុតទិវសតោ បដ្ឋាយ តីណិ វស្សានិ មរណស្សតិ ភាវិតា, ឥទានាហំ តត្ថ គន្ត្វា ឥមំ កុមារិកំ ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆិត្វា តាយ វិស្សជ្ជេន្តិយា ចតូសុ ឋានេសុ សាធុការំ ទត្វា ឥមំ គាថំ ភាសិស្សាមិ។ សា គាថាវសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សតិ, តំ និស្សាយ មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា ភវិស្សតី”តិ ញត្វា បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ ជេតវនា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន អគ្គាឡវវិហារំ អគមាសិ។ អាឡវិវាសិនោ “សត្ថា អាគតោ”តិ សុត្វា តំ វិហារំ គន្ត្វា និមន្តយឹសុ។ តទា សាបិ កុមារិកា សត្ថុ អាគមនំ សុត្វា “អាគតោ កិរ មយ្ហំ បិតា, សាមិ, អាចរិយោ បុណ្ណចន្ទមុខោ មហាគោតម ពុទ្ធោ”តិ តុដ្ឋមានសា “ឥតោ មេ តិណ្ណំ សំវច្ឆរានំ មត្ថកេ សុវណ្ណវណ្ណោ សត្ថា ទិដ្ឋបុព្ពោ, ឥទានិស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ ទដ្ឋុំ មធុរោជញ្ច វរធម្មំ សោតុំ លភិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ បិតា បនស្សា សាលំ គច្ឆន្តោ អាហ – “អម្ម, បរសន្តកោ មេ សាដកោ អារោបិតោ, តស្ស វិទត្ថិមត្តំ អនិដ្ឋិតំ, តំ អជ្ជ និដ្ឋាបេស្សាមិ, សីឃំ មេ តសរំ វដ្ដេត្វា អាហរេយ្យាសី”តិ។ សា ចិន្តេសិ – “អហំ សត្ថុ ធម្មំ សោតុកាមា, បិតា ច មំ ឯវំ អាហ។ កឹ នុ ខោ សត្ថុ ធម្មំ សុណាមិ, ឧទាហុ បិតុ តសរំ វដ្ដេត្វា ហរាមី”តិ? អថស្សា ឯតទហោសិ “បិតា មំ តសរេ អនាហរិយមានេ បោថេយ្យបិ បហរេយ្យបិ, តស្មា តសរំ វដ្ដេត្វា តស្ស ទត្វា បច្ឆា ធម្មំ សោស្សាមី”តិ បីឋកេ និសីទិត្វា តសរំ វដ្ដេសិ។

អាឡវិវាសិនោបិ សត្ថារំ បរិវិសិត្វា បត្តំ គហេត្វា អនុមោទនត្ថាយ អដ្ឋំសុ។ សត្ថា “យមហំ កុលធីតរំ និស្សាយ តីសយោជនមគ្គំ អាគតោ, សា អជ្ជាបិ ឱកាសំ ន លភតិ។ តាយ ឱកាសេ លទ្ធេ អនុមោទនំ ករិស្សាមី”តិ តុណ្ហីភូតោ អហោសិ។ ឯវំ តុណ្ហីភូតម្បិ សត្ថារំ សទេវកេ លោកេ កោចិ កិញ្ចិ វត្តុំ ន វិសហតិ។ សាបិ ខោ កុមារិកា តសរំ វដ្ដេត្វា បច្ឆិយំ ឋបេត្វា បិតុ សន្តិកំ គច្ឆមានា បរិសបរិយន្តេ ឋត្វា សត្ថារំ ឱលោកយមានាវ អដ្ឋាសិ។ សត្ថាបិ គីវំ ឧក្ខិបិត្វា តំ ឱលោកេសិ។ សា ឱលោកិតាការេនេវ អញ្ញាសិ – “សត្ថា ឯវរូបាយ បរិសាយ មជ្ឈេ និសីទិត្វាវ មំ ឱលោកេន្តោ មមាគមនំ បច្ចាសីសតិ, អត្តនោ សន្តិកំ អាគមនមេវ បច្ចាសីសតី”តិ។ សា តសរបច្ឆិំ ឋបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ កស្មា បន នំ សត្ថា ឱលោកេសីតិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “ឯសា ឯត្តោវ គច្ឆមានា បុថុជ្ជនកាលកិរិយំ កត្វា អនិយតគតិកា ភវិស្សតិ, មម សន្តិកំ អាគន្ត្វា គច្ឆមានា សោតាបត្តិផលំ បត្វា និយតគតិកា ហុត្វា តុសិតវិមានេ និព្ពត្តិស្សតី”តិ។ តស្សា កិរ តំ ទិវសំ មរណតោ មុត្តិ នាម នត្ថិ។ សា ឱលោកិតសញ្ញាណេនេវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឆព្ពណ្ណរំសីនំ អន្តរំ បវិសិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ តថារូបាយ បរិសាយ មជ្ឈេ និសីទិត្វា តុណ្ហីភូតំ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឋិតក្ខណេយេវ តំ អាហ – “កុមារិកេ, កុតោ អាគច្ឆសី”តិ? “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “កត្ថ គមិស្សសី”តិ? “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “ន ជានាសី”តិ? “ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “ជានាសី”តិ? “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ ឥតិ នំ សត្ថា ចត្តារោ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ មហាជនោ ឧជ្ឈាយិ – “អម្ភោ, បស្សថ, អយំ បេសការធីតា សម្មាសម្ពុទ្ធេន សទ្ធិំ ឥច្ឆិតិច្ឆិតំ កថេសិ, ននុ នាម ឥមាយ ‘កុតោ អាគច្ឆសី’តិ វុត្តេ ‘បេសការគេហតោ’តិ វត្តព្ពំ។ ‘កហំ គច្ឆសី’តិ វុត្តេ ‘បេសការសាល’ន្តិ វត្តព្ពំ សិយា”តិ។

សត្ថា មហាជនំ និស្សទ្ទំ កត្វា, “កុមារិកេ, ត្វំ កុតោ អាគច្ឆសី”តិ វុត្តេ “កស្មា ន ជានាមីតិ វទេសី”តិ បុច្ឆិ។ ភន្តេ, តុម្ហេ មម បេសការគេហតោ អាគតភាវំ ជានាថ, “កុតោ អាគតាសី”តិ បុច្ឆន្តា បន “កុតោ អាគន្ត្វា ឥធ និព្ពត្តាសី”តិ បុច្ឆថ។ អហំ បន ន ជានាមិ “កុតោ ច អាគន្ត្វា ឥធ និព្ពត្តាម្ហី”តិ។ អថស្សា សត្ថា “សាធុ សាធុ, កុមារិកេ, មយា បុច្ឆិតបញ្ហោវ តយា វិស្សជ្ជិតោ”តិ បឋមំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ បុច្ឆិ – “កត្ថ គមិស្សសីតិ បុន បុដ្ឋា កស្មា ‘ន ជានាមី’តិ វទេសី”តិ? ភន្តេ, តុម្ហេ មំ តសរបច្ឆិំ គហេត្វា បេសការសាលំ គច្ឆន្តិំ ជានាថ, “ឥតោ គន្ត្វា កត្ថ និព្ពត្តិស្សសី”តិ បុច្ឆថ។ អហញ្ច ឥតោ ចុតា ន ជានាមិ “កត្ថ គន្ត្វា និព្ពត្តិស្សាមី”តិ។ អថស្សា សត្ថា “មយា បុច្ឆិតបញ្ហោយេវ តយា វិស្សជ្ជិតោ”តិ ទុតិយំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ បុច្ឆិ – “អថ កស្មា ‘ន ជានាសី’តិ បុដ្ឋា ‘ជានាមី’តិ វទេសី”តិ? “មរណភាវំ ជានាមិ, ភន្តេ, តស្មា ឯវំ វទេមី”តិ។ អថស្សា សត្ថា “មយា បុច្ឆិតបញ្ហោយេវ តយា វិស្សជ្ជិតោ”តិ តតិយំ សាធុការំ ទត្វា ឧត្តរិម្បិ បុច្ឆិ – “អថ កស្មា ‘ជានាសី’តិ បុដ្ឋា ‘ន ជានាមី’តិ វទេសី”តិ។ មម មរណភាវមេវ អហំ ជានាមិ, ភន្តេ, “រត្តិន្ទិវបុព្ពណ្ហាទីសុ បន អសុកកាលេ នាម មរិស្សាមី”តិ ន ជានាមិ, តស្មា ឯវំ វទេមីតិ។ អថស្សា សត្ថា “មយា បុច្ឆិតបញ្ហោយេវ តយា វិស្សជ្ជិតោ”តិ ចតុត្ថំ សាធុការំ ទត្វា បរិសំ អាមន្តេត្វា “ឯត្តកំ នាម តុម្ហេ ឥមាយ កថិតំ ន ជានាថ, កេវលំ ឧជ្ឈាយថេវ។ យេសញ្ហិ បញ្ញាចក្ខុ នត្ថិ, តេ អន្ធា ឯវ។ យេសំ បញ្ញាចក្ខុ អត្ថិ, តេ ឯវ ចក្ខុមន្តោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៤ “អន្ធភូតោ អយំ លោកោ, តនុកេត្ថ វិបស្សតិ;
សកុណោ ជាលមុត្តោវ, អប្បោ សគ្គាយ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **អន្ធភូតោ អយំ លោកោ**តិ អយំ លោកិយមហាជនោ បញ្ញាចក្ខុនោ អភាវេន អន្ធភូតោ។ **តនុកេត្ថា**តិ តនុកោ ឯត្ថ, ន ពហុ ជនោ អនិច្ចាទិវសេន **វិបស្សតិ។ ជាលមុត្តោវា**តិ យថា ឆេកេន សាកុណិកេន ជាលេន ឱត្ថរិត្វា គយ្ហមានេសុ វដ្ដកេសុ កោចិទេវ ជាលតោ មុច្ចតិ។ សេសា អន្តោជាលមេវ បវិសន្តិ។ តថា មរណជាលេន ឱត្ថដេសុ សត្តេសុ ពហូ អបាយគាមិនោ ហោន្តិ, **អប្បោ** កោចិទេវ សត្តោ **សគ្គាយ គច្ឆតិ**, សុគតិំ វា និព្ពានំ វា បាបុណាតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កុមារិកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សាបិ តសរបច្ឆិំ គហេត្វា បិតុ សន្តិកំ អគមាសិ, សោបិ និសិន្នកោវ និទ្ទាយិ។ តស្សា អសល្លក្ខេត្វាវ តសរបច្ឆិំ ឧបនាមេន្តិយា តសរបច្ឆិ វេមកោដិយំ បដិហញ្ញិត្វា សទ្ទំ ករុមានា បតិ។ សោ បពុជ្ឈិត្វា គហិតនិមិត្តេនេវ វេមកោដិំ អាកឌ្ឍិ។ វេមកោដិ គន្ត្វា តំ កុមារិកំ ឧរេ បហរិ, សា តត្ថេវ កាលំ កត្វា តុសិតភវនេ និព្ពត្តិ។ អថស្សា បិតា តំ ឱលោកេន្តោ សកលសរីរេន លោហិតមក្ខិតេន បតិត្វា មតំ អទ្ទស។ អថស្ស មហាសោកោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “ន មម សោកំ អញ្ញោ និព្ពាបេតុំ សក្ខិស្សតី”តិ រោទន្តោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា, “ភន្តេ, សោកំ មេ និព្ពាបេថា”តិ អាហ។ សត្ថា តំ សមស្សាសេត្វា “មា សោចិ, ឧបាសក។ អនមតគ្គស្មិញ្ហិ សំសារេ តវ ឯវមេវ ធីតុ មរណកាលេ បគ្ឃរិតអស្សុ ចតុន្នំ មហាសមុទ្ទានំ ឧទកតោ

អតិរេកតរ”ន្តិ វត្វា អនមតគ្គកថំ កថេសិ ។ សោ តនុភូតសោកោ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណីតិ។

បេសការធីតាវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តឹសភិក្ខុវត្ថុ

ហំសាទិច្ចបថេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តឹស ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ តឹសមត្តា ទិសាវាសិកា ភិក្ខូ សត្ថារំ ឧបសង្កមឹសុ។ អានន្ទត្ថេរោ សត្ថុ វត្តករណវេលាយ អាគន្ត្វា តេ ភិក្ខូ ទិស្វា “សត្ថារា ឥមេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារេ កតេ វត្តំ ករិស្សាមី”តិ ទ្វារកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ សត្ថាបិ តេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា តេសំ សារណីយធម្មំ កថេសិ។ តំ សុត្វា តេ សព្ពេបិ អរហត្តំ បត្វា ឧប្បតិត្វា អាកាសេន អគមិំសុ។ អានន្ទត្ថេរោ តេសុ ចិរាយន្តេសុ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, ឥទានេវ តឹសមត្តា ភិក្ខូ អាគតា, តេ កុហិ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “គតា, អានន្ទា”តិ។ “កតរេន មគ្គេន, ភន្តេ”តិ? “អាកាសេនានន្ទា”តិ។ “កឹ បន តេ, ភន្តេ, ខីណាសវា”តិ? “អាមានន្ទ, មម សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អរហត្តំ បត្តា”តិ។ តស្មឹ បន ខណេ អាកាសេន ហំសា អាគមិំសុ។ សត្ថា “យស្ស ខោ បនានន្ទ, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា សុភាវិតា, សោ ហំសា វិយ អាកាសេន គច្ឆតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៥“ហំសាទិច្ចបថេ យន្តិ, អាកាសេ យន្តិ ឥទ្ធិយា;
នីយន្តិ ធីរា លោកម្ហា, ជេត្វា មារំ សវាហិនិ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ឥមេ **ហំសា អាទិច្ចបថេ អាកាសេ** គច្ឆន្តិ។ យេសំ ឥទ្ធិបាទា សុភាវិតា, តេបិ អាកាសេ **យន្តិ ឥទ្ធិយា។ ធីរា** បណ្ឌិតា **សវាហិនី មារំ ជេត្វា** ឥមម្ហា វដ្ដលោកា **នីយន្តិ,** និព្ពានំ បាបុណន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

តឹសភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ចិញ្ចមាណវិកាវត្ថុ

ឯកំ ធម្មន្តិ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចិញ្ចមាណវិកំ អារព្ភ កថេសិ។

បឋមពោធិយញ្ហិ ទសពលស្ស បុថុភូតេសុ សាវកេសុ អប្បមាណេសុ ទេវមនុស្សេសុ អរិយភូមឹ ឱក្កន្តេសុ បត្ថដេ គុណសមុទយេ មហាលាភសក្ការោ ឧទបាទិ។ តិត្ថិយា សូរិយុគ្គមនេ ខជ្ជោបនកសទិសា អហេសុំ ហតលាភសក្ការា។ តេ អន្តរវីថិយំ ឋត្វា “កឹ សមណោ គោតមោវ ពុទ្ធោ, មយម្បិ ពុទ្ធា, កឹ តស្សេវ ទិន្នំ មហប្ផលំ, អម្ហាកម្បិ ទិន្នំ មហប្ផលមេវ, អម្ហាកម្បិ ទេថ សក្ករោថា”តិ ឯវំ មនុស្សេ វិញ្ញាបេន្តាបិ លាភសក្ការំ អលភិត្វា រហោ សន្និបតិត្វា “កេន នុ ខោ ឧបាយេន សមណស្ស គោតមស្ស មនុស្សានំ អន្តរេ អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេយ្យាមា”តិ ចិន្តយិំសុ។

តទា សាវត្ថិយំ ចិញ្ចមាណវិកា នាមេកា បរិព្ពាជិកា ឧត្តមរូបធរា សោភគ្គប្បត្តា ទេវច្ឆរា វិយ។ អស្សា សរីរតោ រស្មិយោ និច្ឆរន្តិ។ អថេកោ ខរមន្តី ឯវមាហ – “ចិញ្ចមាណវិកំ បដិច្ច សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេស្សាមា”តិ។ តេ “អត្ថេកោ ឧបាយោ”តិ សម្បដិច្ឆិំសុ។ អថ សា តិត្ថិយារាមំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ, តិត្ថិយា តាយ សទ្ធឹ ន កថេសុំ។ សា “កោ នុ ខោ មេ ទោសោ”តិ យាវតតិយំ “វន្ទាមិ, អយ្យា”តិ វត្វា, “អយ្យា, កោ នុ ខោ មេ ទោសោ, កឹ មយា សទ្ធឹ ន កថេថា”តិ អាហ។ “ភគិនិ, សមណំ គោតមំ អម្ហេ វិហេឋយន្តំ ហតលាភសក្ការេ កត្វា វិចរន្តំ ន ជានាសី”តិ? “ន ជានាមិ, អយ្យា, កឹ បនេត្ថ មយា កត្តព្ព”ន្តិ។ “សចេ ត្វំ, ភគិនិ, អម្ហាកំ សុខមិច្ឆសិ, អត្តានំ បដិច្ច សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការំ នាសេហី”តិ។

សា “សាធុ, អយ្យា, មយ្ហំវេសោ ភារោ, មា ចិន្តយិត្ថា”តិ វត្វា បក្កមិត្វា ឥត្ថិមាយាសុ កុសលតាយ តតោ បដ្ឋាយ សាវត្ថិវាសីនំ ធម្មកថំ សុត្វា ជេតវនា និក្ខមនសមយេ ឥន្ទគោបកវណ្ណំ បដំ បារុបិត្វា គន្ធមាលាទិហត្ថា ជេតវនាភិមុខី គច្ឆតិ។ “ឥមាយ វេលាយ កុហឹ គច្ឆសី”តិ វុត្តេ, “កឹ តុម្ហាកំ មម គមនដ្ឋានេនា”តិ វត្វា

ជេតវនសមីបេ តិត្ថិយារាមេ វសិត្វា បាតោវ “អគ្គវន្ទនំ វន្ទិស្សាមា”តិ នគរា និក្ខមន្តេ ឧបាសកជនេ ជេតវនស្ស អន្តោវុដ្ឋា វិយ ហុត្វា នគរំ បវិសតិ។ “កុហិំ វុដ្ឋាសី”តិ វុត្តេ, “កឹ តុម្ហាកំ មម វុដ្ឋដ្ឋានេនា”តិ វត្វា មាសទ្វមាសច្ចយេន បុច្ឆិយមានា ជេតវនេ សមណេន គោតមេន សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយា វុដ្ឋាម្ហីតិ។ បុថុជ្ជនានំ “សច្ចំ នុ ខោ ឯតំ, នោ”តិ កង្ខំ ឧប្បាទេត្វា តេមាសចតុមាសច្ចយេន បិលោតិកាហិ ឧទរំ វេឋេត្វា គព្ភិនិវណ្ណំ ទស្សេត្វា ឧបរិ រត្តបដំ បារុបិត្វា “សមណំ គោតមំ បដិច្ច គព្ភោ ឧប្បន្នោ”តិ អន្ធពាលេ សទ្ទហាបេត្វា អដ្ឋនវមាសច្ចយេន ឧទរេ ទារុមណ្ឌលិកំ ពន្ធិត្វា ឧបរិ បដំ បារុបិត្វា ហត្ថបាទបិដ្ឋិយោ គោហនុកេន កោដ្ដាបេត្វា ឧស្សទេ ទស្សេត្វា កិលន្តិន្ទ្រិយា ហុត្វា សាយន្ហសមយេ តថាគតេ អលង្កតធម្មាសនេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តេ ធម្មសភំ គន្ត្វា តថាគតស្ស បុរតោ ឋត្វា, “មហាសមណ, មហាជនស្ស តាវ ធម្មំ ទេសេសិ, មធុរោ តេ សទ្ទោ, សម្ផុសិតំ ទន្តាវរណំ។ អហំ បន តំ បដិច្ច គព្ភំ លភិត្វា បរិបុណ្ណគព្ភា ជាតា, នេវ មេ សូតិឃរំ ជានាសិ, សប្បិតេលាទីនិ សយំ អករោន្តោ ឧបដ្ឋាកានម្បិ អញ្ញតរំ កោសលរាជានំ វា អនាថបិណ្ឌិកំ វា វិសាខំ ឧបាសិកំ វា ‘ឥមិស្សា ចិញ្ចមាណវិកាយ កត្តព្ពយុត្តកំ ករោហី’តិ ន វទេសិ, អភិរមិតុំយេវ ជានាសិ, គព្ភបរិហារំ ន ជានាសី”តិ គូថបិណ្ឌំ គហេត្វា ចន្ទមណ្ឌលំ ទូសេតុំ វាយមន្តី វិយ បរិសមជ្ឈេ តថាគតំ អក្កោសិ។ តថាគតោ ធម្មកថំ ឋបេត្វា សីហោ វិយ អភិនទន្តោ, “ភគិនិ, តយា កថិតស្ស តថភាវំ វា វិតថភាវំ វា អហមេវ ច ត្វញ្ច ជានាមា”តិ អាហ។ “អាម, មហាសមណ, តយា ច មយា ច ញាតភាវេនេតំ ជាត”ន្តិ។

តស្មិំ ខណេ សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជមានោ “ចិញ្ចមាណវិកា តថាគតំ អភូតេន អក្កោសតី”តិ ញត្វា “ឥទំ វត្ថុំ សោធេស្សាមី”តិ ចតូហិ ទេវបុត្តេហិ សទ្ធឹ អាគមិ។ ទេវបុត្តា មូសិកបោតកា ហុត្វា ទារុមណ្ឌលិកស្ស ពន្ធនរជ្ជុកេ ឯកប្បហារេនេវ ឆិន្ទឹសុ, បារុតបដំ វាតោ ឧក្ខិបិ, ទារុមណ្ឌលិកំ បតមានំ តស្សា បាទបិដ្ឋិយំ បតិ , ឧភោ អគ្គបាទា ឆិជ្ជឹសុ។ មនុស្សា “ធី កាឡកណ្ណិ, សម្មាសម្ពុទ្ធំ អក្កោសី”តិ សីសេ ខេឡំ បាតេត្វា លេឌ្ឌុទណ្ឌាទិហត្ថា ជេតវនា នីហរឹសុ។ អថស្សា តថាគតស្ស ចក្ខុបថំ អតិក្កន្តកាលេ មហាបថវី ភិជ្ជិត្វា វិវរមទាសិ, អវីចិតោ អគ្គិជាលា ឧដ្ឋហិ។ សា កុលទត្តិយំ កម្ពលំ បារុបមានា វិយ គន្ត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។ អញ្ញតិត្ថិយានំ លាភសក្ការោ បរិហាយិ, ទសពលស្ស ភិយ្យោសោមត្តាយ វឌ្ឍិ។ បុនទិវសេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, ចិញ្ចមាណវិកា ឯវំ ឧឡារគុណំ អគ្គទក្ខិណេយ្យំ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អភូតេន អក្កោសិត្វា មហាវិនាសំ បត្តា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឯសា មំ អភូតេន អក្កោសិត្វា វិនាសំ បត្តាយេវា”តិ វត្វា –

“នាទដ្ឋា បរតោ ទោសំ, អណុំ ថូលានិ សព្ពសោ;
ឥស្សរោ បណយេ ទណ្ឌំ, សាមំ អប្បដិវេក្ខិយា”តិ។ –

ឥមំ ទ្វាទសនិបាតេ **មហាបទុមជាតកំ** (ជា. ១.១២.១០៦) វិត្ថារេត្វា កថេសិ –

តទា កិរេសា មហាបទុមកុមារស្ស ពោធិសត្តស្ស មាតុ សបត្តី រញ្ញោ អគ្គមហេសី ហុត្វា មហាសត្តំ អសទ្ធម្មេន និមន្តេត្វា តស្ស មនំ អលភិត្វា អត្តនាវ អត្តនិ វិប្បការំ កត្វា គិលានាលយំ ទស្សេត្វា “តវ បុត្តោ មំ អនិច្ឆន្តិំ ឥមំ វិប្បការំ បាបេសី”តិ រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា កុទ្ធោ មហាសត្តំ ចោរបបាតេ ខិបិ។ អថ នំ បព្ពតកុច្ឆិយំ អធិវត្ថា ទេវតា បដិគ្គហេត្វា នាគរាជស្ស ផណគព្ភេ បតិដ្ឋបេសិ។ នាគរាជា តំ នាគភវនំ នេត្វា ឧបឌ្ឍរជ្ជេន សម្មានេសិ។ សោ តត្ថ សំវច្ឆរំ វសិត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហិមវន្តប្បទេសំ បត្វា បព្ពជិត្វា ឈានាភិញ្ញាយោ និព្ពត្តេសិ។ អថ នំ ឯកោ វនចរកោ ទិស្វា រញ្ញោ អារោចេសិ។ រាជា តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា កតបដិសន្ថារោ សព្ពំ តំ បវត្តិំ ញត្វា មហាសត្តំ រជ្ជេន និមន្តេត្វា តេន “មយ្ហំ រជ្ជេន កិច្ចំ នត្ថិ, ត្វំ បន ទស រាជធម្មេ អកោបេត្វា អគតិគមនំ បហាយ ធម្មេន រជ្ជំ ការេហី”តិ ឱវទិតោ ឧដ្ឋាយាសនា រោទិត្វា នគរំ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ អមច្ចេ បុច្ឆិ – “អហំ កំ និស្សាយ ឯវំ អាចារសម្បន្នេន បុត្តេន វិយោគំ បត្តោ”តិ? “អគ្គមហេសឹ និស្សាយ, ទេវា”តិ។ រាជា តំ ឧទ្ធំបាទំ គហេត្វា ចោរបបាតេ ខិបាបេត្វា នគរំ បវិសិត្វា ធម្មេន រជ្ជំ ការេសិ។ តទា មហាបទុមកុមារោ សត្ថា អហោសិ, មាតុ សបត្តី ចិញ្ចមាណវិកាតិ។

សត្ថា ឥមមត្ថំ បកាសេត្វា, “ភិក្ខវេ, ឯកំ ធម្មញ្ហិ សច្ចវចនំ បហាយ មុសាវាទេ បតិដ្ឋិតានំ វិស្សដ្ឋបរលោកានំ អកត្តព្ពបាបកម្មំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៦ “ឯកំ ធម្មំ អតីតស្ស, មុសាវាទិស្ស ជន្តុនោ;
វិតិណ្ណបរលោកស្ស, នត្ថិ បាបំ អការិយ”ន្តិ។

តត្ថ **ឯកំ ធម្ម**ន្តិ សច្ចំ។ **មុសាវាទិស្សា**តិ យស្ស ទសសុ វចនេសុ ឯកម្បិ សច្ចំ នត្ថិ, ឯវរូបស្ស មុសាវាទិនោ ។ **វិតិណ្ណបរលោកស្សា**តិ វិស្សដ្ឋបរលោកស្ស។ ឯវរូបោ ហិ មនុស្សសម្បត្តឹ ទេវសម្បត្តឹ អវសានេ និព្ពានសម្បត្តិន្តិ ឥមា តិស្សោបិ សម្បត្តិយោ ន បស្សតិ។ **នត្ថិ បាប**ន្តិ តស្ស ឯវរូបស្ស ឥទំ នាម បាបំ អកត្តព្ពន្តិ នត្ថិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ចិញ្ចមាណវិកាវត្ថុ នវមំ។

១០. អសទិសទានវត្ថុ

ន វេ កទរិយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អសទិសទានំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្ថា ចារិកំ ចរិត្វា បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ ជេតវនំ បាវិសិ។ រាជា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ និមន្តេត្វា បុនទិវសេ អាគន្តុកទានំ សជ្ជេត្វា “ទានំ មេ បស្សន្តូ”តិ នាគរេ បក្កោសិ។ នាគរា អាគន្ត្វា រញ្ញោ ទានំ ទិស្វា បុនទិវសេ សត្ថារំ និមន្តេត្វា ទានំ សជ្ជេត្វា “អម្හាកម្បិ ទានំ, ទេវោ, បស្សតូ”តិ រញ្ញោ បហិណិំសុ។ រាជា តេសំ ទានំ ទិស្វា “ឥមេហិ មម ទានតោ ឧត្តរិតរំ កតំ, បុន ទានំ ករិស្សាមី”តិ បុនទិវសេបិ ទានំ សជ្ជេសិ។ នាគរាបិ តំ ទិស្វា បុនទិវសេ សជ្ជយិំសុ។ ឯវំ នេវ រាជា នាគរេ បរាជេតុំ សក្កោតិ, ន នាគរា រាជានំ។ អថ ឆដ្ឋេ វារេ នាគរា សតគុណំ សហស្សគុណំ វឌ្ឍេត្វា យថា ន សក្កា ហោតិ “ឥទំ នាម ឥមេសំ ទានេ នត្ថី”តិ វត្តុំ, ឯវំ ទានំ សជ្ជយិំសុ។ រាជា តំ ទិស្វា “សចាហំ ឥមេសំ ទានតោ ឧត្តរិតរំ កាតុំ ន សក្ខិស្សាមិ, កឹ មេ ជីវិតេនា”តិ ឧបាយំ ចិន្តេន្តោ និបជ្ជិ។ អថ នំ មល្លិកា ទេវី ឧបសង្កមិត្វា, “កស្មា, មហារាជ, ឯវំ និបន្នោសិ, កេន តេ ឥន្ទ្រិយានិ កិលន្តានិ វិយា”តិ បុច្ឆិ។ រាជា អាហ – “ន ទានិ ត្វំ, ទេវិ, ជានាសី”តិ។ “ន ជានាមិ, ទេវា”តិ។ សោ តស្សា តមត្ថំ អារោចេសិ។

អថ នំ មល្លិកា អាហ – “ទេវ, មា ចិន្តយិ, កហំ តយា បថវិស្សរោ រាជា នាគរេហិ បរាជិយមានោ ទិដ្ឋបុព្ពោ វា សុតបុព្ពោ វា, អហំ តេ ទានំ សំវិទហិស្សាមី”តិ។ ឥតិស្ស អសទិសទានំ សំវិទហិតុកាមតាយ ឯវំ វត្វា, មហារាជ, សាលកល្យាណិបទរេហិ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អន្តោ អាវដ្ដេ និសីទនមណ្ឌបំ ការេហិ, សេសា ពហិអាវដ្ដេ និសីទិស្សន្តិ។ បញ្ច សេតច្ឆត្តសតានិ ការេហិ, តានិ គហេត្វា បញ្ចសតា ហត្ថី បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ មត្ថកេ ធារយមានា ឋស្សន្តិ។ អដ្ឋ វា ទស វា រត្តសុវណ្ណនាវាយោ ការេហិ, តា មណ្ឌបមជ្ឈេ ភវិស្សន្តិ។ ទ្វិន្នំ ទ្វិន្នំ ភិក្ខូនំ អន្តរេ ឯកេកា ខត្តិយធីតា និសីទិត្វា គន្ធេ បិសិស្សតិ, ឯកេកា ខត្តិយធីតា ពីជនំ អាទាយ ទ្វេ ទ្វេ ភិក្ខូ ពីជមានា ឋស្សតិ, សេសា ខត្តិយធីតរោ បិសេ បិសេ គន្ធេ ហរិត្វា សុវណ្ណនាវាសុ បក្ខិបិស្សន្តិ, តាសុ ឯកច្ចា ខត្តិយធីតរោ នីលុប្បលកលាបេ គហេត្វា សុវណ្ណនាវាសុ បក្ខិត្តគន្ធេ អាលោឡេត្វា វាសំ គាហាបេស្សន្តិ។ នាគរានញ្ហិ នេវ ខត្តិយធីតរោ អត្ថិ, ន សេតច្ឆត្តានិ, ន ហត្ថិនោ ច។ ឥមេហិ ការណេហិ នាគរា បរាជិស្សន្តិ, ឯវំ ករោហិ, មហារាជាតិ។ រាជា “សាធុ, ទេវិ, កល្យាណំ តេ កថិត”ន្តិ តាយ កថិតនិយាមេន សព្ពំ ការេសិ។ ឯកស្ស បន ភិក្ខុនោ ឯកោ ហត្ថិ នប្បហោសិ។ អថ រាជា មល្លិកំ អាហ – “ភទ្ទេ, ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកោ ហត្ថិ នប្បហោតិ, កឹ ករិស្សាមា”តិ។ “កឹ, ទេវ, បញ្ច ហត្ថិសតានិ នត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ទេវិ, អវសេសា ទុដ្ឋហត្ថិនោ, តេ ភិក្ខូ ទិស្វាវ វេរម្ភវាតា វិយ ចណ្ឌា ហោន្តី”តិ។ “ទេវ, អហំ ឯកស្ស ទុដ្ឋហត្ថិបោតកស្ស ឆត្តំ គហេត្វា តិដ្ឋនដ្ឋានំ ជានាមី”តិ។ “កត្ថ នំ ឋបេស្សាមា”តិ? “អយ្យស្ស អង្គុលិមាលស្ស សន្តិកេ”តិ។ រាជា តថា ការេសិ។ ហត្ថិបោតកោ វាលធឹ អន្តរសត្ថិម្ហិ បក្ខិបិត្វា ឧភោ កណ្ណេ បាតេត្វា អក្ខីនិ និមិលេត្វា អដ្ឋាសិ។ មហាជនោ “ឯវរូបស្ស នាម ចណ្ឌហត្ថិនោ អយមាការោ”តិ ហត្ថិមេវ ឱលោកេសិ។

រាជា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, យំ ឥមស្មឹ ទានគ្គេ កប្បិយភណ្ឌំ វា អកប្បិយភណ្ឌំ វា, សព្ពំ តំ តុម្ហាកមេវ ទម្មី”តិ អាហ ។ តស្មឹ បន ទានេ ឯកទិវសេនេវ បរិច្ចត្តំ ចុទ្ទសកោដិធនំ ហោតិ។ សត្ថុ បន សេតច្ឆត្តំ និសីទនបល្លង្កោ អាធារកោ បាទបីឋិកាតិ ចត្តារិ អនគ្ឃានេវ។ បុន ឯវរូបំ កត្វា ពុទ្ធានំ ទានំ នាម ទាតុំ សមត្ថោ នាហោសិ, តេនេវ តំ “អសទិសទាន”ន្តិ បញ្ញាយិ។ តំ កិរ សព្ពពុទ្ធានំ ឯកវារំ ហោតិយេវ, សព្ពេសំ បន ឥត្ថិយោវ សំវិទហតិ។ រញ្ញោ បន កាឡោ ច ជុណ្ហោ ចាតិ ទ្វេ អមច្ចា អហេសុំ។ តេសុ កាឡោ ចិន្តេសិ – “អហោ រាជកុលស្ស បរិហានិ, ឯកទិវសេនេវ ចុទ្ទសកោដិធនំ ខយំ គច្ឆតិ, ឥមេ ឥមំ ទានំ ភុញ្ជិត្វា គន្ត្វា និបន្នា និទ្ទាយិស្សន្តិ, អហោ នដ្ឋំ រាជកុល”ន្តិ។ ជុណ្ហោ ចិន្តេសិ – “អហោ រញ្ញោ ទានំ សុទិន្នំ។ ន ហិ សក្កា រាជភាវេ អដ្ឋិតេន ឯវរូបំ ទានំ ទាតុំ, សព្ពសត្តានំ បត្តឹ អទេន្តោ នាម នត្ថិ, អហំ បនិទំ ទានំ អនុមោទាមី”តិ។

សត្ថុ ភត្តកិច្ចាវសានេ រាជា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហិ។ សត្ថា ចិន្តេសិ – “រញ្ញា មហោឃំ បវត្តេន្តេន វិយ មហាទានំ ទិន្នំ, អសក្ខិ នុ ខោ មហាជនោ ចិត្តំ បសាទេតុំ, ឧទាហុ នោ”តិ។ សោ តេសំ អមច្ចានំ ចិត្តាចារំ ញត្វា “សចេ រញ្ញោ ទានានុច្ឆវិកំ អនុមោទនំ ករិស្សាមិ, កាឡស្ស មុទ្ធា សត្តធា ផលិស្សតិ, ជុណ្ហោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ ញត្វា កាឡេ អនុកម្បំ បដិច្ច ឯវរូបំ ទានំ ទត្វា ឋិតស្ស រញ្ញោ ចតុប្បទិកំ គាថមេវ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា វិហារំ គតោ។ ភិក្ខូ អង្គុលិមាលំ បុច្ឆិំសុ – “ន កីំ នុ ខោ, អាវុសោ, ទុដ្ឋហត្ថីំ ឆត្តំ ធារេត្វា ឋិតំ ទិស្វា ភាយី”តិ? “ន ភាយិំ, អាវុសោ”តិ។ តេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “អង្គុលិមាលោ, ភន្តេ, អញ្ញំ ព្យាករោសី”តិ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ , អង្គុលិមាលោ ភាយតិ។ ខីណាសវឧសភានញ្ហិ អន្តរេ ជេដ្ឋកឧសភា មម បុត្តសទិសា ភិក្ខូ ន ភាយន្តី”តិ វត្វា ព្រាហ្មណវគ្គេ ឥមំ គាថមាហ –

> “ឧសភំ បវរំ វីរំ, មហេសិំ វិជិតាវិនំ;
> អនេជំ ន្ហាតកំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៤២២; សុ. និ. ៦៥១);

រាជាបិ ទោមនស្សប្បត្តោ “ឯវរូបាយ នាម បរិសាយ ទានំ ទត្វា ឋិតស្ស មយ្ហំ អនុច្ឆវិកំ អនុមោទនំ អកត្វា គាថមេវ វត្វា សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា គតោ។ មយា សត្ថុ អនុច្ឆវិកំ ទានំ អកត្វា អននុច្ឆវិកំ កតំ ភវិស្សតិ , កប្បិយភណ្ឌំ អទត្វា អកប្បិយភណ្ឌំ វា ទិន្នំ ភវិស្សតិ, សត្ថារា មេ កុបិតេន ភវិតព្ពំ។ ឯវញ្ហិ អសទិសទានំ នាម, ទានានុរូបំ អនុមោទនំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯតទវោច – “កីំ នុ ខោ មេ, ភន្តេ, ទាតព្ពយុត្តកំ ទានំ ន ទិន្នំ, ឧទាហុ ទានានុរូបំ កប្បិយភណ្ឌំ អទត្វា អកប្បិយភណ្ឌមេវ ទិន្ន”ន្តិ។ “កិមេតំ , មហារាជា”តិ? “ន មេ តុម្ហេហិ ទានានុច្ឆវិកា អនុមោទនា កតា”តិ? “មហារាជ, អនុច្ឆវិកមេវ តេ ទានំ ទិន្នំ។ ឯតញ្ហិ អសទិសទានំ នាម, ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស ឯកវារមេវ សក្កា ទាតុំ, បុន ឯវរូបំ នាម ទានំ ទុទ្ទទ”ន្តិ។ “អថ កស្មា, ភន្តេ, មេ ទានានុរូបំ អនុមោទនំ ន ករិត្ថា”តិ? “បរិសាយ អសុទ្ធត្តា, មហារាជា”តិ។ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, បរិសាយ ទោសោ”តិ? អថស្ស សត្ថា ទ្វិន្នម្បិ អមច្ចានំ ចិត្តាចារំ អារោចេត្វា កាឡេ អនុកម្បំ បដិច្ច អនុមោទនាយ អកតភាវំ អាចិក្ខិ។ រាជា “សច្ចំ កិរ តេ, កាឡ, ឯវំ ចិន្តិត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ “តវ សន្តកំ អគ្គហេត្វា មម បុត្តទារេហិ សទ្ធិំ មយិ អត្តនោ សន្តកំ ទេន្តេ តុយ្ហំ កា បីឡា។ គច្ឆ, ភោ, យំ តេ មយា ទិន្នំ, តំ ទិន្នមេវ ហោតុ, រដ្ឋតោ បន មេ និក្ខមា”តិ តំ រដ្ឋា នីហរិត្វា ជុណ្ហំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តេ ឯវំ ចិន្តិត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ, “សាធុ, មាតុល, បសន្នោស្មិ, ត្វំ មម បរិជនំ គហេត្វា មយា ទិន្ននិយាមេនេវ សត្ត ទិវសានិ ទានំ ទេហី”តិ សត្តាហំ រជ្ជំ និយ្យាទេត្វា សត្ថារំ អាហ – “បស្សថ, ភន្តេ, ពាលស្ស ករណំ, មយា ឯវំ ទិន្នទានេ បហារមទាសី”តិ។ សត្ថា “អាម, មហារាជ, ពាលា នាម បរស្ស ទានំ អនភិនន្ទិត្វា ទុគ្គតិបរាយណា ហោន្តិ, ធីរា បន បរេសម្បិ ទានំ អនុមោទិត្វា សគ្គបរាយណា ឯវ ហោន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៧. “ន វេ កទរិយា ទេវលោកំ វជន្តិ, ពាលា ហវេ នប្បសំសន្តិ ទានំ;
ធីរោ ច ទានំ អនុមោទមានោ, តេនេវ សោ ហោតិ សុខី បរត្ថា”តិ។

តត្ថ **កទរិយា**តិ ថទ្ធមច្ឆរិនោ។ **ពាលា**តិ ឥធលោកបរលោកំ អជានន្តកា។ **ធីរោ**តិ បណ្ឌិតោ។ **សុខី បរត្ថា**តិ **តេនេវ សោ** ទានានុមោទនបុញ្ញេន បរលោកេ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវមានោ សុខី **ហោតី**តិ។

ទេសនាវសានេ ជុណ្ហោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសិ, ជុណ្ហោបិ សោតាបន្នោ ហុត្វា សត្តាហំ រញ្ញា ទិន្ននិយាមេនេវ ទានំ អទាសីតិ។

អសទិសទានវត្ថុ ទសមំ។

១១. អនាថបិណ្ឌិកបុត្តកាលវត្ថុ

បថព្យា ឯករជ្ជេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កាលំ នាម អនាថបិណ្ឌិកស្ស បុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ តថារូបស្ស សទ្ធាសម្បន្នស្ស សេដ្ឋិនោ បុត្តោ ហុត្វា នេវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ, ន គេហំ អាគតកាលេ ទដ្ឋុំ, ន ធម្មំ សោតុំ, ន សង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ចំ កាតុំ ឥច្ឆតិ។ បិតរា “មា ឯវំ, តាត, ករី”តិ វុត្តោបិ តស្ស វចនំ ន សុណាតិ។ អថស្ស បិតា ចិន្តេសិ – “អយំ ឯវរូបំ ទិដ្ឋិំ គហេត្វា វិចរន្តោ អវីចិបរាយណោ ភវិស្សតិ, ន ខោ បនេតំ បតិរូបំ, យំ មយិ បស្សន្តេ មម បុត្តោ និរយំ គច្ឆេយ្យ។ ឥមស្មិំ ខោ បន លោកេ ធនទានេន អភិជ្ជនកសត្តោ នាម នត្ថិ, ធនេន នំ ភិន្ទិស្សាមី”តិ។ អថ នំ អាហ – “តាត, ឧបោសថិកោ ហុត្វា វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា ឯហិ, កហាបណសតំ តេ ទស្សាមី”តិ។ ទស្សថ, តាតាតិ។ ទស្សាមិ, បុត្តាតិ។ សោ យាវតតិយំ បដិញ្ញំ គហេត្វា

ឧបោសថិកោ ហុត្វា វិហារំ អគមាសិ។ ធម្មស្សវនេន បនស្ស កិច្ចំ នត្ថិ, យថាផាសុកដ្ឋានេ សយិត្វា បាតោវ គេហំ អគមាសិ។ អថស្ស បិតា "បុត្តោ មេ ឧបោសថិកោ អហោសិ, សីឃមស្ស យាគុអាទីនិ អាហរថា"តិ វត្វា ទាបេសិ។ សោ "កហាបណេ អគ្គហេត្វា ន ភុញ្ជិស្សាមី"តិ អាហដាហដំ បដិក្ខិបិ។ អថស្ស បិតា បីឡំ អសហន្តោ កហាបណភណ្ឌំ ទាបេសិ។ សោ តំ ហត្ថេន គហេត្វាវ អាហារំ បរិភុញ្ជិ។

អថ នំ បុនទិវសេ សេដ្ឋិ, "តាត, កហាបណសហស្សំ តេ ទស្សាមិ, សត្ថុ បុរតោ ឋត្វា ឯកំ ធម្មបទំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អាគច្ឆេយ្យាសី"តិ បេសេសិ។ សោបិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ បុរតោ ឋត្វាវ ឯកមេវ បទំ ឧគ្គណ្ហិត្វា បលាយិតុកាមោ អហោសិ។ អថស្ស សត្ថា អសល្លក្ខណាការំ អកាសិ។ សោ តំ បទំ អសល្លក្ខេត្វា ឧបរិបទំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមីតិ ឋត្វា អស្សោសិយេវ ។ ឧគ្គណ្ហិស្សាមីតិ សុណន្តោវ កិរ សក្កច្ចំ សុណាតិ នាម។ ឯវញ្ច កិរ សុណន្តានំ ធម្មោ សោតាបត្តិមគ្គាទយោ ទេតិ។ សោបិ ឧគ្គណ្ហិស្សាមីតិ សុណាតិ, សត្ថាបិស្ស អសល្លក្ខណាការំ ករោតិ។ សោ "ឧបរិបទំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី"តិ ឋត្វា សុណន្តោវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋាសិ។

សោ បុនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខេន ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធិំយេវ សាវត្ថិំ បាវិសិ។ មហាសេដ្ឋិ តំ ទិស្វា "អជ្ជ មម បុត្តស្ស អាការោ រុច្ចតី"តិ ចិន្តេសិ។ តស្សបិ ឯតទហោសិ – "អហោ វត មេ បិតា អជ្ជ សត្ថុ សន្តិកេ កហាបណេ ន ទទេយ្យ, កហាបណការណា មយ្ហំ ឧបោសថិកភាវំ បដិច្ឆាទេយ្យា"តិ។ សត្ថា បនស្ស ហិយ្យោវ កហាបណស្ស ការណា ឧបោសថិកភាវំ អញ្ញាសិ។ មហាសេដ្ឋិ, ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស យាគុំ ទាបេត្វា បុត្តស្សបិ ទាបេសិ។ សោ និសីទិត្វា តុណ្ហីភូតោវ យាគុំ បិវិ, ខាទនីយំ ខាទិ, ភត្តំ ភុញ្ជិ។ មហាសេដ្ឋិ សត្ថុ ភត្តកិច្ចាវសានេ បុត្តស្ស បុរតោ សហស្សភណ្ឌិកំ ឋបាបេត្វា, "តាត, មយា តេ 'សហស្សំ ទស្សាមី'តិ វត្វា ឧបោសថំ សមាទាបេត្វា វិហារំ បហិតោ។ ឥទំ តេ សហស្ស"ន្តិ អាហ។ សោ សត្ថុ បុរតោ កហាបណេ ទិយ្យមានេ ទិស្វា លជ្ជន្តោ "អលំ មេ កហាបណេហី"តិ វត្វា, "គណ្ហ, តាតា"តិ វុច្ចមានោបិ ន គណ្ហិ។ អថស្ស បិតា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, "ភន្តេ, អជ្ជ មេ បុត្តស្ស អាការោ រុច្ចតី"តិ វត្វា "កិំ, មហាសេដ្ឋី"តិ វុត្តេ "មយា ឯស បុរិមទិវសេ 'កហាបណសតំ តេ ទស្សាមី'តិ វត្វា វិហារំ បេសិតោ។ បុនទិវសេ កហាបណេ អគ្គហេត្វា ភុញ្ជិតុំ ន ឥច្ឆិ, អជ្ជ បន ទិយ្យមានេបិ កហាបណេ ន ឥច្ឆតី"តិ អាហ។ សត្ថា "អាម, មហាសេដ្ឋិ, អជ្ជ តវ បុត្តស្ស ចក្កវត្តិសម្បត្តិតោបិ ទេវលោកព្រហ្មលោកសម្បត្តីហិបិ សោតាបត្តិផលមេវ វរ"ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៧៨. "បថព្យា ឯករជ្ជេន, សគ្គស្ស គមនេន វា;
សព្ពលោកាធិបច្ចេន, សោតាបត្តិផលំ វរ"ន្តិ។

តត្ថ **បថព្យា ឯករជ្ជេនា**តិ ចក្កវត្តិរជ្ជេន។ **សគ្គស្ស គមនេន វា**តិ ឆព្ពីសតិវិធស្ស សគ្គស្ស អធិគមនេន។ **សព្ពលោកាធិបច្ចេនា**តិ ន ឯកស្មិំ ឯត្តកេ លោកេ នាគសុបណ្ណវេមានិកបេតេហិ សទ្ធិំ, សព្ពស្មិំ លោកេ អាធិបច្ចេន។ **សោតាបត្តិផលំ វរ**ន្តិ យស្មា ឯត្តកេ ឋានេ រជ្ជំ ការេត្វាបិ និរយាទីហិ អមុត្តោវ ហោតិ, សោតាបន្នោ បន បិហិតាបាយទ្វារោ ហុត្វា សព្ពទុព្ពលោបិ អដ្ឋមេ ភវេ ន និព្ពត្តតិ, តស្មា សោតាបត្តិផលមេវ វរំ ឧត្តមន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អនាថបិណ្ឌិកបុត្តកាលវត្ថុ ឯកាទសមំ។

លោកវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តេរសមោ វគ្គោ។

១៤. ពុទ្ធវគ្គោ

១. មារធីតរវត្ថុ

យស្ស ជិតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ពោធិមណ្ឌេ វិហរន្តោ មារធីតរោ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនំ បន សាវត្ថិយំ សមុដ្ឋាបេត្វា បុន កុរុរដ្ឋេ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស កថេសិ។

កុរុរដ្ឋេ កិរ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណស្ស ធីតា មាគណ្ឌិយាយេវ នាម អហោសិ ឧត្តមរូបធរា។ តំ បត្ថយមានា អនេកព្រាហ្មណមហាសាលា ចេវ ខត្តិយមហាសាលា ច “ធីតរំ នោ ទេតូ”តិ មាគណ្ឌិយស្ស បហិណិំសុ។ សោបិ “ន តុម្ហេ មយ្ហំ ធីតុ អនុច្ឆវិកា”តិ សព្ពេ បដិក្ខិបតេវ។ អថេកទិវសំ សត្ថា បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ មាគណ្ឌិយព្រាហ្មណំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ ឧបធារេន្តោ ព្រាហ្មណស្ស ច ព្រាហ្មណិយា ច តិណ្ណំ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយំ អទ្ទស។ ព្រាហ្មណោបិ ពហិគាមេ និពទ្ធំ អគ្គិំ បរិចរតិ។ សត្ថា បាតោវ បត្តចីវរមាទាយ តំ ឋានំ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណោ សត្ថុ រូបសិរិំ ឱលោកេន្តោ “ឥមស្មិំ លោកេ ឥមិនា សទិសោ បុរិសោ នាម នត្ថិ, អយំ មយ្ហំ ធីតុ អនុច្ឆវិកោ, ឥមស្ស មេ ធីតរំ ទស្សាមា”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ អាហ – “សមណ, មម ឯកា ធីតា អត្ថិ, អហំ តស្សា អនុច្ឆវិកំ បុរិសំ អបស្សន្តោ តំ ន កស្សចិ អទាសិំ, ត្វំ បនស្សា អនុច្ឆវិកោ, អហំ តេ ធីតរំ បាទបរិចារិកំ កត្វា ទាតុកាមោ, យាវ នំ អានេមិ, តាវ ឥធេវ តិដ្ឋាហី”តិ។ សត្ថា តស្ស កថំ សុត្វា នេវ អភិនន្ទិ, ន បដិក្កោសិ។

ព្រាហ្មណោបិ គេហំ គន្ត្វា ព្រាហ្មណិំ អាហ – “ភោតិ, អជ្ជ មេ ធីតុ អនុច្ឆវិកោ បុរិសោ ទិដ្ឋោ, តស្ស នំ ទស្សាមា”តិ ធីតរំ អលង្ការាបេត្វា អាទាយ ព្រាហ្មណិយា សទ្ធិំ តំ ឋានំ អគមាសិ។ មហាជនោបិ កុតូហលជាតោ និក្ខមិ។ សត្ថា ព្រាហ្មណេន វុត្តដ្ឋានេ អដ្ឋត្វា តត្ថ បទចេតិយំ ទស្សេត្វា អញ្ញស្មិំ ឋានេ អដ្ឋាសិ។ ពុទ្ធានំ កិរ បទចេតិយំ “ឥទំ អសុកោ នាម បស្សតូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា អក្កន្តដ្ឋានេយេវ បញ្ញាយតិ, សេសដ្ឋានេ តំ បស្សន្តោ នាម នត្ថិ។ ព្រាហ្មណោ អត្តនា សទ្ធិំ គច្ឆមានាយ ព្រាហ្មណិយា “កហំ សោ”តិ បុដ្ឋោ “ឥមស្មិំ ឋានេ តិដ្ឋាហីតិ តំ អវចៈ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ បទវលញ្ជំ ទិស្វា “ឥទមស្ស បទ”ន្តិ ទស្សេសិ។ សា លក្ខណមន្តកុសលតាយ “ន ឥទំ, ព្រាហ្មណ, កាមភោគិនោ បទ”ន្តិ វត្វា ព្រាហ្មណេន, “ភោតិ, ត្វំ ឧទកបាតិម្ហិ សុសុមារំ បស្សសិ, មយា សោ សមណោ ទិដ្ឋោ ‘ធីតរំ តេ ទស្សាមី’តិ វុត្តោ, តេនាបិ អធិវាសិត”ន្តិ វុត្តេ, “ព្រាហ្មណ, កិញ្ចាបិ ត្វំ ឯវំ វទេសិ, ឥទំ បន និក្កិលេសស្សេវ បទ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

> “រត្តស្ស ហិ ឧក្កុដិកំ បទំ ភវេ,
> ទុដ្ឋស្ស ហោតិ សហសានុបីឡិតំ;
> មូឡ្ហស្ស ហោតិ អវកឌ្ឍិតំ បទំ,
> វិវដ្ដច្ឆទស្ស ឥទមីទិសំ បទ”ន្តិ។ (វិសុទ្ធិ. ១.៤៥; អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៦០-២៦១; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.សាមាវតីវត្ថុ);

អថ នំ ព្រាហ្មណោ, “ភោតិ, មា វិរវិ, តុណ្ហីភូតាវ ឯហី”តិ គច្ឆន្តោ សត្ថារំ ទិស្វា “អយំ សោ បុរិសោ”តិ តស្សា ទស្សេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “សមណ, ធីតរំ តេ ទស្សាមី”តិ អាហ។ សត្ថា “ន មេ តវ ធីតាយ អត្ថោ”តិ អវត្វា, “ព្រាហ្មណ, ឯកំ តេ ការណំ កថេស្សាមិ, សុណិស្សសី”តិ វត្វា “កថេហិ, ភោ សមណ, សុណិស្សាមី”តិ វុត្តេ អភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ អតីតំ អាហរិត្វា ទស្សេសិ។

តត្រាយំ សង្ខេបកថា – មហាសត្តោ រជ្ជសិរិំ បហាយ កណ្ឌកំ អារុយ្ហ ឆន្នសហាយោ អភិនិក្ខមន្តោ នគរទ្វារេ ឋិតេន មារេន “សិទ្ធត្ថ, និវត្ត, ឥតោ តេ សត្តមេ ទិវសេ ចក្ករតនំ បាតុភវិស្សតី”តិ វុត្តេ, “អហមេតំ, មារ, ជានាមិ, ន មេ តេនត្ថោ”តិ អាហ។ អថ កិមត្ថាយ និក្ខមសីតិ? សព្ពញ្ញុតញ្ញាណត្ថាយាតិ។ “តេន ហិ សចេ អជ្ជតោ បដ្ឋាយ កាមវិតក្កាទីនំ ឯកម្បិ វិតក្កំ វិតក្កេស្សសិ, ជានិស្សាមិ តេ កត្តព្ព”ន្តិ អាហ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ ឱតារាបេក្ខោ សត្ត វស្សានិ មហាសត្តំ អនុពន្ធិ។

សត្ថាបិ ឆព្ពស្សានិ ទុក្ករការិកំ ចរិត្វា បច្ចត្តបុរិសការំ និស្សាយ ពោធិមូលេ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិជ្ឈិត្វា វិមុត្តិសុខំ បដិសំវេទយមានោ បញ្ចមសត្តាហេ អជបាលនិគ្រោធមូលេ និសីទិ។ តស្មិំ សមយេ មារោ “អហំ ឯត្តកំ កាលំ អនុពន្ធិត្វា ឱតារាបេក្ខោបិ ឥមស្ស កិញ្ចិ ខលិតំ នាទ្ទសំ, អតិក្កន្តោ ឥទានិ ឯស មម វិសយ”ន្តិ ទោមនស្សប្បត្តោ មហាមគ្គេ និសីទិ។ អថស្ស តណ្ហា អរតី រគាតិ ឥមា តិស្សោ ធីតរោ “បិតា នោ ន បញ្ញាយតិ,

កហំ នុ ខោ ឯតរហី”តិ ឱលោកយមានា តំ តថា និសិន្នំ ទិស្វា ឧបសង្កមិត្វា “កស្មា , តាត, ទុក្ខី ទុម្មនោសី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ តាសំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ តា អាហំសុ – “តាត, មា ចិន្តយិ, មយំ តំ អត្តនោ វសេ កត្វា អានេស្សាមា”តិ។ “ន សក្កា អម្មា, ឯស កេនចិ វសេ កាតុន្តិ។ “តាត, មយំ ឥត្ថិយោ នាម ឥទានេវ នំ រាគ បាសាទីហិ ពន្ធិត្វា អានេស្សាម, តុម្ហេ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “បាទេ តេ, សមណ, បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ សត្ថា នេវ តាសំ វចនំ មនសាកាសិ, ន អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា ឱលោកេសិ។

បុន មារធីតរោ “ឧច្ចាវចា ខោ បុរិសានំ អធិប្បាយា, កេសញ្ចិ កុមារិកាសុ បេមំ ហោតិ, កេសញ្ចិ បឋមវយេ ឋិតាសុ, កេសញ្ចិ មជ្ឈិមវយេ ឋិតាសុ, កេសញ្ចិ បច្ឆិមវយេ ឋិតាសុ, នានប្បការេហិ តំ បលោភេស្សាមា”តិ ឯកេកា កុមារិកវណ្ណាទិវសេន សតំ សតំ អត្តភាវេ អភិនិម្មិនិត្វា កុមារិយោ, អវិជាតា, សកឹ វិជាតា, ទុវិជាតា, មជ្ឈិមិត្ថិយោ, មហល្លកិត្ថិយោ ច ហុត្វា ឆក្ខត្តុំ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា “បាទេ តេ, សមណ, បរិចារេមា”តិ អាហំសុ។ តម្បិ ភគវា ន មនសាកាសិ យថា តំ អនុត្តរេ ឧបធិសង្ខយេ វិមុត្តោតិ។ អថ សត្ថា ឯត្តកេនបិ តា អនុគច្ឆន្តិយោ “អបេថ, កឹ ទិស្វា ឯវំ វាយមថ, ឯវរូបំ នាម វីតរាគានំ បុរតោ កាតុំ ន វដ្ដតិ។ តថាគតស្ស បន រាគាទយោ បហីនា។ កេន តំ ការណេន អត្តនោ វសំ នេស្សថា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៧៩. “យស្ស ជិតំ នាវជីយតិ,
ជិតំ យស្ស នោយាតិ កោចិ លោកេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តគោចរំ,
អបទំ កេន បទេន នេស្សថ។

១៨០. “យស្ស ជាលិនី វិសត្តិកា,
តណ្ហា នត្ថិ កុហិញ្ចិ នេតវេ;
តំ ពុទ្ធមនន្តគោចរំ,
អបទំ កេន បទេន នេស្សថា”តិ។

តត្ថ **យស្ស ជិតំ នាវជីយតី**តិ យស្ស សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស តេន តេន មគ្គេន ជិតំ រាគាទិកិលេសជាតំ បុន អសមុទាចរណតោ នាវជីយតិ, ទុជ្ជិតំ នាម ន ហោតិ។ **នោយាតី**តិ ន ឧយ្យាតិ, យស្ស ជិតំ កិលេសជាតំ រាគាទីសុ កោចិ ឯកោ កិលេសោបិ លោកេ បច្ឆតោ វត្តី នាម ន ហោតិ, នានុពន្ធតីតិ អត្ថោ។ **អនន្តគោចរ**ន្តិ អនន្តារម្មណស្ស សព្ពញ្ញុតញ្ញាណស្ស វសេន អបរិយន្ត គោចរំ។ **កេន បទេនា**តិ យស្ស ហិ រាគបទាទីសុ ឯកបទម្បិ អត្ថិ, តំ តុម្ហេ តេន បទេន នេស្សថ។ ពុទ្ធស្ស បន ឯកបទម្បិ នត្ថិ, តំ អបទំ ពុទ្ធំ តុម្ហេ កេន ប ទេន នេស្សថ។

ទុតិយគាថាយ តណ្ហា នាមេសា សំសិព្ពិតបរិយោនទ្ធនដ្ឋេន ជាលមស្សា អត្ថីតិបិ ជាលការិកាតិបិ ជាលូបមាតិបិ **ជាលិនី**។ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ វិសត្តតាយ វិសត្តមនតាយ វិសាហរតាយ វិសបុប្ផតាយ វិសផលតាយ វិសបរិភោគតាយ **វិសត្តិកា**។ សា ឯវរូបា តណ្ហា **យស្ស កុហិញ្ចិ** ភវេ **នេតុំ** នត្ថិ, តំ តុម្ហេ អបទំ ពុទ្ធំ កេន បទេន នេស្សថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ មារធីតរោបិ តត្ថេវ អន្តរធាយឹសុ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “មាគណ្ឌិយ, អហំ បុព្ពេ ឥមា តិស្សោ មារធីតរោ អទ្ទសំ សេម្ហាទីហិ អបលិពុទ្ធេន សុវណ្ណក្ខន្ធសទិសេន អត្តភាវេន សមន្នាគតា, តទាបិ មេថុនស្មឹ ឆន្ទោ នាហោសិយេវ។ តវ ធីតុ សរីរំ ទ្វត្តឹសាការកុណបបរិបូរំ ពហិវិចិត្តោ វិយ អសុចិឃដោ។ សចេ ហិ មម បាទោ អសុចិមក្ខិតោ ភវេយ្យ, អយញ្ច ឧម្មារន្តរេ តិដ្ឋេយ្យ, តថាបិស្សា សរីរេ អហំ បាទេ ន ផុសេយ្យ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ទិស្វាន តណ្ហំ អរតឹ រគញ្ច,
នាហោសិ ឆន្ទោ អបិ មេថុនស្មឹ;
កិមេវិទំ មុត្តករីសបុណ្ណំ,
បាទាបិ នំ សម្ផុសិតុំ ន ឥច្ឆេ”តិ។ (សុ. និ. ៨៤១; មហានិ. ៧០);

ទេសនាវសានេ ឧភោបិ ជយម្បតិកា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

មារជិតវត្ថុ បឋមំ។

២. ទេវោរោហណវត្ថុ

យេ ឈានបសុតា ធីរាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សង្កស្សនគរទ្វារេ ពហូ ទេវមនុស្សេ អារព្ភ កថេសិ។ ទេសនា បន រាជគហេ សមុដ្ឋិតា។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ រាជគហសេដ្ឋិ បរិស្សយមោចនត្ថញ្ចេវ បមាទេន គលិតានំ អាភរណាទីនំ រក្ខណត្ថញ្ច ជាលករណ្ឌកំ បរិក្ខិបាបេត្វា គង្គាយ ឧទកកីឡំ កីឡិ។ អថេកោ រត្តចន្ទនរុក្ខោ គង្គាយ ឧបរិតីរេ ជាតោ គង្គោទកេន ធោតមូលោ បតិត្វា តត្ថ តត្ថ បាសាណេសុ សំភជ្ជមានោ វិប្បកិរិ។ តតោ ឯកា ឃដប្បមាណា ឃដិកា បាសាណេហិ ឃំសិយមានា ឧទកឩមីហិ បោថិយមានា មដ្ឋា ហុត្វា អនុបុព្ពេន វុយ្ហមានា សេវាលបរិយោនទ្ធា អាគន្ត្វា តស្ស ជាលេ លគ្គិ។ សេដ្ឋិ “កិមេត”ន្តិ វត្វា “រុក្ខឃដិកា”តិ សុត្វា តំ អាហរាបេត្វា “កិំ នាមេត”ន្តិ ឧបធារណត្ថំ វាសិកណ្ណេន តច្ឆាបេសិ។ តាវទេវ អលត្តកវណ្ណំ រត្តចន្ទនំ បញ្ញាយិ។ សេដ្ឋិ បន នេវ សម្មាទិដ្ឋិ ន មិច្ឆាទិដ្ឋិ, មជ្ឈត្តធាតុកោ។ សោ ចិន្តេសិ – “មយ្ហំ គេហេ រត្តចន្ទនំ ពហុ, កិំ នុ ខោ ឥមិនា ករិស្សាមី”តិ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “ឥមស្មឹ លោកេ ‘មយំ អរហន្តោ មយំ អរហន្តោ’តិ វត្តារោ ពហូ, អហំ ឯកំ អរហន្តម្បិ ន បស្សាមិ។ គេហេ ភមំ យោជេត្វា បត្តំ លិខាបេត្វា សិក្កាយ ឋបេត្វា វេឡុបរម្បរាយ សដ្ឋិហត្ថមត្តេ អាកាសេ ឱលម្ពាបេត្វា ‘សចេ អរហា អត្ថិ, ឥមំ អាកាសេនាគន្ត្វា គណ្ហាតូ’តិ វក្ខាមិ។ យោ តំ គហេស្សតិ, តំ សបុត្តទារោ សរណំ គមិស្សាមី”តិ។ សោ ចិន្តិតនិយាមេនេវ បត្តំ លិខាបេត្វា វេឡុបរម្បរាយ ឧស្សាបេត្វា “យោ ឥមស្មឹ លោកេ អរហា, សោ អាកាសេនាគន្ត្វា ឥមំ បត្តំ គណ្ហាតូ”តិ អាហ។

ឆ សត្ថារោ “អម្ហាកំ ឯស អនុច្ឆវិកោ, អម្ហាកមេវ នំ ទេហី”តិ វទឹសុ។ សោ “អាកាសេនាគន្ត្វា គណ្ហថា”តិ អាហ។ អថ ឆដ្ឋេ ទិវសេ និគណ្ឋោ នាដបុត្តោ អន្តេវាសិកេ បេសេសិ – “គច្ឆថ, សេដ្ឋឹ ឯវំ វទេថ – ‘អម្ហាកំ អាចរិយស្សេវ អនុច្ឆវិកោយំ, មា អប្បមត្តកស្ស ការណា អាកាសេនាគមនំ ករិ, ទេហិ កិរ មេ តំ បត្ត’”ន្តិ ។ តេ គន្ត្វា សេដ្ឋឹ តថា វទឹសុ។ សេដ្ឋិ “អាកាសេនាគន្ត្វា គណ្ហិតុំ សមត្ថោវ គណ្ហាតូ”តិ អាហ។ នាដបុត្តោ សយំ គន្តុកាមោ អន្តេវាសិកានំ សញ្ញំ អទាសិ – “អហំ ឯកំ ហត្ថញ្ច បាទញ្ច ឧក្ខិបិត្វា ឧប្បតិតុកាមោ វិយ ភវិស្សាមិ, តុម្ហេ មំ, ‘អាចរិយ, កិំ ករោថ, ទារុមយបត្តស្ស ការណា បដិច្ឆន្នំ អរហត្តគុណំ មហាជនស្ស មា ទស្សយិត្ថា’តិ វត្វា មំ ហត្ថេសុ ច បាទេសុ ច គហេត្វា អាកឌ្ឍន្តា ភូមិយំ បាតេយ្យាថា”តិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា សេដ្ឋឹ អាហ, “មហាសេដ្ឋិ, មយ្ហំ អយំ បត្តោ អនុច្ឆវិកោ, អញ្ញេសំ នានុច្ឆវិកោ, មា តេ អប្បមត្តកស្ស ការណា មម អាកាសេ ឧប្បតនំ រុច្ចិ, ទេហិ មេ បត្ត”ន្តិ។ ភន្តេ, អាកាសេ ឧប្បតិត្វាវ គណ្ហថាតិ។ តតោ នាដបុត្តោ “តេន ហិ អបេថ អបេថា”តិ អន្តេវាសិកេ អបនេត្វា “អាកាសេ ឧប្បតិស្សាមី”តិ ឯកំ ហត្ថញ្ច បាទញ្ច ឧក្ខិបិ។ អថ នំ អន្តេវាសិកា, “អាចរិយ, កិំ នាមេតំ ករោថ, ឆវស្ស លាមកស្ស ទារុមយបត្តស្ស ការណា បដិច្ឆន្នគុណេន មហាជនស្ស ទស្សិតេន កោ អត្ថោ”តិ តំ ហត្ថបាទេសុ គហេត្វា អាកឌ្ឍិត្វា ភូមិយំ បាតេសុំ។ សោ សេដ្ឋឹ អាហ – “ឥមេ, មហាសេដ្ឋិ, ឧប្បតិតុំ ន ទេន្តិ, ទេហិ មេ បត្ត”ន្តិ។ ឧប្បតិត្វា គណ្ហថ, ភន្តេតិ។ ឯវំ តិត្ថិយា ឆ ទិវសានិ វាយមិត្វាបិ តំ បត្តំ ន លភឹសុយេវ។

សត្តមេ ទិវសេ អាយស្មតោ មហាមោគ្គល្លានស្ស ច អាយស្មតោ បិណ្ឌោលភារទ្វាជស្ស ច “រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិស្សាមា”តិ គន្ត្វា ឯកស្មឹ បិដ្ឋិបាសាណេ ឋត្វា ចីវរំ បារុបនកាលេ ធុត្តកា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អម្ភោ បុព្ពេ ឆ សត្ថារោ លោកេ ‘មយំ អរហន្តម្ហា’តិ វិចរឹសុ។, រាជគហសេដ្ឋិនោ បន អជ្ជ សត្តមោ ទិវសោ បត្តំ ឧស្សាបេត្វា ‘សចេ អរហា អត្ថិ, អាកាសេនាគន្ត្វា គណ្ហាតូ’តិ វទន្តស្ស, ឯកោបិ ‘អហំ អរហា’តិ អាកាសេ ឧប្បតន្តោ នត្ថិ។ អជ្ជ នោ លោកេ អរហន្តានំ នត្ថិភាវោ ញាតោ”តិ។ តំ កថំ សុត្វា អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ អាយស្មន្តំ បិណ្ឌោលភារទ្វាជំ អាហ – “សុតំ តេ, អាវុសោ ភារទ្វាជ, ឥមេសំ វចនំ, ឥមេ ពុទ្ធស្ស សាសនំ បរិគ្គណ្ហន្តា វិយ វទន្តិ។ ត្វញ្ច មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ, គច្ឆ តំ បត្តំ អាកាសេន គន្ត្វា គណ្ហាហី”តិ។ អាវុសោ មហាមោគ្គល្លាន, ត្វំ ឥទ្ធិមន្តានំ អគ្គោ, ត្វំ ឯតំ គណ្ហាហិ, តយិ បន អគ្គណ្ហន្តេ អហំ គណ្ហិស្សាមីតិ។ “គណ្ហាវុសោ”តិ វុត្តេ អាយស្មា បិណ្ឌោលភារទ្វាជោ អភិញ្ញាបាទកំ ចតុត្ថជ្ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា ឧដ្ឋាយ តិគាវុតំ បិដ្ឋិបាសាណំ បាទន្តេន បដិច្ឆាទេន្តោ តុលបិចុ វិយ អាកាសេ ឧដ្ឋាបេត្វា រាជគហនគរស្ស ឧបរិ សត្តក្ខត្តុំ អនុបរិយាយិ។ សោ តិគាវុតបមាណស្ស នគរស្ស បិធានំ វិយ បញ្ញាយិ។ នគរវាសិនោ “បាសាណោ នោ អវត្ថរិត្វា គណ្ហាតី”តិ ភីតា សុប្បាទីនិ មត្ថកេ កត្វា តត្ថ តត្ថ និលីយឹសុ ។ សត្តមេ វារេ ថេរោ បិដ្ឋិបាសាណំ ភិន្ទិត្វា អត្តានំ ទស្សេសិ។ មហាជនោ ថេរំ ទិស្វា, “ភន្តេ បិណ្ឌោលភារទ្វាជ, តវ បាសាណំ ទឡ្ហំ កត្វា គណ្ហ, មា នោ សព្ពេ នាសយី”តិ។ ថេរោ បាសាណំ បាទន្តេន ខិបិត្វា វិស្សជ្ជេសិ។ សោ គន្ត្វា យថាឋានេយេវ បតិដ្ឋាសិ។ ថេរោ សេដ្ឋិស្ស គេហមត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិស្វា សេដ្ឋិ ឧរេន និបជ្ជិត្វា “ឱតរថ សាមី”តិ វត្វា អាកាសតោ ឱតិណ្ណំ ថេរំ និសីទាបេ

ត្វា បត្តំ ឱតារាបេត្វា ចតុមធុរបុណ្ណំ កត្វា ថេរស្ស អទាសិ។ ថេរោ បត្តំ គហេត្វា វិហារាភិមុខោ បាយាសិ។ អថស្ស យេ អរញ្ញគតា វា សុញ្ញាគារគតា វា តំ បាដិហារិយំ នាទ្ទសំសុ។ តេ សន្និបតិត្វា, “ភន្តេ, អម្ហាកម្បិ បាដិហារិយំ ទស្សេហី”តិ ថេរំ អនុពន្ធីសុ។ សោ តេសំ តេសំ បាដិហារិយំ ទស្សេត្វា វិហារំ អគមាសិ។

សត្ថា តំ អនុពន្ធិត្វា ឧន្នាទេន្តស្ស មហាជនស្ស សទ្ទំ សុត្វា, “អានន្ទ, កស្សេសោ សទ្ទោ”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, បិណ្ឌោលភារទ្វាជេន អាកាសេ ឧប្បតិត្វា ចន្ទនបត្តោ គហិតោ, តស្ស សន្តិកេ ឯសោ សទ្ទោ”តិ សុត្វា ភារទ្វាជំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តយា ឯវំ កត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ, “កស្មា តេ, ភារទ្វាជ, ឯវំ កត”ន្តិ ថេរំ គរហិត្វា តំ បត្តំ ខណ្ឌាខណ្ឌំ ភេទាបេត្វា ភិក្ខូនំ អញ្ជនបិសនត្ថាយ ទាបេត្វា បាដិហារិយស្ស អករណត្ថាយ សាវកានំ សិក្ខាបទំ (ចូឡវ. ២៥២) បញ្ញាបេសិ។

តិត្ថិយា “សមណោ កិរ គោតមោ តំ បត្តំ ភេទាបេត្វា បាដិហារិយស្ស អករណត្ថាយ សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសី”តិ សុត្វា “សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា បញ្ញត្តំ សិក្ខាបទំ ជីវិតហេតុបិ នាតិក្កមន្តិ, សមណោបិ គោតមោ តំ រក្ខិស្សតេវ។ ឥទានិ អម្ហេហិ ឱកាសោ លទ្ធោ”តិ នគរវីថីសុ អារោចេន្តា វិចរឹសុ “មយំ អត្តនោ គុណំ រក្ខន្តា បុព្ពេ ទារុមយបត្តស្ស ការណា អត្តនោ គុណំ មហាជនស្ស ន ទស្សយិម្ហា, សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា បត្តកមត្តស្ស ការណា អត្តនោ គុណំ មហាជនស្ស ទស្សេសុំ។ សមណោ គោតមោ អត្តនោ បណ្ឌិតតាយ បត្តំ ភេទាបេត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសិ, ឥទានិ មយំ តេនេវ សទ្ធឹ បាដិហារិយំ ករិស្សាមា”តិ។

រាជា ពិម្ពិសារោ តំ កថំ សុត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា “តុម្ហេហិ កិរ, ភន្តេ, បាដិហារិយស្ស អករណត្ថាយ សាវកានំ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្ត”ន្តិ? “អាម, មហារាជា”តិ។ ឥទានិ តិត្ថិយា “តុម្ហេហិ សទ្ធឹ បាដិហារិយំ ករិស្សាមា”តិ វទន្តិ, កឹ ឥទានិ ករិស្សថាតិ? “តេសុ ករោន្តេសុ ករិស្សាមិ, មហារាជា”តិ។ ននុ តុម្ហេហិ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តន្តិ។ នាហំ, មហារាជ, អត្តនោ សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសឹ, តំ មមេវ សាវកានំ បញ្ញត្តន្តិ។ តុម្ហេ ឋបេត្វា អញ្ញត្ថ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ នាម ហោតិ, ភន្តេតិ។ តេន ហិ, មហារាជ, តមេវេត្ថ បដិបុច្ឆាមិ, “អត្ថិ បន តេ, មហារាជ, វិជិតេ ឧយ្យាន”ន្តិ។ “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “សចេ តេ, មហារាជ, ឧយ្យានេ មហាជនោ អម្ពាទីនិ ខាទេយ្យ, កិមស្ស កត្តព្ព”ន្តិ? “ទណ្ឌោ, ភន្តេ”តិ។ “ត្វំ បន ខាទិតុំ លភសី”តិ? “អាម, ភន្តេ, មយ្ហំ ទណ្ឌោ នត្ថិ, អហំ អត្តនោ សន្តកំ ខាទិតុំ លភាមី”តិ។ “មហារាជ, យថា តវ តិយោជនសតិកេ រជ្ជេ អាណា បវត្តតិ, អត្តនោ ឧយ្យានេ អម្ពាទីនិ ខាទន្តស្ស ទណ្ឌោ នត្ថិ, អញ្ញេសំ អត្ថិ, ឯវំ មមបិ ចក្កវាឡកោដិសតសហស្សេ អាណា បវត្តតិ, អត្តនោ សិក្ខាបទបញ្ញត្តិយា អតិក្កមោ នាម នត្ថិ, អញ្ញេសំ បន អត្ថិ, ករិស្សាមហំ បាដិហារិយ”ន្តិ។ តិត្ថិយា តំ កថំ សុត្វា “ឥទានម្ហា នដ្ឋា, សមណេន កិរ គោតមេន សាវកានំយេវ សិក្ខាបទំ បញ្ញត្តំ, ន អត្តនោ។ សយមេវ កិរ បាដិហារិយំ កត្តុកាមោ, កឹ នុ ខោ ករោមា”តិ មន្តយឹសុ។

រាជា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, កទា បាដិហារិយំ ករិស្សថា”តិ។ “ឥតោ ចតុមាសច្ចយេន អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយំ, មហារាជា”តិ។ “កត្ថ ករិស្សថ, ភន្តេ”តិ ? “សាវត្ថឹ និស្សាយ, មហារាជា”តិ។ “កស្មា បន សត្ថា ឯវំ ទូរដ្ឋានំ អបទិសី”តិ? “យស្មា តំ សព្ពពុទ្ធានំ មហាបាដិហារិយករណដ្ឋានំ, អបិច មហាជនស្ស សន្និបាតនត្ថាយបិ ទូរដ្ឋានមេវ អបទិសី”តិ។ តិត្ថិយា តំ កថំ សុត្វា “ឥតោ កិរ ចតុន្នំ មាសានំ អច្ចយេន សមណោ គោតមោ សាវត្ថិយំ បាដិហារិយំ ករិស្សតិ, ឥទានិ តំ អមុញ្ចិត្វាវ អនុពន្ធិស្សាម, មហាជនោ អម្ហេ ទិស្វា ‘កឹ ឥទ’ន្តិ បុច្ឆិស្សតិ។ អថស្ស វក្ខាម ‘មយំ សមណេន គោតមេន សទ្ធឹ បាដិហារិយំ ករិស្សាមា’តិ វទិម្ហា។ សោ បលាយតិ, មយមស្ស បលាយិតុំ អទត្វា អនុពន្ធាមា”តិ។ សត្ថា រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា និក្ខមិ។ តិត្ថិយាបិស្ស បច្ឆតោវ និក្ខមិត្វា ភត្តកិច្ចដ្ឋានេ វសន្តិ។ វសិតដ្ឋានេ បុនទិវសេ បាតរាសំ ករោន្តិ។ តេ មនុស្សេហិ “កិមិទ”ន្តិ បុច្ឆិតា ហេដ្ឋា ចិន្តិតនិយាមេនេវ អារោចេសុំ ។ មហាជនោបិ “បាដិហារិយំ បស្សិស្សាមា”តិ អនុពន្ធិ។

សត្ថា អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ បាបុណិ។ តិត្ថិយាបិ តេន សទ្ធឹយេវ គន្ត្វា ឧបដ្ឋាកេ សមាទបេត្វា សតសហស្សំ លភិត្វា ខទិរថម្ភេហិ មណ្ឌបំ ការេត្វា នីលុប្បលេហិ ឆាទាបេត្វា “ឥធ បាដិហារិយំ ករិស្សាមា”តិ និសីទឹសុ។ រាជា បសេនទិ កោសលោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, តិត្ថិយេហិ មណ្ឌបោ ការិតោ, អហម្បិ តុម្ហាកំ មណ្ឌបំ ករិស្សាមី”តិ។ “អលំ, មហារាជ, អត្ថិ មយ្ហំ មណ្ឌបការកោ”តិ។ “ភន្តេ, មំ ឋបេត្វា កោ អញ្ញោ កាតុំ សក្ខិស្សតី”តិ? “សក្កោ, ទេវរាជា”តិ។ “កហំ បន, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សថា”តិ? “កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ, មហារាជា”តិ។ តិត្ថិយា “អម្ពរុក្ខមូលេ កិរ បាដិហារិយំ ករិស្សតី”តិ សុត្វា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកានំ អារោចេត្វា យោជនព្ភន្តរេ ឋានេ អន្តមសោ តទហុជាតម្បិ អម្ពបោតកំ ឧប្បាដេត្វា អរញ្ញេ ខិបាបេសុំ។

សត្ថា អាសាឡ្ហិបុណ្ណមទិវសេ អន្តោនគរំ បាវិសិ។ រញ្ញោបិ ឧយ្យានបាលោ កណ្ឌោ នាម ឯកំ បិង្គលកិបិល្លិកេហិ កតបត្តបុដស្ស អន្តរេ មហន្តំ អម្ពបក្កំ ទិស្វា តស្ស គន្ធរសលោភេន សម្បតន្តេ វាយសេ

បលាបេត្វា រញ្ញោ ខាទនត្ថាយ អាទាយ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ សត្ថារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “រាជា ឥមំ អម្ពំ ខាទិត្វា មយ្ហំ អដ្ឋ វា សោឡស វា កហាបណេ ទទេយ្យ, តំ មេ ឯកត្តភាវេបិ ជីវិតវុត្តិយា នាលំ។ សចេ បនាហំ សត្ថុ ឥមំ ទស្សាមិ, អវស្សំ តំ មេ ទីឃកាលំ ហិតាវហំ ភវិស្សតី”តិ។ សោ តំ អម្ពបក្កំ សត្ថុ ឧបនាមេសិ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ ឱលោកេសិ ។ អថស្ស ថេរោ ចតុមហារាជទត្តិយំ បត្តំ នីហរិត្វា ហត្ថេ ឋបេសិ។ សត្ថា បត្តំ ឧបនាមេត្វា អម្ពបក្កំ បដិគ្គហេត្វា តត្ថេវ និសីទនាការំ ទស្សេសិ។ ថេរោ ចីវរំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ អថស្ស តស្មិំ និសិន្នេ ថេរោ បានីយំ បរិស្សាវេត្វា អម្ពបក្កំ មទ្ទិត្វា បានកំ កត្វា អទាសិ។ សត្ថា អម្ពបានកំ បិវិត្វា កណ្ឌំ អាហ – “ឥមំ អម្ពដ្ឋិំ ឥធេវ បំសុំ វិយូហិត្វា រោបេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សត្ថា តស្ស ឧបរិ ហត្ថំ ធោវិ។ ហត្ថេ ធោវិតមត្តេយេវ នង្គលសីសមត្តក្ខន្ធោ ហុត្វា ឧព្ពេធេន បណ្ណាសហត្ថោ អម្ពរុក្ខោ ឧដ្ឋហិ។ ចតូសុ ទិសាសុ ឯកេកា, ឧទ្ធំ ឯកាតិ បញ្ច មហាសាខា បណ្ណាសហត្ថា អហេសុំ។ សោ តាវទេវ បុប្ផផលសញ្ឆន្នោ ហុត្វា ឯកេកស្មិំ ឋានេ បរិបក្កអម្ពបិណ្ឌិធរោ អហោសិ។ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តា ភិក្ខូ អម្ពបក្កានិ ខាទន្តា ឯវ អាគមិំសុ។ រាជា “ឯវរូបោ កិរ អម្ពរុក្ខោ ឧដ្ឋិតោ”តិ សុត្វា “មា នំ កោចិ ឆិន្ទី”តិ អារក្ខំ ឋបេសិ។ សោ បន កណ្ឌេន រោបិតត្តា **កណ្ឌម្ពរុក្ខោ**ត្វេវ បញ្ញាយិ។ ធុត្តកាបិ អម្ពបក្កានិ ខាទិត្វា “ហរេ ទុដ្ឋតិត្ថិយា ‘សមណោ កិរ គោតមោ កណ្ឌម្ពរុក្ខមូលេ បាដិហារិយំ ករិស្សតី’តិ តុម្ហេហិ យោជនព្ភន្តរេ តទហុជាតាបិ អម្ពបោតកា ឧប្បាដាបិតា, កណ្ឌម្ពោ នាម អយ”ន្តិ វត្វា តេ ឧច្ឆិដ្ឋអម្ពដ្ឋីហិ បហរិំសុ។

សក្កោ វាតវលាហកំ ទេវបុត្តំ អាណាបេសិ “តិត្ថិយានំ មណ្ឌបំ វាតេហិ ឧប្បាដេត្វា ឧក្ការភូមិយំ ខិបាបេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ សូរិយម្បិ ទេវបុត្តំ អាណាបេសិ “សូរិយមណ្ឌលំ និកឌ្ឍន្តោ តាបេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ បុន វាតវលាហកំ អាណាបេសិ “វាតមណ្ឌលំ ឧដ្ឋាបេន្តោ យាហី”តិ។ សោ តថា ករោន្តោ តិត្ថិយានំ បគ្ឃរិតសេទសរីរេ រជោវដ្ឋិយា ឱកិរិ។ តេ តម្ពមត្តិកសទិសា អហេសុំ។ វស្សវលាហកម្បិ អាណាបេសិ “មហន្តានិ ពិន្ទូនិ បាតេហី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ អថ នេសំ កាយោ កពរគាវិសទិសោ អហោសិ។ តេ និគណ្ឋា លជ្ជមានា ហុត្វា សម្មុខសម្មុខដ្ឋានេនេវ បលាយិំសុ។ ឯវំ បលាយន្តេសុ បុរាណកស្សបស្ស ឧបដ្ឋាកោ ឯកោ កស្សកោ “ឥទានិ មេ អយ្យានំ បាដិហារិយករណវេលា, គន្ត្វា បាដិហារិយំ បស្សិស្សាមី”តិ គោណេ វិស្សជ្ជេត្វា បាតោវ អាភតំ យាគុកុដញ្ចេវ យោត្តកញ្ច គហេត្វា អាគច្ឆន្តោ បុរាណំ តថា បលាយន្តំ ទិស្វា, ភន្តេ , អជ្ជ ‘អយ្យានំ បាដិហារិយំ បស្សិស្សាមី’តិ អាគច្ឆាមិ, តុម្ហេ កហំ គច្ឆថា”តិ។ កឹ តេ បាដិហារិយេន, ឥមំ កុដញ្ច យោត្តញ្ច ទេហីតិ។ សោ តេន ទិន្នំ កុដញ្ច យោត្តញ្ច អាទាយ នទីតីរំ គន្ត្វា កុដំ យោត្តេន អត្តនោ គីវាយ ពន្ធិត្វា លជ្ជន្តោ កិញ្ចិ អកថេត្វា រហទេ បតិត្វា ឧទកបុព្ពុឡេ ឧដ្ឋាបេន្តោ កាលំ កត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។

សក្កោ អាកាសេ រតនចង្កមំ មាបេសិ។ តស្ស ឯកា កោដិ បាចីនចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អហោសិ, ឯកា បច្ឆិមចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ។ សត្ថា សន្និបតិតាយ ឆត្តឹសយោជនិកាយ បរិសាយ វឌ្ឍមានកច្ឆាយាយ “ឥទានិ បាដិហារិយករណវេលា”តិ គន្ធកុដិតោ និក្ខមិត្វា បមុខេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ **ឃរណី** នាម ឥទ្ធិមន្តី ឯកា អនាគាមិឧបាសិកា ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, មាទិសាយ ធីតរិ វិជ្ជមានាយ តុម្ហាកំ កិលមនកិច្ចំ នត្ថិ, អហំ បាដិហារិយំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ “កថំ ត្វំ ករិស្សសិ, ឃរណី”តិ? “ភន្តេ, ឯកស្មិំ ចក្កវាឡគព្ភេ មហាបថវឹ ឧទកំ កត្វា ឧទកសកុណិកា វិយ និមុជ្ជិត្វា បាចីនចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ អត្តានំ ទស្សេស្សាមិ, តថា បច្ឆិមឧត្តរទក្ខិណចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ, តថា មជ្ឈេ”។ មហាជនោ មំ ទិស្វា “កា ឯសា”តិ វុត្តេ វក្ខតិ “ឃរណី នាមេសា, អយំ តាវ ឯកិស្សា ឥត្ថិយា អានុភាវោ, ពុទ្ធានុភាវោ បន កីទិសោ ភវិស្សតី”តិ ។ ឯវំ តិត្ថិយា តុម្ហេ អទិស្វាវ បលាយិស្សន្តីតិ។ អថ នំ សត្ថា “ជានាមិ តេ ឃរណី ឯវរូបំ បាដិហារិយំ កាតុំ សមត្ថភាវំ, ន បនាយំ តវត្ថាយ ពទ្ធោ មាលាបុដោ”តិ វត្វា បដិក្ខិបិ។ សា “ន មេ សត្ថា អនុជានាតិ, អទ្ធា មយា ឧត្តរិតរំ បាដិហារិយំ កាតុំ សមត្ថោ អញ្ញោ អត្ថី”តិ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថាបិ “ឯវមេវ តេសំ គុណោ បាកដោ ភវិស្សតីតិ ឯវំ ឆត្តឹសយោជនិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេ សីហនាទំ នទិស្សន្តី”តិ មញ្ញមានោ អបរេបិ បុច្ឆិ – “តុម្ហេ កថំ បាដិហារិយំ ករិស្សថា”តិ។ តេ “ឯវញ្ច ឯវញ្ច ករិស្សាម, ភន្តេ”តិ សត្ថុ បុរតោ ឋិតាវ សីហនាទំ នទីសុ។ តេសុ កិរ **ចូឡអនាថបិណ្ឌិកោ** “មាទិសេ អនាគាមិឧបាសកេ បុត្តេ វិជ្ជមានេ សត្ថុ កិលមនកិច្ចំ នត្ថី”តិ ចិន្តេត្វា “អហំ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា “កថំ ករិស្សសី”តិ បុដ្ឋោ “អហំ, ភន្តេ, ទ្វាទសយោជនិកំ ព្រហ្មត្តភាវំ និម្មិនិត្វា ឥមិស្សា បរិសាយ មជ្ឈេ មហាមេឃគជ្ជិតសទិសេន សទ្ទេន ព្រហ្មអប្ផោដនំ នាម អប្ផោដេស្សាមី”តិ។ មហាជនោ “កឹ នាមេសោ សទ្ទោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ចូឡអនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ ព្រហ្មអប្ផោដនសទ្ទោ នាមា”តិ វក្ខតិ។ តិត្ថិយា “គហបតិកស្ស កិរ តាវ ឯសោ អានុភាវោ, ពុទ្ធានុភាវោ កីទិសោ ភវិស្សតី”តិ តុម្ហេ អទិស្វាវ បលាយិស្សន្តីតិ។ សត្ថា “ជានាមិ តេ អានុភាវ”ន្តិ តស្សបិ តថេវ វត្វា បាដិហារិយករណំ នានុជានិ។

អថេកា បដិសម្ភិទប្បត្តា សត្តវស្សិកា ចីរសាមណេរី កិរ នាម សត្ថារំ វន្ទិត្វា “អហំ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សាមី”តិ អាហ។ “កថំ ករិស្សសិ ចីរេ”តិ? “ភន្តេ, សិនេរុញ្ច ចក្កវាឡបព្ពតញ្ច ហិមវន្តញ្ច អាហរិត្វា ឥមស្មិំ ឋានេ បដិបាដិយា ឋបេត្វា អហំ ហំសសកុណី វិយ តតោ តតោ និក្ខមិត្វា អសជ្ជមានា គមិស្សាមិ, មហាជនោ

មំ ទិស្វា ‘កា ឯសា’តិ បុច្ឆិត្វា ‘ចីរសាមណេរី’តិ វុត្តេ។ តិត្ថិយា ‘សត្តវស្សិកាយ តាវ សាមណេរិយា អយំ មានុភាវោ, ពុទ្ធានុភាវោ កីទិសោ ភវិស្សតី’តិ តុម្ហេ អទិស្វាវ បលាយិស្សន្តី’’តិ។ តតោ បរំ ឯវរូបានិ វចនានិ វុត្តានុសារេនេវ វេទិតព្ពានិ។ តស្សាបិ ភគវា ‘‘ជានាមិ តេ អានុភាវ’’ន្តិ វត្វា បាដិហារិយករណំ នានុជានិ។ អថេកោ បដិសម្ភិទប្បត្តោ ខីណាសវោ **ចុន្ទសាមណេរោ** នាម ជាតិយា សត្តវស្សិកោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ‘‘អហំ ភគវា បាដិហារិយំ ករិស្សាមី’’តិ វត្វា ‘‘កថំ ករិស្សសី’’តិ បុដ្ឋោ អាហ – ‘‘អហំ, ភន្តេ, ជម្ពុទីបស្ស ធជភូតំ មហាជម្ពុរុក្ខំ ខន្ធេ គហេត្វា ចាលេត្វា មហាជម្ពុបេសិយោ អាហរិត្វា ឥមំ បរិសំ ខាទាបេស្សាមិ, បារិច្ឆត្តកកុសុមានិ ច អាហរិត្វា តុម្ហេ វន្ទិស្សាមី’’តិ។ សត្ថា ‘‘ជានាមិ តេ អានុភាវ’’ន្តិ តស្ស បាដិហារិយករណំ បដិក្ខិបិ។

អថ ឧប្បលវណ្ណា ថេរី សត្ថារំ វន្ទិត្វា ‘‘អហំ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សាមី’’តិ វត្វា ‘‘កថំ ករិស្សសី’’តិ បុដ្ឋា អាហ – ‘‘អហំ, ភន្តេ, សមន្តា ទ្វាទសយោជនិកំ បរិសំ ទស្សេត្វា អាវដ្ដតោ ឆត្តឹសយោជនាយ បរិសាយ បរិវុតោ ចក្កវត្តិរាជា ហុត្វា អាគន្ត្វា តុម្ហេ វន្ទិស្សាមី’’តិ ។ សត្ថា ‘‘ជានាមិ តេ អានុភាវ’’ន្តិ តស្សាបិ បាដិហារិយករណំ បដិក្ខិបិ។ អថ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ភគវន្តំ វន្ទិត្វា ‘‘អហំ, ភន្តេ, បាដិហារិយំ ករិស្សាមី’’តិ វត្វា ‘‘កថំ ករិស្សសី’’តិ បុដ្ឋោ អាហ – ‘‘អហំ, ភន្តេ, សិនេរុបព្ពតរាជានំ ទន្តន្តរេ ឋបេត្វា មាសសាសបពីជំ វិយ ខាទិស្សាមី’’តិ។ ‘‘អញ្ញំ កឹ ករិស្សសី’’តិ? ‘‘ឥមំ មហាបថវឹ កដសារកំ វិយ សំវេល្លិត្វា អង្គុលន្តរេ និក្ខិបិស្សាមី’’តិ។ ‘‘អញ្ញំ កឹ ករិស្សសី’’តិ? ‘‘មហាបថវឹ កុលាលចក្កំ វិយ បរិវត្តេត្វា មហាជនំ បថវោជំ ខាទាបេស្សាមី’’តិ។ ‘‘អញ្ញំ កឹ ករិស្សសី’’តិ? ‘‘វាមហត្ថេ បថវឹ កត្វា ឥមេ សត្តេ ទក្ខិណហត្ថេន អញ្ញស្មិំ ទីបេ ឋបេស្សាមី’’តិ។ ‘‘អញ្ញំ កឹ ករិស្សសី’’តិ? ‘‘សិនេរុំ ឆត្តទណ្ឌំ វិយ កត្វា មហាបថវឹ ឧក្ខិបិត្វា តស្សុបរិ ឋបេត្វា ឆត្តហត្ថោ ភិក្ខុ វិយ ឯកហត្ថេនាទាយ អាកាសេ ចង្កមិស្សាមី’’តិ។ សត្ថា ‘‘ជានាមិ តេ អានុភាវ’’ន្តិ តស្សាបិ បាដិហារិយករណំ នានុជានិ។ សោ ‘‘ជានាតិ មញ្ញេ សត្ថា មយា ឧត្តរិតរំ បាដិហារិយំ កាតុំ សមត្ថ’’ន្តិ ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។

អថ នំ សត្ថា ‘‘នាយំ មោគ្គល្លានំ តវេត្ថាយ ពន្ធោ ពាលាបុដោ។ អហញ្ហិ អសមធុរោ, មម ធុរំ អញ្ញោ វហិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ អនច្ឆរិយមេតំ, យំ ឥទានិ មម ធុរំ វហិតុំ សមត្ថោ នាម ភវេយ្យ។ អហេតុកតិរច្ឆានយោនិយំ និព្ពត្តកាលេបិ មម ធុរំ អញ្ញោ វហិតុំ សមត្ថោ នាម នាហោសិយេវា’’តិ វត្វា ‘‘កទា បន, ភន្តេ’’តិ ថេរេន បុដ្ឋោ អតីតំ អាហរិត្វា –

> ‘‘យតោ យតោ គរុ ធុរំ, យតោ គម្ភីរវត្តនី;
> តទាស្សុ កណ្ហំ យុញ្ជន្តិ, ស្វាស្សុ តំ វហតេ ធុរ’’ន្តិ។ –

ឥទំ **កណ្ហឧសភជាតកំ** (ជា. ១.១.២៩) វិត្ថារេត្វា បុន តមេវ វត្ថុំ វិសេសេត្វា ទស្សេន្តោ –

> ‘‘មនុញ្ញមេវ ភាសេយ្យ, នាមនុញ្ញំ កុទាចនំ;
> មនុញ្ញំ ភាសមានស្ស, គរុំ ភារំ ឧទទ្ធរិ;
> ធនញ្ច នំ អលាភេសិ, តេន ចត្តមនោ អហូ’’តិ។ –

ឥទំ **នន្ទិវិសាលជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសិ។ កថេត្វា ច បន សត្ថា រតនចង្កមំ អភិរុហិ, បុរតោ ទ្វាទសយោជនិកា បរិសា អហោសិ តថា បច្ឆតោ ច ឧត្តរតោ ច ទក្ខិណតោ ច។ ឧជុកំ បន ចតុវីសតិយោជនិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេ ភគវា យមកបាដិហារិយំ អកាសិ។

តំ បាឡិតោ តាវ ឯវំ វេទិតព្ពំ (បដិ. ម. ១.១១៦) – កតមំ តថាគតស្ស យមកបាដិហារិយេ ញាណំ? ឥធ តថាគតោ យមកបាដិហារិយំ ករោតិ អសាធារណំ សាវកេហិ, ឧបរិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ ។ ហេដ្ឋិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, ឧបរិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ បុរត្ថិមកាយតោ, បច្ឆិមកាយតោ; បច្ឆិមកាយតោ, បុរត្ថិមកាយតោ; ទក្ខិណអក្ខិតោ, វាមអក្ខិតោ; វាមអក្ខិតោ, ទក្ខិណអក្ខិតោ; ទក្ខិណកណ្ណសោតតោ, វាមកណ្ណសោតតោ; វាមកណ្ណសោតតោ, ទក្ខិណកណ្ណសោតតោ; ទក្ខិណនាសិកាសោតតោ, វាមនាសិកាសោតតោ; វាមនាសិកាសោតតោ, ទក្ខិណនាសិកាសោតតោ; ទក្ខិណអំសកូដតោ, វាមអំសកូដតោ; វាមអំសកូដតោ, ទក្ខិណអំសកូដតោ; ទក្ខិណហត្ថតោ, វាមហត្ថតោ; វាមហត្ថតោ, ទក្ខិណហត្ថតោ; ទក្ខិណបស្សតោ, វាមបស្សតោ; វាមបស្សតោ, ទក្ខិណបស្សតោ; ទក្ខិណបាទតោ, វាមបាទតោ; វាមបាទតោ, ទក្ខិណបាទតោ; អង្គុលង្គុលេហិ, អង្គុលន្តរិកាហិ; អង្គុលន្តរិកាហិ, អង្គុលង្គុលេហិ; ឯកេកលោមកូបតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, ឯកេកលោមតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ ឯកេកលោមតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, ឯកេកលោមកូបតោ ឧទកធារា បវត្តតិ ឆន្នំ វណ្ណានំ នីលានំ បីតកានំ លោហិតកានំ ឱទាតានំ មញ្ជេដ្ឋានំ បភស្សរានំ។ ភគវា ចង្កមតិ, ពុទ្ធនិម្មិតោ តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា

សេយ្យំ វា កប្បេតិ…បេ… និម្មិតោ សេយ្យំ កប្បេតិ, ភគវា ចង្កមតិ វា តិដ្ឋតិ វា និសីទតិ វា។ ឥទំ តថាគតស្ស យមកបាដិហារិយេ ញាណន្តិ។

ឥទំ បន បាដិហារិយំ ភគវា តស្មិំ ចង្កមេ ចង្កមិត្វា អកាសិ។ តស្ស តេជោកសិណសមាបត្តិវសេន ឧបរិមកាយតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, អាបោកសិណសមាបត្តិវសេន ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧទកធារា បវត្តតិ។ ន បន ឧទកធារាយ បវត្តនដ្ឋានតោ អគ្គិក្ខន្ធោ បវត្តតិ, អគ្គិក្ខន្ធស្ស បវត្តនដ្ឋានតោ ឧទកធារា បវត្តតីតិ ទស្សេតុំ “ហេដ្ឋិមកាយតោ ឧបរិមកាយតោ”តិ វុត្តំ។ ឯសេវ នយោ សព្ពបទេសុ។ អគ្គិក្ខន្ធោ បនេត្ថ ឧទកធារាយ អសម្មិស្សោ អហោសិ, តថា ឧទកធារា អគ្គិក្ខន្ធេន។ ឧភយម្បិ កិរ ចេតំ យាវ ព្រហ្មលោកា ឧគ្គន្ត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិយំ បតតិ។ “ឆន្នំ វណ្ណាន”ន្តិ វុត្តា បនស្ស ឆព្ពណ្ណរំសិយោ ឃដេហិ អាសិញ្ចមានំ វិលីនសុវណ្ណំ វិយ យន្តនាលិកតោ និក្ខន្តសុវណ្ណរសធារា វិយ ច ឯកចក្កវាឡគព្ភតោ ឧគ្គន្ត្វា ព្រហ្មលោកំ អាហច្ច បដិនិវត្តិត្វា ចក្កវាឡមុខវដ្ដិមេវ គណ្ហឹសុ។ ឯកចក្កវាឡគព្ភំ វង្កគោបានសិកំ វិយ ពោធិឃរំ អហោសិ ឯកាលោកំ។

តំទិវសំ សត្ថា ចង្កមិត្វា បាដិហារិយំ ករោន្តោ អន្តរន្តរា មហាជនស្ស ធម្មំ កថេសិ។ កថេន្តោ ច ជនំ និរស្សាសំ អកត្វា តស្ស អស្សាសវារំ ទេតិ។ តស្មិំ ខណេ មហាជនោ សាធុការំ បវត្តេសិ។ តស្ស សាធុការបវត្តនកាលេ សត្ថា តាវមហតិយា បរិសាយ ចិត្តំ ឱលោកេន្តោ ឯកេកស្ស សោឡសន្នំ អាការានំ វសេន ចិត្តាចារំ អញ្ញាសិ។ ឯវំ លហុកបរិវត្តំ ពុទ្ធានំ ចិត្តំ ។ យោ យោ យស្មិញ្ច ធម្មេ យស្មិញ្ច បាដិហីរេ បសន្នោ, តស្ស តស្ស អជ្ឈាសយវសេនេវ ធម្មញ្ច កថេសិ, បាដិហីរញ្ច អកាសិ។ ឯវំ ធម្មេ ទេសិយមានេ បាដិហីរេ ច ករិយមានេ មហាជនស្ស ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សត្ថា បន តស្មិំ សមាគមេ អត្តនោ មនំ គហេត្វា អញ្ញំ បញ្ហំ បុច្ឆិតុំ សមត្ថំ អទិស្វា និម្មិតពុទ្ធំ មាបេសិ។ តេន បុច្ឆិតំ បញ្ហំ សត្ថា វិស្សជ្ជេសិ, សត្ថារា បុច្ឆិតំ សោ វិស្សជ្ជេសិ។ ភគវតោ ចង្កមនកាលេ និម្មិតោ ឋានាទីសុ អញ្ញតរំ កប្បេសិ, និម្មិតស្ស ចង្កមនកាលេ ភគវា ឋានាទីសុ អញ្ញតរំ កប្បេសិ។ តមត្ថំ ទស្សេតុំ “និម្មិតោ ចង្កមតិ វា”តិអាទិ វុត្តំ។ ឯវំ ករោន្តស្ស សត្ថុ បាដិហារិយំ ទិស្វា ធម្មកថំ សុត្វា តស្មិំ សមាគមេ វីសតិយា បាណកោដីនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។

សត្ថា បាដិហីរំ ករោន្តោវ “កត្ថ នុ ខោ អតីតពុទ្ធា ឥទំ បាដិហីរំ កត្វា វស្សំ ឧបេន្តី”តិ អាវជ្ជេត្វា “តាវតឹសភវនេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា មាតុ អភិធម្មបិដកំ ទេសេន្តី”តិ ទិស្វា ទក្ខិណបាទំ ឧក្ខិបិត្វា យុគន្ធរមត្ថកេ ឋបេត្វា ឥតរំ បាទំ ឧក្ខិបិត្វា សិនេរុមត្ថកេ ឋបេសិ។ ឯវំ អដ្ឋសដ្ឋិយោជនសតសហស្សដ្ឋានេ តយោ បទវារា អហេសុំ, ទ្វេ បាទឆិទ្ទានិ។ សត្ថា បាទំ បសារេត្វា អក្កមីតិ ន សល្លក្ខេតព្ពំ។ តស្ស ហិ បាទុក្ខិបនកាលេយេវ បព្ពតា បាទមូលំ អាគន្ត្វា សម្បដិច្ឆឹសុ, សត្ថារា អក្កមនកាលេ តេ បព្ពតា ឧដ្ឋាយ សកដ្ឋានេយេវ អដ្ឋំសុ។ សក្កោ សត្ថារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “បណ្ឌុកម្ពលសិលាយ មញ្ញេ សត្ថា ឥមំ វស្សាវាសំ ឧបេស្សតិ, ពហូនញ្ច ទេវតានំ ឧបការោ ភវិស្សតិ, សត្ថរិ បនេត្ថ វស្សាវាសំ ឧបគតេ អញ្ញា ទេវតា ហត្ថម្បិ ឋបេតុំ ន សក្ខិស្សន្តិ។ អយំ ខោ បន បណ្ឌុកម្ពលសិលា ទីឃតោ សដ្ឋិយោជនា, វិត្ថារតោ បណ្ណាសយោជនា, បុថុលតោ បន្នរសយោជនា, សត្ថរិ និសិន្នេបិ តុច្ឆំ ភវិស្សតី”តិ។ សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា អត្តនោ សង្ឃាដឹ សិលាសនំ បដិច្ឆាទយមានំ ខិបិ។ សក្កោ ចិន្តេសិ – “ចីវរំ តាវ បដិច្ឆាទយមានំ ខិបិ, សយំ បន បរិត្តកេ ឋានេ និសីទិស្សតី”តិ។ សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា នីចបីឋកំ មហាបំសុកូលិកោ វិយ បណ្ឌុកម្ពលសិលំ អន្តោចីវរភោគេយេវ កត្វា និសីទិ។ មហាជនោបិ តំខណញ្ញេវ សត្ថារំ ឱលោកេន្តោ នាទ្ទស, ចន្ទស្ស អត្ថង្គមិតកាលោ វិយ សូរិយស្ស ច អត្ថង្គមិតកាលោ វិយ អហោសិ។ មហាជនោ –

“គតោ នុ ចិត្តកូដំ វា, កេលាសំ វា យុគន្ធរំ;
ន នោ ទក្ខេមុ សម្ពុទ្ធំ, លោកជេដ្ឋំ នរាសភ”ន្តិ។ –

ឥមំ គាថំ វទន្តោ បរិទេវិ។ អបរេ “សត្ថា នាម បវិវេករតោ, សោ ‘ឯវរូបាយ មេ បរិសាយ ឯវរូបំ បាដិហីរំ កត’ន្តិ លជ្ជាយ អញ្ញំ រដ្ឋំ វា ជនបទំ វា គតោ ភវិស្សតិ, ន ទានិ តំ ទក្ខិស្សាមា”តិ បរិទេវន្តា ឥមំ គាថមាហំសុ –

“បវិវេករតោ ធីរោ, និមំ លោកំ បុនេហិតិ;
ន នោ ទក្ខេមុ សម្ពុទ្ធំ, លោកជេដ្ឋំ នរាសភ”ន្តិ។

តេ មហាមោគ្គល្លានំ បុច្ឆឹសុ – “កហំ, ភន្តេ, សត្ថា”តិ? សោ សយំ ជានន្តោបិ “បរេសម្បិ គុណា បាកដា ហោន្តូ”តិ អជ្ឈាសយេន “អនុរុទ្ធំ បុច្ឆថា”តិ អាហ។ តេ ថេរំ តថា បុច្ឆឹសុ – “កហំ, ភន្តេ, សត្ថា”តិ? តាវតឹសភវនេ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វស្សំ ឧបគន្ត្វា មាតុ អភិធម្មបិដកំ ទេសេតុំ គតោតិ។ “កទា អាគមិស្សតិ, ភន្តេ”តិ? “តយោ មាសេ អភិធម្មបិដកំ ទេសេត្វា មហាបវារណទិវសេ”តិ។ តេ “សត្ថារំ អទិស្វា ន គ

មិស្សាមា”តិ តត្ថេវ ខន្ធាវារំ ពន្ធឹសុ។ អាកាសមេវ កិរ នេសំ ឆទនំ អហោសិ។ តាយ ច មហតិយា បរិសាយ សរីរនិយំសោ នាម ន បញ្ញាយិ, បថវី វិវរំ អទាសិ, សព្ពត្ថ បរិសុទ្ធមេវ ភូមិតលំ អហោសិ។

សត្ថា បឋមមេវ មោគ្គល្លានត្ថេរំ អវោច – “មោគ្គល្លាន, ត្វំ ឯតិស្សាយ បរិសាយ ធម្មំ ទេសេយ្យាសិ, ចូឡអនាថបិណ្ឌិកោ អាហារំ ទស្សតី”តិ។ តស្មា តំ តេមាសំ ចូឡអនាថបិណ្ឌិកោវ តស្សា បរិសាយ យាបនំ យាគុភត្តំ ខាទនីយំ តម្ពូលគេលគន្ធមាលាបិលន្ធនានិ ច អទាសិ។ មហាមោគ្គល្លានោ ធម្មំ ទេសេសិ, បាដិហារិយទស្សនត្ថំ អាគតាគតេហិ បុដ្ឋបញ្ហេ ច វិស្សជ្ជេសិ។ សត្ថារម្បិ មាតុ អភិធម្មទេសនត្ថំ បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វស្សំ ឧបគតំ ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា បរិវារយឹសុ។ តេន វុត្តំ –

“តាវតឹសេ យទា ពុទ្ធោ, សិលាយំ បណ្ឌុកម្ពលេ;
បារិច្ឆត្តកមូលម្ហិ, វិហាសិ បុរិសុត្តមោ។

“ទសសុ លោកធាតូសុ, សន្និបតិត្វាន ទេវតា;
បយិរុបាសន្តិ សម្ពុទ្ធំ, វសន្តំ នាគមុទ្ធនិ។

“ន កោចិ ទេវោ វណ្ណេន, សម្ពុទ្ធស្ស វិរោចតិ;
សព្ពេ ទេវេ អតិក្កម្ម, សម្ពុទ្ធោវ វិរោចតី”តិ។ (បេ. វ. ៣១៧-៣១៩);

ឯវំ សព្ពា ទេវតា អត្តនោ សរីរប្បភាយ អភិភវិត្វា និសិន្នស្ស បនស្ស មាតា តុសិតវិមានតោ អាគន្ត្វា ទក្ខិណបស្សេ និសីទិ។ ឥន្ទកោបិ ទេវបុត្តោ អាគន្ត្វា ទក្ខិណបស្សេយេវ និសីទិ, អង្កុរោ វាមបស្សេ និសីទិ។ សោ មហេសក្ខាសុ ទេវតាសុ សន្និបតន្តីសុ អបគន្ត្វា ទ្វាទសយោជនិកេ ឋានេ ឱកាសំ លភិ, ឥន្ទកោ តត្ថេវ និសីទិ។ សត្ថា តេ ឧភោបិ ឱលោកេត្វា អត្តនោ សាសនេ ទក្ខិណេយ្យបុគ្គលានំ ទិន្នទានស្ស មហប្ផលភាវំ ញាបេតុកាមោ ឯវមាហ – “អង្កុរ, តយា ទីឃមន្តរេ ទសវស្សសហស្សបរិមាណកាលេ ទ្វាទសយោជនិកំ ឧទ្ធនបន្តិំ កត្វា មហាទានំ ទិន្នំ, ឥទានិ មម សមាគមំ អាគន្ត្វា ទ្វាទសយោជនិកេ ឋានេ ឱកាសំ លភិ, កឹ នុ ខោ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ? វុត្តម្បិ ចេតំ –

“ឱលោកេត្វាន សម្ពុទ្ធោ, អង្កុរញ្ចាបិ ឥន្ទកំ;
ទក្ខិណេយ្យំ សម្ភាវេន្តោ, ឥទំ វចនមព្រវិ។

“មហាទានំ តយា ទិន្នំ, អង្កុរ ទីឃមន្តរេ;
អតិទូរេ និសិន្នោសិ, អាគច្ឆ មម សន្តិកេ”តិ។ (បេ. វ. ៣២១-៣២២);

សោ សទ្ទោ បថវីតលំ បាបុណិ។ សព្ពាបិ នំ សា បរិសា អស្សោសិ។ ឯវំ វុត្តេ –

“ចោទិតោ ភាវិតត្តេន, អង្កុរោ ឯតមព្រវិ;
កឹ មយ្ហំ តេន ទានេន, ទក្ខិណេយ្យេន សុញ្ញតំ។

“អយំ សោ ឥន្ទកោ យក្ខោ, ទជ្ជា ទានំ បរិត្តកំ;
អតិរោចតិ អម្ហេហិ, ចន្ទោ តារាគណេ យថា”តិ។ (បេ. វ. ៣២៣-៣២៤);

តត្ថ **ទជ្ជា**តិ ទត្វា។ ឯវំ វុត្តេ សត្ថា ឥន្ទកំ អាហ – “ឥន្ទក, ត្វំ មម ទក្ខិណបស្សេ និសិន្នោ, កស្មា អនបគន្ត្វាវ និសីទសី”តិ? សោ “អហំ, ភន្តេ, សុខេត្តេ អប្បកពីជំ វបនកស្សកោ វិយ ទក្ខិណេយ្យសម្បទំ អលត្ថ”ន្តិ ទក្ខិណេយ្យំ បភាវេន្តោ អាហ –

“ឧជ្ជង្គលេ យថា ខេត្តេ, ពីជំ ពហុម្បិ រោបិតំ;
ន ផលំ វិបុលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ កស្សកំ។

“តថេវ ទានំ ពហុកំ, ទុស្សីលេសុ បតិដ្ឋិតំ;
ន ផលំ វិបុលំ ហោតិ, នបិ តោសេតិ ទាយកំ។

“យថាបិ ភទ្ទកេ ខេត្តេ, ពីជំ អប្បម្បិ រោបិតំ;

សម្មា ធារំ បវេច្ឆន្តេ, ផលំ តោសេតិ កស្សកំ។

“តថេវ សីលវន្តេសុ, គុណវន្តេសុ តាទិសុ;
អប្បកម្បិ កតំ ការំ, បុញ្ញំ ហោតិ មហប្ផល”ន្តិ។ (បេ. វ. ៣២៥-៣២៨);

កឹ បនេតស្ស បុព្ពកម្មន្តិ? សោ កិរ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស អន្តោគាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋស្ស អត្តនោ អាភតំ កដច្ឆុភិក្ខំ ទាបេសិ។ តទា តស្ស បុញ្ញំ អង្កុរេន ទសវស្សសហស្សានិ ទ្វាទសយោជនិកំ ឧទ្ធនបន្តិំ កត្វា ទិន្នទានតោ មហប្ផលតរំ ជាតំ។ តស្មា ឯវមាហ។

ឯវំ វុត្តេ សត្ថា, “អង្កុរ, ទានំ នាម វិចេយ្យ ទាតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ តំ សុខេត្តេសុ វុត្តពីជំ វិយ មហប្ផលំ ហោតិ។ ត្វំ បន ន តថា អកាសិ, តេន តេ ទានំ មហប្ផលំ ន ជាត”ន្តិ ឥមមត្ថំ វិភាវេន្តោ –

“វិចេយ្យ ទានំ ទាតព្ពំ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ…បេ….។

“វិចេយ្យ ទានំ សុគតប្បសត្ថំ,
យេ ទក្ខិណេយ្យា ឥធ ជីវលោកេ;
ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ,
ពីជានិ វុត្តានិ យថា សុខេត្តេ”តិ។ (បេ. វ. ៣២៩-៣៣០) –

វត្វា ឧត្តរិម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

“តិណទោសានិ ខេត្តានិ, រាគទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

“តិណទោសានិ ខេត្តានិ, ទោសទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតទោសេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

“តិណទោសានិ ខេត្តានិ, មោហទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតមោហេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

“តិណទោសានិ ខេត្តានិ, ឥច្ឆាទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វិគតិច្ឆេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផល”ន្តិ។

ទេសនាវសានេ អង្កុរោ ច ឥន្ទកោ ច សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អថ សត្ថា ទេវបរិសាយ មជ្ឈេ និសិន្នោ មាតរំ អារព្ភ “កុសលា ធម្មា, អកុសលា ធម្មា, អព្យាកតា ធម្មា”តិ អភិធម្មបិដកំ បដ្ឋបេសិ។ ឯវំ តយោ មាសេ និរន្តរំ អភិធម្មបិដកំ កថេសិ។ កថេន្តោ បន ភិក្ខាចារវេលាយ “យាវ មមាគមនា ឯត្តកំ នាម ធម្មំ ទេសេតូ”តិ និម្មិតពុទ្ធំ មាបេត្វា ហិមវន្តំ គន្ត្វា នាគលតាទន្តកដ្ឋំ ខាទិត្វា អនោតត្តទហេ មុខំ ធោវិត្វា ឧត្តរកុរុតោ បិណ្ឌបាតំ អាហរិត្វា មហាសាលមាឡកេ និសិន្នោ ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។ សារិបុត្តត្ថេរោ តត្ថ គន្ត្វា សត្ថុ វត្តំ ករោតិ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចបរិយោសានេ, “សារិបុត្ត , អជ្ជ មយា ឯត្តកោ នាម ធម្មោ ភាសិតោ, ត្វំ អត្តនោ អន្តេវាសិកានំ ភិក្ខូនំ វាចេហី”តិ ថេរស្ស កថេសិ។ យមកបាដិហីរេ កិរ បសីទិត្វា បញ្ចសតា កុលបុត្តា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិំសុ។ តេ សន្ធាយ ថេរំ ឯវមាហ។ វត្វា ច បន ទេវលោកំ គន្ត្វា និម្មិតពុទ្ធេន ទេសិតដ្ឋានតោ បដ្ឋាយ សយំ ធម្មំ ទេសេសិ។ ថេរោបិ គន្ត្វា តេសំ ភិក្ខូនំ ធម្មំ ទេសេសិ។ តេ សត្ថរិ ទេវលោកេ វិហរន្តេយេវ សត្តបករណិកា អហេសុំ។

តេ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ ខុទ្ទកវគ្គុលិយោ ហុត្វា ឯកស្មិំ បព្ភារេ ឱលម្ពន្តា ទ្វិន្នំ ថេរានំ ចង្កមិត្វា អភិធម្មំ សជ្ឈាយន្តានំ សទ្ទំ សុត្វា សរេ និមិត្តំ អគ្គហេសុំ។ តេ “ឥមេ ខន្ធា នាម, ឥមា ធាតុយោ នាមា”តិ អជានិត្វា សរេ និមិត្តគហណមត្តេនេវ តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តា, ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទិព្ពសម្បត្តិំ អនុភវិត្វា តតោ ចវិត្វា សាវត្ថិយំ កុលឃរេសុ និព្ពត្តា។ យមកបាដិហីរេ ឧប្បន្នប្បសាទា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិត្វា សព្ពបឋមំ

សត្ថុបការណិកា អហេសុំ។ សត្ថាបិ តេនេវ នីហារេន តំ តេមាសំ អភិធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ អសីតិកោដិសហស្សានំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, មហាមាយាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

សាបិ ខោ ឆត្តឹសយោជនបរិមណ្ឌលា បរិសា "ឥទានិ សត្តមេ ទិវសេ មហាបវារណា ភវិស្សតី"តិ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – "ភន្តេ សត្ថុ, ឱរោហណទិវសំ សញ្ញាតុំ វដ្ដតិ, ន ហិ មយំ សត្ថារំ អទិស្វា គមិស្សាមា"តិ។ អាយស្មា មហាមោគ្គល្លានោ តំ កថំ សុត្វា "សាធាវុសោ"តិ វត្វា តត្ថេវ បថវិយំ និមុគ្គោ សិនេរុបាទំ គន្ត្វា "មំ អភិរុហន្តំ បរិសា បស្សតូ"តិ អធិដ្ឋាយ មណិរតនេន អាវុតំ បណ្ឌុកម្ពលសុត្តំ វិយ បញ្ញាយមានរូបោវ សិនេរុមជ្ឈេន អភិរុហិ។ មនុស្សាបិ នំ "ឯកយោជនំ អភិរុឡ្ហោ, ទ្វិយោជនំ អភិរុឡ្ហោ"តិ ឱលោកយឹសុ។ ថេរោបិ សត្ថុ បាទេ សីសេន ឧក្ខិបន្តោ វិយ អភិរុហិត្វា វន្ទិត្វា ឯវមាហ – "ភន្តេ, បរិសា តុម្ហេ ទិស្វាវ គន្តុកាមា, កទា ឱរោហិស្សថា"តិ។ "កហំ បន តេ, មោគ្គល្លាន, ជេដ្ឋភាតិកោ សារិបុត្តោ"តិ។ "ភន្តេ, សង្កស្សនគរេ វស្សំ ឧបគតោ"តិ។ មោគ្គល្លាន, អហំ ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ មហាបវារណាយ សង្កស្សនគរទ្វារេ ឱតរិស្សាមិ, មំ ទដ្ឋុកាមា តត្ថ អាគច្ឆន្តុ, សាវត្ថិតោ សង្កស្សនគរទ្វារំ តឹសយោជនានិ, ឯត្តកេ មគ្គេ កស្សចិ បាថេយ្យកិច្ចំ នត្ថិ, ឧបោសថិកា ហុត្វា ធុរវិហារំ ធម្មស្សវនត្ថាយ គច្ឆន្តា វិយ អាគច្ឆេយ្យាថាតិ តេសំ អារោចេយ្យាសីតិ។ ថេរោ "សាធុ, ភន្តេ"តិ គន្ត្វា តថា អារោចេសិ។

សត្ថា វុដ្ឋវស្សោ បវារេត្វា សក្កស្ស អារោចេសិ – "មហារាជ, មនុស្សបថំ គមិស្សាមី"តិ ។ សក្កោ សុវណ្ណមយំ មណិមយំ រជតមយន្តិ តីណិ សោបានានិ មាបេសិ។ តេសំ បាទា សង្កស្សនគរទ្វារេ បតិដ្ឋហឹសុ, សីសានិ សិនេរុមុទ្ធនិ។ តេសុ ទក្ខិណបស្សេ សុវណ្ណមយំ សោបានំ ទេវតានំ អហោសិ, វាមបស្សេ រជតមយំ សោបានំ មហាព្រហ្មានំ អហោសិ, មជ្ឈេ មណិមយំ សោបានំ តថាគតស្ស អហោសិ។ សត្ថាបិ សិនេរុមុទ្ធនិ ឋត្វា ទេវោរោហណសមយេ យមកបាដិហារិយំ កត្វា ឧទ្ធំ ឱលោកេសិ, យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកង្គណា អហេសុំ។ អធោ ឱលោកេសិ, យាវ អវីចិតោ ឯកង្គណំ អហោសិ។ ទិសាវិទិសា ឱលោកេសិ, អនេកានិ ចក្កវាឡសតសហស្សានិ ឯកង្គណានិ អហេសុំ។ ទេវា មនុស្សេ បស្សឹសុ, មនុស្សាបិ ទេវេ បស្សឹសុ, សព្ពេ សម្មុខាវ បស្សឹសុ។

ភគវា ឆព្ពណ្ណរំសិយោ វិស្សជ្ជេសិ។ តំ ទិវសំ ពុទ្ធសិរឹ ឱលោកេត្វា ឆត្តឹសយោជន បរិមណ្ឌលាយ បរិសាយ ឯកោបិ ពុទ្ធភាវំ អបត្ថេន្តោ នាម នត្ថិ។ សុវណ្ណសោបានេន ទេវា ឱតរឹសុ, រជតសោបានេន មហាព្រហ្មានោ ឱតរឹសុ, មណិសោបានេន សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឱតរិ។ បញ្ចសិខោ គន្ធព្ពទេវបុត្តោ ពេលុវបណ្ឌុវីណំ អាទាយ ទក្ខិណបស្សេ ឋត្វា សត្ថុ គន្ធព្ពមធុរទិព្ពវីណាយ សទ្ទេន បូជំ ករោន្តោ ឱតរិ, មាតលិ, សង្គាហកោ វាមបស្សេ ឋត្វា ទិព្ពគន្ធមាលាបុប្ផំ គហេត្វា នមស្សមានោ បូជំ កត្វា ឱតរិ, មហាព្រហ្មា ឆត្តំ ធារេសិ, សុយាមោ វាលពីជនឹ ធារេសិ។ សត្ថា ឥមិនា បរិវារេន សទ្ធឹ ឱតរិត្វា សង្កស្សនគរទ្វារេ បតិដ្ឋហិ។ សារិបុត្តត្ថេរោបិ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា យស្មា សារិបុត្តត្ថេរេន តថារូបាយ ពុទ្ធសិរិយា ឱតរន្តោ សត្ថា ឥតោ បុព្ពេ ន ទិដ្ឋបុព្ពោ, តស្មា –

"ន មេ ទិដ្ឋោ ឥតោ បុព្ពេ, ន សុតោ ឧទ កស្សចិ;
ឯវំ វគ្គុវទោ សត្ថា, តុសិតា គណិមាគតោ"តិ។ (សុ. និ. ៩៦១; មហានិ. ១៩០) –

អាទីហិ អត្តនោ តុដ្ឋឹ បកាសេត្វា, "ភន្តេ, អជ្ជ សព្ពេបិ ទេវមនុស្សា តុម្ហាកំ បិហយន្តិ, បត្ថេន្តី"តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា, "សារិបុត្ត, ឯវរូបេហិ គុណេហិ សមន្នាគតា ពុទ្ធា ទេវមនុស្សានំ បិយា ហោន្តិយេវា"តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៨១. "យេ ឈានបសុតា ធីរា, នេក្ខម្មូបសមេ រតា;
ទេវាបិ តេសំ បិហយន្តិ, សម្ពុទ្ធានំ សតីមត"ន្តិ។

តត្ថ **យេ ឈានបសុតា**តិ លក្ខណូបនិជ្ឈានំ អារម្មណូបនិជ្ឈានន្តិ ឥមេសុ ទ្វីសុ ឈានេសុ អាវជ្ជនសមាបជ្ជនអធិដ្ឋានវុដ្ឋានបច្ចវេក្ខណេហិ យុត្តប្បយុត្តា។ **នេក្ខម្មូបសមេ រតា**តិ ឯត្ថ បព្ពជ្ជា នេក្ខម្មន្តិ ន គហេតព្ពា, កិលេសវូបសមនិព្ពានរតី បន សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **ទេវាបី**តិ ទេវាបិ មនុស្សាបិ តេសំ បិហយន្តិ បត្ថេន្តិ។ **សតីមត**ន្តិ ឯវរូបគុណានំ តេសំ សតិយា សមន្នាគតានំ សម្ពុទ្ធានំ។ "អហោ វត មយំ ពុទ្ធា ភវេយ្យាមា"តិ ពុទ្ធភាវំ ឥច្ឆមានា បិហយន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តឹសមត្តានំ បាណកោដីនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកា បញ្ចសតភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ។

សព្ពពុទ្ធានំ កិរ អវិជហិតមេវ យមកបាដិហីរំ កត្វា ទេវលោកេ វស្សំ វសិត្វា សង្កស្សនគរទ្វារេ ឱតរណំ។ តត្ថ បន ទក្ខិណបាទស្ស បតិដ្ឋិតដ្ឋានំ អចលចេតិយដ្ឋានំ នាម ហោតិ។ សត្ថា តត្ថ ឋត្វា បុថុជ្ជនាទីនំ វិសយេ បញ្ហំ បុច្ឆិ, បុថុជ្ជនា អត្តនោ វិសយេ បញ្ហេ វិស្សជ្ជេត្វា សោតាបន្នវិសយេ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេតុំ នាសក្ខិំសុ។ តថា សកទាគាមិអាទីនំ វិសយេ សោតាបន្នាទយោ, មហាមោគ្គល្លានវិសយេ សេសមហាសាវកា, សារិបុត្តត្ថេរស្ស វិសយេ មហាមោគ្គល្លានោ, ពុទ្ធវិសយេ ច សារិបុត្តោបិ វិស្សជ្ជេតុំ នាសក្ខិយេវ។ សោ បាចីនទិសំ អាទិំ កត្វា សព្ព ទិសា ឱលោកេសិ, សព្ពត្ថ ឯកង្គណមេវ អហោសិ។ អដ្ឋសុ ទិសាសុ ទេវមនុស្សា ឧទ្ធំ យាវ ព្រហ្មលោកា ហេដ្ឋា ភូមដ្ឋា ច យក្ខនាគសុបណ្ណា អញ្ជលិំ បគ្គហេត្វា, “ភន្តេ, ឥធ តស្ស បញ្ហស្ស វិស្សជ្ជេតា នត្ថិ, ឯត្ថេវ ឧបធារេថា”តិ អាហំសុ។ សត្ថា សារិបុត្តោ កិលមតីតិ។ កិញ្ចាបិ ហេស –

“យេ ច សង្ខាតធម្មាសេ, យេ ច សេខា បុថូ ឥធ;
តេសំ មេ និបកោ ឥរិយំ, បុដ្ឋោ បព្រូហិ មារិសា”តិ។ (សុ. និ. ១០៤៤; ចូឡនិ. អជិតមាណវបុច្ឆានិទ្ទេស ៧) –

ឥមំ ពុទ្ធវិសយេ បុដ្ឋបញ្ហំ សុត្វា ‘សត្ថា មំ សេខាសេខានំ អាគមនបដិបទំ បុច្ឆតី’តិ បញ្ហេ និក្កង្ខោ, ខន្ធាទីសុ បន កតរេន នុ ខោ មុខេន ឥមំ បដិបទំ កថេន្តោ ‘អហំ សត្ថុ អជ្ឈាសយំ គណ្ហិតុំ ន សក្ខិស្សាមី’តិ មម អជ្ឈាសយេ កង្ខតិ, សោ មយា នយេ អទិន្នេ កថេតុំ ន សក្ខិស្សតិ, នយមស្ស ទស្សាមីតិ នយំ ទស្សេន្តោ “ភូតមិទំ, សារិបុត្ត, សមនុបស្សសី”តិ អាហ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “សារិបុត្តោ មម អជ្ឈាសយំ គហេត្វា កថេន្តោ ខន្ធវសេន កថេស្សតី”តិ។ ថេរស្ស សហ នយទានេន សោ បញ្ហោ នយសតេន នយសហស្សេន នយសតសហស្សេន ឧបដ្ឋាសិ។ សោ សត្ថារា ទិន្ននយេ ឋត្វា តំ បញ្ហំ កថេសិ។ ឋបេត្វា កិរ សម្មាសម្ពុទ្ធំ អញ្ញោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស បញ្ញំ បាបុណិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ។ តេនេវ កិរ ថេរោ សត្ថុ បុរតោ ឋត្វា សីហនាទំ នទិ – “អហំ, ភន្តេ, សកលកប្បម្បិ ទេវេ វុដ្ឋេ ‘ឯត្តកានិ ពិន្ទូនិ មហាសមុទ្ទេ បតិតានិ, ឯត្តកានិ ភូមិយំ, ឯត្តកានិ បព្ពតេ’តិ គណេត្វា លេខំ អារោបេតុំ សមត្ថោ”តិ។ សត្ថាបិ នំ “ជានាមិ, សារិបុត្ត, គណេតុំ សមត្ថភាវ”ន្តិ អាហ។ តស្ស អាយស្មតោ បញ្ញាយ ឧបមា នាម នត្ថិ។ តេនេវាហ –

“គង្គាយ វាលុកា ខីយេ, ឧទកំ ខីយេ មហណ្ណវេ;
មហិយា មត្តិកា ខីយេ, ន ខីយេ មម ពុទ្ធិយា”តិ។

ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – សចេ ហិ, ភន្តេ, ពុទ្ធិសម្បន្នលោកនាថ, មយា ឯកស្មិំ បញ្ហេ វិស្សជ្ជិតេ ឯកំ វា វាលុកំ ឯកំ វា ឧទកពិន្ទុំ ឯកំ វា បំសុខណ្ឌំ អខិបិត្វា បញ្ហានំ សតេន វា សហស្សេនវា សតសហស្សេន វា វិស្សជ្ជិតេ គង្គាយ វាលុកាទីសុ ឯកេកំ ឯកមន្តេ ខិបេយ្យ, ខិប្បតរំ គង្គាទីសុ វាលុកាទយោ បរិក្ខយំ គច្ឆេយ្យុំ, ន ត្វេវ មម បញ្ហានំ វិស្សជ្ជនន្តិ។ ឯវំ មហាបញ្ញោបិ ហិ ភិក្ខុ ពុទ្ធវិសយេ បញ្ហស្ស អន្តំ វា កោដិំ វា អទិស្វា សត្ថារា ទិន្ននយេ ឋត្វាវ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “យំ បញ្ហំ បុដ្ឋោ សព្ពោបិ ជនោ កថេតុំ ន សក្ខិ, តំ ធម្មសេនាបតិ សារិបុត្តោ ឯកកោវ កថេសី”តិ។ សត្ថា តំ កថំ សុត្វា “ន ឥទានេវ សារិបុត្តោ យំ បញ្ហំ មហាជនោ វិស្សជ្ជេតុំ នាសក្ខិ , តំ វិស្សជ្ជេសិ, បុព្ពេបិ អនេន វិស្សជ្ជិតោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិតុំ –

“បរោសហស្សម្បិ សមាគតានំ,
កន្ទេយ្យុំ តេ វស្សសតំ អបញ្ញា;
ឯកោវ សេយ្យោ បុរិសោ សបញ្ញោ,
យោ ភាសិតស្ស វិជានាតិ អត្ថ”ន្តិ។ (ជា. ១.១.៩៩) –

ឥមំ ជាតកំ វិត្ថារេន កថេសីតិ។

ទេវោរោហណវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឯរកបត្តនាគរាជវត្ថុ

កិច្ឆោ មនុស្សបដិលាភោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ពារាណសិយំ ឧបនិស្សាយ សត្តសិរីសករុក្ខមូលេ វិហរន្តោ ឯរកបត្តំ នាម នាគរាជំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ បុព្ពេ កស្សបពុទ្ធសាសនេ ទហរភិក្ខុ ហុត្វា គង្គាយ នាវំ អភិរុយ្ហ គច្ឆន្តោ ឯកស្មឹ ឯរកគុម្ពេ ឯរកបត្តំ គហេត្វា នាវាយ វេគសា គច្ឆមានាយបិ ន មុញ្ចិ, ឯរកបត្តំ ឆិជ្ជិត្វា គតំ។ សោ “អប្បមត្តកំ ឯត”ន្តិ អាបត្តឹ អទេសេត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ អរញ្ញេ សមណធម្មំ កត្វាបិ មរណកាលេ ឯរកបត្តេន គីវាយ គហិតោ វិយ អាបត្តឹ ទេសេតុកាមោបិ អញ្ញំ ភិក្ខុំ អបស្សមានោ “អបរិសុទ្ធំ មេ សីល”ន្តិ ឧប្បន្នវិប្បដិសារោ តតោ ចវិត្វា ឯករុក្ខទោណិកនាវប្បមាណោ នាគរាជា ហុត្វា និព្ពត្តិ, **ឯរកបត្តោ**ត្វេវស្ស នាមំ អហោសិ។ សោ និព្ពត្តក្ខណេយេវ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា “ឯត្តកំ នាម កាលំ សមណធម្មំ កត្វា អហេតុកយោនិយំ មណ្ឌូកភក្ខដ្ឋានេ និព្ពត្តោម្ហី”តិ វិប្បដិសារី អហោសិ។ សោ អបរភាគេ ឯកំ ធីតរំ លភិត្វា មជ្ឈេ គង្គាយ ឧទកបិដ្ឋេ មហន្តំ ផលំ ឧក្ខិបិត្វា ធីតរំ តស្មឹ ឋបេត្វា នច្ចាបេត្វា គាយាបេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “អទ្ធា អហំ ឥមិនា ឧបាយេន ពុទ្ធេ ឧប្បន្នេ តស្ស ឧប្បន្នភាវំ សុណិស្សាមី”តិ។ យោ មេ គីតស្ស បដិគីតំ អាហរតិ , តស្ស មហន្តេន នាគភវនេន សទ្ធឹ ធីតរំ ទស្សាមីតិ អន្វឌ្ឍមាសំ ឧបោសថទិវសេ តំ ធីតរំ ផណេ ឋបេសិ។ សា តត្ថ ឋិតា នច្ចន្តី –

> “កឹសុ អធិប្បតី រាជា, កឹសុ រាជា រជ្ជិស្សរោ;
> កថំសុ វិរជោ ហោតិ, កថំ ពាលោតិ វុច្ចតី”តិ។ –

ឥមំ គីតំ គាយតិ។

សកលជម្ពុទីបវាសិនោ “នាគមាណវិកំ គណ្ហិស្សាមា”តិ គន្ត្វា អត្តនោ អត្តនោ បញ្ញាពលេន បដិគីតំ កត្វា គាយន្តិ។ សា តំ បដិក្ខិបតិ។ តស្សា អន្វឌ្ឍមាសំ ផណេ ឋត្វា ឯវំ គាយន្តិយាវ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ វីតិវត្តំ។ អថ អម្ហាកំ សត្ថា លោកេ ឧប្បជ្ជិត្វា ឯកទិវសំ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ ឯរកបត្តំ អាទឹ កត្វា ឧត្តរមាណវំ នាម អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “អជ្ជ ឯរកបត្តស្ស ធីតរំ ផណេ ឋបេត្វា នច្ចាបនទិវសោ, អយំ ឧត្តរមាណវោ មយា ទិន្នំ បដិគីតំ គណ្ហន្តោវ សោតាបន្នោ ហុត្វា តំ អាទាយ នាគរាជស្ស សន្តិកំ គមិស្សតិ។ សោ តំ សុត្វា ‘ពុទ្ធោ ឧប្បន្នោ’តិ ញត្វា មម សន្តិកំ អាគមិស្សតិ, អហំ តស្មឹ អាគតេ មហាសមាគមេ គាថំ កថេស្សាមិ, គាថាបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតី”តិ អទ្ទស។ សោ តត្ថ គន្ត្វា ពារាណសិតោ អវិទូរេ សត្ត សិរីសករុក្ខា អត្ថិ, តេសុ ឯកស្ស មូលេ និសីទិ។ ជម្ពុទីបវាសិនោ គីតបដិគីតំ អាទាយ សន្និបតឹសុ។ សត្ថា អវិទូរេ ឋានេ គច្ឆន្តំ ឧត្តរមាណវំ ទិស្វា “ឯហិ, ឧត្តរា”តិ អាហ។ “កឹ, ភន្តេ”តិ? “ឥតោ តាវ ឯហី”តិ។ អថ នំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នំ អាហ “កហំ គច្ឆសី”តិ? “ឯរកបត្តស្ស ធីតុ គាយនដ្ឋាន”ន្តិ។ “ជានាសិ បន គីតបដិគីត”ន្តិ? “ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “វទេហិ តាវ ន”ន្តិ? អថ នំ អត្តនោ ជាននននិយាមេនេវ វទន្តំ “ន ឧត្តរំ ឯតំ បដិគីតំ, អហំ តេ បដិគីតំ ទស្សាមិ, អាទាយ នំ គមិស្សសី”តិ។ “សាធុ, ភន្តេ”តិ។ អថ នំ សត្ថា, ឧត្តរ, ត្វំ នាគមាណវិកាយ គីតកាលេ –

> “ឆទ្វារាធិប្បតី រាជា, រជ្ជមានោ រជ្ជិស្សរោ;
> អរជ្ជំ វិរជោ ហោតិ, រជ្ជំ ពាលោតិ វុច្ចតី”តិ។ –

ឥមំ បដិគីតំ គាយេយ្យាសីតិ អាហ។

មាណវិកាយ គីតស្ស អត្ថោ – **កឹសុ អធិប្បតី រាជា**តិ កឹ អធិប្បតិ រាជា នាម ហោតិ? **កឹសុ រាជា រជ្ជិស្សរោ**តិ កថំ បន រាជា រជ្ជិស្សរោ នាម ហោតិ? **កថំសុ វិរជោ ហោតី**តិ កថំ នុ ខោ សោ រាជា វិរជោ នាម ហោតីតិ?

បដិគីតស្ស បន អត្ថោ – **ឆទ្វារាធិប្បតី រាជា**តិ យោ ឆន្នំ ទ្វារានំ អធិប្បតិ, ឯកទ្វារេបិ រូបាទីហិ អនភិភូតោ, អយំ រាជា នាម។ **រជ្ជមានោ រជ្ជិស្សរោ**តិ យោ បន តេសុ អារម្មណេសុ រជ្ជតិ, សោ រជ្ជមានោ រជ្ជិស្សរោ នាម។ **អរជ្ជ**ន្តិ អរជ្ជមានោ បន វិរជោ នាម ហោតិ។ **រជ្ជ**ន្តិ រជ្ជមានោ ពាលោតិ វុច្ចតីតិ។

ឯវមស្ស សត្ថា បដិគីតំ ទត្វា, ឧត្តរ, តយា ឥមស្មឹ គីតេ គាយិតេ ឥមស្ស គីតស្ស ឥមំ បដិគីតំ គាយិស្សតិ –

> “កេនស្សុ វុយ្ហតិ ពាលោ, កថំ នុទតិ បណ្ឌិតោ;
> យោគក្ខេមី កថំ ហោតិ, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតោ”តិ។

អថស្ស ត្វំ ឥទំ បដិគីតំ គាយេយ្យាសិ –

“ឱឃេន វុយ្ហតិ ពាលោ, យោគា នុទតិ បណ្ឌិតោ;
សព្ពយោគវិសំយុត្តោ, យោគក្ខេមីតិ វុច្ចតី”តិ។

តស្សត្ថោ – “កាមោឃាទិនា ចតុព្ពិធេន ឱឃេន ពាលោ វុយ្ហតិ, តំ ឱឃំ បណ្ឌិតោ សម្មប្បធានសង្ខាតេន យោគេន នុទតិ។ សោ សព្ពេហិ កាមយោគាទីហិ វិសំយុត្តោ យោគក្ខេមី នាម វុច្ចតី”តិ។

ឧត្តរោ ឥមំ បដិគីតំ គណ្ហន្តោវ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សោ សោតាបន្នោ ហុត្វា តំ គាថំ អាទាយ គន្ត្វា, “អម្មោ, មយា គីតបដិគីតំ អាហដំ, ឱកាសំ មេ ទេថា”តិ វត្វា និរន្តរំ ឋិតស្ស មហាជនស្ស ជណ្ណុនា អក្កមន្តោ អគមាសិ។ នាគមាណវិកា បិតុ ផណេ ឋត្វា នច្ចមានា “កឹសុ អធិប្បតី រាជា”តិ គីតំ គាយតិ? ឧត្តរោ “ឆទ្វារាធិប្បតី រាជា”តិ បដិគីតំ គាយិ។ បុន នាគមាណវិកា “កេនស្សុ វុយ្ហតី”តិ តស្ស គីតំ គាយតិ? អថស្សា បដិគីតំ គាយន្តោ ឧត្តរោ “ឱឃេន វុយ្ហតី”តិ ឥមំ គាថមាហ។ នាគរាជា តំ សុត្វាវ ពុទ្ធស្ស ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា “មយា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ឯវរូបំ បទំ នាម ន សុតបុព្ពំ, ឧប្បន្នោ វត, ភោ, លោកេ ពុទ្ធោ”តិ តុដ្ឋមានសោ នង្គុដ្ឋេន ឧទកំ បហរិ, មហាវីចិយោ ឧដ្ឋហឹសុ, ឧភោ តីរានិ ភិជ្ជឹសុ។ ឥតោ ចិតោ ច ឧសភមត្តេ ឋានេ មនុស្សា ឧទកេ និមុជ្ជឹសុ។ សោ ឯត្តកំ មហាជនំ ផណេ ឋបេត្វា ឧក្ខិបិត្វា ថលេ បតិដ្ឋបេសិ។ សោ ឧត្តរំ ឧបសង្កមិត្វា “កហំ, សាមិ, សត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “ឯកស្មឹ រុក្ខមូលេ និសិន្នោ, មហារាជា”តិ។ សោ “ឯហិ, សាមិ, គច្ឆាមា”តិ ឧត្តរេន សទ្ធឹ អគមាសិ។ មហាជនោបិ តេន សទ្ធឹយេវ គតោ។ នាគរាជា គន្ត្វា ឆព្ពណ្ណរំសីនំ អន្តរំ បវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា រោទមានោ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “កឹ ឥទំ, មហារាជា”តិ? “អហំ, ភន្តេ, តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សាវកោ ហុត្វា វីសតិ វស្សសហស្សានិ សមណធម្មំ អកាសឹ, សោបិ មំ សមណធម្មោ និទ្ធារេតុំ នាសក្ខិ។ អប្បមត្តកំ ឯរកបត្តឆិន្ទនមត្តំ និស្សាយ អហេតុកបដិសន្ធឹ គហេត្វា ឧរេន បរិសក្កនដ្ឋានេ និព្ពត្តោស្មិ, ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ នេវ មនុស្សត្តំ លភាមិ, ន សទ្ធម្មស្សវនំ, ន តុម្ហាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស ទស្សន”ន្តិ សត្ថា តស្ស កថំ សុត្វា, “មហារាជ, មនុស្សត្តំ នាម ទុល្លភមេវ, តថា សទ្ធម្មស្សវនំ , តថា ពុទ្ធុប្បាទោ, ឥទំ កិច្ឆេន កសិរេន លព្ភតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

១៨២“កិច្ឆោ មនុស្សបដិលាភោ, កិច្ឆំ មច្ចាន ជីវិតំ;
កិច្ឆំ សទ្ធម្មស្សវនំ, កិច្ឆោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ”តិ។

តស្សត្ថោ – មហន្តេន ហិ វាយាមេន មហន្តេន កុសលេន លទ្ធត្តា មនុស្សត្តបដិលាភោ នាម កិច្ឆោ ទុល្លភោ។ និរន្តរំ កសិកម្មាទីនិ កត្វា ជីវិតវុត្តឹ ឃដនតោបិ បរិត្តដ្ឋាយិតាយបិ មច្ចានំ ជីវិតំ កិច្ឆំ។ អនេកេសុបិ កប្បេសុ ធម្មទេសកស្ស បុគ្គលស្ស ទុល្លភតាយ សទ្ធម្មស្សវនម្បិ កិច្ឆំ។ មហន្តេន វាយាមេន អភិនីហារស្ស សមិជ្ឈនតោ សមិទ្ធាភិនីហារស្ស ច អនេកេហិបិ កប្បកោដិសហស្សេហិ ទុល្លភុប្បាទតោ ពុទ្ធានំ ឧប្បាទោបិ កិច្ឆោយេវ, អតិវិយ ទុល្លភោតិ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ នាគរាជាបិ តំទិវសំ សោតាបត្តិផលំ លភេយ្យ, តិរច្ឆានគតត្តា បន នាលត្ថ។ សោ យេសុ បដិសន្ធិគហណតចជហនវិស្សដ្ឋនិទ្ទោក្កមនសជាតិយាមេថុនសេវនចុតិសង្ខាតេសុ បញ្ចសុ ឋានេសុ នាគសរីរមេវ គហេត្វា កិលមន្តិ, តេសុ អកិលមនភាវំ បត្វា មាណវរូបេនេវ វិចរិតុំ លភតីតិ។

ឯរកបត្តនាគរាជវត្ថុ តតិយំ។

៤. អានន្ទត្ថេរបញ្ហវត្ថុ

សព្ពបាបស្ស អករណន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស បញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។

ថេរោ កិរ ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នោ ចិន្តេសិ – “សត្ថារា សត្តន្នំ ពុទ្ធានំ មាតាបិតរោ អាយុបរិច្ឆេទោ ពោធិ សាវកសន្និបាតោ អគ្គសាវកសន្និបាតោ អគ្គសាវកឧបដ្ឋាកោតិ ឥទំ សព្ពំ កថិតំ, ឧបោសថោ បន អកថិតោ, កឹ នុ ខោ តេសម្បិ អយមេវ ឧបោសថោ, អញ្ញោ”តិ? សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ យស្មា បន តេសំ ពុទ្ធានំ កាលភេទោវ អហោសិ, ន កថាភេទោ។ វិបស្សី សម្មាសម្ពុទ្ធោ ហិ សត្តមេ សត្តមេ សំវច្ឆរេ ឧបោសថំ អកាសិ។ ឯកទិវសំ ទិន្នោវាទោយេវ ហិស្ស សត្តន្នំ សំវច្ឆរានំ អលំ ហោតិ។ សិខី ចេវ វេស្សភូ ច ឆដ្ឋេ ឆដ្ឋេ សំវច្ឆរេ ឧបោសថំ ករឹសុ, កកុសន្ធោ កោណាគមនោ ច សំវច្ឆរេ សំវច្ឆរេ។ កស្សបទសពលោ ឆដ្ឋេ ឆដ្ឋេ មាសេ ឧបោសថំ អកាសិ។ ឯកទិវសំ ទិន្នោវាទោ ឯវ ហិស្ស ឆន្នំ មាសានំ អលំ អហោសិ។ តស្មា សត្ថា តេសំ ឥមំ

កាលភេទំ អារោចេត្វា “ឱវាទគាថា បន នេសំ ឥមាយេវា”តិ វត្វា សព្ពេសំ ឯកមេវ ឧបោសថំ អាវិ ករោន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

១៨៣. “សព្ពបាបស្ស អករណំ, កុសលស្ស ឧបសម្បទា;
សចិត្តបរិយោទបនំ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសនំ។

១៨៤. “ខន្តី បរមំ តបោ តិតិក្ខា,
និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា;
ន ហិ បព្ពជិតោ បរូបឃាតី,
ន សមណោ ហោតិ បរំ វិហេឋយន្តោ។

១៨៥. “អនូបវាទោ អនូបឃាតោ, បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ;
មត្តញ្ញុតា ច ភត្តស្មឹ, បន្តញ្ច សយនាសនំ;
អធិចិត្តេ ច អាយោគោ, ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន”ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពបាបស្សា**តិ សព្ពស្ស អកុសលកម្មស្ស។ **ឧបសម្បទា**តិ អភិនិក្ខមនតោ បដ្ឋាយ យាវ អរហត្តមគ្គា កុសលស្ស ឧប្បាទនញ្ចេវ ឧប្បាទិតស្ស ច ភាវនា។ **សចិត្តបរិយោទបន**ន្តិ បញ្ចហិ នីវរណេហិ អត្តនោ ចិត្តស្ស វោទាបនំ។ **ឯតំ ពុទ្ធាន សាសន**ន្តិ សព្ពពុទ្ធានំ អយមនុសិដ្ឋិ។

ខន្តីតិ យា ឯសា តិតិក្ខាសង្ខាតា ខន្តី នាម, ឥទំ ឥមស្មឹ សាសនេ បរមំ ឧត្តមំ តបោ។ **និព្ពានំ បរមំ វទន្តិ ពុទ្ធា**តិ ពុទ្ធា ច បច្ចេកពុទ្ធា ច អនុពុទ្ធា ចាតិ ឥមេ តយោ ពុទ្ធា និព្ពានំ ឧត្តមន្តិ វទន្តិ។ **ន ហិ បព្ពជិតោ**តិ បាណិអាទីហិ បរំ អបហនន្តោ វិហេឋេន្តោ បរូបឃាតី បព្ពជិតោ នាម ន ហោតិ។ **ន សមណោ**តិ វុត្តនយេនេវ បរំ វិហេឋយន្តោ សមណោបិ ន ហោតិយេវ ។

អនូបវាទោតិ អនូបវាទនញ្ចេវ អនូបវាទាបនញ្ច។ **អនូបឃាតោ**តិ អនូបឃាតនញ្ចេវ អនូបឃាតាបនញ្ច ។ **បាតិមោក្ខេ**តិ ជេដ្ឋកសីលេ។ **សំវរោ**តិ បិទហនំ។ **មត្តញ្ញុតា**តិ មត្តញ្ញុភាវោ បមាណជាននំ។ **បន្ត**ន្តិ វិវិត្តំ។ **អធិចិត្តេ**តិ អដ្ឋសមាបត្តិសង្ខាតេ អធិចិត្តេ។ **អាយោគោ**តិ បយោគករណំ។ **ឯត**ន្តិ ឯតំ សព្ពេសំ ពុទ្ធានំ សាសនំ។ ឯត្ថ ហិ អនូបវាទេន វាចសិកំ សីលំ កថិតំ, អនូបឃាតេន កាយិកសីលំ, “បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ”តិ សីលំ កថិតំ, អនូបឃាតេន កាយិកសីលំ, “បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ”តិ ឥមិនា បាតិមោក្ខសីលញ្ចេវ ឥន្ទ្រិយសំវរញ្ច, មត្តញ្ញុតាយ អាជីវបារិសុទ្ធិ ចេវ បច្ចយសន្និស្សិតសីលញ្ច, បន្តសេនាសនេន សប្បាយសេនាសនំ, អធិចិត្តេន អដ្ឋ សមាបត្តិយោ។ ឯវំ ឥមាយ គាថាយ តិស្សោបិ សិក្ខា កថិតា ឯវ ហោន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អានន្ទត្ថេរបញ្ហវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អនភិរតភិក្ខុវត្ថុ

ន កហាបណវស្សេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អនភិរតភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សាសនេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ “អសុកដ្ឋានំ នាម គន្ត្វា ឧទ្ទេសំ ឧគ្គណ្ហាហី”តិ ឧបជ្ឈាយេន បេសិតោ តត្ថ អគមាសិ។ អថស្ស បិតុនោ រោគោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ បុត្តំ ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា តំ បក្កោសិតុំ សមត្ថំ កញ្ចិ អលភិត្វា បុត្តសោកេន វិប្បលបន្តោយេវ អាសន្នមរណោ ហុត្វា “ឥទំ មេ បុត្តស្ស បត្តចីវរមូលំ ករេយ្យាសី”តិ កហាបណសតំ កនិដ្ឋស្ស ហត្ថេ ទត្វា កាលមកាសិ។ សោ ទហរស្ស អាគតកាលេ បាទមូលេ និបតិត្វា បវដ្ដេន្តោ រោទិត្វា, “ភន្តេ, បិតា តេ វិប្បលបន្តោវ កាលកតោ, មយ្ហំ បន តេន កហាបណសតំ ហត្ថេ ឋបិតំ, តេន កឹ ករោមី”តិ អាហ។ ទហរោ “ន មេ កហាបណេហិ អត្ថោ”តិ បដិក្ខិបិត្វា អបរភាគេ ចិន្តេសិ – “កឹ មេ បរកុលេសុ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវិតេន, សក្កា តំ កហាបណសតំ និស្សាយ ជីវិតុំ, វិព្ភមិស្សាមី”តិ។ សោ អនភិរតិយា បីឡិតោ វិស្សដ្ឋសជ្ឈាយនកម្មដ្ឋានោ បណ្ឌុរោគី វិយ អហោសិ។ អថ នំ ទហរសាមណេរា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឧក្កណ្ឋិតោម្ហី”តិ វុត្តេ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ អាចិក្ខិំសុ។ អថ នំ តេ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា សត្ថុ ទស្សេសុំ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឧក្កណ្ឋិតោ”តិ បុច្ឆិត្វា, “អាម, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “កស្មា ឯវមកាសិ, អត្ថិ បន តេ កោចិ ជីវិតបច្ចយោ”តិ អាហ។ “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កឹ តេ អត្ថី”តិ? “កហាបណសតំ, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ កត្ថចិ តាវ សក្ខរា

អាហរ, គណេត្វា ជានិស្សាម “សក្កា វា តាវត្តកេន ជីវិតុំ, នោ វា”តិ។ សោ សក្ខរា អាហរិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “បរិភោគត្ថាយ តាវ បណ្ណាសំ ឋបេហិ, ទ្វិន្នំ គោណានំ អត្ថាយ ចតុវីសតិ, ឯត្តកំ នាម ពីជត្ថាយ, យុគនង្គលត្ថាយ, កុទ្ទាលវាសិផរសុអត្ថាយា”តិ ឯវំ គណិយមានេ តំ កហាបណសតំ នប្បហោតិ។ អថ នំ សត្ថា “ភិក្ខុ តវ កហាបណា អប្បកា, កថំ ឯតេ និស្សាយ តណ្ហំ បូរេស្សសិ, អតីតេ កិរ ចក្កវត្តិរជ្ជំ ការេត្វា អប្ផោដិតមត្តេន ទ្វាទសយោជនដ្ឋានេ កដិប្បមាណេន រតនវស្សំ វស្សាបេតុំ សមត្ថោ យាវ ឆត្តឹស សក្កា ចវន្តិ, ឯត្តកំ កាលំ ទេវរជ្ជំ ការេត្វាបិ មរណកាលេ តណ្ហំ អបូរេត្វាវ កាលមកាសី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្វា **មន្ធាតុជាតកំ** (ជា. ១.៣.២២) វិត្ថារេត្វា –

> “យាវតា ចន្ទិមសូរិយា បរិហរន្តិ, ទិសា ភន្តិ វិរោចនា;
> សព្ពេវ ទាសា មន្ធាតុ, យេ បាណា បថវិស្សិតា”តិ។ –

ឥមិស្សា គាថាយ អនន្តរា ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

១៨៦. “ន កហាបណវស្សេន, តិត្តិ កាមេសុ វិជ្ជតិ;
អប្បស្សាទា ទុខា កាមា, ឥតិ វិញ្ញាយ បណ្ឌិតោ។

១៨៧. “អបិ ទិព្ពេសុ កាមេសុ, រតឹ សោ នាធិគច្ឆតិ;
តណ្ហក្ខយរតោ ហោតិ, សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ”តិ។

តត្ថ **កហាបណវស្សេនា**តិ យំ សោ អប្ផោដេត្វា សត្តរតនវស្សំ វស្សាបេសិ, តំ ឥធ កហាបណវស្សន្តិ វុត្តំ។ តេនបិ ហិ វត្ថុកាមកិលេសកាមេសុ តិត្តិ នាម នត្ថិ។ ឯវំ ទុប្បូរា ឯសា តណ្ហា។ **អប្បស្សាទា**តិ សុបិនសទិសតាយ បរិត្តសុខា។ **ទុខា**តិ ទុក្ខក្ខន្ធាទីសុ អាគតទុក្ខវសេន បន ពហុទុក្ខាវ។ **ឥតិ វិញ្ញាយា**តិ ឯវមេតេ កាមេ ជានិត្វា។ **អបិ ទិព្ពេសូ**តិ សចេ ហិ ទេវានំ ឧបកប្បនកកាមេហិ និមន្តេយ្យាបិ អាយស្មា សមិទ្ធិ វិយ ឯវម្បិ តេសុ កាមេសុ រតឹ ន វិន្ទតិយេវ។ **តណ្ហក្ខយរតោ**តិ អរហត្តេ ចេវ និព្ពានេ ច អភិរតោ ហោតិ, តំ បត្ថយមានោ វិហរតិ។ **សម្មាសម្ពុទ្ធសាវកោ**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធេន ទេសិតស្ស ធម្មស្ស សវនេន ជាតោ យោគាវចរភិក្ខូតិ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនភិរតភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អគ្គិទត្តព្រាហ្មណវត្ថុ

ពហុំ វេ សរណំ យន្តីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វាលិករាសិម្ហិ និសិន្នំ អគ្គិទត្តំ នាម កោសលរញ្ញោ បុរោហិតំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ មហាកោសលស្ស បុរោហិតោ អហោសិ។ អថ នំ បិតរិ កាលកតេ រាជា បសេនទិ កោសលោ “បិតុ មេ បុរោហិតោ”តិ គារវេន តស្មិំយេវ ឋានេ ឋបេត្វា តស្ស អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគតកាលេ បច្ចុគ្គមនំ ករោតិ, “អាចរិយ, ឥធ និសីទថា”តិ សមានាសនំ ទាបេសិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អយំ រាជា មយិ អតិវិយ គារវំ ករោតិ, ន ខោ បន រាជូនំ និច្ចកាលមេវ សក្កា ចិត្តំ គហេតុំ។ សមានវយេនេវ ហិ សទ្ធិំ រជ្ជសុខំ នាម សុខំ ហោតិ, អហញ្ចម្ហិ មហល្លកោ, បព្ពជិតុំ មេ យុត្ត”ន្តិ។ សោ រាជានំ បព្ពជ្ជំ អនុជានាបេត្វា នគរេ ភេរិំ ចរាបេត្វា សត្តាហេន សព្ពំ អត្តនោ ធនំ ទានមុខេ វិស្សជ្ជេត្វា ពាហិរកបព្ពជ្ជំ បព្ពជិ។ តំ និស្សាយ ទស បុរិសសហស្សានិ អនុបព្ពជីសុ។ សោ តេហិ សទ្ធិំ អង្គមគធានញ្ច កុរុរដ្ឋស្ស ច អន្តរេ វាសំ កប្បេត្វា ឥមំ ឱវាទំ ទេតិ, “តាតា, យស្ស កាមវិតក្កាទយោ ឧប្បជ្ជន្តិ, សោ នទិតោ ឯកេកំ វាលុកបុដំ ឧទ្ធរិត្វា ឥមស្មិំ ឱកិរតូ”តិ។ តេ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា កាមវិតក្កាទីនំ ឧប្បន្នកាលេ តថា ករិំសុ។ អបរេន សមយេន មហាវាលុករាសិ អហោសិ, តំ អហិឆត្តោ នាម នាគរាជា បដិគ្គហេសិ។ អង្គមគធវាសិនោ ចេវ កុរុរដ្ឋវាសិនោ ច មាសេ មាសេ តេសំ មហន្តំ សក្ការំ អភិហរិត្វា ទានំ ទេន្តិ។ អថ នេសំ អគ្គិទត្តោ ឥមំ ឱវាទំ អទាសិ – “បព្ពតំ សរណំ យាថ, វនំ សរណំ យាថ, អារាមំ សរណំ យាថ, រុក្ខំ សរណំ យាថ, ឯវំ សព្ពទុក្ខតោ មុច្ចិស្សថា”តិ។ អត្តនោ អន្តេវាសិកេបិ ឥមិនា ឱវាទេន ឱវទិ។

ពោធិសត្តោបិ កតាភិនិក្ខមនោ សម្មាសម្ពោធិំ បត្វា តស្មិំ សមយេ សាវត្ថិំ និស្សាយ ជេតវនេ វិហរន្តោ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ អគ្គិទត្តព្រាហ្មណំ សទ្ធិំ អន្តេវាសិកេហិ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា “សព្ពេបិ ឥមេ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នា”តិ ញត្វា សាយន្ហសមយេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អាហ –

“មោគ្គល្លាន, កឹ បស្សសិ អគ្គិទត្តព្រាហ្មណំ មហាជនំ អតិត្ថេ បក្ខន្ទាបេន្តំ, គច្ឆ តេសំ ឱវាទំ ទេហី”តិ។ ភន្តេ, ពហូ ឯតេ, ឯកកស្ស មយ្ហំ អវិសយ្ហា។ សចេ តុម្ហេបិ អាគមិស្សថ, វិសយ្ហា ភវិស្សន្តីតិ។ មោគ្គល្លាន, អហម្បិ អាគមិស្សាមិ, ត្វំ បុរតោ យាហីតិ។ ថេរោ បុរតោ គច្ឆន្តោវ ចិន្តេសិ – “ឯតេ ពលវន្តោ ចេវ ពហូ ច។ សចេ សព្ពេសំ សមាគមដ្ឋានេ កិញ្ចិ កថេស្សាមិ, សព្ពេបិ វគ្គវគ្គេន ឧដ្ឋហេយ្យុ”ន្តិ អត្តនោ អានុភាវេន ថូលផុសិតកំ ទេវំ វុដ្ឋាបេសិ។ តេ ថូលផុសិតកេសុ បតន្តេសុ ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ អត្តនោ អត្តនោ បណ្ណសាលំ បវិសិំសុ។ ថេរោ អគ្គិទត្តស្ស ព្រាហ្មណស្ស បណ្ណសាលទ្វារេ ឋត្វា “អគ្គិទត្តា”តិ អាហ។ សោ ថេរស្ស សទ្ទំ សុត្វា “មំ ឥមស្មឹ លោកេ នាមេន អាលបិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, កោ នុ ខោ មំ នាមេន អាលបតី”តិ មានថទ្ធតាយ “កោ ឯសោ”តិ អាហ។ “អហំ, ព្រាហ្មណា”តិ។ “កឹ វទេសី”តិ? “អជ្ជ មេ ឯករត្តឹ ឥធ វសនដ្ឋានំ ត្វំ អាចិក្ខាហី”តិ។ “ឥធ វសនដ្ឋានំ នត្ថិ, ឯកស្ស ឯកាវ បណ្ណសាលា”តិ។ “អគ្គិទត្ត, មនុស្សា នាម មនុស្សានំ, គាវោ គុន្នំ, បព្ពជិតា បព្ពជិតានំ សន្តិកំ គច្ឆន្តិ, មា ឯវំ ករិ, ទេហិ មេ វសនដ្ឋាន”ន្តិ។ “កឹ បន ត្វំ បព្ពជិតោ”តិ? “អាម, បព្ពជិតោម្ហី”តិ។ “សចេ បព្ពជិតោ, កហំ តេ ខារិភណ្ឌំ, កោ បព្ពជិតបរិក្ខារោ”តិ។ “អត្ថិ មេ បរិក្ខារោ, វិសុំ បន នំ គហេត្វា វិចរិតុំ ទុក្ខន្តិ អព្ភន្តរេនេវ នំ គហេត្វា វិចរាមិ, ព្រាហ្មណា”តិ។ សោ “តំ គហេត្វា វិចរិស្សសី”តិ ថេរស្ស កុជ្ឈិ។ អថ នំ សោ អាហ – “អម្ភោ, អគ្គិទត្ត, មា កុជ្ឈិ, វសនដ្ឋានំ មេ អាចិក្ខាហី”តិ។ នត្ថិ ឯត្ថ វសនដ្ឋានន្តិ។ ឯតស្មឹ បន វាលុករាសិម្ហិ កោ វសតីតិ។ ឯកោ, នាគរាជាតិ។ ឯតំ មេ ទេហីតិ។ ន សក្កា ទាតុំ, ភារិយំ ឯតស្ស កម្មន្តិ។ ហោតុ, ទេហិ មេតិ។ តេន ហិ ត្វំ ឯវ ជានាហីតិ។

ថេរោ វាលុករាសិអភិមុខោ បាយាសិ។ នាគរាជា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អយំ សមណោ ឥតោ អាគច្ឆតិ, ន ជានាតិ មញ្ញេ មម អត្ថិភាវំ, ធូមាយិត្វា នំ មារេស្សាមី”តិ ធូមាយិ។ ថេរោ “អយំ នាគរាជា ‘អហមេវ ធូមាយិតុំ សក្កោមិ, អញ្ញេ ន សក្កោន្តី’តិ មញ្ញេ សល្លក្ខេតី”តិ សយម្បិ ធូមាយិ។ ទ្វិន្នម្បិ សរីរតោ ឧគ្គតា ធូមា យាវ ព្រហ្មលោកា ឧដ្ឋហឹសុ។ ឧភោបិ ធូមា ថេរំ អពាធេត្វា នាគរាជានមេវ ពាធេន្តិ។ នាគរាជា ធូមវេគំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ បជ្ជលិ។ ថេរោបិ តេជោធាតុំ សមាបជ្ជិត្វា តេន សទ្ធិំយេវ បជ្ជលិ។ អគ្គិជាលា យាវ ព្រហ្មលោកា ឧដ្ឋហឹសុ។ ឧភោបិ ថេរំ អពាធេត្វា នាគរាជានមេវ ពាធយឹសុ។ អថស្ស សកលសរីរំ ឧក្កាហិ បទិត្តំ វិយ អហោសិ។ ឥសិគណោ ឱលោកេត្វា ចិន្តេសិ – “នាគរាជា, សមណំ ឈាបេតិ, ភទ្ទកោ វត សមណោ អម្ហាកំ វចនំ អសុត្វា នដ្ឋោ”តិ។ ថេរោ នាគរាជានំ ទមេត្វា និព្ពិសេវនំ កត្វា វាលុករាសិម្ហិ និសីទិ។ នាគរាជា វាលុករាសឹ ភោគេហិ បរិក្ខិបិត្វា កូដាគារកុច្ឆិបមាណំ ផណំ មាបេត្វា ថេរស្ស ឧបរិ ធារេសិ។

ឥសិគណា បាតោវ “សមណស្ស មតភាវំ វា អមតភាវំ វា ជានិស្សាមា”តិ ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តំ វាលុករាសិមត្ថកេ និសិន្នំ ទិស្វា អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ អភិត្ថវន្តា អាហំសុ – “សមណ, កច្ចិ នាគរាជេន ន ពាធិតោ”តិ។ “កឹ ន បស្សថ មម ឧបរិផណំ ធារេត្វា ឋិត”ន្តិ? តេ “អច្ឆរិយំ វត ភោ, សមណស្ស ឯវរូបោ នាម នាគរាជា ទមិតោ”តិ ថេរំ បរិវារេត្វា អដ្ឋំសុ។ តស្មឹ ខណេ សត្ថា អាគតោ។ ថេរោ សត្ថារំ ទិស្វា ឧដ្ឋាយ វន្ទិ។ អថ នំ ឥសយោ អាហំសុ – “អយម្បិ តយា មហន្តតរោ”តិ។ ឯសោ ភគវា សត្ថា, អហំ ឥមស្ស សាវកោតិ។ សត្ថា វាលុករាសិមត្ថកេ និសីទិ, ឥសិគណោ “អយំ តាវ សាវកស្ស អានុភាវោ, ឥមស្ស បន អានុភាវោ កីទិសោ ភវិស្សតី”តិ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ សត្ថារំ អភិត្ថវិ។ សត្ថា អគ្គិទត្តំ អាមន្តេត្វា អាហ – “អគ្គិទត្ត, ត្វំ តវ សាវកានញ្ច ឧបដ្ឋាកានញ្ច ឱវាទំ ទទមានោ កិន្តិ វត្វា ទេសី”តិ។ “ឯតំ បព្ពតំ សរណំ គច្ឆថ, វនំ អារាមំ រុក្ខំ សរណំ គច្ឆថ។ ឯតានិ ហិ សរណំ គតោ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ ឯវំ តេសំ ឱវាទំ ទម្មីតិ។ សត្ថា “ន ខោ, អគ្គិទត្ត, ឯតានិ សរណំ គតោ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ, ពុទ្ធំ ធម្មំ សង្ឃំ បន សរណំ គន្ត្វា សកលវដ្ដទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៨៨. “ពហុំ វេ សរណំ យន្តិ, បព្ពតានិ វនានិ ច;
អារាមរុក្ខចេត្យានិ, មនុស្សា ភយតជ្ជិតា។

១៨៩. “នេតំ ខោ សរណំ ខេមំ, នេតំ សរណមុត្តមំ;
នេតំ សរណមាគម្ម, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតិ។

១៩០. “យោ ច ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច, សង្ឃញ្ច សរណំ គតោ;
ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ, សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតិ។

១៩១. “ទុក្ខំ ទុក្ខសមុប្បាទំ, ទុក្ខស្ស ច អតិក្កមំ;
អរិយំ ចដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ, ទុក្ខូបសមគាមិនំ។

១៩២. “ឯតំ ខោ សរណំ ខេមំ, ឯតំ សរណមុត្តមំ;
ឯតំ សរណមាគម្ម, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **ពហុន្តិ** ពហុ។ **បព្ពតានីតិ** តត្ថ តត្ថ ឥសិគិលិវេបុល្លវេភារាទិកេ បព្ពតេ ច មហាវនគោសិង្គសាលវនាទីនិ វនានិ ច វេឡុវនជីវកម្ពវនាទយោ អារាមេ ច ឧទេនចេតិយគោតមចេតិយាទីនិ រុក្ខចេត្យានិ ច តេ តេ មនុស្សា តេន តេន ភយេន តជ្ជិតា ភយតោ មុច្ចិតុកាមា បុត្តលាភាទីនិ វា បត្ថយមានា សរណំ យន្តីតិ អត្ថោ។ **នេតំ សរណន្តិ** ឯតំ សព្ពម្បិ សរណំ នេវ ខេមំ ន ឧត្តមំ, ន ច ឯតំ បដិច្ច ជាតិអាទិធម្មេសុ សត្តេសុ ឯកោបិ ជាតិអាទិតោ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតីតិ អត្ថោ។

យោ ចាតិ ឥទំ អខេមំ អនុត្តមំ សរណំ ទស្សេត្វា ខេមំ ឧត្តមំ សរណំ ទស្សេតុំ អារទ្ធំ។ តស្សត្ថោ – យោ ច គហដ្ឋោ វា បព្ពជិតោ វា "ឥតិបិ សោ ភគវា អរហំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ"តិអាទិកំ ពុទ្ធធម្មសង្ឃានុស្សតិកម្មដ្ឋានំ និស្សាយ សេដ្ឋវសេន ពុទ្ធញ្ច ធម្មញ្ច សង្ឃញ្ច សរណំ គតោ, តស្សបិ តំ សរណគមនំ អញ្ញតិត្ថិយវន្ទនាទីហិ កុប្បតិ ចលតិ។ តស្ស បន អចលភាវំ ទស្សេតុំ មគ្គេន អាគតសរណមេវ បកាសេន្តោ **ចត្តារិ អរិយសច្ចានិ សម្មប្បញ្ញាយ បស្សតីតិ** អាហ។ យោ ហិ ឯតេសំ សច្ចានំ ទស្សនវសេន ឯតានិ សរណំ គតោ, ឯតស្ស ឯតំ សរណំ ខេមញ្ច ឧត្តមញ្ច, សោ ច បុគ្គលោ ឯតំ សរណំ បដិច្ច សកលស្មាបិ វដ្ដទុក្ខា បមុច្ចតិ, តស្មា **ឯតំ ខោ សរណំ ខេមន្តិ**អាទិ វុត្តំ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ ឥសយោ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បព្ពជ្ជំ យាចិំសុ។ សត្ថាបិ ចីវរគព្ភតោ ហត្ថំ បសារេត្វា "ឯថ ភិក្ខវោ, ចរថ ព្រហ្មចរិយ"ន្តិ អាហ។ តេ តង្ខណេយេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរា វស្សសដ្ឋិកថេរា វិយ អហេសុំ។ សោ ច សព្ពេសម្បិ អង្គមគធកុរុរដ្ឋវាសីនំ សក្ការំ អាទាយ អាគមនទិវសោ អហោសិ។ តេ សក្ការំ អាទាយ អាគតា សព្ពេបិ តេ ឥសយោ បព្ពជិតេ ទិស្វា "កឹ នុ ខោ អម្ហាកំ អគ្គិទត្តព្រាហ្មណោ មហា, ឧទាហុ សមណោ គោតមោ"តិ ចិន្តេត្វា សមណស្ស គោតមស្ស អាគតត្តា "អគ្គិទត្តោវ មហា"តិ មញ្ញិំសុ។ សត្ថា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា, "អគ្គិទត្ត, បរិសាយ កង្ខំ ឆិន្ទា"តិ អាហ។ សោ "អហម្បិ ឯត្តកមេវ បច្ចាសីសាមី"តិ ឥទ្ធិពលេន សត្តក្ខត្តុំ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បុនប្បុនំ ឱរុយ្ហ សត្ថារំ វន្ទិត្វា "សត្ថា មេ, ភន្តេ, ភគវា, សាវកោហមស្មី"តិ វត្វា សាវកត្តំ បកាសេសីតិ។

អគ្គិទត្តព្រាហ្មណវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. អានន្ទត្ថេរបញ្ហវត្ថុ

ទុល្លភោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរស្ស បញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។

ថេរោ ហិ ឯកទិវសំ ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នោ ចិន្តេសិ – "ហត្ថាជានីយោ ឆទ្ទន្តកុលេ វា ឧបោសថកុលេ វា ឧប្បជ្ជតិ, អស្សាជានីយោ សិន្ធវកុលេ វា វលាហកស្សរាជកុលេ វា, ឧសភោ គោអាជនីយោ ទក្ខិណបថេតិអាទីនិ វទន្តេន សត្ថារា ហត្ថិអាជានីយាទីនំ ឧប្បត្តិដ្ឋានាទីនិ កថិតានិ, បុរិសាជានីយោ បន កហំ នុ ខោ ឧប្បជ្ជតី"តិ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិត្វា ឯតមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្ថា, "អានន្ទ, បុរិសាជានីយោ នាម សព្ពត្ថ នុប្បជ្ជតិ, ឧជុកតោ បន តិយោជនសតាយាមេ វិត្ថារតោ អឌ្ឍតេយ្យសតេ អាវដ្ដតោ នវយោជនសតប្បមាណេ មជ្ឈិមបទេសដ្ឋានេ ឧប្បជ្ជតិ។ ឧប្បជ្ជន្តោ ច បន ន យស្មិំ វា តស្មិំ វា កុលេ ឧប្បជ្ជតិ, ខត្តិយមហាសាលព្រាហ្មណមហាសាលកុលានំ បន អញ្ញតរស្មិំយេវ ឧប្បជ្ជតី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៩៣. "ទុល្លភោ បុរិសាជញ្ញោ, ន សោ សព្ពត្ថ ជាយតិ;
យត្ថ សោ ជាយតី ធីរោ, តំ កុលំ សុខមេធតី"តិ។

តត្ថ **ទុល្លភោតិ** បុរិសាជញ្ញោ ហិ ទុល្លភោ, ន ហត្ថិអាជានីយាទយោ វិយ សុលភោ, សោ សព្ពត្ថ បច្ចន្តទេសេ វា នីចកុលេ វា ន ជាយតិ, មជ្ឈិមទេសេបិ មហាជនស្ស អភិវាទនាទិសក្ការករណដ្ឋានេ ខត្តិយព្រាហ្មណកុលានំ អញ្ញតរស្មិំ កុលេ ជាយតិ។ ឯវំ ជាយមានោ **យត្ថ សោ ជាយតិ ធីរោ** ឧត្តមបញ្ញោ សម្មាសម្ពុទ្ធោ , **តំ កុលំ សុខមេធតីតិ** សុខប្បត្តមេវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អានន្ទត្ថេរបញ្ហវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

សុខោ ពុទ្ធានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលានំ ភិក្ខូនំ កថំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ បញ្ចសតភិក្ខូ ឧបដ្ឋានសាលាយំ និសិន្នា, “អាវុសោ, កឹ នុ ខោ ឥមស្មឹ លោកេ សុខ”ន្តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ? តត្ថ កេចិ “រជ្ជសុខសទិសំ សុខំ នាម នត្ថី”តិ អាហំសុ។ កេចិ កាមសុខសទិសំ, កេចិ “សាលិមំសភោជនាទិសទិសំ សុខំ នាម នត្ថី”តិ អាហំសុ។ សត្ថា តេសំ និសិន្នដ្ឋានំ គន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, កឹ កថេថ? ឥទញ្ហិ សព្ពម្បិ សុខំ វដ្ដទុក្ខបរិយាបន្នមេវ, ឥមស្មឹ លោកេ ពុទ្ធុប្បាទោ ធម្មស្សវនំ, សង្ឃសាមគ្គី, សម្មោទមានភាវោតិ ឥទមេវ សុខ”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

១៩៤. “សុខោ ពុទ្ធានមុប្បាទោ, សុខា សទ្ធម្មទេសនា;
សុខា សង្ឃស្ស សាមគ្គី, សមគ្គានំ តបោ សុខោ”តិ។

តត្ថ **ពុទ្ធានមុប្បាទោ**តិ យស្មា ពុទ្ធា ឧប្បជ្ជមានា មហាជនំ រាគកន្តារាទីហិ តារេន្តិ, តស្មា ពុទ្ធានំ ឧប្បាទោ សុខោ ឧត្តមោ។ យស្មា សទ្ធម្មទេសនំ អាគម្ម ជាតិអាទិធម្មា សត្តា ជាតិអាទីហិ មុច្ចន្តិ, តស្មា **សទ្ធម្មទេសនា សុខា។ សាមគ្គី**តិ សមចិត្តតា, សាបិ សុខា ឯវ។ សមគ្គានំ បន ឯកចិត្តានំ យស្មា ពុទ្ធវចនំ វា ឧគ្គណ្ហិតុំ ធុតង្គានិ វា បរិហរិតុំ សមណធម្មំ វា កាតុំ សក្កា, តស្មា **សមគ្គានំ តបោ សុខោ**តិ វុត្តំ។ តេនេវាហ – “យាវកីវញ្ច, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូ សមគ្គា សន្និបតិស្សន្តិ, សមគ្គា វុដ្ឋហិស្សន្តិ, សមគ្គា សង្ឃករណីយានិ ករិស្សន្តិ, វុទ្ធិយេវ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខូនំ បាដិកង្ខា, នោ បរិហានី”តិ (ទី. និ. ២.១៣៦)។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណចេតិយវត្ថុ

បូជារហេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ចារិកំ ចរមានោ កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណចេតិយំ អារព្ភ កថេសិ។

តថាគតោ សាវត្ថិតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ គច្ឆន្តោ អន្តរាមគ្គេ តោទេយ្យគាមស្ស សមីបេ មហាភិក្ខុសង្ឃបរិវារោ អញ្ញតរំ ទេវដ្ឋានំ សម្បាបុណិ។ តត្រ និសិន្នោ សុគតោ ធម្មភណ្ឌាគារិកំ បេសេត្វា អវិទូរេ កសិកម្មំ ករោន្តំ ព្រាហ្មណំ បក្កោសាបេសិ ។ សោ ព្រាហ្មណោ អាគន្ត្វា តថាគតំ អនភិវន្ទិត្វា តមេវ ទេវដ្ឋានំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ សុគតោបិ “ឥមំ បទេសំ កិន្តិ មញ្ញសិ ព្រាហ្មណា”តិ អាហ។ អម្ហាកំ បវេណិយា អាគតចេតិយដ្ឋានន្តិ វន្ទាមិ, ភោ គោតមាតិ។ “ឥមំ ឋានំ វន្ទន្តេន តយា សាធុ កតំ ព្រាហ្មណា”តិ សុគតោ តំ សម្បហំសេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ “កេន នុ ខោ ការណេន ភគវា ឯវំ សម្បហំសេសី”តិ សំសយំ សញ្ជនេសុំ។ តតោ តថាគតោ តេសំ សំសយមបនេតុំ មជ្ឈិមនិកាយេ **ឃដិការសុត្តន្តំ** (ម. និ. ២.២៨២ អាទយោ) វត្វា ឥទ្ធានុភាវេន កស្សបទសពលស្ស យោជនុព្ពេធំ កនកចេតិយំ អបរញ្ច កនកចេតិយំ អាកាសេ និម្មិនិត្វា មហាជនំ ទស្សេត្វា, “ព្រាហ្មណ, ឯវំវិធានំ បូជារហានំ បូជា យុត្តតរាវា”តិ វត្វា **មហាបរិនិព្ពានសុត្តេ** (ទី. និ. ២.២០៦) ទស្សិតនយេនេវ ពុទ្ធាទិកេ ចត្តារោ ថូបារហេ បកាសេត្វា សរីរចេតិយំ ឧទ្ទិស្សចេតិយំ បរិភោគចេតិយន្តិ តីណិ ចេតិយានិ វិសេសតោ បរិទីបេត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៩៥. “បូជារហេ បូជយតោ, ពុទ្ធេ យទិ ច សាវកេ;
បបញ្ចសមតិក្កន្តេ, តិណ្ណសោកបរិទ្ទវេ។

១៩៦. “តេ តាទិសេ បូជយតោ, និព្ពុតេ អកុតោភយេ;
ន សក្កា បុញ្ញំ សង្ខាតុំ, ឥមេត្តមបិ កេនចី”តិ។ (អប. ថេរ ១.១០.១-២);

តត្ថ បូជិតុំ អរហា **បូជារហា,** បូជិតុំ យុត្តាតិ អត្ថោ។ **បូជារហេ បូជយតោ**តិ អភិវាទនាទីហិ ច ចតូហិ ច បច្ចយេហិ បូជេន្តស្ស។ បូជារហេ ទស្សេតិ **ពុទ្ធេ**តិអាទិនា។ **ពុទ្ធេ**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធេ។ **យទី**តិ យទិ វា, អថ វាតិ អត្ថោ។ តត្ថ បច្ចេកពុទ្ធេតិ កថិតំ ហោតិ, សាវកេ ច។ **បបញ្ចសមតិក្កន្តេ**តិ សមតិក្កន្តតណ្ហាទិដ្ឋិមានបបញ្ចេ។ **តិណ្ណសោកបរិទ្ទវេ**តិ អតិក្កន្តសោកបរិទ្ទវេ , ឥមេ ទ្វេ អតិក្កន្តេតិ អត្ថោ។ ឯតេហិ បូជារហត្តំ ទស្សិតំ។

តេតិ ពុទ្ធាទយោ។ **តាទិសេ**តិ វុត្តគុណវសេន។ **និព្ពុតេ**តិ រាគាទិនិព្ពុតិយា។ នត្ថិ កុតោចិ ភវតោ វា អារម្មណតោ វា ឯតេសំ ភយន្តិ អកុតោភយា, តេ **អកុតោភយេ។ ន សក្កា បុញ្ញំ សង្ខាតុ**ន្តិ បុញ្ញំ គណេតុំ ន

សក្កា។ កថន្តិ ចេ? **ឥមេត្ថមបិ កេនចី**តិ ឥមំ ឯត្ថកំ, ឥមំ ឯត្តកន្តិ កេនចីតិ អបិសទ្ទោ ឥធ សម្ពន្ធិតព្ពោ, កេនចិ បុគ្គលេន មានេន វា។ តត្ថ **បុគ្គលេនា**តិ តេន ព្រាហ្មណាទិនា។ **មានេនា**តិ តិវិធេន មានេន តីរណេន ធារណេន បូរណេន វា។ **តីរណំ** នាម ឥទំ ឯត្តកន្តិ នយតោ តីរណំ។ **ធារណ**ន្តិ តុលាយ ធារណំ។ **បូរណំ** នាម អឌ្ឍបសតបត្ថនាឡិកាទិវសេន បូរណំ។ កេនចិ បុគ្គលេន ឥមេហិ តីហិ មានេហិ ពុទ្ធាទិកេ បូជយតោ បុញ្ញំ វិបាកវសេន គណេតុំ ន សក្កា បរិយន្តរហិតតោតិ ទ្វីសុ ឋានេសុ បូជយតោ កឹ ទានំ បឋមំ ធរមានេ ពុទ្ធាទី បូជយតោ ន សក្កា បុញ្ញំ សង្ខាតុំ, បុន តេ តាទិសេ កិលេសបរិនិព្ពាននិមិត្តេន ខន្ធបរិនិព្ពានេន និព្ពុតេបិ បូជយតោ ន សក្កា សង្ខាតុន្តិ ភេទា យុជ្ជន្តិ។ តេន ហិ វិមានវត្ថុម្ហិ –

“តិដ្ឋន្តេ និព្ពុតេ ចាបិ, សមេ ចិត្តេ សមំ ផលំ;
ចេតោបណិធិហេតុ ហិ, សត្តា គច្ឆន្តិ សុគ្គតិ”ន្តិ។ (វិ. វ. ៨០៦);

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបន្នោ អហោសីតិ។ យោជនិកំ កនកចេតិយំ សត្តាហមាកាសេ អដ្ឋាសិ, មហន្តេន សមាគមោ ចាហោសិ, សត្តាហំ ចេតិយំ នានប្បការេន បូជេសុំ។ តតោ ភិន្នលទ្ធិកានំ លទ្ធិភេទោ ជាតោ, ពុទ្ធានុភាវេន តំ ចេតិយំ សកដ្ឋានមេវ គតំ, តត្ថេវ តំខណេ មហន្តំ បាសាណចេតិយំ អហោសិ។ តស្មឹ សមាគមេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណចេតិយវត្ថុ នវមំ។

ពុទ្ធវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចុទ្ទសមោ វគ្គោ។

បឋមភាណវារំ និដ្ឋិតំ។

១៥. សុខវគ្គោ

១. ញាតិកលហវូបសមនវត្ថុ

សុសុខំ វតាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សក្កេសុ វិហរន្តោ កលហវូបសមនត្ថំ ញាតកេ អារព្ភ កថេសិ។

សាកិយកោលិយា កិរ កបិលវត្ថុនគរស្ស ច កោលិយនគរស្ស ច អន្តរេ រោហិណឹ នាម នទឹ ឯកេនេវ អាវរណេន ពន្ធាបេត្វា សស្សានិ ករោន្តិ។ អថ ជេដ្ឋមូលមាសេ សស្សេសុ មិលាយន្តេសុ ឧភយនគរវាសិកានម្បិ កម្មការា សន្និបតឹសុ។ តត្ថ កោលិយនគរវាសិនោ អាហំសុ – “ឥទំ ឧទកំ ឧភយតោ ហរិយមានំ នេវ តុម្ហាកំ, ន អម្ហាកំ បហោស្សតិ, អម្ហាកំ បន សស្សំ ឯកឧទកេនេវ និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ ឥតរេបិ អាហំសុ – “តុម្ហេសុ កោដ្ឋកេ បូរេត្វា ឋិតេសុ មយំ រត្តសុវណ្ណនីលមណិកាឡកហាបណេ ច គហេត្វា បច្ឆិបសិព្ពកាទិហត្ថា ន សក្ខិស្សាម តុម្ហាកំ ឃរទ្វារេ វិចរិតុំ, អម្ហាកម្បិ សស្សំ ឯកឧទកេនេវ និប្ផជ្ជិស្សតិ, ឥទំ ឧទកំ អម្ហាកំ ទេថា”តិ។ ន មយំ ទស្សាមាតិ។ មយម្បិ ន ទស្សាមាតិ ឯវំ កថំ វឌ្ឍេត្វា ឯកោ ឧដ្ឋាយ ឯកស្ស បហារំ អទាសិ, សោបិ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា រាជកុលានំ ជាតឹ ឃដ្ដេត្វា កលហំ វឌ្ឍយិំសុ។

កោលិយកម្មការា វទន្តិ – “តុម្ហេ កបិលវត្ថុវាសិកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ សោណសិង្គាលាទយោ វិយ អត្តនោ ភគិនីហិ សទ្ធឹ សំវសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ចេវ អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី”តិ។ សាកិយកម្មការាបិ វទន្តិ “តុម្ហេ ឥទានិ កុដ្ឋិនោ ទារកេ គហេត្វា គជ្ជថ, យេ អនាថា និគ្គតិកា តិរច្ឆានា វិយ កោលរុក្ខេ វសឹសុ, ឯតេសំ ហត្ថិនោ ច អស្សា ច ផលកាវុធានិ ច អម្ហាកំ កឹ ករិស្សន្តី”តិ។ តេ គន្ត្វា តស្មឹ កម្មេ និយុត្តានំ អមច្ចានំ កថយិំសុ, អមច្ចា រាជកុលានំ កថេសុំ។ តតោ សាកិយា “ភគិនីហិ សទ្ធឹ សំវសិតកានំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។ កោលិយាបិ “កោលរុក្ខវាសីនំ ថាមញ្ច ពលញ្ច ទស្សេស្សាមា”តិ យុទ្ធសជ្ជា និក្ខមឹសុ។

សត្ថាបិ បច្ចូសសមយេ លោកំ វោលោកេន្តោ ញាតកេ ទិស្វា “មយិ អគច្ឆន្តេ ឥមេ នស្សិស្សន្តិ, មយា គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកកោវ អាកាសេន គន្ត្វា រោហិណិនទិយា មជ្ឈេ អាកាសេ បល្លង្កេន និសីទិ។ ញាតកា សត្ថារំ ទិស្វា អាវុធានិ ឆឌ្ឌេត្វា វន្ទឹសុ។ អថ នេ សត្ថា អាហ – “កឹ កលហោ នាមេស, មហារាជា”តិ? “ន ជានាម, ភន្តេ”តិ។ “កោ ទានិ ជានិស្សតី”តិ? តេ “ឧបរាជា ជានិស្សតិ, សេនាបតិ ជានិស្សតី”តិ ឥមិនា ឧបាយេន យាវ ទាសកម្មករេ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, ឧទកកលហោ”តិ អាហំសុ។ “ឧទកំ កឹ អគ្ឃតិ, មហារាជា”តិ? “អប្បគ្ឃំ, ភន្តេ”តិ។ “ខត្តិយា កឹ អគ្ឃន្តិ មហារាជា”តិ? “ខត្តិយា នាម អនគ្ឃា, ភន្តេ”តិ។ “អយុត្តំ តុម្ហាកំ អប្បមត្តកំ ឧទកំ និស្សាយ អនគ្ឃេ ខត្តិយេ នាសេតុ”ន្តិ។ តេ តុណ្ហី អហេសុំ។ អថ តេ សត្ថា អាមន្តេត្វា “កស្មា មហារាជា ឯវរូបំ ករោថ, មយិ អសន្តេ អជ្ជ លោហិតនទី បវត្តិស្សតិ, អយុត្តំ វោ កតំ, តុម្ហេ បញ្ចហិ វេរេហិ សវេរា វិហរថ, អហំ អវេរោ វិហរាមិ។ តុម្ហេ កិលេសាតុរា ហុត្វា វិហរថ, អហំ អនាតុរោ។ តុម្ហេ កាមគុណបរិយេសនុស្សុក្កា ហុត្វា វិហរថ, អហំ អនុស្សុក្កោ វិហរាមី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

១៩៧. “សុសុខំ វត ជីវាម, វេរិនេសុ អវេរិនោ,
វេរិនេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អវេរិនោ។

១៩៨. “សុសុខំ វត ជីវាម, អាតុរេសុ អនាតុរា;
អាតុរេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អនាតុរា។

១៩៩. “សុសុខំ វត ជីវាម, ឧស្សុកេសុ អនុស្សុកា;
ឧស្សុកេសុ មនុស្សេសុ, វិហរាម អនុស្សុកា”តិ។

តត្ថ **សុសុខ**ន្តិ សុដ្ឋុ សុខំ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេ គិហិនោ សន្ធិច្ឆេទាទិវសេន, បព្ពជិតា វា បន វេជ្ជកម្មាទិវសេន ជីវិតវុត្តិំ ឧប្បាទេត្វា “សុខេន ជីវាមា”តិ វទន្តិ, តេហិ មយមេវ សុសុខំ វត ជីវាម, យេ មយំ បញ្ចហិ វេរីហិ វេរិនេសុ មនុស្សេសុ អវេរិនោ, កិលេសាតុរេសុ មនុស្សេសុ និក្កិលេសតាយ អនាតុរា, បញ្ចកាមគុណបរិយេសនេ ឧស្សុកេសុ តាយ បរិយេសនាយ អភាវេន អនុស្សុកាតិ។ សេសំ ឧត្តានត្ថមេវ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ញាតិកលហវូបសមនវត្ថុ បឋមំ។

២. មារវត្ថុ

សុសុខំ វត ជីវាមាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បញ្ចសាលាយ ព្រាហ្មណគាមេ វិហរន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា បញ្ចសតានំ កុមារិកានំ សោតាបត្តិមគ្គស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា តំ គាមំ ឧបនិស្សាយ វិហាសិ។ តាបិ កុមារិកាយោ ឯកស្មិំ នក្ខត្តទិវសេ នទឹ គន្ត្វា ន្ហត្វា អលង្កតបដិយត្តា គាមាភិមុខិយោ បាយិំសុ។ សត្ថាបិ តំ គាមំ បវិសិត្វា បិណ្ឌាយ ចរតិ។ អថ មារោ សកលគាមវាសីនំ សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា យថា សត្ថា កដច្ឆុភត្តមត្តម្បិ ន លភតិ, ឯវំ កត្វា យថាធោតេន បត្តេន និក្ខមន្តំ សត្ថារំ គាមទ្វារេ ឋត្វា អាហ – “អបិ, សមណ, បិណ្ឌបាតំ លភិត្ថា”តិ។ “កិំ បន ត្វំ, បាបិម, តថា អកាសិ, យថាហំ បិណ្ឌំ ន លភេយ្យ”ន្តិ? “តេន ហិ, ភន្តេ, បុន បវិសថា”តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “សចេ បុន បវិសតិ, សព្ពេសំ សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា ឥមស្ស បុរតោ បាណិំ បហរិត្វា ហស្សកេឡិំ ករិស្សាមី”តិ។ តស្មិំ ខណេ តា កុមារិកាយោ គាមទ្វារំ បត្វា សត្ថារំ ទិស្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋំសុ។ មារោបិ សត្ថារំ អាហ – “អបិ, ភន្តេ, បិណ្ឌំ អលភមានា ជិឃច្ឆាទុក្ខេន បីឡិតត្ថា”តិ។ សត្ថា “អជ្ជ មយំ, បាបិម, កិញ្ចិ អលភិត្វាបិ អាភស្សរលោកេ មហាព្រហ្មានោ វិយ បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេស្សាមា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០០ “សុសុខំ វត ជីវាម, យេសំ នោ នត្ថិ កិញ្ចនំ;
បីតិភក្ខា ភវិស្សាម, ទេវា អាភស្សរា យថា”តិ។

តត្ថ **យេសំ នោ**តិ យេសំ អម្ហាកំ បលិពុជ្ឈនត្ថេន រាគាទីសុ កិញ្ចនេសុ ឯកម្បិ កិញ្ចនំ នត្ថិ។ **បីតិភក្ខា**តិ យថា អាភស្សរា ទេវា បីតិភក្ខា ហុត្វា បីតិសុខេនេវ វីតិនាមេន្តិ, ឯវំ មយម្បិ, បាបិម, កិញ្ចិ អលភិត្វា បីតិភក្ខា ភវិស្សាមាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ កុមារិកាយោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសូតិ។

មារវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. កោសលរញ្ញោ បរាជយវត្ថុ

ជយំ វេរន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ បរាជយំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ កាសិកគាមំ និស្សាយ ភាគិនេយ្យេន អជាតសត្តុនា សទ្ធិំ យុជ្ឈន្តោ តេន តយោ វារេ បរាជិតោ តតិយវារេ ចិន្តេសិ – “អហំ ខីរមុខម្បិ ទារកំ បរាជេតុំ នាសក្ខិំ, កិំ មេ ជីវិតេនា”តិ។ សោ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ អថស្ស សា បវត្តិ សកលនគរំ បត្ថរិ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ – “ភន្តេ, រាជា កិរ កាសិកគាមកំ និស្សាយ តយោ វារេ បរាជិតោ, សោ ឥទានិ បរាជិត្វា អាគតោ ‘ខីរមុខម្បិ ទារកំ បរាជេតុំ នាសក្ខិំ, កិំ មេ ជីវិតេនា’តិ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបន្នោ”តិ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, ជិនន្តោបិ វេរំ បសវតិ, បរាជិតោ បន ទុក្ខំ សេតិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០១ “ជយំ វេរំ បសវតិ, ទុក្ខំ សេតិ បរាជិតោ;
ឧបសន្តោ សុខំ សេតិ, ហិត្វា ជយបរាជយ”ន្តិ។

តត្ថ **ជយ**ន្តិ បរំ ជិនន្តោ វេរំ បដិលភតិ។ **បរាជិតោ**តិ បរេន បរាជិតោ “កទា នុ ខោ បច្ចាមិត្តស្ស បិដ្ឋិំ ទដ្ឋុំ សក្ខិស្សាមី”តិ ទុក្ខំ សេតិ សព្ពិរិយាបថេសុ ទុក្ខមេវ វិហរតីតិ អត្ថោ។ **ឧបសន្តោ**តិ អព្ភន្តរេ ឧបសន្តរាគាទិកិលេសោ ខីណាសវោ ជយញ្ច បរាជយញ្ច ហិត្វា សុខំ សេតិ, សព្ពិរិយាបថេសុ សុខមេវ វិហរតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

កោសលរញ្ញោ បរាជយវត្ថុ តតិយំ។

៤. អញ្ញតរកុលទារិកាវត្ថុ

នត្ថិ រាគសមោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ កុលទារិកំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្សា កិរ មាតាបិតរោ អាវាហំ កត្វា មង្គលទិវសេ សត្ថារំ និមន្តយិំសុ។ សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តត្ថ គន្ត្វា និសីទិ។ សាបិ ខោ វធុកា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧទកបរិស្សាវនាទីនិ ករោន្តី អបរាបរំ សញ្ចរតិ។ សាមិកោបិស្សា តំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តស្ស រាគវសេន ឱលោកេន្តស្ស អន្តោ កិលេសោ សមុទាចរិ។ សោ អញ្ញាណាភិភូតោ នេវ ពុទ្ធំ ឧបដ្ឋហិ, ន អសីតិ មហាថេរេ។ ហត្ថំ បសារេត្វា "តំ វធុកំ គណ្ហិស្សាមី"តិ បន ចិត្តំ អកាសិ។ សត្ថា តស្សជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា យថា តំ ឥត្ថិំ ន បស្សតិ, ឯវមកាសិ។ សោ អទិស្វា សត្ថារំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្ស ឱលោកេត្វា ឋិតកាលេ "កុមារក, ន ហិ រាគគ្គិនា សទិសោ អគ្គិ នាម , ទោសកលិនា សទិសោ កលិ នាម, ខន្ធបរិហរណទុក្ខេន សទិសំ ទុក្ខំ នាម អត្ថិ, និព្ពានសុខសទិសំ សុខម្បិ នត្ថិយេវា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០២. "នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិ, នត្ថិ ទោសសមោ កលិ;
នត្ថិ ខន្ធសមា ទុក្ខា, នត្ថិ សន្តិបរំ សុខ"ន្តិ។

តត្ថ **នត្ថិ រាគសមោ**តិ ធូមំ វា ជាលំ វា អង្គារំ វា អទស្សេត្វា អន្តោយេវ ឈាបេត្វា ភស្មមុដ្ឋិំ កាតុំ សមត្ថោ រាគេន សមោ អញ្ញោ អគ្គិ នាម នត្ថិ។ **កលី**តិ ទោសេន សមោ អបរាធោបិ នត្ថិ។ **ខន្ធសមា**តិ ខន្ធេហិ សមា។ យថា បរិហរិយមានា ខន្ធា ទុក្ខា, ឯវំ អញ្ញំ ទុក្ខំ នាម នត្ថិ។ **សន្តិបរ**ន្តិ និព្ពានតោ ឧត្តរិំ អញ្ញំ សុខម្បិ នត្ថិ។ អញ្ញញ្ហិ សុខំ សុខមេវ, និព្ពានំ បរមសុខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កុមារិកា ច កុមារកោ ច សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ។ តស្មិំ សមយេ ភគវា តេសំ អញ្ញមញ្ញំ ទស្សនាការំ អកាសីតិ។

អញ្ញតរកុលទារិកាវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ឯកឧបាសកវត្ថុ

ជិឃច្ឆាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា អាឡវិយំ វិហរន្តោ ឯកំ ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ សត្ថា ជេតវនេ គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ អាឡវិយំ ឯកំ ទុគ្គតមនុស្សំ ទិស្វា តស្សូបនិស្សយសម្បត្តិំ ញត្វា បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ អាឡវិំ អគមាសិ។ អាឡវិវាសិនោ សត្ថារំ និមន្តយិំសុ។ សោបិ ទុគ្គតមនុស្សោ "សត្ថា កិរ អាគតោ"តិ សុត្វា "សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សោស្សាមី"តិ មនំ អកាសិ។ តំទិវសមេវ ចស្ស ឯកោ គោណោ បលាយិ។ សោ "កិំ នុ ខោ គោណំ បរិយេសិស្សាមិ, ឧទាហុ ធម្មំ សុណាមី"តិ ចិន្តេត្វា "គោណំ បរិយេសិត្វា បច្ឆា ធម្មំ សោស្សាមី"តិ បាតោវ គេហា និក្ខមិ។ អាឡវិវាសិនោបិ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា បរិវិសិត្វា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហិំសុ។ សត្ថា "យំ និស្សាយ អហំ តិំសយោជនមគ្គំ អាគតោ, សោ គោណំ បរិយេសិតុំ អរញ្ញំ បវិដ្ឋោ, តស្មិំ អាគតេយេវ ធម្មំ ទេសេស្សាមី"តិ តុណ្ហី អហោសិ។

សោបិ មនុស្សោ ទិវា គោណំ ទិស្វា គោគណេ បក្ខិបិត្វា "សចេបិ អញ្ញំ នត្ថិ, សត្ថុ វន្ទនមត្តម្បិ ករិស្សាមី"តិ ជិឃច្ឆាបីឡិតោបិ គេហំ គមនាយ មនំ អកត្វា វេគេន សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្ស ឋិតកាលេ ទានវេយ្យាវដិកំ អាហ – "អត្ថិ កិញ្ចិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស អតិរិត្តភត្ត"ន្តិ? "ភន្តេ, សព្ពំ អត្ថី"តិ។ តេន ហិ "ឥមំ បរិវិសាហី"តិ។ សោ សត្ថារា វុត្តដ្ឋានេយេវ តំ និសីទាបេត្វា យាគុខាទនីយភោជនីយេហិ សក្កច្ចំ បរិវិសិ។ សោ ភុត្តភត្តោ មុខំ វិក្ខាលេសិ។ ឋបេត្វា កិរ ឥមំ ឋានំ តីសុ បិដកេសុ អញ្ញត្ថ តថាគតស្ស ភត្តវិចារណំ នាម នត្ថិ។ តស្ស បស្សទ្ធទរថស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គំ អហោសិ។ អថស្ស សត្ថា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេត្វា សច្ចានិ បកាសេសិ។ សោ ទេសនាវសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ សត្ថាបិ អនុមោទនំ កត្វា ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ មហាជនោ សត្ថារំ អនុគន្ត្វា និវត្តិ។

ភិក្ខូ សត្ថារា សទ្ធិំ គច្ឆន្តាយេវ ឧជ្ឈាយិំសុ – "បស្សថាវុសោ, សត្ថុ កម្មំ, អញ្ញេសុ ទិវសេសុ ឯវរូបំ នត្ថិ, អជ្ជ បនេកំ មនុស្សំ ទិស្វាវ យាគុអាទីនិ វិចារេត្វា ទាបេសី"តិ។ សត្ថា និវត្តិត្វា ឋិតកោវ "កិំ កថេថ, ភិក្ខវេ"តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា "អាម, ភិក្ខវេ, អហំ តិំសយោជនំ កន្តារំ អាគច្ឆន្តោ តស្ស ឧបាសកស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា អាគតោ, សោ អតិវិយ ជិឃច្ឆិតោ, បាតោវ បដ្ឋាយ គោណំ បរិយេសន្តោ អរញ្ញេ វិចរិ។ 'ជិឃច្ឆទុក្ខេន ធម្មេ ទេសិយមានេបិ បដិវិជ្ឈិតុំ ន សក្ខិស្សតី'តិ ចិន្តេត្វា ឯវំ អកាសិំ, ជិឃច្ឆារោគសទិសោ រោគោ នាម នត្ថី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០៣.ជិឃច្ឆាបរមា រោគា, សង្ខារបរមា ទុខា;
ឯតំ ញត្វា យថាភូតំ, និព្ពានំ បរមំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **ជិឃច្ឆាបរមា រោគា**តិ យស្មា អញ្ញោ រោគោ សកឹ តិកិច្ឆិតោ វិនស្សតិ វា តទង្គវសេន វា បហីយតិ , ជិឃច្ឆា បន និច្ចកាលំ តិកិច្ឆិតព្ពាយេវាតិ សេសរោគានំ អយំ បរមា នាម។ **សង្ខារា**តិ បញ្ច ខន្ធា។ **ឯតំ ញត្វា**តិ ជិឃច្ឆាសមោ រោគោ នត្ថិ, ខន្ធបរិហរណសមំ ទុក្ខំ នាម នត្ថីតិ ឯតមត្ថំ យថាភូតំ ញត្វា បណ្ឌិតោ និព្ពានំ សច្ឆិករោតិ។ **និព្ពានំ បរមំ សុខ**ន្តិ តញ្ហិ សព្ពសុខានំ បរមំ ឧត្តមំ សុខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឯកឧបាសកវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បសេនទិកោសលវត្ថុ

អារោគ្យបរមា លាភាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជានំ បសេនទិកោសលំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ រាជា តណ្ឌុលទោណស្ស ឱទនំ តទុបិយេន សូបព្យញ្ជនេន ភុញ្ជតិ។ ឯកទិវសំ ភុត្តបាតរាសោ ភត្តសម្មទំ អវិនោទេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា កិលន្តរូបោ ឥតោ ចិតោ ច សម្បរិវត្តតិ, និទ្ទាយ អភិភុយមានោបិ ឧជុកំ និបជ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “កឹ, មហារាជ, អវិស្សមិត្វាវ អាគតោសី”តិ? “អាម, ភន្តេ, ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មេ មហាទុក្ខំ ហោតី”តិ។ អថ នំ សត្ថា, “មហារាជ , អតិពហុភោជនំ ឯវំ ទុក្ខំ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“មិទ្ធី យទា ហោតិ មហគ្ឃសោ ច,
និទ្ទាយិតា សម្បរិវត្តសាយី;
មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ,
បុនប្បុនំ គព្ភមុបេតិ មន្ទោ”តិ។ (ធ. ប. ៣២៥); –

ឥមាយ គាថាយ ឱវទិត្វា, “មហារាជ, ភោជនំ នាម មត្តាយ ភុញ្ជិតុំ វដ្តតិ។ មត្តភោជិនោ ហិ សុខំ ហោតី”តិ ឧត្តរិ ឱវទន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“មនុជស្ស សទា សតីមតោ,
មត្តំ ជានតោ លទ្ធភោជនេ;
តនុកស្ស ភវន្តិ វេទនា,
សណិកំ ជីរតិ អាយុបាលយ”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១២៤);

រាជា គាថំ ឧគ្គណ្ហិតុំ នាសក្ខិ, សមីបេ ឋិតំ បន ភាគិនេយ្យំ, សុទស្សនំ នាម មាណវំ “ឥមំ គាថំ ឧគ្គណ្ហ, តាតា”តិ អាហ។ សោ តំ គាថំ ឧគ្គណ្ហិត្វា “កឹ ករោមិ, ភន្តេ”តិ សត្ថារំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “រញ្ញោ ភុញ្ជន្តស្ស ឱសានបិណ្ឌកាលេ ឥមំ គាថំ វទេយ្យាសិ, រាជា អត្ថំ សល្លក្ខេត្វា យំ បិណ្ឌំ ឆឌ្ឌេស្សតិ, តស្មិំ បិណ្ឌេ សិត្ថគណនាយ រញ្ញោ ភត្តបចនកាលេ តត្តកេ តណ្ឌុលេ ហរេយ្យាសី”តិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ សាយម្បិ បាតោបិ រញ្ញោ ភុញ្ជន្តស្ស ឱសានបិណ្ឌកាលេ តំ គាថំ ឧទាហរិត្វា តេន ឆឌ្ឌិតបិណ្ឌេ សិត្ថគណនាយ តណ្ឌុលេ ហាបេសិ។ រាជាបិ តស្ស គាថំ សុត្វា សហស្សំ សហស្សំ ទាបេសិ ។ សោ អបរេន សមយេន នាឡិកោទនបរមតាយ សណ្ឋហិត្វា សុខប្បត្តោ តនុសរីរោ អហោសិ។

អថេកទិវសំ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, ឥទានិ មេ សុខំ ជាតំ, មិគម្បិ អស្សម្បិ អនុពន្ធិត្វា គណ្ហនសមត្ថោ ជាតោម្ហិ។ បុព្ពេ មេ ភាគិនេយ្យេន សទ្ធិំ យុទ្ធមេវ ហោតិ, ឥទានិ វជិរកុមារិំ នាម ធីតរំ ភាគិនេយ្យស្ស ទត្វា សោ គាមោ តស្សាយេវ ន្ហានចុណ្ណមូលំ កត្វា ទិន្នោ, តេន សទ្ធិំ វិគ្គហោ វូបសន្តោ, ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ ជាតំ។ កុលសន្តកំ រាជមណិរតនំ នោ គេហេ បុរិមទិវសេ នដ្ឋំ, តម្បិ ឥទានិ ហត្ថបត្តំ អាគតំ, ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ ជាតំ។ តុម្ហាកំ សាវកេហិ សទ្ធិំ វិស្សាសំ ឥច្ឆន្តេន ញាតិធីតាបិ នោ គេហេ កតា, ឥមិនាបិ មេ ការណេន សុខមេវ ជាត”ន្តិ។ សត្ថា “អារោគ្យំ នាម, មហារាជ, បរមោ លាភោ,

យថាលទ្ធេន សន្តុដ្ឋភាវសទិសម្បិ ធនំ, វិស្សាសសទិសោ ច បរមោ ញាតិ, និព្ពានសទិសញ្ច សុខំ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០៤“អារោគ្យបរមា លាភា, សន្តុដ្ឋិបរមំ ធនំ;
វិស្សាសបរមា ញាតិ, និព្ពានបរមំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **អារោគ្យបរមា លាភា**តិ អរោគភាវបរមា លាភា។ រោគិនោ ហិ វិជ្ជមានាបិ លាភា អលាភាយេវ, តស្មា អរោគស្ស សព្ពលាភា អាគតាវ ហោន្តិ។ តេនេតំ វុត្តំ – “អារោគ្យបរមា លាភា”តិ។ **សន្តុដ្ឋិបរមំ ធន**ន្តិ គិហិនោ វា បព្ពជិតស្ស វា យំ អត្តនា លទ្ធំ អត្តនោ សន្តកំ, តេនេវ តុស្សនភាវោ សន្តុដ្ឋី នាម សេសធនេហិ បរមំ ធនំ។ **វិស្សាសបរមា ញាតី**តិ មាតា វា ហោតុ បិតា វា, យេន សទ្ធិំ វិស្សាសោ នត្ថិ, សោ អញ្ញាតកោយេវ។ យេន អញ្ញាតកេន បន សទ្ធិំ វិស្សាសោ អត្ថិ, សោ អសម្ពន្ធោបិ បរមោ ឧត្តមោ ញាតិ។ តេន វុត្តំ – “វិស្សាសបរមា ញាតី”តិ។ និព្ពានសទិសំ បន សុខំ នាម នត្ថិ, តេនេវាហ – **និព្ពានបរមំ សុខ**ន្តិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

បសេនទិកោសលវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. តិស្សត្ថេរវត្ថុ

បវិវេករសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេសាលិយំ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថារា ហិ, “ភិក្ខវេ, អហំ ឥតោ ចតូហិ មាសេហិ បរិនិព្ពាយិស្សាមី”តិ វុត្តេ សត្ថុ សន្តិកេ សត្ត ភិក្ខុសតានិ សន្តាសំ អាបជ្ជិំសុ, ខីណាសវានំ ធម្មសំវេគោ ឧប្បជ្ជិ, បុថុជ្ជនា អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិំសុ។ ភិក្ខូ វគ្គា វគ្គា ហុត្វា “កឹ នុ ខោ ករិស្សាមា”តិ មន្តេន្តា វិចរន្តិ។ អថេកោ តិស្សត្ថេរោ នាម ភិក្ខុ “សត្ថា កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សតិ, អហញ្ចម្ហិ អវីតរាគោ, សត្ថរិ ធរមានេយេវ មយា អរហត្តំ គណ្ហិតុំ វដ្ដតី”តិ ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោវ វិហាសិ។ ភិក្ខូនំ សន្តិកេ គមនំ វា កេនចិ សទ្ធិំ កថាសល្លាបោ វា នត្ថិ។ អថ នំ ភិក្ខូ អាហំសុ – “អាវុសោ, តិស្ស កស្មា ឯវំ ករោសី”តិ។ សោ តេសំ កថំ ន សុណាតិ។ តេ តស្ស បវត្តិំ សត្ថុ អារោចេត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេសុ តិស្សត្ថេរស្ស សិនេហោ នត្ថី”តិ អាហំសុ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “កស្មា តិស្ស ឯវំ អកាសី”តិ បុច្ឆិត្វា តេន អត្តនោ អធិប្បាយេ អារោចិតេ “សាធុ, តិស្សា”តិ សាធុការំ ទត្វា, “ភិក្ខវេ, មយិ សិនេហោ តិស្សសទិសោវ ហោតុ។ គន្ធមាលាទីហិ បូជំ ករោន្តាបិ នេវ មំ បូជេន្តិ, ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជមានាយេវ បន មំ បូជេន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២០៥“បវិវេករសំ បិត្វា, រសំ ឧបសមស្ស ច;
និទ្ទរោ ហោតិ និប្បាបោ, ធម្មបីតិរសំ បិវ”ន្តិ។

តត្ថ **បវិវេករស**ន្តិ បវិវេកតោ ឧប្បន្នំ រសំ, ឯកីភាវសុខន្តិ អត្ថោ។ **បិត្វា**តិ ទុក្ខបរិញ្ញាទីនិ ករោន្តោ អារម្មណតោ សច្ឆិកិរិយាវសេន បិវិត្វា។ **ឧបសមស្ស ចា**តិ កិលេសូបសមនិព្ពានស្ស ច រសំ បិត្វា។ **និទ្ទរោ ហោតី**តិ តេន ឧភយរសបានេន ខីណាសវោ ភិក្ខុ អព្ភន្តរេ រាគទរថាទីនំ អភាវេន និទ្ទរោ ចេវ និប្បាបោ ច ហោតិ។ **រសំ បិវ**ន្តិ នវវិធលោកុត្តរធម្មវសេន ឧប្បន្នំ បីតិរសំ បិវន្តោបិ និទ្ទរោ និប្បាបោ ច ហោតិ។

ទេសនាវសានេ តិស្សត្ថេរោ អរហត្តំ បាបុណិ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តិស្សត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. សក្កវត្ថុ

សាហុ ទស្សនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវគាមកេ វិហរន្តោ សក្កំ អារព្ភ កថេសិ។

តថាគតស្ស ហិ អាយុសង្ខារេ វិស្សជ្ជេ លោហិតបក្ខន្ទិកាពាធស្ស ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា សក្កោ ទេវរាជា “មយា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា គិលានុបដ្ឋានំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា តិគាវុតប្បមាណំ អត្តភាវំ វិជហិត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ហត្ថេហិ បាទេ បរិមជ្ជិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ “កោ ឯសោ”តិ? “អហំ, ភន្តេ, សក្កោ”តិ។ “កស្មា

អាគតោសី”តិ? “តុម្ហេ គិលានេ ឧបដ្ឋហិតុំ, ភន្តេ”តិ។ “សក្ក, ទេវានំ មនុស្សគន្ធោ យោជនសតតោ បដ្ឋាយ គលេ ពទ្ធកុណបំ វិយ ហោតិ , គច្ឆ ត្វំ, អត្ថិ មេ គិលានុបដ្ឋកា ភិក្ខូ”តិ។ “ភន្តេ, ចតុរាសីតិយោជន សហស្សមត្ថកេ ឋិតោ តុម្ហាកំ សីលគន្ធំ ឃាយិត្វា អាគតោ, អហមេវ ឧបដ្ឋហិស្សាមី”តិ សោ សត្ថុ សរីរវឡញ្ជនភាជនំ អញ្ញស្ស ហត្ថេនាបិ ផុសិតុំ អទត្វា សីសេយេវ ឋបេត្វា នីហរន្តោ មុខសង្កោចនមត្តម្បិ ន អកាសិ, គន្ធភាជនំ បរិហរន្តោ វិយ អហោសិ។ ឯវំ សត្ថារំ បដិជគ្គិត្វា សត្ថុ ផាសុកកាលេយេវ អគមាសិ។

ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អហោ សត្ថរិ សក្កស្ស សិនេហោ, ឯវរូបំ នាម ទិព្ពសម្បត្តិំ បហាយ មុខ សង្កោចនមត្តម្បិ អកត្វា គន្ធភាជនំ នីហរន្តោ វិយ សត្ថុ សរីរវឡញ្ជនភាជនំ សីសេន នីហរន្តោ ឧបដ្ឋានមកាសី”តិ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា “កឹ វទេថ, ភិក្ខវេ, អនច្ឆរិយំ ឯតំ, យំ សក្កោ ទេវរាជា មយិ សិនេហំ ករោតិ។ អយំ សក្កោ ហិ ទេវរាជា មំ និស្សាយ ជរសក្កភាវំ វិជហិត្វា សោតាបន្នោ ហុត្វា តរុណសក្កស្ស ភាវំ បត្តោ, អហំ ហិស្ស មរណភយតជ្ជិតស្ស បញ្ចសិខគន្ធព្ពទេវបុត្តំ បុរតោ កត្វា អាគតកាលេ ឥន្ទសាលគុហាយំ ទេវ បរិសាយ មជ្ឈេ និសិន្នស្ស –

> “បុច្ឆ វាសវ មំ បញ្ហំ, យំ កិញ្ចិ មនសិច្ឆសិ;
> តស្ស តស្សេវ បញ្ហស្ស, អហំ អន្តំ ករោមិ តេ”តិ។ (ទី. និ. ២.៣៥៦) –

វត្វា តស្ស កង្ខំ វិនោទេន្តោ ធម្មំ ទេសេសិំ។ ទេសនាវសានេ ចុទ្ទសន្នំ បាណកោដីនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ, សក្កោបិ យថានិសិន្នោវ សោតាបត្តិផលំ បត្វា តរុណសក្កោ ជាតោ។ ឯវមស្សាហំ ពហូបការោ។ តស្ស មយិ សិនេហោ នាម អនច្ឆរិយោ។ ភិក្ខវេ, អរិយានញ្ហិ ទស្សនម្បិ សុខំ, តេហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ សន្និវាសោបិ សុខោ។ ពាលេហិ សទ្ធិំ បន សព្ពមេតំ ទុក្ខន្តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

> ២០៦“សាហុ ទស្សនមរិយានំ, សន្និវាសោ សទា សុខោ;
> អទស្សនេន ពាលានំ, និច្ចមេវ សុខី សិយា។

> ២០៧“ពាលសង្គតចារី ហិ, ទីឃមទ្ធាន សោចតិ;
> ទុក្ខោ ពាលេហិ សំវាសោ, អមិត្តេនេវ សព្ពទា;
> ធីរោ ច សុខសំវាសោ, ញាតីនំវ សមាគមោ”។

តស្មា ហិ –

> ២០៨“ធីរញ្ច បញ្ញញ្ច ពហុស្សុតញ្ច,ធោរយ្ហសីលំ វតវន្តមរិយំ;
> តំ តាទិសំ សប្បុរិសំ សុមេធំ,ភជេថ នក្ខត្តបថំវ ចន្ទិមា”តិ។

តត្ថ **សាហូ**តិ សុន្ទរំ ភទ្ទកំ។ **សន្និវាសោ**តិ ន កេវលញ្ច តេសំ ទស្សនមេវ, តេហិ សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ និសីទនាទិភាវោបិ តេសំ វត្តបដិវត្តំ កាតុំ លភនភាវោបិ សាធុយេវ។ **ពាលសង្គតចារី ហី**តិ យោ ពាលេន សហ ចារី។ **ទីឃមទ្ធាន**ន្តិ សោ ពាលសហាយេន “ឯហិ សន្ធិច្ឆេទាទីនិ ករោមា”តិ វុច្ចមានោ តេន សទ្ធិំ ឯកច្ឆន្ទោ ហុត្វា តានិ ករោន្តោ ហត្ថច្ឆេទាទីនិ បត្វា ទីឃមទ្ធានំ សោចតិ។ **សព្ពទា**តិ យថា អសិហត្ថេន វា អមិត្តេន អាសីវិសាទីហិ វា សទ្ធិំ ឯកតោ វាសោ នាម និច្ចំ ទុក្ខោ, តថេវ ពាលេហិ សទ្ធិន្តិ អត្ថោ។ **ធីរោ ច សុខសំវាសោ**តិ ឯត្ថ សុខោ សំវាសោ ឯតេនាតិ សុខសំវាសោ, បណ្ឌិតេន សទ្ធិំ ឯកដ្ឋានេ សំវាសោ សុខោតិ អត្ថោ។ កថំ? **ញាតីនំវ សមាគមោ**តិ យថាបិ ញាតីនំ សមាគមោ សុខោ, ឯវំ សុខោ។

តស្មា ហីតិ យស្មា ពាលេហិ សទ្ធិំ សំវាសោ ទុក្ខោ, បណ្ឌិតេន សទ្ធិំ សុខោ, តស្មា ហិ ធិតិសម្បន្នំ ធីរញ្ច, លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាសម្បន្នំ បញ្ញញ្ច , អាគមាធិគមសម្បន្នំ ពហុស្សុតញ្ច, អរហត្តបាបនកសង្ខាតាយ ធុរវហនសីលតាយ ធោរយ្ហសីលំ, សីលវតេន ចេវ ធុតង្គវតេន ច វតវន្តំ, កិលេសេហិ អារកតាយ អរិយំ, តថារូបំ សប្បុរិសំ សោភនបញ្ញំ យថា និម្មលំ នក្ខត្តបថសង្ខាតំ អាកាសំ ចន្ទិមា ភជតិ, ឯវំ ភជេថ បយិរុបាសេថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សក្កវត្ថុ អដ្ឋមំ។

សុខវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បន្ទរសមោ វគ្គោ។

១៦. បិយវគ្គោ

១. តយោជនបព្ពជិតវត្ថុ

អយោគេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តយោ បព្ពជិតេ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ ឯកស្មិំ កុលេ មាតាបិតូនំ ឯកបុត្តកោ អហោសិ បិយោ មនាបោ។ សោ ឯកទិវសំ គេហេ និមន្តិតានំ ភិក្ខូនំ អនុមោទនំ ករោន្តានំ ធម្មកថំ សុត្វា បព្ពជិតុកាមោ ហុត្វា មាតាបិតរោ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ តេ នានុជានឹសុ។ តស្ស ឯតទហោសិ – “អហំ មាតាបិតូនំ អបស្សន្តានំយេវ ពហិ គន្ត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ អថស្ស បិតា ពហិ និក្ខមន្តោ “ឥមំ រក្ខេយ្យាសី”តិ មាតរំ បដិច្ឆាបេសិ, មាតា ពហិ និក្ខមន្តី បិតរំ បដិច្ឆាបេសិ។ អថស្ស ឯកទិវសំ បិតរិ ពហិ គតេ មាតា “បុត្តំ រក្ខិស្សាមី”តិ ឯកំ ទ្វារពាហំ និស្សាយ ឯកំ បាទេហិ ឧប្បីឡេត្វា ធរមាយ និសិន្នា សុត្តំ កន្តតិ។ សោ “ឥមំ វញ្ចេត្វា គមិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “អម្ម, ថោកំ តាវ អបេហិ, សរីរវលញ្ជំ ករិស្សាមី”តិ វត្វា តាយ បាទេ សមិញ្ជិតេ និក្ខមិត្វា វេគេន វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខូ ឧបសង្កមិត្វា “បព្ពាជេថ មំ, ភន្តេ”តិ យាចិត្វា តេសំ សន្តិកេ បព្ពជិ។

អថស្ស បិតា អាគន្ត្វា មាតរំ បុច្ឆិ – “កហំ មេ បុត្តោ”តិ? “សាមិ, ឥមស្មិំ បទេសេ អហោសី”តិ។ សោ “កហំ នុ ខោ មេ បុត្តោ”តិ ឱលោកេន្តោ តំ អទិស្វា “វិហារំ គតោ ភវិស្សតី”តិ វិហារំ គន្ត្វា បុត្តំ បព្ពជិតំ ទិស្វា កន្ទិត្វា រោទិត្វា, “តាត, កឹ មំ នាសេសី”តិ វត្វា “មម បុត្តេ បព្ពជិតេ អហំ ឥទានិ គេហេ កឹ ករិស្សាមី”តិ សយម្បិ ភិក្ខូ យាចិត្វា បព្ពជិ។ អថស្ស មាតាបិ “កឹ នុ ខោ មេ បុត្តោ ច បតិ ច ចិរាយន្តិ, កច្ចិ វិហារំ គន្ត្វា បព្ពជិតា”តិ តេ ឱលោកេន្តី វិហារំ គន្ត្វា ឧភោបិ បព្ពជិតេ ទិស្វា “ឥមេសំ បព្ពជិតកាលេ មម គេហេន កោ អត្ថោ”តិ សយម្បិ ភិក្ខុនិឧបស្សយំ គន្ត្វា បព្ពជិ។ តេ បព្ពជិត្វាបិ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, វិហារេបិ ភិក្ខុនិឧបស្សយេបិ ឯកតោវ និសីទិត្វា សល្លបន្តា ទិវសំ វីតិនាមេន្តិ។ តេន ភិក្ខូបិ ភិក្ខុនិយោបិ ឧព្ពាឡ្ហា ហោន្តិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ នេសំ កិរិយំ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តេ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តុម្ហេ ឯវំ ករោថា”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ”ន្តិ វុត្តេ “កស្មា ឯវំ ករោថ? ន ហិ ឯស បព្ពជិតានំ យោគោ”តិ។ “ភន្តេ, វិនា ភវិតុំ ន សក្កោមា”តិ។ “បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯវំ ករណំ អយុត្តំ។ បិយានញ្ហិ អទស្សនំ, អប្បិយានញ្ច ទស្សនំ ទុក្ខមេវ។ តស្មា សត្តេសុ ច សង្ខារេសុ ច កញ្ចិ បិយំ វា អប្បិយំ វា កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២០៩. “អយោគេ យុញ្ជមត្តានំ, យោគស្មិញ្ច អយោជយំ;
អត្ថំ ហិត្វា បិយគ្គាហី, បិហេតត្តានុយោគិនំ។

២១០. “មា បិយេហិ សមាគញ្ឆិ, អប្បិយេហិ កុទាចនំ;
បិយានំ អទស្សនំ ទុក្ខំ, អប្បិយានញ្ច ទស្សនំ។

២១១. “តស្មា បិយំ ន កយិរាថ, បិយាបាយោ ហិ បាបកោ;
គន្ថា តេសំ ន វិជ្ជន្តិ, យេសំ នត្ថិ បិយាប្បិយ”ន្តិ។

តត្ថ **អយោគេ**តិ អយុញ្ជិតព្ពេ អយោនិសោមនសិការេ។ វេសិយាគោចរាទិភេទស្ស ហិ ឆព្ពិធស្ស អគោចរស្ស សេវនំ ឥធ អយោនិសោមនសិការោ នាម, តស្មិំ អយោនិសោមនសិការេ អត្តានំ យុញ្ជន្តោតិ អត្ថោ។ **យោគស្មិ**ន្តិ តព្ពិបរីតេ ច យោនិសោមនសិការេ អយុញ្ជន្តោតិ អត្ថោ។ **អត្ថំ ហិត្វា**តិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ អធិសីលាទិសិក្ខត្តយំ អត្ថោ នាម, តំ អត្ថំ ហិត្វា។ **បិយគ្គាហី**តិ បញ្ចកាមគុណសង្ខាតំ បិយមេវ គណ្ហន្តោ។ **បិហេតត្តានុយោគិន**ន្តិ តាយ បដិបត្តិយា សាសនតោ ចុតោ គិហិភាវំ បត្វា បច្ឆា យេ អត្តានុយោគំ អនុយុត្តា សីលាទីនិ សម្បាទេត្វា ទេវមនុស្សានំ សន្តិកា សក្ការំ លភន្តិ, តេសំ បិហេតិ, “អហោ វតាហម្បិ ឯវរូបោ អស្ស”ន្តិ ឥច្ឆតីតិ អត្ថោ។

មា បិយេហីតិ បិយេហិ សត្តេហិ វា សង្ខារេហិ វា កុទាចនំ ឯកក្ខណេបិ ន សមាគច្ឆេយ្យ, តថា អប្បិយេហិ។ កឹ ការណា? បិយា នញ្ហិ វិយោគវសេន អទស្សនំ អប្បិយានញ្ច ឧបសង្កមនវសេន ទស្សនំ នាម ទុក្ខំ។ **តស្មា**តិ យស្មា ឥទំ ឧភយម្បិ ទុក្ខំ, តស្មា កញ្ចិ សត្តំ វា សង្ខារំ វា បិយំ នាម ន ករេយ្យ។ **បិយាបាយោ ហី**តិ បិយេហិ អបាយោ វិយោគោ ។ **បាបកោ**តិ លាមកោ។ **គន្ថា តេសំ ន វិជ្ជន្តី**តិ យេសំ បិយំ នត្ថិ, តេសំ អភិជ្ឈាកាយគន្ថោ

បហីយតិ។ យេសំ អប្បិយំ នត្ថិ, តេសំ ព្យាបាទោ កាយគន្ថោ។ តេសុ បន ទ្វីសុ បហីនេសុ សេសគន្ថា បហីនា ហោន្តិ។ តស្មា បិយំ វា អប្បិយំ វា ន កត្តព្ពន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។ តេន បន តយោ ជនា "មយំ វិនា ភវិតុំ ន សក្កោមា"តិ វិព្ភមិត្វា គេហមេវ អគមឹសូតិ។

តយោជនបព្ពជិតវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញតរកុដុម្ពិកវត្ថុ

បិយតោ ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ កុដុម្ពិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ អត្តនោ បុត្តេ កាលកតេ បុត្តសោកាភិភូតោ អាឡាហនំ គន្ត្វា រោទតិ, បុត្តសោកំ សន្ធារេតុំ ន សក្កោតិ។ សត្ថា បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ តស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ ឯកំ បច្ឆាសមណំ គហេត្វា តស្ស គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ សត្ថុ អាគតភាវំ សុត្វា "មយា សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កាតុកាមោ ភវិស្សតី"តិ សត្ថារំ បវេសេត្វា គេហមជ្ឈេ អាសនំ បញ្ញាបេត្វា សត្ថរិ និសិន្នេ អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា "កឹ នុ ខោ, ឧបាសក, ទុក្ខិតោសី"តិ បុច្ឆិត្វា តេន បុត្តវិយោគទុក្ខេ អារោចិតេ, "ឧបាសក, មា ចិន្តយិ, ឥទំ មរណំ នាម ន ឯកស្មឹយេវ ឋានេ, ន ច ឯកស្សេវ ហោតិ, យាវតា បន ភវុប្បត្តិ នាម អត្ថិ, សព្ពសត្តានំ ហោតិយេវ។ ឯកសង្ខារោបិ និច្ចោ នាម នត្ថិ។ តស្មា 'មរណធម្មំ មតំ, ភិជ្ជនធម្មំ ភិន្ន'ន្តិ យោនិសោ បច្ចវេក្ខិតព្ពំ, ន សោចិតព្ពំ។ បោរាណបណ្ឌិតាបិ ហិ បុត្តស្ស មតកាលេ 'មរណធម្មំ មតំ, ភិជ្ជនធម្មំ ភិន្ន'ន្តិ សោកំ អកត្វា មរណស្សតិមេវ ភាវយិំសូ"តិ វត្វា, "ភន្តេ, កេ ឯវមកំសុ, កទា ច អកំសុ, អាចិក្ខថ មេ"តិ យាចិតោ តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ អតីតំ អាហរិត្វា –

"ឧរគោវ តចំ ជិណ្ណំ, ហិត្វា គច្ឆតិ សំ តនុំ;
ឯវំ សរីរេ និព្ភោគេ, បេតេ កាលកតេ សតិ។

"ឌយ្ហមានោ ន ជានាតិ, ញាតីនំ បរិទេវិតំ;
តស្មា ឯតំ ន សោចាមិ, គតោ សោ តស្ស យា គតី"តិ។ (ជា. ១.៥.១៩-២០) –

ឥមំ បញ្ចកនិបាតេ **ឧរគជាតកំ** វិត្ថារេត្វា "ឯវំ បុព្ពេ បណ្ឌិតា បិយបុត្តេ កាលកតេ យថា ឯតរហិ ត្វំ កម្មន្តេ វិស្សជ្ជេត្វា និរាហារោ រោទន្តោ វិចរសិ, តថា អវិចរិត្វា មរណស្សតិភាវនាពលេន សោកំ អកត្វា អាហារំ បរិភុញ្ជឹសុ, កម្មន្តញ្ច អធិដ្ឋហឹសុ ។ តស្មា 'បិយបុត្តោ មេ កាលកតោ'តិ មា ចិន្តយិ។ ឧប្បជ្ជមានោ ហិ សោកោ វា ភយំ វា បិយមេវ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១២ "បិយតោ ជាយតី សោកោ, បិយតោ ជាយតី ភយំ;
បិយតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ"ន្តិ។

តត្ថ **បិយតោ**តិ វដ្ដមូលកោ ហិ សោកោ វា ភយំ វា ឧប្បជ្ជមានំ បិយមេវ សត្តំ វា សង្ខារំ វា និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិ, តតោ បន វិប្បមុត្តស្ស ឧភយម្បេតំ នត្ថីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កុដុម្ពិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរកុដុម្ពិកវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វិសាខាវត្ថុ

បេមតោ ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិសាខំ ឧបាសិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ បុត្តស្ស ធីតរំ សុទត្តំ នាម កុមារិកំ អត្តនោ ឋានេ ឋបេត្វា គេហេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វេយ្យាវច្ចំ ការេសិ។ សា អបរេន សមយេន កាលមកាសិ។ សា តស្សា សរីរនិក្ខេបំ ការេត្វា សោកំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី ទុក្ខិនី ទុម្មនា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា "កឹ នុ ខោ ត្វំ, វិសាខេ, ទុក្ខិនី ទុម្មនា អស្សុមុខា រោទ

មានា និសិន្នា”តិ អាហ។ សា តមត្ថំ អារោចេត្វា “បិយា មេ, ភន្តេ, សា កុមារិកា វត្តសម្បន្នា, ឥទានិ តថារូបំ ន បស្សាមី”តិ អាហ។ “កិត្តកា បន, វិសាខេ, សាវត្ថិយំ មនុស្សា”តិ? “ភន្តេ, តុម្ហេហិយេវ មេ កថិតំ សត្ត ជនកោដិយោ”តិ។ “សចេ បនាយំ ឯត្តកោ ជនោ តវ នត្តាយ សទិសោ ភវេយ្យ, ឥច្ឆេយ្យាសិ ន”ន្តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ “កតិ បន ជនា សាវត្ថិយំ ទេវសិកំ កាលំ ករោន្តី”តិ? “ពហូ, ភន្តេ”តិ។ “ននុ ឯវំ, ភន្តេ, តវ អសោចនកាលោ ន ភវេយ្យ, រត្តិន្ទិវំ រោទន្តីយេវ វិចរេយ្យាសី”តិ។ “ហោតុ, ភន្តេ, ញាតំ មយា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “តេន ហិ មា សោចិ, សោកោ វា ភយំ វា បេមតោវ ជាយតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៣“បេមតោ ជាយតី សោកោ, បេមតោ ជាយតី ភយំ;
បេមតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **បេមតោ**តិ បុត្តធីតាទីសុ កតំ បេមមេវ និស្សាយ សោកោ ជាយតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

វិសាខាវត្ថុ តតិយំ។

៤. លិច្ឆវីវត្ថុ

រតិយា ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេសាលិំ និស្សាយ កូដាគារសាលាយំ វិហរន្តោ លិច្ឆវី អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ឯកស្មិំ ឆណទិវសេ អញ្ញមញ្ញំ អសទិសេហិ អលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា ឧយ្យានគមនត្ថាយ នគរា និក្ខមីសុ។ សត្ថា បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ តេ ទិស្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “បស្សថ, ភិក្ខវេ, លិច្ឆវយោ, យេហិ ទេវា តាវតឹសា ន ទិដ្ឋបុព្ពា, តេ ឥមេ ឱលោកេន្តូ”តិ វត្វា នគរំ បាវិសិ។ តេបិ ឧយ្យានំ គច្ឆន្តា ឯកំ នគរសោភិនីឥត្ថិំ អាទាយ គន្ត្វា តំ និស្សាយ ឥស្សាភិភូតា អញ្ញមញ្ញំ បហរិត្វា លោហិតំ នទី វិយ បវត្តយិំសុ។ អថ នេ មញ្ចេនាទាយ ឧក្ខិបិត្វា អាគមំសុ។ សត្ថាបិ កតភត្តកិច្ចោ នគរា និក្ខមិ។ ភិក្ខូបិ លិច្ឆវយោ តថា នីយមានេ ទិស្វា សត្ថារំ អាហំសុ – “ភន្តេ, លិច្ឆវិរាជានោ បាតោវ អលង្កតបដិយត្តា ទេវា វិយ នគរា និក្ខមិត្វា ឥទានិ ឯកំ ឥត្ថិំ និស្សាយ ឥមំ ព្យសនំ បត្តា”តិ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, សោកោ វា ភយំ វា ឧប្បជ្ជមានំ រតិំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៤“រតិយា ជាយតី សោកោ, រតិយា ជាយតី ភយំ;
រតិយា វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **រតិយា**តិ បញ្ចកាមគុណរតិតោ, តំ និស្សាយាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

លិច្ឆវីវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អនិត្ថិគន្ធកុមារវត្ថុ

កាមតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនិត្ថិគន្ធកុមារំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ព្រហ្មលោកា ចុតសត្តោ សាវត្ថិយំ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តោ ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ ឥត្ថិសមីបំ ឧបគន្តុំ ន ឥច្ឆតិ, ឥត្ថិយា គយ្ហមានោ រោទតិ។ វត្ថចុម្ពដកេន នំ គហេត្វា ថញ្ញំ បាយេន្តិ។ សោ វយប្បត្តោ មាតាបិតូហិ, “តាត, អាវាហំ តេ ករិស្សាមា”តិ វុត្តេ “ន មេ ឥត្ថិយា អត្ថោ”តិ បដិក្ខិបិត្វា បុនប្បុនំ យាចិយមានោ បញ្ចសតេ សុវណ្ណការេ បក្កោសាបេត្វា រត្តសុវណ្ណនិក្ខសហស្សំ ទាបេត្វា អតិវិយ បាសាទិកំ ឃនកោដ្ដិមំ ឥត្ថិរូបំ ការេត្វា បុន មាតាបិតូហិ, “តាត, តយិ អាវាហំ អករោន្តេ កុលវំសោ ន បតិដ្ឋហិស្សតិ, កុមារិកំ តេ អានេស្សាមា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ សចេ មេ ឯវរូបំ កុមារិកំ អានេស្សថ, ករិស្សាមិ វោ វចន”ន្តិ តំ សុវណ្ណរូបកំ ទស្សេតិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ អភិញ្ញាតេ ព្រាហ្មណេ បក្កោសាបេត្វា “អម្ហាកំ បុត្តោ មហាបុញ្ញោ, អវស្សំ ឥមិនា សទ្ធិំ កតបុញ្ញា កុមារិកា ភវិស្សតិ, គច្ឆថ ឥមំ សុវណ្ណរូបកំ គហេត្វា ឯវរូបំ កុមារិកំ អាហរថា”តិ បហិណិំសុ។ តេ “សាធូ”តិ ចារិកំ ចរន្តា មទ្ទរដ្ឋេ សាគលនគរំ គតា។ តស្មិញ្ច នគរេ ឯកា សោឡសវស្សុទ្ទេសិកា អភិរូបា

កុមារិកា អហោសិ, តំ មាតាបិតរោ សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្សុបរិមតលេ បរិវាសេសុំ។ តេបិ ខោ ព្រាហ្មណា “សចេ តេជ ឯវរូបា កុមារិកា ភវិស្សតិ, តមំ ទិស្វា ‘អយំ អសុកស្ស កុលស្ស ធីតា វិយ អភិរូបា’តិ វក្ខន្តី”តិ តំ សុវណ្ណរូបកំ តិត្ថមគ្គេ ឋបេត្វា ឯកមន្តំ និសីទីសុ។

អថស្ស កុមារិកាយ ធាតី តំ កុមារិកំ ន្ហាបេត្វា សយម្បិ ន្ហាយិតុកាមា ហុត្វា តិត្ថំ អាគតា តំ រូបកំ ទិស្វា “ធីតា មេ”តិ សញ្ញាយ “ទុព្វិនីតាសិ, តទានេវាហំ ន្ហាបេត្វា និក្ខន្តា, ត្វំ មយា បុរេតរំ តេជាគតាសី”តិ ហត្ថេន បហរិត្វា ថទ្ធភាវញ្ចេវ និព្ពិការតញ្ច ញត្វា “អហំ មេ, ធីតាតិ សញ្ញមកាសឹ, កឹ នាមេត”ន្តិ អាហ។ អថ នំ តេ ព្រាហ្មណា “ឯវរូបា តេ, អម្ម, ធីតា”តិ បុច្ឆីសុ។ អយំ មម ធីតុ សន្តិកេ កឹ អគ្ឃតីតិ? តេន ហិ តេ ធីតរំ អម្ហាកំ ទស្សេហីតិ។ សា តេហិ សទ្ធឹ គេហំ គន្ត្វា សាមិកានំ អារោចេសិ។ តេ ព្រាហ្មណេហិ សទ្ធឹ កតបដិសម្មោទនា ធីតរំ ឱតារេត្វា ហេដ្ឋាបាសាទេ សុវណ្ណរូបកស្ស សន្តិកេ ឋបេសុំ។ សុវណ្ណរូបកំ និប្បភំ អហោសិ, កុមារិកា សប្បភា អហោសិ។ ព្រាហ្មណា តំ តេសំ ទត្វា កុមារិកំ បដិច្ឆាបេត្វា គន្ត្វា អនិត្ថិគន្ធកុមារស្ស មាតាបិតូនំ អារោចយីសុ។ តេ តុដ្ឋមានសា “គច្ឆថ, នំ សីឃំ អានេថា”តិ មហន្តេន សក្ការេន បហិណីសុ។

កុមារោបិ តំ បវត្តឹ សុត្វា “កញ្ចនរូបតោបិ កិរ អភិរូបតរា ទារិកា អត្ថី”តិ សវនវសេនេវ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា “សីឃំ អានេន្តូ”តិ អាហ។ សាបិ ខោ យានំ អារោបេត្វា អានីយមានា អតិសុខុមាលតាយ យានុគ្ឃាតេន សមុប្បាទិតវាតរោគា អន្តរាមគ្គេយេវ កាលមកាសិ។ កុមារោបិ “អាគតា”តិ និរន្តរំ បុច្ឆតិ, តស្ស អតិសិនេហេន បុច្ឆន្តស្ស សហសាវ អនារោចេត្វា កតិបាហំ វិក្ខេបំ កត្វា តមត្ថំ អារោចយីសុ។ សោ “តថារូបាយ នាម តត្ថិយា សទ្ធឹ សមាគមំ នាលត្ថ”ន្តិ ឧប្បន្នទោមនស្សោ បព្ពតេន វិយ សោកទុក្ខេន អជ្ឈោត្ថដោ អហោសិ។ សត្ថា តស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តំ គេហទ្វារំ អគមាសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ សត្ថារំ អន្តោគេហំ បវេសេត្វា សក្កច្ចំ បរិវិសីសុ។ សត្ថា ភត្តកិច្ចាវសានេ “កហំ អនិត្ថិគន្ធកុមារោ”តិ បុច្ឆិ។ “ឯសោ, ភន្តេ, អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា អន្តោគព្ភេ និសិន្នោ”តិ។ “បក្កោសថ ន”ន្តិ។ សោ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា “កឹ នុ ខោ, កុមារ, ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ”តិ វុត្តេ, “អាម, ភន្តេ, ‘ឯវរូបា នាម តត្ថី អន្តរាមគ្គេ កាលកតា’តិ សុត្វា ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ, ភត្តម្បិ មេ នច្ឆាទេតី”តិ។ អថ នំ សត្ថា “ជានាសិ បន ត្វំ, កុមារ, កឹ តេ និស្សាយ សោកោ ឧប្បន្នោ”តិ? “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “កាមំ និស្សាយ, កុមារ, ពលវសោកោ ឧប្បន្នោ, សោកោ វា ភយំ វា កាមំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៥. “កាមតោ ជាយតី សោកោ, កាមតោ ជាយតី ភយំ;
កាមតោ វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **កាមតោ**តិ វត្ថុកាមកិលេសកាមតោ, ទុវិធម្បេតំ កាមំ និស្សាយាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ អនិត្ថិគន្ធកុមារោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។

អនិត្ថិគន្ធកុមារវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ

តណ្ហាយ ជាយតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ឯកទិវសំ នទីតីរំ គន្ត្វា ខេត្តំ សោធេតិ។ សត្ថា តស្ស ឧបនិស្សយសម្បត្តឹ ទិស្វា តស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ សត្ថារំ ទិស្វាបិ សាមីចិកម្មំ អកត្វា តុណ្ហី អហោសិ។ អថ នំ សត្ថា បុរេតរំ អាលបិត្វា, “ព្រាហ្មណ, កឹ ករោសី”តិ អាហ។ “ខេត្តំ, ភោ គោតម, សោធេមី”តិ។ សត្ថា ឯត្តកមេវ វត្វា គតោ។ បុនទិវសេបិ តស្ស ខេត្តំ កសិតុំ អាគតស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “ព្រាហ្មណ, កឹ ករោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ខេត្តំ កសាមិ, ភោ គោតមា”តិ សុត្វា បក្កាមិ។ បុនទិវសាទីសុបិ តថេវ គន្ត្វា បុច្ឆិត្វា, “ភោ គោតម, ខេត្តំ វបាមិ និទ្ទេមិ រក្ខាមី”តិ សុត្វា បក្កាមិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ព្រាហ្មណោ អាហ – “ភោ គោតម, ត្វំ មម ខេត្តសោធនទិវសតោ បដ្ឋាយ អាគតោ។ សចេ មេ សស្សំ សម្បជ្ជិស្សតិ, តុយ្ហម្បិ សំវិភាគំ ករិស្សាមិ, តុយ្ហំ អទត្វា សយំ ន ខាទិស្សាមិ, ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ ត្វំ មម សហាយោ”តិ។

អថស្ស អបរេន សមយេន សស្សំ សម្បជ្ជិ , តស្ស “សម្បន្នំ មេ សស្សំ, ស្វេ ទានិ លាយាបេស្សាមី”តិ លាយនត្ថំ កត្តព្ពកិច្ចស្ស វត្តី មហាមេឃោ វស្សិត្វា សព្ពំ សស្សំ ហរិ, ខេត្តំ តច្ឆេត្វា ឋបិតសទិសំ អហោសិ។ សត្ថា បន បឋមទិវសំយេវ “តំ សស្សំ ន សម្បជ្ជិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ ព្រាហ្មណោ បាតោវ “ខេត្តំ ឱលោកេស្សាមី”តិ គតោ

តុដ្ឋំ ខេត្តំ ទិស្វា ឧប្បន្នពលវសោកោ ចិន្តេសិ – “សមណោ គោតមោ មម ខេត្តសោធនកាលតោ បដ្ឋាយ អាគតោ , អហម្បិ នំ ‘ឥមស្មិំ សស្សេ និប្ផន្នេ តុយ្ហម្បិ សំវិភាគំ ករិស្សាមិ, តុយ្ហំ អទត្វា សយំ ន ខាទិស្សាមិ, ឥតោ បដ្ឋាយ ទានិ ត្វំ មម សហាយោ’តិ អវចំ។ សោបិ មេ មនោរថោ មត្ថកំ ន បាបុណី”តិ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ អថស្ស សត្ថា គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សោ សត្ថុ អាគមនំ សុត្វា “សហាយំ មេ អានេត្វា ឥធ និសីទាបេថា”តិ អាហ។ បរិជនោ តថា អកាសិ។ សត្ថា និសីទិត្វា “កហំ ព្រាហ្មណោ”តិ បុច្ឆិត្វា “គព្ភេ និបន្នោ”តិ វុត្តេ “បក្កោសថ ន”ន្តិ បក្កោសាបេត្វា អាគន្ត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នំ អាហ “កឹ, ព្រាហ្មណា”តិ? ភោ គោតម, តុម្ហេ មម ខេត្តសោធនទិវសតោ បដ្ឋាយ អាគតា, អហម្បិ “សស្សេ និប្ផន្នេ តុម្ហាកំ សំវិភាគំ ករិស្សាមី”តិ អវចំ។ សោ មេ មនោរថោ អនិប្ផន្នោ, តេន មេ សោកោ ឧប្បន្នោ, ភត្តម្បិ មេ នច្ឆាទេតីតិ។ អថ នំ សត្ថា “ជានាសិ បន, ព្រាហ្មណ, កឹ តេ និស្សាយ សោកោ ឧប្បន្នោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ន ជានាមិ, ភោ គោតម, ត្វំ បន ជានាសី”តិ វុត្តេ, “អាម, ព្រាហ្មណ, ឧប្បជ្ជមានោ សោកោ វា ភយំ វា តណ្ហំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៦. “តណ្ហាយ ជាយតី សោកោ, តណ្ហាយ ជាយតី ភយំ;
តណ្ហាយ វិប្បមុត្តស្ស, នត្ថិ សោកោ កុតោ ភយ”ន្តិ។

តត្ថ **តណ្ហាយា**តិ ឆទ្វារិកាយ តណ្ហាយ, ឯតំ តណ្ហំ និស្សាយ ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. បញ្ចសតទារកវត្ថុ

សីលទស្សនសម្បន្នន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អន្តរាមគ្គេ បញ្ចសតទារកេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា អសីតិមហាថេរេហិ សទ្ធឹ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ ឯកស្មឹ ឆណទិវសេ បញ្ចសតេ ទារកេ បូវបច្ឆិយោ ឧក្ខិបាបេត្វា នគរា និក្ខម្ម ឧយ្យានំ គច្ឆន្តេ អទ្ទស។ តេបិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា បក្កមឹសុ, តេ ឯកំ ភិក្ខុម្បិ “បូវំ គណ្ហថា”តិ ន វទឹសុ។ សត្ថា តេសំ គតកាលេ ភិក្ខូ អាហ – “ខាទិស្សថ, ភិក្ខវេ, បូវេ”តិ។ “កហំ ភន្តេ, បូវា”តិ? “កឹ ន បស្សថ តេ ទារកេ បូវបច្ឆិយោ ឧក្ខិបាបេត្វា អតិក្កន្តេ”តិ? “ភន្តេ, ឯវរូបា នាម ទារកា កស្សចិ បូវំ ន ទេន្តី”តិ។ “ភិក្ខវេ, កិញ្ចាបិ ឯតេ មំ វា តុម្ហេ វា បូវេហិ ន និមន្តយឹសុ, បូវសាមិកោ បន ភិក្ខុ បច្ឆតោ អាគច្ឆតិ, បូវេ ខាទិត្វាវ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ។ ពុទ្ធានញ្ហិ ឯកបុគ្គលេបិ ឥស្សា វា ទោសោ វា នត្ថិ, តស្មា ឥមំ វត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ ឯកស្មឹ រុក្ខមូលេ ឆាយាយ និសីទិ។ ទារកា មហាកស្សបត្ថេរំ បច្ឆតោ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហា បីតិវេគេន បរិបុណ្ណសរីរា ហុត្វា បច្ឆិយោ ឱតារេត្វា ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា បូវេ បច្ឆីហិ សទ្ធឹយេវ ឧក្ខិបិត្វា “គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ ថេរំ វទឹសុ។ អថ នេ ថេរោ អាហ – “ឯស សត្ថា ភិក្ខុសង្ឃំ គហេត្វា រុក្ខមូលេ និសិន្នោ, តុម្ហាកំ ទេយ្យធម្មំ អាទាយ គន្ត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស សំវិភាគំ ករោថា”តិ។ តេ “សាធុ, ភន្តេ”តិ និវត្តិត្វា ថេរេន សទ្ធឹយេវ គន្ត្វា បូវេ ទត្វា ឱលោកយមានា ឯកមន្តេ ឋត្វា បរិភោគាវសានេ ឧទកំ អទំសុ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ “ទារកេហិ មុខោលោកនេន ភិក្ខា ទិន្នា, សម្មាសម្ពុទ្ធំ វា មហាថេរេ វា បូវេហិ អនាបុច្ឆិត្វា មហាកស្សបត្ថេរំ ទិស្វា បច្ឆីហិ សទ្ធឹយេវ អាទាយ អាគមឹសូ”តិ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តេន មហាកស្សបេន សទិសោ ភិក្ខុ ទេវមនុស្សានំ បិយោ ហោតិ, តេ ច តស្ស ចតុបច្ចយេន បូជំ ករោន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៧. “សីលទស្សនសម្បន្នំ, ធម្មដ្ឋំ សច្ចវេទិនំ;
អត្តនោ កម្ម កុព្ពានំ, តំ ជនោ កុរុតេ បិយ”ន្តិ។

តត្ថ **សីលទស្សនសម្បន្ន**ន្តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន ចេវ មគ្គផលសម្បយុត្តេន ច សម្មាទស្សនេន សម្បន្នំ។ **ធម្មដ្ឋ**ន្តិ នវវិធលោកុត្តរធម្មេ ឋិតំ, សច្ឆិកតលោកុត្តរធម្មន្តិ អត្ថោ។ **សច្ចវេទិន**ន្តិ ចតុន្នំ សច្ចានំ សោឡសហាការេហិ សច្ឆិកតត្តា សច្ចញាណេន សច្ចវេទិនំ។ **អត្តនោ កម្ម កុព្ពាន**ន្តិ អត្តនោ កម្មំ នាម តិស្សោ សិក្ខា, តា បូរយមានន្តិ អត្ថោ។ **តំ ជនោ**តិ តំ បុគ្គលំ លោកិយមហាជនោ បិយំ ករោតិ, ទដ្ឋុកាមោ វន្ទិតុកាមោ បច្ចយេន បូជេតុកាមោ ហោតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ ទារកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសូតិ។

បញ្ចសតទារកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ឯកអនាគាមិត្ថេរវត្ថុ

ឆន្ទជាតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អនាគាមិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ តំ ថេរំ សទ្ធិវិហារិកា បុច្ឆិំសុ – “អត្ថិ បន វោ, ភន្តេ, វិសេសាធិគមោ”តិ។ ថេរោ “អនាគាមិផលំ នាម គហដ្ឋាបិ បាបុណន្តិ, អរហត្តំ បត្តកាលេយេវ តេហិ សទ្ធឹ កថេស្សាមី”តិ ហរាយមានោ កិញ្ចិ អកថេត្វាវ កាលកតោ សុទ្ធាវាសទេវលោកេ និព្ពត្តិ។ អថស្ស សទ្ធិវិហារិកា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា រោទន្តាវ ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ អថ នេ សត្ថា “កឹ, ភិក្ខវេ, រោទថា”តិ អាហ។ “ឧបជ្ឈាយោ នោ, ភន្តេ, កាលកតោ”តិ។ “ហោតុ, ភិក្ខវេ, មា ចិន្តយិត្ថ, ធុវធម្មោ នាមេសោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, មយម្បិ ជានាម, អបិច មយំ ឧបជ្ឈាយំ វិសេសាធិគមំ បុច្ឆិម្ហា, សោ កិញ្ចិ អកថេត្វាវ កាលកតោ, តេនម្ហ ទុក្ខិតា”តិ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, មា ចិន្តយិត្ថ, ឧបជ្ឈាយេន វោ អនាគាមិផលំ បត្តំ, សោ ‘គិហីបេតំ បាបុណន្តិ, អរហត្តំ បត្វាវ នេសំ កថេស្សាមី’តិ ហរាយន្តោ តុម្ហាកំ កិញ្ចិ អកថេត្វា កាលំ កត្វា សុទ្ធាវាសេ និព្ពត្តោ, អស្សាសថ, ភិក្ខវេ, ឧបជ្ឈាយោ វោ កាមេសុ អប្បដិពទ្ធចិត្តតំ បត្តោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២១៨. “ឆន្ទជាតោ អនក្ខាតេ, មនសា ច ផុដោ សិយា;
កាមេសុ ច អប្បដិពទ្ធចិត្តោ, ឧទ្ធំសោតោតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **ឆន្ទជាតោ**តិ កត្តុកាមតាវសេន ជាតឆន្ទោ ឧស្សាហបត្តោ។ **អនក្ខាតេ**តិ និព្ពានេ។ តញ្ហិ “អសុកេន កតំ វា នីលាទីសុ ឯវរូបំ វា”តិ អវត្តព្ពតាយ អនក្ខាតំ នាម។ **មនសា ច ផុដោ សិយា**តិ ហេដ្ឋិមេហិ តីហិ មគ្គផលចិត្តេហិ ផុដោ បូរិតោ ភវេយ្យ។ **អប្បដិពទ្ធចិត្តោ**តិ អនាគាមិមគ្គវសេន កាមេសុ អប្បដិពទ្ធចិត្តោ។ **ឧទ្ធំសោតោ**តិ ឯវរូបោ ភិក្ខុ អវិហេសុ និព្ពត្តិត្វា តតោ បដ្ឋាយ បដិសន្ធិវសេន អកនិដ្ឋំ គច្ឆន្តោ ឧទ្ធំសោតោតិ វុច្ចតិ, តាទិសោ វោ ឧបជ្ឈាយោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តផលេ បតិដ្ឋហិំសុ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឯកអនាគាមិត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. នន្ទិយវត្ថុ

ចិរប្បវាសិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ឥសិបតនេ វិហរន្តោ នន្ទិយំ អារព្ភ កថេសិ។

ពារាណសិយំ កិរ សទ្ធាសម្បន្នស្ស កុលស្ស នន្ទិយោ នាម បុត្តោ អហោសិ, សោ មាតាបិតូនំ អនុរូបោ សទ្ធាសម្បន្នោ សង្ឃុបដ្ឋាកោ អហោសិ។ អថស្ស មាតាបិតរោ វយប្បត្តកាលេ សម្មុខគេហតោ មាតុលធីតរំ រេវតីំ នាម អានេតុកាមា អហេសុំ។ សា បន អស្សទ្ធា អទានសីលា, នន្ទិយោ តំ ន ឥច្ឆិ។ អថស្ស មាតា រេវតឹ អាហ – “អម្ម, ត្វំ ឥមស្មឹ គេហេ ភិក្ខុសង្ឃស្ស និសជ្ជនដ្ឋានំ ឧបលិម្បិត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេហិ, អាធារកេ ឋបេហិ, ភិក្ខូនំ អាគតកាលេ បត្តំ គហេត្វា និសីទាបេត្វា ធម្មករណេន បានីយំ បរិស្សាវេត្វា ភុត្តកាលេ បត្តេ ធោវ, ឯវំ មេ បុត្តស្ស អារាធិតា ភវិស្សសី”តិ។ សា តថា អកាសិ។ អថ នំ “ឱវាទក្ខមា ជាតា”តិ បុត្តស្ស អារោចេត្វា តេន សាធូតិ សម្បដិច្ឆិតេ ទិវសំ ឋបេត្វា អាវាហំ ករិំសុ ។

អថ នំ នន្ទិយោ អាហ – “សចេ ភិក្ខុសង្ឃញ្ច មាតាបិតរោ ច មេ ឧបដ្ឋហិស្សសិ, ឯវំ ឥមស្មឹ គេហេ វសិតុំ លភិស្សសិ, អប្បមត្តា ហោហី”តិ។ សា “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា កតិបាហំ សទ្ធា វិយ ហុត្វា ភត្តារំ ឧបដ្ឋហន្តី ទ្វេ បុត្តេ វិជាយិ។ នន្ទិយស្សាបិ មាតាបិតរោ កាលមកំសុ, គេហេ សព្ពិស្សរិយំ តស្សាយេវ អហោសិ។ នន្ទិយោបិ មាតាបិតូនំ កាលកិរិយតោ បដ្ឋាយ មហាទានបតិ ហុត្វា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ បដ្ឋបេសិ។ កបណទ្ធិកាទីនម្បិ គេហទ្វារេ បាកវត្តំ បដ្ឋបេសិ។ សោ អបរភាគេ សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា អាវាសទានេ អានិសំសំ សល្លក្ខេត្វា ឥសិបតនេ មហាវិហារេ ចតូហិ គព្ភេហិ បដិមណ្ឌិតំ ចតុសាលំ ការេត្វា មញ្ចបីឋាទីនិ អត្ថរាបេត្វា តំ អាវាសំ និយ្យាទេន្តោ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា តថាគតស្ស ទក្ខិណោទកំ អទាសិ។ សត្ថុ ហត្ថេ

ទក្ខិណោទកបតិដ្ឋានេន សទ្ធឹយេវ តាវតឹសទេវលោកេ សព្ពទិសាសុ ទ្វាទសយោជនិកោ ឧទ្ធំ យោជនសតុព្ពេធោ សត្តរតនមយោ នារិគណសម្បន្នោ ទិព្ពបាសាទោ ឧគ្គច្ឆិ។

អថេកទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ ទេវចារិកំ គន្ត្វា តស្ស បាសាទស្ស អវិទូរេ ឋិតោ អត្តនោ សន្តិកេ អាគតេ ទេវបុត្តេ បុច្ឆិ – “កស្សេសោ អច្ឆរាគណបរិវុតោ ទិព្ពបាសាទោ និព្ពត្តោ”តិ។ អថស្ស ទេវបុត្តា វិមានសាមិកំ អាចិក្ខន្តា អាហំសុ – “ភន្តេ, យេន នន្ទិយេន នាម គហបតិបុត្តេន ឥសិបតនេ សត្ថុ វិហារំ ការេត្វា ទិន្នោ, តស្សត្ថាយ ឯតំ វិមានំ និព្ពត្ត”ន្តិ ។ អច្ឆរាសង្ឃោបិ នំ ទិស្វា បាសាទតោ ឱរោហិត្វា អាហ – “ភន្តេ, មយំ ‘នន្ទិយស្ស បរិចារិកា ភវិស្សាមា’តិ ឥធ និព្ពត្តា, តំ បន អបស្សន្តី អតិវិយ ឧក្កណ្ឋិតម្ហា, មត្តិកបាតិំ ភិន្ទិត្វា សុវណ្ណបាតិគហណំ វិយ មនុស្សសម្បត្តិំ ជហិត្វា ទិព្ពសម្បត្តិគហណំ, ឥធាគមនត្ថាយ នំ វទេយ្យាថា”តិ។ ថេរោ តតោ អាគន្ត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “និព្ពត្តតិ នុ ខោ, ភន្តេ, មនុស្សលោកេ ឋិតានំយេវ កតកល្យាណានំ ទិព្ពសម្បត្តី”តិ។ “មោគ្គល្លាន, ននុ តេ ទេវលោកេ នន្ទិយស្ស និព្ពត្តា ទិព្ពសម្បត្តិ សាមំ ទិដ្ឋា, កស្មា មំ បុច្ឆសី”តិ។ “ឯវំ, ភន្តេ, និព្ពត្តតី”តិ។

អថ នំ សត្ថា “មោគ្គល្លានំ កឹ នាមេតំ កថេសិ។ យថា ហិ ចិរប្បវុដ្ឋំ បុត្តំ វា ភាតរំ វា វិប្បវាសតោ អាគច្ឆន្តំ គាមទ្វារេ ឋិតោ កោចិទេវ ទិស្វា វេគេន គេហំ អាគន្ត្វា ‘អសុកោ នាម អាគតោ’តិ អារោចេយ្យ, អថស្ស ញាតកា ហដ្ឋបហដ្ឋា វេគេន និក្ខមិត្វា ‘អាគតោសិ, តាត, អរោគោសិ, តាតា’តិ តំ អភិនន្ទេយ្យុំ, ឯវមេវ ឥធ កតកល្យាណំ ឥត្ថឹ វា បុរិសំ វា ឥមំ លោកំ ជហិត្វា បរលោកំ គតំ ទសវិធំ ទិព្ពបណ្ណាការំ អាទាយ ‘អហំ បុរតោ , អហំ បុរតោ’តិ បច្ចុគ្គន្ត្វា ទេវតា អភិនន្ទន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២១៩. “ចិរប្បវាសឹ បុរិសំ, ទូរតោ សោត្ថិមាគតំ;
ញាតិមិត្តា សុហជ្ជា ច, អភិនន្ទន្តិ អាគតំ។

២២០. “តថេវ កតបុញ្ញម្បិ, អស្មា លោកា បរំ គតំ;
បុញ្ញានិ បដិគណ្ហន្តិ, បិយំ ញាតីវ អាគត”ន្តិ។

តត្ថ **ចិរប្បវាសិ**ន្តិ ចិរប្បវុដ្ឋំ។ **ទូរតោ សោត្ថិមាគត**ន្តិ វណិជ្ជំ វា រាជបោរិសំ វា កត្វា លទ្ធលាភំ និប្ផន្នសម្បត្តិំ អនុបទ្ទវេន ទូរដ្ឋានតោ អាគតំ។ **ញាតិមិត្តា សុហជ្ជា ចា**តិ កុលសម្ពន្ធវសេន ញាតី ច សន្ទិដ្ឋាទិភាវេន មិត្តា ច សុហទយភាវេន សុហជ្ជា ច។ **អភិនន្ទន្តិ អាគត**ន្តិ នំ ទិស្វា អាគតន្តិ វចនមត្តេន វា អញ្ជលិករណមត្តេន វា គេហសម្បត្តំ បន នានប្បការបណ្ណាការាភិហរណវសេន អភិនន្ទន្តិ។ **តថេវា**តិ តេនេវាការេន កតបុញ្ញម្បិ បុគ្គលំ ឥមស្មា លោកា បរលោកំ គតំ ទិព្ពំ អាយុវណ្ណសុខយសអាធិបតេយ្យំ, ទិព្ពំ រូបសទ្ទគន្ធរសផោដ្ឋព្ពន្តិ ឥមំ ទសវិធំ បណ្ណាការំ អាទាយ មាតាបិតុដ្ឋានេ ឋិតានិ បុញ្ញានិ អភិនន្ទន្តានិ បដិគ្គណ្ហន្តិ។ **បិយំ ញាតីវា**តិ ឥធលោកេ បិយញាតកំ អាគតំ សេសញាតកា វិយាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

នន្ទិយវត្ថុ នវមំ។

បិយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សោឡសមោ វគ្គោ។

១៧. កោធវគ្គោ

១. រោហិនីខត្តិយកញ្ញាវត្ថុ

កោធំ ជហេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា និគ្រោធារាមេ វិហរន្តោ រោហិនី នាម ខត្តិយកញ្ញំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិំ កិរ សមយេ អាយស្មា អនុរុទ្ធោ បញ្ចសតេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ កបិលវត្ថុំ អគមាសិ។ អថស្ស ញាតកា “ថេរោ អាគតោ”តិ សុត្វា ថេរស្ស សន្តិកំ អគមំសុ ឋបេត្វា រោហិនី នាម ថេរស្ស ភគិនីំ។ ថេរោ ញាតកេ បុច្ឆិ “កហំ, រោហិនី”តិ? “គេហេ, ភន្តេ”តិ។ “កស្មា ឥធ នាគតា”តិ? “សរីរេ តស្សា ឆវិរោគោ ឧប្បន្នោតិ លជ្ជាយ នាគតា, ភន្តេ”តិ។ ថេរោ “បក្កោសថ ន”ន្តិ បក្កោសាបេត្វា បដកញ្ចុកំ បដិមុញ្ចិត្វា អាគតំ ឯវមាហ –

“រោហិនិ, កស្មា នាគតាសី”តិ? “សរីរេ មេ, ភន្តេ, ឆវិរោគោ ឧប្បន្នោ, តស្មា លជ្ជាយ នាគតាម្ហី”តិ។ “កិំ បន តេ បុញ្ញំ កាតុំ ន វដ្ដតី”តិ? “កិំ ករោមិ, ភន្តេ”តិ? “អាសនសាលំ ការេហី”តិ។ “កិំ គហេត្វា”តិ? “កិំ តេ បសាធនភណ្ឌកំ នត្ថី”តិ? “អត្ថិ, ភន្តេ”តិ។ “កិំ មូល”ន្តិ? “ទសសហស្សមូលំ ភវិស្សតី”តិ។ “តេន ហិ តំ វិស្សជ្ជេត្វា អាសនសាលំ ការេហី”តិ។ “កោ មេ, ភន្តេ, ការេស្សតី”តិ? ថេរោ សមីបេ ឋិតញាតកេ ឱលោកេត្វា “តុម្ហាកំ ភារោ ហោតូ”តិ អាហ។ “តុម្ហេ បន, ភន្តេ, កិំ ករិស្សថា”តិ? “អហម្បិ ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ ឯតិស្សា ទព្ពសម្ភារេ អាហរថា”តិ។ តេ “សាធុ, ភន្តេ”តិ អាហរិំសុ។

ថេរោ អាសនសាលំ សំវិទហន្តោ រោហិនី អាហ – “ទ្វិភូមិកំ អាសនសាលំ ការេត្វា ឧបរិ បទរានំ ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋាសាលំ និពទ្ធំ សម្មជ្ជិត្វា អាសនានិ បញ្ញាបេហិ, និពទ្ធំ បានីយឃដេ ឧបដ្ឋាបេហី”តិ។ សា “សាធុ, ភន្តេ”តិ បសាធនភណ្ឌកំ វិស្សជ្ជេត្វា ទ្វិភូមិកអាសនសាលំ ការេត្វា ឧបរិ បទរានំ ទិន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហេដ្ឋាសាលំ សម្មជ្ជនាទីនិ អកាសិ។ និពទ្ធំ ភិក្ខូ និសីទន្តិ។ អថស្សា អាសនសាលំ សម្មជ្ជន្តិយាវ ឆវិរោគោ មិលាយិ។ សា អាសនសាលាយ និដ្ឋិតាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា អាសនសាលំ បូរេត្វា និសិន្នស្ស ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បណីតំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ អទាសិ។ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ “កស្សេតំ ទាន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “ភគិនិយា មេ, ភន្តេ, រោហិនិយា”តិ។ “សា បន កហ”ន្តិ? “គេហេ, ភន្តេ”តិ។ “បក្កោសថ ន”ន្តិ? សា អាគន្តុំ ន ឥច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អនិច្ឆមានម្បិ បក្កោសាបេសិយេវ។ អាគន្ត្វា ច បន វន្ទិត្វា និសិន្នំ អាហ – “រោហិនិ, កស្មា នាគមិត្ថា”តិ? “សរីរេ មេ, ភន្តេ, ឆវិរោគោ អត្ថិ, តេន លជ្ជមានា នាគតាម្ហី”តិ។ “ជានាសិ បន កិំ តេ និស្សាយ ឯស ឧប្បន្នោ”តិ? “ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ “តវ កោធំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ ឯសោ”តិ។ “កិំ បន មេ, ភន្តេ, កត”ន្តិ? “តេន ហិ សុណាហី”តិ។ អថស្សា សត្ថា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ពារាណសិរញ្ញោ អគ្គមហេសី ឯកិស្សា រញ្ញោ នាដកិត្ថិយា អាឃាតំ ពន្ធិត្វា “ទុក្ខមស្សា ឧប្បាទេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា មហាកច្ឆុផលានិ អាហរាបេត្វា តំ នាដកិត្ថិំ អត្តនោ សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា យថា សា ន ជានាតិ, ឯវមស្សា សយនេ ចេវ បាវារកោជវាទីនញ្ច អន្តរេសុ កច្ឆុចុណ្ណានិ ឋបាបេសិ, កេឡិំ កុរុមានា វិយ តស្សា សរីរេបិ ឱកិរិ។ តំ ខណំយេវ តស្សា សរីរំ ឧប្បក្កុប្បក្កំ គណ្ឌាគណ្ឌជាតំ អហោសិ។ សា កណ្ឌុវន្តី គន្ត្វា សយនេ និបជ្ជិ, តត្រាបិស្សា កច្ឆុចុណ្ណេហិ ខាទិយមានាយ ខរតរា វេទនា ឧប្បជ្ជិ។ តទា អគ្គមហេសី រោហិនី អហោសីតិ។

សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា, “រោហិនិ, តទា តយាវេតំ កម្មំ កតំ។ អប្បមត្តកោបិ ហិ កោធោ វា ឥស្សា វា កាតុំ ន យុត្តរូបោ ឯវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២១“កោធំ ជហេ វិប្បជហេយ្យ មានំ,
សំយោជនំ សព្ពមតិក្កមេយ្យ;
តំ នាមរូបស្មិមសជ្ជមានំ,
អកិញ្ចនំ នានុបតន្តិ ទុក្ខា”តិ។

តត្ថ **កោធ**ន្តិ សព្ពាការម្បិ កោធំ នវវិធម្បិ មានំ ជហេយ្យ។ **សំយោជន**ន្តិ កាមរាគសំយោជនាទិកំ ទសវិធម្បិ សព្ពសំយោជនំ អតិក្កមេយ្យ។ **អសជ្ជមាន**ន្តិ អលគ្គមានំ។ យោ ហិ “មម រូបំ មម វេទនា”តិអាទិនា នយេន នាមរូបំ បដិគ្គណ្ហាតិ, តស្មិញ្ច ភិជ្ជមានេ សោចតិ វិហញ្ញតិ , អយំ នាមរូបស្មិំ សជ្ជតិ នាម។ ឯវំ អគ្គណ្ហន្តោ អវិហញ្ញន្តោ ន សជ្ជតិ នាម។ តំ បុគ្គលំ ឯវំ អសជ្ជមានំ រាគាទីនំ អភាវេន អកិញ្ចនំ ទុក្ខា នាម នានុបតន្តីតិ អត្ថោ។ ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។ រោហិនីបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋិតា, តង្ខណញ្ញេវស្សា សរីរំ សុវណ្ណវណ្ណំ អហោសិ។

សា តតោ ចុតា តាវតឹសភវនេ ចតុន្នំ ទេវបុត្តានំ សីមន្តរេ និព្ពត្តិត្វា បាសាទិកា រូបសោភគ្គប្បត្តា អហោសិ។ ចត្តារោបិ ទេវបុត្តា តំ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហា ហុត្វា “មម សីមាយ អន្តោ និព្ពត្តា, មម សីមាយ អន្តោ និព្ពត្តា”តិ វិវទន្តា សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ទេវ, ឥមំ នោ និស្សាយ អឌ្ឌោ ឧប្បន្នោ, តំ វិនិច្ឆិនាថា”តិ អាហំសុ។ សក្កោបិ តំ ឱលោកេត្វាវ ឧប្បន្នសិនេហោ ហុត្វា ឯវមាហ – “ឥមាយ វោ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ កថំ ចិត្តានិ ឧប្បន្នានី”តិ។ អថេកោ អាហ – “មម តាវ ឧប្បន្នចិត្តំ សង្គាមភេរិ វិយ សន្និសីទិតុំ នាសក្ខិ”តិ។ ទុតិយោ “មម ចិត្តំ បព្ពតនទី វិយ សីឃំ បវត្តតិយេវា”តិ ។ តតិយោ “មម ឥមិស្សា ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ កក្កដស្ស វិយ អក្ខីនិ និក្ខមឹសូ”តិ។ ចតុត្ថោ “មម ចិត្តំ ចេតិយេ ឧស្សាបិតធជោ វិយ និច្ចលំ ឋាតុំ នាសក្ខី”តិ។ អថ នេ សក្កោ អាហ – “តាតា, តុម្ហាកំ តាវ ចិត្តានិ បសយ្ហរូបានិ, អហំ បន ឥមំ លភន្តោ ជីវិស្សាមិ, អលភន្តស្ស មេ មរណំ ភវិស្សតី”តិ។ ទេវបុត្តា, “មហារាជ, តុម្ហាកំ មរណេន អត្ថោ នត្ថី”តិ តំ សក្កស្ស វិស្សជ្ជេត្វា បក្កមឹសុ។ សា សក្កស្ស បិយា អហោសិ មនាបា។ “អសុកកីឡំ នាម គច្ឆាមា”តិ វុត្តេ សក្កោ តស្សា វចនំ បដិក្ខិបិតុំ នាសក្ខីតិ។

រោហិនីខត្តិយកញ្ញាវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ

យោ វេ ឧប្បតិតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា អគ្គាឡវេ ចេតិយេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថារា ហិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស សេនាសនេ អនុញ្ញាតេ រាជគហសេដ្ឋិអាទីហិ សេនាសនេសុ ករិយមានេសុ ឯកោ អាឡវិកោ ភិក្ខុ អត្តនោ សេនាសនំ ករោន្តោ ឯកំ មនាបរុក្ខំ ទិស្វា ឆិន្ទិតុំ អារភិ។ តត្ថ បន និព្ពត្តា ឯកា តរុណបុត្តា ទេវតា បុត្តំ អង្កេនាទាយ ឋិតា យាចិ “មា មេ, សាមិ, វិមានំ ឆិន្ទិ, ន សក្ខិស្សាមិ បុត្តំ អាទាយ អនាវាសា វិចរិតុ”ន្តិ។ សោ “អហំ អញ្ញត្រ ឦទិសំ រុក្ខំ ន លភិស្សាមី”តិ តស្សា វចនំ នាទិយិ។ សា “ឥមម្បិ តាវ ទារកំ ឱលោកេត្វា ឱរមិស្សតី”តិ បុត្តំ រុក្ខសាខាយ ឋបេសិ។ សោបិ ភិក្ខុ ឧក្ខិបិតំ ផរសុំ សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តោ ទារកស្ស ពាហុំ ឆិន្ទិ, ទេវតា ឧប្បន្នពលវកោធា “បហរិត្វា នំ មារេស្សាមី”តិ ឧភោ ហត្ថេ ឧក្ខិបិត្វា ឯវំ តាវ ចិន្តេសិ – “អយំ ភិក្ខុ សីលវា។ សចាហំ ឥមំ មារេស្សាមិ, និរយគាមិនី ភវិស្សាមិ។ សេសទេវតាបិ អត្តនោ រុក្ខំ ឆិន្ទន្តេ ភិក្ខូ ទិស្វា ‘អសុកទេវតាយ ឯវំ នាម មារិតោ ភិក្ខូ’តិ មំ បមាណំ កត្វា ភិក្ខូ មារេស្សន្តិ។ អយញ្ច ស សាមិកោ ភិក្ខុ, សាមិកស្សេវ នំ កថេស្សាមី”តិ ឧក្ខិត្តហត្ថេ អបនេត្វា រោទមានា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កឹ ទេវតេ”តិ អាហ។ សា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ មេ សាវកេន ឥទំ នាម កតំ, អហម្បិ នំ មារេតុកាមា ហុត្វា ឥទំ នាម ចិន្តេត្វា អមារេត្វាវ ឥធាគតា”តិ សព្ពំ តំ បវត្តិំ វិត្ថារតោ អារោចេសិ។

សត្ថា តំ សុត្វា “សាធុ, សាធុ ទេវតេ, សាធុ តេ កតំ ឯវំ ឧគ្គតំ កោបំ ភន្តំ រថំ វិយ និគ្គណ្ហមានាយា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២២. “យោ វេ ឧប្បតិតំ កោធំ, រថំ ភន្តំវ វារយេ;
តមហំ សារថឹ ព្រូមិ, រស្មិគ្គាហោ ឥតរោ ជនោ”តិ។

តត្ថ **ឧប្បតិត**ន្តិ ឧប្បន្នំ។ **រថំ ភន្តំ វា**តិ យថា នាម ឆេកោ សារថិ អតិវេគេន ធាវន្តំ រថំ និគ្គណ្ហិត្វា យថិច្ឆកំ ឋបេតិ, ឯវំ យោ បុគ្គលោ ឧប្បន្នំ កោធំ វារយេ និគ្គណ្ហិតុំ សក្កោតិ។ **តមហ**ន្តិ តំ អហំ សារថឹ ព្រូមិ។ **ឥតរោ ជនោ**តិ ឥតរោ បន រាជឧបរាជាទីនំ រថសារថិជនោ រស្មិគ្គាហោ នាម ហោតិ, ន ឧត្តមសារថីតិ។

ទេសនាវសានេ ទេវតា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទេវតា បន សោតាបន្នា ហុត្វាបិ រោទមានា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា “កឹ ទេវតេ”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, វិមានំ មេ នដ្ឋំ, ឥទានិ កឹ ករិស្សាមី”តិ វុត្តេ, “អលំ ទេវតេ, មា ចិន្តយិ, អហំ តេ វិមានំ ទស្សាមី”តិ ជេតវនេ គន្ធកុដិសមីបេ បុរិមទិវសេ ចុតទេវតំ ឯកំ រុក្ខំ អបទិសន្តោ “អមុកស្មឹ ឱកាសេ រុក្ខោ វិវិត្តោ, តត្ថ ឧបគច្ឆា”តិ អាហ។ សា តត្ថ ឧបគញ្ឆិ។ តតោ បដ្ឋាយ “ពុទ្ធទត្តិយំ ឥមិស្សា វិមាន”ន្តិ មហេសក្ខទេវតាបិ អាគន្ត្វា តំ ចាលេតុំ នាសក្ខឹសុ។ សត្ថា តំ អត្ថុប្បត្តិំ កត្វា ភិក្ខូនំ ភូតគាមសិក្ខាបទំ បញ្ញាបេសីតិ។

អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឧត្តរាឧបាសិកាវត្ថុ

អក្កោធេន ជិនេ កោធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឧត្តរាយ គេហេ កតភត្តកិច្ចោ ឧត្តរំ ឧបាសិកំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយមនុបុព្ពី កថា – រាជគហេ កិរ សុមនសេដ្ឋឹ និស្សាយ បុណ្ណោ នាម ទលិទ្ទោ ភតឹ កត្វា ជីវតិ។ តស្ស ភរិយា ច ឧត្តរា នាម ធីតា ចាតិ ទ្វេយេវ គេហមានុសកា។ អថេកទិវសំ “សត្តាហំ នក្ខត្តំ កីឡិតព្ព”ន្តិ រាជគហេ ឃោសនំ ករឹសុ។ តំ សុត្វា សុមនសេដ្ឋិ បាតោវ អាគតំ បុណ្ណំ អាមន្តេត្វា, “តាត, អម្ហាកំ បរិជនោ នក្ខត្តំ កីឡិតុកាមោ, ត្វំ កឹ នក្ខត្តំ កីឡិស្សសិ, ឧទាហុ ភតឹ ករិស្សសី”តិ អាហ។ “សាមិ, នក្ខត្តំ នាម សធនានំ ហោតិ, មម បន គេហេ ស្វាតនាយ យាគុតណ្ឌុលម្បិ នត្ថិ, កឹ មេ នក្ខត្តេន, គោណេ លភន្តោ កសិតុំ គមិស្សាមី”តិ។ “តេន ហិ គោណេ គណ្ហាហី”តិ។ សោ ពលវគោណេ ច នង្គលញ្ច គហេត្វា, “ភទ្ទេ, នាគរា នក្ខត្តំ កីឡន្តិ, អហំ ទលិទ្ទតាយ ភតឹ កាតុំ គមិស្សាមិ, មយ្ហម្បិ តាវ អជ្ជ ទ្វិគុណំ និវាបំ បចិត្វា ភត្តំ អាហរេយ្យាសី”តិ ភរិយំ វត្វា ខេត្តំ អគមាសិ។

សារិបុត្តត្ថេរោបិ សត្តាហំ និរោធសមាបន្នោ តំ ទិវសំ វុដ្ឋាយ “កស្ស នុ ខោ អជ្ជ មយា សង្គហំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ ឱលោកេន្តោ បុណ្ណំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា “សទ្ធោ នុ ខោ ឯស, សក្ខិស្សតិ វា មេ សង្គហំ កាតុ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ តស្ស សទ្ធភាវញ្ច សង្គហំ កាតុំ សមត្ថភាវញ្ច តប្បច្ចយា ចស្ស មហាសម្បត្តិបដិលាភញ្ច ញត្វា បត្តចីវរមាទាយ តស្ស កសនដ្ឋានំ គន្ត្វា អាវាដតីរេ ឯកំ គុម្ពំ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។

បុណ្ណោ ថេរំ ទិស្វាវ កសឹ ឋបេត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន ថេរំ វន្ទិត្វា “ទន្តកដ្ឋេន អត្ថោ ភវិស្សតី”តិ ទន្តកដ្ឋំ កប្បិយំ កត្វា អទាសិ។ អថស្ស ថេរោ បត្តញ្ច បរិស្សាវនញ្ច នីហរិត្វា អទាសិ។ សោ “បានីយេន អត្ថោ ភវិស្សតី”តិ តំ អាទាយ បានីយំ បរិស្សាវេត្វា អទាសិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “អយំ បរេសំ បច្ឆិមគេហេ វសតិ។ សចស្ស គេហទ្វារំ គមិស្សាមិ, ឥមស្ស ភរិយា មំ ទដ្ឋុំ ន លភិស្សតិ។ យាវស្សា ភត្តំ អាទាយ មគ្គំ បដិបជ្ជតិ, តាវ ឥធេវ ភវិស្សាមី”តិ។ សោ តត្ថេវ ថោកំ វីតិនាមេត្វា តស្ស មគ្គារុឡ្ហភាវំ ញត្វា អន្តោនគរាភិមុខោ បាយាសិ។

សា អន្តរាមគ្គេ ថេរំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អប្បេកទាហំ ទេយ្យធម្មេ សតិ អយ្យំ ន បស្សាមិ, អប្បេកទា មេ អយ្យំ បស្សន្តិយា ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ។ អជ្ជ បន មេ អយ្យោ ច ទិដ្ឋោ, ទេយ្យធម្មោ ចាយំ អត្ថិ, ករិស្សតិ នុ ខោ មេ សង្គហ”ន្តិ។ សា ភត្តភាជនំ ឱរោបេត្វា ថេរំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ លូខំ វា បណីតំ វាតិ អចិន្តេត្វា ទាសស្ស វោ សង្គហំ ករោថា”តិ អាហ។ ថេរោ បត្តំ ឧបនាមេត្វា តាយ ឯកេន ហត្ថេន ភាជនំ ធារេត្វា ឯកេន ហត្ថេន តតោ ភត្តំ ទទមានាយ ឧបឌ្ឍភត្តេ ទិន្នេ “អល”ន្តិ ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ សា, “ភន្តេ, ឯកោវ បដិវិសោ, ន សក្កា ទ្វិធា កាតុំ។ តុម្ហាកំ ទាសស្ស ឥធលោកសង្គហំ អកត្វា បរលោកសង្គហំ ករោថ, និរវសេសមេវ ទាតុកាមម្ហី”តិ វត្វា សព្ពមេវ ថេរស្ស បត្តេ បតិដ្ឋបេត្វា “តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្សេវ ភាគី អស្ស”ន្តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ថេរោ “ឯវំ ហោតូ”តិ វត្វា ឋិតកោវ អនុមោទនំ ករិត្វា ឯកស្មឹ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចមកាសិ។ សាបិ និវត្តិត្វា តណ្ឌុលេ បរិយេសិត្វា ភត្តំ បចិ។ បុណ្ណោបិ អឌ្ឍករីសមត្តដ្ឋានំ កសិត្វា ជិឃច្ឆំ សហិតុំ អសក្កោន្តោ គោណេ វិស្សជ្ជេត្វា ឯករុក្ខច្ឆាយំ បវិសិត្វា មគ្គំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។

អថស្ស ភរិយា ភត្តំ អាទាយ គច្ឆមានា តំ ទិស្វាវ “ឯស ជិឃច្ឆាយ បីឡិតោ មំ ឱលោកេន្តោ និសិន្នោ។ សចេ មំ ‘អតិវិយ ជេ ចិរាយី’តិ តជ្ជេត្វា បតោទលដ្ឋិយា មំ បហរិស្សតិ, មយា កតកម្មំ និរត្ថកំ ភវិស្សតិ។ បដិកច្ចេវស្ស អារោចេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯវមាហ – “សាមិ, អជ្ជេកទិវសំ ចិត្តំ បសាទេហិ, មា មយា កតកម្មំ និរត្ថកំ ករិ។ អហញ្ហិ បាតោវ តេ ភត្តំ អាហរន្តី អន្តរាមគ្គេ ធម្មសេនាបតឹ ទិស្វា តវ ភត្តំ តស្ស ទត្វា បុន គន្ត្វា ភត្តំ បចិត្វា អាគតា, បសាទេហិ, សាមិ, ចិត្ត”ន្តិ។ សោ “កឹ វទេសិ, ភទ្ទេ”តិ បុច្ឆិត្វា បុន តមត្ថំ សុត្វា, “ភទ្ទេ, សាធុ វត តេ កតំ មម ភត្តំ អយ្យស្ស ទទមានាយ, មយាបិស្ស អជ្ជ បាតោវ ទន្តកដ្ឋញ្ច មុខោទកញ្ច ទិន្ន”ន្តិ បសន្នមានសោ តំ វចនំ អភិនន្ទិត្វា ឧស្សូរេ លទ្ធភត្តតាយ កិលន្តកាយោ តស្សា អង្កេ សីសំ កត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។

អថស្ស បាតោវ កសិតដ្ឋានំ បំសុចុណ្ណំ ឧបាទាយ សព្ពំ រត្តសុវណ្ណំ កណិការបុប្ផរាសិ វិយ សោភមានំ អដ្ឋាសិ។ សោ បពុទ្ធោ ឱលោកេត្វា ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, ឯតំ កសិតដ្ឋានំ សព្ពំ មម សុវណ្ណំ ហុត្វា បញ្ញាយតិ, កឹ នុ ខោ មេ អតិឧស្សូរេ លទ្ធភត្តតាយ អក្ខីនិ ភមន្តី”តិ។ “សាមិ, មយ្ហម្បិ ឯវមេវ បញ្ញាយតី”តិ។ សោ ឧដ្ឋាយ តត្ថ គន្ត្វា ឯកបិណ្ឌំ គហេត្វា នង្គលសីសេ បហរិត្វា សុវណ្ណភាវំ ញត្វា “អហោ អយ្យស្ស ធម្មសេនាបតិស្ស មេ ទិន្នទានេន អជ្ជេវ វិបាកោ ទស្សិតោ, ន ខោ បន សក្កា ឯត្តកំ ធនំ បដិច្ឆាទេត្វា បរិភុញ្ជិតុ”ន្តិ ភរិយាយ អាភតំ ភត្តបាតឹ សុវណ្ណស្ស បូរេត្វា រាជកុលំ គន្ត្វា រញ្ញា កតោកាសោ បវិសិត្វា រាជានំ អភិវាទេត្វា “កឹ, តាតា”តិ វុត្តេ, “ទេវ, អជ្ជ មយា កសិតដ្ឋានំ សព្ពំ សុវណ្ណភរិតមេវ ហុត្វា ឋិតំ, ឥទំ សុវណ្ណំ អាហរាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ “កោសិ

ត្វ"ន្តិ? "បុណ្ណោ នាម អហ"ន្តិ។ "កឹ បន តេ អជ្ជ កត"ន្តិ? "ធម្មសេនាបតិស្ស មេ អជ្ជ បាតោវ ទន្តកដ្ឋញ្ច មុខោទកញ្ច ទិន្នំ, ភរិយាយបិ មេ មយ្ហំ អាហរណភត្តំ តស្សេវ ទិន្ន"ន្តិ។

តំ សុត្វា រាជា "អជ្ជេវ កិរ, ភោ, ធម្មសេនាបតិស្ស ទិន្នទានេន វិបាកោ ទស្សិតោ"តិ វត្វា, "តាត, កឹ ករោមី"តិ បុច្ឆិ។ "ពហូនិ សកដសហស្សានិ បហិណិត្វា សុវណ្ណំ អាហរាបេថា"តិ។ រាជា សកដានិ បហិណិ។ រាជបុរិសេសុ "រញ្ញោ សន្តក"ន្តិ គណ្ហន្តេសុ គហិតគហិតំ មត្តិកាវ ហោតិ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ អារោចេត្វា "តុម្ហេហិ កិន្តិ វត្វា គហិត"ន្តិ។ បុដ្ឋា "តុម្ហាកំ សន្តក"ន្តិ អាហំសុ។ ន មយ្ហំ, តាតា, សន្តកំ, គច្ឆថ "បុណ្ណស្ស សន្តក"ន្តិ វត្វា គណ្ហថាតិ។ តេ តថា ករឹសុ, គហិតគហិតំ សុវណ្ណមេវ អហោសិ។ សព្ពម្បិ អាហរិត្វា រាជង្គណេ រាសិមកំសុ, អសីតិហត្ថុព្ពេធោ រាសិ អហោសិ។ រាជា នាគរេ សន្និបាតេត្វា "ឥមស្មឹ នគរេ អត្ថិ កស្សចិ ឯត្តកំ សុវណ្ណ"ន្តិ? "នត្ថិ, ទេវា"តិ។ "កឹ បនស្ស ទាតុំ វដ្ដតី"តិ? "សេដ្ឋិឆត្តំ, ទេវា"តិ។ រាជា "ពាហុធនសេដ្ឋិ នាម ហោតូ"តិ មហន្តេន ភោគេន សទ្ធឹ តស្ស សេដ្ឋិឆត្តមទាសិ។ អថ នំ សោ អាហ – "មយំ, ទេវ, ឯត្តកំ កាលំ បរកុលេ វសិម្ហា, វសនដ្ឋានំ នោ ទេថា"តិ។ "តេន ហិ បស្ស, ឯស គុម្ពោ បញ្ញាយតិ, ឯតំ ហរាបេត្វា គេហំ ការេហី"តិ បុរាណសេដ្ឋិស្ស គេហដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ តស្មឹ ឋានេ កតិបាហេនេវ គេហំ ការាបេត្វា គេហប្បវេសនមង្គលញ្ច ឆត្តមង្គលញ្ច ឯកតោវ ករោន្តោ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ អទាសិ។ អថស្ស សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ។ ធម្មកថាវសានេ បុណ្ណសេដ្ឋិ ច ភរិយា ចស្ស ធីតា ច ឧត្តរាតិ តយោ ជនា សោតាបន្នា អហេសុំ។

អបរភាគេ រាជគហសេដ្ឋិ បុណ្ណសេដ្ឋិនោ ធីតរំ អត្តនោ បុត្តស្ស វារេសិ។ សោ "នាហំ ទស្សាមី"តិ វត្វា "មា ឯវំ ករោតុ, ឯត្តកំ កាលំ អម្ហេ និស្សាយ វសន្តេនេវ តេ សម្បត្តិ លទ្ធា, ទេតុ មេ បុត្តស្ស ធីតរ"ន្តិ វុត្តេ "សោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, មម ធីតា តីហិ រតនេហិ វិនា វត្តិតុំ ន សក្កោតិ, នេវស្ស ធីតរំ ទស្សាមី"តិ អាហ។ អថ នំ ពហូ សេដ្ឋិគណាទយោ កុលបុត្តា "មា តេន សទ្ធឹ វិស្សាសំ ភិន្ទិ, ទេហិស្ស ធីតរ"ន្តិ យាចឹសុ។ សោ តេសំ វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា អាសាឡ្ហិបុណ្ណមាយំ ធីតរំ អទាសិ។ សា បតិកុលំ គតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុំ វា ភិក្ខុនី វា ឧបសង្កមិតុំ ទានំ វា ទាតុំ ធម្មំ វា សោតុំ នាលត្ថ។ ឯវំ អឌ្ឍតិយេសុ មាសេសុ វីតិវត្តេសុ សន្តិកេ ឋិតំ បរិចារិកំ បុច្ឆិ – "ឥទានិ កិត្តកំ អន្តោវស្សស្ស អវសិដ្ឋ"ន្តិ? "អឌ្ឍមាសោ, អយ្យេ"តិ។ សា បិតុ សាសនំ បហិណិ "កស្មា មំ ឯវរូបេ ពន្ធនាគារេ បក្ខិបឹសុ, វរំ មេ លក្ខណាហតំ កត្វា បរេសំ ទាសី សាវេតុំ។ ឯវរូបស្ស មិច្ឆាទិដ្ឋិកុលស្ស ទាតុំ ន វដ្ដតិ។ អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ ភិក្ខុទស្សនាទីសុ ឯកម្បិ បុញ្ញំ កាតុំ ន លភាមី"តិ។

អថស្សា បិតា "ទុក្ខិតា វត មេ ធីតា"តិ អនត្តមនតំ បវេទេត្វា បញ្ចទស កហាបណសហស្សានិ បេសេសិ "ឥមស្មឹ នគរេ សិរិមា នាម គណិកា អត្ថិ, ទេវសិកំ សហស្សំ គណ្ហាតិ។ ឥមេហិ កហាបណេហិ តំ អានេត្វា សាមិកស្ស បាទបរិចារិកំ កត្វា សយំ បុញ្ញានិ ករោតូ"តិ ។ សា សិរិមំ បក្កោសាបេត្វា "សហាយិកេ ឥមេ កហាបណេ គហេត្វា ឥមំ អឌ្ឍមាសំ តវ សហាយកំ បរិចរាហី"តិ អាហ។ សា "សាធូ"តិ បដិស្សុណិ។ សា តំ អាទាយ សាមិកស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តេន សិរិមំ ទិស្វា "កឹ ឥទ"ន្តិ វុត្តេ, "សាមិ, ឥមំ អឌ្ឍមាសំ មម សហាយិកា តុម្ហេ បរិចរតុ, អហំ បន ឥមំ អឌ្ឍមាសំ ទានញ្ចេវ ទាតុកាមា ធម្មញ្ច សោតុកាមា"តិ អាហ។ សោ តំ អភិរូបំ ឥត្ថឹ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិ។

ឧត្តរាបិ ខោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា, "ភន្តេ, ឥមំ អឌ្ឍមាសំ អញ្ញត្ថ អគន្ត្វា ឥធេវ ភិក្ខា គហេតព្ពា"តិ សត្ថុ បដិញ្ញំ គហេត្វា "ឥតោ ទានិ បដ្ឋាយ យាវ មហាបវារណា, តាវ សត្ថារំ ឧបដ្ឋាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ លភិស្សាមី"តិ តុដ្ឋមានសា "ឯវំ យាគុំ បចថ, ឯវំ បូវេ បចថា"តិ មហានសេ សព្ពកិច្ចានិ សំវិទហន្តី វិចរតិ។ អថស្សា សាមិកោ "ស្វេ បវារណា ភវិស្សតី"តិ មហានសាភិមុខោ វាតបានេ ឋត្វា "កឹ នុ ខោ ករោន្តី សា អន្ធពាលា វិចរតី"តិ ឱលោកេន្តោ តំ សេទកិលិន្នំ ឆារិកាយ ឱកិណ្ណំ អង្គារមសិមក្ខិតំ តថា សំវិទហិត្វា វិចរមានំ ទិស្វា "អហោ អន្ធពាលា ឯវរូបេ ឋានេ ឥមំ សិរិសម្បត្តឹ នានុភវតិ, 'មុណ្ឌកសមណេ ឧបដ្ឋហិស្សាមី'តិ តុដ្ឋចិត្តា វិចរតី"តិ ហសិត្វា អបគញ្ឆិ។

តស្មឹ អបគតេ តស្ស សន្តិកេ ឋិតា សិរិមា "កឹ នុ ខោ ឱលោកេត្វា ឯស ហសី"តិ តេនេវ វាតបានេន ឱលោកេន្តី ឧត្តរំ ទិស្វា "ឥមំ ឱលោកេត្វា ឥមិនា ហសិតំ, អទ្ធា ឥមស្ស ឯតាយ សទ្ធឹ សន្ថវោ អត្ថី"តិ ចិន្តេសិ។ សា កិរ អឌ្ឍមាសំ តស្មឹ គេហេ ពាហិរកឥត្ថី ហុត្វា វសមានាបិ តំ សម្បត្តឹ អនុភវមានា អត្តនោ ពាហិរកឥត្ថិភាវំ អជានិត្វា "អហំ ឃរសាមិនី"តិ សញ្ញមកាសិ។ សា ឧត្តរាយ អាឃាតំ ពន្ធិត្វា "ទុក្ខមស្សា ឧប្បាទេស្សាមី"តិ បាសាទា ឱរុយ្ហ មហានសំ បវិសិត្វា បូវបចនដ្ឋានេ បក្កុថិតំ សប្បឹ កដច្ឆុនា អាទាយ ឧត្តរាភិមុខំ បាយាសិ។ ឧត្តរា តំ អាគច្ឆន្តឹ ទិស្វា "មម សហាយិកាយ មយ្ហំ ឧបការោ កតោ, ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ អតិនីចកោ, មម សហាយិកាយ គុណោវ មហន្តោ។ អហញ្ហិ ឯតំ និស្សាយ ទានញ្ច ទាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ

លភិ។ សចេ មម ឯតិស្សា ឧបរិ កោបោ អត្ថិ, ឥទំ សប្បិ មំ ទហតុ។ សចេ នត្ថិ, មា ទហតូ’’តិ តំ មេត្តាយ ផរិ។ តាយ តស្សា មត្ថកេ អាសិត្តំ បក្កុថិតសប្បិ សីតុទកំ វិយ អហោសិ។

អថ នំ ‘‘ឥទំ សីតលំ ភវិស្សតី’’តិ កដច្ឆុំ បូរេត្វា អាទាយ អាគច្ឆន្តិំ ឧត្តរាយ ទាសិយោ ទិស្វា ‘‘អបេហិ ទុព្ពិនីតេ, ន ត្វំ អម្ហាកំ អយ្យាយ បក្កថិតំ សប្បិំ អាសិញ្ចិតុំ អនុច្ឆវិកា’’តិ សន្តជ្ជេន្តិយោ ឥតោ ចិតោ ច ឧដ្ឋាយ ហត្ថេហិ ច បាទេហិ ច បោថេត្វា ភូមិយំ បាតេសុំ។ ឧត្តរា វារេន្តីបិ វារេតុំ នាសក្ខិ។ អថស្សា ឧបរិ ឋិតា សព្ពា ទាសិយោ បដិពាហិត្វា ‘‘កិស្ស តេ ឯវរូបំ ភារិយំ កត’’ន្តិ សិរិមំ ឱវទិត្វា ឧណ្ហោទកេន ន្ហាបេត្វា សតបាកតេលេន អព្ភញ្ជិ។ តស្មិំ ខណេ សា អត្តនោ ពាហិរកិត្តិភាវំ ញត្វា ចិន្តេសិ – ‘‘មយា ភារិយំ កម្មំ កតំ សាមិកស្ស ហសនមត្តការណា ឥមិស្សា ឧបរិ បក្កុថិតំ សប្បិំ អាសិញ្ចន្តិយា, អយំ ‘គណ្ហថ ន’ន្តិ ទាសិយោ ន អាណាបេសិ។ មំ វិហេឋនកាលេបិ សព្ពទាសិយោ បដិពាហិត្វា មយ្ហំ កត្តព្ពមេវ អកាសិ។ សចាហំ ឥមំ ន ខមាបេស្សាមិ, មុទ្ធា មេ សត្តធា ផលេយ្យា’’តិ តស្សា បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា, ‘‘អយ្យេ, ខមាហិ មេ’’តិ អាហ។ អហំ សបិតិកា ធីតា, បិតរិ ខមន្តេ ខមាមីតិ។ ហោតុ, អយ្យេ, បិតរំ តេ បុណ្ណសេដ្ឋិំ ខមាបេស្សាមីតិ។ បុណ្ណោ មម វដ្ដជនកបិតា, វិវដ្ដជនកេ បិតរិ ខមន្តេ បនាហំ ខមិស្សាមីតិ។ កោ បន តេ វិវដ្ដជនកបិតាតិ? សម្មាសម្ពុទ្ធោតិ។ មយ្ហំ តេន សទ្ធិំ វិស្សាសោ នត្ថីតិ។ អហំ ករិស្សាមិ, សត្ថា ស្វេ ភិក្ខុសង្ឃំ អាទាយ ឥធាគមិស្សតិ, ត្វំ យថាលទ្ធំ សក្ការំ គហេត្វា ឥធេវ អាគន្ត្វា តំ ខមាបេហីតិ។ សា ‘‘សាធុ, អយ្យេ’’តិ ឧដ្ឋាយ អត្តនោ គេហំ គន្ត្វា បញ្ចសតា បរិវារិត្ថិយោ អាណាបេត្វា នានាវិធានិ ខាទនីយានិ ចេវ សូបេយ្យានិ ច សម្បាទេត្វា បុនទិវសេ តំ សក្ការំ អាទាយ ឧត្តរាយ គេហំ អាគន្ត្វា ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស បត្តេ បតិដ្ឋាបេតុំ អវិសហន្តី អដ្ឋាសិ។ តំ សព្ពំ គហេត្វា ឧត្តរាវ សំវិទហិ។ សិរិមាបិ ភត្តកិច្ចាវសានេ សទ្ធិំ បរិវារេន សត្ថុ បាទមូលេ និបជ្ជិ។

អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ – ‘‘កោ តេ អបរាធោ’’តិ? ភន្តេ, មយា ហិយ្យោ ឥទំ នាម កតំ, អថ មេ សហាយិកា មំ វិហេឋយមានា ទាសិយោ និវារេត្វា មយ្ហំ ឧបការមេវ អកាសិ។ សាហំ ឥមិស្សា គុណំ ជានិត្វា ឥមំ ខមាបេសិំ, អថ មំ ឯសា ‘‘តុម្ហេសុ ខមន្តេសុ ខមិស្សាមី’’តិ អាហ។ ‘‘ឯវំ កិរ ឧត្តរេ’’តិ? ‘‘អាម, ភន្តេ, សីសេ មេ សហាយិកាយ បក្កុថិតសប្បិ អាសិត្ត’’ន្តិ។ អថ ‘‘តយា កិំ ចិន្តិត’’ន្តិ? ‘‘ចក្កវាឡំ អតិសម្ពាធំ, ព្រហ្មលោកោ អតិនីចកោ, មម សហាយិកាយ គុណោវ មហន្តោ។ អហញ្ហិ ឯតំ និស្សាយ ទានញ្ច ទាតុំ ធម្មញ្ច សោតុំ អលត្ថំ, សចេ មេ ឥមិស្សា ឧបរិ កោបោ អត្ថិ, ឥទំ មំ ទហតុ។ នោ ចេ, មា ទហតូ’’តិ ឯវំ ចិន្តេត្វា ឥមំ មេត្តាយ ផរិំ, ភន្តេតិ។ សត្ថា ‘‘សាធុ សាធុ, ឧត្តរេ, ឯវំ កោធំ ជិនិតុំ វដ្ដតិ។ កោធោ ហិ នាម អក្កោធេន, អក្កោសក បរិភាសកោ អនក្កោសន្តេន អបរិភាសន្តេន, ថទ្ធមច្ឆរី អត្តនោ សន្តកស្ស ទានេន, មុសាវាទី សច្ចវចនេន ជិនិតព្ពោ’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២៣.
‘‘អក្កោធេន ជិនេ កោធំ, អសាធុំ សាធុនា ជិនេ;
ជិនេ កទរិយំ ទានេន, សច្ចេនាលិកវាទិន’’ន្តិ។

តត្ថ **អក្កោធេនា**តិ កោធនោ ហិ បុគ្គលោ អក្កោធេន ហុត្វា ជិនិតព្ពោ។ **អសាធុ**ន្តិ អភទ្ទកោ ភទ្ទកេន ហុត្វា ជិនិតព្ពោ។ **កទរិយ**ន្តិ ថទ្ធមច្ឆរី អត្តនោ សន្តកស្ស ចាគចិត្តេន ជិនិតព្ពោ។ អលិកវាទី សច្ចវចនេន ជិនិតព្ពោ។ តស្មា ឯវមាហ – ‘‘អក្កោធេន ជិនេ កោធំ…បេ.… សច្ចេនាលិកវាទិន’’ន្តិ។

ទេសនាវសានេ សិរិមា សទ្ធិំ បញ្ចសតាហិ ឥត្ថីហិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

ឧត្តរាឧបាសិកាវត្ថុ តតិយំ។

៤. មហាមោគ្គល្លានត្ថេរបញ្ហវត្ថុ

សច្ចំ ភណេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរស្ស បញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ថេរោ ទេវចារិកំ គន្ត្វា មហេសក្ខាយ ទេវតាយ វិមានទ្វារេ ឋត្វា តំ អត្តនោ សន្តិកំ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឋិតំ ឯវមាហ – ‘‘ទេវតេ មហតី តេ សម្បត្តិ, កិំ កម្មំ កត្វា ឥមំ អលត្ថា’’តិ? ‘‘មា មំ, ភន្តេ, បុច្ឆថា’’តិ។ ទេវតា កិរ អត្តនោ បរិត្តកម្មេន លជ្ជមានា ឯវំ វទតិ។ សា បន ថេរេន ‘‘កថេហិយេវា’’តិ វុច្ចមានា អាហ – ‘‘ភន្តេ, មយា នេវ ទានំ ទិន្នំ, ន បូជា កតា, ន ធម្មោ សុតោ, កេវលំ សច្ចមត្តំ រក្ខិត’’ន្តិ។ ថេរោ អញ្ញានិ វិមានទ្វារានិ គន្ត្វា អាគតាគតា អបរាបិ ទេវធីតរោ បុច្ឆិ។ តាសុបិ តថេវ និគុហិត្វា ឋាតុំ បដិពាហិតុំ អសក្កោន្តីសុ ឯកា តាវ អាហ – ‘‘ភន្តេ, មយា នេវ ទានាទីសុ កតំ នាម អត្ថិ, អហំ បន កស្សបពុទ្ធកាលេ បរស្ស ទាសី អហោសិំ, តស្សា មេ សាមិកោ អតិវិយ ចណ្ឌោ ផរុសោ, គហិតគ្គហិតេនេវ កដ្ឋេន វា កលិង្គរេន វា សីសំ

ភិន្ទតិ។ សាហំ ឧប្បន្នេ កោបេ ‘ឯស តវ សាមិកោ លក្ខណាហតំ វា កាតុំ នាសាទីនិ វា ឆិន្ទិតុំ ឥស្សរោ, មា កុជ្ឈី’តិ អត្តានមេវ បរិភាសេត្វា កោបំ នាម ន អកាសិ, តេន មេ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា’’តិ។ អបរា អាហ – ‘‘អហំ, ភន្តេ, ឧច្ឆុខេត្តំ រក្ខមានា ឯកស្ស ភិក្ខុនោ ឧច្ឆុយដ្ឋិំ អទាសិ’’។ អបរា ឯកំ តិម្ពរុសកំ អទាសិ។ អបរា ឯកំ ឯឡាលុកំ អទាសិ។ អបរា ឯកំ ផារុសកំ អទាសិ។ អបរា ឯកំ មូលមុដ្ឋិំ។ អបរា ‘‘និម្ពមុដ្ឋិ’’ន្តិអាទិនា នយេន អត្តនា អត្តនា កតំ បរិត្តទានំ អារោចេត្វា ‘‘ឥមិនា ឥមិនា ការណេន អម្ហេហិ អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា’’តិ អាហំសុ។

ថេរោ តាហិ កតកម្មំ សុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – ‘‘សក្កា នុ ខោ, ភន្តេ, សច្ចកថនមត្តេន, កោបនិព្ពាបនមត្តេន, អតិបរិត្តកេន តិម្ពរុសកាទិទានមត្តេន ទិព្ពសម្បត្តិំ លទ្ធុ’’ន្តិ។ ‘‘កស្មា មំ, មោគ្គល្លាន, បុច្ឆសិ, ននុ តេ ទេវតាហិ អយំ អត្ថោ កថិតោ’’តិ? ‘‘អាម, ភន្តេ, លព្ភតិ មញ្ញេ ឯត្តកេន ទិព្ពសម្បត្តី’’តិ។ អថ នំ សត្ថា ‘‘មោគ្គល្លាន, សច្ចមត្តំ កថេត្វាបិ កោបមត្តំ ជហិត្វាបិ បរិត្តកំ ទានំ ទត្វាបិ ទេវលោកំ គច្ឆតិយេវា’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២៤. ‘‘សច្ចំ ភណេ ន កុជ្ឈេយ្យ, ទជ្ជា អប្បម្បិ យាចិតោ;
ឯតេហិ តីហិ ឋានេហិ, គច្ឆេ ទេវាន សន្តិកេ’’តិ។

តត្ថ **សច្ចំ ភណេ**តិ សច្ចំ ទីបេយ្យ វោហរេយ្យ, សច្ចេ បតិដ្ឋហេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ន កុជ្ឈេយ្យា**តិ បរស្ស ន កុជ្ឈេយ្យ ។ **យាចិតោ**តិ យាចកា នាម សីលវន្តោ បព្ពជិតា។ តេ ហិ កិញ្ចាបិ ‘‘ទេថា’’តិ អយាចិត្វាវ ឃរទ្វារេ តិដ្ឋន្តិ, អត្ថតោ បន យាចន្តិយេវ នាម។ ឯវំ សីលវន្តេហិ យាចិតោ អប្បស្មឹ ទេយ្យធម្មេ វិជ្ជមានេ អប្បមត្តកម្បិ ទទេយ្យ។ **ឯតេហិ តីហី**តិ ឯតេសុ តីសុ ឯកេនាបិ ការណេន ទេវលោកំ គច្ឆេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរបញ្ហវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ពុទ្ធបិតុព្រាហ្មណវត្ថុ

អហិំសកា យេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាកេតំ និស្សាយ អញ្ជនវនេ វិហរន្តោ ភិក្ខូហិ បុដ្ឋបញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។

ភគវតោ កិរ ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតស្ស សាកេតំ បិណ្ឌាយ បវិសនកាលេ ឯកោ សាកេតវាសី មហល្លកព្រាហ្មណោ នគរតោ និក្ខមន្តោ អន្តរឃរទ្វារេ ទសពលំ ទិស្វា បាទេសុ និបតិត្វា គោប្ផកេសុ ទឡ្ហំ គហេត្វា, ‘‘តាត, ននុ នាម បុត្តេហិ ជិណ្ណកាលេ មាតាបិតរោ បដិជគ្គិតព្ពា, កស្មា ឯត្តកំ កាលំ អម្ហាកំ អត្តានំ ន ទស្សេសិ។ មយា តាវ ទិដ្ឋោសិ, មាតរម្បិ បស្សិតុំ ឯហី’’តិ សត្ថារំ គហេត្វា អត្តនោ គេហំ អគមាសិ។ សត្ថា តត្ថ គន្ត្វា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ សទ្ធឹ ភិក្ខុសង្ឃេន។ ព្រាហ្មណីបិ អាគន្ត្វា សត្ថុ បាទេសុ និបតិត្វា, ‘‘តាត, ឯត្តកំ កាលំ កុហឹ គតោសិ, ននុ នាម មាតាបិតរោ មហល្លកកាលេ ឧបដ្ឋាតព្ពា’’តិ វត្វា បុត្តធីតរោ ‘‘ឯថ ភាតរំ វន្ទថា’’តិ វន្ទាបេសិ។ តេ ឧភោបិ តុដ្ឋមានសា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសិត្វា, ‘‘ភន្តេ, ឥធេវ និពទ្ធំ ភិក្ខំ គណ្ហថា’’តិ វត្វា ‘‘ពុទ្ធា នាម ឯកដ្ឋានេយេវ និពទ្ធំ ភិក្ខំ ន គណ្ហន្តី’’តិ វុត្តេ, ‘‘តេន ហិ, ភន្តេ, យេ វោ និមន្តេតុំ អាគច្ឆន្តិ, តេ អម្ហាកំ សន្តិកំ បហិណេយ្យាថា’’តិ អាហំសុ។ សត្ថា តតោ បដ្ឋាយ និមន្តេតុំ អាគតេ ‘‘គន្ត្វា ព្រាហ្មណស្ស អារោចេយ្យាថា’’តិ បេសេសិ។ តេ គន្ត្វា ‘‘មយំ សត្ថារំ និមន្តេមា’’តិ ព្រាហ្មណំ វទន្តិ។ ព្រាហ្មណោ បុនទិវសេ អត្តនោ គេហតោ ភត្តភាជនសូបេយ្យភាជនានិ អាទាយ សត្ថុ និសីទនដ្ឋានំ គច្ឆតិ។ អញ្ញត្រ បន និមន្តនេ អសតិ សត្ថា ព្រាហ្មណស្សេវ គេហេ ភត្តកិច្ចំ ករោតិ។ តេ ឧភោបិ អត្តនោ ទេយ្យធម្មំ និច្ចកាលំ តថាគតស្ស ទេន្តា ធម្មកថំ សុណន្តា អនាគាមិផលំ បាបុណឹសុ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, ‘‘អាវុសោ, ព្រាហ្មណោ ‘តថាគតស្ស សុទ្ធោទនោ បិតា, មហាមាយា មាតា’តិ ជានាតិ, ជានន្តោវ សទ្ធឹ ព្រាហ្មណិយា តថាគតំ ‘អម្ហាកំ បុត្តោ’តិ វទតិ, សត្ថាបិ តថេវ អធិវាសេតិ។ កឹ នុ ខោ ការណ’’ន្តិ? សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, ‘‘ភិក្ខវេ, ឧភោបិ តេ អត្តនោ បុត្តមេវ បុត្តោតិ វទន្តី’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ, ភិក្ខវេ, អយំ ព្រាហ្មណោ និរន្តរំ បញ្ច ជាតិសតានិ មយ្ហំ បិតា អហោសិ, បញ្ច ជាតិសតានិ ចូឡបិតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាបិតា។ សាបិ មេ ព្រាហ្មណី និរន្តរមេវ បញ្ច ជាតិសតានិ មាតា អហោសិ, បញ្ច

ជាតិសតានិ ចូឡមាតា, បញ្ច ជាតិសតានិ មហាមាតា។ ឯវាហំ ទិយឌ្ឍជាតិសហស្សំ ព្រាហ្មណស្ស ហត្ថេ សំវឌ្ឍោ, ទិយឌ្ឍជាតិសហស្សំ ព្រាហ្មណិយា ហត្ថេតិ តីណិ ជាតិសហស្សានិ តេសំ បុត្តភាវំ ទស្សេត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“យស្មិំ មនោ និវិសតិ, ចិត្តញ្ចាបិ បសីទតិ;
អទិដ្ឋបុព្ពកេ បោសេ, កាមំ តស្មិម្បិ វិស្សសេ។ (ជា. ១.១.៦៨);

“បុព្ពេវ សន្និវាសេន, បច្ចុប្បន្នហិតេន វា;
ឯវំ តំ ជាយតេ បេមំ, ឧប្បលំវ យថោទកេ”តិ។ (ជា. ១.២.១៧៤);

សត្ថា តេមាសមេវ តំ កុលំ និស្សាយ វិហាសិ។ តេ ឧភោបិ អរហត្តំ សច្ឆិកត្វា បរិនិព្ពាយឹសុ។ អថ នេសំ មហាសក្ការំ កត្វា ឧភោបិ ឯកកូដាគារមេវ អារោបេត្វា នីហរិំសុ។ សត្ថាបិ បញ្ចសតភិក្ខុបរិវារោ តេហិ សទ្ធិំយេវ អាឡាហនំ អគមាសិ។ “ពុទ្ធានំ កិរ មាតាបិតរោ”តិ មហាជនោ និក្ខមិ។ សត្ថាបិ អាឡាហនសមីបេ ឯកំ សាលំ បវិសិត្វា អដ្ឋាសិ។ មនុស្សា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តេ ឋត្វា, “ភន្តេ, ‘មាតាបិតរោ វោ កាលកតា’តិ មា ចិន្តយិត្ថា”តិ សត្ថារា សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ ករោន្តិ។ សត្ថា តេ “មា ឯវំ អវចុត្ថា”តិ អប្បដិក្ខិបិត្វា បរិសាយ អាសយំ ឱលោកេត្វា តង្ខណានុរូបំ ធម្មំ ទេសេន្តោ –

“អប្បំ វត ជីវិតំ ឥទំ,
ឱរំ វស្សសតាបិ មិយ្យតិ;
យោ ចេបិ អតិច្ច ជីវតិ,
អថ សោ ជរសាបិ មិយ្យតី”តិ។ (សុ. និ. ៨១០; មហានិ. ៣៩) –

ឥទំ **ជរាសុត្តំ** កថេសិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ភិក្ខូ ព្រាហ្មណស្ស ច ព្រាហ្មណិយា ច បរិនិព្ពុតភាវំ អជានន្តា, “ភន្តេ, តេសំ កោ អភិសម្បរាយោ”តិ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, ឯវរូបានំ អសេខមុនីនំ អភិសម្បរាយោ នាម នត្ថិ។ ឯវរូបា ហិ អច្ចុតំ អមតំ មហានិព្ពានមេវ បាបុណន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២៥. “អហឹសកា យេ មុនយោ, និច្ចំ កាយេន សំវុតា;
តេ យន្តិ អច្ចុតំ ឋានំ, យត្ថ គន្ត្វា ន សោចរេ”តិ។

តត្ថ **មុនយោ**តិ មោនេយ្យបដិបទាយ មគ្គផលបត្តា អសេខមុនយោ។ **កាយេនា**តិ ទេសនាមត្តមេវេតំ, តីហិបិ ទ្វារេហិ សុសំវុតាតិ អត្ថោ។ **អច្ចុត**ន្តិ សស្សតំ។ **ឋាន**ន្តិ អកុប្បដ្ឋានំ ធុវដ្ឋានំ។ **យត្ថា**តិ យស្មិំ និព្ពានេ គន្ត្វា ន សោចរេ ន សោចន្តិ ន វិហញ្ញន្តិ, តំ ឋានំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ពុទ្ធបិតុព្រាហ្មណវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បុណ្ណទាសីវត្ថុ

សទា ជាគរមានានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា គិជ្ឈកូដេ វិហរន្តោ បុណ្ណំ នាម រាជគហសេដ្ឋិនោ ទាសិំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្សា កិរ ឯកទិវសំ កោដ្ដនត្ថាយ ពហុវីហី អទំសុ។ សា រត្តិម្បិ ទីបំ ជាលេត្វា វីហី កោដ្ដេន្តី វិស្សមនត្ថាយ សេទតិន្តេន គត្តេន ពហិវាតេ អដ្ឋាសិ។ តស្មិំ សមយេ ទព្ពោ មល្លបុត្តោ ភិក្ខូនំ សេនាសនបញ្ញាបកោ អហោសិ។ សោ ធម្មស្សវនំ សុត្វា អត្តនោ អត្តនោ សេនាសនំ គច្ឆន្តានំ ភិក្ខូនំ អង្គុលិំ ជាលេត្វា បុរតោ បុរតោ មគ្គទេសនត្ថាយ គច្ឆន្តោ ភិក្ខូនំ អាលោកំ និម្មិនិ។ បុណ្ណា តេនាលោកេន បព្ពតេ វិចរន្តេ ភិក្ខូ ទិស្វា “អហំ តាវ អត្តនោ ទុក្ខេន ឧបទ្ទុតា ឥមាយបិ វេលាយ និទ្ទំ ន ឧបេមិ, ភទ្ទន្តា កឹ ការណា ន និទ្ទាយន្តី”តិ ចិន្តេត្វា “អទ្ធា កស្សចិ ភិក្ខុនោ អផាសុកំ វា ភវិស្សតិ, ទីឃជាតិកេន វា ឧបទ្ទវោ ភវិស្សតី”តិ សញ្ញំ កត្វា បាតោវ កុណ្ឌកំ អាទាយ ឧទកេន តេមេត្វា ហត្ថតលេ បូវំ កត្វា អង្គារេសុ បចិត្វា ឧច្ឆង្គេ កត្វា តិត្ថមគ្គេ ខាទិស្សាមីតិ ឃដំ អាទាយ តិត្ថាភិមុខី បាយាសិ។ សត្ថាបិ តមេវ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។

សា សត្ថារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “អញ្ញេសុ ទិវសេសុ សត្ថរិ ទិដ្ឋេបិ មម ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ, ទេយ្យធម្មេ សតិ សត្ថារំ ន បស្សាមិ, ឥទានិ មេ ទេយ្យធម្មោ ច អត្ថិ, សត្ថា ច សម្មុខីភូតោ។ សចេ លូខំ វា បណីតំ វាតិ អចិន្តេត្វា គណ្ហេយ្យ, ទទេយ្យាហំ ឥមំ បូវ”ន្តិ ឃដំ ឯកមន្តេ និក្ខិបិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ , ឥមំ លូខំ ទានំ បដិគ្គណ្ហន្តា មម សង្គហំ ករោថា”តិ អាហ។ សត្ថា អានន្ទត្ថេរំ ឱលោកេត្វា តេន នីហរិត្វា ទិន្នំ មហារាជទត្តិយំ បត្តំ ឧបនាមេត្វា បូវំ គណ្ហិ។ បុណ្ណាបិ តំ សត្ថុ បត្តេ បតិដ្ឋបេត្វារ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មោយេវ មេ សមិជ្ឈតូ”តិ អាហ។ សត្ថា “ឯវំ ហោតូ”តិ ឋិតកោវ អនុមោទនំ អកាសិ។

បុណ្ណាបិ ចិន្តេសិ – “កិញ្ចាបិ មេ សត្ថា សង្គហំ ករោន្តោ បូវំ គណ្ហិ, ន បនិទំ ខាទិស្សតិ។ អទ្ធា បុរតោ កាកស្ស វា សុនខស្ស វា ទត្វា រញ្ញោ វា រាជបុត្តស្ស វា គេហំ គន្ត្វា បណីតភោជនំ ភុញ្ជិស្សតី”តិ។ សត្ថាបិ “កឹ នុ ខោ ឯសា ចិន្តេសី”តិ តស្សា ចិត្តាចារំ ញត្វា អានន្ទត្ថេរំ ឱលោកេត្វា និសីទនាការំ ទស្សេសិ។ ថេរោ ចីវរំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ សត្ថា ពហិនគរេយេវ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ អកាសិ។ ទេវតា សកលចក្កវាឡគព្ភេ ទេវមនុស្សានំ ឧបកប្បនកំ ឱជំ មធុបដលំ វិយ បីឡេត្វា តត្ថ បក្ខិបឹសុ។ បុណ្ណា ច ឱលោកេន្តី អដ្ឋាសិ។ ភត្តកិច្ចាវសានេ ថេរោ ឧទកំ អទាសិ។ សត្ថា កតភត្តកិច្ចោ បុណ្ណំ អាមន្តេត្វា “កស្មា ត្វំ បុណ្ណេ មម សាវកេ បរិភាសី”តិ អាហ។ ន បរិភាសាមិ, ភន្តេតិ។ អថ តយា មម សាវកេ ឱលោកេត្វា កឹ កថិតន្តិ? “អហំ តាវ ឥមិនា ទុក្ខុបទ្ទវេន និទ្ទំ ន ឧបេមិ, ភទ្ទន្តា កិមត្ថំ និទ្ទំ ន ឧបេន្តិ, អទ្ធា កស្សចិ អផាសុកំ វា ភវិស្សតិ, ទីឃជាតិកេន វា ឧបទ្ទវោ ភវិស្សតី”តិ ឯត្តកំ មយា, ភន្តេ, ចិន្តិតន្តិ។ សត្ថា តស្សា វចនំ សុត្វា “បុណ្ណេ ត្វំ ន តាវ ទុក្ខុបទ្ទវេន និទ្ទាយសិ, មម សាវកា សទា ជាគរិយមនុយុត្តតាយ ន និទ្ទាយន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២២៦“សទា ជាគរមានានំ, អហោរត្តានុសិក្ខិនំ;
និព្ពានំ អធិមុត្តានំ, អត្ថំ គច្ឆន្តិ អាសវា”តិ។

តត្ថ **អហោរត្តានុសិក្ខិន**ន្តិ ទិវា ច រត្តិញ្ច តិស្សោ សិក្ខា សិក្ខមានានំ។ **និព្ពានំ អធិមុត្តាន**ន្តិ និព្ពានជ្ឈាសយានំ។ **អត្ថំ គច្ឆន្តី**តិ ឯវរូបានំ សព្ពេបិ អាសវា អត្ថំ វិនាសំ នត្ថិភាវំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ យថាឋិតា បុណ្ណា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សត្ថា កុណ្ឌកអង្គារបូវេន ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ អគមាសិ។ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “ទុក្ករំ , អាវុសោ, សម្មាសម្ពុទ្ធេន កតំ បុណ្ណាយ ទិន្នេន កុណ្ឌកអង្គារបូវេន ភត្តកិច្ចំ ករោន្តេនា”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ មយា ឥមាយ ទិន្នកុណ្ឌកំ បរិភុត្តមេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិត្វា –

“ភុត្វា តិណបរិឃាសំ, ភុត្វា អាចាមកុណ្ឌកំ;
ឯតំ តេ ភោជនំ អាសិ, កស្មា ទានិ ន ភុញ្ជសិ។

“យត្ថ បោសំ ន ជានន្តិ, ជាតិយា វិនយេន វា;
ពហុំ តត្ថ មហាព្រហ្មេ, អបិ អាចាមកុណ្ឌកំ។

“ត្វញ្ច ខោ មំ បជានាសិ, យាទិសាយំ ហយុត្តមោ;
ជានន្តោ ជានមាគម្ម, ន តេ ភក្ខាមិ កុណ្ឌក”ន្តិ។ (ជា. ១.៣.១០-១២) –

ឥមំ **កុណ្ឌកសិន្ធវបោតកជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសិ។

បុណ្ណទាសីវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. អតុលឧបាសកវត្ថុ

បោរាណមេតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អតុលំ នាម ឧបាសកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហិ សាវត្ថិវាសី ឧបាសកោ បញ្ចសតឧបាសកបរិវារោ ឯកទិវសំ តេ ឧបាសកេ អាទាយ ធម្មស្សវនត្ថាយ វិហារំ គន្ត្វា រេវតត្ថេរស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សោតុកាមោ ហុត្វា រេវតត្ថេរំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ សោ បនាយ

ស្មា បដិសល្លានារាមោ សីហោ វិយ ឯកចារោ, តស្មា តេន សទ្ធឹ ន កិញ្ចិ កថេសិ។ សោ “អយំ ថេរោ ន កិញ្ចិ កថេសី”តិ កុទ្ធោ ឧដ្ឋាយ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ ថេរេន “កេនត្ថេន អាគតត្ថា”តិ វុត្តេ “អហំ, ភន្តេ, ឥមេ ឧបាសកេ អាទាយ ធម្មស្សវនត្ថាយ រេវតត្ថេរំ ឧបសង្កមឹ, តស្ស មេ ថេរោ ន កិញ្ចិ កថេសិ, ស្វាហំ តស្ស កុជ្ឈិត្វា ឥធាគតោ, ធម្មំ មេ កថេថា”តិ អាហ។ អថ ថេរោ “តេន ហិ ឧបាសកា និសីទថា”តិ វត្វា ពហុកំ កត្វា អភិធម្មកថំ កថេសិ។ ឧបាសកោបិ “អភិធម្មកថា នាម អតិសណ្ហា, ថេរោ ពហុំ អភិធម្មមេវ កថេសិ, អម្ហាកំ ឥមិនា កោ អត្ថោ”តិ កុជ្ឈិត្វា បរិសំ អាទាយ អានន្ទត្ថេរស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។

ថេរេនាបិ “កឹ ឧបាសកា”តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, មយំ ធម្មស្សវនត្ថាយ រេវតត្ថេរំ ឧបសង្កមិម្ហា, តស្ស សន្តិកេ អាលាបសល្លាបមត្តម្បិ អលភិត្វា កុទ្ធា សារិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកំ អគមិម្ហា, សោបិ នោ អតិសណ្ហំ ពហុំ អភិធម្មមេវ កថេសិ, ‘ឥមិនា អម្ហាកំ កោ អត្ថោ’តិ ឯតស្សាបិ កុជ្ឈិត្វា ឥធាគមិម្ហា, កថេហិ នោ, ភន្តេ, ធម្មកថ”ន្តិ។ តេន ហិ និសីទិត្វា សុណាថាតិ ថេរោ តេសំ សុវិញ្ញេយ្យំ កត្វា អប្បកមេវ ធម្មំ កថេសិ។ តេ ថេរស្សាបិ កុជ្ឈិត្វា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ, អថ នេ សត្ថា អាហ – “កស្មា ឧបាសកា អាគតត្ថា”តិ? “ធម្មស្សវនាយ, ភន្តេ”តិ។ “សុតោ បន វោ ធម្មោ”តិ? “ភន្តេ, មយំ អាទិតោ រេវតត្ថេរំ ឧបសង្កមិម្ហា, សោ អម្ហេហិ សទ្ធឹ ន កិញ្ចិ កថេសិ, តស្ស កុជ្ឈិត្វា សារិបុត្តត្ថេរំ ឧបសង្កមិម្ហា, តេន នោ ពហុ អភិធម្មោ កថិតោ, តំ អសល្លក្ខេត្វា កុជ្ឈិត្វា អានន្ទត្ថេរំ ឧបសង្កមិម្ហា, តេន នោ អប្បមត្តកោវ ធម្មោ កថិតោ, តស្សាបិ កុជ្ឈិត្វា ឥធាគតម្ហា”តិ។

សត្ថា តស្ស កថំ សុត្វា, “អតុល, បោរាណតោ បដ្ឋាយ អាចិណ្ណមេវេតំ, តុណ្ហីភូតម្បិ ពហុកថម្បិ មន្ទកថម្បិ គរហន្តិយេវ។ ឯកន្តំ គរហិតព្ពោយេវ វា ហិ បសំសិតព្ពោយេវ វា នត្ថិ ។ រាជានោបិ ឯកច្ចេ និន្ទន្តិ, ឯកច្ចេ បសំសន្តិ។ មហាបថវិម្បិ ចន្ទិមសូរិយេបិ អាកាសាទយោបិ ចតុបរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ កថេន្តម្បិ សម្មាសម្ពុទ្ធំ ឯកច្ចេ គរហន្តិ, ឯកច្ចេ បសំសន្តិ។ អន្ធពាលានញ្ហិ និន្ទា វា បសំសា វា អប្បមាណា, បណ្ឌិតេន បន មេធាវិនា និន្ទិតោ និន្ទិតោ នាម, បសំសិតោ ច បសំសិតោ នាម ហោតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២២៧. “បោរាណមេតំ អតុល, នេតំ អជ្ជតនាមិវ;
និន្ទន្តិ តុណ្ហិមាសីនំ, និន្ទន្តិ ពហុភាណិនំ;
មិតភាណិម្បិ និន្ទន្តិ, នត្ថិ លោកេ អនិន្ទិតោ។

២២៨. “ន ចាហុ ន ច ភវិស្សតិ, ន ចេតរហិ វិជ្ជតិ;
ឯកន្តំ និន្ទិតោ បោសោ, ឯកន្តំ វា បសំសិតោ។

២២៩. “យំ ចេ វិញ្ញូ បសំសន្តិ, អនុវិច្ច សុវេ សុវេ;
អច្ឆិទ្ទវុត្តឹ មេធាវឹ, បញ្ញាសីលសមាហិតំ។

២៣០. “និក្ខំ ជម្ពោនទស្សេវ, កោ តំ និន្ទិតុមរហតិ;
ទេវាបិ នំ បសំសន្តិ, ព្រហ្មុនាបិ បសំសិតោ”តិ។

តត្ថ **បោរាណមេត**ន្តិ បុរាណកំ ឯតំ។ **អតុលា**តិ តំ ឧបាសកំ នាមេន អាលបតិ។ **នេតំ អជ្ជតនាមិវា**តិ ឥទំ និន្ទនំ វា បសំសនំ វា អជ្ជតនំ អធុនា ឧប្បន្នំ វិយ ន ហោតិ។ **តុណ្ហិមាសីន**ន្តិ កឹ ឯសោ មូគោ វិយ ពធិរោ វិយ កិញ្ចិ អជានន្តោ វិយ តុណ្ហី ហុត្វា និសិន្នោតិ និន្ទន្តិ។ **ពហុភាណិន**ន្តិ កឹ ឯស វាតាហតតាលបណ្ណំ វិយ តដតដាយតិ, ឥមស្ស កថាបរិយន្តោយេវ នត្ថីតិ និន្ទន្តិ។ **មិតភាណិម្បី**តិ កឹ ឯស សុវណ្ណហិរញ្ញំ វិយ អត្តនោ វចនំ មញ្ញមានោ ឯកំ វា ទ្វេ វា វត្វា តុណ្ហី អហោសីតិ និន្ទន្តិ។ ឯវំ សព្ពថាបិ ឥមស្មឹ លោកេ អនិន្ទិតោ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។ **ន ចាហូ**តិ អតីតេបិ នាហោសិ, អនាគតេបិ ន ភវិស្សតិ។

យំ ចេ វិញ្ញូតិ ពាលានំ និន្ទា វា បសំសា វា អប្បមាណា, យំ បន បណ្ឌិតា ទិវសេ ទិវសេ អនុវិច្ច និន្ទការណំ វា បសំសការណំ វា ជានិត្វា បសំសន្តិ, អច្ឆិទ្ទាយ វា សិក្ខាយ អច្ឆិទ្ទាយ វា ជីវិតវុត្តិយា សមន្នាគតត្តា អច្ឆិទ្ទវុត្តឹ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា មេធាវឹ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ ចេវ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន ច សមន្នាគតត្តា បញ្ញាសីលសមាហិតំ បសំសន្តិ, តំ សុវណ្ណទោសវិរហិតំ ឃដ្ដនមជ្ជនក្ខមំ ជម្ពោនទនិក្ខំ វិយ កោ និន្ទិតុមរហតីតិ អត្ថោ។ **ទេវាបី**តិ ទេវតាបិ បណ្ឌិតមនុស្សាបិ តំ ភិក្ខុំ ឧបដ្ឋាយ ថោមេន្តិ បសំសន្តិ។ **ព្រហ្មុនាបី**តិ ន កេវលំ ទេវមនុស្សេហិ, ទសសហស្សចក្កវាឡេ មហាព្រហ្មុនាបិ ឯស បសំសិតោយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ ឧបាសកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

អតុលឧបាសកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ឆព្ពគ្គិយវត្ថុ

កាយប្បកោបន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឆព្ពគ្គិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ តេសំ ឆព្ពគ្គិយានំ ឧភោហិ ហត្ថេហិ យដ្ឋិយោ គហេត្វា កដ្ឋបាទុកា អារុយ្ហ បិដ្ឋិបាសាណេ ចង្កមន្តានំ ខដខដាតិសទ្ទំ សុត្វា, “អានន្ទ, កឹ សទ្ទោ នាមេសោ”តិ បុច្ឆិត្វា “ឆព្ពគ្គិយានំ បាទុកា អារុយ្ហ ចង្កមន្តានំ ខដខដសទ្ទោ”តិ សុត្វា សិក្ខាបទំ បញ្ញាបេត្វា “ភិក្ខុនា នាម កាយាទីនិ រក្ខិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

២៣១. “កាយប្បកោបំ រក្ខេយ្យ, កាយេន សំវុតោ សិយា;
កាយទុច្ចរិតំ ហិត្វា, កាយេន សុចរិតំ ចរេ។

២៣២. “វចីបកោបំ រក្ខេយ្យ, វាចាយ សំវុតោ សិយា;
វចីទុច្ចរិតំ ហិត្វា, វាចាយ សុចរិតំ ចរេ។

២៣៣. “មនោបកោបំ រក្ខេយ្យ, មនសា សំវុតោ សិយា;
មនោទុច្ចរិតំ ហិត្វា, មនសា សុចរិតំ ចរេ។

២៣៤. “កាយេន សំវុតា ធីរា, អថោ វាចាយ សំវុតា;
មនសា សំវុតា ធីរា, តេ វេ សុបរិសំវុតា”តិ។

តត្ថ **កាយប្បកោប**ន្តិ តិវិធំ កាយទុច្ចរិតំ រក្ខេយ្យ។ **កាយេន សំវុតោ**តិ កាយទ្វារេ ទុច្ចរិតបវេសនំ និវារេត្វា សំវុតោ បិហិតទ្វារោ សិយា។ យស្មា បន កាយទុច្ចរិតំ ហិត្វា កាយសុចរិតំ ចរន្តោ ឧភយម្បេតំ ករោតិ, តស្មា **កាយទុច្ចរិតំ ហិត្វា, កាយេន សុចរិតំ ចរេ**តិ វុត្តំ។ អនន្តរគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។ **កាយេន សំវុតា ធីរា**តិ យេ បណ្ឌិតា បាណាតិបាតាទីនិ អករោន្តា កាយេន, មុសាវាទាទីនិ អករោន្តា វាចាយ, អភិជ្ឈាទីនិ អសមុដ្ឋបេន្តា មនសា សំវុតា, តេ ឥធ លោកស្មិំ សុសំវុតា សុរក្ខិតា សុគោបិតា សុបិហិតទ្វារាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ឆព្ពគ្គិយវត្ថុ អដ្ឋមំ។

កោធវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

សត្តរសមោ វគ្គោ។

១៨. មលវគ្គោ

១. គោឃាតកបុត្តវត្ថុ

បណ្ឌុបលាសោវ ទានិសីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ គោឃាតកបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ គោឃាតកោ គាវោ វធិត្វា វរមំសានិ គហេត្វា បចាបេត្វា បុត្តទារេហិ សទ្ធិំ និសីទិត្វា មំសញ្ច ខាទតិ, មូលេន ច វិក្កិណិត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។ សោ ឯវំ បញ្ចបណ្ណាស វស្សានិ គោឃាតកកម្មំ ករោន្តោ ធុរវិហារេ វិហរន្តស្ស សត្ថុ ឯកទិវសម្បិ កដច្ឆុមត្តម្បិ យាគុំ វា ភត្តំ វា ន អទាសិ។ សោ ច វិនា មំសេន ភត្តំ ន ភុញ្ជតិ។ សោ ឯកទិវសំ ទិវសភាគេ មំសំ វិក្កិណិត្វា អត្តនោ អត្ថាយ បចិតុំ ឯកំ មំសខណ្ឌំ ភរិយាយ ទត្វា ន្ហាយិតុំ អគមាសិ។ អថស្ស សហាយកោ គេហំ គន្ត្វា ភរិយំ អាហ – “ថោកំ មេ វិក្កិណិយមំសំ ទេហិ, គេហំ មេ បាហុនកោ អាគតោ”តិ។ នត្ថិ វិក្កិណិយមំសំ, សហាយកោ តេ មំសំ វិក្កិណិត្វា ឥទានិ ន្ហាយិតុំ គតោតិ។ មា ឯវំ ករិ, សចេ មំសខណ្ឌំ អត្ថិ, ទេហីតិ។ សហាយកស្ស តេ និក្ខិត្តមំសំ ឋបេត្វា អញ្ញំ នត្ថីតិ។ សោ “សហាយកស្ស មេ អត្ថាយ ឋបិតមំសតោ អញ្ញំ មំសំ នត្ថិ, សោ ច វិនា មំសេន ន ភុញ្ជតិ, នាយំ ទស្សតី”តិ សាមំយេវ តំ មំសំ គហេត្វា បក្កាមិ។

គោឃាតកោបិ ន្ហត្វា អាគតោ តាយ អត្តនោ បក្កបណ្ណេន សទ្ធិំ វឌ្ឍេត្វា ភត្តេ ឧបនីតេ អាហ “កហំ មំស”ន្តិ? “នត្ថិ, សាមី”តិ។ ននុ អហំ បច្ចនត្ថាយ មំសំ ទត្វា គតោតិ។ តវ សហាយកោ អាគន្ត្វា “បាហុនកោ មេ អាគតោ, វិក្កិណិយមំសំ ទេហី”តិ វត្វា មយា “សហាយកស្ស តេ ឋបិតមំសតោ អញ្ញំ មំសំ នត្ថិ, សោ ច វិនា មំសេន ន ភុញ្ជតី”តិ វុត្តេបិ ពលក្ការេន តំ មំសំ សាមំយេវ គហេត្វា គតោតិ។ អហំ វិនា មំសេន ភត្តំ ន ភុញ្ជាមិ, ហរាហិ នន្តិ។ កឹ សក្កា កាតុំ, ភុញ្ជ, សាមីតិ។ សោ “នាហំ ភុញ្ជាមី”តិ តំ ភត្តំ ហរាបេត្វា សត្ថំ អាទាយ បច្ឆាគេហេ ឋិតោ គោណោ អត្ថិ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា មុខេ ហត្ថំ បក្ខិបិត្វា ជិវ្ហំ នីហរិត្វា សត្ថេន មូលេ ឆិន្ទិត្វា អាទាយ គន្ត្វា អង្គារេសុ បចាបេត្វា ភត្តមត្ថកេ ឋបេត្វា និសិន្នោ ឯកំ ភត្តបិណ្ឌំ ភុញ្ជិត្វា ឯកំ មំសខណ្ឌំ មុខេ ឋបេសិ។ តង្ខណញ្ញេវស្ស ជិវ្ហា ឆិជ្ជិត្វា ភត្តបាតិយំ បតិ។ តង្ខណញ្ញេវ កម្មសរិក្ខកំ វិបាកំ លភិ។ សោបិ ខោ គោណោ វិយ លោហិតធារាយ មុខតោ បគ្ឃរន្តិយា អន្តោគេហំ បវិសិត្វា ជណ្ណុកេហិ វិចរន្តោ វិរវិ។

តស្មិំ សមយេ គោឃាតកស្ស បុត្តោ បិតរំ ឱលោកេន្តោ សមីបេ ឋិតោ ហោតិ។ អថ នំ មាតា អាហ – “បស្ស, បុត្ត, ឥមំ គោឃាតកំ គោណំ វិយ គេហមជ្ឈេ ជណ្ណុកេហិ វិចរិត្វា វិរវន្តំ, ឥទំ ទុក្ខំ តវ មត្ថកេ បតិស្សតិ, មមម្បិ អនោលោកេត្វា អត្តនោ សោត្ថឹ ករោន្តោ បលាយស្សូ”តិ។ សោ មរណភយតជ្ជិតោ មាតរំ វន្ទិត្វា បលាយិ, បលាយិត្វា ច បន តក្កសិលំ អគមាសិ។ គោឃាតកោបិ គោណោ វិយ គេហមជ្ឈេ វិរវន្តោ វិចរិត្វា កាលកតោ អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិ។ គោណោបិ កាលមកាសិ។ គោឃាតកបុត្តោបិ តក្កសិលំ គន្ត្វា សុវណ្ណការកម្មំ ឧគ្គណ្ហិ។ អថស្សាចរិយោ គាមំ គច្ឆន្តោ “ឯវរូបំ នាម អលង្ការំ ករេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ សោបិ តថារូបំ អលង្ការំ អកាសិ។ អថស្សាចរិយោ អាគន្ត្វា អលង្ការំ ទិស្វា “អយំ យត្ថ កត្ថចិ គន្ត្វា ជីវិតុំ សមត្ថោ”តិ វយប្បត្តំ អត្តនោ ធីតរំ អទាសិ។ សោ បុត្តធីតាហិ វឌ្ឍិ។

អថស្ស បុត្តា វយប្បត្តា សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា អបរភាគេ សាវត្ថិយំ គន្ត្វា តត្ថ ឃរាវាសំ សណ្ឋបេត្វា វសន្តា សទ្ធា បសន្នា អហេសុំ។ បិតាបិ នេសំ តក្កសិលាយំ កិញ្ចិ កុសលំ អកត្វាវ ជរំ បាបុណិ។ អថស្ស បុត្តា “បិតា នោ មហល្លកោ”តិ អត្តនោ សន្តិកំ បក្កោសាបេត្វា “បិតុ អត្ថាយ ទានំ ទស្សាមា”តិ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តយឹសុ។ តេ បុនទិវសេ អន្តោគេហេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ សត្ថារំ អាហំសុ – “ភន្តេ, អម្ហេហិ ឥទំ បិតុ ជីវភត្តំ ទិន្នំ, បិតុ នោ អនុមោទនំ ករោថា”តិ។ សត្ថា តំ អាមន្តេត្វា, “ឧបាសក, ត្វំ មហល្លកោ បរិបក្កសរីរោ បណ្ឌុបលាសសទិសោ, តវ បរលោកគមនាយ កុសលបាថេយ្យំ នត្ថិ, អត្តនោ បតិដ្ឋំ ករោហិ, បណ្ឌិតោ ភវ, មា ពាលោ”តិ អនុមោទនំ ករោន្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៣៥. “បណ្ឌុបលាសោវ ទានិសិ,
យមបុរិសាបិ ច តេ ឧបដ្ឋិតា;
ឧយ្យោគមុខេ ច តិដ្ឋសិ,
បាថេយ្យម្បិ ច តេ ន វិជ្ជតិ។

២៣៦. “សោ ករោហិ ទីបមត្តនោ,
ខិប្បំ វាយម បណ្ឌិតោ ភវ;

និទ្ធន្តមលោ អនង្គណោ,
ទិព្ពំ អរិយភូមិំ ឧបេហិសី”តិ។

តត្ថ **បណ្ឌុបលាសោវ ទានិសី**តិ, ឧបាសក, ត្វំ ឥទានិ ឆិជ្ជិត្វា ភូមិយំ បតិតបណ្ឌុបលាសោ វិយ អហោសិ។ **យមបុរិសា**តិ យមទូតា វុច្ចន្តិ, ឥទំ បន មរណមេវ សន្ធាយ វុត្តំ, មរណំ តេ បច្ចុបដ្ឋិតន្តិ អត្ថោ។ **ឧយ្យោគមុខេ**តិ បរិហានិមុខេ, អវុឌ្ឍិមុខេ ច ឋិតោសីតិ អត្ថោ។ **បាថេយ្យ**ន្តិ គមិកស្ស តណ្ឌុលាទិបាថេយ្យំ វិយ បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស តវ កុសលបាថេយ្យម្បិ នត្ថីតិ អត្ថោ។ **សោ ករោហី**តិ សោ ត្វំ សមុទ្ទេ នាវាយ ភិន្នាយ ទីបសង្ខាតំ បតិដ្ឋំ វិយ អត្តនោ កុសលបតិដ្ឋំ ករោហិ។ ករោន្តោ ច ខិប្បំ វាយម, សីឃំ សីឃំ វីរិយំ អារភ, អត្តនោ កុសលកម្មបតិដ្ឋករណេន បណ្ឌិតោ ភវ។ យោ ហិ មរណមុខំ អប្បត្វា កាតុំ សមត្ថកាលេវ កុសលំ ករោតិ, ឯស បណ្ឌិតោ នាម, តាទិសោ ភវ, មា អន្ធពាលោតិ អត្ថោ។ **ទិព្ពំ អរិយភូមិ**ន្តិ ឯវំ វីរិយំ ករោន្តោ រាគាទីនំ មលានំ នីហដតាយ និទ្ធន្តមលោ អង្គណាភាវេន អនង្គណោ និក្កិលេសោ ហុត្វា បញ្ចវិធំ សុទ្ធាវាសភូមិំ បាបុណិស្សសីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

តេ បុនទិវសត្ថាយបិ សត្ថារំ និមន្តេត្វា ទានំ ទត្វា កតភត្តកិច្ចំ សត្ថារំ អនុមោទនកាលេ អាហំសុ – “ភន្តេ, ឥទម្បិ អម្ហាកំ បិតុ ជីវភត្តមេវ, ឥមស្សេវ អនុមោទនំ ករោថា”តិ។ សត្ថា តស្ស អនុមោទនំ ករោន្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

២៣៧. “ឧបនីតវយោ ច ទានិសិ,
សម្បយាតោសិ យមស្ស សន្តិកំ;
វាសោ តេ នត្ថិ អន្តរា,
បាថេយ្យម្បិ ច តេ ន វិជ្ជតិ។

២៣៨. “សោ ករោហិ ទីបមត្តនោ,
ខិប្បំ វាយម បណ្ឌិតោ ភវ;
និទ្ធន្តមលោ អនង្គណោ,
ន បុន ជាតិជរំ ឧបេហិសី”តិ។

តត្ថ **ឧបនីតវយោ**តិ **ឧបា**តិ និបាតមត្តំ, **នីតវយោ**តិ វិគតវយោ អតិក្កន្តវយោ, ត្វញ្ចសិ ទានិ តយោ វយេ អតិក្កមិត្វា មរណមុខេ ឋិតោតិ អត្ថោ។ **សម្បយាតោសិ យមស្ស សន្តិក**ន្តិ មរណមុខំ គន្តុំ សជ្ជោ ហុត្វា ឋិតោសីតិ អត្ថោ។ **វាសោ តេ នត្ថិ អន្តរា**តិ យថា មគ្គំ គច្ឆន្តា តានិ តានិ កិច្ចានិ ករោន្តា អន្តរាមគ្គេ វសន្តិ, ន ឯវំ បរលោកំ គច្ឆន្តា។ ន ហិ សក្កា បរលោកំ គច្ឆន្តេន “អធិវាសេថ កតិបាហំ, ទានំ តាវ ទេមិ, ធម្មំ តាវ សុណាមី”តិអាទីនិ វត្តុំ។ ឥតោ បន ចវិត្វា បរលោកេ និព្ពត្តោវ ហោតិ។ ឥមមត្ថំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។ **បាថេយ្យ**ន្តិ ឥទំ កិញ្ចាបិ ហេដ្ឋា វុត្តមេវ, ឧបាសកស្ស បន បុនប្បុនំ ទឡ្ហីករណត្ថំ ឥធាបិ សត្ថារា កថិតំ។ **ជាតិជរ**ន្តិ ឯត្ថ ព្យាធិមរណានិបិ គហិតានេវ ហោន្តិ។ ហេដ្ឋិមគាថាហិ ច អនាគាមិមគ្គោ កថិតោ, ឥធ អរហត្តមគ្គោ កថិតោ។ ឯវំ សន្តេបិ យថា នាម រញ្ញា អត្តនោ មុខបមាណេន កពឡំ វឌ្ឍេត្វា បុត្តស្ស ឧបនីតេ សោ កុមារោ អត្តនោ មុខបមាណេនេវ គណ្ហាតិ, ឯវមេវ សត្ថារា ឧបរិមគ្គវសេន ធម្មេ ទេសិតេបិ ឧបាសកោ អត្តនោ ឧបនិស្សយវសេន ហេដ្ឋា សោតាបត្តិផលំ បត្វា ឥមិស្សា អនុមោទនាយ អវសានេ អនាគាមិផលំ បត្តោ។ សេសបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

គោឃាតកបុត្តវត្ថុ បឋមំ។

២. អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ

អនុបុព្ពេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកទិវសំ បាតោវ និក្ខមិត្វា ភិក្ខូនំ ចីវរបារុបនដ្ឋានេ ភិក្ខូ ចីវរំ បារុបន្តេ ឱលោកេន្តោ អដ្ឋាសិ។ តំ បន ឋានំ វិរូឡ្ហតិណំ ហោតិ។ អថេកស្ស ភិក្ខុនោ ចីវរំ បារុបន្តស្ស ចីវរកណ្ណោ តិណេសុ បរដ្តេន្តោ ឧស្សាវពិន្ទូហិ តេមិ។ ព្រាហ្មណោ “ឥមំ ឋានំ អប្បហរិតំ កាតុំ វដ្តតី”តិ បុនទិវសេ កុទ្ទាលំ អាទាយ គន្ត្វា តំ ឋានំ តច្ឆេត្វា ខល

មណ្ឌលសទិសំ អកាសិ។ បុនទិវសេបិ តំ ឋានំ អាគន្ត្វា ភិក្ខូសុ ចីវរំ បារុបន្តេសុ ឯកស្ស ចីវរកណ្ណំ ភូមិយំ បតិត្វា បំសុម្ហិ បវដ្ដមានំ ទិស្វា "តេជ វាលុកំ ឱកិរិតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា វាលុកំ អាហរិត្វា ឱកិរិ។

អថេកទិវសំ បុរេភត្តំ ចណ្ឌោ អាតបោ អហោសិ, តទាបិ ភិក្ខូនំ ចីវរំ បារុបន្តានំ គត្តតោ សេទេ មុច្ចន្តេ ទិស្វា "តេជ មយា មណ្ឌបំ ការេតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា មណ្ឌបំ ការេសិ។ បុនទិវសេ បាតោវ វស្សំ វស្សិ, វទ្ទលិកំ អហោសិ។ តទាបិ ព្រាហ្មណោ ភិក្ខូ ឱលោកេន្តោវ ឋិតោ តិន្តចីវរកេ ភិក្ខូ ទិស្វា "ឯត្ថ មយា សាលំ ការេតុំ វដ្ដតី"តិ សាលំ ការេត្វា "តទានិ សាលមហំ ករិស្សាមី"តិ ចិន្តេត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា អន្តោ ច ពហិ ច ភិក្ខូ និសីទាបេត្វា ភត្តកិច្ចាវសានេ អនុមោទនត្ថាយ សត្ថុ បត្តំ គហេត្វា, "ភន្តេ, អហំ ភិក្ខូនំ ចីវរបារុបនកាលេ តមស្មិំ ឋានេ ឱលោកេន្តោ ឋិតោ តទញ្ចិទញ្ច ទិស្វា តទញ្ចិទញ្ច ការេសិ"ន្តិ អាទិតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា, "ព្រាហ្មណ, បណ្ឌិតា នាម ខណេ ខណេ ថោកំ កុសលំ ករោន្តា អនុបុព្ពេន អត្តនោ អកុសលមលំ នីហរន្តិយេវា"តិ វត្វា តមំ គាថមាហ –

២៣៩. "អនុបុព្ពេន មេធាវី, ថោកំ ថោកំ ខណេ ខណេ;
កម្មារោ រជតស្សេវ, និទ្ធមេ មលមត្តនោ"តិ។

តត្ថ **អនុបុព្ពេនា**តិ អនុបដិបាដិយា។ **មេធាវី**តិ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ។ **ខណេ ខណេ**តិ ឱកាសេ ឱកាសេ កុសលំ ករោន្តោ។ **កម្មារោ រជតស្សេវា**តិ យថា សុវណ្ណការោ ឯកវារមេវ សុវណ្ណំ តាបេត្វា កោដ្ដេត្វា មលំ នីហរិត្វា បិលន្ធនវិកតឹ កាតុំ ន សក្កោតិ , បុនប្បុនំ តាបេន្តោ កោដ្ដេន្តោ បន មលំ នីហរតិ, តតោ អនេកវិធំ បិលន្ធនវិកតឹ ករោតិ, ឯវមេវ បុនប្បុនំ កុសលំ ករោន្តោ បណ្ឌិតោ អត្តនោ រាគាទិមលំ និទ្ធមេយ្យ, ឯវំ និទ្ធន្តមលោ និក្កិលេសោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋតិ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. តិស្សត្ថេរវត្ថុ

អយសាវ មលន្តិ តមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិស្សត្ថេរំ នាម ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ សាវត្ថិវាសី កុលបុត្តោ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ តិស្សត្ថេរោតិ បញ្ញាយិ។ សោ អបរភាគេ ជនបទវិហារេ វស្សូបគតោ អដ្ឋហត្ថកំ ថូលសាដកំ លភិត្វា វុត្ថវស្សោ បវារេត្វា តំ អាទាយ គន្ត្វា ភគិនិយា ហត្ថេ ឋបេសិ។ សា "ន មេ ឯសោ សាដកោ ភាតុ អនុច្ឆវិកោ"តិ តំ តិខិណាយ វាសិយា ឆិន្ទិត្វា ហីរហីរំ កត្វា ឧទុក្ខលេ កោដ្ដេត្វា បវិសេត្វា បោថេត្វា វដ្ដេត្វា សុខុមសុត្តំ កន្តិត្វា សាដកំ វាយាបេសិ។ ថេរោបិ សុត្តញ្ចេវ សូចិយោ ច សំវិទហិត្វា ចីវរការកេ ទហរសាមណេរេ សន្និបាតេត្វា ភគិនិយា សន្តិកំ គន្ត្វា "តំ មេ សាដកំ ទេថ, ចីវរំ ការេស្សាមី"តិ អាហ។ សា នវហត្ថំ សាដកំ នីហរិត្វា កនិដ្ឋភាតិកស្ស ហត្ថេ ឋបេសិ។ សោ តំ គហេត្វា វិត្ថារេត្វា ឱលោកេត្វា "មម សាដកោ ថូលោ អដ្ឋហត្ថោ, អយំ សុខុមោ នវហត្ថោ។ នាយំ មម សាដកោ, តុម្ហាកំ ឯស, ន មេ តមិនា អត្ថោ, តមេវ មេ ទេថា"តិ អាហ។ "ភន្តេ, តុម្ហាកមេវ ឯសោ, គណ្ហថ ន"ន្តិ? សោ នេវ តច្ឆិ។ អថស្ស អត្តនា កតកិច្ចំ សព្ពំ អារោចេត្វា, "ភន្តេ, តុម្ហាកមេវេស, គណ្ហថ ន"ន្តិ អទាសិ។ សោ តំ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា ចីវរកម្មំ បដ្ឋបេសិ។

អថស្ស ភគិនី ចីវរការានំ អត្ថាយ យាគុភត្តាទីនិ សម្បាទេសិ។ ចីវរស្ស និដ្ឋិតទិវសេ បន អតិរេកសក្ការំ ការេសិ។ សោ ចីវរំ ឱលោកេត្វា តស្មិំ ឧប្បន្នសិនេហោ "ស្វេ ទានិ នំ បារុបិស្សាមី"តិ សំហរិត្វា ចីវរវំសេ ឋបេត្វា តំ រត្តិំ ភុត្តាហារំ ជិរាបេតុំ អសក្កោន្តោ កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ ចីវរេ ឩកា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ភគិនីបិស្ស កាលកិរិយំ សុត្វា ភិក្ខូនំ បាទេសុ បវត្តមានា រោទិ។ ភិក្ខូ តស្ស សរីរកិច្ចំ កត្វា គិលានុបដ្ឋាកស្ស អភាវេន សង្ឃស្សេវ តំ បាបុណាតិ។ "ភាជេស្សាម ន"ន្តិ តំ ចីវរំ នីហរាបេសុំ។ សា ឩកា "តមេ មម សន្តកំ វិលុម្បន្តី"តិ វិរវន្តី តតោ ចិតោ ច សន្ទាវិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ ទិព្ពាយ សោតធាតុយា តំ សទ្ទំ សុត្វា, "អានន្ទ, តិស្សស្ស ចីវរំ អភាជេត្វា សត្តាហំ និក្ខិបិតុំ វទេហី"តិ អាហ។ ថេរោ តថា ការេសិ។ សាបិ សត្តមេ ទិវសេ កាលំ កត្វា តុសិតវិមានេ និព្ពត្តិ។ សត្ថា "អដ្ឋមេ ទិវសេ តិស្សស្ស ចីវរំ ភាជេត្វា គណ្ហថា"តិ អាណាបេសិ។ ភិក្ខូ តថា ករិំសុ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "កស្មា នុ ខោ សត្ថា តិស្សស្ស ចីវរំ សត្ត ទិវសេ ឋបាបេត្វា អដ្ឋមេ ទិវសេ គណ្ហិតុំ អនុជានី"តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "តមាយ

នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, តិស្សោ អត្តនោ ចីវរេ ឩកា ហុត្វា និព្ពត្តោ, តុម្ហេហិ តស្មិំ ភាជិយមានេ ‘ឥមេ មម សន្តកំ វិលុម្បន្តី’តិ វិរវន្តិំ តតោ ចិតោ ច ធាវិ។ សា តុម្ហេហិ ចីវរេ គយ្ហមានេ តុម្ហេសុ មនំ បទុស្សិត្វា និរយេ និព្ពត្តេយ្យ, តេន ចាហំ ចីវរំ និក្ខិបាបេសិំ។ ឥទានិ បន សា តុសិតវិមានេ និព្ពត្តា, តេន វោ មយា ចីវរគហណំ អនុញ្ញាត”ន្តិ វត្វា បុន តេហិ “ភារិយា វត អយំ, ភន្តេ, តណ្ហា នាមា”តិ វុត្តេ “អាម, ភិក្ខវេ, ឥមេសំ សត្តានំ តណ្ហា នាម ភារិយា។ យថា អយតោ មលំ ឧដ្ឋហិត្វា អយមេវ ខាទតិ វិនាសេតិ អបរិភោគំ ករោតិ, ឯវមេវាយំ តណ្ហា ឥមេសំ សត្តានំ អព្ភន្តរេ ឧប្បជ្ជិត្វា តេ សត្តេ និរយាទីសុ និព្ពត្តាបេតិ, វិនាសំ បាបេតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៤០. “អយសាវ មលំ សមុដ្ឋិតំ,
តតុដ្ឋាយ តមេវ ខាទតិ;
ឯវំ អតិធោនចារិនំ,
សានិ កម្មានិ នយន្តិ ទុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **អយសាវា**តិ អយតោ សមុដ្ឋិតំ។ **តតុដ្ឋាយា**តិ តតោ ឧដ្ឋាយ។ **អតិធោនចារិន**ន្តិ ធោនា វុច្ចតិ ចត្តារោ បច្ចយេ “ឥទមត្ថំ ឯតេ”តិ បច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជនបញ្ញា, តំ អតិក្កមិត្វា ចរន្តោ អតិធោនចារី នាម។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា អយតោ មលំ សមុដ្ឋាយ តតោ សមុដ្ឋិតំ តមេវ ខាទតិ, ឯវមេវំ ចតុបច្ចយេ អបច្ចវេក្ខិត្វា បរិភុញ្ជន្តំ អតិធោនចារិនំ សានិ កម្មានិ អត្តនិ ឋិតត្តា អត្តនោ សន្តកានេវ តានិ កម្មានិ ទុគ្គតិំ នយន្តីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

តិស្សត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. លាលុទាយិត្ថេរវត្ថុ

អសជ្ឈាយមលាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លាលុទាយិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរ បញ្ចកោដិមត្តា អរិយសាវកា វសន្តិ, ទ្វេ កោដិមត្តា បុថុជ្ជនា វសន្តិ។ តេសុ អរិយសាវកា បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ សប្បិតេលមធុផាណិតវត្ថាទីនិ គហេត្វា វិហារំ គន្ត្វា ធម្មកថំ សុណន្តិ។ ធម្មំ សុត្វា គមនកាលេ ច សារិបុត្តមោគ្គល្លានានំ គុណកថំ កថេន្តិ។ ឧទាយិត្ថេរោ តេសំ កថំ សុត្វា “ឯតេសំ តាវ ធម្មំ សុត្វា តុម្ហេ ឯវំ កថេថ, មម ធម្មកថំ សុត្វា កឹ នុ ខោ ន កថេស្សថា”តិ វទតិ។ មនុស្សា តស្ស កថំ សុត្វា “អយំ ឯកោ ធម្មកថិកោ ភវិស្សតិ, ឥមស្សាបិ អម្ហេហិ ធម្មកថំ សោតុំ វដ្ដតី”តិ តេ ឯកទិវសំ ថេរំ យាចិត្វា, “ភន្តេ, អជ្ជ អម្ហាកំ ធម្មស្សវនទិវសោ”តិ សង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, តុម្ហេ អម្ហាកំ ទិវា ធម្មកថំ កថេយ្យាថា”តិ អាហំសុ។ សោបិ តេសំ អធិវាសេសិ។

តេហិ ធម្មស្សវនវេលាយ អាគន្ត្វា, “ភន្តេ, នោ ធម្មំ កថេថា”តិ វុត្តេ លាលុទាយិត្ថេរោ អាសនេ និសីទិត្វា ចិត្តពីជនឹ គហេត្វា ចាលេន្តោ ឯកម្បិ ធម្មបទំ អទិស្វា “អហំ សរភញ្ញំ ភណិស្សាមិ, អញ្ញោ ធម្មកថំ កថេតូ”តិ វត្វា ឱតរិ។ តេ អញ្ញេន ធម្មកថំ កថាបេត្វា សរភាណត្ថាយ បុន តំ អាសនំ អារោបយឹសុ។ សោ បុនបិ កិញ្ចិ អទិស្វា “អហំ រត្តឹ កថេស្សាមិ, អញ្ញោ សរភញ្ញំ ភណតូ”តិ វត្វា អាសនា ឱតរិ។ តេ អញ្ញេន សរភញ្ញំ ភណាបេត្វា បុន រត្តឹ ថេរំ អានយឹសុ។ សោ រត្តិម្បិ កិញ្ចិ អទិស្វា “អហំ បច្ចូសកាលេ កថេស្សាមិ, រត្តឹ អញ្ញោ កថេតូ”តិ វត្វា ឱតរិ។ តេ អញ្ញេន រត្តឹ កថាបេត្វា បុន បច្ចូសេ តំ អានយឹសុ។ សោ បុនបិ កិញ្ចិ នាទ្ទស។ មហាជនោ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីនិ គហេត្វា, “អន្ធពាល, ត្វំ សារិបុត្តមោគ្គល្លានានំ វណ្ណេ កថិយមានេ ឯវញ្ចេវញ្ច វទេសិ, ឥទានិ កស្មា ន កថេសី”តិ សន្តជ្ជេត្វា បលាយន្តំ អនុពន្ធិ។ សោ បលាយន្តោ ឯកិស្សា វច្ចកុដិយា បតិ។

មហាជនោ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ – “អជ្ជ លាលុទាយី សារិបុត្តមោគ្គល្លានានំ គុណកថាយ បវត្តមានាយ ឧស្សូយន្តោ អត្តនោ ធម្មកថិកភាវំ បកាសេត្វា មនុស្សេហិ សក្ការំ កត្វា ‘ធម្មំ សុណោមា’តិ វុត្តេ ចតុក្ខត្តុំ អាសនេ និសីទិត្វា កថេតព្ពយុត្តកំ កិញ្ចិ អបស្សន្តោ ‘ត្វំ អម្ហាកំ អយ្យេហិ សារិបុត្តមោគ្គល្លានត្ថេរេហិ សទ្ធិំ យុគគ្គាហំ គណ្ហាសី’តិ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីនិ គហេត្វា សន្តជ្ជេត្វា បលាបិយមានោ វច្ចកុដិយា បតិតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ ឯសោ គូថកូបេ និមុគ្គោយេវា”តិ វត្វា អតីតំ អាហរិត្វា –

“ចតុប្បទោ អហំ សម្ម, ត្វម្បិ សម្ម ចតុប្បទោ;
ឯហិ សម្ម និវត្តស្សុ, កិំ នុ ភីតោ បលាយសិ។

“អសុចិបូតិលោមោសិ, ទុគ្គន្ធោ វាសិ សូករ;
សចេ យុជ្ឈិតុកាមោសិ, ជយំ សម្ម ទទាមិ តេ”តិ។ (ជា. ១.២.៥-៦) –

ឥមំ **ជាតកំ** វិត្ថារេត្វា កថេសិ។ តទា សីហោ សារិបុត្តោ អហោសិ, សូករោ លាលុទាយីតិ។ សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, “ភិក្ខវេ, លាលុទាយិនា អប្បមត្តកោវ ធម្មោ ឧគ្គហិតោ, សជ្ឈាយំ បន នេវ អកាសិ, កិញ្ចិ បរិយត្តិំ ឧគ្គហេត្វា តស្សា អសជ្ឈាយករណំ មលមេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៤១“អសជ្ឈាយមលា មន្តា, អនុដ្ឋានមលា ឃរា;
មលំ វណ្ណស្ស កោសជ្ជំ, បមាទោ រក្ខតោ មល”ន្តិ។

តត្ថ **អសជ្ឈាយមលា**តិ យាកាចិ បរិយត្តិ វា សិប្បំ វា យស្មា អសជ្ឈាយន្តស្ស អននុយុញ្ជន្តស្ស វិនស្សតិ វា និរន្តរំ វា ន ឧបដ្ឋាតិ, តស្មា “អសជ្ឈាយមលា មន្តា”តិ វុត្តំ។ យស្មា បន ឃរាវាសំ វសន្តស្ស ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ ជិណ្ណបដិសង្ខរណាទីនិ អករោន្តស្ស ឃរំ នាម វិនស្សតិ, តស្មា **“អនុដ្ឋានមលា ឃរា”**តិ វុត្តំ។ យស្មា គិហិស្ស វា បព្ពជិតស្ស វា កោសជ្ជវសេន សរីរបដិជគ្គនំ វា បរិក្ខារបដិជគ្គនំ វា អករោន្តស្ស កាយោ ទុព្ពណ្ណោ ហោតិ, តស្មា **“មលំ វណ្ណស្ស កោសជ្ជ”**ន្តិ វុត្តំ។ យស្មា គាវោ រក្ខន្តស្ស បមាទវសេន និទ្ទាយន្តស្ស វា កីឡន្តស្ស វា គា គាវោ អតិត្ថបក្ខន្ទនាទិនា វា វាឡមិគចោរាទិឧបទ្ទវេន វា បរេសំ សាលិខេត្តាទីនិ ឱតរិត្វា ខាទនវសេន វិនាសំ អាបជ្ជន្តិ, សយម្បិ ទណ្ឌំ វា បរិភាសំ វា បាបុណាតិ, បព្ពជិតំ វា បន ឆ ទ្វារានិ អរក្ខន្តំ បមាទវសេន កិលេសា ឱតរិត្វា សាសនា ចាវេន្តិ, តស្មា **“បមាទោ រក្ខតោ មល”**ន្តិ វុត្តំ។ សោ ហិស្ស វិនាសាវហនេន មលដ្ឋានិយត្តា មលន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

លាលុទាយិត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អញ្ញតរកុលបុត្តវត្ថុ

មលិត្ថិយា ទុច្ចរិតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ កុលបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ សមានជាតិកំ កុលកុមារិកំ អានេសុំ។ សា អានីតទិវសតោ បដ្ឋាយ អតិចារិនី អហោសិ។ សោ កុលបុត្តោ តស្សា អតិចារេន លជ្ជិតោ កស្សចិ សម្មុខីភាវំ ឧបគន្តុំ អសក្កោន្តោ ពុទ្ធុបដ្ឋានាទីនិ បច្ឆិន្ទិត្វា កតិបាហច្ចយេន សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “កិំ, ឧបាសក, ន ទិស្សសី”តិ វុត្តោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា, “ឧបាសក, បុព្ពេបិ មយា ‘ឥត្ថិយោ នាម នទីអាទិសទិសា, តាសុ បណ្ឌិតេន កោធោ ន កាតព្ពោ’តិ វុត្តំ, ត្វំ បន ភវបដិច្ឆន្នត្តា ន សល្លក្ខេសី”តិ វត្វា តេន យាចិតោ –

“យថា នទី ច បន្ថោ ច, បានាគារំ សភា បបា;
ឯវំ លោកិត្ថិយោ នាម, វេលា តាសំ ន វិជ្ជតី”តិ។ (ជា. ១.១.៦៥; ១.១២.៩) –

ជាតកំ វិត្ថារេត្វា, “ឧបាសក, ឥត្ថិយា ហិ អតិចារិនិភាវោ មលំ, ទានំ ទេន្តស្ស មច្ឆេរំ មលំ, ឥធលោកបរលោកេសុ សត្តានំ អកុសលកម្មំ វិនាសនត្ថេន មលំ, អវិជ្ជា បន សព្ពមលានំ ឧត្តមមល”ន្តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៤២“មលិត្ថិយា ទុច្ចរិតំ, មច្ឆេរំ ទទតោ មលំ;
មលា វេ បាបកា ធម្មា, អស្មិំ លោកេ បរម្ហិ ច។

២៤៣“តតោ មលា មលតរំ, អវិជ្ជា បរមំ មលំ;
ឯតំ មលំ បហន្ត្វាន, និម្មលា ហោថ ភិក្ខវោ”តិ។

តត្ថ **ទុច្ចរិត**ន្តិ អតិចារោ។ អតិចារិនិញ្ហិ ឥត្ថិំ សាមិកោបិ គេហា នីហរតិ, មាតាបិតូនំ សន្តិកំ គតម្បិ “ត្វំ កុលស្ស អគារវភូតា, អក្ខីហិបិ ន ទដ្ឋព្ពា”តិ តំ នីហរន្តិ។ សា អនាថា វិចរន្តី មហាទុក្ខំ បាបុណាតិ។ តេនស្សា

ទុច្ចរិតំ “មល”ន្តិ វុត្តំ។ **ទទតោ**តិ ទាយកស្ស។ យស្ស ហិ ខេត្តកសនកាលេ “ឥមស្មឹ ខេត្តេ សម្បន្នេ សលាកភត្តាទីនិ ទស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា និប្ផន្នេ សស្សេបិ មច្ឆេរំ ឧប្បជ្ជិត្វា ចាគចិត្តំ និវារេតិ, សោ មច្ឆេរវសេន ចាគចិត្តេ អវិរូហន្តេ មនុស្សសម្បត្តិំ ទិព្ពសម្បត្តិំ និព្ពានសម្បត្តិន្តិ តិស្សោ សម្បត្តិយោ ន លភតិ។ តេន វុត្តំ – “**មច្ឆេរំ ទទតោ មល**”ន្តិ។ សេសេសុបិ ឯសេវ នយោ។ **បាបកា ធម្មា**តិ អកុសលធម្មា បន ឥធលោកេ ច បរលោកេ ច មលមេវ។

តតោតិ ហេដ្ឋា វុត្តមលតោ។ **មលតរ**ន្តិ អតិរេកមលំ វោ កថេមីតិ អត្ថោ។ **អវិជ្ជា**តិ អដ្ឋវត្ថុកំ អញ្ញាណមេវ បរមំ មលំ។ **បហន្ត្វានា**តិ ឯតំ មលំ ជហិត្វា, ភិក្ខវេ, តុម្ហេ និម្មលា ហោថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អញ្ញតរកុលបុត្តវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ចូឡសារិវត្ថុ

សុជីវន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចូឡសារិំ នាម សារិបុត្តត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកទិវសេ វេជ្ជកម្មំ កត្វា បណីតភោជនំ លភិត្វា អាទាយ និក្ខមន្តោ អន្តរាមគ្គេ ថេរំ ទិស្វា, “ភន្តេ, ឥទំ មយា វេជ្ជកម្មំ កត្វា លទ្ធំ, តុម្ហេ អញ្ញត្ថ ឯវរូបំ ភោជនំ ន លភិស្សថ, ឥមំ ភុញ្ជថ, អហំ តេ វេជ្ជកម្មំ កត្វា និច្ចកាលំ ឯវរូបំ អាហារំ អាហរិស្សាមី”តិ អាហ។ ថេរោ តស្ស វចនំ សុត្វា តុណ្ហីភូតោវ បក្កាមិ។ ភិក្ខូ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ ឥមមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, អហិរិកោ នាម បគព្ភោ កាកសទិសោ ហុត្វា ឯកវីសតិវិធាយ អនេសនាយ ឋត្វា សុខំ ជីវតិ, ហិរិឱត្តប្បសម្បន្នោ បន ទុក្ខំ ជីវតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៤៤. “សុជីវំ អហិរិកេន, កាកសូរេន ធំសិនា;
បក្ខន្ទិនា បគព្ភេន, សំកិលិដ្ឋេន ជីវិតំ។

២៤៥. “ហិរីមតា ច ទុជ្ជីវំ, និច្ចំ សុចិគវេសិនា;
អលីនេនាប្បគព្ភេន, សុទ្ធាជីវេន បស្សតា”តិ។

តត្ថ **អហិរិកេនា**តិ ឆិន្នហិរោត្តប្បកេន។ ឯវរូបេន ហិ អមាតរមេវ “មាតា មេ”តិ អបិតាទយោ ឯវ ច “បិតា មេ”តិអាទិនា នយេន វត្វា ឯកវីសតិវិធាយ អនេសនាយ បតិដ្ឋាយ សុខេន ជីវតុំ សក្កា។ **កាកសូរេនា**តិ សូរកាកសទិសេន។ យថា ហិ សូរកាកោ កុលឃរេសុ យាគុអាទីនិ គណ្ហិតុកាមោ ភិត្តិអាទីសុ និសីទិត្វា អត្តនោ ឱលោកនភាវំ ញត្វា អនោលោកេន្តោ វិយ អញ្ញវិហិតកោ វិយ និទ្ទាយន្តោ វិយ ច ហុត្វា មនុស្សានំ បមាទំ សល្លក្ខេត្វា អនុបតិត្វា “សូសូ”តិ វទន្តេសុយេវ ភាជនតោ មុខបូរំ គហេត្វា បលាយតិ, ឯវមេវំ អហិរិកបុគ្គលោបិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ គាមំ បវិសិត្វា យាគុភត្តដ្ឋានាទីនិ វវត្ថបេតិ។ តត្ថ ភិក្ខូ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា យាបនមត្តំ អាទាយ អាសនសាលំ គន្ត្វា បច្ចវេក្ខន្តា យាគុំ បិវិត្វា កម្មដ្ឋានំ មនសិ ករោន្តិ សជ្ឈាយន្តិ អាសនសាលំ សម្មជ្ជន្តិ។ អយំ បន អកត្វា គាមាភិមុខោវ ហោតិ។

សោ ហិ ភិក្ខូហិ “បស្សថិម”ន្តិ ឱលោកិយមានោបិ អនោលោកេន្តោ វិយ អញ្ញវិហិតោ វិយ និទ្ទាយន្តោ វិយ គណ្ឋិកំ បដិមុញ្ចន្តោ វិយ ចីវរំ សំវិទហន្តោ វិយ ហុត្វា “អសុកំ នាម មេ កម្មំ អត្ថី”តិ វទន្តោ ឧដ្ឋាយាសនា គាមំ បវិសិត្វា បាតោវ វវត្ថបិតគេហេសុ អញ្ញតរំ គេហំ ឧបសង្កមិត្វា ឃរមានុសកេសុ ថោកំ កវាដំ បិធាយ ទ្វារេ និសីទិត្វា កន្ទន្តេសុបិ ឯកេន ហត្ថេន កវាដំ បណាមេត្វា អន្តោ បវិសតិ។ អថ នំ ទិស្វា អកាមកាបិ អាសនេ និសីទាបេត្វា យាគុអាទីសុ យំ អត្ថិ, តំ ទេន្តិ។ សោ យាវទត្ថំ ភុញ្ជិត្វា អវសេសំ បត្តេនាទាយ បក្កមតិ។ អយំ កាកសូរោ នាម។ ឯវរូបេន អហិរិកេន សុជីវន្តិ អត្ថោ។

ធំសិនាតិ “អសុកត្ថេរោ នាម អប្បិច្ឆោ”តិអាទីនិ វទន្តេសុ – “កឹ បន មយំ ន អប្បិច្ឆា”តិអាទិវចនេន បរេសំ គុណធំសនតាយ ធំសិនា។ តថារូបស្ស វចនំ សុត្វា “អយម្បិ អប្បិច្ឆតាទិគុណេ យុត្តោ”តិ មញ្ញមានា មនុស្សា ទាតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ សោ បន តតោ បដ្ឋាយ វិញ្ញុបុរិសានំ ចិត្តំ អារាធេតុំ អសក្កោន្តោ តម្ហាបិ លាភា បរិហាយតិ។ ឯវំ ធំសិបុគ្គលោ អត្តនោបិ បរស្សបិ លាភំ នាសេតិយេវ។

បក្ខន្ទិនាតិ បក្ខន្ទចារិនា។ បរេសំ កិច្ចានិបិ អត្តនោ កិច្ចានិ វិយ ទស្សេន្តោ បាតោវ ភិក្ខូសុ ចេតិយង្គណាទីសុ វត្តំ កត្វា កម្មដ្ឋានមនសិការេន ថោកំ និសីទិត្វា ឧដ្ឋាយ គាមំ បវិសន្តេសុ មុខំ ធោវិត្វា បណ្ឌុកាសាវបារុបនអក្ខិអញ្ជនសីសមក្ខនាទីហិ អត្តភាវំ មណ្ឌេត្វា សម្មជ្ជន្តោ វិយ ទ្វេ តយោ សម្មជ្ជនិបហារេ ទត្វា ទ្វារកោដ្ឋកាភិមុខោ ហោតិ។ មនុស្សា បាតោវ “ចេតិយំ វន្ទិស្សាម, មាលាបូជំ ករិស្សាមា”តិ អាគតា តំ ទិស្វា “អយំ វិហារោ ឥមំ ទហរំ និស្សាយ បដិជគ្គនំ លភតិ, ឥមំ មា បមជ្ជិត្ថា”តិ វត្វា តស្ស ទាតព្ពំ មញ្ញន្តិ។ ឯវរូបេន បក្ខន្ទិនាបិ សុជីវំ។ **បគព្ភេនា**តិ កាយបាគព្ភិយាទីហិ សមន្នាគតេន។ **សំកិលិដ្ឋេន ជីវិត**ន្តិ ឯវំ ជីវិកំ កប្បេត្វា ជីវន្តេន ហិ បុគ្គលេន សំកិលិដ្ឋេន ហុត្វា ជីវិតំ នាម ហោតិ, តំ ទុជ្ជីវិតំ បាបមេវាតិ អត្ថោ។

ហិរីមតា ចាតិ ហិរោត្តប្បសម្បន្នេន បុគ្គលេន ទុជ្ជីវំ។ សោ ហិ អមាតាទយោវ “មាតា មេ”តិអាទីនិ អវត្វា អធម្មិកេ បច្ចយេ គូថំ វិយ ជិគុច្ឆន្តោ ធម្មេន សមេន បរិយេសន្តោ សបទានំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ជីវិកំ កប្បេន្តោ លូខំ ជីវិកំ ជីវតីតិ អត្ថោ។ **សុចិគវេសិនា**តិ សុចីនិ កាយកម្មាទីនិ គវេសន្តេន។ **អលីនេនា**តិ ជីវិតវុត្តិមនល្លីនេន។ **សុទ្ធាជីវេន បស្សតា**តិ ឯវរូបោ ហិ បុគ្គលោ សុទ្ធាជីវោ នាម ហោតិ។ តេន ឯវំ សុទ្ធាជីវេន តមេវ សុទ្ធាជីវំ សារតោ បស្សតា លូខជីវិតវសេន ទុជ្ជីវំ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ចូឡសារិវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. បញ្ចឧបាសកវត្ថុ

យោ បាណន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ច ឧបាសកេ អារព្ភ កថេសិ។

តេសុ ហិ ឯកោ បាណាតិបាតាវេរមណិសិក្ខាបទមេវ រក្ខតិ, ឥតរេ ឥតរានិ។ តេ ឯកទិវសំ “អហំ ទុក្ករំ ករោមិ, ទុក្ករំ រក្ខាមី”តិ វិវាទាបន្នា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា វន្ទិត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា ឯកសីលម្បិ កនិដ្ឋកំ អកត្វា “សព្ពានេវ ទុរក្ខានី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៤៦. “យោ បាណមតិបាតេតិ, មុសាវាទញ្ច ភាសតិ;
លោកេ អទិន្នមាទិយតិ, បរទារញ្ច គច្ឆតិ។

២៤៧. “សុរាមេរយបានញ្ច , យោ នរោ អនុយុញ្ជតិ;
ឥធេវ មេសោ លោកស្មិំ, មូលំ ខណតិ អត្តនោ។

២៤៨. “ឯវំ ភោ បុរិស ជានាហិ, បាបធម្មា អសញ្ញតា;
មា តំ លោភោ អធម្មោ ច, ចិរំ ទុក្ខាយ រន្ធយុ”ន្តិ។

តត្ថ **យោ បាណមតិបាតេតី**តិ យោ សាហត្ថិកាទីសុ ឆសុ បយោគេសុ ឯកបយោគេនាបិ បរស្ស ជីវិតិន្ទ្រិយំ ឧបច្ឆិន្ទតិ។ **មុសាវាទ**ន្តិ បរេសំ អត្ថភញ្ជនកំ មុសាវាទញ្ច ភាសតិ។ **លោកេ អទិន្នមាទិយតី**តិ ឥមស្មិំ សត្តលោកេ ថេយ្យាវហារាទីសុ ឯកេនបិ អវហារេន បរបរិគ្គហិតំ អាទិយតិ។ **បរទារញ្ច គច្ឆតី**តិ បរស្ស រក្ខិតគោបិតេសុ ភណ្ឌេសុ អបរជ្ឈន្តោ ឧប្បថចារំ ចរតិ។ **សុរាមេរយបាន**ន្តិ យស្ស កស្សចិ សុរាយ ចេវ មេរយស្ស ច បានំ។ **អនុយុញ្ជតី**តិ សេវតិ ពហុលីករោតិ។ **មូលំ ខណតី**តិ តិដ្ឋតុ បរលោកោ, សោ បន បុគ្គលោ ឥធ លោកស្មិំយេវ យេន ខេត្តវត្ថុអាទិនា មូលេន បតិដ្ឋហេយ្យ, តម្បិ អដ្ឋបេត្វា វា វិស្សជ្ជេត្វា វា សុរំ បិវន្តោ អត្តនោ មូលំ ខណតិ, អនាថោ កបណោ ហុត្វា វិចរតិ។ **ឯវំ, ភោ**តិ បញ្ចទុស្សីល្យកម្មការកំ បុគ្គលំ អាលបតិ។ **បាបធម្មា**តិ លាមកធម្មា។ **អសញ្ញតា**តិ កាយសញ្ញតាទិរហិតា។ អចេតសាតិបិ បាឋោ, អចិត្តកាតិ អត្ថោ។ **លោភោ អធម្មោ ចា**តិ លោភោ ចេវ ទោសោ ច។ ឧភយម្បិ ហេតំ អកុសលមេវ។ **ចិរំ ទុក្ខាយ រន្ធយុ**ន្តិ ចិរកាលំ និរយទុក្ខាទីនំ អត្ថាយ តំ ឯតេ ធម្មា មា រន្ធេន្តុ មា មទ្ទន្តូតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ច ឧបាសកា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចឧបាសកវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តិស្សទហរវត្ថុ

ទទាតិ វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិស្សទហរំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ អនាថបិណ្ឌិកស្ស គហបតិនោ វិសាខាយ ឧបាសិកាយាតិ បញ្ចន្នំ អរិយសាវកកោដីនំ ទានំ និន្ទន្តោ វិចរិ, អសទិសទានម្បិ និន្ទិយេវ។ តេសំ តេសំ ទានគ្គេ សីតលំ លភិត្វា “សីតល”ន្តិ និន្ទិ, ឧណ្ហំ លភិត្វា “ឧណ្ហ”ន្តិ និន្ទិ។ អប្បំ ទេន្តេបិ “កឹ ឥមេ អប្បមត្តកំ ទេន្តី”តិ និន្ទិ, ពហុំ ទេន្តេបិ “ឥមេសំ គេហេ ឋបនដ្ឋានំ មញ្ញេ នត្ថិ, ននុ នាម ភិក្ខូនំ យាបនមត្តំ ទាតព្ពំ, ឯត្តកំ យាគុភត្តំ និរត្ថកមេវ វិស្សជ្ជតី”តិ និន្ទិ។ អត្តនោ បន ញាតកេ អារព្ភ “អហោ អម្ហាកំ ញាតកានំ គេហំ ចតូហិ ទិសាហិ អាគតាគតានំ ភិក្ខូនំ ឱបានភូត”ន្តិអាទីនិ វត្វា បសំសំ បវត្តេសិ។ សោ បនេកស្ស ទោវារិកស្ស បុត្តោ ជនបទំ វិចរន្តេហិ វឌ្ឍកីហិ សទ្ធឹ វិចរន្តោ សាវត្ថឹ បត្វា បព្ពជិតោ។ អថ នំ ភិក្ខូ ឯវំ មនុស្សានំ ទានាទីនិ និន្ទន្តំ ទិស្វា “បរិគ្គណ្ហិស្សាម ន”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “អាវុសោ, តវ ញាតកា កហំ វសន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា “អសុកគាមេ នាមា”តិ សុត្វាវ កតិបយេ ទហរេ បេសេសុំ។ តេ តត្ថ គន្ត្វា គាមវាសិកេហិ អាសនសាលាយ និសីទាបេត្វា កតសក្ការា បុច្ឆឹសុ – “ឥមម្ហា គាមា និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ តិស្សោ នាម ទហរោ អត្ថិ។ តស្ស កតមេ ញាតកា”តិ? មនុស្សា “ឥធ កុលគេហតោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតទារកោ នត្ថិ, កឹ នុ ខោ ឥមេ វទន្តី”តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, ឯកោ ទោវារិកបុត្តោ វឌ្ឍកីហិ សទ្ធឹ វិចរិត្វា បព្ពជិតោតិ សុណោម, តំ សន្ធាយ វទេថ មញ្ញេ”តិ អាហំសុ។ ទហរភិក្ខូ តិស្សស្ស តត្ថ ឥស្សរញាតកានំ អភាវំ ញត្វា សាវត្ថឹ គន្ត្វា “អការណមេវ, ភន្តេ, តិស្សោ វិលបន្តោ វិចរតី”តិ តំ បវត្តឹ ភិក្ខូនំ អារោចេសុំ។ ភិក្ខូបិ តំ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។

សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ វិកត្ថេន្តោ វិចរតិ, បុព្ពេបិ វិកត្ថកោវ អហោសី”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្វា –

> “ពហុម្បិ សោ វិកត្ថេយ្យ, អញ្ញំ ជនបទំ គតោ;
> អន្វាគន្ត្វាន ទូសេយ្យ, ភុញ្ជ ភោគេ កដាហកា”តិ។ (ជា. ១.១.១២៥) –

ឥមំ **កដាហជាតកំ** វិត្ថារេត្វា, “ភិក្ខវេ, យោ ហិ បុគ្គលោ បរេហិ អប្បកេ វា ពហុកេ វា លូខេ វា បណីតេ វា ទិន្នេ អញ្ញេសំ វា ទត្វា អត្តនោ អទិន្នេ មង្កុ ហោតិ, តស្ស ឈានំ វា វិបស្សនំ វា មគ្គផលាទីនិ វា ន ឧប្បជ្ជន្តី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

> **២៤៩.** “ទទាតិ វេ យថាសទ្ធំ, យថាបសាទនំ ជនោ;
> តត្ថ យោ ច មង្កុ ហោតិ, បរេសំ បានភោជនេ;
> ន សោ ទិវា វា រត្តឹ វា, សមាធិមធិគច្ឆតិ។
>
> **២៥០.** “យស្ស ចេតំ សមុច្ឆិន្នំ, មូលឃច្ចំ សមូហតំ;
> ស វេ ទិវា វា រត្តឹ វា, សមាធិមធិគច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **ទទាតិ វេ យថាសទ្ធ**ន្តិ លូខបណីតាទីសុ យំកិញ្ចិ ទេន្តោ ជនោ យថាសទ្ធំ អត្តនោ សទ្ធានុរូបមេវ ទេតិ។ **យថាបសាទន**ន្តិ ថេរនវាទីសុ ចស្ស យស្មឹ យស្មឹ បសាទោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស ទេន្តោ យថាបសាទនំ អត្តនោ បសាទានុរូបមេវ ទេតិ។ **តត្ថា**តិ តស្មឹ បរស្ស ទានេ “មយា អប្បំ វា លទ្ធំ, លូខំ វា លទ្ធ”ន្តិ មង្កុភាវំ អាបជ្ជតិ។ **សមាធិ**ន្តិ សោ បុគ្គលោ ទិវា វា រត្តឹ វា ឧបចារប្បនាវសេន វា មគ្គផលវសេន វា សមាធឹ នាធិគច្ឆតិ។ **យស្ស ចេត**ន្តិ យស្ស បុគ្គលស្ស ឯតំ ឯកេសុ ឋានេសុ មង្កុភាវសង្ខាតំ អកុសលំ សមុច្ឆិន្នំ មូលឃច្ចំ កត្វា អរហត្តមគ្គញាណេន សមូហតំ, សោ វុត្តប្បការំ សមាធឹ អធិគច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

តិស្សទហរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. បញ្ចឧបាសកវត្ថុ

នត្ថិ រាគសមោ អគ្គីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ច ឧបាសកេ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ធម្មំ សោតុកាមា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ ពុទ្ធានញ្ច “អយំ ខត្តិយោ, អយំ ព្រាហ្មណោ, អយំ អឌ្ឍោ, អយំ ទុគ្គតោ, ឥមស្ស ឧឡារំ កត្វា ធម្មំ ទេសេស្សាមិ, ឥមស្ស នោ”តិ ចិត្តំ ន

ឧប្បជ្ជតិ។ យំកិញ្ចិ អារព្ភ ធម្មំ ទេសេន្តោ ធម្មគារវំ បុរក្ខត្វា អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ ទេសេតិ។ ឯវំ ទេសេន្តស្ស បន តថាគតស្ស សន្តិកេ និសិន្នានំ តេសំ ឯកោ និសិន្នកោវ និទ្ទាយិ, ឯកោ អង្គុលិយា ភូមឹ លិខន្តោ និសីទិ, ឯកោ ឯកំ រុក្ខំ ចាលេន្តោ និសីទិ, ឯកោ អាកាសំ ឧល្លោកេន្តោ និសីទិ, ឯកោ បន សក្កច្ចំ ធម្មំ អស្សោសិ។

អានន្ទត្ថេរោ សត្ថារំ ពីជយមានោ តេសំ អាការំ ឱលោកេន្តោ សត្ថារំ អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហេ ឥមេសំ មហាមេឃគជ្ជិតំ គជ្ជន្តា វិយ ធម្មំ ទេសេថ, ឯតេ បន តុម្ហេសុបិ ធម្មំ កថេន្តេសុ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តា និសិន្នា”តិ។ “អានន្ទ, ត្វំ ឯតេ ន ជានាសី”តិ? “អាម, ន ជានាមិ, ភន្តេ”តិ។ ឯតេសុ ហិ យោ ឯស និទ្ទាយន្តោ និសិន្នោ, ឯស បញ្ច ជាតិសតានិ សប្បយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ភោគេសុ សីសំ ឋបេត្វា និទ្ទាយិ, ឥទានិបិស្ស និទ្ទាយ តិត្តិ នត្ថិ, នាស្ស កណ្ណំ មម សទ្ទោ បវិសតីតិ។ កឹ បន, ភន្តេ, បដិបាដិយា កថេថ, ឧទាហុ អន្តរន្តរាតិ។ អានន្ទ, ឯតស្ស ហិ កាលេន មនុស្សត្តំ, កាលេន ទេវត្តំ, កាលេន នាគត្តន្តិ ឯវំ អន្តរន្តរា ឧប្បជ្ជន្តស្ស ឧបបត្តិយោ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណេនាបិ ន សក្កា បរិច្ឆិន្ទិតុំ។ បដិបាដិយា បនេស បញ្ច ជាតិសតានិ នាគយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា និទ្ទាយន្តោបិ និទ្ទាយ អតិត្តោយេវ។ អង្គុលិយា ភូមឹ លិខន្តោ និសិន្នបុរិសោបិ បញ្ច ជាតិសតានិ គណ្ឌុប្បាទយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា ភូមឹ ខណិ, ឥទានិបិ ភូមឹ ខណន្តោវ មម សទ្ទំ ន សុណាតិ។ ឯស រុក្ខំ ចាលេន្តោ និសិន្នបុរិសោបិ បដិបាដិយា បញ្ច ជាតិសតានិ មក្កដយោនិយំ និព្ពត្តិ, ឥទានិបិ បុព្ពាចិណ្ណវសេន រុក្ខំ ចាលេតិយេវ, នាស្ស កណ្ណំ មម សទ្ទោ បវិសតិ។ ឯស អាកាសំ ឧល្លោកេត្វា និសិន្នបុរិសោបិ បញ្ច ជាតិសតានិ នក្ខត្តបាឋកោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឥទានិ បុព្ពាចិណ្ណវសេន អជ្ជាបិ អាកាសមេវ ឧល្លោកេតិ, នាស្ស កណ្ណំ មម សទ្ទោ បវិសតិ។ ឯស សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តោ និសិន្នបុរិសោ បន បដិបាដិយា បញ្ច ជាតិសតានិ តិណ្ណំ វេទានំ បារគូ មន្តជ្ឈាយកព្រាហ្មណោ ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឥទានិបិ មន្តំ សំសន្ទេន្តោ វិយ សក្កច្ចំ សុណាតីតិ។

“ភន្តេ, តុម្ហាកំ ធម្មទេសនា ឆវិអាទីនិ ឆិន្ទិត្វា អដ្ឋិមិញ្ជំ អាហច្ច តិដ្ឋតិ, កស្មា ឥមេ តុម្ហេសុបិ ធម្មំ ទេសេន្តេសុ សក្កច្ចំ ន សុណន្តី”តិ? “អានន្ទ, មម ធម្មោ សុស្សវនីយោតិ សញ្ញំ ករោសិ មញ្ញេ”តិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, ទុស្សវនីយោ”តិ? “អាម, អានន្ទា”តិ។ “កស្មា, ភន្តេ”តិ ? “អានន្ទ, ពុទ្ធោតិ វា ធម្មោតិ វា សង្ឃោតិ វា បទំ ឥមេហិ សត្តេហិ អនេកេសុបិ កប្បកោដិសតសហស្សេសុ អស្សុតបុព្ពំ។ យស្មា ឥមំ ធម្មំ សោតុំ ន សក្កោន្តា អនមតគ្គេ សំសារេ ឥមេ សត្តា អនេកវិហិតំ តិរច្ឆានកថំយេវ សុណន្តា អាគតា, តស្មា សុរាបានកេឡិមណ្ឌលាទីសុ គាយន្តា នច្ចន្តា វិចរន្តិ, ធម្មំ សោតុំ ន សក្កោន្តី”តិ។ “កឹ និស្សាយ បនេតេ ន សក្កោន្តិ, ភន្តេ”តិ?

អថស្ស សត្ថា, “អានន្ទ, រាគំ និស្សាយ ទោសំ និស្សាយ មោហំ និស្សាយ តណ្ហំ និស្សាយ ន សក្កោន្តិ។ រាគគ្គិសទិសោ អគ្គិ នាម នត្ថិ, សោ ឆារិកម្បិ អសេសេត្វា សត្តេ ទហតិ។ កិញ្ចាបិ សត្តសូរិយបាតុភាវំ និស្សាយ ឧប្បន្នោ កប្បវិនាសកោ អគ្គិបិ កិញ្ចិ អនវសេសេត្វាវ លោកំ ទហតិ, សោ បន អគ្គិ កទាចិយេវ ទហតិ។ រាគគ្គិនោ អទហនកាលោ នាម នត្ថិ, តស្មា រាគសមោ វា អគ្គិ ទោសសមោ វា គហោ មោហសមំ វា ជាលំ តណ្ហាសមា វា នទី នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៥១. “នត្ថិ រាគសមោ អគ្គិ, នត្ថិ ទោសសមោ គហោ;
នត្ថិ មោហសមំ ជាលំ, នត្ថិ តណ្ហាសមា នទី”តិ។

តត្ថ **រាគសមោ**តិ ធូមាទីសុ កិញ្ចិ អទស្សេត្វា អន្តោយេវ ឧដ្ឋាយ ឈាបនវសេន រាគេន សមោ អគ្គិ នាម នត្ថិ។ **ទោសសមោ**តិ យក្ខគហអជគរគហកុម្ភិលគហាទយោ ឯកស្មឹយេវ អត្តភាវេ គណ្ហិតុំ សក្កោន្តិ, ទោសគហោ បន សព្ពត្ថ ឯកន្តមេវ គណ្ហាតីតិ ទោសេន សមោ គហោ នាម នត្ថិ។ **មោហសម**ន្តិ ឱនន្ធនបរិយោនន្ធនដ្ឋេន បន មោហសមំ ជាលំ នាម នត្ថិ។ **តណ្ហាសមា**តិ គង្គាទីនំ នទីនំ បុណ្ណកាលោបិ ឩនកាលោបិ សុក្ខកាលោបិ បញ្ញាយតិ, តណ្ហាយ បន បុណ្ណកាលោ វា សុក្ខកាលោ វា នត្ថិ, និច្ចំ ឩនាវ បញ្ញាយតីតិ ទុប្បូរណដ្ឋេន តណ្ហាយ សមា នទី នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សក្កច្ចំ ធម្មំ សុណន្តោ ឧបាសកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចឧបាសកវត្ថុ នវមំ។

១០. មេណ្ឌកសេដ្ឋិវត្ថុ

សុទស្សំ វជ្ជន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ភទ្ទិយនគរំ និស្សាយ ជាតិយាវនេ វិហរន្តោ មេណ្ឌកសេដ្ឋឹ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថា កិរ អង្គុត្តរាបេសុ ចារិកំ ចរន្តោ មេណ្ឌកសេដ្ឋិនោ ច, ភរិយាយ ចស្ស ចន្ទបទុមាយ, បុត្តស្ស ច ធនញ្ចយសេដ្ឋិនោ, សុណិសាយ ច សុមនទេវិយា, នត្តាយ ចស្ស វិសាខាយ, ទាសស្ស ច បុណ្ណស្សាតិ ឥមេសំ សោតាបត្តិផលូបនិស្សយំ ទិស្វា ភទ្ទិយនគរំ គន្ត្វា ជាតិយាវនេ វិហាសិ។ មេណ្ឌកសេដ្ឋិ សត្ថុ អាគមនំ អស្សោសិ។ កស្មា បនេស មេណ្ឌកសេដ្ឋិ នាម ជាតោតិ? តស្ស កិរ បច្ឆិមគេហេ អដ្ឋករីសមត្តេ ឋានេ ហត្ថិអស្សឧសភបមាណា សុវណ្ណមេណ្ឌកា បថវឹ ភិន្ទិត្វា បិដ្ឋិយា បិដ្ឋឹ បហរមានា ឧដ្ឋហឹសុ។ តេសំ មុខេសុ បញ្ចវណ្ណានំ សុត្តានំ គេណ្ឌុកា បក្ខិត្តា ហោន្តិ។ សប្បិតេលមធុផាណិតាទីហិ វា វត្ថច្ឆាទនហិរញ្ញសុវណ្ណាទីហិ វា អត្ថេ សតិ តេសំ មុខតោ គេណ្ឌុកេ អបនេន្តិ, ឯកស្សាបិ មេណ្ឌកស្ស មុខតោ ជម្ពុទីបវាសីនំ បហោនកំ សប្បិតេលមធុផាណិតវត្ថច្ឆាទនហិរញ្ញសុវណ្ណំ និក្ខមតិ។ តតោ បដ្ឋាយ មេណ្ឌកសេដ្ឋីតិ បញ្ញាយិ។

កឹ បនស្ស បុព្ពកម្មន្តិ? វិបស្សីពុទ្ធកាលេ កិរ ឯស អវរោជស្ស នាម កុដុម្ពិកស្ស ភាគិនេយ្យោ មាតុលេន សមាននាមោ អវរោជោ នាម អហោសិ។ អថស្ស មាតុលោ សត្ថុ គន្ធកុដឹ កាតុំ អារភិ។ សោ តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា, “មាតុល, ឧភោបិ សហេវ ករោមា”តិ វត្វា “អហំ អញ្ញេហិ សទ្ធឹ អសាធារណំ កត្វា ឯកកោវ ករិស្សាមី”តិ តេន បន បដិក្ខិត្តកាលេ “ឥមស្មឹ ឋានេ គន្ធកុដិយា កតាយ ឥមស្មឹ នាម ឋានេ កុញ្ជរសាលំ នាម លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អរញ្ញតោ ទព្ពសម្ភារេ អាហរាបេត្វា ឯកំ ថម្ភំ សុវណ្ណខចិតំ, ឯកំ រជតខចិតំ, ឯកំ មណិខចិតំ, ឯកំ សត្តរតនខចិតន្តិ ឯវំ តុលាសង្ឃាតទ្វារកវាដវាតបានគោបានសិឆទនិដ្ឋកា សព្ពាបិ សុវណ្ណាទិខចិតាវ ការេត្វា គន្ធកុដិយា សម្មុខដ្ឋានេ តថាគតស្ស សត្តរតនមយំ កុញ្ជរសាលំ ការេសិ។ តស្សា ឧបរិ យនរត្តសុវណ្ណមយា កម្ពលា បវាឡមយា សិខរថូបិកាយោ អហេសុំ។ កុញ្ជរសាលាយ មជ្ឈេ ឋានេ រតនមណ្ឌបំ ការេត្វា ធម្មាសនំ បតិដ្ឋាបេសិ។ តស្ស យនរត្តសុវណ្ណមយា បាទា អហេសុំ, តថា ចតស្សោ អដនិយោ។ ចត្តារោ បន សុវណ្ណមេណ្ឌកេ ការាបេត្វា អាសនស្ស ចតុន្នំ បាទានំ ហេដ្ឋា ឋបេសិ, ទ្វេ មេណ្ឌកេ ការាបេត្វា បាទបីឋកាយ ហេដ្ឋា ឋបេសិ, ឆ សុវណ្ណមេណ្ឌកេ ការាបេត្វា មណ្ឌបំ បរិក្ខិបេន្តោ ឋបេសិ។ ធម្មាសនំ បឋមំ សុត្តមយេហិ រជ្ជុកេហិ វាយាបេត្វា មជ្ឈេ សុវណ្ណសុត្តមយេហិ ឧបរិ មុត្តមយេហិ សុត្តេហិ វាយាបេសិ។ តស្ស ចន្ទនមយោ អបស្សយោ អហោសិ។ ឯវំ កុញ្ជរសាលំ និដ្ឋាបេត្វា សាលាមហំ ករោន្តោ អដ្ឋសដ្ឋិយា ភិក្ខុសតសហស្សេហិ សទ្ធឹ សត្ថារំ និមន្តេត្វា ចត្តារោ មាសេ ទានំ ទត្វា ឱសានទិវសេ តិចីវរំ អទាសិ។ តត្ថ សង្ឃនវកស្ស សតសហស្សគ្ឃនិកំ បាបុណិ។

ឯវំ វិបស្សីពុទ្ធកាលេ បុញ្ញកម្មំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវេសុ ច មនុស្សេសុ ច សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ភទ្ទកប្បេ ពារាណសិយំ មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិត្វា ពារាណសិសេដ្ឋិ នាម អហោសិ។ សោ ឯកទិវសំ រាជូបដ្ឋានំ គច្ឆន្តោ បុរោហិតំ ទិស្វា “កឹ, អាចរិយ, នក្ខត្តមុហុត្តំ, ឧបធារេថា”តិ អាហ។ អាម, ឧបធារេមិ, កឹ អញ្ញំ អម្ហាកំ កម្មន្តិ។ តេន ហិ កីទិសំ ជនបទចារិត្តន្តិ? ឯកំ ភយំ ភវិស្សតីតិ។ កឹ ភយំ នាមាតិ? ឆាតកភយំ សេដ្ឋីតិ។ កទា ភវិស្សតីតិ? ឥតោ តិណ្ណំ សំវច្ឆរានំ អច្ចយេនាតិ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ ពហុំ កសិកម្មំ ការេត្វា គេហេ វិជ្ជមានធនេនាបិ ធញ្ញមេវ គហេត្វា អឌ្ឍតេរសានិ កោដ្ឋសតានិ ការេត្វា សព្ពកោដ្ឋកេ វីហីហិ បរិបូរេសិ។ កោដ្ឋេសុ អប្បហោន្តេសុ ចាដិអាទីនិ បូរេត្វា អវសេសំ ភូមិយំ អាវាដេ កត្វា និខណិ។ និធានាវសេសំ មត្តិកាយ សទ្ធឹ មទ្ទិត្វា ភិត្តិយោ លិម្បាបេសិ។

សោ អបរេន សមយេន ឆាតកភយេ សម្បត្តេ យថានិក្ខិត្តំ ធញ្ញំ បរិភុញ្ជន្តោ កោដ្ឋេសុ ច ចាដិអាទីសុ ច និក្ខិត្តធញ្ញេ បរិក្ខីណេ បរិជនេ បក្កោសាបេត្វា អាហ – “គច្ឆថ, តាតា, បព្ពតបាទំ បវិសិត្វា ជីវន្តា សុភិក្ខកាលេ មម សន្តិកំ អាគន្តុកាមា អាគច្ឆថ, អនាគន្តុកាមា តត្ថ តត្ថេវ ជីវថា”តិ។ តេ រោទមានា អស្សុមុខា ហុត្វា សេដ្ឋឹ វន្ទិត្វា ខមាបេត្វា សត្តាហំ និសីទិត្វា តថា អកំសុ។ តស្ស បន សន្តិកេ វេយ្យាវច្ចករោ ឯកោវ បុណ្ណោ នាម ទាសោ ឱហីយិ, តេន សទ្ធឹ សេដ្ឋិជាយា សេដ្ឋិបុត្តោ សេដ្ឋិសុណិសាតិ បញ្ចេវ ជនា អហេសុំ។ តេ ភូមិយំ អាវាដេសុ និហិតធញ្ញេបិ បរិក្ខីណេ ភិត្តិមត្តិកំ បាតេត្វា តេមេត្វា តតោ លទ្ធធញ្ញេន យាបយឹសុ។ អថស្ស ជាយា ឆាតកេ អវត្ថរន្តេ មត្តិកាយ ខីយមានាយ ភិត្តិបាទេសុ អវសិដ្ឋមត្តិកំ បាតេត្វា តេមេត្វា អឌ្ឍាឡ្ហកមត្តំ វីហឹ លភិត្វា កោដ្តេត្វា ឯកំ តណ្ឌុលនាឡឹ គហេត្វា “ឆាតកកាលេ ចោរា ពហូ ហោន្តី”តិ ចោរភយេន ឯកស្មឹ កុដេ បក្ខិបិត្វា បិទហិត្វា ភូមិយំ និខណិត្វា ឋបេសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ រាជូបដ្ឋានតោ អាគន្ត្វា អាហ – “ភទ្ទេ, ឆាតោម្ហិ, អត្ថិ កិញ្ចី”តិ។ សា វិជ្ជមានំ “នត្ថី”តិ អវត្វា “ឯកា តណ្ឌុលនាឡិ អត្ថី”តិ អាហ។ “កហំ សា”តិ? “ចោរភយេន មេ និខណិត្វា ឋបិតា”តិ។ “តេន ហិ នំ ឧទ្ធរិត្វា កិញ្ចិ បចាហី”តិ។ “សចេ យាគុំ បចិស្សាមិ, ទ្វេ វារេ លភិស្សតិ។ សចេ ភត្តំ បចិស្សាមិ, ឯកវារមេវ លភិស្សតិ, កឹ បចាមិ, សាមី”តិ អាហ។ “អម្ហាកំ អញ្ញោ បច្ចយោ នត្ថិ, ភត្តំ ភុញ្ជិត្វា មរិស្សាម, ភត្តមេវ បចាហី”តិ។ សា ភត្តំ បចិត្វា បញ្ច កោដ្ឋាសេ កត្វា សេដ្ឋិនោ កោដ្ឋាសំ វឌ្ឍេត្វា បុរតោ ឋបេសិ។

តស្មឹ ខណេ គន្ធមាទនបព្ពតេ បច្ចេកពុទ្ធោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាតិ។ អន្តោសមាបត្តិយំ កិរ សមាបត្តិពលេន ជិឃច្ឆា ន ពាធតិ។ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋិតានំ បន ពលវតី ហុត្វា ឧទរបដលំ ឌយ្ហន្តី វិយ ឧប្បជ្ជតិ។ តស្មា តេ លភនដ្ឋានំ ឱលោកេត្វា គច្ឆន្តិ។ តំ ទិវសញ្ច តេសំ ទានំ ទត្វា សេនាបតិដ្ឋានាទីសុ អញ្ញតរសម្បត្តិំ លភន្តិ។ តស្មា សោបិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តោ “សកលជម្ពុទីបេ ឆាតកភយំ ឧប្បន្នំ, សេដ្ឋិគេហេ ច បញ្ចន្នំ ជនានំ នាឡិកោទនោវ បក្កោ, សទ្ធា នុ ខោ ឯតេ, សក្ខិស្សន្តិ វា មម សង្គហំ កាតុ”ន្តិ តេសំ សទ្ធភាវញ្ច សង្គហំ កាតុំ សមត្ថភាវញ្ច ទិស្វា បត្តចីវរមាទាយ មហាសេដ្ឋិស្ស បុរតោ ទ្វារេ ឋិតមេវ អត្តានំ ទស្សេសិ។ សោ តំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ “បុព្ពេបិ មយា ទានស្ស អទិន្នត្តា ឯវរូបំ ឆាតកំ ទិដ្ឋំ, ឥទំ ខោ បន ភត្តំ មំ ឯកទិវសមេវ រក្ខេយ្យ។ អយ្យស្ស បន ទិន្នំ អនេកាសុ កប្បកោដីសុ មម ហិតសុខាវហំ ភវិស្សតី”តិ តំ ភត្តបាតិំ អបនេត្វា បច្ចេកពុទ្ធំ ឧបសង្កមិត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា គេហំ បវេសេត្វា អាសនេ និសិន្នស្ស បាទេ ធោវិត្វា សុវណ្ណបាទបីឋេ ឋបេត្វា ភត្តបាតិមាទាយ បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តេ ឱកិរិ។ ឧបឌ្ឍាវសេសេ ភត្តេ បច្ចេកពុទ្ធោ ហត្ថេន បត្តំ បិទហិ។ អថ នំ, “ភន្តេ, ឯកាយ តណ្ឌុលនាឡិយា បញ្ចន្នំ ជនានំ បក្កឱទនស្ស អយំ ឯកោ កោដ្ឋាសោ, ឥមំ ទ្វិធា កាតុំ ន សក្កា។ មា មយ្ហំ ឥធលោកេ សង្គហំ ករោថ, អហំ និរវសេសំ ទាតុកាមោម្ហី”តិ វត្វា សព្ពំ ភត្តមទាសិ។ ទត្វា ច បន បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ, “មា, ភន្តេ, បុន និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ឯវរូបំ ឆាតកភយំ អទ្ទសំ, ឥតោ បដ្ឋាយ សកលជម្ពុទីបវាសីនំ ពីជភត្តំ ទាតុំ សមត្ថោ ភវេយ្យំ, សហត្ថេន កម្មំ កត្វា ជីវិកំ ន កប្បេយ្យំ, អឌ្ឍតេរសកោដ្ឋសតានិ សោធាបេត្វា សីសំ ន្ហាយិត្វា តេសំ ទ្វារេ និសីទិត្វា ឧទ្ធំ ឱលោកិតក្ខណេយេវ មេ រត្តសាលិធារា បតិត្វា សព្ពកោដ្ឋេ បូរេយ្យុំ។ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ច អយមេវ ភរិយា, អយមេវ បុត្តោ, អយមេវ សុណិសា, អយមេវ ទាសោ ហោតូ”តិ។

ភរិយាបិស្ស “មម សាមិកេ ជិឃច្ឆាយ បីឡិយមានេ ន សក្កា មយា ភុញ្ជិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ, “ភន្តេ, ឥទានិ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ឯវរូបំ ឆាតកភយំ ន បស្សេយ្យំ, ភត្តថាលិកំ បុរតោ កត្វា សកលជម្ពុទីបវាសីនំ ភត្តំ ទេន្តិយាបិ ច មេ យាវ ន ឧដ្ឋហិស្សាមិ, តាវ គហិតគហិតដ្ឋានំ បូរិតមេវ ហោតុ។ អយមេវ សាមិកោ, អយមេវ បុត្តោ, អយមេវ សុណិសា, អយមេវ ទាសោ ហោតូ”តិ។ បុត្តោបិស្ស អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ, “ភន្តេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ឆាតកភយំ ន បស្សេយ្យំ, ឯកញ្ច មេ សហស្សថវិកំ គហេត្វា សកលជម្ពុទីបវាសីនំ កហាបណំ ទេន្តស្សាបិ អយំ សហស្សថវិកា បរិបុណ្ណាវ ហោតុ, ឥមេយេវ មាតាបិតរោ ហោន្តុ, អយំ ភរិយា, អយំ ទាសោ ហោតូ”តិ។

សុណិសាបិស្ស អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ, “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ឆាតកភយំ ន បស្សេយ្យំ, ឯកញ្ច មេ ធញ្ញបិដកំ បុរតោ ឋបេត្វា សកលជម្ពុទីបវាសីនំ ពីជភត្តំ ទេន្តិយាបិ ខីណភាវោ មា បញ្ញាយិត្ថ, និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ឥមេយេវ សសុរា ហោន្តុ, អយមេវ សាមិកោ, អយមេវ ទាសោ ហោតូ”តិ។ ទាសោបិ អត្តនោ កោដ្ឋាសំ បច្ចេកពុទ្ធស្ស ទត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ , “ឥតោ បដ្ឋាយ ឯវរូបំ ឆាតកភយំ ន បស្សេយ្យំ, សព្ពេ ឥមេ សាមិកា ហោន្តុ, កសន្តស្ស ច មេ ឥតោ តិស្សោ, ឯត្តោ តិស្សោ, មជ្ឈេ ឯកាតិ ទារុអម្ពណមត្តា សត្ត សត្ត សីតាយោ គច្ឆន្តូ”តិ។ សោ តំ ទិវសំ សេនាបតិដ្ឋានំ បត្ថេត្វា លទ្ធុំ សមត្ថោបិ សាមិកេសុ សិនេហេន “ឥមេយេវ មេ សាមិកា ហោន្តូ”តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ សព្ពេសម្បិ វចនាវសានេ “ឯវំ ហោតូ”តិ វត្វា –

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, ចន្ទោ បន្នរសោ យថា។

“ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហំ, ខិប្បមេវ សមិជ្ឈតុ;
សព្ពេ បូរេន្តុ សង្កប្បា, មណិ ជោតិរសោ យថា”តិ។ –

បច្ចេកពុទ្ធគាថាហិ អនុមោទនំ កត្វា “មយា ឥមេសំ ចិត្តំ បសាទេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា “យាវ គន្ធមាទនបព្ពតា ឥមេ មំ បស្សន្តូ”តិ អធិដ្ឋហិត្វា បក្កាមិ។ តេបិ ឱលោកេត្វាវ អដ្ឋំសុ។ សោ គន្ត្វា តំ ភត្តំ បញ្ចហិ បច្ចេកពុទ្ធសតេហិ សទ្ធឹ សំវិភជិ។ តំ តស្សានុភាវេន សព្ពេសម្បិ បហោតិ។ តេ ឱលោកេន្តាយេវ អដ្ឋំសុ។

អតិក្កន្តេ បន មជ្ឈន្ហិកេ សេដ្ឋិភរិយា ឧក្ខលឹ ធោវិត្វា បិទហិត្វា ឋបេសិ។ សេដ្ឋិបិ ជិឃច្ឆាយ បីឡិតោ និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ សោ សាយន្ហេ បពុជ្ឈិត្វា ភរិយំ អាហ – “ភទ្ទេ, អតិវិយ ឆាតោម្ហិ, អត្ថិ នុ ខោ ឧក្ខលិយា តលេ ឈាមកសិត្ថានី”តិ។ សា ធោវិត្វា ឧក្ខលិយា ឋបិតភាវំ ជានន្តីបិ “នត្ថី”តិ អវត្វា “ឧក្ខលឹ វិវរិត្វា អាចិក្ខិស្សាមី”តិ ឧដ្ឋាយ ឧក្ខលិមូលំ គន្ត្វា ឧក្ខលឹ វិវរិ, តាវទេវ សុមនមកុលសទិសវណ្ណស្ស ភត្តស្ស បូរា ឧក្ខលិបិធានំ ឧក្ខិបិត្វា អដ្ឋាសិ។ សា តំ ទិស្វាវ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរា សេដ្ឋឹ អាហ – “ឧដ្ឋេហិ, សាមិ, អហំ ឧក្ខលឹ ធោវិត្វា

បិទហិ, សា បន សុមនមកុលសទិសវណ្ណស្ស ភត្តស្ស បូរា, បុញ្ញានិ នាម កត្តព្ពរូបានិ, ទានំ នាម កត្តព្ពយុត្តកំ។ ឧដ្ឋេហិ, សាមិ, ភុញ្ជស្សូ’’តិ។ សា ទ្វិន្នំ បិតាបុត្តានំ ភត្តំ អទាសិ។ តេសុ សុត្វា ឧដ្ឋិតេសុ សុណិសាយ សទ្ធឹ និសីទិត្វា ភុញ្ជិត្វា បុណ្ណស្ស ភត្តំ អទាសិ។ គហិតគហិតដ្ឋានំ ន ខីយតិ, កដច្ឆុនា សកឹ គហិតដ្ឋានមេវ បញ្ញាយតិ។ តំទិវសមេវ កោដ្ឋាទយោ បុព្ពេ បូរិតនិយាមេនេវ បុន បូរយឹសុ។ ‘‘សេដ្ឋិស្ស គេហេ ភត្តំ ឧប្បន្នំ, ពីជភត្តេហិ អត្ថិកា អាគន្ត្វា គណ្ហន្តូ’’តិ នគរេ ឃោសនំ ការេសិ។ មនុស្សា តស្ស គេហតោ ពីជភត្តំ គណ្ហឹសុ។ សកលជម្ពុទីបវាសិនោ តំ និស្សាយ ជីវិតំ លភឹសុយេវ។

សោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ ភទ្ទិយនគរេ សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តិ។ ភរិយាបិស្ស មហាភោគកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តា តស្សេវ គេហំ អគមាសិ។ តស្ស តំ បុព្ពកម្មំ និស្សាយ បច្ឆាគេហេ បុព្ពេ វុត្តប្បការា មេណ្ឌកា ឧដ្ឋហឹសុ។ បុត្តោបិ នេសំ បុត្តោវ, សុណិសា សុណិសាវ, ទាសោ ទាសោវ អហោសិ។ អថេកទិវសំ សេដ្ឋិ អត្តនោ បុញ្ញំ វីមំសិតុកាមោ អឌ្ឍតេរសានិ កោដ្ឋសតានិ សោធាបេត្វា សីសំ ន្ហាតោ ទ្វារេ និសីទិត្វា ឧទ្ធំ ឱលោកេសិ។ សព្ពានិបិ វុត្តប្បការានំ រត្តសាលីនំ បូរយឹសុ។ សោ សេសានម្បិ បុញ្ញានិ វីមំសិតុកាមោ ភរិយញ្ច បុត្តាទយោ ច ‘‘តុម្ហាកម្បិ បុញ្ញានិ វីមំសិស្សថា’’តិ អាហ។

អថស្ស ភរិយា សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា មហាជនស្ស បស្សន្តស្សេវ តណ្ឌុលេ មិនាបេត្វា តេហិ ភត្តំ បចាបេត្វា ទ្វារកោដ្ឋកេ បញ្ញត្តាសនេ និសីទិត្វា សុវណ្ណកដច្ឆុំ អាទាយ ‘‘ភត្តេន អត្ថិកា អាគច្ឆន្តូ’’តិ ឃោសាបេត្វា អាគតាគតានំ ឧបនីតភាជនានិ បូរេត្វា អទាសិ។ សកលទិវសម្បិ ទេន្តិយា កដច្ឆុនា គហិតដ្ឋានមេវ បញ្ញាយតិ។ តស្សា បន បុរិមពុទ្ធានម្បិ ភិក្ខុសង្ឃស្ស វាមហត្ថេន ឧក្ខលឹ ទក្ខិណហត្ថេន កដច្ឆុំ គហេត្វា ឯវមេវ បត្តេ បូរេត្វា ភត្តស្ស ទិន្នត្តា វាមហត្ថតលំ បូរេត្វា បទុមលក្ខណំ និព្ពត្តិ, ទក្ខិណហត្ថតលំ បូរេត្វា ចន្ទលក្ខណំ និព្ពត្តិ។ យស្មា បន វាមហត្ថតោ ធម្មករណំ អាទាយ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ឧទកំ បរិស្សាវេត្វា ទទមានា អបរាបរំ វិចរិ, តេនស្សា ទក្ខិណបាទតលំ បូរេត្វា ចន្ទលក្ខណំ និព្ពត្តិ, វាមបាទតលំ បូរេត្វា បទុមលក្ខណំ និព្ពត្តិ។ តស្សា ឥមិនា ការណេន ចន្ទបទុមាតិ នាមំ ករិំសុ។

បុត្តោបិស្ស សីសំ ន្ហាតោ សហស្សថវិកំ អាទាយ ‘‘កហាបណេហិ អត្ថិកា អាគច្ឆន្តូ’’តិ វត្វា អាគតាគតានំ គហិតភាជនានិ បូរេត្វា អទាសិ។ ថវិកាយ កហាបណសហស្សំ អហោសិយេវ។ សុណិសាបិស្ស សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា វីហិបិដកំ អាទាយ អាកាសង្គណេ និសិន្នា ‘‘ពីជភត្តេហិ អត្ថិកា អាគច្ឆន្តូ’’តិ វត្វា អាគតាគតានំ គហិតភាជនានិ បូរេត្វា អទាសិ។ បិដកំ យថាបូរិតមេវ អហោសិ។ ទាសោបិស្ស សព្ពាលង្ការេហិ អលង្ករិត្វា សុវណ្ណយុគេសុ សុវណ្ណយោត្តេហិ គោណេ យោជេត្វា សុវណ្ណបតោទយដ្ឋឹ អាទាយ ទ្វិន្នំ គោណានំ គន្ធបញ្ចង្គុលិកានិ ទត្វា វិសាណេសុ សុវណ្ណកោសកេ បដិមុញ្ចិត្វា ខេត្តំ គន្ត្វា បាជេសិ។ ឥតោ តិស្សោ, ឯត្តោ តិស្សោ, មជ្ឈេ ឯកាតិ សត្ត សីតា ភិជ្ជិត្វា អគមំសុ។ ជម្ពុទីបវាសិនោ ភត្តពីជហិរញ្ញសុវណ្ណាទីសុ យថារុចិតំ សេដ្ឋិគេហតោយេវ គណ្ហឹសុ។ ឥមេ បញ្ច មហាបុញ្ញា។

ឯវំ មហានុភាវោ សេដ្ឋិ ‘‘សត្ថា កិរ អាគតោ’’តិ សុត្វា ‘‘សត្ថុ បច្ចុគ្គមនំ ករិស្សាមី’’តិ និក្ខមន្តោ អន្តរាមគ្គេ តិត្ថិយេ ទិស្វា តេហិ ‘‘កស្មា តំ, គហបតិ, កិរិយវាទោ សមានោ អកិរិយវាទស្ស សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គច្ឆសី’’តិ និវារិយមានោបិ តេសំ វចនំ អនាទិយិត្វា គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ ។ អថស្ស សត្ថា អនុបុព្ពឹ កថំ កថេសិ។ សោ ទេសនាវសានេ សោតាបត្តិផលំ បត្វា សត្ថុ តិត្ថិយេហិ អវណ្ណំ វត្វា អត្តនោ និវារិតភាវំ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា, ‘‘គហបតិ, ឥមេ សត្តា នាម មហន្តម្បិ អត្តនោ ទោសំ ន បស្សន្តិ, អវិជ្ជមានម្បិ បរេសំ ទោសំ វិជ្ជមានំ កត្វា តត្ថ តត្ថ ភុសំ វិយ ឱបុនន្តី’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៥២‘‘សុទស្សំ វជ្ជមញ្ញេសំ, អត្តនោ បន ទុទ្ទសំ;
បរេសញ្ហិ សោ វជ្ជានិ, ឱបុនាតិ យថា ភុសំ;
អត្តនោ បន ឆាទេតិ, កលិំវ កិតវា សឋោ’’តិ។

តត្ថ **សុទស្សំ វជ្ជន្តិ** បរស្ស អណុមត្តម្បិ វជ្ជំ ខលិតំ សុទស្សំ សុខេនេវ បស្សិតុំ សក្កា, អត្តនោ បន អតិមហន្តម្បិ ទុទ្ទសំ។ **បរេសំ ហីតិ** តេនេវ ការណេន សោ បុគ្គលោ សង្ឃមជ្ឈាទីសុ បរេសំ វជ្ជានិ ឧច្ចដ្ឋានេ ឋបេត្វា ភុសំ ឱបុនន្តោ វិយ ឱបុនាតិ។ **កលិំវ កិតវា សឋោតិ** ឯត្ថ សកុណេសុ អបរជ្ឈនភាវេន អត្តភាវោ កលិ នាម, សាខភង្គាទិកំ បដិច្ឆាទនំ កិតវា នាម, សាកុណិកោ សឋោ នាម។ យថា សកុណលុទ្ទកោ សកុណេ គហេត្វា មារេតុកាមោ កិតវា វិយ អត្តភាវំ បដិច្ឆាទេតិ, ឯវំ អត្តនោ វជ្ជំ ឆាទេតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

មេណ្ឌកសេដ្ឋិវត្ថុ ទសមំ។

១១. ឧជ្ឈានសញ្ញិត្ថេរវត្ថុ

បរវជ្ជានុបស្សិស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧជ្ឈានសញ្ញឹ នាម ឯកំ ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ “អយំ ឯវំ និវាសេតិ, ឯវំ បារុបតី”តិ ភិក្ខូនំ អន្តរមេវ គវេសន្តោ វិចរតិ។ ភិក្ខូ “អសុកោ នាម, ភន្តេ, ថេរោ ឯវំ ករោតី”តិ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, វត្តសីសេ ឋត្វា ឯវំ ឱវទន្តោ អននុបវាទោ។ យោ បន និច្ចំ ឧជ្ឈានសញ្ញិតាយ បរេសំ អន្តរំ បរិយេសមានោ ឯវំ វត្វា វិចរតិ, តស្ស ឈានាទីសុ ឯកោបិ វិសេសោ នុប្បជ្ជតិ, កេវលំ អាសវាយេវ វឌ្ឍន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៥៣. “បរវជ្ជានុបស្សិស្ស, និច្ចំ ឧជ្ឈានសញ្ញិនោ;
អាសវា តស្ស វឌ្ឍន្តិ, អារា សោ អាសវក្ខយា”តិ។

តត្ថ **ឧជ្ឈានសញ្ញិនោ**តិ ឯវំ និវាសេតព្ពំ ឯវំ បារុបិតព្ពន្តិ បរេសំ អន្តរគវេសិតាយ ឧជ្ឈានពហុលស្ស បុគ្គលស្ស ឈានាទីសុ ឯកធម្មោបិ ន វឌ្ឍតិ, អថ ខោ អាសវាវ តស្ស វឌ្ឍន្តិ។ តេនេវ ការណេន សោ អរហត្តមគ្គសង្ខាតា អាសវក្ខយា អារា ទូរំ គតោវ ហោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឧជ្ឈានសញ្ញិត្ថេរវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. សុភទ្ទបរិព្ពាជកវត្ថុ

អាកាសេតិ ឥទំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កុសិនារាយំ ឧបវត្តនេ មល្លានំ សាលវនេ បរិនិព្ពានមញ្ចកេ និបន្នោ សុភទ្ទំ បរិព្ពាជកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ អតីតេ កនិដ្ឋភាតរិ ឯកស្មឹ សស្សេ នវក្ខត្តុំ អគ្គទានំ ទេន្តេ ទានំ ទាតុំ អនិច្ឆន្តោ ឱសក្កិត្វា អវសានេ អទាសិ។ តស្មា បឋមពោធិយម្បិ មជ្ឈិមពោធិយម្បិ សត្ថារំ ទដ្ឋុំ នាលត្ថ។ បច្ឆិមពោធិយំ បន សត្ថុ បរិនិព្ពានកាលេ “អហំ តីសុ បញ្ហេសុ អត្តនោ កង្ខំ មហល្លកេ បរិព្ពាជកេ បុច្ឆិត្វា សមណំ គោតមំ ‘ទហរោ’តិ សញ្ញាយ ន បុច្ឆឹ , តស្ស ច ទានិ បរិនិព្ពានកាលោ, បច្ឆា មេ សមណស្ស គោតមស្ស អបុច្ឆិតការណា វិប្បដិសារោ ឧប្បជ្ជេយ្យា”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អានន្ទត្ថេរេន និវារិយមានោបិ សត្ថារា ឱកាសំ កត្វា, “អានន្ទ, មា សុភទ្ទំ និវារយិ, បុច្ឆតុ មំ បញ្ហ”ន្តិ វុត្តេ អន្តោសាណឹ បវិសិត្វា ហេដ្ឋាមញ្ចកេ និសិន្នោ, “ភោ សមណ, កឹ នុ ខោ អាកាសេ បទំ នាម អត្ថិ, ឥតោ ពហិទ្ធា សមណោ នាម អត្ថិ, សង្ខារា សស្សតា នាម អត្ថី”តិ ឥមេ បញ្ហេ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា តេសំ អភាវំ អាចិក្ខន្តោ ឥមាហិ គាថាហិ ធម្មំ ទេសេសិ –

២៥៤. “អាកាសេវ បទំ នត្ថិ, សមណោ នត្ថិ ពាហិរេ;
បបញ្ចាភិរតា បជា, និប្បបញ្ចា តថាគតា។

២៥៥. “អាកាសេវ បទំ នត្ថិ, សមណោ នត្ថិ ពាហិរេ;
សង្ខារា សស្សតា នត្ថិ, នត្ថិ ពុទ្ធានមិញ្ជិត”ន្តិ។

តត្ថ **បទ**ន្តិ ឥមស្មឹ អាកាសេ វណ្ណសណ្ឋានវសេន ឯវរូបន្តិ បញ្ញាបេតព្ពំ កស្សចិ បទំ នាម នត្ថិ។ **ពាហិរេ**តិ មម សាសនតោ ពហិទ្ធា មគ្គផលដ្ឋោ សមណោ នាម នត្ថិ។ **បជា**តិ អយំ សត្តលោកសង្ខាតា បជា តណ្ហាទីសុ បបញ្ចេសុយេវាភិរតា។ **និប្បបញ្ចា**តិ ពោធិមូលេយេវ សព្ពបបញ្ចានំ សមុច្ឆិន្នត្តា និប្បបញ្ចា តថាគតា។ **សង្ខារា**តិ បញ្ចក្ខន្ធា។ តេសុ ហិ ឯកោបិ សស្សតោ នាម នត្ថិ។ **ឥញ្ជិត**ន្តិ ពុទ្ធានំ បន តណ្ហាមានាទីសុ ឥញ្ជិតេសុ យេន សង្ខារា សស្សតាតិ គណ្ហេយ្យុំ, តំ ឯកំ ឥញ្ជិតម្បិ នាម នត្ថីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សុភទ្ទោ អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តបរិសាយបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សុភទ្ទបរិព្ពាជកវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

មលវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

អដ្ឋារសមោ វគ្គោ។

១៩. ធម្មដ្ឋវគ្គោ

១. វិនិច្ឆយមហាមត្តវត្ថុ

ន តេន ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វិនិច្ឆយមហាមត្តេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ ភិក្ខូ សាវត្ថិយំ ឧត្តរទ្វារគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តា នគរមជ្ឈេន វិហារំ អាគច្ឆន្តិ។ តស្មិំ ខណេ មេឃោ ឧដ្ឋាយ បាវស្សិ។ តេ សម្មុខាគតំ វិនិច្ឆយសាលំ បវិសិត្វា វិនិច្ឆយមហាមត្តេ លញ្ជំ គហេត្វា សាមិកេ អសាមិកេ ករោន្តេ ទិស្វា “អហោ ឥមេ អធម្មិកា, មយំ បន ‘ឥមេ ធម្មេន វិនិច្ឆយំ ករោន្តី’តិ សញ្ញិនោ អហុម្ហា”តិ ចិន្តេត្វា វស្សេ វិគតេ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឆន្ទាទិវសិកា ហុត្វា សាហសេន អត្ថំ វិនិច្ឆិនន្តា ធម្មដ្ឋា នាម ហោន្តិ, អបរាធំ បន អនុវិជ្ជិត្វា អបរាធានុរូបំ អសាហសេន វិនិច្ឆយំ ករោន្តា ឯវ ធម្មដ្ឋា នាម ហោន្តី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៥៦. “ន តេន ហោតិ ធម្មដ្ឋោ, យេនត្ថំ សាហសា នយេ;
យោ ច អត្ថំ អនត្ថញ្ច, ឧភោ និច្ឆេយ្យ បណ្ឌិតោ។

២៥៧. “អសាហសេន ធម្មេន, សមេន នយតី បរេ;
ធម្មស្ស គុត្តោ មេធាវី, ធម្មដ្ឋោតិ បវុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **តេនា**តិ ឯត្តកេនេវ ការណេន។ **ធម្មដ្ឋោ**តិ រាជា ហិ អត្តនោ កាតព្ពេ វិនិច្ឆយធម្មេ ឋិតោបិ ធម្មដ្ឋោ នាម ន ហោតិ។ **យេនា**តិ យេន ការណេន។ **អត្ថន្តិ** ឱតិណ្ណំ វិនិច្ឆិតព្ពំ អត្ថំ។ **សាហសា នយេ**តិ ឆន្ទាទីសុ បតិដ្ឋិតោ សាហសេន មុសាវាទេន វិនិច្ឆេយ្យ។ យោ ហិ ឆន្ទេ បតិដ្ឋាយ ញាតីតិ វា មិត្តោតិ វា មុសា វត្វា អសាមិកមេវ សាមិកំ ករោតិ, ទោសេ បតិដ្ឋាយ អត្តនោ វេរីនំ មុសា វត្វា សាមិកមេវ អសាមិកំ ករោតិ, មោហេ បតិដ្ឋាយ លញ្ជំ គហេត្វា វិនិច្ឆយកាលេ អញ្ញវិហិតោ វិយ ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តោ មុសា វត្វា “ឥមិនា ជិតំ, អយំ បរាជិតោ”តិ បរំ នីហរតិ, ភយេ បតិដ្ឋាយ កស្សចិទេវ ឥស្សរជាតិកស្ស បរាជយំ បាបុណន្តស្សាបិ ជយំ អារោបេតិ, អយំ សាហសេន អត្ថំ នេតិ នាម។ ឯសោ ធម្មដ្ឋោ នាម ន ហោតីតិ អត្ថោ។ **អត្ថំ អនត្ថញ្ចា**តិ ភូតញ្ច អភូតញ្ច ការណំ។ **ឧភោ និច្ឆេយ្យា**តិ យោ បន បណ្ឌិតោ ឧភោ អត្ថានត្ថេ វិនិច្ឆិនិត្វា វទតិ។ **អសាហសេនា**តិ អមុសាវាទេន។ **ធម្មេនា**តិ វិនិច្ឆយធម្មេន, ន ឆន្ទាទិវសេន។ **សមេនា**តិ អបរាធានុរូបេនេវ បរេ នយតិ, ជយំ វា បរាជយំ វា បាបេតិ។ **ធម្មស្ស គុត្តោ**តិ សោ ធម្មគុត្តោ ធម្មរក្ខិតោ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ មេធាវី វិនិច្ឆយធម្មេ ឋិតត្តា ធម្មដ្ឋោតិ បវុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

វិនិច្ឆយមហាមត្តវត្ថុ បឋមំ។

២. ឆព្ពគ្គិយវត្ថុ

ន តេន បណ្ឌិតោ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឆព្ពគ្គិយេ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ វិហារេបិ គាមេបិ ភត្តគ្គំ អាកុលំ ករោន្តា វិចរន្តិ។ អថេកទិវសេ ភិក្ខូ គាមេ ភត្តកិច្ចំ កត្វា អាគតេ ទហរេ សាមណេរេ ច បុច្ឆិំសុ – “កីទិសំ, អាវុសោ, ភត្តគ្គ”ន្តិ? ភន្តេ, មា បុច្ឆថ, ឆព្ពគ្គិយា “មយមេវ វិយត្តា, មយមេវ បណ្ឌិតា, ឥមេ បហរិត្វា សីសេ កចវរំ អាកិរិត្វា នីហរិស្សាមា”តិ វត្វា អម្ហេ បិដ្ឋិយំ គហេត្វា កចវរំ ឱកិរន្តា ភត្តគ្គំ អាកុលំ អកំសូតិ។ ភិក្ខូ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “នាហំ, ភិក្ខវេ, ពហុំ ភាសិត្វា បរេ វិហេឋយមានំ ‘បណ្ឌិតោ’តិ វទាមិ, ខេមិនំ បន អវេរិនំ អភយមេវ បណ្ឌិតោតិ វទាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៥៨. “ន តេន បណ្ឌិតោ ហោតិ, យាវតា ពហុ ភាសតិ;
ខេមី អវេរី អភយោ, បណ្ឌិតោតិ បវុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **យាវតា**តិ យត្តកេន ការណេន សង្ឃមជ្ឈាទីសុ ពហុំ កថេតិ, តេន បណ្ឌិតោ នាម ន ហោតិ ។ យោ បន សយំ ខេមី បញ្ចន្នំ វេរានំ អភាវេន អវេរី និព្ភយោ , យំ វា អាគម្ម មហាជនស្ស ភយំ ន ហោតិ, សោ បណ្ឌិតោ នាម ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឆព្ពគ្គិយវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ឯកុទានខីណាសវត្ថេរវត្ថុ

ន តាវតាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកុទានត្ថេរំ នាម ខីណាសវំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកកោវ ឯកស្មឹ វនសណ្ឌេ វិហរតិ, ឯកមេវស្ស ឧទានំ បគុណំ –

“អធិចេតសោ អប្បមជ្ជតោ,
មុនិនោ មោនបថេសុ សិក្ខតោ;
សោកា ន ភវន្តិ តាទិនោ,
ឧបសន្តស្ស សទា សតីមតោ”តិ។ (បាចិ. ១៥៣; ឧទា. ៣៧);

សោ កិរ ឧបោសថទិវសេសុ សយមេវ ធម្មស្សវនំ ឃោសេត្វា ឥមំ គាថំ វទតិ។ បថវិឧន្ទ្រិយនសទ្ទោ វិយ ទេវតានំ សាធុការសទ្ទោ ហោតិ។ អថេកស្មឹ ឧបោសថទិវសេ បញ្ចបញ្ចសតបរិវារា ទ្វេ តិបិដកធរា ភិក្ខូ តស្ស វសនដ្ឋានំ អគមំសុ។ សោ តេ ទិស្វាវ តុដ្ឋមានសោ “សាធុ វោ កតំ ឥធ អាគច្ឆន្តេហិ, អជ្ជ មយំ តុម្ហាកំ ធម្មំ សុណិស្សាមា”តិ អាហ។ អត្ថិ បន, អាវុសោ, ឥធ ធម្មំ សោតុកាមាតិ។ អត្ថិ, ភន្តេ, អយំ វនសណ្ឌោ ធម្មស្សវនទិវសេ ទេវតានំ សាធុការសទ្ទេន ឯកនិន្នាទោ ហោតីតិ។ តេសុ ឯកោ តិបិដកធរោ ធម្មំ ឱសារេសិ, ឯកោ កថេសិ។ ឯកទេវតាបិ សាធុការំ នាទាសិ។ តេ អាហំសុ – “ត្វំ, អាវុសោ, ធម្មស្សវនទិវសេ ឥមស្មឹ វនសណ្ឌេ ទេវតា មហន្តេន សទ្ទេន សាធុការំ ទេន្តីតិ វទេសិ, កឹ នាមេត”ន្តិ។ ភន្តេ, អញ្ញេសុ ទិវសេសុ សាធុការសទ្ទេន ឯកនិន្នាទោ ឯវ ហោតិ, ន អជ្ជ បន ជានាមិ “កិមេត”ន្តិ។ “តេន ហិ, អាវុសោ, ត្វំ តាវ ធម្មំ កថេហី”តិ។ សោ ពីជនី គហេត្វា អាសនេ និសិន្នោ តមេវ គាថំ វទេសិ។ ទេវតា មហន្តេន សទ្ទេន សាធុការមទំសុ។ អថ នេសំ បរិវារា ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយឹសុ “ឥមស្មឹ វនសណ្ឌេ ទេវតា មុខោលោកនេន សាធុការំ ទទន្តិ, តិបិដកធរភិក្ខូសុ ឯត្តកំ ភណន្តេសុបិ កិញ្ចិ បសំសនមត្តម្បិ អវត្វា ឯកេន មហល្លកត្ថេរេន ឯកគាថាយ កថិតាយ មហាសទ្ទេន សាធុការំ ទទន្តី”តិ។ តេបិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ តមត្ថំ អារោចេសុំ។

សត្ថា “នាហំ, ភិក្ខវេ, យោ ពហុម្បិ ឧគ្គណ្ហតិ វា ភាសតិ វា, តំ ធម្មធរោតិ វទាមិ។ យោ បន ឯកម្បិ គាថំ ឧគ្គណ្ហិត្វា សច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ, អយំ ធម្មធរោ នាមា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៥៩. “ន តាវតា ធម្មធរោ, យាវតា ពហុ ភាសតិ;
យោ ច អប្បម្បិ សុត្វាន, ធម្មំ កាយេន បស្សតិ;
ស វេ ធម្មធរោ ហោតិ, យោ ធម្មំ នប្បមជ្ជតី”តិ។

តត្ថ **យាវតា**តិ យត្តកេន ឧគ្គហណធារណវាចនាទិនា ការណេន ពហុំ ភាសតិ, តាវត្តកេន ធម្មធរោ ន ហោតិ, វំសានុរក្ខកោ បន បវេណិបាលកោ នាម ហោតិ។ **យោ ច អប្បម្បី**តិ យោ បន អប្បមត្តកម្បិ សុត្វា ធម្មមន្វាយ អត្ថមន្វាយ ធម្មានុធម្មប្បដិបន្នោ ហុត្វា នាមកាយេន ទុក្ខាទីនិ បរិជានន្តោ ចតុសច្ចធម្មំ បស្សតិ, ស វេ ធម្មធរោ ហោតិ។ **យោ ធម្មំ នប្បមជ្ជតី**តិ យោបិ អារទ្ធវីរិយោ ហុត្វា អជ្ជ អជ្ជេវាតិ បដិវេធំ អាកង្ខន្តោ ធម្មំ នប្បមជ្ជតិ, អយម្បិ ធម្មធរោយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឯកុទានខីណាសវត្ថេរវត្ថុ តតិយំ។

៤. លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ

ន តេន ថេរោ សោ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ តស្មិំ ថេរេ សត្ថុ ឧបដ្ឋានំ គន្ត្វា បក្កន្តមត្តេ តីសមត្តា អារញ្ញិកា ភិក្ខូ តំ បស្សន្តា ឯវ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិំសុ។ សត្ថា តេសំ អរហត្តូបនិស្សយំ ទិស្វា ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិ – “ឥតោ គតំ ឯកំ ថេរំ បស្សថា”តិ? “ន បស្សាម, ភន្តេ”តិ។ “កិំ នុ ទិដ្ឋោ វោ”តិ? “ឯកំ, ភន្តេ, សាមណេរំ បស្សិម្ហា”តិ។ “ន សោ, ភិក្ខវេ, សាមណេរោ, ថេរោ ឯវ សោ”តិ? “អតិវិយ ខុទ្ទកោ, ភន្តេ”តិ។ “នាហំ, ភិក្ខវេ, មហល្លកភាវេន ថេរាសនេ និសិន្នមត្តកេន ថេរោតិ វទាមិ។ យោ បន សច្ចានិ បដិវិជ្ឈិត្វា មហាជនស្ស អហឹសកភាវេ ឋិតោ, អយំ ថេរោ នាមា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦០. “ន តេន ថេរោ សោ ហោតិ, យេនស្ស បលិតំ សិរោ;
បរិបក្កោ វយោ តស្ស, មោឃជិណ្ណោតិ វុច្ចតិ។

២៦១. “យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច, អហឹសា សំយមោ ទមោ;
ស វេ វន្តមលោ ធីរោ, ថេរោ ឥតិ បវុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **បរិបក្កោ**តិ បរិណតោ, វុឌ្ឍភាវំ បត្តោតិ អត្ថោ។ **មោឃជិណ្ណោ**តិ អន្តោ ថេរករានំ ធម្មានំ អភាវេន តុច្ឆជិណ្ណោ នាម។ **យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ចា**តិ យម្ហិ បន បុគ្គលេ សោឡសហាការេហិ បដិវិទ្ធត្តា ចតុព្ពិធំ សច្ចំ, ញាណេន សច្ឆិកតត្តា នវវិធោ លោកុត្តរធម្មោ ច អត្ថិ។ **អហឹសា**តិ អហឹសនភាវោ។ ទេសនាមត្តមេតំ, យម្ហិ បន ចតុព្ពិធាបិ អប្បមញ្ញាភាវនា អត្ថីតិ អត្ថោ។ **សំយមោ ទមោ**តិ សីលញ្ចេវ ឥន្ទ្រិយសំវរោ ច។ **វន្តមលោ**តិ មគ្គញាណេន នីហដមលោ។ **ធីរោ**តិ ធិតិសម្បន្នោ។ **ថេរោ**តិ សោ ឥមេហិ ថិរភាវការកេហិ សមន្នាគតត្តា ថេរោតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

ន វាក្ករណមត្តេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ទហរេ ចេវ សាមណេរេ ច អត្តនោ ធម្មាចរិយានមេវ ចីវររជនាទីនិ វេយ្យាវច្ចានិ ករោន្តេ ទិស្វា ឯកច្ចេ ថេរា ចិន្តយឹសុ – “មយម្បិ ព្យញ្ជនសមយេ កុសលា, អម្ហាកមេវ កិញ្ចិ នត្ថិ។ យំនូន មយំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯវំ វទេយ្យាម, ‘ភន្តេ, មយំ ព្យញ្ជនសមយេ កុសលា, អញ្ញេសំ សន្តិកេ ធម្មំ ឧគ្គណ្ហិត្វាបិ ឥមេសំ សន្តិកេ អសោធេត្វា មា សជ្ឈាយិត្ថាតិ ទហរសាមណេរេ អាណាបេថា’តិ។ ឯវញ្ហិ អម្ហាកំ លាភសក្ការោ វឌ្ឍិស្សតី”តិ។ តេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តថា វទឹសុ។

សត្ថា តេសំ វចនំ សុត្វា “ឥមស្មិំ សាសនេ បវេណិវសេនេវ ឯវំ វត្តុំ លភតិ, ឥមេ បន លាភសក្ការេ និស្សិតាតិ ញត្វា អហំ តុម្ហេ វាក្ករណមត្តេន សាធុរូបាតិ ន វទាមិ។ យស្ស បនេតេ ឥស្សាទយោ ធម្មា អរហត្តមគ្គេន សមុច្ឆិន្នា, ឯសោ ឯវ សាធុរូបោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦២. “ន វាក្ករណមត្តេន, វណ្ណបោក្ខរតាយ វា;
សាធុរូបោ នរោ ហោតិ, ឥស្សុកី មច្ឆរី សឋោ។

២៦៣. “យស្ស ចេតំ សមុច្ឆិន្នំ, មូលឃច្ចំ សមូហតំ;
ស វន្តទោសោ មេធាវី, សាធុរូបោតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **ន វាក្ករណមត្តេនា**តិ វចីករណមត្តេន សទ្ទលក្ខណសម្បន្នវចនមត្តេន។ **វណ្ណបោក្ខរតាយ វា**តិ សរីរវណ្ណស្ស មនាបភាវេន វា។ **នរោ**តិ ឯត្តកេនេវ ការណេន បរលាភាទីសុ ឥស្សាមនកោ បញ្ចវិធេន មច្ឆេរេន សមន្នាគតោ កេរាដិកភាវេន សឋោ នរោ សាធុរូបោ ន ហោតិ។ **យស្ស ចេត**ន្តិ យស្ស ច បុគ្គលស្សេតំ ឥស្សាទិទោសជាតំ អរហត្តមគ្គញាណេន សមូលកំ ឆិន្នំ, មូលឃាតំ កត្វា សមូហតំ , សោ វន្តទោសោ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតោ សាធុរូបោតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ហត្ថកវត្ថុ

ន មុណ្ឌកេន សមណោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ ហត្ថកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ វាទក្ខិត្តោ "តុម្ហេ អសុកវេលាយ អសុកដ្ឋានំ នាម អាគច្ឆេយ្យាថ, វាទំ ករិស្សាមា"តិ វត្វា បុរេតរមេវ តត្ថ គន្ត្វា "បស្សថ, តិត្ថិយា មម ភយេន នាគតា, ឯសោវ បន នេសំ បរាជយោ"តិអាទីនិ វត្វា វាទក្ខិត្តោ អញ្ញេនញ្ញំ បដិចរន្តោ វិចរតិ។ សត្ថា "ហត្ថកោ កិរ ឯវំ ករោតី"តិ សុត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា "សច្ចំ កិរ ត្វំ, ហត្ថក, ឯវំ ករោសី"តិ បុច្ឆិត្វា "សច្ច"ន្តិ វុត្តេ, "កស្មា ឯវំ ករោសិ? ឯវរូបញ្ហិ មុសាវាទំ ករោន្តោ សីសមុណ្ឌនាទិមត្តេនេវ សមណោ នាម ន ហោតិ។ យោ បន អណូនិ វា ថូលានិ វា បាបានិ សមេត្វា ឋិតោ, អយមេវ សមណោ"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦៤. "ន មុណ្ឌកេន សមណោ, អព្ពតោ អលិកំ ភណំ;
ឥច្ឆាលោភសមាបន្នោ, សមណោ កិំ ភវិស្សតិ។

២៦៥. "យោ ច សមេតិ បាបានិ, អណុំ ថូលានិ សព្ពសោ;
សមិតត្តា ហិ បាបានំ, សមណោតិ បវុច្ចតី"តិ។

តត្ថ **មុណ្ឌកេនា**តិ សីសមុណ្ឌនមត្តេន។ **អព្ពតោ**តិ សីលវតេន ច ធុតង្គវតេន ច វិរហិតោ។ **អលិកំ ភណ**ន្តិ មុសាវាទំ ភណន្តោ អសម្បត្តេសុ អារម្មណេសុ ឥច្ឆាយ បត្តេសុ ច លោភេន សមន្នាគតោ សមណោ នាម កិំ ភវិស្សតិ? **សមេតី**តិ យោ ច បរិត្តានិ វា មហន្តានិ វា បាបានិ វូបសមេតិ, សោ តេសំ សមិតត្តា សមណោតិ បវុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ហត្ថកវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ

ន តេន ភិក្ខុ សោ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ពាហិរសមយេ បព្ពជិត្វា ភិក្ខំ ចរន្តោ ចិន្តេសិ – "សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ភិក្ខាយ ចរណេន 'ភិក្ខូ'តិ វទតិ, មម្បិ 'ភិក្ខូ'តិ វត្តុំ វដ្ដតី"តិ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, "ភោ គោតម, អហម្បិ ភិក្ខំ ចរិត្វា ជីវាមិ, មម្បិ 'ភិក្ខូ'តិ វទេហី"តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា "នាហំ, ព្រាហ្មណ, ភិក្ខនមត្តេន ភិក្ខូតិ វទាមិ។ ន ហិ វិស្សំ ធម្មំ សមាទាយ វត្តន្តោ ភិក្ខុ នាម ហោតិ។ យោ បន សព្ពសង្ខារេសុ សង្ខាយ ចរតិ, សោ ភិក្ខុ នាមា"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦៦. "ន តេន ភិក្ខុ សោ ហោតិ, យាវតា ភិក្ខតេ បរេ;
វិស្សំ ធម្មំ សមាទាយ, ភិក្ខុ ហោតិ ន តាវតា។

២៦៧. "យោធ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច, ពាហេត្វា ព្រហ្មចរិយវា;
សង្ខាយ លោកេ ចរតិ, ស វេ ភិក្ខូតិ វុច្ចតី"តិ។

តត្ថ **យាវតា**តិ យត្តកេន បរេ ភិក្ខតេ, តេន ភិក្ខនមត្តេន ភិក្ខុ នាម ន ហោតិ។ **វិស្ស**ន្តិ វិសមំ ធម្មំ, វិស្សគន្ធំ វា កាយកម្មាទិកំ ធម្មំ សមាទាយ ចរន្តោ ភិក្ខុ នាម ន ហោតិ។ **យោធា**តិ យោ ឥធ សាសនេ ឧភយម្បេតំ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច មគ្គព្រហ្មចរិយេន ពាហេត្វា បនុទិត្វា ព្រហ្មចរិយវា ហោតិ។ **សង្ខាយា**តិ ញាណេន។ **លោកេ**តិ ខន្ធាទិលោកេ "ឥមេ អជ្ឈត្តិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា"តិ ឯវំ សព្ពេបិ ធម្មេ ជានិត្វា ចរតិ, សោ តេន ញាណេន កិលេសានំ ភិន្នត្តា "ភិក្ខូ"តិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ សត្តមំ។

៨. តិត្ថិយវត្ថុ

ន មោនេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិត្ថិយេ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ភុត្តដ្ឋានេសុ មនុស្សានំ "ខេមំ ហោតុ, សុខំ ហោតុ, អាយុ វឌ្ឍតុ, អសុកដ្ឋានេ នាម កលលំ អត្ថិ, អសុកដ្ឋានេ នាម កណ្ដកោ អត្ថិ, ឯវរូបំ ឋានំ គន្តុំ ន វដ្ដតី"តិអាទិនា នយេន មង្គលំ វត្វា បក្កមន្តិ។ ភិក្ខូ បន បឋមពោធិយំ អនុមោទនាទីនំ អននុញ្ញាតកាលេ ភត្តគ្គេ មនុស្សានំ អនុមោទនំ អកត្វា បក្កមន្តិ។ មនុស្សា "តិត្ថិយានំ សន្តិកា មង្គលំ សុណាម, ភទ្ទន្តា បន តុណ្ហីភូតា បក្កមន្តី"តិ ឧជ្ឈាយិំសុ។ ភិក្ខូ តមត្ថំ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា, "ភិក្ខវេ, ឥតោ បដ្ឋាយ ភត្តគ្គាទីសុ យថាសុខំ អនុមោទនំ ករោថ, ឧបនិសិន្នកថំ ករោថ, ធម្មំ កថេថា"តិ អនុជានិ។ តេ តថា ករិំសុ។ មនុស្សា អនុមោទនាទីនិ សុណន្តា ឧស្សាហប្បត្តា ភិក្ខូ និមន្តេត្វា សក្ការំ ករោន្តា វិចរន្តិ។ តិត្ថិយា បន "មយំ មុនិនោ មោនំ ករោម, សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា ភត្តគ្គាទីសុ មហាកថំ កថេន្តា វិចរន្តី"តិ ឧជ្ឈាយិំសុ។

សត្ថា តមត្ថំ សុត្វា "នាហំ, ភិក្ខវេ, តុណ្ហីភាវមត្តេន 'មុនី'តិ វទាមិ។ ឯកច្ចេ ហិ អជានន្តា ន កថេន្តិ, ឯកច្ចេ អវិសារទតាយ, ឯកច្ចេ 'មា នោ ឥមំ អតិសយត្ថំ អញ្ញេ ជានិំសូ'តិ មច្ឆេរេន។ តស្មា មោនមត្តេន មុនិ ន ហោតិ, បាបវូបសមេន បន មុនិ នាម ហោតី"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៦៨. "ន មោនេន មុនី ហោតិ, មូឡ្ហរូបោ អវិទ្ទសុ;
យោ ច តុលំវ បគ្គយ្ហ, វរមាទាយ បណ្ឌិតោ។

២៦៩. "បាបានិ បរិវជ្ជេតិ, ស មុនី តេន សោ មុនិ;
យោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ, មុនិ តេន បវុច្ចតី"តិ។

តត្ថ **ន មោនេនា**តិ កាមញ្ហិ មោនេយ្យបដិបទាសង្ខាតេន មគ្គញាណមោនេន មុនិ នាម ហោតិ, ឥធ បន តុណ្ហីភាវំ សន្ធាយ "មោនេនា"តិ វុត្តំ។ **មូឡ្ហរូបោ**តិ តុច្ឆរូបោ។ **អវិទ្ទសូ**តិ អវិញ្ញូ។ ឯវរូបោ ហិ តុណ្ហីភូតោបិ មុនិ នាម ន ហោតិ។ អថ វា មោនេន មុនិ នាម ន ហោតិ, តុច្ឆសភាវោ បន អវិញ្ញូ ច ហោតីតិ អត្ថោ។ **យោ ច តុលំវ បគយ្ហា**តិ យថា ហិ តុលំ គហេត្វា ឋិតោ អតិរេកំ ចេ ហោតិ, ហរតិ។ ឩនំ ចេ ហោតិ , បក្ខិបតិ។ ឯវមេវ យោ អតិរេកំ ហរន្តោ វិយ បាបំ ហរតិ បរិវជ្ជេតិ, ឩនកេ បក្ខិបន្តោ វិយ កុសលំ បរិបូរេតិ។ ឯវញ្ច បន ករោន្តោ សីលសមាធិបញ្ញាវិមុត្តិវិមុត្តិញាណទស្សនសង្ខាតំ វរំ ឧត្តមមេវ អាទាយ បាបានិ អកុសលកម្មានិ បរិវជ្ជេតិ។ **ស មុនី**តិ សោ មុនិ នាមាតិ អត្ថោ។ **តេន សោ មុនី**តិ កស្មា បន សោ មុនីតិ ចេ? យំ ហេដ្ឋា វុត្តការណំ, តេន សោ មុនីតិ អត្ថោ។ **សោ មុនាតិ ឧភោ លោកេ**តិ យោ បុគ្គលោ ឥមស្មិំ ខន្ធាទិលោកេ តុលំ អារោបេត្វា មិនន្តោ វិយ "ឥមេ អជ្ឈត្តិកា ខន្ធា, ឥមេ ពាហិរា"តិអាទិនា នយេន ឥមេ ឧភោ អត្ថេ មុនាតិ។ **មុនិ តេន បវុច្ចតី**តិ តេន ការណេន មុនីតិ វុច្ចតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

តិត្ថិយវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ពាលិសិកវត្ថុ

ន តេន អរិយោ ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ អរិយំ នាម ពាលិសិកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ សត្ថា តស្ស សោតាបត្តិមគ្គស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា សាវត្ថិយា ឧត្តរទ្វារគាមេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ តតោ អាគច្ឆតិ។ តស្មិំ ខណេ សោ ពាលិសិកោ ពលិសេន មច្ឆេ គណ្ហន្តោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ ទិស្វា ពលិសយដ្ឋិំ ឆឌ្ឌេត្វា អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្ស អវិទូរេ ឋានេ និវត្តិត្វា ឋិតោ "ត្វំ កិំ នាមោសី"តិ សារិបុត្តត្ថេរាទីនំ នាមានិ បុច្ឆិ។ តេបិ "អហំ សារិបុត្តោ អហំ មោគ្គល្លានោ"តិ អត្តនោ អត្តនោ នាមានិ កថយិំសុ។

ពាលិសិកោ ចិន្តេសិ – “សត្ថា សព្ពេសំ នាមានិ បុច្ឆតិ, មមម្បិ នាមំ បុច្ឆិស្សតិ មញ្ញេ”តិ។ សត្ថា តស្ស ឥច្ឆំ ញត្វា, “ឧបាសក, ត្វំ កោ នាមោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “អហំ, ភន្តេ, អរិយោ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ឧបាសក, តាទិសា បាណាតិបាតិនោ អរិយា នាម ហោន្តិ, អរិយា បន មហាជនស្ស អហឹសនភាវេ ឋិតា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៧០. “ន តេន អរិយោ ហោតិ, យេន បាណានិ ហឹសតិ;
អហឹសា សព្ពបាណានំ, អរិយោតិ បវុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **អហឹសា**តិ អហឹសនេន។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យេន ហិ បាណានិ ហឹសតិ, ន តេន ការណេន អរិយោ ហោតិ។ យោ បន សព្ពបាណានំ បាណិអាទីហិ អហឹសនេន មេត្តាទិភាវនាយ បតិដ្ឋិតត្តា ហឹសតោ អារាវ ឋិតោ, អយំ អរិយោតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពាលិសិកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ពាលិសិកវត្ថុ នវមំ។

១០. សម្ពហុលសីលាទិសម្បន្នភិក្ខុវត្ថុ

ន សីលព្ពតមត្តេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ សីលាទិសម្បន្នេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេសុ កិរ ឯកច្ចានំ ឯវំ អហោសិ – “មយំ សម្បន្នសីលា, មយំ ធុតង្គធរា, មយំ ពហុស្សុតា, មយំ បន្តសេនាសនវាសិនោ, មយំ ឈានលាភិនោ, ន អម្ហាកំ អរហត្តំ ទុល្លភំ, ឥច្ឆិតទិវសេយេវ អរហត្តំ បាបុណិស្សាមា”តិ។ យេបិ តត្ថ អនាគាមិនោ, តេសម្បិ ឯតទហោសិ – “ន អម្ហាកំ ឥទានិ អរហត្តំ ទុល្លភ”ន្តិ។ តេ សព្ពេបិ ឯកទិវសំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា និសិន្នា “អបិ នុ ខោ វោ, ភិក្ខវេ, បព្ពជិតកិច្ចំ មត្ថកំ បត្ត”ន្តិ សត្ថារា បុដ្ឋា ឯវមាហំសុ – “ភន្តេ, មយំ ឯវរូបា ឯវរូបា ច, តស្មា ‘ឥច្ឆិតិច្ឆិតក្ខណេយេវ អរហត្តំ បត្តុំ សមត្ថម្ហា’តិ ចិន្តេត្វា វិហរាមា”តិ។

សត្ថា តេសំ វចនំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម បរិសុទ្ធសីលាទិមត្តកេន វា អនាគាមិសុខប្បត្តមត្តកេន វា ‘អប្បកំ នោ ភវទុក្ខ’ន្តិ វត្តុំ ន វដ្ដតិ, អាសវក្ខយំ បន អប្បត្វា ‘សុខិតោម្ហី’តិ ចិត្តំ ន ឧប្បាទេតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៧១. “ន សីលព្ពតមត្តេន, ពាហុសច្ចេន វា បន;
អថ វា សមាធិលាភេន, វិវិត្តសយនេន វា។

២៧២. “ផុសាមិ នេក្ខម្មសុខំ, អបុថុជ្ជនសេវិតំ;
ភិក្ខុ វិស្សាសមាបាទិ, អប្បត្តោ អាសវក្ខយ”ន្តិ។

តត្ថ **សីលព្ពតមត្តេនា**តិ ចតុបារិសុទ្ធិសីលមត្តេន វា តេរសធុតង្គមត្តេន វា។ **ពាហុសច្ចេន វា**តិ តិណ្ណំ បិដកានំ ឧគ្គហិតមត្តេន វា។ **សមាធិលាភេនា**តិ អដ្ឋសមាបត្តិយា លាភេន។ **នេក្ខម្មសុខ**ន្តិ អនាគាមិសុខំ។ តំ អនាគាមិសុខំ ផុសាមីតិ ឯត្តកមត្តេន វា។ **អបុថុជ្ជនសេវិត**ន្តិ បុថុជ្ជនេហិ អសេវិតំ អរិយសេវិតមេវ។ **ភិក្ខូ**តិ តេសំ អញ្ញតរំ អាលបន្តោ អាហ។ **វិស្សាសមាបាទី**តិ វិស្សាសំ ន អាបជ្ជេយ្យ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ភិក្ខុ ឥមិនា សម្បន្នសីលាទិភាវមត្តកេនេវ “មយ្ហំ ភវោ អប្បកោ បរិត្តកោ”តិ អាសវក្ខយសង្ខាតំ អរហត្តំ អប្បត្តោ ហុត្វា ភិក្ខុ នាម វិស្សាសំ នាបជ្ជេយ្យ។ យថា ហិ អប្បមត្តកោបិ គូថោ ទុគ្គន្ធោ ហោតិ, ឯវំ អប្បមត្តកោបិ ភវោ ទុក្ខោតិ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហំសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សម្ពហុលសីលាទិសម្បន្នភិក្ខុវត្ថុ ទសមំ។

ធម្មដ្ឋវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯកូនវីសតិមោ វគ្គោ។

២០. មគ្គវគ្គោ

១. បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

មគ្គានដ្ឋង្គិកោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ថារិ ជនបទចារិកំ ចរិត្វា បុន សាវត្ថឹ អាគតេ ឧបដ្ឋានសាលាយ និសីទិត្វា "អសុកគាមតោ អសុកគាមស្ស មគ្គោ សមោ, អសុកគាមស្ស មគ្គោ វិសមោ, សសក្ខរោ, អសក្ខរោ"តិអាទិនា នយេន អត្តនោ វិចរិតមគ្គំ អារព្ភ មគ្គកថំ កថេសុំ។ សត្ថា តេសំ អរហត្តស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា តំ ឋានំ អាគន្ត្វា បញ្ញត្តាសនេ និសិន្នោ "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ, "ភិក្ខវេ, អយំ ពាហិរកមគ្គោ, ភិក្ខុនា នាម អរិយមគ្គេ កម្មំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឯវញ្ហិ ករោន្តោ ភិក្ខុ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៧៣. "មគ្គានដ្ឋង្គិកោ សេដ្ឋោ, សច្ចានំ ចតុរោ បទា;
វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មានំ, ទ្វិបទានញ្ច ចក្ខុមា។

២៧៤. "ឯសេវ មគ្គោ នត្ថញ្ញោ, ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយា;
ឯតញ្ហិ តុម្ហេ បដិបជ្ជថ, មារស្សេតំ បមោហនំ។

២៧៥. "ឯតញ្ហិ តុម្ហេ បដិបន្នា, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សថ;
អក្ខាតោ វោ មយា មគ្គោ, អញ្ញាយ សល្លកន្តនំ។

២៧៦. "តុម្ហេហិ កិច្ចមាតប្បំ, អក្ខាតារោ តថាគតា;
បដិបន្នា បមោក្ខន្តិ, ឈាយិនោ មារពន្ធនា"តិ។

តត្ថ **មគ្គានដ្ឋង្គិកោ**តិ ជង្ឃមគ្គាទយោ វា ហោន្តុ ទ្វាសដ្ឋិ ទិដ្ឋិគតមគ្គា វា, តេសំ សព្ពេសម្បិ មគ្គានំ សម្មាទិដ្ឋិអាទីហិ អដ្ឋហិ អង្គេហិ មិច្ឆាទិដ្ឋិអាទីនំ អដ្ឋន្នំ បហានំ ករោន្តោ និរោធំ អារម្មណំ កត្វា ចតូសុបិ សច្ចេសុ ទុក្ខបរិជាននាទិកិច្ចំ សាធយមានោ អដ្ឋង្គិកោ មគ្គោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។ **សច្ចានំ ចតុរោ បទា**តិ "សច្ចំ ភណេ ន កុជ្ឈេយ្យា"តិ (ធ. ប. ២២៤) អាគតំ វចីសច្ចំ វា ហោតុ, "សច្ចោ ព្រាហ្មណោ សច្ចោ ខត្តិយោ"តិអាទិភេទំ សម្មុតិសច្ចំ វា "ឥទមេវ សច្ចំ មោឃមញ្ញ"ន្តិ (ធ. ស. ១១៤៤; ម. និ. ២.១៨៧-១៨៨) ទិដ្ឋិសច្ចំ វា "ទុក្ខំ អរិយសច្ច"ន្តិអាទិភេទំ បរមត្ថសច្ចំ វា ហោតុ, សព្ពេសម្បិ ឥមេសំ សច្ចានំ បរិជានិតព្ពដ្ឋេន សច្ឆិកាតព្ពដ្ឋេន បហាតព្ពដ្ឋេន ភាវេតព្ពដ្ឋេន ឯកបដិវេធដ្ឋេន ច តថបដិវេធដ្ឋេន ច ទុក្ខំ អរិយសច្ចន្តិអាទយោ ចតុរោ បទា សេដ្ឋា នាម។ **វិរាគោ សេដ្ឋោ ធម្មាន**ន្តិ "យាវតា, ភិក្ខវេ, ធម្មា សង្ខតា វា អសង្ខតា វា, វិរាគោ តេសំ អគ្គមក្ខាយតី"តិ (ឥតិវុ. ៩០; អ. និ. ៤.៣៤) វចនតោ សព្ពធម្មានំ និព្ពានសង្ខាតោ វិរាគោ សេដ្ឋោ។ **ទ្វិបទានញ្ច ចក្ខុមា**តិ សព្ពេសំ ទេវមនុស្សាទិភេទានំ ទ្វិបទានំ បញ្ចហិ ចក្ខូហិ ចក្ខុមា តថាគតោវ សេដ្ឋោ។ ច-សទ្ទោ សម្បិណ្ឌនត្ថោ, អរូបធម្មេ សម្បិណ្ឌេតិ។ តស្មា អរូបធម្មានម្បិ តថាគតោ សេដ្ឋោ ឧត្តមោ។

ទស្សនស្ស វិសុទ្ធិយាតិ មគ្គផលទស្សនស្ស វិសុទ្ធត្ថំ យោ មយា "សេដ្ឋោ"តិ វុត្តោ, ឯសោវ មគ្គោ, នត្ថញ្ញោ។ **ឯតញ្ហិ តុម្ហេ**តិ តស្មា តុម្ហេ ឯតមេវ បដិបជ្ជថ។ **មារស្សេតំ បមោហន**ន្តិ ឯតំ មារមោហនំ មារមទ្ទនន្តិ វុច្ចតិ។ **ទុក្ខស្សន្ត**ន្តិ សកលស្សាបិ វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តំ បរិច្ឆេទំ ករិស្សថាតិ អត្ថោ។ **អញ្ញាយ សល្លកន្តន**ន្តិ រាគសល្លាទីនំ កន្តនំ និម្មថនំ អព្ពហណំ ឯតំ មគ្គំ, មយា វិនា អនុស្សវាទីហិ អត្តបច្ចក្ខតោ ញត្វាវ អយំ មគ្គោ អក្ខាតោ, ឥទានិ តុម្ហេហិ កិលេសានំ អាតាបនេន "អាតប្ប"ន្តិ សង្ខំ គតំ តស្ស អធិគមត្ថាយ សម្មប្បធានវីរិយំ កិច្ចំ ករណីយំ។ កេវលញ្ហិ អក្ខាតារោវ តថាគតា។ តស្មា តេហិ អក្ខាតវសេន យេ បដិបន្នា ទ្វីហិ ឈានេហិ ឈាយិនោ, តេ តេភូមកវដ្ដសង្ខាតា មារពន្ធនា បមោក្ខន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. អនិច្ចលក្ខណវត្ថុ

សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា គន្ត្វា អរញ្ញេ វាយមន្តាបិ អរហត្តំ អប្បត្វា "វិសេសេត្វា កម្មដ្ឋានំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមា"តិ សត្ថុ សន្តិកំ អាគមឹសុ។ សត្ថា "កឹ នុ ខោ ឥមេសំ សប្បាយ"ន្តិ វីមំសន្តោ "ឥមេ កស្សបពុទ្ធកាលេ វីសតិ វស្សសហស្សានិ អនិច្ចលក្ខណេ អនុយុញ្ជឹសុ, តស្មា អនិច្ចលក្ខណេនេវ តេសំ ឯកំ គាថំ ទេសេតុំ វដ្ដតី"តិ ចិន្តេត្វា, "ភិក្ខវេ, កាមភវាទីសុ សព្ពេបិ សង្ខារា ហុត្វា អភាវដ្ឋេន អនិច្ចា ឯវា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៧៧. "សព្ពេ សង្ខារា អនិច្ចាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្ពិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា"តិ។

តត្ថ **សព្ពេ សង្ខារា**តិ កាមភវាទីសុ ឧប្បន្នា ខន្ធា តត្ថ តត្ថេវ និរុជ្ឈនតោ **អនិច្ចា**តិ យទា វិបស្សនាបញ្ញាយ បស្សតិ, អថ ឥមស្មិំ ខន្ធបរិហរណទុក្ខេ និព្ពិន្ទតិ, និព្ពិន្ទន្តោ ទុក្ខបរិជាននាទិវសេន សច្ចានិ បដិវិជ្ឈតិ។ **ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា**តិ វិសុទ្ធត្ថាយ វោទានត្ថាយ ឯស មគ្គោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ, សម្បត្តបរិសានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អនិច្ចលក្ខណវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ទុក្ខលក្ខណវត្ថុ

ទុតិយគាថាយបិ ឯវរូបមេវ វត្ថុ។ តទា ហិ ភគវា តេសំ ភិក្ខូនំ ទុក្ខលក្ខណេ កតាភិយោគភាវំ ញត្វា, "ភិក្ខវេ, សព្ពេបិ ខន្ធា បដិបីឡនដ្ឋេន ទុក្ខា ឯវា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៧៨. "សព្ពេ សង្ខារា ទុក្ខាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្ពិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា"តិ។

តត្ថ **ទុក្ខា**តិ បដិបីឡនដ្ឋេន ទុក្ខា។ សេសំ បុរិមសទិសមេវ។

ទុក្ខលក្ខណវត្ថុ តតិយំ។

៤. អនត្តលក្ខណវត្ថុ

តតិយគាថាយបិ ឯសេវ នយោ។ កេវលញ្ហិ ឯត្ថ ភគវា តេសំ ភិក្ខូនំ បុព្ពេ អនត្តលក្ខណេ អនុយុត្តភាវំ ញត្វា, "ភិក្ខវេ, សព្ពេបិ ខន្ធា អវសវត្តនដ្ឋេន អនត្តា ឯវា"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៧៩. "សព្ពេ ធម្មា អនត្តាតិ, យទា បញ្ញាយ បស្សតិ;
អថ និព្ពិន្ទតិ ទុក្ខេ, ឯស មគ្គោ វិសុទ្ធិយា"តិ។

តត្ថ **សព្ពេ ធម្មា**តិ បញ្ចក្ខន្ធា ឯវ អធិប្បេតា។ **អនត្តា**តិ "មា ជីយន្តុ មា មីយន្តូ"តិ វសេ វត្តេតុំ ន សក្កាតិ អវសវត្តនដ្ឋេន អនត្តា អត្តសុញ្ញា អស្សាមិកា អនិស្សរាតិ អត្ថោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

អនត្តលក្ខណវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. បធានកម្មិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ

ឧដ្ឋានកាលម្ហីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បធានកម្មិកតិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសិនោ កិរ បញ្ចសតា កុលបុត្តា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ អគមំសុ។ តេសុ ឯកោ តត្ថេវ ឱហីយិ។ អវសេសា អរញ្ញេ សមណធម្មំ ករោន្តា អរហត្តំ បត្វា "បដិលទ្ធគុណំ សត្ថុ អារោចេស្សាមា"តិ បុន សាវត្ថឹ អគមំសុ។ តេ សាវត្ថិតោ យោជនមត្តេ ឯកស្មឹ គាមកេ បិណ្ឌាយ ចរន្តេ ទិស្វា ឯកោ ឧបាសកោ យាគុភត្តាទីហិ បតិមានេត្វា អនុមោទនំ សុត្វា បុនទិវសត្ថាយបិ និមន្តេសិ។ តេ តទហេវ

សាវត្ថឹ គន្ត្វា បត្តចីវរំ បដិសាមេត្វា សាយន្ហសមយេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធឹ អតិវិយ តុដ្ឋឹ បវេទយមានោ បដិសន្ថារំ អកាសិ។

អថ នេសំ តត្ថ ឱហីនោ សហាយកភិក្ខុ ចិន្តេសិ – ‘‘សត្ថុ ឥមេហិ សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ ករោន្តស្ស មុខំ នប្បហោតិ, មយ្ហំ បន មគ្គផលាភាវេន មយា សទ្ធឹ ន កថេតិ, អជ្ជេវ អរហត្តំ បត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា មយា សទ្ធឹ កថាបេស្សាមី’’តិ។ តេបិ ភិក្ខូ, ‘‘ភន្តេ, មយំ អាគមនមគ្គេ ឯកេន ឧបាសកេន ស្វាតនាយ និមន្តិតា, តត្ថ បាតោវ គមិស្សាមា’’តិ សត្ថារំ អបលោកេសុំ។ អថ នេសំ សហាយកោ ភិក្ខុ សព្ពរត្តឹ ចង្កមន្តោ និទ្ទាវសេន ចង្កមកោដិយំ ឯកស្មឹ បាសាណផលកេ បតិ, ឩរុដ្ឋិ ភិជ្ជិ។ សោ មហាសទ្ទេន វិរវិ។ តស្ស តេ សហាយកា ភិក្ខូ សទ្ទំ សញ្ជានិត្វា ឥតោ ចិតោ ច ឧបធាវឹសុ។ តេសំ ទីបំ ជាលេត្វា តស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ ករោន្តានំយេវ អរុណោ ឧដ្ឋហិ, តេ តំ គាមំ គន្តុំ ឱកាសំ ន លភឹសុ។ អថ នេ សត្ថា អាហ – ‘‘កឹ, ភិក្ខវេ, ភិក្ខាចារគាមំ ន គមិត្ថា’’តិ។ តេ ‘‘អាម, ភន្តេ’’តិ តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ សត្ថា ‘‘ន, ភិក្ខវេ, ឯស ឥទានេវ តុម្ហាកំ លាភន្តរាយំ ករោតិ, បុព្ពេបិ អកាសិយេវា’’តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្វា –

‘‘យោ បុព្ពេ ករណីយានិ, បច្ឆា សោ កាតុមិច្ឆតិ;
វរុណកដ្ឋភញ្ជោវ, ស បច្ឆា មនុតប្បតី’’តិ។ (ជា. ១.១.៧១) –

ជាតកំ វិត្ថារេសិ។ តទា កិរ តេ ភិក្ខូ បញ្ចសតា មាណវកា អហេសុំ, កុសីតមាណវកោ អយំ ភិក្ខុ អហោសិ, អាចរិយោ បន តថាគតោវ អហោសីតិ។

សត្ថា ឥមំ ធម្មទេសនំ អាហរិត្វា, ‘‘ភិក្ខវេ, យោ ហិ ឧដ្ឋានកាលេ ឧដ្ឋានំ ន ករោតិ, សំសន្នសង្កប្បោ ហោតិ, កុសីតោ សោ ឈានាទិភេទំ វិសេសំ នាធិគច្ឆតី’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨០. ‘‘ឧដ្ឋានកាលម្ហិ អនុដ្ឋហានោ,
យុវា ពលី អាលសិយំ ឧបេតោ;
សំសន្នសង្កប្បមនោ កុសីតោ,
បញ្ញាយ មគ្គំ អលសោ ន វិន្ទតី’’តិ។

តត្ថ **អនុដ្ឋហានោ**តិ អនុដ្ឋហន្តោ អវាយមន្តោ។ **យុវា ពលី**តិ បឋមយោព្ពនេ ឋិតោ ពលសម្បន្នោបិ ហុត្វា អលសភាវេន ឧបេតោ ហោតិ, ភុត្វា សយតិ។ **សំសន្នសង្កប្បមនោ**តិ តីហិ មិច្ឆាវិតក្កេហិ សុដ្ឋុ អវសន្នសម្មាសង្កប្បចិត្តោ។ **កុសីតោ**តិ និព្ពីរិយោ។ **អលសោ**តិ មហាអលសោ បញ្ញាយ ទដ្ឋព្ពំ អរិយមគ្គំ អបស្សន្តោ ន វិន្ទតិ, ន បដិលភតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បធានកម្មិកតិស្សត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. សូករបេតវត្ថុ

វាចានុរក្ខីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សូករបេតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរោ លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធឹ គិជ្ឈកូដា ឱរោហន្តោ ឯកស្មឹ បទេសេ សិតំ បាត្វាកាសិ។ ‘‘កោ នុ ខោ, អាវុសោ, ហេតុ សិតស្ស បាតុកម្មាយា’’តិ លក្ខណត្ថេរេន បុដ្ឋោ ‘‘អកាលោ, អាវុសោ, ឥមស្ស បញ្ហស្ស, សត្ថុ សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាថា’’តិ វត្វា លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធឹយេវ រាជគហេ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តោ វេឡុវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ អថ នំ លក្ខណត្ថេរោ តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សោ អាហ – ‘‘អាវុសោ, អហំ ឯកំ បេតំ អទ្ទសំ, តស្ស តិគាវុតប្បមាណំ សរីរំ, តំ មនុស្សសរីរសទិសំ។ សីសំ បន សូករស្ស វិយ, តស្ស មុខេ នង្គុដ្ឋំ ជាតំ, តតោ បុឡវា បគ្ឃរន្តិ។ ស្វាហំ ‘ន មេ ឯវរូបោ សត្តោ ទិដ្ឋបុព្ពោ’តិ តំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ’’ន្តិ។ សត្ថា ‘‘ចក្ខុភូតា វត, ភិក្ខវេ, មម សាវកា វិហរន្តី’’តិ វត្វា ‘‘អហម្បេតំ សត្តំ ពោធិមណ្ឌេយេវ អទ្ទសំ។ ‘យេ បន មេ ន សទ្ទហេយ្យុំ, តេសំ អហិតាយ អស្សា’តិ បរេសំ អនុកម្បាយ ន កថេសឹ។ ឥទានិ មោគ្គល្លានំ សក្ខឹ កត្វា កថេមិ។ សច្ចំ, ភិក្ខវេ, មោគ្គល្លានោ អាហា’’តិ កថេសិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ សត្ថារំ បុច្ឆឹសុ – ‘‘កឹ បន, ភន្តេ, តស្ស បុព្ពកម្ម’’ន្តិ។ សត្ថា ‘‘តេន ហិ, ភិក្ខវេ, សុណាថា’’តិ អតីតំ អាហរិត្វា តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេសិ។

កស្សបពុទ្ធកាលេ កិរ ឯកស្មិំ គាមកាវាសេ ទ្វេ ថេរា សមគ្គវាសំ វសិសុ។ តេសុ ឯកោ សដ្ឋិវស្សោ, ឯកោ ឯកូនសដ្ឋិវស្សោ ។ ឯកូនសដ្ឋិវស្សោ ឥតរស្ស បត្តចីវរំ អាទាយ វិចរិ, សាមណេរោ វិយ សព្ពំ វត្តបដិវត្តំ អកាសិ។ តេសំ ឯកមាតុកុច្ឆិយំ វុត្ថភាតូនំ វិយ សមគ្គវាសំ វសន្តានំ វសនដ្ឋានំ ឯកោ ធម្មកថិកោ អាគមិ។ តទា ច ធម្មស្សវនទិវសោ ហោតិ។ ថេរា តំ សង្គណ្ហិត្វា “ធម្មកថំ នោ កថេហិ សប្បុរិសា”តិ អាហំសុ។ សោ ធម្មកថំ កថេសិ។ ថេរា “ធម្មកថិកោ នោ លទ្ធោ”តិ តុដ្ឋចិត្តា បុនទិវសេ តំ អាទាយ ធុរគាមំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា តត្ថ កតភត្តកិច្ចា, “អាវុសោ, ហិយ្យោ កថិតដ្ឋានតោវ ថោកំ ធម្មំ កថេហី”តិ មនុស្សានំ ធម្មំ កថាបេសុំ។ មនុស្សា ធម្មកថំ សុត្វា បុនទិវសត្ថាយបិ និមន្តយឹសុ។ ឯវំ សមន្តា ភិក្ខាចារគាមេសុ ទ្វេ ទ្វេ ទិវសេ តំ អាទាយ បិណ្ឌាយ ចរិំសុ។

ធម្មកថិកោ ចិន្តេសិ – “ឥមេ ទ្វេបិ អតិមុទុកា, មយា ឧភោបេតេ បលាបេត្វា ឥមស្មិំ វិហារេ វសិតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ សាយំ ថេរុបដ្ឋានំ គន្ត្វា ភិក្ខូនំ ឧដ្ឋាយ គតកាលេ និវត្តិត្វា មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថី”តិ វត្វា “កថេហិ, អាវុសោ”តិ វុត្តេ ថោកំ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, កថា នាមេសា មហាសាវជ្ជា”តិ វត្វា អកថេត្វាវ បក្កាមិ។ អនុថេរស្សាបិ សន្តិកំ គន្ត្វា តថេវ អកាសិ។ សោ ទុតិយទិវសេ តថេវ កត្វា តតិយទិវសេ តេសំ អតិវិយ កោតុហលេ ឧប្បន្នេ មហាថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, កិញ្ចិ វត្តព្ពំ អត្ថិ, តុម្ហាកំ បន សន្តិកេ វត្តុំ ន វិសហាមី”តិ វត្វា ថេរេន “ហោតុ, អាវុសោ, កថេហី”តិ និប្បីឡិតោ អាហ – “កិំ បន, ភន្តេ, អនុថេរោ តុម្ហេហិ សទ្ធិំ សំភោគោ”តិ។ សប្បុរិស, កិំ នាមេតំ កថេសិ, មយំ ឯកមាតុកុច្ឆិយំ វុត្ថបុត្តា វិយ, អម្ហេសុ ឯកេន យំ លទ្ធំ, ឥតរេនាបិ លទ្ធមេវ ហោតិ។ មយា ឯតស្ស ឯត្តកំ កាលំ អគុណោ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពោតិ? ឯវំ, ភន្តេតិ។ អាមាវុសោតិ។ ភន្តេ មំ អនុថេរោ ឯវមាហ – “សប្បុរិស, ត្វំ កុលបុត្តោ, អយំ មហាថេរោ លជ្ជី បេសលោតិ ឯតេន សទ្ធិំ សំភោគំ ករោន្តោ ឧបបរិក្ខិត្វា ករេយ្យាសី”តិ ឯវមេស មំ អាគតទិវសតោ បដ្ឋាយ វទតីតិ។

មហាថេរោ តំ សុត្វាវ កុទ្ធមានសោ ទណ្ឌាភិហតំ កុលាលភាជនំ វិយ ភិជ្ជិ។ ឥតរោបិ ឧដ្ឋាយ អនុថេរស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា តថេវ អវោច, សោបិ តថេវ ភិជ្ជិ។ តេសុ កិញ្ចាបិ ឯត្តកំ កាលំ ឯកោបិ វិសុំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋបុព្ពោ នាម នត្ថិ, បុនទិវសេ បន វិសុំ បិណ្ឌាយ បវិសិត្វា អនុថេរោ បុរេតរំ អាគន្ត្វា ឧបដ្ឋានសាលាយ អដ្ឋាសិ, មហាថេរោ បច្ឆា អគមាសិ។ តំ ទិស្វា អនុថេរោ ចិន្តេសិ – “កិំ នុ ខោ ឥមស្ស បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតព្ពំ, ឧទាហុ នោ”តិ។ សោ “ន ឥទានិ បដិគ្គហេស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វាបិ “ហោតុ, ន មយា ឯវំ កតបុព្ពំ, មយា អត្តនោ វត្តំ ហាបេតុំ ន វដ្ដតី”តិ ចិត្តំ មុទុកំ កត្វា ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, បត្តចីវរំ ទេថា”តិ អាហ។ ឥតរោ “គច្ឆ, ទុព្ពិនីត, ន ត្វំ មម បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតុំ យុត្តរូបោ”តិ អច្ឆរំ បហរិត្វា តេនបិ “អាម, ភន្តេ, អហម្បិ តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ ន បដិគ្គណ្ហាមីតិ ចិន្តេសិ”ន្តិ វុត្តេ, “អាវុសោ នវក, កិំ ត្វំ ចិន្តេសិ, មម ឥមស្មិំ វិហារេ កោចិ សង្គោ អត្ថី”តិ អាហ។ ឥតរោបិ “តុម្ហេ បន, ភន្តេ, កិំ ឯវំ មញ្ញថ ‘មម ឥមស្មិំ វិហារេ កោចិ សង្គោ អត្ថី’តិ, ឯសោ តេ វិហារោ”តិ វត្វា បត្តចីវរំ អាទាយ និក្ខមិ។ ឥតរោបិ និក្ខមិ។ តេ ឧភោបិ ឯកមគ្គេនាបិ អគន្ត្វា ឯកោ បច្ឆិមទ្វារេន មគ្គំ គណ្ហិ, ឯកោ បុរត្ថិមទ្វារេន។ ធម្មកថិកោ, “ភន្តេ, មា ឯវំ ករោថ, មា ឯវំ ករោថា”តិ វត្វា “តិដ្ឋាវុសោ”តិ វុត្តេ និវត្តិ។ សោ បុនទិវសេ ធុរគាមំ បវិដ្ឋោ មនុស្សេហិ, “ភន្តេ, ភទ្ទន្តា កុហិ”ន្តិ វុត្តេ, “អាវុសោ, មា បុច្ឆថ, តុម្ហាកំ កុលុបកា ហិយ្យោ កលហំ កត្វា និក្ខមឹសុ, អហំ យាចន្តោបិ និវត្តេតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ អាហ។ តេសុ ពាលា តុណ្ហី អហេសុំ។ បណ្ឌិតា បន “អម្ហេហិ ឯត្តកំ កាលំ ភទ្ទន្តានំ កិញ្ចិ ខលិតំ នាម ន ទិដ្ឋបុព្ពំ, តេសំ ភយំ ឥមំ និស្សាយ ឧប្បន្នំ ភវិស្សតី”តិ ទោមនស្សប្បត្តា អហេសុំ។

តេបិ ថេរា គតដ្ឋានេ ចិត្តសុខំ នាម ន លភឹសុ។ មហាថេរោ ចិន្តេសិ – “អហោ នវកស្ស ភិក្ខុនោ ភារិយំ កម្មំ កតំ, មុហុត្តំ ទិដ្ឋំ នាម អាគន្តុកភិក្ខុំ អាហ – ‘មហាថេរេន សទ្ធិំ សំភោគំ មា អកាសី’”តិ។ ឥតរោបិ ចិន្តេសិ – “អហោ មហាថេរស្ស ភារិយំ កម្មំ កតំ, មុហុត្តំ ទិដ្ឋំ នាម អាគន្តុកភិក្ខុំ អាហ – ‘ឥមិនា សទ្ធិំ សំភោគំ មា អកាសី’”តិ។ តេសំ នេវ សជ្ឈាយោ ន មនសិការោ អហោសិ។ តេ វស្សសតច្ចយេន បច្ឆិមទិសាយ ឯកំ វិហារំ អគមំសុ។ តេសំ ឯកមេវ សេនាសនំ បាបុណិ។ មហាថេរេ បវិសិត្វា មញ្ចកេ និសិន្នេ ឥតរោបិ បាវិសិ។ មហាថេរោ តំ ទិស្វាវ សញ្ជានិត្វា អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ។ ឥតរោបិ មហាថេរំ សញ្ជានិត្វា អស្សុបុណ្ណេហិ នេត្តេហិ “កថេមិ នុ ខោ មា កថេមី”តិ ចិន្តេត្វា “ន តំ សទ្ទេយ្យរូប”ន្តិ ថេរំ វន្ទិត្វា “អហំ, ភន្តេ, ឯត្តកំ កាលំ តុម្ហាកំ បត្តចីវរំ គហេត្វា វិចរិំ, អបិ នុ ខោ មេ កាយទ្វារាទីសុ តុម្ហេហិ កិញ្ចិ អសារុប្បំ ទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ។ “ន ទិដ្ឋបុព្ពំ, អាវុសោ”តិ។ អថ កស្មា ធម្មកថិកំ អវចុត្ថ “មា ឯតេន សទ្ធិំ សំភោគមកាសី”តិ? “នាហំ, អាវុសោ, ឯវំ កថេមិ, តយា កិរ មម អន្តរេ ឯវំ វុត្ត”ន្តិ។ “អហម្បិ, ភន្តេ, ន វទាមី”តិ។ តេ តស្មិំ ខណេ “តេន អម្ហេ ភិន្ទិតុកាមេន ឯវំ វុត្តំ ភវិស្សតី”តិ ញត្វា អញ្ញមញ្ញំ អច្ចយំ ទេសយឹសុ។ តេ វស្សសតំ ចិត្តស្សាទំ អលភន្តា តំ ទិវសំ សមគ្គា ហុត្វា “អាយាម, នំ តតោ វិហារា និក្កឌ្ឍិស្សាមា”តិ បក្កមិត្វា អនុបុព្ពេន តំ វិហារំ អគមំសុ។

ធម្មកថិកោបិ ថេរេ ទិស្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេតុំ ឧបគច្ឆិ។ ថេរា “ន តុំ ឥមស្មឹ វិហារេ វសិតុំ យុត្តរូបោ”តិ អច្ឆរំ បហរិំសុ។ សោ សណ្ឋាតុំ អសក្កោន្តោ តាវទេវ និក្ខមិត្វា បលាយិ។ អថ នំ វីសតិ វស្សសហស្សានិ កតោ សមណធម្មោ សន្ធារេតុំ នាសក្ខិ, តតោ ចវិត្វា អវីចិម្ហិ និព្ពត្តោ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ បច្ចិត្វា ឥទានិ គិជ្ឈកូដេ វុត្តប្បការេន អត្តភាវេន ទុក្ខំ អនុភោតីតិ។

សត្ថា ឥទំ តស្ស បុព្ពកម្មំ អាហរិត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម កាយាទីហិ ឧបសន្តរូបេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨១. “វាចានុរក្ខី មនសា សុសំវុតោ,
កាយេន ច នាកុសលំ កយិរា;
ឯតេ តយោ កម្មបថេ វិសោធយេ,
អារាធយេ មគ្គមិសិប្បវេទិត”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – ចតុន្នំ វចីទុច្ចរិតានំ វជ្ជនេន វាចានុរក្ខី អភិជ្ឈាទីនំ អនុប្បាទនេន មនសា ច សុដ្ឋុ សំវុតោ បាណាតិបាតាទយោ បជហន្តោ កាយេន ច អកុសលំ ន កយិរា។ ឯវំ ឯតេ តយោ កម្មបថេ វិសោធយេ។ ឯវំ វិសោធេន្តោ ហិ សីលក្ខន្ធាទីនំ ឯសកេហិ ពុទ្ធាទីហិ ឥសីហិ បវេទិតំ អដ្ឋង្គិកមគ្គំ អារាធេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សូករបេតវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. បោដ្ឋិលត្ថេរវត្ថុ

យោគា វេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បោដ្ឋិលំ នាម ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សត្តន្នម្បិ ពុទ្ធានំ សាសនេ តេបិដកោ បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ ធម្មំ វាចេសិ។ សត្ថា ចិន្តេសិ – “ឥមស្ស ភិក្ខុនោ ‘អត្តនោ ទុក្ខនិស្សរណំ ករិស្សាមី’តិ ចិត្តម្បិ នត្ថិ សំវេជេស្សាមិ ន”ន្តិ។ តតោ បដ្ឋាយ តំ ថេរំ អត្តនោ ឧបដ្ឋានំ អាគតកាលេ “ឯហិ, តុច្ឆបោដ្ឋិល, វន្ទ, តុច្ឆបោដ្ឋិល, និសីទ, តុច្ឆបោដ្ឋិល, យាហិ, តុច្ឆបោដ្ឋិលា”តិ វទតិ។ ឧដ្ឋាយ គតកាលេបិ “តុច្ឆបោដ្ឋិលោ គតោ”តិ វទតិ។ សោ ចិន្តេសិ – “អហំ សាដ្ឋកថានិ តីណិ បិដកានិ ធារេមិ, បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ អដ្ឋារស មហាគណេ ធម្មំ វាចេមិ, អថ បន មំ សត្ថា អភិក្ខណំ, ‘តុច្ឆបោដ្ឋិលា’តិ វទេតិ, អទ្ធា មំ សត្ថា ឈានាទីនំ អភាវេន ឯវំ វទេតី”តិ។ សោ ឧប្បន្នសំវេគោ “ទានិ អរញ្ញំ បវិសិត្វា សមណធម្មំ ករិស្សាមី”តិ សយមេវ បត្តចីវរំ សំវិទហិត្វា បច្ចូសកាលេ សព្ពបច្ឆា ធម្មំ ឧគ្គណ្ហិត្វា និក្ខមន្តេន ភិក្ខុនា សទ្ធឹ និក្ខមិ។ បរិវេណេ និសីទិត្វា សជ្ឈាយន្តា នំ “អាចរិយោ”តិ ន សល្លក្ខេសុំ។ សោ វីសយោជនសតមគ្គំ គន្ត្វា ឯកស្មឹ អរញ្ញាវាសេ តឹស ភិក្ខូ វសន្តិ, តេ ឧបសង្កមិត្វា សង្ឃត្ថេរំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អវស្សយោ មេ ហោថា”តិ អាហ។ អាវុសោ, ត្វំ ធម្មកថិកោ, អម្ហេហិ នាម តំ និស្សាយ កិញ្ចិ ជានិតព្ពំ ភវេយ្យ, កស្មា ឯវំ វទេសីតិ? មា, ភន្តេ, ឯវំ ករោថ, អវស្សយោ មេ ហោថាតិ។ តេ បន សព្ពេ ខីណាសវា។ អថ នំ មហាថេរោ “ឥមស្ស ឧគ្គហំ និស្សាយ មានោ អត្ថិយេវា”តិ អនុថេរស្ស សន្តិកំ បហិណិ។ សោបិ នំ តថេវាហ។ ឥមិនា នីហារេន សព្ពេបិ តំ បេសេន្តា ទិវាដ្ឋានេ និសីទិត្វា សូចិកម្មំ ករោន្តស្ស សព្ពនវកស្ស សត្តវស្សិកសាមណេរស្ស សន្តិកំ បហិណឹសុ។ ឯវមស្ស មានំ នីហរិំសុ។

សោ និហតមានោ សាមណេរស្ស សន្តិកេ អញ្ជលឹ បគ្គហេត្វា “អវស្សយោ មេ ហោហិ សប្បុរិសា”តិ អាហ។ អហោ, អាចរិយ, កឹ នាមេតំ កថេថ, តុម្ហេ មហល្លកា ពហុស្សុតា, តុម្ហាកំ សន្តិកេ មយា កិញ្ចិ ការណំ ជានិតព្ពំ ភវេយ្យាតិ។ មា ឯវំ ករិ, សប្បុរិស, ហោហិយេវ មេ អវស្សយោតិ។ ភន្តេ, សចេបិ ខមា ភវិស្សថ, ភវិស្សាមិ វោ អវស្សយោតិ។ ហោមិ, សប្បុរិស, អហំ “អគ្គឹ បវិសា”តិ វុត្តេ អគ្គឹ បវិសាមិយេវាតិ។ អថ នំ សោ អវិទូរេ ឯកំ សរំ ទស្សេត្វា, “ភន្តេ, យថានិវត្ថបារុតោវ ឥមំ សរំ បវិសថា”តិ អាហ។ សោ ហិស្ស មហគ្ឃានំ ទុបដ្ដចីវរានំ និវត្ថបារុតភាវំ ញត្វាបិ “ខមោ នុ ខោ”តិ វីមំសន្តោ ឯវមាហ។ ថេរោបិ ឯកវចនេនេវ ឧទកំ ឱតរិ។ អថ នំ ចីវរកណ្ណានំ តេមិតកាលេ “ឯថ, ភន្តេ”តិ វត្វា ឯកវចនេនេវ អាគន្ត្វា ឋិតំ អាហ – “ភន្តេ, ឯកស្មឹ វម្មិកេ ឆ ឆិទ្ទានិ, តត្ថ ឯកេន ឆិទ្ទេន គោធា អន្តោ បវិដ្ឋា, តំ គណ្ហិតុកាមោ ឥតរានិ បញ្ច ឆិទ្ទានិ ថកេត្វា ឆដ្ឋំ ភិន្ទិត្វា បវិដ្ឋឆិទ្ទេនេវ គណ្ហាតិ, ឯវំ តុម្ហេបិ ឆទ្វារិកេសុ អារម្មណេសុ សេសានិ បញ្ចទ្វារានិ បិធាយ មនោទ្វារេ កម្មំ បដ្ឋបេថា”តិ។ ពហុស្សុតស្ស ភិក្ខុនោ ឯត្តកេនេវ បទីបុជ្ជលនំ វិយ អហោសិ។ សោ “ឯត្តកមេវ ហោតុ សប្បុរិសា”តិ ករជកាយេ ញាណំ ឱតារេត្វា សមណធម្មំ អារភិ។

សត្ថា វិសេយោជនសតមត្តកេ និសិន្នោវ តំ ភិក្ខុំ ឱលោកេត្វា “យថេវាយំ ភិក្ខុ ភូរិបញ្ញោ , ឯវមេវ អនេន អត្តានំ បតិដ្ឋាបេតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា តេន សទ្ធិំ កថេន្តោ វិយ ឱភាសំ ផរិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨២. “យោគា វេ ជាយតី ភូរិ, អយោគា ភូរិសង្ខយោ;
ឯតំ ទ្វេធាបថំ ញត្វា, ភវាយ វិភវាយ ច;
តថាត្តានំ និវេសេយ្យ, យថា ភូរិ បវឌ្ឍតី”តិ។

តត្ថ **យោគា**តិ អដ្ឋតឹសាយ អារម្មណេសុ យោនិសោ មនសិការា។ **ភូរី**តិ បថវីសមាយ វិត្ថតាយ បញ្ញាយេតំ នាមំ។ **សង្ខយោ**តិ វិនាសោ។ **ឯតំ ទ្វេធាបថ**ន្តិ ឯតំ យោគញ្ច អយោគញ្ច។ **ភវាយ វិភវាយ ចា**តិ វុឌ្ឍិយា ច អវុឌ្ឍិយា ច។ **តថា**តិ យថា អយំ ភូរិសង្ខាតា បញ្ញា បវឌ្ឍតិ, ឯវំ អត្តានំ និវេសេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បោដ្ឋិលត្ថេរោ អរហត្តេ បតិដ្ឋហីតិ។

បោដ្ឋិលត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. បញ្ចមហល្លកត្ថេរវត្ថុ

វនំ ឆិន្ទថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ មហល្លកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ គិហិកាលេ សាវត្ថិយំ កុដុម្ពិកា មហទ្ធនា អញ្ញមញ្ញសហាយកា ឯកតោ បុញ្ញានិ ករោន្តា សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា “មយំ មហល្លកា, កឹ នោ ឃរាវាសេនា”តិ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា បព្ពជិសុ, មហល្លកភាវេន បន ធម្មំ បរិយាបុណិតុំ អសក្កោន្តា វិហារបរិយន្តេ បណ្ណសាលំ ការេត្វា ឯកតោវ វសឹសុ។ បិណ្ឌាយ ចរន្តាបិ យេភុយ្យេន បុត្តទារស្សេវ គេហំ គន្ត្វា ភុញ្ជឹសុ។ តេសុ ឯកស្ស បុរាណទុតិយិកា មធុរបាចិកា នាម, សា តេសំ សព្ពេសម្បិ ឧបការិកា អហោសិ។ តស្មា សព្ពេបិ អត្តនា លទ្ធាហារំ គហេត្វា តស្សា ឯវ គេហេ និសីទិត្វា ភុញ្ជន្តិ? សាបិ នេសំ យថាសន្និហិតំ សូបព្យញ្ជនំ ទេតិ។ សា អញ្ញតរាពាធេន ផុដ្ឋា កាលមកាសិ។ អថ តេ មហល្លកត្ថេរា សហាយកស្ស ថេរស្ស បណ្ណសាលាយ សន្និបតិត្វា អញ្ញមញ្ញំ គីវាសុ គហេត្វា “មធុរបាចិកា ឧបាសិកា កាលកតា”តិ វិលបន្តា រោទឹសុ ។ ភិក្ខូហិ ច សមន្តតោ ឧបធាវិត្វា “កឹ ឥទំ, អាវុសោ”តិ បុដ្ឋា, “ភន្តេ, សហាយកស្ស នោ បុរាណទុតិយិកា កាលកតា, សា អម្ហាកំ អតិវិយ ឧបការិកា។ ឥទានិ កុតោ តថារូបិំ លភិស្សាមាតិ ឥមិនា ការណេន រោទាមា”តិ អាហំសុ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ តេ កាកយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា សមុទ្ទតីរេ ចរមានា សមុទ្ទឩមិយា សមុទ្ទំ បវេសេត្វា មារិតាយ កាកិយា រោទិត្វា បរិទេវិត្វា តំ នីហរិស្សាមាតិ មុខតុណ្ឌកេហិ មហាសមុទ្ទំ ឧស្សិញ្ចន្តា កិលមឹសូ”តិ អតីតំ អាហរិត្វា –

“អបិ នុ ហនុកា សន្តា, មុខញ្ច បរិសុស្សតិ;
ឱរមាម ន បារេម, បូរតេវ មហោទធី”តិ។ (ជា. ១.១.១៤៦);

ឥមំ **កាកជាតកំ** វិត្ថារេត្វា តេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា, “ភិក្ខវេ, រាគទោសមោហវនំ និស្សាយ តុម្ហេហិ ឥទំ ទុក្ខំ បត្តំ, តំ វនំ ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ និទ្ទុក្ខា ភវិស្សថា”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

២៨៣. “វនំ ឆិន្ទថ មា រុក្ខំ, វនតោ ជាយតេ ភយំ;
ឆេត្វា វនញ្ច វនថញ្ច, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខវោ។

២៨៤. “យាវ ហិ វនថោ ន ឆិជ្ជតិ,
អណុមត្តោបិ នរស្ស នារិសុ;
បដិពទ្ធមនោវ តាវ សោ,
វច្ឆោ ខីរបកោវ មាតរី”តិ។

តត្ថ **មា រុក្ខ**ន្តិ សត្ថារា ហិ “វនំ ឆិន្ទថា”តិ វុត្តេ តេសំ អចិរបព្ពជិតានំ “សត្ថា អម្ហេ វាសិអាទីនិ គហេត្វា វនំ ឆិន្ទាបេតី”តិ រុក្ខំ ឆិន្ទិតុកាមតា ឧប្បជ្ជិ។ អថ នេ “មយា រាគាទិកិលេសវនំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ, ន រុក្ខេ”តិ បដិសេធេន្តោ “មា រុក្ខ”ន្តិ អាហ។ **វនតោ**តិ យថា បាកតិកវនតោ សីហាទិភយំ ជាយតិ, ឯវំ ជាតិអាទិភយម្បិ

កិលេសវនតោ ជាយតីតិ អត្ថោ។ **វនញ្ច វនថញ្ចា**តិ ឯត្ថ មហន្តា រុក្ខា វនំ នាម, ខុទ្ទកា តស្មឹ វនេ ឋិតត្តា វនថា នាម។ បុព្ពុប្បត្តិករុក្ខា វា វនំ នាម, អបរាបរុប្បត្តិកា វនថា នាម។ ឯវមេវ មហន្តមហន្តា ភវាកឌ្ឍនកា កិលេសា វនំ នាម, បវត្តិយំ វិបាកទាយកា វនថា នាម។ បុព្ពុប្បត្តិកា វនំ នាម, អបរាបរុប្បត្តិកា វនថា នាម។ តំ ឧភយំ ចតុត្ថមគ្គញាណេន ឆិន្ទិតព្ពំ។ តេនាហ – “ឆេត្វា វនញ្ច វនថញ្ច, និព្ពនា ហោថ ភិក្ខវោ”តិ។ **និព្ពនា ហោថា**តិ និក្កិលេសា ហោថ។ **យាវ ហិ វនថោ**តិ យាវ ឯស អណុមត្តោបិ កិលេសវនថោ នរស្ស នារីសុ ន ឆិជ្ជតិ , តាវ សោ ខីរបកោ វច្ឆោ មាតរិ វិយ បដិពទ្ធមនោ លគ្គចិត្តោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចបិ តេ មហល្លកត្ថេរា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចមហល្លកត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សុវណ្ណការត្ថេរវត្ថុ

ឧច្ឆិន្ទាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ សុវណ្ណការបុត្តោ អភិរូបោ សារិបុត្តត្ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិ។ ថេរោ “តរុណានំ រាគោ ឧស្សន្នោ ហោតី”តិ ចិន្តេត្វា តស្ស រាគបដិឃាតាយ អសុភកម្មដ្ឋានំ អទាសិ។ តស្ស បន តំ អសប្បាយំ។ តស្មា អរញ្ញំ បវិសិត្វា តេមាសំ វាយមន្តោ ចិត្តេកគ្គមត្តម្បិ អលភិត្វា បុន ថេរស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា ថេរេន “ឧបដ្ឋិតំ តេ, អាវុសោ, កម្មដ្ឋាន”ន្តិ វុត្តេ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។ អថស្ស ថេរោ “កម្មដ្ឋានំ ន សម្បជ្ជតីតិ វោសានំ អាបជ្ជិតុំ ន វដ្ដតី”តិ វត្វា បុន តទេវ កម្មដ្ឋានំ សាធុកំ កថេត្វា អទាសិ។ សោ ទុតិយវារេបិ កិញ្ចិ វិសេសំ និព្ពត្តេតុំ អសក្កោន្តោ អាគន្ត្វា ថេរស្ស អារោចេសិ។ អថស្ស ថេរោបិ សការណំ សឧបមំ កត្វា តទេវ កម្មដ្ឋានំ អាចិក្ខិ។ សោ បុនបិ អាគន្ត្វា កម្មដ្ឋានស្ស អសម្បជ្ជនភាវំ កថេសិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “ការកោ ភិក្ខុ អត្តនិ វិជ្ជមានេ កាមច្ឆន្ទាទយោ វិជ្ជមានាតិ អវិជ្ជមានេ អវិជ្ជមានាតិ បជានាតិ។ អយំ ភិក្ខុ ការកោ, នោ អការកោ, បដិបន្នោ, នោ អប្បដិបន្នោ, អហំ បនេតស្ស អជ្ឈាសយំ ន ជានាមិ, ពុទ្ធវេនេយ្យោ ឯសោ ភវិស្សតី”តិ តំ អាទាយ សាយន្ហសមយេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “អយំ, ភន្តេ , មម សទ្ធិវិហារិកោ, ឥមស្ស មយា ឥមិនា ការណេន ឥទំ នាម កម្មដ្ឋានំ ទិន្ន”ន្តិ សព្ពំ តំ បវត្តិំ អារោចេសិ។

អថ នំ សត្ថា “អាសយានុសយញាណំ នាមេតំ បារមិយោ បូរេត្វា ទសសហស្សិលោកធាតុំ ឧន្នាទេត្វា សព្ពញ្ញុតំ បត្តានំ ពុទ្ធានំយេវ វិសយោ”តិ វត្វា “កតរកុលា នុ ខោ ឯស បព្ពជិតោ”តិ អាវជ្ជេន្តោ “សុវណ្ណការកុលា”តិ ញត្វា អតីតេ អត្តភាវេ ឱលោកេន្តោ តស្ស សុវណ្ណការកុលេយេវ បដិបាដិយា និព្ពត្តានិ បញ្ច អត្តភាវសតានិ ទិស្វា “ឥមិនា ទីឃរត្តំ សុវណ្ណការកម្មំ ករោន្តេន កណិការបុប្ផបទុមបុប្ផាទីនិ ករិស្សាមីតិ រត្តសុវណ្ណមេវ សម្បរិវត្តិតំ, តស្មា ឥមស្ស អសុភបដិកូលកម្មដ្ឋានំ ន វដ្ដតិ, មនាបមេវស្ស កម្មដ្ឋានំ សប្បាយ”ន្តិ ចិន្តេត្វា, “សារិបុត្ត, តយា កម្មដ្ឋានំ ទត្វា ចត្តារោ មាសេ កិលមិតំ ភិក្ខុំ អជ្ជ បច្ឆាភត្តេយេវ អរហត្តំ បត្តំ បស្សិស្សសិ, គច្ឆ ត្វ”ន្តិ ថេរំ ឧយ្យោជេត្វា ឥទ្ធិយា ចក្កមត្តំ សុវណ្ណបទុមំ មាបេត្វា បត្តេហិ ចេវ នាលេហិ ច ឧទកពិន្ទូនិ មុញ្ចន្តំ វិយ កត្វា “ភិក្ខុ ឥមំ បទុមំ អាទាយ វិហារបច្ចន្តេ វាលុករាសិម្ហិ ឋបេត្វា សម្មុខដ្ឋានេ បល្លង្កេន និសីទិត្វា ‘លោហិតកំ លោហិតក’ន្តិ បរិកម្មំ ករោហី”តិ អទាសិ។ តស្ស សត្ថុហត្ថតោ បទុមំ គណ្ហន្តស្សេវ ចិត្តំ បសីទិ។ សោ វិហារបច្ចន្តំ គន្ត្វា វាលុកំ ឧស្សាបេត្វា តត្ថ បទុមនាលំ បវេសេត្វា សម្មុខេ បល្លង្កេន និសិន្នោ “លោហិតកំ លោហិតក”ន្តិ បរិកម្មំ អារភិ។ អថស្ស តង្ខណញ្ញេវ នីវរណានិ វិក្ខម្ភិំសុ, ឧបចារជ្ឈានំ ឧប្បជ្ជិ។ តទនន្តរំ បឋមជ្ឈានំ និព្ពត្តេត្វា បញ្ចហាការេហិ វសីភាវំ បាបេត្វា យថានិសិន្នោវ ទុតិយជ្ឈានាទីនិបិ បត្វា វសីភូតោ ចតុត្ថជ្ឈានេន ឈានកីឡំ កីឡន្តោ និសីទិ។

សត្ថា តស្ស ឈានានំ ឧប្បន្នភាវំ ញត្វា “សក្ខិស្សតិ នុ ខោ ឯស អត្តនោ ធម្មតាយ ឧត្តរិ វិសេសំ និព្ពត្តេតុ”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “ន សក្ខិស្សតី”តិ ញត្វា “តំ បទុមំ មិលាយតូ”តិ អធិដ្ឋហិ។ តំ ហត្ថេហិ មទ្ទិតបទុមំ មិលាយន្តំ វិយ កាឡវណ្ណំ អហោសិ។ សោ ឈានា វុដ្ឋាយ តំ ឱលោកេត្វា “កឹ នុ ខោ ឥមំ បទុមំ ជរាយ បហដំ បញ្ញាយតិ, អនុបាទិណ្ណកេបិ ឯវំ ជរាយ អភិភុយ្យមានេ ឧបាទិណ្ណកេ កថាវ នត្ថិ។ ឥទម្បិ ហិ ជរា អភិភវិស្សតី”តិ អនិច្ចលក្ខណំ បស្សិ ។ តស្មិំ បន ទិដ្ឋេ ទុក្ខលក្ខណញ្ច អនត្តលក្ខណញ្ច ទិដ្ឋមេវ ហោតិ។ តស្ស តយោ ភវា អាទិត្តា វិយ កណ្ឋេ ពទ្ធកុណបា វិយ ច ខាយិំសុ។ តស្មិំ ខណេ តស្ស អវិទូរេ កុមារកា ឯកំ សរំ ឱតរិត្វា កុមុទានិ ភញ្ជិត្វា ថលេ រាសិំ ករោន្តិ។ សោ ជលេ ច ថលេ ច កុមុទានិ ឱលោកេសិ។ អថស្ស ជលេ កុមុទានិ អភិរូបានិ ឧទកបគ្ឃរន្តានិ វិយ ឧបដ្ឋហិំសុ, ឥតរានិ អគ្គគ្គេសុ បរិមិលាតានិ ។ សោ “អនុបាទិណ្ណកំ ជរា ឯវំ

បហរតិ, ឧបាទិណ្ណកំ កឹ បន ន បហរិស្សតី”តិ សុដ្ឋុតរំ អនិច្ចលក្ខណាទីនិ អទ្ទស។ សត្ថា “បាកដីភូតំ ឥទានិ ឥមស្ស ភិក្ខុនោ កម្មដ្ឋាន”ន្តិ ញត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នកោវ ឱភាសំ មុញ្ចិ, សោ តស្ស មុខំ បហរិ។ អថស្ស “កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ឱលោកេន្តស្ស សត្ថា អាគន្ត្វា សម្មុខេ ឋិតោ វិយ អហោសិ។ សោ ឧដ្ឋាយ អញ្ជលឹ បគ្គណ្ហិ។ អថស្ស សត្ថា សប្បាយំ សល្លក្ខេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨៥. “ឧច្ឆិន្ទ សិនេហមត្តនោ, កុមុទំ សារទិកំវ បាណិនា;
សន្តិមគ្គមេវ ព្រូហយ, និព្ពានំ សុគតេន ទេសិត”ន្តិ។

តត្ថ **ឧច្ឆិន្ទា**តិ អរហត្តមគ្គេន ឧច្ឆិន្ទ។ **សារទិក**ន្តិ សរទកាលេ និព្ពត្តំ។ **សន្តិមគ្គ**ន្តិ និព្ពានគាមិំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ។ **ព្រូហយា**តិ វឌ្ឍយ។ និព្ពានញ្ហិ សុគតេន ទេសិតំ, តស្មា តស្ស មគ្គំ ភាវេហីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ។

សុវណ្ណការត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. មហាធនវាណិជវត្ថុ

ឥធ វស្សន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាធនវាណិជំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ពារាណសិតោ កុសុម្ភរត្តានំ វត្ថានំ បញ្ច សកដសតានិ បូរេត្វា វណិជ្ជាយ សាវត្ថិំ អាគតោ នទីតីរំ បត្វា “ស្វេ នទឹ ឧត្តរិស្សាមី”តិ តត្ថេវ សកដានិ មោចេត្វា វសិ។ រត្តិំ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា វស្សិ។ នទី សត្តាហំ ឧទកស្ស បូរា អដ្ឋាសិ។ នាគរាបិ សត្តាហំ នក្ខត្តំ កីឡឹសុ។ កុសុម្ភរត្តេហិ វត្ថេហិ កិច្ចំ ន និដ្ឋិតំ។ វាណិជោ ចិន្តេសិ – “អហំ ទូរំ អាគតោ។ សចេ បុន គមិស្សាមិ, បបញ្ចោ ភវិស្សតិ។ ឥធេវ វស្សញ្ច ហេមន្តញ្ច គិម្ហញ្ច មម កម្មំ ករោន្តោ វសិត្វា ឥមានិ វិក្កិណិស្សាមី”តិ។ សត្ថា នគរេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស ចិត្តំ ញត្វា សិតំ បាតុករិត្វា អានន្ទត្ថេរេន សិតការណំ បុដ្ឋោ អាហ – “ទិដ្ឋោ តេ, អានន្ទ, មហាធនវាណិជោ”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ សោ អត្តនោ ជីវិតន្តរាយំ អជានិត្វា ឥមំ សំវច្ឆរំ ឥធេវ វសិត្វា ភណ្ឌំ វិក្កិណិតុំ ចិត្តមកាសីតិ។ “កឹ បន តស្ស, ភន្តេ, អន្តរាយោ ភវិស្សតី”តិ? សត្ថា “អាមានន្ទ, សត្តាហមេវ ជីវិត្វា សោ មច្ចុមុខេ បតិស្សតី”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

“អជ្ជេវ កិច្ចមាតប្បំ, កោ ជញ្ញា មរណំ សុវេ;
ន ហិ នោ សង្គរំ តេន, មហាសេនេន មច្ចុនា។

“ឯវំ វិហារិំ អាតាបឹ, អហោរត្តមតន្ទិតំ;
តំ វេ ភទ្ទេករត្តោតិ, សន្តោ អាចិក្ខតេ មុនី”តិ។ (ម. និ. ៣.២៧២);

គច្ឆាមិស្ស, ភន្តេ, អារោចេស្សាមីតិ។ វិស្សត្ថោ គច្ឆានន្ទាតិ។ ថេរោ សកដដ្ឋានំ គន្ត្វា ភិក្ខាយ ចរិ។ វាណិជោ ថេរំ អាហារេន បតិមានេសិ។ អថ នំ ថេរោ អាហ – “កិត្តកំ កាលំ ឥធ វសិស្សសី”តិ? “ភន្តេ, អហំ ទូរតោ អាគតោ”។ សចេ បុន គមិស្សាមិ, បបញ្ចោ ភវិស្សតិ, ឥមំ សំវច្ឆរំ ឥធ វសិត្វា ភណ្ឌំ វិក្កិណិត្វា គមិស្សាមីតិ។ ឧបាសក, ទុជ្ជានោ ជីវិតន្តរាយោ, អប្បមាទំ កាតុំ វដ្ដតីតិ។ “កឹ បន, ភន្តេ, អន្តរាយោ ភវិស្សតី”តិ។ “អាម, ឧបាសក, សត្តាហមេវ តេ ជីវិតំ បវត្តិស្សតីតិ” ។ សោ សំវិគ្គមានសោ ហុត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ ទត្វា អនុមោទនត្ថាយ បត្តំ គណ្ហិ។ អថស្ស សត្ថា អនុមោទនំ ករោន្តោ, “ឧបាសក, បណ្ឌិតេន នាម ‘ឥធេវ វស្សាទីនិ វសិស្សាមិ, ឥទញ្ចិទញ្ច កម្មំ បយោជេស្សាមី’តិ ចិន្តេតុំ ន វដ្ដតិ, អត្តនោ បន ជីវិតន្តរាយមេវ ចិន្តេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

២៨៦. “ឥធ វស្សំ វសិស្សាមិ, ឥធ ហេមន្តគិម្ហិសុ;
ឥតិ ពាលោ វិចិន្តេតិ, អន្តរាយំ ន ពុជ្ឈតី”តិ។

តត្ថ **ឥធ វស្ស**ន្តិ ឥមស្មិំ ឋានេ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តោ ចតុមាសំ វស្សំ វសិស្សាមិ។ **ហេមន្តគិម្ហិសូ**តិ ហេមន្តគិម្ហេសុបិ “ចត្តារោ មាសេ ឥទញ្ចិទញ្ច ករោន្តោ ឥធេវ វសិស្សាមី”តិ ឯវំ ទិដ្ឋធម្មិកសម្បរាយិកំ អត្ថំ អជានន្តោ ពាលោ វិចិន្តេតិ។ **អន្តរាយ**ន្តិ “អសុកស្មិំ នាម កាលេ វា ទេសេ វា វយេ វា មរិស្សាមី”តិ អត្តនោ ជីវិតន្តរាយំ ន ពុជ្ឈតីតិ។

ទេសនាវសានេ សោ វាណិជោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសិ ។ វាណិជោបិ សត្ថារំ អនុគន្ត្វា និវត្តិត្វា “សីសរោគោ វិយ មេ ឧប្បន្នោ”តិ សយនេ និបជ្ជិ, តថានិបន្នោវ កាលំ កត្វា តុសិតវិមានេ និព្ពត្តិ។

មហាធនវាណិជវត្ថុ ទសមំ។

១១. កិសាគោតមីវត្ថុ

តំ បុត្តបសុសម្មត្តន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កិសាគោតមឹ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ សហស្សវគ្គេ –

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ អមតំ បទំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ អមតំ បទ”ន្តិ។ (ធ. ប. ១១៤) –

គាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារេត្វា កថិតំ។ តទា ហិ សត្ថា “កិសាគោតមិ លទ្ធា តេ ឯកច្ឆរមត្តា សិទ្ធត្ថកា”តិ អាហ។ “ន លទ្ធា, ភន្តេ, សកលគាមេ ជីវន្តេហិ កិរ មតកា ឯវ ពហុតរា”តិ។ អថ នំ សត្ថា “ត្វំ ‘មមេវ បុត្តោ មតោ’តិ សល្លក្ខេសិ, ធុវធម្មោ ឯស សព្ពសត្តានំ។ មច្ចុរាជា ហិ សព្ពសត្តេ អបរិបុណ្ណជ្ឈាសយេ ឯវ មហោឃោ វិយ បរិកឌ្ឍមានោ អបាយសមុទ្ទេ បក្ខិបតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៨៧. “តំ បុត្តបសុសម្មត្តំ, ព្យាសត្តមនសំ នរំ;
សុត្តំ គាមំ មហោឃោវ, មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតី”តិ។

តត្ថ **តំ បុត្តបសុសម្មត្ត**ន្តិ តំ រូបពលាទិសម្បន្នេ បុត្តេ ច បសូ ច លភិត្វា “មម បុត្តា អភិរូបា ពលសម្បន្នា បណ្ឌិតា សព្ពកិច្ចសមត្ថា, មម គោណា អភិរូបា អរោគា មហាភារវហា, មម គាវី ពហុខីរា”តិ ឯវំ បុត្តេហិ ច បសូហិ ច សម្មត្តំ នរំ។ **ព្យាសត្តមនស**ន្តិ ហិរញ្ញសុវណ្ណាទីសុ វា បត្តចីវរាទីសុ វា កិញ្ចិទេវ លភិត្វា តតោ ឧត្តរិតរំ បត្ថនតាយ អាសត្តមានសំ វា, ចក្ខុវិញ្ញេយ្យាទីសុ អារម្មណេសុ វុត្តប្បការេសុ វា បរិក្ខារេសុ យំ យំ លទ្ធំ ហោតិ, តត្ថ តត្ថេវ លគ្គនតាយ ព្យាសត្តមានសំ វា។ **សុត្តំ គាម**ន្តិ និទ្ទំ ឧបគតំ សត្តនិកាយំ។ **មហោឃោវា**តិ យថា ឯវរូបំ គាមំ គម្ភីរវិត្ថតោ មហន្តោ មហានទីនំ ឱឃោ អន្តមសោ សុនខម្បិ អសេសេត្វា សព្ពំ អាទាយ គច្ឆតិ, ឯវំ វុត្តប្បការំ នរំ មច្ចុ អាទាយ គច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ កិសាគោតមី សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. បដាចារាវត្ថុ

ន សន្តិ បុត្តាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បដាចារំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ សហស្សវគ្គេ –

“យោ ច វស្សសតំ ជីវេ, អបស្សំ ឧទយព្ពយំ;
ឯកាហំ ជីវិតំ សេយ្យោ, បស្សតោ ឧទយព្ពយ”ន្តិ។ (ធ. ប. ១១៣) –

គាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារេត្វា កថិតំ។ តទា បន សត្ថា បដាចារំ តនុភូតសោកំ ញត្វា “បដាចារេ បុត្តាទយោ នាម បរលោកំ គច្ឆន្តស្ស តាណំ វា លេណំ វា សរណំ វា ភវិតុំ ន សក្កោន្តិ, តស្មា វិជ្ជមានាបិ តេ ន សន្តិយេវ។ បណ្ឌិតេន បន សីលំ វិសោធេត្វា អត្តនោ និព្ពានគាមិមគ្គមេវ សោធេតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

២៨៨. “ន សន្តិ បុត្តា តាណាយ, ន បិតា នាបិ ពន្ធវា;
អន្តកេនាធិបន្នស្ស, នត្ថិ ញាតីសុ តាណតា។

២៨៩. “ឯតមត្ថវសំ ញត្វា, បណ្ឌិតោ សីលសំវុតោ;
និព្ពានគមនំ មគ្គំ, ខិប្បមេវ វិសោធយេ”តិ។

តត្ថ **តាណាយា**តិ តាណភាវាយ បតិដ្ឋានត្ថាយ។ **ពន្ធវា**តិ បុត្តេ ច មាតាបិតរោ ច ឋបេត្វា អវសេសា ញាតិសុហជ្ជា។ **អន្តកេនាធិបន្នស្សា**តិ មរណេន អភិភូតស្ស។ បវត្តិយញ្ហិ បុត្តាទយោ អន្នបានាទិទានេន ចេវ ឧប្បន្នកិច្ចនិត្ថរណេន ច តាណា ហុត្វាបិ មរណកាលេ កេនចិ ឧបាយេន មរណំ បដិពាហិតុំ អសមត្ថតាយ តាណត្ថាយ លេណត្ថាយ ន សន្តិ នាម។ តេនេវ វុត្តំ – “**នត្ថិ ញាតីសុ តាណតា**”តិ។ **ឯតមត្ថវស**ន្តិ ឯវំ តេសំ អញ្ញមញ្ញស្ស តាណំ ភវិតុំ អសមត្ថភាវសង្ខាតំ ការណំ ជានិត្វា បណ្ឌិតោ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន សំវុតោ រក្ខិតគោបិតោ ហុត្វា និព្ពានគមនំ អដ្ឋង្គិកំ មគ្គំ សីឃំ សីឃំ វិសោធេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បដាចារា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, អញ្ញេ ច ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

បដាចារាវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

មគ្គវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

វីសតិមោ វគ្គោ។

២១. បកិណ្ណកវគ្គោ

១. អត្តនោបុព្ពកម្មវត្ថុ

មត្តាសុខបរិច្ចាគាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អត្តនោ បុព្ពកម្មំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ វេសាលី ឥទ្ធា អហោសិ ផីតា ពហុជនា អាកិណ្ណមនុស្សា។ តត្ថ ហិ វារេន វារេន រជ្ជំ ការេន្តានំ ខត្តិយានំយេវ សត្តសតាធិកានិ សត្តសហស្សានិ សត្ត ច ខត្តិយា អហេសុំ។ តេសំ វសនត្ថាយ តត្តកាយេវ បាសាទា តត្តកានេវ កូដាគារានិ ឧយ្យានេ វិហារត្ថាយ តត្តកាយេវ អារាមា ច បោក្ខរណិយោ ច អហេសុំ។ សា អបរេន សមយេន ទុព្ភិក្ខា អហោសិ ទុស្សស្សា។ តត្ថ ឆាតកភយេន បឋមំ ទុគ្គតមនុស្សា កាលមកំសុ។ តេសំ តេសំ តត្ថ តត្ថ ឆឌ្ឌិតានំ កុណបានំ គន្ធេន អមនុស្សា នគរំ បវិសឹសុ។ អមនុស្សូបទ្ទវេន ពហុតរា កាលមកំសុ។ តេសំ កុណបគន្ធបដិក្កូលតាយ សត្តានំ អហិវាតករោគោ ឧប្បជ្ជិ។ ឯវំ ទុព្ភិក្ខភយំ អមនុស្សភយំ រោគភយន្តិ តីណិ ភយានិ ឧប្បជ្ជឹសុ។

នគរវាសិនោ សន្និបតិត្វា រាជានំ អាហំសុ – “មហារាជ, ឥមស្មឹ នគរេ តីណិ ភយានិ ឧប្បន្នានិ, ឥតោ បុព្ពេ យាវ សត្តមា រាជបរិវដ្ដា ឯវរូបំ ភយំ នាម ន ឧប្បន្នបុព្ពំ។ អធម្មិករាជូនញ្ហិ កាលេ ឯវរូបំ ភយំ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ រាជា សន្ថាគារេ សព្ពេសំ សន្និបាតំ ការេត្វា “សចេ មេ អធម្មិកភាវោ អត្ថិ, តំ វិចិនថា”តិ អាហ។ វេសាលិវាសិនោ សព្ពំ បវេណិំ វិចិនន្តា រញ្ញោ កញ្ចិ ទោសំ អទិស្វា, “មហារាជ, នត្ថិ តេ ទោសោ”តិ វត្វា “កថំ នុ ខោ ឥទំ អម្ហាកំ ភយំ វូបសមំ គច្ឆេយ្យា”តិ មន្តយឹសុ។ តត្ថ ឯកច្ចេហិ “ពលិកម្មេន អាយាចនាយ មង្គលកិរិយាយា”តិ វុត្តេ សព្ពម្បិ តំ វិធឹ កត្វា បដិពាហិតុំ នាសក្ខឹសុ។ អថញ្ញេ ឯវមាហំសុ – “ឆ សត្ថារោ មហានុភាវា, តេសុ ឥធាគតមត្តេសុ ភយំ វូបសមេយ្យា”តិ។ អបរេ “សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បន្នោ។ សោ ហិ ភគវា សព្ពសត្តហិតាយ ធម្មំ ទេសេតិ, មហិទ្ធិកោ មហានុភាវោ។ តស្មឹ ឥធ អាគតេ ឥមានិ ភយានិ វូបសមេយ្យុ”ន្តិ អាហំសុ។ តេសំ វចនំ សព្ពេបិ អភិនន្ទិត្វា “កហំ នុ ខោ សោ ភគវា ឯតរហិ វិហរតី”តិ អាហំសុ ។ តទា បន សត្ថា ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស បដិញ្ញំ ទត្វា វេឡុវនេ វិហរតិ។ តេន ច សមយេន ពិម្ពិសារសមាគមេ ពិម្ពិសារេន សទ្ធឹ សោតាបត្តិផលំ បត្តោ មហាលិ នាម លិច្ឆវី តស្សំ បរិសាយំ និសិន្នោ ហោតិ។

វេសាលិវាសិនោ មហន្តំ បណ្ណាការំ សជ្ជេត្វា រាជានំ ពិម្ពិសារំ សញ្ញាបេត្វា “សត្ថារំ ឥធានេថា”តិ មហាលិញ្ចេវ លិច្ឆវិំ បុរោហិតបុត្តញ្ច បហិណឹសុ។ តេ គន្ត្វា រញ្ញោ បណ្ណាការំ ទត្វា តំ បវត្តិំ និវេទេត្វា, “មហារាជ, សត្ថារំ អម្ហាកំ នគរំ បេសេថា”តិ យាចឹសុ។ រាជា “តុម្ហេវ ជានាថា”តិ ន សម្បដិច្ឆិ។ តេ ភគវន្តំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា យាចឹសុ – “ភន្តេ, វេសាលិយំ តីណិ ភយានិ ឧប្បន្នានិ, តានិ តុម្ហេសុ អាគតេសុ វូបសមិស្សន្តិ, ឯថ, ភន្តេ, គច្ឆាមា”តិ។ សត្ថា តេសំ វចនំ សុត្វា អាវជ្ជេន្តោ “វេសាលិយំ **រតនសុត្តេ** (ខុ. បា. ៦.១ អាទយោ; សុ. និ. ២២៤ អាទយោ) វុត្តេ សា រក្ខា ចក្កវាឡានំ កោដិសតសហស្សំ ផរិស្សតិ, សុត្តបរិយោសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, តានិ ច ភយានិ វូបសមិស្សន្តី”តិ ញត្វា តេសំ វចនំ សម្បដិច្ឆិ។

រាជា ពិម្ពិសារោ “សត្ថារា កិរ វេសាលិគមនំ សម្បដិច្ឆិត”ន្តិ សុត្វា នគរេ ឃោសនំ ការេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា “កឹ, ភន្តេ, វេសាលិគមនំ សម្បដិច្ឆិត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “អាម, មហារាជា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាគមេថ, តាវ មគ្គំ បដិយាទេស្សាមី”តិ វត្វា រាជគហស្ស ច គង្គាយ ច អន្តរេ បញ្ចយោជនភូមិំ សមំ ការេត្វា យោជនេ យោជនេ វិហារំ បតិដ្ឋាបេត្វា សត្ថុ គមនកាលំ អារោចេសិ។ សត្ថា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ មគ្គំ បដិបជ្ជិ។ រាជា យោជនន្តរេ ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា បញ្ចវណ្ណានិ បុប្ផានិ ឱកិរាបេត្វា ធជបដាកកទលិអាទីនិ ឧស្សាបេត្វា ភគវតោ ឆត្តាតិឆត្តំ កត្វា ទ្វេ សេតច្ឆត្តានិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ឯកមេកំ សេតច្ឆត្តំ ឧបរិ ធារេត្វា សបរិវារោ បុប្ផគន្ធាទីហិ បូជំ ករោន្តោ សត្ថារំ ឯកេកស្មឹ វិហារេ វសាបេត្វា មហាទានាទីនិ ទត្វា បញ្ចហិ ទិវសេហិ គង្គាតីរំ បាបេត្វា តត្ថ នាវំ អលង្ករោន្តោ វេសាលិកានំ សាសនំ បេសេសិ – “មគ្គំ បដិយាទេត្វា សត្ថុ បច្ចុគ្គមនំ ករោន្តូ”តិ។ តេ “ទិគុណំ បូជំ ករិស្សាមា”តិ វេសាលិយា ច គង្គាយ ច អន្តរេ តិយោជនភូមិំ សមំ ការេត្វា ភគវតោ ចតូហិ សេតច្ឆត្តេហិ ឯកមេកស្ស ភិក្ខុនោ ទ្វីហិ ទ្វីហិ សេតច្ឆត្តេហិ ឆត្តាតិឆត្តានិ សជ្ជេត្វា បូជំ កុរុមានា អាគន្ត្វា គង្គាតីរេ អដ្ឋំសុ។ ពិម្ពិសារោ ទ្វេ នាវា សង្ឃាដេត្វា មណ្ឌបំ ការេត្វា បុប្ផទាមាទីហិ អលង្ការាបេត្វា សព្ពរតនមយំ ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេសិ។ ភគវា តស្មឹ និសីទិ។ ភិក្ខូបិ នាវំ អភិរុហិត្វា ភគវន្តំ បរិវារេត្វា និសីទឹសុ។ រាជា អនុគច្ឆន្តោ គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱតរិត្វា “យាវ, ភន្តេ, ភគវា អាគច្ឆតិ, តាវាហំ ឥធេវ គង្គាតីរេ វសិស្សាមី”តិ វត្វា នាវំ ឧយ្យោជេត្វា និវត្តិ។ សត្ថា យោជនមត្តំ អទ្ធានំ គង្គាយ គន្ត្វា វេសាលិកានំ សីមំ បាបុណិ។

លិច្ឆវីរាជានោ សត្ថារំ បច្ចុគ្គន្ត្វា គលប្បមាណំ ឧទកំ ឱតរិត្វា នាវំ តីរំ ឧបនេត្វា សត្ថារំ នាវាតោ ឱតារយឹសុ។ សត្ថារា ឱតរិត្វា តីរេ អក្កន្តមត្តេយេវ មហាមេឃោ ឧដ្ឋហិត្វា បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ សព្ពត្ថ ជណ្ណុប្បមាណឩរុប្បមាណកដិប្បមាណាទីនិ ឧទកានិ សន្ទន្តានិ សព្ពកុណបានិ គង្គំ បវេសយឹសុ, បរិសុទ្ធោ ភូមិភាគោ អហោសិ។ លិច្ឆវីរាជានោ សត្ថារំ យោជនេ យោជនេ វសាបេត្វា មហាទានំ ទត្វា ទិគុណំ បូជំ ករោន្តា តីហិ ទិវសេហិ វេសាលឹ នយឹសុ។ សក្កោ ទេវរាជា ទេវគណបរិវុតោ អាគមាសិ, មហេសក្ខានំ ទេវានំ សន្និបាតេន អមនុស្សា យេភុយ្យេន បលាយឹសុ។ សត្ថា សាយំ នគរទ្វារេ ឋត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “ឥមំ, អានន្ទ, រតនសុត្តំ ឧគ្គណ្ហិត្វា លិច្ឆវីកុមារេហិ សទ្ធឹ វិចរន្តោ វេសាលិយា តិណ្ណំ បាការានំ អន្តរេ បរិត្តំ ករោហី”តិ។

ថេរោ សត្ថារា ទិន្នំ រតនសុត្តំ ឧគ្គណ្ហិត្វា សត្ថុ សេលមយបត្តេន ឧទកំ អាទាយ នគរទ្វារេ ឋិតោ បណិធានតោ បដ្ឋាយ តថាគតស្ស ទស បារមិយោ ទស ឧបបារមិយោ ទស បរមត្ថបារមិយោតិ សមតឹស បារមិយោ បញ្ច មហាបរិច្ចាគេ លោកត្ថចរិយា ញាតត្ថចរិយា ពុទ្ធត្ថចរិយាតិ តិស្សោ ចរិយាយោ បច្ឆិមភវេ គព្ភាវោក្កន្តឹ ជាតឹ អភិនិក្ខមនំ បធានចរិយំ ពោធិបល្លង្កេ មារវិជយំ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណបដិវេធំ ធម្មចក្កប្បវត្តនំ នវលោកុត្តរធម្មេតិ សព្ពេបិមេ ពុទ្ធគុណេ អាវជ្ជេត្វា នគរំ បវិសិត្វា តិយាមរត្តឹ តីសុ បាការន្តរេសុ បរិត្តំ ករោន្តោ វិចរិ។ តេន “យំកិញ្ចី”តិ វុត្តមត្តេយេវ ឧទ្ធំ ខិត្តឧទកំ អមនុស្សានំ ឧបរិ បតិ។ “យានីធ ភូតានី”តិ គាថាកថនតោ បដ្ឋាយ រជតវដំសកា វិយ ឧទកពិន្ទូនិ អាកាសេន គន្ត្វា គិលានមនុស្សានំ ឧបរិ បតឹសុ។ តាវទេវ វូបសន្តរោគា មនុស្សា ឧដ្ឋាយុដ្ឋាយ ថេរំ បរិវារេសុំ ។ “យំកិញ្ចី”តិ វុត្តបទតោ បដ្ឋាយ បន ឧទកផុសិតេហិ ផុដ្ឋផុដ្ឋា សព្ពេ អបលាយន្តា សង្ការកូដភិត្តិប្បទេសាទិនិស្សិតា អមនុស្សា តេន តេន ទ្វារេន បលាយឹសុ។ ទ្វារានិ អនោកាសានិ អហេសុំ។ តេ ឱកាសំ អលភន្តា បាការំ ភិន្ទិត្វាបិ បលាយឹសុ។

មហាជនោ នគរមជ្ឈេ សន្ធាគារំ សព្ពគន្ធេហិ ឧបលិម្បេត្វា ឧបរិ សុវណ្ណតារកាទិវិចិត្តំ វិតានំ ពន្ធិត្វា ពុទ្ធាសនំ បញ្ញាបេត្វា សត្ថារំ អានេសិ។ សត្ថា បញ្ញត្តេ អាសនេ និសីទិ។ ភិក្ខុសង្ឃោបិ លិច្ឆវីគណោបិ សត្ថារំ បរិវារេត្វា និសីទិ។ សក្កោ ទេវរាជា ទេវគណបរិវុតោ បតិរូបេ ឱកាសេ អដ្ឋាសិ។ ថេរោបិ សកលនគរំ អនុវិចរិត្វា វូបសន្តរោគេន មហាជនេន សទ្ធឹ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ សត្ថា បរិសំ ឱលោកេត្វា តទេវ រតនសុត្តំ អភាសិ។ ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ ឯវំ បុនទិវសេបីតិ សត្តាហំ តទេវ រតនសុត្តំ ទេសេត្វា សព្ពភយានំ វូបសន្តភាវំ ញត្វា លិច្ឆវីគណំ អាមន្តេត្វា វេសាលិតោ និក្ខមិ។ លិច្ឆវីរាជានោ ទិគុណំ សក្ការំ ករោន្តា បុន តីហិ ទិវសេហិ សត្ថារំ គង្គាតីរំ នយឹសុ។

គង្គាយ និព្ពត្តនាគរាជានោ ចិន្តេសុំ – “មនុស្សា តថាគតស្ស សក្ការំ ករោន្តិ, មយំ កឹ ន ករោមា”តិ។ តេ សុវណ្ណរជតមណិមយា នាវាយោ មាបេត្វា សុវណ្ណរជតមណិមយេ បល្លង្កេ បញ្ញាបេត្វា បញ្ចវណ្ណបទុមសញ្ឆន្នំ ឧទកំ ករិត្វា, “ភន្តេ, អម្ហាកម្បិ អនុគ្គហំ ករោថា”តិ អត្តនោ អត្តនោ នាវំ អភិរុហណត្ថាយ សត្ថារំ យាចឹសុ។ “មនុស្សា ច នាគា ច តថាគតស្ស បូជំ ករោន្តិ, មយំ បន កឹ ន ករោមា”តិ ភូមដ្ឋកទេវេបិ អាទឹ កត្វា យាវ អកនិដ្ឋព្រហ្មលោកា សព្ពេ ទេវា សក្ការំ ករឹសុ។ តត្ថ នាគា យោជនិកានិ ឆត្តាតិឆត្តានិ ឧក្ខិបឹសុ។ ឯវំ ហេដ្ឋា នាគា ភូមិតលេ រុក្ខគច្ឆបព្ពតាទីសុ ភូមដ្ឋកា ទេវតា, អន្តលិក្ខេ អាកាសដ្ឋទេវាតិ នាគភវនំ អាទឹ កត្វា ចក្កវាឡបរិយន្តេន យាវ ព្រហ្មលោកា ឆត្តាតិឆត្តានិ ឧស្សាបិតានិ អហេសុំ។ ឆត្តន្តរេសុ ធជា, ធជន្តរេសុ បដាកា, តេសំ អន្តរន្តរា បុប្ផទាមវាសចុណ្ណធូមាទីហិ សក្ការោ អហោសិ។ សព្ពលង្ការបដិមណ្ឌិតា ទេវបុត្តា ឆណវេសំ គហេត្វា ឧក្ខេឡសយមានា អាកាសេ វិចរឹសុ។ តយោ ឯវ កិរ សមាគមា មហន្តា អហេសុំ – យមកបាដិហារិយសមាគមោ ទេវោរោហណសមាគមោ អយំ គង្គោរោហណសមាគមោតិ។

បរតីរេ ពិម្ពិសារោបិ លិច្ឆវីហិ កតសក្ការតោ ទិគុណំ សក្ការំ សជ្ជេត្វា ភគវតោ អាគមនំ ឧទិក្ខមានោ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា គង្គាយ ឧភោសុ បស្សេសុ រាជូនំ មហន្តំ បរិច្ចាគំ ឱលោកេត្វា នាគាទីនញ្ច អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា ឯកេកាយ នាវាយ បញ្ចបញ្ចភិក្ខុសតបរិវារំ ឯកេកំ និម្មិតពុទ្ធំ មាបេសិ។ សោ ឯកេកស្ស សេតច្ឆត្តស្ស ចេវ កប្បរុក្ខស្ស ច បុប្ផទាមស្ស ច ហេដ្ឋា នាគគណបរិវុតោ និសិន្នោ ហោតិ។ ភូមដ្ឋកទេវតាទីសុបិ ឯកេកស្មឹ ឱកាសេ សបរិវារំ ឯកេកំ និម្មិតពុទ្ធំ មាបេសិ។ ឯវំ សកលចក្កវាឡគព្ភេ ឯកាលង្ការេ ឯកុស្សវេ ឯកឆណេយេវ ច ជាតេ សត្ថា នាគានមនុគ្គហំ ករោន្តោ ឯកំ រតននាវំ អភិរុហិ។ ភិក្ខូសុបិ ឯកេកោ ឯកេកមេវ អភិរុហិ។ នាគរាជានោ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ នាគភវនំ បវេសេត្វា សព្ពរត្តឹ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មកថំ សុត្វា ទុតិយទិវសេ ទិព្ពេន ខាទនីយេន ភោជនីយេន ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ បរិវិសឹសុ។ សត្ថា អនុមោទនំ កត្វា នាគភវនា និក្ខមិត្វា សកលចក្កវាឡទេវតាហិ បូជិយមានោ បញ្ចហិ នាវាសតេហិ គង្គានទឹ អតិក្កមិ។

រាជា បច្ចុគ្គន្ត្វា សត្ថារំ នាវាតោ ឱតារេត្វា អាគមនកាលេ លិច្ឆវីតិ កតសក្ការតោ ទិគុណំ សក្ការំ កត្វា បុរិមនយេនេវ បញ្ចហិ ទិវសេហិ រាជគហំ អភិនេសិ។ ទុតិយទិវសេ ភិក្ខូ បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តា សាយន្ហសមយេ

ធម្មសភាយំ សន្និសិន្នា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ – “អហោ ពុទ្ធានំ មហានុភាវោ, អហោ សត្ថរិ ទេវមនុស្សានំ បសាទោ, គង្គាយ នាម ឱរតោ ច បារតោ ច អដ្ឋយោជនេ មគ្គេ ពុទ្ធគតេន បសាទេន រាជូហិ សមតលំ ភូមឹ កត្វា វាលុកា ឱកិណ្ណា, ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា នានាវណ្ណានិ បុប្ផានិ សន្ថតានិ, គង្គាយ ឧទកំ នាគានុភាវេន បញ្ចវណ្ណេហិ បទុមេហិ សញ្ឆន្នំ, យាវ អកនិដ្ឋភវនា ឆត្តាតិឆត្តានិ ឧស្សាបិតានិ, សកលចក្កវាឡគព្ភំ ឯកាលង្ការំ ឯកុស្សវំ វិយ ជាត”ន្តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឯស បូជាសក្ការោ មយ្ហំ ពុទ្ធានុភាវេន និព្ពត្តោ, ន នាគទេវព្រហ្មានុភាវេន។ អតីតេ បន អប្បមត្តកបរិច្ចាគានុភាវេន និព្ពត្តោ”តិ វត្វា ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ តក្កសិលាយំ សង្ខោ នាម ព្រាហ្មណោ អហោសិ។ តស្ស បុត្តោ សុសីមោ នាម មាណវោ សោឡសវស្សុទ្ទេសិកោ ឯកទិវសំ បិតរំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “ឥច្ឆាមហំ, តាត, ពារាណសឹ គន្ត្វា មន្តេ អជ្ឈាយិតុ”ន្តិ។ អថ នំ បិតា អាហ – “តេន ហិ, តាត, អសុកោ នាម ព្រាហ្មណោ មម សហាយកោ, តស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា អធីយស្សូ”តិ។ សោ “សាធូ”តិ បដិស្សុណិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ គន្ត្វា តំ ព្រាហ្មណំ ឧបសង្កមិត្វា បិតរា បហិតភាវមាចិក្ខិ។ អថ នំ សោ “សហាយកស្ស មេ បុត្តោ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បដិបស្សទ្ធទរថំ ភទ្ទកេន ទិវសេន មន្តេ វាចេតុមារភិ។ សោ លហុញ្ច គណ្ហន្តោ ពហុញ្ច គណ្ហន្តោ អត្តនោ ឧគ្គហិតុគ្គហិតំ សុវណ្ណភាជនេ បក្ខិត្តសីហតេលមិវ អវិនស្សមានំ ធារេន្តោ ន ចិរស្សេវ អាចរិយស្ស សម្មុខតោ ឧគ្គណ្ហិតព្ពំ សព្ពំ ឧគ្គណ្ហិត្វា សជ្ឈាយំ ករោន្តោ អត្តនោ ឧគ្គហិតសិប្បស្ស អាទិមជ្ឈមេវ បស្សតិ, នោ បរិយោសានំ។

សោ អាចរិយំ ឧបសង្កមិត្វា “អហំ ឥមស្ស សិប្បស្ស អាទិមជ្ឈមេវ បស្សាមិ, នោ បរិយោសាន”ន្តិ វត្វា អាចរិយេន “អហម្បិ, តាត, ន បស្សាមី”តិ វុត្តេ “អថ កោ, អាចរិយ, បរិយោសានំ ជានាតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមេ, តាត, ឥសយោ ឥសិបតនេ វិហរន្តិ, តេ ជានេយ្យុំ, តេសំ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆស្សូ”តិ អាចរិយេន វុត្តេ បច្ចេកពុទ្ធេ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “តុម្ហេ កិរ បរិយោសានំ ជានាថា”តិ? “អាម, ជានាមា”តិ។ “តេន ហិ មេ អាចិក្ខថា”តិ? “ន មយំ អបព្ពជិតស្ស អាចិក្ខាម។ សចេ តេ បរិយោសានេនត្ថោ , បព្ពជស្សូ”តិ ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តេសំ សន្តិកេ បព្ពជិ។ អថស្ស តេ “ឥទំ តាវ សិក្ខស្សូ”តិ វត្វា “ឯវំ តេ និវាសេតព្ពំ, ឯវំ បារុបិតព្ព”ន្តិអាទិនា នយេន អាភិសមាចារិកំ អាចិក្ខឹសុ។ សោ តត្ថ សិក្ខន្តោ ឧបនិស្សយសម្បន្នត្តា នចិរស្សេវ បច្ចេកសម្ពោធិំ អភិសម្ពុជ្ឈិត្វា សកលពារាណសិនគរេ គគនតលេ បុណ្ណចន្ទោ វិយ បាកដោ លាភគ្គយសគ្គប្បត្តោ អហោសិ, សោ អប្បាយុកសំវត្តនិកស្ស កម្មស្ស កតត្តា ន ចិរស្សេវ បរិនិព្ពាយិ។ អថស្ស បច្ចេកពុទ្ធា ច មហាជនោ ច សរីរកិច្ចំ កត្វា ធាតុយោ ច គហេត្វា នគរទ្វារេ ថូបំ ការេសុំ។

សង្ខោបិ ព្រាហ្មណោ “បុត្តោ មេ ចិរំ គតោ, បវត្តិមស្ស ជានិស្សាមី”តិ តំ ទដ្ឋុកាមោ តក្កសិលាតោ និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ពារាណសឹ បត្វា មហាជនកាយំ សន្និបតិតំ ទិស្វា “អទ្ធា ឥមេសុ ឯកោបិ មេ បុត្តស្ស បវត្តឹ ជានិស្សតី”តិ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “សុសីមោ នាម មាណវោ ឥធាគមិ, អបិ នុ ខោ តស្ស បវត្តឹ ជានាថា”តិ? “អាម, ព្រាហ្មណ, ជានាម, អសុកស្ស ព្រាហ្មណស្ស សន្តិកេ តយោ វេទេ សជ្ឈាយិត្វា បព្ពជិត្វា បច្ចេកសម្ពោធឹ សច្ឆិកត្វា បរិនិព្ពុតោ, អយមស្ស ថូបោ បតិដ្ឋាបិតោ”តិ។ សោ ភូមឹ ហត្ថេន បហរិត្វា រោទិត្វា កន្ទិត្វា តំ ចេតិយង្គណំ គន្ត្វា តិណានិ ឧទ្ធរិត្វា ឧត្តរសាដកេន វាលុកំ អាហរិត្វា ចេតិយង្គណេ អាកិរិត្វា កមណ្ឌលុតោ ឧទកេន បរិប្ផោសិត្វា វនបុប្ផេហិ បូជំ កត្វា សាដកេន បដាកំ អារោបេត្វា ថូបស្ស ឧបរិ អត្តនោ ឆត្តកំ ពន្ធិត្វា បក្កាមិ។

សត្ថា ឥទំ អតីតំ អាហរិត្វា “តទា, ភិក្ខវេ, អហំ សង្ខោ ព្រាហ្មណោ អហោសឹ។ មយា សុសីមស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ចេតិយង្គណេ តិណានិ ឧទ្ធដានិ, តស្ស មេ កម្មស្ស និស្សន្ទេន អដ្ឋយោជនមគ្គំ វិហតខាណុកកណ្ដកំ កត្វា សុទ្ធំ សមតលំ ករិំសុ។ មយា តត្ថ វាលុកា ឱកិណ្ណា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន អដ្ឋយោជនមគ្គេ វាលុកំ ឱកិរិំសុ។ មយា តត្ថ វនកុសុមេហិ បូជា កតា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន អដ្ឋយោជនមគ្គេ នានាវណ្ណានិ បុប្ផានិ ឱកិណ្ណានិ, ឯកយោជនដ្ឋានេ គង្គាយ ឧទកំ បញ្ចវណ្ណេហិ បទុមេហិ សញ្ឆន្នំ។ មយា តត្ថ កមណ្ឌលុឧទកេន ភូមិ បរិប្ផោសិតា, តស្ស មេ និស្សន្ទេន វេសាលិយំ បោក្ខរវស្សំ វស្សិ។ មយា តត្ថ បដាកា, អារោបិតា, ឆត្តកញ្ច ពទ្ធំ, តស្ស មេ និស្សន្ទេន យាវ អកនិដ្ឋភវនា ធជបដាកឆត្តាតិឆត្តាទីហិ សកលចក្កវាឡគព្ភំ ឯកុស្សវំ វិយ ជាតំ។ ឥតិ ខោ, ភិក្ខវេ, ឯស បូជាសក្ការោ មយ្ហំ នេវ ពុទ្ធានុភាវេន និព្ពត្តោ, ន នាគទេវព្រហ្មានុភាវេន, អតីតេ បន អប្បមត្តកបរិច្ចាគានុភាវេនា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៩០. “មត្តាសុខបរិច្ចាគា , បស្សេ ចេ វិបុលំ សុខំ;
ចជេ មត្តាសុខំ ធីរោ, សម្បស្សំ វិបុលំ សុខ”ន្តិ។

តត្ថ **មត្តាសុខបរិច្ចាគា**តិ **មត្តាសុខ**ន្តិ បមាណយុត្តកំ បរិត្តសុខំ វុច្ចតិ, តស្ស បរិច្ចាគេន។ **វិបុលំ សុខ**ន្តិ ឧឡារំ សុខំ និព្ពានសុខំ វុច្ចតិ, តំ ចេ បស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – ឯកញ្ហិ ភោជនបាតិំ សជ្ជាបេត្វា ភុញ្ជន្តស្ស មត្តាសុខំ នាម ឧប្បជ្ជតិ, តំ បន បរិច្ចជិត្វា ឧបោសថំ វា ករោន្តស្ស ទានំ វា ទទន្តស្ស វិបុលំ ឧឡារំ និព្ពានសុខំ នាម និព្ពត្តតិ។ តស្មា សចេ ឯវំ តស្ស មត្តាសុខស្ស បរិច្ចាគា វិបុលំ សុខំ បស្សតិ, អថេតំ វិបុលំ សុខំ សម្មា បស្សន្តោ បណ្ឌិតោ តំ មត្តាសុខំ ចជេយ្យាតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អត្តនោបុព្ពកម្មវត្ថុ បឋមំ។

២. កុក្កុដអណ្ឌខាទិកាវត្ថុ

បរទុក្ខូបធានេនាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ កុក្កុដអណ្ឌខាទិកំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយា កិរ អវិទូរេ បណ្ឌរំ នាម ឯកោ គាមោ, តត្ថេកោ កេវដ្ដោ វសតិ។ សោ សាវត្ថិំ គច្ឆន្តោ អចិរវតិយំ កច្ឆបអណ្ឌានិ ទិស្វា តានិ អាទាយ សាវត្ថិំ គន្ត្វា ឯកស្មិំ គេហេ បចាបេត្វា ខាទន្តោ តស្មិំ គេហេ កុមារិកាយបិ ឯកំ អណ្ឌំ អទាសិ។ សា តំ ខាទិត្វា តតោ បដ្ឋាយ អញ្ញំ ខាទនីយំ នាម ន ឥច្ឆិ។ អថស្សា មាតា កុក្កុដិយា វិជាតដ្ឋានតោ ឯកំ អណ្ឌំ គហេត្វា អទាសិ។ សា តំ ខាទិត្វា រសតណ្ហាយ ពទ្ធា តតោ បដ្ឋាយ សយមេវ កុក្កុដិយា អណ្ឌានិ គហេត្វា ខាទតិ។ កុក្កុដី វិជាតវិជាតកាលេ តំ អត្តនោ អណ្ឌានិ គហេត្វា ខាទន្តិំ ទិស្វា តាយ ឧបទ្ទុតា អាឃាតំ ពន្ធិត្វា “ឥតោ ទានិ ចុតា យក្ខិនី ហុត្វា តវ ជាតទារកេ ខាទិតុំ សមត្ថា ហុត្វា និព្ពត្តេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេត្វា កាលំ កត្វា តស្មិំយេវ គេហេ មជ្ជារី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរាបិ កាលំ កត្វា តត្ថេវ កុក្កុដី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ កុក្កុដី អណ្ឌានិ វិជាយិ, មជ្ជារី អាគន្ត្វា តានិ ខាទិត្វា ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ ខាទិយេវ។ កុក្កុដី “តយោ វារេ មម អណ្ឌានិ ខាទិត្វា ឥទានិ មម្បិ ខាទិតុកាមាសិ , ឥតោ ចុតា សបុត្តកំ តំ ខាទិតុំ លភេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ កត្វា តតោ ចុតា ទីបិនី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតរាបិ កាលំ កត្វា មិគី ហុត្វា និព្ពត្តិ។ តស្សា វិជាតកាលេ ទីបិនី អាគន្ត្វា តំ សទ្ធិំ បុត្តេហិ ខាទិ។ ឯវំ ខាទន្តា បញ្ចសុ អត្តភាវសតេសុ អញ្ញមញ្ញស្ស ទុក្ខំ ឧប្បាទេត្វា អវសានេ ឯកា យក្ខិនី ហុត្វា និព្ពត្តិ, ឯកា សាវត្ថិយំ កុលធីតា ហុត្វា និព្ពត្តិ។ ឥតោ បរំ “ន ហិ វេរេន វេរានី”តិ (ធ. ប. ៥) គាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។ ឥធ បន សត្ថា “វេរញ្ហិ អវេរេន ឧបសម្មតិ, នោ វេរេនា”តិ វត្វា ឧភិន្នម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៩១. “បរទុក្ខូបធានេន, អត្តនោ សុខមិច្ឆតិ;
វេរសំសគ្គសំសដ្ឋោ, វេរា សោ ន បរិមុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **បរទុក្ខូបធានេនា**តិ បរស្មិំ ទុក្ខូបធានេន, បរស្ស ទុក្ខុប្បាទនេនាតិ អត្ថោ។ **វេរសំសគ្គសំសដ្ឋោ**តិ យោ បុគ្គលោ អក្កោសនបច្ចក្កោសនបហរណបដិហរណាទីនំ វសេន អញ្ញមញ្ញំ កតេន វេរសំសគ្គេន សំសដ្ឋោ។ **វេរា សោ ន បរិមុច្ចតី**តិ និច្ចកាលំ វេរវសេន ទុក្ខមេវ បាបុណាតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ យក្ខិនី សរណេសុ បតិដ្ឋាយ បញ្ច សីលានិ សមាទិយិត្វា វេរតោ មុច្ចិ, ឥតរាបិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

កុក្កុដអណ្ឌខាទិកាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. ភទ្ទិយភិក្ខុវត្ថុ

យញ្ហិ កិច្ចន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ភទ្ទិយំ និស្សាយ ជាតិយាវនេ វិហរន្តោ ភទ្ទិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ បាទុកមណ្ឌនេ ឧយ្យុត្តា អហេសុំ។ យថាហ – “តេន ខោ បន សមយេន ភទ្ទិយា ភិក្ខូ អនេកវិហិតំ បាទុកមណ្ឌនានុយោគមនុយុត្តា វិហរន្តិ, តិណបាទុកំ ករោន្តិបិ ការាបេន្តិបិ, មុញ្ជបាទុកំ ករោន្តិបិ ការាបេន្តិបិ, បព្ពជបាទុកំ ហិន្តាលបាទុកំ កមលបាទុកំ កម្ពលបាទុកំ ករោន្តិបិ ការាបេន្តិបិ, រិញ្ចន្តិ ឧទ្ទេសំ បរិបុច្ឆំ អធិសីលំ អធិចិត្តំ អធិបញ្ញ”ន្តិ (មហាវ. ២៥១)។ ភិក្ខូ តេសំ តថាករណភាវំ ជានិត្វា ឧជ្ឈាយិត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តេ ភិក្ខូ គរហិត្វា, “ភិក្ខវេ, តុម្ហេ អញ្ញេន កិច្ចេន អាគតា អញ្ញស្មិំយេវ កិច្ចេ ឧយ្យុត្តា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

២៩២យញ្ហិ កិច្ចំ អបវិទ្ធំ, អកិច្ចំ បន ករិយតិ;
ឧន្នឡានំ បមត្តានំ, តេសំ វឌ្ឍន្តិ អាសវា។

២៩៣“យេសញ្ច សុសមារទ្ធា, និច្ចំ កាយគតា សតិ;
អកិច្ចំ តេ ន សេវន្តិ, កិច្ចេ សាតច្ចការិនោ;
សតានំ សម្បជានានំ, អត្ថំ គច្ឆន្តិ អាសវា”តិ។

តត្ថ **យញ្ហិ កិច្ច**ន្តិ ភិក្ខុនោ ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ អបរិមាណសីលក្ខន្ធគោបនំ អរញ្ញាវាសោ ធុតង្គបរិហរណំ ភាវនារាមតាតិ ឯវមាទីនិ កិច្ចំ នាម។ ឥមេហិ បន យំ អត្តនោ កិច្ចំ, តំ អបវិទ្ធំ ឆឌ្ឌិតំ។ **អកិច្ច**ន្តិ ភិក្ខុនោ ឆត្តមណ្ឌនំ ឧបាហនមណ្ឌនំ បាទុកបត្តថាលកធម្មករណកាយពន្ធនអំសពទ្ធកមណ្ឌនំ អកិច្ចំ នាម។ យេហិ តំ កយិរតិ, តេសំ មាននឡំ ឧក្ខិបិត្វា ចរណេន ឧន្នឡានំ សតិវោស្សគ្គេន បមត្តានំ ចត្តារោ អាសវា វឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ។ **សុសមារទ្ធា**តិ សុបគ្គហិតា។ **កាយគតា សតី**តិ កាយានុបស្សនាភាវនា។ **អកិច្ច**ន្តិ តេ ឯតំ ឆត្តមណ្ឌនាទិកំ អកិច្ចំ ន សេវន្តិ ន ករោន្តីតិ អត្ថោ។ **កិច្ចេ**តិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ កត្តព្ពេ អបរិមាណសីលក្ខន្ធគោបនាទិកេ ករណីយេ។ **សាតច្ចការិនោ**តិ សតតការិនោ អដ្ឋិតការិនោ។ តេសំ សតិយា អវិប្បវាសេន សតានំ សាត្ថកសម្បជញ្ញំ សប្បាយសម្បជញ្ញំ គោចរសម្បជញ្ញំ អសម្មោហសម្បជញ្ញន្តិ ចតូហិ សម្បជញ្ញេហិ សម្បជានានំ ចត្តារោបិ អាសវា អត្ថំ គច្ឆន្តិ, បរិក្ខយំ អភាវំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ភទ្ទិយវត្ថុ តតិយំ។

៤. លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ

មាតរន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ សម្ពហុលា អាគន្តុកា ភិក្ខូ សត្ថារំ ទិវាដ្ឋានេ និសិន្នំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិំសុ។ តស្មិំ ខណេ លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរោ ភគវតោ អវិទូរេ អតិក្កមតិ។ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ ចិត្តាចារំ ញត្វា ឱលោកេត្វា “បស្សថ, ភិក្ខវេ, អយំ ភិក្ខុ មាតាបិតរោ ហន្ត្វា និទ្ទុក្ខោ ហុត្វា យាតី”តិ វត្វា តេហិ ភិក្ខូហិ “កឹ នុ ខោ សត្ថា វទតី”តិ អញ្ញមញ្ញំ មុខានិ ឱលោកេត្វា សំសយបក្ខន្ទេហិ, “ភន្តេ, កឹ នាមេតំ វទេថា”តិ វុត្តេ តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៩៤“មាតរំ បិតរំ ហន្ត្វា, រាជានោ ទ្វេ ច ខត្តិយេ;
រដ្ឋំ សានុចរំ ហន្ត្វា, អនីឃោ យាតិ ព្រាហ្មណោ”តិ។

តត្ថ **សានុចរ**ន្តិ អាយសាធកេន អាយុត្តកេន សហិតំ។ ឯត្ថ ហិ “តណ្ហា ជនេតិ បុរិស”ន្តិ (សំ. និ. ១.៥៥-៥៧) វចនតោ តីសុ ភវេសុ សត្តានំ ជននតោ តណ្ហា មាតា នាម។ “អហំ អសុកស្ស នាម រញ្ញោ វា រាជមហាមត្តស្ស វា បុត្តោ”តិ បិតរំ និស្សាយ អស្មិមានស្ស ឧប្បជ្ជនតោ អស្មិមានោ បិតា នាម។ លោកោ វិយ រាជានំ យស្មា សព្ពទិដ្ឋិគតានិ ទ្វេ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ភជន្តិ, តស្មា ទ្វេ សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ទ្វេ ខត្តិយរាជានោ នាម។ ទ្វាទសាយតនានិ វិត្ថតដ្ឋេន រដ្ឋសទិសត្តា រដ្ឋំ នាម។ អាយសាធកោ អាយុត្តកបុរិសោ វិយ តន្និស្សិតោ នន្ទិរាគោ អនុចរោ នាម។ **អនីឃោ**តិ និទ្ទុក្ខោ។ **ព្រាហ្មណោ**តិ ខីណាសវោ។ ឯតេសំ តណ្ហាទីនំ អរហត្តមគ្គញាណាសិនា ហតត្តា ខីណាសវោ និទ្ទុក្ខោ ហុត្វា យាតីតិ អយមេត្ថត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសុ។

ទុតិយគាថាយបិ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ តទា ហិ សត្ថា លកុណ្ឋកភទ្ទិយត្ថេរមេវ អារព្ភ កថេសិ។ តេសំ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

២៩៥“មាតរំ បិតរំ ហន្ត្វា, រាជានោ ទ្វេ ច សោត្ថិយេ;
វេយគ្ឃបញ្ចមំ ហន្ត្វា, អនីឃោ យាតិ ព្រាហ្មណោ”តិ។

តត្ថ **ទ្វេ ច សោត្ថិយេ**តិ ទ្វេ ច ព្រាហ្មណេ។ ឥមិស្សា គាថាយ សត្ថា អត្តនោ ធម្មិស្សរតាយ ច ទេសនាវិធិកុសលតាយ ច សស្សតុច្ឆេទទិដ្ឋិយោ ទ្វេ ព្រាហ្មណរាជានោ ច កត្វា កថេសិ។ **វេយគ្ឃបញ្ចម**ន្តិ ឯត្ថ ព្យគ្ឃានុ

ចរិតោ សប្បដិភយោ ទុប្បដិបន្នោ មគ្គោ វេយគ្ឃោ នាម, វិចិកិច្ឆានីវរណម្បិ តេន សទិសតាយ វេយគ្ឃំ នាម, តំ បញ្ចមំ អស្សាតិ នីវរណបញ្ចកំ វេយគ្ឃបញ្ចមំ នាម។ ឥទញ្ច វេយគ្ឃបញ្ចមំ អរហត្តមគ្គញាណាសិនា និស្សេសំ ហន្ត្វា អនីឃោវ យាតិ ព្រាហ្មណោតិ អយមេត្ថត្ថោ។ សេសំ បុរិមសទិសមេវាតិ។

លកុណ្ឌកភទ្ទិយត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ទារុសាកដិកបុត្តវត្ថុ

សុប្បពុទ្ធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទារុសាកដិកស្ស បុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហស្មិញ្ហិ សម្មាទិដ្ឋិកបុត្តោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកបុត្តោតិ ទ្វេ ទារកា អភិក្ខណំ គុឡកីឡំ កីឡន្តិ។ តេសុ សម្មាទិដ្ឋិកបុត្តោ គុឡំ ខិបមានោ ពុទ្ធានុស្សតឹ អាវជ្ជេត្វា “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ វត្វា វត្វា គុឡំ ខិបតិ។ ឥតរោ តិត្ថិយគុណេ ឧទ្ទិសិត្វា “នមោ អរហន្តាន”ន្តិ វត្វា វត្វា ខិបតិ។ តេសុ សម្មាទិដ្ឋិកស្ស បុត្តោ ជិនាតិ, ឥតរោ បន បរាជយតិ។ សោ តស្ស កិរិយំ ទិស្វា “អយំ ឯវំ អនុស្សរិត្វា ឯវំ វត្វា គុឡំ ខិបន្តោ មមំ ជិនាតិ, អហម្បិ ឯវរូបំ ករិស្សាមី”តិ ពុទ្ធានុស្សតិយំ បរិចយមកាសិ។ អថេកទិវសំ តស្ស បិតា សកដំ យោជេត្វា ទារូនំ អត្ថាយ គច្ឆន្តោ តម្បិ ទារកំ អាទាយ គន្ត្វា អដវិយំ ទារូនំ សកដំ បូរេត្វា អាគច្ឆន្តោ ពហិនគរេ សុសានសាមន្តេ ឧទកផាសុកដ្ឋានេ គោណេ មោចេត្វា ភត្តវិស្សគ្គមកាសិ។ អថស្ស តេ គោណា សាយន្ហសមយេ នគរំ បវិសន្តេន គោគណេន សទ្ធឹ នគរមេវ បវិសឹសុ។ សាកដិកោបិ គោណេ អនុពន្ធន្តោ នគរំ បវិសិត្វា សាយំ គោណេ ទិស្វា អាទាយ និក្ខមន្តោ ទ្វារំ ន សម្បាបុណិ។ តស្មិញ្ហិ អសម្បត្តេយេវ ទ្វារំ បិហិតំ។

អថស្ស បុត្តោ ឯកកោវ រត្តិភាគេ សកដស្ស ហេដ្ឋា និបជ្ជិត្វា និទ្ទំ ឱក្កមិ។ រាជគហំ បន បកតិយាបិ អមនុស្សពហុលំ។ អយញ្ច សុសានសន្តិកេ និបន្នោ។ តត្ថ នំ ទ្វេ អមនុស្សា បស្សឹសុ។ ឯកោ សាសនស្ស បដិកណ្ដកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ, ឯកោ សម្មាទិដ្ឋិកោ។ តេសុ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ អាហ – “អយំ នោ ភក្ខោ, ឥមំ ខាទិស្សាមា”តិ។ ឥតរោ “អលំ មា តេ រុច្ចី”តិ និវារេតិ។ សោ តេន និវារិយមានោបិ តស្ស វចនំ អនាទិយិត្វា ទារកំ បាទេសុ គហេត្វា អាកឌ្ឍិ។ សោ ពុទ្ធានុស្សតិយា បរិចិតត្តា តស្មិំ ខណេ “នមោ ពុទ្ធស្សា”តិ អាហ។ អមនុស្សោ មហាភយភីតោ បដិក្កមិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ ឥតរោ “អម្ហេហិ អកិច្ចំ កតំ, ទណ្ឌកម្មំ តស្ស ករោមា”តិ វត្វា តំ រក្ខមានោ អដ្ឋាសិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ នគរំ បវិសិត្វា រញ្ញោ ភោជនបាតឹ បូរេត្វា ភោជនំ អាហរិ។ អថ នំ ឧភោបិ តស្ស មាតាបិតរោ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋាបេត្វា ភោជេត្វា “ឥមានិ អក្ខរានិ រាជាវ បស្សតុ, មា អញ្ញោ”តិ តំ បវត្តឹ បកាសេន្តា យក្ខានុភាវេន ភោជនបាតិយំ អក្ខរានិ ឆិន្ទិត្វា បាតឹ ទារុសកដេ បក្ខិបិត្វា សព្ពរត្តឹ អារក្ខំ កត្វា បក្កមឹសុ។

បុនទិវសេ “រាជកុលតោ ចោរេហិ ភោជនភណ្ឌំ អវហដ”ន្តិ កោលាហលំ ករោន្តា ទ្វារានិ បិទហិត្វា ឱលោកេន្តា តត្ថ អបស្សន្តា នគរា និក្ខមិត្វា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេន្តា ទារុសកដេ សុវណ្ណបាតឹ ទិស្វា “អយំ ចោរោ”តិ តំ ទារកំ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា អក្ខរានិ ទិស្វា “កឹ ឯតំ, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា “នាហំ , ទេវ, ជានាមិ, មាតាបិតរោ មេ អាគន្ត្វា រត្តឹ ភោជេត្វា រក្ខមានា អដ្ឋំសុ, អហម្បិ មាតាបិតរោ មំ រក្ខន្តីតិ និព្ភយោវ និទ្ទំ ឧបគតោ។ ឯត្តកំ អហំ ជានាមី”តិ។ អថស្ស មាតាបិតរោបិ តំ ឋានំ អាគមំសុ។ រាជា តំ បវត្តឹ ញត្វា តេ តយោបិ ជនេ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សព្ពំ អារោចេត្វា “កឹ នុ ខោ, ភន្តេ, ពុទ្ធានុស្សតិ ឯវ រក្ខា ហោតិ, ឧទាហុ ធម្មានុស្សតិអាទយោបី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា, “មហារាជ, ន កេវលំ ពុទ្ធានុស្សតិយេវ រក្ខា, យេសំ បន ឆព្ពិធេន ចិត្តំ សុភាវិតំ, តេសំ អញ្ញេន រក្ខាវរណេន វា មន្តោសធេហិ វា កិច្ចំ នត្ថី”តិ វត្វា ឆ ឋានានិ ទស្សេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ។

២៩៦“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ ពុទ្ធគតា សតិ។

២៩៧“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ ធម្មគតា សតិ។

២៩៨“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ សង្ឃគតា សតិ។

២៩៩“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, និច្ចំ កាយគតា សតិ។

៣០០.“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, អហឹសាយ រតោ មនោ។

៣០១.“សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ, សទា គោតមសាវកា;
យេសំ ទិវា ច រត្តោ ច, ភាវនាយ រតោ មនោ”តិ។

តត្ថ **សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តី**តិ ពុទ្ធគតំ សតឹ គហេត្វា សុបន្តា, គហេត្វាយេវ ច បពុជ្ឈន្តា សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិ នាម។ **សទា គោតមសាវកា**តិ គោតមគោត្តស្ស ពុទ្ធស្ស សវនន្តេ ជាតត្តា តស្សេវ អនុសាសនិយា សវនតាយ គោតមសាវកា។ **ពុទ្ធគតា សតី**តិ យេសំ “ឥតិបិ សោ ភគវា”តិអាទិប្បភេទេ ពុទ្ធគុណេ អារព្ភ ឧប្បជ្ជមានា សតិ និច្ចកាលំ អត្ថិ, តេ សទាបិ សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តីតិ អត្ថោ។ តថា អសក្កោន្តា បន ឯកទិវសំ តីសុ កាលេសុ ទ្វីសុ កាលេសុ ឯកស្មិម្បិ កាលេ ពុទ្ធានុស្សតឹ មនសិ ករោន្តា សុប្បពុទ្ធំ បពុជ្ឈន្តិយេវ នាម។ **ធម្មគតា សតី**តិ “ស្វាខាតោ ភគវតា ធម្មោ”តិអាទិប្បភេទេ ធម្មគុណេ អារព្ភ ឧប្បជ្ជមានា សតិ។ **សង្ឃគតា សតី**តិ “សុប្បដិបន្នោ ភគវតោ សាវកសង្ឃោ”តិអាទិប្បភេទេ សង្ឃគុណេ អារព្ភ ឧប្បជ្ជមានា សតិ។ **កាយគតា សតី**តិ ទ្វត្តិំសាការវសេន វា នវសិវថិកាវសេន វា ចតុធាតុវវត្ថានវសេន វា អជ្ឈត្តនីលកសិណាទិរូបជ្ឈានវសេន វា ឧប្បជ្ជមានា សតិ។ **អហឹសាយ រតោ**តិ “សោ ករុណាសហគតេន ចេតសា ឯកំ ទិសំ ផរិត្វា វិហរតី”តិ (វិភ. ៦៤២) ឯវំ វុត្តាយ ករុណាភាវនាយ រតោ។ **ភាវនាយា**តិ មេត្តាភាវនាយ។ កិញ្ចាបិ ហេដ្ឋា ករុណាភាវនាយ វុត្តត្តា ឥធ សព្ពាបិ អវសេសា ភាវនា នាម, ឥធ បន មេត្តាភាវនាវ អធិប្បេតា។ សេសំ បឋមគាថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

ទេសនាវសានេ ទារកោ សទ្ធឹ មាតាបិតូហិ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ បច្ឆា បន បព្ពជិត្វា សព្ពេបិ អរហត្តំ បាបុណឹសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទារុសាកដិកបុត្តវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. វជ្ជិបុត្តកភិក្ខុវត្ថុ

ទុប្បព្ពជ្ជន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេសាលឹ និស្សាយ មហាវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ វជ្ជិបុត្តកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។ តំ សន្ធាយ វុត្តំ – អញ្ញតរោ វជ្ជិបុត្តកោ ភិក្ខុ វេសាលិយំ វិហរតិ អញ្ញតរស្មិំ វនសណ្ឌេ, តេន ខោ បន សមយេន វេសាលិយំ សព្ពរត្តិឆណោ ហោតិ។ អថ ខោ សោ ភិក្ខុ វេសាលិយា តូរិយតាឡិតវាទិតនិគ្ឃោសសទ្ទំ សុត្វា បរិទេវមានោ តាយំ វេលាយំ ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“ឯកកា មយំ អរញ្ញេ វិហរាម,
អបវិទ្ធំវ វនស្មិំ ទារុកំ;
ឯតាទិសិកាយ រត្តិយា,
កោសុ នាមម្ហេហិ បាបិយោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២២៩);

សោ កិរ វជ្ជិរដ្ឋេ រាជបុត្តោ វារេន សម្បត្តំ រជ្ជំ បហាយ បព្ពជិតោ វេសាលិយំ ចាតុមហារាជិកេហិ សទ្ធឹ ឯកាពទ្ធំ កត្វា សកលនគរេ ធជបដាកាទីហិ បដិមណ្ឌិតេ កោមុទិយា បុណ្ណមាយ សព្ពរត្តឹ ឆណវារេ វត្តមានេ ភេរិយាទីនំ តូរិយានំ តាឡិតានំ និគ្ឃោសំ វីណាទីនញ្ច វាទិតានំ សទ្ទំ សុត្វា យានិ វេសាលិយំ សត្ត រាជសហស្សានិ សត្ត រាជសតានិ សត្ត រាជានោ, តត្តកា ឯវ ច នេសំ ឧបរាជសេនាបតិអាទយោ, តេសុ អលង្កតបដិយត្តេសុ នក្ខត្តកីឡនត្ថាយ វីថឹ ឱតិណ្ណេសុ សដ្ឋិហត្ថេ មហាចង្កមេ ចង្កមមានោ គគនមជ្ឈេ ឋិតំ បុណ្ណចន្ទំ ទិស្វា ចង្កមកោដិយំ ផលកំ និស្សាយ ឋិតោ វេបនាលង្ការវិរហិតត្តា វនេ ឆឌ្ឌិតទារុកំ វិយ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា “អត្ថិ នុ ខោ អញ្ញោ អម្ហេហិ លាមកតរោ”តិ ចិន្តេន្តោ បកតិយា អារញ្ញកាទិគុណយុត្តោបិ តស្មិំ ខណេ អនភិរតិយា បីឡិតោ ឯវមាហ។ សោ តស្មិំ វនសណ្ឌេ អធិវត្ថាយ ទេវតាយ “ឥមំ ភិក្ខុំ សំវេជេស្សាមី”តិ អធិប្បាយេន –

“ឯកកោវ ត្វំ អរញ្ញេ វិហរសិ, អបវិទ្ធំវ វនស្មិំ ទារុកំ;
តស្ស តេ ពហុកា បិហយន្តិ, នេរយិកា វិយ សគ្គគាមិន”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២២៩) –

វុត្តំ ឥមំ គាថំ សុត្វា បុនទិវសេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា និសីទិ។ សត្ថា តំ បវត្តឹ ញត្វា ឃរាវាសស្ស ទុក្ខតំ បកាសេតុកាមោ បញ្ច ទុក្ខានិ សមោធានេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០២.ទុប្បព្ពជ្ជំ ទុរភិរមំ, ទុរាវាសា ឃរា ទុខា;
ទុក្ខោសមានសំវាសោ, ទុក្ខានុបតិតទ្ធគូ;
តស្មា ន ចទ្ធគូ សិយា, ន ច ទុក្ខានុបតិតោ សិយា”តិ។

តត្ថ **ទុប្បព្ពជ្ជ**ន្តិ អប្បំ វា មហន្តំ វា ភោគក្ខន្ធញ្ចេវ ញាតិបរិវដ្ដញ្ច បហាយ ឥមស្មឹ សាសនេ ឧរំ ទត្វា បព្ពជ្ជំ នាម ទុក្ខំ។ **ទុរភិរម**ន្តិ ឯវំ បព្ពជិតេនាបិ ភិក្ខាចរិយាយ ជីវិតវុត្តិំ ឃដេន្តេន អបរិមាណសីលក្ខន្ធគោបនធម្មានុធម្មប្បដិបត្តិបូរណវសេន អភិរមិតុំ ទុក្ខំ។ **ទុរាវាសា**តិ យស្មា បន ឃរំ អាវសន្តេន រាជូនំ រាជកិច្ចំ, ឥស្សរានំ ឥស្សរកិច្ចំ វហិតព្ពំ, បរិជនា ចេវ ធម្មិកា សមណព្រាហ្មណា ច សង្គហិតព្ពា។ ឯវំ សន្តេបិ ឃរាវាសោ ឆិទ្ទឃដោ វិយ មហាសមុទ្ទោ វិយ ច ទុប្បូរោ។ តស្មា ឃរាវាសា នាមេតេ ទុរាវាសា ទុក្ខា អាវសិតុំ, តេនេវ ការណេន ទុក្ខាតិ អត្ថោ។ **ទុក្ខោ សមានសំវាសោ**តិ គិហិនោ វា ហិ យេ ជាតិគោត្តកុលភោគេហិ បព្ពជិតា វា សីលាចារពាហុសច្ចាទីហិ សមានាបិ ហុត្វា “កោសិ ត្វំ, កោស្មិ អហ”ន្តិអាទីនិ វត្វា អធិករណបសុតា ហោន្តិ, តេ អសមានា នាម, តេហិ សទ្ធឹ សំវាសោ ទុក្ខោតិ អត្ថោ។ **ទុក្ខានុបតិតទ្ធគូ**តិ យេ វដ្ដសង្ខាតំ អទ្ធានំ បដិបន្នត្តា អទ្ធគូ, តេ ទុក្ខេ អនុបតិតាវ។ **តស្មា ន ចទ្ធគូ**តិ យស្មា ទុក្ខានុបតិតភាវោបិ ទុក្ខោ អទ្ធគូភាវោបិ, តស្មា វដ្ដសង្ខាតំ អទ្ធានំ គមនតាយ អទ្ធគូ ន ភវេយ្យ, វុត្តប្បការេន ទុក្ខេន អនុបតិតោបិ ន ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ បញ្ចសុ ឋានេសុ ទស្សិតេ ទុក្ខេ និព្ពិន្ទន្តោ បញ្ចោរម្ភាគិយានិ បញ្ច ឧទ្ធម្ភាគិយានិ សំយោជនានិ បទាលេត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋហីតិ។

វជ្ជិបុត្តកភិក្ខុវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. ចិត្តគហបតិវត្ថុ

សទ្ធោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចិត្តគហបតឹ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ពាលវគ្គេ “អសន្តំ ភាវនមិច្ឆេយ្យា”តិ គាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារិតំ។ គាថាបិ តត្ថេវ វុត្តា។ វុត្តញ្ហេតំ តត្ថ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៧៤) –

“កឹ បន, ភន្តេ, ឯតស្ស តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សេវាយំ លាភសក្ការោ ឧប្បជ្ជតិ, ឧទាហុ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សាបិ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ “អានន្ទ, មម សន្តិកំ អាគច្ឆន្តស្សាបិ អញ្ញត្ថ គច្ឆន្តស្សាបិ តស្ស ឧប្បជ្ជតេវ។ អយញ្ហិ ឧបាសកោ សទ្ធោ បសន្នោ សម្បន្នសីលោ, ឯវរូបោ បុគ្គលោ យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវស្ស លាភសក្ការោ និព្ពត្តតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០៣.“សទ្ធោ សីលេន សម្បន្នោ, យសោភោគសមប្បិតោ;
យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថេវ បូជិតោ”តិ។ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៧៤);

តត្ថ **សទ្ធោ**តិ លោកិយលោកុត្តរសទ្ធាយ សមន្នាគតោ។ **សីលេនា**តិ អាគារិយសីលំ, អនាគារិយសីលន្តិ ទុវិធំ សីលំ។ តេសុ ឥធ អាគារិយសីលំ អធិប្បេតំ, តេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **យសោភោគសមប្បិតោ**តិ យាទិសោ អនាថបិណ្ឌិកាទីនំ បញ្ចឧបាសកសតបរិវារសង្ខាតោ អាគារិយយសោ, តាទិសេនេវ យសេន ធនធញ្ញាទិកោ ចេវ សត្តវិធអរិយធនសង្ខាតោ ចាតិ ទុវិធោ ភោគោ, តេន សមន្នាគតោតិ អត្ថោ។ **យំ យំ បទេស**ន្តិ បុរត្ថិមាទីសុ ទិសាសុ ឯវរូបោ កុលបុត្តោ យំ យំ បទេសំ ភជតិ, តត្ថ តត្ថ ឯវរូបេន លាភសក្ការេន បូជិតោវ ហោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ចិត្តគហបតិវត្ថុ សត្តមំ។

៨. ចូឡសុភទ្ទាវត្ថុ

ទូរេ សន្តោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស ធីតរំ ចូឡសុភទ្ទំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

អនាថបិណ្ឌិកស្ស កិរ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ ឧគ្គនគរវាសី ឧគ្គោ នាម សេដ្ឋិបុត្តោ សហាយកោ អហោសិ។ តេ ឯកាចរិយកុលេ សិប្បំ ឧគ្គណ្ហន្តា អញ្ញមញ្ញំ កតិកំ ករិំសុ "អម្ហាកំ វយប្បត្តកាលេ បុត្តធីតាសុ ជាតាសុ យោ បុត្តស្ស ធីតរំ វារេតិ, តេន តស្ស ធីតា ទាតព្ពា"តិ។ តេ ឧភោបិ វយប្បត្តា អត្តនោ អត្តនោ នគរេ សេដ្ឋិដ្ឋានេ បតិដ្ឋហិំសុ។ អថេកស្មិំ សមយេ ឧគ្គសេដ្ឋិ វណិជ្ជំ បយោជេន្តោ បញ្ចហិ សកដសតេហិ សាវត្ថិំ អគមាសិ។ អនាថបិណ្ឌិកោ អត្តនោ ធីតរំ ចូឡសុភទ្ទំ អាមន្តេត្វា, "អម្ម, បិតា តេ ឧគ្គសេដ្ឋិ នាម អាគតោ, តស្ស កត្តព្ពកិច្ចំ សព្ពំ តវ ភារោ"តិ អាណាបេសិ។ សា "សាធូ"តិ បដិស្សុណិត្វា តស្ស អាគតទិវសតោ បដ្ឋាយ សហត្ថេនេវ សូបព្យញ្ជនាទីនិ សម្បាទេតិ, មាលាគន្ធវិលេបនាទីនិ អភិសង្ខរោតិ , ភោជនកាលេ តស្ស ន្ហានោទកំ បដិយាទាបេត្វា ន្ហានកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពកិច្ចានិ សាធុកំ ករោតិ។

ឧគ្គសេដ្ឋិ តស្សា អាចារសម្បត្តិំ ទិស្វា បសន្នចិត្តោ ឯកទិវសំ អនាថបិណ្ឌិកេន សទ្ធិំ សុខកថាយ សន្និសិន្នោ "មយំ ទហរកាលេ ឯវំ នាម កតិកំ ករិម្ហា"តិ សារេត្វា ចូឡសុភទ្ទំ អត្តនោ បុត្តស្សត្ថាយ វារេសិ។ សោ បន បកតិយាវ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ។ តស្មា ទសពលស្ស តមត្ថំ អារោចេត្វា សត្ថារា ឧគ្គសេដ្ឋិស្សូបនិស្សយំ ទិស្វា អនុញ្ញាតោ ភរិយាយ សទ្ធិំ មន្តេត្វា តស្ស វចនំ សម្បដិច្ឆិត្វា ទិវសំ វវត្ថបេត្វា ធីតរំ វិសាខំ ទត្វា ឧយ្យោជេន្តោ ធនញ្ចយសេដ្ឋិ វិយ មហន្តំ សក្ការំ កត្វា សុភទ្ទំ អាមន្តេត្វា, "អម្ម, សសុរកុលេ វសន្តិយា នាម អន្តោអគ្គិ ពហិ ន នីហរិតព្ពោ"តិ (អ. និ. អដ្ឋ. ១.១.២៥៩; ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៥២ វិសាខាវត្ថុ) ធនញ្ចយសេដ្ឋិនា វិសាខាយ ទិន្នននយេនេវ ទស ឱវាទេ ទត្វា "សចេ មេ គតដ្ឋានេ ធីតុ ទោសោ ឧប្បជ្ជតិ, តុម្ហេហិ សោធេតព្ពោ"តិ អដ្ឋ កុដុម្ពិកេ បាដិភោគេ គហេត្វា តស្សា ឧយ្យោជនទិវសេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា បុរិមភវេ ធីតរា កតានំ សុចរិតានំ ផលវិភូតិំ លោកស្ស បាកដំ កត្វា ទស្សេន្តោ វិយ មហន្តេន សក្ការេន ធីតរំ ឧយ្យោជេសិ។ តស្សា អនុបុព្ពេន ឧគ្គនគរំ បត្តកាលេ សសុរកុលេន សទ្ធិំ មហាជនោ បច្ចុគ្គមនមកាសិ។

សាបិ អត្តនោ សិរិវិភវំ បាកដំ កាតុំ វិសាខា វិយ សកលនគរស្ស អត្តានំ ទស្សេន្តី រថេ ឋត្វា នគរំ បវិសិត្វា នាគរេហិ បេសិតេ បណ្ណាការេ គហេត្វា អនុរូបវសេន តេសំ តេសំ បេសេន្តី សកលនគរំ អត្តនោ គុណេហិ ឯកាពទ្ធមកាសិ។ មង្គលទិវសាទីសុ បនស្សា សសុរោ អចេលកានំ សក្ការំ ករោន្តោ "អាគន្ត្វា អម្ហាកំ សមណេ វន្ទតូ"តិ បេសេសិ។ សា លជ្ជាយ នគ្គេ បស្សិតុំ អសក្កោន្តី គន្តុំ ន ឥច្ឆតិ។ សោ បុនប្បុនំ បេសេត្វាបិ តាយ បដិក្ខិត្តោ កុជ្ឈិត្វា "នីហរថ ន"ន្តិ អាហ។ សា "ន សក្កា មម អការណេន ទោសំ អារោបេតុ"ន្តិ កុដុម្ពិកេ បក្កោសាបេត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ តេ តស្សា និទ្ទោសភាវំ ញត្វា សេដ្ឋិំ សញ្ញាបេសុំ។ សោ "អយំ មម សមណេ អហិរិកាតិ ន វន្ទី"តិ ភរិយាយ អារោចេសិ។ សា "កីទិសា នុ ខោ ឥមិស្សា សមណា, អតិវិយ តេសំ បសំសតី"តិ តំ បក្កោសាបេត្វា អាហ –

"កីទិសា សមណា តុយ្ហំ, ពាឡ្ហំ ខោ នេ បសំសសិ;
កីសីលា កីសមាចារា, តំ មេ អក្ខាហិ បុច្ឆិតា"តិ។ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៤);

អថស្សា សុភទ្ទា ពុទ្ធានញ្ចេវ ពុទ្ធសាវកានញ្ច គុណេ បកាសេន្តី –

"សន្តិន្ទ្រិយា សន្តមានសា, សន្តំ តេសំ គតំ ឋិតំ;
ឱក្ខិត្តចក្ខូ មិតភាណី, តាទិសា សមណា មម។ (អ. និ. អដ្ឋ. ២.៤.២៤);

"កាយកម្មំ សុចិ នេសំ, វាចាកម្មំ អនាវិលំ;
មនោកម្មំ សុវិសុទ្ធំ, តាទិសា សមណា មម។

"វិមលា សង្ខមុត្តាភា, សុទ្ធា អន្តរពាហិរា;
បុណ្ណា សុទ្ធេហិ ធម្មេហិ, តាទិសា សមណា មម។

"លាភេន ឧន្នតោ លោកោ, អលាភេន ច ឱនតោ;
លាភាលាភេន ឯកដ្ឋា, តាទិសា សមណា មម។

"យសេន ឧន្នតោ លោកោ, អយសេន ច ឱនតោ;
យសាយសេន ឯកដ្ឋា, តាទិសា សមណា មម។

"បសំសាយុន្នតោ លោកោ, និន្ទាយាបិ ច ឱនតោ;

សមា និន្ទាបសំសាសុ, តាទិសា សមណា មម។

“សុខេន ឧន្នតោ លោកោ, ទុក្ខេនាបិ ច ឱនតោ;
អកម្បា សុខទុក្ខេសុ, តាទិសា សមណា មមា”តិ។ –

ឯវមាទីហិ វចនេហិ សស្សុំ តោសេសិ។

អថ នំ “សក្កា តវ សមណេ អម្ហាកម្បិ ទស្សេតុ”ន្តិ វត្វា “សក្កា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ យថា មយំ តេ បស្សាម, តថា ករោហី”តិ វុត្តេ សា “សាធូ”តិ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ សជ្ជេត្វា ឧបរិបាសាទតលេ ឋត្វា ជេតវនាភិមុខី សក្កច្ចំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា ពុទ្ធគុណេ អាវជ្ជេត្វា គន្ធវាសបុប្ផធូមេហិ បូជំ កត្វា, “ភន្តេ, ស្វាតនាយ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេមិ, ឥមិនា មេ សញ្ញាណេន សត្ថា និមន្តិតភាវំ ជានាតូ”តិ សុមនបុប្ផានំ អដ្ឋ មុដ្ឋិយោ អាកាសេ ខិបិ។ បុប្ផានិ គន្ត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស សត្ថុនោ ឧបរិ មាលាវិតានំ ហុត្វា អដ្ឋំសុ។ តស្មិំ ខណេ អនាថបិណ្ឌិកោបិ ធម្មកថំ សុត្វា ស្វាតនាយ សត្ថារំ និមន្តេសិ។ សត្ថា “អធិវុត្ថំ មយា, គហបតិ, ស្វាតនាយ ភត្ត”ន្តិ វត្វា, “ភន្តេ, មយា បុរេតរំ អាគតោ នត្ថិ, កស្ស នុ ខោ វោ អធិវុត្ថ”ន្តិ វុត្តេ “ចូឡសុភទ្ទាយ, គហបតិ, និមន្តិតោ”តិ វត្វា “ននុ, ភន្តេ, ចូឡសុភទ្ទា ទូរេ វសតិ ឥតោ វីសតិយោជនសតមត្ថកេ”តិ វុត្តេ, “អាម គហបតិ, ទូរេ វសន្តាបិ ហិ សប្បុរិសា អភិមុខេ ឋិតា វិយ បកាសេន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០៤“ទូរេ សន្តោ បកាសេន្តិ, ហិមវន្តោវ បព្ពតោ;
អសន្តេត្ថ ន ទិស្សន្តិ, រត្តិំ ខិត្តា យថា សរា”តិ។

តត្ថ **សន្តោ**តិ រាគាទីនំ សន្តតាយ ពុទ្ធាទយោ សន្តា នាម។ ឥធ បន បុព្ពពុទ្ធេសុ កតាធិការា ឧស្សន្នកុសលមូលា ភាវិតភាវនា សត្តា សន្តោតិ អធិប្បេតា។ **បកាសេន្តី**តិ ទូរេ ឋិតាបិ ពុទ្ធានំ ញាណបថំ អាគច្ឆន្តា បាកដា ហោន្តិ។ **ហិមវន្តោ វា**តិ យថា ហិ តិយោជនសហស្សវិត្ថតោ បញ្ចយោជនសតុព្ពេធោ ចតុរាសីតិយា កូដសហស្សេហិ បដិមណ្ឌិតោ ហិមវន្តបព្ពតោ ទូរេ ឋិតានម្បិ អភិមុខេ ឋិតោ វិយ បកាសតិ, ឯវំ បកាសេន្តីតិ អត្ថោ។ **អសន្តេត្ថា**តិ ទិដ្ឋធម្មគរុកា វិតិណ្ណបរលោកា អាមិសចក្ខុកា ជីវិកត្ថាយ បព្ពជិតា ពាលបុគ្គលា អសន្តោ នាម, តេ ឯត្ថ ពុទ្ធានំ ទក្ខិណស្ស ជាណុមណ្ឌលស្ស សន្តិកេ និសិន្នាបិ ន ទិស្សន្តិ ន បញ្ញាយន្តិ។ **រត្តិំ ខិត្តា**តិ រត្តិំ ចតុរង្គសមន្នាគតេ អន្ធការេ ខិត្តសរា វិយ តថារូបស្ស ឧបនិស្សយភូតស្ស បុព្ពហេតុនោ អភាវេន ន បញ្ញាយន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សក្កោ ទេវរាជា “សត្ថារា សុភទ្ទាយ និមន្តនំ អធិវាសិត”ន្តិ ញត្វា វិស្សុកម្មទេវបុត្តំ អាណាបេសិ – “បញ្ចកូដាគារសតានិ និម្មិនិត្វា ស្វេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ ឧគ្គនគរំ នេហី”តិ។ សោ បុនទិវសេ បញ្ចសតានិ កូដាគារានិ និម្មិនិត្វា ជេតវនទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សត្ថា ឧច្ចិនិត្វា វិសុទ្ធខីណាសវានំយេវ បញ្ចសតានិ អាទាយ សបរិវារោ កូដាគារេសុ និសីទិត្វា ឧគ្គនគរំ អគមាសិ។ ឧគ្គសេដ្ឋិបិ សបរិវារោ សុភទ្ទាយ ទិន្ននយេនេវ តថាគតស្ស អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ សត្ថារំ មហន្តេន សិរិវិភវេន អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បសន្នមានសោ មាលាទីហិ មហន្តំ សក្ការំ ករោន្តោ សបរិវារោ សម្បដិច្ឆិត្វា វន្ទិត្វា មហាទានំ ទត្វា បុនប្បុនំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ អទាសិ។ សត្ថាបិស្ស សប្បាយំ សល្លក្ខេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ តំ អាទិំ កត្វា ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សត្ថា “ចូឡសុភទ្ទាយ អនុគ្គហណត្ថំ ត្វំ ឥធេវ ហោហី”តិ អនុរុទ្ធត្ថេរំ និវត្តាបេត្វា សាវត្ថិមេវ អគមាសិ។ តតោ បដ្ឋាយ តំ នគរំ សទ្ធាសម្បន្នំ អហោសីតិ។

ចូឡសុភទ្ទាវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ឯកវិហារិត្ថេរវត្ថុ

ឯកាសនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកវិហារិត្ថេរំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ថេរោ ឯកកោវ សេយ្យំ កប្បេតិ, ឯកកោវ និសីទតិ, ឯកកោវ ចង្កមតិ, ឯកកោវ តិដ្ឋតីតិ ចតុបរិសន្តរេ បាកដោ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ, “ភន្តេ, ឯវរូបោ នាមាយំ ថេរោ”តិ តថាគតស្សារោចេសុំ។ សត្ថា

“សាធុ សាធូ”តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា “ភិក្ខុនា នាម បវិវិត្តេន ភវិតព្ព”ន្តិ វិវេកេ អានិសំសំ កថេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០៥. “ឯកាសនំ ឯកសេយ្យំ, ឯកោ ចរមតន្ទិតោ;
ឯកោ ទមយមត្តានំ, វនន្តេ រមិតោ សិយា”តិ។

តត្ថ **ឯកាសនំ ឯកសេយ្យ**ន្តិ ភិក្ខុសហស្សមជ្ឈេបិ មូលកម្មដ្ឋានំ អវិជហិត្វា តេនេវ មនសិការេន និសិន្នស្ស អាសនំ ឯកាសនំ នាម។ លោហបាសាទសទិសេបិ ច បាសាទេ ភិក្ខុសហស្សមជ្ឈេបិ បញ្ញត្តេ វិចិត្របច្ចត្ថរណូបធានេ មហារហេ សយនេ សតឹ ឧបដ្ឋបេត្វា ទក្ខិណេន បស្សេន មូលកម្មដ្ឋានមនសិការេន និបន្នស្ស ភិក្ខុនោ សេយ្យា ឯកសេយ្យា នាម។ ឯវរូបំ ឯកាសនញ្ច ឯកសេយ្យញ្ច ភជេថាតិ អត្ថោ។ **អតន្ទិតោ**តិ ជង្ឃពលំ និស្សាយ ជីវិតកប្បនេន អកុសីតោ ហុត្វា សព្ពិរិយាបថេសុ ឯកកោវ ចរន្តោតិ អត្ថោ។ **ឯកោ ទមយ**ន្តិ រត្តិដ្ឋានាទីសុ កម្មដ្ឋានំ អនុយុញ្ជិត្វា មគ្គផលាធិគមវសេន ឯកកោវ ហុត្វា អត្តានំ ទមេន្តោតិ អត្ថោ។ **វនន្តេ រមិតោ សិយា**តិ ឯវំ អត្តានំ ទមេន្តោ ឥត្ថិបុរិសសទ្ទាទីហិ បវិវិត្តេ វនន្តេយេវ អភិរមិតោ ភវេយ្យ។ ន ហិ សក្កា អាកិណ្ណវិហារិនា ឯវំ អត្តានំ ទមេតុន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាជនោ ឯកវិហារិកមេវ បត្ថេសីតិ។

ឯកវិហារិត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

បកិណ្ណកវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឯកវីសតិមោ វគ្គោ។

២២. និរយវគ្គោ

១. សុន្ទរីបរិព្ពាជិកាវត្ថុ

អភូតវាទីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សុន្ទរិំ បរិព្ពាជិកំ អារព្ភ កថេសិ។

“តេន ខោ បន សមយេន ភគវា សក្កតោ ហោតិ គរុកតោ មានិតោ បូជិតោ”តិ វត្ថុ វិត្ថារតោ ឧទានេ (ឧទា. ៣៨) អាគតមេវ។ អយំ បនេត្ថ សង្ខេបោ – ភគវតោ កិរ ភិក្ខុសង្ឃស្ស ច បញ្ចន្នំ មហានទីនំ មហោឃសទិសេ លាភសក្ការេ ឧប្បន្នេ ហតលាភសក្ការា អញ្ញតិត្ថិយា សូរិយុគ្គមនកាលេ ខជ្ជោបនកា វិយ និប្បភា ហុត្វា ឯកតោ សន្និបតិត្វា មន្តយិំសុ – “មយំ សមណស្ស គោតមស្ស ឧប្បន្នកាលតោ បដ្ឋាយ ហតលាភសក្ការា, ន នោ កោចិ អត្ថិភាវម្បិ ជានាតិ, កេន នុ ខោ សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ ឧប្បាទេត្វា លាភសក្ការមស្ស អន្តរធាបេយ្យាមា”តិ។ អថ នេសំ ឯតទហោសិ – “សុន្ទរិយា សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា សក្កុណិស្សាមា”តិ។ តេ ឯកទិវសំ សុន្ទរិំ តិត្ថិយារាមំ បវិសិត្វា វន្ទិត្វា ឋិតំ នាលបិំសុ។ សា បុនប្បុនំ សល្លបន្តីបិ បដិវចនំ អលភិត្វា “អបិ បនយ្យា, កេនចិ វិហេឋិតត្ថា”តិ បុច្ឆិ។ “កិំ, ភគិនិ, សមណំ គោតមំ អម្ហេ វិហេឋេត្វា ហតលាភសក្ការេ កត្វា វិចរន្តំ ន បស្សសី”តិ? “មយា ឯត្ថ កិំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ? “ត្វំ ខោសិ, ភគិនិ, អភិរូបា សោភគ្គប្បត្តា, សមណស្ស គោតមស្ស អយសំ អារោបេត្វា មហាជនំ តវ កថំ គាហាបេត្វា ហតលាភសក្ការំ ករោហី”តិ។ សា តំ សុត្វា “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា បក្កន្តា តតោ បដ្ឋាយ មាលាគន្ធវិលេបនកប្បូរកដុកផលាទីនិ គហេត្វា សាយំ មហាជនស្ស សត្ថុ ធម្មទេសនំ សុត្វា នគរំ បវិសនកាលេ ជេតវនាភិមុខី គច្ឆតិ, “កហំ គច្ឆសី”តិ ច បុដ្ឋា “សមណស្ស គោតមស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមិ, អហញ្ហិ តេន សទ្ធិំ ឯកគន្ធកុដិយំ វសាមី”តិ វត្វា អញ្ញតរស្មិំ តិត្ថិយារាមេ វសិត្វា បាតោវ ជេតវនមគ្គំ ឱតរិត្វា នគរាភិមុខី អាគច្ឆន្តី “កិំ, សុន្ទរិ, កហំ គតាសី”តិ បុដ្ឋា “សមណេន គោតមេន សទ្ធិំ ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា តំ កិលេសរតិយា រមាបេត្វា អាគតាម្ហី”តិ វទតិ។

អថ តេ កតិបាហច្ចយេន ធុត្តានំ កហាបណេ ទត្វា “គច្ឆថ សុន្ទរិំ មារេត្វា សមណស្ស គោតមស្ស គន្ធកុដិយា សមីបេ មាលាកចវរន្តរេ និក្ខិបិត្វា ឯថា”តិ វទិំសុ។ តេ តថា អកំសុ។ តតោ តិត្ថិយា “សុន្ទរិំ ន បស្សាមា”តិ កោលាហលំ កត្វា រញ្ញោ អារោចេត្វា “កហំ វោ អាសង្កា”តិ វុត្តា “ឥមេសុ ទិវសេសុ ជេតវនេ វសតិ, តត្ថស្សា បវត្តិំ ន ជានាមា”តិ វត្វា “តេន ហិ គច្ឆថ, នំ វិចិនថា”តិ រញ្ញា អនុញ្ញាតា អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ គហេត្វា ជេតវនំ គន្ត្វា វិចិនន្តា មាលាកចវរន្តរេ តំ ទិស្វា មញ្ចកំ អារោបេត្វា នគរំ បវេសេត្វា “សមណស្ស គោតមស្ស សាវកា ‘សត្ថារា កតំ បាបកម្មំ បដិច្ឆាទេស្សាមា’តិ សុន្ទរិំ មារេត្វា មាលាកចវរន្តរេ និក្ខិបិំសូ”តិ រញ្ញោ អារោចយិំសុ។ រាជា “តេន ហិ គច្ឆថ, នគរំ អាហិណ្ឌថា”តិ អាហ។ តេ នគរវីថីសុ “បស្សថ សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ កម្ម”ន្តិអាទីនិ វត្វា បុន រញ្ញោ និវេសនទ្វារំ អាគមិំសុ។ រាជា សុន្ទរិយា សរីរំ អាមកសុសានេ អដ្ដកំ អារោបេត្វា រក្ខាបេសិ។ សាវត្ថិវាសិនោ ឋបេត្វា អរិយសាវកេ សេសា យេភុយ្យេន “បស្សថ សមណានំ សក្យបុត្តិយានំ កម្ម”ន្តិអាទីនិ វត្វា អន្តោនគរេបិ ពហិនគរេបិ ភិក្ខូ អក្កោសន្តា វិចរន្តិ។ ភិក្ខូ តំ បវត្តិំ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។ សត្ថា “តេន ហិ តុម្ហេបិ តេ មនុស្សេ ឯវំ បដិចោទេថា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០៦. “អភូតវាទី និរយំ ឧបេតិ,
យោ វាបិ កត្វា ន ករោមិចាហ;
ឧភោបិ តេ បេច្ច សមា ភវន្តិ,
និហីនកម្មា មនុជា បរត្ថា”តិ។

តត្ថ **អភូតវាទី**តិ បរស្ស ទោសំ អទិស្វាវ មុសាវាទំ កត្វា តុច្ឆេន បរំ អព្ភាចិក្ខន្តោ។ **កត្វា**តិ យោ វា បន បាបកម្មំ កត្វា “នាហំ ឯតំ ករោមី”តិ អាហ។ **បេច្ច សមា ភវន្តី**តិ តេ ឧភោបិ ជនា បរលោកំ គន្ត្វា និរយំ ឧបគមនេន គតិយា សមា ភវន្តិ។ គតិយេវ នេសំ បរិច្ឆិន្នា, អាយុ បន នេសំ ន បរិច្ឆិន្នំ។ ពហុកញ្ហិ បាបកម្មំ កត្វា ចិរំ និរយេ បច្ចន្តិ, បរិត្តំ កត្វា អប្បមត្តកមេវ កាលំ។ យស្មា បន នេសំ ឧភិន្នម្បិ លាមកមេវ កម្មំ, តេន វុត្តំ – **“និហីនកម្មា មនុជា បរត្ថា”**តិ។ បរត្ថាតិ ឥមស្ស បន បទស្ស បុរតោ បេច្ចបទេន សម្ពន្ធោ។ បេច្ច បរត្ថ ឥតោ គន្ត្វា តេ និហីនកម្មា បរលោកេ សមា ភវន្តីតិ អត្ថោ។ ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

រាជា “សុន្ទរិយា អញ្ញេហិ មារិតភាវំ ជានាថា”តិ បុរិសេ ឧយ្យោជេសិ។ អថ តេ ធុត្តា តេហិ កហាបណេហិ សុរំ បិវន្តា អញ្ញមញ្ញំ កលហំ ករិំសុ។ ឯកោ ឯកំ អាហ – “ត្វំ សុន្ទរិំ ឯកប្បហារេនេវ មារេត្វា មាលាកចវរន្តរេ

និក្ខិបិត្វា តតោ លទ្ធកហាបណេហិ សុរំ បិវសិ, ហោតុ ហោតូ’’តិ។ រាជបុរិសា តេ ធុត្តេ គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ អថ នេ រាជា ‘‘តុម្ហេហិ សា មារិតា’’តិ បុច្ឆិ។ ‘‘អាម, ទេវា’’តិ។ ‘‘កេហិ មារាបិតា’’តិ? ‘‘អញ្ញតិត្ថិយេហិ, ទេវា’’តិ។ រាជា តិត្ថិយេ បក្កោសាបេត្វា បុច្ឆិ។ តេ តថេវ វទឹសុ។ តេន ហិ គច្ឆថ តុម្ហេ ឯវំ វទន្តា នគរំ អាហិណ្ឌថ – ‘‘អយំ សុន្ទរី សមណស្ស គោតមស្ស អវណ្ណំ អារោបេតុកាមេហិ អម្ហេហិ មារាបិតា, នេវ សមណស្ស គោតមស្ស, ន សាវកានំ ទោសោ អត្ថិ, អម្ហាកមេវ ទោសោ’’តិ។ តេ តថា ករិំសុ។ ពាលមហាជនោ តទា សទ្ទហិ, តិត្ថិយាបិ ធុត្តាបិ បុរិសវធទណ្ឌំ បាបុណឹសុ។ តតោ បដ្ឋាយ ពុទ្ធានំ សក្ការោ មហា អហោសីតិ។

សុន្ទរីបរិព្ពាជិកាវត្ថុ បឋមំ។

២. ទុច្ចរិតផលបីឡិតវត្ថុ

កាសាវកណ្ឋាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ទុច្ចរិតផលានុភាវេន បីឡិតេ សត្តេ អារព្ភ កថេសិ។

អាយស្មា ហិ មោគ្គល្លានោ លក្ខណត្ថេរេន សទ្ធិំ គិជ្ឈកូដា ឱរោហន្តោ អដ្ឋិសង្ខលិកបេតាទីនំ អត្តភាវេ ទិស្វា សិតំ ករោន្តោ លក្ខណត្ថេរេន សិតការណំ បុដ្ឋោ ‘‘អកាលោ, អាវុសោ, ឥមស្ស បញ្ហស្ស, តថាគតស្ស សន្តិកេ មំ បុច្ឆេយ្យាសី’’តិ វត្វា តថាគតស្ស សន្តិកេ ថេរេន បុដ្ឋោ អដ្ឋិសង្ខលិកបេតាទីនំ ទិដ្ឋភាវំ អាចិក្ខិត្វា ‘‘ឥធាហំ, អាវុសោ, គិជ្ឈកូដា បព្ពតា ឱរោហន្តោ អទ្ទសំ ភិក្ខុំ វេហាសំ គច្ឆន្តំ, តស្ស សង្ឃាដិបិ អាទិត្តា សម្បជ្ជលិតា សជោតិភូតា…បេ.… កាយោបិ អាទិត្តោ’’តិអាទិនា (បារា. ២៣០; សំ. និ. ២.២១៨) នយេន សទ្ធិំ បត្តចីវរកាយពន្ធនាទីហិ ឌយ្ហមានេ បញ្ច សហធម្មិកេ អារោចេសិ។ សត្ថា តេសំ កស្សបទសពលស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា បព្ពជ្ជាយ អននុរូបំ កាតុំ អសក្កោន្តានំ បាបភាវំ អាចិក្ខិត្វា តស្មិំ ខណេ តត្ថ និសិន្នានំ ពហូនំ បាបភិក្ខូនំ ទុច្ចរិតកម្មស្ស វិបាកំ ទស្សេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣០៧. ‘‘កាសាវកណ្ឋា ពហវោ, បាបធម្មា អសញ្ញតា;
បាបា បាបេហិ កម្មេហិ, និរយំ តេ ឧបបជ្ជរេ’’តិ។

តត្ថ **កាសាវកណ្ឋា**តិ កាសាវេន បលិវេឋិតកណ្ឋា។ **បាបធម្មា**តិ លាមកធម្មា។ **អសញ្ញតា**តិ កាយាទិសំយមរហិតា, តថារូបា បាបបុគ្គលា អត្តនា កតេហិ អកុសលកម្មេហិ និរយំ ឧបបជ្ជន្តិ, តេ តត្ថ បច្ចិត្វា តតោ ចុតា វិបាកាវសេសេន បេតេសុបិ ឯវំ បច្ចន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ទុច្ចរិតផលបីឡិតវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វគ្គុមុទាតីរិយភិក្ខុវត្ថុ

សេយ្យោ អយោគុឡោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេសាលិំ ឧបនិស្សាយ មហាវនេ វិហរន្តោ វគ្គុមុទាតីរិយេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ឧត្តរិមនុស្សធម្មបារាជិកេ (បារា. ១៩៣ អាទយោ) អាគតមេវ។

តទា ហិ សត្ថា តេ ភិក្ខូ ‘‘កឹ បន តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, ឧទរស្សត្ថាយ គិហីនំ អញ្ញមញ្ញស្ស ឧត្តរិមនុស្សធម្មស្ស វណ្ណំ ភាសិត្ថា’’តិ វត្វា តេហិ ‘‘អាម, ភន្តេ’’តិ វុត្តេ តេ ភិក្ខូ អនេកបរិយាយេន គរហិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣០៨. ‘‘សេយ្យោ អយោគុឡោ ភុត្តោ, តត្តោ អគ្គិសិខូបមោ;
យញ្ចេ ភុញ្ជេយ្យ ទុស្សីលោ, រដ្ឋបិណ្ឌមសញ្ញតោ’’តិ។

តត្ថ **យញ្ចេ ភុញ្ជេយ្យា**តិ យំ ទុស្សីលោ និស្សីលបុគ្គលោ កាយាទីហិ អសញ្ញតោ រដ្ឋវាសីហិ សទ្ធាយ ទិន្នំ រដ្ឋបិណ្ឌំ ‘‘សមណោម្ហី’’តិ បដិជានន្តោ គហេត្វា ភុញ្ជេយ្យ, តត្តោ អាទិត្តោ អគ្គិវណ្ណោ អយោគុឡោវ ភុត្តោ សេយ្យោ សុន្ទរតរោ។ កឹ ការណា? តប្បច្ចយា ហិ ឯកោវ អត្តភាវោ ឈាយេយ្យ, ទុស្សីលោ បន សទ្ធាទេយ្យំ ភុញ្ជិត្វា អនេកានិបិ ជាតិសតានិ និរយេ បច្ចេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

វគ្គុមុទាតីរិយភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. ខេមកសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ

ចត្តារិ ឋានានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អនាថបិណ្ឌិកស្ស ភាគិនេយ្យំ ខេមកំ នាម សេដ្ឋិបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ អភិរូបោ អហោសិ, យេភុយ្យេន ឥត្ថិយោ តំ ទិស្វា រាគាភិភូតា សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខឹសុ។ សោបិ បរទារកម្មាភិរតោវ អហោសិ។ អថ នំ រត្តឹ រាជបុរិសា គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា មហាសេដ្ឋិស្ស លជ្ជាមីតិ តំ កិញ្ចិ អវត្វា វិស្សជ្ជាបេសិ។ សោ បន នេវ វិរមិ ។ អថ នំ ទុតិយម្បិ តតិយម្បិ រាជបុរិសា គហេត្វា រញ្ញោ ទស្សេសុំ។ រាជា វិស្សជ្ជាបេសិយេវ។ មហាសេដ្ឋិ, តំ បវត្តឹ សុត្វា តំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តំ បវត្តឹ អារោចេត្វា, “ភន្តេ, ឥមស្ស ធម្មំ ទេសេថា”តិ អាហ។ សត្ថា តស្ស សំវេគកថំ វត្វា បរទារសេវនាយ ទោសំ ទស្សេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣០៩. “ចត្តារិ ឋានានិ នរោ បមត្តោ,
អាបជ្ជតិ បរទារូបសេវី;
អបុញ្ញលាភំ ន និកាមសេយ្យំ,
និន្ទំ តតីយំ និរយំ ចតុត្ថំ។

៣១០. “អបុញ្ញលាភោ ច គតី ច បាបិកា,
ភីតស្ស ភីតាយ រតី ច ថោកិកា;
រាជា ច ទណ្ឌំ គរុកំ បណេតិ,
តស្មា នរោ បរទារំ ន សេវេ”តិ។

តត្ថ **ឋានានី**តិ ទុក្ខការណានិ។ **បមត្តោ**តិ សតិវោស្សគ្គេន សមន្នាគតោ។ **អាបជ្ជតី**តិ បាបុណាតិ។ **បរទារូបសេវី**តិ បរទារំ ឧបសេវន្តោ ឧប្បថចារី។ **អបុញ្ញលាភ**ន្តិ អកុសលលាភំ។ **ន និកាមសេយ្យ**ន្តិ យថា ឥច្ឆតិ, ឯវំ សេយ្យំ អលភិត្វា អនិច្ឆិតំ បរិត្តកមេវ កាលំ សេយ្យំ លភតិ។ **អបុញ្ញលាភោ ចា**តិ ឯវំ តស្ស អយញ្ច អបុញ្ញលាភោ, តេន ច អបុញ្ញេន និរយសង្ខាតា បាបិកា គតិ ហោតិ។ **រតី ច ថោកិកា**តិ យា តស្ស ភីតស្ស ភីតាយ ឥត្ថិយា សទ្ធឹ រតិ, សាបិ ថោកិកា បរិត្តា ហោតិ។ **គរុក**ន្តិ រាជា ច ហត្ថច្ឆេទាទិវសេន គរុកំ ទណ្ឌំ បណេតិ។ **តស្មា**តិ យស្មា បរទារំ សេវន្តោ ឯតានិ អបុញ្ញាទីនិ បាបុណាតិ, តស្មា បរទារំ ន សេវេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ខេមកោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ តតោ បដ្ឋាយ មហាជនោ សុខំ វីតិនាមេសិ។ កឹ បនស្ស បុព្ពកម្មន្តិ? សោ កិរ កស្សបពុទ្ធកាលេ ឧត្តមមល្លោ ហុត្វា ទ្វេ សុវណ្ណបដាកា ទសពលស្ស កញ្ចនថូបេ អារោបេត្វា បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ “ឋបេត្វា ញាតិសាលោហិតិត្ថិយោ អវសេសា មំ ទិស្វា រជ្ជន្តូ”តិ។ ឥទមស្ស បុព្ពកម្មន្តិ។ តេន តំ និព្ពត្តនិព្ពត្តដ្ឋានេ ទិស្វា បរេសំ ឥត្ថិយោ សកភាវេន សណ្ឋាតុំ នាសក្ខឹសូតិ។

ខេមកសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ទុព្ពចភិក្ខុវត្ថុ

កុសោ យថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ទុព្ពចភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ភិក្ខុ អសញ្ចិច្ច ឯកំ តិណំ ឆិន្ទិត្វា កុក្កុច្ចេ ឧប្បន្នេ ឯកំ ភិក្ខុំ ឧបសង្កមិត្វា, “អាវុសោ, យោ តិណំ ឆិន្ទតិ, តស្ស កឹ ហោតី”តិ តំ អត្តនា កតភាវំ អារោចេត្វា បុច្ឆិ។ អថ នំ ឥតរោ “ត្វំ តិណស្ស ឆិន្ទនការណា កិញ្ចិ ហោតីតិ សញ្ញំ ករោសិ, ន ឯត្ថ កិញ្ចិ ហោតិ, ទេសេត្វា បន មុច្ចតី”តិ វត្វា សយម្បិ ឧភោហិ ហត្ថេហិ តិណំ លុញ្ចិត្វា អគ្គហេសិ។ ភិក្ខូ តំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ អនេកបរិយាយេន វិគរហិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣១១. “កុសោ យថា ទុគ្គហិតោ, ហត្ថមេវានុកន្តតិ;
សាមញ្ញំ ទុប្បរាមដ្ឋំ, និរយាយុបកឌ្ឍតិ។

៣១២. “យំ កិញ្ចិ សិថិលំ កម្មំ, សំកិលិដ្ឋញ្ច យំ វតំ;

សង្កស្សរំ ព្រហ្មចរិយំ, ន តំ ហោតិ មហប្ផលំ។

៣១៣. “កយិរា ចេ កយិរាថេនំ, ទឡ្ហមេនំ បរក្កមេ;
សិថិលោ ហិ បរិព្ពាជោ, ភិយ្យោ អាកិរតេ រជ”ន្តិ។

តត្ថ **កុសោ**តិ យំ កិញ្ចិ តិខិណធារំ តិណំ អន្តមសោ តាលបណ្ណម្បិ, យថា សោ កុសោ យេន ទុគ្គហិតោ, តស្ស ហត្ថំ អនុកន្តតិ ផាលេតិ, ឯវមេវ សមណធម្មសង្ខាតំ សាមញ្ញម្បិ ខណ្ឌសីលាទិតាយ ទុប្បរាមដ្ឋំ **និរយាយុបកឌ្ឍតិ**, និរយេ និព្ពត្តាបេតីតិ អត្ថោ។ **សិថិល**ន្តិ ឱលីយិត្វា ករណេន សិថិលគាហំ កត្វា កតំ យំកិញ្ចិ កម្មំ។ **សំកិលិដ្ឋ**ន្តិ វេសិយាទិកេសុ អគោចរេសុ ចរណេន សំកិលិដ្ឋំ។ **សង្កស្សរ**ន្តិ សង្កាហិ សរិតព្ពំ, ឧបោសថកិច្ចាទីសុ អញ្ញតរកិច្ចេន សន្និបតិតម្បិ សង្ឃំ ទិស្វា “អទ្ធា ឥមេ មម ចរិយំ ញត្វា មំ ឧក្ខិបិតុកាមា សន្និបតិតា”តិ ឯវំ អត្តនោ អាសង្កាហិ សរិតំ ឧស្សង្កិតំ បរិសង្កិតំ។ **ន តំ ហោតី**តិ តំ ឯវរូបំ សមណធម្មសង្ខាតំ ព្រហ្មចរិយំ តស្ស បុគ្គលស្ស មហប្ផលំ ន ហោតិ, តស្ស មហប្ផលាភាវេនេវ ភិក្ខទាយកានម្បិស្ស ន មហប្ផលំ ហោតីតិ អត្ថោ។ **កយិរា ចេ**តិ តស្មា យំ កម្មំ ករេយ្យ, តំ ករេយ្យាថេវ។ **ទឡ្ហមេនំ បរក្កមេ**តិ ថិរកតមេវ កត្វា អវត្ថិតសមាទានោ ហុត្វា ឯនំ កយិរា។ **បរិព្ពាជោ**តិ សិថិលភាវេន កតោ ខណ្ឌាទិភាវប្បត្តោ សមណធម្មោ។ **ភិយ្យោ អាកិរតេ រជ**ន្តិ អព្ភន្តរេ វិជ្ជមានំ រាគរជាទឹ ឯវរូបោ សមណធម្មោ អបនេតុំ ន សក្កោតិ, អថ ខោ តស្ស ឧបរិ អបរម្បិ រាគរជាទឹ អាកិរតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ, សោបិ ភិក្ខុ សំវរេ ឋត្វា បច្ឆា វិបស្សនំ វឌ្ឍេត្វា អរហត្តំ បាបុណីតិ។

ទុព្ពចភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ឥស្សាបកតិត្ថិវត្ថុ

អកតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ឥស្សាបកតំ ឥត្ថឹ អារព្ភ កថេសិ។

តស្សា កិរ សាមិកោ ឯកាយ គេហទាសិយា សទ្ធឹ សន្ថវំ អកាសិ។ សា ឥស្សាបកតា តំ ទាសឹ ហត្ថបាទេសុ ពន្ធិត្វា តស្សា កណ្ណនាសំ ឆិន្ទិត្វា ឯកស្មឹ តុច្ឆគព្ភេ បក្ខិបិត្វា ទ្វារំ បិទហិត្វា តស្ស កម្មស្ស អត្តនា កតភាវំ បដិច្ឆាទេតុំ “ឯហិ, អយ្យ, វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណិស្សាមា”តិ សាមិកំ អាទាយ វិហារំ គន្ត្វា ធម្មំ សុណន្តី និសីទិ។ អថស្សា អាគន្តុកញាតកា គេហំ អាគន្ត្វា ទ្វារំ វិវរិត្វា តំ វិប្បការំ ទិស្វា ទាសឹ មោចយឹសុ។ សា វិហារំ គន្ត្វា ចតុបរិសមជ្ឈេ ឋិតា តមត្ថំ ទសពលស្ស អារោចេសិ។ សត្ថា តស្សា វចនំ សុត្វា “ទុច្ចរិតំ នាម ‘ឥទំ មេ អញ្ញេ ន ជានន្តី’តិ អប្បមត្តកម្បិ ន កាតព្ពំ, អញ្ញស្មឹ អជានន្តេបិ សុចរិតមេវ កាតព្ពំ។ បដិច្ឆាទេត្វា កតម្បិ ហិ ទុច្ចរិតំ នាម បច្ឆានុតាបំ ករោតិ, សុចរិតំ បាមោជ្ជមេវ ជនេតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣១៤. “អកតំ ទុក្កដំ សេយ្យោ, បច្ឆា តប្បតិ ទុក្កដំ;
កតញ្ច សុកតំ សេយ្យោ, យំ កត្វា នានុតប្បតី”តិ។

តត្ថ **ទុក្កដ**ន្តិ សាវជ្ជំ អបាយសំវត្តនិកំ កម្មំ អកតមេវ សេយ្យោ វរំ ឧត្តមំ។ **បច្ឆា តប្បតី**តិ តញ្ហិ អនុស្សរិតានុស្សរិតកាលេ តប្បតិយេវ។ **សុកត**ន្តិ អនវជ្ជំ បន សុខទាយកំ សុគតិសំវត្តនិកមេវ កម្មំ កតំ សេយ្យោ។ **យំ កត្វា**តិ យំ កម្មំ កត្វា បច្ឆា អនុស្សរណកាលេ ន តប្បតិ នានុតប្បតិ, សោមនស្សជាតោវ ហោតិ, តំ កម្មំ វរន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧបាសកោ ច សា ច ឥត្ថី សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហឹសុ។ តញ្ច បន ទាសឹ តត្ថេវ ភុជិស្សំ កត្វា ធម្មចារិនី ករឹសូតិ។

ឥស្សាបកតិត្ថិវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

នគរំ យថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ អាគន្តុកេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ ឯកស្មឹ បច្ចន្តេ វស្សំ ឧបគន្ត្វា បឋមមាសេ សុខំ វិហរឹសុ។ មជ្ឈិមមាសេ ចោរា អាគន្ត្វា តេសំ គោចរគាមំ បហរិត្វា ករមរេ គហេត្វា អគមំសុ។ តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សា ចោរានំ បដិពាហនត្ថាយ តំ បច្ចន្តនគរំ អភិសង្ខរោន្តា តេ ភិក្ខូ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋាតុំ ឱកាសំ ន លភឹសុ។ តេ អផាសុកំ វស្សំ វសិត្វា វុត្ថវស្សា សត្ថុ ទស្សនាយ សាវត្ថិំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទឹសុ។ សត្ថា តេហិ សទ្ធិំ កតបដិសន្ថារោ “កិំ, ភិក្ខវេ , សុខំ វសិត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ភន្តេ, មយំ បឋមមាសមេវ សុខំ វសិម្ហា, មជ្ឈិមមាសេ ចោរា គាមំ បហរិំសុ, តតោ បដ្ឋាយ មនុស្សា នគរំ អភិសង្ខរោន្តា សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋាតុំ ឱកាសំ ន លភឹសុ។ តស្មា អផាសុកំ វស្សំ វសិម្ហា”តិ វុត្តេ “អលំ, ភិក្ខវេ, មា ចិន្តយិត្ថ, ផាសុវិហារោ នាម និច្ចកាលំ ទុល្លភោ, ភិក្ខុនា នាម យថា តេ មនុស្សា នគរំ គោបយឹសុ, ឯវំ អត្តភាវមេវ គោបយិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣១៥“នគរំ យថា បច្ចន្តំ, គុត្តំ សន្តរពាហិរំ;
ឯវំ គោបេថ អត្តានំ, ខណោ វោ មា ឧបច្ចគា;
ខណាតីតា ហិ សោចន្តិ, និរយម្ហិ សមប្បិតា”តិ។

តត្ថ **សន្តរពាហិរ**ន្តិ, ភិក្ខវេ, យថា តេហិ មនុស្សេហិ តំ បច្ចន្តនគរំ ទ្វារបាការាទីនិ ថិរានិ ករោន្តេហិ ស អន្តរំ, អដ្ដាលកបរិខាទីនិ ថិរានិ ករោន្តេហិ សពាហិរន្តិ សន្តរពាហិរំ សុគុត្តំ កតំ, ឯវំ តុម្ហេបិ សតិំ ឧបដ្ឋបេត្វា អជ្ឈត្តិកានិ ឆ ទ្វារានិ បិទហិត្វា ទ្វាររក្ខិកំ សតិំ អវិស្សជ្ជេត្វា យថា គយ្ហមានានិ ពាហិរានិ ឆ អាយតនានិ អជ្ឈត្តិកានំ ឧបឃាតាយ សំវត្តន្តិ, តថា អគ្គហណេន តានិបិ ថិរានិ កត្វា តេសំ អប្បវេសាយ ទ្វាររក្ខិកំ សតិំ អប្បហាយ វិចរន្តា អត្តានំ គោបេថាតិ អត្ថោ។ **ខណោ វោ មា ឧបច្ចគា**តិ យោ ហិ ឯវំ អត្តានំ ន គោបេតិ, តំ បុគ្គលំ អយំ ពុទ្ធុប្បាទខណោ មជ្ឈិមទេសេ ឧប្បត្តិខណោ សម្មាទិដ្ឋិយា បដិលទ្ធខណោ ឆន្នំ អាយតនានំ អវេកល្លខណោតិ សព្ពោបិ អយំ ខណោ អតិក្កមតិ, សោ ខណោ តុម្ហេ មា អតិក្កមតុ។ **ខណាតីតា**តិ យេ ហិ តំ ខណំ អតីតា, តេ ច បុគ្គលេ សោ ច ខណោ អតីតោ, តេ និរយម្ហិ សមប្បិតា ហុត្វា តត្ថ និព្ពត្តិត្វា សោចន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ ឧប្បន្នសំវេគា អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. និគណ្ឋវត្ថុ

អលជ្ជិតាយេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ និគណ្ឋេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ ទិវសេ ភិក្ខូ និគណ្ឋេ ទិស្វា កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, សព្ពសោ អប្បដិច្ឆន្នេហិ អចេលកេហិ ឥមេ និគណ្ឋា វរតរា, យេ ឯកំ បុរិមបស្សម្បិ តាវ បដិច្ឆាទេន្តិ, សហិរិកា មញ្ញេ ឯតេ”តិ។ តំ សុត្វា និគណ្ឋា “ន មយំ ឯតេន ការណេន បដិច្ឆាទេម, បំសុរជាទយោ បន បុគ្គលា ឯវ, ជីវិតិន្ទ្រិយបដិពទ្ធា ឯវ, តេ នោ ភិក្ខាភាជនេសុ មា បតឹសូតិ ឥមិនា ការណេន បដិច្ឆាទេមា”តិ វត្វា តេហិ សទ្ធិំ វាទបដិវាទវសេន ពហុំ កថំ កថេសុំ។ ភិក្ខូ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា និសិន្នកាលេ តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, អលជ្ជិតព្ពេន លជ្ជិត្វា លជ្ជិតព្ពេន អលជ្ជមានា នាម ទុគ្គតិបរាយណាវ ហោន្តី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣១៦“អលជ្ជិតាយេ លជ្ជន្តិ, លជ្ជិតាយេ ន លជ្ជរេ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុគ្គតិំ។

៣១៧“អភយេ ភយទស្សិនោ, ភយេ ចាភយទស្សិនោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **អលជ្ជិតាយេ**តិ អលជ្ជិតព្ពេន។ ភិក្ខាភាជនញ្ហិ អលជ្ជិតព្ពំ នាម, តេ បន តំ បដិច្ឆាទេត្វា វិចរន្តា តេន លជ្ជន្តិ នាម។ **លជ្ជិតាយេ**តិ អបដិច្ឆន្នេន ហិរិកោបិនង្គេន លជ្ជិតព្ពេន។ តេ បន តំ អបដិច្ឆាទេត្វា វិចរន្តា លជ្ជិតាយេ ន លជ្ជន្តិ នាម។ តេន តេសំ អលជ្ជិតព្ពេន លជ្ជិតំ លជ្ជិតព្ពេន អលជ្ជិតំ តុច្ឆគហណភាវេន ច អញ្ញថាគហណភាវេន ច មិច្ឆាទិដ្ឋិ ហោតិ។ តំ សមាទិយិត្វា វិចរន្តា បន តេ មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា និរយាទិភេទំ ទុគ្គតិំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ **អភយេ**តិ ភិក្ខាភាជនំ និស្សាយ រាគទោសមោហមានទិដ្ឋិកិលេស ទុច្ចរិតភយានំ អនុប្បជ្ជនតោ ភិក្ខាភាជនំ អភយំ នាម, ភយេន តំ បដិច្ឆាទេន្តា បន អភយេ **ភយទស្សិនោ**

នាម។ ហិរិកោបីនង្គំ បន និស្សាយ រាគាទីនំ ឧប្បជ្ជនតោ តំ ភយំ នាម, តស្ស អបជិច្ឆាទនេន **ភយេ ចាភយទស្សិនោ**។ តស្ស តំ អយថាគហណស្ស សមាទិន្នត្តា មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា ទុគ្គតិំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ និគណ្ឋា សំវិគ្គមានសា បព្ពជីសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

និគណ្ឋវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. តិត្ថិយសាវកវត្ថុ

អវជ្ជេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ តិត្ថិយសាវកេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ អញ្ញតិត្ថិយសាវកា អត្តនោ បុត្តេ សម្មាទិដ្ឋិកានំ ឧបាសកានំ បុត្តេហិ សទ្ធិំ សបរិវារេ កីឡមានេ ទិស្វា គេហំ អាគតកាលេ “ន វោ សមណា សក្យបុត្តិយា វន្ទិតព្ពា, នាបិ តេសំ វិហារំ បវិសិតព្ព”ន្តិ សបថំ ការយីសុ។ តេ ឯកទិវសំ ជេតវនវិហារស្ស ពហិទ្វារកោដ្ឋកសាមន្តេ កីឡន្តា បិបាសិតា អហេសុំ។ អថេកំ ឧបាសកទារកំ “ត្វំ ឯត្ថ គន្ត្វា បានីយំ បិវិត្វា អម្ហាកម្បិ អាហរាហី”តិ បហិណីសុ។ សោ វិហារំ បវិសិត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា បានីយំ បិវិត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ សត្ថា “ត្វមេវ បានីយំ បិវិត្វា គន្ត្វា ឥតរេបិ បានីយបិវនត្ថាយ ឥធេវ បេសេហី”តិ អាហ។ សោ តថា អកាសិ។ តេ អាគន្ត្វា បានីយំ បិវិំសុ។ សត្ថា តេ បក្កោសាបេត្វា តេសំ សប្បាយំ ធម្មកថំ កថេត្វា តេ អចលសទ្ធេ កត្វា សរណេសុ ច សីលេសុ ច បតិដ្ឋាបេសិ។ តេ សកានិ គេហានិ គន្ត្វា តមត្ថំ មាតាបិតូនំ អារោចេសុំ ។ អថ នេសំ មាតាបិតរោ “បុត្តកា នោ វិបន្នទិដ្ឋិកា ជាតា”តិ ទោមនស្សប្បត្តា បរិទេវិំសុ។ អថ តេសំ ឆេកា សម្ពហុលា បដិវិស្សកា មនុស្សា អាគន្ត្វា ទោមនស្ស វូបសមនត្ថាយ ធម្មំ កថយីសុ។ តេ តេសំ កថំ សុត្វា “ឥមេ ទារកេ សមណស្ស គោតមស្សេវ និយ្យាទេស្សាមា”តិ មហន្តេន ញាតិគណេន សទ្ធិំ វិហារំ នយីសុ។ សត្ថា តេសំ អជ្ឈាសយំ ឱលោកេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣១៨. “អវជ្ជេ វជ្ជមតិនោ, វជ្ជេ ចាវជ្ជទស្សិនោ;
មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ ទុគ្គតិំ។

៣១៩. “វជ្ជញ្ច វជ្ជតោ ញត្វា, អវជ្ជញ្ច អវជ្ជតោ;
សម្មាទិដ្ឋិសមាទានា, សត្តា គច្ឆន្តិ សុគ្គតិ”ន្តិ។

តត្ថ **អវជ្ជេ**តិ ទសវត្ថុកាយ សម្មាទិដ្ឋិយា, តស្សា ឧបនិស្សយភូតេ ធម្មេ ច។ **វជ្ជមតិនោ**តិ វជ្ជំ ឥទន្តិ ឧប្បន្នមតិនោ។ ទសវត្ថុកាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា បន តស្សា ឧបនិស្សយភូតេ ធម្មេ ច អវជ្ជទស្សិនោ, ឯតិស្សា អវជ្ជំ វជ្ជតោ វជ្ជញ្ច អវជ្ជតោ ញត្វា គហណសង្ខាតាយ មិច្ឆាទិដ្ឋិយា សមាទិន្នត្តា មិច្ឆាទិដ្ឋិសមាទានា សត្តា ទុគ្គតិំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ ទុតិយគាថាយ វុត្តវិបរិយាយេន អត្ថោ វេទិតព្ពោ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ តីសុ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ អបរាបរំ ធម្មំ សុណន្តា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីសូតិ។

តិត្ថិយសាវកវត្ថុ នវមំ។

និរយវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ទ្វាវីសតិមោ វគ្គោ។

២៣. នាគវគ្គោ

១. អត្តទន្តវត្ថុ

អហំ នាគោ វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កោសម្ពិយំ វិហរន្តោ អត្តានំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ អប្បមាទវគ្គស្ស អាទិគាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារិតមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ តត្ថ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.សាមាវតិវត្ថុ) –

មាគណ្ឌិយា តាសំ កិញ្ចិ កាតុំ អសក្កុណិត្វា “សមណស្ស គោតមស្សេវ កត្តព្ពំ ករិស្សាមី”តិ នាគរានំ លញ្ជំ ទត្វា “សមណំ គោតមំ អន្តោនគរំ បវិសិត្វា ចរន្តំ ទាសកម្មករបោរិសេហិ សទ្ធិំ អក្កោសេត្វា បរិភាសេត្វា បលាបេថា”តិ អាណាបេសិ។ មិច្ឆាទិដ្ឋិកា តីសុ រតនេសុ អប្បសន្នា អន្តោនគរំ បវិដ្ឋំ សត្ថារំ អនុពន្ធិត្វា “ចោរោសិ ពាលោសិ មូឡ្ហោសិ ថេនោសិ ឱដ្ឋោសិ គោណោសិ គទ្រភោសិ នេរយិកោសិ តិរច្ឆានគតោសិ, នត្ថិ តុយ្ហំ សុគតិ, ទុគ្គតិយេវ តុយ្ហំ បាដិកង្ខា”តិ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ។ តំ សុត្វា អាយស្មា អានន្ទោ សត្ថារំ ឯតទវោច – “ភន្តេ, ឥមេ នាគរា អម្ហេ អក្កោសន្តិ បរិភាសន្តិ, ឥតោ អញ្ញត្ថ គច្ឆាមា”តិ។ “កុហិំ, អានន្ទា”តិ? “អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ បរិភាសន្តេសុ បុន កត្ថ គមិស្សាមានន្ទា”តិ។ “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “តត្ថ មនុស្សេសុ អក្កោសន្តេសុ បរិភាសន្តេសុ កុហិំ គមិស្សាមានន្ទា”តិ។ “តតោបិ អញ្ញំ នគរំ, ភន្តេ”តិ។ “អានន្ទ, ន ឯវំ កាតុំ វដ្ដតិ, យត្ថ អធិករណំ ឧប្បន្នំ, តត្ថេវ តស្មិំ វូបសន្តេ អញ្ញត្ថ គន្តុំ វដ្ដតិ, កេ បន តេ, អានន្ទ, អក្កោសន្តី”តិ។ “ភន្តេ, ទាសកម្មករេ ឧបាទាយ សព្ពេ អក្កោសន្តី”តិ។ “អហំ, អានន្ទ, សង្គាមំ ឱតិណ្ណហត្ថិសទិសោ។ សង្គាមំ ឱតិណ្ណហត្ថិនោ ហិ ចតូហិ ទិសាហិ អាគតេ សរេ សហិតុំ ភារោ, តថេវ ពហូហិ ទុស្សីលេហិ កថិតកថានំ សហនំ នាម មយ្ហំ ភារោ”តិ វត្វា អត្តានំ អារព្ភ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣២០. “អហំ នាគោវ សង្គាមេ, ចាបតោ បតិតំ សរំ;
អតិវាក្យំ តិតិក្ខិស្សំ, ទុស្សីលោ ហិ ពហុជ្ជនោ។

៣២១. “ទន្តំ នយន្តិ សមិតិំ, ទន្តំ រាជាភិរូហតិ;
ទន្តោ សេដ្ឋោ មនុស្សេសុ, យោតិវាក្យំ តិតិក្ខតិ។

៣២២. “វរមស្សតរា ទន្តា, អាជានីយា ច សិន្ធវា;
កុញ្ជរា ច មហានាគា, អត្តទន្តោ តតោ វរ”ន្តិ។

តត្ថ **នាគោវា**តិ ហត្ថី វិយ។ **ចាបតោ បតិត**ន្តិ ធនុតោ មុត្តំ។ **អតិវាក្យ**ន្តិ អដ្ឋអនរិយវោហារវសេន បវត្តំ វីតិក្កមវចនំ។ **តិតិក្ខិស្ស**ន្តិ យថា សង្គាមាវចរោ សុទន្តោ មហានាគោ ខមោ សត្តិបហារាទីនិ ចាបតោ មុច្ចិត្វា អត្តនិ បតិតេ សរេ អវិហញ្ញមានោ តិតិក្ខតិ, ឯវមេវ ឯវរូបំ អតិវាក្យំ តិតិក្ខិស្សំ, សហិស្សាមីតិ អត្ថោ។ **ទុស្សីលោ ហី**តិ អយញ្ហិ លោកិយមហាជនោ ពហុទុស្សីលោ អត្តនោ អត្តនោ រុចិវសេន វាចំ និច្ឆារេត្វា ឃដ្ដេន្តោ ចរតិ, តត្ថ អធិវាសនំ អជ្ឈុបេក្ខនមេវ មម ភារោ។ **សមិតិ**ន្តិ ឧយ្យានកីឡមណ្ឌលាទីសុ មហាជនមជ្ឈំ គច្ឆន្តា ទន្តមេវ គោណជាតិំ វា អស្សជាតិំ វា យានេ យោជេត្វា នយន្តិ។ **រាជា**តិ តថារូបេហេវ វាហនេហិ គច្ឆន្តោ រាជាបិ ទន្តមេវ អភិរូហតិ។ **មនុស្សេសូ**តិ មនុស្សេសុបិ ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ ទន្តោ និព្ពិសេវនោវ សេដ្ឋោ។ **យោតិវាក្យ**ន្តិ យោ ឯវរូបំ អតិក្កមវចនំ បុនប្បុនំ វុច្ចមានម្បិ តិតិក្ខតិ ន បដិប្ផរតិ ន វិហញ្ញតិ, ឯវរូបោ ទន្តោ សេដ្ឋោតិ អត្ថោ។

អស្សតរាតិ វឡវាយ គទ្រភេន ជាតា។ **អាជានីយា**តិ យំ អស្សទមសារថិ ការណំ ការេតិ, តស្ស ខិប្បំ ជាននសមត្ថា។ **សិន្ធវា**តិ សិន្ធវរដ្ឋេ ជាតា អស្សា។ **មហានាគា**តិ កុញ្ជរសង្ខាតា មហាហត្ថិនោ។ **អត្តទន្តោ**តិ ឯតេ អស្សតរា ច សិន្ធវា ច កុញ្ជរា ច ទន្តាវ វរំ, ន អទន្តា។ យោ បន ចតូហិ អរិយមគ្គេហិ អត្តនោ ទន្តតាយ អត្តទន្តោ និព្ពិសេវនោ, អយំ តតោបិ វរំ, សព្ពេហិបិ ឯតេហិ ឧត្តរិតរោតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ លញ្ជំ គហេត្វា វីថិសិង្ឃាដកាទីសុ ឋត្វា អក្កោសន្តា បរិភាសន្តា សព្ពោបិ សោ មហាជនោ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីតិ។

អត្តទន្តវត្ថុ បឋមំ។

២. ហត្ថាចរិយបុព្ពកភិក្ខុវត្ថុ

ន ហិ ឯតេហីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ហត្ថាចរិយបុព្ពកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកទិវសំ អចិរវតីនទីតីរេ ហត្ថិទមកំ “ឯកំ ហត្ថឹ ទមេស្សាមី”តិ អត្តនា ឥច្ឆិតំ ការណំ សិក្ខាបេតុំ អសក្កោន្តំ ទិស្វា សមីបេ ឋិតេ ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា អាហ – “អាវុសោ, សចេ អយំ ហត្ថាចរិយោ ឥមំ ហត្ថឹ អសុកដ្ឋានេ នាម វិជ្ឈេយ្យ, ខិប្បមេវ ឥមំ ការណំ សិក្ខាបេយ្យា”តិ។ សោ តស្ស កថំ សុត្វា តថា កត្វា តំ ហត្ថឹ សុទន្តំ ទមេសិ។ តេ ភិក្ខូ តំ បវត្តឹ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា តំ ភិក្ខុំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ តយា ឯវំ វុត្ត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ វិគរហិត្វា “កឹ តេ, មោឃបុរិស, ហត្ថិយានេន វា អញ្ញេន វា ទន្តេន។ ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ អគតបុព្ពំ ឋានំ គន្តុំ សមត្ថោ នាម អត្ថិ, អត្តនា បន សុទន្តេន សក្កា អគតបុព្ពំ ឋានំ គន្តុំ, តស្មា អត្តានមេវ ទមេហិ, កឹ តេ ឯតេសំ ទមនេនា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣២៣. “ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ, គច្ឆេយ្យ អគតំ ទិសំ;
យថាត្តនា សុទន្តេន, ទន្តោ ទន្តេន គច្ឆតី”តិ។

តស្សត្ថោ – យានិ តានិ ហត្ថិយានាទីនិ យានានិ, ន ហិ ឯតេហិ យានេហិ កោចិ បុគ្គលោ សុបិនន្តេនបិ អគតបុព្ពត្តា “អគត”ន្តិ សង្ខាតំ និព្ពានទិសំ តថា គច្ឆេយ្យ, យថា បុព្ពភាគេ ឥន្ទ្រិយទមេន អបរភាគេ អរិយមគ្គភាវនាយ សុទន្តេន ទន្តោ និព្ពិសេវនោ សប្បញ្ញោ បុគ្គលោ តំ អគតបុព្ពំ ទិសំ គច្ឆតិ, ទន្តភូមឹ បាបុណាតិ។ តស្មា អត្តទមនមេវ តតោ វរន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ហត្ថាចរិយបុព្ពកភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. បរិជិណ្ណព្រាហ្មណបុត្តវត្ថុ

ធនបាលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា សាវត្ថិយំ វិហរន្តោ អញ្ញតរស្ស បរិជិណ្ណព្រាហ្មណស្ស បុត្តេ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ ព្រាហ្មណោ អដ្ឋសតសហស្សវិភវោ វយប្បត្តានំ ចតុន្នំ បុត្តានំ អាវាហំ កត្វា ចត្តារិ សតសហស្សានិ អទាសិ។ អថស្ស ព្រាហ្មណិយា កាលកតាយ បុត្តា សម្មន្តយឹសុ – “សចេ អយំ អញ្ញំ ព្រាហ្មណឹ អានេស្សតិ, តស្សា កុច្ឆិយំ និព្ពត្តានំ វសេន កុលសន្តកំ ភិជ្ជិស្សតិ, ហន្ទ នំ មយំ សង្គណ្ហិស្សាមា”តិ តេ តំ បណីតេហិ ឃាសច្ឆាទនាទីហិ ឧបដ្ឋហន្តា ហត្ថបាទសម្ពាហនាទីនិ ករោន្តា ឧបដ្ឋហិត្វា ឯកទិវសមស្ស ទិវា និទ្ទាយិត្វា វុដ្ឋិតស្ស ហត្ថបាទេ សម្ពាហន្តា ឃរាវាសេ អាទីនវំ វត្វា “មយំ តុម្ហេ ឥមិនា នីហារេន យាវជីវំ ឧបដ្ឋហិស្សាម, សេសធនម្បិ នោ ទេថា”តិ យាចឹសុ។ ព្រាហ្មណោ បុន ឯកេកស្ស សតសហស្សំ ទត្វា អត្តនោ និវត្ថបារុបនមត្តំ ឋបេត្វា សព្ពំ ឧបភោគបរិភោគំ ចត្តារោ កោដ្ឋាសេ កត្វា និយ្យាទេសិ។ តំ ជេដ្ឋបុត្តោ កតិបាហំ ឧបដ្ឋហិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ ន្ហត្វា អាគច្ឆន្តំ ទ្វារកោដ្ឋកេ ឋត្វា សុណ្ហា ឯវមាហ – “កឹ តយា ជេដ្ឋបុត្តស្ស សតំ វា សហស្សំ វា អតិរេកំ ទិន្នំ អត្ថិ, ននុ សព្ពេសំ ទ្វេ ទ្វេ សតសហស្សានិ ទិន្នានិ, កឹ សេសបុត្តានំ ឃរស្ស មគ្គំ ន ជានាសី”តិ។ សោបិ “នស្ស វសលី”តិ កុជ្ឈិត្វា អញ្ញស្ស ឃរំ អគមាសិ។ តតោបិ កតិបាហច្ចយេន ឥមិនាវ ឧបាយេន បលាបិតោ អញ្ញស្សាតិ ឯវំ ឯកឃរម្បិ បវេសនំ អលភមានោ បណ្ឌរង្គបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ភិក្ខាយ ចរន្តោ កាលានមច្ចយេន ជរាជិណ្ណោ ទុព្ភោជនទុក្ខសេយ្យាហិ មិលាតសរីរោ ភិក្ខាយ ចរិត្វា អាគម្ម បីឋិកាយ និបន្នោ និទ្ទំ ឱក្កមិត្វា ឧដ្ឋាយ និសិន្នោ អត្តានំ ឱលោកេត្វា បុត្តេសុ អត្តនោ បតិដ្ឋំ អបស្សន្តោ ចិន្តេសិ – “សមណោ កិរ គោតមោ អព្ភាកុដិកោ ឧត្តានមុខោ សុខសម្ភាសោ បដិសន្ថារកុសលោ, សក្កា សមណំ គោតមំ ឧបសង្កមិត្វា បដិសន្ថារំ លភិតុ”ន្តិ។ សោ និវាសនបារុបនំ សណ្ឋាបេត្វា ភិក្ខាភាជនំ គហេត្វា ទណ្ឌមាទាយ ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ វុត្តម្បិ ចេតំ (សំ. និ. ១.២០០) –

អថ ខោ អញ្ញតរោ ព្រាហ្មណមហាសាលោ លូខោ លូខបាវុរណោ យេន ភគវា តេនុបសង្កមិ, ឧបសង្កមិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា ឯកមន្តំ និសិន្នេន តេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា ឯតទវោច – “កិន្នុ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, លូខោ លូខបាវុរណោ”តិ។ ឥធ មេ, ភោ គោតម, ចត្តារោ បុត្តា, តេ មំ ទារេហិ សំបុច្ឆ ឃរា និក្ខាមេន្តីតិ។ តេន ហិ ត្វំ, ព្រាហ្មណ, ឥមា គាថាយោ បរិយាបុណិត្វា សភាយំ មហាជនកាយេ សន្និបតិតេ បុត្តេសុ ច សន្និសិន្នេសុ ភាសស្សុ –

“យេហិ ជាតេហិ នន្ទិស្សំ, យេសញ្ច ភវមិច្ឆិសំ;

តេ មំ ទារេហិ សំបុច្ឆ, សារ វារេន្តិ សូករំ។

“អសន្តា កិរ មំ ជម្មា, តាត តាតាតិ ភាសរេ;
រក្ខសា បុត្តរូបេន, តេ ជហន្តិ វយោគតំ។

“អស្សោវ ជិណ្ណោ និព្ភោគោ, ខាទនា អបនីយតិ;
ពាលកានំ បិតា ថេរោ, បរាគារេសុ ភិក្ខតិ។

“ទណ្ឌោវ កិរ មេ សេយ្យោ, យញ្ចេ បុត្តា អនស្សវា;
ចណ្ឌម្បិ គោណំ វារេតិ, អថោ ចណ្ឌម្បិ កុក្កុរំ។

“អន្ធការេ បុរេ ហោតិ, គម្ភីរេ គាធមេធតិ;
ទណ្ឌស្ស អានុភាវេន, ខលិត្វា បតិតិដ្ឋតី”តិ។ (សំ. និ. ១.២០០);

សោ ភគវតោ សន្តិកេ តា គាថាយោ ឧគ្គណ្ហិត្វា តថារូបេ ព្រាហ្មណានំ សមាគមទិវសេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេសុ បុត្តេសុ តំ សភំ ឱគាហិត្វា ព្រាហ្មណានំ មជ្ឈេ មហារហេសុ អាសនេសុ និសិន្នេសុ “អយំ មេ កាលោ”តិ សភាយ មជ្ឈេ បវិសិត្វា ហត្ថំ ឧក្ខិបិត្វា “អហំ, ភោ, តុម្ហាកំ គាថាយោ ភាសិតុកាមោ, សុណិស្សថា”តិ វត្វា “ភាសស្សុ, ព្រាហ្មណ, សុណោមា”តិ វុត្តេ ឋិតកោវ អភាសិ។ តេន ច សមយេន មនុស្សានំ វត្តំ ហោតិ “យោ មាតាបិតូនំ សន្តកំ ខាទន្តោ មាតាបិតរោ ន បោសេតិ, សោ មារេតព្ពោ”តិ។ តស្មា តេ ព្រាហ្មណបុត្តា បិតុ បាទេសុ បតិត្វា “ជីវិតំ នោ, តាត, ទេថា”តិ យាចិំសុ។ សោ បិតុ ហទយមុទុតាយ “មា មេ, ភោ, បុត្តកេ វិនាសយិត្ថ, បោសេស្សន្តិ ម”ន្តិ អាហ។ អថស្ស បុត្តេ មនុស្សា អាហំសុ – “សចេ, ភោ , អជ្ជ បដ្ឋាយ បិតរំ ន សម្មា បដិជគ្គិស្សថ, ឃាតេស្សាម វោ”តិ។ តេ ភីតា បិតរំ បីឋេ និសីទាបេត្វា សយំ ឧក្ខិបិត្វា គេហំ នេត្វា សរីរំ តេលេន អព្ភញ្ជិត្វា ឧព្ពដ្ដេត្វា គន្ធចុណ្ណាទីហិ ន្ហាបេត្វា ព្រាហ្មណិយោ បក្កោសាបេត្វា “អជ្ជ បដ្ឋាយ អម្ហាកំ បិតរំ សម្មា បដិជគ្គថ, សចេ តុម្ហេ បមាទំ អាបជ្ជិស្សថ, និគ្គណ្ហិស្សាម វោ”តិ វត្វា បណីតភោជនំ ភោជេសុំ។

ព្រាហ្មណោ សុភោជនញ្ច សុខសេយ្យញ្ច អាគម្ម កតិបាហច្ចយេន សញ្ជាតពលោ បីណិន្ទ្រិយោ អត្តភាវំ ឱលោកេត្វា “អយំ មេ សម្បត្តិ សមណំ គោតមំ និស្សាយ លទ្ធា”តិ បណ្ណាការត្ថាយ ឯកំ ទុស្សយុគំ អាទាយ ភគវតោ សន្តិកំ គន្ត្វា កតបដិសន្ថារោ ឯកមន្តំ និសិន្នោ តំ ទុស្សយុគំ ភគវតោ បាទមូលេ ឋបេត្វា “មយំ, ភោ គោតម, ព្រាហ្មណា នាម អាចរិយស្ស អាចរិយធនំ បរិយេសាម, បដិគ្គណ្ហាតុ មេ ភវំ គោតមោ អាចរិយោ អាចរិយធន”ន្តិ អាហ។ ភគវា តស្ស អនុកម្បាយ តំ បដិគ្គហេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។ ទេសនាវសានេ ព្រាហ្មណោ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ ឯវមាហ – “ភោ គោតម, មយ្ហំ បុត្តេហិ ចត្តារិ ធុរភត្តានិ ទិន្នានិ, តតោ អហំ ទ្វេ តុម្ហាកំ ទម្មី”តិ។ អថ នំ សត្ថា “កល្យាណំ, ព្រាហ្មណ, មយំ បន រុច្ចនដ្ឋានមេវ គមិស្សាមា”តិ វត្វា ឧយ្យោជេសិ។ ព្រាហ្មណោ ឃរំ គន្ត្វា បុត្តេ អាហ – “តាតា, សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សហាយោ, តស្ស មេ ទ្វេ ធុរភត្តានិ ទិន្នានិ, តុម្ហេ តស្មិំ សម្បត្តេ មា បមជ្ជិត្ថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិំសុ។

សត្ថា បុនទិវសេ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ សោ សត្ថារំ ទិស្វា បត្តមាទាយ ឃរំ បវេសេត្វា មហារហេ បល្លង្កេ និសីទាបេត្វា បណីតភោជនមទាសិ។ សត្ថា បុនទិវសេ ឥតរស្ស ឥតរស្សាតិ បដិបាដិយា សព្ពេសំ ឃរានិ អគមាសិ។ សព្ពេ តេ តថេវ សក្ការំ អកំសុ។ ឯកទិវសំ ជេដ្ឋបុត្តោ មង្គលេ បច្ចុបដ្ឋិតេ បិតរំ អាហ – “តាត, កស្ស មង្គលំ ទេមា”តិ? “នាហំ អញ្ញេ ជានាមិ, សមណោ គោតមោ មយ្ហំ សហាយោ”តិ។ “តេន ហិ តំ ស្វាតនាយ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ និមន្តេថា”តិ។ ព្រាហ្មណោ តថា អកាសិ។ សត្ថា បុនទិវសេ សបរិវារោ តស្ស គេហំ អគមាសិ។ សោ ហរិតុបលិត្តេ សព្ពាលង្ការបដិមណ្ឌិតេ គេហេ ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និសីទាបេត្វា អប្បោទកមធុបាយសេន ចេវ បណីតេន ខាទនីយេន ច បរិវិសិ។ អន្តរាភត្តស្មិំយេវ ព្រាហ្មណស្ស ចត្តារោ បុត្តា សត្ថុ សន្តិកេ និសីទិត្វា អាហំសុ – “ភោ គោតម, មយំ អម្ហាកំ បិតរំ បដិជគ្គាម ន បមជ្ជាម , បស្សថិមស្ស អត្តភាវ”ន្តិ។

សត្ថា “កល្យាណំ វោ កតំ, មាតាបិតុបោសនំ នាម បោរាណកបណ្ឌិតានំ អាចិណ្ណមេវា”តិ វត្វា “តស្ស នាគស្ស វិប្បវាសេន, វិរូឡ្ហា សល្លកី ច កុដជា ចា”តិ ឥមំ ឯកាទសនិបាតេ **មាតុបោសកនាគរាជជាតកំ** (ចរិយា. ២.១ អាទយោ; ជា. ១.១១.១ អាទយោ) វិត្ថារេន កថេត្វា ឥមំ គាថំ អភាសិ –

“ធនបាលោ នាម កុញ្ជរោ,
កដុកភេទនោ ទុន្និវារយោ;

ពទ្ធោ កពទ្ធំ ន ភុញ្ជតិ,
សុមរតិ នាគវនស្ស កុញ្ជរោ”តិ។

តត្ថ **ធនបាលោ នាមា**តិ តទា កាសិករញ្ញា ហត្ថាចរិយំ បេសេត្វា រមណីយេ នាគវនេ គាហាបិតស្ស ហត្ថិនោ ឯតំ នាមំ។ **កដុកភេទនោ**តិ តិខិណមទោ។ ហត្ថីនញ្ហិ មទកាលេ កណ្ណចូឡិកា បភិជ្ជន្តិ, បកតិយាបិ ហត្ថិនោ តស្មិំ កាលេ អង្កុសេ វា កុន្តតោមរេ វា ន គណេន្តិ, ចណ្ឌា ភវន្តិ។ សោ បន អតិចណ្ឌោយេវ។ តេន វុត្តំ – **កដុកភេទនោ ទុន្និវារយោ**តិ។ **ពទ្ធោ កពទ្ធំ ន ភុញ្ជតី**តិ សោ ពទ្ធោ ហត្ថិសាលំ បន នេត្វា វិចិត្រសាណិយា បរិក្ខិបាបេត្វា កតគន្ធបរិភណ្ឌាយ ឧបរិ ពទ្ធវិចិត្រវិតានាយ ភូមិយា ឋបិតោ រញ្ញា រាជារហេន នានគ្គរសេន ភោជនេន ឧបដ្ឋាបិតោបិ កិញ្ចិ ភុញ្ជិតុំ ន ឥច្ឆិ, តមត្ថំ សន្ធាយ “ពទ្ធោ កពទ្ធំ ន ភុញ្ជតី”តិ វុត្តំ។ **សុមរតិ នាគវនស្សា**តិ សោ រមណីយំ មេ វសនដ្ឋានន្តិ នាគវនំ សរតិ។ “មាតា បន មេ អរញ្ញេ បុត្តវិយោគេន ទុក្ខប្បត្តា អហោសិ, មាតាបិតុឧបដ្ឋានធម្មោ ន មេ បូរតិ, កិំ មេ ឥមិនា ភោជនេនា”តិ ធម្មិកំ មាតាបិតុឧបដ្ឋានធម្មមេវ សរិ។ តំ បន យស្មា តស្មិំ នាគវនេយេវ ឋិតោ សក្កា បូរេតុំ, តេន វុត្តំ – **សុមរតិ នាគវនស្ស កុញ្ជរោ**តិ។ សត្ថរិ ឥមំ អត្តនោ បុព្ពចរិយំ អានេត្វា កថេន្តេ កថេន្តេយេវ សព្ពេបិ តេ អស្សុធារា បវត្តេត្វា មុទុហទយា ឱហិតសោតា ភវិំសុ។ អថ នេសំ ភគវា សប្បាយំ វិទិត្វា សច្ចានិ បកាសេត្វា ធម្មំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ សទ្ធិំ បុត្តេហិ ចេវ សុណិសាហិ ច ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីតិ។

បរិជិណ្ណព្រាហ្មណបុត្តវត្ថុ តតិយំ។

៤. បសេនទិកោសលវត្ថុ

មិទ្ធី យទា ហោតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ រាជានំ បសេនទិកោសលំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ រាជា តណ្ឌុលទោណស្ស ឱទនំ តទុបិយេន សូបព្យញ្ជនេន ភុញ្ជតិ។ សោ ឯកទិវសំ ភុត្តបាតរាសោ ភត្តសម្មទំ អវិនោទេត្វាវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា កិលន្តរូបោ ឥតោ ចិតោ ច សម្បរិវត្តតិ, និទ្ទាយ អភិភុយ្យមានោបិ ឧជុកំ និបជ្ជិតុំ អសក្កោន្តោ ឯកមន្តំ និសីទិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “កិំ, មហារាជ, អវិស្សមិត្វាវ អាគតោសី”តិ? “អាម, ភន្តេ, ភុត្តកាលតោ បដ្ឋាយ មេ មហាទុក្ខំ ហោតី”តិ។ អថ នំ សត្ថា, “មហារាជ, អតិពហុភោជនំ ឯវំ ទុក្ខំ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣២៥. “មិទ្ធី យទា ហោតិ មហគ្ឃសោ ច,
និទ្ទាយិតា សម្បរិវត្តសាយី;
មហាវរាហោវ និវាបបុដ្ឋោ,
បុនប្បុនំ គព្ភមុបេតិ មន្ទោ”តិ។

តត្ថ **មិទ្ធី**តិ ថិនមិទ្ធាភិភូតោ។ **មហគ្ឃសោ ចា**តិ មហាភោជនោ អាហរហត្ថកអលំសាដកតត្រវដ្ដកកាកមាសកភុត្តវមិតកានំ អញ្ញតរោ វិយ។ **និវាបបុដ្ឋោ**តិ កុណ្ឌកាទិនា សូករភត្តេន បុដ្ឋោ។ ឃរសូករោ ហិ ទហរកាលតោ បដ្ឋាយ បោសិយមានោ ថូលសរីរកាលេ គេហា ពហិ និក្ខមិតុំ អលភន្តោ ហេដ្ឋាមញ្ចាទីសុ សម្បរិវត្តិត្វា អស្សសន្តោ បស្សសន្តោ សយតេវ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យទា បុរិសោ មិទ្ធី ច ហោតិ មហគ្ឃសោ ច, និវាបបុដ្ឋោ មហាវរាហោ វិយ ច អញ្ញេន ឥរិយាបថេន យាបេតុំ អសក្កោន្តោ និទ្ទាយនសីលោ សម្បរិវត្តសាយី, តទា សោ “អនិច្ចំ ទុក្ខំ អនត្តា”តិ តីណិ លក្ខណានិ មនសិកាតុំ ន សក្កោតិ។ តេសំ អមនសិការា មន្ទបញ្ញោ បុនប្បុនំ គព្ភមុបេតិ, គព្ភាវាសតោ ន បរិមុច្ចតីតិ។ ទេសនាវសានេ សត្ថា រញ្ញោ ឧបការវសេន –

“មនុជស្ស សទា សតីមតោ, មត្តំ ជានតោ លទ្ធភោជនេ;
តនុកស្ស ភវន្តិ វេទនា, សណិកំ ជីរតិ អាយុ បាលយ”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.១២៤);

ឥមំ គាថំ វត្វា ឧត្តរមាណវំ ឧគ្គណ្ហាបេត្វា “ឥមំ គាថំ រញ្ញោ ភោជនវេលាយ បវេទេយ្យាសិ, ឥមិនា ឧបាយេន ភោជនំ បរិហាបេយ្យាសី”តិ ឧបាយំ អាចិក្ខិ, សោ តថា អកាសិ។ រាជា អបរេន សមយេន នាឡិកោទនបរមតាយ សណ្ឋិតោ សុសល្លហុកសរីរោ សុខប្បត្តោ សត្ថរិ ឧប្បន្នវិស្សាសោ សត្តាហំ អសទិសទានំ បវត្តេសិ។ ទានានុមោទនាយ មហាជនោ មហន្តំ វិសេសំ ជាបុណីតិ។

បសេនទិកោសលវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. សានុសាមណេរវត្ថុ

ឥទំ បុរេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សានុំ នាម សាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកិស្សា ឧបាសិកាយ ឯកបុត្តកោ អហោសិ។ អថ នំ សា ទហរកាលេយេវ បព្ពាជេសិ។ សោ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ សីលវា អហោសិ វត្តសម្បន្នោ, អាចរិយុបជ្ឈាយអាគន្តុកានំ វត្តំ កតមេវ ហោតិ។ មាសស្ស អដ្ឋមេ ទិវសេ បាតោវ ឧដ្ឋាយ ឧទកមាឡកេ ឧទកំ ឧបដ្ឋាបេត្វា ធម្មស្សវនគ្គំ សម្មជ្ជិត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា ទីបំ ជាលេត្វា មធុរស្សរេន ធម្មស្សវនំ ឃោសេតិ។ ភិក្ខូ តស្ស ថាមំ ញត្វា “សរភញ្ញំ ភណ សាមណេរា”តិ អជ្ឈេសន្តិ។ សោ “មយ្ហំ ហទយវាតោ រុជតិ, កាយោ វា ពាធតី”តិ កិញ្ចិ បច្ចាហារំ អកត្វា ធម្មាសនំ អភិរុហិត្វា អាកាសគង្គំ ឱតារេន្តោ វិយ សរភញ្ញំ វត្វា ឱតរន្តោ “មយ្ហំ មាតាបិតូនំ ឥមស្មិំ សរភញ្ញេ បត្តិំ ទម្មី”តិ វទតិ។ តស្ស មនុស្សា មាតាបិតរោ បត្តិយា ទិន្នភាវំ ន ជានន្តិ។ អនន្តរត្តភាវេ បនស្ស មាតា យក្ខិនី ហុត្វា និព្ពត្តា, សា ទេវតាហិ សទ្ធិំ អាគន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា “សាមណេរេន ទិន្នបត្តិំ អនុមោទាមិ, តាតា”តិ វទតិ។ “សីលសម្បន្នោ ច នាម ភិក្ខុ សទេវកស្ស លោកស្ស បិយោ ហោតី”តិ តស្មិំ សាមណេរេ ទេវតា សលជ្ជា សគារវា មហាព្រហ្មានំ វិយ អគ្គិក្ខន្ធំ វិយ ច នំ មញ្ញន្តិ។ សាមណេរេ គារវេន តញ្ច យក្ខិនឹ គរុកំ កត្វា បស្សន្តិ។ តា ធម្មស្សវនយក្ខសមាគមាទីសុ “សានុមាតា សានុមាតា”តិ យក្ខិនិយា អគ្គាសនំ អគ្គោទកំ អគ្គបិណ្ឌំ ទេន្តិ។ មហេសក្ខាបិ យក្ខា តំ ទិស្វា មគ្គា ឱក្កមន្តិ, អាសនា វុដ្ឋហន្តិ។

អថ ខោ សាមណេរោ វុឌ្ឍិមន្វាយ បរិបក្កិន្ទ្រិយោ អនភិរតិយា បីឡិតោ អនភិរតឹ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តោ បរុឡ្ហកេសនខោ កិលិដ្ឋនិវាសនបារុបនោ កស្សចិ អនារោចេត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឯកកោវ មាតុឃរំ អគមាសិ។ ឧបាសិកា បុត្តំ ទិស្វា វន្ទិត្វា អាហ – “កឹ, តាត, ត្វំ បុព្ពេ អាចរិយុបជ្ឈាយេហិ វា ទហរសាមណេរេហិ វា សទ្ធិំ ឥធាគច្ឆសិ, កស្មា ឯកកោវ អជ្ជ អាគតោសី”តិ? សោ ឧក្កណ្ឋិតភាវំ អារោចេសិ។ សា ឧបាសិកា នានប្បការេន ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទស្សេត្វា បុត្តំ ឱវទមានាបិ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តី “អប្បេវ នាម អត្តនោ ធម្មតាយបិ សល្លក្ខេយ្យា”តិ អនុយ្យោជេត្វា “តិដ្ឋ, តាត, យាវ តេ យាគុភត្តំ សម្បាទេមិ, យាគុំ បិវិត្វា កតភត្តកិច្ចស្ស តេ មនាបានិ វត្ថានិ នីហរិត្វា ទស្សាមី”តិ វត្វា អាសនំ បញ្ញាបេត្វា អទាសិ។ និសីទិ សាមណេរោ។ ឧបាសិកា មុហុត្តេនេវ យាគុខជ្ជកំ សម្បាទេត្វា អទាសិ។ អថ “ភត្តំ សម្បាទេស្សាមី”តិ អវិទូរេ និសិន្នា តណ្ឌុលេ ធោវតិ។ តស្មិំ សមយេ សា យក្ខិនី “កហំ នុ ខោ សាមណេរោ, កច្ចិ ភិក្ខាហារំ លភតិ, នោ”តិ អាវជ្ជមានា តស្ស វិព្ភមិតុកាមតាយ និសិន្នភាវំ ញត្វា “សាមណេរោ មេ មហេសក្ខានំ ទេវតានំ អន្តរេ លជ្ជំ ឧប្បាទេយ្យ, គច្ឆាមិស្ស វិព្ភមនេ អន្តរាយំ ករិស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា តស្ស សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា គីវំ បរិវត្តេត្វា ខេឡេន បគ្ឃរន្តេន ភូមិយំ និបតិ។ ឧបាសិកា បុត្តស្ស តំ វិប្បការំ ទិស្វា វេគេន គន្ត្វា បុត្តំ អាលិង្គេត្វា ឩរូសុ និបជ្ជាបេសិ។ សកលគាមវាសិនោ អាគន្ត្វា ពលិកម្មាទីនិ ករិំសុ។ ឧបាសិកា បន បរិទេវមានា ឥមា គាថា អភាសិ –

“ចាតុទ្ទសឹ បញ្ចទសឹ, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
បាដិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ។

“ឧបោសថំ ឧបវសន្តិ, ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ យេ;
ន តេហិ យក្ខា កីឡន្តិ, ឥតិ មេ អរហតំ សុតំ;
សា ទានិ អជ្ជ បស្សាមិ, យក្ខា កីឡន្តិ សានុនា”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឧបាសិកាយ វចនំ សុត្វា –

“ចាតុទ្ទសឹ បញ្ចទសឹ, យា ច បក្ខស្ស អដ្ឋមី;
បាដិហារិយបក្ខញ្ច, អដ្ឋង្គសុសមាគតំ។

“ឧបោសថំ ឧបវសន្តិ, ព្រហ្មចរិយំ ចរន្តិ យេ;
ន តេហិ យក្ខា កីឡន្តិ, សាហុ តេ អរហតំ សុត”ន្តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩) –

វត្វា អាហ –

“សានុំ បពុទ្ធំ វជ្ជាសិ, យក្ខានំ វចនំ ឥទំ;
មាកាសិ បាបកំ កម្មំ, អាវិ វា យទិ វា រហោ។

“សចេ ច បាបកំ កម្មំ, ករិស្សសិ ករោសិ វា;
ន តេ ទុក្ខា បមុត្យត្ថិ, ឧប្បច្ចាបិ បលាយតោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឯវំ បាបកំ កម្មំ កត្វា សកុណស្ស វិយ ឧប្បតិត្វា បលាយតោបិ តេ មោក្ខោ នត្ថីតិ វត្វា សា យក្ខិនី សាមណេរំ មុញ្ចិ។ សោ អក្ខីនិ ឧម្មីលេត្វា មាតរំ កេសេ វិកិរិយ អស្សុសន្តី បស្សសន្តី រោទមានំ សកលគាមវាសិនោ ច សន្និបតិតេ ទិស្វា អត្តនោ យក្ខេន គហិតភាវំ អជានន្តោ “អហំ បុព្ពេ បីឋេ និសិន្នោ, មាតា មេ អវិទូរេ និសីទិត្វា តណ្ឌុលេ ធោវិ, ឥទានិ បនម្ហិ ភូមិយំ និបន្នោ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ និបន្នកោវ មាតរំ អាហ –

“មតំ វា អម្ម រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
ជីវន្តំ អម្ម បស្សន្តី, កស្មា មំ អម្ម រោទសី”តិ។ (ថេរគា. ៤៤; សំ. និ. ១.២៣៩);

អថស្ស មាតា វត្ថុកាមកិលេសកាមេ បហាយ បព្ពជិតស្ស បុន វិព្ភមនត្ថំ អាគមនេ អាទីនវំ ទស្សេន្តី អាហ –

“មតំ វា បុត្ត រោទន្តិ, យោ វា ជីវំ ន ទិស្សតិ;
យោ ច កាមេ ចជិត្វាន, បុនរាគច្ឆតេ ឥធ;
តំ វាបិ បុត្ត រោទន្តិ, បុន ជីវំ មតោ ហិ សោ”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

ឯវញ្ច បន វត្វា ឃរាវាសំ កុក្កុឡសទិសញ្ចេវ នរកសទិសញ្ច កត្វា ឃរាវាសេ អាទីនវំ ទស្សេន្តី បុន អាហ –

“កុក្កុឡា ឧព្ភតោ តាត, កុក្កុឡំ បតិតុមិច្ឆសិ;
នរកា ឧព្ភតោ តាត, នរកំ បតិតុមិច្ឆសី”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

អថ នំ, “បុត្ត, ភទ្ទំ តវ ហោតុ, មយា បន ‘អយំ នោ បុត្តកោ ឌយ្ហមានោ’តិ គេហា ភណ្ឌំ វិយ នីហរិត្វា ពុទ្ធសាសនេ បព្ពាជិតោ, ឃរាវាសេ បុន ឌយ្ហិតុំ ឥច្ឆសិ។ អភិធាវថ បរិត្តាយថ នោតិ ឥមមត្ថំ កស្ស ឧជ្ឈាបយាម កំ និជ្ឈាបយាមា”តិ ទីបេតុំ ឥមំ គាថមាហ –

“អភិធាវថ ភទ្ទន្តេ, កស្ស ឧជ្ឈាបយាមសេ;
អាទិត្តា នីហតំ ភណ្ឌំ, បុន ឌយ្ហិតុមិច្ឆសី”តិ។ (សំ. និ. ១.២៣៩);

សោ មាតរិ កថេន្តិយា កថេន្តិយា សល្លក្ខេត្វា “នត្ថិ មយ្ហំ គិហិភាវេន អត្ថោ”តិ អាហ។ អថស្ស មាតា “សាធុ, តាតា”តិ តុដ្ឋា បណីតភោជនំ ភោជេត្វា “កតិវស្សោសិ, តាតា”តិ បុច្ឆិត្វា បរិបុណ្ណវស្សភាវំ ញត្វា តិចីវរំ បដិយាទេសិ។ សោ បរិបុណ្ណបត្តចីវរោ ឧបសម្បទំ លភិ។ អថស្ស អចិរូបសម្បន្នស្ស សត្ថា ចិត្តនិគ្គហេ ឧស្សាហំ ជនេន្តោ “ចិត្តំ នាមេតំ នានារម្មណេសុ ទីឃរត្តំ ចារិកំ ចរន្តំ អនិគ្គណ្ហន្តស្ស សោត្ថិភាវោ នាម នត្ថិ, តស្មា អង្កុសេន មត្តហត្ថិនោ វិយ ចិត្តស្ស និគ្គណ្ហនេ យោគោ ករណីយោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣២៦. “ឥទំ បុរេ ចិត្តមចារិ ចារិកំ,
យេនិច្ឆកំ យត្ថកាមំ យថាសុខំ;
តទជ្ជហំ និគ្គហេស្សាមិ យោនិសោ,
ហត្ថិប្បភិន្នំ វិយ អង្កុសគ្គហោ”តិ។

តស្សត្ថោ – ឥទំ ចិត្តំ នាម ឥតោ បុព្ពេ រូបាទីសុ ច អារម្មណេសុ រាគាទីនំ យេន ការណេន ឥច្ឆតិ, យត្ថេវស្ស កាមោ ឧប្បជ្ជតិ, តស្ស វសេន យត្ថ កាមំ យថារុចិ ចរន្តស្ស សុខំ ហោតិ, តថេវ វិចរណតោ យថាសុខំ ទីឃរត្តំ ចារិកំ ចរិ, តំ អជ្ជ អហំ បភិន្នំ មត្តហត្ថឹ ហត្ថាចរិយសង្ខាតោ ឆេកោ អង្កុសគ្គហោ អង្កុសេន វិយ យោនិសោមនសិការេន និគ្គហេស្សាមិ, នាស្ស វីតិក្កមិតុំ ទស្សាមីតិ។

ទេសនាវសានេ សានុនា សទ្ធឹ ធម្មស្សវនាយ ឧបសង្កមន្តានំ ពហូនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សោបាយស្មា តេបិដកំ ពុទ្ធវចនំ ឧគ្គណ្ហិត្វា មហាធម្មកថិកោ ហុត្វា វីសវស្សសតំ ឋត្វា សកលជម្ពុទីបំ សង្ខោភេត្វា បរិនិព្ពាយីតិ។

សានុសាមណេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បាវេយ្យកហត្ថិវត្ថុ

អប្បមាទរតាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោសលរញ្ញោ បាវេយ្យកំ នាម ហត្ថិំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ហត្ថី តរុណកាលេ មហាពលោ ហុត្វា អបរេន សមយេន ជរាវាតវេគព្ភាហតោ ហុត្វា ឯកំ មហន្តំ សរំ ឱរុយ្ហ កលលេ លគ្គិត្វា ឧត្តរិតុំ នាសក្ខិ។ មហាជនោ តំ ទិស្វា “ឯវរូបោបិ នាម ហត្ថី ឥមំ ទុព្ពលភាវំ បត្តោ”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ។ រាជា តំ បវត្តិំ សុត្វា ហត្ថាចរិយំ អាណាបេសិ – “គច្ឆ, អាចរិយ, តំ ហត្ថិំ កលលតោ ឧទ្ធរាហី”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្មិំ ឋានេ សង្គាមសីសំ ទស្សេត្វា សង្គាមភេរិំ អាកោដាបេសិ។ មានជាតិកោ ហត្ថី វេគេនុដ្ឋាយ ថលេ បតិដ្ឋហិ។ ភិក្ខូ តំ ការណំ ទិស្វា សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា “តេន, ភិក្ខវេ , ហត្ថិនា បកតិបង្កទុគ្គតោ អត្តា ឧទ្ធដោ, តុម្ហេ បន កិលេសទុគ្គេ បក្ខន្ទា។ តស្មា យោនិសោ បទហិត្វា តុម្ហេបិ តតោ អត្តានំ ឧទ្ធរថា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣២៧. “អប្បមាទរតា ហោថ, សចិត្តមនុរក្ខថ;
ទុគ្គា ឧទ្ធរថត្តានំ, បង្កេ សន្នោវ កុញ្ជរោ”តិ។

តត្ថ **អប្បមាទរតា**តិ សតិយា អវិប្បវាសេ អភិរតា ហោថ។ **សចិត្ត**ន្តិ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ អត្តនោ ចិត្តំ យថា វីតិក្កមំ ន ករោតិ, ឯវំ រក្ខថ។ **ទុគ្គា**តិ យថា សោ បង្កេ សន្នោ កុញ្ជរោ ហត្ថេហិ ច បាទេហិ ច វាយាមំ កត្វា បង្កទុគ្គតោ អត្តានំ ឧទ្ធរិត្វា ថលេ បតិដ្ឋិតោ, ឯវំ តុម្ហេបិ កិលេសទុគ្គតោ អត្តានំ ឧទ្ធរថ, និព្ពានថលេ បតិដ្ឋាបេថាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

បាវេយ្យកហត្ថិវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

សចេ លភេថាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បាលិលេយ្យកំ និស្សាយ រក្ខិតវនសណ្ឌេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ យមកវគ្គេ “បរេ ច ន វិជានន្តី”តិ គាថាវណ្ណនាយ អាគតមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៥ កោសម្ពកវត្ថុ) –

តថាគតស្ស តត្ថ ហត្ថិនាគេន ឧបដ្ឋិយមានស្ស វសនភាវោ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ។ សាវត្ថិនគរតោ “អនាថបិណ្ឌិកោ វិសាខា មហាឧបាសិកា”តិ ឯវមាទីនិ មហាកុលានិ អានន្ទត្ថេរស្ស សាសនំ បហិណឹសុ “សត្ថារំ នោ, ភន្តេ, ទស្សេថា”តិ។ ទិសាវាសិនោបិ បញ្ចសតា ភិក្ខូ វុដ្ឋវស្សា អានន្ទត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា “ចិរស្សុតា នោ, អាវុសោ អានន្ទ, ភគវតោ សម្មុខា ធម្មី កថា, សាធុ មយំ, អាវុសោ អានន្ទ, លភេយ្យាម ភគវតោ សម្មុខា ធម្មិំ កថំ សវនាយា”តិ យាចឹសុ។ ថេរោ តេ ភិក្ខូ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា “តេមាសំ ឯកវិហារិនោ តថាគតស្ស សន្តិកំ ឯត្តកេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ ឧបសង្កមនំ អយុត្ត”ន្តិ ចិន្តេត្វា តេ ភិក្ខូ ពហិ ឋបេត្វា ឯកកោវ សត្ថារំ ឧបសង្កមិ។ បាលិលេយ្យកោ តំ ទិស្វា ទណ្ឌមាទាយ បក្ខន្ទិ។ តំ សត្ថា ឱលោកេត្វា “អបេហិ, អបេហិ, បាលិលេយ្យក, មា វារយិ, ពុទ្ធុបដ្ឋាកោ ឯសោ”តិ អាហ។ សោ តត្ថេវ ទណ្ឌំ ឆឌ្ឌេត្វា បត្តចីវរបដិគ្គហណំ អាបុច្ឆិ។ ថេរោ នាទាសិ។ នាគោ “សចេ ឧគ្គហិតវត្តោ ភវិស្សតិ, សត្ថុ និសីទនបាសាណផលកេ អត្តនោ បរិក្ខារំ ន ឋបេស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ ថេរោ បត្តចីវរំ ភូមិយំ ឋបេសិ។ វត្តសម្បន្នា ហិ គរូនំ អាសនេ វា សយនេ វា អត្តនោ បរិក្ខារំ ន ឋបេន្តិ។

ថេរោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសីទិ។ សត្ថា “ឯកកោវ អាគតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ អាគតភាវំ សុត្វា “កហំ បន តេ”តិ បុច្ឆិត្វា “តុម្ហាកំ ចិត្តំ អជានន្តោ ពហិ ឋបេត្វា អាគតោម្ហី”តិ វុត្តេ “បក្កោសាហិ នេ”តិ អាហ។ ថេរោ តថា អកាសិ។ សត្ថា តេហិ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បដិសន្ថារំ កត្វា តេហិ ភិក្ខូហិ, “ភន្តេ, ភគវា ពុទ្ធសុខុមាលោ ចេវ ខត្តិយសុខុមាលោ ច, តុម្ហេហិ តេមាសំ ឯកកេហិ តិដ្ឋន្តេហិ និសីទន្តេហិ ច ទុក្ករំ កតំ, វត្តបដិវត្តការកោបិ មុខោទកាទិទាយកោបិ នាហោសិ មញ្ញេ”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, បាលិលេយ្យកហត្ថិនា មម

សព្ពកិច្ចានិ កតានិ។ ឯវរូបញ្ហិ សហាយំ លភន្តេន ឯកកោវ វសិតុំ យុត្តំ, អលភន្តស្ស ឯកចារិកភាវោវ សេយ្យោ’’តិ វត្វា នាគវគ្គេ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣២៨. ‘‘សចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
អភិភុយ្យ សព្ពានិ បរិស្សយានិ,
ចរេយ្យ តេនត្តមនោ សតីមា។

៣២៩. ‘‘នោ ចេ លភេថ និបកំ សហាយំ,
សទ្ធិំចរំ សាធុវិហារិ ធីរំ;
រាជាវ រដ្ឋំ វិជិតំ បហាយ,
ឯកោ ចរេ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ។

៣៣០. ‘‘ឯកស្ស ចរិតំ សេយ្យោ,
នត្ថិ ពាលេ សហាយតា;
ឯកោ ចរេ ន ច បាបានិ កយិរា,
អប្បោស្សុក្កោ មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ’’តិ។

តត្ថ **និបក**ន្តិ នេបក្កបញ្ញាយ សមន្នាគតំ។ **សាធុវិហារិ ធីរ**ន្តិ ភទ្ទកវិហារិំ បណ្ឌិតំ។ **បរិស្សយានី**តិ តាទិសំ មេត្តាវិហារិំ សហាយំ លភន្តោ សីហព្យគ្ឃាទយោ បាកដបរិស្សយេ ច រាគភយទោសភយមោហភយាទយោ បដិច្ឆន្នបរិស្សយេ ចាតិ សព្ពេវ បរិស្សយេ អភិភវិត្វា តេន សទ្ធិំ អត្តមនោ ឧបដ្ឋិតសតី ហុត្វា ចរេយ្យ, វិហរេយ្យាតិ អត្ថោ។

រាជាវ រដ្ឋន្តិ រដ្ឋំ ហិត្វា គតោ មហាជនករាជា វិយ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា វិជិតភូមិបទេសោ រាជា ‘‘ឥទំ រជ្ជំ នាម មហន្តំ បមាទដ្ឋានំ, កឹ មេ រជ្ជេន ការិតេនា’’តិ វិជិតំ រដ្ឋំ បហាយ ឯកកោវ មហារញ្ញំ បវិសិត្វា តាបសបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា ចតូសុ ឥរិយាបថេសុ ឯកកោវ ចរតិ, ឯវំ ឯកកោវ ចរេយ្យាតិ។ **មាតង្គរញ្ញេវ នាគោ**តិ យថា ច ‘‘អហំ ខោ អាកិណ្ណោ វិហរាមិ ហត្ថីហិ ហត្ថិនីហិ ហត្ថិកឡភេហិ ហត្ថិច្ឆាបេហិ, ឆិន្នគ្គានិ ចេវ តិណានិ ខាទាមិ, ឱភគ្គោភគ្គញ្ច មេ សាខាភង្គំ ខាទន្តិ, អាវិលានិ ច បានីយានិ បិវាមិ, ឱគាហា ច មេ ឧត្តិណ្ណស្ស ហត្ថិនិយោ កាយំ ឧបនិឃំសន្តិយោ គច្ឆន្តិ, យំនូនាហំ ឯកកោវ គណម្ហា វូបកដ្ឋោ វិហរេយ្យ’’ន្តិ (មហាវ. ៤៦៧; ឧទា. ៣៥) ឯវំ បដិសញ្ចិក្ខិត្វា គមនតោ មាតង្គោតិ លទ្ធនាមោ ឥមស្មិំ អរញ្ញេ អយំ ហត្ថិនាគោ យូថំ បហាយ សព្ពិរិយាបថេសុ ឯកកោវ សុខំ ចរតិ, ឯវម្បិ ឯកោវ ចរេយ្យាតិ អត្ថោ។

ឯកស្សាតិ បព្ពជិតស្ស ហិ បព្ពជិតកាលតោ បដ្ឋាយ ឯកីភាវាភិរតស្ស ឯកកស្សេវ ចរិតំ សេយ្យោ។ **នត្ថិ ពាលេ សហាយតា**តិ ចូឡសីលំ មជ្ឈិមសីលំ មហាសីលំ ទស កថាវត្ថូនិ តេរស ធុតង្គគុណានិ វិបស្សនាញាណំ ចត្តារោ មគ្គា ចត្តារិ ផលានិ តិស្សោ វិជ្ជា ឆ អភិញ្ញា អមតមហានិព្ពានន្តិ អយញ្ហិ សហាយតា នាម។ សា ពាលេ និស្សាយ អធិគន្តុំ ន សក្កាតិ នត្ថិ ពាលេ សហាយតា។ **ឯកោ**តិ ឥមិនា ការណេន សព្ពិរិយាបថេសុ ឯកកោវ ចរេយ្យ, អប្បមត្តកានិបិ ន ច បាបានិ កយិរា។ យថា សោ អប្បោស្សុក្កោ និរាលយោ ឥមស្មិំ អរញ្ញេ មាតង្គនាគោ ឥច្ឆិតិច្ឆិតដ្ឋានេ សុខំ ចរតិ, ឯវំ ឯកកោវ ហុត្វា ចរេយ្យ, អប្បមត្តកានិបិ ន ច បាបានិ ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ តស្មា តុម្ហេហិ បតិរូបំ សហាយំ អលភន្តេហិ ឯកចារីហេវ ភវិតព្ពន្តិ ឥមមត្ថំ ទស្សេន្តោ សត្ថា តេសំ ភិក្ខូនំ ឥមំ ធម្មទេសនំ ទេសេសិ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មារវត្ថុ

អត្ថម្ហីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញកុដិកាយំ វិហរន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្មិំ កិរ កាលេ រាជានោ មនុស្សេ បីឡេត្វា រជ្ជំ ការេន្តិ។ អថ ភគវា អធម្មិករាជូនំ រជ្ជេ ទណ្ឌករណបីឡិតេ មនុស្សេ ទិស្វា ការុញ្ញេន ឯវំ ចិន្តេសិ – ‘‘សក្កា នុ ខោ រជ្ជំ ការេតុំ អហនំ អឃាតយំ, អជិនំ អជាបយំ, អសោចំ

អសោចាបយំ ធម្មេនា’’តិ, មារោ បាបិមា តំ ភគវតោ បរិវិតក្កំ ញត្វា ‘‘សមណោ គោតមោ ‘សក្កា នុ ខោ រជ្ជំ ការេតុ’ន្តិ ចិន្តេសិ, ឥទានិ រជ្ជំ ការេតុកាមោ ភវិស្សតិ, រជ្ជញ្ច នាមេតំ បមាទដ្ឋានំ, តំ ការេន្តេ សក្កា ឱកាសំ លភិតុំ, គច្ឆាមិ ឧស្សាហមស្ស ជនេស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – ‘‘ការេតុ, ភន្តេ, ភគវា រជ្ជំ, ការេតុ សុគតោ រជ្ជំ អហនំ អឃាតយំ, អជិនំ អជាបយំ, អសោចំ អសោចាបយំ ធម្មេនា’’តិ។ អថ នំ សត្ថា ‘‘កិំ បន មេ ត្វំ, បាបិម, បស្សសិ, យំ មំ ត្វំ ឯវំ វទេសី’’តិ វត្វា ‘‘ភគវតា ខោ, ភន្តេ, ចត្តារោ ឥទ្ធិបាទា សុភាវិតា។ អាកង្ខមានោ ហិ ភគវា ហិមវន្តំ បព្ពតរាជំ ‘សុវណ្ណ’ន្តិ អធិមុច្ចេយ្យ, តញ្ច សុវណ្ណមេវ អស្ស, អហម្បិ ខោ ធនេន ធនករណីយំ ករិស្សាមិ, តុម្ហេ ធម្មេន រជ្ជំ ការេស្សថា’’តិ តេន វុត្តេ –

‘‘បព្ពតស្ស សុវណ្ណស្ស, ជាតរូបស្ស កេវលោ;
ទ្វិត្តាវ នាលមេកស្ស, ឥតិ វិទ្វា សមញ្ចរេ។

‘‘យោ ទុក្ខមទក្ខិ យតោនិទានំ,
កាមេសុ សោ ជន្តុ កថំ នមេយ្យ;
ឧបធីំ វិទិត្វា សង្គោតិ លោកេ,
តស្សេវ ជន្តុ វិនយាយ សិក្ខេ’’តិ។ (សំ. និ. ១.១៥៦) –

ឥមាហិ គាថាហិ សំវេជេត្វា ‘‘អញ្ញោ ឯវ ខោ, បាបិម, តវ ឱវាទោ, អញ្ញោ មម, តយា សទ្ធិំ ធម្មសំសន្ទនា នាម នត្ថិ, អហញ្ហិ ឯវំ ឱវទាមី’’តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៣១. ‘‘អត្ថម្ហិ ជាតម្ហិ សុខា សហាយា,
តុដ្ឋី សុខា យា ឥតរីតរេន;
បុញ្ញំ សុខំ ជីវិតសង្ខយម្ហិ,
សព្ពស្ស ទុក្ខស្ស សុខំ បហានំ។

៣៣២. ‘‘សុខា មត្តេយ្យតា លោកេ,
អថោ បេត្តេយ្យតា សុខា;
សុខា សាមញ្ញតា លោកេ,
អថោ ព្រហ្មញ្ញតា សុខា។

៣៣៣. ‘‘សុខំ យាវ ជរាសីលំ, សុខា សទ្ធា បតិដ្ឋិតា;
សុខោ បញ្ញាយ បដិលាភោ, បាបានំ អករណំ សុខ’’ន្តិ។

តត្ថ **អត្ថម្ហី**តិ បព្ពជិតស្សាបិ ហិ ចីវរករណាទិកេ វា អធិករណវូបសមាទិកេ វា គិហិនោបិ កសិកម្មាទិកេ វា ពលវបក្ខសន្និស្សិតេហិ អភិភវនាទិកេ វា កិច្ចេ ឧប្បន្នេ យេ តំ កិច្ចំ និប្ផាទេតុំ វា វូបសមេតុំ វា សក្កោន្តិ, ឯវរូបា សុខា សហាយាតិ អត្ថោ។ **តុដ្ឋី សុខា**តិ យស្មា បន គិហិនោបិ សកេន អសន្តុដ្ឋា សន្ធិច្ឆេទាទីនិ អារភន្តិ, បព្ពជិតាបិ នានប្បការំ អនេសនំ។ ឥតិ តេ សុខំ ន វិន្ទន្តិយេវ។ តស្មា យា ឥតរីតរេន បរិត្តេន វា វិបុលេន វា អត្តនោ សន្តកេន សន្តុដ្ឋិ, អយមេវ សុខាតិ អត្ថោ។ **បុញ្ញ**ន្តិ មរណកាលេ បន យថាជ្ឈាសយេន បត្ថរិត្វា កតបុញ្ញកម្មមេវ សុខំ។ **សព្ពស្សា**តិ សកលស្សាបិ បន វដ្ដទុក្ខស្ស បហានសង្ខាតំ អរហត្តមេវ ឥមស្មិំ លោកេ សុខំ នាម។

មត្តេយ្យតាតិ មាតរិ សម្មា បដិបត្តិ។ **បេត្តេយ្យតា**តិ បិតរិ សម្មា បដិបត្តិ។ ឧភយេនបិ មាតាបិតូនំ ឧបដ្ឋានមេវ កថិតំ។ មាតាបិតរោ ហិ បុត្តានំ អនុបដ្ឋហនភាវំ ញត្វា អត្តនោ សន្តកំ ភូមិយំ វា និទហន្តិ, បរេសំ វា វិស្សជ្ជេន្តិ, ‘‘មាតាបិតរោ ន ឧបដ្ឋហន្តី’’តិ នេសំ និន្ទាបិ វឌ្ឍតិ, កាយស្ស ភេទា គូថនិរយេបិ និព្ពត្តន្តិ។ យេ បន មាតាបិតរោ សក្កច្ចំ ឧបដ្ឋហន្តិ, តេ តេសំ សន្តកំ ធនម្បិ បាបុណន្តិ, បសំសម្បិ លភន្តិ, កាយស្ស ភេទា សគ្គេ និព្ពត្តន្តិ។ តស្មា ឧភយម្បេតំ សុខន្តិ វុត្តំ។ **សាមញ្ញតា**តិ បព្ពជិតេសុ សម្មា បដិបត្តិ។ **ព្រហ្មញ្ញតា**តិ ពាហិតបាបេសុ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធសាវកេសុ សម្មា បដិបត្តិយេវ។ ឧភយេនបិ តេសំ ចតូហិ បច្ចយេហិ បដិជគ្គនភាវោ កថិតោ, ឥទម្បិ លោកេ សុខំ នាម កថិតំ។

សីលន្តិ មណិកុណ្ឌលរត្តវត្ថាទយោ ហិ អលង្ការា តស្មិំ តស្មិំ វយេ ឋិតានំយេវ សោភន្តិ។ ន ទហរានំ អលង្ការោ មហល្លកកាលេ, មហល្លកានំ វា អលង្ការោ ទហរកាលេ សោភតិ, ‘‘ឧម្មត្តកោ ឯស មញ្ញេ’’តិ គរហុប្បាទនេន បន ទោសមេវ ជនេតិ។ បញ្ចសីលទសសីលាទិភេទំ បន សីលំ ទហរស្សាបិ មហល្លកស្សាបិ សព្ពវយេសុ

សោភតិយេវ, “អហោ វតាយំ សីលវា”តិ បសំសុប្បាទនេន សោមនស្សមេវ អាវហតិ។ តេន វុត្តំ – **សុខំ យាវ ជរា សីល**ន្តិ។ **សទ្ធា បតិដ្ឋិតា**តិ លោកិយលោកុត្តរតោ ទុវិធាបិ សទ្ធា និច្ចលា ហុត្វា បតិដ្ឋិតា។ **សុខោ បញ្ញាយ បដិលាភោ**តិ លោកិយលោកុត្តរបញ្ញាយ បដិលាភោ សុខោ។ **បាបានំ អករណ**ន្តិ សេតុឃាតវសេន បន បាបានំ អករណំ ឥមស្មឹ លោកេ សុខន្តិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូនំ ទេវតានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសីតិ។

មារវត្ថុ អដ្ឋមំ។

នាគវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

តេវីសតិមោ វគ្គោ។

២៤. តណ្ហាវគ្គោ

១. កបិលមច្ឆវត្ថុ

មនុជស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កបិលមច្ឆំ អារព្ភ កថេសិ។

អតីតេ កិរ កស្សបភគវតោ បរិនិព្ពុតកាលេ ទ្វេ កុលភាតរោ និក្ខមិត្វា សាវកានំ សន្តិកេ បព្ពជឹសុ។ តេសុ ជេដ្ឋោ សោធនោ នាម អហោសិ, កនិដ្ឋោ កបិលោ នាម។ មាតា បន នេសំ សាធិនី នាម, កនិដ្ឋភគិនី តាបនា នាម។ តាបិ ភិក្ខុនីសុ បព្ពជឹសុ។ ឯវំ តេសុ បព្ពជិតេសុ ឧភោ ភាតរោ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ វត្តបដិវត្តំ កត្វា វិហរន្តា ឯកទិវសំ, "ភន្តេ, ឥមស្មឹ សាសនេ កតិ ធុរានី"តិ បុច្ឆិត្វា "គន្ថធុរំ វិបស្សនាធុរញ្ចាតិ ទ្វេ ធុរានី"តិ សុត្វា ជេដ្ឋោ "វិបស្សនាធុរំ បូរេស្សាមី"តិ បញ្ច វស្សានិ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកេ វសិត្វា យាវ អរហត្តា កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា វាយមន្តោ អរហត្តំ បាបុណិ។ កនិដ្ឋោ "អហំ តាវ តរុណោ, វុឌ្ឍកាលេ វិបស្សនាធុរំ បូរេស្សាមី"តិ គន្ថធុរំ បដ្ឋបេត្វា តីណិ បិដកានិ ឧគ្គណ្ហិ។ តស្ស បរិយត្តិំ និស្សាយ មហាបរិវារោ, បរិវារំ និស្សាយ លាភោ ឧទបាទិ។ សោ ពាហុសច្ចមទេន មត្តោ លាភតណ្ហាយ អភិភូតោ អតិបណ្ឌិតមានិតាយ បរេហិ វុត្តំ កប្បិយម្បិ "អកប្បិយ"ន្តិ វទេតិ, អកប្បិយម្បិ "កប្បិយ"ន្តិ វទេតិ, សាវជ្ជម្បិ "អនវជ្ជ"ន្តិ, អនវជ្ជម្បិ "សាវជ្ជ"ន្តិ។ សោ បេសលេហិ ភិក្ខូហិ "មា, អាវុសោ កបិល, ឯវំ អវចា"តិ វត្វា ធម្មញ្ច វិនយញ្ច ទស្សេត្វា ឱវទិយមានោបិ "តុម្ហេ កឹ ជានាថ, រិត្តមុដ្ឋិសទិសា"តិអាទីនិ វត្វា ខុំសេន្តោ វម្ភេន្តោ ចរតិ។ អថស្ស ភាតុ សោធនត្ថេរស្សាបិ ភិក្ខូ ឯតមត្ថំ អារោចេសុំ។ សោបិ នំ ឧបសង្កមិត្វា, "អាវុសោ កបិល, តុម្ហាទិសានញ្ហិ សម្មាបដិបត្តិ សាសនស្ស អាយុ នាម, តស្មា បដិបត្តឹ បហាយ កប្បិយាទីនិ បដិពាហន្តោ មា ឯវំ អវចា"តិ ឱវទិ។ សោ តស្សាបិ វចនំ នាទិយិ។ ឯវំ សន្តេបិ ថេរោ ទ្វត្តិក្ខត្តុំ ឱវទិត្វា ឱវាទំ អគណ្ហន្តំ "នាយំ មម វចនំ ករោតី"តិ ញត្វា "តេន, អាវុសោ, បញ្ញាយិស្សសិ សកេន កម្មេនា"តិ វត្វា បក្កាមិ ។ តតោ បដ្ឋាយ នំ អញ្ញេ បេសលា ភិក្ខូ ឆឌ្ឌយឹសុ។

សោ ទុរាចារោ ហុត្វា ទុរាចារបរិវុតោ វិហរន្តោ ឯកទិវសំ ឧបោសថគ្គេ "បាតិមោក្ខំ ឧទ្ទិសិស្សាមី"តិ ពីជនឹ អាទាយ ធម្មាសនេ និសីទិត្វា "វត្តតិ, អាវុសោ, ឯត្ថ សន្និបតិតានំ ភិក្ខូនំ បាតិមោក្ខ"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "កោ អត្ថោ ឥមស្ស បដិវចនេន ទិន្នេនា"តិ តុណ្ហីភូតេ ភិក្ខូ ទិស្វា, "អាវុសោ, ធម្មោ វា វិនយោ វា នត្ថិ, បាតិមោក្ខេន សុតេន វា អសុតេន វា កោ អត្ថោ"តិ វត្វា អាសនា វុដ្ឋហិ។ ឯវំ សោ កស្សបស្ស ភគវតោ បរិយត្តិសាសនំ ឱសក្កាបេសិ។ សោធនត្ថេរោបិ តទហេវ បរិនិព្ពាយិ។ កបិលោ អាយុបរិយោសានេ អវីចិម្ហិ មហានិរយេ និព្ពត្តិ។ សាបិស្ស មាតា ច ភគិនី ច តស្សេវ ទិដ្ឋានុគតឹ អាបជ្ជិត្វា បេសលេ ភិក្ខូ អក្កោសិត្វា បរិភាសិត្វា តត្ថេវ និព្ពត្តឹសុ។

តស្មឹ បន កាលេ បញ្ចសតា បុរិសា គាមឃាតកាទីនិ កត្វា ចោរិកាយ ជីវន្តា ជនបទមនុស្សេហិ អនុពទ្ធា បលាយមានា អរញ្ញំ បវិសិត្វា តត្ថ កិញ្ចិ បដិសរណំ អបស្សន្តា អញ្ញតរំ អារញ្ញិកំ ភិក្ខុំ ទិស្វា វន្ទិត្វា "បដិសរណំ នោ, ភន្តេ, ហោថា"តិ វទឹសុ។ ថេរោ "តុម្ហាកំ សីលសទិសំ បដិសរណំ នាម នត្ថិ, សព្ពេបិ បញ្ចសីលានិ សមាទិយថា"តិ អាហ។ តេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆិត្វា សីលានិ សមាទិយឹសុ។ អថ នេ ថេរោ ឱវទិ – "ឥទានិ តុម្ហេ សីលវន្តា, ជីវិតហេតុបិ វោ នេវ សីលំ អតិក្កមិតព្ពំ, ន មនោបទោសោ កាតព្ពោ"តិ។ តេ "សាធូ"តិ សម្បដិច្ឆឹសុ។ អថ នេ ជនបទមនុស្សា តំ ឋានំ បត្វា ឥតោ ចិតោ ច បរិយេសមានា តេ ចោរេ ទិស្វា សព្ពេ តេ ជីវិតា វោរោបេសុំ។ តេ កាលំ កត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តឹសុ, ចោរជេដ្ឋកោ ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ អហោសិ។

តេ អនុលោមបដិលោមវសេន ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ទេវលោកេ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ សាវត្ថិនគរទ្វារេ បញ្ចសតកុលិកេ កេវដ្តគាមេ និព្ពត្តឹសុ។ ជេដ្ឋកទេវបុត្តោ កេវដ្តជេដ្ឋកស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, ឥតរេ ឥតរេសុ។ ឯវំ តេសំ ឯកទិវសេយេវ បដិសន្ធិគហណញ្ច មាតុកុច្ឆិតោ និក្ខមនញ្ច អហោសិ។ កេវដ្តជេដ្ឋកោ "អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្មឹ គាមេ អញ្ញេបិ ទារកា អជ្ជ ជាតា"តិ បរិយេសាបេត្វា តេសំ ជាតភាវំ ញត្វា "ឯតេ មម បុត្តស្ស សហាយកា ភវិស្សន្តី"តិ សព្ពេសំ បោសាវនិកំ ទាបេសិ។ តេ សព្ពេបិ សហបំសុកីឡកា សហាយកា ហុត្វា អនុបុព្ពេន វយប្បត្តា អហេសុំ។ តេសំ កេវដ្តជេដ្ឋកបុត្តោវ យសតោ ច តេជតោ ច អគ្គបុរិសោ អហោសិ។

កបិលោបិ ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ និរយេ បច្ចិត្វា វិបាកាវសេសេន តស្មឹ កាលេ អចិរវតិយា សុវណ្ណវណ្ណោ ទុគ្គន្ធមុខោ មច្ឆោ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថេកទិវសំ តេ សហាយកា "មច្ឆេ ពន្ធិស្សាមា"តិ ជាលាទីនិ គហេត្វា នទិយា ខិបឹសុ។ អថ នេសំ អន្តោជាលំ សោ មច្ឆោ បាវិសិ ។ តំ ទិស្វា សព្ពេ កេវដ្តគាមវាសិនោ ឧច្ចាសទ្ទមកំសុ – "បុត្តា នោ បឋមំ មច្ឆេ ពន្ធន្តា សុវណ្ណមច្ឆំ ពន្ធឹសុ, ឥទានិ នោ រាជា ពហុធនំ ទស្សតី"តិ។ តេបិ ខោ សហាយកា មច្ឆំ

នាវាយ បក្ខិបិត្វា នាវំ ឧក្ខិបិត្វា រញ្ញោ សន្តិកំ អគមំសុ។ រញ្ញាបិ តំ ទិស្វាវ “កឹ ឯត”ន្តិ វុត្តេ “មច្ឆោ, ទេវា”តិ អាហំសុ។ រាជា សុវណ្ណវណ្ណំ មច្ឆំ ទិស្វា “សត្ថា ឯតស្ស សុវណ្ណវណ្ណការណំ ជានិស្សតី”តិ មច្ឆំ គាហាបេត្វា ភគវតោ សន្តិកំ អគមាសិ។ មច្ឆេន មុខេ វិវដមត្តេយេវ សកលជេតវនំ អតិវិយ ទុគ្គន្ធំ អហោសិ។ រាជា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “កស្មា, ភន្តេ, មច្ឆោ សុវណ្ណវណ្ណោ ជាតោ, កស្មា ចស្ស មុខតោ ទុគ្គន្ធោ វាយតី”តិ?

អយំ, មហារាជ, កស្សបភគវតោ បាវចនេ កបិលោ នាម ភិក្ខុ អហោសិ ពហុស្សុតោ មហាបរិវារោ លាភតណ្ហាយ អភិភូតោ អត្តនោ វចនំ អគណ្ហន្តានំ អក្កោសកបរិភាសកោ, តស្ស ច ភគវតោ សាសនំ ឱសក្កាបេសិ, សោ តេន កម្មេន អវីចិម្ហិ និព្ពត្តិត្វា វិបាកាវសេសេន ឥទានិ មច្ឆោ ហុត្វា ជាតោ។ យំ បន សោ ទីឃរត្តំ ពុទ្ធវចនំ វាចេសិ, ពុទ្ធស្ស ច គុណំ កថេសិ, តស្ស និស្សន្ទេន ឥមំ សុវណ្ណវណ្ណំ បដិលភិ។ យំ ភិក្ខូនំ អក្កោសកបរិភាសកោ អហោសិ, តេនស្ស មុខតោ ទុគ្គន្ធោ វាយតិ។ “កថាបេមិ នំ, មហារាជា”តិ? “កថាបេថ, ភន្តេ”តិ។ អថ នំ សត្ថា បុច្ឆិ – “ត្វំសិ កបិលោ”តិ? “អាម, ភន្តេ, អហំ កបិលោ”តិ។ “កុតោ អាគតោសី”តិ? “អវីចិមហានិរយតោ, ភន្តេ”តិ។ “ជេដ្ឋភាតិកោ តេ សាគតោ កុហឹ គតោ”តិ? “បរិនិព្ពុតោ, ភន្តេ”តិ។ “មាតា បន តេ សាធិនី កហ”ន្តិ? “មហានិរយេ និព្ពត្តា, ភន្តេ”តិ។ “កនិដ្ឋភគិនី ច តេ តាបនា កហ”ន្តិ? “មហានិរយេ និព្ពត្តា, ភន្តេ”តិ។ “ឥទានិ ត្វំ កហំ គមិស្សសី”តិ? “អវីចិមហានិរយមេវ, ភន្តេ”តិ វត្វា វិប្បដិសារាភិភូតោ នាវំ សីសេន បហរិត្វា តាវទេវ កាលំ កត្វា និរយេ និព្ពត្តិ។ មហាជនោ សំវិគ្គោ អហោសិ លោមហដ្ឋជាតោ។

អថ ភគវា តស្មឹ ខណេ សន្និបតិតាយ បរិសាយ ចិត្តាចារំ ឱលោកេត្វា តង្ខណានុរូបំ ធម្មំ ទេសេតុំ “ធម្មចរិយំ ព្រហ្មចរិយំ, ឯតទាហុ វសុត្តម”ន្តិ សុត្តនិបាតេ (សុ. និ. ២៧៦) **កបិលសុត្តំ** កថេត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៣៤. “មនុជស្ស បមត្តចារិនោ, តណ្ហា វឌ្ឍតិ មាលុវា វិយ;
សោ ប្លវតី ហុរា ហុរំ, ផលមិច្ឆំវ វនស្មិ វានរោ។

៣៣៥. “យំ ឯសា សហតេ ជម្មី, តណ្ហា លោកេ វិសត្តិកា;
សោកា តស្ស បវឌ្ឍន្តិ, អភិវឌ្ឋំវ ពីរណំ។

៣៣៦. “យោ ចេតំ សហតេ ជម្មឹ, តណ្ហំ លោកេ ទុរច្ចយំ;
សោកា តម្ហា បបតន្តិ, ឧទពិន្ទុវ បោក្ខរា។

៣៣៧. “តំ វោ វទាមិ ភទ្ទំ វោ, យាវន្តេត្ថ សមាគតា;
តណ្ហាយ មូលំ ខណថ, ឧសីរត្ថោវ ពីរណំ;
មា វោ នឡំវ សោតោវ, មារោ ភញ្ជិ បុនប្បុន”ន្តិ។

តត្ថ **បមត្តចារិនោ**តិ សតិវោស្សគ្គលក្ខណេន បមាទេន បមត្តចារិស្ស បុគ្គលស្ស នេវ ឈានំ ន វិបស្សនា ន មគ្គផលានិ វឌ្ឍន្តិ។ យថា បន រុក្ខំ សំសិព្ពន្តី បរិយោនន្ធន្តី តស្ស វិនាសាយ មាលុវាលតា វឌ្ឍតិ , ឯវមស្ស ឆ ទ្វារានិ និស្សាយ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ តណ្ហា វឌ្ឍតីតិ អត្ថោ។ **សោ ប្លវតី ហុរា ហុរ**ន្តិ សោ តណ្ហាវសិកោ បុគ្គលោ ភវេ ភវេ ឧប្លវតិ ធាវតិ។ យថា កឹ វិយាតិ? **ផលមិច្ឆំវ វនស្មិ វានរោ**, យថា រុក្ខផលំ ឥច្ឆន្តោ វានរោ វនស្មឹ ធាវតិ, តស្ស តស្ស រុក្ខស្ស សាខំ គណ្ហាតិ, តំ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ គណ្ហាតិ, តម្បិ មុញ្ចិត្វា អញ្ញំ គណ្ហាតិ, “សាខំ អលភិត្វា សន្និសិន្នោ”តិ វត្តព្ពតំ នាបជ្ជតិ, ឯវមេវ តណ្ហាវសិកោ បុគ្គលោ ហុរា ហុរំ ធាវន្តោ “អារម្មណំ អលភិត្វា តណ្ហាយ អបវត្តំ បត្តោ”តិ វត្តព្ពតំ នាបជ្ជតិ។

យន្តិ យំ បុគ្គលំ ឯសា លាមកភាវេន ជម្មី វិសាហារតាយ វិសបុប្ផតាយ វិសផលតាយ វិសបរិភោគតាយ រូបាទីសុ វិសត្តតាយ អាសត្តតាយ វិសត្តិកាតិ សង្ខ្យំ គតា ឆទ្វារិកតណ្ហា អភិភវតិ។ យថា នាម វស្សានេ បុនប្បុនំ វស្សន្តេន ទេវេន អភិវឌ្ឍំ ពីរណតិណំ វឌ្ឍតិ, ឯវំ តស្ស បុគ្គលស្ស អន្តោ វដ្ដមូលកា សោកា អភិវឌ្ឍន្តីតិ អត្ថោ។

ទុរច្ចយន្តិ យោ បន បុគ្គលោ ឯវំ វុត្តប្បការំ អតិក្កមិតុំ បជហិតុំ ទុក្ករតាយ ទុរច្ចយំ តណ្ហំ សហតិ អភិភវតិ, តម្ហា បុគ្គលា វដ្ដមូលកា សោកា បបតន្តិ។ យថា នាម បោក្ខរេ បទុមបត្តេ បតិតំ ឧទកពិន្ទុ ន បតិដ្ឋាតិ, ឯវំ ន បតិដ្ឋហន្តីតិ អត្ថោ។

តំ វោ វទាមីតិ តេនការណេន អហំ តុម្ហេ វទាមិ។ **ភទ្ទំ វោ**តិ ភទ្ទំ តុម្ហាកំ ហោតុ, មា អហំ កបិលោ វិយ វិនាសំ បាបុណថាតិ អត្ថោ។ **មូល**ន្តិ ឥមិស្សា ឆទ្វារិកតណ្ហាយ អរហត្តមគ្គញាណេន មូលំ ខណថ។ កី វិយាតិ? **ឧសីរត្ថោវ ពីរណំ,** យថា ឧសីរេន អត្ថិកោ បុរិសោ មហន្តេន កុទាលេន ពីរណំ ខណតិ, ឯវមស្សា មូលំ ខណថាតិ អត្ថោ។ **មា វោ នឡំវ សោតោវ, មារោ ភញ្ជិ បុនប្បុន**ន្តិ មា តុម្ហេ នទីសោតេ ជាតំ នឡំ មហាវេគេន អាគតោ នទីសោតោ វិយ កិលេសមារោ មរណមារោ ទេវបុត្តមារោ ច បុនប្បុនំ ភញ្ជតូតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតាបិ កេវដ្ដបុត្តា សំវេគំ អាបជ្ជិត្វា ទុក្ខស្សន្តកិរិយំ បត្ថយមានា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ ទុក្ខស្សន្តំ កត្វា សត្ថារា សទ្ធឹ អានេញ្ជវិហារសមាបត្តិធម្មបរិភោគេន ឯកបរិភោគា អហេសុន្តិ។

កបិលមច្ឆវត្ថុ បឋមំ។

២. សូករបោតិកាវត្ថុ

យថាបិ មូលេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ គូថសូករបោតិកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិំ កិរ សមយេ សត្ថា រាជគហំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តោ ឯកំ សូករបោតិកំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ តស្ស សិតំ ករោន្តស្ស មុខវិវរនិគ្គតំ ទន្តោភាសមណ្ឌលំ ទិស្វា អានន្ទត្ថេរោ “កោ នុ ខោ, ភន្តេ, ហេតុ សិតស្ស បាតុកម្មាយា”តិ សិតការណំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “បស្សសេតំ, អានន្ទ, សូករបោតិក”ន្តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ ឯសា កកុសន្ធស្ស ភគវតោ សាសនេ ឯកាយ អាសនសាលាយ សាមន្តា កុក្កុដី អហោសិ។ សា ឯកស្ស យោគាវចរស្ស វិបស្សនាកម្មដ្ឋានំ សជ្ឈាយន្តស្ស ធម្មឃោសំ សុត្វា តតោ ចុតា រាជកុលេ និព្ពត្តិត្វា ឧព្ពរី នាម រាជធីតា អហោសិ។ សា អបរភាគេ សរីរវលញ្ជដ្ឋានំ បវិដ្ឋា បុឡវករាសឹ ទិស្វា តត្ថ បុឡវកសញ្ញំ ឧប្បាទេត្វា បឋមំ ឈានំ បដិលភិ។ សា តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា ព្រហ្មលោកេ និព្ពត្តិ។ តតោ ចវិត្វា បុន គតិវសេន អាលុលមានា ឥទានិ សូករយោនិយំ និព្ពត្តិ, ឥទំ ការណំ ទិស្វា មយា សិតំ បាតុកតន្តិ។ តំ សុត្វា អានន្ទត្ថេរប្បមុខា ភិក្ខូ មហន្តំ សំវេគំ បដិលភឹសុ។ សត្ថា តេសំ សំវេគំ ឧប្បាទេត្វា ភវតណ្ហាយ អាទីនវំ បកាសេន្តោ អន្តរវីថិយំ ឋិតកោវ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៣៨.
“យថាបិ មូលេ អនុបទ្ទវេ ទឡ្ហេ,
ឆិន្នោបិ រុក្ខោ បុនរេវ រូហតិ;
ឯវម្បិ តណ្ហានុសយេ អនូហតេ,
និព្ពត្តតី ទុក្ខមិទំ បុនប្បុនំ។

៣៣៩.
“យស្ស ឆត្តឹសតិ សោតា, មនាបសវនា ភុសា;
មហាវហន្តិ ទុទ្ទិដ្ឋឹ, សង្កប្បា រាគនិស្សិតា។

៣៤០.
“សវន្តិ សព្ពធិ សោតា, លតា ឧប្បជ្ជ តិដ្ឋតិ;
តញ្ច ទិស្វា លតំ ជាតំ, មូលំ បញ្ញាយ ឆិន្ទថ។

៣៤១.
“សរិតានិ សិនេហិតានិ ច,
សោមនស្សានិ ហោន្តិ ជន្តុនោ;
តេ សាតសិតា សុខេសិនោ,
តេ វេ ជាតិជរូបគា នរា។

៣៤២.
“តសិណាយ បុរក្ខតា បជា,
បរិសប្បន្តិ សសោវ ពន្ធិតោ;
សំយោជនសង្គសត្តកា,
ទុក្ខមុបេន្តិ បុនប្បុនំ ចិរាយ។

៣៤៣.
“តសិណាយ បុរក្ខតា បជា,
បរិសប្បន្តិ សសោវ ពន្ធិតោ;
តស្មា តសិណំ វិនោទយេ,
អាកង្ខន្ត វិរាគមត្តនោ”តិ។

តត្ថ **មូលេ**តិ យស្ស រុក្ខស្ស ចតូសុ ទិសាសុ ចតុធា ហេដ្ឋា ច ឧជុកមេវ គតេ បញ្ចវិធមូលេ ឆេទនផាលនបាចនវិជ្ឈនាទីនំ កេនចិ ឧបទ្ទវេន អនុបទ្ទវេ ថិរបត្តតាយ ទឡ្ហេ សោ រុក្ខោ ឧបរិច្ឆិន្នោបិ សាខានំ វសេន បុនទេវ រូហតិ, ឯវមេវ ឆទ្វារិកាយ តណ្ហាយ អនុសយេ អរហត្តមគ្គញាណេន អនុហតេ អសមុច្ឆិន្នេ តស្មិំ តស្មិំ ភវេ ជាតិអាទិភេទំ ឥទំ ទុក្ខំ បុនប្បុនំ និព្ពត្តតិយេវាតិ អត្ថោ។

យស្សាតិ យស្ស បុគ្គលស្ស “ឥតិ អជ្ឈត្តិកស្សុបាទាយ អដ្ឋារស តណ្ហាវិចរិតានិ ពាហិរស្សុបាទាយ អដ្ឋារស តណ្ហាវិចរិតានី”តិ ឥមេសំ តណ្ហាវិចរិតានំ វសេន ឆត្តឹសតិយា សោតេហិ សមន្នាគតា មនាបេសុ រូបាទីសុ អាសវតិ បវត្តតីតិ មនាបសវនា តណ្ហា ភុសា ពលវតី ហោតិ, តំ បុគ្គលំ វិបន្នញាណតាយ ទុទ្ទិដ្ឋឹ បុនប្បុនំ ឧប្បជ្ជនតោ មហន្តភាវេន មហា ហុត្វា ឈានំ វា វិបស្សនំ វា អនិស្សាយ រាគនិស្សិតា សង្កប្បា វហន្តីតិ អត្ថោ។

សវន្តិ សព្ពធិ សោតាតិ ឥមេ តណ្ហាសោតា ចក្ខុទ្វារាទីនំ វសេន សព្ពេសុ រូបាទីសុ អារម្មណេសុ សវនតោ, សព្ពាបិ រូបតណ្ហា…បេ…. ធម្មតណ្ហាតិ សព្ពភវេសុ វា សវនតោ សព្ពធិ សវន្តិ នាម។ **លតា**តិ បលិវេឋនដ្ឋេន សំសិព្ពនដ្ឋេន ច លតា វិយាតិ លតា។ **ឧប្បជ្ជ តិដ្ឋតី**តិ ឆហិ ទ្វារេហិ ឧប្បជ្ជិត្វា រូបាទីសុ អារម្មណេសុ តិដ្ឋតិ។ **តញ្ច ទិស្វា**តិ តំ បន តណ្ហាលតំ “ឯត្ថេសា តណ្ហា ឧប្បជ្ជមានា ឧប្បជ្ជតី”តិ ជាតដ្ឋានវសេន ទិស្វា។ **បញ្ញាយា**តិ សត្ថេន វនេ ជាតំ លតំ វិយ មគ្គបញ្ញាយ មូលេ ឆិន្ទថាតិ អត្ថោ។

សរិតានីតិ អនុសដានិ បយាតានិ។ **សិនេហិតានី**តិ ចីវរាទីសុ បវត្តសិនេហវសេន សិនេហិតានិ ច, តណ្ហាសិនេហមក្ខិតានីតិ អត្ថោ។ **សោមនស្សានី**តិ តណ្ហាវសិកស្ស ជន្តុនោ ឯវរូបានិ សោមនស្សានិ ភវន្តិ។ **តេ សាតសិតា**តិ តេ តណ្ហាវសិកា បុគ្គលា សាតនិស្សិតា សុខនិស្សិតា ច ហុត្វា សុខេសិនោ សុខបរិយេសិនោ ភវន្តិ។ **តេ វេ**តិ យេ ឯវរូបា នរា, តេ ជាតិជរាព្យាធិមរណានិ ឧបគច្ឆន្តិយេវាតិ ជាតិជរូបគា នាម ហោន្តិ។ **បជា**តិ ឥមេ សត្តា តាសករណេន តសិណាតិ សង្ខ្យំ គតាយ តណ្ហាយ បុរក្ខតា បរិវារិតា ហុត្វា។

ពន្ធិតោតិ លុទ្ទេន អរញ្ញេ ពទ្ធោ សសោ វិយ បរិសប្បន្តិ ភាយន្តិ។ **សំយោជនសង្គសត្តកា**តិ ទសវិធេន សំយោជនសង្គេន ចេវ សត្តវិធេន រាគសង្គាទិនា ច សត្តា ពទ្ធា តស្មិំ វា លគ្គា ហុត្វា។ **ចិរាយា**តិ ចិរំ ទីឃមទ្ធានំ បុនប្បុនំ ជាតិអាទិកំ ទុក្ខំ ឧបគច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា តសិណាយ បុរក្ខតា បលិវេឋិតា សត្តា, តស្មា អត្តនោ វិរាគំ រាគាទិវិគមំ និព្ពានំ បត្ថេន្តោ អាកង្ខមានោ ភិក្ខុ អរហត្តមគ្គេនេតំ តសិណំ វិនោទយេ បនុទិត្វា នីហរិត្វា ឆឌ្ឌេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។

សាបិ ខោ សូករបោតិកា តតោ ចវិត្វា សុវណ្ណភូមិយំ រាជកុលេ និព្ពត្តិ, តតោ ចុតា ពារាណសិយំ, តតោ ចុតា សុប្បារកបដ្ដនេ អស្សវាណិជគេហេ និព្ពត្តិ, តតោ ចុតា កាវីរបដ្ដនេ នាវិកស្ស គេហេ និព្ពត្តិ, តតោ ចុតា អនុរាធបុរេ ឥស្សរកុលគេហេ និព្ពត្តិ, តតោ ចុតា តស្សេវ ទក្ខិណទិសាយ ភោក្កន្តគាមេ សុមនស្ស នាម កុដុម្ពិកស្ស ធីតា នាមេន សុមនា ឯវ ហុត្វា និព្ពត្តិ។ អថស្សា បិតា តស្មិំ គាមេ ឆឌ្ឌិតេ ទីឃវាបិរដ្ឋំ គន្ត្វា មហាមុនិគាមេ នាម វសិ។ តត្ថ នំ ទុដ្ឋគាមណិរញ្ញោ អមច្ចោ លកុណ្ឌកអតិម្ពរោ នាម កេនចិទេវ ករណីយេន គតោ ទិស្វា មហន្តំ មង្គលំ កត្វា អាទាយ មហាបុណ្ណគាមំ គតោ។ អថ នំ កោដិបព្ពតមហាវិហារវាសី មហាអនុរុទ្ធត្ថេរោ នាម តត្ថ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា តស្សា គេហទ្វារេ ឋិតោ ទិស្វា ភិក្ខូហិ សទ្ធឹ កថេសិ, “អាវុសោ, សូករបោតិកា នាម លកុណ្ឌកអតិម្ពរមហាមត្តស្ស ភរិយភាវំ បត្តា, អហោ អច្ឆរិយ”ន្តិ។ សា តំ កថំ សុត្វា អតីតភវេ ឧគ្ឃាដេត្វា ជាតិស្សរញាណំ បដិលភិ។ តង្ខណញ្ញេវ ឧប្បន្នសំវេគា សាមិកំ យាចិត្វា មហន្តេន ឥស្សរិយេន បញ្ចពលកត្ថេរីនំ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា តិស្សមហាវិហារេ មហាសតិបដ្ឋានសុត្តកថំ សុត្វា សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ បច្ឆា ទមិឡមទ្ទនេ កតេ ញាតីនំ វសនដ្ឋានំ ភោក្កន្តគាមមេវ គន្ត្វា តត្ថ វសន្តី កល្លមហាវិហារេ អាសីវិសោបមសុត្តន្តំ សុត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។

សា បរិនិព្ពានទិវសេ ភិក្ខុភិក្ខុនីហិ បុច្ឆិតា ភិក្ខុនិសង្ឃស្ស សព្ពំ ឥមំ បវត្តឹ និរន្តរំ កថេត្វា សន្និបតិតស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មជ្ឈេ មណ្ឌលារាមវាសិនា ធម្មបទភាណកមហាតិស្សត្ថេរេន សទ្ធឹ សំសន្ទិត្វា “អហំ បុព្ពេ មនុស្សយោនិយំ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតា កុក្កុដី ហុត្វា តត្ថ សេនស្ស សន្តិកា សីសច្ឆេទំ បត្វា រាជគហេ និព្ពត្តា, បរិព្ពាជិកាសុ បព្ពជិត្វា បឋមជ្ឈានភូមិយំ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចុតា សេដ្ឋិកុលេ និព្ពត្តា នចិរស្សេវ ចវិត្វា សូករយោនឹ គន្ត្វា តតោ ចុតា សុវណ្ណភូមឹ, តតោ ចុតា ពារាណសឹ, តតោ ចុតា សុប្បារកបដ្ដនំ, តតោ ចុតា កាវីរបដ្ដនំ, តតោ ចុតា អនុរាធបុរំ, តតោ ចុតា ភោក្កន្តគាម”ន្តិ ឯវំ សមវិសមេ តេរស អត្តភាវេ បត្វា “ឥ

ទានិ ឧក្កណ្ឋិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បត្តា, សព្ពេបិ អប្បមាទេន សម្បាទេថា’’តិ វត្វា ចតស្សោ បរិសា សំវេជេត្វា បរិនិព្ពាយីតិ។

សូករបោតិកាវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. វិព្ភន្តភិក្ខុវត្ថុ

យោ និព្ពនថោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឯកំ វិព្ភន្តកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ មហាកស្សបត្ថេរស្ស សទ្ធិវិហារិកោ ហុត្វា ចត្តារិ ឈានានិ ឧប្បាទេត្វាបិ អត្តនោ មាតុលស្ស សុវណ្ណការស្ស គេហេ វិសភាគារម្មណំ ទិស្វា តត្ថ បដិពទ្ធចិត្តោ វិព្ភមិ។ អថ នំ មនុស្សា អលសភាវេន កម្មំ កាតុំ អនិច្ឆន្តំ គេហា នីហរឹសុ។ សោ បាបមិត្តសំសគ្គេន ចោរកម្មេន ជីវិកំ កប្បេន្តោ វិចរិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ គហេត្វា បច្ឆាពាហំ គាឡ្ហពន្ធនំ ពន្ធិត្វា ចតុក្កេ ចតុក្កេ កសាហិ តាឡេន្តា អាឃាតនំ នយឹសុ។ ថេរោ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ បវិសន្តោ តំ ទក្ខិណេន ទ្វារេន នីហរិយមានំ ទិស្វា ពន្ធនំ សិថិលំ ការេត្វា ‘‘បុព្ពេ តយា បរិចិតកម្មដ្ឋានំ បុន អាវជ្ជេហី’’តិ អាហ។ សោ តេន ឱវាទេន សតុប្បាទំ លភិត្វា បុន ចតុត្ថជ្ឈានំ និព្ពត្តេសិ។ អថ នំ ‘‘អាឃាតនំ នេត្វា ឃាតេស្សាមា’’តិ សូលេ ឧត្តាសេសុំ។ សោ ន ភាយតិ ន សន្តសតិ។ អថស្ស តស្មិំ តស្មិំ ទិសាភាគេ ឋិតា មនុស្សា អសិសត្តិតោមរាទីនិ អាវុធានិ ឧក្ខិបិត្វាបិ តំ អសន្តសន្តមេវ ទិស្វា ‘‘បស្សថ, ភោ, ឥមំ បុរិសំ, អនេកសតានញ្ហិ អាវុធហត្ថានំ បុរិសានំ មជ្ឈេ នេវ ឆម្ភតិ ន វេធតិ, អហោ អច្ឆរិយ’’ន្តិ អច្ឆរិយព្ភុតជាតា មហានាទំ នទិត្វា រញ្ញោ តំ បវត្តិំ អារោចេសុំ។ រាជា តំ ការណំ សុត្វា ‘‘វិស្សជ្ជេថ ន’’ន្តិ អាហ។ សត្ថុ សន្តិកម្បិ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចយឹសុ។ សត្ថា ឱភាសំ ផរិត្វា តស្ស ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៤៤. ‘‘យោ និព្ពនថោ វនាធិមុត្តោ,
វនមុត្តោ វនមេវ ធាវតិ;
តំ បុគ្គលមេថ បស្សថ,
មុត្តោ ពន្ធនមេវ ធាវតី’’តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុគ្គលោ គិហិភាវេ អាលយសង្ខាតំ វនថំ ឆឌ្ឌេត្វា បព្ពជិតតាយ និព្ពនថោ ទិព្ពវិហារសង្ខាតេ តបោវនេ អធិមុត្តោ ឃរាវាសពន្ធនសង្ខាតា តណ្ហាវនា មុត្តោ ហុត្វា បុន ឃរាវាសពន្ធនសង្ខាតំ តណ្ហាវនមេវ ធាវតិ, ឯថ តំ បុគ្គលំ បស្សថ, ឯសោ ឃរាវាសពន្ធនតោ មុត្តោ ឃរាវាសពន្ធនមេវ ធាវតីតិ។

ឥមំ បន ទេសនំ សុត្វា សោ រាជបុរិសានំ អន្តរេ សូលគ្គេ និសិន្នោវ ឧទយព្ពយំ បដ្ឋបេត្វា តិលក្ខណំ អារោបេត្វា សង្ខារេ សម្មសន្តោ សោតាបត្តិផលំ បត្វា សមាបត្តិសុខំ អនុភវន្តោ វេហាសំ ឧប្បតិត្វា អាកាសេនេវ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា សរាជិកាយ បរិសាយ មជ្ឈេយេវ អរហត្តំ បាបុណីតិ។

វិព្ភន្តភិក្ខុវត្ថុ តតិយំ។

៤. ពន្ធនាគារវត្ថុ

ន តំ ទឡ្ហន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ពន្ធនាគារំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិំ កិរ កាលេ ពហូ សន្ធិច្ឆេទកបន្ថឃាតកមនុស្សឃាតកេ ចោរេ អានេត្វា កោសលរញ្ញោ ទស្សយឹសុ។ តេ រាជា អន្ទុពន្ធនរជ្ជុពន្ធនសង្ខលិកពន្ធនេហិ ពន្ធាបេសិ។ តឹសមត្តាបិ ខោ ជានបទា ភិក្ខូ សត្ថារំ ទដ្ឋុកាមា អាគន្ត្វា ទិស្វា វន្ទិត្វា បុនទិវសេ សាវត្ថិំ បិណ្ឌាយ ចរន្តា ពន្ធនាគារំ គន្ត្វា តេ ចោរេ ទិស្វា បិណ្ឌបាតបដិក្កន្តា សាយន្ហសមយេ តថាគតំ ឧបសង្កមិត្វា, ‘‘ភន្តេ, អជ្ជ អម្ហេហិ បិណ្ឌាយ ចរន្តេហិ ពន្ធនាគារេ ពហូ ចោរា អន្ទុពន្ធនាទីហិ ពទ្ធា មហាទុក្ខំ អនុភវន្តា ទិដ្ឋា, តេ តានិ ពន្ធនានិ ឆិន្ទិត្វា បលាយិតុំ ន សក្កោន្តិ, អត្ថិ នុ ខោ, ភន្តេ, តេហិ ពន្ធនេហិ ថិរតរំ អញ្ញំ ពន្ធនំ នាមា’’តិ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា, ‘‘ភិក្ខវេ, កឹ ពន្ធនានិ នាមេតានិ, យំ បនេតំ ធនធញ្ញបុត្តទារាទីសុ តណ្ហាសង្ខាតំ កិលេសពន្ធនំ, ឯតំ ឯតេហិ សតគុណេន សហស្សគុណេន សតសហស្សគុណេន ថិរតរំ, ឯវំ មហន្តម្បិ បនេតំ ទុច្ឆិន្ទនិយំ ពន្ធនំ បោរាណកបណ្ឌិតា ឆិន្ទិត្វា ហិមវន្តំ បវិសិត្វា បព្ពជិំសូ’’តិ វត្វា អតីតំ អាហរិ –

អតីតេ ពារាណសិយំ ព្រហ្មទត្តេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ ឯកស្មឹ ទុគ្គតគហបតិកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស វយប្បត្តស្ស បិតា កាលមកាសិ។ សោ ភតឹ កត្វា មាតរំ បោសេសិ។ អថស្ស មាតា អនិច្ឆមានស្សេវ ឯកំ កុលធីតរំ គេហេ កត្វា អបរភាគេ កាលមកាសិ។ ភរិយាយបិស្ស កុច្ឆិយំ គព្ភោ បតិដ្ឋហិ។ សោ គព្ភស្ស បតិដ្ឋិតភាវំ អជានន្តោវ, “ភទ្ទេ, ត្វំ ភតឹ កត្វា ជីវ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ អាហ។ “សាមិ, ននុ គព្ភោ មេ បតិដ្ឋិតោ, មយិ វិជាតាយ ទារកំ ទិស្វា បព្ពជិស្សសី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា តស្សា វិជាតកាលេ, “ភទ្ទេ, ត្វំ សោត្ថិនា វិជាតា, ឥទានិ អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ អាបុច្ឆិ។ អថ នំ សា “បុត្តស្ស តាវ ថនបានតោ អបគមនកាលំ អាគមេហី”តិ វត្វា បុន គព្ភំ គណ្ហិ។ សោ ចិន្តេសិ – “ឥមំ សម្បដិច្ឆាបេត្វា គន្តុំ ន សក្កា, ឥមិស្សា អនាចិក្ខិត្វាវ បលាយិត្វា បព្ពជិស្សាមី”តិ។ សោ តស្សា អនាចិក្ខិត្វាវ រត្តិភាគេ ឧដ្ឋាយ បលាយិ។ អថ នំ នគរគុត្តិកា អគ្គហេសុំ។ សោ “អហំ, សាមិ, មាតុបោសកោ នាម, វិស្សជ្ជេថ ម”ន្តិ អត្តានំ វិស្សជ្ជាបេត្វា ឯកស្មឹ ឋានេ វសិត្វា ឥសិបព្ពជ្ជំ បព្ពជិត្វា អភិញ្ញាសមាបត្តិយោ លភិត្វា ឈានកីឡាយ កីឡន្តោ វិហាសិ។ សោ តត្ថ វសន្តោយេវ “ឯវរូបម្បិ នាម មេ ទុច្ឆិន្ទនិយំ បុត្តទារពន្ធនំ កិលេសពន្ធនំ ឆិន្ន”ន្តិ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។

សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា តេន ឧទានិតំ ឧទានំ បកាសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៤៥. “ន តំ ទឡ្ហំ ពន្ធនមាហុ ធីរា,
យទាយសំ ទារុជបព្ពជញ្ច;
សារត្តរត្តា មណិកុណ្ឌលេសុ,
បុត្តេសុ ទារេសុ ច យា អបេក្ខា។

៣៤៦. “ឯតំ ទឡ្ហំ ពន្ធនមាហុ ធីរា,
ឱហារិនំ សិថិលំ ទុប្បមុញ្ចំ;
ឯតម្បិ ឆេត្វាន បរិព្ពជន្តិ,
អនបេក្ខិនោ កាមសុខំ បហាយា”តិ។

តត្ថ **ធីរា**តិ ពុទ្ធាទយោ បណ្ឌិតបុរិសា យំ សង្ខលិកសង្ខាតំ អយសា និព្ពត្តំ អាយសំ, អន្ទុពន្ធនសង្ខាតំ ទារុជំ, យញ្ច បព្ពជតិណេហិ វា អញ្ញេហិ វា វាកាទីហិ រជ្ជុំ កត្វា កតំ រជ្ជុពន្ធនំ, តំ អសិអាទីហិ ឆិន្ទិតុំ សក្កុណេយ្យភាវេន ថិរន្តិ ន វទន្តីតិ អត្ថោ។ **សារត្តរត្តា**តិ សារត្តា ហុត្វា រត្តា, ពហលតររាគរត្តាតិ អត្ថោ។ **មណិកុណ្ឌលេសូ**តិ មណីសុ ចេវ កុណ្ឌលេសុ ច, មណិវិចិត្តេសុ វា កុណ្ឌលេសុ។ **ឯតំ ទឡ្ហ**ន្តិ យេ មណិកុណ្ឌលេសុ សារត្តរត្តា, តេសំ សោ រាគោ ច យា បុត្តទារេសុ អបេក្ខា តណ្ហា, ឯតំ កិលេសមយំ ពន្ធនញ្ច បណ្ឌិតបុរិសា ទឡ្ហន្តិ វទន្តិ។ **ឱហារិន**ន្តិ អាកឌ្ឍិត្វា ចតូសុ អបាយេសុ បាតនតោ អវហរតិ ហេដ្ឋា ហរតីតិ ឱហារិនំ។ **សិថិល**ន្តិ ពន្ធនដ្ឋានេ ឆវិចម្មមំសានិ ន ឆិន្ទតិ, លោហិតំ ន នីហរតិ, ពន្ធនភាវម្បិ អជានាបេត្វា ថលបថជលបថាទីសុ កម្មានិ កាតុំ ទេតីតិ សិថិលំ។ **ទុប្បមុញ្ច**ន្តិ លោភវសេន ហិ ឯកវារម្បិ ឧប្បន្នំ កិលេសពន្ធនំ ទដ្ឋដ្ឋានតោ កច្ឆបោ វិយ ទុម្មោចិយំ ហោតីតិ ទុប្បមុញ្ចំ។ **ឯតម្បិ ឆេត្វានា**តិ ឯតំ ទឡ្ហម្បិ កិលេសពន្ធនំ ញាណខគ្គេន ឆិន្ទិត្វា អនបេក្ខិនោ ហុត្វា កាមសុខំ បហាយ បរិព្ពជន្តិ, បក្កមន្តិ បព្ពជន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ពន្ធនាគារវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. ខេមាថេរីវត្ថុ

យេ រាគរត្តាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ខេមំ នាម រញ្ញោ ពិម្ពិសារស្ស អគ្គមហេសឹ អារព្ភ កថេសិ។

សា កិរ បទុមុត្តរបាទមូលេ បត្ថិតបត្ថនា អតិវិយ អភិរូបា បាសាទិកា អហោសិ។ “សត្ថា កិរ រូបស្ស ទោសំ កថេតី”តិ សុត្វា បន សត្ថុ សន្តិកំ គន្តុំ ន ឥច្ឆិ។ រាជា តស្សា រូបមទមត្តភាវំ ញត្វា វេឡុវនវណ្ណនាបដិសំយុត្តានិ គីតានិ ការេត្វា នដាទីនំ ទាបេសិ។ តេសំ តានិ គាយន្តានំ សទ្ទំ សុត្វា តស្សា វេឡុវនំ អទិដ្ឋបុព្ពំ វិយ អសុតបុព្ពំ វិយ ច អហោសិ។ សា “កតរំ ឧយ្យានំ សន្ធាយ គាយថា”តិ បុច្ឆិត្វា, “ទេវិ, តុម្ហាកំ វេឡុវនុយ្យានមេវា”តិ វុត្តេ ឧយ្យានំ គន្តុកាមា អហោសិ។ សត្ថា តស្សា អាគមនំ ញត្វា បរិសមជ្ឈេ និសីទិត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោវ តាលវណ្ដំ អាទាយ អត្តនោ បស្សេ ឋត្វា ពីជមានំ អភិរូបំ ឥត្ថឹ និម្មិនិ។ ខេមា, ទេវីបិ បវិសមានាវ តំ ឥត្ថឹ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “សម្មាសម្ពុទ្ធោ រូបស្ស ទោសំ កថេតីតិ វទន្តិ, អយញ្ចស្ស សន្តិកេ ឥត្ថី ពីជយមានា ឋិតា, នាហំ ឥមិស្សា

កលភាគម្បិ ឧបេមិ, ន មយា ឦទិសំ ឥត្ថិរូបំ ទិដ្ឋបុព្ពំ, សត្ថារំ អភូតេន អព្ភាចិក្ខន្តិ មញ្ញេ’’តិ ចិន្តេត្វា តថាគតស្ស កថាសទ្ទម្បិ អនិសាមេត្វា តមេវ ឥត្ថឹ ឱលោកយមានា អដ្ឋាសិ។ សត្ថា តស្សា តស្មិំ រូបេ ឧប្បន្នពហុមានតំ ញត្វា តំ រូបំ បឋមវយាទិវសេន ទស្សេត្វា ហេដ្ឋា វុត្តនយេនេវ បរិយោសានេ អដ្ឋិមត្តាវសានំ កត្វា ទស្សេសិ។ ខេមា តំ ទិស្វា ‘‘ឯវរូបម្បិ នាមេតំ រូបំ មុហុត្តេនេវ ខយវយំ សម្បត្តំ, នត្ថិ វត ឥមស្មិំ រូបេ សារោ’’តិ ចិន្តេសិ។ សត្ថា តស្សា ចិត្តាចារំ ឱលោកេត្វា, ‘‘ខេមេ, ត្វំ ‘ឥមស្មិំ រូបេ សារោ អត្ថី’តិ ចិន្តេសិ, បស្ស ទានិស្ស អសារភាវ’’ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

‘‘អាតុរំ អសុចឹ បូតិំ, បស្ស ខេមេ សមុស្សយំ;
ឧគ្ឃរន្តំ បគ្ឃរន្តំ, ពាលានំ អភិបត្ថិត’’ន្តិ។ (អប. ថេរី ២.២.៣៥៤);

សា គាថាបរិយោសានេ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ។ អថ នំ សត្ថា, ‘‘ខេមេ, ឥមេ សត្តា រាគរត្តា ទោសបទុដ្ឋា មោហមូឡ្ហា អត្តនោ តណ្ហាសោតំ សមតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, តត្ថេវ លគ្គន្តី’’តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៤៧. ‘‘យេ រាគរត្តានុបតន្តិ សោតំ,
សយំ កតំ មក្កដកោវ ជាលំ;
ឯតម្បិ ឆេត្វាន វជន្តិ ធីរា,
អនបេក្ខិនោ សព្ពទុក្ខំ បហាយា’’តិ។

តត្ថ **មក្កដកោវ ជាល**ន្តិ យថា នាម មក្កដកោ សុត្តជាលំ កត្វា មជ្ឈេ ឋានេ នាភិមណ្ឌលេ និបន្នោ បរិយន្តេ បតិតំ បដង្គំ វា មក្ខិកំ វា វេគេន គន្ត្វា វិជ្ឈិត្វា តស្ស រសំ បិវិត្វា បុន គន្ត្វា តស្មិំយេវ ឋានេ និបជ្ជតិ, ឯវមេវ យេ សត្តា រាគរត្តា ទោសបទុដ្ឋា មោហមូឡ្ហា សយំកតំ តណ្ហាសោតំ អនុបតន្តិ, តេ តំ សមតិក្កមិតុំ ន សក្កោន្តិ, ឯវំ ទុរតិក្កមំ។ **ឯតម្បិ ឆេត្វាន វជន្តិ ធីរា**តិ បណ្ឌិតា ឯតំ ពន្ធនំ ឆេត្វា អនបេក្ខិនោ និរាលយា ហុត្វា អរហត្តមគ្គេន សព្ពទុក្ខំ បហាយ វជន្តិ, គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ខេមា អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ, មហាជនស្សាបិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសិ។ សត្ថា រាជានំ អាហ – ‘‘មហារាជ, ខេមាយ បព្ពជិតុំ វា បរិនិព្ពាយិតុំ វា វដ្ដតី’’តិ។ ភន្តេ, បព្ពាជេថ នំ, អលំ បរិនិព្ពានេនាតិ។ សា បព្ពជិត្វា អគ្គសាវិកា អហោសីតិ។

ខេមាថេរិវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. ឧគ្គសេនវត្ថុ

មុញ្ច បុរេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឧគ្គសេនំ អារព្ភ កថេសិ។

បញ្ចសតា កិរ នដា សំវច្ឆរេ វា ឆមាសេ វា បត្តេ រាជគហំ គន្ត្វា រញ្ញោ សត្តាហំ សមជ្ជំ កត្វា ពហុំ ហិរញ្ញសុវណ្ណំ លភន្តិ, អន្តរន្តរេ ឧក្ខេបទាយានំ បរិយន្តោ នត្ថិ។ មហាជនោ មញ្ចាតិមញ្ចាទីសុ ឋត្វា សមជ្ជំ ឱលោកេសិ។ អថេកា លង្ឃិកធីតា វំសំ អភិរុយ្ហ តស្ស ឧបរិ បរិវត្តិត្វា តស្ស បរិយន្តេ អាកាសេ ចង្កមមានា នច្ចតិ ចេវ គាយតិ ច។ តស្មិំ សមយេ ឧគ្គសេនោ នាម សេដ្ឋិបុត្តោ សហាយកេន សទ្ធិំ មញ្ចាតិមញ្ចេ ឋិតោ តំ ឱលោកេត្វា តស្សា ហត្ថបាទវិក្ខេបាទីសុ ឧប្បន្នសិនេហោ គេហំ គន្ត្វា ‘‘តំ លភន្តោ ជីវិស្សាមិ, អលភន្តស្ស មេ ឥធេវ មរណ’’ន្តិ អាហារូបច្ឆេទំ កត្វា មញ្ចកេ និបជ្ជិ។ មាតាបិតូហិ, ‘‘តាត, កឹ តេ រុជ្ជតី’’តិ បុច្ឆិតោបិ ‘‘តំ មេ នដធីតរំ លភន្តស្ស ជីវិតំ អត្ថិ, អលភន្តស្ស មេ ឥធេវ មរណ’’ន្តិ វត្វា, ‘‘តាត, មា ឯវំ ករិ, អញ្ញំ តេ អម្ហាកំ កុលស្ស ច ភោគានញ្ច អនុរូបំ កុមារិកំ អានេស្សាមា’’តិ វុត្តេបិ តថេវ វត្វា និបជ្ជិ។ អថស្ស បិតា ពហុំ យាចិត្វាបិ តំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តោ តស្ស សហាយំ បក្កោសាបេត្វា កហាបណសហស្សំ ទត្វា ‘‘ឥមេ កហាបណេ គហេត្វា អត្តនោ ធីតរំ មយ្ហំ បុត្តស្ស ទេតូ’’តិ បហិណិ។ សោ ‘‘នាហំ កហាបណេ គហេត្វា ទេមិ, សចេ បន សោ ឥមំ អលភិត្វា ជីវិតុំ ន សក្កោតិ, តេន ហិ អម្ហេហិ សទ្ធិំយេវ វិចរតុ, ទស្សាមិស្ស ធីតរ’’ន្តិ អាហ។ មាតាបិតរោ បុត្តស្ស តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សោ ‘‘អហំ តេហិ សទ្ធឹ វិចរិស្សាមី’’តិ វត្វា យាចន្តានម្បិ តេសំ កថំ អនាទិយិត្វា និក្ខមិត្វា នាដកស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។ សោ តស្ស ធីតរំ ទត្វា តេន សទ្ធឹយេវ គាមនិគមរាជធានីសុ សិប្បំ ទស្សេន្តោ វិចរិ។

សាបិ តេន សទ្ធឹ សំវាសមន្វាយ នចិរស្សេវ បុត្តំ លភិត្វា កីឡាបយមានា “សកដគោបកស្ស បុត្ត, ភណ្ឌហារកស្ស បុត្ត, កិញ្ចិ អជានកស្ស បុត្តា”តិ វទតិ។ សោបិ នេសំ សកដបរិវត្តកំ កត្វា ឋិតដ្ឋានេ គោណានំ តិណំ អាហរតិ, សិប្បទស្សនដ្ឋានេ លទ្ធភណ្ឌកំ ឧក្ខិបិត្វា ហរតិ ។ តទេវ កិរ សន្ធាយ សា ឥត្ថី បុត្តំ កីឡាបយមានា តថា វទតិ។ សោ អត្តានំ អារព្ភ តស្សា គាយនភាវំ ញត្វា តំ បុច្ឆិ – “មំ សន្ធាយ កថេសី”តិ? “អាម, តំ សន្ធាយា”តិ។ “ឯវំ សន្តេ អហំ បលាយិស្សាមី”តិ ។ សា “កឹ បន មយ្ហំ តយា បលាយិតេន វា អាគតេន វា”តិ បុនប្បុនំ តទេវ គីតំ គាយតិ។ សា កិរ អត្តនោ រូបសម្បត្តិញ្ចេវ ធនលាភញ្ច និស្សាយ តំ កិស្មិញ្ចិ ន មញ្ញតិ។ សោ “កឹ នុ ខោ និស្សាយ ឥមិស្សា អយំ មានោ”តិ ចិន្តេន្តោ “សិប្បំ និស្សាយា”តិ ញត្វា “ហោតុ, សិប្បំ ឧគ្គណ្ហិស្សាមី”តិ សសុរំ ឧបសង្កមិត្វា តស្ស ជាននកសិប្បំ ឧគ្គណ្ហិត្វា គាមនិគមាទីសុ សិប្បំ ទស្សេន្តោ អនុបុព្ពេន រាជគហំ អាគន្ត្វា “ឥតោ សត្តមេ ទិវសេ ឧគ្គសេនោ សេដ្ឋិបុត្តោ នគរវាសីនំ សិប្បំ ទស្សេស្សតី”តិ អារោចាបេសិ។

នគរវាសិនោ មញ្ចាតិមញ្ចាទយោ ពន្ធាបេត្វា សត្តមេ ទិវសេ សន្និបតឹសុ។ សោបិ សដ្ឋិហត្ថំ វំសំ អភិរុយ្ហ តស្ស មត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ តំ ទិវសំ សត្ថា បច្ចូសកាលេ លោកំ វោលោកេន្តោ តំ អត្តនោ ញាណជាលស្ស អន្តោ បវិដ្ឋំ ទិស្វា “កឹ នុ ខោ ភវិស្សតី”តិ អាវជ្ជេន្តោ “ស្វេ សេដ្ឋិបុត្តោ សិប្បំ ទស្សេស្សាមីតិ វំសមត្ថកេ ឋស្សតិ, តស្ស ទស្សនត្ថំ មហាជនោ សន្និបតិស្សតិ។ តត្រ អហំ ចតុប្បទិកំ គាថំ ទេសេស្សាមិ, តំ សុត្វា ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ ភវិស្សតិ, ឧគ្គសេនោបិ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិស្សតី”តិ អញ្ញាសិ។ សត្ថា បុនទិវសេ កាលំ សល្លក្ខេត្វា ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតោ រាជគហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ ឧគ្គសេនោបិ សត្ថរិ អន្តោនគរំ អបវិដ្ឋេយេវ ឧន្នាទនត្ថាយ មហាជនស្ស អង្គុលិសញ្ញំ ទត្វា វំសមត្ថកេ បតិដ្ឋាយ អាកាសេយេវ សត្ត វារេ បរិវត្តិត្វា ឱរុយ្ហ វំសមត្ថកេ អដ្ឋាសិ។ តស្មឹ ខណេ សត្ថា នគរំ បវិសន្តោ យថា តំ បរិសា ន ឱលោកេតិ, ឯវំ កត្វា អត្តានមេវ ឱលោកាបេសិ។ ឧគ្គសេនោ បរិសំ ឱលោកេត្វា “ន មំ បរិសា ឱលោកេតី”តិ ទោមនស្សប្បត្តោ “ឥទំ មយា សំវច្ឆរេ កត្តព្ពំ សិប្បំ, សត្ថរិ នគរំ បវិសន្តេ បរិសា មំ អនោលោកេត្វា សត្ថារមេវ ឱលោកេតិ, មោឃំ វត មេ សិប្បទស្សនំ ជាត”ន្តិ ចិន្តេសិ។

សត្ថា តស្ស ចិត្តំ ញត្វា មហាមោគ្គល្លានំ អាមន្តេត្វា “គច្ឆ, មោគ្គល្លាន, សេដ្ឋិបុត្តំ វទេហិ ‘សិប្បំ កិរ ទស្សេតូ’”តិ អាហ។ ថេរោ គន្ត្វា វំសស្ស ហេដ្ឋា ឋិតោ សេដ្ឋិបុត្តំ អាមន្តេត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឥង្ឃ បស្ស នដបុត្ត, ឧគ្គសេន មហព្ពល;
ករោហិ រង្គំ បរិសាយ, ហាសយស្សុ មហាជន”ន្តិ។

សោ ថេរស្ស កថំ សុត្វា តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា “សត្ថា មញ្ញេ មម សិប្បំ បស្សិតុកាមោ”តិ វំសមត្ថកេ ឋិតកោវ ឥមំ គាថមាហ –

“ឥង្ឃ បស្ស មហាបញ្ញ, មោគ្គល្លាន មហិទ្ធិក;
ករោមិ រង្គំ បរិសាយ, ហាសយាមិ មហាជន”ន្តិ។

ឯវញ្ច បន វត្វា វំសមត្ថកតោ វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា អាកាសេវ ចុទ្ទសក្ខត្តុំ បរិវត្តិត្វា ឱរុយ្ហ វំសមត្ថកេវ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា, “ឧគ្គសេន, បណ្ឌិតេន នាម អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធេសុ អាលយំ បហាយ ជាតិអាទីហិ មុច្ចិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៤៨. “មុញ្ច បុរេ មុញ្ច បច្ឆតោ,
មជ្ឈេ មុញ្ច ភវស្ស បារគូ;
សព្ពត្ថ វិមុត្តមានសោ,
ន បុនំ ជាតិជរំ ឧបេហិសី”តិ។

តត្ថ **មុញ្ច បុរេ**តិ អតីតេសុ ខន្ធេសុ អាលយំ និកន្តឹ អជ្ឈោសានំ បត្ថនំ បរិយុដ្ឋានំ គាហំ បរាមាសំ តណ្ហំ មុញ្ច។ **បច្ឆតោ**តិ អនាគតេសុបិ ខន្ធេសុ អាលយាទីនិ មុញ្ច។ **មជ្ឈេ**តិ បច្ចុប្បន្នេសុបិ តានិ មុញ្ច។ **ភវស្ស បារគូ**តិ ឯវំ សន្តេ តិវិធស្សាបិ ភវស្ស អភិញ្ញាបរិញ្ញាបហានភាវនាសច្ឆិកិរិយវសេន បារគូ បារង្គតោ ហុត្វា ខន្ធធាតុអាយតនាទិភេទេ សព្ពសង្ខតេ វិមុត្តមានសោ វិហរន្តោ បុន ជាតិជរាមរណានិ ន ឧបគច្ឆតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សេដ្ឋិបុត្តោបិ វំសមត្ថកេ ឋិតកោវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា វំសតោ ឱរុយ្ហ សត្ថុ សន្តិកំ អាគន្ត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន សត្ថារំ វន្ទិត្វា

បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ សត្ថា ទក្ខិណហត្ថំ បសារេត្វា “ឯហិ ភិក្ខូ”តិ អាហ។ សោ តាវទេវ អដ្ឋបរិក្ខារធរោ សដ្ឋិវស្សិកត្ថេរោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ, “អាវុសោ ឧគ្គសេន, សដ្ឋិហត្ថស្ស តេ វំសស្ស មត្ថកតោ ឱតរន្តស្ស ភយំ នាម នាហោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថិ មេ, អាវុសោ, ភយ”ន្តិ វុត្តេ សត្ថុ អារោចេសុំ, “ភន្តេ, ឧគ្គសេនោ ‘ន ភាយាមី’តិ វទតិ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តេន ឧគ្គសេនេន សទិសា ឆិន្នសំយោជនា ភិក្ខូ ភាយន្តិ, ន តសន្តី”តិ វត្វា ព្រាហ្មណវគ្គេ ឥមំ គាថមាហ –

“សព្ពសំយោជនំ ឆេត្វា, យោ វេ ន បរិតស្សតិ;
សង្គាតិគំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។ (ធ. ប. ៣៩៧; សុ. និ. ៦២៦);

ទេសនាវសានេ ពហូនំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ បុនេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “កឹ នុ ខោ, អាវុសោ, ឯវំ អរហត្តូបនិស្សយសម្បន្នស្ស ភិក្ខុនោ នដធីតរំ និស្សាយ នដេហិ សទ្ធិំ វិចរណការណំ, កឹ អរហត្តូបនិស្សយការណ”ន្តិ? សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ឧភយម្បេតំ ឥមិនា ឯវ កត”ន្តិ វត្វា តមត្ថំ បកាសេតុំ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កិរ កស្សបទសពលស្ស សុវណ្ណចេតិយេ ករិយមានេ ពារាណសិវាសិនោ កុលបុត្តា ពហុំ ខាទនីយភោជនីយំ យានកេសុ អារោបេត្វា “ហត្ថកម្មំ ករិស្សាមា”តិ ចេតិយដ្ឋានំ គច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ ឯកំ ថេរំ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ បស្សឹសុ។ អថេកា កុលធីតា ថេរំ ឱលោកេត្វា សាមិកំ អាហ – “សាមិ, អយ្យោ, បិណ្ឌាយ បវិសតិ, យានកេ ច នោ ពហុំ ខាទនីយំ ភោជនីយំ, បត្តមស្ស អាហរ, ភិក្ខំ ទស្សាមា”តិ។ សោ តំ បត្តំ អាហរិត្វា ខាទនីយភោជនីយស្ស បូរេត្វា ថេរស្ស ហត្ថេ បតិដ្ឋបេត្វា ឧភោបិ បត្ថនំ ករិំសុ, “ភន្តេ, តុម្ហេហិ ទិដ្ឋធម្មស្សេវ ភាគិនោ ភវេយ្យាមា”តិ។ សោបិ ថេរោ ខីណាសវោវ, តស្មា ឱលោកេន្តោ តេសំ បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ ញត្វា សិតំ អកាសិ។ តំ ទិស្វា សា ឥត្ថី សាមិកំ អាហ – “អម្ហាកំ, អយ្យោ, សិតំ ករោតិ, ឯកោ នដការកោ ភវិស្សតី”តិ។ សាមិកោបិស្សា “ឯវំ ភវិស្សតិ, ភទ្ទេ”តិ វត្វា បក្កាមិ។ ឥទំ តេសំ បុព្ពកម្មំ។ តេ តត្ថ យាវតាយុកំ ឋត្វា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា តតោ ចវិត្វា សា ឥត្ថី នដគេហេ និព្ពត្តិ, បុរិសោ សេដ្ឋិគេហេ។ សោ “ឯវំ, ភទ្ទេ, ភវិស្សតី”តិ តស្សា បដិវចនស្ស ទិន្នត្តា នដេហិ សទ្ធិំ វិចរិ។ ខីណាសវត្ថេរស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតំ និស្សាយ អរហត្តំ បាបុណិ។ សាបិ នដធីតា “យា មេ សាមិកស្ស គតិ, មយ្ហម្បិ សា ឯវ គតី”តិ បព្ពជិត្វា អរហត្តេ បតិដ្ឋហីតិ។

ឧគ្គសេនវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតវត្ថុ

វិតក្កមថិតស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ទហរភិក្ខុ សលាកគ្គេ អត្តនោ បត្តសលាកំ គហេត្វា សលាកយាគុំ អាទាយ អាសនសាលំ គន្ត្វា បិវិ។ តត្ថ ឧទកំ អលភិត្វា ឧទកត្ថាយ ឯកំ ឃរំ អគមាសិ។ តត្ថ តំ ឯកា កុមារិកា ទិស្វាវ ឧប្បន្នសិនេហា, “ភន្តេ, បុន បានីយេន អត្ថេ សតិ ឥធេវ អាគច្ឆេយ្យាថា”តិ អាហ។ សោ តតោ បដ្ឋាយ យទា បានីយំ ន លភតិ, តទា តត្ថេវ គច្ឆតិ។ សាបិស្ស បត្តំ គហេត្វា បានីយំ ទេតិ។ ឯវំ គច្ឆន្តេ កាលេ យាគុម្បិ ទត្វា បុនេកទិវសំ តត្ថេវ និសីទាបេត្វា ភត្តំ អទាសិ។ សន្តិកេ ចស្ស និសីទិត្វា , “ភន្តេ, ឥមស្មិំ គេហេ ន កិញ្ចិ នត្ថិ នាម, កេវលំ មយំ វិចរណកមនុស្សមេវ ន លភាមា”តិ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ។ សោ កតិបាហេនេវ តស្សា កថំ សុត្វា ឧក្កណ្ឋិ។ អថ នំ ឯកទិវសំ អាគន្តុកា ភិក្ខូ ទិស្វា “កស្មា ត្វំ, អាវុសោ, កិសោ ឧប្បណ្ឌុបណ្ឌុកជាតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឧក្កណ្ឋិតោម្ហិ, អាវុសោ”តិ វុត្តេ អាចរិយុបជ្ឈាយានំ សន្តិកំ នយឹសុ។ តេបិ នំ សត្ថុ សន្តិកំ នេត្វា តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “សច្ចំ កិរ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ច”ន្តិ វុត្តេ “កស្មា ត្វំ មាទិសស្ស អារទ្ធវីរិយស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា ‘សោតាបន្នោ’តិ វា ‘សកទាគាមី’តិ វា អត្តានំ អវទាបេត្វា ‘ឧក្កណ្ឋិតោ’តិ វទាបេសិ, ភារិយំ តេ កម្មំ កត”ន្តិ វត្វា “កឹ ការណា ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ បុច្ឆិ។ “ភន្តេ, ឯកា មំ ឥត្ថី ឯវមាហា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខុ, អនច្ឆរិយំ ឯតំ តស្សា កិរិយំ។ សា ហិ បុព្ពេ សកលជម្ពុទីបេ អគ្គធនុគ្គហបណ្ឌិតំ បហាយ តំមុហុត្តទិដ្ឋកេ ឯកស្មិំ សិនេហំ ឧប្បាទេត្វា តំ ជីវិតក្ខយំ បាបេសី”តិ វត្វា តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ ភិក្ខូហិ យាចិតោ –

អតីតេ ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតកាលេ តក្កសិលាយំ ទិសាបាមោក្ខស្ស អាចរិយស្ស សន្តិកេ សិប្បំ ឧគ្គហេត្វា តេន តុដ្ឋេន ទិន្នំ ធីតរំ អាទាយ ពារាណសឹ គច្ឆន្តស្ស ឯកស្មិំ អដវិមុខេ ឯកូនបញ្ញាសាយ កណ្ឌេហិ ឯកូនបញ្ញាសចោរេ មារេត្វា កណ្ឌេសុ ខីណេសុ ចោរជេដ្ឋកំ គហេត្វា ភូមិយំ បាតេត្វា, “ភទ្ទេ, អសឹ អាហរា”តិ វុត្តេ

តាយ តង្ខណំ ទិដ្ឋចោរេ សិនេហំ កត្វា ចោរស្ស ហត្ថេ អសិថរុំ ឋបេត្វា ចោរេន ធនុគ្គហបណ្ឌិតស្ស មារិតភាវំ អារោចេត្វា ចោរេន ច តំ អាទាយ គច្ឆន្តេន “មម្បិ ឯសា អញ្ញំ ទិស្វា អត្តនោ សាមិកំ វិយ មារាបេស្សតិ , កិំ មេ ឯតាយា”តិ ឯកំ នទិំ ទិស្វា ឱរិមតីរេ តំ ឋបេត្វា តស្សា ភណ្ឌិកំ អាទាយ “ត្វំ ឥធេវ ហោហិ, យាវាហំ ភណ្ឌិកំ ឧត្តារេមី”តិ តត្ថេវ តំ បហាយ គមនភាវញ្ច អារោចេត្វា –

“សព្ពំ ភណ្ឌំ សមាទាយ, បារំ តិណ្ណោសិ ព្រាហ្មណ;
បច្ចាគច្ឆ លហុំ ខិប្បំ, មម្បិ តារេហិ ទានិតោ។

“អសន្ថុតំ មំ ចិរសន្ថុតេន,
និមីនិ ភោតី អទ្ធុវំ ធុវេន;
មយាបិ ភោតី និមិនេយ្យ អញ្ញំ,
ឥតោ អហំ ទូរតរំ គមិស្សំ។

“កាយំ ឯឡគលាគុម្ពេ, ករោតិ អហុហាសិយំ;
នយីធ នច្ចំ វា គីតំ វា, តាឡំ វា សុសមាហិតំ;
អនម្ហិកាលេ សុសោណិ, កិំ នុ ជគ្ឃសិ សោភនេ។

“សិង្គាល ពាល ទុម្មេធ, អប្បបញ្ញោសិ ជម្ពុក;
ជីនោ មច្ឆញ្ច បេសិញ្ច, កបណោ វិយ ឈាយសិ។

“សុទស្សំ វជ្ជមញ្ញេសំ, អត្តនោ បន ទុទ្ទសំ;
ជីនា បតិញ្ច ជារញ្ច, មញ្ញេ ត្វញ្ញេវ ឈាយសិ។

“ឯវមេតំ មិគរាជ, យថា ភាសសិ ជម្ពុក;
សា នូនាហំ ឥតោ គន្ត្វា, ភត្តុ ហេស្សំ វសានុគា។

“យោ ហរេ មត្តិកំ ថាលំ, កំសថាលម្បិ សោ ហរេ;
កតញ្ចេវ តយា បាបំ, បុនបេវំ ករិស្សសី”តិ។ (ជា. ១.៥.១២៨-១៣៤) –

ឥមំ បញ្ចកនិបាតេ ចូឡធនុគ្គហជាតកំ វិត្ថារេត្វា “តទា ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតោ ត្វំ អហោសិ, សា ឥត្ថី ឯតរហិ អយំ កុមារិកា, សិង្គាលរូបេន អាគន្ត្វា តស្សា និគ្គហការកោ សក្កោ ទេវរាជា អហមេវា”តិ វត្វា “ឯវំ សា ឥត្ថី តំមុហុត្តទិដ្ឋកេ ឯកស្មិំ សិនេហេន សកលជម្ពុទីបេ អគ្គបណ្ឌិតំ ជីវិតា វោរោបេសិ, តំ ឥត្ថិំ អារព្ភ ឧប្បន្នំ តវ តណ្ហំ ឆិន្ទិត្វា វិហរាហិ ភិក្ខូ”តិ តំ ឱវទិត្វា ឧត្តរិម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា ទ្វេ គាថា អភាសិ –

៣៤៩. “វិតក្កមថិតស្ស ជន្តុនោ,
តិព្ពរាគស្ស សុភានុបស្សិនោ;
ភិយ្យោ តណ្ហា បវឌ្ឍតិ,
ឯស ខោ ទឡ្ហំ ករោតិ ពន្ធនំ។

៣៥០. “វិតក្កូបសមេ ច យោ រតោ,
អសុភំ ភាវយតេ សទា សតោ;
ឯស ខោ ព្យន្តិ កាហិតិ,
ឯស ឆេច្ឆតិ មារពន្ធន”ន្តិ។

តត្ថ **វិតក្កមថិតស្សា**តិ កាមវិតក្កាទីហិ វិតក្កេហិ និម្មថិតស្ស។ **តិព្ពរាគស្សា**តិ ពហលរាគស្ស។ **សុភានុបស្សិនោ**តិ ឥដ្ឋារម្មណេ សុភនិមិត្តគាហាទិវសេន វិស្សដ្ឋមានសតាយ សុភន្តិ អនុបស្សន្តស្ស។ **តណ្ហា**តិ ឯវរូបស្ស ឈានាទីសុ ឯកម្បិ ន វឌ្ឍតិ, អថ ខោ ឆទ្វារិកា តណ្ហាយេវ ភិយ្យោ វឌ្ឍតិ។ **ឯស ខោ**តិ ឯសោ បុគ្គលោ តណ្ហាពន្ធនំ ទឡ្ហំ សុថិរំ ករោតិ។ **វិតក្កូបសមេ**តិ មិច្ឆាវិតក្កាទីនំ វូបសមសង្ខាតេ ទសសុ អសុភេសុ បឋមជ្ឈានេ។ **សទា សតោ**តិ យោ ឯត្ថ អភិរតោ ហុត្វា និច្ចំ ឧបដ្ឋិតសតិតាយ សតោ តំ អសុភឈានំ ភាវេតិ។ **ព្យន្តិ កាហិតី**តិ ឯស ភិក្ខុ តីសុ ភវេសុ ឧប្បជ្ជនកំ តណ្ហំ វិគតន្តំ ករិស្សតិ។ **មារពន្ធន**ន្តិ ឯសោ តេភូមកវដ្ដសង្ខាតំ មារពន្ធនម្បិ ឆិន្ទិស្សតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ចូឡធនុគ្គហបណ្ឌិតវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មារវត្ថុ

និដ្ឋង្គតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ វិកាលេ សម្ពហុលា ថេរា ជេតវនវិហារំ បវិសិត្វា រាហុលត្ថេរស្ស វសនដ្ឋានំ គន្ត្វា តំ ឧដ្ឋាបេសុំ។ សោ អញ្ញត្ថ វសនដ្ឋានំ អបស្សន្តោ តថាគតស្ស គន្ធកុដិយា បមុខេ និបជ្ជិ។ តទា សោ អាយស្មា អរហត្តំ បត្តោ អវស្សិកោវ ហោតិ។ មារោ វសវត្តិភវនេ ឋិតោយេវ តំ អាយស្មន្តំ គន្ធកុដិបមុខេ និបន្នំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – "សមណស្ស គោតមស្ស រុជនកអង្គុលិ ពហិ និបន្នោ, សយំ អន្តោគន្ធកុដិយំ និបន្នោ, អង្គុលិយា បីឡិយមានាយ សយម្បិ បីឡិតោ ភវិស្សតី"តិ។ សោ មហន្តំ ហត្ថិរាជវណ្ណំ អភិនិម្មិនិត្វា អាគម្ម សោណ្ឌាយ ថេរស្ស មត្ថកំ បរិក្ខិបិត្វា មហន្តេន សទ្ទេន កោញ្ចនាទំ រវិ។ សត្ថា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ តស្ស មារភាវំ ញត្វា, "មារ, តាទិសានំ សតសហស្សេនាបិ មម បុត្តស្ស ភយំ ឧប្បាទេតុំ ន សក្កា។ បុត្តោ ហិ មេ អសន្តាសី វីតតណ្ហោ មហាវីរិយោ មហាបញ្ញោ"តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៥១. "និដ្ឋង្គតោ អសន្តាសី, វីតតណ្ហោ អនង្គណោ;
អច្ឆិន្ទិ ភវសល្លានិ, អន្តិមោយំ សមុស្សយោ។

៣៥២. "វីតតណ្ហោ អនាទានោ, និរុត្តិបទកោវិទោ;
អក្ខរានំ សន្និបាតំ, ជញ្ញា បុព្ពាបរានិ ច;
ស វេ អន្តិមសារីរោ,
មហាបញ្ញោ មហាបុរិសោតិ វុច្ចតី"តិ។

តត្ថ **និដ្ឋង្គតោ**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ បព្ពជិតានំ អរហត្តំ និដ្ឋំ នាម, តំ គតោ បត្តោតិ អត្ថោ។ **អសន្តាសី**តិ អព្ភន្តរេ រាគសន្តាសាទីនំ អភាវេន អសន្តសនកោ។ ***អច្ឆិន្ទិ ភវសល្លានី***តិ សព្ពានិបិ ភវគាមីនិ សល្លានិ អច្ឆិន្ទិ។ **សមុស្សយោ**តិ អយំ ឯតស្ស អន្តិមោ ទេហោ។

អនាទានោតិ ខន្ធាទីសុ និគ្គហណោ។ **និរុត្តិបទកោវិទោ**តិ និរុត្តិយញ្ច សេសបទេសុ ចាតិ ចតូសុបិ បដិសម្ភិទាសុ ឆេកោតិ អត្ថោ។ **អក្ខរានំ សន្និបាតំ, ជញ្ញា បុព្ពាបរានិ ចា**តិ អក្ខរានំ សន្និបាតសង្ខាតំ អក្ខរបិណ្ឌញ្ច ជានាតិ, បុព្ពក្ខរេន អបរក្ខរំ, អបរក្ខរេន បុព្ពក្ខរញ្ច ជានាតិ។ បុព្ពក្ខរេន អបរក្ខរំ ជានាតិ នាម – អាទិម្ហិ បញ្ញាយមានេ មជ្ឈបរិយោសានេសុ អបញ្ញាយមានេសុបិ "ឥមេសំ អក្ខរានំ ឥទំ មជ្ឈំ, ឥទំ បរិយោសាន"ន្តិ ជានាតិ។ អបរក្ខរេន បុព្ពក្ខរំ ជានាតិ នាម – អន្តេ បញ្ញាយមានេ អាទិមជ្ឈេសុ អបញ្ញាយមានេសុ "ឥមេសំ អក្ខរានំ ឥទំ មជ្ឈំ, អយំ អាទី"តិ ជានាតិ។ មជ្ឈេ បញ្ញាយមានេបិ "ឥមេសំ អក្ខរានំ អយំ អាទិ, អយំ អន្តោ"តិ ជានាតិ។ ឯវំ មហាបញ្ញោ។ **ស វេ អន្តិមសារីរោ**តិ ឯស កោដិយំ ឋិតសរីរោ, មហន្តានំ អត្ថធម្មនិរុត្តិបដិភានានំ សីលក្ខន្ធាទីនញ្ច បរិគ្គាហិកាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតត្តា មហាបញ្ញោ, "វិមុត្តចិត្តត្តា ខ្វាហំ, សារិបុត្ត, មហាបុរិសោតិ វទាមី"តិ (សំ. និ. ៥.៣៧៧) វចនតោ វិមុត្តចិត្តតាយ ច មហាបុរិសោតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសុ។ មារោបិ បាបិមា "ជានាតិ មំ សមណោ គោតមោ"តិ តត្ថេវន្តរធាយីតិ។

មារវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. ឧបកាជីវកវត្ថុ

សព្ពាភិភូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា អន្តរាមគ្គេ ឧបកំ អាជីវកំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សត្ថា បត្តសព្ពញ្ញុតញ្ញាណោ ពោធិមណ្ឌេ សត្តសត្តាហំ វីតិនាមេត្វា អត្តនោ បត្តចីវរមាទាយ ធម្មចក្កបវត្តនត្ថំ ពារាណសឹ សន្ធាយ អដ្ឋារសយោជនមគ្គំ បដិបន្នោ អន្តរាមគ្គេ ឧបកំ អាជីវកំ

អទ្ទស។ សោបិ សត្ថារំ ទិស្វា “វិប្បសន្នានិ ខោ តេ, អាវុសោ, ឥន្ទ្រិយានិ, បរិសុទ្ធោ ឆវិវណ្ណោ បរិយោទាតោ, កំសិ ត្វំ, អាវុសោ, ឧទ្ទិស្ស បព្ពជិតោ, កោ វា តេ សត្ថា, កស្ស វា ត្វំ ធម្មំ រោចេសី”តិ បុច្ឆិ។ អថស្ស សត្ថា “មយ្ហំ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា នត្ថី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៥៣. “សព្ពាភិភូ សព្ពវិទូហមស្មិ,
សព្ពេសុ ធម្មេសុ អនូបលិត្តោ;
សព្ពញ្ជហោ តណ្ហក្ខយេ វិមុត្តោ,
សយំ អភិញ្ញាយ កមុទ្ទិសេយ្យ”ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពាភិភូ**តិ សព្ពេសំ តេភូមកធម្មានំ អភិភវនតោ សព្ពាភិភូ។ **សព្ពវិទូ**តិ វិទិតសព្ពចតុភូមកធម្មោ។ **សព្ពេសុ ធម្មេសូ**តិ សព្ពេសុបិ តេភូមកធម្មេសុ តណ្ហាទិដ្ឋីហិ អនូបលិត្តោ។ **សព្ពញ្ជហោ**តិ សព្ពេ តេភូមកធម្មេ ជហិត្វា ឋិតោ។ **តណ្ហក្ខយេ វិមុត្តោ**តិ តណ្ហក្ខយន្តេ ឧប្បាទិតេ តណ្ហក្ខយសង្ខាតេ អរហត្តេ អសេខាយ វិមុត្តិយា វិមុត្តោ។ **សយំ អភិញ្ញាយា**តិ អភិញ្ញេយ្យាទិភេទេ ធម្មេ សយមេវ ជានិត្វា។ **កមុទ្ទិសេយ្យ**ន្តិ “អយំ មេ ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា”តិ កំ នាម ឧទ្ទិសេយ្យន្តិ។

ទេសនាវសានេ ឧបកោ អាជីវកោ តថាគតស្ស វចនំ នេវាភិនន្ទិ, ន បដិក្កោសិ។ សីសំ បន ចាលេត្វា ជិវ្ហំ និល្លាឡេត្វា ឯកបទិកមគ្គំ គហេត្វា អញ្ញតរំ លុទ្ទកនិវាសនដ្ឋានំ អគមាសីតិ។

ឧបកាជីវកវត្ថុ នវមំ។

១០. សក្កបញ្ហវត្ថុ

សព្ពទានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សក្កំ ទេវរាជានំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ តាវតឹសទេវលោកេ ទេវតា សន្និបតិត្វា ចត្តារោ បញ្ហេ សមុដ្ឋាបេសុំ “កតរំ ទានំ នុ ខោ ទានេសុ, កតរោ រសោ រសេសុ, កតរា រតិ រតីសុ ជេដ្ឋកា, តណ្ហក្ខយោវ កស្មា ជេដ្ឋកោតិ វុច្ចតី”តិ? តេ បញ្ហេ ឯកា ទេវតាបិ វិនិច្ឆិតុំ នាសក្ខិ។ ឯកោ បន ទេវោ ឯកំ ទេវំ, សោបិ អបរន្តិ ឯវំ អញ្ញមញ្ញំ បុច្ឆន្តា ទសសុ ចក្កវាឡសហស្សេសុ ទ្វាទស សំវច្ឆរានិ វិចរឹសុ។ ឯត្តកេនាបិ កាលេន បញ្ហានំ អត្ថំ អទិស្វា ទសសហស្សចក្កវាឡទេវតា សន្និបតិត្វា ចតុន្នំ មហារាជានំ សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ, តាតា, មហាទេវតាសន្និបាតោ”តិ វុត្តេ “ចត្តារោ បញ្ហេ សមុដ្ឋាបេត្វា វិនិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តា តុម្ហាកំ សន្តិកំ អាគតម្ហា”តិ។ “កឹ បញ្ហំ នាមេតំ, តាតា”តិ។ “ទានរសរតីសុ កតមា ទានរសរតី នុ ខោ សេដ្ឋា, តណ្ហក្ខយោវ កស្មា សេដ្ឋោ”តិ ឥមេ បញ្ហេ វិនិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តា អាគតម្ហាតិ។ តាតា, មយម្បិ ឥមេសំ អត្ថេ ន ជានាម, អម្ហាកំ បន រាជា ជនសហស្សេន ចិន្តិតេ អត្ថេ ចិន្តេត្វា តង្ខណេនេវ ជានាតិ, សោ អម្ហេហិ បញ្ញាយ ច បុញ្ញេន ច វិសិដ្ឋោ, ឯថ, តស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមាតិ តមេវ ទេវគណំ អាទាយ សក្កស្ស ទេវរញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា តេនាបិ “កឹ, តាតា, មហន្តោ ទេវសន្និបាតោ”តិ វុត្តេ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ “តាតា, ឥមេសំ បញ្ហានំ អត្ថំ អញ្ញោបិ ជានិតុំ ន សក្កោតិ, ពុទ្ធវិសយា ហេតេ។ សត្ថា បនេតរហិ កហំ វិហរតី”តិ បុច្ឆិត្វា “ជេតវនេ”តិ សុត្វា “ឯថ, តស្ស សន្តិកំ គមិស្សាមា”តិ ទេវគណេន សទ្ធឹ រត្តិភាគេ សកលំ ជេតវនំ ឱភាសេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ ឋិតោ “កឹ, មហារាជ, មហតា ទេវសង្ឃេន អាគតោសី”តិ វុត្តេ, “ភន្តេ, ទេវគណេន ឥមេ នាម បញ្ហា សមុដ្ឋាបិតា, អញ្ញោ ឥមេសំ អត្ថំ ជានិតុំ សមត្ថោ នាម នត្ថិ, ឥមេសំ នោ អត្ថំ បកាសេថា”តិ អាហ។

សត្ថា “សាធុ មហារាជ, មយា ហិ បារមិយោ បូរេត្វា មហាបរិច្ចាគេ បរិច្ចជិត្វា តុម្ហាទិសានំ កង្ខច្ឆេទនត្ថមេវ សព្ពញ្ញុតញ្ញាណំ បដិវិទ្ធំ, តយា បុច្ឆិតបញ្ហេសុ ហិ សព្ពទានានំ ធម្មទានំ សេដ្ឋំ, សព្ពរសានំ ធម្មរសោ សេដ្ឋោ, សព្ពរតីនំ ធម្មរតិ សេដ្ឋា, តណ្ហក្ខយោ បន អរហត្តំ សម្បាបកត្តា សេដ្ឋោយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៥៤. “សព្ពទានំ ធម្មទានំ ជិនាតិ,
សព្ពរសំ ធម្មរសោ ជិនាតិ;
សព្ពរតឹ ធម្មរតិ ជិនាតិ,
តណ្ហក្ខយោ សព្ពទុក្ខំ ជិនាតី”តិ។

តត្ថ **សព្ពទានំ ធម្មទាន**ន្តិ សចេបិ ហិ ចក្កវាឡគព្ភេ យាវ ព្រហ្មលោកា និរន្តរំ កត្វា សន្និសិន្នានំ ពុទ្ធបច្ចេកពុទ្ធខីណាសវានំ កទលិគព្ភសទិសានិ ចីវរានិ ទទេយ្យ, តស្មឹ សមាគមេ ចតុប្បទិកាយ គាថាយ កតានុ

មោទនាវ សេដ្ឋា។ តញ្ហិ ទានំ តស្សា គាថាយ សោឡសឹ កលំ នាគ្ឃតិ។ ឯវំ ធម្មស្ស ទេសនាបិ វាចនម្បិ សវនម្បិ មហន្តំ។ យេន ច បុគ្គលេន ពហូនំ តំ ធម្មស្សវនំ ការិតំ, តស្សេវ អានិសំសោ មហា។ តថារូបាយ ឯវំ បរិសាយ បណីតបិណ្ឌបាតស្ស បត្តេ បូរេត្វា ទិន្នទានតោបិ សប្បិតេលាទីនំ បត្តេ បូរេត្វា ទិន្នភេសជ្ជទានតោបិ មហាវិហារសទិសានំ វិហារានញ្ច លោហបាសាទសទិសានញ្ច បាសាទានំ អនេកានិ សតសហស្សានិ ការេត្វា ទិន្នសេនាសនទានតោបិ អនាថបិណ្ឌិកាទីហិ វិហារេ អារព្ភ កតបរិច្ចាគតោបិ អន្តមសោ ចតុប្បទិកាយ គាថាយ អនុមោទនាវសេនាបិ បវត្តិតំ ធម្មទានមេវ វរំ សេដ្ឋំ។ កឹ ការណា? ឯវរូបានិ ហិ បុញ្ញានិ ករោន្តា ធម្មំ សុត្វាវ ករោន្តិ, នោ អសុត្វា។ សចេ ហិ ឥមេ សត្តា ធម្មំ ន សុណេយ្យុំ, ឧឡុង្កមត្តំ យាគុម្បិ កដច្ឆុមត្តំ ភត្តម្បិ ន ទទេយ្យុំ។ ឥមិនា ការណេន សព្ពទានេហិ ធម្មទានមេវ សេដ្ឋំ។ អបិច ឋបេត្វា ពុទ្ធេ ច បច្ចេកពុទ្ធេ ច សកលកប្បំ ទេវេ វស្សន្តេ ឧទកពិន្ទូនិ គណេតុំ សមត្ថាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតា សារិបុត្តាទយោបិ អត្តនោ ធម្មតាយ សោតាបត្តិផលាទីនិ អធិគន្តុំ នាសក្ខឹសុ, អស្សជិត្ថេរាទីហិ កថិតធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលំ សច្ឆិករិំសុ, សត្ថុ ធម្មទេសនាយ សាវកបារមីញាណំ សច្ឆិករិំសុ។ ឥមិនាបិ ការណេន, មហារាជ, ធម្មទានមេវ សេដ្ឋំ។ តេន វុត្តំ – “**សព្ពទានំ ធម្មទានំ ជិនាតី**”តិ។

សព្ពោ បន គន្ធរសាទយោបិ រសា ឧក្កំសតោ ទេវតានំ សុធាភោជនរសោបិ សំសារវដ្ដេ បាតេត្វា ទុក្ខានុភវនស្សេវ បច្ចយោ។ យោ បនេស សត្តតឹសពោធិបក្ខិយធម្មសង្ខាតោ ច នវលោកុត្តរធម្មសង្ខាតោ ច ធម្មរសោ, អយមេវ សព្ពរសានំ សេដ្ឋោ។ តេន វុត្តំ – “**សព្ពរសំ ធម្មរសោ ជិនាតី**”តិ ។ យាបេសា បុត្តរតិធីតុរតិធនរតិឥត្ថិរតិនច្ចគីតវាទិតាទិរតិបភេទា ច អនេកប្បភេទា រតី, សាបិ សំសារវដ្ដេ បាតេត្វា ទុក្ខានុភវនស្សេវ បច្ចយោ។ យា បនេសា ធម្មំ កថេន្តស្ស វា សុណន្តស្ស វា វាចេន្តស្ស វា អន្តោ ឧប្បជ្ជមានា បីតិ ឧទគ្គភាវំ ជនេតិ, អស្សូនិ បវត្តេតិ, លោមហំសំ ជនេតិ, សាយំ សំសារវដ្ដស្ស អន្តំ កត្វា អរហត្តបរិយោសានា ហោតិ។ តស្មា សព្ពរតីនំ ឯវរូបា ធម្មរតិយេវ សេដ្ឋា។ តេន វុត្តំ – “**សព្ពរតឹ ធម្មរតិ ជិនាតី**”តិ តណ្ហក្ខយោ បន តណ្ហាយ ខយន្តេ ឧប្បន្នំ អរហត្តំ សកលស្សបិ វដ្ដទុក្ខស្ស អភិភវនតោ សព្ពសេដ្ឋមេវ។ តេន វុត្តំ – “**តណ្ហក្ខយោ សព្ពទុក្ខំ ជិនាតី**”តិ។

ឯវំ សត្ថរិ ឥមិស្សា គាថាយ អត្ថំ កថេន្តេយេវ ចតុរាសីតិយា បាណសហស្សានំ ធម្មាភិសមយោ អហោសិ។ សក្កោបិ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា ឯវមាហ – “ភន្តេ, ឯវំជេដ្ឋកេ នាម ធម្មទានេ កិមត្ថំ អម្ហាកំ បត្តឹ ន ទាបេថ, ឥតោ បដ្ឋាយ នោ ភិក្ខុសង្ឃស្ស កថេត្វា បត្តឹ ទាបេថ, ភន្តេ”តិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា ភិក្ខុសង្ឃំ សន្និបាតេត្វា, “ភិក្ខវេ, អជ្ជាទឹ កត្វា មហាធម្មស្សវនំ វា បាកតិកធម្មស្សវនំ វា ឧបនិសិន្នកថំ វា អន្តមសោ អនុមោទនម្បិ កថេត្វា សព្ពសត្តានំ បត្តឹ ទទេយ្យាថា”តិ អាហ។

សក្កបញ្ហវត្ថុ ទសមំ។

១១. អបុត្តកសេដ្ឋិវត្ថុ

ហនន្តិ ភោគាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អបុត្តកសេដ្ឋឹ នាម អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ កាលកិរិយំ សុត្វា រាជា បសេនទិ កោសលោ “អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ កស្ស បាបុណាតី”តិ បុច្ឆិត្វា “រញ្ញោ”តិ សុត្វា សត្តហិ ទិវសេហិ តស្ស គេហតោ ធនំ រាជកុលំ អភិហរាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកំ ឧបសង្កមិត្វា “ហន្ទ កុតោ នុ ត្វំ, មហារាជ, អាគច្ឆសិ ទិវាទិវស្សា”តិ វុត្តេ “ឥធ, ភន្តេ, សាវត្ថិយំ សេដ្ឋិ, គហបតិ, កាលកតោ, តមហំ អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ រាជន្តេបុរំ អភិហរិត្វា អាគច្ឆាមី”តិ អាហ។ សព្ពំ សុត្តេ (សំ. និ. ១.១៣០) អាគតនយេនេវ វេទិតព្ពំ។

សោ កិរ សុវណ្ណបាតិយា នានគ្គរសភោជនេ ឧបនីតេ “ឯវរូបំ នាម មនុស្សា ភុញ្ជន្តិ, កឹ តុម្ហេ មយា សទ្ធឹ ឥមស្មឹ គេហេ កេឡឹ ករោថា”តិ ភោជនេ ឧបដ្ឋិតេ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បហរិត្វា បលាបេត្វា “ឥទំ មនុស្សានំ ភោជន”ន្តិ កណាជកំ ភុញ្ជតិ ពិឡង្គទុតិយំ។ វត្ថយានឆត្តេសុបិ មនាបេសុ ឧបដ្ឋាបិតេសុ តេ មនុស្សេ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទីហិ បហរន្តោ បលាបេត្វា សាណានិ ធារេតិ, ជជ្ជររថកេន យាតិ បណ្ណឆត្តកេន ធារិយមានេនាតិ ឯវំ រញ្ញា អារោចិតេ សត្ថា តស្ស បុព្ពកម្មំ កថេសិ។

ភូតបុព្ពំ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, តគរសិខឹ នាម បច្ចេកពុទ្ធំ បិណ្ឌបាតេន បដិបាទេសិ។ “ទេថ សមណស្ស បិណ្ឌ”ន្តិ វត្វា សោ ឧដ្ឋាយាសនា បក្កាមិ។ តស្មឹ កិរ អស្សទ្ធេ ពាលេ ឯវំ វត្វា បក្កន្តេ តស្ស ភរិយា សទ្ធា បសន្នា “ចិរស្សំ វត មេ ឥមស្ស មុខតោ ‘ទេហី’តិ វចនំ សុតំ, អជ្ជ មម មនោរថំ បូរេន្តី បិណ្ឌបាតំ ទស្សាមី”តិ

បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ គហេត្វា បណីតភោជនស្ស បូរេត្វា អទាសិ។ សោបិ និវត្តមានោ តំ ទិស្វា “កឹ, សមណ, កិញ្ចិ តេ លទ្ធ”ន្តិ បត្តំ គហេត្វា បណីតបិណ្ឌបាតំ ទិស្វា វិប្បដិសារី ហុត្វា ឯវំ ចិន្តេសិ – “វរមេតំ បិណ្ឌបាតំ ទាសា វា កម្មករា វា ភុញ្ជេយ្យុំ។ តេ ហិ ឥមំ ភុញ្ជិត្វា មយ្ហំ កម្មំ ករិស្សន្តិ, អយំ បន គន្ត្វា ភុញ្ជិត្វា និទ្ទាយិស្សតិ, នដ្ឋោ មេ សោ បិណ្ឌបាតោ”តិ។ សោ ភាតុ ច បន ឯកបុត្តកំ សាបតេយ្យស្ស ការណា ជីវិតា វោរោបេសិ។ សោ កិរស្ស អង្គុលឹ គហេត្វា វិចរន្តោ “ឥទំ មយ្ហំ បិតុសន្តកំ យានកំ, អយំ តស្ស គោណោ”តិអាទីនិ អាហ។ អថ នំ សោ សេដ្ឋិ “ឥទានិ តាវេស ឯវំ វទេតិ, ឥមស្ស បន វុឌ្ឍិប្បត្តកាលេ ឥមស្មិំ គេហេ ភោគេ កោ រក្ខិស្សតី”តិ តំ អរញ្ញំ នេត្វា ឯកស្មិំ គច្ឆមូលេ គីវាយ គហេត្វា មូលកន្ទំ វិយ គីវំ ផាលេត្វា មារេត្វា តត្ថេវ ឆឌ្ឌេសិ។ ឥទមស្ស បុព្ពកម្មំ។ តេន វុត្តំ –

> “យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, តគរសិខឹ បច្ចេកពុទ្ធំ បិណ្ឌបាតេន បដិបាទេសិ, តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន សត្តក្ខត្តុំ សុគតឹ សគ្គំ លោកំ ឧបបជ្ជិ, តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន ឥមិស្សាយេវ សាវត្ថិយា សត្តក្ខត្តុំ សេដ្ឋិត្តំ ការេសិ។ យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, ទត្វា បច្ឆា វិប្បដិសារី អហោសិ ‘វរមេតំ បិណ្ឌបាតំ ទាសា វា កម្មករា វា ភុញ្ជេយ្យុ’ន្តិ, តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន នាស្សុឡារាយ ភត្តភោគាយ ចិត្តំ នមតិ, នាស្សុឡារាយ វត្ថភោគាយ, នាស្សុឡារាយ យានភោគាយ, នាស្សុឡារានំ បញ្ចន្នំ កាមគុណានំ ភោគាយ ចិត្តំ នមតិ។ យំ ខោ សោ, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, ភាតុ ច បន ឯកបុត្តំ សាបតេយ្យស្ស ការណា ជីវិតា វោរោបេសិ, តស្ស កម្មស្ស វិបាកេន ពហូនិ វស្សសតានិ ពហូនិ វស្សសហស្សានិ ពហូនិ វស្សសតសហស្សានិ និរយេ បច្ចិត្ថ, តស្សេវ កម្មស្ស វិបាកាវសេសេន ឥទំ សត្តមំ អបុត្តកំ សាបតេយ្យំ រាជកោសំ បវេសេតិ។ តស្ស ខោ បន, មហារាជ, សេដ្ឋិស្ស គហបតិស្ស បុរាណញ្ច បុញ្ញំ បរិក្ខីណំ, នវញ្ច បុញ្ញំ អនុបចិតំ។ អជ្ជ បន, មហារាជ, សេដ្ឋិ, គហបតិ, មហារោរុវេ និរយេ បច្ចតី”តិ (សំ. និ. ១.១៣១)។

រាជា សត្ថុ វចនំ សុត្វា “អហោ, ភន្តេ, ភារិយំ កម្មំ, ឯត្តកេ នាម ភោគេ វិជ្ជមានេ នេវ អត្តនា បរិភុញ្ជិ, ន តុម្ហាទិសេ ពុទ្ធេ ធុរវិហារេ វិហរន្តេ បុញ្ញកម្មំ អកាសី”តិ អាហ ។ សត្ថា “ឯវមេតំ, មហារាជ, ទុម្មេធបុគ្គលា នាម ភោគេ លភិត្វា និព្ពានំ ន គវេសន្តិ, ភោគេ និស្សាយ ឧប្បន្នតណ្ហា បនេតេ ទីឃរត្តំ ហនតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៥៥. “ហនន្តិ ភោគា ទុម្មេធំ, នោ ច បារគវេសិនោ;
ភោគតណ្ហាយ ទុម្មេធោ, ហន្តិ អញ្ញេវ អត្តន”ន្តិ។

តត្ថ **នោ ច បារគវេសិនោ**តិ យេ បន និព្ពានបារគវេសិនោ បុគ្គលា, ន តេ ភោគា ហនន្តិ។ **អញ្ញេវ អត្តន**ន្តិ ភោគេ និស្សាយ ឧប្បន្នាយ តណ្ហាយ ទុប្បញ្ញោ បុគ្គលោ បរេ វិយ អត្តានមេវ ហនតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អបុត្តកសេដ្ឋិវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. អង្កុរវត្ថុ

តិណទោសានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បណ្ឌុកម្ពលសិលាយំ វិហរន្តោ អង្កុរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ “យេ ឈានប្បសុតា ធីរា”តិ (ធ. ប. ១៨១) គាថាយ វិត្ថារិតមេវ។ វុត្តញ្ហេតំ តត្ថ ឥន្ទកំ អារព្ភ។ សោ កិរ អនុរុទ្ធត្ថេរស្ស អន្តោគាមំ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋស្ស អត្តនោ អាភតំ កដច្ឆុមត្តកំ ភិក្ខំ ទាបេសិ។ តទស្ស បុញ្ញំ អង្កុរេន ទសវស្សសហស្សានិ ទ្វាទសយោជនិកំ ឧទ្ធនបន្តិំ កត្វា ទិន្នទានតោ មហប្ផលតរំ ជាតំ។ តស្មា ឯវមាហ។ ឯវំ វុត្តេ សត្ថា, “អង្កុរ, ទានំ នាម វិចេយ្យ ទាតុំ វដ្ដតិ, ឯវំ តំ សុខេត្តេ សុវុត្តពីជំ វិយ មហប្ផលំ ហោតិ។ ត្វំ បន តថា នាកាសិ, តេន តេ ទានំ ន មហប្ផលំ ជាត”ន្តិ ឥមមត្ថំ វិភាវេន្តោ –

> “វិចេយ្យ ទានំ ទាតព្ពំ, យត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ;
> វិចេយ្យ ទានំ សុគតប្បសត្ថំ,
> យេ ទក្ខិណេយ្យា ឥធ ជីវលោកេ;
> ឯតេសុ ទិន្នានិ មហប្ផលានិ,
> ពីជានិ វុត្តានិ យថាសុខេត្តេ”តិ។ (បេ. វ. ៣២៩) –

វត្វា ឧត្តរិម្បិ ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៥៦. “តិណទោសានិ ខេត្តានិ, រាគទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

៣៥៧. “តិណទោសានិ ខេត្តានិ, ទោសទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតទោសេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

៣៥៨. “តិណទោសានិ ខេត្តានិ, មោហទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតមោហេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផលំ។

៣៥៩. “តិណទោសានិ ខេត្តានិ, ឥច្ឆាទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វិគតិច្ឆេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផល”ន្តិ។

តត្ថ **តិណទោសានី**តិ សាមាកាទីនិ តិណានិ ឧដ្ឋហន្តានិ បុព្ពណ្ណាបរណ្ណានិ ខេត្តានិ ទូសេន្តិ, តេន តានិ ន ពហុផលានិ ហោន្តិ។ ឯវំ សត្តានម្បិ អន្តោ រាគោ ឧប្បជ្ជន្តោ សត្តេ ទូសេតិ, តេន តេសុ ទិន្នំ មហប្ផលំ ន ហោតិ ។ ខីណាសវេសុ ទិន្នំ បន មហប្ផលំ ហោតិ។ តេន វុត្តំ –

“តិណទោសានិ ខេត្តានិ, រាគទោសា អយំ បជា;
តស្មា ហិ វីតរាគេសុ, ទិន្នំ ហោតិ មហប្ផល”ន្តិ។ –

សេសគាថាសុបិ ឯសេវ នយោ។

ទេសនាវសានេ អង្កុរោ ច ឥន្ទកោ ច សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិំសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អង្កុរវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

តណ្ហាវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ចតុវីសតិមោ វគ្គោ។

២៥. ភិក្ខុវគ្គោ

១. បញ្ចភិក្ខុវត្ថុ

ចក្ខុនា សំវរោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ច ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេសុ កិរ ឯកេកោ ចក្ខុទ្វារាទីសុ បញ្ចសុ ទ្វារេសុ ឯកេកមេវ រក្ខិ។ អថេកទិវសំ សន្និបតិត្វា “អហំ ទុរក្ខំ រក្ខាមិ, អហំ ទុរក្ខំ រក្ខាមី”តិ វិវទិត្វា “សត្ថារំ បុច្ឆិត្វា ឥមមត្ថំ ជានិស្សាមា”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, មយំ ចក្ខុទ្វារាទីនិ រក្ខន្តា អត្តនោ អត្តនោ រក្ខនទ្វារមេវ ទុរក្ខន្តិ មញ្ញាម, កោ នុ ខោ អម្ហេសុ ទុរក្ខំ រក្ខតី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថា ឯកំ ភិក្ខុម្បិ អនោសាទេត្វា, “ភិក្ខវេ, សព្ពានិ បេតានិ ទុរក្ខានេវ, អបិ ច ខោ បន តុម្ហេ ន ឥទានេវ បញ្ចសុ ឋានេសុ អសំវុតា, បុព្ពេបិ អសំវុតា, អសំវុតត្តាយេវ ច បណ្ឌិតានំ ឱវាទេ អវត្តិត្វា ជីវិតក្ខយំ បាបុណិត្ថា”តិ វត្វា “កទា, ភន្តេ”តិ តេហិ យាចិតោ អតីតេ តក្កសិលជាតកស្ស វត្ថុំ វិត្ថារេត្វា រក្ខសីនំ វសេន រាជកុលេ ជីវិតក្ខយំ បត្តេ បត្តាភិសេកេន មហាសត្តេន សេតច្ឆត្តស្ស ហេដ្ឋា រាជាសនេ និសិន្នេន អត្តនោ សិរិសម្បត្តិំ ឱលោកេត្វា “វីរិយំ នាមេតំ សត្តេហិ កត្តព្ពមេវា”តិ ឧទានវសេន ឧទានិតំ –

“កុសលូបទេសេ ធិតិយា ទឡ្ហាយ ច,
អនិវត្តិតត្តាភយភីរុតាយ ច;
ន រក្ខសីនំ វសមាគមិម្ហសេ,
ស សោត្ថិភាវោ មហតា ភយេន មេ”តិ។ (ជា. ១.១.១៣២) –

ឥមំ គាថំ ទស្សេត្វា “តទាបិ តុម្ហេវ បញ្ច ជនា តក្កសិលាយំ រជ្ជគហណត្ថាយ និក្ខន្តំ មហាសត្តំ អាវុធហត្ថា បរិវារេត្វា មគ្គំ គច្ឆន្តា អន្តរាមគ្គេ រក្ខសីហិ ចក្ខុទ្វារាទិវសេន ឧបនីតេសុ រូបារម្មណាទីសុ អសំវុតា បណ្ឌិតស្ស ឱវាទេ អវត្តិត្វា ឱលីយន្តា រក្ខសីហិ ខាទិតា ជីវិតក្ខយំ បាបុណិត្ថ។ តេសុ បន អារម្មណេសុ សុសំវុតោ បិឋិតោ បិឋិតោ អនុពន្ធន្តី ទេវវណ្ណី យក្ខិនី អនាទិយិត្វា សោត្ថិនា តក្កសិលំ គន្ត្វា រជ្ជំ បត្តោ រាជា អហមេវា”តិ ជាតកំ សមោធានេត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម សព្ពានិ ទ្វារានិ សំវរិតព្ពានិ។ ឯតានិ ហិ សំវរន្តោ ឯវ សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៦០. “ចក្ខុនា សំវរោ សាធុ, សាធុ សោតេន សំវរោ;
ឃានេន សំវរោ សាធុ, សាធុ ជិវ្ហាយ សំវរោ។

៣៦១. “កាយេន សំវរោ សាធុ, សាធុ វាចាយ សំវរោ;
មនសា សំវរោ សាធុ, សាធុ សព្ពត្ថ សំវរោ;
សព្ពត្ថ សំវុតោ ភិក្ខុ, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **ចក្ខុនា**តិ យទា ហិ ភិក្ខុនោ ចក្ខុទ្វារេ រូបារម្មណំ អាបាថមាគច្ឆតិ, តទា ឥដ្ឋារម្មណេ អរជ្ជន្តស្ស អនិដ្ឋារម្មណេ អទុស្សន្តស្ស អសមបេក្ខនេន មោហំ អនុប្បាទេន្តស្ស តស្មិំ ទ្វារេ សំវរោ ថកនំ បិទហនំ គុត្តិ កតា នាម ហោតិ។ តស្ស សោ ឯវរូបោ ចក្ខុនា សំវរោ សាធុ។ ឯស នយោ សោតទ្វារាទីសុបិ។ ចក្ខុទ្វារាទីសុយេវ បន សំវរោ វា អសំវរោ វា នុប្បជ្ជតិ, បរតោ បន ជវនវីថិយំ ឯស លព្ភតិ។ តទា ហិ អសំវរោ ឧប្បជ្ជន្តោ អស្សទ្ធា អក្ខន្តិ កោសជ្ជំ មុដ្ឋស្សច្ចំ អញ្ញាណន្តិ អកុសលវីថិយំ អយំ បញ្ចវិធោ លព្ភតិ។ សំវរោ ឧប្បជ្ជន្តោ សទ្ធា ខន្តិ វីរិយំ សតិ ញាណន្តិ កុសលវីថិយំ អយំ បញ្ចវិធោ លព្ភតិ។

កាយេន សំវរោតិ ឯត្ថ បន បសាទកាយោបិ ចោបនកាយោបិ លព្ភតិ។ ឧភយម្បិ បនេតំ កាយទ្វារមេវ។ តត្ថ បសាទទ្វារេ សំវរាសំវរោ កថិតោយេវ។ ចោបនទ្វារេបិ តំវត្ថុកា បាណាតិបាតអទិន្នាទានកាមេសុមិច្ឆាចារា។ តេហិ បន សទ្ធិំ អកុសលវីថិយំ ឧប្បជ្ជន្តេហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ ហោតិ, កុសលវីថិយំ ឧប្បជ្ជន្តេហិ បាណាតិបាតាវេរមណិអាទីហិ សំវុតំ។ **សាធុ វាចាយា**តិ ឯត្ថាបិ ចោបនវាចាបិ វាចា។ តាយ សទ្ធិំ ឧប្បជ្ជន្តេហិ មុសាវាទាទីហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ ហោតិ, មុសាវាទាវេរមណិអាទីហិ សំវុតំ។ **មនសា សំវរោ**តិ ឯត្ថាបិ ជវនមនតោ អញ្ញេន មនេន សទ្ធិំ អភិជ្ឈាទយោ នត្ថិ។ មនោទ្វារេ បន ជវនក្ខណេ ឧប្បជ្ជមានេហិ អភិជ្ឈាទីហិ តំ ទ្វារំ អសំវុតំ ហោតិ, អនភិជ្ឈាទីហិ សំវុតំ ហោតិ។ **សាធុ សព្ពត្ថា**តិ តេសុ ចក្ខុទ្វារាទីសុ សព្ពេសុបិ សំវរោ សាធុ។ ឯត្តាវតា ហិ អដ្ឋ សំវរទ្វារានិ អដ្ឋ ច អសំវរទ្វារានិ កថិតានិ។ តេសុ អដ្ឋសុ អសំវរទ្វារេសុ ឋិតោ ភិក្ខុ សកលវដ្ដ

មូលកទុក្ខតោ ន មុច្ចតិ, សំវុតទ្វារេសុ បន ឋិតោ សព្ពស្មាបិ វដ្ដមូលកទុក្ខា មុច្ចតិ។ តេន វុត្តំ – “សព្ពត្ថ សំវុតោ ភិក្ខុ, សព្ពទុក្ខា បមុច្ចតី”តិ។

ទេសនាវសានេ តេ បញ្ច ភិក្ខូ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហីសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចភិក្ខុវត្ថុ បឋមំ។

២. ហំសឃាតកភិក្ខុវត្ថុ

ហត្ថសំយតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ហំសឃាតកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិវាសិនោ កិរ ទ្វេ សហាយកា ភិក្ខូសុ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទា យេភុយ្យេន ឯកតោ វិចរន្តិ។ តេ ឯកទិវសំ អចិរវតឹ គន្ត្វា ន្ហត្វា អាតបេ តប្បមានា សារណីយកថំ កថេន្តា អដ្ឋំសុ។ តស្មិំ ខណេ ទ្វេ ហំសា អាកាសេន គច្ឆន្តិ។ អថេកោ ទហរភិក្ខុ សក្ខរំ គហេត្វា “ឯកស្ស ហំសបោតកស្ស អក្ខឹ បហរិស្សាមី”តិ អាហ, ឥតរោ “ន សក្ខិស្សាមី”តិ អាហ។ តិដ្ឋតុ ឥមស្មិំ បស្សេ អក្ខិ, បរបស្សេ អក្ខឹ បហរិស្សាមីតិ។ ឥទម្បិ ន សក្ខិស្សសិយេវាតិ។ “តេន ហិ ឧបធារេហី”តិ ទុតិយំ សក្ខរំ គហេត្វា ហំសស្ស បច្ឆាភាគេ ខិបិ, ហំសោ សក្ខរសទ្ទំ សុត្វា និវត្តិត្វា ឱលោកេសិ។ អថ នំ ឥតរំ វដ្ដសក្ខរំ គហេត្វា បរបស្សេ អក្ខិម្ហិ បហរិត្វា ឱរិមក្ខិនា និក្ខាមេសិ។ ហំសោ វិរវន្តោ បរិវត្តិត្វា តេសំ បាទមូលេយេវ បតិ។ តត្ថ តត្ថ ឋិតា ភិក្ខូ ទិស្វា, “អាវុសោ, ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា អននុច្ឆវិកំ វោ កតំ បាណាតិបាតំ ករោន្តេហី”តិ វត្វា តេ អាទាយ គន្ត្វា តថាគតស្ស ទស្សេសុំ។

សត្ថា “សច្ចំ កិរ តយា ភិក្ខុ បាណាតិបាតោ កតោ”តិ បុច្ឆិត្វា “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ “ភិក្ខុ កស្មា ឯវរូបេ និយ្យានិកសាសនេ បព្ពជិត្វា ឯវមកាសិ, បោរាណកបណ្ឌិតា អនុប្បន្នេ ពុទ្ធេ អគារមជ្ឈេ វសមានា អប្បមត្តកេសុបិ ឋានេសុ កុក្កុច្ចំ ករិំសុ , ត្វំ បន ឯវរូបេ ពុទ្ធសាសនេ បព្ពជិត្វា កុក្កុច្ចមត្តម្បិ ន អកាសី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ កុរុរដ្ឋេ ឥន្ទបត្តនគរេ ធនញ្ចយេ រជ្ជំ ការេន្តេ ពោធិសត្តោ តស្ស អគ្គមហេសិយា កុច្ឆិស្មិំ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អនុបុព្ពេន វិញ្ញុតំ បត្តោ តក្កសិលាយំ សិប្បានិ ឧគ្គហេត្វា បិតរា ឧបរជ្ជេ បតិដ្ឋាបិតោ អបរភាគេ បិតុ អច្ចយេន រជ្ជំ បត្វា ទស រាជធម្មេ អកោបេន្តោ កុរុធម្មេ វត្តិត្ថ។ កុរុធម្មោ នាម បញ្ចសីលានិ, តានិ ពោធិសត្តោ បរិសុទ្ធានិ កត្វា រក្ខិ។ យថា ច ពោធិសត្តោ, ឯវមស្ស មាតា អគ្គមហេសី កនិដ្ឋភាតា ឧបរាជា បុរោហិតោ ព្រាហ្មណោ រជ្ជុគាហកោ អមច្ចោ សារថិ សេដ្ឋិ ទោណមាបកោ មហាមត្តោ ទោវារិកោ នគរសោភិនី វណ្ណទាសីតិ ឯវមេតេសុ ឯកាទសសុ ជនេសុ កុរុធម្មំ រក្ខន្តេសុ កលិង្គរដ្ឋេ ទន្តបុរនគរេ កលិង្គេ រជ្ជំ ការេន្តេ តស្មិំ រដ្ឋេ ទេវោ ន វស្សិ។ មហាសត្តស្ស បន អញ្ជនសន្និភោ នាម មង្គលហត្ថី មហាបុញ្ញោ ហោតិ។ រដ្ឋវាសិនោ “តស្មិំ អានីតេ ទេវោ វស្សិស្សតី”តិ សញ្ញាយ រញ្ញោ អារោចយិំសុ។ រាជា តស្ស ហត្ថិស្ស អានយនត្ថាយ ព្រាហ្មណេ បហិណិ។ តេ គន្ត្វា មហាសត្តំ ហត្ថឹ យាចឹសុ។ សត្ថា តេសំ យាចនការណំ ទស្សេតុំ អាហ –

“តវ សទ្ធញ្ច សីលញ្ច, វិទិត្វាន ជនាធិប;
វណ្ណំ អញ្ជនវណ្ណេន, កលិង្គស្មិំ និមិម្ហសេ”តិ។ (ជា. ១.៣.៧៦) –

ឥមំ តិកនិបាតេ ជាតកំ កថេសិ។ ហត្ថិម្ហិ បន អានីតេបិ ទេវេ អវស្សន្តេ “សោ រាជា កុរុធម្មំ រក្ខតិ, តេនស្ស រដ្ឋេ ទេវោ វស្សតី”តិ សញ្ញាយ “យំ សោ កុរុធម្មំ រក្ខតិ, តំ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខិត្វា អានេថា”តិ បុន កាលិង្គោ ព្រាហ្មណេ ច អមច្ចេ ច បេសេសិ។ តេសុ គន្ត្វា យាចន្តេសុ រាជានំ អាទឹ កត្វា សព្ពេបិ តេ អត្តនោ អត្តនោ សីលេសុ កិញ្ចិ កុក្កុច្ចមត្តំ កត្វា “អបរិសុទ្ធំ នោ សីល”ន្តិ បដិក្ខិបិត្វាបិ “ន ឯត្តាវតា សីលភេទោ ហោតី”តិ តេហិ បុនប្បុនំ យាចិតា អត្តនោ អត្តនោ សីលានិ កថយិំសុ។ កាលិង្គោ សុវណ្ណបដ្ដេ លិខាបេត្វា អាភតំ កុរុធម្មំ ទិស្វាវ សមាទាយ សាធុកំ បូរេសិ។ តស្ស រដ្ឋេ ទេវោ បាវស្សិ, រដ្ឋំ ខេមំ សុភិក្ខំ អហោសិ។ សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា –

“គណិកា ឧប្បលវណ្ណា, បុណ្ណោ ទោវារិកោ តទា;
រជ្ជុគាហោ ច កច្ចានោ, ទោណមាបកោ ច កោលិតោ។

“សារិបុត្តោ តទា សេដ្ឋី, អនុរុទ្ធោ ច សារថី;
ព្រាហ្មណោ កស្សបោ ថេរោ, ឧបរាជានន្ទបណ្ឌិតោ។

“មហេសី រាហុលមាតា, មាយាទេវី ជនេត្តិកា;
កុរុរាជា ពោធិសត្តោ, ឯវំ ធារេថ ជាតក”ន្តិ។ –

ជាតកំ សមោធានេត្វា “ភិក្ខុ ឯវំ បុព្ពេបិ បណ្ឌិតា អប្បមត្តកេបិ កុក្កុច្ចេ ឧប្បន្នេ អត្តនោ សីលភេទេ អាសង្កំ ករិំសុ, ត្វំ បន មាទិសស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ បព្ពជិត្វា បាណាតិបាតំ ករោន្តោ អតិភារិយំ កម្មមកាសិ, ភិក្ខុនា នាម ហត្ថេហិ បាទេហិ វាចាយ ច សំយតេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៦២. “ហត្ថសំយតោ បាទសំយតោ,
វាចាសំយតោ សំយតុត្តមោ;
អជ្ឈត្តរតោ សមាហិតោ,
ឯកោ សន្តុសិតោ តមាហុ ភិក្ខុ”ន្តិ។

តត្ថ **ហត្ថសំយតោ**តិ ហត្ថកីឡាបនាទីនំ វា ហត្ថេន បរេសំ បហរណាទីនំ វា អភាវេន ហត្ថសំយតោ។ ទុតិយបទេបិ ឯសេវ នយោ។ វាចាយ បន មុសាវាទាទីនំ អករណតោ វាចាយ សំយតោ។ **សំយតុត្តមោ**តិ សំយតត្តភាវោ, កាយចលនសីសុក្ខិបនភមុកវិការាទីនំ អការកោតិ អត្ថោ។ **អជ្ឈត្តរតោ**តិ គោចរជ្ឈត្តសង្ខាតាយ កម្មដ្ឋានភាវនាយ រតោ។ **សមាហិតោ**តិ សុដ្ឋុ ឋបិតោ។ **ឯកោ សន្តុសិតោ**តិ ឯកវិហារី ហុត្វា សុដ្ឋុ តុសិតោ វិបស្សនាចារតោ បដ្ឋាយ អត្តនោ អធិគមេន តុដ្ឋមានសោ។ បុថុជ្ជនកល្យាណកញ្ហិ អាទឹ កត្វា សព្ពេបិ សេខា អត្តនោ អធិគមេន សន្តុស្សន្តីតិ សន្តុសិតា, អរហា បន ឯកន្តសន្តុសិតោវ។ តំ សន្ធាយេតំ វុត្តំ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ហំសឃាតកភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. កោកាលិកវត្ថុ

យោ មុខសំយតោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ កោកាលិកំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ “អថ ខោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ យេន ភគវា តេនុបសង្កមី”តិ សុត្តេ (សំ. និ. ១.១៨១; សុ. និ. កោកាលិកសុត្ត; អ. និ. ១០.៨៩) អាគតមេវ។ អត្ថោបិស្ស អដ្ឋកថាយ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

កោកាលិកេ បន បទុមនិរយេ ឧប្បន្នេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អហោ កោកាលិកោ ភិក្ខុ អត្តនោ មុខំ និស្សាយ វិនាសំ បត្តោ, ទ្វេ អគ្គសាវកេ អក្កោសន្តស្សេវ ហិស្ស បថវី វិវរំ អទាសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបិ កោកាលិកោ ភិក្ខុ អត្តនោ មុខមេវ និស្សាយ នដ្ឋោ”តិ វត្វា តមត្ថំ សោតុកាមេហិ ភិក្ខូហិ យាចិតោ តស្ស បកាសនត្ថំ អតីតំ អាហរិ។

អតីតេ ហិមវន្តបទេសេ ឯកស្មិំ សរេ កច្ឆបោ វសតិ។ ទ្វេ ហំសបោតកា គោចរាយ ចរន្តា តេន សទ្ធិំ វិស្សាសំ កត្វា ទឡ្ហវិស្សាសិកា ហុត្វា ឯកទិវសំ កច្ឆបំ បុច្ឆិំសុ – “សម្ម, អម្ហាកំ ហិមវន្តេ ចិត្តកូដបព្ពតតលេ កញ្ចនគុហាយ វសនដ្ឋានំ, រមណីយោ បទេសោ, គច្ឆិស្សសិ អម្ហេហិ សទ្ធិ”ន្តិ។ “សម្ម, អហំ កថំ គមិស្សាមី”តិ? “មយំ តំ នេស្សាម, សចេ មុខំ រក្ខិតុំ សក្ខិស្សសី”តិ។ “រក្ខិស្សាមិ, សម្មា គហេត្វា មំ គច្ឆថា”តិ។ តេ “សាធូ”តិ វត្វា ឯកំ ទណ្ឌកំ កច្ឆបេន ឌំសាបេត្វា សយំ តស្ស ឧភោ កោដិយោ ឌំសិត្វា អាកាសំ បក្ខន្ទិំសុ។ តំ តថា ហំសេហិ នីយមានំ គាមទារកា ទិស្វា “ទ្វេ ហំសា កច្ឆបំ ទណ្ឌេន ហរន្តី”តិ អាហំសុ។ កច្ឆបោ “យទិ មំ សហាយកា នេន្តិ, តុម្ហាកំ ឯត្ថ កឹ ហោតិ ទុដ្ឋចេដកា”តិ វត្តុកាមោ ហំសានំ សីឃវេគតាយ ពារាណសិនគរេ រាជនិវេសនស្ស ឧបរិភាគំ សម្បត្តកាលេ ទដ្ឋដ្ឋានតោ ទណ្ឌកំ វិស្សជ្ជេត្វា អាកាសង្គណេ បតិត្វា ទ្វេធា ភិជ្ជិ។ សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា –

“អវធី វត អត្តានំ, កច្ឆបោ ព្យាហរំ គិរំ;
សុគ្គហិតស្មិំ កដ្ឋស្មិំ, វាចាយ សកិយាវធិ។

“ឯកម្បិ ទិស្វា នរវីរិយសេដ្ឋ,
វាចំ បមុញ្ចេ កុសលំ នាតិវេលំ;
បស្សសិ ពាហុភាណេន, កច្ឆបំ ព្យសនំ គត”ន្តិ។ (ជា. ១.២.១២៩-១៣០);

ឥមំ ទុកនិបាតេ **ពាហុភាណិជាតកំ** វិត្ថារេត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម មុខសំយតេន សមចារិនា អនុទ្ធតេន និព្ពុតចិត្តេន ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៦៣. “យោ មុខសំយតោ ភិក្ខុ, មន្តភាណី អនុទ្ធតោ;
អត្ថំ ធម្មញ្ច ទីបេតិ, មធុរំ តស្ស ភាសិត”ន្តិ។

តត្ថ **មុខសំយតោ**តិ ទាសចណ្ឌាលាទយោបិ “ត្វំ ទុជ្ជាតោ, ត្វំ ទុស្សីលោ”តិអាទីនំ អវចនតាយ មុខេន សំយតោ។ **មន្តភាណី**តិ មន្តា វុច្ចតិ បញ្ញា, តាយ ភណនសីលោ។ **អនុទ្ធតោ**តិ និព្ពុតចិត្តោ។ **អត្ថំ ធម្មញ្ច ទីបេតី**តិ ភាសិតត្ថញ្ចេវ ទេសនាធម្មញ្ច កថេតិ។ **មធុរ**ន្តិ ឯវរូបស្ស ភិក្ខុនោ ភាសិតំ មធុរំ នាម។ យោ បន អត្ថមេវ សម្បាទេតិ, ន បាឡឹ, បាឡិមេវ សម្បាទេតិ, ន អត្ថំ, ឧភយំ វា បន ន សម្បាទេតិ, តស្ស ភាសិតំ មធុរំ នាម ន ហោតីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

កោកាលិកវត្ថុ តតិយំ។

៤. ធម្មារាមត្ថេរវត្ថុ

ធម្មារាមោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ធម្មារាមត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សត្ថារា កិរ “ឥតោ មេ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពានំ ភវិស្សតី”តិ អារោចិតេ អនេកសហស្សា ភិក្ខូ សត្ថារំ បរិវារេត្វា វិចរឹសុ។ តត្ថ បុថុជ្ជនា ភិក្ខូ អស្សូនិ សន្ធារេតុំ នាសក្ខឹសុ, ខីណាសវានំ ធម្មសំវេគោ ឧប្បជ្ជិ។ សព្ពេបិ “កឹ នុ ខោ ករិស្សាមា”តិ វគ្គពន្ធនេន វិចរន្តិ។ ឯកោ បន ធម្មារាមោ នាម ភិក្ខុ ភិក្ខូនំ សន្តិកំ ន ឧបសង្កមតិ។ ភិក្ខូហិ “កឹ, អាវុសោ”តិ វុច្ចមានោ បដិវចនម្បិ អទត្វា “សត្ថា កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សតិ, អហញ្ចម្ហិ អវីតរាគោ, សត្ថរិ ធរមានេយេវ វាយមិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សាមី”តិ ឯកកោវ វិហរន្តោ សត្ថារា ទេសិតំ ធម្មំ អាវជ្ជេតិ ចិន្តេតិ អនុស្សរតិ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ – “ភន្តេ, ធម្មារាមស្ស តុម្ហេសុ សិនេហមត្តម្បិ នត្ថិ, ‘សត្ថា កិរ បរិនិព្ពាយិស្សតិ, កឹ នុ ខោ ករិស្សាមា’តិ អម្ហេហិ សទ្ធឹ សម្មន្តនមត្តម្បិ ន ករោតី”តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវំ ករោសី”តិ បុច្ឆិ។ “សច្ចំ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ ការណា”តិ? តុម្ហេ កិរ ចតុមាសច្ចយេន បរិនិព្ពាយិស្សថ, អហញ្ចម្ហិ អវីតរាគោ, តុម្ហេសុ ធរន្តេសុយេវ វាយមិត្វា អរហត្តំ បាបុណិស្សាមីតិ តុម្ហេហិ ទេសិតំ ធម្មំ អាវជ្ជាមិ ចិន្តេមិ អនុស្សរាមីតិ។

សត្ថា “សាធុ សាធូ”តិ តស្ស សាធុការំ ទត្វា, “ភិក្ខវេ, អញ្ញេនាបិ មយិ សិនេហវន្តេន ភិក្ខុនា នាម ធម្មារាមសទិសេនេវ ភវិតព្ពំ។ ន ហិ មយ្ហំ មាលាគន្ធាទីហិ បូជំ ករោន្តា មម បូជំ ករោន្តិ នាម, ធម្មានុធម្មំ បដិបជ្ជន្តាយេវ បន មំ បូជេន្តិ នាមា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៦៤. “ធម្មារាមោ ធម្មរតោ, ធម្មំ អនុវិចិន្តយំ;
ធម្មំ អនុស្សរំ ភិក្ខុ, សទ្ធម្មា ន បរិហាយតី”តិ។

តត្ថ និវាសនដ្ឋេន សមថវិបស្សនាធម្មោ អារាមោ អស្សាតិ **ធម្មារាមោ**។ តស្មិំយេវ ធម្មេ រតោតិ **ធម្មរតោ**។ តស្សេវ ធម្មស្ស បុនប្បុនំ វិចិន្តនតាយ **ធម្មំ អនុវិចិន្តយំ**, តំ ធម្មំ អាវជ្ជេន្តោ មនសិករោន្តោតិ អត្ថោ។ **អនុស្សរ**ន្តិ តមេវ ធម្មំ អនុស្សរន្តោ។ **សទ្ធម្មា**តិ ឯវរូបោ ភិក្ខុ សត្តតឹសភេទា ពោធិបក្ខិយធម្មា នវវិធលោកុត្តរធម្មា ច ន បរិហាយតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ភិក្ខុ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ធម្មារាមត្ថេរវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. វិបក្ខសេវកភិក្ខុវត្ថុ

សលាភន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ វិបក្ខសេវកំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរេកោ ទេវទត្តបក្ខិកោ ភិក្ខុ សហាយោ អហោសិ។ សោ តំ ភិក្ខូហិ សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ ចរិត្វា កតភត្តកិច្ចំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា "កុហិំ គតោសី"តិ បុច្ឆិ។ "អសុកដ្ឋានំ នាម បិណ្ឌាយ ចរិតុ"ន្តិ។ "លទ្ធោ តេ បិណ្ឌបាតោ"តិ? "អាម, លទ្ធោ"តិ។ "ឥធ អម្ហាកំ មហាលាភសក្ការោ, កតិបាហំ ឥធេវ ហោហី"តិ។ សោ តស្ស វចនេន កតិបាហំ តត្ថ វសិត្វា សកដ្ឋានមេវ អគមាសិ ។ អថ នំ ភិក្ខូ "អយំ, ភន្តេ, ទេវទត្តស្ស ឧប្បន្នលាភសក្ការំ បរិភុញ្ជតិ, ទេវទត្តស្ស បក្ខិកោ ឯសោ"តិ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា "សច្ចំ កិរ ត្វំ ឯវមកាសី"តិ បុច្ឆិ។ "អាម, ភន្តេ, អហំ តត្ថ ឯកំ ទហរំ និស្សាយ កតិបាហំ វសិំ, ន ច បន ទេវទត្តស្ស លទ្ធិំ រោចេមី"តិ។ អថ នំ ភគវា "កិញ្ចាបិ ត្វំ លទ្ធិំ ន រោចេសិ, ទិដ្ឋទិដ្ឋកានំយេវ បន លទ្ធិំ រោចេន្តោ វិយ វិចរសិ។ ន ត្វំ ឥទានេវ ឯវំ ករោសិ, បុព្ពេបិ ឯវរូបោយេវា"តិ វត្វា "ឥទានិ តាវ, ភន្តេ, អម្ហេហិ សាមំ ទិដ្ឋោ, បុព្ពេ បនេស កេសំ លទ្ធិំ រោចេន្តោ វិយ វិចរិ, អាចិក្ខថ នោ"តិ ភិក្ខូហិ យាចិតោ អតីតំ អាហរិត្វា –

"បុរាណចោរាន វចោ និសម្ម,
មហិឡាមុខោ បោថយមន្វចារី;
សុសញ្ញតានញ្ហិ វចោ និសម្ម,
គជុត្តមោ សព្ពគុណេសុ អដ្ឋា"តិ។ (ជា. ១.១.២៦) –

ឥមំ **មហិឡាមុខជាតកំ** វិត្ថារេត្វា, "ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម សកលាភេនេវ សន្តុដ្ឋេន ភវិតព្ពំ, បរលាភំ បត្ថេតុំ ន វដ្ដតិ។ បរលាភំ បត្ថេន្តស្ស ហិ ឈានវិបស្សនាមគ្គផលេសុ ឯកធម្មោបិ នុប្បជ្ជតិ, សកលាភសន្តុដ្ឋស្សេវ បន ឈានាទីនិ ឧប្បជ្ជន្តី"តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៦៥. "សលាភំ នាតិមញ្ញេយ្យ, នាញ្ញេសំ បិហយំ ចរេ;
អញ្ញេសំ បិហយំ ភិក្ខុ, សមាធិំ នាធិគច្ឆតិ។

៣៦៦. "អប្បលាភោបិ ចេ ភិក្ខុ, សលាភំ នាតិមញ្ញតិ;
តំ វេ ទេវា បសំសន្តិ, សុទ្ធាជីវិំ អតន្ទិត"ន្តិ។

តត្ថ **សលាភ**ន្តិ អត្តនោ ឧប្បជ្ជនកលាភំ។ សបទានចារញ្ហិ បរិវជ្ជេត្វា អនេសនាយ ជីវិកំ កប្បេន្តោ សលាភំ អតិមញ្ញតិ ហីឡេតិ ជិគុច្ឆតិ នាម។ តស្មា ឯវំ អករណេន សលាភំ នាតិមញ្ញេយ្យ។ **អញ្ញេសំ បិហយ**ន្តិ អញ្ញេសំ លាភំ បត្ថេន្តោ ន ចរេយ្យាតិ អត្ថោ។ **សមាធិំ នាធិគច្ឆតី**តិ អញ្ញេសញ្ហិ លាភំ បិហយន្តោ តេសំ ចីវរាទិករណេ ឧស្សុក្កំ អាបន្នោ ភិក្ខុ អប្បនាសមាធិំ វា ឧបចារសមាធិំ វា នាធិគច្ឆតិ។ **សលាភំ នាតិមញ្ញតី**តិ អប្បលាភោបិ សមានោ ឧច្ចនីចកុលេ បដិបាដិយា សបទានំ ចរន្តោ ភិក្ខុ សលាភំ នាតិមញ្ញតិ នាម។ **តំ វេ**តិ តំ ឯវរូបំ ភិក្ខុំ សារជីវិតតាយ សុទ្ធាជីវិំ ជង្ឃពលំ និស្សាយ ជីវិតកប្បនេន អកុសីតតាយ អតន្ទិតំ ទេវា បសំសន្តិ ថោមេន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

វិបក្ខសេវកភិក្ខុវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. បញ្ចគ្គទាយកព្រាហ្មណវត្ថុ

សព្ពសោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចគ្គទាយកំ នាម ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សស្សេ ខេត្តេ ឋិតកាលេយេវ ខេត្តគ្គំ នាម ទេតិ, ខលកាលេ ខលគ្គំ នាម ទេតិ, ខលភណ្ឌកាលេ ខលភណ្ឌគ្គំ នាម ទេតិ, ឧក្ខលិកកាលេ កុម្ភគ្គំ នាម ទេតិ, បាតិយំ វឌ្ឍិតកាលេ បាតគ្គំ នាម ទេតីតិ ឥមានិ បញ្ច អគ្គទានានិ ទេតិ, សម្បត្តស្ស អទត្វា នាម ន ភុញ្ជតិ។ តេនស្ស **បញ្ចគ្គទាយកោ**ត្វេវ នាមំ អហោសិ។ សត្ថា តស្ស ច ព្រាហ្មណិយា ចស្ស តិណ្ណំ ផលានំ ឧបនិស្សយំ ទិស្វា ព្រាហ្មណស្ស ភោជនវេលាយំ គន្ត្វា ទ្វារេ អដ្ឋាសិ។ សោបិ ទ្វារបមុខេ អន្តោគេហាភិមុខោ និសីទិត្វា ភុញ្ជតិ, សត្ថារំ ទ្វារេ ឋិតំ ន បស្សតិ។ ព្រាហ្មណី បន តំ បរិវិសមានា សត្ថារំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – "អយំ ព្រាហ្មណោ បញ្ចសុ ឋានេសុ អគ្គំ ទត្វា ភុញ្ជតិ, ឥទានិ ច សមណោ

គោតមោ អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋិតោ។ សចេ ព្រាហ្មណោ ឯតំ ទិស្វា អត្តនោ ភត្តំ ហរិត្វា ទស្សតិ, បុនបាហំ បចិតុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ។ សា “ឯវំ អយំ សមណំ គោតមំ ន បស្សិស្សតី”តិ សត្ថុ បិដ្ឋិំ ទត្វា តស្ស បច្ឆតោ តំ បដិច្ឆាទេន្តី ឱនមិត្វា បុណ្ណចន្ទំ បាណិនា បដិច្ឆាទេន្តី វិយ អដ្ឋាសិ។ តថា ឋិតា ឯវ ច បន “គតោ នុ ខោ នោ”តិ សត្ថារំ អឌ្ឍក្ខិកេន ឱលោកេសិ។ សត្ថា តត្ថេវ អដ្ឋាសិ។ ព្រាហ្មណស្ស បន សវនភយេន “អតិច្ឆថា”តិ ន វទេតិ, ឱសក្កិត្វា បន សណិកមេវ “អតិច្ឆថា”តិ អាហ ។ សត្ថា “ន គមិស្សាមី”តិ សីសំ ចាលេសិ។ លោកគរុនា ពុទ្ធេន “ន គមិស្សាមី”តិ សីសេ ចាលិតេ សា សន្ធារេតុំ អសក្កោន្តី មហាហសិតំ ហសិ។ តស្មិំ ខណេ សត្ថា គេហាភិមុខំ ឱភាសំ មុញ្ចិ។ ព្រាហ្មណោបិ បិដ្ឋិំ ទត្វា និសិន្នោយេវ ព្រាហ្មណិយា ហសិតសទ្ទំ សុត្វា ឆព្ពណ្ណានញ្ច រស្មីនំ ឱភាសំ ឱលោកេត្វា សត្ថារំ អទ្ទស។ ពុទ្ធា ហិ នាម គាមេ វា អរញ្ញេ វា ហេតុសម្បន្នានំ អត្តានំ អទស្សេត្វា ន បក្កមន្តិ។ ព្រាហ្មណោបិ សត្ថារំ ទិស្វា, “ភោតិ នាសិតោម្ហិ តយា, រាជបុត្តំ អាគន្ត្វា ទ្វារេ ឋិតំ មយ្ហំ អនាចិក្ខន្តិយា ភារិយំ តេ កម្មំ កត”ន្តិ វត្វា អឌ្ឍភុត្តំ ភោជនបាតិំ អាទាយ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា, “ភោ គោតម, អហំ បញ្ចសុ ឋានេសុ អគ្គំ ទត្វាវ ភុញ្ជាមិ, តតោ ច មេ មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា ឯកោវ ភត្តកោដ្ឋាសោ ភុត្តោ, ឯកោ កោដ្ឋាសោ អវសិដ្ឋោ, បដិគ្គណ្ហិស្សសិ មេ ឥទំ ភត្ត”ន្តិ។ សត្ថា “ន មេ តវ ឧច្ឆិដ្ឋភត្តេន អត្ថោ”តិ អវត្វា, “ព្រាហ្មណ, អគ្គម្បិ មយ្ហមេវ អនុច្ឆវិកំ, មជ្ឈេ ភិន្ទិត្វា អឌ្ឍភុត្តភត្តម្បិ, ចរិមកភត្តបិណ្ឌោបិ មយ្ហមេវ អនុច្ឆវិកោ។ មយញ្ហិ, ព្រាហ្មណ, បរទត្តូបជីវិបេតសទិសា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“យទគ្គតោ មជ្ឈតោ សេសតោ វា,
បិណ្ឌំ លភេថ បរទត្តូបជីវី;
នាលំ ថុតុំ នោបិ និបច្ចវាទី,
តំ វាបិ ធីរា មុនិ វេទយន្តី”តិ។ (សុ. និ. ២១៩);

ព្រាហ្មណោ តំ សុត្វាវ បសន្នចិត្តោ ហុត្វា “អហោ អច្ឆរិយំ, ទីបសាមិកោ នាម រាជបុត្តោ ‘ន មេ តវ ឧច្ឆិដ្ឋភត្តេន អត្ថោ’តិ អវត្វា ឯវំ វក្ខតី”តិ ទ្វារេ ឋិតកោវ សត្ថារំ បញ្ហំ បុច្ឆិ – “ភោ គោតម , តុម្ហេ អត្តនោ សាវកេ ភិក្ខូតិ វទថ, កិត្តាវតា ភិក្ខុ នាម ហោតី”តិ។ សត្ថា “កថំរូបា នុ ខោ ឥមស្ស ធម្មទេសនា សប្បាយា”តិ ឧបធារេន្តោ “ឥមេ ទ្វេបិ ជនា កស្សបពុទ្ធកាលេ ‘នាមរូប’ន្តិ វទន្តានំ កថំ សុណីសុ, នាមរូបំ អវិស្សជ្ជេត្វាវ នេសំ ធម្មំ ទេសេតុំ វដ្ដតី”តិ, “ព្រាហ្មណ, នាមេ ច រូបេ ច អរជ្ជន្តោ អសជ្ជន្តោ អសោចន្តោ ភិក្ខុ នាម ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៦៧. “សព្ពសោ នាមរូបស្មិំ, យស្ស នត្ថិ មមាយិតំ;
អសតា ច ន សោចតិ, ស វេ ភិក្ខូតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **សព្ពសោ**តិ សព្ពស្មិម្បិ វេទនាទីនំ ចតុន្នំ, រូបក្ខន្ធស្ស ចាតិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ វសេន បវត្តេ នាមរូបេ។ **មមាយិត**ន្តិ យស្ស អហន្តិ វា មមន្តិ វា គាហោ នត្ថិ។ **អសតា ច ន សោចតី**តិ តស្មិញ្ច នាមរូបេ ខយវយំ បត្តេ “មម រូបំ ខីណំ…បេ.… មម វិញ្ញាណំ ខីណ”ន្តិ ន សោចតិ ន វិហញ្ញតិ, “ខយវយធម្មំ មេ ខីណ”ន្តិ បស្សតិ។ **ស វេ**តិ សោ ឯវរូបោ វិជ្ជមានេបិ នាមរូបេ មមាយិតរហិតោបិ អសតាបិ តេន អសោចន្តោ ភិក្ខូតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ឧភោបិ ជយម្បតិកា អនាគាមិផលេ បតិដ្ឋហីសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

បញ្ចគ្គទាយកព្រាហ្មណវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

មេត្តាវិហារីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ អាយស្មន្តេ មហាកច្ចានេ អវន្តិជនបទេ កុររឃរំ និស្សាយ បវត្តបព្ពតេ វិហរន្តេ សោណោ នាម កោដិកណ្ណោ ឧបាសកោ ថេរស្ស ធម្មកថាយ បសីទិត្វា ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពជិតុកាមោ ថេរេន “ទុក្ករំ ខោ, សោណ, យាវជីវំ ឯកភត្តំ ឯកសេយ្យំ ព្រហ្មចរិយ”ន្តិ វត្វា ទ្វេ វារេ បដិក្ខិត្តោបិ បព្ពជ្ជាយ អតិវិយ ឧស្សាហជាតោ តតិយវារេ ថេរំ យាចិត្វា បព្ពជិត្វា អប្បភិក្ខុកត្តា ទក្ខិណាបថេ តិណ្ណំ វស្សានំ អច្ចយេន លទ្ធូបសម្បទោ សត្ថារំ សម្មុខា ទដ្ឋុកាមោ ហុត្វា ឧបជ្ឈាយំ អាបុច្ឆិត្វា តេន ទិន្នំ សាសនំ គហេត្វា អនុបុព្ពេន ជេតវនំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា កតបដិសន្ថារោ សត្ថារា ឯកគន្ធកុដិយំយេវ អនុញ្ញាតសេនាសនោ ពហុទេវ រត្តិំ អជ្ឈោកាសេ វីតិនាមេត្វា រត្តិភាគេ គន្ធកុដិំ បវិសិត្វា អត្តនោ បត្តសេនាសនេ តំ រត្តិភាគំ វីតិនាមេត្វា បច្ចូសសមយេ សត្ថារា

អជ្ឈិដ្ឋោ សោឡស អដ្ឋកវគ្គិកានិ (សុ. និ. ៧៧២ អាទយោ) សព្ពានេវ សរភញ្ញេន អភណិ។ អថស្ស ភគវា សរភញ្ញបរិយោសានេ អព្ភានុមោទន្តោ – “សាធុ សាធុ, ភិក្ខូ”តិ សាធុការំ អទាសិ។ សត្ថារា ទិន្នសាធុការំ សុត្វា ភូមដ្ឋកទេវា នាគា សុបណ្ណាតិ ឯវំ យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកសាធុការមេវ អហោសិ។

តស្មឹ ខណេ ជេតវនតោ វីសយោជនសតមត្ថកេ កុររឃរនគរេ ថេរស្ស មាតុ មហាឧបាសិកាយ គេហេ អធិវត្ថា ទេវតាបិ មហន្តេន សទ្ទេន សាធុការមទាសិ។ អថ នំ ឧបាសិកា អាហ – “កោ ឯស សាធុការំ ទេតី”តិ? អហំ, ភគិនីតិ។ កោសិ ត្វន្តិ? តវ គេហេ អធិវត្ថា, ទេវតាតិ។ ត្វំ ឥតោ បុព្ពេ មយ្ហំ សាធុការំ អទត្វា អជ្ជ កស្មា ទេសីតិ? នាហំ តុយ្ហំ សាធុការំ ទម្មីតិ។ អថ កស្ស តេ សាធុការោ ទិន្នោតិ? តវ បុត្តស្ស កោដិកណ្ណស្ស សោណត្ថេរស្សាតិ។ កឹ មេ បុត្តេន កតន្តិ? បុត្តោ តេ អជ្ជ សត្ថារា សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា ធម្មំ ទេសេសិ, សត្ថា តវ បុត្តស្ស ធម្មំ សុត្វា បសន្នោ សាធុការមទាសិ។ តេនស្ស មយាបិ សាធុការោ ទិន្នោ។ សម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ហិ សាធុការំ សម្បដិច្ឆិត្វា ភូមដ្ឋកទេវេ អាទឹ កត្វា យាវ ព្រហ្មលោកា ឯកសាធុការមេវ ជាតន្តិ។ កឹ បន, សាមិ, មម បុត្តេន សត្ថុ ធម្មោ កថិតោ, សត្ថារា មម បុត្តស្ស កថិតោតិ? តវ បុត្តេន សត្ថុ កថិតោតិ។ ឯវំ ទេវតាយ កថេន្តិយាវ ឧបាសិកាយ បញ្ចវណ្ណា បីតិ ឧប្បជ្ជិត្វា សកលសរីរំ ផរិ។

អថស្សា ឯតទហោសិ – “សចេ មេ បុត្តោ សត្ថារា សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា សត្ថុ ធម្មំ កថេតុំ សក្ខិ , មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សតិយេវ ។ បុត្តស្ស អាគតកាលេ ធម្មស្សវនំ ការេត្វា ធម្មកថំ សុណិស្សាមី”តិ។ សោណត្ថេរោបិ ខោ សត្ថារា សាធុការេ ទិន្នេ “អយំ មេ ឧបជ្ឈាយេន ទិន្នសាសនំ អារោចេតុំ កាលោ”តិ ភគវន្តំ បច្ចន្តិមេសុ ជនបទេសុ វិនយធរបញ្ចមេន គណេន ឧបសម្បទំ អាទឹ កត្វា (មហាវ. ២៥៩) បញ្ច វរេ យាចិត្វា កតិបាហំ សត្ថុ សន្តិកេយេវ វសិត្វា “ឧបជ្ឈាយំ បស្សិស្សាមី”តិ សត្ថារំ អាបុច្ឆិត្វា ជេតវនា និក្ខមិត្វា អនុបុព្ពេន ឧបជ្ឈាយស្ស សន្តិកំ អគមាសិ។

ថេរោ បុនទិវសេ តំ អាទាយ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ មាតុ ឧបាសិកាយ គេហទ្វារំ អគមាសិ។ សាបិ បុត្តំ ទិស្វា តុដ្ឋមានសា វន្ទិត្វា សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា បុច្ឆិ – “សច្ចំ កិរ ត្វំ, តាត, សត្ថារា សទ្ធឹ ឯកគន្ធកុដិយំ វសិត្វា សត្ថុ ធម្មកថំ កថេសី”តិ។ “ឧបាសិកេ, តុយ្ហំ កេន ឥទំ កថិត”ន្តិ? “តាត, ឥមស្មឹ គេហេ អធិវត្ថា ទេវតា មហន្តេន សទ្ទេន សាធុការំ ទត្វា មយា ‘កោ ឯសោ’តិ វុត្តេ ‘អហ’ន្តិ វត្វា ឯវញ្ច ឯវញ្ច កថេសិ។ តំ សុត្វា មយ្ហំ ឯតទហោសិ – ‘សចេ មេ បុត្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ កថេសិ, មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សតី’តិ។ អថ នំ អាហ – ‘តាត, យតោ តយា សត្ថុ សម្មុខា ធម្មោ កថិតោ, មយ្ហម្បិ កថេតុំ សក្ខិស្សសិ ឯវ។ អសុកទិវសេ នាម ធម្មស្សវនំ ការេត្វា តវ ធម្មំ សុណិស្សាមិ, តាតា’”តិ។ សោ អធិវាសេសិ។ ឧបាសិកា ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា បូជំ កត្វា “បុត្តស្ស មេ ធម្មកថំ សុណិស្សាមី”តិ ឯកមេវ ទាសឹ គេហរក្ខិកំ ឋបេត្វា សព្ពំ បរិជនំ អាទាយ អន្តោនគរេ ធម្មស្សវនត្ថាយ ការិតេ មណ្ឌបេ អលង្កតធម្មាសនំ អភិរុយ្ហ ធម្មំ ទេសេន្តស្ស បុត្តស្ស ធម្មកថំ សោតុំ អគមាសិ។

តស្មឹ បន កាលេ នវសតា ចោរា តស្សា ឧបាសិកាយ គេហេ ឱតារំ ឱលោកេន្តា វិចរន្តិ។ តស្សា បន គេហំ សត្តហិ បាការេហិ បរិក្ខិត្តំ សត្តទ្វារកោដ្ឋកយុត្តំ, តត្ថ តេសុ តេសុ ឋានេសុ ចណ្ឌសុនខេ ពន្ធិត្វា ឋបយឹសុ។ អន្តោគេហេ ឆទនស្ស ឧទកបាតដ្ឋានេ បន បរិខំ ខណិត្វា តិបុនា បូរយឹសុ។ តំ ទិវា អាតបេន វិលីនំ បក្កុថិតំ វិយ តិដ្ឋតិ, រត្តឹ កឋិនំ កក្ខឡំ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ តស្សានន្តរា មហន្តានិ អយសង្ឃាដកានិ និរន្តរំ ភូមិយំ ឱទហឹសុ។ ឥតិ ឥមញ្ចារក្ខំ ឧបាសិកាយ ច អន្តោគេហេ ឋិតភាវំ បដិច្ច តេ ចោរា ឱកាសំ អលភន្តា តំ ទិវសំ តស្សា គតភាវំ ញត្វា ឧមង្គំ ភិន្ទិត្វា តិបុបរិខាយ ច អយសង្ឃាដកានញ្ច ហេដ្ឋាភាគេនេវ គេហំ បវិសិត្វា ចោរជេដ្ឋកំ តស្សា សន្តិកំ បហិណឹសុ “សចេ សា អម្ហាកំ ឥធ បវិដ្ឋភាវំ សុត្វា និវត្តិត្វា គេហាភិមុខី អាគច្ឆតិ, អសិនា នំ បហរិត្វា មារេថា”តិ។ សោ គន្ត្វា តស្សា សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។

ចោរាបិ អន្តោគេហេ ទីបំ ជាលេត្វា កហាបណគព្ភទ្វារំ វិវរឹសុ។ សា ទាសី ចោរេ ទិស្វា ឧបាសិកាយ សន្តិកំ គន្ត្វា, “អយ្យេ, ពហូ ចោរា គេហំ បវិសិត្វា កហាបណគព្ភទ្វារំ វិវរឹសូ”តិ អារោចេសិ។ “ចោរា អត្តនា ទិដ្ឋកហាបណេ ហរន្តុ, អហំ មម បុត្តស្ស ធម្មកថំ សុណាមិ, មា មេ ធម្មស្ស អន្តរាយំ ករិ, គេហំ គច្ឆា”តិ តំ បហិណិ។ ចោរាបិ កហាបណគព្ភំ តុច្ឆំ កត្វា រជតគព្ភំ វិវរឹសុ។ សា បុនបិ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ ឧបាសិកាបិ “ចោរា អត្តនា ឥច្ឆិតំ ហរន្តុ, មា មេ អន្តរាយំ ករី”តិ បុន តំ បហិណិ។ ចោរា រជតគព្ភម្បិ តុច្ឆំ កត្វា សុវណ្ណគព្ភំ វិវរឹសុ។ សា បុនបិ គន្ត្វា ឧបាសិកាយ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ ឧបាសិកា អាមន្តេត្វា, “ភោតិ ជេ ត្វំ អនេកវារំ មម សន្តិកំ អាគតា, ‘ចោរា យថារុចិតំ ហរន្តុ, អហំ មម បុត្តស្ស ធម្មកថំ សុណាមិ, មា មេ អន្តរាយំ ករី’តិ មយា វុត្តាបិ មម កថំ អនាទិយិត្វា បុនប្បុនំ អាគច្ឆសិយេវ។ សចេ ឥទានិ ត្វំ អាគច្ឆិស្សសិ, ជានិស្សាមិ តេ កត្តព្ពំ, គេហមេវ គច្ឆា”តិ បហិណិ។

ចោរជេដ្ឋកោ តស្សា កថំ សុត្វា “ឯវរូបាយ ឥត្ថិយា សន្តកំ ហរន្តានំ អសនិ បតិត្វា មត្ថកំ ភិន្ទេយ្យា”តិ ចោរានំ សន្តិកំ គន្ត្វា “សីឃំ ឧបាសិកាយ សន្តកំ បដិបាកតិកំ ករោថា”តិ អាហ។ តេ កហាបណេហិ កហាបណគព្ភំ, រជតសុវណ្ណេហិ រជតសុវណ្ណគព្ភេ បុន បូរយឹសុ។ ធម្មតា កិរេសា, យំ ធម្មោ ធម្មចារិនំ រក្ខតិ។ តេនេវាហ –

“ធម្មោ ហវេ រក្ខតិ ធម្មចារិំ,
ធម្មោ សុចិណ្ណោ សុខមាវហាតិ;
ឯសានិសំសោ ធម្មេ សុចិណ្ណេ,
ន ទុគ្គតឹ គច្ឆតិ ធម្មចារី”តិ។ (ថេរគា. ៣០៣; ជា. ១.១០.១០២);

ចោរាបិ គន្ត្វា ធម្មស្សវនដ្ឋានេ អដ្ឋំសុ។ ថេរោបិ ធម្មំ កថេត្វា វិភាតាយ រត្តិយា អាសនា ឱតរិ។ តស្មិំ ខណេ ចោរជេដ្ឋកោ ឧបាសិកាយ បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមាហិ មេ, អយ្យេ”តិ អាហ។ “កឹ ឥទំ, តាតា”តិ? “អហញ្ហិ តុម្ហេសុ អាឃាតំ កត្វា តុម្ហេ មារេតុកាមោ អដ្ឋាសិ”ន្តិ។ “តេន ហិ តេ, តាត, ខមាមី”តិ។ សេសចោរាបិ តថេវ វត្វា, “តាតា, ខមាមី”តិ វុត្តេ អាហំសុ – “អយ្យេ, សចេ នោ ខមថ, បុត្តស្ស វោ សន្តិកេ អម្ហាកំ បព្ពជ្ជំ ទាបេថា”តិ។ សា បុត្តំ វន្ទិត្វា អាហ – “តាត, ឥមេ ចោរា មម គុណេសុ តុម្ហាកញ្ច ធម្មកថាយ បសន្នា បព្ពជ្ជំ យាចន្តិ, បព្ពាជេថ នេ”តិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ វត្វា តេហិ និវត្ថវត្ថានំ ទសានិ ឆិន្ទាបេត្វា តម្ពមត្តិកាយ រជាបេត្វា តេ បព្ពាជេត្វា សីលេសុ បតិដ្ឋាបេសិ។ ឧបសម្បន្នកាលេ ច នេសំ ឯកេកស្ស វិសុំ វិសុំ កម្មដ្ឋានមទាសិ។ តេ នវសតា ភិក្ខូ វិសុំ វិសុំ នវសតកម្មដ្ឋានានិ គហេត្វា ឯកំ បព្ពតំ អភិរុយ្ហ តស្ស តស្ស រុក្ខស្ស ឆាយាយ និសីទិត្វា សមណធម្មំ ករឹសុ។

សត្ថា វីសយោជនសតមត្ថកេ ជេតវនមហាវិហារេ និសិន្នោវ តេ ភិក្ខូ ឱលោកេត្វា តេសំ ចរិយវសេន ធម្មទេសនំ វវត្ថាបេត្វា ឱភាសំ ផរិត្វា សម្មុខេ និសីទិត្វា កថេន្តោ វិយ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៦៨. “មេត្តាវិហារី យោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សង្ខារូបសមំ សុខំ។

៣៦៩. “សិញ្ច ភិក្ខុ ឥមំ នាវំ, សិត្តា តេ លហុមេស្សតិ;
ឆេត្វា រាគញ្ច ទោសញ្ច, តតោ និព្ពានមេហិសិ។

៣៧០. “បញ្ច ឆិន្ទេ បញ្ច ជហេ, បញ្ច ចុត្តរិ ភាវយេ;
បញ្ចសង្គាតិគោ ភិក្ខុ, ឱឃតិណ្ណោតិ វុច្ចតិ។

៣៧១. “ឈាយ ភិក្ខុ មា បមាទោ,
មា តេ កាមគុណេ រមេស្សុ ចិត្តំ;
មា លោហគុឡំ គិលី បមត្តោ,
មា កន្ទិ ទុក្ខមិទន្តិ ឌយ្ហមានោ។

៣៧២. “នត្ថិ ឈានំ អបញ្ញស្ស, បញ្ញា នត្ថិ អឈាយតោ;
យម្ហិ ឈានញ្ច បញ្ញា ច, ស វេ និព្ពានសន្តិកេ។

៣៧៣. “សុញ្ញាគារំ បវិដ្ឋស្ស, សន្តចិត្តស្ស ភិក្ខុនោ;
អមានុសី រតី ហោតិ, សម្មា ធម្មំ វិបស្សតោ។

៣៧៤. “យតោ យតោ សម្មសតិ, ខន្ធានំ ឧទយព្ពយំ;
លភតី បីតិបាមោជ្ជំ, អមតំ តំ វិជានតំ។

៣៧៥. “តត្រាយមាទិ ភវតិ, ឥធ បញ្ញស្ស ភិក្ខុនោ;
ឥន្ទ្រិយគុត្តិ សន្តុដ្ឋិ, បាតិមោក្ខេ ច សំវរោ។

៣៧៦. “មិត្តេ ភជស្សុ កល្យាណេ, សុទ្ធាជីវេ អតន្ទិតេ;
បដិសន្ថារវុត្យស្ស, អាចារកុសលោ សិយា;
តតោ បាមោជ្ជពហុលោ, ទុក្ខស្សន្តំ ករិស្សតី”តិ។

តត្ថ **មេត្តាវិហារី**តិ មេត្តាកម្មដ្ឋានេ កម្មំ ករោន្តោបិ មេត្តាវសេន តិកចតុក្កជ្ឈានេ និព្ពត្តេត្វា ឋិតោបិ មេត្តាវិហារីយេវ នាម។ **បសន្នោ**តិ យោ បន ពុទ្ធសាសនេ បសន្នោ ហោតិ, បសាទំ រោចេតិយេវាតិ អត្ថោ។ **បទំ សន្ត**ន្តិ និព្ពានស្សេតំ នាមំ។ ឯវរូបោ ហិ ភិក្ខុ សន្តំ កោដ្ឋាសំ សព្ពសង្ខារានំ ឧបសន្តតាយ សង្ខារូបសមំ, បរមសុខតាយ សុខន្តិ លទ្ធនាមំ និព្ពានំ អធិគច្ឆតិ, វិន្ទតិយេវាតិ អត្ថោ។

សិញ្ច ភិក្ខុ ឥមំ នាវន្តិ ភិក្ខុ ឥមំ អត្តភាវសង្ខាតំ នាវំ មិច្ឆាវិតក្កោទកំ ឆឌ្ឌេន្តោ សិញ្ច។ **សិត្តា តេ លហុមេស្សតី**តិ យថា ហិ មហាសមុទ្ទេ ឧទកស្សេវ ភរិតា នាវា ឆិទ្ទានិ បិទហិត្វា ឧទកស្ស សិត្តតាយ សិត្តា សល្លហុកា ហុត្វា មហាសមុទ្ទេ អនោសីទិត្វា សីឃំ សុបដ្ដនំ គច្ឆតិ, ឯវំ តវាបិ អយំ មិច្ឆាវិតក្កោទកភរិតា អត្តភាវនាវា ចក្ខុទ្វារាទិឆិទ្ទានិ សំវរេន បិទហិត្វា ឧប្បន្នស្ស មិច្ឆាវិតក្កោទកស្ស សិត្តតាយ សិត្តា សល្លហុកា សំសារវដ្ដេ អនោសីទិត្វា សីឃំ និព្ពានំ គមិស្សតិ។ **ឆេត្វា**តិ រាគទោសពន្ធនានិ ឆិន្ទ។ ឯតានិ ហិ ឆិន្ទិត្វា អរហត្តប្បត្តោ តតោ អបរភាគេ អនុបាទិសេសនិព្ពានមេវ ឯហិសិ, គមិស្សសីតិ អត្ថោ។

បញ្ច ឆិន្ទេតិ ហេដ្ឋាអបាយសម្បាបកានិ បញ្ចោរម្ភាគិយសំយោជនានិ បាទេ ពទ្ធរជ្ជុំ បុរិសោ សត្ថេន វិយ ហេដ្ឋាមគ្គត្តយេន ឆិន្ទេយ្យ។ **បញ្ច ជហេ**តិ ឧបរិទេវលោកសម្បាបកានិ បញ្ចុទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានិ បុរិសោ គីវាយ ពទ្ធរជ្ជុកំ វិយ អរហត្តមគ្គេន ជហេយ្យ បជហេយ្យ, ឆិន្ទេយ្យាតិ អត្ថោ។ **បញ្ច ចុត្តរិ ភាវយេ**តិ ឧទ្ធម្ភាគិយសំយោជនានំ បហានត្ថាយ សទ្ធាទីនិ បញ្ចិន្ទ្រិយានិ ឧត្តរិ ភាវេយ្យ។ **បញ្ចសង្គាតិគោ**តិ ឯវំ សន្តេ បញ្ចន្នំ រាគទោសមោហមានទិដ្ឋិសង្គានំ អតិក្កមនេន បញ្ចសង្គាតិគោ ភិក្ខុ **ឱឃតិណ្ណោតិ វុច្ចតិ**, ចត្តារោ ឱឃេ តិណ្ណោយេវាតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ឈាយ ភិក្ខូតិ ភិក្ខុ ត្វំ ទ្វិន្នំ ឈានានំ វសេន ឈាយ ចេវ, កាយកម្មាទីសុ ច អប្បមត្តវិហារិតាយ មា បមជ្ជិ។ **រមេស្សុ**តិ បញ្ចវិធេ ច កាមគុណេ តេ ចិត្តំ មា រមេស្សុ។ **មា លោហគុឡ**ន្តិ សតិវោស្សគ្គលក្ខណេន ហិ បមាទេន បមត្តា និរយេ តត្តំ លោហគុឡំ គិលន្តិ, តេន តំ វទាមិ "មា បមត្តោ ហុត្វា លោហគុឡំ គិលិ, មា និរយេ ឌយ្ហមានោ 'ទុក្ខមិទ'ន្តិ កន្ទី"តិ អត្ថោ។

នត្ថិ ឈានន្តិ ឈានុប្បាទិកាយ វាយាមបញ្ញាយ អបញ្ញស្ស ឈានំ នាម នត្ថិ។ **បញ្ញា នត្ថី**តិ អឈាយន្តស្ស "សមាហិតោ ភិក្ខុ យថាភូតំ ជានាតិ បស្សតី"តិ វុត្តលក្ខណា បញ្ញា នត្ថិ។ **យម្ហិ ឈានញ្ច បញ្ញា ចា**តិ យម្ហិ បុគ្គលេ ឥទំ ឧភយម្បិ អត្ថិ, សោ និព្ពានស្ស សន្តិកេ ឋិតោយេវាតិ អត្ថោ។

សុញ្ញាគារំ បវិដ្ឋស្សាតិ កិស្មិញ្ចិទេវ វិវិត្តោកាសេ កម្មដ្ឋានំ អវិជហិត្វា កម្មដ្ឋានមនសិការេន និសិន្នស្ស។ **សន្តចិត្តស្សា**តិ និព្ពុតចិត្តស្ស។ **សម្មា**តិ ហេតុនា ការណេន ធម្មំ វិបស្សន្តស្ស វិបស្សនាសង្ខាតា អមានុសី រតិ អដ្ឋសមាបត្តិសង្ខាតា ទិព្ពាបិ រតិ ហោតិ ឧប្បជ្ជតីតិ អត្ថោ។

យតោ យតោ សម្មសតីតិ អដ្ឋតឹសាយ អារម្មណេសុ កម្មំ ករោន្តោ យេន យេនាការេន, បុរេភត្តាទីសុ វា កាលេសុ យស្មិំ យស្មិំ អត្តនា អភិរុចិតេ កាលេ, អភិរុចិតេ វា កម្មដ្ឋានេ កម្មំ ករោន្តោ សម្មសតិ។ **ឧទយព្ពយ**ន្តិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ បញ្ចវីសតិយា លក្ខណេហិ ឧទយំ , បញ្ចវីសតិយា ឯវ ច លក្ខណេហិ វយំ។ **បីតិបាមោជ្ជ**ន្តិ ឯវំ ខន្ធានំ ឧទយព្ពយំ សម្មសន្តោ ធម្មបីតិំ ធម្មបាមោជ្ជញ្ច លភតិ។ **អមត**ន្តិ តំ សប្បច្ចយេ នាមរូបេ បាកដេ ហុត្វា ឧបដ្ឋហន្តេ ឧប្បន្នំ បីតិបាមោជ្ជំ អមតនិព្ពានសម្បាបកត្តា វិជានតំ បណ្ឌិតានំ អមតមេវាតិ អត្ថោ។

តត្រាយមាទិ ភវតីតិ តត្រ អយំ អាទិ, ឥទំ បុព្ពដ្ឋានំ ហោតិ។ **ឥធ បញ្ញស្សា**តិ ឥមស្មិំ សាសនេ បណ្ឌិតភិក្ខុនោ។ ឥទានិ "តំ អាទី"តិ វុត្តំ បុព្ពដ្ឋានំ ទស្សេន្តោ **ឥន្ទ្រិយគុត្តី**តិអាទិមាហ។ ចតុបារិសុទ្ធិសីលញ្ហិ បុព្ពដ្ឋានំ នាម។ តត្ថ **ឥន្ទ្រិយគុត្តី**តិ ឥន្ទ្រិយសំវរោ។ **សន្តុដ្ឋី**តិ ចតុបច្ចយសន្តោសោ។ តេន អាជីវបារិសុទ្ធិ ចេវ បច្ចយសន្និស្សិតញ្ច សីលំ កថិតំ។ **បាតិមោក្ខេ**តិ បាតិមោក្ខសង្ខាតេ ជេដ្ឋកសីលេ បរិបូរការិតា កថិតា។

មិត្តេ ភជស្សុ កល្យាណេតិ វិស្សដ្ឋកម្មន្តេ អបតិរូបសហាយេ វជ្ជេត្វា សាធុជីវិតាយ សុទ្ធាជីវេ ជង្ឃពលំ និស្សាយ ជីវិកកប្បនាយ អកុសីតេ អតន្ទិតេ កល្យាណមិត្តេ ភជស្សុ, សេវស្សូតិ អត្ថោ។ **បដិសន្ថារវុត្យស្សា**តិ អាមិសបដិសន្ថារេន ច ធម្មបដិសន្ថារេន ច សម្បន្នវុត្តិតាយ បដិសន្ថារវុត្តិ អស្ស, បដិសន្ថារស្ស ការកោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **អាចារកុសលោ**តិ សីលម្បិ អាចារោ, វត្តបដិវត្តម្បិ អាចារោ។ តត្ថ កុសលោ សិយា, ឆេកោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តតោ បាមោជ្ជពហុលោ**តិ តតោ បដិសន្ថារវុត្តិតោ ច អាចារកោសល្លតោ ច ឧប្បន្នេន ធម្មបាមោជ្ជេន បាមោជ្ជពហុលោ ហុត្វា តំ សកលស្សាបិ វដ្ដទុក្ខស្ស អន្តំ ករិស្សតីតិ អត្ថោ។

ឯវំ សត្ថារា ទេសិតាសុ ឥមាសុ គាថាសុ ឯកមេកិស្សាយ គាថាយ បរិយោសានេ ឯកមេកំ ភិក្ខុសតំ និសិន្ននិសិន្នដ្ឋានេយេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា សព្ពេបិ តេ ភិក្ខូ អាកាសេនេវ វិសយោជនសតិកំ កន្តារំ អតិក្កមិត្វា តថាគតស្ស សុវណ្ណវណ្ណំ សរីរំ វណ្ណេន្តា ថោមេន្តា បាទេ វន្ទិំសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ សត្តមំ។

៨. បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ

វស្សិកា វិយ បុប្ផានីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បញ្ចសតេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

តេ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញេ សមណធម្មំ ករោន្តា បាតោវ បុប្ផិតានិ វស្សិកបុប្ផានិ សាយំ វណ្ដតោ មុច្ចន្តានិ ទិស្វា “បុប្ផានំ វណ្ដេហិ មុច្ចនតោ មយំ បឋមតរំ រាគាទីហិ មុច្ចិស្សាមា”តិ វាយមិំសុ។ សត្ថា តេ ភិក្ខូ ឱលោកេត្វា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម វណ្ដតោ មុច្ចនបុប្ផេន វិយ ទុក្ខតោ មុច្ចិតុំ វាយមិតព្ពមេវា”តិ វត្វា គន្ធកុដិយំ និសិន្នោវ អាលោកំ ផរិត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៧៧. “វស្សិកា វិយ បុប្ផានិ, មទ្ទវានិ បមុញ្ចតិ;
ឯវំ រាគញ្ច ទោសញ្ច, វិប្បមុញ្ចេថ ភិក្ខវោ”តិ។

តត្ថ **វស្សិកា**តិ សុមនា។ **មទ្ទវានី**តិ មិលាតានិ។ ឥទំ វុត្តំ ហោតិ – យថា វស្សិកា ហិយ្យោ បុប្ផិតបុប្ផានិ បុនទិវសេ បុរាណភូតានិ មុញ្ចតិ, វណ្ដតោ វិស្សជ្ជេតិ, ឯវំ តុម្ហេបិ រាគាទយោ ទោសេ វិប្បមុញ្ចេថាតិ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិំសូតិ។

បញ្ចសតភិក្ខុវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សន្តកាយត្ថេរវត្ថុ

សន្តកាយោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សន្តកាយត្ថេរំ នាម អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរ ហត្ថបាទកុក្កុច្ចំ នាម នាហោសិ, កាយវិជម្ភនរហិតោ សន្តអត្តភាវោវ អហោសិ។ សោ កិរ សីហយោនិតោ អាគតោ ថេរោ។ សីហា កិរ ឯកទិវសំ គោចរំ គហេត្វា រជតសុវណ្ណមណិបវាឡគុហានំ អញ្ញតរំ បវិសិត្វា មនោសិលាតលេ ហរិតាលចុណ្ណេសុ សត្តាហំ និបជ្ជិត្វា សត្តមេ ទិវសេ ឧដ្ឋាយ និបន្នដ្ឋានំ ឱលោកេត្វា សចេ នង្គុដ្ឋស្ស វា កណ្ណានំ វា ហត្ថបាទានំ វា ចលិតត្តា មនោសិលាហរិតាលចុណ្ណានំ វិប្បកិណ្ណតំ បស្សន្តិ, “ន តេ ឥទំ ជាតិយា វា គោត្តស្ស វា បតិរូប”ន្តិ បុន សត្តាហំ និរាហារា និបជ្ជន្តិ, ចុណ្ណានំ បន វិប្បកិណ្ណភាវេ អសតិ “ឥទំ តេ ជាតិគោត្តានំ អនុច្ឆវិក”ន្តិ អាសយា និក្ខមិត្វា វិជម្ភិត្វា ទិសា អនុវិលោកេត្វា តិក្ខត្តុំ សីហនាទំ នទិត្វា គោចរាយ បក្កមន្តិ។ ឯវរូបាយ សីហយោនិយា អាគតោ អយំ ភិក្ខុ។ តស្ស កាយសមាចារំ ទិស្វា ភិក្ខូ សត្ថុ អារោចេសុំ – “ន នោ, ភន្តេ, សន្តកាយត្ថេរសទិសោ ភិក្ខុ ទិដ្ឋបុព្ពោ។ ឥមស្ស ហិ និសិន្នដ្ឋានេ ហត្ថចលនំ វា បាទចលនំ វា កាយវិជម្ភិតា វា នត្ថី”តិ។ តំ សុត្វា សត្ថា, “ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនា នាម សន្តកាយត្ថេរេន វិយ កាយាទីហិ ឧបសន្តេនេវ ភវិតព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៧៨. “សន្តកាយោ សន្តវាចោ, សន្តវា សុសមាហិតោ;
វន្តលោកាមិសោ ភិក្ខុ, ឧបសន្តោតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **សន្តកាយោ**តិ បាណាតិបាតាទីនំ អភាវេន សន្តកាយោ, មុសាវាទាទីនំ អភាវេន **សន្តវាចោ,** អភិជ្ឈាទីនំ អភាវេន **សន្តវា**, កាយាទីនំ តិណ្ណម្បិ សុដ្ឋុ សមាហិតត្តា **សុសមាហិតោ**, ចតូហិ មគ្គេហិ លោកាមិសស្ស វន្តតាយ **វន្តលោកាមិសោ** ភិក្ខុ អព្ភន្តរេ រាគាទីនំ ឧបសន្តតាយ **ឧបសន្តោ**តិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហត្តេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

សន្តកាយត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. នង្គលកុលត្ថេរវត្ថុ

អត្តនា ចោទយត្តានន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ នង្គលកុលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ទុគ្គតមនុស្សោ បរេសំ ភតឹ កត្វា ជីវតិ, តំ ឯកោ ភិក្ខុ បិលោតិកខណ្ឌនិវត្ថំ នង្គលំ ឧក្ខិបិត្វា គច្ឆន្តំ ទិស្វា ឯវមាហ – “កឹ បន តេ ឯវំ ជីវនតោ បព្ពជិតុំ ន វរ”ន្តិ។ កោ មំ, ភន្តេ, ឯវំ ជីវន្តំ បព្ពាជេស្សតីតិ? សចេ បព្ពជិស្សសិ , អហំ តំ បព្ពាជេស្សាមីតិ។ សាធុ ភន្តេ , សចេ មំ បព្ពាជេស្សថ, បព្ពជិស្សាមីតិ។ អថ នំ សោ ថេរោ ជេតវនំ នេត្វា សហត្ថេន, ន្ហាបេត្វា មាឡកេ បបេត្វា បព្ពាជេត្វា និវត្ថបិលោតិកខណ្ឌេន សទ្ធឹ នង្គលំ មាឡកសីមាយមេវ រុក្ខសាខាយំ ឋបាបេសិ។ សោ ឧបសម្បន្នកាលេបិ **នង្គលកុលត្ថេរោ**ត្វេវ បញ្ញាយិ។ សោ ពុទ្ធានំ ឧប្បន្នលាភសក្ការំ និស្សាយ ជីវន្តោ ឧក្កណ្ឋិត្វា ឧក្កណ្ឋិតំ វិនោទេតុំ អសក្កោន្តោ “ន ទានិ សទ្ធាទេយ្យានិ កាសាយានិ បរិទហិត្វា គមិស្សាមី”តិ តំ រុក្ខមូលំ គន្ត្វា អត្តនាវ អត្តានំ ឱវទិ – “អហិរិក, និល្លជ្ជ, ឥទំ និវាសេត្វា វិព្ភមិត្វា ភតឹ កត្វា ជីវិតុកាមោ ជាតោ”តិ។ តស្សេវំ អត្តានំ ឱវទន្តស្សេវ ចិត្តំ តនុកភាវំ គតំ។ សោ និវត្តិត្វា បុន កតិបាហច្ចយេន ឧក្កណ្ឋិត្វា តថេវ អត្តានំ ឱវទិ, បុនស្ស ចិត្តំ និវត្តិ។ សោ ឥមិនាវ នីហារេន ឧក្កណ្ឋិតឧក្កណ្ឋិតកាលេ តត្ថ គន្ត្វា អត្តានំ ឱវទិ។ អថ នំ ភិក្ខូ តត្ថ អភិណ្ហំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “អាវុសោ, នង្គលត្ថេរ កស្មា ឯត្ថ គច្ឆសី”តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ “អាចរិយស្ស សន្តិកំ គច្ឆាមិ, ភន្តេ”តិ វត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។

ភិក្ខូ តេន សទ្ធឹ កេឡឹ ករោន្តា អាហំសុ – “អាវុសោ នង្គលត្ថេរ, តវ វិចរណមគ្គោ អវឡញ្ជោ វិយ ជាតោ, អាចរិយស្ស សន្តិកំ ន គច្ឆសិ មញ្ញេ”តិ។ អាម, ភន្តេ, មយំ សំសគ្គេ សតិ អគមិម្ហា, ឥទានិ បន សោ សំសគ្គោ ឆិន្នោ, តេន ន គច្ឆាមាតិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ “ឯស អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ សត្ថុ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា “អាម, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ អត្តនាវ អត្តានំ ចោទេត្វា បព្ពជិតកិច្ចស្ស មត្ថកំ បត្តោ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៧៩. “អត្តនា ចោទយត្តានំ, បដិមំសេថ អត្តនា;
សោ អត្តគុត្តោ សតិមា, សុខំ ភិក្ខុ វិហាហិសិ។

៣៨០. “អត្តា ហិ អត្តនោ នាថោ, កោ ហិ នាថោ បរោ សិយា;
អត្តា ហិ អត្តនោ គតិ;
តស្មា សំយមមត្តានំ, អស្សំ ភទ្រំវ វាណិជោ”តិ។

តត្ថ **ចោទយត្តាន**ន្តិ អត្តនាវ អត្តានំ ចោទយ សារយ។ **បដិមំសេថា**តិ អត្តនាវ អត្តានំ បរិវីមំសថ។ **សោ**តិ សោ ត្វំ, ភិក្ខុ, ឯវំ សន្តេ អត្តនាវ គុត្តតាយ **អត្តគុត្តោ**, ឧបដ្ឋិតសតិតាយ **សតិមា** ហុត្វា សព្ពិរិយាបថេសុ សុខំ វិហរិស្សសីតិ អត្ថោ។

នាថោតិ អវស្សយោ បតិដ្ឋា។ **កោ ហិ នាថោ បរោ**តិ យស្មា បរស្ស អត្តភាវេ បតិដ្ឋាយ កុសលំ វា កត្វា សគ្គបរាយណេន មគ្គំ វា ភាវេត្វា សច្ឆិកតផលេន ភវិតុំ ន សក្កា, តស្មា កោ ហិ នាម បរោ នាថោ ភវេយ្យាតិ អត្ថោ។ **តស្មា**តិ យស្មា អត្តាវ អត្តនោ គតិ បតិដ្ឋា សរណំ, តស្មា យថា ភទ្រំ អស្សាជានីយំ និស្សាយ លាភំ បត្ថយន្តោ វាណិជោ តស្ស វិសមដ្ឋានចារំ បច្ឆិន្ទិត្វា ទិវសស្ស តិក្ខត្តុំ ន្ហាបេន្តោ ភោជេន្តោ សំយមេតិ បដិជគ្គតិ, ឯវំ ត្វម្បិ អនុប្បន្នស្ស អកុសលស្ស ឧប្បាទំ និវារេន្តោ សតិសម្មោសេន ឧប្បន្នំ អកុសលំ បជហន្តោ អត្តានំ សំយម គោបយ, ឯវំ សន្តេ បឋមជ្ឈានំ អាទឹ កត្វា លោកិយលោកុត្តរវិសេសំ អធិគមិស្សសីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

នង្គលកុលត្ថេរវត្ថុ ទសមំ។

១១. វក្កលិត្ថេរវត្ថុ

បាមោជ្ជពហុលោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ វក្កលិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា សាវត្ថិយំ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តិត្វា វយប្បត្តោ បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋំ តថាគតំ ទិស្វា សត្ថុ សរីរសម្បត្តឹ ឱលោកេត្វា សរីរសម្បត្តិទស្សនេន អតិត្តោ “ឯវាហំ និច្ចកាលំ តថាគតំ ទដ្ឋុំ លភិស្សាមី”តិ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា យត្ថ ឋិតេន សក្កា ទសពលំ បស្សិតុំ, តត្ថ ឋិតោ សជ្ឈាយកម្មដ្ឋានមនសិការាទីនិ បហាយ សត្ថារំ ឱលោកេន្តោវ វិចរតិ។ សត្ថា តស្ស ញាណបរិបាកំ អាគមេន្តោ កិញ្ចិ អវត្វា “ឥទានិស្ស ញាណំ បរិបាកំ គត”ន្តិ ញត្វា “កឹ តេ, វក្កលិ, ឥមិនា បូតិកាយេន ទិដ្ឋេន, យោ ខោ, វក្កលិ, ធម្មំ បស្សតិ, សោ មំ បស្សតិ។ យោ

មំ បស្សតិ, សោ ធម្មំ បស្សតី’’តិ (សំ. និ. ៣.៨៧) វត្វា ឱវទិ។ សោ ឯវំ ឱវទិតោបិ សត្ថុ ទស្សនំ បហាយ នេវ អញ្ញត្ថ គន្តុំ សក្កោតិ។ អថ នំ សត្ថា “នាយំ ភិក្ខុ សំវេគំ អលភិត្វា ពុជ្ឈិស្សតី’’តិ ឧបកដ្ឋាយ វស្សូបនាយិកាយ រាជគហំ គន្ត្វា វស្សូបនាយិកទិវសេ “អបេហិ, វក្កលិ, អបេហិ, វក្កលី’’តិ បណាមេសិ។ សោ “ន មំ សត្ថា អាលបតី’’តិ តេមាសំ សត្ថុ សម្មុខេ ឋាតុំ អសក្កោន្តោ “កឹ មយ្ហំ ជីវិតេន, បព្ពតា អត្តានំ បាតេស្សាមី’’តិ គិជ្ឈកូដំ អភិរុហិ។

សត្ថា តស្ស កិលមនភាវំ ញត្វា “អយំ ភិក្ខុ មម សន្តិកា អស្សាសំ អលភន្តោ មគ្គផលានំ ឧបនិស្សយំ នាសេយ្យា’’តិ អត្តានំ ទស្សេតុំ ឱភាសំ មុញ្ចិ។ អថស្ស សត្ថុ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ តាវមហន្តោបិ សោកោ បហីយិ។ សត្ថា សុក្ខតឡាកំ ឱឃេន បូរេន្តោ វិយ ថេរស្ស ពលវបីតិបាមោជ្ជំ ឧប្បាទេតុំ ឥមំ គាថមាហ –

៣៨១. “បាមោជ្ជពហុលោ ភិក្ខុ, បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ;
អធិគច្ឆេ បទំ សន្តំ, សង្ខារូបសមំ សុខ’’ន្តិ។

តស្សត្ថោ – បកតិយាបិ បាមោជ្ជពហុលោ ភិក្ខុ ពុទ្ធសាសនេ បសាទំ រោចេតិ, សោ ឯវំ បសន្នោ ពុទ្ធសាសនេ សន្តំ បទំ សង្ខារូបសមំ សុខន្តិ លទ្ធនាមំ និព្ពានំ អធិគច្ឆេយ្យាតិ។ ឥមញ្ច បន គាថំ វត្វា សត្ថា វក្កលិត្ថេរស្ស ហត្ថំ បសារេត្វា –

“ឯហិ វក្កលិ មា ភាយិ, ឱលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ ឧទ្ធរិស្សាមិ, បង្កេ សន្នំវ កុញ្ជរំ។

“ឯហិ វក្កលិ មា ភាយិ, ឱលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ មោចយិស្សាមិ, រាហុគ្គហំវ សូរិយំ។

“ឯហិ វក្កលិ មា ភាយិ, ឱលោកេហិ តថាគតំ;
អហំ តំ មោចយិស្សាមិ, រាហុគ្គហំវ ចន្ទិម’’ន្តិ។ –

ឥមា គាថា អភាសិ។ សោ “ទសពលោ មេ ទិដ្ឋោ, ឯហីតិ ច អវ្ហានម្បិ លទ្ធ’’ន្តិ ពលវបីតឹ ឧប្បាទេត្វា “កុតោ នុ ខោ គន្តព្ព’’ន្តិ គមនមគ្គំ អបស្សន្តោ ទសពលស្ស សម្មុខេ អាកាសេ ឧប្បតិត្វា បឋមបាទេ បព្ពតេ ឋិតេយេវ សត្ថារា វុត្តគាថា អាវជ្ជេន្តោ អាកាសេយេវ បីតឹ វិក្ខម្ភេត្វា សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា តថាគតំ វន្ទមានោវ ឱតរិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា អបរភាគេ សទ្ធាធិមុត្តានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេសីតិ។

វក្កលិត្ថេរវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. សុមនសាមណេរវត្ថុ

យោ ហវេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ សុមនសាមណេរំ អារព្ភ កថេសិ។ តត្រាយំ អនុបុព្ពីកថា –

បទុមុត្តរពុទ្ធកាលស្មិញ្ហិ ឯកោ កុលបុត្តោ សត្ថារា ចតុបរិសមជ្ឈេ ឯកំ ភិក្ខុំ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គដ្ឋានេ ឋបេន្តំ ទិស្វា តំ សម្បត្តិំ បត្ថយមានោ សត្ថារំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស មហាទានំ ទត្វា, “ភន្តេ, អហម្បិ អនាគតេ ឯកស្ស ពុទ្ធស្ស សាសនេ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ ភវេយ្យ’’ន្តិ បត្ថនំ បបេសិ។ សត្ថា កប្បសតសហស្សំ ឱលោកេន្តោ តស្ស បត្ថនាយ សមិជ្ឈនភាវំ វិទិត្វា “ឥតោ កប្បសតសហស្សមត្ថកេ គោតមពុទ្ធសាសនេ ទិព្ពចក្ខុកានំ អគ្គោ អនុរុទ្ធោ នាម ភវិស្សសី’’តិ ព្យាកាសិ។ សោ តំ ព្យាករណំ សុត្វា ស្វេ បត្តព្ពំ វិយ តំ សម្បត្តិំ មញ្ញមានោ បរិនិព្ពុតេ សត្ថរិ ភិក្ខូ ទិព្ពចក្ខុបរិកម្មំ បុច្ឆិត្វា សត្តយោជនិកំ កញ្ចនថូបំ បរិក្ខិបិត្វា អនេកានិ ទីបរុក្ខសហស្សានិ ការេត្វា ទីបបូជំ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ កប្បសតសហស្សានិ សំសរិត្វា ឥមស្មិំ កប្បេ ពារាណសិយំ ទលិទ្ទកុលេ និព្ពត្តោ សុមនសេដ្ឋឹ និស្សាយ តស្ស តិណហារកោ ហុត្វា ជីវិកំ កប្បេសិ។ **អន្នភារោ**តិស្ស នាមំ អហោសិ។ សុមនសេដ្ឋីបិ តស្មិំ នគរេ និច្ចកាលំ មហាទានំ ទេតិ។

អថេកទិវសំ ឧបរិដ្ឋោ នាម បច្ចេកពុទ្ធោ គន្ធមាទនេ និរោធសមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កស្ស នុ ខោ អជ្ជ អនុគ្គហំ ករិស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា “អជ្ជ មយា អន្នភារស្ស អនុគ្គហំ កាតុំ វដ្ដតិ, ឥទានិ ច សោ អដវិតោ តិណំ

អាទាយ គេហំ អាគមិស្សតី”តិ ញត្វា បត្តចីវរមាទាយ ឥទ្ធិយា គន្ត្វា អន្តរាបណស្ស សមោ្មខេ បច្ចដ្ឋាសិ។ អន្នភារោ តំ តុច្ឆបត្តហត្ថំ ទិស្វា “អបិ , ភន្តេ, ភិក្ខំ លភិត្ថា”តិ បុច្ឆិត្វា “លភិស្សាម មហាបុញ្ញា”តិ វុត្តេ “តេន ហិ, ភន្តេ, ថោកំ អាគមេថា”តិ តិណកាជំ ឆឌ្ឌេត្វា វេគេន គេហំ គន្ត្វា, “ភទ្ទេ, មយ្ហំ ឋបិតភាគភត្តំ អត្ថិ, នត្ថី”តិ ភរិយំ បុច្ឆិត្វា “អត្ថិ, សាមី”តិ វុត្តេ វេគេន បច្ចាគន្ត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស បត្តំ អាទាយ “មយ្ហំ ទាតុកាមតាយ សតិ ទេយ្យធម្មោ ន ហោតិ, ទេយ្យធម្មេ សតិ បដិគ្គាហកំ ន លភាមិ។ អជ្ជ បន មេ បដិគ្គាហកោ ច ទិដ្ឋោ, ទេយ្យធម្មោ ច អត្ថិ, លាភា វត មេ”តិ គេហំ គន្ត្វា ភត្តំ បត្តេ បក្ខិបាបេត្វា បច្ចាហរិត្វា បច្ចេកពុទ្ធស្ស ហត្ថេ បតិដ្ឋបេត្វា –

> “អមិនា បន ទានេន, មា មេ ទាលិទ្ទិយំ អហុ;
> នត្ថីតិ វចនំ នាម, មា អហោសិ ភវាភវេ។ –

ភន្តេ ឯវរូបា ទុជ្ជីវិតា មុច្ចេយ្យំ, នត្ថីតិ បទមេវ ន សុណេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ “ឯវំ ហោតុ មហាបុញ្ញា”តិ វត្វា អនុមោទនំ កត្វា បក្កាមិ។

សុមនសេដ្ឋិនោបិ ឆត្តេ អធិវត្ថា ទេវតា “អហោ ទានំ បរមទានំ, ឧបរិដ្ឋេ សុបតិដ្ឋិត”ន្តិ វត្វា តិក្ខត្តុំ សាធុការមទាសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “កឹ មំ ឯត្តកំ កាលំ ទានំ ទទមានំ ន បស្សសី”តិ អាហ។ នាហំ តវ ទានំ អារព្ភ សាធុការំ ទេមិ, អន្នភារេន បន ឧបរិដ្ឋស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតេ បសីទិត្វា មយា ឯស សាធុការោ បវត្តិតោតិ។ សោ “អច្ឆរិយំ វត, ភោ, អហំ ឯត្តកំ កាលំ ទានំ ទទន្តោ ទេវតំ សាធុការំ ទាបេតុំ នាសក្ខឹ, អន្នភារោ មំ និស្សាយ ជីវន្តោ ឯកបិណ្ឌបាតេនេវ សាធុការំ ទាបេសិ, តស្ស ទានេ អនុច្ឆវិកំ កត្វា តំ បិណ្ឌបាតំ មម សន្តកំ ករិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តំ បក្កោសាបេត្វា “អជ្ជ តយា កស្សចិ កិញ្ចិ ទិន្ន”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អាម, សាមិ, ឧបរិដ្ឋបច្ចេកពុទ្ធស្ស មេ អជ្ជ ភាគភត្តំ ទិន្ន”ន្តិ។ “ហន្ទ, ភោ, កហាបណំ គហេត្វា ឯតំ មយ្ហំ បិណ្ឌបាតំ ទេហី”តិ? “ន ទេមិ, សាមី”តិ។ សោ យាវ សហស្សំ វឌ្ឍេសិ, ឥតរោ សហស្សេនាបិ នាទាសិ។ អថ នំ “ហោតុ, ភោ, យទិ បិណ្ឌបាតំ ន ទេសិ, សហស្សំ គហេត្វា បត្តឹ មេ ទេហី”តិ អាហ។ សោ “អយ្យេន សទ្ធឹ មន្តេត្វា ជានិស្សាមី”តិ វេគេន បច្ចេកពុទ្ធំ សម្បាបុណិត្វា, “ភន្តេ សុមនសេដ្ឋិ, សហស្សំ ទត្វា តុម្ហាកំ បិណ្ឌបាតេ បត្តឹ យាចតិ, កឹ ករោមី”តិ បុច្ឆិ។

អថស្ស សោ ឧបមំ អាហរិ “សេយ្យថាបិ, បណ្ឌិត, កុលសតិកេ គាមេ ឯកស្មឹ យរេ ទីបំ ជាលេយ្យ, សេសា អត្តនោ តេលេន វដ្ដឹ តេមេត្វា ជាលាបេត្វា គណ្ហេយ្យុំ, បុរិមបទីបស្ស បភា អត្ថីតិ វត្តព្ពា នត្ថី”តិ។ អតិរេកតរា, ភន្តេ, បភា ហោតីតិ។ ឯវមេវ បណ្ឌិត ឧឡុង្កយាគុ វា ហោតុ, កដច្ឆុភិក្ខា វា, អត្តនោ បិណ្ឌបាតេ បរេសំ បត្តឹ ទេន្តស្ស យត្តកានំ ទេតិ, តត្តកំ វឌ្ឍតិ។ ត្វញ្ហិ ឯកមេវ បិណ្ឌបាតំ អទាសិ, សេដ្ឋិស្ស បន បត្តិយា ទិន្នាយ ទ្វេ បិណ្ឌបាតា ហោន្តិ ឯកោ តវ, ឯកោ តស្សាតិ។

សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ តំ អភិវាទេត្វា សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “គណ្ហ, សាមិ, បត្តិ”ន្តិ អាហ។ តេន ហិ ឥមេ កហាបណេ គណ្ហាតិ។ នាហំ បិណ្ឌបាតំ វិក្កិណាមិ, សទ្ធាយ តេ បត្តឹ ទម្មីតិ។ “ត្វំ សទ្ធាយ ទេសិ, អហម្បិ តវ គុណេ បូជេមិ, គណ្ហ, តាត, ឥតោ បដ្ឋាយ ច បន មា សហត្ថា កម្មមកាសិ, វីថិយំ ឃរំ មាបេត្វា វស។ យេន ច តេ អត្ថោ ហោតិ, សព្ពំ មម សន្តិកា គណ្ហាហី”តិ អាហ។ និរោធា វុដ្ឋិតស្ស បន ទិន្នបិណ្ឌបាតោ តទហេវ វិបាកំ ទេតិ។ តស្មា រាជាបិ តំ បវត្តឹ សុត្វា អន្នភារំ បក្កោសាបេត្វា បត្តឹ គហេត្វា មហន្តំ ភោគំ ទត្វា តស្ស សេដ្ឋិដ្ឋានំ ទាបេសិ។

សោ សុមនសេដ្ឋិស្ស សហាយកោ ហុត្វា យាវជីវំ បុញ្ញានិ កត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ទេវមនុស្សេសុ សំសរន្តោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ កបិលវត្ថុនគរេ អមិតោទនស្ស សក្កស្ស គេហេ បដិសន្ធឹ គណ្ហិ, **អនុរុទ្ធោ**តិស្ស នាមំ អកំសុ។ សោ មហានាមសក្កស្ស កនិដ្ឋភាតា, សត្ថុ ចូឡបិតុ បុត្តោ បរមសុខុមាលោ មហាបុញ្ញោ អហោសិ។ ឯកទិវសំ កិរ ឆសុ ខត្តិយេសុ បូវេ លក្ខំ កត្វា គុឡេហិ កីឡន្តេសុ អនុរុទ្ធោ បរាជិតោ បូវានំ អត្ថាយ មាតុ សន្តិកំ បហិណិ។ សា មហន្តំ សុវណ្ណថាលំ បូរេត្វា បូវេ បេសេសិ។ បូវេ ខាទិត្វា បុន កីឡន្តោ បរាជិតោ តថេវ បហិណិ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ បូវេសុ អាហដេសុ ចតុត្ថេ វារេ មាតា “ឥទានិ បូវា នត្ថី”តិ បហិណិ។ តស្សា វចនំ សុត្វា “នត្ថី”តិ បទស្ស អសុតបុព្ពតាយ “នត្ថិបូវា នាម ឥទានិ ភវិស្សន្តី”តិ សញ្ញំ កត្វា “គច្ឆ នត្ថិបូវេ អាហរា”តិ បេសេសិ។ អថស្ស មាតា “នត្ថិបូវេ កិរ, អយ្យេ, ទេថា”តិ វុត្តេ “មម បុត្តេន នត្ថីតិ បទំ ន សុតបុព្ពំ, កថំ នុ ខោ នត្ថិភាវំ ជានាបេយ្យ”ន្តិ សុវណ្ណបាតឹ ធោវិត្វា អបរាយ សុវណ្ណបាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា “ហន្ទ, តាត, ឥមំ មម បុត្តស្ស ទេហី”តិ បហិណិ។ តស្មឹ ខណេ នគរបរិគ្គាហិកា ទេវតា “អម្ហាកំ សាមិនា អន្នភារកាលេ ឧបរិដ្ឋស្ស បច្ចេកពុទ្ធស្ស ភាគភត្តំ ទត្វា ‘នត្ថីតិ បទមេវ ន សុណេយ្យ’ន្តិ បត្ថនា នាម ឋបិតា។ សចេ មយំ

តមត្ថំ ញត្វា អជ្ឈុបេក្ខេយ្យាម, មុទ្ធាបិ នោ សត្តធា ផលេយ្យា”តិ ចិន្តេត្វា ទិព្ពបូវេហិ បាតិំ បូរយិំសុ។ សោ បុរិសោ បាតិំ អាហរិត្វា តស្ស សន្តិកេ ឋបេត្វា វិវរិ។ តេសំ គន្ធោ សកលនគរំ ផរិ។ បូវោ បន មុខេ ឋបិតមត្តោវ សត្តរសហរណិសហស្សានិ ផរិត្វា អដ្ឋាសិ។

អនុរុទ្ធោបិ ចិន្តេសិ – “ន មំ មញ្ញេ ឥតោ បុព្ពេ មាតា បិយាយតិ។ ន ហិ មេ អញ្ញទា តាយ នត្ថិបូវា នាម បក្កបុព្ពា”តិ។ សោ គន្ត្វា មាតរំ ឯវមាហ – “អម្ម, នាហំ តវ បិយោ”តិ។ តាត, កឹ វទេសិ, មម អក្ខីហិបិ ហទយមំសតោបិ ត្វំ បិយតរោតិ។ សចាហំ, អម្ម, តវ បិយោ, កស្មា មម បុព្ពេ ឯវរូបេ នត្ថិបូវេ នាម ន អទាសីតិ។ សា តំ បុរិសំ បុច្ឆិ – “តាត, កិញ្ចិ បាតិយំ អហោសី”តិ។ អាម, អយ្យេ, បូវានំ បាតិ បរិបុណ្ណា អហោសិ, ន មេ ឯវរូបា ទិដ្ឋបុព្ពាតិ។ សា ចិន្តេសិ – “បុត្តោ មេ កតបុញ្ញោ, ទេវតាហិស្ស ទិព្ពបូវា បហិតា ភវិស្សន្តី”តិ។ សោបិ មាតរំ អាហ – “អម្ម, ន មយា ឯវរូបា បូវា ខាទិតបុព្ពា, ឥតោ បដ្ឋាយ មេ នត្ថិបូវមេវ បចេយ្យាសី”តិ។ សា តតោ បដ្ឋាយ តេន “បូវេ ខាទិតុកាមោម្ហី”តិ វុត្តកាលេ សុវណ្ណបាតិំ ធោវិត្វា អញ្ញាយ បាតិយា បដិកុជ្ជិត្វា បហិណតិ, ទេវតា បាតិំ បូរេន្តិ។ ឯវំ សោ អគារមជ្ឈេ វសន្តោ នត្ថីតិ បទស្ស អត្ថំ អជានិត្វា ទិព្ពបូវេយេវ បរិភុញ្ជិ។

សត្ថុ បន បរិវារត្ថំ កុលបដិបាដិយា សាកិយកុមារេសុ បព្ពជន្តេសុ មហានាមេន សក្កេន, “តាត, អម្ហាកំ កុលា កោចិ បព្ពជិតោ នត្ថិ, តយា វា បព្ពជិតព្ពំ, មយា វា”តិ វុត្តេ សោ អាហ – “អហំ អតិសុខុមាលោ បព្ពជិតុំ ន សក្ខិស្សាមី”តិ។ តេន ហិ កម្មន្តំ ឧគ្គណ្ហ, អហំ បព្ពជិស្សាមីតិ។ កោ ឯស កម្មន្តោ នាមាតិ? សោ ហិ ភត្តស្ស ឧដ្ឋានដ្ឋានម្បិ ន ជានាតិ, កម្មន្តំ កិមេវ ជានិស្សតិ, តស្មា ឯវមាហ។ ឯកទិវសញ្ហិ អនុរុទ្ធោ ភទ្ទិយោ កិមិលោតិ តយោ ជនា “ភត្តំ នាម កហំ ឧដ្ឋាតី”តិ មន្តយិំសុ។ តេសុ កិមិលោ “កោដ្ឋេសុ ឧដ្ឋាតី”តិ អាហ។ សោ កិរេកទិវសំ វីហី កោដ្ឋម្ហិ បក្ខិបន្តេ អទ្ទស, តស្មា “កោដ្ឋេ ភត្តំ ឧប្បជ្ជតី”តិ សញ្ញាយ ឯវមាហ។ អថ នំ ភទ្ទិយោ “ត្វំ ន ជានាសី”តិ វត្វា “ភត្តំ នាម ឧក្ខលិយំ ឧដ្ឋាតី”តិ អាហ។ សោ កិរេកទិវសំ ឧក្ខលិតោ ភត្តំ វឌ្ឍេន្តេ ទិស្វា “ឯត្ថេវេតំ ឧប្បជ្ជតី”តិ សញ្ញមកាសិ, តស្មា ឯវមាហ។ អនុរុទ្ធោ តេ ឧភោបិ “តុម្ហេ ន ជានាថា”តិ វត្វា “ភត្តំ នាម រតនុព្ពេធមកុឡាយ មហាសុវណ្ណបាតិយំ ឧដ្ឋាតី”តិ អាហ។ តេន កិរ នេវ វីហី កោដ្ដេន្តា, ន ភត្តំ បចន្តា ទិដ្ឋបុព្ពា, សុវណ្ណបាតិយំ វឌ្ឍេត្វា បុរតោ ឋបិតភត្តមេវ បស្សតិ, តស្មា “បាតិយំយេវេតំ ឧប្បជ្ជតី”តិ សញ្ញមកាសិ, តស្មា ឯវមាហ។ ឯវំ ភត្តុដ្ឋានដ្ឋានម្បិ អជានន្តោ មហាបុញ្ញោ កុលបុត្តោ កម្មន្តេ កឹ ជានិស្សតិ។

សោ “ឯហិ ខោ តេ, អនុរុទ្ធ, ឃរាវាសត្ថំ អនុសាសិស្សាមិ, បឋមំ ខេត្តំ កសាបេតព្ព”ន្តិអាទិនា នយេន ភាតរា វុត្តានំ កម្មន្តានំ អបរិយន្តភាវំ សុត្វា “ន មេ ឃរាវាសេន អត្ថោ”តិ មាតរំ អាបុច្ឆិត្វា ភទ្ទិយបមុខេហិ បញ្ចហិ សាកិយកុមារេហិ សទ្ធឹ និក្ខមិត្វា អនុបិយម្ពវនេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បព្ពជិ។ បព្ពជិត្វា ច បន សម្មាបដិបទំ បដិបន្នោ អនុបុព្ពេន តិស្សោ វិជ្ជា សច្ឆិកត្វា ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឯកាសនេ និសិន្នោវ ហត្ថតលេ ឋបិតអាមលកានិ វិយ សហស្សលោកធាតុយោ ឱលោកនសមត្ថោ ហុត្វា –

> “បុព្ពេនិវាសំ ជានាមិ, ទិព្ពចក្ខុ វិសោធិតំ;
> តេវិជ្ជោ ឥទ្ធិបត្តោម្ហិ, កតំ ពុទ្ធស្ស សាសន”ន្តិ។ (ថេរគា. ៣៣២, ៥៦២) –

ឧទានំ ឧទានេត្វា “កឹ នុ ខោ មេ កត្វា អយំ សម្បត្តិ លទ្ធា”តិ ឱលោកេន្តោ “បទុមុត្តរបាទមូលេ បត្ថនំ ឋបេសិ”ន្តិ ញត្វា បុន “សំសារេ សំសរន្តោ អសុកស្មឹ នាម កាលេ ពារាណសិយំ សុមនសេដ្ឋឹ និស្សាយ ជីវន្តោ អន្នភារោ នាម អហោសិ”ន្តិបិ ញត្វា –

> “អន្នភារោ បុរេ អាសឹ, ទលិទ្ទោ តិណហារកោ;
> បិណ្ឌបាតោ មយា ទិន្នោ, ឧបរិដ្ឋស្ស តាទិនោ”តិ។ –

អាហ ។ អថស្ស ឯតទហោសិ – “យោ សោ តទា មយា ឧបរិដ្ឋស្ស ទិន្នបិណ្ឌបាតតោ កហាបណេ ទត្វា បត្តឹ អគ្គហេសិ, មម សហាយកោ សុមនសេដ្ឋិ កហំ នុ ខោ សោ ឯតរហិ និព្ពត្តោ”តិ។ អថ នំ “វិញ្ឈាដវិយំ បព្ពតបាទេ មុណ្ឌនិគមោ នាម អត្ថិ, តត្ថ មហាមុណ្ឌស្ស នាម ឧបាសកស្ស មហាសុមនោ ចូឡសុមនោតិ ទ្វេ បុត្តា, តេសុ សោ ចូឡសុមនោ ហុត្វា និព្ពត្តោ”តិ អទ្ទស។ ទិស្វា ច បន ចិន្តេសិ – “អត្ថិ នុ ខោ តត្ថ មយិ គតេ ឧបការោ, នត្ថី”តិ។ សោ ឧបធារេន្តោ ឥទំ អទ្ទស “សោ តត្ថ មយិ គតេ សត្តវស្សិកោវ និក្ខមិត្វា បព្ពជិស្សតិ, ខុរគ្គេយេវ ច អរហត្តំ បាបុណិស្សតី”តិ។ ទិស្វា ច បន ឧបកដ្ឋេ អន្តោវស្សេ អាកាសេន គន្ត្វា គាមទ្វារេ ឱតរិ។ មហាមុណ្ឌោ បន ឧបាសកោ ថេរស្ស បុព្ពេបិ វិស្សាសិកោ ឯវ។ សោ ថេរំ បិណ្ឌបាតកាលេ ចីវរំ បារុបន្តំ ទិស្វា បុត្តំ មហាសុមនំ អាហ – “តាត, អយ្យោ, មេ អនុរុទ្ធត្ថេរោ អាគតោ, យាវស្ស អញ្ញោ កោចិ បត្តំ ន គណ្ហាតិ, តាវស្ស

គន្ត្វា បត្តំ គណ្ហ, អហំ អាសនំ បញ្ញាបេស្សាមី”តិ។ សោ តថា អកាសិ។ ឧបាសកោ ថេរំ អន្តោនិវេសនេ សក្កច្ចំ បរិវិសិត្វា តេមាសំ វសនត្ថាយ បដិញ្ញំ គណ្ហិ, ថេរោបិ អធិវាសេសិ។

អថ នំ ឯកទិវសំ បដិជគ្គន្តោ វិយ តេមាសំ បដិជគ្គិត្វា មហាបវារណាយ តិចីវរញ្ចេវ គុឡតេលតណ្ឌុលាទីនិ ច អាហរិត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ ឋបេត្វា “គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ “អលំ, ឧបាសក, ន មេ ឥមិនា អត្ថោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, វស្សាវាសិកលាភោ នាមេស, គណ្ហថ ន”ន្តិ? “ន គណ្ហាមិ, ឧបាសកា”តិ។ “កិមត្ថំ ន គណ្ហថ, ភន្តេ”តិ? “មយ្ហំ សន្តិកេ កប្បិយការកោ សាមណេរោបិ នត្ថី”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, មម បុត្តោ មហាសុមនោ សាមណេរោ ភវិស្សតី”តិ។ “ន មេ, ឧបាសក, មហាសុមនេនត្ថោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, ចូឡសុមនំ បព្ពាជេថា”តិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា ចូឡសុមនំ បព្ពាជេសិ។ សោ ខុរគ្គេយេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ ថេរោ តេន សទ្ធិំ អឌ្ឍមាសមត្តំ តត្ថេវ វសិត្វា “សត្ថារំ បស្សិស្សាមី”តិ តស្ស ញាតកេ អាបុច្ឆិត្វា អាកាសេនេវ គន្ត្វា ហិមវន្តបទេសេ អរញ្ញកុដិកាយ ឱតរិ។

ថេរោ បន បកតិយាបិ អារទ្ធវីរិយោ, តស្ស តត្ថ បុព្ពរត្តាបររត្តំ ចង្កមន្តស្ស ឧទរវាតោ សមុដ្ឋហិ។ អថ នំ កិលន្តរូបំ ទិស្វា សាមណេរោ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, កឹ វោ រុជ្ជតី”តិ? “ឧទរវាតោ មេ សមុដ្ឋិតោ”តិ ។ “អញ្ញទាបិ សមុដ្ឋិតបុព្ពោ, ភន្តេ”តិ? “អាមាវុសោ”តិ។ “កេន ផាសុកំ ហោតិ, ភន្តេ”តិ? “អនោតត្តតោ បានីយេ លទ្ធេ ផាសុកំ ហោតិ, អាវុសោ”តិ។ “តេន ហិ, ភន្តេ, អាហរាមី”តិ។ “សក្ខិស្សសិ សាមណេរា”តិ? “អាម, ភន្តេ”តិ។ តេន ហិ អនោតត្តេ បន្នគោ នាម នាគរាជា មំ ជានាតិ, តស្ស អាចិក្ខិត្វា ភេសជ្ជត្ថាយ ឯកំ បានីយវារកំ អាហរាតិ។ សោ សាធូតិ ឧបជ្ឈាយំ វន្ទិត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា បញ្ចយោជនសតំ ឋានំ អគមាសិ ។ តំ ទិវសំ បន នាគរាជា នាគនាដកបរិវុតោ ឧទកកីឡំ កីឡិតុកាមោ ហោតិ។ សោ សាមណេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វាវ កុជ្ឈិ, “អយំ មុណ្ឌកសមណោ អត្តនោ បាទបំសុំ មម មត្ថកេ ឱកិរន្តោ វិចរតិ, អនោតត្តេ បានីយត្ថាយ អាគតោ ភវិស្សតិ, ន ទានិស្ស បានីយំ ទស្សាមី”តិ បណ្ណាសយោជនិកំ អនោតត្តទហំ មហាបាតិយា ឧក្កុលិ បិទហន្តោ វិយ ផណេន បិទហិត្វា និបជ្ជិ។ សាមណេរោ នាគរាជស្ស អាការំ ឱលោកេត្វាវ “កុទ្ធោ អយ”ន្តិ ញត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“សុណោហិ មេ នាគរាជ, ឧគ្គតេជ មហព្ពល;
ទេហិ មេ បានីយឃដំ, ភេសជ្ជត្ថម្ហិ អាគតោ”តិ។

តំ សុត្វា នាគរាជា ឥមំ គាថមាហ –

“បុរត្ថិមស្មឹ ទិសាភាគេ, គង្គា នាម មហានទី;
មហាសមុទ្ទមប្បេតិ, តតោ ត្វំ បានីយំ ហរា”តិ។

តំ សុត្វា សាមណេរោ “អយំ នាគរាជា អត្តនោ ឥច្ឆាយ ន ទស្សតិ, អហំ ពលក្ការំ កត្វា អានុភាវំ ជានាបេត្វា ឥមំ អភិភវិត្វាវ បានីយំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា, “មហារាជ , ឧបជ្ឈាយោ មំ អនោតត្តតោវ បានីយំ អាហរាបេតិ, តេនាហំ ឥទមេវ ហរិស្សាមិ, អបេហិ, មា មំ វារេហី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឥតោវ បានីយំ ហាស្សំ, ឥមិនាវម្ហិ អត្ថិកោ;
យទិ តេ ថាមពលំ អត្ថិ, នាគរាជ និវារយា”តិ។

អថ នំ នាគរាជា អាហ –

“សាមណេរ សចេ អត្ថិ, តវ វិក្កម បោរិសំ;
អភិនន្ទាមិ តេ វាចំ, ហរស្សុ បានីយំ មមា”តិ។

អថ នំ សាមណេរោ “ឯវំ, មហារាជ, ហរាមី”តិ វត្វា “យទិ សក្កោន្តោ ហរាហី”តិ វុត្តេ – “តេន ហិ សុដ្ឋុ ជានស្សូ”តិ តិក្ខត្តុំ បដិញ្ញំ គហេត្វា “ពុទ្ធសាសនស្ស អានុភាវំ ទស្សេត្វា មយា បានីយំ ហរិតុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា អាកាសដ្ឋទេវតានំ តាវ សន្តិកំ អគមាសិ។ តា អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា “កឹ, ភន្តេ”តិ វត្វា អដ្ឋំសុ។ “ឯតស្មឹ អនោតត្តទហបិដ្ឋេ បន្នគនាគរាជេន សទ្ធិំ មម សង្គាមោ ភវិស្សតិ, តត្ថ គន្ត្វា ជយបរាជយំ ឱលោកេថា”តិ អាហ។ សោ ឯតេនេវ នីហារេន ចត្តារោ លោកបាលេ សក្កសុយាមសន្តុសិតបរនិម្មិតវសវត្តី ច ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ តតោ បរំ បដិបាដិយា យាវ ព្រហ្មលោកំ គន្ត្វា តត្ថ តត្ថ ព្រហ្មេហិ អាគន្ត្វា វន្ទិត្វា ឋិតេហិ “កឹ, ភន្តេ”តិ បុដ្ឋោ តមត្ថំ អារោចេសិ។ ឯវំ សោ អសញ្ញេ ច អរូបិព្រហ្មានោ ច ឋបេត្វា សព្ពត្ថ មុហុត្តេនេវ

អាហិណ្ឌិត្វា អារោចេសិ។ តស្ស វចនំ សុត្វា សព្ពាបិ ទេវតា អនោតត្តទហបិដ្ឋេ នាឡិយំ បក្ខិត្តានិ បិដ្ឋចុណ្ណានិ វិយ អាកាសំ និរន្តរំ បូរេត្វា សន្និបតឹសុ។ សន្និបតិតេ ទេវសង្ឃេ សាមណេរោ អាកាសេ ឋត្វា នាគរាជំ អាហ –

“សុណោហិ មេ នាគរាជ, ឧគ្គតេជ មហព្ពល;
ទេហិ មេ បានីយឃដំ, ភេសជ្ជត្ថម្ហិ អាគតោ”តិ។

អថ នំ នាគោ អាហ –

“សាមណេរ សចេ អត្ថិ, តវ វិក្កម បោរិសំ;
អភិនន្ទាមិ តេ វាចំ, ហរស្សុ បានីយំ មមា”តិ។

សោ តិក្ខត្តុំ នាគរាជស្ស បដិញ្ញំ គហេត្វា អាកាសេ ឋិតកោវ ទ្វាទសយោជនិកំ ព្រហ្មត្តភាវំ មាបេត្វា អាកាសតោ ឱរុយ្ហ នាគរាជស្ស ផណេ អក្កមិត្វា អធោមុខំ និប្បីឡេសិ, តាវទេវ ពលវតា បុរិសេន អក្កន្តអល្លចម្មំ វិយ នាគរាជស្ស ផណេ អក្កន្តមត្តេ ឱគលិត្វា ទព្ពិមត្តា ផណបុដកា អហេសុំ។ នាគរាជស្ស ផណេហិ មុត្តមុត្តដ្ឋានតោ តាលក្ខន្ធបមាណា ឧទកវដ្ដិយោ ឧគ្គញ្ឆឹសុ។ សាមណេរោ អាកាសេយេវ បានីយវារកំ បូរេសិ។ ទេវសង្ឃោ សាធុការមទាសិ។ អថ នាគរាជា លជ្ជិត្វា សាមណេរស្ស កុជ្ឈិ, ជយកុសុមវណ្ណានិស្ស អក្ខីនិ អហេសុំ។ សោ “អយំ មំ ទេវសង្ឃំ សន្និបាតេត្វា បានីយំ គហេត្វា លជ្ជាបេសិ, ឯតំ គហេត្វា មុខេ ហត្ថំ បក្ខិបិត្វា ហទយមំសំ វាស្ស មទ្ទាមិ, បាទេ វា នំ គហេត្វា បារគង្គាយំ ខិបាមី”តិ វេគេន អនុពន្ធិ។ អនុពន្ធន្តោបិ នំ បាបុណិតុំ នាសក្ខិយេវ។ សាមណេរោ គន្ត្វា ឧបជ្ឈាយស្ស ហត្ថេ បានីយំ ឋបេត្វា “បិវថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ នាគរាជាបិ បច្ឆតោ អាគន្ត្វា, “ភន្តេ អនុរុទ្ធ, សាមណេរោ មយា អទិន្នមេវ បានីយំ គហេត្វា អាគតោ, មា បិវិត្ថា”តិ អាហ។ ឯវំ កិរ សាមណេរាតិ។ “បិវថ, ភន្តេ, ឥមិនា មេ ទិន្នំ បានីយំ អាហដ”ន្តិ អាហ។ ថេរោ “ខីណាសវសាមណេរស្ស មុសាកថនំ នាម នត្ថី”តិ ញត្វា បានីយំ បិវិ។ តង្ខណញ្ញេវស្ស អាពាធោ បដិបស្សម្ភិ។ បុន នាគោ ថេរំ អាហ – “ភន្តេ, សាមណេរេនម្ហិ សព្ពំ ទេវគណំ សន្និបាតេត្វា លជ្ជាបិតោ, អហមស្ស ហទយំ វា ផាលេស្សាមិ, បាទេ វា នំ គហេត្វា បារគង្គាយ ខិបិស្សាមី”តិ។ មហារាជ, សាមណេរោ មហានុភាវោ, តុម្ហេ សាមណេរេន សទ្ធឹ សង្គាមេតុំ ន សក្ខិស្សថ , ខមាបេត្វា នំ គច្ឆថាតិ។ សោ សយម្បិ សាមណេរស្ស អានុភាវំ ជានាតិយេវ, លជ្ជាយ បន អនុពន្ធិត្វា អាគតោ។ អថ នំ ថេរស្ស វចនេន ខមាបេត្វា តេន សទ្ធឹ មិត្តសន្ថវំ កត្វា “ឥតោ បដ្ឋាយ អនោតត្តឧទកេន អត្ថេ សតិ តុម្ហាកំ អាគមនកិច្ចំ នត្ថិ, មយ្ហំ បហិណេយ្យាថ, អហមេវ អាហរិត្វា ទស្សាមី”តិ វត្វា បក្កាមិ។

ថេរោបិ សាមណេរំ អាទាយ បាយាសិ។ សត្ថា ថេរស្ស អាគមនភាវំ ញត្វា មិគារមាតុបាសាទេ ថេរស្ស អាគមនំ ឱលោកេន្តោ និសីទិ។ ភិក្ខូបិ ថេរំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា បត្តចីវរំ បដិគ្គហេសុំ។ អថេកច្ចេ សាមណេរំ សីសេបិ កណ្ណេសុបិ ពាហាយម្បិ គហេត្វា សញ្ចាលេត្វា “កឹ, សាមណេរ ចូឡកនិដ្ឋ, ន ឧក្កណ្ឋិតោសី”តិ អាហំសុ។ សត្ថា តេសំ កិរិយំ ទិស្វា ចិន្តេសិ – “ភារិយំ វតិមេសំ ភិក្ខូនំ កម្មំ អាសីវិសំ គីវាយ គណ្ហន្តា វិយ សាមណេរំ គណ្ហន្តិ, នាស្ស អានុភាវំ ជានន្តិ, អជ្ជ មយា សុមនសាមណេរស្ស គុណំ បាកដំ កាតុំ វដ្ដតី”តិ។ ថេរោបិ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទិ។ សត្ថា តេន សទ្ធឹ បដិសន្ថារំ កត្វា អានន្ទត្ថេរំ អាមន្តេសិ – “អានន្ទ, អនោតត្តឧទកេនម្ហិ បាទេ ធោវិតុកាមោ , សាមណេរានំ ឃដំ ទត្វា បានីយំ អាហរាបេហី”តិ។ ថេរោ វិហារេ បញ្ចមត្តានិ សាមណេរសតានិ សន្និបាតេសិ។ តេសុ សុមនសាមណេរោ សព្ពនវកោ អហោសិ។ ថេរោ សព្ពមហល្លកំ សាមណេរំ អាហ – “សាមណេរ, សត្ថា អនោតត្តទហឧទកេន បាទេ ធោវិតុកាមោ, ឃដំ អាទាយ គន្ត្វា បានីយំ អាហរា”តិ។ សោ “ន សក្កោមិ, ភន្តេ”តិ ន ឥច្ឆិ។ ថេរោ សេសេបិ បដិបាដិយា បុច្ឆិ, តេបិ តថេវ វត្វា បដិក្ខិបឹសុ។ “កឹ បនេត្ថ ខីណាសវសាមណេរា នត្ថី”តិ? អត្ថិ, តេ បន “នាយំ អម្ហាកំ ពទ្ធោ មាលាបុដោ, សុមនសាមណេរស្សេវ ពទ្ធោ”តិ ន ឥច្ឆឹសុ, បុថុជ្ជនា បន អត្តនោ អសមត្ថតាយេវ ន ឥច្ឆឹសុ។ បរិយោសានេ បន សុមនស្ស វារេ សម្បត្តេ, “សាមណេរ, សត្ថា អនោតត្តទហឧទកេន បាទេ ធោវិតុកាមោ, កុដំ អាទាយ កិរ ឧទកំ អាហរា”តិ អាហ។ សោ “សត្ថរិ អាហរាបេន្តេ អាហរិស្សាមី”តិ សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អនោតត្តតោ កិរ មំ ឧទកំ អាហារាបេថា”តិ អាហ។ “អាម, សុមនា”តិ។ សោ វិសាខាយ ការិតេសុ ឃនសុវណ្ណកោដ្ដិមេសុ សេនាសនកុដេសុ ឯកំ សដ្ឋិកុដឧទកគណ្ហនកំ មហាឃដំ ហត្ថេន គហេត្វា “ឥមិនា មេ ឧក្ខិបិត្វា អំសកូដេ ឋបិតេន អត្ថោ នត្ថី”តិ ឱលម្ពកំ កត្វា វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា ហិមវន្តាភិមុខោ បក្ខន្ទិ។

នាគរាជា សាមណេរំ ទូរតោវ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា បច្ចុគ្គន្ត្វា កុដំ អំសកូដេន អាទាយ, “ភន្តេ, តុម្ហេ មាទិសេ ទាសេ វិជ្ជមានេ កស្មា សយំ អាគតា, ឧទកេនត្ថេ សតិ កស្មា សាសនមត្តម្បិ ន បហិណថា”តិ កុដេន ឧទកំ អាទាយ សយំ ឧក្ខិបិត្វា “បុរតោ ហោថ, ភន្តេ, អហមេវ អាហរិស្សាមី”តិ អាហ។ “តិដ្ឋថ តុម្ហេ, មហារាជ, អហ

មេវ សម្មាសម្ពុទ្ធេន អាណត្តោ”តិ នាគរាជានំ និវត្តាបេត្វា កុដំ មុខវដ្ដិយំ ហត្ថេន គហេត្វា អាកាសេនាគញ្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អាគច្ឆន្តំ ឱលោកេត្វា ភិក្ខូ អាមន្តេសិ – “បស្សថ, ភិក្ខវេ, សាមណេរស្ស លីលំ, អាកាសេ ហំសរាជា វិយ សោភតី”តិ អាហ។ សោបិ បានីយឃដំ ឋបេត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា អដ្ឋាសិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “កតិវស្សោសិ ត្វំ, សុមនា”តិ? “សត្តវស្សោម្ហិ, ភន្តេ”តិ។ “តេន ហិ, សុមន, អជ្ជ បដ្ឋាយ ភិក្ខុ ហោហី”តិ វត្វា ទាយជ្ជឧបសម្បទំ អទាសិ។ ទ្វេយេវ កិរ សាមណេរា សត្តវស្សិកា ឧបសម្បទំ លភឹសុ – អយញ្ច សុមនោ សោបាកោ ចាតិ។

ឯវំ តស្មិំ ឧបសម្បន្នេ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អច្ឆរិយំ អាវុសោ, ឯវរូបោ ហិ នាម ទហរសាមណេរស្ស អានុភាវោ ហោតិ, ន នោ ឥតោ បុព្ពេ ឯវរូបោ អានុភាវោ ទិដ្ឋបុព្ពោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មម សាសនេ ទហរោបិ សម្មា បដិបន្នោ ឯវរូបំ សម្បត្តិំ លភតិយេវា”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៨២. “យោ ហវេ ទហរោ ភិក្ខុ, យុញ្ជតិ ពុទ្ធសាសនេ;
សោមំ លោកំ បភាសេតិ, អព្ភា មុត្តោវ ចន្ទិមា”តិ។

តត្ថ **យុញ្ជតី**តិ ឃដតិ វាយមតិ។ **បភាសេតី**តិ សោ ភិក្ខុ អត្តនោ អរហត្តមគ្គញាណេន អព្ភាទីហិ មុត្តោ ចន្ទិមា វិយ លោកំ ខន្ធាទិភេទំ លោកំ ឱភាសេតិ, ឯកាលោកំ ករោតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សុមនសាមណេរវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

ភិក្ខុវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

បញ្ចវីសតិមោ វគ្គោ។

២៦. ព្រាហ្មណវគ្គោ

១. បសាទពហុលព្រាហ្មណវត្ថុ

ឆិន្ទ សោតន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បសាទពហុលំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ព្រាហ្មណោ ភគវតោ ធម្មទេសនំ សុត្វា បសន្នចិត្តោ អត្តនោ គេហេ សោឡសមត្តានំ ភិក្ខូនំ និច្ចភត្តំ បដ្ឋបេត្វា ភិក្ខូនំ អាគតវេលាយ បត្តំ គហេត្វា "អាគច្ឆន្តុ ភោន្តោ អរហន្តោ, និសីទន្តុ ភោន្តោ អរហន្តោ"តិ យំកិញ្ចិ វទន្តោ អរហន្តវាទបដិសំយុត្តមេវ វទតិ។ តេសុ បុថុជ្ជនា "អយំ អម្ហេសុ អរហន្តសញ្ញី"តិ ចិន្តយឹសុ, ខីណាសវា "អយំ នោ ខីណាសវភាវំ ជានាតី"តិ។ ឯវំ តេ សព្ពេបិ កុក្កុច្ចាយន្តា តស្ស គេហំ នាគមឹសុ។ សោ ទុក្ខី ទុម្មនោ "កិន្នុ ខោ, អយ្យា, នាគច្ឆន្តី"តិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា តមត្ថំ អារោចេសិ។ សត្ថា ភិក្ខូ អាមន្តេត្វា "កឹ ឯតំ, ភិក្ខវេ"តិ បុច្ឆិត្វា តេហិ តស្មិំ អត្ថេ អារោចិតេ "សាទិយថ បន តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, អរហន្តវាទ"ន្តិ អាហ។ "ន សាទិយាម មយំ, ភន្តេ"តិ។ "ឯវំ សន្តេ មនុស្សានំ ឯតំ បសាទភញ្ញំ, អនាបត្តិ , ភិក្ខវេ, បសាទភញ្ញេ, អបិ ច ខោ បន ព្រាហ្មណស្ស អរហន្តេសុ អធិមត្តំ បេមំ, តស្មា តុម្ហេហិបិ តណ្ហាសោតំ ឆេត្វា អរហត្តមេវ បត្តុំ យុត្ត"ន្តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៣. "ឆិន្ទ សោតំ បរក្កម្ម, កាមេ បនុទ ព្រាហ្មណ;
សង្ខារានំ ខយំ ញត្វា, អកតញ្ញូសិ ព្រាហ្មណា"តិ។

តត្ថ **បរក្កម្មា**តិ តណ្ហាសោតំ នាម ន អប្បមត្តកេន វាយាមេន ឆិន្ទិតុំ សក្កា, តស្មា ញាណសម្បយុត្តេន មហន្តេន បរក្កមេន បរក្កមិត្វា តំ សោតំ ឆិន្ទ។ ឧភោបិ **កាមេ បនុទ** នីហរ។ **ព្រាហ្មណា**តិ ខីណាសវានំ អាលបនមេតំ។ **សង្ខារាន**ន្តិ បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ ខយំ ជានិត្វា។ **អកតញ្ញូ**តិ ឯវំ សន្តេ ត្វំ សុវណ្ណាទីសុ កេនចិ អកតស្ស និព្ពានស្ស ជាននតោ អកតញ្ញូ នាម ហោសីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បសាទពហុលព្រាហ្មណវត្ថុ បឋមំ។

២. សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ

យទា ទ្វយេសូតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សម្ពហុលេ ភិក្ខូ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ តឹសមត្តា ទិសាវាសិកា ភិក្ខូ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា និសីទឹសុ។ សារិបុត្តត្ថេរោ តេសំ អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយំ ទិស្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឋិតកោវ ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆិ – "ភន្តេ, ទ្វេ ធម្មាតិ វុច្ចន្តិ, កតមេ នុ ខោ ទ្វេ ធម្មា"តិ? អថ នំ សត្ថា "ទ្វេ ធម្មាតិ ខោ, សារិបុត្ត, សមថវិបស្សនា វុច្ចន្តី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៤. "យទា ទ្វយេសុ ធម្មេសុ, បារគូ ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
អថស្ស សព្ពេ សំយោគា, អត្ថំ គច្ឆន្តិ ជានតោ"តិ។

តត្ថ **យទា**តិ យស្មិំ កាលេ ទ្វីសុ ឯតេសុ សមថវិបស្សនាធម្មេសុ អភិញ្ញាបារគាទិវសេន អយំ ខីណាសវោ បារគូ ហោតិ, អថស្ស វដ្ដស្មិំ សំយោជនសមត្ថា សព្ពេ កាមយោគាទយោ សំយោគា ឯវំ ជានន្តស្ស អត្ថំ បរិក្ខយំ គច្ឆន្តីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សព្ពេបិ តេ ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសូតិ។

សម្ពហុលភិក្ខុវត្ថុ ទុតិយំ។

៣. មារវត្ថុ

យស្ស បារន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មារំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរេកស្មិំ ទិវសេ អញ្ញតរោ បុរិសោ វិយ ហុត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា បុច្ឆិ – “ភន្តេ , បារំ បារន្តិ វុច្ចតិ, កិន្នុ ខោ ឯតំ បារំ នាមា”តិ។ សត្ថា “មារោ អយ”ន្តិ វិទិត្វា, “បាបិម, កិំ តវ បារេន, តញ្ហិ វីតរាគេហិ បត្តព្ព”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៥. “យស្ស បារំ អបារំ វា, បារាបារំ ន វិជ្ជតិ;
វីតទ្ទរំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **បារ**ន្តិ អជ្ឈត្តិកានិ ឆ អាយតនានិ។ **អបារ**ន្តិ ពាហិរានិ ឆ អាយតនានិ។ **បារាបារ**ន្តិ តទុភយំ។ **ន វិជ្ជតី**តិ យស្ស សព្ពមេ្បតំ “អហ”ន្តិ វា “មម”ន្តិ វា គហណាភាវេន នត្ថិ, តំ កិលេសទរថានំ វិគមេន **វីតទ្ទរំ** សព្ពកិលេសេហិ **វិសំយុត្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណីសូតិ។

មារវត្ថុ តតិយំ។

៤. អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ

ឈាយិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ចិន្តេសិ – “សត្ថា អត្តនោ សាវកេ, ‘ព្រាហ្មណា’តិ វទតិ, អហញ្ចម្ហិ ជាតិគោត្តេន ព្រាហ្មណោ, មម្បិ នុ ខោ ឯវំ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្ថា “នាហំ ជាតិគោត្តមត្តេន ព្រាហ្មណំ វទាមិ, ឧត្តមត្ថំ អរហត្តំ អនុប្បត្តមេវ បនេវំ វទាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៦. “ឈាយិំ វិរជមាសីនំ, កតកិច្ចមនាសវំ;
ឧត្តមត្ថមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **ឈាយិ**ន្តិ ទុវិធេន ឈានេន ឈាយន្តំ កាមរជេន **វិរជំ** វនេ ឯកក**មាសីនំ** ចតូហិ មគ្គេហិ សោឡសន្នំ កិច្ចានំ កតត្តា **កតកិច្ចំ** អាសវានំ អភាវេន **អនាសវំ ឧត្តមត្ថំ** អរហត្តំ **អនុប្បត្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ ចតុត្ថំ។

៥. អានន្ទត្ថេរវត្ថុ

ទិវា តបតីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា មិគារមាតុបាសាទេ វិហរន្តោ អានន្ទត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

បសេនទិ កោសលោ កិរ មហាបវារណាយ សព្ពាភរណបដិមណ្ឌិតោ គន្ធមាលាទីនិ អាទាយ វិហារំ អគមាសិ។ តស្មិំ ខណេ កាឡុទាយិត្ថេរោ ឈានំ សមាបជ្ជិត្វា បរិសបរិយន្តេ និសិន្នោ ហោតិ, នាមមេវ បនស្សេតំ, សរីរំ សុវណ្ណវណ្ណំ។ តស្មិំ បន ខណេ ចន្ទោ ឧគ្គច្ឆតិ, សូរិយោ អត្ថមេតិ។ អានន្ទត្ថេរោ អត្ថមេន្តស្ស ច សូរិយស្ស ឧគ្គច្ឆន្តស្ស ច ចន្ទស្ស ឱភាសំ ឱលោកេន្តោ រញ្ញោ សរីរោភាសំ ថេរស្ស សរីរោភាសំ តថាគតស្ស ច សរីរោភាសំ ឱលោកេសិ។ តត្ថ សព្ពោភាសេ អតិក្កមិត្វា សត្ថាវ វិរោចតិ។ ថេរោ សត្ថារំ វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, អជ្ជ មម ឥមេ ឱភាសេ ឱលោកេន្តស្ស តុម្ហាកមេវ ឱភាសោ រុច្ចតិ។ តុម្ហាកញ្ហិ សរីរំ សព្ពោភាសេ អតិក្កមិត្វា វិរោចតី”តិ អាហ។ អថ នំ សត្ថា, “អានន្ទ, សូរិយោ នាម ទិវា វិរោចតិ, ចន្ទោ រត្តិំ, រាជា អលង្កតកាលេយេវ, ខីណាសវោ គណសង្គណិកំ បហាយ អន្តោសមាបត្តិយំយេវ វិរោចតិ, ពុទ្ធា បន រត្តិម្បិ ទិវាបិ បញ្ចវិធេន តេជេន វិរោចន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៧. “ទិវា តបតិ អាទិច្ចោ, រត្តិមាភាតិ ចន្ទិមា;
សន្នទ្ធោ ខត្តិយោ តបតិ, ឈាយី តបតិ ព្រាហ្មណោ;
អថ សព្ពមហោរត្តិំ, ពុទ្ធោ តបតិ តេជសា”តិ។

តត្ថ **ទិវា តបតី**តិ ទិវា វិរោចតិ, រត្តឹ បនស្ស គតមគ្គោបិ ន បញ្ញាយតិ។ **ចន្ទិមា**តិ ចន្ទោបិ អព្ភាទីហិ វិមុត្តោ រត្តិមេវ វិរោចតិ, នោ ទិវា។ **សន្នទ្ធោ**តិ សុវណ្ណមណិវិចិត្តេហិ សព្ពាភរណេហិ បដិមណ្ឌិតោ ចតុរង្គិនិយា សេនាយ បរិក្ខិត្តោវ រាជា វិរោចតិ, ន អញ្ញាតកវេសេន ឋិតោ។ **ឈាយី**តិ ខីណាសវោ បន គណំ វិនោទេត្វា ឈាយន្តោវ វិរោចតិ។ **តេជសា**តិ សម្មាសម្ពុទ្ធោ បន សីលតេជេន ទុស្សីល្យតេជំ, គុណតេជេន និគ្គុណតេជំ, បញ្ញាតេជេន ទុប្បញ្ញតេជំ, បុញ្ញតេជេន អបុញ្ញតេជំ, ធម្មតេជេន អធម្មតេជំ បរិយាទិយិត្វា ឥមិនា បញ្ចវិធេន តេជសា និច្ចកាលមេវ វិរោចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អានន្ទត្ថេរវត្ថុ បញ្ចមំ។

៦. អញ្ញតរព្រាហ្មណបព្ពជិតវត្ថុ

ពាហិតបាបោតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណបព្ពជិតំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកោ កិរ ព្រាហ្មណោ ពាហិរកបព្ពជ្ជាយ បព្ពជិត្វា “សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ‘បព្ពជិតា’តិ វទតិ, អហញ្ចម្ហិ បព្ពជិតោ, មម្បិ ខោ ឯវំ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ ចិន្តេត្វា សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឯតមត្ថំ បុច្ឆិ។ សត្ថា “នាហំ ឯត្តកេន ‘បព្ពជិតោ’តិ វទាមិ, កិលេសមលានំ បន បព្ពាជិតត្តា បព្ពជិតោ នាម ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៨៨. “ពាហិតបាបោតិ ព្រាហ្មណោ, សមចរិយា សមណោតិ វុច្ចតិ;
បព្ពាជយមត្តនោ មលំ, តស្មា បព្ពជិតោតិ វុច្ចតី”តិ។

តត្ថ **សមចរិយា**តិ សព្ពាកុសលានិ សមេត្វា ចរណេន។ **តស្មា**តិ យស្មា ពាហិតបាបតាយ ព្រាហ្មណោ, អកុសលានិ សមេត្វា ចរណេន សមណោតិ វុច្ចតិ, តស្មា យោ អត្តនោ រាគាទិមលំ បព្ពាជយន្តោ វិនោទេន្តោ ចរតិ, សោបិ តេន បព្ពាជនេន បព្ពជិតោតិ វុច្ចតីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណបព្ពជិតោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណបព្ពជិតវត្ថុ ឆដ្ឋំ។

៧. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

ន ព្រាហ្មណស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មឹ កិរ ឋានេ សម្ពហុលា មនុស្សា “អហោ អម្ហាកំ , អយ្យោ, ខន្តិពលេន សមន្នាគតោ, អញ្ញេសុ អក្កោសន្តេសុ វា បហរន្តេសុ វា កោបមត្តម្បិ នត្ថី”តិ ថេរស្ស គុណេ កថយឹសុ។ អថេកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ព្រាហ្មណោ “កោ ឯស ន កុជ្ឈតី”តិ បុច្ឆិ។ “អម្ហាកំ ថេរោ”តិ។ “នំ កុជ្ឈាបេន្តោ ន ភវិស្សតី”តិ? “នត្ថេតំ, ព្រាហ្មណា”តិ។ “តេន ហិ អហំ នំ កុជ្ឈាបេស្សាមី”តិ? “សចេ សក្កោសិ, កុជ្ឈាបេហី”តិ។ សោ “ហោតុ, ជានិស្សាមិស្ស កត្តព្ព”ន្តិ ថេរំ ភិក្ខាយ បវិដ្ឋំ ទិស្វា បច្ឆាភាគេន គន្ត្វា បិដ្ឋិមជ្ឈេ មហន្តំ បាណិប្បហារមទាសិ។ ថេរោ “កឹ នាមេត”ន្តិ អនោលោកេត្វាវ គតោ។ ព្រាហ្មណស្ស សកលសរីរេ ឌាហោ ឧប្បជ្ជិ។ សោ “អហោ គុណសម្បន្នោ, អយ្យោ”តិ ថេរស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិត្វា “ខមថ មេ, ភន្តេ”តិ វត្វា “កឹ ឯត”ន្តិ ច វុត្តេ “អហំ វីមំសនត្ថាយ តុម្ហេ បហរិ”ន្តិ អាហ។ “ហោតុ ខមាមិ តេ”តិ។ “សចេ មេ, ភន្តេ, ខមថ, មម គេហេយេវ និសីទិត្វា ភិក្ខំ គណ្ហថា”តិ ថេរស្ស បត្តំ គណ្ហិ, ថេរោបិ បត្តំ អទាសិ។ ព្រាហ្មណោ ថេរំ គេហំ នេត្វា បរិវិសិ។

មនុស្សា កុជ្ឈិត្វា “ឥមិនា អម្ហាកំ និរបរាធោ អយ្យោ បហដោ, ទណ្ឌេនបិស្ស មោក្ខោ នត្ថិ, ឯត្ថេវ នំ មារេស្សាមា”តិ លេឌ្ឌុទណ្ឌាទិហត្ថា ព្រាហ្មណស្ស គេហទ្វារេ អដ្ឋំសុ។ ថេរោ ឧដ្ឋាយ គច្ឆន្តោ ព្រាហ្មណស្ស ហត្ថេ បត្តំ អទាសិ។ មនុស្សា តំ ថេរេន សទ្ធឹ គច្ឆន្តំ ទិស្វា, “ភន្តេ, តុម្ហាកំ បត្តំ គហេត្វា ព្រាហ្មណំ និវត្តេថា”តិ អាហំសុ។ កឹ ឯតំ ឧបាសកាតិ? ព្រាហ្មណេន តុម្ហេ បហដា, មយមស្ស កត្តព្ពំ ជានិស្សាមាតិ។ កឹ បន តុម្ហេ ឥមិនា បហដា, ឧទាហុ អហន្តិ? តុម្ហេ, ភន្តេតិ។ “មំ ឯស បហរិត្វា ខមាបេសិ, គច្ឆថ តុម្ហេ”តិ មនុស្សេ ឧយ្យោជេត្វា ព្រាហ្មណំ

និវត្តាបេត្វា ថេរោ វិហារមេវ គតោ។ ភិក្ខូ ឧជ្ឈាយិំសុ “កិំ នាមេតំ សារិបុត្តត្ថេរោ យេន ព្រាហ្មណេន បហដោ, តស្សេវ គេហេ និសីទិត្វា ភិក្ខំ គហេត្វា អាគតោ។ ថេរស្ស បហដកាលតោ បដ្ឋាយ ឥទានិ សោ កស្ស លជ្ជិស្សតិ, អវសេសេ បោថេន្តោ វិចរិស្សតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ព្រាហ្មណោ ព្រាហ្មណំ បហរន្តោ នាម នត្ថិ, គិហិព្រាហ្មណេន បន សមណព្រាហ្មណោ បហដោ ភវិស្សតិ, កោធោ នាមេស អនាគាមិមគ្គេន សមុគ្ឃាតំ គច្ឆតី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមា គាថា អភាសិ –

៣៨៩. “ន ព្រាហ្មណស្ស បហរេយ្យ, នាស្ស មុញ្ចេថ ព្រាហ្មណោ;
ធី ព្រាហ្មណស្ស ហន្តារំ, តតោ ធី យស្ស មុញ្ចតិ។

៣៩០. “ន ព្រាហ្មណស្សេតទកិញ្ចិ សេយ្យោ, យទា និសេធោ មនសោ បិយេហិ;
យតោ យតោ ហិំសមនោ និវត្តតិ, តតោ តតោ សម្មតិមេវ ទុក្ខ”ន្តិ។

តត្ថ **បហរេយ្យា**តិ “ខីណាសវព្រាហ្មណោហមស្មី”តិ ជានន្តោ ខីណាសវស្ស វា អញ្ញតរស្ស វា ជាតិព្រាហ្មណស្ស ន បហរេយ្យ។ **នាស្ស មុញ្ចេថា**តិ សោបិ បហដោ ខីណាសវព្រាហ្មណោ អស្ស បហរិត្វា ឋិតស្ស វេរំ ន មុញ្ចេថ, តស្មិំ កោបំ ន ករេយ្យាតិ អត្ថោ។ **ធី ព្រាហ្មណស្សា**តិ ខីណាសវព្រាហ្មណស្ស ហន្តារំ គរហាមិ។ **តតោ ធី**តិ យោ បន តំ បហរន្តំ បដិបហរន្តោ តស្ស ឧបរិ វេរំ មុញ្ចតិ, តំ តតោបិ គរហាមិយេវ។

ឯតទកិញ្ចិ សេយ្យោតិ យំ ខីណាសវស្ស អក្កោសន្តំ វា អបច្ចក្កោសនំ, បហរន្តំ វា អប្បដិបហរណំ, ឯតំ តស្ស ខីណាសវព្រាហ្មណស្ស ន កិញ្ចិ សេយ្យោ, អប្បមត្តកំ សេយ្យោ ន ហោតិ, អធិមត្តមេវ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ **យទា និសេធោ មនសោ បិយេហី**តិ កោធនស្ស ហិ កោធុប្បាទោវ មនសោ បិយោ នាម។ កោធោ ហិ បនេស មាតាបិតូសុបិ ពុទ្ធាទីសុបិ អបរជ្ឈតិ។ តស្មា យោ អស្ស តេហិ មនសោ និសេធោ កោធវសេន ឧប្បជ្ជមានស្ស ចិត្តស្ស និគ្គហោ, ឯតំ ន កិញ្ចិ សេយ្យោតិ អត្ថោ។ **ហិំសមនោ**តិ កោធមនោ។ សោ តស្ស យតោ យតោ វត្ថុតោ អនាគាមិមគ្គេន សមុគ្ឃាតំ គច្ឆន្តោ និវត្តតិ ។ **តតោ តតោ**តិ តតោ តតោ វត្ថុតោ សកលម្បិ វដ្ដទុក្ខំ និវត្តតិយេវាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តមំ។

៨. មហាបជាបតិគោតមីវត្ថុ

យស្ស កាយេន វាចាយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាបជាបតិំ គោតមិំ អារព្ភ កថេសិ។

ភគវតា ហិ អនុប្បន្នេ វត្ថុស្មិំ បញ្ញត្តេ អដ្ឋ គរុធម្មេ មណ្ឌនកជាតិយោ បុរិសោ សុរភិបុប្ផទាមំ វិយ សិរសា សម្បដិច្ឆិត្វា សបរិវារា មហាបជាបតិ គោតមី ឧបសម្បទំ លភិ, អញ្ញោ តស្សា ឧបជ្ឈាយោ វា អាចរិយោ វា នត្ថិ។ ឯវំ លទ្ធូបសម្បទំ ថេរិំ អារព្ភ អបរេន សមយេន កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “មហាបជាបតិយា គោតមិយា អាចរិយុបជ្ឈាយា ន បញ្ញាយន្តិ, សហត្ថេនេវ កាសាយានិ គណ្ហី”តិ។ ឯវញ្ច បន វត្វា ភិក្ខុនិយោ កុក្កុច្ចាយន្តិយោ តាយ សទ្ធិំ នេវ ឧបោសថំ ន បវារណំ ករោន្តិ, តា គន្ត្វា តថាគតស្សបិ តមត្ថំ អារោចេសុំ។ សត្ថា តាសំ កថំ សុត្វា “មយា មហាបជាបតិយា គោតមិយា អដ្ឋ គរុធម្មា ទិន្នា, អហមេវស្សាចរិយោ, អហមេវ ឧបជ្ឈាយោ។ កាយទុច្ចរិតាទិវិរហិតេសុ ខីណាសវេសុ កុក្កុច្ចំ នាម ន កាតព្ព”ន្តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៩១. “យស្ស កាយេន វាចាយ, មនសា នត្ថិ ទុក្កដំ;
សំវុតំ តីហិ ឋានេហិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **ទុក្កដ**ន្តិ សាវជ្ជំ ទុក្ខុទ្រយំ អបាយសំវត្តនិកំ កម្មំ។ **តីហិ ឋានេហី**តិ ឯតេហិ កាយាទីហិ តីហិ ការណេហិ កាយទុច្ចរិតាទិបវេសនិវារណត្ថាយ ទ្វារំ បិហិតំ, តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

មហាបជាបតិគោតមីវត្ថុ អដ្ឋមំ។

៩. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

យម្ហាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា អស្សជិត្ថេរស្ស សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលំ បត្តកាលតោ បដ្ឋាយ "យស្សំ ទិសាយំ ថេរោ វសតី"តិ សុណាតិ, តតោ អញ្ជលឹ បគ្គយ្ហ តតោវ សីសំ កត្វា និបជ្ជតិ។ ភិក្ខូ "មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ សារិបុត្តោ, អជ្ជាបិ ទិសា នមស្សមានោ វិចរតី"តិ តមត្ថំ តថាគតស្ស អារោចេសុំ។ សត្ថា ថេរំ បក្កោសាបេត្វា "សច្ចំ កិរ ត្វំ, សារិបុត្ត, ទិសា នមស្សន្តោ វិចរសី"តិ បុច្ឆិត្វា , "ភន្តេ, មម ទិសា នមស្សនភាវំ វា អនមស្សនភាវំ វា តុម្ហេវ ជានាថា"តិ វុត្តេ "ន, ភិក្ខវេ, សារិបុត្តោ ទិសា នមស្សតិ, អស្សជិត្ថេរស្ស បន សន្តិកា ធម្មំ សុត្វា សោតាបត្តិផលំ បត្តតាយ អត្តនោ អាចរិយំ នមស្សតិ។ យញ្ហិ អាចរិយំ និស្សាយ ភិក្ខុ ធម្មំ វិជានាតិ, តេន សោ ព្រាហ្មណេន អគ្គិ វិយ សក្កច្ចំ នមស្សិតព្ពោយេវា"តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៩២. "យម្ហា ធម្មំ វិជានេយ្យ, សម្មាសម្ពុទ្ធទេសិតំ;
សក្កច្ចំ តំ នមស្សេយ្យ, អគ្គិហុត្តំវ ព្រាហ្មណោ"តិ។

តត្ថ **អគ្គិហុត្តំវា**តិ យថា ព្រាហ្មណោ អគ្គិហុត្តំ សម្មា បរិចរណេន ចេវ អញ្ជលិកម្មាទីហិ ច សក្កច្ចំ នមស្សតិ, ឯវំ យម្ហា អាចរិយា តថាគតបវេទិតំ ធម្មំ វិជានេយ្យ, តំ សក្កច្ចំ នមស្សេយ្យាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ នវមំ។

១០. ជដិលព្រាហ្មណវត្ថុ

ន ជដាហីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ជដិលព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ "អហំ មាតិតោ ច បិតិតោ ច សុជាតោ ព្រាហ្មណកុលេ និព្ពត្តោ។ សចេ សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ព្រាហ្មណាតិ វទតិ, មម្បិ នុ ខោ តថា វត្តុំ វដ្ដតី"តិ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា "នាហំ, ព្រាហ្មណ, ជដាមត្តេន, ន ជាតិគោត្តមត្តេន ព្រាហ្មណំ វទាមិ, បដិវិទ្ធសច្ចមេវ បនាហំ ព្រាហ្មណោតិ វទាមី"តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៣. "ន ជដាហិ ន គោត្តេន, ន ជច្ចា ហោតិ ព្រាហ្មណោ;
យម្ហិ សច្ចញ្ច ធម្មោ ច, សោ សុចី សោ ច ព្រាហ្មណោ"តិ។

តត្ថ **សច្ច**ន្តិ យស្មឹ បុគ្គលេ ចត្តារិ សច្ចានិ សោឡសហាការេហិ បដិវិជ្ឈិត្វា ឋិតំ សច្ចញាណញ្ចេវ នវវិធោ ច លោកុត្តរធម្មោ អត្ថិ, សោ សុចិ, សោ ព្រាហ្មណោ ចាតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ជដិលព្រាហ្មណវត្ថុ ទសមំ។

១១. កុហកព្រាហ្មណវត្ថុ

កឹ តេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កូដាគារសាលាយំ វិហរន្តោ ឯកំ វគ្គុលិវតំ កុហកព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ វេសាលិនគរទ្វារេ ឯកំ កកុធរុក្ខំ អារុយ្ហ ទ្វីហិ បាទេហិ រុក្ខសាខំ គណ្ហិត្វា អធោសិរោ ឱលម្ពន្តោ "កបិលានំ មេ សតំ ទេថ, កហាបណេ ទេថ, បរិចារិកំ ទេថ, នោ ចេ ទស្សថ, ឥតោ បតិត្វា មរន្តោ នគរំ អនគរំ ករិស្សាមី"តិ វទតិ។ តថាគតស្ស ភិក្ខុសង្ឃបរិវុតស្ស នគរំ បវិសនកាលេ ភិក្ខូ តំ ព្រាហ្មណំ ទិស្វា និក្ខមនកាលេបិ នំ តថេវ ឱលម្ពន្តំ បស្សឹសុ។ នាគរាបិ "អយំ បាតោវ បដ្ឋាយ ឯវំ ឱលម្ពន្តោ បតិត្វា មរន្តោ នគរំ អនគរំ ករេយ្យា"តិ ចិន្តេត្វា នគរវិនាសភីតា "យំ សោ យាចតិ, សព្ពំ ទេមា"តិ បដិស្សុណិត្វា អទំសុ។ សោ ឱតរិត្វា សព្ពំ គហេត្វា អគមាសិ។ ភិក្ខូ វិហារូបចារេ តំ គាវី វិយ វិរវិត្វា គច្ឆន្តំ ទិស្វា សញ្ជានិត្វា "លទ្ធំ តេ , ព្រាហ្មណ, យថាបត្ថិត"ន្តិ បុច្ឆិត្វា "អាម, លទ្ធំ មេ"តិ សុត្វា អន្តោវិហារំ គន្ត្វា តថាគតស្ស តមត្ថំ អារោចេសុំ។

សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ សោ កុហកចោរោ, បុព្ពេបិ កុហកចោរោយេវ អហោសិ។ ឥទានិ បនេស ពាលជនំ វញ្ចេតិ, តទា បន បណ្ឌិតេ វញ្ចេតុំ នាសក្ខី”តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ អតីតមាហរិ។

អតីតេ ឯកំ កាសិកគាមំ និស្សាយ ឯកោ កុហកតាបសោ វាសំ កប្បេសិ។ តំ ឯកំ កុលំ បដិជគ្គិ។ ទិវា ឧប្បន្នខាទនីយភោជនីយតោ អត្តនោ បុត្តានំ វិយ តស្សាបិ ឯកំ កោដ្ឋាសំ ទេតិ, សាយំ ឧប្បន្នកោដ្ឋាសំ ឋបេត្វា ទុតិយទិវសេ ទេតិ។ អថេកទិវសំ សាយំ គោធមំសំ លភិត្វា សាធុកំ បចិត្វា តតោ កោដ្ឋាសំ ឋបេត្វា ទុតិយទិវសេ តស្ស អទំសុ។ តាបសោ មំសំ ខាទិត្វាវ រសតណ្ហាយ ពទ្ធោ “កឹ មំសំ នាមេត”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “គោធមំស”ន្តិ សុត្វា ភិក្ខាយ ចរិត្វា សប្បិទធិកដុកភណ្ឌាទីនិ គហេត្វា បណ្ណសាលំ គន្ត្វា ឯកមន្តំ ឋបេសិ។ បណ្ណសាលាយ បន អវិទូរេ ឯកស្មិំ វម្មិកេ គោធរាជា វិហរតិ។ សោ កាលេន កាលំ តាបសំ វន្ទិតុំ អាគច្ឆតិ។ តំទិវសំ បនេស “តំ វធិស្សាមី”តិ ទណ្ឌំ បដិច្ឆាទេត្វា តស្ស វម្មិកស្ស អវិទូរេ ឋានេ និទ្ទាយន្តោ វិយ និសីទិ។ គោធរាជា វម្មិកតោ និក្ខមិត្វា តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោវ អាការំ សល្លក្ខេត្វា “ន មេ អជ្ជ អាចរិយស្ស អាការោ រុច្ចតី”តិ តតោវ និវត្តិ។ តាបសោ តស្ស និវត្តនភាវំ ញត្វា តស្ស មារណត្ថាយ ទណ្ឌំ ខិបិ, ទណ្ឌោ វិរជ្ឈិត្វា គតោ។ គោធរាជាបិ វម្មិកំ បវិសិត្វា តតោ សីសំ នីហរិត្វា អាគតមគ្គំ ឱលោកេន្តោ តាបសំ អាហ –

“សមណំ តំ មញ្ញមានោ, ឧបគច្ឆិមសញ្ញតំ;
សោ មំ ទណ្ឌេន បាហាសិ, យថា អសមណោ តថា។

“កឹ តេ ជដាហិ ទុម្មេធ, កឹ តេ អជិនសាដិយា;
អព្ភន្តរំ តេ គហនំ, ពាហិរំ បរិមជ្ជសី”តិ។ (ជា. ១.៤.៩៧-៩៨);

អថ នំ តាបសោ អត្តនោ សន្តកេន បលោភេតុំ ឯវមាហ –

“ឯហិ គោធ និវត្តស្សុ, ភុញ្ជ សាលីនមោទនំ;
តេលំ លោណញ្ច មេ អត្ថិ, បហូតំ មយ្ហ បិប្ផលី”តិ។ (ជា. ១.៤.៩៩);

តំ សុត្វា គោធរាជា “យថា យថា ត្វំ កថេសិ, តថា តថា មេ បលាយិតុកាមតាវ ហោតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

“ឯស ភិយ្យោ បវេក្ខាមិ, វម្មិកំ សតបោរិសំ;
តេលំ លោណញ្ច កិត្តេសិ, អហិតំ មយ្ហ បិប្ផលី”តិ។ (ជា. ១.៤.១០០);

ឯវញ្ច បន វត្វា “អហំ ឯត្តកំ កាលំ តយិ សមណសញ្ញំ អកាសិំ, ឥទានិ បន តេ មំ បហរិតុកាមតាយ ទណ្ឌោ ខិត្តោ, តស្ស ខិត្តកាលេយេវ អសមណោ ជាតោ។ កឹ តាទិសស្ស ទុប្បញ្ញស្ស បុគ្គលស្ស ជដាហិ, កឹ សខុរេន អជិនចម្មេន។ អព្ភន្តរញ្ហិ តេ គហនំ, កេវលំ ពាហិរមេវ បរិមជ្ជសី”តិ អាហ។ សត្ថា ឥមំ អតីតំ អាហរិត្វា “តទា ឯស កុហកោ តាបសោ អហោសិ, គោធរាជា បន អហមេវា”តិ វត្វា ជាតកំ សមោធានេត្វា តទា គោធបណ្ឌិតេន តស្ស និគ្គហិតការណំ ទស្សេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៤. “កឹ តេ ជដាហិ ទុម្មេធ, កឹ តេ អជិនសាដិយា;
អព្ភន្តរំ តេ គហនំ, ពាហិរំ បរិមជ្ជសី”តិ។ (ជា. ១.៤.៩៨);

តត្ថ **កឹ តេ ជដាហី**តិ អម្ភោ ទុប្បញ្ញ តវ ពទ្ធាហិបិ ឥមាហិ ជដាហិ សខុរាយ និវត្ថាយបិ ឥមាយ អជិនចម្មសាដិកាយ ច កិមត្ថោតិ។ **អព្ភន្តរ**ន្តិ អព្ភន្តរញ្ហិ តេ រាគាទិកិលេសគហនំ, កេវលំ ហត្ថិលណ្ឌំ អស្សលណ្ឌំ វិយ មដ្ឋំ ពាហិរំ បរិមជ្ជសីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

កុហកព្រាហ្មណវត្ថុ ឯកាទសមំ។

១២. កិសាគោតមីវត្ថុ

បំសុកូលធរន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា គិជ្ឈកូដេ បព្ពតេ វិហរន្តោ កិសាគោតមឹ អារព្ភ កថេសិ។

តទា កិរ សក្កោ បឋមយាមាវសានេ ទេវបរិសាយ សទ្ធិំ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា វន្ទិត្វា ឯកមន្តេ សារណីយធម្មកថំ សុណន្តោ និសីទិ។ តស្មិំ ខណេ កិសាគោតមី “សត្ថារំ បស្សិស្សាមី”តិ អាកាសេនាគន្ត្វា សក្កំ ទិស្វា និវត្តិ។ សោ តំ វន្ទិត្វា និវត្តន្តិំ ទិស្វា សត្ថារំ បុច្ឆិ – “កា នាមេសា , ភន្តេ, អាគច្ឆមានាវ តុម្ហេ ទិស្វា និវត្តតី”តិ? សត្ថា “កិសាគោតមី នាមេសា, មហារាជ, មម ធីតា បំសុកូលិកត្ថេរីនំ អគ្គា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៥. “បំសុកូលធរំ ជន្តុំ, កិសំ ធមនិសន្ថតំ;
ឯកំ វនស្មិំ ឈាយន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **កិស**ន្តិ បំសុកូលិកា ហិ អត្តនោ អនុរូបំ បដិបទំ បូរេន្តា អប្បមំសលោហិតា ចេវ ហោន្តិ ធមនិសន្ថតគត្តា ច, តស្មា ឯវមាហ។ **ឯកំ វនស្មិ**ន្តិ វិវិត្តដ្ឋានេ ឯកកំ វនស្មិំ ឈាយន្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

កិសាគោតមីវត្ថុ ទ្វាទសមំ។

១៣. ឯកព្រាហ្មណវត្ថុ

ន ចាហន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឯកំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ “សមណោ គោតមោ អត្តនោ សាវកេ ព្រាហ្មណាតិ វទតិ អហញ្ចម្ហិ ព្រាហ្មណយោនិយំ និព្ពត្តោ, មម្បិ នុ ខោ ឯវំ វត្តុំ វដ្ដតី”តិ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា តមត្ថំ បុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា “នាហំ, ព្រាហ្មណ, ព្រាហ្មណយោនិយំ និព្ពត្តមត្តេនេវ វទាមិ, យោ បន អកិញ្ចនោ អគហណោ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៦. “ន ចាហំ ព្រាហ្មណំ ព្រូមិ, យោនិជំ មត្តិសម្ភវំ;
ភោវាទិ នាម សោ ហោតិ, សចេ ហោតិ សកិញ្ចនោ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **យោនិជ**ន្តិ យោនិយំ ជាតំ។ **មត្តិសម្ភវ**ន្តិ ព្រាហ្មណិយា មាតុ សន្តកេ ឧទរស្មិំ សម្ភូតំ។ **ភោវាទី**តិ សោ បន អាមន្តនាទីសុ “ភោ, ភោ”តិ វត្វា វិចរន្តោ ភោវាទិ នាម ហោតិ, សចេ រាគាទីហិ កិញ្ចនេហិ សកិញ្ចនោ។ អហំ បន រាគាទីហិ **អកិញ្ចនំ** ចតូហិ ឧបាទានេហិ **អនាទានំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ឯកព្រាហ្មណវត្ថុ តេរសមំ។

១៤. ឧគ្គសេនសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ

សព្ពសំយោជនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឧគ្គសេនំ នាម សេដ្ឋិបុត្តំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ “មុញ្ច បុរេ មុញ្ច បច្ឆតោ”តិ (ធ. ប. ៣៤៨) គាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារិតមេវ។

តទា ហិ សត្ថា, “ភន្តេ, ឧគ្គសេនោ ‘ន ភាយាមី’តិ វទតិ, អភូតេន មញ្ញេ អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ ភិក្ខូហិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តសទិសា ឆិន្នសំយោជនា ន ភាយន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៧. “សព្ពសំយោជនំ ឆេត្វា, យោ វេ ន បរិតស្សតិ;
សង្គាតិគំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **សព្ពសំយោជន**ន្តិ ទសវិធសំយោជនំ។ **ន បរិតស្សតី**តិ តណ្ហាយ ន ភាយតិ។ **តមហ**ន្តិ តំ អហំ រាគាទីនំ សង្គានំ អតីតត្តា **សង្គាតិគំ**, ចតុន្នម្បិ យោគានំ អភាវេន **វិសំយុត្តំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ឧគ្គសេនសេដ្ឋិបុត្តវត្ថុ ចុទ្ទសមំ។

១៥. ទ្វេព្រាហ្មណវត្ថុ

ឆេត្វា នទ្ធិន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទ្វេ ព្រាហ្មណេ អារព្ភ កថេសិ។

តេសុ កិរេកស្ស ចូឡរោហិតោ នាម គោណោ អហោសិ, ឯកស្ស មហារោហិតោ នាម។ តេ ឯកទិវសំ “តវ គោណោ ពលវា, មម គោណោ ពលវា”តិ វិវទិត្វា “កិំ នោ វិវាទេន, បាជេត្វា ជានិស្សាមា”តិ អចិរវតីតីរេ សកដំ វាលុកាយ បូរេត្វា គោណេ យោជយឹសុ។ តស្មិំ ខណេ ភិក្ខូបិ ន្ហាយិតុំ តត្ថ គតា ហោន្តិ។ ព្រាហ្មណា គោណេ បាជេសុំ។ សកដំ និច្ចលំ អដ្ឋាសិ, នទ្ធិវរត្តា បន ឆិជ្ជឹសុ។ ភិក្ខូ ទិស្វា វិហារំ គន្ត្វា តមត្ថំ សត្ថុ អារោចយឹសុ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ , ពាហិរា ឯតា នទ្ធិវរត្តា, យោ កោចិ ឯតា ឆិន្ទតេវ, ភិក្ខុនា បន អជ្ឈត្តិកំ កោធនទ្ធិញ្ចេវ តណ្ហាវរត្តញ្ច ឆិន្ទិតុំ វដ្ដតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៨. “ឆេត្វា នទ្ធិំ វរត្តញ្ច, សន្ទានំ សហនុក្កមំ;
ឧក្ខិត្តបលិឃំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **នទ្ធិន្តិ** នយ្ហនភាវេន បវត្តំ កោធំ។ **វរត្តន្តិ** ពន្ធនភាវេន បវត្តំ តណ្ហំ។ **សន្ទានំ សហនុក្កមន្តិ** អនុសយានុក្កមសហិតំ ទ្វាសដ្ឋិទិដ្ឋិសន្ទានំ, ឥទំ សព្ពម្បិ ឆិន្ទិត្វា ឋិតំ អវិជ្ជាបលិឃស្ស ឧក្ខិត្តត្តា **ឧក្ខិត្តបលិឃំ,** ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធត្តា **ពុទ្ធំ** តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ បញ្ចសតា ភិក្ខូ អរហត្តេ បតិដ្ឋហឹសុ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

ទ្វេព្រាហ្មណវត្ថុ បន្នរសមំ។

១៦. អក្កោសកភារទ្វាជវត្ថុ

អក្កោសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ អក្កោសកភារទ្វាជំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស ហិ ភាតុ ភារទ្វាជស្ស ធនញ្ជានី នាម ព្រាហ្មណី សោតាបន្នា អហោសិ។ សា ខីបិត្វាបិ កាសិត្វាបិ បក្ខលិត្វាបិ “នមោ តស្ស ភគវតោ អរហតោ សម្មាសម្ពុទ្ធស្សា”តិ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ។ សា ឯកទិវសំ ព្រាហ្មណបរិវេសនាយ បវត្តមានាយ បក្ខលិត្វា តថេវ មហាសទ្ទេន ឧទានំ ឧទានេសិ។ ព្រាហ្មណោ កុជ្ឈិត្វា “ឯវមេវាយំ វសលី យត្ថ វា តត្ថ វា បក្ខលិត្វា តស្ស មុណ្ឌកស្ស សមណកស្ស វណ្ណំ ភាសតី”តិ វត្វា “ឥទានិ តេ, វសលិ, គន្ត្វា តស្ស សត្ថុនោ វាទំ អារោបេស្សាមី”តិ អាហ។ អថ នំ សា “គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, នាហំ តំ បស្សាមិ, យោ តស្ស ភគវតោ វាទំ អារោបេយ្យ, អបិ ច គន្ត្វា តំ ភគវន្តំ បញ្ហំ បុច្ឆស្សូ”តិ អាហ។ សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា អវន្ទិត្វាវ ឯកមន្តំ ឋិតោ បញ្ហំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“កិំសុ ឆេត្វា សុខំ សេតិ, កិំសុ ឆេត្វា ន សោចតិ;
កិស្សស្សុ ឯកធម្មស្ស, វធំ រោចេសិ គោតមា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧);

អថស្ស បញ្ហំ ព្យាករោន្តោ សត្ថា ឥមំ គាថមាហ –

“កោធំ ឆេត្វា សុខំ សេតិ, កោធំ ឆេត្វា ន សោចតិ;
កោធស្ស វិសមូលស្ស, មធុរគ្គស្ស ព្រាហ្មណ;
វធំ អរិយា បសំសន្តិ, តញ្ហិ ឆេត្វា ន សោចតី”តិ។ (សំ. និ. ១.១៨៧);

សោ សត្ថរិ បសីទិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អថស្ស កនិដ្ឋោ អក្កោសកភារទ្វាជោ “ភាតា កិរ មេ បព្ពជិតោ”តិ សុត្វា កុទ្ធោ អាគន្ត្វា សត្ថារំ អសព្ភាហិ ផរុសាហិ វាចាហិ អក្កោសិ។ សោបិ សត្ថារា អតិថិទានំ ខាទនីយាទិទានឱបម្មេន សញ្ញត្តោ សត្ថរិ បសន្នោ បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ អបរេបិស្ស សុន្ទរិកភារទ្វាជោ ពិលង្គិកភារទ្វាជោតិ ទ្វេ កនិដ្ឋភាតរោ សត្ថារំ អក្កោសន្តាវ សត្ថារា វិនីតា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណឹសុ។

អថេកទិវសំ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, អច្ឆរិយា វត ពុទ្ធគុណា, ចតូសុ នាម ភាតិកេសុ អក្កោសន្តេសុ សត្ថា កិញ្ចិ អវត្វា តេសំយេវ បតិដ្ឋា ជាតោ”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, អហំ មម ខន្តិពលេន សមន្នាគតត្តា ទុដ្ឋេសុ អទុស្សន្តោ មហាជនស្ស បតិដ្ឋា ហោមិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៣៩៩. “អក្កោសំ វធពន្ធញ្ច, អទុដ្ឋោ យោ តិតិក្ខតិ;
ខន្តីពលំ ពលានីកំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **អទុដ្ឋោ**តិ ឯតំ ទសហិ អក្កោសវត្ថូហិ អក្កោសញ្ច បាណិអាទីហិ បោថនញ្ច អន្ទុពន្ធនាទីហិ ពន្ធនញ្ច យោ អកុទ្ធមានសោ ហុត្វា អធិវាសេតិ , ខន្តិពលេន សមន្នាគតត្តា **ខន្តិពលំ,** បុនប្បុនំ ឧប្បត្តិយា អនីកភូតេន តេនេវ ខន្តិពលេន សមន្នាគតត្តា **ពលានីកំ តំ** ឯវរូបំ **អហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អក្កោសកភារទ្វាជវត្ថុ សោឡសមំ។

១៧. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អក្កោធនន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

តទា កិរ ថេរោ បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ នាលកគាមេ មាតុ ឃរទ្វារំ អគមាសិ។ អថ នំ សា និសីទាបេត្វា បរិវិសមានា អក្កោសិ – “អម្ភោ, ឧច្ឆិដ្ឋខាទក ឧច្ឆិដ្ឋកញ្ជិយំ អលភិត្វា បរឃរេសុ ឧឡុង្កបិដ្ឋេន យដ្ឋិតកញ្ជិយំ បរិភុញ្ជិតុំ អសីតិកោដិធនំ បហាយ បព្ពជិតោសិ, នាសិតម្ហា តយា, ភុញ្ជាហិ ទានី”តិ។ ភិក្ខូនម្បិ ភត្តំ ទទមានា “តុម្ហេហិ មម បុត្តោ អត្តនោ ចូឡូបដ្ឋាកោ កតោ, ឥទានិ ភុញ្ជថា”តិ វទេតិ។ ថេរោ ភិក្ខំ គហេត្វា វិហារមេវ អគមាសិ។ អថាយស្មា រាហុលោ សត្ថារំ បិណ្ឌបាតេន អាបុច្ឆិ។ អថ នំ សត្ថា អាហ – “រាហុល, កហំ គមិត្ថា”តិ? “អយ្យិកាយ គាមំ, ភន្តេ”តិ។ “កឹ បន តេ អយ្យិកាយ ឧបជ្ឈាយោ វុត្តោ”តិ? “អយ្យិកាយ មេ, ភន្តេ, ឧបជ្ឈាយោ អក្កុដ្ឋោ”តិ។ “កិន្តិ វត្វា”តិ? “ឥទំ នាម, ភន្តេ”តិ។ “ឧបជ្ឈាយេន បន តេ កឹ វុត្ត”ន្តិ? “ន កិញ្ចិ, ភន្តេ”តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, អច្ឆរិយា វត សារិបុត្តត្ថេរស្ស គុណា, ឯវំនាមស្ស មាតរិ អក្កោសន្តិយា កោធមត្តម្បិ នាហោសី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, ខីណាសវា នាម អក្កោធនាវ ហោន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០០. “អក្កោធនំ វតវន្តំ, សីលវន្តំ អនុស្សទំ;
ទន្តំ អន្តិមសារីរំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **វតវន្ត**ន្តិ ធុតវតេន, សមន្នាគតំ ចតុបារិសុទ្ធិសីលេន **សីលវន្តំ,** តណ្ហាឧស្សទាភាវេន **អនុស្សទំ** , ឆឡិន្ទ្រិយទមនេន **ទន្តំ,** កោដិយំ ឋិតេន អត្តភាវេន **អន្តិមសរីរំ តមហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តរសមំ។

១៨. ឧប្បលវណ្ណាថេរីវត្ថុ

វារិ បោក្ខរបត្តេវាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ឧប្បលវណ្ណថេរឹ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ “មធុវា មញ្ញតិ ពាលោ”តិ គាថាវណ្ណនាយ (ធ. ប. ៦៩) វិត្ថារិតមេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៦៩) –

អបរេន សមយេន មហាជនោ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសិ “ខីណាសវាបិ មញ្ញេ កាមសុខំ សាទិយន្តិ, កាមំ សេវន្តិ, កឹ ន សេវិស្សន្តិ។ ន ហេតេ កោឡាបរុក្ខា, ន ច វម្មិកា, អល្លមំសសរីរា, តស្មា ឯតេបិ កាមសុខំ សាទិយន្តី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ, ខីណាសវា កាមសុខំ សាទិយន្តិ, ន កាមំ សេវន្តិ។ យថា ហិ បទុមបត្តេ បតិតំ ឧទកពិន្ទុ ន

លិម្បតិ ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តិត្វា បន បតតេវ។ យថា ច អារគ្គេ សាសបោ ន ឧបលិម្បតិ ន សណ្ឋាតិ, វិនិវត្តិត្វា បតតេវ, ឯវំ ខីណាសវស្ស ចិត្តេ ទុវិធោបិ កាមោ ន លិម្បតិ ន សណ្ឋាតី”តិ អនុសន្ធឹ ឃដេត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤០១“វារិ បោក្ខរបត្តេវ, អារគ្គេរិវ សាសបោ;
យោ ន លិម្បតិ កាមេសុ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **យោ ន លិម្បតី**តិ ឯវមេវ យោ អព្ភន្តរេ ទុវិធេបិ កាមេ ន ឧបលិម្បតិ, តស្មឹ កាមេ ន សណ្ឋាតិ, **តមហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ឧប្បលវណ្ណាថេរីវត្ថុ អដ្ឋារសមំ។

១៩. អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ

យោ ទុក្ខស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ព្រាហ្មណំ អារព្ភ កថេសិ។

តស្ស កិរេកោ ទាសោ អបញ្ញត្តេ សិក្ខាបទេ បលាយិត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ឱលោកេន្តោ អទិស្វា ឯកទិវសំ សត្ថារា សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ បវិសន្តំ ទ្វារន្តរេ ទិស្វា ចីវរំ ទឡ្ហំ អគ្គហេសិ។ សត្ថា និវត្តិត្វា “កឹ ឥទំ, ព្រាហ្មណា”តិ បុច្ឆិ។ ទាសោ មេ, ភោ គោតមាតិ ។ បន្នភារោ ឯស, ព្រាហ្មណាតិ។ “បន្នភារោ”តិ ច វុត្តេ ព្រាហ្មណោ “អរហា”តិ សល្លក្ខេសិ។ តស្មា បុនបិ តេន “ឯវំ, ភោ គោតមា”តិ វុត្តេ សត្ថា “អាម, ព្រាហ្មណ, បន្នភារោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០២“យោ ទុក្ខស្ស បជានាតិ, ឥធេវ ខយមត្តនោ;
បន្នភារំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **ទុក្ខស្សា**តិ ខន្ធទុក្ខស្ស។ **បន្នភារ**ន្តិ ឱហិតខន្ធភារំ ចតូហិ យោគេហិ សព្ពកិលេសេហិ វា **វិសំយុត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។ ទេសនាវសានេ សោ ព្រាហ្មណោ សោតាបត្តិផលេ បតិដ្ឋហិ, សម្បត្តានម្បិ សាត្ថិកា ធម្មទេសនា អហោសីតិ។

អញ្ញតរព្រាហ្មណវត្ថុ ឯកូនវីសតិមំ។

២០. ខេមាភិក្ខុនីវត្ថុ

គម្ភីរបញ្ញន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា គិជ្ឈកូដេ វិហរន្តោ ខេមំ នាម ភិក្ខុនឹ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ បឋមយាមសមនន្តរេ សក្កោ ទេវរាជា បរិសាយ សទ្ធឹ អាគន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ សារណីយធម្មកថំ សុណន្តោ និសីទិ។ តស្មឹ ខណេ ខេមា ភិក្ខុនី “សត្ថារំ បស្សិស្សាមី”តិ អាគន្ត្វា សក្កំ ទិស្វា អាកាសេ ឋិតាវ សត្ថារំ វន្ទិត្វា និវត្តិ។ សក្កោ តំ ទិស្វា “កោ ឯសា, ភន្តេ, អាគច្ឆមានា អាកាសេ ឋិតាវ សត្ថារំ វន្ទិត្វា និវត្តី”តិ បុច្ឆិ។ សត្ថា “ឯសា, មហារាជ, មម ធីតា ខេមា នាម មហាបញ្ញា មគ្គាមគ្គកោវិទា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៣“គម្ភីរបញ្ញំ មេធាវឹ, មគ្គាមគ្គស្ស កោវិទំ;
ឧត្តមត្ថមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **គម្ភីរបញ្ញ**ន្តិ គម្ភីរេសុ ខន្ធាទីសុ បវត្តាយ បញ្ញាយ សមន្នាគតំ ធម្មោជបញ្ញាយ សមន្នាគតំ **មេធាវឹ** “អយំ ទុគ្គតិយា មគ្គោ, អយំ សុគតិយា មគ្គោ, អយំ និព្ពានស្ស មគ្គោ, អយំ អមគ្គោ”តិ ឯវំ មគ្គេ ច អមគ្គេ ច ឆេកតាយ **មគ្គាមគ្គស្ស កោវិទំ** អរហត្តសង្ខាតំ **ឧត្តមត្ថំ អនុប្បត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ** វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ខេមាភិក្ខុនិវត្ថុ វីសតិមំ។

២១. បព្ភារវាសីតិស្សត្ថេរវត្ថុ

អសំសដ្ឋន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ បព្ភារវាសីតិស្សត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញំ បវិសិត្វា សប្បាយំ សេនាសនំ ឱលោកេន្តោ ឯកំ លេណបព្ភារំ បាបុណិ, សម្បត្តក្ខណេយេវស្ស ចិត្តំ ឯកគ្គតំ លភិ។ សោ “អហំ ឥធ វសន្តោ បព្ពជិតកិច្ចំ និប្ផាទេតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ ចិន្តេសិ។ លេណេបិ អធិវត្ថា ទេវតា “សីលវា ភិក្ខុ អាគតោ, ឥមិនា សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ វសិតុំ ទុក្ខំ។ អយំ បន ឥធ ឯករត្តិមេវ វសិត្វា បក្កមិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា បុត្តេ អាទាយ និក្ខមិ។ ថេរោ បុនទិវសេ បាតោវ គោចរគាមំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ អថ នំ ឯកា ឧបាសិកា ទិស្វាវ បុត្តសិនេហំ បដិលភិត្វា គេហេ និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា អត្តានំ និស្សាយ តេមាសំ វសនត្ថាយ យាចិ។ សោបិ “សក្កា មយា ឥមំ និស្សាយ ភវនិស្សរណំ កាតុ”ន្តិ អធិវាសេត្វា តមេវ លេណំ អគមាសិ។ ទេវតា តំ អាគច្ឆន្តំ ទិស្វា “អទ្ធា កេនចិ និមន្តិតោ ភវិស្សតិ, ស្វេ វា បរសុវេ វា គមិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។

ឯវំ អឌ្ឍមាសមត្តេ អតិក្កន្តេ “អយំ ឥធេវ មញ្ញេ អន្តោវស្សំ វសិស្សតិ, សីលវតា បន សទ្ធឹ ឯកដ្ឋានេ បុត្តកេហិ សទ្ធឹ វសិតុំ ទុក្ករំ, ឥមញ្ច ‘និក្ខមា’តិ វត្តុំ ន សក្កា, អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្ស សីលេ ខលិត”ន្តិ ទិព្ពេន ចក្ខុនា ឱលោកេន្តី ឧបសម្បទមាឡកតោ បដ្ឋាយ តស្ស សីលេ ខលិតំ អទិស្វា “បរិសុទ្ធមស្ស សីលំ, កិញ្ចិទេវស្ស កត្វា អយសំ ឧប្បាទេស្សាមី”តិ តស្ស ឧបដ្ឋាកកុលេ ឧបាសិកាយ ជេដ្ឋបុត្តស្ស សរីរេ អធិមុច្ចិត្វា គីវំ បរិវត្តេសិ។ តស្ស អក្ខីនិ និក្ខមឹសុ, មុខតោ ខេឡោ បគ្ឃរិ។ ឧបាសិកា តំ ទិស្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ វិរវិ។ អថ នំ ទេវតា អទិស្សមានរូបា ឯវមាហ – “មយា ឯស គហិតោ, ពលិកម្មេនបិ មេ អត្ថោ នត្ថិ, តុម្ហាកំ បន កុលូបកំ ថេរំ លដ្ឋិមធុកំ យាចិត្វា តេន តេលំ បចិត្វា ឥមស្ស នត្ថុកម្មំ ទេថ, ឯវាហំ ឥមំ មុញ្ចិស្សាមី”តិ។ នស្សតុ វា ឯស មរតុ វា, ន សក្ខិស្សាមហំ អយ្យំ លដ្ឋិមធុកំ យាចិតុន្តិ។ សចេ លដ្ឋិមធុកំ យាចិតុំ ន សក្កោថ, នាសិកាយស្ស ហិង្គុចុណ្ណំ បក្ខិបិតុំ វទេថាតិ។ ឥទម្បិ វត្តុំ ន សក្កោមាតិ។ តេន ហិស្ស បាទធោវនឧទកំ អាទាយ សីសេ អាសិញ្ចថាតិ។ ឧបាសិកា “សក្កា ឥទំ កាតុ”ន្តិ វេលាយ អាគតំ ថេរំ និសីទាបេត្វា យាគុខជ្ជកំ ទត្វា អន្តរភត្តេ និសិន្នស្ស បាទេ ធោវិត្វា ឧទកំ គហេត្វា, “ភន្តេ, ឥទំ ឧទកំ ទារកស្ស សីសេ អាសិញ្ចាមា”តិ អាបុច្ឆិត្វា “តេន ហិ អាសិញ្ចថា”តិ វុត្តេ តថា អកាសិ។ សា ទេវតា តាវទេវ តំ មុញ្ចិត្វា គន្ត្វា លេណទ្វារេ អដ្ឋាសិ។

ថេរោបិ ភត្តកិច្ចាវសានេ ឧដ្ឋាយាសនា អវិស្សដ្ឋកម្មដ្ឋានតាយ ទ្វត្តឹសាការំ សជ្ឈាយន្តោវ បក្កាមិ។ អថ នំ លេណទ្វារំ បត្តកាលេ សា ទេវតា “មហាវេជ្ជ មា ឥធ បវិសា”តិ អាហ។ សោ តត្ថេវ ឋត្វា “កាសិ ត្វ”ន្តិ អាហ។ អហំ ឥធ អធិវត្ថា ទេវតាតិ។ ថេរោ “អត្ថិ នុ ខោ មយា វេជ្ជកម្មស្ស កតដ្ឋាន”ន្តិ ឧបសម្បទមាឡកតោ បដ្ឋាយ ឱលោកេន្តោ អត្តនោ សីលេ តិលកំ វា កាឡកំ វា អទិស្វា “អហំ មយា វេជ្ជកម្មស្ស កតដ្ឋានំ ន បស្សាមិ, កស្មា ឯវំ វទេសី”តិ អាហ។ ន បស្សសីតិ។ អាម, ន បស្សាមីតិ? អាចិក្ខាមិ តេតិ។ អាម, អាចិក្ខាហីតិ។ តិដ្ឋតុ តាវ ទូរេ កតំ, អជ្ជេវ តយា អមនុស្សគហិតស្ស ឧបដ្ឋាកបុត្តស្ស បាទធោវនឧទកំ សីសេ អាសិត្តំ, នាសិត្តន្តិ? អាម, អាសិត្តន្តិ។ កឹ ឯតំ ន បស្សសីតិ? ឯតំ សន្ធាយ ត្វំ វទេសីតិ? អាម, ឯតំ សន្ធាយ វទាមីតិ។ ថេរោ ចិន្តេសិ – “អហោ វត មេ សម្មា បណិហិតោ អត្តា, សាសនស្ស អនុរូបំ វត មេ ចរិតំ, ទេវតាបិ មម ចតុបារិសុទ្ធិសីលេ តិលកំ វា កាឡកំ វា អទិស្វា ទារកស្ស សីសេ អាសិត្តបាទធោវនមត្តំ អទ្ទសា”តិ តស្ស សីលំ អារព្ភ ពលវបីតិ ឧប្បជ្ជិ។ សោ តំ វិក្ខម្ភេត្វា បាទុទ្ធារម្បិ អកត្វា តត្ថេវ អរហត្តំ បត្វា “មាទិសំ បរិសុទ្ធំ សមណំ ទូសេត្វា មា ឥធ វនសណ្ឌេ វសិ, ត្វមេវ និក្ខមាហី”តិ ទេវតំ ឱវទន្តោ ឥមំ ឧទានំ ឧទានេសិ –

“វិសុទ្ធោ វត មេ វាសោ, និម្មលំ មំ តបស្សិនំ;
មា ត្វំ វិសុទ្ធំ ទូសេសិ, និក្ខម បវនា តុវ”ន្តិ។

សោ តត្ថេវ តេមាសំ វសិត្វា វុត្ថវស្សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា ភិក្ខូហិ “កឹ, អាវុសោ, បព្ពជិតកិច្ចំ តេ មត្ថកំ បាបិត”ន្តិ បុដ្ឋោ តស្មឹ លេណេ វស្សូបគមនតោ បដ្ឋាយ សព្ពំ តំ បវត្តឹ ភិក្ខូនំ អារោចេត្វា, “អាវុសោ, ត្វំ ទេវតាយ ឯវំ វុច្ចមានោ ន កុជ្ឈី”តិ វុត្តេ “ន កុជ្ឈិ”ន្តិ អាហ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ, “ភន្តេ, អយំ ភិក្ខុ អញ្ញំ ព្យាករោតិ, ទេវតាយ ឥទំ នាម វុច្ចមានោបិ ន កុជ្ឈិន្តិ វទតី”តិ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា “នេវ, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ កុជ្ឈតិ, ឯតស្ស គិហីហិ វា បព្ពជិតេហិ វា សំសគ្គោ នាម នត្ថិ, អសំសដ្ឋោ ឯស អប្បិច្ឆោ សន្តុដ្ឋោ”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤០៤. “អសំសដ្ឋំ គហដ្ឋេហិ, អនាគារេហិ ចូភយំ;
អនោកសារិមប្បិច្ឆំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

ឥត្ថ **អសំសដ្ឋ**ន្តិ ទស្សនសវនសមុល្លបនបរិភោគកាយសំសគ្គានំ អភាវេន អសំសដ្ឋំ។ **ឧភយ**ន្តិ គិហីហិ ច អនាគារេហិ ចាតិ ឧភយេហិបិ អសំសដ្ឋំ ។ **អនោកសារិ**ន្តិ អនាលយចារឹ តំ ឯវរូបំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បព្ភារវាសីតិស្សត្ថេរវត្ថុ ឯកវីសតិមំ។

២២. អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ

និធាយ ទណ្ឌន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរំ ភិក្ខុំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ សត្ថុ សន្តិកេ កម្មដ្ឋានំ គហេត្វា អរញ្ញេ វាយមន្តោ អរហត្តំ បត្វា “បដិលទ្ធគុណំ សត្ថុ អារោចេស្សាមី”តិ តតោ និក្ខមិ។ អថ នំ ឯកស្មឹ គាមេ ឯកា ឥត្ថី សាមិកេន សទ្ធឹ កលហំ កត្វា តស្មឹ ពហិ និក្ខន្តេ “កុលឃរំ គមិស្សាមី”តិ មគ្គំ បដិបន្នា អន្តរាមគ្គេ ទិស្វា “ឥមំ ថេរំ និស្សាយ គមិស្សាមី”តិ បិដ្ឋិតោ បិដ្ឋិតោ អនុពន្ធិ។ ថេរោ បន តំ ន បស្សតិ។ អថស្សា សាមិកោ គេហំ អាគតោ តំ អទិស្វា “កុលគាមំ គតា ភវិស្សតី”តិ អនុពន្ធន្តោ តំ ទិស្វា “ន សក្កា ឥមាយ ឯកិកាយ ឥមំ អដវឹ បដិបជ្ជិតុំ, កំ នុ ខោ និស្សាយ គច្ឆតី”តិ ឱលោកេន្តោ ថេរំ ទិស្វា “អយំ ឥមំ គណ្ហិត្វា និក្ខន្តោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេត្វា ថេរំ សន្តជ្ជេសិ។ អថ នំ សា ឥត្ថី “នេវ មំ ឯស ភទន្តោ បស្សតិ, ន អាលបតិ, មា នំ កិញ្ចិ អវចា”តិ អាហ។ សោ “កឹ បន ត្វំ អត្តានំ គហេត្វា គច្ឆន្តំ មម អាចិក្ខិស្សសិ, តុយ្ហមេវ អនុច្ឆវិកំ ឥមស្ស ករិស្សាមី”តិ ឧប្បន្នកោធោ ឥត្ថិយា អាឃាតេន ថេរំ បោថេត្វា តំ អាទាយ និវត្តិ។ ថេរស្ស សកលសរីរំ សញ្ជាតគណ្ឌំ អហោសិ។ អថស្ស វិហារំ គតកាលេ ភិក្ខូ សរីរំ សម្ពាហន្តា គណ្ឌេ ទិស្វា “កឹ ឥទ”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ សោ តេសំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថ នំ ភិក្ខូ, “អាវុសោ, តស្មឹ បុរិសេ ឯវំ បហរន្តេ ត្វំ កឹ អវច, កឹ វា តេ កោធោ ឧប្បន្នោ”តិ។ “ន មេ, អាវុសោ, កោធោ ឧប្បជ្ជី”តិ វុត្តេ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា, “ភន្តេ, ឯស ភិក្ខុ ‘កោធោ តេ ឧប្បជ្ជតី’តិ វុច្ចមានោ ‘ន មេ, អាវុសោ, កោធោ ឧប្បជ្ជតី’តិ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ អារោចេសុំ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, ខីណាសវា នាម និហិតទណ្ឌា, តេ បហរន្តេសុបិ កោធំ ន ករោន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៥. “និធាយ ទណ្ឌំ ភូតេសុ, តសេសុ ថាវរេសុ ច;
យោ ន ហន្តិ ន ឃាតេតិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

ឥត្ថ **និធាយា**តិ និក្ខិបិត្វា ឱរោបេត្វា។ **តសេសុ ថាវរេសុ ចា**តិ តណ្ហាតាសេន តសេសុ, តណ្ហាអភាវេន ថិរតាយ ថាវរេសុ ច។ **យោ ន ហន្តី**តិ យោ ឯវំ សព្ពសត្តេសុ វិគតបដិឃតាយ និក្ខិត្តទណ្ឌោ នេវ កញ្ចិ សយំ ហនតិ, ន អញ្ញេ ឃាតេតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អញ្ញតរភិក្ខុវត្ថុ ពាវីសតិមំ។

២៣. សាមណេរានំ វត្ថុ

អវិរុទ្ធន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចត្តារោ សាមណេរេ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកា កិរ ព្រាហ្មណី ចតុន្នំ ភិក្ខូនំ ឧទ្ទេសភត្តំ សជ្ជេត្វា ព្រាហ្មណំ អាហ – “វិហារំ គន្ត្វា ចត្តារោ មហល្លកព្រាហ្មណេ ឧទ្ទិសាបេត្វា អានេហី”តិ។ សោ វិហារំ គន្ត្វា “ចត្តារោ មេ ព្រាហ្មណេ ឧទ្ទិសិត្វា ទេថា”តិ អាហ។ តស្ស សំកិច្ចោ បណ្ឌិតោ សោបាកោ រេវតោតិ សត្តវស្សិកា ចត្តារោ ខីណាសវសាមណេរា បាបុណឹសុ។ ព្រាហ្មណី មហារហានិ អាសនានិ បញ្ញាបេត្វា ឋិតា សាមណេរេ ទិស្វាវ កុបិតា ឧទ្ធនេ បក្ខិត្តលោណំ វិយ តដតដាយមានា “ត្វំ វិហារំ គន្ត្វា អត្តនោ នត្តុមត្តេបិ អប្បហោន្តេ ចត្តារោ កុមារកេ គហេត្វា អាគតោសី”តិ វត្វា តេសំ តេសុ អាសនេសុ និសីទិតុំ អទត្វា នីចបីឋកានិ អត្ថរិត្វា “ឯតេសុ និសីទថា”តិ វត្វា “គច្ឆ, ព្រាហ្មណ, មហល្លកេ ឱលោកេត្វា អានេហី”តិ អាហ។ ព្រាហ្មណោ វិហារំ គន្ត្វា សារិបុត្តត្ថេរំ ទិស្វា “ឯថ, អម្ហាកំ គេហំ គមិស្សាមា”តិ អានេសិ។ ថេរោ អាគន្ត្វា សាមណេរេ ទិស្វា “ឥមេហិ ព្រាហ្មណេហិ ភត្តំ លទ្ធ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ន លទ្ធ”ន្តិ វុត្តេ ចតុន្នមេវ ភត្តស្ស បដិយត្តភាវំ ញត្វា “អាហរ មេ បត្ត”ន្តិ បត្តំ គហេត្វា បក្កាមិ។ ព្រាហ្មណីបិ “កឹ ឥមិនា

វុត្តេ”ន្តិ បុច្ឆិត្វា “ឯតេសំ និសិន្នានំ ព្រាហ្មណានំ លទ្ធំ វដ្ដតិ, អាហរ មេ បត្ត”ន្តិ អត្តនោ បត្តំ គហេត្វា គតោ, ន ភុញ្ជិតុកាមោ ភវិស្សតិ, សីឃំ គន្ត្វា អញ្ញំ ឱលោកេត្វា អានេហីតិ។ ព្រាហ្មណោ គន្ត្វា មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ ទិស្វា តថេវ វត្វា អានេសិ។ សោបិ សាមណេរេ ទិស្វា តថេវ វត្វា បត្តំ គហេត្វា បក្កាមិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណី អាហ – “ឯតេ ន ភុញ្ជិតុកាមា, ព្រាហ្មណវាទកំ គន្ត្វា ឯកំ មហល្លកព្រាហ្មណំ អានេហី”តិ។

សាមណេរាបិ បាតោវ បដ្ឋាយ កិញ្ចិ អលភមានា ជិឃច្ឆាយ បីឡិតា និសីទឹសុ។ អថ នេសំ គុណតេជេន សក្កស្ស អាសនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សោ អាវជ្ជេន្តោ តេសំ បាតោវ បដ្ឋាយ និសិន្នានំ កិលន្តភាវំ ញត្វា “មយា តត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ ជរាជិណ្ណោ មហល្លកព្រាហ្មណោ ហុត្វា តស្មិំ ព្រាហ្មណវាទកេ ព្រាហ្មណានំ អគ្គាសនេ និសីទិ។ ព្រាហ្មណោ តំ ទិស្វា “ឥទានិ មេ ព្រាហ្មណី អត្តមនា ភវិស្សតី”តិ ឯហិ គេហំ គមិស្សាមា”តិ តំ អាទាយ គេហំ អគមាសិ។ ព្រាហ្មណី តំ ទិស្វាវ តុដ្ឋចិត្តា ទ្វីសុ អាសនេសុ អត្ថរណំ ឯកស្មិំយេវ អត្ថរិត្វា, “អយ្យ, ឥធ និសីទាហី”តិ អាហ។ សក្កោ គេហំ បវិសិត្វា ចត្តារោ សាមណេរេ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា តេសំ អាសនបរិយន្តេ ភូមិយំ បល្លង្កេន និសីទិ។ អថ នំ ទិស្វា ព្រាហ្មណី ព្រាហ្មណំ អាហ – “អហោ តេ អានីតោ ព្រាហ្មណោ, ឯតម្បិ ឧម្មត្តកំ គហេត្វា អាគតោសិ, អត្តនោ នត្តមត្តេ វន្ទន្តោ វិចរតិ, កឹ ឥមិនា, នីហរាហិ ន”ន្តិ។ សោ ខន្ធេបិ ហត្ថេបិ កច្ឆាយបិ គហេត្វា និក្កឌ្ឍិយមានោ ឧដ្ឋាតុម្បិ ន ឥច្ឆតិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណី “ឯហិ, ព្រាហ្មណ, ត្វំ ឯកស្មិំ ហត្ថេ គណ្ហ, អហំ ឯកស្មិំ ហត្ថេ គណ្ហិស្សាមី”តិ ឧភោបិ ទ្វីសុ ហត្ថេសុ គហេត្វា បិដ្ឋិយំ បោថេន្តា គេហទ្វារតោ ពហិ អកំសុ។ សក្កោបិ និសិន្នដ្ឋានេយេវ និសិន្នោ ហត្ថំ បរិវត្តេសិ។ តេ និវត្តិត្វា តំ និសិន្នមេវ ទិស្វា ភីតរវំ រវន្តា វិស្សជ្ជេសុំ។ តស្មិំ ខណេ សក្កោ អត្តនោ សក្កភាវំ ជានាបេសិ។ អថ នេសំ អាហារំ អទំសុ។ បញ្ចបិ ជនា អាហារំ គហេត្វា ឯកោ កណ្ណិកាមណ្ឌលំ វិនិវិជ្ឈិត្វា, ឯកោ ឆទនស្ស បុរិមភាគំ, ឯកោ បច្ឆិមភាគំ, ឯកោ បថវិយំ និមុជ្ជិត្វា, សក្កោបិ ឯកេន ឋានេន និក្ខមីតិ ឯវំ បញ្ចធា អគមំសុ ។ តតោ បដ្ឋាយ ច បន តំ គេហំ បញ្ចឆិទ្ទគេហំ កិរ នាម ជាតំ។

សាមណេរេបិ វិហារំ គតកាលេ ភិក្ខូ, “អាវុសោ, កីទិស”ន្តិ បុច្ឆឹសុ។ មា នោ បុច្ឆិត្ថ, អម្ហាកំ ទិដ្ឋកាលតោ បដ្ឋាយ ព្រាហ្មណី កោធាភិភូតា បញ្ញត្តាសនេសុ នោ និសីទិតុម្បិ អទត្វា “សីឃំ សីឃំ មហល្លកព្រាហ្មណំ អានេហី”តិ អាហ។ អម្ហាកំ ឧបជ្ឈាយោ អាគន្ត្វា អម្ហេ ទិស្វា “ឥមេសំ និសិន្នព្រាហ្មណានំ លទ្ធំ វដ្ដតី”តិ បត្តំ អាហរាបេត្វា និក្ខមិ។ “អញ្ញំ មហល្លកំ ព្រាហ្មណំ អានេសី”តិ វុត្តេ ព្រាហ្មណោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អានេសិ, សោបិ អម្ហេ ទិស្វា តថេវ វត្វា បក្កាមិ។ អថ ព្រាហ្មណី “ន ឯតេ ភុញ្ជិតុកាមា, គច្ឆ ព្រាហ្មណវាទកតោ ឯកំ មហល្លកព្រាហ្មណំ អានេហី”តិ ព្រាហ្មណំ បហិណិ។ សោ តត្ថ គន្ត្វា ព្រាហ្មណវេសេន អាគតំ សក្កំ អានេសិ, តស្ស អាគតកាលេ អម្ហាកំ អាហារំ អទំសូតិ។ ឯវំ ករោន្តានំ បន តេសំ តុម្ហេ ន កុជ្ឈិត្ថាតិ? ន កុជ្ឈិម្ហាតិ។ ភិក្ខូ តំ សុត្វា សត្ថុ អារោចេសុំ – “ភន្តេ, ឥមេ ‘ន កុជ្ឈិម្ហា’តិ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោន្តី”តិ។ សត្ថា, “ភិក្ខវេ, ខីណាសវា នាម វិរុទ្ធេសុបិ ន វិរុជ្ឈន្តិយេវា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៦“អវិរុទ្ធំ វិរុទ្ធេសុ, អត្តទណ្ឌេសុ និព្ពុតំ;
សាទានេសុ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **អវិរុទ្ធ**ន្តិ អាឃាតវសេន វិរុទ្ធេសុបិ លោកិយមហាជនេសុ អាឃាតាភាវេន អវិរុទ្ធំ។ ហត្ថគតេ ទណ្ឌេ វា សត្ថេ វា អវិជ្ជមានេបិ បរេសំ បហារទានតោ អវិរតត្តា អត្តទណ្ឌេសុ ជនេសុ និព្ពុតំ និក្ខិត្តទណ្ឌំ, បញ្ចន្នំ ខន្ធានំ អហំ មមន្តិ គហិតត្តា សាទានេសុ តស្ស គហណស្ស អភាវេន អនាទានំ តំ ឯវរូបំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

សាមណេរានំ វត្ថុ តេវីសតិមំ។

២៤. មហាបន្ថកត្ថេរវត្ថុ

យស្ស រាគោ ចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ មហាបន្ថកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ ហាយស្មា ចូឡបន្ថកំ ចតូហិ មាសេហិ ឯកំ គាថំ បគុណំ កាតុំ អសក្កោន្តំ “ត្វំ សាសនេ អភព្ពោ, គិហិភោគាបិ បរិហីនោ, កឹ តេ ឥធ វាសេន, ឥតោ និក្ខមា”តិ វិហារា និក្កឌ្ឍិត្វា ទ្វារំ ថកេសិ។ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, មហាបន្ថកត្ថេរេន ឥទំ នាម កតំ , ខីណាសវានម្បិ មញ្ញេ កោធោ ឧប្បជ្ជតី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ “ន, ភិក្ខវេ,

ខីណាសវានំ រាគាទយោ កិលេសា អត្ថិ, មម បុត្តេន អត្តបុរេក្ខារតាយ ចេវ ធម្មបុរេក្ខារតាយ ច កត”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៧. “យស្ស រាគោ ច ទោសោ ច, មានោ មក្ខោ ច បាតិតោ;
សាសបោរិវ អារគ្គា, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **អារគ្គា**តិ យស្សេតេ រាគាទយោ កិលេសា, អយញ្ច បរគុណមក្ខនលក្ខណោ មក្ខោ អារគ្គា សាសបោ វិយ បាតិតោ, យថា សាសបោ អារគ្គេ ន សន្តិដ្ឋតិ, ឯវំ ចិត្តេ ន សន្តិដ្ឋតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

មហាបន្ថកត្ថេរវត្ថុ ចតុវីសតិមំ។

២៥. បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរវត្ថុ

អកក្កសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរាយស្មា “ឯហិ, វសលិ, យាហិ, វសលី”តិអាទីនិ វទន្តោ គិហីបិ បព្ពជិតេបិ វសលិវាទេនេវ សមុទាចរតិ។ អថេកទិវសំ សម្ពហុលា ភិក្ខូ សត្ថុ អារោចេសុំ – “អាយស្មា, ភន្តេ, បិលិន្ទវច្ឆោ ភិក្ខូ វសលិវាទេន សមុទាចរតី”តិ។ សត្ថា តំ បក្កោសាបេត្វា “សច្ចំ កិរ ត្វំ បិលិន្ទវច្ឆ ភិក្ខូ វសលិវាទេន សមុទាចរសី”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯវំ, ភន្តេ”តិ វុត្តេ តស្សាយស្មតោ បុព្ពេនិវាសំ មនសិករិត្វា “មា ខោ តុម្ហេ, ភិក្ខវេ, វច្ឆស្ស ភិក្ខុនោ ឧជ្ឈាយិត្ថ, ន, ភិក្ខវេ, វច្ឆោ ទោសន្តរោ ភិក្ខូ វសលិវាទេន សមុទាចរតិ, វច្ឆស្ស, ភិក្ខវេ, ភិក្ខុនោ បញ្ច ជាតិសតានិ អព្ពោកិណ្ណានិ សព្ពានិ តានិ ព្រាហ្មណកុលេ បច្ចាជាតានិ, សោ តស្ស ទីឃរត្តំ វសលិវាទោ សមុទាចិណ្ណោ, ខីណាសវស្ស នាម កក្កសំ ផរុសំ បរេសំ មម្មឃដ្ដនវចនមេវ នត្ថិ។ អាចិណ្ណវសេន ហិ មម បុត្តោ ឯវំ កថេតី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៨. “អកក្កសំ វិញ្ញាបនិំ, គិរំ សច្ចមុទីរយេ;
យាយ នាភិសជេ កញ្ចិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **អកក្កស**ន្តិ អផរុសំ។ **វិញ្ញាបនិ**ន្តិ អត្ថវិញ្ញាបនិំ។ **សច្ច**ន្តិ ភូតត្ថំ។ **នាភិសជេ**តិ យាយ គិរាយ អញ្ញំ កុជ្ឈាបនវសេន ន លគ្គាបេយ្យ, ខីណាសវោ នាម ឯវរូបមេវ គិរំ ភាសេយ្យ, តស្មា តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

បិលិន្ទវច្ឆត្ថេរវត្ថុ បញ្ចវីសតិមំ។

២៦. អញ្ញតរត្ថេរវត្ថុ

យោធ ទីឃន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អញ្ញតរត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកោ ព្រាហ្មណោ សរីរគន្ធគហណភយេន ឧត្តរសាដកំ អបនេត្វា ឯកមន្តេ ឋបេត្វា គេហទ្វារាភិមុខោ និសីទិ។ អថេកោ ខីណាសវោ ភត្តកិច្ចំ កត្វា វិហារំ គច្ឆន្តោ តំ សាដកំ ទិស្វា ឥតោ ចិតោ ច ឱលោកេត្វា កញ្ចិ អបស្សន្តោ “និស្សាមិកោ អយ”ន្តិ បំសុកូលំ អធិដ្ឋហិត្វា គណ្ហិ។ អថ នំ ព្រាហ្មណោ ទិស្វា អក្កោសន្តោ ឧបសង្កមិត្វា “មុណ្ឌក , សមណ, មម សាដកំ គណ្ហសី”តិ អាហ។ តវេសោ, ព្រាហ្មណាតិ។ អាម, សមណាតិ។ “មយា កញ្ចិ អបស្សន្តេន បំសុកូលសញ្ញាយ គហិតោ, គណ្ហ ន”ន្តិ តស្ស ទត្វា វិហារំ គន្ត្វា ភិក្ខូនំ តមត្ថំ អារោចេសិ។ អថស្ស វចនំ សុត្វា ភិក្ខូ តេន សទ្ធឹ កេឡឹ ករោន្តា “កឹ នុ ខោ, អាវុសោ, សាដកោ ទីឃោ រស្សោ ថូលោ សណ្ហោ”តិ។ អាវុសោ, ទីឃោ វា ហោតុ រស្សោ វា ថូលោ វា សណ្ហោ វា, នត្ថិ មយ្ហំ តស្មិំ អាលយោ, បំសុកូលសញ្ញាយ នំ គណ្ហិន្តិ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ – “ឯស, ភន្តេ, ភិក្ខុ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ។ សត្ថា “ភូតំ, ភិក្ខវេ, ឯស កថេតិ, ខីណាសវា នាម បរេសំ សន្តកំ ន គណ្ហន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤០៩‘‘យោធ ទីឃំ វ រស្សំ វា, អណុំ ថូលំ សុភាសុភំ;
លោកេ អទិន្នំ នាទិយតិ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។

តស្សត្ថោ – សាដកាភរណាទីសុ ទីឃំ វា រស្សំ វា មណិមុត្តាទីសុ អណុំ វា ថូលំ វា មហគ្ឃអប្បគ្ឃវសេន សុភំ វា អសុភំ វា យោ បុគ្គលោ ឥមស្មឹ លោកេ បរបរិគ្គហិតំ នាទិយតិ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

អញ្ញតរត្ថេរវត្ថុ ឆព្ពីសតិមំ។

២៧. សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ

អាសា យស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សារិបុត្តត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ថេរោ កិរ បញ្ចភិក្ខុសតបរិវារោ ជនបទេ ឯកំ វិហារំ គន្ត្វា វស្សំ ឧបគញ្ឆិ។ មនុស្សា ថេរំ ទិស្វា ពហុំ វស្សាវាសិកំ បដិស្សុណឹសុ។ ថេរោ បវារេត្វា សព្ពស្មឹ វស្សាវាសិកេ អសម្បត្តេយេវ សត្ថុ សន្តិកំ គច្ឆន្តោ ភិក្ខូ អាហ – ‘‘ទហរានញ្ចេវ សាមណេរានញ្ច មនុស្សេហិ វស្សាវាសិកេ អាហដេ គហេត្វា បេសេយ្យាថ, ឋបេត្វា វា សាសនំ បហិណេយ្យាថា’’តិ។ ឯវំ វត្វា ច បន សត្ថុ សន្តិកំ អគមាសិ។ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ ‘‘អជ្ជាបិ មញ្ញេ សារិបុត្តត្ថេរស្ស តណ្ហា អត្ថិយេវ។ តថា ហិ មនុស្សេហិ វស្សាវាសិកេ ទិន្នេ អត្តនោ សទ្ធិវិហារិកានំ ‘វស្សាវាសិកំ បេសេយ្យាថ , ឋបេត្វា វា សាសនំ បហិណេយ្យាថា’តិ ភិក្ខូនំ វត្វា អាគតោ’’តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា ‘‘កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘ឥមាយ នាមា’’តិ វុត្តេ ‘‘ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តស្ស តណ្ហា អត្ថិ, មនុស្សានំ បន បុញ្ញតោ ទហរសាមណេរានញ្ច ធម្មិកលាភតោ បរិហានិ មា អហោសីតិ តេនេវំ កថិត’’ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១០‘‘អាសា យស្ស ន វិជ្ជន្តិ, អស្មឹ លោកេ បរម្ហិ ច;
និរាសាសំ វិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។

តត្ថ **អាសា**តិ តណ្ហា។ **និរាសាស**ន្តិ និត្តណ្ហំ។ **វិសំយុត្ត**ន្តិ សព្ពកិលេសេហិ វិសំយុត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សារិបុត្តត្ថេរវត្ថុ សត្តវីសតិមំ។

២៨. មហាមោគ្គល្លានត្ថេរវត្ថុ

យស្សាលយាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ មហាមោគ្គល្លានត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ ឥធ បន សត្ថា មោគ្គល្លានត្ថេរស្ស និត្តណ្ហភាវំ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១១‘‘យស្សាលយា ន វិជ្ជន្តិ, អញ្ញាយ អកថំកថី;
អមតោគធមនុប្បត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។

តត្ថ **អាលយា**តិ តណ្ហា។ **អញ្ញាយ អកថំកថី**តិ អដ្ឋ វត្ថូនិ យថាភូតំ ជានិត្វា អដ្ឋវត្ថុកាយ វិចិកិច្ឆាយ និព្ពិចិកិច្ឆោ។ **អមតោគធមនុប្បត្ត**ន្តិ អមតំ និព្ពានំ ឱគាហេត្វា អនុប្បត្តំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

មហាមោគ្គល្លានត្ថេរវត្ថុ អដ្ឋវីសតិមំ។

២៩. រេវតត្ថេរវត្ថុ

យោធ បុញ្ញញ្ចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា បុព្ពារាមេ វិហរន្តោ រេវតត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ ‘‘គាមេ វា យទិ វារញ្ញេ’’តិ (ធ. ប. ៩៨) គាថាវណ្ណនាយ វិត្ថារិតមេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ (ធ. ប. អដ្ឋ. ១.៩៨) –

បុន ឯកទិវសំ ភិក្ខូ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អហោ សាមណេរស្ស លាភោ, អហោ បុញ្ញំ, យេន ឯកកេន បញ្ចន្នំ ភិក្ខុសតានំ បញ្ចកូដាគារសតានិ កតានី”តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា “កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឥមាយ នាមា”តិ វុត្តេ, “ភិក្ខវេ, មយ្ហំ បុត្តស្ស នេវ បុញ្ញំ អត្ថិ, ន បាបំ, ឧភយមស្ស បហីន”ន្តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១២.“យោធ បុញ្ញញ្ច បាបញ្ច, ឧភោ សង្គមុបច្ចគា;
អសោកំ វិរជំ សុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **ឧភោ**តិ ទ្វេបិ បុញ្ញានិ ច បាបានិ ច ឆឌ្ឌេត្វាតិ អត្ថោ។ **សង្គ**ន្តិ រាគាទិភេទំ សង្គំ។ **ឧបច្ចគា**តិ អតិក្កន្តោ។ វដ្ដមូលកសោកាភាវេន អសោកំ អព្ភន្តរេ រាគរជាទីនំ អភាវេន វិរជំ និរុបក្កិលេសតាយ សុទ្ធំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

រេវតត្ថេរវត្ថុ ឯកូនតឹសតិមំ។

៣០. ចន្ទាភត្ថេរវត្ថុ

ចន្ទំ វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ចន្ទាភត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពី កថា – អតីតេ ឯកោ ពារាណសិវាសី វាណិជោ “បច្ចន្តំ គន្ត្វា ចន្ទនំ អាហរិស្សាមី”តិ ពហូនិ វត្ថាភរណាទីនិ គហេត្វា បញ្ចហិ សកដសតេហិ បច្ចន្តំ គន្ត្វា គាមទ្វារេ និវាសំ គហេត្វា អដវិយំ គោបាលទារកេ បុច្ឆិ – “ឥមស្មិំ គាមេ បព្ពតបាទកម្មិកោ កោចិ មនុស្សោ អត្ថី”តិ? “អាម, អត្ថី”តិ។ “កោ នាមេសោ”តិ? “អសុកោ នាមា”តិ។ “ភរិយាយ បនស្ស បុត្តានំ វា កឹនាម”ន្តិ? “ឥទញ្ចិទញ្ចា”តិ។ “កហំ បនស្ស ឋានេ គេហ”ន្តិ? “អសុកដ្ឋានេ នាមា”តិ។ សោ តេហិ ទិន្នសញ្ញាយ សុខយានកេ និសីទិត្វា តស្ស គេហទ្វារំ គន្ត្វា យានា ឱរុយ្ហ គេហំ បវិសិត្វា “អសុកនាមេ”តិ តំ ឥត្ថិំ បក្កោសិ។ សា “ឯកោ នោ ញាតកោ ភវិស្សតី”តិ វេគេនាគន្ត្វា អាសនំ បញ្ញាបេសិ។ សោ តត្ថ និសីទិត្វា នាមំ វត្វា “មម សហាយោ កហ”ន្តិ បុច្ឆិ។ “អរញ្ញំ គតោ, សាមី”តិ។ “មម បុត្តោ អសុកោ នាម, មម ធីតា អសុកា នាម កហ”ន្តិ សព្ពេសំ នាមំ កិត្តេន្តោវ បុច្ឆិត្វា “ឥមានិ នេសំ វត្ថាភរណានិ ទទេយ្យាសិ, សហាយស្សាបិ មេ អដវិតោ អាគតកាលេ ឥទំ វត្ថាភរណំ ទទេយ្យាសី”តិ អទាសិ។ សា តស្ស ឧឡារំ សក្ការំ កត្វា សាមិកស្ស អាគតកាលេ “សាមិ, ឥមិនា អាគតកាលតោ បដ្ឋាយ សព្ពេសំ នាមំ វត្វា ឥទញ្ចិទញ្ច ទិន្ន”ន្តិ អាហ។ សោបិស្ស កត្តព្ពយុត្តកំ ករិ។

អថ នំ សាយំ សយនេ និសិន្នោ បុច្ឆិ – “សម្ម, បព្ពតបាទេ ចរន្តេន តេ កឹ ពហុំ ទិដ្ឋបុព្ព”ន្តិ? “អញ្ញំ ន បស្សាមិ, រត្តសាខា បន មេ ពហូ រុក្ខា ទិដ្ឋា”តិ។ “ពហូ រុក្ខា”តិ? “អាម, ពហូ”តិ។ តេន ហិ តេ អម្ហាកំ ទស្សេហីតិ តេន សទ្ធិំ គន្ត្វា រត្តចន្ទនរុក្ខេ ឆិន្ទិត្វា បញ្ច សកដសតានិ បូរេត្វា អាគច្ឆន្តោ តំ អាហ – “សម្ម, ពារាណសិយំ អសុកដ្ឋានេ នាម មម គេហំ, កាលេន កាលំ មម សន្តិកំ អាគច្ឆេយ្យាសិ, អញ្ញេន ច មេ បណ្ណាការេន អត្ថោ នត្ថិ, រត្តសាខរុក្ខេ ឯវ អាហរេយ្យាសី”តិ។ សោ “សាធូ”តិ វត្វា កាលេន កាលំ តស្ស សន្តិកំ អាគច្ឆន្តោ រត្តចន្ទនមេវ អាហរតិ, សោបិស្ស ពហុធនំ ទេតិ។

តតោ អបរេន សមយេន បរិនិព្ពុតេ កស្សបទសពលេ បតិដ្ឋិតេ កញ្ចនថូបេ សោ បុរិសោ ពហុំ ចន្ទនំ អាទាយ ពារាណសិំ អគមាសិ។ អថស្ស សោ សហាយកោ វាណិជោ ពហុំ ចន្ទនំ បិសាបេត្វា បាតិំ បូរេត្វា “ឯហិ, សម្ម, យាវ ភត្តំ បចតិ, តាវ ចេតិយករណដ្ឋានំ គន្ត្វា អាគមិស្សាមា”តិ តំ អាទាយ តត្ថ គន្ត្វា ចន្ទនបូជំ អកាសិ។ សោបិស្ស បច្ចន្តវាសី សហាយកោ ចេតិយកុច្ឆិយំ ចន្ទនេន ចន្ទមណ្ឌលំ អកាសិ។ ឯត្តកមេវស្ស បុព្ពកម្មំ។

សោ តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ តត្ថ ខេបេត្វា ឥមស្មិំ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហនគរេ ព្រាហ្មណមហាសាលកុលេ និព្ពត្តិ។ តស្ស នាភិមណ្ឌលតោ ចន្ទមណ្ឌលសទិសា បភា ឧដ្ឋហិ, តេនស្ស **ចន្ទាភោ**ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។ ចេតិយេ កិរស្ស ចន្ទមណ្ឌលករណនិស្សន្ទោ ឯស។ ព្រាហ្មណា ចិន្តយិំសុ – “សក្កា អម្ហេហិ ឥមំ គហេត្វា លោកំ ខាទិតុ”ន្តិ។ តំ យានេ និសីទាបេត្វា “យោ ឥមស្ស សរីរំ ហត្ថេន បរាមសតិ, សោ ឯវរូបំ នាម ឥស្សរិយសម្បត្តិំ លភតី”តិ វត្វា វិចរិំសុ។ សតំ វា សហស្សំ វា ទទមានា ឯវ តស្ស សរីរំ ហត្ថេន ផុសិតុំ លភន្តិ។ តេ ឯវំ អនុវិចរន្តា សាវត្ថិំ អនុប្បត្តា នគរស្ស ច វិហារស្ស ច អន្តរា និវាសំ គណ្ហិំសុ។ សាវត្ថិយម្បិ បញ្ច

កោដិមត្តា អរិយសាវកា បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលវត្ថភេសជ្ជាទិហត្ថា ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តិ។ ព្រាហ្មណា តេ ទិស្វា "កហំ គច្ឆថា"តិ បុច្ឆឹសុ។ សត្ថុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយាតិ។ ឯថ តត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សថ, អម្ហាកំ ចន្ទាភស្ស ព្រាហ្មណស្ស អានុភាវសទិសោ អានុភាវោ នត្ថិ។ ឯតស្ស ហិ សរីរំ ផុសន្តា ឥទំ នាម លភន្តិ, ឯថ បស្សថ នន្តិ។ តុម្ហាកំ ចន្ទាភស្ស ព្រាហ្មណស្ស កោ អានុភាវោ នាម, អម្ហាកំ សត្ថាយេវ មហានុភាវោតិ។ តេ អញ្ញមញ្ញំ សញ្ញាបេតុំ អសក្កោន្តា "វិហារំ គន្ត្វា ចន្ទាភស្ស វា អម្ហាកំ វា សត្ថុ អានុភាវំ ជានិស្សាមា"តិ តំ គហេត្វា វិហារំ អគមំសុ។

សត្ថា តស្មិំ អត្តនោ សន្តិកំ ឧបសង្កមន្តេយេវ ចន្ទាភាយ អន្តរធានំ អកាសិ។ សោ សត្ថុ សន្តិកេ អង្គារបច្ឆិយំ កាកោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ ឯកមន្តំ នយឹសុ, អាភា បដិបាកតិកា អហោសិ។ បុន សត្ថុ សន្តិកំ អានយឹសុ, អាភា តថេវ អន្តរធាយិ។ ឯវំ តិក្ខត្តុំ គន្ត្វា អន្តរធាយមានំ អាភំ ទិស្វា ចន្ទាភោ ចិន្តេសិ – "អយំ អាភាយ អន្តរធានមន្តំ ជានាតិ មញ្ញេ"តិ។ សោ សត្ថារំ បុច្ឆិ – "កឹ នុ ខោ អាភាយ អន្តរធានមន្តំ ជានាថា"តិ? អាម, ជានាមីតិ។ តេន ហិ មេ ទេថាតិ។ ន សក្កា អបព្ពជិតស្ស ទាតុន្តិ។ សោ ព្រាហ្មណេ អាហ – "ឯតស្មិំ មន្តេ គហិតេ អហំ សកលជម្ពុទីបេ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមិ, តុម្ហេ ឯត្ថេវ ហោថ, អហំ បព្ពជិត្វា កតិបាហេនេវ មន្តំ គណ្ហិស្សាមី"តិ។ សោ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា ឧបសម្បជ្ជិ។ អថស្ស ទ្វត្តឹសាការំ អាចិក្ខិ។ សោ "កឹ ឥទ"ន្តិ បុច្ឆិ។ ឥទំ មន្តស្ស បរិកម្មំ សជ្ឈាយិតុំ វដ្ដតីតិ។ ព្រាហ្មណាបិ អន្តរន្តរា អាគន្ត្វា "គហិតោ តេ មន្តោ"តិ បុច្ឆន្តិ។ ន តាវ គណ្ហាមីតិ។ សោ កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បត្វា ព្រាហ្មណេហិ អាគន្ត្វា បុច្ឆិតកាលេ "យាថ តុម្ហេ, ឥទានាហំ អនាគមនធម្មោ ជាតោ"តិ អាហ។ ភិក្ខូ តថាគតស្ស អារោចេសុំ – "អយំ, ភន្តេ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី"តិ។ សត្ថា "ខីណាសវោ ឥទានិ, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ ចន្ទាភោ, ភូតមេវេស កថេតី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៣. "ចន្ទំវ វិមលំ សុទ្ធំ, វិប្បសន្នមនាវិលំ;
នន្ទីភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ"ន្តិ។

តត្ថ **វិមល**ន្តិ អព្ភាទិមលរហិតំ។ **សុទ្ធ**ន្តិ និរុបក្កិលេសំ។ **វិប្បសន្ន**ន្តិ បសន្នចិត្តំ។ **អនាវិល**ន្តិ កិលេសាវិលត្តរហិតំ។ **នន្ទីភវបរិក្ខីណ**ន្តិ តីសុ ភវេសុ បរិក្ខីណតណ្ហំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

ចន្ទាភត្ថេរវត្ថុ តឹសតិមំ។

៣១. សីវលិត្ថេរវត្ថុ

យោ ឥមន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា កុណ្ឌកោលិយំ និស្សាយ កុណ្ឌធានវនេ វិហរន្តោ សីវលិត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ សុប្បវាសា នាម កោលិយធីតា សត្តវស្សានិ គព្ភំ ធារេត្វា សត្តាហំ មូឡ្ហគព្ភា ទុក្ខាហិ តិព្ពាហិ កដុកាហិ វេទនាហិ ផុដ្ឋា "សម្មាសម្ពុទ្ធោ វត សោ ភគវា, យោ ឥមស្ស ឯវរូបស្ស ទុក្ខស្ស បហានាយ ធម្មំ ទេសេតិ។ សុប្បដិបន្នោ វត តស្ស ភគវតោ សាវកសង្ឃោ, យោ ឥមស្ស ឯវរូបស្ស ទុក្ខស្ស បហានាយ បដិបន្នោ។ សុសុខំ វត តំ និព្ពានំ, យត្ថិទំ ឯវរូបំ ទុក្ខំ ន សំវិជ្ជតី"តិ (ឧទា. ១៨) ឥមេហិ តីហិ វិតក្កេហិ តំ ទុក្ខំ អធិវាសេន្តី សាមិកំ សត្ថុ សន្តិកំ បេសេត្វា តេន តស្សា វចនេន សត្ថុ វន្ទនាយ អារោចិតាយ "សុខិនី ហោតុ សុប្បវាសា កោលិយធីតា, អរោគា អរោគំ បុត្តំ វិជាយតូ"តិ សត្ថារា វុត្តក្ខណេយេវ សុខិនី អរោគា អរោគំ បុត្តំ វិជាយិត្វា ពុទ្ធប្បមុខំ ភិក្ខុសង្ឃំ និមន្តេត្វា សត្តាហំ មហាទានំ អទាសិ។ បុត្តោបិស្សា ជាតទិវសតោ បដ្ឋាយ ធម្មករណំ អាទាយ សង្ឃស្ស ឧទកំ បរិស្សាវេសិ។ សោ អបរភាគេ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតោ អរហត្តំ បាបុណិ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ "បស្សថាវុសោ, ឯវរូបោ នាម អរហត្តស្ស ឧបនិស្សយសម្បន្នោ ភិក្ខុ ឯត្តកំ កាលំ មាតុកុច្ឆិស្មិំ ទុក្ខំ អនុភោសិ, កិមង្គំ បន អញ្ញេ, ពហុំ វត ឥមិនា ទុក្ខំ និត្តិណ្ណ"ន្តិ។ សត្ថា អាគន្ត្វា "កាយ នុត្ថ, ភិក្ខវេ, ឯតរហិ កថាយ សន្និសិន្នា"តិ បុច្ឆិត្វា "ឥមាយ នាមា"តិ វុត្តេ "អាម, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ ឯត្តកា ទុក្ខា មុច្ចិត្វា ឥទានិ និព្ពានំ សច្ឆិកត្វា វិហរតី"តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៤. "យោមំ បលិបថំ ទុគ្គំ, សំសារំ មោហមច្ចគា;
តិណ្ណោ បារង្គតោ ឈាយី, អនេជោ អកថំកថី;

អនុបាទាយ និព្ពុតោ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យោ ភិក្ខុ ឥមំ រាគបលិបថញ្ចេវ កិលេសទុគ្គញ្ច សំសារវដ្ដញ្ច ចតុន្នំ អរិយសច្ចានំ អប្បដិវិជ្ឈនកមោហញ្ច អតីតោ, ចត្តារោ ឱឃេ តិណ្ណោ ហុត្វា បារំ អនុប្បត្តោ, ទុវិធេន ឈានេន ឈាយី, តណ្ហាយ អភាវេន អនេជោ, កថំកថាយ អភាវេន អកថំកថី, ឧបាទានានំ អភាវេន អនុបាទិយិត្វា កិលេសនិព្ពានេន និព្ពុតោ, តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

សីវលិត្ថេរវត្ថុ ឯកតឹសតិមំ។

៣២. សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេរវត្ថុ

យោធ កាមេតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

សាវត្ថិយំ កិរេកោ កុលបុត្តោ សុន្ទរសមុទ្ទកុមារោ នាម ចត្តាលីសកោដិវិភវេ មហាកុលេ និព្ពត្តោ។ សោ ឯកទិវសំ បច្ឆាភត្តំ គន្ធមាលាទិហត្ថំ មហាជនំ ធម្មស្សវនត្ថាយ ជេតវនំ គច្ឆន្តំ ទិស្វា ‘‘កហំ គច្ឆថា’’តិ បុច្ឆិត្វា ‘‘សត្ថុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនត្ថាយា’’តិ វុត្តេ ‘‘អហម្បិ គមិស្សាមី’’តិ វត្វា តេន សទ្ធឹ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។ សត្ថា តស្ស អាសយំ វិទិត្វា អនុបុព្ពិំ កថំ កថេសិ។ សោ ‘‘ន សក្កា អគារំ អជ្ឈាវសន្តេន សង្ខលិខិតំ ព្រហ្មចរិយំ ចរិតុ’’ន្តិ សត្ថុ ធម្មកថំ និស្សាយ បព្ពជ្ជាយ ជាតុស្សាហោ បរិសាយ បក្កន្តាយ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិត្វា ‘‘មាតាបិតូហិ អននុញ្ញាតំ តថាគតា ន បព្ពាជេន្តី’’តិ សុត្វា គេហំ គន្ត្វា រដ្ឋបាលកុលបុត្តាទយោ វិយ មហន្តេន វាយាមេន មាតាបិតរោ អនុជានាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ ‘‘កឹ មេ ឥធ វាសេនា’’តិ តតោ និក្ខមិត្វា រាជគហំ គន្ត្វា បិណ្ឌាយ ចរន្តោ វីតិនាមេសិ។

អថេកទិវសំ សាវត្ថិយំ តស្ស មាតាបិតរោ ឯកស្មឹ ឆណទិវសេ មហន្តេន សិរិសោភគ្គេន តស្ស សហាយកកុមារកេ កីឡមានេ ទិស្វា ‘‘អម្ហាកំ បុត្តស្ស ឥទំ ទុល្លភំ ជាត’’ន្តិ បរិទេវិំសុ។ តស្មឹ ខណេ ឯកា គណិកា តំ កុលំ គន្ត្វា តស្ស មាតរំ រោទមានំ និសិន្នំ ទិស្វា ‘‘អម្ម, កឹ ការណា រោទសី’’តិ បុច្ឆិ។ ‘‘បុត្តំ អនុស្សរិត្វា រោទាមី’’តិ។ ‘‘កហំ បន សោ, អម្មា’’តិ? ‘‘ភិក្ខូសុ បព្ពជិតោ’’តិ។ ‘‘កឹ ឧប្បព្ពាជេតុំ ន វដ្ដតី’’តិ? ‘‘វដ្ដតិ, ន បន ឥច្ឆតិ, ឥតោ និក្ខមិត្វា រាជគហំ គតោ’’តិ។ ‘‘សចាហំ តំ ឧប្បព្ពាជេយ្យំ, កឹ មេ ករេយ្យាថា’’តិ? ‘‘ឥមស្ស តេ កុលស្ស កុដុម្ពសាមិនឹ ករេយ្យាមា’’តិ។ តេន ហិ មេ បរិព្ពយំ ទេថាតិ បរិព្ពយំ គហេត្វា មហន្តេន បរិវារេន រាជគហំ គន្ត្វា តស្ស បិណ្ឌាយ ចរណវីថឹ សល្លក្ខេត្វា តត្ថេកំ និវាសគេហំ គហេត្វា បាតោវ បណីតំ អាហារំ បដិយាទេត្វា ថេរស្ស បិណ្ឌាយ បវិដ្ឋកាលេ ភិក្ខំ ទត្វា កតិបាហច្ចយេន, ‘‘ភន្តេ, ឥធេវ និសីទិត្វា ភត្តកិច្ចំ ករោថា’’តិ បត្តំ គណ្ហិ។ សោ បត្តមទាសិ។

អថ នំ បណីតេន អាហារេន បរិវិសិត្វា, ‘‘ភន្តេ, ឥធេវ បិណ្ឌាយ ចរិតុំ ផាសុក’’ន្តិ វត្វា កតិបាហំ អាលិន្ទេ និសីទាបេត្វា ភោជេត្វា ទារកេ បូវេហិ សង្គណ្ហិត្វា ‘‘ឯថ តុម្ហេ ថេរស្ស អាគតកាលេ មយិ វារេន្តិយាបិ ឥធាគន្ត្វា រជំ ឧដ្ឋាបេយ្យាថា’’តិ អាហ។ តេ បុនទិវសេ ថេរស្ស ភោជនវេលាយ តាយ វារិយមានាបិ រជំ ឧដ្ឋាបេសុំ។ សា បុនទិវសេ, ‘‘ភន្តេ, ទារកា វារិយមានាបិ មម វចនំ អសុណិត្វា ឥធ រជំ ឧដ្ឋាបេន្តិ, អន្តោគេហេ និសីទថា’’តិ អន្តោ និសីទាបេត្វា កតិបាហំ ភោជេសិ។ បុន ទារកេ សង្គណ្ហិត្វា ‘‘តុម្ហេ មយា វារិយមានាបិ ថេរស្ស ភោជនកាលេ មហាសទ្ទំ ករេយ្យាថា’’តិ អាហ។ តេ តថា ករិំសុ។ សា បុនទិវសេ, ‘‘ភន្តេ, ឥមស្មឹ ឋានេ អតិវិយ មហាសទ្ទោ ហោតិ, ទារកា មយា វារិយមានាបិ វចនំ ន គណ្ហន្តិ, ឧបរិបាសាទេយេវ និសីទថា’’តិ វត្វា ថេរេន អធិវាសិតេ ថេរំ បុរតោ កត្វា បាសាទំ អភិរុហន្តី ទ្វារានិ បិទហមានាវ បាសាទំ អភិរុហិ។ ថេរោ ឧក្កដ្ឋសបទានចារិកោ សមានោបិ រសតណ្ហាយ ពទ្ធោ តស្សា វចនេន សត្តភូមិកំ បាសាទំ អភិរុហិ។

សា ថេរំ និសីទាបេត្វា ‘‘ចត្តាលីសាយ ខលុ, សម្ម, បុណ្ណមុខ ឋានេហិ ឥត្ថី បុរិសំ អច្ចាវទតិ វិជម្ភតិ វិនមតិ គិលសតិ វិលជ្ជតិ នខេន នខំ ឃដ្ដេតិ, បាទេន បាទំ អក្កមតិ, កដ្ឋេន បថវិំ វិលិខតិ, ទារកំ ឧល្លង្ឃេតិ ឱលង្ឃេតិ, កីឡតិ កីឡាបេតិ, ចុម្ពតិ ចុម្ពាបេតិ, ភុញ្ជតិ ភុញ្ជាបេតិ, ទទាតិ អាយាចតិ, កតមនុករោតិ, ឧច្ចំ ភាសតិ, នីចំ ភាសតិ, អវិច្ចំ ភាសតិ, វិវិច្ចំ ភាសតិ, នច្ចេន គីតេន វាទិតេន រោទិតេន វិលសិតេន វិភូសិតេន ជគ្ឃតិ, បេក្ខតិ, កដឹ ចាលេតិ, គុយ្ហភណ្ឌកំ ចាលេតិ, ឩរុំ វិវរតិ, ឩរុំ បិទហតិ, ថនំ ទស្សេតិ, កច្ឆំ ទស្សេតិ, នាភឹ ទស្សេតិ, អក្ខឹ និខណតិ, ភមុកំ ឧក្ខិបតិ, ឱដ្ឋំ បលិខតិ, ជិវ្ហំ និល្លាលេតិ, ទុស្សំ មុញ្ចតិ, ទុស្សំ ពន្ធតិ, សិរសំ

មុញ្ចតិ, សិរសំ ពន្ធតី’’តិ (ជា. ២.២១.៣០០) ឯវំ អាគតំ ឥត្ថិកុត្តំ ឥត្ថិលីលំ ទស្សេត្វា តស្ស បុរតោ ឋិតា ឥមំ គាថមាហ –

“អលត្តកកតា បាទា, បាទុការុឡ្ហា វេសិយា;
តុវម្បិ ទហរោ មម, អហម្បិ ទហរា តវ;
ឧភោបិ បព្ពជិស្សាម, ជិណ្ណា ទណ្ឌបរាយណា’’តិ។ (ថេរគា. ៤៥៩, ៤៦២);

ថេរស្ស “អហោ វត មេ ភារិយំ អនុបធារេត្វា កតកម្ម’’ន្តិ មហាសំវេគោ ឧទបាទិ។ តស្មិំ ខណេ សត្ថា បញ្ចចត្តាលីសយោជនមត្ថកេ ជេតវនេ និសិន្នោវ តំ ការណំ ទិស្វា សិតំ បាត្វាកាសិ។ អថ នំ អានន្ទត្ថេរោ បុច្ឆិ – “ភន្តេ, កោ នុ ខោ ហេតុ, កោ បច្ចយោ សិតស្ស បាតុកម្មាយា’’តិ។ អានន្ទ, រាជគហនគរេ សត្តភូមិក បាសាទតលេ សុន្ទរសមុទ្ទស្ស ច ភិក្ខុនោ គណិកាយ ច សង្គាមោ វត្តតីតិ។ កស្ស នុ ខោ, ភន្តេ, ជយោ ភវិស្សតិ, កស្ស បរាជយោតិ? សត្ថា, “អានន្ទ, សុន្ទរសមុទ្ទស្ស ជយោ ភវិស្សតិ, គណិកាយ បរាជយោ’’តិ ថេរស្ស ជយំ បកាសេត្វា តត្ថ និសិន្នកោវ ឱភាសំ ផរិត្វា “ភិក្ខុ ឧភោបិ កាមេ និរបេក្ខោ បជហា’’តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៥. “យោធ កាមេ បហន្ត្វាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
កាមភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ’’ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុគ្គលោ ឥធ លោកេ ឧភោបិ កាមេ ហិត្វា អនាគារោ ហុត្វា បរិព្ពជតិ, តំ បរិក្ខីណកាមញ្ចេវ បរិក្ខីណភវញ្ច អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ សោ ថេរោ អរហត្តំ បត្វា ឥទ្ធិពលេន វេហាសំ អព្ភុគ្គន្ត្វា កណ្ណិកាមណ្ឌលំ វិនិវិជ្ឈិត្វា សត្ថុ សរីរំ ថោមេន្តោយេវ អាគន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិ។ ធម្មសភាយម្បិ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ, “អាវុសោ, ជិវ្ហាវិញ្ញេយ្យំ រសំ និស្សាយ មនំ នដ្ឋោ សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេរោ, សត្ថា បនស្ស អវស្សយោ ជាតោ’’តិ។ សត្ថា តំ កថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខវេ, ឥទានេវ, បុព្ពេបាហំ ឯតស្ស រសតណ្ហាយ ពទ្ធមនស្ស អវស្សយោ ជាតោយេវា’’តិ វត្វា តេហិ យាចិតោ តស្សត្ថស្ស បកាសនត្ថំ អតីតំ អាហរិត្វា –

“ន កិរត្ថិ រសេហិ បាបិយោ,
អាវាសេហិ វា សន្ថវេហិ វា;
វាតមិគំ គហននិស្សិតំ,
វសមានេសិ រសេហិ សញ្ជយោ’’តិ។ (ជា. ១.១.១៤) –

ឯកកនិបាតេ ឥមំ **វាតមិគជាតកំ** វិត្ថារេត្វា “តទា សុន្ទរសមុទ្ទោ វាតមិគោ អហោសិ, ឥមំ បន គាថំ វត្វា តស្ស វិស្សជ្ជាបេតា រញ្ញោ មហាមច្ចោ អហមេវា’’តិ ជាតកំ សមោធានេសីតិ។

សុន្ទរសមុទ្ទត្ថេរវត្ថុ ពត្តឹសតិមំ។

៣៣. ជដិលត្ថេរវត្ថុ

យោធ តណ្ហន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ជដិលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

តត្រាយំ អនុបុព្ពី កថា – អតីតេ កិរ ពារាណសិយំ ទ្វេ ភាតរោ កុដុម្ពិកា មហន្តំ ឧច្ឆុខេត្តំ ការេសុំ។ អថេកទិវសំ កនិដ្ឋភាតា ឧច្ឆុខេត្តំ គន្ត្វា “ឯកំ ជេដ្ឋភាតិកស្ស ទស្សាមិ, ឯកំ មយ្ហំ ភវិស្សតី’’តិ ទ្វេ ឧច្ឆុយដ្ឋិយោ រសស្ស អនិក្ខមនត្ថាយ ឆិន្នដ្ឋានេ ពន្ធិត្វា គណ្ហិ។ តទា កិរ ឧច្ឆូនំ យន្តេន បីឡនកិច្ចំ នត្ថិ, អគ្គេ វា មូលេ វា ឆិន្ទិត្វា ឧក្ខិត្តកាលេ ធម្មករណតោ ឧទកំ វិយ សយមេវ រសោ និក្ខមតិ។ តស្ស បន ខេត្តតោ ឧច្ឆុយដ្ឋិយោ គហេត្វា អាគមនកាលេ គន្ធមាទនេ បច្ចេកពុទ្ធោ សមាបត្តិតោ វុដ្ឋាយ “កស្ស នុ ខោ អជ្ជ អនុគ្គហំ ករិស្សាមី’’តិ ឧបធារេន្តោ តំ អត្តនោ ញាណជាលេ បវិដ្ឋំ ទិស្វា សង្គហំ កាតុំ សមត្ថភាវញ្ច ញត្វា បត្តចីវរំ អាទាយ ឥទ្ធិយា អាគន្ត្វា តស្ស បុរតោ អដ្ឋាសិ។ សោ តំ ទិស្វាវ បសន្នចិត្តោ ឧត្តរសាដកំ ឧច្ចតរេ ភូមិបទេសេ អត្ថរិត្វា, “ភន្តេ, ឥធ និសីទថា’’តិ បច្ចេកពុទ្ធំ និសីទាបេត្វា “បត្តំ ឧបនាមេថា’’តិ ឧច្ឆុយដ្ឋិយា ពន្ធនដ្ឋានំ មោចេត្វា បត្តស្ស ឧបរិ អកាសិ, រសោ ឱតរិត្វា បត្តំ បូរេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធេន តស្មិំ រសេ បីតេ “សាធុកំ វត មេ អយ្យេន រសោ បីតោ។ សចេ មេ ជេដ្ឋភាតិកោ មូលំ អាហរាបេស្សតិ, មូលំ ទស្សាមិ។ សចេ បត្តិំ អាហរាបេស្សតិ, បត្តិំ ទស្សាមី’’តិ ចិន្តេត្វា, “ភន្តេ, បត្តំ មេ ឧបនាមេថា’’តិ ទុតិយម្បិ ឧច្ឆុយដ្ឋិំ មោចេត្វា រសំ អទាសិ។ “ភាតា

មេ ឧច្ឆុខេត្តតោ អញ្ញំ ឧច្ឆុំ អាហរិត្វា ខាទិស្សតី”តិ ឯត្តកម្បិ កិរស្ស វញ្ចនចិត្តំ នាហោសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោ បន បឋមំ ឧច្ឆុរសស្ស បីតត្តា តំ ឧច្ឆុរសំ អញ្ញេហិបិ សទ្ធឹ សំវិភជិតុកាមោ ហុត្វា គហេត្វាវ និសីទិ ។ សោ តស្ស អាការំ ញត្វា បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, យោ អយំ មយា ទិន្នោ អគ្គរសោ, ឥមស្ស និស្សន្ទេន ទេវមនុស្សេសុ សម្បត្តឹ អនុភវិត្វា បរិយោសានេ តុម្ហេហិ បត្តធម្មមេវ បាបុណេយ្យ”ន្តិ បត្ថនំ បដ្ឋបេសិ។ បច្ចេកពុទ្ធោបិស្ស “ឯវំ ហោតូ”តិ វត្វា “ឥច្ឆិតំ បត្ថិតំ តុយ្ហ”ន្តិ ទ្វីហិ គាថាហិ អនុមោទនំ កត្វា យថា សោ បស្សតិ, ឯវំ អធិដ្ឋហិត្វា អាកាសេន គន្ធមាទនំ គន្ត្វា បញ្ចន្នំ បច្ចេកពុទ្ធសតានំ តំ រសំ អទាសិ។

សោ តំ បាដិហារិយំ ទិស្វា ភាតុ សន្តិកំ គន្ត្វា “កហំ គតោសី”តិ វុត្តេ “ឧច្ឆុខេត្តំ ឱលោកេតុំ គតោម្ហី”តិ។ “កឹ តាទិសេន ឧច្ឆុខេត្តំ គតេន, ននុ នាម ឯកំ វា ទ្វេ វា ឧច្ឆុយដ្ឋិយោ អាទាយ អាគន្តព្ពំ ភវេយ្យា”តិ ភាតរា វុត្តោ – “អាម, ភាតិក, ទ្វេ មេ ឧច្ឆុយដ្ឋិយោ គហិតា, ឯកំ បន បច្ចេកពុទ្ធំ ទិស្វា មម ឧច្ឆុយដ្ឋិតោ រសំ ទត្វា ‘មូលំ វា បត្តី វា ទស្សាមី’តិ តុម្ហាកម្បិ មេ ឧច្ឆុយដ្ឋិតោ រសោ ទិន្នោ, កឹ នុ ខោ តស្ស មូលំ គណ្ហិស្សថ, ឧទាហុ បត្តី”ន្តិ អាហ។ “កឹ បន បច្ចេកពុទ្ធេន កត”ន្តិ? “មម ឧច្ឆុយដ្ឋិតោ រសំ បិវិត្វា តុម្ហាកំ ឧច្ឆុយដ្ឋិតោ រសំ អាទាយ អាកាសេន គន្ធមាទនំ គន្ត្វា បញ្ចសតានំ បច្ចេកពុទ្ធានំ អទាសី”តិ។ សោ តស្មឹ កថេន្តេយេវ និរន្តរំ បីតិយា ផុដ្ឋសរីរោ ហុត្វា “តេន មេ បច្ចេកពុទ្ធេន ទិដ្ឋធម្មស្សេវ អធិគមោ ភវេយ្យា”តិ បត្ថនំ អកាសិ។ ឯវំ កនិដ្ឋេន តិស្សោ សម្បត្តិយោ បត្ថិតា, ជេដ្ឋេន បន ឯកបទេនេវ អរហត្តំ បត្ថិតន្តិ ឥទំ តេសំ បុព្ពកម្មំ។

តេ យាវតាយុកំ ឋត្វា តតោ ចុតា ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯកំ ពុទ្ធន្តរំ ខេបយឹសុ។ តេសំ ទេវលោកេ ឋិតកាលេយេវ វិបស្សី សម្មាសម្ពុទ្ធោ លោកេ ឧប្បជ្ជិ។ តេបិ ទេវលោកតោ ចវិត្វា ពន្ធុមតិយា ឯកស្មឹ កុលគេហេ ជេដ្ឋោ ជេដ្ឋោវ, កនិដ្ឋោ កនិដ្ឋោវ ហុត្វា បដិសន្ធឹ គណ្ហឹសុ។ តេសុ ជេដ្ឋស្ស **សេនោ**តិ នាមំ អកំសុ, កនិដ្ឋស្ស **អបរាជិតោ**តិ ។ តេសុ វយប្បត្តកាលេ កុដុម្ពំ សណ្ឋបេត្វា វិហរន្តេសុ “ពុទ្ធរតនំ លោកេ ឧប្បន្នំ, ធម្មរតនំ, សង្ឃរតនំ, ទានានិ ទេថ, បុញ្ញានិ ករោថ, អជ្ជ អដ្ឋមី, អជ្ជ ចាតុទ្ទសី, អជ្ជ បន្នរសី, ឧបោសថំ ករោថ, ធម្មំ សុណាថា”តិ ធម្មឃោសកស្ស ពន្ធុមតីនគរេ ឃោសនំ សុត្វា មហាជនំ បុរេភត្តំ ទានំ ទត្វា បច្ឆាភត្តំ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា សេនកុដុម្ពិកោ “កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “សត្ថុ សន្តិកំ ធម្មស្សវនាយា”តិ វុត្តេ “អហម្បិ គមិស្សាមី”តិ តេហិ សទ្ធិំយេវ គន្ត្វា បរិសបរិយន្តេ និសីទិ។

សត្ថា តស្ស អជ្ឈាសយំ វិទិត្វា អនុបុព្ពឹ កថំ កថេសិ។ សោ សត្ថុ ធម្មំ សុត្វា បព្ពជ្ជាយ ឧស្សាហជាតោ សត្ថារំ បព្ពជ្ជំ យាចិ។ អថ នំ សត្ថា “អត្ថិ បន តេ អបលោកេតព្ពា ញាតកា”តិ បុច្ឆិ។ អត្ថិ, ភន្តេតិ។ តេន ហិ អបលោកេត្វា ឯហីតិ។ សោ កនិដ្ឋស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “យំ ឥមស្មឹ កុលេ សាបតេយ្យំ, តំ សព្ពំ តវ ហោតូ”តិ អាហ។ តុម្ហេ បន, សាមីតិ។ អហំ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិស្សាមីតិ។ សាមិ កឹ វទេថ, អហំ មាតរិ មតាយ មាតរំ វិយ, បិតរិ មតេ បិតរំ វិយ តុម្ហេ អលត្ថំ, ឥទំ កុលំ មហាភោគំ, គេហេ ឋិតេនេវ សក្កា បុញ្ញានិ កាតុំ, មា ឯវំ ករិត្ថាតិ។ មយា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មោ សុតោ, ន សក្កា តំ អគារមជ្ឈេ ឋិតេន បូរេតុំ, បព្ពជិស្សាមេវាហំ, ត្វំ និវត្តាហីតិ។ ឯវំ សោ កនិដ្ឋំ និវត្តាបេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ កនិដ្ឋោបិ “ភាតុ បព្ពជិតសក្ការំ ករិស្សាមី”តិ សត្តាហំ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស ទានំ ទត្វា ភាតរំ វន្ទិត្វា អាហ – “ភន្តេ, តុម្ហេហិ អត្តនោ ភវនិស្សរណំ កតំ, អហំ បន បញ្ចហិ កាមគុណេហិ ពទ្ធោ និក្ខមិត្វា បព្ពជិតុំ ន សក្កោមិ, មយ្ហំ គេហេ ឋិតស្សេវ អនុច្ឆវិកំ មហន្តំ បុញ្ញកម្មំ អាចិក្ខថា”តិ។ អថ នំ ថេរោ “សាធុ សាធុ, បណ្ឌិត, សត្ថុ គន្ធកុដឹ ករោហី”តិ អាហ។ សោ “សាធូ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា នានាទារូនិ អាហរាបេត្វា ថម្ភាទីនំ អត្ថាយ តច្ឆាបេត្វា ឯកំ សុវណ្ណខចិតំ, ឯកំ រជតខចិតំ, ឯកំ មណិខចិតន្តិ សព្ពានិ សត្តរតនខចិតានិ ការេត្វា តេហិ គន្ធកុដឹ ការេត្វា សត្តរតនខចិតាហេវ ឆទនិដ្ឋកាហិ ឆាទាបេសិ។ គន្ធកុដិយា ករណកាលេយេវ បន តំ អត្តនា សមាននាមកោ អបរាជិតោយេវ នាម ភាគិនេយ្យោ ឧបសង្កមិត្វា “អហម្បិ ករិស្សាមិ, មយ្ហម្បិ បត្តឹ ទេថ មាតុលា”តិ អាហ។ ន ទេមិ, តាត, អញ្ញេហិ អសាធារណំ ករិស្សាមីតិ។ សោ ពហុម្បិ យាចិត្វា បត្តឹ អលភមានោ “គន្ធកុដិយា បុរតោ កុញ្ជរសាលំ លទ្ធុំ វដ្ដតី”តិ សត្តរតនមយំ កុញ្ជរសាលំ ការេសិ។ សោ ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ **មេណ្ឌកសេដ្ឋិ** ហុត្វា និព្ពត្តិ។

គន្ធកុដិយំ បន សត្តរតនមយានិ តីណិ មហាវាតបានានិ អហេសុំ។ តេសំ អភិមុខេ ហេដ្ឋា សុធាបរិកម្មកតា តិស្សោ បោក្ខរណិយោ ការេត្វា ចតុជ្ជាតិកគន្ធោទកស្ស បូរេត្វា អបរាជិតោ, គហបតិ, បញ្ចវណ្ណានិ កុសុមានិ រោបាបេសិ តថាគតស្ស អន្តោ និសិន្នកាលេ វាតវេគេន សមុដ្ឋិតាហិ រេណុវដ្ដីហិ សរីរស្ស ឱកិរណត្ថំ។ គន្ធកុដិថូបិកាយ កបល្លំ រត្តសុវណ្ណមយំ អហោសិ, បវាឡមយា សិខរា, ហេដ្ឋា មណិមយា ឆទនិដ្ឋកា។ ឥតិ សា នច្ចន្តោ វិយ មោរោ សោភមានា អដ្ឋាសិ។ សត្តសុ បន រតនេសុ កោដ្ដេតព្ពយុត្តកំ កោដ្ដេត្វា ឥតរំ សកលមេវ គហេត្វា ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា គន្ធកុដឹ បរិក្ខិបិត្វា បរិវេណំ បូរេសិ។

ឯវំ គន្ធកុដឹ និដ្ឋាបេត្វា អបរាជិតោ, គហបតិ, ភាគិនេយ្យត្ថេរំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “ភន្តេ, និដ្ឋិតា គន្ធកុដិ, បរិភោគមស្សា បច្ចាសីសាមិ, បរិភោគេន កិរ មហន្តំ បុញ្ញំ ហោតី”តិ ។ សោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា, “ភន្តេ, ឥមិនា កិរ វោ កុដុម្ពិកេន គន្ធកុដិ ការិតា, ឥទានិ បន បរិភោគំ បច្ចាសីសតី”តិ អាហ។ សត្ថា ឧដ្ឋាយាសនា គន្ធកុដិអភិមុខំ គន្ត្វា គន្ធកុដឹ បរិក្ខិបិត្វា បរិក្ខិត្តរតនរាសឹ ឱលោកេន្តោ ទ្វារកោដ្ឋកេ អដ្ឋាសិ។ អថ នំ កុដុម្ពិកោ “បវិសថ, ភន្តេ”តិ អាហ។ សត្ថា តត្ថេវ ឋត្វា តតិយវារេ តស្ស ភាគិនេយ្យត្ថេរំ ឱលោកេសិ។ សោ ឱលោកិតាការេនេវ ញត្វា កនិដ្ឋភាតរំ អាហ – “ឯហិ, តាត, ‘មមេវ រក្ខា ភវិស្សតិ, តុម្ហេ យថាសុខំ វសថា’តិ សត្ថារំ វទេហី”តិ។ សោ តស្ស វចនំ សុត្វា សត្ថារំ បញ្ចបតិដ្ឋិតេន វន្ទិត្វា, “ភន្តេ, យថា មនុស្សា រុក្ខមូលេ បវិសិត្វា អនបេក្ខា បក្កមន្តិ, យថា វា នទឹ តរិត្វា ឧឡុម្បំ អនបេក្ខា បរិច្ចជន្តិ, ឯវំ អនបេក្ខា ហុត្វា តុម្ហេ វសថា”តិ អាហ។ កិមត្ថំ បន សត្ថា អដ្ឋាសិ? ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “ពុទ្ធានំ សន្តិកំ បុរេភត្តម្បិ បច្ឆាភត្តម្បិ ពហូ អាគច្ឆន្តិ, តេសុ រតនានិ អាទាយ បក្កមន្តេសុ ន សក្កា អម្ហេហិ វារេតុំ, បរិវេណម្ហិ ឯត្តកេ រតនេ វោកិណ្ណេ អត្តនោ ឧបដ្ឋាកេ ហរន្តេបិ ន វារេតីតិ កុដុម្ពិកោ មយិ អាឃាតំ កត្វា អបាយូបគោ ភវេយ្យា”តិ ឥមិនា ការណេន អដ្ឋាសិ។ តេន បន , “ភន្តេ, មមេវ រក្ខា ភវិស្សតិ, តុម្ហេ វសថា”តិ វុត្តេ បាវិសិ។

កុដុម្ពិកោ សមន្តា រក្ខំ ឋបេត្វា មនុស្សេ អាហ – “តាតា, ឧច្ឆង្គេន វា បច្ឆិបសិព្ពកេហិ វា អាទាយ គច្ឆន្តេ វារេយ្យាថ, ហត្ថេន គហេត្វា គច្ឆន្តេ បន មា វារយិត្ថា”តិ។ អន្តោនគរេបិ អារោចាបេសិ “មយា គន្ធកុដិបរិវេណេ សត្ត រតនានិ ឱកិណ្ណានិ, សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា គច្ឆន្តា ទុគ្គតមនុស្សា ឧភោ ហត្ថេ បូរេត្វា គណ្ហន្តុ, សុខិតាបិ ឯកេន គណ្ហន្តូ”តិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ “សទ្ធា តាវ ធម្មំ សោតុកាមា គមិស្សន្តិយេវ, អស្សទ្ធាបិ បន ធនលោភេន គន្ត្វា ធម្មំ សុត្វា ទុក្ខតោ មុច្ចិស្សន្តី”តិ។ តស្មា ជនសង្គហត្ថាយ ឯវំ អារោចាបេសិ។ មហាជនោ តេន វុត្តនិយាមេនេវ រតនានិ គណ្ហិ។ សកឹ ឱកិណ្ណរតនេសុ ខីណេសុ យាវតតិយំ ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា ឱកិរាបេសិយេវ។ សត្ថុ បន បាទមូលេ តិបុសមត្តំ អនគ្ឃំ មណិរតនំ ឋបេសិ។ ឯវំ កិរស្ស អហោសិ – “សត្ថុ សរីរតោ សុវណ្ណវណ្ណាយ បភាយ សទ្ធឹ មណិបភំ ឱលោកេន្តានំ តិត្តិ នាម ន ភវិស្សតី”តិ។ តស្មា ឯវមកាសិ។ មហាជនោបិ អតិត្តោវ ឱលោកេសិ។

អថេកទិវសំ ឯកោ មិច្ឆាទិដ្ឋិកព្រាហ្មណោ “សត្ថុ កិរ បាទមូលេ មហគ្ឃំ មណិរតនំ និក្ខិត្តំ, ហរិស្សាមិ ន”ន្តិ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ វន្ទិតុំ អាគតស្ស មហាជនស្ស អន្តរេន បាវិសិ។ កុដុម្ពិកោ តស្ស បវិសនាការេនេវ “មណឹ គណ្ហិតុកាមោ”តិ សល្លក្ខេត្វា “អហោ វត ន គណ្ហេយ្យា”តិ ចិន្តេសិ។ សោបិ សត្ថារំ វន្ទន្តោ វិយ បាទមូលេ ហត្ថំ ឧបនាមេត្វា មណឹ គហេត្វា ឱវដ្ដិកាយ កត្វា បក្កាមិ។ កុដុម្ពិកោ តស្មឹ ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ។ សោ ធម្មកថាវសានេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អាហ – “ភន្តេ, មយា តិក្ខត្តុំ គន្ធកុដឹ បរិក្ខិបិត្វា ជណ្ណុមត្តេន ឱធិនា សត្ត រតនានិ ឱកិណ្ណានិ, តានិ មេ គណ្ហន្តេសុ អាឃាតោ នាម នាហោសិ, ចិត្តំ ភិយ្យោ ភិយ្យោ បសីទិយេវ។ អជ្ជ បន ‘អហោ វតាយំ ព្រាហ្មណោ មណឹ ន គណ្ហេយ្យា’តិ ចិន្តេត្វា តស្មឹ មណឹ អាទាយ គតេ ចិត្តំ បសាទេតុំ នាសក្ខិ”ន្តិ។ សត្ថា តស្ស វចនំ សុត្វា “ននុ, ឧបាសក, អត្តនោ សន្តកំ បរេហិ អនាហរណីយំ កាតុំ សក្កោសី”តិ នយំ អទាសិ។ សោ សត្ថារា ទិន្ននយេ ឋត្វា សត្ថារំ វន្ទិត្វា “អជ្ជ អាទឹ កត្វា មម សន្តកំ ទសិកសុត្តមត្តម្បិ មំ អភិភវិត្វា អនេកសតាបិ រាជានោ វា ចោរា វា គណ្ហិតុំ សមត្ថា នាម មា ហោន្តុ, អគ្គិនាបិ មម សន្តកំ មា ឌយ្ហតុ, ឧទកេនបិ មា វុយ្ហតូ”តិ បត្ថនំ អកាសិ ។ សត្ថាបិស្ស “ឯវំ ហោតូ”តិ អនុមោទនំ អកាសិ។ សោ គន្ធកុដិមហំ ករោន្តោ អដ្ឋសដ្ឋិយា ភិក្ខុសតសហស្សានំ អន្តោវិហារេយេវ នវ មាសេ មហាទានំ ទត្វា ទានបរិយោសានេ សព្ពេសំ តិចីវរំ អទាសិ។ សង្ឃនវកស្ស ចីវរសាដកា សហស្សគ្ឃនកា អហេសុំ។

សោ ឯវំ យាវតាយុកំ បុញ្ញានិ ករិត្វា តតោ ចុតោ ទេវលោកេ និព្ពត្តិត្វា ឯត្តកំ កាលំ ទេវមនុស្សេសុ សំសរិត្វា ឥមស្មឹ ពុទ្ធុប្បាទេ រាជគហេ ឯកស្មឹ សេដ្ឋិកុលេ បដិសន្ធឹ គហេត្វា អឌ្ឍមាសាធិកេ នវ មាសេ មាតុកុច្ឆិយំ វសិ។ ជាតទិវសេ បនស្ស សកលនគរេ សព្ពាវុធានិ បជ្ជលិំសុ, សព្ពេសំ កាយារូឡ្ហានិ អាភរណានិបិ បជ្ជលិតានិ វិយ ឱភាសំ មុញ្ចិំសុ, នគរំ ឯកបជ្ជោតំ អហោសិ។ សេដ្ឋិបិ បាតោវ រាជុបដ្ឋានំ អគមាសិ។ អថ នំ រាជា បុច្ឆិ – “អជ្ជ សព្ពាវុធានិ បជ្ជលិំសុ, នគរំ ឯកបជ្ជោតំ ជាតំ, ជានាសិ នុ ខោ ឯត្ថ ការណ”ន្តិ? “ជានាមិ, ទេវា”តិ។ “កឹ, សេដ្ឋី”តិ? “មម គេហេ តុម្ហាកំ ទាសោ ជាតោ, តស្ស បុញ្ញតេជេនេវ អហោសី”តិ។ “កឹ នុ ខោ ចោរោ ភវិស្សតី”តិ? “នត្ថេតំ, ទេវ, បុញ្ញវា សត្តោ កតាភិនីហារោ”តិ។ “តេន ហិ នំ សម្មា បោសេតុំ វដ្ដតិ, ឥទមស្ស ខីរមូលំ ហោតូ”តិ ទេវសិកំ សហស្សំ បដ្ឋបេសិ។ អថស្ស នាមគហណទិវសេ សកលនគរស្ស ឯកបជ្ជោតភូតត្តា **ជោតិកោ**ត្វេវ នាមំ ករិំសុ។

អថស្ស វយប្បត្តកាលេ គេហករណត្ថាយ ភូមិតលេ សោធិយមានេ សក្កស្ស ភវនំ ឧណ្ហាការំ ទស្សេសិ។ សក្កោ “កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ ឧបធារយមានោ “ជោតិកស្ស គេហដ្ឋានំ គណ្ហន្តី”តិ ញត្វា “នាយំ ឯតេហិ កតគេហេ វសិស្សតិ, មយាបេត្ថ គន្តុំ វដ្ដតី”តិ វឌ្ឍកីវេសេន តត្ថ គន្ត្វា “កឹ ករោថា”តិ អាហ។ “ជោតិកស្ស

គេហង្គានំ គណ្ហាមា”តិ។ “អបេថ, នាយំ តុម្ហេហិ កតគេហេ វសិស្សតី”តិ វត្វា សោឡសករីសមត្តំ ភូមិបទេសំ ឱលោកេសិ, សោ តាវទេវ កសិណមណ្ឌលំ វិយ សមោ អហោសិ។ បុន “ឥមស្មឹ ឋានេ បថវឹ ភិន្ទិត្វា សត្តរតនមយោ សត្តភូមិកបាសាទោ ឧដ្ឋហតូ”តិ ចិន្តេត្វា ឱលោកេសិ, តាវទេវ តថារូបោ បាសាទោ ឧដ្ឋហិ។ បុន “ឥមំ បរិក្ខិបិត្វា សត្តរតនមយា សត្ត បាការា ឧដ្ឋហន្តូ”តិ ចិន្តេត្វា ឱលោកេសិ, តថារូបា បាការា ឧដ្ឋហឹសុ។ អថ “នេសំ បរិយន្តេ កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហន្តូ”តិ ចិន្តេត្វា ឱលោកេសិ, តថារូបា កប្បរុក្ខា ឧដ្ឋហឹសុ។ “បាសាទស្ស ចតូសុ កណ្ណេសុ ចតស្សោ និធិកុម្ភិយោ ឧដ្ឋហន្តូ”តិ ចិន្តេត្វា ឱលោកេសិ, សព្ពំ តថេវ អហោសិ។ និធិកុម្ភីសុ បន ឯកា យោជនិកា អហោសិ, ឯកា តិគាវុតិកា, ឯកា អឌ្ឍយោជនិកា, ឯកា គាវុតប្បមាណា។ ពោធិសត្តស្ស និព្ពត្តនិធិកុម្ភីនំ បន ឯកមុខប្បមាណំ អហោសិ, ហេដ្ឋា បថវិបរិយន្តាវ អហេសុំ។ ជោតិកស្ស និព្ពត្តនិធិកុម្ភីនំ មុខបរិមាណំ ន កថិតំ, សព្ពា មុខឆិន្នតាលផលំ វិយ បរិបុណ្ណាវ ឧដ្ឋហឹសុ។ បាសាទស្ស ចតូសុ កណ្ណេសុ តរុណតាលក្ខន្ធប្បមាណា ចតស្សោ សុវណ្ណមយា ឧច្ឆុយដ្ឋិយោ និព្ពត្តឹសុ។ តាសំ មណិមយានិ បត្តានិ, សោវណ្ណមយានិ ខន្ធានិ អហេសុំ។ បុព្ពកម្មស្ស ទស្សនត្ថំ កិរេតានិ, និព្ពត្តឹសុ។

សត្តសុ ទ្វារកោដ្ឋកេសុ សត្ត យក្ខា អារក្ខំ គណ្ហឹសុ។ បឋមេ ទ្វារកោដ្ឋកេ យមកោឡី នាម យក្ខោ អត្តនោ បរិវារេន យក្ខសហស្សេន សទ្ធឹ អារក្ខំ គណ្ហិ, ទុតិយេ ឧប្បលោ នាម អត្តនោ បរិវារយក្ខានំ ទ្វីហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ, តតិយេ វជិរោ នាម តីហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ, ចតុត្ថេ វជិរពាហុ នាម ចតូហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ, បញ្ចមេ កសកន្ទោ នាម បញ្ចហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ, ឆដ្ឋេ កដត្ថោ នាម ឆហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ, សត្តមេ ទិសាមុខោ នាម សត្តហិ សហស្សេហិ សទ្ធឹ អារក្ខំ គណ្ហិ។ ឯវំ បាសាទស្ស អន្តោ ច ពហិ ច គាឡ្ហារក្ខា អហោសិ។ “ជោតិកស្ស កិរ សត្តរតនមយោ សត្តភូមិកបាសាទោ ឧដ្ឋិតោ, សត្ត បាការា សត្តទ្វារកោដ្ឋកា ចតស្សោ និធិកុម្ភិយោ ឧដ្ឋិតា”តិ សុត្វា ពិម្ពិសារោ រាជា សេដ្ឋិច្ឆត្តំ បហិណិ។ សោ ជោតិកសេដ្ឋិ នាម អហោសិ។

តេន បន សទ្ធឹ កតបុញ្ញកម្មា ឥត្ថី ឧត្តរកុរូសុ និព្ពត្តិ។ អថ នំ ទេវតា តតោ អានេត្វា សិរិគព្ភេ និសីទាបេសុំ។ សា អាគច្ឆមានា ឯកំ តណ្ឌុលនាឡឹ តយោ ច ជោតិបាសាណេ គណ្ហិ។ តេសំ យាវជីវំ តាយេវ តណ្ឌុលនាឡិយា ភត្តំ អហោសិ។ សចេ កិរ តេ សកដសតម្បិ តណ្ឌុលានំ បូរេតុកាមា ហោន្តិ, សា តណ្ឌុលនាឡិ នាឡិយេវ ហុត្វា តិដ្ឋតិ។ ភត្តបចនកាលេ តណ្ឌុលេ ឧក្ខលិយំ បក្ខិបិត្វា តេសំ បាសាណានំ ឧបរិ ឋបេតិ, បាសាណា តាវទេវ បជ្ជលិត្វា ភត្តេ បក្កមត្តេ និព្ពាយន្តិ។ តេនេវ សញ្ញាណេន ភត្តស្ស បក្កភាវំ ជានន្តិ។ សូបេយ្យាទិបចនកាលេបិ ឯសេវ នយោ។ ឯវំ តេសំ ជោតិបាសាណេហិ អាហារោ បច្ចតិ។ មណិអាលោកេន ច វសន្តិ, អគ្គិស្ស វា ទីបស្ស វា ឱភាសំ នេវ ជានឹសុ។ “ជោតិកស្ស កិរ ឯវរូបា សម្បត្តី”តិ សកលជម្ពុទីបេ បាកដោ អហោសិ។ មហាជនោ យានាទីនិ យោជេត្វា ទស្សនត្ថាយ អាគច្ឆតិ។ ជោតិកសេដ្ឋិ អាគតាគតានំ ឧត្តរកុរុតណ្ឌុលានំ ភត្តំ បចាបេត្វា ទាបេសិ។ “កប្បរុក្ខេហិ វត្ថានិ គណ្ហន្តុ, អាភរណានិ គណ្ហន្តូ”តិ អាណាបេសិ។ “គាវុតិកនិធិកុម្ភិយា មុខំ វិវរាបេត្វា យាបនមត្តំ ធនំ គណ្ហន្តូ”តិ អាណាបេសិ។ សកលជម្ពុទីបវាសិកេសុ ធនំ គហេត្វា គច្ឆន្តេសុ និធិកុម្ភិយា អង្គុលិមត្តម្បិ ឩនំ នាហោសិ។ គន្ធកុដិបរិវេណេ វាលុកំ កត្វា ឱកិណ្ណរតនានំ កិរស្ស ឯសោ និស្សន្ទោ។

ឯវំ មហាជនេ វត្ថាភរណានិ ចេវ ធនញ្ច យទិច្ឆកំ អាទាយ គច្ឆន្តេ ពិម្ពិសារោ តស្ស បាសាទំ ទដ្ឋុកាមោបិ មហាជនេ អាគច្ឆន្តេ ឱកាសំ នាលត្ថ។ អបរភាគេ យទិច្ឆកំ អាទាយ គតត្តា មនុស្សេសុ មន្ទីភូតេសុ រាជា ជោតិកស្ស បិតរំ អាហ – “តវ បុត្តស្ស បាសាទំ ទដ្ឋុកាមម្ហា”តិ។ សោ “សាធុ, ទេវា”តិ វត្វា គន្ត្វា បុត្តស្ស កថេសិ – “តាត, រាជា តេ បាសាទំ ទដ្ឋុកាមោ”តិ។ “សាធុ, តាត, អាគច្ឆតូ”តិ។ រាជា មហន្តេន បរិវារេន តត្ថ អគមាសិ។ បឋមទ្វារកោដ្ឋកេ សម្មជ្ជិត្វា កចវរឆឌ្ឌិកា ទាសី រញ្ញោ ហត្ថំ អទាសិ, រាជា “សេដ្ឋិជាយា”តិ សញ្ញាយ លជ្ជមានោ តស្សា ពាហាយ ហត្ថំ ន ឋបេសិ។ ឯវំ សេសទ្វារកោដ្ឋកេសុបិ ទាសិយោ “សេដ្ឋិភរិយាយោ”តិ មញ្ញមានោ តាសំ ពាហាយ ហត្ថំ ន ឋបេសិ។ ជោតិកោ អាគន្ត្វា រាជានំ បច្ចុគ្គន្ត្វា វន្ទិត្វា បច្ឆតោ ហុត្វា “បុរតោ យាថ, ទេវា”តិ អាហ។ រញ្ញោ មណិបថវី សតបោរិសបបាតោ វិយ ហុត្វា ឧបដ្ឋហិ។ សោ “ឥមិនា មម គហណត្ថាយ ឱបាតោ ខណិតោ”តិ មញ្ញមានោ បាទំ និក្ខិបិតុំ ន វិសហិ។ ជោតិកោ “នាយំ, ទេវ, ឱបាតោ, មម បច្ឆតោ អាគច្ឆថា”តិ បុរតោ អហោសិ។ រាជា តេន អក្កន្តកាលេ ភូមឹ អក្កមិត្វា ហេដ្ឋិមតលតោ បដ្ឋាយ បាសាទំ ឱលោកេន្តោ វិចរិ។ តទា អជាតសត្តុកុមារោបិ បិតុ អង្គុលឹ គហេត្វា វិចរន្តោ ចិន្តេសិ – “អហោ អន្ធពាលោ មម បិតា, គហបតិកេ នាម សត្តរតនមយេ បាសាទេ វសន្តេ ឯស រាជា ហុត្វា ទារុមយេ គេហេ វសតិ, អហំ ទានិ រាជា ហុត្វា ឥមស្ស ឥមស្មឹ បាសាទេ វសិតុំ ន ទស្សាមី”តិ។

រញ្ញោបិ ឧបរិមតលានិ អភិរុហន្តស្សេវ បាតរាសវេលា ជាតា។ សោ សេដ្ឋឹ អាមន្តេត្វា, “មហាសេដ្ឋិ, ឥធេវ បាតរាសំ ភុញ្ជិស្សាមា”តិ។ ជានាមិ, ទេវ, សជ្ជិតោ ទេវស្សាហារោតិ។ សោ សោឡសហិ គន្ធោទកឃដេហិ ន្ហត្វា រតនមយេ សេដ្ឋិស្ស និសីទនមណ្ឌបេ បញ្ញត្តេ តស្សេវ និសីទនបល្លង្កេ និសីទិ។ អថស្ស ហត្ថធោវនូទកំ ទត្វា

សតសហស្សគ្ឃនិកាយ សុវណ្ណបាតិយា កិលិន្នបាយាសំ វឌ្ឍេត្វា បុរតោ ឋបយឹសុ។ រាជា “ភោជន”ន្តិ សញ្ញាយ ភុញ្ជិតុំ អារភិ។ សេដ្ឋិ “នយិទំ, ទេវ, ភោជនំ, កិលិន្នបាយាសោ ឯសោ”តិ អញ្ញិស្សា សុវណ្ណបាតិយា ភោជនំ វឌ្ឍេត្វា បុរិមបាតិយំ ឋបយឹសុ។ តតោ ឧដ្ឋិតឧតុនា កិរ តំ ភុញ្ជិតុំ សុខំ ហោតិ។ រាជា មធុរភោជនំ ភុញ្ជន្តោ បមាណំ ន អញ្ញាសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ វន្ទិត្វា អញ្ជលី បគ្គយ្ហ “អលំ, ទេវ, ឯត្តកមេវ ហោតុ, ឥតោ ឧត្តរឹ ជិរាបេតុំ ន សក្កា”តិ អាហ។ អថ នំ រាជា អាហ – “កឹ, គហបតិ, គរុកំ កត្វា កថេសិ អត្តនោ ភត្ត”ន្តិ? ទេវ, នត្ថេតំ, តុម្ហាកំ សព្ពស្សាបិ ហិ ពលកាយស្ស ឥទមេវ ភត្តំ ឥទំ សុបេយ្យំ។ អបិ ច ខោ អហំ អយសស្ស ភាយាមីតិ។ កឹការណាតិ? សចេ ទេវស្ស កាយាលសិយមត្តំ ភវេយ្យ, “ហិយ្យោ រញ្ញោ សេដ្ឋិស្ស គេហេ ភត្តំ ភុត្តំ, សេដ្ឋិនា កិញ្ចិ កតំ ភវិស្សតី”តិ វចនស្ស ភាយាមិ, ទេវាតិ។ តេន ហិ ភត្តំ ហរ, ឧទកំ អាហរាតិ។ រញ្ញោ ភត្តកិច្ចាវសានេ សព្ពោ រាជបរិវារោ តទេវ ភត្តំ បរិភុញ្ជិ។

រាជា សុខកថាយ និសិន្នោ សេដ្ឋឹ អាមន្តេត្វា, “កឹ ឥមស្មឹ គេហេ សេដ្ឋិភរិយា នត្ថី”តិ អាហ? “អាម អត្ថិ, ទេវា”តិ។ “កហំ សា”តិ? “សិរិគព្ភេ និសិន្នា, ទេវស្ស អាគតភាវំ ន ជានាតី”តិ។ កិញ្ចាបិ ហិ បាតោវ រាជា សបរិវារោ អាគតោ, សា បនស្ស អាគតភាវំ ន ជានាតេវ។ តតោ សេដ្ឋិ “រាជា មេ ភរិយំ ទដ្ឋុកាមោ”តិ តស្សា សន្តិកំ គន្ត្វា “រាជា អាគតោ, កឹ តវ រាជានំ ទដ្ឋុំ ន វដ្ដតី”តិ អាហ។ សា និបន្នកាវ “កោ ឯស, សាមិ, រាជា នាមា”តិ វត្វា “រាជា នាម អម្ហាកំ ឥស្សរោ”តិ វុត្តេ អនត្តមនតំ បវេទេន្តី “ទុក្កដានិ វត នោ បុញ្ញកម្មានិ, យេសំ នោ ឥស្សរោបិ អត្ថិ។ អស្សទ្ធាយ នាម បុញ្ញកម្មានិ កត្វា មយំ សម្បត្តឹ បាបុណិត្វា អញ្ញស្ស ឥស្សរិយដ្ឋានេ និព្ពត្តម្ហា។ អទ្ធា អម្ហេហិ អសទ្ទហិត្វា ទានំ ទិន្នំ ភវិស្សតិ, តស្សេតំ ផល”ន្តិ វត្វា “កឹ ទានិ ករោមិ, សាមី”តិ អាហ។ តាលវណ្ដំ អាទាយ អាគន្ត្វា រាជានំ ពីជាហីតិ។ តស្សា តាលវណ្ដំ អាទាយ អាគន្ត្វា រាជានំ ពីជេន្តិយា រញ្ញោ វេឋនស្ស គន្ធវាតោ អក្ខីនិ បហរិ, អថស្សា អក្ខីហិ អស្សុធារា បវត្តឹសុ។ តំ ទិស្វា រាជា សេដ្ឋឹ អាហ – “មហាសេដ្ឋិ, មាតុគាមោ នាម អប្បពុទ្ធិកោ, ‘រាជា មេ សាមិកស្ស សម្បត្តឹ គណ្ហេយ្យា’តិ ភយេន រោទតិ មញ្ញេ, អស្សាសេហិ នំ ‘ន មេ តវ សម្បត្តិយា អត្ថោ’”តិ។ ន ឯសា, ទេវ, រោទតីតិ។ អថ កឹ ឯតន្តិ? តុម្ហាកំ វេឋនគន្ធេនស្សា អស្សូនិ បវត្តឹសុ។ អយញ្ហិ ទីបោភាសំ វា អគ្គិឱភាសំ វា អទិស្វា មណិអាលោកេនេវ ភុញ្ជតិ ច និសីទតិ ច និបជ្ជតិ ច, ទេវោ បន ទីបាលោកេន និសិន្នោ ភវិស្សតីតិ? អាម, សេដ្ឋីតិ។ តេន ហិ, ទេវ, អជ្ជ បដ្ឋាយ មណិអាលោកេន និសីទថាតិ មហន្តំ តិបុសមត្តំ អនគ្ឃំ មណិរតនំ អទាសិ។ រាជា គេហំ ឱលោកេត្វា “មហតី វត ជោតិកស្ស សម្បត្តី”តិ វត្វា អគមាសិ។ អយំ តាវ **ជោតិកស្ស ឧប្បត្តិ**។

ឥទានិ ជដិលស្ស ឧប្បត្តិ វេទិតព្ពា – ពារាណសិយញ្ហិ ឯកា សេដ្ឋិធីតា អភិរូបា អហោសិ, តំ បន្នរសសោឡសវស្សុទ្ទេសិកកាលេ រក្ខណត្ថាយ ឯកំ ទាសឹ ទត្វា សត្តភូមិកស្ស បាសាទស្ស ឧបរិមតលេ សិរិគព្ភេ វាសយឹសុ។ តំ ឯកទិវសំ វាតបានំ វិវរិត្វា ពហិ ឱលោកយមានំ អាកាសេន គច្ឆន្តោ ឯកោ វិជ្ជាធរោ ទិស្វា ឧប្បន្នសិនេហោ វាតបានេន បវិសិត្វា តាយ សទ្ធឹ សន្ថវមកាសិ។ សា តេន សទ្ធឹ សំវាសមន្វាយ ន ចិរស្សេវ គព្ភំ បដិលភិ។ អថ នំ សា ទាសី ទិស្វា, “អម្ម, កឹ ឥទ”ន្តិ វត្វា “ហោតុ មា កស្សចិ អាចិក្ខី”តិ តាយ វុត្តា ភយេន តុណ្ហី អហោសិ។ សាបិ ទសមាសច្ចយេន បុត្តំ វិជាយិត្វា នវភាជនំ អាហរាបេត្វា តត្ថ តំ ទារកំ និបជ្ជាបេត្វា តំ ភាជនំ បិទហិត្វា ឧបរិ បុប្ផទាមានិ ឋបេត្វា “ឥមំ សីសេន ឧក្ខិបិត្វា គង្គាយ វិស្សជ្ជេហិ, ‘កឹ ឥទ’ន្តិ ច បុដ្ឋា ‘អយ្យាយ មេ ពលិកម្ម’ន្តិ វទេយ្យាសី”តិ ទាសឹ អាណាបេសិ។ សា តថា អកាសិ។

ហេដ្ឋាគង្គាយម្បិ ទ្វេ ឥត្ថិយោ ន្ហាយមានា តំ ភាជនំ ឧទកេនាហរិយមានំ ទិស្វា ឯកា “មយ្ហេតំ ភាជន”ន្តិ អាហ។ ឯកា “យំ ឯតស្ស អន្តោ, តំ មយ្ហ”ន្តិ វត្វា ភាជនេ សម្បត្តេ តំ អាទាយ ថលេ ឋបេត្វា វិវរិត្វា ទារកំ ទិស្វា ឯកា “មម ភាជនន្តិ វុត្តតាយ ទារកោ មមេវ ហោតី”តិ អាហ។ ឯកា “យំ ភាជនស្ស អន្តោ, តំ មមេវ ហោតូតិ វុត្តតាយ មម ទារកោ”តិ អាហ។ តា វិវទមានា វិនិច្ឆយដ្ឋានំ គន្ត្វា តមត្ថំ អារោចេត្វា អមច្ចេសុ វិនិច្ឆិតុំ អសក្កោន្តេសុ រញ្ញោ សន្តិកំ អគមំសុ។ រាជា តាសំ វចនំ សុត្វា “ត្វំ ទារកំ គណ្ហ, ត្វំ ភាជនំ គណ្ហា”តិ អាហ។ យាយ បន ទារកោ លទ្ធោ, សា មហាកច្ចានត្ថេរស្ស ឧបដ្ឋាយិកា អហោសិ។ តស្មា សា ទារកំ “ឥមំ ថេរស្ស សន្តិកេ បព្ពាជេស្សាមី”តិ បោសេសិ។ តស្ស ជាតទិវសេ គព្ភមលស្ស ធោវិត្វា អនបនីតតាយ កេសា ជដិតា ហុត្វា អដ្ឋំសុ, តេនស្ស **ជដិលោ**ត្វេវ នាមំ ករឹសុ។ តស្ស បទសា វិចរណកាលេ ថេរោ តំ គេហំ បិណ្ឌាយ បាវិសិ។ ឧបាសិកា ថេរំ និសីទាបេត្វា អាហារមទាសិ។ ថេរោ ទារកំ ទិស្វា “កឹ ឧបាសិកេ ទារកោ លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិ។ “អាម, ភន្តេ, ឥមាហំ ទារកំ តុម្ហាកំ សន្តិកេ បព្ពាជេស្សាមីតិ បោសេសឹ, បព្ពាជេថ ន”ន្តិ អទាសិ។ ថេរោ “សាធូ”តិ អាទាយ តំ គច្ឆន្តោ “អត្ថិ នុ ខោ ឥមស្ស គិហិសម្បត្តឹ អនុភវិតុំ បុញ្ញកម្ម”ន្តិ ឱលោកេន្តោ “មហាបុញ្ញោ សត្តោ មហាសម្បត្តឹ អនុភវិស្សតិ, ទហរោ ឯស តាវ, ញាណម្បិស្ស បរិបាកំ ន គច្ឆតី”តិ ចិន្តេត្វា តំ អាទាយ តក្កសិលាយំ ឯកស្ស ឧបដ្ឋាកស្ស គេហំ អគមាសិ។

សោ ថេរំ វន្ទិត្វា ឋិតោ តំ ទារកំ ទិស្វា “ទារកោ វោ, ភន្តេ, លទ្ធោ”តិ បុច្ឆិ។ អាម, ឧបាសក, បព្ពជិស្សតិ, ទហរោ តាវ, តវេវ សន្តិកេ ហោតូតិ។ សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ តំ បុត្តដ្ឋានេ ឋបេត្វា បដិជគ្គិ។ តស្ស បន គេហេ ទ្វាទស វស្សានិ ភណ្ឌកំ ឧស្សន្នំ ហោតិ។ សោ គាមន្តរំ គច្ឆន្តោ សព្ពម្បិ តំ ភណ្ឌំ អាបណំ ហរិត្វា ទារកំ អាបណេ និសីទាបេត្វា តស្ស តស្ស ភណ្ឌកស្ស មូលំ អាចិក្ខិត្វា “ឥទញ្ច ឥទញ្ច ឯត្តកំ នាម ធនំ គហេត្វា ទទេយ្យាសី”តិ វត្វា បក្កាមិ។ តំទិវសំ នគរបរិគ្គាហិកា ទេវតា អន្តមសោ មរិចជីរកមត្តេនាបិ អត្ថិកេ តស្សេវ អាបណាភិមុខេ ករិំសុ។ សោ ទ្វាទស វស្សានិ ឧស្សន្នំ ភណ្ឌកំ ឯកទិវសេនេវ វិក្កិណិ។ កុដុម្ពិកោ អាគន្ត្វា អាបណេ កិញ្ចិ អទិស្វា “សព្ពំ តេ, តាត, ភណ្ឌកំ នាសិត”ន្តិ អាហ។ ន នាសេមិ, សព្ពំ តុម្ហេហិ វុត្តនយេនេវ វិក្កិណឹ, ឥទំ អសុកស្ស មូលំ, ឥទំ អសុកស្សាតិ។ កុដុម្ពិកោ បសីទិត្វា “អនគ្ឃោ បុរិសោ, យត្ថ កត្ថចិ ជីវិតុំ សមត្ថោ”តិ អត្តនោ គេហេ វយប្បត្តំ ធីតរំ តស្ស ទត្វា “គេហមស្ស ករោថា”តិ បុរិសេ អាណាបេត្វា និដ្ឋិតេ គេហេ “គច្ឆថ, តុម្ហេ អត្តនោ គេហេ វសថា”តិ អាហ។

អថស្ស គេហបវិសនកាលេ ឯកេន បាទេន ឧម្មារេ អក្កន្តមត្តេ គេហស្ស បច្ឆិមភាគេ ភូមឹ ភិន្ទិត្វា អសីតិហត្ថោ សុវណ្ណបព្ពតោ ឧដ្ឋហិ។ រាជា “ជដិលកុមារស្ស កិរ គេហេ ភូមឹ ភិន្ទិត្វា សុវណ្ណបព្ពតោ ឧដ្ឋិតោ”តិ សុត្វាវ តស្ស សេដ្ឋិច្ឆត្តំ បេសេសិ។ សោ **ជដិលសេដ្ឋី** នាម អហោសិ។ តស្ស តយោ បុត្តា អហេសុំ។ សោ តេសំ វយប្បត្តកាលេ បព្ពជ្ជាយ ចិត្តំ ឧប្បាទេត្វា “សចេ អម្ហេហិ សមានភោគំ សេដ្ឋិកុលំ ភវិស្សតិ, បព្ពជិតុំ ទស្សន្តិ។ នោ ចេ, ន ទស្សន្តិ។ អត្ថិ នុ ខោ ជម្ពុទីបេ អម្ហេហិ សមានភោគំ កុល”ន្តិ វីមំសនត្ថាយ សុវណ្ណមយំ ឥដ្ឋកំ សុវណ្ណមយំ បតោទលដ្ឋឹ សុវណ្ណមយំ បាទុកញ្ច ការាបេត្វា បុរិសានំ ហត្ថេ ទត្វា “គច្ឆថ, ឥមានិ អាទាយ កិញ្ចិទេវ ឱលោកយមានា វិយ ជម្ពុទីបតលេ វិចរិត្វា អម្ហេហិ សមានភោគស្ស សេដ្ឋិកុលស្ស អត្ថិភាវំ វា នត្ថិភាវំ វា ញត្វា អាគច្ឆថា”តិ បហិណិ។

តេ ចារិកំ ចរន្តា ភទ្ទិយនគរំ បាបុណិំសុ។ អថ នេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិ ទិស្វា, “តាតា, កឹ ករោន្តា វិចរថា”តិ បុច្ឆិត្វា “ឯកំ ឱលោកេន្តា វិចរាមា”តិ វុត្តេ “ឥមេសំ ឥមានិ គហេត្វា កិញ្ចិទេវ ឱលោកេតុំ វិចរណកិច្ចំ នត្ថិ, រដ្ឋំ បរិគ្គណ្ហមានា វិចរន្តី”តិ ញត្វា, “តាតា, អម្ហាកំ បច្ឆិមគេហំ បវិសិត្វា ឱលោកេថា”តិ អាហ។ តេ តត្ថ អដ្ឋករិសមត្តេ ឋានេ ហត្ថិអស្សឧសភប្បមាណេ បិដ្ឋិយា បិដ្ឋឹ អាហច្ច បថវឹ ភិន្ទិត្វា ឧដ្ឋិតេ ហេដ្ឋា វុត្តប្បការេ សុវណ្ណមេណ្ឌកេ ទិស្វា តេសំ អន្តរន្តរា វិចរិត្វា និក្ខមឹសុ។ អថ នេ សេដ្ឋិ, “តាតា, យំ ឱលោកេន្តា វិចរថ, ទិដ្ឋោ វោ សោ”តិ បុច្ឆិត្វា “បស្សាម, សាមី”តិ វុត្តេ “តេន ហិ គច្ឆថា”តិ ឧយ្យោជេសិ។ តេ តតោវ គន្ត្វា អត្តនោ សេដ្ឋិនា “កឹ, តាតា, ទិដ្ឋំ វោ អម្ហាកំ សមានភោគំ សេដ្ឋិកុល”ន្តិ វុត្តេ, “សាមិ, តុម្ហាកំ កឹ អត្ថិ, ភទ្ទិយនគរេ មេណ្ឌកសេដ្ឋិនោ ឯវរូបោ នាម វិភវោ”តិ សព្ពំ តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ តំ សុត្វា សេដ្ឋិ អត្តមនោ ហុត្វា “ឯកំ តាវ សេដ្ឋិកុលំ លទ្ធំ, អបរម្បិ នុ ខោ អត្ថី”តិ សតសហស្សគ្ឃនិកំ កម្ពលំ ទត្វា “គច្ឆថ, តាតា, អញ្ញម្បិ។ សេដ្ឋិកុលំ វិចិនថា”តិ បហិណិ។

តេ រាជគហំ គន្ត្វា ជោតិកសេដ្ឋិស្ស គេហតោ អវិទូរេ ទារុរាសឹ កត្វា អគ្គឹ ទត្វា អដ្ឋំសុ។ “កឹ ឥទ”ន្តិ បុដ្ឋកាលេ ច “ឯកំ នោ មហគ្ឃកម្ពលំ វិក្កិណន្តានំ កយិកោ នត្ថិ, គហេត្វា វិចរន្តាបិ ចោរានំ ភាយាម, តេន តំ ឈាបេត្វា គមិស្សាមា”តិ វទឹសុ។ អថ នេ ជោតិកសេដ្ឋិ ទិស្វា “ឥមេ កឹ ករោន្តី”តិ បុច្ឆិត្វា តមត្ថំ សុត្វា បក្កោសាបេត្វា “កឹ អគ្ឃនកោ កម្ពលោ”តិ បុច្ឆិ។ “សតសហស្សគ្ឃនកោ”តិ វុត្តេ សតសហស្សំ ទាបេត្វា “ទ្វារកោដ្ឋកំ សម្មជ្ជិត្វា កចវរឆឌ្ឌកាយ ទាសិយា ទេថា”តិ តេសំយេវ ហត្ថេ បហិណិ។ សា កម្ពលំ គហេត្វា រោទមានា សាមិកស្ស សន្តិកំ អាគន្ត្វា “កឹ មំ, សាមិ, អបរាធេ សតិ បហរិតុំ ន វដ្ដតិ, កស្មា មេ ឯវរូបំ ថូលកម្ពលំ បហិណិត្ថ, កថាហំ ឥមំ និវាសេស្សាមិ វា បារុបិស្សាមិ វា”តិ។ នាហំ តវ ឯតទត្ថាយ បហិណឹ, ឯតំ បន បលិវេឋេត្វា តវ សយនបាទមូលេ ឋបេត្វា និបជ្ជនកាលេ គន្ធោទកេន ធោតានំ បាទានំ បុញ្ឆនត្ថាយ តេ បហិណឹ, កឹ ឯតម្បិ កាតុំ ន សក្កោសីតិ។ សា “ឯតំ បន កាតុំ សក្ខិស្សាមី”តិ គហេត្វា អគមាសិ។ តេ ច បុរិសា តំ ការណំ ទិស្វា អត្តនោ សេដ្ឋិស្ស សន្តិកំ គន្ត្វា “កឹ, តាតា, ទិដ្ឋំ វោ សេដ្ឋិកុល”ន្តិ វុត្តេ, “សាមិ, កឹ តុម្ហាកំ អត្ថិ, រាជគហនគរេ ជោតិកសេដ្ឋិស្ស ឯវរូបា នាម សម្បត្តី”តិ សព្ពំ គេហសម្បត្តឹ អារោចេត្វា តំ បវត្តឹ អាចិក្ខឹសុ។ សេដ្ឋិ តេសំ វចនំ សុត្វា តុដ្ឋមានសោ “ឥទានិ បព្ពជិតុំ លភិស្សាមី”តិ រញ្ញោ សន្តិកំ គន្ត្វា “បព្ពជិតុកាមោម្ហិ, ទេវា”តិ អាហ។ សាធុ, មហាសេដ្ឋិ, បព្ពជាហីតិ ។ សោ គេហំ គន្ត្វា បុត្តេ បក្កោសាបេត្វា សុវណ្ណទណ្ឌំ វជិរកុទ្ទាលំ ជេដ្ឋបុត្តស្ស ហត្ថេ ឋបេត្វា, “តាត, បច្ឆិមគេហេ សុវណ្ណបព្ពតតោ សុវណ្ណបិណ្ឌំ ឧទ្ធរាហី”តិ អាហ។ សោ កុទ្ទាលំ អាទាយ គន្ត្វា សុវណ្ណបព្ពតំ បហរិ, បិដ្ឋិបាសាណេ បហដកាលោ វិយ អហោសិ។ តស្ស ហត្ថតោ កុទ្ទាលំ គហេត្វា មជ្ឈិមបុត្តស្ស ហត្ថេ ទត្វា បហិណិ, តស្សបិ សុវណ្ណបព្ពតំ បហរន្តស្ស បិដ្ឋិបាសាណេ បហដកាលោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ កនិដ្ឋបុត្តស្ស ហត្ថេ ទត្វា បហិណិ, តស្ស តំ គហេត្វា បហរន្តស្ស កោដ្ដេត្វា រាសិកតាយ មត្តិកាយ បហដកាលោ វិយ អហោសិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “ឯហិ, តាត, អលំ ឯត្តកេនា”តិ វត្វា ឥតរេ ទ្វេ ជេដ្ឋភាតិកេ បក្កោសាបេត្វា “អយំ សុវណ្ណបព្ពតោ ន តុម្ហាកំ និព្ពត្តោ, មយ្ហញ្ច កនិដ្ឋស្ស ច និព្ពត្តោ, ឥមិនា សទ្ធឹ ឯកតោ

ហុត្វា បរិភុញ្ជថា”តិ អាហ។ កស្មា បន សោ តេសមេវ និព្ពត្តតិ, កស្មា ច ជដិលោ ជាតកាលេ ឧទកេ បាតិតោតិ? អត្តនោ កតកម្មេនេវ។

កស្សបសម្មាសម្ពុទ្ធស្ស ហិ ចេតិយេ ករិយមានេ ឯកោ ខីណាសវោ ចេតិយដ្ឋានំ គន្ត្វា ឱលោកេត្វា, “តាតា, កស្មា ចេតិយស្ស ឧត្តរេន មុខំ ន ឧដ្ឋហតី”តិ បុច្ឆិ។ “សុវណ្ណំ នប្បហោតី”តិ អាហំសុ។ អហំ អន្តោគាមំ បវិសិត្វា សមាទបេស្សាមិ, តុម្ហេ អាទរេន កម្មំ ករោថាតិ។ សោ ឯវំ វត្វា នគរំ បវិសិត្វា, “អម្មា, តាតា, តុម្ហាកំ ចេតិយស្ស ឯកស្មិំ មុខេ សុវណ្ណំ នប្បហោតិ, សុវណ្ណំ ជានាថា”តិ មហាជនំ សមាទបេន្តោ សុវណ្ណការកុលំ អគមាសិ។ សុវណ្ណការោបិ តង្ខណេយេវ ភរិយាយ សទ្ធិំ កលហំ ករោន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ អថ នំ ថេរោ “ចេតិយេ តុម្ហេហិ គហិតមុខស្ស សុវណ្ណំ នប្បហោតិ, តំ ជានិតុំ វដ្ដតី”តិ អាហ។ សោ ភរិយាយ កោបេន “តវ សត្ថារំ ឧទកេ ខិបិត្វា គច្ឆា”តិ អាហ។ អថ នំ សា “អតិសាហសិកកម្មំ តេ កតំ, មម កុទ្ធេន តេ អហមេវ អក្កោសិតព្ពា វា បហរិតព្ពា វា, កស្មា អតីតានាគតបច្ចុប្បន្នេសុ ពុទ្ធេសុ វេរមកាសី”តិ អាហ។ សុវណ្ណការោ តាវទេវ សំវេគប្បត្តោ ហុត្វា “ខមថ មេ, ភន្តេ”តិ វត្វា ថេរស្ស បាទមូលេ និបជ្ជិ។ តាត, អហំ តយា ន កិញ្ចិ វុត្តោ, សត្ថារំ ខមាបេហីតិ។ កិន្តិ កត្វា ខមាបេមិ, ភន្តេតិ។ សុវណ្ណបុប្ផានំ តយោ កុម្ភេ កត្វា អន្តោធាតុនិធានេ បក្ខិបិត្វា អល្លវត្ថោ អល្លកេសោ ហុត្វា ខមាបេហិ, តាតាតិ។

សោ “សាធុ, ភន្តេ”តិ វត្វា សុវណ្ណបុប្ផានិ ករោន្តោ តីសុ បុត្តេសុ ជេដ្ឋបុត្តំ បក្កោសាបេត្វា “ឯហិ, តាត, អហំ សត្ថារំ វេរវចនេន អវចំ, តស្មា ឥមានិ បុប្ផានិ កត្វា ធាតុនិធានេ បក្ខិបិត្វា ខមាបេស្សាមិ, ត្វម្បិ ខោ មេ សហាយោ ហោហី”តិ អាហ។ សោ “ន ត្វំ មយា វេរវចនំ វទាបិតោ, ត្វំយេវ ករោហី”តិ កាតុំ ន ឥច្ឆិ។ មជ្ឈិមបុត្តំ បក្កោសិត្វា តថេវាហ, សោបិ តថេវ វត្វា កាតុំ ន ឥច្ឆិ។ កនិដ្ឋំ បក្កោសិត្វា តថេវាហ, សោ “បិតុ ឧប្បន្នកិច្ចំ នាម បុត្តស្ស ភារោ”តិ វត្វា បិតុសហាយោ ហុត្វា បុប្ផានិ អកាសិ។ សុវណ្ណការោ វិទត្ថិប្បមាណានំ បុប្ផានំ តយោ កុម្ភេ និដ្ឋាបេត្វា ធាតុនិធានេ បក្ខិបិត្វា អល្លវត្ថោ អល្លកេសោ សត្ថារំ ខមាបេសិ។ ឥតិ សោ សត្តក្ខត្តុំ ជាតកាលេ ឧទកេ បាតនំ លភិ។ អយំ បនស្ស កោដិយំ ឋិតោ អត្តភាវោ។ ឥធាបិ តស្សេវ និស្សន្ទេន ឧទកេ បាតិតោ។ យេ បនស្ស ទ្វេ ជេដ្ឋភាតិកា បុត្តា សុវណ្ណបុប្ផានំ ករណកាលេ សហាយា ភវិតុំ ន ឥច្ឆឹសុ, តេសំ តេន ការណេន សុវណ្ណបព្ពតោ ន និព្ពត្តិ, ជដិលស្ស ចេវ កនិដ្ឋបុត្តស្ស ច ឯកតោ កតភាវេន និព្ពត្តិ។ ឥតិ សោ បុត្តេ អនុសាសិត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បាបុណិ។ សត្ថា អបរេន សមយេន បញ្ចហិ ភិក្ខុសតេហិ សទ្ធិំ បិណ្ឌាយ ចរន្តោ តស្ស បុត្តានំ គេហទ្វារំ អគមាសិ, តេ ពុទ្ធប្បមុខស្ស ភិក្ខុសង្ឃស្ស អឌ្ឍមាសំ ភិក្ខាទានំ អទំសុ។

ភិក្ខូ ធម្មសភាយំ កថំ សមុដ្ឋាបេសុំ “អជ្ជាបិ តេ, អាវុសោ ជដិល, អសីតិហត្ថេ សុវណ្ណបព្ពតេ ច បុត្តេសុ ច តណ្ហា អត្ថី”តិ។ “ន មេ, អាវុសោ, ឯតេសុ តណ្ហា វា មានោ វា អត្ថី”តិ។ តេ “អយំ ជដិលត្ថេរោ អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ វទឹសុ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា “ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តស្ស តេសុ តណ្ហា វា មានោ វា អត្ថី”តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤១៦. “យោធ តណ្ហំ បហន្ត្វាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
តណ្ហាភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យោ ឥធ លោកេ ឆទ្វារិកំ តណ្ហំ វា មានំ វា ជហិត្វា ឃរាវាសេន អនត្ថិកោ អនាគារោ ហុត្វា បរិព្ពជតិ, តណ្ហាយ ចេវ ភវស្ស ច បរិក្ខីណត្តា តណ្ហាភវបរិក្ខីណំ តមហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ជដិលត្ថេរវត្ថុ តេត្តឹសតិមំ។

៣៤. ជោតិកត្ថេរវត្ថុ

យោធ តណ្ហន្តិ បុន ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ជោតិកត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

អជាតសត្តុកុមារោ ហិ ទេវទត្តេន សទ្ធិំ ឯកតោ ហុត្វា បិតរំ ឃាតេត្វា រជ្ជេ បតិដ្ឋិតោ “ជោតិកសេដ្ឋិស្ស មហាបាសាទំ គណ្ហិស្សាមី”តិ យុទ្ធសជ្ជោ និក្ខមិត្វា មណិបាការេ សបរិវារស្ស អត្តនោ ឆាយំ ទិស្វា “គហបតិកោ យុទ្ធសជ្ជោ ហុត្វា ពលំ អាទាយ និក្ខន្តោ”តិ សល្លក្ខេត្វា ឧបគន្តុំ ន វិសហិ។ សេដ្ឋិបិ តំ ទិវសំ ឧបោសថិកោ ហុត្វា បាតោវ ភុត្តបាតរាសោ វិហារំ គន្ត្វា សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុណន្តោ និសិន្នោ ហោតិ។ បឋមេ ទ្វារកោដ្ឋកេ អារក្ខំ

គហេត្វា ឋិតោ បន យមកោឡិ នាម យក្ខោ តំ ទិស្វា “កហំ គច្ឆសី”តិ សបរិវារំ វិទ្ធំសេត្វា ទិសាវិទិសាសុ អនុពន្ធិ។ រាជា វិហារមេវ អគមាសិ។

អថ នំ សេដ្ឋិ ទិស្វាវ “កឹ, ទេវា”តិ វត្វា ឧដ្ឋាយាសនា អដ្ឋាសិ។ គហបតិ, កឹ ត្វំ តវ បុរិសេ “មយា សទ្ធឹ យុជ្ឈថា”តិ អាណាបេត្វា ឥជាគម្ម ធម្មំ សុណន្តោ វិយ និសិន្នោតិ។ កឹ បន ទេវោ មម គេហំ គណ្ហិតុំ គតោតិ? អាម, គតោម្ហីតិ។ មម អនិច្ឆាយ មម គេហំ គណ្ហិតុំ រាជសហស្សម្បិ ន សក្កោតិ, ទេវាតិ។ សោ “កឹ បន ត្វំ រាជា ភវិស្សសី”តិ កុជ្ឈិ។ នាហំ រាជា, មម សន្តកំ បន ទសិកសុត្តម្បិ មម អនិច្ឆាយ រាជូហិ វា ចោរេហិ វា គហេតុំ ន សក្កាតិ។ កឹ បនាហំ តវ រុចិយា គណ្ហិស្សាមីតិ? តេន ហិ, ទេវ, ឥមា មេ ទសសុ អង្គុលីសុ វីសតិ មុទ្ទិកា, ឥមាហំ តុម្ហាកំ ន ទេមិ។ សចេ សក្កោថ, គណ្ហថាតិ ។ សោ បន រាជា ភូមិយំ ឧក្កុដិកំ និសីទិត្វា ឧល្លង្ឃន្តោ អដ្ឋារសហត្ថំ ឋានំ អភិរុហតិ, ឋត្វា ឧល្លង្ឃន្តោ អសីតិហត្ថំ ឋានំ អភិរុហតិ។ ឯវំមហាពលោ សមានោបិ ឥតោ ចិតោ ច បរិវត្តេន្តោ ឯកំ មុទ្ទិកម្បិ កឌ្ឍិតុំ នាសក្ខិ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “សាដកំ បត្ថរ, ទេវា”តិ វត្វា អង្គុលិយោ ឧជុកា អកាសិ, វីសតិបិ មុទ្ទិកា និក្ខមឹសុ។ អថ នំ សេដ្ឋិ “ឯវំ, ទេវ, មម សន្តកំ មម អនិច្ឆាយ ន សក្កា គណ្ហិតុ”ន្តិ វត្វា រញ្ញោ កិរិយាយ ឧប្បន្នសំវេគោ “បព្ពជិតុំ មេ អនុជាន, ទេវា”តិ អាហ។ សោ “ឥមស្មឹ បព្ពជិតេ សុខំ បាសាទំ គណ្ហិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា ឯកវចនេនេវ “ត្វំ បព្ពជាហី”តិ អាហ។ សោ សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា ន ចិរស្សេវ អរហត្តំ បត្វា ជោតិកត្ថេរោ នាម អហោសិ។ តស្ស អរហត្តំ បត្តក្ខណេយេវ សព្ពាបិ សា សម្បត្តិ អន្តរធាយិ, តម្បិស្ស សតុលកាយឹ នាម ភរិយំ ទេវតា ឧត្តរកុរុមេវ នយឹសុ។

អថេកទិវសំ ភិក្ខូ តំ អាមន្តេត្វា, “អាវុសោ ជោតិក, តស្មឹ បន តេ បាសាទេ វា ឥត្ថិយា វា តណ្ហា អត្ថី”តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថាវុសោ”តិ វុត្តេ សត្ថុ អារោចេសុំ – “អយំ, ភន្តេ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ។ សត្ថា “នត្ថេវ, ភិក្ខវេ, មម បុត្តស្ស តស្មឹ តណ្ហា”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៦“យោធ តណ្ហំ បហន្ត្វាន, អនាគារោ បរិព្ពជេ;
តណ្ហាភវបរិក្ខីណំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

ឥមិស្សា គាថាយត្ថោ ហេដ្ឋា ជដិលត្ថេរវត្ថុម្ហិ វុត្តនយេនេវ វេទិតព្ពោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ជោតិកត្ថេរវត្ថុ ចតុតឹសតិមំ។

៣៥. នដបុត្តកត្ថេរវត្ថុ

ហិត្វាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឯកំ នដបុត្តកំ អារព្ភ កថេសិ។

សោ កិរ ឯកំ នដកីឡំ កីឡយមានោ វិចរន្តោ សត្ថុ ធម្មកថំ សុត្វា បព្ពជិត្វា អរហត្តំ បាបុណិ។ តស្មឹ ពុទ្ធប្បមុខេន ភិក្ខុសង្ឃេន សទ្ធឹ បិណ្ឌាយ បវិសន្តេ ភិក្ខូ ឯកំ នដបុត្តំ កីឡន្តំ ទិស្វា, “អាវុសោ, ឯស តយា កីឡិតកីឡិតំ កីឡតិ, អត្ថិ នុ ខោ តេ ឯត្ថ សិនេហោ”តិ បុច្ឆិត្វា “នត្ថី”តិ វុត្តេ “អយំ, ភន្តេ, អភូតំ វត្វា អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ អាហំសុ។ សត្ថា តេសំ កថំ សុត្វា, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ សព្ពយោគេ អតិក្កន្តោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៧“ហិត្វា មានុសកំ យោគំ, ទិព្ពំ យោគំ ឧបច្ចគា;
សព្ពយោគវិសំយុត្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **មានុសកំ យោគ**ន្តិ មានុសកំ អាយុញ្ចេវ បញ្ច កាមគុណេ ច។ ទិព្ពយោគេបិ ឯសេវ នយោ។ **ឧបច្ចគា**តិ យោ មានុសកំ យោគំ ហិត្វា ទិព្ពំ យោគំ អតិក្កន្តោ, តំ សព្ពេហិ ចតូហិបិ យោគេហិ វិសំយុត្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

នដបុត្តកត្ថេរវត្ថុ បញ្ចតឹសតិមំ។

៣៦. នដបុត្តកត្ថេរវត្ថុ

ហិត្វា រតិញ្ចាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ឯកំ នដបុត្តកំយេវ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ បុរិមសទិសមេវ។ ឥធ បន សត្ថា, “ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ រតិញ្ច អរតិញ្ច បហាយ ឋិតោ”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤១៨. “ហិត្វា រតិញ្ច អរតិញ្ច, សីតិភូតំ និរូបធិំ;
សព្ពលោកាភិភុំ វីរំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **រតិ**ន្តិ បញ្ចកាមគុណរតិំ។ **អរតិ**ន្តិ អរញ្ញវាសេ ឧក្កណ្ឋិតត្តំ។ **សីតិភូត**ន្តិ និព្ពុតំ។ **និរូបធិ**ន្តិ និរុបក្កិលេសំ។ **វីរ**ន្តិ តំ ឯវរូបំ សព្ពំ ខន្ធលោកំ អភិភវិត្វា ឋិតំ វីរិយវន្តំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

នដបុត្តកត្ថេរវត្ថុ ឆត្តឹសតិមំ។

៣៧. វង្គីសត្ថេរវត្ថុ

ចុតិំ យោ វេទីតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ វង្គីសត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។

រាជគហេ កិរេកោ ព្រាហ្មណោ វង្គីសោ នាម មតមនុស្សានំ សីសំ អាកោដេត្វា “ឥទំ និរយេ និព្ពត្តស្ស សីសំ, ឥទំ តិរច្ឆានយោនិយំ, ឥទំ បេត្តិវិសយេ, ឥទំ មនុស្សលោកេ, ឥទំ ទេវលោកេ និព្ពត្តស្ស សីស”ន្តិ ជានាតិ។ ព្រាហ្មណា “សក្កា ឥមំ និស្សាយ លោកំ ខាទិតុ”ន្តិ ចិន្តេត្វា តំ ទ្វេ រត្តវត្ថានិ បរិទហាបេត្វា អាទាយ ជនបទំ ចរន្តា មនុស្សេ វទន្តិ “ឯសោ វង្គីសោ នាម ព្រាហ្មណោ មតមនុស្សានំ សីសំ អាកោដេត្វា និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាតិ, អត្តនោ ញាតកានំ និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆថា”តិ។ មនុស្សា យថាពលំ ទសបិ កហាបណេ វីសតិបិ សតម្បិ ទត្វា ញាតកានំ និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆន្តិ។ តេ អនុបុព្ពេន សាវត្ថឹ បត្វា ជេតវនស្ស អវិទូរេ និវាសំ គណ្ហឹសុ។ តេ ភុត្តបាតរាសា មហាជនំ គន្ធមាលាទិហត្ថំ ធម្មស្សវនាយ គច្ឆន្តំ ទិស្វា “កហំ គច្ឆថា”តិ បុច្ឆិត្វា “វិហារំ ធម្មស្សវនាយា”តិ វុត្តេ “តត្ថ គន្ត្វា កឹ ករិស្សថ, អម្ហាកំ វង្គីសព្រាហ្មណេន សទិសោ នាម នត្ថិ, មតមនុស្សានំ សីសំ អាកោដេត្វា និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាតិ, ញាតកានំ និព្ពត្តដ្ឋានំ បុច្ឆថា”តិ អាហំសុ។ តេ “វង្គីសោ កឹ ជានាតិ , អម្ហាកំ សត្ថារា សទិសោ នាម នត្ថី”តិ វត្វា ឥតរេហិបិ “វង្គីសសទិសោ នត្ថី”តិ វុត្តេ កថំ វឌ្ឍេត្វា “ឯថ, ទានិ វោ វង្គីសស្ស វា អម្ហាកំ វា សត្ថុ ជាននភាវំ ជានិស្សាមា”តិ តេ អាទាយ វិហារំ អគមំសុ។ សត្ថា តេសំ អាគមនភាវំ ញត្វា និរយេ តិរច្ឆានយោនិយំ មនុស្សលោកេ ទេវលោកេតិ ចតូសុ ឋានេសុ និព្ពត្តានំ ចត្តារិ សីសានិ, ខីណាសវសីសញ្ចាតិ បញ្ច សីសានិ អាហរាបេត្វា បដិបាដិយា ឋបេត្វា អាគតកាលេ វង្គីសំ បុច្ឆិ – “ត្វំ កិរ សីសំ អាកោដេត្វា មតកានំ និព្ពត្តដ្ឋានំ ជានាសី”តិ? “អាម, ជានាមី”តិ។ “ឥទំ កស្ស សីស”ន្តិ? សោ តំ អាកោដេត្វា “និរយេ និព្ពត្តស្សា”តិ អាហ។ អថស្ស សត្ថា “សាធុ សាធូ”តិ សាធុការំ ទត្វា ឥតរានិបិ តីណិ សីសានិ បុច្ឆិត្វា តេន អវិរជ្ឈិត្វា វុត្តវុត្តក្ខណេ តថេវ តស្ស សាធុការំ ទត្វា បញ្ចមំ សីសំ ទស្សេត្វា “ឥទំ កស្ស សីស”ន្តិ បុច្ឆិ, សោ តម្បិ អាកោដេត្វា និព្ពត្តដ្ឋានំ ន ជានាតិ។

អថ នំ សត្ថា “កឹ, វង្គីស, ន ជានាសី”តិ វត្វា, “អាម, ន ជានាមី”តិ វុត្តេ “អហំ ជានាមី”តិ អាហ។ អថ នំ វង្គីសោ យាចិ “ទេថ មេ ឥមំ មន្ត”ន្តិ។ ន សក្កា អបព្ពជិតស្ស ទាតុន្តិ។ សោ “ឥមស្មិំ មន្តេ គហិតេ សកលជម្ពុទីបេ អហំ ជេដ្ឋកោ ភវិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា តេ ព្រាហ្មណេ “តុម្ហេ តត្ថេវ កតិបាហំ វសថ, អហំ បព្ពជិស្សាមី”តិ ឧយ្យោជេត្វា សត្ថុ សន្តិកេ បព្ពជិត្វា លទ្ធូបសម្បទោ វង្គីសត្ថេរោ នាម អហោសិ។ អថស្ស សត្ថា ទ្វត្តឹសាការកម្មដ្ឋានំ ទត្វា “មន្តស្ស បរិកម្មំ សជ្ឈាយាហី”តិ អាហ។ សោ តំ សជ្ឈាយន្តោ អន្តរន្តរា ព្រាហ្មណេហិ “គហិតោ តេ មន្តោ”តិ បុច្ឆិយមានោ “អាគមេថ តាវ, គណ្ហាមី”តិ វត្វា កតិបាហេនេវ អរហត្តំ បត្វា បុន ព្រាហ្មណេហិ បុដ្ឋោ “អភព្ពោ ទានាហំ, អាវុសោ, គន្តុ”ន្តិ អាហ។ តំ សុត្វា ភិក្ខូ “អយំ, ភន្តេ, អភូតេន អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ សត្ថុ អារោចេសុំ។ សត្ថា “មា, ភិក្ខវេ, ឯវំ អវចុត្ថ, ឥទានិ, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ ចុតិបដិសន្ធិកុសលោ ជាតោ”តិ វត្វា ឥមា គាថា អភាសិ –

៤១៩. “ចុតិំ យោ វេទិ សត្តានំ, ឧបបត្តិញ្ច សព្ពសោ;
អសត្តំ សុគតំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណំ។

៤២០. “យស្ស គតិំ ន ជានន្តិ, ទេវា គន្ធព្ពមានុសា;

ខីណាសវំ អរហន្តំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **យោ វេទី**តិ យោ សត្តានំ សព្ពាការេន ចុតិញ្ច បដិសន្ធិញ្ច បាកដំ កត្វា ជានាតិ, តមហំ អលគ្គតាយ **អសត្តំ,** បដិបត្តិយា សុដ្ឋុ គតត្តា **សុគតំ,** ចតុន្នំ សច្ចានំ ពុទ្ធតាយ **ពុទ្ធំ** ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។ **យស្សា**តិ យស្សេតេ ទេវាទយោ គតឹ ន ជានន្តិ, តមហំ អាសវានំ ខីណតាយ **ខីណាសវំ,** កិលេសេហិ អារកត្តា **អរហន្តំ** ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

វង្គីសត្ថេរវត្ថុ សត្តតឹសតិមំ។

៣៨. ធម្មទិន្នត្ថេរីវត្ថុ

យស្សាតិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា វេឡុវនេ វិហរន្តោ ធម្មទិន្នំ នាម ភិក្ខុនឹ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកទិវសញ្ហិ តស្សា គិហិកាលេ សាមិកោ វិសាខោ ឧបាសកោ សត្ថុ សន្តិកេ ធម្មំ សុត្វា អនាគាមិផលំ បត្វា ចិន្តេសិ – “មយា សព្ពំ សាបតេយ្យំ ធម្មទិន្នំ បដិច្ឆាបេតុំ វដ្ដតី”តិ។ សោ តតោ បុព្ពេ អាគច្ឆន្តោ ធម្មទិន្នំ វាតបានេន ឱលោកេន្តឹ ទិស្វា សិតំ ករោតិ។ តំ ទិវសំ បន វាតបានេន ឋិតំ អនោលោកេន្តោវ អគមាសិ។ សា “កឹ នុ ខោ ឥទ”ន្តិ ចិន្តេត្វា “ហោតុ, ភោជនកាលេ ជានិស្សាមី”តិ ភោជនវេលាយ ភត្តំ ឧបនាមេសិ។ សោ អញ្ញេសុ ទិវសេសុ “ឯហិ, ឯកតោ ភុញ្ជាមា”តិ វទតិ, តំ ទិវសំ បន តុណ្ហីភូតោវ ភុញ្ជិ។ សា “កេនចិទេវ ការណេន កុបិតោ ភវិស្សតី”តិ ចិន្តេសិ។ អថ នំ វិសាខោ សុខនិសិន្នវេលាយ តំ បក្កោសិត្វា “ធម្មទិន្នេ ឥមស្មឹ គេហេ សព្ពំ សាបតេយ្យំ បដិច្ឆាហី”តិ អាហ។ សា “កុទ្ធា នាម សាបតេយ្យំ ន បដិច្ឆាបេន្តិ, កឹ នុ ខោ ឯត”ន្តិ ចិន្តេត្វា “តុម្ហេ បន, សាមី”តិ អាហ។ អហំ ឥតោ បដ្ឋាយ ន កិញ្ចិ វិចារេមីតិ។ តុម្ហេហិ ឆឌ្ឌិតំ ខេឡំ កោ បដិច្ឆិស្សតិ, ឯវំ សន្តេ មម បព្ពជ្ជំ អនុជានាថាតិ។ សោ “សាធុ, ភទ្ទេ”តិ សម្បដិច្ឆិត្វា មហន្តេន សក្ការេន តំ ភិក្ខុនីឧបស្សយំ នេត្វា បព្ពាជេសិ។ សា លទ្ធូបសម្បទា ធម្មទិន្នត្ថេរី នាម អហោសិ។

សា បវិវេកកាមតាយ ភិក្ខុនីហិ សទ្ធឹ ជនបទំ គន្ត្វា តត្ថ វិហរន្តី ន ចិរស្សេវ សហ បដិសម្ភិទាហិ អរហត្តំ បត្វា “ឥទានិ មំ និស្សាយ ញាតិជនា បុញ្ញានិ ករិស្សន្តី”តិ បុនទេវ រាជគហំ បច្ចាគញ្ឆិ។ ឧបាសកោ តស្សា អាគតភាវំ សុត្វា “កេន នុ ខោ ការណេន អាគតា”តិ ភិក្ខុនីឧបស្សយំ គន្ត្វា ថេរឹ វន្ទិត្វា ឯកមន្តំ និសិន្នោ “ឧក្កណ្ឋិតា នុ ខោសិ, អយ្យេតិ វត្តុំ អប្បតិរូបំ, បញ្ហមេកំ នំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ ចិន្តេត្វា សោតាបត្តិមគ្គេ បញ្ហំ បុច្ឆិ, សា តំ វិស្សជ្ជេសិ។ ឧបាសកោ តេនេវ ឧបាយេន សេសមគ្គេសុបិ បញ្ហំ បុច្ឆិត្វា អតិក្កម្ម បញ្ហស្ស បុដ្ឋកាលេ តាយ “អច្ចយាសិ, អាវុសោ, វិសាខា”តិ វត្វា “អាកង្ខមានោ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា ឥមំ បញ្ហំ បុច្ឆេយ្យាសី”តិ វុត្តោ ថេរឹ វន្ទិត្វា ឧដ្ឋាយាសនា សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តំ កថាសល្លាបំ សព្ពំ ភគវតោ អារោចេសិ។ សត្ថា “សុកថិតំ មម ធីតាយ ធម្មទិន្នាយ, អហម្បេតំ បញ្ហំ វិស្សជ្ជេន្តោ ឯវមេវ វិស្សជ្ជេយ្យ”ន្តិ វត្វា ធម្មំ ទេសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤២១. “យស្ស បុរេ ច បច្ឆា ច, មជ្ឈេ ច នត្ថិ កិញ្ចនំ;
អកិញ្ចនំ អនាទានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តត្ថ **បុរេ**តិ អតីតេសុ ខន្ធេសុ។ **បច្ឆា**តិ អនាគតេសុ ខន្ធេសុ។ **មជ្ឈេ**តិ បច្ចុប្បន្នេសុ ខន្ធេសុ។ **នត្ថិ កិញ្ចន**ន្តិ យស្សេតេសុ ឋានេសុ តណ្ហាគាហសង្ខាតំ កិញ្ចនំ នត្ថិ, តមហំ រាគកិញ្ចនាទីហិ **អកិញ្ចនំ** កស្សចិ គហណស្ស អភាវេន **អនាទានំ** ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណឹសូតិ។

ធម្មទិន្នត្ថេរីវត្ថុ អដ្ឋតឹសតិមំ។

៣៩. អង្គុលិមាលត្ថេរវត្ថុ

ឧសភន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ អង្គុលិមាលត្ថេរំ អារព្ភ កថេសិ។ វត្ថុ “ន វេ កទរិយា ទេវលោកំ វជន្តី”តិ (ធ. ប. ១៧៧) គាថាវណ្ណនាយ វុត្តមេវ។ វុត្តញ្ហិ តត្ថ –

ភិក្ខូ អង្គុលិមាលំ បុច្ឆិំសុ – “កឹ នុ ខោ, អាវុសោ អង្គុលិមាល, ទុដ្ឋហត្ថិំ ឆត្តំ ធារេត្វា ឋិតំ ទិស្វា ភាយី”តិ? “ន ភាយិំ, អាវុសោ”តិ។ តេ សត្ថារំ ឧបសង្កមិត្វា អាហំសុ – “អង្គុលិមាលោ, ភន្តេ, អញ្ញំ ព្យាករោតី”តិ។ សត្ថា “ន, ភិក្ខវេ, មម បុត្តោ អង្គុលិមាលោ ភាយតិ។ ខីណាសវឧសភានញ្ហិ អន្តរេ ជេដ្ឋកឧសភា មម បុត្តសទិសា ភិក្ខូ ន ភាយន្តី”តិ វត្វា ឥមំ គាថមាហ –

៤២២“ឧសភំ បវរំ វីរំ, មហេសិំ វិជិតាវិនំ;
អនេជំ ន្ហាតកំ ពុទ្ធំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – អច្ឆម្ភិតដ្ឋេន ឧសភសទិសតាយ **ឧសភំ** ឧត្តមដ្ឋេន **បវរំ** វីរិយសម្បត្តិយា **វីរំ** មហន្តានំ សីលក្ខន្ធាទីនំ ឯសិតត្តា **មហេសិំ** តិណ្ណំ មារានំ វិជិតត្តា **វិជិតាវិនំ** ន្ហាតកិលេសតាយ **ន្ហាតកំ** ចតុសច្ចពុទ្ធតាយ **ពុទ្ធំ** តំ ឯវរូបំ អហំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ អត្ថោ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសូតិ។

អង្គុលិមាលត្ថេរវត្ថុ ឯកូនចត្តាលីសំ។

៤០. ទេវហិតព្រាហ្មណវត្ថុ

បុព្ពេនិវាសន្តិ ឥមំ ធម្មទេសនំ សត្ថា ជេតវនេ វិហរន្តោ ទេវហិតព្រាហ្មណស្ស បញ្ហំ អារព្ភ កថេសិ។

ឯកស្មិញ្ហិ សមយេ ភគវា វាតរោគេន អាពាធិកោ ហុត្វា ឧបវាណត្ថេរំ ឧណ្ហោទកត្ថាយ ទេវហិតព្រាហ្មណស្ស សន្តិកំ បហិណិ។ សោ គន្ត្វា សត្ថុ អាពាធិកភាវំ អាចិក្ខិត្វា ឧណ្ហោទកំ យាចិ, តំ សុត្វា ព្រាហ្មណោ តុដ្ឋមានសោ ហុត្វា “លាភា វត មេ, យំ មម សន្តិកំ សម្មាសម្ពុទ្ធោ ឧណ្ហោទកស្សត្ថាយ សាវកំ បហិណី”តិ ឧណ្ហោទកស្ស កាជំ បុរិសេន គាហាបេត្វា ផាណិតស្ស ច បុដំ ឧបវាណត្ថេរស្ស បាទាសិ។ ថេរោ តំ គាហាបេត្វា វិហារំ គន្ត្វា សត្ថារំ ឧណ្ហោទកេន ន្ហាបេត្វា ឧណ្ហោទកេន ផាណិតំ អាលោឡេត្វា ភគវតោ បាទាសិ, តស្ស តង្ខណេយេវ សោ អាពាធោ បដិបស្សម្ភិ។ ព្រាហ្មណោ ចិន្តេសិ – “កស្ស នុ ខោ ទេយ្យធម្មោ ទិន្នោ មហប្ផលោ ហោតិ, សត្ថារំ បុច្ឆិស្សាមី”តិ សោ សត្ថុ សន្តិកំ គន្ត្វា តមត្ថំ បុច្ឆន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

“កត្ថ ទជ្ជា ទេយ្យធម្មំ, កត្ថ ទិន្នំ មហប្ផលំ;
កថញ្ហិ យជមានស្ស, កថំ ឥជ្ឈតិ ទក្ខិណា”តិ។ (សំ. និ. ១.១៩៩);

អថស្ស សត្ថា “ឯវរូបស្ស ព្រាហ្មណស្ស ទិន្នំ មហប្ផលំ ហោតី”តិ វត្វា ព្រាហ្មណំ បកាសេន្តោ ឥមំ គាថមាហ –

៤២៣“បុព្ពេនិវាសំ យោ វេទិ, សគ្គាបាយញ្ច បស្សតិ;
អថោ ជាតិក្ខយំ បត្តោ, អភិញ្ញាវោសិតោ មុនិ; (សំ. និ. ១.១៩៩);
សព្ពវោសិតវោសានំ, តមហំ ព្រូមិ ព្រាហ្មណ”ន្តិ។

តស្សត្ថោ – យោ បុព្ពេនិវាសំ បាកដំ កត្វា ជានាតិ, ឆព្ពីសតិទេវលោកភេទំ សគ្គញ្ច ចតុព្ពិធំ អបាយញ្ច ទិព្ពចក្ខុនា បស្សតិ, អថោ ជាតិក្ខយសង្ខាតំ អរហត្តំ បត្តោ, អភិញ្ញេយ្យំ ធម្មំ អភិជានិត្វា បរិញ្ញេយ្យំ បរិជានិត្វា បហាតព្ពំ បហាយ សច្ឆិកាតព្ពំ សច្ឆិកត្វា វោសិតោ និដ្ឋានំ បត្តោ, វុសិតវោសានំ វា បត្តោ, អាសវក្ខយបញ្ញាយ មោនភាវំ បត្តត្តា មុនិ, តមហំ សព្ពេសំ កិលេសានំ វោសានំ អរហត្តមគ្គញាណំ ព្រហ្មចរិយវាសំ វុត្ថភាវេន សព្ពវោសិតវោសានំ ព្រាហ្មណំ វទាមីតិ។

ទេសនាវសានេ ពហូ សោតាបត្តិផលាទីនិ បាបុណិំសុ។ ព្រាហ្មណោបិ បសន្នមានសោ សរណេសុ បតិដ្ឋាយ ឧបាសកត្តំ បវេទេសីតិ។

ទេវហិតព្រាហ្មណវត្ថុ ចត្តាលីសំ។

ព្រាហ្មណវគ្គវណ្ណនា និដ្ឋិតា។

ឆព្ពីសតិមោ វគ្គោ។

និគមនកថា

ឯត្តាវតា សព្ពបឋមេ យមកវគ្គេ ចុទ្ទស វត្ថូនិ, អប្បមាទវគ្គេ នវ, ចិត្តវគ្គេ នវ, បុប្ផវគ្គេ ទ្វាទស, ពាលវគ្គេ បន្នរស, បណ្ឌិតវគ្គេ ឯកាទស, អរហន្តវគ្គេ ទស, សហស្សវគ្គេ ចុទ្ទស, បាបវគ្គេ ទ្វាទស, ទណ្ឌវគ្គេ ឯកាទស, ជរាវគ្គេ នវ, អត្តវគ្គេ ទស, លោកវគ្គេ ឯកាទស, ពុទ្ធវគ្គេ នវ, សុខវគ្គេ អដ្ឋ, បិយវគ្គេ នវ, កោធវគ្គេ អដ្ឋ, មលវគ្គេ ទ្វាទស, ធម្មដ្ឋវគ្គេ ទស, មគ្គវគ្គេ ទ្វាទស, បកិណ្ណកវគ្គេ នវ, និរយវគ្គេ នវ, នាគវគ្គេ អដ្ឋ, តណ្ហាវគ្គេ ទ្វាទស, ភិក្ខុវគ្គេ ទ្វាទស, ព្រាហ្មណវគ្គេ ចត្តាលីសាតិ បញ្ចាធិកានិ តីណិ វត្ថុសតានិ បកាសេត្វា នាតិសង្ខេបនាតិវិត្ថារវសេន ឧបរចិតា ទ្វាសត្តតិភាណវារបមាណា **ធម្មបទស្ស អត្ថវណ្ណនា** និដ្ឋិតាតិ។

បត្តំ ធម្មបទំ យេន, ធម្មរាជេននុត្តរំ;
គាថា ធម្មបទេ តេន, ភាសិតា យា មហេសិនា។

សតេវីសា ចតុស្សតា, ចតុសច្ចវិភាវិនា;
សតត្តយញ្ហិ វត្ថូនំ, បញ្ចាធិកា សមុដ្ឋិតា។

វិហារេ អធិរាជេន, ការិតម្ហិ កតញ្ញុនា;
បាសាទេ សិរិកូដស្ស, រញ្ញោ វិហរតា មយា។

អត្ថព្យញ្ជនសម្បន្នំ, អត្ថាយ ច ហិតាយ ច;
លោកស្ស លោកនាថស្ស, សទ្ធម្មដ្ឋិតិកម្យតា។

តាសំ អដ្ឋកថំ ឯតំ, ករោន្តេន សុនិម្មលំ;
ទ្វាសត្តតិបមាណាយ, ភាណវារេហិ បាឡិយា។

យំ បត្តំ កុសលំ តេន, កុសលា សព្ពបាណិនំ;
សព្ពេ ឥជ្ឈន្តុ សង្កប្បា, លភន្តុ មធុរំ ផលន្តិ។

បរមវិសុទ្ធសទ្ធាពុទ្ធិវីរិយបដិមណ្ឌិតេន សីលាចារជ្ជវមទ្ទវាទិគុណសមុទយសមុទិតេន សកសមយសមយន្តរគហនជ្ឈោគាហណសមត្ថេន បញ្ញាវេយ្យត្តិយសមន្នាគតេន តិបិដកបរិយត្តិប្បភេទេ សាដ្ឋកថេ សត្ថុសាសនេ អប្បដិហតញាណប្បភាវេន មហាវេយ្យាករណេន ករណសម្បត្តិជនិតសុខវិនិគ្គតមធុរោទារវចនលាវណ្ណយុត្តេន យុត្តមុត្តវាទិនា វាទីវរេន មហាកវិនា បភិន្នបដិសម្ភិទាបរិវារេ ឆឡភិញ្ញាបដិសម្ភិទាទិប្បភេទគុណបដិមណ្ឌិតេ ឧត្តរិមនុស្សធម្មេ សុប្បតិដ្ឋិតពុទ្ធីនំ ថេរវំសប្បទីបានំ ថេរានំ មហាវិហារវាសីនំ វំសាលង្ការភូតេន វិបុលវិសុទ្ធពុទ្ធិនា **ពុទ្ធឃោសោ**តិ គរូហិ គហិតនាមធេយ្យេន ថេរេន កតាយំ **ធម្មបទដ្ឋកថា** –

តាវ តិដ្ឋតុ លោកស្មិំ, លោកនិត្ថរណេសិនំ;
ទស្សេន្តី កុលបុត្តានំ, នយំ សទ្ធាទិពុទ្ធិយា។

យាវ ពុទ្ធោតិ នាមម្បិ, សុទ្ធចិត្តស្ស តាទិនោ;
លោកម្ហិ លោកជេដ្ឋស្ស, បវត្តតិ មហេសិនោតិ។

ឥតិ តេវីសាធិកចតុសតគាថាបញ្ចាធិកតិសតវត្ថុបដិមណ្ឌិតា

ឆព្ពីសតិវគ្គសមន្នាគតា ធម្មបទវណ្ណនា សមត្តា។

ធម្មបទ-អដ្ឋកថា សព្ពាការេន និដ្ឋិតា។